

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

at 8.5 p. 3733

DE REBUS

hueso IAPONICIS, *Il. Trin.*
Jes. Cas. *Mss. 1724.*

INDICIS, ET

PERVANIS EPISTOLÆ
RECENTIORES.

A Joanne Hayo Dalgattiensi Scoto Societatis IESU
in librum unum coaceruata.

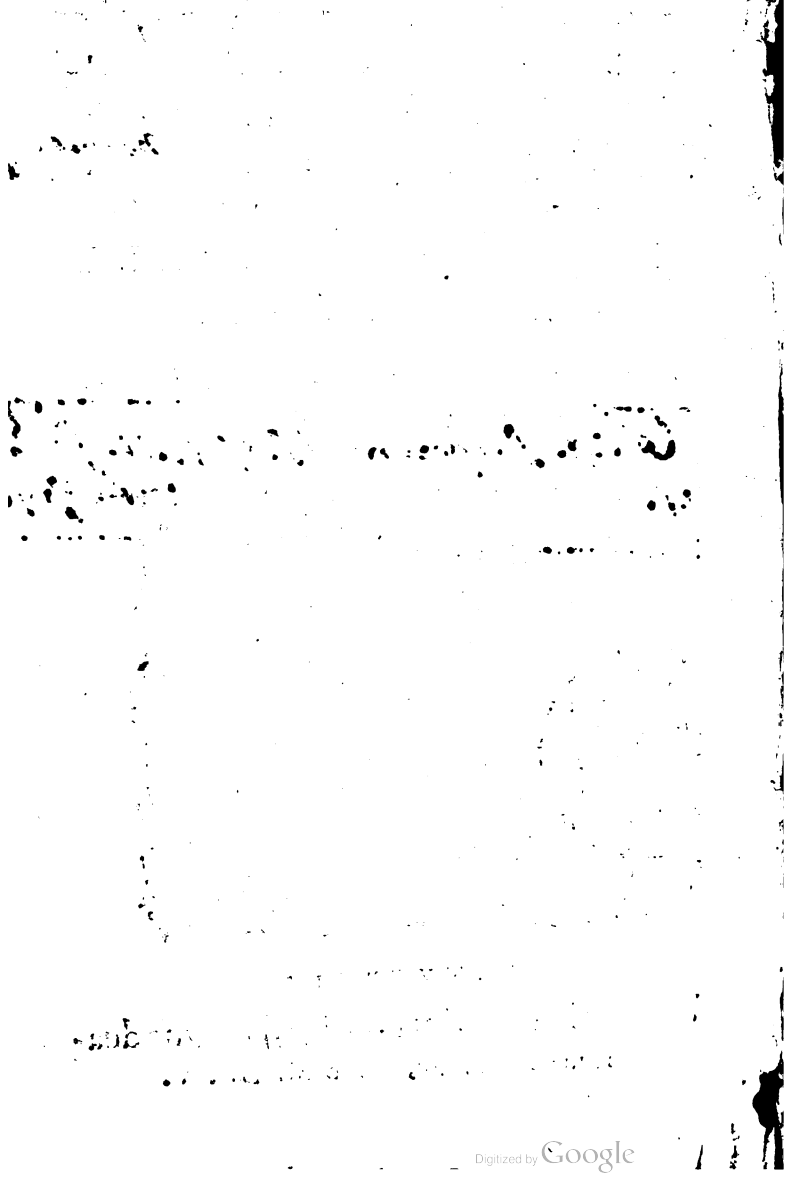
Colleg. Lugdun' S. Trinit. Soc.

Jesu *cat. Inq*

ANTVERPIÆ,

Ex Officina Martini Nutij, ad insigne duarum Ciconiarum, Anno M. DC. V.

A D M O D V M

REVERENDO ET ILLVST.

DOMINO D. MICHAELI DE

Monchy, Ecclesiæ Cathedralis Rothomagi Canonico, & in Senatu supremo Normanniæ consiliario Regio, &c. S.

N me nullo meo merito varia contulisti magnaq. beneficia, quæ si ego omnino tacerem, mortalium ingratisissimus merito iudicaretur; si vero publico scripto commemorarem, tibi, qui non ab hominibus, verum à

Deo solo laborum tuorum mercedem expectas, molestiam exhiberem. Mihi ergo temperabo, & paucis causam complectar suscepti à me laboris, in unum congerendi librum, hominum Societatis Epistolas, ex locis longinquis & diuersis in Europam missas. Martinus Nutius civis & bibliopola Antuerpiensis, vir in Religione Catholica, si quis alius, constans, magno cum tenetur studio promouendi pietatē, quam ipse Dei beneficio à prima etate coluit, compescendique stultam caudicorum loquacitatem, qui nullos hæctenus in Societate extitisse literatè peritos publicis libellis contendere non sunt veriti, Ioannis Petri Maffei historiam, eruditorum hominum iudicio putam, ab omnique cum mendaciorum tum barbariet

Tom. ij. Aa 2 fæditate

fœditate immunem excudendam suscepit, collegijq;
huius Rectorem, R. P. Carolum Scribanî obnixè roga-
uit, ut Sociorum Epistola, quæ non eodem tempore
lucem primùm adspexerunt, sic coaceruarentur, ut u-
num quasi corpus efficerent. Viri optimi studio cona-
tibusq; fauendum cum existimaret Rector, mihi hoc
onus imposuit conquirendi quæ varijs in locis exsta-
bant hominum Societatis litteras, quod lubens susce-
pi, maximè cum Superioris mei voluntati parendum
scirem, & laborem meum non fore Christi Ecclesiæ
inutilem certò mihi persuaderem. Ad meliorem, ut
confidimus, vitam migravit Maffeijs; at in Societa-
te non desunt, qui hæreticos & hos miseros leguleios
honorum obtrectatores compefcant, ipsorumque inhu-
manam audaciam coërceant. Caterùm regnare & ipsi
desierunt, postquam Henricus IV. Christianissimus
Rex Societatis patrociniùm, magno honorum applau-
su Francorumque commodo, suscepit. Latrare itaque
poterunt, qui Societati nostræ in florentissimo Gallia
Regno interitum sunt machinati; at damnum illi, ut
speramus, dabunt nullum. Verùm cum tibi sit probè
Societatis nostræ agèdi ratio perspecta & cognita, tu-
ius propugnationem etiam tristissimis temporibus nõ
deseruisti, non est cur de improborum malevolentia
pluribus disseram: tantùm te rogo, ut æquo animo pa-
tiaris, librum hunc Epistolarum nominis tui præsidio
manitum in hominum manus venire, tibi quidè me-
ritissimò melius aliquid à me debetur, sed cum hoc
tempore non suppeteret quod tibi offerrem, tua in me
humani-

*humanitate liberalitateq; dignum, volui ut posteri-
tas intelligeret me esse nominis tui studiosissimum,
beneficiorumq; cum à te tum ab Illustr. Domino Ro-
berto de Monchy Domino de Caueron, germano tuo
fratre, ipsiusque coniuge Illustr. in primis & lectissi-
ma femina D. Anna de Pelue acceptorū memorem.
Virtuti tua meritum premium cumulatiè persoluet
Deus, quem obnixè rogo, ut te in Christi Domini Ec-
clesia strenuè laborantē conseruet, & in dies studium
tuum, quod à teneris annis pietati & doctrina dedi-
sti, sic augeat, ut ad senectutem peruenisse te nun-
quam pœniteat. Vale in Domino. Ex Collegio Societa-
tis IESV Antuerpiæ, Anno clv. lcv.*

Obsequentissimus in Christo seruus,
Ioannes Hayus.

A a 3

BRE-

B R E V I S
I A P A N I Æ I N S V L Æ
D E S C R I P T I O .

Nuicta Christi fides & castissima religio, licet in hac nostra Europa immanissimis erroribus atque sceleribus quotidie Caco-demonis machinatione impugnetur, vincit tamen, & caput victrix proferens in remotissimis & incognitis orbis partibus, Societatis I E S V ministerio, pios omnes Europæos consolatur, promissionum Christi fidem auget, & nihil de Ecclesia sponsa Christi contempnim sentire per animi abiectio-nem hoc exulceratissimo rerum statu patietur. Impios autem, qui in re omnium sanctissima, parasitorum more ludunt, & verbum Dei cauponantur perterrefacere, & sollicitos merito tenere debet, ne forte funestum illud tempus illis immineat, quo ablato regno Dei, cõpleatur terribile illud Esajæ prophetæ oraculum : Gens & regnum, quod non serauerit tibi, peribit. Porro Iapania, de cuius conuersione, multa cum ex prioribus epistolis, typis euulgatis, tum ex hisce pauculis lectu dignissimis, cognoscere potes optime lector, insula est maxima, M. Paulo Veneto Zipangri dicta, ad Septentrionalem plagam, versus Orientem sita, non procul à China, à mercatoribus Lusitanis, circa Annum 1543, inuenta, eodem ferè cum Italia & Hispania climate; fines habet latissimos, qui in longitudinem mille octingentis miliaribus, in latitudinem verò 900. extenduntur, distat que à Goa Indiæ Orientalis illustri Metro-poli 3900. miliaribus, à Lusitania verò sex millib. leucarum;

earum; adeo que fertilis est, vt bis quotannis messem fa-
 ciat, in Maio frumenti, in Septembri verò orizæ; tem-
 peries in estate talis est, qualis in India. In hanc E-
 uangelii merces preciosissimas nostro sæculo primus
 inuexit B. Frâcisus Xauerius miraculis euidētibus post
 mortem illustris, Prouincialis Societatis nominis Iesu
 per Indiã Oriẽtalem, Anno Salutis 1549. qui Christianæ
 religionis fundamenta prima, ibidem duobus annis
 cum dimidio versatus, indefesso labore feliciter posuit,
 quibus alii eiusdem instituti, viri eruditione & pietate
 præstantes, alacriter superstruxerunt, ecclesiis diuersis
 in locis constitutis, & incredibili cum fructu guberna-
 tis. De gentium eius insule amplissimæ, 66 regna conti-
 nentis, vana religione & moribus, copiosè in epistolis
 Iapanicis dudum editis pertractatur, vtpote quòd co-
 lore candidi, naturæ bonitate, ingenii que præstantia
 multis Europæ nostræ nationibus antecellant, & quòd
 eorum ingenia ad Christi religionem suscipiendam in
 primis idonea sint. Et quanquam temporum iniuria
 bellorumque motus, quibus Iapania prouincia diuitis-
 simè conflagrauit, multum votis Patrum Societatis
 ibidem versantium obstiterint, non tamen à cœpro de-
 stiterant hæctenus, vt qui neque præteritis laboribus
 atque ærumnis frangi, neque Sacrilegorum Bonzio-
 rum, (quod genus hominum nefariis sacris ministrat)
 qui omnes suos conatus in eorum perniciem compa-
 rare solent, perfidia & impietate deterreri vnquam
 potuerint à cœpta Euangelii promulgatione. Quin-
 imo nouis subinde in hanc longissimè dissitam insu-
 lam per plenissima periculis maria doctoribus mis-
 sis, pietate & eruditione eam, vt alias Orientalis
 & Occidentalis Indiæ oras, egregiè Christo colunt, &
 vberem messem in Ecclesiæ horrea colligunt, nullis la-
 boribus parcentes, quorum tu, benigne Lector, vt

fructuum parte gaudeas, & sanctissimum hoc studium ames, & precibus tuis augere velis, has tibi nuper ex Italico idiomate translatas fideliter, dedimus, vnà cum illustri certamine & pro religione Catholica obita morte cuiusdam Christi martyris nuper in Aphrica. Vale, Coloniae Agrippinae, nono Calendas Februarii, Anno Salutis Millesimo quingentesimo, octuagesimo primo.

(..)

LVDO.

L V D O V I C V S

FROES SOCIETATI IESV

I N E V R O P A M.

V M intelligeremus Christianos per Europam homines non mediocrem petere voluptatem ex iis rebus, quæ hinc à Iapona ad ipsos perferuntur; equidem valde desiderabam opportunitatem mihi dari res omnes novi huius Christianismi summum in acta referendi. Quoniam verò multijugis obruimur occupationibus, atque adedò indies, *tamquam infidelium gladiis exposti, incerti visimus*, dignosne nos Deus habiturus sit, qui sanguinem nostrum & vitam in sacrosanctæ fidei defensione profundamus, multa, quæ tamen scribi mereantur, omittens, intra vnus eorum, quæ hæctenus his in oris acciderunt, rei gestæ, & quidem maximi momenti, historiam me contrahens, hanc carprim breuitèrque enarrando perstringam. Sed enim inprimis vobis sciendum est, nos in hac eaque amplissima insula viginti supra tres nostræ *Societatis homines*, totidemque *qui albo nostro inscribi desiderant*, confedissee. Iamque vigesimus octauus agitur annus, ex quo primùm nostræ Societatis homines regnum hoc Bongoum ingressi sunt. Cuius Rex toto hoc tempore benevolentissimè nos complexus est. Etiam si etenim paganismo adhuc adhæreat, præter tamen alia quam plurima benevolentia præclara indicia, locum quendam nobis attribuit, & donò dedit, palatio suo vicinum, & mari iunctum, quodque gratissimum perpetua tēperie professioni nostræ exercendæ oppidò commodum, qui in ambitu quingentos passus cōplectitur. In hoc iam nunc non contemnenda noui collegii iacta sunt fundamenta. Quod vt fieret, ante omnia desiderabamus. Enimvero impræsentia secundùm professionis nostræ rationem & vsum, fixo iam domicilio, satis laxè habitare hîc permissum est nobis, nosque ab acerbissimis, quibuscû hæctenus luctati sumus, laboribus & molestiis reficere; atque adedò officinam quandam diuersarum facultatum & linguarum, potissimùm verò Iaponia institueret. Porrò quanto maiore studio nobis Rex omni in re præfidium

fidium contulit, tanto magis è contrario inuisi semper reginæ, & ab ea impediti fuimus. Vnde quòd maxima nostrorum pars Iezabelis ei nomen imposuerit; quandoquidè odio prosequendo res Diuinas, & in opponendo se sanctæ nostræ fidei incremento nihil omnino ab illa discrepet: non semel cū rege egit, ab eoq; importunissimè contendit, vt Patres Societatis vnà cum reliquis omnibus Christianis è regnis suis profligati ejicerentur, quòd ipforum (vti illa asserbat) religio secta foret comprimis noxia & execranda. Cæterū rex, vt pote quem reginæ doli inq; fidem gentemque nostrā odium non laterent, vxoris suæ consilia perfacile refellēs, conatus eius reprimebat, solitus ad hunc ei modum respondere; Ante aduentū, o coniunx, in hanc insulam Patrum, memini solius me Bungoi huius regni principatum gerere, cūm quinq; regnorū etiamnum imperium obtineam; tu quoque, quæ sterilis antea posteritatis spem abiectas, septem nunc prolium optabili fecunditate mater es facta. Vt taceam opes, diuitiasque, quæ perpetuis incrementis ab eo tempore copiosè & abundanter nobis accessere. Quorum maximorum bonorum causam cum peregrinam hanc gentē extare nefas mihi sit dissimulare, propter quam Dei, quem colunt, benignitas hāc nobis felicitatē cumulatē contulit, an nō meritò ingratus existimabor, si pro acceptis à quocunq; Deo in eorum gratiam beneficiis, pro his exiliū eis & calamitatem retribuā? Certè ad hoc adduci non possum; alioquin etiam vereor, ne fortè iratum Numen benignitatem suam in vindictam conuertat. Atqui, quoad hęc mihi vita suppetet, de Christianis istis hominibus benemereri non desinam. Est, pia scilicet, reginæ huic, frater germanus Cichacata nomine, hominum sibi parentiū numero & opibus inter Iaponios principes facile potentissimus, quiq; secundus vel tertius à rege habetur. Hic cūm liberis careret, qui ditionum suarum hæreditatem susciperent, puerū quēdā Meacum in successorem sibi adoptarat, filium cuiusdam Cungi. Porrò Cūgi hi præceres sunt inter reliquos dignitatis gradu eminentissimi, quippe quorū officii sit proximos esse semper, & magno Voo ministerium exhibere, penes quem iure gentis in sexaginta sex Iaponæ regna suprema potestas est. Cūm autem Cichacata iudicio præstaret, non improvidè puerum hunc ad voluntatē suam accommodatum in hæredem sibi delegit. Quem cūm ad Bongoam ciuitatem profectus secum adduxisset, septimum iam annum ingressum, rarissimæ breui in eo animi dotes animaduersæ sunt. Siquidem, præterquam, quòd habitu corporis & forma cōspicuum venustatem præferat, & gratiosum se morum elegantia faciat,

faciat, ingenii in super acumine ita excellere cœpit, vt in iis disciplinis, in quas animum intendit, præceptores ipsos breui temporis spatio superarit; siue etenim cationibus & musicis instrumentis vacat, paucis in hoc genere cesserit; tum & legit, & scribit, nec non pingit scitissimè; domum & gladiatoria reliquisque bellicis artibus decenter & industriè se exercet. Ad hæc multorum testimonio cōstat, in tota prouincia non alium reperiri, qui illo dexterius aut magis graphicè multiplices Chinæ characteres formare queat. Quibus addiscendis, cū apprime difficiles sint, ipsi Bontii omnem suam vitam impendunt. Vnde cū tot tamque singulares in eo virtutes, & potissimùm ante ætatem prouidentia excellerent, existimarunt rex & regina, non esse in tota Iapona digniorem alium, cui filiam suam in vxorem collocarent. Itaque, hoc suo consilio cum Cichacata communicato, inter se conueniunt matrimonium consummatum iri, statim atque ambo ad iustam ætatem peruenissent, quam præsentem hoc anno, septuagesimo nempe septimo supra millesimum quingentesimum, adepti videntur, cū puer decimum sextum, puella princeps regis filia decimum tertium attigerint. Euenit interea, puero quartum & decimum agente annum, vt in ædem hanc nostram Suquii, vbi loci princeps regiam habet, à patre deduceretur, qui enixè tum à Patre Francisco Cabrale Superiore nostro requirebat; vt puerum religionis nostræ præceptionibus instruere vellet, placere enim sibi Christianum eum fieri. Eodem etiam tempore accidit, vt mulier quædam dæmonio obsessa, quæ Regis palatio cōtiguas habebat ædes, neque potuerat vnquam à Bontiiis (quantumuis hoc ipsi variis adhibitis remedijs multo cum labore non semel tentassent) liberari, nostro in templo incredibili facilitate, DEO ita volente, à Spiritu vendicaretur. Quod cum Cicatora, sic namque iuuenis appellatur, qui præsens erat, admiratus intueretur, secum cogitabat, hæc non posse, nisi à virtute diuina procedere. Ex quo, prodigioso hoc opere illuminatus, ardentius efflagitare cœpit, vt sibi de fide verba fierent. Eam proinde curam fratri Ioanni demandauimus, vt ad adolescentuli se ædes conferreret, eumque catechismi præceptis & doctrina erudiret. Sub quo per breui temporis interuallo tantum ille profecit, Diuina in eo gratia operante, simulque natura & ingenii viuido vigore adiuuante, neque diligentia tam docentis quam discantis deficiente, vt diceret planè sibi constitutum esse Christianum fieri. Quod eius consilium cū regina resciuisset, subito ei cœpit contradicere, totòque renitens studio à sententiâ illū dimouere laborabat. Pater adhuc eius,

eius, reginæ sororis suæ conatibus accedens, incipiebat & ipse molestus ei esse. adeoque deinceps strictim habuit, vt non secus, quã si captiuus foret, accuratè obseruaretur. Apertè si quidem ipse declarabat, non se posse fidei nostræ, quam percepisset, veritati vel resistere vel cõtradicere; neq; curare se, etiamsi in fenili aliquo degendum sibi foret, aut etiam cum ignominia Meacum remissus ablegetur, modò Christianum sibi esse permittatur. Exinde adhibitis custodiis interminati sunt, si cui ad colloquium eius accessus pateret; & vt sententiã mutaret, multifariis diuexationibus identidè adolescentulū interpellabant. Tandem autem cum pater eius & regina incassum se obniti animaduernerent, deliberarūt in regnum eum Figense ablegare, quod Cichacata pro gubernatore administrat. Atq; inibi admotis custodibus, ne cum quoquã, qui animū ipsius in concepto proposito cõfirmaret, loqueretur, cauerunt. Quod cū intellexisset Pater Cabralis, qui tū tēporis in regno illo Figensi versabatur, literas dat ad Cicatoram, quibus eum, variis adductis rationibus, hortabatur, vt in fide cõstās persisteret, cū sciret quãta imposterum gloria quãtaq; meritum præmia ipsum ex hac lucta manerent. Alteras itidem dat literas ad Patrem Ioannem Baptistam, per quendam nomine *Roco*, vt quacunq; via pertētaret, quo codicilli ii in manus Cicatoræ redderentur, in iungens insuper eidem *Roco*, vt si qua ratione fieri posset, ad colloquium illius peruadere conaretur, quo obtento in fide animatum confirmaret. Et quidem ita visum est Deo, vt conatus hic cum fructu succederet. Non mediocriter enim illum epistola Cabralis consolata est, ad quam in hanc sententiam respondit: Non esse non verissimum grauia se multa ob professionē religionis esse passum, atq; etiã mirificè se animo dis cruciari flagrantissimo, quo teneatur, desiderio baptismatis cõsequendi: Nihilominus orare, vt omnem pro se sollicitudinem animique angorem deponere velit; majorem enim se nūc, quàm prius vnquã, in animo suo firmitudinem persentiscere; & quidem interea, dum arctè adeò detentus fuisset, saltem preces sibi traditas ediscendi & in Christianæ legis doctrina meditandi tempus sibi cõmodum fuisse, habere se ad manū globulos precarios, quos iteratis precibus crebrò deuotè percurreret. Interim spe & fiducia se felicioris successus concepta sustentari, dum indies expectat nūtiū, quo à principe Bõngoam reuocetur; tū verò sine mora exequiturum se, quod vnicum in hac vita tantopere desiderabat, nempe vt baptismatis Sacramento initiaretur. At cū Cichacata sibi persuadere, in filio suo, tot mensibus à Christianorum com-

mercio.

mercio diuulso, intepuisse iam, penitúsque extinctam esse ardentem illam desiderii facem, qua, vt in eorum album reciperetur, flagrabat, accersitum ad se redire iubet *Sexaginta equitum* comitatu stipatum. Qui cum non procul abesse nuntiaretur, præcipui huius aulae magnates obuiam effusi, mirifico quodam animorum studio exceptum lætissimas inter congratulationes non vulgari cum pompa in urbem deducunt. Ipse autem non diu moratus statim atque percepit Cabralem vnà cum fratre Ioanne huc appulisse, clandestinè multis precibus cum eis egit, vt baptismatis sibi gratiam cōferreat, cuius cum cupidissimus foret, vereri se semper, ne nouis alicunde subnascentibus turbis votum hoc suum impediretur. Neque temere hoc prælagire videbatur; vix enim huc venerat, cū intellexit patri suo in animo esse ad certas ipsum conditiones adigendi, quibus non nisi difficillimè nec sine conscientia scrupulo assentiri posset. Quod cum præsentiret, præueniendum ratus intrepidè regē adiit, coram quo multa de iniquitate patris cōquestus, quot quantisq; ab eo affectus esset iniuriis, quamq; inhumaniter tractatus particulatim narrādo, per omnes circumstātiās, quibus tēporibus, quibus locis, per quas personas, quibusque modis quā variè læsus & exagitatus fuisset, disertè & ordine percurrerat. Ita vt Rex, præterquam quòd iustis rationibus cōuictus non haberet, quod opponeret, adolescētis insuper expeditum & viuidum ingenium, at maximè ante ætatē, decimū sextum enim annū nondum excesserat, maturam prudentiā stupens admiraretur. Cū neq; ipse, neq; filius princeps, qui aderat, Cicatoræ persuaderet, vt paternæ voluntati obsequeretur, domū ab se eum dimittant. Verū enimvero considerans Cichacata nullam sibi viam patere filii in sentētiā suā adducendi, ex aulicis suis primariis nobilem quēdam virum ad ædes has nostras mittit occultè, & quæ videbantur, committens. Hic dissimulante, tanquam sine mandatis alienis spontaneus venisset, fratris Ioannis colloquium captans eum edocebat, quā perperam Cicatoræ, & pertinaciter paternis placitis inobediens refragaretur. In ea autem se esse opinione, illum suis persuasionibus facilius, quā alterius cuiusquam inflecti posse. Videri itaque sibi non inutile futurū, vt ipse Cicatorā adhortatoria aliqua epistola cōmone faciat, ne vltteriùs tergiuersari pergat, quin patris sui votis satisfaciens eidem se submittat. Ipse porrò ex consilio Cabralis ad eū scribit in hunc sensum; obligatum eum esse in omnibus, exceptis iis, quæ legi Diuinæ aduersantia animæ suæ salutem impedire queant, patri suo obedientiam præstare, etiam si hic discolor ac

ethni-

ethnicus foret; quinimo hactenus eum teneri cum paternis tñti regis placitis obtemperare, vt, si rei pondus exigat, neque vitæ suæ parcendum sibi sit. Allata est ei hæc epistola, quam cum perlegisset, primùm in vertice capitis positam, non sine gemitu & lacrymis tandem in sinum recondidit. (Qui gentis peculiari esse ritus videtur) clara adhæc voce pronuntiãns, non se omisurũ, quin ea, quæ literis his mandarentur, ipso effectu persequeretur, simulque scripto respondit: gratias agens quàm maximas pro admonitionibus & salutaribus consiliis, quæ sibi data forent. Quæ animi in eo alacritas cũ patri tum cæteris aulicis incredibilis lætitiæ causam præbuit; nec non ingentem mouit admirationem considerantibus, quanta cum promptitudine Ecclesiæ & PATRVM consiliis obtemperaret. Ab illo verò tempore, quo Cicatora in aulam hanc rediit, multifariis præstigiis diabolus Cicachatham, adauctò rerum diuinarum odio, magis magisque auersum à nobis reddere, pariterque adolescentem, obiectis spectris & diuersis terriculamentis, contertere tentauit. Singulis namque noctibus vis ingens Saxorum in Cicatoræ domicilium magno cum fragore immittebatur, sic vt domesticos pavor & metus attonitos corriperet. Cumque videretur strepitus hic & lapidum tempestas per atria domus desæuire, & è vestigio ministri facibus accésis accurrerent, repente neque videri neque audiri quicquã; tumultus autem omnis cessare, quem cũ ille sui causa, rabie diabolica, excitari faciliè diuinarer, hoc magis contendere, vt absque dilatione aliqua baptizaretur, quo prodigium hoc editum patri suo veræ religionis manifestum signum & testimonium esset. Pro certissimo etenim habebat, statim atque baptismi ablutione paganismum exuisset, euanitura omnino hæc spectra, & dæmonia tenebrarum principis emissarios fugam inde arrepturos. Tandem Cicatora, sitientissimo baptismatis desiderio excitus, nemine ex suis conscio, in comitatus *ad domicilium nostrum* venit, vt catechismi postremæ, quæ habenda erat, lectioni interesset. Qua occasione ipsi, instantè id flagitanti, nomina aliquot diuorum proposita sunt, vt ex iis, quod veller sibi assumeret. Porro Simonis elegit; quod nomen, si Cinæ linguæ characteribus scribatur, eum significat, qui à præceptore sit institutus. Placuit autem hoc illi simplici delectu comparatum, neque *voluit præmissi estulum*, quo hodie Principes & Nobilitas, tanquam prærogatiua quadam, inscribi atque salutari gaudent. Non tamen idcirco ad salutiferi fontis Chrisma recipiendum admissus adhuc est, rogatus, vt dilationem hanc aliquot dierum patienter ferret, Sic utique ad animæ suæ salutem requirit.

Videtur.

Videbatur etenim, cum ille iam aetatem attigisset, neque in mora periculum esset, Sacramentum hoc non nisi bene preparato conferendum. Cum aliquin & facilitate collationis res, quanquam pretiosissima vilescere soleant. Accidit autem plerunque, ut quam ardentem novam aliquam religionem sequamur, in rursam, sensim frigescentes, temere hanc deseramus. Inter hæc Cicatora reginam salutaturus in aulam abiit, à qua cum rogaretur, sene Christianæ professioni mancipasset, absque vlla simulatione, intrepidè respondit, rem ita se habere. Vnde illa vehementer turbata plenaque irarum iuuenem & iurgiis asperrimè exceptum reprehendit, & minis insuper perterrefacere institit. Non multo tamen post tempore rediit ad nos Cicatora, & anxie vrgerè cœpit, ut regenerationis lauacro tingeretur. Cumque videremus non tantum non posse nos ei idipsum negare, sed neque diutius nobis differendum, Cabralis, *premissis, quæ requirebantur, ceremoniis*, iuuenem ab originali labe, unà cum tribus, aliis adolescentibus nobilitate generis claris, suis domesticis, *sacratè fontis aspergine*, expurgauit. Quod fuit Aprili mense pridie feriarum diui Marci Euangelistæ. Quamdiu sacrum celebrabatur, genibus in terram defixis, eleuatisque in cœlum manibus immotus, lætusque, uti ex serenitate vultus colligi poterat, persistit. Quo peracto in quoddam nostrorum ad conclauem se recepit, uti commodè cum iis sermonem haberet, quibus sibi imprimis deuinctus videbatur. Inter alia autem, quibus, multa deuotè disserendo, quam immensa solidaque gaudii dulcedine in imis præcordiis frueretur, demonstrabat, hoc vnum animi sui clarissimum potuit esse testimonium, quod propalam profiteretur, nihil optare se prius, quam ad hanc desideratissimam felicitatem, tanquam complementum & summum beatitudinis culmen, sibi adiaci, siquidè omnipotentis Dei ea esset voluntas, ut euestigio rebus humanis eximeretur, priusquam innocentiam & puritatem in baptismo receptam culpæ alicuius labe contaminaret. Terq; certè quaterq; beatos, quos in Deo renatos properatus excipit finis, offendiculi omnis & lapsus occasionem præoccupans. Cabralis tū ei precariū torquē ex offe marini equi affabre expolitū dono obtulit, quod munus maximo in pretio habuit, statimq; collo circumpositum appendit, torquē, quē antea gestauerat, vni ex iuuenibus, qui secū Christianismo initiati fuerat, benignè condonās. Post hæc verò amplius lapidatum non est; sed æmoniscendenti-
bus Saxatilis illa tempestas omnis desit. Non multos deinde post dies Simō cū parte suo rus, & quatuor leucis ab vrbe distabat,

proh,

proficiscitur. Vbi loci cùm Rex & princeps filius apororū captearumq; venationi insisterēt, ab his perbenignè mensis admoti sunt. Quibus remotis, dum pater cum Rege commutatis sermonibus tractat, Simon magna celeritate in urbem redit, quamuis largissimus decideret imber; nimirum vt & domi pernōctaret, & proximæ Dominicæ, erat enim tum Sabbathi dies, sacrificio interesset, quod ardenti desiderio affectabat. Et licet insequenti quoque die continua defœuisset plūuiarum tempestas, non tamen hac impediri se passus est, quin templum nostrum & quidem pedes adiret. Vbi, durante sacro, genibus submissis tam deuotè & reuerenter sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum adorauit, nō secus, atq; si iam à multis annis nostræ Religioni innutritus Christianus fuisset. Quantam porrò perceperint ex eo animi voluptatem reliqui Christiani, quod ipsum, quem sua religionis protectorem habituri forent, in sinum se Ecclesiæ dedisse viderent, vobis considerandum perpendendumque relinquo. Cumque Cabralis, qui tum Ecclesiasten agebat, verba facturus esset ad populum, attentissimus ille concioni astitit. Ipse proinde ob præsentiam Simonis, conuersa accommodataque ad occasionem oratione, animare eum, & in fide confirmare. Proponens palmam illam incomparabilem præmii nunquam desituri, quod Deus pro peracto ob sui amorem in momētanea hac vita labore victoribus in æterno suo regno refundere soleat. Finita concione, Simon ad Christianos, qui aderant, conuersus; quanquam, ait, (vtpote qui non ita pridè ad hanc vitæ rationem tractus sim) nondum percipiam mysteria, quæ missæ sacrificio exhibentur, nihilominus credite, quas occultas perspexi ceremonias, sanctas mihi tremendique mysterii plenas videri, & summum solatium conferre iis, qui intelligant, non dubito. Adhæc, inquit, felicitati se ipsorum inuidere, quibus integrum esset sacrum quotidie; quandocunque placeret, adire, quod sibi in præsentia nō permitteretur. Atque ita omnibus perquam populariter consulatis domum digreditur. Alio quodam die, assumpto secum manuario stlopo, simulans volucra insectari se cupere. in naticulam quandam nostram se recipiens confestim ad ædes nostras deuehi se iussit. Quò cùm venisset, facta est ei aliquot mysteriorum fidei nostræ declaratio, simul & tradita præcepta nonnulla, quibus ad religionis progressum iuaretur. Non tamen ita cautè vel occultè fieri id potuit, quin statim Cicachata ea de re certior redderetur, qui cùm non sine indignatione grauior ferret offscum illum torquem, professæ quasi religionis Symbolum, eum collo appensum gestare, nouo denuo rumq; hoc vehemen-

hemen-

hementius multo irritatus est. Cumque indignationem conceptam impotenter ferret; neque æstum iracundiæ premere quereret, per tertiam personam filio denuntiat, (apud Iaponios etenim inter magnates recepta est consuetudo, in seriis & magni momenti negotiis, quæ ad dissensionem spectent, sermonem inter se non conferre, verùm per internuntios etiam patres cum filiis agunt) iam pridem ipsum scire, quanto opere sibi displiceret, quod Christianam amplexus esset religionem. Videre namque se insolenti quodam illum torque præcinctum incedere; atque ad eum non se latere, quod aliquoties ad Christianorùm templum itasset; à quo proposito destitutum eum existimabat, cum id ei tam graviter interdixisset. Itaque sibi caueat, ne quid tale deinceps committat. Alioquin citra cunctationem, quicunque eum seruus comitari ausit, morti daturum. Sin verò eò insanix & cæcitatìs adigitur, ut incomitatus eò se conferat, se ipsum ex ædibus suis expulsam Meacum ablegaturum, quod ipsi probrosam infamix notam apud vniuersum populum sit inustum. Ad hæc omnia indissimulante Simon respondit; apertè professus Christianum se esse. Proinde ex religionis suæ instituto non licere sibi omittere, quin & templum frequentet, ibidemque preces suas deponens creatori suo animæ suæ salutem commendet, etiam si ob hæc grauissima quæque patiendâ, nec non & ipsa vita perdendâ sibi foret. Quo cum responso dimisit eum, qui ex mandato patris secum egerat. Deo autem Opt. Max. immensas agebat gratias, datam sibi occasionem fuisse, quod imprimis auebat, ut cum patri suo manifestè declararet, tum & reliquis omnibus propalam faceret, cuiam religioni se totum addixisset. Quid verò actum esset Cabrali, mox per epistolam indicat, nimirum consequutum iam se esse, quod in votis habebat, ut mentem suam institutiq; rationes manifestaret. Unde cum sciret quanta sibi instarent toleranda, ut cursum, quæ ceperat, perficere sibi liceret, piarum ecclesiæ orationum se patrocinium exposcere. Dein noctes diesque comitatis excubiis multo quàm prius strictius detentus est, ita ut neque visitandi neque animandi ipsum vlla pateret via. Quibus tamen non obstantibus ex industria ratio est excogitata, qua ad manus eius perueniret historia, diui Sebastiani martyrium complectens in Iaponensem linguam traducta. Hæc continebantur orationes aliquot ad erigendos animos appositæ, quibus ille cæteros martyres consolatur, & ad constantiam adhortans, ab infirmitate spiritus ad passionem tranquillo fortiq; animo sustinendas retrahebat. Ut & ille horum vitas in exemplum trahens inter has suas afflictiones

pietatis hinc & patientiæ documenta hauriret. Nec non vberem hæc lectio apud eum fructum fecit, cum sensim ex hac inuitum ad aduersa quæque toleranda animum sibi compararet. Cicachata autem statim atque responsum, de quo dictum est, accepit, ærius multo quam prius exasperatus, denuo cum regina sorore contra filium coniurat. Iunctisque consiliis & viribus grauissimè interminando iuuenem metu percussum fractumque expugnare tentabant. Et quidem principio Christianum quendam hominem, quo præceptore ille in musicis utebatur, in exilium abigunt. Post hunc & tertium eorum, qui cum ipso baptismum receperant, eodem interdicto exturbant. Hunc Cicachata reum agebat, quod, cum eum filio suo adherere voluisset, ut eius adolescentiæ oblectamentum præsidiumque foret, eo temeritatis progressus esset, ut Christiano se dogmate cum illo imbueret. Itaque mandat, ut è vestigio illinc abeat, nisi enim immaturæ ætatis patrocinio defenderetur, morte se in eo vindicaturum, quam tamen non sit effugiturus, si in conspectum suum se redde-
 re ausit, sed vnà cum tota patris familia pœnas daturum. Hi duo eum, quod se aliò reciperent, nescirent, ad nos confugiunt. Cabralis eos perhumaniter excepit, & ad patientiam in meliorem spem hortatus, ad auxilium commeatum liberaliter tribuit. Patietiam modo Cicachata alterum eorum adolescentium, qui cù Simone Baptismum receperant, è medio tolli imperarat. Verùm id ei non successit. Simon namque à se illum auelli nõ patiebatur, & percussam animum confirmans, in se spem fiduciamque omnè ponere iubebat, salutem suam non secus atque propriam summæ sibi curæ fore. Charum enim illum habebat. Atque addidit: prius sibi corpus articulatum secandum, quam illi vestimenta laceranda. Quidam adhæc alius ex seruis, qui solus ei relictus fuerat, quemque Meaco ex ædibus paternis secum adduxerat, iussus est exulatum ire, eo quod Simonem recipere à nobis, & vicissim ad nos huius opera literas dare rescitum esset. In hunc itaque modum ministris suis omnibus spoliatus, nec non à carissimis amicis desertus, cum omnis consilij, auxiliij, & solatiij expertus solitariam & tristem vitam duceret, iterum non vna via, cum minis, tum variis artibus oppugnatus est, ut à fide descisceret; ita quidem ut hostes, neque diebus neque noctibus intermissis, adolescentem exagitando nullum molestandi finem facerent. Ex aulicis primoribus nunc hi, nunc illi, atque alij subinde reginæ patrisque ipsius nomine frequenter eum interpellebant, vno quasi ore eiusmodi ei identidem cantilenam occinentes: Te, qui alter à Rege haberis, dedecet

dederet peregrinæ gentis persuasionibus seductum in gloriam cō-
 temptam hanc vitam agere. Constituit Rex filiam suam in matri-
 monium tibi dare; prouincia omnis Būngoā tibi auscultat; 15
 armatorum millia tuæ ditionis ad tua iussa præstō sunt; ex prouē-
 tibus 80 millium census anno quolibet vertente tibi redit; vides
 quam omnes de te opinionem conceperint, quod de te iudicium
 faciant, quemadmodum reliquis huius regni principibus longè
 præferatis ob præclarissimas, quæ in te elucescere cœperūt, virtu-
 tes, ob quas sibi spondent omnes illustri te colophone huius expe-
 ctationi satisfacturum? Tu porro vide ne ab hac spe, ab amplissi-
 mo dignitatis hoc gradu excidas. Ecquid tibi ipsi calamitatis tuæ
 & infortunij causam conciliabis? Nunquid manifestè conspicis
 te, nisi Christianam hanc sectam deserās & repudies, non solum
 eorum omnium, tum & honorum iacturam facturum, verum et-
 iam vel aterbum & cruentum exitum, vel probrosum exilium
 cum indelebili quæm tua, tam vniuersi generis tui infamia &
 vituperio manere? Ad quæ Simon nequaquam immutato vul-
 tu intrepidè in hunc modum respondit: Nihil equidem hæc om-
 nia moror, vel vt regi in generum asciscar, vel tam opulenti-
 s reditibus perfruar; nihil etiā pensi habeo à Cicachata in amplif-
 simarum possessionum hæreditatem adoptari; simul & in con-
 temptissimis habeo tot millibus bellatorum stipari; quinimo ne-
 que de Bongoi imperio laboro; vt verò Christianum me esse sin-
 tils duntaxat desidero. Hæc sola mihi est & maxima voluptas; præ-
 qua quicquid vos tanto in pretio habetis, sordescit, stipulaque ac
 vitiosa nuce vilis ducō. Eam enim uero modò obtinere mihi con-
 cedatur, in cæteris quamuis egentissimus victitem, & vel mendia-
 ci vel serui conditione, locūque habeat, æqui bonique fecero;
 posteaquam à recepto baptismo deliberato proposito statuerim,
 amoris ergo, quo verum cōplexus sum Deum, qui pro me mori
 sustinuit, vt animam meam à perditione vendicem, omnem for-
 tunam æquo animo ferre. Quam incōcussam in iuvene constan-
 tiam cum adstantes perspicerent, ipsi gentiles attoniti stupe-
 bant; Christiani porro cælestis luminis & diuinæ gratiæ in eo ex-
 uberantiæ non immeritò admirabatur, quod inter grauissimos
 inimicorum insultus, tot afflictatus persecutionibus, omnique
 humano destitutus adiutamento, tam splendido constantiæ actu
 Christianæ religionis fidem comprobaret. Vnde plerique omnes
 obinictum hunc animum sancta æmulatione quandam inuidiā
 concipiebant. Considerans itaque Cicachata se, reginam, nec non
 cæteros amicos irritō conatu inanem operam sumere; atque

persuadens sibi per instituti nostri Partes assequi se posse, quod volebat, hac via rem experiri statuit. Proinde nobilem quendam virum, sibi sanguine iunctum, hominem prudentem & circumspertum ad Cabralem mittit. qui de tribus rebus cum eo expectulet; & primò quidem, filium suum, priusquam nostræ se fidei addidisset, debitum sibi honorem & obedientiam detulisse; deinceps verò immorigerum redditum, præceptis suis multis in rebus recalcitrasse. Quapropter dolere se, quòd cum baptizasset; Secundò, cum filius suus alumnu, summo loco natus, illustri natalium splendore excelleret, in graue honoris dignitatisque suæ detrimentum redundare, quòd ita frequenter ædem nostrâ visitans exoticis ceremoniis se totum manciparet; neq; offendiculo & reprehensione apud populum carere, quòd sertum illud sphærolatû collo gestans in publico se ostentaret. Tertiu, de quo querebatur, erat, cum innumera delubra tam per regnum Figense, quam reliquas suæ ditionis prouincias Camo & Fotoquo (qui ipsorum sunt Dij) dicata, in quibus anniuersaria festa solènter celebrarentur, amplissimorum prouentuum opulencia florent: in his si Cicatorum Christianis adhærere perseveraret, Numinum suorum cultum extinctum iri, atque aded non dubitandum, quin ex eo reditus ipsorum abeant, tum & religiosi vetustique Deorum ritus penitus aboleantur. Quamobrem magnopere urgebat Cabralem, vt ijs, quæ dicta sunt, consideratis, filio suo consilium dare & suadere veller, quo ille fidei renunciaret: se vicissim hanc gratiam ab ipso impetratam singularibus beneficiis compensaturum. nam & religioni se nostræ impensè temper futurum, neque minus se nostrorum studio, quo quam plurimos ad fidem nostram traducere laboraremus, adiumento futurû, quam si Cicatorum eorum in numero iisdem addictus sacris permaneret. Cabralis autem ad priorem propositionem in hunc sensum respondit: iniquum esse ipsum tam acerbam habere quarimoniam, eo quòd eius filius Christiano se dogmate imbui passus esset: quandoquidem inficias ire non posset, quin ipsemet primus suasor ei fuisset, vt Christianis disciplinis & præceptis formandû se traderet, atque aded hac causa ab seipso in templum esse deductum. Quo ex facto si vel error vel etiam culpa aliqua promanarit, æquum esse, vt sibi ipsi hanc imputer. Quantum verò ad querelam, quam profert, attinet quòd filius post baptismum, assumpra quadam contumacia, dictis paternis rebellis esse cœpisset: respondit, multis in rebus, quæ occurrissent, contrarium prorsus illum demonstrasse: & quidem potissimum, cum ex Figensi prouincia

uincta remearet. breui etenim tum ab se admonitum epistolio,
 protinus voluntati imperatrisque ipsius audientem se exhibuisse,
 etiam si tum temporis Christianæ professioni nondum foret initi-
 tiatus: neque verisimile esse post baptismum in eo ipsum deli-
 quisse, cum paucos ante dies id esset consequutus. Ad secundam
 propositionem ait: in regnis Meaci non paucos nominari posse
 Conguos & Voiacatas Christianos, neque opibus, neque gene-
 re, neque dignitate filio suo inferiores, qui tamen hoc nomine
 neque auitæ familiæ suæ gloriæ detrahi, neque ab honoris, in
 quo præstant, grada submoueri se posse existiment. Tantum
 enim abesse, religionem dignitati cuiusquam decerpere, ut sine
 hac nullo in imperio veneratio vel maiestatis decus conspiciatur.
 Non ipsum fugere principem Sebastianum Bongoi Regis filium
 hanc fidem amplexum, quam ipse non infamæ infamiae, sed po-
 tius beatissimi honoris titulo habeat. Quodque hoc maius ef-
 fet, in Europæ regnis (ad quam Iapona comparata exigua cense-
 retur insula, cuius etiam non ita pridem, notitia ad homines per-
 uenisset) Reges existere Christianos, qui longè lateque per ter-
 rarum orbem dominarentur, aliisque Regibus dignitate emine-
 rent augustioribus multo, & potentioribus ipso Voio, cuius
 quamuis Iaponæ imperante: felicius tamen & honoratius uiue-
 re se illos censere. quo frequentius templa ædeuntés sacris inter-
 sint. Ad ea ipsos se conferre, ut creatori suo Deo, vniuersi orbis
 Seruatori, supplices facti, ab eo gratiam & auxilium, quam hu-
 milibus precibus implerent. Ita namque demum imperia se
 feliciter administrare posse arbitratur, si diuinæ potentie
 maiestatem agnoscens, huic piè, humiliter, & constanter fa-
 mulentur. Quod verò ægse ferret, Simonem ossas illas sphæru-
 las torquis loco gestare, liberum esse illum hoc pro arbitrio agere:
 neque enim expressum esse Christianæ legis institutum, aut in eo
 salutem versari. Quocirca, etiam si ille in templum nostrum vēti-
 tarer, de hoc ne laborer, nullo nostro consilio inhibendum iri, quin
 suam voluntatem in eo sequatur. Ad tertiam deniq; expositatione
 nē, qua videbatur vereri, seu prælagire potius gentilium Deorum,
 quippe qui maiori Deo locum facturi essent, exterminium; subie-
 cit Cabralis, in tempestiuam hanc esse querimoniam, rem etenim
 nondum hucusque perductam. Porro etiam si breui effectum sor-
 tireretur, nullum inde hæc regna, detrimentum acceptura, uti iam
 nunc manifestò & indubitato exemplo in Nabunanga com-
 probari queat, qui quantumuis ethnicus adhuc foret, & Iapo-
 niorum principum potentissimus, præ cæteris tamen aduersa-

rius esset inferissimus, & assiduis Camin pariterque Foto-
 quum ipsorum Deos persecutionibus exagitaret. Deos autem
 hos non solum nullam ab eo sui vindictam exigere; quanto
 vero magis ipsis insultaret, & sana demoliretur, hoc magis
 indices ei omnia plusquam optabili prosperitate succedere; il-
 lum vndique affluentibus diuitiis locupletari, & fines suos ad-
 iectis late prouinciis, tanquam obsequente votis suis fortu-
 na, amplificare. Nouissime, quantum ad hos attineret, ipsum
 requirere, vt Patres nostri elaborarent, quo filius suus, deser-
 ta religione, voluntati hanc suæ posthaberet, responsum est;
 huius petitionis inconsiderantiam ex eo procedere, quod non-
 dum sibi compertum esset, quam pura & incorrupta sit lex
 omnipotentis Dei, quæ ne leuissimum quidem erratum indul-
 geat; hoc minus flagitium tam graue & enorme admittura,
 præsertim in iis, quorum officij sit sinceræ huius fidei semen-
 tem, ita calamitatem facere, quod vtique iusta Dei ira corre-
 pti impune non sint laturi. Itaque certo sibi constare debere,
 Patres quocumque mortis genere sanguinem & vitam suam
 prius deserturos; quinimo & passuros potius non per Iapo-
 nam solum, verum etiam vniuersum orbem sua templa disturba-
 ta solo adæquari, quam impium vsque ad eum & detestabile cui-
 piam Christiano deferendi fidei consilium daturus. Ideoque iu-
 stus æquusque esse, vt filium secundum institutum suum viue-
 re patiatur; neque, animum eius turbando, operationi diuinæ,
 quod incassum conetur, oblectari pergat; in ceteris se suo pericu-
 lo spondere, Simonem ipsi sine cunctatione semper auscultaturum.
 Porro tam intolerabilibus ille indices magis magisque cõficien-
 tur diuinationibus, vt ad Cabralem scriberet; ia se tot malis op-
 pressum fatiscere, neque diutius molestiarum has cruces sustine-
 re; proinde orare, vt per nostrorum aliquem regem de statu suo
 edoceat. Cabralis è vestigio Ioannem supra memoratū ad Regem
 ablegat, qui tum temporis tribus passuum millibus inde in mon-
 tibus eum principe filio versabatur; cui cum particulatim, vt in-
 structus erat, quo pacto se negotium haberet, exposuisset; ait rex,
 Cicachatham filio suo iniuriam facere, cum ipsemet ei ad eundem tẽ-
 pli, *nec non res diuinae audiendi auctor fuisset*; neque posse ab ipso
 Cabralem inculari, quod iuuenem in tempestiue seductum rap-
 tumque ad religionem suam pertraxerit, quum diem ex die du-
 gens in selquiandum vsque baptismum ipsius distulerit, *periculum
 nempe hoc temporis intervallo faciens, cum animi sui sententia sen-
 sim euanesceret. ne forte iuuenis quodam ardore vti temere insi-*

tuta aliquando ipsum suppliciteret, per commodum illi interea fuisse, persuadendum, an vela vertenda forent, deliberare. Ad hæc religionem deligendi, sequendique quam velit, cuiusque in arbitrio esse, neque ad ullam inuitum quenquam cogendum. Nihilominus expediens esse, ut conuiuendo dissimulet: tanquam parum pensi habens, vel etiam ignorans, quod adolescens per ætatis deliramentum vel agat, vel omittat, ne Cicachata occasionem præbeat facinoris alicuius indignè perpetrandi, cum hic eius sit ingenii, ut alioquin non sit quieturus. Sed tamen, quandoquidem negotium hoc sibi cordi sit, promittere se suo loco & tempore huius actioni manum serio admoturum. Dum hæc aguntur, regina conceptam rabiem minime concoquere: at fratrem denuo maiorem in modum urgere, atque instare, ne à cæpto intermissionem faciat, dum filius suæ voluntati cæsum eat, alioquin nullo se pacto filiam suam in coniugem ei daturam. Cicachata ergo de integro ad Cabralem mittit, aureos pollicens montes, si postulatis suis annuat; se videlicet ad magnifica passim extruenda delubra sumptus liberaliter suppeditaturum; tum & ex subditis suis quamplurimos inducturum, ut Christianas ceremonias sectentur, atque his similia vanis pollicitationibus spondens. Ad extremum verò, vera pectoris sui oracula promens, grauius comminari; nimirum nisi postulationi suæ subscriberetur, filium se suum, quandoquidem sibi patere recuset, nudum omniumque rerum egenum ad nos ab se profligaturum. At enim, siquidem per nos hoc modo priuaretur filio, atque ita, hoc sibi adempto, per quem progeniem suam ab interitu fuerat asserturus, fieret ut hæc extincta auræ suæ hereditatis beneficium ad alienos transferretur, grauisissimam acceptam iniuriam grauius vindicaturum; templum namque se nostrum cum domicilijs, nobis inibi trucidatis, euastatum in solitudinem redacturum; neque esse ut regis gratia & fauore freti confidamus, quo etiã inuito sui ultionem sit peracturus. Antiquitus apud Iaponios ritus moleuit, ut, si quando principes Bontis, hæ sunt ipsorum sacerdotes, qualescunq; ob delictum succensent, vel ad aliquid ex præscripto agendum voluit cogere, hi è vestigio principis indignationem fuga declinent, fana sua cum idolis deserentes: atque in aliã regionem, qua se sperant securè cõsiderare posse, metu mortis, seu grauioris pœnæ, vel bonorum multæ commigrent: aut alioquin offensus animum mitigantes varijs & magnis muneribus vitam suaque redimere tentant. Hoc exemplum putatur mouisse Reginam & Cicachatam, ut iis, quibus dictum

est, minis fulminarent, sibi persuadentes Cabralem simili consternatione, qua Bontii consueverunt, perculsum deserta statione fugam arrepturū; atque eā ratione, cum reditum ille suum expetiturus esset, datis ad voluntatem conditionibus negotium effectum, quem tantopere desiderabant, sortiri posse. At verò opinione sua frustratis secus, quam putarant, accidit: ad eum enim, quo prius, modū responsum ipsis est. Atque hoc amplius, quod ad splendida promissa sua attinebat, quibus ædificationes tēplorum, amplissimos annuos redditus, & multarum gentium ad fidem conuersionē spōdebat: ipsum iam dudū intelligere potuisse, & cognitū habere, Patres Societatis, cum patria & propriis possessionibus relictis, in has tam remotas regiones se transferrent, hoc eò animo aggressos esse, quo decreuerint fluxas huius mundi & caducas opes cum æternis & nunquam perituris bonis commutare, præque solo omnipotente Deo, qui solus perfectū sit bonum, sacroque eius cultu cætera omnia æstimatione indigna & in contemptissimis ducere. Quantum etiā ad minas, quibus & delubro excidium & cruētā nobis mortem intentabat: dolere potius nos non superesse nobis præter vnā hanc vitam, cuius oblatione gratam Deo victimam & sacrificiū exhibeamus: si namque centena animarū millia quisque nostrū possideat, totidē nos promptos paratosq; fore Diuinæ suæ Maiestati in hostias offerre. Addidit ad hæc Cabralis, verisimile esse, flagrans intempesumq; hoc suum studium, quo filium ad abnegandam fidem compellere conaretur, è duabus causis procedere, aut quòd sibi lex Diuina vilis, contēptibilis, & quasi abortiua, aut etiam falsa fictāve, & non a Deo, sed à Dæmonio profecta videretur. Alterutrum autem horum opinaretur longè ipsum falsi. Imperatores etenim, prout antea declaratū ipsi foret, & monarchas, qui summa potestate orbem moderarentur, Christianam religionem non colere tantū, verū & totis viribus contra disciolos propugnare, ex quo manifestū esse, præ cæteris eam omnibus quotquot toto orbe seruarentur, magis inclytam, beatam, florētē, amplam, præstantiorem, potentiorēq; & esse & haberi debere. Quinimo solam esse veram, solam sequendam promulgatamque eam à Deo, extra quam nemo saluus fieri queat, ipsummet indubitanter plane perspecturū, si animo prius omni affectu expurgato, quo diuinæ gratiæ capacem reddat, tranquillè & accōmodo tempore præparatum se ad hanc audiendū cōponat. Alioqui certè ipsum, tantæ potētis & authoritatis principem, cui rex prouincias suas magna ex parte gubernandas committat, & à cuius consilio pacis bellique arbitria & tot regnorū salus dependeat,

non

non decere, vt obstinatè ad eò iniqua exigendo iis, quæ ratio dicitur, regi se non patiat. Nihilominus, siquidem omnis prorsus æquitatis suiq; officii oblitus, animo destinasset, vt nobis denunciandū mandarar, templo vim inferre, & iubere nos inopes & peregrinos homines crudeliter trucidari, qui nemini iniurii hoc tantummodo laboremus, vt Iaponios, recto monstrato tramite, quo ad salutem perueniant, condoceamus, sciendum sibi, se nos inuenturum ad omnia subeunda paratos, non quidem armis ad defensionem, nedum offensione instructos, aut obiectis repagulis protectos, at piis tantum orationibus armatos, & in eo solo, cui inseruimus, Deo fiduciam omnem collocantes. Interea, dum hæc ita agitantur, quandoquidem Rex prius significasset Cabrali, vt sibi eorū quæ contingerent, indicium faceret, ille per occasionem nouæ huius legationis nobilem quendam virum Clemençē nomine ad Regem amandat, summam per hunc, quæcunque accidissent, eum edocēs, & orans ne cura aliqua discrucietur, aut acerbum sibi sit, etiamsi nos ad Dei nostram gloriam amplificandam fidemque nostram confirmandam miseranda clade neci dederemur; nihil namque hoc genere mortis vel optatius vel felicius conferri nobis posse. Cæterum cum sibi tum nobis vnicè dolendum esse, Simonem tam indignis modis tamque inhumaniter laceratum afflicti. Respondit ad ea Rex; non esse cum Cicachata seriis & grauioribus argumentis agendum; duntaxat autem inculcandum ei, baptismum & conuersionem esse Sacramenta, quæ neque sine grauissimo piaculo reuocari possint, neque vilo modo contemni, ne Deus, iniuriæ suæ impunitatem non diu laturus, non sinat; Neque expedire Cabralē ei nunciare, & promittere effecturū se, vt Simon aliis in rebus omnibus quàm obsequentiisimè morem eigerat, cum Cicachata eius sit ingeni, quæcunque conquirendi occasiones facillimè corripjat, & quadam leuitate, si quid ei promittatur, nūquam sit destruiturus, quin sibi in omnibus plenissimè satisfiat; neque finem facturus; quia cottidie, neque promissa sibi seruari, neque filiū sibi audientē esse importunissimis ex postulationibus identidē quereret. Hæc nobis certò cōstare debere. Insuper addidit, Cicachata ex gentis cōsuetudine de filio suo pro arbitrato statuere permissum esse. Ceterū, quod ad templi cōseruationē attinet, quod sui iuris sit, quodque cum principe filio suo ruyandam suscepit, ne ulla Cabralis sollicitudine disturbetur; ab hoc namq; vti hætenus fecisset, omni diligentia & officio omnem iniuriam se depulserū, potiusque se ordinē nostrum ab incursandis omni cō detrimento in integrum

factum rectum prestatum. Interea cum cœci Satanæ ministri, quibus ille, tanquam instrumētis, ad cōuellendās piorum mentes vitur, considerat, nihil omnibus agi proficiq; laboribus, quibus Simonē per ingētia promissa, minas, & subdolas persuasioes à sententia dimouere satagebant; Non ipsum proposita infamia & probro, non facultatum intentatā ereptione, non mortis periculo commoueri, alia via seu stratagemate iuuenem adoriuntur, ei scrupulum proponentes, quo imprimis se diseruciatum non ignorabant. Quendam itaque ex amicis suis, cui fidem in omnibus habebat, mittit. Hic ei nunciat, patrē suū animo destinasse, illo ipso vel insequente die Christianorum ædem injecto igne incendatq; haustā in cinerem redigere, sua proinde rebellione causam se futurum, vt Patres cum reliquis Christianis funditus extinguantur, delubrum ipsorū solo æquetur, totoq; regno tumultibus & seditione iactato, calamitoso furore ima cum summis misceantur. Neq; patrē suū curare, quando sibi hac ratione priuato posteritatis spe familia interiret in hac tempestate morte sua suo generi colophonem imponere; nec non alia grauissima mala hac occasione terribissima procella regnum turbatura, quorum singula satis superq; valida erant ad eum à proposito deiciendū. Atq; hæc amplius subiunxit, inquit: cum Patribus ego sermonem contuli, iisque declarauim mentem tuam esse fidem Christianam ad mortem vsque conseruare; templa interea passim erigere, & demū, cū te rerū gubernaculis admoneri contigerit, curaturum, vt subditi omnes tui, baptismatis vnda aspergantur. Ipsi ad hæc mihi responderunt, si hoc tibi decretum menti infixū sedeat, atq; ad ipsam obseruandum animum obfirmaueris, licere tibi interim coram populo religionem tuam extrinsecus sine scrupulo aliquo dissimulare. Porro de nunc pater tuus, cuius patientia obstinatione tua peruicta est, rem vi experiri ordiatur, & Patres, quod modo animo voluit, concitato impetu extirpatos deleat, præsens periculum & rei necessitas exigunt, vt actūq; nullaq; interposita mora, quid animi tibi sit, declares. Simon ad has angustias redactis in cubiculum quoddam se recipit, vbi totum eum diē obtinuauit orationibus Deo supplicans transegit. Et quāquam persuaderi sibi non posset, vt crederet consilium hoc à Patribus emanasse, tamen cū cepti nihil sibi constaret, adhuc considerans, nisi assentiretur, quāni tumultus, quædam calamitates impenderent, quodque imprimis animum ipsius intolerabili anxietate cōficiet, quā luctuosum Patres exitum maneret, cū a minem apud se haberet, cui in suam animi sui scrupulum deponere, aut

à quo

à quo quid sibi facto opus foret, consilium exquirere posset, iudicans neque praesentius neque conuenientius sibi contra ingrata damna remedium posse dari, arbitrium metu superante, iuueniliter magis, quam prudenter determinat. Et epistolio, tâquã a Jexicaco, promittit à patre se suo diuersum sentire nolle, at potius annixurum, vt eiusdem voluntati in omnibus satisfaciat. Aduersarii litteris his acceptis, easque secundum animi sententiam interpretantes, asseuerabant poenitere illum instituti, & reuocato gradu capere professam fidem abnegare. Per quam opinionem Cicachatae & reginae aulici magnum excitabant plausum, nec nõ & reliquus gentilis populus insipienter exultabat, credentes hoc pacto diuinæ legis maiestatem conuulsam, & spectumentes reliqua ipsis ex voto deinceps successura. Interim is, qui per imposturam hanc fraudulentis adeo verbis Simonem circumuenerat, ne prodito astu periculum subiret, clanculum se inde proripuit. At verò cū dolus hic apud Simonem increbuisse, supra modum ob id, quod imprudenter adeo commiserat, animi dolore afflictabatur. Statimque Cabrali datis literis indicat, quibus motus eoactusque rationibus epistolium illud in eam sententiam extorqueri ab se passus esset. Sed quoniam vix tolerabilem ob hoc factum conscientiae stimulum persentisceret, ex intimo se corde Deum suamque Reuerentiam orare, vt erroris huius & delicti gratiam sibi faciant. Cupere autem sibi transcribi praescribique qua ratione culpa ea redimi queat; etiam si etenim tota Iapona Cymmeris inuolueretur tenebris, in suo tamen pectore, diuina opitulante clementia, lumen illud fidei, quod Deus sibi tam benignè impartitus esset, extingui nõ posse. Et si videatur Cabrali, vt altero epistolio aperte declaret Christianum se esse, vt i antea insinuaueris, retractans quicquid prioribus litteris promississet, sine mora errorem se recantaturum, quanquam certo sciret caput statim à ceruice sibi reuellendum; aut (si Cabralis ita expedire iudicaret) ad eadem se nostram incunctanter venturum, quo vnã nobiscum communem martyrii coronam reporter. Demum haereticum aliquid reliquiarum sibi dari exerebat, quarum praesentia & virtute animam suam securiorem praestaret. Ad quae omnia Cabralis ei fusissimè respondit; atque in summa hæc nunciat, lege ipsum diuina obstrictum esse, semoto non tantum nostri periculo respectu, sed & aliis quibuscunque causis usque deq; habitis, propalam & planè fidem, quam recepisset, proflteri, quin & ipso opere, quotienscunque necessitas adiget, comprobare. Ad hæc, siquidem ita Deo placeret, duobus pluribusque nostri instituti Patribus ad mitigandam

sanguis

sanguinariõrum hostium rabiẽm moriẽdum esse, horum in lo-
 cum vicanos tricenosque alios ex India prouinciis, exigua cala-
 mitate vberrius scẽnõre compensata, successuros. Hoc accepto
 responso Simõn generosum & imperterritum arripiens animum,
 alteras ad patrem suum adornat litteras, ingenuẽ & ex professo
 declarans Christianorum se religionem, vti non ita pridem signi-
 ficasset, amplexum, in qua conseruanda ad extremum vique spiritum
 perseuerare decreuerit. Licere ipsi vt de se pro voluntate sta-
 tuat, aut occidi imperet, aut Meacum releget, aut cum ignominia
 domo sua expellat, nam tum sibi in societatem Patrum se dare
 deliberatum esse. Nondum hæ litteræ Cacachatz redditæ erant,
 cum interea Cabralis fratrem Ioannem ad Regem amandarat, vt
 cum eo de hoc negotio tractaret, pariterque consilium & opem
 requireret. Hic non exceptus tantum beneuolẽ est, verum & Rex
 filiusque princeps tam benignis & splendidis verbis templi no-
 stræque Societatis protegendæ curam stipulati sunt, vt difficile
 præclarissimum hoc ipsorum erga nos animi testimonium vllis
 verbis explicari queat. Vt autem, fratres carissimi, facilius intelli-
 gatis ea quæ deinceps dicturus sum, scire vos conuenit Regem
 Bõgoum ex vxore proles septem, quos inter mares tres, sustulisse.
 Quorum primogenitus, natiuitatis prærogatiua regni immedia-
 re hæres, iam nunc illud gubernat. Rex enim, translato in eius
 caput diademate, harum prouinciarum plenam ei administratio-
 nem cessit, tantummodo, cum necessitas exigit, in rebus arduis &
 periculosis consilio ei dando occupatus. Secundus filiorum, qui
 sextum & decimum nunc ætatis annum egreditur, cum nulla ra-
 tione, prout sui desiderabant, induci posset, vt in Bohriõrum or-
 dinem redigi vellet, Rex ipsemet ad Cabralem eum deduxit, pe-
 tens vt sacra ringeretur vnda, & nomen ei inditum fuit Sebastia-
 ni. Huic adolescenti intima atque arctissima intercedit eum Si-
 monis cõsuetudo, cui iure adoptionis, vt ipse culus pater, adopti-
 uus auunculus eius sit, amicitias efficitur, atque etiam affinis ex
 destinato cum sorore sua matrimonio futurus. Porro Simõn, cum
 magis metueret, ne ignominiosẽ proscriptus profligaretur, quã
 quod de vita sollicitus esset, ad incommodum hoc auertẽdum ac-
 commodatissimam ad rem rationem excogitauit. Quæ hæc fuit,
 vt nuntiazor Sebastiano, se colloquium eius magni momenti cau-
 sa expetere, quod cum domi commodẽ assequi se posse diffideret,
 opportunitatem vt caperet, qua certum in locum conueniant.
 Secretò itaque, veluti olim Ionathas profugum Dauid a cõsola-
 toribus, domo digreditur, duobus tantum famulis comitatus, & ad

desti-

destinatum locum contendit. Ut illum obuiam sibi factum Sebastianus vidit, magna commiseratione capitur; tam sui dissimilis ille, & animi angoribus quos tulerat, confectus erat. Adaugebat condolentiam, quod eum incomitatum conspiceret, cuius dignitatis erat seruorum cateruam secum trahere. Simon autem sic orsus, ait: Patri meo, Sebastiane, datis literis animum meum enūciaui, qualem quidem me imbibisse ipse abominatur. Nihil itaque sperandum mihi est aliud, quam ut aut me morti dedat, aut cum ignominia abigat. Porro cum tu regis sis filius, quam proximè mihi cognatione, & qua nosti, amicitia junctus; quodque his maius, communem mecum fidem amplexus sis; neque imprensens, omni humano præsidio & fauore destitutus, non videam quod ad quemve alium confugiam, per regium tuum genus, per sanguinis nostri propinquitatem, per arctissimam nostram necessitudinem, per communem religionem te adjuro, ut præsentem in isto rerum mearum honorisque vitæque discrimine afflictum me consilio & re iuues. Respondit ad hæc Sebastianus; auxilio se ei, prout & cognationis & amicitia & causæ iure teneatur, adfuturum; & si proscribatur, non incomitatum in exilium iturum; sibi enim decrerum esse comitem se ei dare, & cuiuscunq; fortunæ participem se facere. Cum namque eidem sit causæ obnoxius, quæ ipse prouincia priuetur, contempta suorum indulgentia, eandem seipsum sibi multam irrogare velle. Id, commodum, ira excogitarat Simon, ut cum Regina & Cicachata intelligerent, quodocunque se è prouincia eiecaturi forent, Sebastianum vnà secum in exilium iturum, non auderent id in se attentare. Non enim ignorabant, quod Rex filium suum mirandum in modum carum habens se eo priuari non ferret. Ut autem eò reuertat unde digressus sum; mox ut Cicachata postremæ illæ litteræ Simonis redditæ sunt, quibus indissimulante Christianum se esse testabatur, intellecta sunt verborum impotentem indignantis tonitrua; ingentem videlicet coactam sibi manum, quæ sectam Christianam, trucidatis patribus, extirpaturus esset. Neque fictæ erant minæ; namque (vt referebat postea princeps Sebastianus) duobus ex nobilitate equitibus mandarât, ut solùm Cabralem confoderêt, aliis verò decem, ut fratrem Ioannem correptum in frustra conciderent; quippe qui maiorem reliquis in seducendo filio sustineret culpam, quod & Iaponius esset natione, & popularis linguæ communione plurimum nocuisset. Aliis insuper copiis cæteros Christianos trucidandos, templumque populandum & incendio euertendum commiserat. Nos quoque è diuerso ad arma nostra spiritualia conuoluimus,

uimus, orationum, lætandarum, ieiuniorumque oblationibus, & reliquis Ecclesiæ sacrificiis præsentis periculo occurrentes; atque ante omnia Diuinæ Maiestati supplicantes; ut Simoni gratiæ suæ donum, & in fide animi firmitudinem largiri vellent, quod grauib; in his tribulationibus constantiam præstare valeret. Hæc autem omnia Bonitiis atque omni gentili populo tanto maiorem voluptatis causam præbebant; quanto capitaliore odio res Diuinas nostramque Ecclesiam prosequabantur. Sicut scriptum est; Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Quotquot erant in aula nobiles Christianam fidem professi, ad vnum omnes in templum nostrum conuenere, summo gaudio perfusi; & incredibili alacritate offerentes se; ut beati martyrii participes fierent, cuius ipsi præstantiam; nec immerito; summa in felicitate reponunt. Dum itaque hoc modo congregati in sacra æde consistimus, nulla alia de re sermo audire erat, quam quod cuncti, sibi inuicem gratulantes, desantarent iam penitus animo conceptum inenarrabilem martyrii triumphum; quantæ foret æternæ vitæ felicitas; quantaque passionis breuitas; per quam illa compareretur. Operabant ardentem omnes pro Christo vitam profundere, nihil dubitantes, quin hoc vili dispendio immortalitatem sibi apud Superos assequerentur, & in terris grata memoria ipsorum mansura foret; quod religioni mortem impendissent. Tantum certe omnium erat gaudium, tamque vehèmenti affectu & cupiditate ad martyrii palmam rapiabantur; ut non pauci ad hanc suscipiendam sumptuosissimas sibi vestes fieri curarint, ut his ornati honoratius occumberent. Non semel ad eos misit Cabralis, mandans ut inde abeuntes domum redirent, neminem etenim, præterquam nos solos; Cicachiam occidi imperasse. Et quidam eedere eos cupiebat, ne fortè Rex & gentiles arbitrarentur, vel nos multitudinis huius præsidio & armis impedire id, ad quod animi nostri, Diuina gratia perfusi, tam ardenti desiderio aspirabant. Illiverò nuncio respondebant, non se sibi loci congregatos; ut Patribus, quos minus sancti martyrii gloriam consequerentur; impedimento essent, verum ut & ipsi huius participes fierent. Etenim cum scirent, rem esse sanctam & gloriosam, defixis in terram genibus, manibusque in cælum subleuatis, ob fidem patienter & vitro mortem excipere paratos, si quidem ea esset regis voluntas, subito se arma deposituros, prostratosque in terram voluntaria se morti colla supposituros, Cæterum cum fraus omnis & periculum, quod impendebat, non à Rege nobis intentaretur, verum ex sola Cicachæ iniqui-

iniquitate procederet, tum etiam in fidei contemptum gravem-
 que contumeliam redundaret, nullo pacto passuros se, tam indi-
 gnum & impium facinus perpetrari. Imò deliberatum proposi-
 tumque ipsis esse templum ab iniuria omni protegere, & xiriliter
 tutari, etiam si pro huius patrocinio occumbendum ipsis foret,
 verum & animosius id se suscipituros, cum non ignorent, in eo se-
 rem acceptissimam Deo nec non Regi gratum officium facturos,
 præterquam quod se felices habituri forent, si pro templi defen-
 sione ipsis mori, & vna nobiscum martyrium consequi continge-
 ret. Sic ut in hunc modum animati occurrere & inscius nobis stopo-
 rum, arcuum, sagittarum, aliorumque bellicorum telorum ingen-
 tem copiam coactam preparauerint. Nos quidem interea oratio-
 nibus intenti eramus, Cabrale propalam cordis orisque genera-
 lem confessionem faciente, & in horas operati effectus expecta-
 tionem sustinebamus. Ex sacris templi ornamentis censuit Cabralis
 querendam viam, qua solum calices, fauilla, thumbar, & reliqua
 argentea instrumenta in tuto deposita asservarentur. Quæ omnia
 in binas thecas recondita sunt. Quarum alteram nobili cuidam
 viro committere voluimus, ut eam (si de nobis trucidandis consi-
 lia hostibus successissent) Patri Ioanni baptista, qui in Fumai pro-
 vincia mansionem impræseas habet, aut (sit & ille perisset) ei, qui
 in Iapona nostri instituti moderator futurus erat, traderet. At ille
 depositum hoc recipere recusavit, inquiens: si tumultus, ô Pater,
 religionis causa excitabitur, statutum mihi est communem cum
 Christianis sortem subire; itaque metuendum, ut me sublato hæc
 rapta perdat. Quandoquidem tamen periculum alioquin esse
 video ne pereat, cum vxore mea agam, ut eius curam habere velit.
 Itaque domum se confero, & cum vxore de negotio tractat, quæ mu-
 lier est nobilis, miram teneritudinem præ se ferens, & omnibus
 deliciis innutrita. Hæc porro viro suo respondit: insolens sibi videri,
 quod cum Patres proxima nocte martyrium essent subituri, atque
 ipse vltro & sua sponte fortunæ eorum comfors fieri properaret,
 sibi persuadere nitesceret, ut argenteæ supellectilis otiosa custos,
 tantæque felicitatis expertis domi resideret; in templum proinde
 revertatur, se è vestigio cum reliquis Christianis ponere subsecutura-
 ram; & certo credat, etiam si in via trucidandam se sciret, non ta-
 men omisuram, quin eò veniat. Maritus ad inexpectatum hoc
 vxoris responsum attonitus, cum, ut se quietam domi contineret,
 persuadere non posset, seiscitatur quid sibi videretur de capsa sta-
 tuti. Tandem communi utriusque consensu placuit alicui ex pe-
 dissequis, quarum quoddecim numero huic dominus famularatur,
 commis-

committendam. De earū fide non dubitabatur, cum & ipsę Christianam religionem sequerentur. At cum eis arcę custodia commendaretur, nulla erat omnium, quin recipere renueret, incredibili animi cum promptitudine asserentes non se dominam suam deserturas, sed paratas esse cum reliquis Christianis idem mortis discrimen adire. Demum ergo, cum alia non esset ratio, coactus est arculam eam apud Socerum suum (quanquam gentilis hic foret) deponere, hominem nobilem, quiq; apud Regem & reginam gratia pollebat. Huic, quid de ea post mortem suam agendum foret, delegato officio curiosę præscribit. Alteram porro cistulam supradicti nobilis fratri maiori natu concedere cupiebamus, qui palatium suum templo vicinum & neptem quandam reginę in vxorem habebat. Verum & hic huius curam respuit, neque se reliquorum sorti exemplum velle declarauit. Pręparatus autem & is erat cum tota sua familia, quę seruorum & mercenaria vernarum multitudine abundabat, vt ad primum strepitum signodato in templum, martyrii subeundi causa, conuolaret. Cuius adipiscendi tanta tamque ardenti cupiditate Christiani omnes flagrabant, vt & ipsi gentiles hanc animorum in mortem imperterritam promptitudinem obstupescerent, & nobis quoque natiuitate & patria Christianis hæc Iaponiorum non ita pridem ad fidem conuersorum, ad vitam pro hac effundendam alacritas non leuem pudorem incurreret. Porro autem, quoniam Princeps Sebastianus in verba quędam Cicacharę odiosa eruperat, atque hæc de causa cum auunculo suo dissentiret, ita quidem (quod ei clanculum Rex iniunxerat) vt iurato obstinatoque silentio nullo sermone cum illo vteretur, voluit & ipse in templum nostrum se recipere, & si casus tulisset, nobiscum mori. Ne tamen ob suam præsentiam maiores excitarentur turbę, nostrorū consilio & hortatu inde discedit, relicto tamen inibi omni suo comitatu, & ad Regem fratremque principem dissimulanter se recipit, demandata suis cura, vt cum rumore aliquem excitari perciperent, id statim quam diligentissimę sibi significarēt, cōstituerat etenim accepto indicio nobis pereuntibus se immiscere. Noctę verò illa subinde huc mittebat, qui sibi, quo loco res essent, nuntiarent. Ad hæc non tantum Christiani omnes huius vrbs ad templum consuebant, verum & a tribus quatuorq; leucis concurrentes late diffusę nobilissimi martyrii odoratu trahebantur. Cū iā circa mediū noctis ageretur, pulsatis templi foribus ingēs strepitus audiri coepit. Accurrimus e uestigio, & patefactis portis magis Christianarum multerū turbam offendimus, inter quas tres erant

erant, illustri loco natæ, atque aliæ multæ diuersæ conditionis. Quæ quidem prius ob dignitatem domo egredi non solebāt, nisi & equitum & peditum comitatu stipatæ, vitamque agere ab omni virorum consortio & conspectu remotam, ita vt neq; cum agnatis coram sermone, sed per literas & tertiam personam agere consueuerint, tunc nihilominus maritos, qui nobiscum erant, in tempesta nocte securæ, neque suspecti temporis, neque incommodi, neque dignitatis suæ habita ratione, martyrij nobiscū participes fieri volebant. Erat inter has illius vxor, qui scriniolū cum vasis argenteis asseruare recusarat. Hæc cum impotenti pro fide moriendi desiderio torqueretur, & à parentibus ethnicis, qui in vicinia habitabant, impediretur, quo minùs recto limine domus egredi auderet, in ceteriore parte seruorum & famularum operæ parietem perfringi iussit, atque ita posticò cum virginibus suis elapsa ad aliam quandam nobilem feminam, quæ in procinctu huius aduentum operiebatur, se confert, atque ita simul festinato gradu, tenebrosa quanquam inhorrescente nocte, ad templū, piorum tunc omnium commune receptaculum, contendūt; amor enim religionis faciebat & vt supra naturam & præter morē auderent. Plurimum adlaborabat Cabralis, vt domum redire vellēt, sed frustra id fuit; inhiberi etenim nō potuere, quin quod reliquū noctis supererat, indefessis intentæ precibus cum gaudio & mirabili martyrij affectu in templo persistentes transigerent. Huiusmodi certè feminarum Christianus ardor nulli non vehementissimam imprimere debeat admirationem, quippe quarum singulæ vt ab ipsarum postea maritis intellectū est, sub apparatu sumptuosissimo, quo adornatæ tanquam ad geniale aliquod festum venerant, & stropium & pugionem occultatum ferebant, non vt alteri officerent; at potius, si quis ex hostibus ipsarum, vtpote quæ commodis & maximis suis rebus relictis in hanc se calamitatem sponte dedissent, fortunæ misertus ab offensione sibi temperaret, atque ita martyrij corona priuaret, vt hunc his armis irritatum in cædem suam prouocarent. Harum in numero mulier erat generis claritate conspicua, quam frater germanus coniugis Cichata vxorē habebat, intimus amicus noster, vir probus, & Christianus. Hæc cum filium haberet vnicum teneræ adhuc ætatis, atque vlnis gestatò blâda succussatione somnum eliciuisset, leniter in lectulum collocat, & raptim cum famularum cœtu, cum iam illuxisset, in templum nostrum aduolat, augurans, quod per noctis importunitatem inimici non essent exequuti, non omissuros, quin orta iam luce conficerent. Omnes verò huius hist. oriz præ-

clarissimos actus, si ex ordine complecti coner, modum necesse sit vt hæc epistola excedens in immensum excreſcat. Satis est testari animaduersos & conspectos fuisse in hac fortuna strenuos & illustres actus & affectus, qui non solum animis Christianorum tristibus in rebus consolationem & gaudium adferrent, sed & infirmissimas quasque mentes erigere, & glacie frigidiores accendere sufficerent. Neque sanè, etiamsi huic populo mysteria religionis tradendo vel centum vitarum millia impenderent, malè collocatæ censerī debeant. Iam vigesimus agitur dies, à quo concertatio hæc & contra Ecclesiam persecutio cœpta est, atque hodie etiamnum durat in Regina hæc rabies, quæ neutiquam cessat omnem mouere lapidem, quo prauum & impium suum institutū effectum fortiat, vt nempe nouitius ille Christi miles, qui tam excellens tyrocinij sui specimen edit, quam nuper admodum duci suo fidem dedit, periurus transfuga deserat. Atque nunc quidē Simonem è Regis principisque gratia ejicere malignis persuasionibus tentat, nunc illi creberrimè minatur, grauissimis se eum malis afflictatum crudeli ad extremum morte extincturam. Interea porrò dum ecclesia eum in modum cum Satanz machinationibus colluctatur, nunciat Rex Cabrali per Christianum quendam hominem; cerrò sibi constare tempestatem hanc omnem reginæ vxoris suæ studio concitari; vnde sibi animus sine dubio fuerit, dato repudij libellò eam à se dimittere. At verò, quoniam eam trigessimam iam annum vxorem haberet, & septem prolium matrem, veritum se esse, ne per regna sua (quæ alioquin non aded pacata forent) grauiorum motuum ansam præberet. Porrò quandoquidem Cabralis iamdudum in regnum Figenſe proficisci cogitabat, vt velit, abducto secum fratre Ioanne, profectiōē maturare. Hac ratione tumultum aliquantisper sedari posse; se porrò operam interea daturum, vt huic malo, ne denuo incrudescat, oportuno aliquo remedio obuiam eatur; de Ecclesia autē prorsus nulla teneatur solitudine; Namque etiam nunc, si necessitas exegisset, semetipsum cum filio suo Sebastiano ad eam armata manu defendendam superuenturum fuisse. Tunc etiam circumstante principum & nobilium caterua, quorum pleròq; non ignorabat Christianæ religioni infensos esse; præmorſo labro indignationis suæ manifesta edidit signa; tandemq; in verba, quæ exasperatū stomachum testaretur, effusus; ecquis, ait, eo audaciæ prouehetur, vt tēplō, quod ego ab iniuria omni defendendum suscepi, & tot iā annis fauore meo inuiolatum conseruo, molestiam inferat? quisquis id ausit, nō impunè tulerit, vt cæteri cognoscant Christianorum salutem.

salutem mihi gratam esse. Cabralis, eiusdem, qui ad se missus fuerat, nuntij operæ vsus, regi certis capitibus respondet, quorum hic erat sensus: Et quidem primò nostræ professionis esse munus, Spiritalem diuini verbi gratiam per populos disseminare; nec verbis tantû, verûm & ipsis operibus verâ Dei legē approbare; huius causa nullum se subterfugere vitæ discrimen; potissimum verò huius denuntiatione animarum salutē prætendamus; nec minùs deinde populum docere, vt, qua debet obediētia & amore, principes suos & magistratus colat; vt filij patentibus sint morigeri, & serui dominorum iussa obsequenti animo capessant. Quod cum sedulò populis inculcaremus, hac nos causa capitale multorum odium nobis conciliasse, qui in hoc toti sint, totisque viribus adnitatur, Diuinæ legis præscriptum abrogatum tollere; atque hac ratione apud Maiestatem suam perperam officio suo fungi, dum falsis delationibus, quam de nobis semper habuisset opinionem, simulq; benevolentiam, qua hætenus nos & religionis nostræ incrementum prosequutus esset, labefactare & extinguere satagerent. Secundo capite continebatur; nos, Diuina fauente clementia, læto hilariq; animo præparatos esse vitam, ipsumq; templum, & quicquid in eo diuitiarum piorum hominum liberalitate congestum esset, pro fidei nostræ veritate asserenda contemptim projicere. Tertio capite, antea totorum reuocata memoria, Regem non ignorare aiebat, quot iam annorum curriculo in suis regnis versaremur; hoc solum (nullo vel ipsi vel ulli subditorum suorum ilato detrimento) laborantes, vt Deo, rerum Domine, gratum acceptumq; ministerium præstemus; tum & ipsi, ex professionis nostræ officio, pro tot suis in nos benemeritis, iustis honoribus & memori mente meritas gratias persoluamus; ipsum etenim Regem omnium huius insulæ exitisse primû, qui nos huc aduectos in regnum suum benignè receperit, præterquam quòd toto hoc tempore singularibus in nos collatis beneficiis, gratia, & fauore impensissimè nobis studuerit; Ob quod, præter officij nostri rationes, etiam peculiariter nos obligatos existimauerimus, vt nullo intermisso labore operâ daremus, quo subditi sui ad veram DEI cognitionem primûm perducerentur, pariterq; mox docerētur fidem & obedientiam seruare, quam ex Diuinæ legis præscripto Regi & principi suo debent. Quartò ad calumnias responsum est, quas nobis hostes fidei intendebant, huius dissidij & seditiosæ perturbationis culpam in nos deriuantes, cum inuidiosa & tragica facti exaggeratione obijciendo: proximum fuisse, vt hoc motu regnum subuerteretur: nos rebus nouandis prouinciâ

commouere, & populis concitatis, quacunq; penetrāremus, turbas excitare. Ad hæc Cabralis, falsam hanc criminationem à nobis remouens, Regi ostendebat; non nos, sed potius Cicachatam leuirum suum huius factiōnis & causam & caput extitisse, quem primùm, quid facere aggredideretur, considerare oportuerit, neque temere & anabatarum more cœco iudicio ferri: tandemq; nunc tanto cum dispendio & diuinæ legis detrimento imprudentiam ac leuitatem suam reconcinnare velle. Nihilominus si Cicachata pateretur Simonem Christianis legibus pacatè viuere, non se recusare, siquidem hoc modo illius rabies mitigari queat, mortem oppetere, simulq; in expiationem ipsius iræ fratris Ioannis tam inuisum ipsi caput offert. Quintò, inquit, quod ab inimicis in vulgus spargebatur, pellexisse nos Simonem in templum nostrū, vt illud coniunctis nobiscum viribus defenseret, meram esse calumniam; Non tamen se ire inficias, Simone suorum odiis & exagitationibus infestato, veritos nos, ne indignè quippiam pateretur, desiderasse vt se in templi nostri asyllum reciperet, quod ei, vt pote Christiano, in his oris peregrino, at verò domi adeò illustri, non tantùm patere, verùm etiam vltro offerri debuerit. Qua in re arbitrati simus rem nos Deo acceptissimam facturos: si cum ad nos receptum pro sua dignitate sustentaremus. Eius etenim cum esse expectationis, vt etiam si eius fouēdi causa quicquid tam per Iaponiam, quàm vniuersam Indiam Societas nostra facultatum possidet, impendatur, vtile tamen impendium censi debeat. Ad hæc capita respondit Rex; & initio, quandoquidem iam septem vltra viginti exacti essent anni, à quo Patres in regnum suum acceptos foueret, & cottidiano vsu satis compertum haberet, omne ipsorum studium in bene viuendi præceptis tradendis & communi populorum salute procuranda versari, non fuisse necessarium hæc sibi ordine commemorando repetere. Hac quidem opinione de ipsorum virtute & bene meritis inductum in suam fidem receptos immunes ab inimicorum odiis & iniuriis defendere. Quod ad secundum, ait: iam dudum se accuratè explorando certò cognouisse, Patres pro tuenda diuinæ legis auctoritate nullam non fortunam paratos esse subire; & licet cuiusque in arbitrio esset, cuiusque velit, se sectæ adungere, æquum tamen esse, vt patres familias in filiorum curam incumbant: Vt templum autem & Christiana Ecclesia inuiolata conseruetur, ad dignitatem suam pertinere: Neque enim sine auctoritatis suæ derogatione his noceri posse, quibus ipse patrociniū sponderit. Qua de causa, etiam si Cicachata tam arcto propinquitatis gradu sibi junctus,

Etus, nec non familiæ nobilitate pœnè par sit, si tamē obstinatè maleficium in templum moliri persisteret, se eum publicū hostē declaraturum. At verò eo magis illi cauendum, ne quid cōtra voluntatem suam committat, quòd sibi fortunam omnē suam, amplitudinem, & qua nunc conspicuus sit, dignitatem acceptam ferre debeat. Sed neque se filio suo, cui principatum cesserit, contra se quacunque in re affurgenti parciturum, quin in eum continuò capitis pœna animaduertat. Ad tertium, quod attinet, inquit; cū primū ex continenti Chinæ in Iaponam nauigaret, se totum triennium apud se habuisse Lusitanum quendam hominem artis suæ professione medicum, qui fratrem suum Amangucci Regem ex vulnere manuario stlopo accepto curauerat. Ex hoc se frequēter percunctari solitum de Lusitanicis & Indicis rebus, ante omnia verò de Religiosorum nostrorum statu, moribus, & viuendi ratione. At cū ille multa narrando institutū ipsorum miro præconio commendaret, hac se motum ratione ante sextum & vigesimum annum nobilem quendam virum ex domesticis suis in Indiam in hunc tantū finem legasse, vt de rei veritate certò sibi constaret. Qui ad fidem Christianam inibi conuersus fuerit. Ab eo Bongoum reuerso intellexisse se, ea, quæ Lusitanus sibi narraffet, parua esse ad illa, quæ ipsemet coràm vidisset. His verò omnibus ita exploratis propensum suum animū, quem erga Patres habebat, ita confirmatum, vt sinistris nullis suggillationibus auerti potuerit. Ad quartum caput respondit; gratum sibi fuisse, quòd intelligat Cicachata perturbationem omnem istā imputari: qui eum filium suum ad nostram religionem adduxisset, vel tunc debuerit præcauere, ne committeret, cuius ipsum aliquando pœniteret, vel nunc proprii sui erroris cōfessione alieno delicto succurrere: temere autem quidquam aggredi, propriamq; suam culpam impotentèr ferre, vt hoc pusilli sit animi testimonium, ita illud iudicii esse vitium, vtrumque imprudentiæ notam. Ad hæc manifestò se cognoscere, Regum felicitatem in eo consistere, vt pacatas & tranquillitate florentes prouincias possideant: infauistam contra agere vitam, si bellis ea & dissidiis exerceantur. Quæ, inquit, ex ipsorummet Regum præpostero imperio manare, dum iniustitiæ contra equitatē patrocinentur. Quocirca constituisse cum principe filio & regni primoribus agere, vt huic vitio maturè obuiam eatur. Præterea addidit scire se falsum esse cōsuetūq; quòd gentiles æmuli nostri Christianos incusandè in inuidiam vocarent, tanquā auctores deuastationis Amangucci, Arimæ, & Meaci regnorū, eo quòd hæc in loca religionē suā

induxissent, cum ea ruina non ex eo originem, ut manifestum sit, traxerit: verum enim vero, quia Reges ij iniurias subditis suis ab illis, quibus administrationem concesserant, illatas vel neglexerint vel dissimularint. Cum etenim gubernatores principum suorum indulgentia pro voluntate ad utilitatem suam omnia trahant, necesse esse, ut discordia & seditiones excitentur, quorum culpam ut a se submoueant, falsis criminibus nos reos agi. Quinto ait: res & causam & Cicatoræ ad suam tutelam pertinere; & si pater ipse eo insaniam progrediretur, ut adoptionem reuocaret, se tamen ipsum non modo non deserturum; verum etiam, ut prius destinasset, filiam se suam, quantumvis vixdum ad maturitatem peruenisset, ei collocaturum. Atque etiam amplius ait: si iniuriis, quas Patres externis in Regibus reciperent, non secus atque sibi ipsi factis, tangeretur; quanto magis debere se moueri, si suis in ditionibus præter æquum & bonum læderentur, quos ipse oculis & vlnis, tanquam carissima & fidei suæ commissa pignora foueret. Horum omnium, quæ dicta sunt, conscij erant regina & Cicachata. Nihilofecius tamen non desistebant omnia tentare, quo Regis & principis animum ad votum suum inflecterent; tandemque, cum nullum molestandi finem facerent, assidua importunitate effecerunt, ut Rex, quantumvis grauatis & inuitus, ne tamen contemnere ipsos videretur, nuntiandum iniunxerit Simoni; ut ad tempus, si fieri posset, religionem dissimularet, non enim aliam inueniri viam animum patris sui placandi; se quidem nihilominus filiam suam in coniugem ei daturum, & spondere effecturum, ut & ipsa non multos post dies Christianam fidem recipiat. Respondit ad hæc Simon; aliis in rebus omnibus licere forsitan ex necessitate dissimulante agere; solam verò religionem nullam profus simulationem aut fucum admittere, orare autem se, quando quidem in Christianam fidem iurasset, ne maiestas sua pateretur propter causam diuinam ad eam & iustam, tam inhumanè & iniuste tot iniuriis & afflictionibus se lacerari. Nec non alia & occulta via literis occultis scribit ad Cabralem; admonens, ut pullo pacto salutis suæ causa vel Regis vel patris sui petitionibus assentiarur, aut quicquam indulgeat. At verò de hoc securus sit, nullis se cruciatis aut tormentis, pullo neque mortis supplicio, ad fidem defendendam vnquam adigi posse. Deum etenim, qui sibi huius amplectendæ gratiæ impetrasset, etiã retinendæ constantiã daturum. Porro Sebastianus, cum negotij huius seriem omnem ex suis didicisset, & qua pertinacia Cicachata Regis pro se sententiã elicere conaretur, ei per binos domesticos suos nobiles viros nuntiat; quãquam

se in

se in principio Rex pater suus in Christianorū templum deduxisset, & tunc, cum baptizaretur, præsens adstitisset, idcirco tamen non se ad hanc fidem suscipiendam inductum fuisse, eius consilio aut præsencia motum, aut quòd ille pium id esse iudicasset, at verò quoniam, indissolubilibus veritatis argumentis cōiunctus, manus ei dare compulsus esset. Cæterum patrem tunc suum id ita instituisse ea opinione & spe, conuersionem suam sufficientissimam futuram occasionem, vt quàm plurimis suum exemplum securis, Christiana fides per sua regna cottidiano incrementò auctior redderetur. Quod suum institutum cum successerit feliciter, sic vt & Simon nouitiorum ecclesiæ sese adiunxerit consortio, atque ipse eum nunc ab eo retrahere conetur, manifestè videri posse, mentem studiumque patris sui ipsum improbare, vel etiam detestari, & aduersis conatibus conuellere cupere, atque id contemptui ei esse, quòd pater suus secum omnium rerū maximo in pretio haberet. Proinde sciret hoc negotio de honore suo agi, pariterq; nominis sui famam in periculum vocari; ritè itaque & consideratè perpendat, ne fortè perperam in eo sese gerat. Constare enim illi se Patribus his præceptoribus vti, à quibus ea, quæ ad animæ suæ salutem pertinent, doceatur; atque huius disciplinæ gratia cotidie se tēplum ipsorum adire. Porro si ille his trucidatis templum demoliat, viderit in quē tantæ indignitatis vituperium & ignominia sit resultat. Adiecit adhæc; etiãsi intētarū facinus effectū caruisset, ex parte tamen Cicachatae prauæ suæ voluntatis, & intentatæ sibi iniuriæ indelebilia vestigia, simulque sui; vlciscendæ causam & occasionē permanere. Neque tolerandum sibi videri Cicachatam quemcunque ex seruis suis, qui nuncium aliquem ad Simonē detulisset, trucidari iussisse: vnde certò sciret, quoscunque ex ipsius seruis obuios habiturus esset, pari se mandato neci daturum. Quæ omnia multo prius ei denuntiaturus fuerit, nisi Rex pater suus id se facere prohibuisset, quoniam negotio in se recepto finem imponere se posse sine honoris sui præiudicio credidisset. Iam cogitatione & mente complecti vnusquisque potest, hoc nuntio Cicachatam & Reginam acrius multo, quàm prius, accensos in furorem excanduisse. Regina certè indignationi vela laxans honesti nullam rationem habere, sed & materni affectus præ nimio animi æstu obliuisci. Publicè etenim apud omnes protestari, Sebastianum se pro filio suo non agnoscere. Et instanter egit cum Rege marito, ne tanti momenti negotium leuiter curare aut negligere veller. Siquidem sibi certò constare; Christianos res nouas & perniciosas moliri; cōspirasse in ipsum, &

coniurationis capita delegisse Sebastianum & Cicatoram: suscipiendam prorsus huius rei cogitationem & cautionem maturè adhibendam. Si namque Christiani iam nunc, cum pauci admodum numero existant, regno tam graues sint, tantumque negotii Regi suo exhibeant, quid futurum si in multitudinem excreuerint. Consilium itaque optimum esse principiis obstare, exterminando tam diram & execrabilem sectam, & quidem priusquam regnum funditus pessum eat, aut saltem insignem aliquam cladem accipiat, ut aliis in prouinciis eadem de causa contigerit. Quocumque enim Patres peruenissent, ea in loca vna cum ipsis publicam pestem immigrasse: intestinas discordias subito natas, & inauditis calamitatibus omnia conturbata & deuastata fuisse. Huiusmodi ratio: ibus nec non aliis confictis exemplis in mediū adductis a matre filius princeps, & ab auunculo nepos, isque feruente ætate, atque ethnicus, aduersus Patres incitabatur, quibus persuaderi poterat, ut eadem eorum continuo imperaret, Diuina nisi bonitas defensio nostra & præsidium fuisset. Nimirum hic Patrum in medio lupoꝝ periclitantium salutem vnicè curæ habuit, sic ut nullæ calumniæ, nullæ exostulationes aut Regis aut Principis animum a nobis alienare valuerint. Etiam si Princeps, ne per omnia matrem contempsisse videretur, non nihil eius affectibus indulturus, Cabrali referendum mandavit: amore se fraterno & beneuolentia singulari Cicatoram prosequi, quam in se rarissimæ & præstantes, quibus ille commendaretur, animi dotes excitassent: proinde sollicitudinem omnem pro eo deponeret, nullo etenim pacto aduersariorum conatus ex voto ipsis vlla in re successuros, neque passurum se ut Cicatoram ablegetur. Nosiros adhæc iam pridem manifestè potuisse cognoscere, quantopere erga legem diuinam affectus esset, quantoque teneretur desiderio, ut huius cognitio quam latissimè per regna sua diffunderetur: cuius suæ voluntatis indubitatum & luculentissimum argumentum esse posse, quod libenter cõsenserit, ut filios suos baptizarem. Nihilominus displiciturum sibi, si res ita se haberet, quæ de nobis circūferebatur, videlicet Christianos clædestina coniuratione subditos ad nefarias conspirationes contra Regem suum pellicere; & deliberasse Cicatoram, quocumque se moueret, in quodcumque facinus sequi. Itaque scire se cupere, lex ne diuina istiusmodi molitiones & tragœdias excitari præcipiat: quòd si hoc ea distante iuberetur, talem proculdubio legem sine grauissimo regnorum suorum præiudicio admitti, uedum exerceri posse. Respondit ad hæc Cabralis, & prin-

& principio gratias agit, quòd ei placuisset animo tam aperto
 tamque amicè sibi insinuare id, quòd ipse auditione nondum ac-
 cepisset, & qua de re ne cogitatio quidem vlla alicuius in pectus
 ascendisset. Non se quidem diffiteri principè Sebastianum opem
 & adjumentū Simoni, si res huius in discrimen adduceretur, spo-
 pondisse, non alia ratione, quam qua & Rex & ipse quoq; idem ei
 promississent. De cætero diuinæ legis expressum esse mandatū, vt
 subditi regibus suis & dominis pareant omnibus in rebus, quæ ip-
 si huic legi non aduersentur: ad quòd præscriptum Christianos in
 Iapona egisse semper, ipsa re, & tot annorum inculpata vita com-
 probari posse. Post ea omnia quæ dicta sunt, cum iam tempestas
 aliquandiu confedisset, deerat quippe Simoni, vt in nouas mole-
 stias reuolueretur. Impulsu namque reginæ & Cicacharæ con-
 uenere sex proceres, quorum potissimum consiliis & auctoritate
 hæc regna gubernantur. Hi agitato inter se consilio, assumptaque
 instituti sui duce sorore quadam Reginæ, pariter ad Simonem
 contendunt, vt eum inopinato aggressu ab omni deliberatione
 præuertant. Cæterum cum audisset ille hos illuc aduenisse, &
 colloquium suum exposcere, facillè prælagiens in què finè venis-
 sent, deliberat eos non audire. Per suorum itaq; quendam eis in-
 dicat: si se existimaret annuere ipsis posse, & satisfacere in iis, quæ
 præsentiar ab se requisituros, officii se causa obuiam ipsis proces-
 surum fuisse. At verò, quãdoquidem Christianus ipse foret, adeo-
 que Deo magis obnoxius obstrictusque, quàm voluntatibus
 & ceremoniis humanis, metuisse se ne in communi congressu
 displicentiæ alicuius occasionem ipsis præbiturus fuerit: orare
 proinde vt inoffensi domum reuertantur. Summi profectò, fra-
 tres carissimi, fuere dæmonis conatus, & multimodæ præstigiæ,
 quibus immobilem hanc fidei columnam euertere satagebat:
 atq; vna eademq; ruina pessumdare, quicquid tantis cum labo-
 ribus nostris in Bongoi hoc regno totis 27 annis hæctenus ædifi-
 catum fuit. Sed neque minor contra Domini Dei nostri in cõser-
 uandis electis suis apparuit prouidentia, necnon manifestata est
 potentia sua, qui ex hac nostra tribulatione fructum nos vberri-
 mum colligere voluerit, vt gentibus palàm de fide in ipsum no-
 stra, & de benignitate in nos suo constaret. Difficultatibus ipse
 nos istis laborare voluit, non vt periremus, sed vt mirabiliter li-
 beratis nobis ad gloriæ suæ confessionem etiam hostes adigeret.
 Hac certè occasione diuinæ gratiæ vis & efficacia violentissimè
 se prodidit, cum inter aduersariorum vana consilia, dolos, & mi-
 nas, potentiam & malitiam Christiani isti fidem hinc suam, quam

prius otiosam & inexploratam in pectoris penetralibus fouebat, ipso actu, & opere, pariterque ardentissimum erga DEVM amorem demonstrarint. Tyrones adhuc fidei seu Neophyti nostrorum hac constantia mirabiliter sunt animati: qui que remissiores erant, & algere iam coeperant, denuo stimulati in religionis amorem feruidis his exemplis tanquam facibus admotis exarserunt. Demum multo maxima gentilium turba his exemplis attracta ad fidem confluit. Quorum tres supra viginti Cabralis baptismate lustravit, atque inter hos magni nominis quendam Chescium. Cui ingens apud Bontios auctoritas habebatur. Huius Baptisma Princeps Sebastianus sua praesentia honorare, & exhibitum cunctis Regale conuiuium gaudii sui hoc successu concepti testimonium esse voluit. Porro huius Chescii ad fidem conuersio tanto maiore astantium animos admiratione rapuit, quo obstinatiùs ipse praeter ceteris antea semper restitisset. Abducto namque à Paganismo ad nostram fidem Principe, cui is subiectus erat, vna cum aliis sex, quibuscum ei necessitudo intima intercedebat, quantumuis toto triennio multifariam tentatus, nunquam tamen se flecti sustinuit. Hoc verò tempore tantam constantiam Christianorum conspicatus, sua sponte & à nemine requisitus in templum nostrum huc venit, dicens, se participem esse velle martyrii, ideoque petere, vt cum vxore, prolibus, vniuersaque familia sacri fontis aspergine tingeretur. Magna praeterea ad hoc spectaculum conuenit multitudo, tanquam rei miraculo percussa ad religionem anhelat. His nunc ter singulis diebus catechizatur; & traditis Religionis mysteriis ad Baptismum preparantur. Sunt & alii ex nobilitate nonnulli, qui duntaxat occasionem expectant, qua nos auditum veniant. Quinimo ipsi gentiles feruido hoc Christianorum zelo considerato, sinistram omnem priorem opinionem & inuidiam, qua flagrabant, exuentes, admiratione nunc & stupore pleni à rei miraculo pendent; de lego DEI verba iam proferentes cum maximè à prioribus discrepantia, cum malè de Religione sentientes eam conuiciis agitando, subsannandoque, ludibrio & derisui habebant. Neque etiam praetermisit Deus aduersarios suos, pariterque nostros euidenti suae indignationis documento commonefacere, si modò per hoc ad agnitionem & resipiscentiam excitari voluissent. Accidit etenim Pentecostes profesto, cum Regina Izababella furis accensa, & ira terribilis impotenti quodam animi impetu ad Christianam Ecclesiam persequendam insurgeret, & à

dæmonio subito correpta magnis doloribus excrucietur; adeoque vehementer quateretur, vt à sex, iisque robustissimis viris cohiberi non posset. Quamobrem gentiles magna cum sollicitudine, proque salute eius anxii, patrio ritu sacrificiis, oblationibus, peregrinationibus, votis nuncupandis, & similibus ceremoniis insistere. Videntes autē nihil hæc omnia auxilii conferre, & frustra se ab idolis suis opem implorare, desperato diuorum iuamine ad naturalia medicamentorum remedia conuersi sunt. Rumor est accersitum Meaco medicum quendam per equos dispositos, qui totius Japonæ eius artis sit experientissimus. Huic, si affectam à morbo seu malo curret, coronatorum trium millium mercedem pollicentur. Attamen rem interim secretò habere student, ne prodita vltionem diuinam testetur; pōtissimū cum ipsi gentiles medici affirmant, nullum in ea morbum deprehendi, quàm quòd à maligno spiritu exagitetur. Hac iusta Numinus animaduersione rabies eius, & contra nos excandescencia refrenata penitus resedit; sic vt nobis puntiarit; nihil se vltius in nos moliatur, vt securi agamus, templo nullam deinceps molestiam illatam iri. Hunc Reginæ casum quantumuis alii dissimulando celare aditatur, vel naturali alicui ægritudini ascribant, Rex tamen & Princeps Dei vindictam esse agnoscunt, & non ambiguè fatentur. Faxit omnipotens Deus, vt hac sua castigatione spiritus saluus fiat. Neque non Reginæ soror Diuinæ vltionis exemplum & testimonium fuit; iam siquidem tertius agitur dies, à quo palatiū eius incendio totum conflagrauit, neque multorum millium accurrētium opera flamma restingui potuit. Pars tantum certa domus, quam in priuatum vsu princeps Sebastianus iam inter Christianos vel scriptus sibi construxerat, quantumuis reliquò ædificio adhereret, intacta tamen, & ab ignibus inuiolata permansit. Prætereo, quandoquidem prolixior fui, complurima alia, quæ in hoc negotio occurrere, & vt ne prolixitate fastidiosus siā, narrationi huic finem imponam. Fratres carissimi, exacta hoc modo iam hyeme, reuiuiscunt gramina campis, & flores tranquillitatis apparuerunt in terra, hoc est, in Ecclesia nostra. Quare Rex ex necessariis suis quendam ad Cabralem misit, admonens, vt grata mente Deo Opt. Max. gratias persoluat, & exantlatas difficultates memori animo recolens communi se gaudio perfundat, postquam negotium ad terminum, quem ipse prætenderit, & nos Christiani desiderauimus, perductum foret, quanquam & industriæ plurimum & laboris adhibendum fuerit, ne aut Ecclesiæ dignitas labefactaretur, aut Simon ab instituto suo retractus recidiuum

diuū pateretur , aut Cicachata sibi offensum haberet, quòd eo contempto totus pro Patrum partibus steterisse videri potuerit; de his nunc omnibus affatim sibi cautum , namque & templum saluum, & Simonem Christianum manere, & quidem quanquam id contra patris sui voluntatem , tamen cum eo in gratiam rediisse, haberi eo, quo prius, loco filium & hæredem institutum. Adhæc commonebat Rex; cauendum imprimis, siquidem tandem ex hac lucta victoriam obtinuissimus, hac ne abuteremur. Proinde Simonem memorem faciendum, salutaribus monitis formandum, vt prudenter & modestè sese gerat, ne insolenter iactabundus arrogantes glorias ostendet; neu noui deinceps quidquam attenter, quo patris sui animum denuo irritatum exacerbet. Cùm verò hætenus egregiè se gesserit, & Patribus, qui eum instituerint, honores amplissimos, & fauorem parentis, vt pote qui eum amet, conciliarit, ne imposterum adniti negligat, quin tam probis rudimentis dignus exitus respondeat . Præterea Patres ipsos & reliquos Christianos commonebat, vt ab omni iactantia sibi cauerent, neque exteriore aliquo indicio lætitiæ, quam ex hoc successu concepissent, proderent, ne Cicachata hac ipsorum gloria offenderentur. Nouissimè ait; hæc se ipsis ita succinctim significanda mādare, quo animo suo scrupulum omnem & suspensam cogitationem eximat. Cæterum deinceps cōmodiùs se cum Patribus multis de rebus particulatim tractaturum, è quibus apertè cognituri sint, quàm amica & beneuolo affectu quàm impesse ipsis studeat. Responsum est ad hæc Regi omnium nomine; immortales nos ei agere gratias, vt pote cui salutem nostram acceptum feramus, & proinde Deum nos indefessis precibus sollicitaturos, vt hæc ipsius de nobis bene merendi voluntatem, & summum fauorem Diuina sua gratia prolixè ei & largè refundere velit. Eo ipsissimo die nūtiū quoque à Simone de felici eo successu accepimus, & patrē suum, vti ante hunc furorem solebat, benignè & comiter secum agere. Quapropter infinitas se habere gratias Patribus, cæterisque Christianis omnibus ob ea, quæ propter se passi essent. Quanquā, quod ad se attinet, verè doleret, non se dignum adhuc fuisse habitum, qui martyrij coronam consequeretur. En tibi postremū nostrarum persecutionum actū, & quomodo Diuina Maiestas sua, cùm humanis omnibus consilijs destitueremur, rebus nostris clementer prouidens fidam optatamque cautionem adiunxerit. Simon demum, pristinæ libertati suæ redditus, vnà cum principe Sebastiano, noctu, pridie festi sanctissimæ Trinitatis, in templum nostrum inexpectatus venit. Quam vberè lætitiæ ex hoc ipsius ad-

uentu

uentū animos oppleuerimus, vobis considerandum relinquo. Pater Cabralis tum cum Diuæ Virginis imaguncula, artificiosè elaborata, donauit, quam magni loco muneris caram habuit. Cumque Cabralis in regnum Figensè profecturus in procinctu esset, Princeps ei pulcherrimum equum donatum adduci iussit, pariterque nunciari, vt iter ageret securo animo, omnemque proflus sollicitudinem exueret, Christianorum etenim & Simonis salutem tanquam oculorum suorum pupillas sibi curæ foret. Atqui hæc quidem sunt, quæ de his scribenda memoriæ occurrunt. Porro credite, fratres carissimi, etiam timidis tepidisque magnopere prodesse, si in istiusmodi angustiis deprehendantur; faciunt namque vt animi, vita iam desperata & quasi proiecta, cum nullū esse mediū arbitrentur, fiducia salutis suæ quadā coniunctione Deo adglutinentur; atque deinceps, metu iam omni profligato, mortem singulis momentis cum eius contemptu fortiter expectent. Sanctis vestris sacrificiis & deuotis orationibus deuotè me commendo. E Bongo, oct. Id. Iun. 1577.

IDEM LVDOVICVS FROES.

EX literis Patris Figueredi Facatæ datis intelleximus, cum comite eum suo in summo vitæ discrimine versatum fuisse. Ciuitas etenim eis Pagodum quoddam assignauerat, in quæ mansionē haberent. Consuetudo autem erat ciuibus, vt aliorum Pagodorum idola, quæ feriarum diebus circumgestari solent, in hoc reposita asseruarentur. Porro Pater Figueredus, quamdiu fanum illud inhabitauit, tergiuersatus est ea recipere. Quam ob causam tota ciuitas tumultu misceri; sic vt plebs in nostrorū cædem conspiraret; & vi ageret, vt simulacra illa ibi loci collocarentur. Dei autem providentia effectum est, vt neque locus à nostris expiatus denuo contaminaretur, & gentilium deorum receptaculum fieret, neque nostri incommodum aliquod incurrerent. Enimvero, quanquam non sine graui molestia id impetratum sit, supersedere tamen a vi, & uicti rationibus, quæ ipsis redditæ sunt. Atque ita non tantum pacati quieuerunt, verum etiam quadringenti & amplius ex ciuibus fidem receperunt.

Alia quadam epistola per Michaëlem Vaz transcriptum est, vniuersam iam dominium Regis Bartholomæi religionem esse amplectum, in quo ille sedem habet, sic vt nemo omnium super sit, qui gentiles ritus retineat. Persæpe inibi magno numero, atque vna quadam vice, mille ducentos baptismatis ynda renaros.

Adhæc allatum nobis est, in fata concessisse Arimis Regem Andræam fratrem germanum Regis Bartholomæi, qui anno proximè elapso fidem susceperat. Atqui filium, qui in regnum successerit, cum is ethnica adhuc sacra tueatur, cœpisse Christianos acriter persequi. Nihilominus spem esse ipsum quoque cum regni sui subditis ad orthodoxam religionem accessurum; quandoquidem iam tractaretur de filia quadam Regis Bartholomæi in matrimonium ei tradenda, *quam non nisi recepta Religione habiturus esset*. Hisce diebus quamplurimos ex nostris in diuersa regna amandauimus, ab ipsis Regibus & principibus requisiti, ut Diuini verbi sementem inibi facerent. Vnde messem non contemnendam expectamus; Nam & excepti sunt illi à regibus perbenignè, & omni beneficiorum genere cumulatè adiuti. Successuum horum omnium gloria omnis & honos Diuinæ Maiestati adscribenda.

ORGANTINVS BRIXIENSIS AD VISITATOREM INDIARVM.

IGress solatium ex tuæ Paternitatis literis, tum & non contemnendo operariorum numero, quos præsentis anno in hanc messem ad nos misisti, percepimus. Quoquidem subsidio recepto mirificè recreati sumus, prorsusque animati, ut nullo deinceps cum fastidio in operoso hoc negotio nos exerceamus. Quæ nuper admodum ex locis Meaco vicinis nobis nunciata sunt, gratissima fuere auditu, utpote quòd fides Christiana nullo impedimento latissimè propagetur. Equidem gaudium hoc nostrum, ex eo successu conceptum, aliis putauì impartendum. Scripsi itaque de iis rebus ad Patrem Franciscum Cabtalem fuisse, ut scriptum illud, aut saltem exemplar narrationis ad te deferendum curaret, quòd utique facturum confido, continentur etenim multa, quæ omnium certè piorum animos magna consolatione subleuent. At imprimis recensetur ab initio Quadragesimæ ad hunc usque diem ultra septem millia hominum ab idolorum cultu ad Christianæ vitæ rationem traducta, & spem esse multo plures breui in viam hanc salutis reuocatum iri. Cùm tamen verendum sit, ne ob paucitatem nostram officio huic pro rei necessitate plenè satisfieri possit, desideramus, ut Paternitas tuæ coadiutores nobis suppeditet. duo et-

enim sacerdotes, qui soli hîc cōsedimus, cum tetrîo quodam coadiutore, tanto oneri ferendo non sufficimus. Quandoquidem verò è profectu, qui his locis fiat, ingens commodum & vtilitas ad vaiuersos Iaponios redundatura sit, atque adeò Christianorum omnium interfit, eo quòd gens hæc inter cæteros Iaponiæ populos eruditionis, morum, simulque nobilitatis præstantia principatum teneat, maximè operæpretium foret, multos eòsque idoneos operarios huc mittri, vt ne horum defectu & inopia tantæ fœcunditatis ager incultus obsolescat, aut saltem non tam opimi prouentus, quàm promittit, colligi queant. At omnino Paternitas tua persuasum habere debet, eos, qui mittendû sunt, ex omni numero selectos esse debere, qui neque vulgaris sint doctrinæ, & exacto iudicio prudentiaque excellent, vt cum hoc populo ritè & cum laude tractare valeant; apud quos equidem post tot iam etiamnum annos, quibus hîc vixi, rudis adhuc & nouitius videor; tanta in eis sapientia & ingeniorum acrimonia elucescit. Exædificauimus hîc templum, non incōcinnum, in honorem Assumptionis Diuæ Virginis, imposito hoc titulo, *quia eo illucescente festo Pater Franciscus Xauerius primùm ad hanc Insulam delatus est.* Ædes hæc certè tam insigne artificium ostentat, vt non CHRISTIANORVM tantùm, verùm etiam gentilium oculos in se rapiat. Iamque quantumuis non sine multo fastidio, ad fastigium tamen vsque & ad normam absoluta est. Speramus porro ex opere hoc tanto cum labore elaborato Christiano nomini non mediocre ornamentum gloriosa cum celebritate accessurum. Quinimo iam huius non obscura indicia se produnt. Si quidem cum ingens esset odium, quo priùs in nos inardescbant, & multo maior contemptus, quo nos Meacensis huius ditionis incolæ dedignabantur; è contrario nunc omnes honorificè nobis assurgunt, neque reperitur quispiam, qui vel nobis vel religioni obloquatur. Deo autem ante omnia, ob hæc sua in nos beneficia, gratiæ agendæ. Neque verò religioni in Meaci tantùm prouinciis feliciter succedit; verùm etiam bonus & suauissimus odor hic doctrinæ Christianæ ad vltimos vsque Iaponæ fines penetrauit, sic vt iam, nemine contradicente, passim & propalam nostræ Religionis salutariferum Euangelium denuncietur. Præterea alia duo templa à fundamentis educta sunt, spatiosa & perpolitata, alterum in arce Sangæ, alterum in Vocaiama. Rogatum te habeo, vt, quantus tibi erga Deum amor est, tanto studio apud Indos istic nobiles & potentiores agas, quo aulæ aliquor, seu panni

panni stragulati in ornamenta templorum nobis transmittantur. Iaponii etenim circa hæc plurimum curiosi sunt; & in exteriorè fanorum seu pagodorum suorum ornatum dedita opera incumbunt. Quicūq; porrò tam piæ munificentiæ opere Ecclesiæ dignitatè augebunt, erunt & ipsi participes fructus, quem ex eo per Iaponæ has prouincias colligere erit, & Diuinam gratiã copiosè acquirant, tanquam coadiutores amplificatæ fidei, cum gentiliũ animi textilibus picturis & variegato templorũ cultu ad fidẽ sensim pelliciantur. Sollemniter hinc diuersis temporibus ingens multitudo iucundissimas inter congratulationes & miras animorum voluptates baptismo lustrata est; & variis in locis Crucis aliquot excelsas effigies reuerẽter & deuotè ereximus. Sic vt multi gentiles, quantumuis adhuc sanctæ Crucis mysteria & virtutem ignorarent, moti solummodo Christianorum hoc, quem stupentes inruebantur, feruore, baptismi communionem vltro expererent. Ac verò diabolus cum fidei Christianæ tam prospero cursu succedere non ferret, gentiliũ aliquot faucibus obsessis, per hos vociferabatur; cruces illas Iaponicarum legum obseruantiam abolituras; tempestiuè proinde malo huic occurrẽdum; alioquin de Iaponæ salute actum esse, & deos regionis in alias prouincias emigraturos. In monte quodam deserto, & admodum excelso, tribus hinc leucis dissito pagodum est, diabolo imprimis consecratũ, ad quod Iaponii concurrere solent vindictam contra inimicos suos, & ad alios sceleratos actus fauorem & opem vt implorent. Atque hæc de causa idolum hoc gentilibus formidabile est, & trepida ueneratione colitur. Locum hunc Bontii quamplurimi inhabitant, & circa sacri ornatus & aliarum rerum curam intenti vsitatis suis ceremoniis incumbunt. Quotiescunque ego Christianis nostris comitatus vrbe egredi solebam, & montem hunc cum suo fano in conspectu haberem, toties declarabam quanto desiderio torquerer pagodi illius excidendi, & locum hunc, extructo templo, Michaëli Archangelo consecrandi; & cogitare me proceram ibi in montis caeumine crucem erigere; vnde à toto Meaco videri & adorari posset; videri enim mihi rem indignissimam, eum, qui ob superbiam suam è cœlo præcipitatus esset, in loco nunc tam sublimi adoratum diuinis honoribus affici. Quas meas voces existimo ad Bontiorum, quibus huius templi cura delegata est, aures delatas. Nabonangam enim adeuntes, apud hunc de iis querebatur; orantes vt iuberet, ne idolum illud tolleremus, cum persuasione, veteri se, ne, si tollatur, multa incommoda in sui vltionem ipsis adferat. Porrò ego quidem confido Christi Domini nostri

seruos

seruus præualitutos; atque aded, diuina me animante gratia, par
 mihi videor vniuersis monasteriis, & horum gentilium pagodis
 demoliendis, inque fumum & cinerem penitus redigendis, vt
 hoc modo humani ille generis antiquus hostis, superbia sua con-
 temptim conculcata, majore indignationis tormento disrueit-
 tur. Cum autem tua Paternitas huc venerit, non est ambigendum,
 quin Dominus Deus aliquam viam ostensurus sit, qua id ad effe-
 ctum deducatur. Neque difficile erit, capite huius idololatriæ de-
 jectò, membra quoque humi fundere, profusque quicquid pago-
 dorum per omnem laponem residuum est, diuino adjutos auxi-
 lio, ad maiorem sui Numinis gloriam & celebritatem funditus
 eradicare. In regno quodam eorum, quæ Meaci dominatum ag-
 noscunt, in quò supra quatuor hominum millia magna ex parte
 hoc anno Christianæ fidei testimonium & sanctum baptisma ad-
 epti sunt, princeps regionis potestatem nobis fecit, vt eos, qui se-
 ctam Voiaquam sectantur, ab errore reduceremus, simulque aliis
 omnibus fidem annunciaremus, vt, qui vellet, hanc acceptaret,
 petmissò cuilibet libero arbitrio viuendi, prout expedientissi-
 mum ad animæ suæ salutem esse censebit. Accidit autem dum
 nos ad sanctam expeditionem præpararemus, vt veterator diabo-
 lus figuram induens certi cuiusdã hominis senio venerandi, qui
 Tirigim illis vocatur, quæque decantatis ei laudibus, & hymnis,
 pro Deo habent & adorant, in principis illius conspectum se da-
 ret. Et quoniam eo die prospera ei nonnulla ex voto & ad volun-
 tatem fluxerant, Tirigim illius fauori omnem hanc fortunam at-
 tribuit. Atque mox solenne ei festum instituit, exhibitò proceri-
 bus splendido admodum epulo; totusque is dies laudibus & hym-
 nis ei dæmonio concinendis transactus est. Cætera quoque turba
 veremias suas exercebat, & sacerdos eorum discursans calidã
 iungulis aspergebat. Dum verò hoc agit, inuasit in eum dæmon,
 (quæ isti Deum Tirigim esse arbitratur) & cœpit per sacerdotem huc
 horrendum exclamare, tandemque grauitè queri; sublato sibi
 seruos suos omnes, quod se valde affligat, utpote qui ipsemet nunc
 inferuire sibi cogatur; eoque magis dolere id sibi, quod ii erepti si-
 bi forent interea dum domo abiens in montibus versatus fuerit,
 præsentem enim se tantã iniuriã & vim laturum non fuisse. Tum et-
 iam multum de me lamentando conqueri; namque vice quadam,
 cùm à baptizazione 400. hominũ redirem, pagodũ eius cum Chri-
 stianis, qui mecum erant, ingressus statuas omnes, quas offenderim,
 solo colliserim, quibus reliqui illico capita, nec nõ alia membra,
 detruncabant. Has inter duæ leonũ cõspiciebantur effigies, qui (vt

gentiles referunt) huic Deo famulantur. Iam interea dum princeps ille cum tota multitudine festum agūt, & homo is maligno spiritu obsessus horridos clamores magis magisque intendit, ecce tibi in eos repentinum saxorum imbrem; qua tempestate percussū diuersi omnes in fugam se effundunt; sic vt ex 20. hominum millibus, qui solennitatem eam celebrabant, nemo omnium ibi remanserit. tanta saxorum ingruerat & pluebat copia, tantaque omnium erat consternatio; neque mente cōcipere potuerunt, vnde nam aut à quo lapides ii iacerentur. Equidem coniectura mihi persuadebam ab Angelis eos, qui pro omnipotentis Dei gloria praeliantur, grandinario lapidum hoc iactu peri. At reuera fieri poterat vt, si res aliquantum processisset, dæmones id ipsum prodigium imitaturi, simulque populum, aduersus me reliquosque Christianos prouocaturum, concitaturi fuissent. Sciebant etenim omnes me esse eum, qui dæmonium illud ministris suis priuauerā. Hoc autem prodigio Christiani maiores, quàm vnquam antea, animos cepere, & in fide sustinenda sese obfirmarunt. Videbāt namque Iaponiorum deos non esse eius potentia, vt prioribus ademptis, alios sibi seruos cōquirerent, neque etiam eorum, quos haberent, tutelam sustinere posse. Atque hoc modo concedere cœperunt & fateri imposturis, prestigiis, & mille artibus à dæmonio excogitatis hæten^o se delusos & seductos fuisse. Nec mora, Christiani sublimem crucem ad alterum lapidis iactum à pagodo illo crexerunt, vt dæmonio ei hoc obiecto irritatam magis magisque rabiem & dolo rem augerent. Plura vt scribam non vacat; auocor namque vt confessionem recipiam à Christianis Cauachi; qui iam ad bellum accincti intra triduum in expeditionem profecturi sunt. Sanctis sacrificiis & orationibus tuæ Paternitatis vt plurimum me commendo. Meaco, diui Matthæi festo, 1577.

IOANNES FRANCISCVS STEPHANOVNVS AD PATREM VISITATOREM.

ANNO proximè elapso scripsi Paternitati tuæ, iis consolationibus erectus, quibus solis Deus Opti. Maxim. conscius est animam meam inter has mundi afflictiones tranquillitati redditam expleri. Ideoque, quantumuis tam remotis in orbis partibus constitutus essem, vt nihil à Paternitate tua literarum recipere potuerim, idcirco tamen omittere nolui, quin officium hoc suum his paucis præueniré. A nostris nuntiatur incolu-
nes esse ipsos, & diuina indulgēte gratia, bene se habere omnia.

Per

AD VISITATOREM INDIAR.

Per Meaci prouincias Christiana fides mirabili incremento amplifatur, sic vt intra quattuor retro mentes in Sangæ Castellb *mille quingenti*, qui soli adhuc restabant, baptismum assumpserint. Itaque vniuersus iam populus huic propugnaculo subiectus nobis se adiunxit. In aliis itidem tribus arcibus *tria milia quingenti* baptismatis gratiam consequuti sunt; qui cum reliquis, quos aliis in locis baptizauimus, *Septem milium numerum* expleant. Orandus Deus, vt tam benignè nobis sui amoris & fauoris gratiam largiatur, quantum gentis huius necessitas exigit: neque rationem habeat imperfectionis & defectuum; quorum nisi culpa diuinæ misericordiæ auxilium impeditum auertatur, altera denuo porta dabitur ad luculentam frugem his in oris consequendam. Præter etenim eos, quos dixi, alii nunc *ad trium milium numerum* catechizantur, vt idoneo tempore baptismum recipiant. Quidam ex præcipuis Nabunangæ proceribus, dum munitiones, quas nobilis quidam vir suæ clientelæ moliebat, spectatū irer, obiter ex relatu cuiusdam qua solennitate & gaudio Christiani baptismatis mysteriis incumbere, intellexit. Itaque huius actus videndi desiderio capitur; intantumque placuit, vt diceret omnimodo procurandū sibi, quo Christiana religio adaucta propagaretur, & mox tabulis sua manu subscriptis mandat omnibus iis, qui de Icoxiōrum secta sunt, (quos aiunt quinquaginta milium numerum excessuros) vt Christianam fidem recipiant; & similiter aliis sectis addictos adlegebat, vt conciones nostras & catechismi prælectiones auditum venirent. Adiit eum Pater Organinus, vt pro hoc suo in nos fauore gratias ageret, qui comiter valde & amice exceptus est. Et ex eo intellexit, desiderare se vniuersum suæ ditionis populum Christianum fieri. Proinde, inquit, cum ex mea parte huic negotio non desim, ne, quæso, vos a vestra deesse velitis, quo minùs desiderio huic meo quàm ocysimè satisfiat. Addebat ad hæc; conuictum se rationibus, quæ ex nostra fide allegatæ adducebantur, cedere coactum veritati; & cognoscere se optime cuiusdam incommodi & inuoluntatis, qua afflicti solebat, causam extitisse enormis sua peccata, quæ lex nostra committi vetaret & detestaretur; seque ait: ad ordinem Christianorum accessurum; nisi lex nostra rigida sibi nimium & obseruatu difficilis videretur. Quodam die, cum idem hic princeps apud Nabunangam esset, alii fortè proceres quidam sectæ cuiusdam, quam Pocoxiam nominant, asseclæ superuenere, quò Nabunangæ persuaderet plurimū ipsi interesse, vt nostri è Meaco eicerentur. Rogabat tū Nabunanga eū, de quo dixi, principē, qui que prior aliis

ed venerat, vt paucis declarare vellet, quam ipse de Patribus opinionem conceperet. Respondit ille, non se eam nostræ legis cognitionem habere, vt de ea iudicium facere possit; hoc tamen scire se optime; aliquot ex subditis suis proceres, Christianos factos, sibi deuotissime parere, atque ad eam gentem esse, quæ solùm in hoc intenta sit, vt & vitium fugiat, & virtutem sequatur; quod idem non posse non sentire se de Patribus, qui eorum præceptores sint. Sciscitabatur quoque Rex id ipsum tunc ex aliis; iræne se res haberet: qui omnes in eandem opinionem responderunt. Quibus auditis ait Nabunanga, suo iudicio idem quoque sibi videri. Ex quo tempore, quauis antea, cū patres eum accedere solerent, benignissime eos excipiebat, maiore tamen, quā prius, honore affectos suscepit. Cū etenim uisitatam eum venisset Calend. Ian. & præcipui magnatum officii causa, atque anni fortè auspiciū intitiū gratulaturi in aula præstolarerentur, illico tamen, cū Patres eminens à supremo præfecto vniuersæ Prouinciæ Meacensis conspecti sunt, egressus hic è regis conclauis obuiam in interiorem aulam deductos honoratissimo loco collocauit. Dein ipsemet Nabunangam adiens, indicat adesse nostros, & conuenire cum cupere; statimque introducti sunt in remotius cubiculum; vbi Nabunangæ cubile erat. Quod factum in omnium animis summam admirationem excitauit; sic vt dicerent Nabunangam semichristianum esse factum. Tractabat autem ipse & loquebatur cum Patribus benignè non tantum & populariter, verum etiam ciuilitè, quo quidem modo cum nemine procerum eorum egit. Progressus etenim consueta cum sua grauitate in publicum, vno tantum verbo Bontio cuidam quiddam innuit. Adeo verò nunc de nostris optimam confirmauit opinionem, vt cum quodam tempore cū nobilibus istis Meacensibus sermonem haberet, clarè eis pronuntiarit, & restatus sit, multo nos meliores esse Bontis. Aliquando incidit in disputationem cum Christiano quodam, qui non ita pridem ad fidem conuersus erat, tantumque ex eà disputatione gustus percepit; vt à meridie in seram noctem protracta sit; & etiam si Christianus ille nouellus adhuc foret, & nostræ professionis tyro, tantum tamen luminis & intellectus ei Deus largitus est, vt ad interrogata omnia satis comòdè responderet. Omitto infinita alia, quæ quidè descriptionem merentur, ob orti inopiam, nam & hesterno die trecetis hominibus baptisma cõtuli, & hodie etiam ad idè opus accingor. Ne Paternitas interea tua huius negotii memoriâ & curâ deponat: procurret autem vt operarii nobis mittantur, qui nobiscum opimam hanc messè colligant. E Sanga, gloriosi Apostoli diui Iacobi Vigilia, 1577.

FRAN-

FRANCISCVS CABRALIS AD REVERENDVM
PATREM GENERALEM.

Q Vandoquidem anno nouissimè exacto datis ad Paternitatem tuam literis, articulatè profecturus sim quanto cū fructu Deus Dominus noster dignatus fit in his Iaponæ oris operari, cum *quodraginta millium numerum* exceſſerint, qui diuerſis in locis sacrum Baptiſmum receperunt, in præſentia breuiter percurram, quicquid diuina auxiliante gratia præſente hoc anno 77. geſtum eſt, poſtea quàm naues hinc poſtremùm ſoluerunt. Cætera ex publicis literis, quas Patres ex locis, quibus moram trahunt, tranſcribere ſolent, integrum erit cognoscere. Porro quanquã conuerſorum ad fidem numerus huius anni cum euoluto par non fuerit, ſi tamen gradum & dignitatem eorum ſpectes, qui in ſanctæ eccleſiæ gremium ſe nunc dederunt, nihilo inferior eſt cenſendus. Siquidem Bongoi regis filio, qui prior, uti ſcripſimus, fidem recepit, nuper admodum eiſdem regis gener acceſſit, filius adoptiuus potentiſſimi principis cuiuſdam fratris reginæ, qui trium regnorum præfecturam gerit. Ob huius adoleſcentis conuerſionem non leuis excitata eſt tēpeſtas & perturbatio, ita ut cum ipſe tum nos omnes, qui Bungi habitabamus, in graui discrimine verſaremur, & iam proximum erat, ut pro defenſione fidei Chriſtianæ morte afficeremur. Eamque haud dubiè incurriſſemus, niſi Deus, cuius in manu Regum corda ſunt, ſecundū diuinam ſuam prouidentiam, regis huius animū mouiſſet, ut auctoritatem ſuam, prout fecit, interponeret. Hic etenim ſimul & prudentia ſua & auctoritate tantum effecit, ut adoleſcens Chriſtianam fidem retinuerit, quanquam ut hoc impedirent, pater eius & regina vniuerſum regni ſtatum maxima commotione ſurſum, deorſumque miſcuerint. Teſtari poſſum & affirmare, Regem hoc in negotio tantum in fauorem noſtrum egiſſe, ut etiam ſi tua Paternitas hîc præſens eidem vacaſſet, neque prudentiùs rem tractare, neque plus efficere poruerit. Quia verò Pater Lodouicus Froes, qui mecum tunc eius tempeſtatis laborem ſuſtinuit, (qui labor tandem in ingentem noſtram conſolationem & æternum dæmonis opprobrium mutatus deſiit) prolixam & publicam epiſtolam de his rebus ſcribat, non mihi videtur neceſſarium, ut ea quæ acciderunt, particulatim repetam. *Similiter in regno hoc Bungi* infiniti alii omnis conditionis homines Chriſtianiſmum amplexi ſunt. *In regno Cicuſeno*, quod contiguum eſt vrbi Facatz,

ubi sedem fixit Pater Melchior Figueredus, *quingenti vel sexcenti* baptismum receperunt. *In regno Eregni Sacama mille quingenti. In regnis Cauaci & Czunucini*, quod conterminum est Meaco, in quo commoratur Pater Organtinus cum Sacerdote quodam alio, & Fratre Laurentio Iaponense, *quinque milia baptizati sunt.* & quo minus multo plures hinc gratia communicarint, ministrorum inopia accidit. Aliis adhuc in regnis alij quam plurimi fidem susceperunt, ita vt etiam hoc anno Septuagesimo septimo *septem aut octo milia nobis accesserunt.* Laus omnis & gloria gratocomio DEO Domino nostro ascribenda est, a quo bona omnia procedunt. Incredibilem reuera voluptatem percipimus ex tot hominum conuersione. Vilius tamen fuit & placitum DEO, hoc nostrum gaudium intermixto dolore aliquo imminuere, quem concepimus ex obitu optimi Regis Arimæ Andree. Hic, Patroni sui seu Aduocati festum celebraturus, in templum huc nostrum venerat; atque sub hac cum filiis & præcipuis regni sui, tam CHRISTIANIS quam Ethnicis, præceribus solennibus variis ludis biduum impenderat. Sub quorum finem cœpit grauitè ex apostemate quodam laborare, quod inter costas enatum, ad meliorem eum vitam, vt sperare est, intra vigesimum diem nobis sustulit. Quoniam verò per filium hæredem suum, aliosque proceres, quippe qui gentiles erant, petmissum nobis non fuerit, vt morienti aliquid opis ad animæ solatium collaturi adessemus, non possum quid actum sit particulatim denarrare. Certissima tamen mihi fide compertum est, Christianum decessisse, & crucem, quam gestare solebat, a se nunquam remouisse. Quantumuis etiam Bontis, qui in locum nostrum ad eum introducti fuerunt, vt plurimum adlaborarent, vt repudiata fide in pristinum errorem relaberetur, per Diuinæ tamen misericordiæ gratiam induci nunquam potuit, vt eorum diabolicis persuasionibus assentiretur. Mor vt expirauit cadauer Bontis traditum est efferendum, qui & multi sunt numero, atque, vt scripsimus, cum filij sint omnes & fratres illustrium procerum, regnum maiore ex parte possessionibus suis occupant. Extemplo nouitius Rex cæterique proceres acerrimam persecutionem contra ecclesiam mouerunt, iussis passim truncari & excindi, quas erexeramus, crucibus, & iudicio nouis Christianis mortis supplicio, nisi religionem retractarent, quorum multo maxima pars palinodiam cecinit, cum adhuc neophyti essent, neque penuria operatorum satis exculi. Attamen nonnulli constantes permanserunt, parati potius in exilium ire, atque etiam vitam profunderè, quam Deum, quem

quem cognoscere cœperant, abnegare; nec non alij cum metu mortis periculo resistere non valerent, exterius quidem se uocabant; at saltem intra pectus fidem retinebant, & noctu ad nos uenientes multis cum lachrymis imbecillitatem suam humili confessione testabantur. Iudicet nunc apud se Paternitas tua, quantis molestiis & doloribus hoc tēpore tali in casu afflictati fuerimus, qui Patri Antonio Loper, fratri Lodouico, & mihi, cum regnum hoc Arimæ uisitarem, inexpectato obuēnit. Et quāquam in horas, uti saepe nobis nuntiabatur, impetum eorum, quibus trucidandi nos negotium datum erat, expectarem; nō placuit tamē Deo tam singularem & optatam nobis gratiam facere, quanquam interea non desisteremus infirmos animare, & qui iā ceciderant hortari ut resurgerent. Porro inibi substitimus donec templum incendio datum est, atque ita compulsi fuimus Cocinocū redire. Hinc Patrem illum & alterum comitē Magusam ablegauī, ad iter me Bongoum accingens. Placuit autem Diuinæ bonitati, ut in uiam diuersam ab illa, quam cogitarem, me daret, forsitan ut me à morte liberaret, quam mihi nonnulli machinabantur, qui, ignaro me periculi, uiam, qua profecturum arbisrabantur, ut me iugularent, obsederant. Cæterum hanc nobis tribulationem redintegrata Deus consolatione compensauit. Voluit etenim, ut ciuitas hæc Magusa, è qua nunc scribo, uniuersa fidem assumeret, ita ut neque pagodum aliquod, neque ritus, qui gentilitatem adhuc testetur, superstit: ut etiam, sicut inferius dicemus, aut non facti sint Christiani, aut, tanquam qui aliis impedimento essent, quominus baptismum adirent, non eicerentur, cum iactura omnium suorum prouentuum. Etenim, etiamsi princeps huius insulæ ante sexennium Christianam fidem assumpserit, nihilominus tamen, quam plurimi gentiles resistenter integra retinentes sua fana & uarellas. Permanserant similiter Bongij, cum suis idolis, redibus etiam suis fruētes. Hi obstabant, & inhibebant; ut dictum est, ne reliqua gentiliū multitudo conuerteretur, atque etiam ne ij, qui iam conuersi erant, secundum legem Christianam uigere auderent. Cuius incommodi magna ex parte causa erat uxor ipsius principis, quæ ethnicam religionem propugnabat, Christianis infensissima. Hæc nos hæctenus dura persecutione pressit, effecitque, ut multi iam Christiani facti pedem retrahentes ad errores suos & uicium redirent. Nam & legibus & religioni Iaponicæ uolenter erat addicta, eorumque & reliquarum Iaponensium disciplinariū peritissima. Sic autem diuina sua misericordia disposuit, ut, cum anno præterito

ciuitatem hanc lustratum venisset, coacta quasi & contra voluntatem concioni nostræ interesset. Qua audita paulatim agnito errore duritiam animi exiit, & tandem conuersa est, atque vna cum ea ferè omnes, qui gentilissimum adhuc sequebantur. Equidem, cum scirem ab hac principis negotii nostri successum omnè dependere, sedulo me fatigabam, vt in rebus fidei accuratè & rectè instrueretur. Cumq; capacissimū sortita sit ingenium, naturalè intelligentia & ratione adiuta, citra magnam molestiam omnia comprehendit. Iamque trimestre tempus expirauit, cum huc Būgo rediens à me efflagitauit, vt auricularè ab se confessionem reciperè. Porro prius quam hoc aggrederer, cum existimarem necessariū, vt in mysteriis, quæ ad hoc sacramentum pertinerent, erudiretur, Fratrem quendam Iaponensem ad eam misi, vt ei biduo triduo operam super confessionis & satisfactionis materia prædicando impenderet. Quorū cum iam intelligentiam percepisset, ad confessionem & gratiam recipiendam seque saluandam duo inquit esse exequenda; in primis vt pecuniam omnem & debita, quæ per iniustas vsuras cū subditis suis, dum gentilis adhuc fuerit, fornerando compilasset, restitueret. Communis apud Iaponios cōsuetudo obtinet, vt proceres danisticā exercentes subditis suis aliisq; centū in fœnus collocent, vt postea messis tēpore ultra murū sexaginta recipiant; neque solū hoc vitio non vertitur, aut pro peccato habetur, at potius bonū piumq; opus se facere arbitrantur. Alterū erat, vt maritis vxores, quas seruarū numero habebat, redderet. Antiquitus enim apud Iaponios mos irrepsit, vt si mulier aliqua cum marito dissentiens deferta domo ad Regis palatium, aut eius, penes quem ditionis, vbi id contingat, principatus est, confugiat, vt è vestigio in seruitutem pro hac tutela vindicetur. Harum illa subiugo habebat multitudinem. Quamuis autè insolens hic videretur, & res difficilis, magnique incommodi morem hunc dissoluere; considerans tamèn non se posse ad cōfessionem admitti, nisi sublati prius duobus his impedimentis, quantū iactura culpam hanc redimere deliberat; atque Sacerdoti conscientiam detexit, breuique fidei instructione intantum promouit, vt cum marito egerit, ne gentiles ullos in suis ditionibus superesse pateretur; simulque Bontis nuntiaret, vt aut Christiani fierent, se permissurum ipsis redditibus suis (qui amplissimi erant) vti foui; aut, si tergiversarentur, eos è prouinciis suis exigeret; hac seratione omne obstaculum, quod fidei progressum remoraretur, amoturum. Ipsa verò sine mora iussit idola omnia & gentilium sacrorū libros in templum deportari. Bontiorum nonnulli, relictis

relictis monasteriis suis & prouētibus discedentes exilium prætul-
erunt. Alij traditis idolis, & sacris voluminibus Christianum ti-
tulum acceperunt. Atque hodie fratris Ioan. Iaponensis concio-
nem audierunt, & singulis diebus bis ad templum hoc uenit-
tant. Quo nullum maius ad arrogantiam ipsorum edomandam
tormentum adhiberi possit; neq; efficacius aut præsentius quic-
quam ad superbiam mortificandam eorum, qui se pro Deis re-
gionis gerebant. & uerisimile est indignissime ferre eos, quorum
plerique sexagesimum annum excefferunt, & intuitu ualde sunt
uenerabiles, à iuuenē 20. circiter annorum erudiri. Ergo nūc qui-
cunque huic principi parent, diuinæ gratiæ indulgentia, neque
Bontis, neque idolis, aut alijs ethnicis obstaculis impediētib;
Christianis ritibus insistent. Quod eo maiore in momēto ponē-
dū, quo prouincia hæc amplior est, & incolarū multitudine fre-
quentior. Iam nunc 30 hęc exædificata sunt templa, & quidē præ-
ter hæc alia 40 necessitas exigit. Proinde in prouincia hac, & pas-
sim per uniuersam Iaponam, nullius rei maior est indigentia, quā
operariorum, & hominū, qui gentis linguā calleant. In quo nobis
spero satisfactum iri optimo consilio, quod Paternitas tua nobis
dedit. Nempe ut Gymnasiū hęc instituatur, in quo operarij in mi-
nisteriū prædicationis Iaponica lingua & scripturæ scientia exer-
ceantur. Hoc anno 77 misit hęc Pater Alexander Valignanus Vi-
sitor Goa 14 nostri instituti idoneos sodales, ut, posteaquam ne-
cessariis aliquot rebus prouisum esset, reliquis adiuuātibus dicto
operi principium daretur. Ex quo spero copiosum nos fructum
collecturos. Cum etenim in eo seminario Iaponij ad Diuini uerbi
præconiū formabuntur, maximum id futurū est momentum, ut
breui admodum tota Iapona conuertatur. Academiæ eius initia
in regno Bongoo statuentur, quod hoc quietis & pacis tranquilla
felicitate inter cæteras Iaponæ prouincias maximè floreat, tum
& Christianorum inibi sit frequentia, & rex conatibus nostris im-
pendio fauens. Quinimo ipse rex, cum intellexisset cogitare nos
Gymnasij in Iapona fundamentum iacere, misso ad me nūcio in-
dicat, omnino uelle se ut illud in suis prouinciis erigeretur, itaq;
considerare, quem locum magis idoneum censeam, atque id ei si-
gnificarem, mox se eius possessionem nobis transcripturū, etiāq;
ad hoc totum aliquod oppidū, & quidem cuiuscunque principis
requireretur. Exploratis proinde aliquot locis conterminis con-
suetæ regis habitationis, quendam delegi non longè à mari, neq;
palatio Regis remotum, salubrem, & amplum & fontibus aliquot
oppidū amoenū. Hunc nobis locū Rex sine mora celsit, ijs qui in

eo agrum possidebant incommodo hoc alibi optime cōpensatō. Nihil itaq; iam restat, quā vt opus auspiciemur, quod nos prope diem facturos spero. Addēdū, quod ē multis regnis nūntiis ad nos missis Reges & populi contenderint, vt eis diuinam legē annūntiatum veniremus. Nihilominus fieri id non potuit, cū eis simus paucitatis, vt vix dum iis, quos iam nobis adiunximus, instruēdis sufficiamus. Hoc tamen non obstante nouo isto Sociorum Patris Visitatoris cura aduecto, & maioris subsidii spe excitata, iam nunc exordiū domiciliū cōepimus in regno Saxumæ. Pater autem Balthazar Lopez, qui ante nouennium mecum huc ex India venit, & Frater Ioānes Almeida antiquus & vetus huius regionis hospes atq; inquilinus, & cū his concionator quidā Iaponius eō proficiscuntur. Speramus Dominū Deum nostrum horū opera ad salutem multorū hominum, dato successū, vsuram. Præterea alius quidā nostræ societatis cum comite quodam, qui linguam tenet, in regnum Cicuzenum se conferunt; & alter quidam Meacum, vt operam subsidiariam præstet iis, qui antea profecti eō sunt, vbi iā pridem septem aut octo ex nostris requirebantur. Alius quidam ad prouinciam Firandam contendit, vt Patri Sebastiano Gonzales, qui solus ibi fidei prouinciam sustinet, adiumento sit. Alii duo in ditionibus Omuræ subsistunt, quamuis triginta & amplius desidererentur, qui pro agri amplitudine religionem ibi excolāt. Quæ reliqui sunt Bongoum se recipiunt, cæteris locis manentibus incultis ob operariorū penuriam. Dominus Deus viā nobis demonstrare, vt i facturum confido, dignetur, simul & vires suggerere, vt religionis opera his in oris sustinere possimus, quo hæc nō tantū, vbi recepta est, conseruetur, verū etiam cottidiana accessione per regna Iaponæ magis magisque dilatetur. Alia multa Paternitati tuæ transcribere possem, etiam de rebus præterq; supraq; naturā cōtingentibus, quas Deus Dominus noster in his regionibus operatur. Cæterū iis omisissis hic supersedebo, cū quōdā in publicis literis narrentur, tum ob occupationes, quibus in præsentī distrahor. Hoc tamen iterū, priusquam concludā, obtestabor, vt Paternitas tua, quanta sibi Diuinæ gloriæ cura est, tam assiduē in memoria cogitationēq; habeat Iaponam, quæ sanè inter præcipuas prouincias, quas societas à dæmonis iugo vindicare laborat, censenda est. Deus conseruet Paternitatem tuam, & tam corporales, quàm spirituales eidem vires adaugeat, quo aptior fiat filiis suis & consolandis, & in diuinæ legis salutiferum tramitem dirigendis.

Cocinocui, Kal. Septemb. cio. Ic. LXXVII.

AMPLISSIMO
 CLARISSIMOQUE VIRO
 CHRISTOPHORO
 AB ASSONLEVILLE REGIÆ
 CATHOLICAE MAIESTA-
 TIS IN BELGIO, PRI-
 MARIO SENATORI.

N hoc senescentis labentisq; ecclesia
 tuo, quando per totum paneterra-
 rum orbem, iniquitate inuale scen-
 te, multorum refrigescit caritas, ni-
 hil esse arbitror, Amplissime Do-
 mine, quod ad stabiliendam in no-
 bis auitam & orthodoxam fidem plus adferat momē-
 ti, atque illa diuinarum predictionum de orbis uni-
 uersi nationibus & regnis, non ad Calvinianam, Lu-
 theranam, aut Anabaptisticam perfidiam, sed ad hęc
 eandem, quam à maioribus acceptam, Dei beneficio,
 sub vno Pastore supremo Rom. Pontifice inconcussam
 retinemus fidem traducendis, constans & succeden-
 tium sibi mutuo temporum serie continuata impletio.
 Nempe huc illa Prophetarum pertinent in diuinis
 expressa scripturis oracula. Isa. 49. Parum est mihi
 ut seruus mihi sis ad suscitandas tribus Iacob, & ad
 faces Israel conuertendas: ecce dedi te in lucem gen-
 tium,

tium, ut sis salus mea usque ad extremum terra. Et quod interiectis paucis idem subiicit Vates: Ecce ista de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi: Laudate cali, & exultet terra: iubilate montes laudem, quia consolatus est Dominus populū suū. Huc & illa Regy Prophetæ pro senectute ecclesiæ deprecantis pertinet oratio: Psal. 70. Deus docuisti me à iuventute mea, & usque nunc pronuntiabo mirabilia tua: Et usque in senectam & senium; Deus ne derelinquas me. Donec annunciē brachiū tuum generationi omni quæ ventura est. Ad omnem profectō generationē, quæ ubiuis terrarū sita est, euāgelii debuit prædicatio penetrare; ut geniū plenitudo intraret. Quod dum fieri iam & in barbararum nationum ad Christi ecclesiā vocatione impleri cōspicimus; ex ista diuinarum promissionū infallibili veritate, non secus aduersus omnem fluctuationem in Romana & Apostolica fide roboramur, atque olim doctissimum Augustinum in Catholica & Romana fidei professione retinuit populorum & gentium diuersissimarum consensio; retinuit autoritas, miraculis inchoata, spe nutrita, caritate aucta, vetustate firmata; retinuit ipsum Catholicæ Ecclesiæ nomen; retinuit ad extremum illa ab ipsa sede Petri Apostoli usque ad temporis illius Episcopatum continua successio, Sacerdotum. Laudandus proinde zelus est & indefessus labor eorum, qui ex Societate nominis IESV ad paternissimas atque amplissimas Indorum Iaponiorūq; regiones ad Apostolica legationis obeundū munus ablegati

grati, longè maximã in Romanã, hoc est in orthodoxã
& Catholicã, Christi Ecclesiam inuexerunt segete: nec
tantũ populos multos, adspirante illis Dei gratia, sed
Reges etiã & regna integra ad Christianismũ & ad eã-
dẽ nobiscũ ecclesiastici corporis cõpagem adduxerunt.
Quo numero illi cũ primis Iaponici Reges sunt habẽdi,
qui ante pauculos annos ad Tertiũdecimũ Gregorium,
per lögissimos itineris tractus, emissis Legatis, Põrifi-
ci Maximo Romanãq; Ecclesie in Amplissimo Illu-
strissimorum Cardinaliũ & utriusq; ordinis Procerũ
cõfessu, obedientiã publicè præstiterũt. Horã hic breuẽ
& historicã edimus narrationem, adiectis epistolis va-
riis, quæ de illorũ in Iaponiã reuersione, & de ea quæ
ad fidẽ Catholicã interim facta est accessione, ac demũ
de illius gẽtis moribus & inolitis quibus ante veri Dei
cultũ imbuti erant superstitionibus, ab illis Societatis
IESV Sacerdotibus, qui in Euãgelio illic laborãt, scri-
pta & accepta nuperrimè fuerũt. Quæ omnia à R. P.
Oliuero Mannaræo, Societatis IESV in Belgio Pro-
uinciali Præposito, in lucem edere iussus, eius etiã hor-
tatu, clarissimæ Amplitud. tuæ nuncupo; ad eã quæ ex
fide est adificationem tuã in primis Amplitud. deinde
verò ceteris omnibus qui ea lecturi sunt, haud dubiè
profutura. Quod reliquũ est Ampliss. clariss. Domine,
Deũ opt. max. oro, ut tua Amplitud. Belgio huic nostro,
multis nominibus infelici atq; attrito, diu incolumem
seruare dignetur. Louanio, 11. Cal. Martias, 1593. •

Clariss. Amplitud. tuæ obseruantiss.

HENRICVS CVYCKIUS.

ACTA CONSISTO-

RII P V B L I C E

E X H I B I T I,

A S. D. N. GREGORIO PAPA
XIII. REGVM IAPONIORVM LE-
GATIS ROMÆ, DIE XXIII. MAR-
TII; M. D. LXXXV.

Edente Gregorio xiii Pont: Max. in aula Regibus admittendis, eorumque legationibus destinata, die 23. Martii, 1585 matutinis horis; in amplissimo S. R. E. Cardinalium confessu, & magna Principū Antistitumque frequentia, summo omnium ordinum studio & celeberrimo comitatu; introducti Regum Iaponiorum legati duo, Mantius & Michael, (qui idem Principis Omuræ) & legationis eiusdem comitibus Iaponiis præcipue nobilitatis item duobus, alter Martinus nomine, (nam alter, Iulianus, graui morbo implicitus tenebatur) post solemnem Summi Pōtificis adorationem, & beatorum pedum oscula, ab eodē eximia cum significatione beneuolentiæ & caritatis accepti, in locum à Designatore prestitutum magna cum modestia secesserunt. Posthæc, allatæ ab iis Regum litteræ, publicè recitantur ex Iaponico in Italicum sermonem atque in Latinum deinde conuersæ, in hæc verba.

LITTE-

LITTERARVM

EXEMPLA REGVM IAPONIORVM, AD GREGORIVM
XIII. PONT. MAX.

FRANCISCI REGIS
BVNGI, &c.

VMMI Dei auxilio suppliciter implorato, magna cum humilitate ad Sanctitatem vestram scribere aggredior. Dominus rector cœli terręque, cuius imperium super Solem, Lunam, & stellas, ignorant mihi, & profundis immerso tenebris, claritatis suę lumen iussit splendescere, ac nostratibus præcipue populis referans arcam suę misericordię atque gemmarum, dignatus est ante annos amplius quatuor & triginta destinare in hæc Iaponis regna Patres è Societate IESV, quorum è salutari ac diuina semente, non nihil in meum quoque, Dei benignitate, cecidit pectus. Quod tã insigne beneficium, aliaque multa, ô Sanctissime totius Christiani populi parens, vestrę potissimum precationi meritisque accepta equidem refero. Ac proinde, nisi me bella, senium, & affecta valetudo impedirent; conferrem ipse me ad visenda ac veneranda sacratissima isthęc loca, ac simul obedientiam exhibens, pedes V. Sanctitatis, post pia ipsorum oscula, capiti meo super imponerem; & sanctissima vestra manu pectus meum signo Crucis muniendum curarem. Sed quoniam iis quas dixi causis impediatur, sororis meę filium D. Hieronymum Regis Fiungę filium cogitabam legare pro me. Verum quando is in præsentem locum abest, & P. Visitatoris instat profectio; D. Mantium, eius consobrinum, eodẽ nomine mittere visum est. A V. Sanctitate magni beneficii accipiã loco, si pro ea qua fungitur in terris Dei vice, me & Christianũ hũc gregẽ, vti facit, fouere atque adiuuare perrexerit.

Reliquariam thecam, per eundem P. Visitatorem à V. Sanctitate mihi dono transmissam, accepi libens, ac meo vertici venerabundus imposui, atque ob id V. Sanctitati gratias ago habeoque tantas, vt explicandis iis nullæ neq; linguæ neq; ora sufficiant. Non ero longior: quippe tum de Regni huiusce rebus, tum de me ipso corâ ex P. Visitatore & ex D. Mantio plura cognoscet Sanctitas V. quâ ego vetè & ex animo adorans, multo cû timore ac tremore hæc litteras exaravi xj. die Ianuarij, annò post Domini aduentum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Adorando, & cæli regis locum in terris obtinenti, magnæ
& Sanctissimo Papæ.

Subscriptio.

Sanctissimis pedibus Beatitudinis Vestræ substratus
Franciscus Bungi Rex.

PROTASII REGIS ARIMANORVM.

CVM Dei gratia demissè & humiliter hæc litteras offero Sanctitati V. Ante hoc biennium, qui fuit annus ab aduentu Domini M. D. LXXX. per Quadragesiam, quibus maximè diebus pretiosa passio Domini nostri IESV Christi recolitur, in magnis belli tumultibus, magna mearum rerum familiarumque meæ perturbatione, denique in profundo gentilium tenebrarum lætenti mihi dignatus est Pater misericordiarum, lucem veritatis & rectum ad salutem iter ostendere per venerabilem Visitatorem, aliosque verbi Dei prædicatores è Societate IESV, qui enixè me adiuerunt, perque baptismi sacramentum, super me meosque diuinæ gratiæ rorem è cælo deuocarunt. Pro quo tali ac tanto beneficio mirè lætus, infinitas Regi cælorum ago gratias. Cumque Sanctitas Vestra Christianum gregem vniuersum moderetur & pascat; valde mihi fuit optatum, istuc venire, coramque humili stratus magna cum submissione exhibere illi obedientiam; & post pedum oscula beatorum, eosmet meo capiti superimponere. Sed quoniam rebus variis impedito id mihi non licet, mitto cum eodem P. Visitatore, patruelè meum D. Michaëlem; vti pro me hoc munere pietatis officiique fungatur. Ex eo ipso mea vota & alia cognoscet V. Sanctitas: ac proinde non ero fusior. *Quam ego ex animo*

animo sincero & humili venerabundus adoro. Die 8. Ianuarii, anno post Domini aduentum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Reddatur epistola magno illi & sancto Domino, quem adoro Dei vices gerentem.

Subscriptio. /

Sanctitatis Vestrae substernitur calceus
D. Protasius.

BARTOLOMAEI PRINCIPIS OMV-
R A N O R V M.

Vereor ne crimen audaciae subeam: attamen cum Regis carolorum gratia eadem hanc epistolam offero Sanctitati V. quae cum in terris locum obtineat Dei, ac simul ex ipsius doctrina & magisterio Christianus populus pendeat vniuersus; aequum sane fuerat, memet maria transmittere, ipsumque ad V. Sanctitatem inuisendam venire, sacrosque eius pedes post pia illorum oscula super meum caput imponere. Sed quo minus hoc fungar officio, multae me hoc tempore prohibet causae. Nuper ad haec tam remota loca lustranda P. Visitator e Societate IESV contendit, multumque rebus pie ac laudabiliter institutis, iam nunc redit in patriam: qua ego tam praecleara occasione inuitatus, deesse nolui, quin fratris mei filium D. Michaelicum eo mittere istuc: qui licet muneri tanto sit impar, tamen gratissimum fuerit mihi, si eum V. Sanctitas ad beatorum pedum oscula admisserit. Interea V. Sanctitatem supplex oro obtestorque, ut mei memoriam conseruare, meque & Iaponios hosce Christianos fouere dignetur. Id vnum in votis est mihi. Reliqua ex P. Visitatore & ipso D. Michaelie coram cognoscet Sanctitas V. quam ex animo adorans, cum timore scripsi. Die xxvij. Ianuarii, anno post Domini aduentum, M. D. LXXXII.

Inscriptio.

Sublatis manibus adorans offero haec Sanctissimo Domino
Papae, magni Dei vices gerenti.

Subscriptio.

Ego D. Bartolomaeus sanctis eius pedibus
humili substratus.

Ton. ij.

Ee

RECI-

RECITATIS

LITTERIS, ET SILENTIO
INDICTO, IPSORVM LEGA-
torum & Regum nomine, sequens Oratio est
habita à Gaspare Gonsaluo Lusitano, Presby-
tero Societatis IESV.

ORATIO HABITA IN LEGA- torum Iaponiorum introitu.

IAPONIORVM insulas tanto locorum ac marium
interuallo a nostris regionibus natura disiunxit, vt
tenuissimo nominis vestigio paucissimis antè co-
gnitas, cæteris omnibus ignotas, nunc etiam non-
nulli vt esse credât vix adduci posse videantur. Sûnt
tamen, Pater Beatissime; & sunt numero multæ,
magnitudine amplissimæ, vrbibus frequentes, hominum ingeniis.
ac militaribus studiis vsque adeò præstantes, vt qui eas viderunt,
cæteris illius cæli regionibus longè antecellere, nostris verò vt
cõparari possint, nihil illis aliud quàm religionem, qua carebât,
ac veræ fidei lucem deesse credant. Et quidem illa non multis an-
tè annis, Apostolicæ huius Sedis auspiciis, in remotis adcò locis
disseminari cœpta, exiguo sanè principio (quod nascente quon-
dam Ecclesia factum esse scimus) à tenuissimis primùm homini-
bus, mox optimo maximoque Deo incrementum afferente, pau-
latim à nobilioribus recepta; tandem superioribus annis, atque
in primis felicissimo tuo ac planè aureo Pontificatu, Pater Bea-
tiss. ad Principes, ad Dynastas, ad Reges peruenit. Hoc tibi cùm
lætum ac iucundum plurimis de causis accidere debuerit, tum
verò maximè quòd multis hæreticorù machinis in vicinis adcò
locis labefactatam ac pænè conuulsam religionem dum magna
animi cõtentione restaurare pergis, tantù aliunde incrementi ad
Christi optimi maximi gregem atque adcò ad Catholicam reli-
gionem factum esse videas. Verùm huius lætitiæ fructum quâuis
tu quidè antea auribus accipere, nonnulla etiam ex parte degu-
stare

stare animo poteris, tamen hodierna die vel maximum haurire
 oculis, & in totius curiæ luce palam oblatum, manu ipsa contin-
 gere, ac plenissimam ex eo voluptatem non capere tatum animo
 quasi propria, sed cæteris etiam, quasi Ecclesiæ totius cõmunem,
 potes impertiri. Quantis enim gaudiis Ecclesiam vniuersam, quã-
 tis populum Romanũ exultare par est, cũ hodierna die videat no-
 bilissimorũ Principũ Legatos ex Iaponensium insulis, hoc est, ex
 vltimis omnium terrarũ finibus; religionis ergo, quod nullis antè
 sæculis auditũ est, tibi ad pedes accedere, & bellicosissimos Reges
 fidei armis & Euangelii prædicatione perdomitos, ad tuam, hoc
 est, Christi ditionẽ accedere, & quod ipsi per se non possunt tan-
 tis locorum spatiis disuncti, per hos, sibi amore ac sanguine con-
 iunctissimos, obedientiam tibi ac fidem polliceri. Ego verò rei
 tantæ magnitudinem mecum ipse reputans, nihil cenleo summo
 religionis Antistiti iucundius, nihil huic ordini præclarior, nihil
 Ecclesiæ vniuersæ ac populo Romano accidere potuisse glorio-
 sius. Beatam se quondam ac felicem Cæsare Augusto Imperato-
 re Roma esse credidit, quod eius principatũ Romani imperii no-
 men ac fama longè adeo latèque propagata erat, vt eius ampli-
 tudine commoti nonnulli Indiæ populi, amicitia componendæ
 gratia, legatos ad Cæsarem destinassent. Concurrebat vndique
 populus ad inspiciendum inuistatum hominum genus, no-
 uos Romanis vultus, insolitos habitus, inauditum sermonem
 oculis atque auribus avidissimè hauriebãt. Sed age iam lega-
 tionem illam Indorum cum hac Iaponensium legatione si pla-
 cet confetamus. Erat illa quidem ex remotissimis terrarum
 oris, at hæc quanto ex remotioribus? cũ longissimo primũ tem-
 pore ex Iapone ad Sinarũ portus, inde ad auream Chersonesum;
 mox in Indiam veniendum fuerit; vt ex India tandem in Lusita-
 niam nauigari, ex Lusitania verò Hispania, quàm longa est, per-
 agrata, toto triennio partim in itinere, partim in nauigatione po-
 sito, Romam vltimò ad Gregorium Pont. Max. posset perueniri.
 Iam verò Augusti temporibus, Romani tantum imperii no-
 men in India auditum, numquam arma conspecta, vexilla
 numquam explicata fuerant: amicitiam à Romanis Indi vt
 socii flagitabant, non obedientiam offerebant: fœdus ab Im-
 peratore quasi pares, non tamquam a superiore viuendi le-
 ges postulabant. At nos hodierna die Romæ in hoc ipso or-
 bis terrarum theatro amplissimo quid videmus? Hos nimirum
 summo loco natos, ac regiæ familiæ iuvenes, Gregorio Pontifi-
 ci Max. ante pedes procumbere, ac suorum Regum nomine

non amicitiam petere ut pares, (quamuis amorem sibi ut filii pollicentur) sed obedientiam offerre ut subditos: & qui externorum hostium armis ex omni hominum memoria, quod ego quidem sciam, nullam de se vnquam victoriam concesserunt; illi in suis hodie regionibus victricia Christi signa Gregorio duce explicata intuentes, inuictissimis se armis Romanæ fidei, hoc est Christianæ ac catholicæ, superatos esse libentissimè confitentur: quòd eam sibi victoriam non minùs salutarem fore putent, quàm terrarum orbis vniuersus Ecclesiæ iucundam, tibi verò Pater Beatissime, cuius auspiciis Deo bene iuuante parata est, existimet esse gloriosam. Et quidem quod ad Ecclesiam attinet, multum illa quondam suæ felicitati ac gloriæ accessisse existimauit, cum Gregorii Magni temporibus, sanctissimi illius Pontificis industria ac opera, amplissimam Angliæ insulam, & toto, ut ait ille, diuisos orbe Britanos, ad Christi fidem adjunctos esse vidit: sed quantum illo Pontifice gloriæ vnus insulæ accessione acquisisse videbarur, tantum suis ornamentis illius postea defectione detractum esse mœrebat. Sed ecco tibi alterius Gregorii diligentia ac felicitate summa (ne quid illa suæ gloriæ deesse doleat) vnus insulæ loco insula altera, immo verò insulæ plures ac regna, & toto à nobis orbe, toto mari diuisæ gentes magno numero ad Ecclesiam accesserunt; ut præterito illo damnò, quod sanè fuit maximum, non minore fortasse lucro, spe verò etiam maiore cumulatissimè compensato, pristinum animi mœtorem nouo gaudio & incredibili Ecclesiæ totius iucunditate leuare liceat. Quam mihi Ecclesiæ communem publicamque lætitiã, tam multis antè seculis præuisam, multo etiam iucundiorem suis carminibus diuini vates facere videntur. Videor enim mihi hodierna die regium Prophetam, dum incognitam superioribus seculis nationem tanta hominum multitudine ad Ecclesiam accessisse gaudemus, diuinum illud carmen Ecclesiæ nomine quasi ad citharam concinentem audire: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. Quod si quis paulo alienius esse putat, quàm ut de re præsentis dictum esse videatur, quid illud Esaiæ vaticinium? Non huius diei proprium esse censebit; non Romanam Ecclesiam præclaro illo carmine à diuino vate appellatam esse iudicabit? Gentem, inquit, quàm nesciebas, vocabis; & gentes quæ te non nouerunt, ad te current propter Deum tuum & sanctum Israël, qui glorificauit te. Nec verò in tantò publico omnium gaudio suam à nobis operam senior ille Tobias

desi-

desiderari patietur; quin presentem Ecclesiæ felicitatem gratulatus, illa quasi cygnea voce communem omnium lætitiã excitabit. Luce, inquit ille, splendida fulgebis, & omnes fines terræ adorabunt te: nationes ad te venient de longinquo, & terram tuam in sanctificationem habebunt. Ne verò sibi hæretici de Romanæ Ecclesiæ contemptu nimium blandiantur; Maledicti, inquit, erunt, qui contempserint te, & maledicti erunt omnes, qui blasphemauerint te. Beati omnes qui diligunt te, & qui gaudent super pace tua. Sed me nescio quomodo diuinorum carminum suauissimus concentus mei ipsius quodammodo oblitum longius à proposito abduxit, quam initio putaram. Quare ut eò redeat oratio, (quod huius potissimum temporis atque huius loci mei que muneris videretur esse,) habes in conspectu tuo, Pater beatissime, regios hos iuvenes, qui suorum ad te Regum, quibus sunt sanguine & amore coniunctissimi, mandata deserunt: quorum siue nobilitatem generis, siue religionis studium, siue in Romanam Sedem obseruantiam longissima peregrinatione comprobata spectare velis, dignos sanctissimorum pedum osculo, dignos benedictione tua, dignos in hac ætate omnium admiratione iudicabis. Enimvero philosophum nescio quem, hominem alioqui vanissimum, tamen ob insignem discendi cupiditatem longinqua peregrinatione suscepta, quantum ad eò omnis antiquitas mirata est, quantum omnis posteritas commendauit? Intrauit ille Persas, pertransiuit Caucasum. Albanos, Scythas, Messageras, (ut Hieronymi verbis dicam) & opulentissima Indiæ regna penetrauit, ut Hiarcham in throno sedentem aureo, inter paucos discipulos, de natura, de siderum motu, de dierum cursu docentem audiret. Magnum & inusitatum, sed tamen inutile ac vanum vnius hominis discendi studium. At in his quanto admirabilior religionis amor, quanto fidei cupiditas ardentior, quibus hac vna de causa tanto longinquior suscepta est peregrinatio? Quantulam enim orbis partem ille philosophus obiit, si cum iis conferatur, qui maria, regna, nationes, & quantum ferè aquarum ac terræ globus complectitur, ab extremis eius finibus emensi, Romam vsque ad hanc Christianæ fidei arcem, Ecclesiæ munimentum, religionis præsidium penetrarunt? Maior profectò ipsorum labor, ardentius studium, difficilior peregrinatio; sed multo etiam maiore lucro & fructu longè vberiore compensatur. Nec enim illi hodierna die inter paucos discipulos Hiarcham, sed in hoc purpuratorum Patrum amplissimo consessu Gregorium x i i. intuentur; non in throno sedentem au-

reos, sed in beatissima Petri sede positum; non differentem de fide-
rum ad cæli cursu; sed qua fide, quo operum cursu in cælium ten-
dendum sit, certissima ratione ostendentem. O gratum oculis, &
iucundum animis spectaculum! Multa illi quidem tam longis
terrarum spatiis viderunt, multa spectarunt, mores hominum
diuersos, regna multa, & varia naturæ miracula contemplati
sunt; sed nullius ad eam rei specie, quàm tuo hodie conspectu, re-
creati sunt, Pater Beatissime. Nunc bene collocatos labores suos,
nunc susceptas itineris & navigationis molestias iucundas esse
putant. Sed hunc suorum laborum ac peregrinationis tam iu-
cundum ac suauem fructum tum demum arbitrantur fore ple-
nissimum, si Regum illorum obedientiam, a quibus tanto inter-
uallo ad te missi sunt, si primum paratumque animum, si testa-
tam litteris fidem paterno ipse animo ac benignè suscipias; quod
sanè ut facias, tum morum ac naturæ tuæ bonitas singularis, tum
Regum illorum religio, & præclara in fidem Christianam merita
non postulare modò, sed quodammodo etiam videntur flagitare.
Franciscus enim Rex in Iapone potens, atque inter primos
illarum regionum iure numerandus, nuper ille quidem in fide sus-
cepta baptismo expiatus est, sed multis antè annis Christianam
religionem ac fidem, tum primùm in sua provincia nascentem ac
teneram, usque ad eam fouit, ut quidquid in religionis negotio in
Iapone perfectum est, illius iudiciæ ac fauori secundùm Deum
acceptum referamus. Ille Franciscum Xauerium præclara san-
ctitate virum, ex eorum numero, qui minimæ Societatis nostræ
cum Ignatio Loiola fundamenta posuerunt, cum primus om-
nium ad eas insulas appulisset, humanissimè complexus, libere in
suo regno Christianam fidem prædicare voluit. Ille cæteros E-
uangelii ministros, qui Franciscum postea ad eas regiones sunt
consecuti, tam longe à suorum congressu positos, & inter remo-
tissimas nationes omni penè auxilio atque ope destitutos, singu-
lari amore ac beneuolentia prosecutus, nihil desiderare passus
est, quod ab optimo Rege ac nostræ religionis amantissimo
optari possèt. Ille aditus nostris tutos ad proximas prouincias
parefecit, ille vicinorum Regum amicitiam, ac fauorem litteris
ac nuntiis conciliauit. Ille in maximis suis periculis, inter gra-
uissimas bellorum tempestates ac fluctus, ut nostri salui & securi
esse possent, diligentissimè curauit. Quid aliud tam ami-
co Regi, tot beneficiis susceptis, religione ac fide ipsius po-
tissimum fauore propagata, quàm religionem ipsam ac fi-
dem nostram optarent? Dilata res est diutius, quàm vellemus; sed
ita

ita tandem singulari Dei Optimi Maximi beneficio omnium vota consecuta est, ut quantum optimo Regi detrimenti mora illa potuit attulisse, tantum hodie incredibili fidei fervore recuperasse videatur. Dicit profectò non potest quanto religionis studio inflammetur, quanto propagandæ fidei amore ferueat; quàm concitato cursu ad summum omnium virtutù fastigium feratur. Tui verò videndi, Pater Beatissime, ac sanctissimos pedes osculandi quanto desiderio flagrarit, vel hoc vno potest intelligi, quòd cum ipse grauissimis regni curis ætate etiam impediretur, hunc Mancium quem vides, ad hoc sibi genus officii vicarium substituerit, quem vnum nobilitate primum, Fiungæ nimirum Regis nepotem, ac sibi multis de causis coniunctissimum, in suo regno habere videbatur. Per eum verò id postulat ardentissimè, ut obedientiæ & obseruantia in te suæ restificatione suscepta, inter Ecclesiæ Catholicæ atque huius beatissimæ Sedis filios numerari possit. Idem verò etiam contendit Protasius Rex Arimensis, iuuenis lectissimus, huius Michaëlis, quem ad te hac de causa misit, patruelis frater. Idem Bartolomæus Omuræ princeps, Arimensis Regis ac Michaëlis eiusdem patruus carissimus. Atque ut ego hodierna die de Arimensi Rege taceam, cuius extant religionis ac fidei argumenta clarissima; de Bartolomæo tamen facere non possum, quin aliquid dicam. Hic est ille Bartolomæus, Pater Beatissime, qui Principum omnium primus fidem Christianam in Iapone cum baptismo suscepit, tanto animi feruore ac studio, ut deiectis vbique Idolorum statuis, eiecta ex suis vrbibus superstitione, multis ob eã causam periculis aditis, toto ferè principatu ac ditione expulsus, non solù à suscepta religione non discesserit, sed incredibili animi fortitudine ac præsentissimo Dei numine recuperata ditione, multo etiam quàm antè constantius in sententia perseverarit. Qui si per se præstare hodie potuisset, quod per hunc Michaëlem facit, ut Sanctitatis tuæ pedes osculari, & Apostolicam benedictionem præsens à præsentē posset accipere, tum verò se felicem ac planè beatum esse censeret. O Deum immortalem, quid hoc est? In remotis aded locis tam longè à Romana Sede, vbi numquam antea Christi nomen, numquam Euangelium auditum erat, cum primùm illic religionis ac fidei lux affulsit, homines nostrorum morum insolentissimi, regno clari, copiis affluentes, bellorum gloria insignes, Romanæ Ecclesiæ amplitudinem & dignitatem agnoscunt; & magno sibi honori ducunt, per eos quos carissimos habere poterant, Summi Pontificis pedes osculari? Et erunt in vicinis aded regionibus,

veritatis luce vsque adeò perspecta, qui tanto se parricidio inquinare audeant, vt pulcherrimam Christi sponsam capite truncare, & Romanæ Sedis dignitatem à Christo ipso constitutam, tot sæculorum spatiis confirmatam, tot sanctorum hominum sententiis fultam, tot Conciliorum exemplis stabilitam, cū summa sua pernicie in controuersiam vocare audeant? Sed continebo ipse me, nec patiar hodierna die in publica omnium lætitia dolore animi longiùs abripi, & meam orationē eò reuocabo, quod in tanta varietate rerum penè vnum fueram oblitus: cū tamen eiusmodi res sit, quæ omnium sæculorum immortalī memoria digna esse videatur. Sæpe ego quidem ac frequenter audieram, nōnunquam etiam legeram, si quis absolutam omnibus numeris ac perspectam boni principis imaginem consideret, fore, vt inter illum, & quem clarissima luce fulgentem in medio cæli globo solem intuemur, multis in rebus præclare videat convenire. Enimvero solem in illa quasi arce constitutum, non ea tantum quæ proxima sunt ac vicina pertingere, sed remotissimas etiam mundi partes illustrare radiis, & quæ disunctissima videtur esse, ad ea quoque virtute penetrare. Non multo aliter bonum principem, si modo hoc nomine dignus esse velit, non diuesticæ familiæ suæ terminis regiam beneficentiam debere circumscribere, neque intra paucorum domus ac manus includere, sed illius quasi radiis illustrare omnia, & quoad eius fieri possit, remotissimos etiam quosque beneficiis ornare. Verùm hoc qui præstare aliqua ex parte valeant, fortasse nonnulli: qui verò id quod valent, etiam velint, pauci omnino reperientur. Tua verò beneficentia, Pater Beatissime, cum singulari religionis studio coniuncta, non huius tantum vrbs mœnibus includi, non Italiæ finibus circumscribi, non Germaniæ, Bohemiæ, Vngariæ, Poloniæ, non Syriæ, non Græciæ, non Dalmatiæ terminis contineri potuit: quibus omnibus in locis, partim seminariis extructis, quasi munitissimis fidei arcibus; partim aliis beneficiis immortalia tuæ liberalitatis ac religionis monumenta posuisti: sed longiùs etiam prouecta, & extra anni quodammodo solisque vias, vt ait ille, hoc est, ultra Indorum, Brachmanum, ac Sinarum terminos ad vltimas Iaponensium oras ac fines peruenit. Cū primùm enim Christi fidem in illa regione feliciter propagari cœptam, ea potissimùm ratione promoueri posse intellexisti, si quam plurimos suæ gentis homines, quorum acerrima ferè sunt & acutissima ingenia, disseminandi Euangelii ministros haberet; nec deterreri sumptibus nec rei difficultate potuisti, quia ibi lectissimorum adolescen-

lescentium seminaria, maxima tuâ impensa, institui iuberet, quorum postea prædicatione, cum litteris ac pietate satis essent ex-culti, nihil omnino superesset, quod, expulsa superstitione, ad Christi fidem ac religionem non accederet. Pro qua tam eximia tamque incredibili beneficentia, ex singulari propagandæ fidei amore profecta, eo magis tum suo tum publico suæ gentis nomine tibi gratias agendas esse immortales Legati censuerunt, quod eodem illo anno à te Romæ designatam esse audiunt, quo Principes illi ac Reges nobilissimi hanc ipsam ad te legationem in Iapone decernebant; ut non illi citius de obedientia tibi præstanda, ut filii, quam tu de illorum commodis ac salute, ut parens beneficentissimus, cogitaris. Quo magis etiam sperandum esse putant, qui sua sponte usque adeo commoti tanto hæcenus studio ad fidem accurrebant, eos tuæ beneficentiæ stimulis inciratos, novis præsertim militum copiis ex illis seminariis in dies succrescentibus, maiore in posterum numero & studio ardentiore ad fidem esse venturos. Ita breui futurum est, Pater Beatissime, ut Deo Optimo Maximo Sanctitatis tuæ votis, & minimæ Societatis nostræ laboribus fauente, non iam paucas Iaponis vrbes, non regna pauca, (quæ tibi hodierna die quasi quasdam fecundissimi agri primitias offerimus) sed plura alia, quibus amplissima illa regio distincta est, & tantam hominum multitudinem, quæ numero facile comprehendi nequeat, ad Christi fidem audias accessisse.

AD HANC ORATIONEM AB ANTONIO BVCCAPADVLIO,

SVMMI PONTIFICIS NOMINE,

in hæc verba responsum est.

Ic me vestræ orationi jubet respondere Sanctissimus Dominus noster, iuvenes nobilissimi, Quod Franciscus Bungi Rex, & Protasius Arimanorum, Protasique patruus Bartolomæus Omuræ Princeps, ab Iaponiorum insulis remotissimis vos suos propinquos huc ad se miserint, eius quam obtinet Dei benignitate potestatis coram venerandæ causa, piè illos sapienterque fecisse. Esse enim vnam fidem, vnam Ecclesiam Catholicam,

E e 5

vnum

unum huic ipsi Ecclesie præfectum, Christi que gregis uniuersis, hoc est Catholicorum omnium, qui ubique terrarum sunt, Petri successione pastorem, Romanum Pontificem. Hoc illos unà cum cæteris fidei orthodoxæ mysteriis agnoscere & profiteri lætatur, immortalisque agit gratias diuinæ bonitati Sanctissimus Dominus noster, iudicat que hæc esse lætitiâ verissimam, à Dei gloriæ atque animarum salutis studio profectam. Itaque libentissimè unà cum his Venerabilibus fratribus suis, sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalibus, hæc illorum fidei, obedientiæ, deuotionis testificationem amplectitur. Optat atque orat, ut illorum exemplo, cæteri quoque illarum Insularum, totiusque orbis Reges & Principes, omni idolorum cultu atque errore abjecto, cognoscant Deum verum & quem ille misit Iesum Christum: hæc enim vita æterna.

Hiscæ peractis consistorium dimissum, Legati cum Summo Pontificem in ædes interiores de more deduxissent, ab Illustr. Cardinale S. Sixti (fratris filio Summi Pontificis) amicitie & honoris causa conuiuio primùm excepti, dein ad ipsius Pör. Max. priuatum ac familiare colloquiũ intromissi, multa cum eo de itinere ac de religione per interpretes contulerunt: inde ad S. Petri Basilicam adire; ac sacris Apostolorum liminibus piè salutatis, sub vesperam honorificè domum reducti sunt.

F I N I S.

EXTRACTVM ⁷⁵

EX LITTERIS ROMA

MISSIS KAL. APRILIS

ANNI 1585.

VATVOR Iaponij Legati his diebus Romā venerunt, a tribus Christianis Regibus eam ob causam in Europam missi, vt Romanum Pontificem tanquam Religionis Principem consulerent.

Tribus annis magnam Oceani partem emensi, multisque perfuncti casibus, his tandem diebus ad Italiam appulerunt, summoque honore Pisis Florentiæ & Senis à magno Hetruriæ Duce excepti sunt. Cùm autem ad Ecclesiæ Romanæ Prouinciā accessissent, innumera peditum equitumque multitudo, honoris & officij causa, obuiam illis processit. Duas illis equitum turmas Summus Pont. ab Vrbe misit, quibus septi 22. Martij sub occasum solis, curru vndique tecto, Romam ingressi, porta Flaminea, viæque lata, ad S. Marcum, & inde ad Societatis IESV, domum peruenerunt. Quo tempore longè latèque per Vrbe[m] varius incæbuit rumor: Aiebant enim quidam, adesse Reges noui & ignoti orbis; alij, Antipodas Romam venisse. Quamobrem è vestigio omnium ordinum multitudo aduolauit. E curru deinde ad templum Legati adierunt, & ad maximam Aram, Christiano more Deum venerati, quod eos incolumes esse voluisset, ac terra marique summis in periculis benignè tutatus esset. Hoc Legati dum facerent, alumni Collegij Germanici duos in choros distributi, suauissimo concentu, Te Deum laudamus aliásque preces catholico ritu decantarunt; quæ sanè res Legatis ob egregiam pietatem fuit longè iucundissima: Quamobrem eorum vnus, infirma valetudine febrique vexatus, neque sedere tamen ante finem, neque saltem consurgere aut erigi voluit: Gratiis itaque Deo pie actis, in domum Patrum ad quietem honorificè candidis cum facibus deducti sunt. Sic enim Summo Pontifici placuerat, vt pars quædam nostræ domus pulcherrimè exornata iis attribueretur, quòd Legati nolent vel hospitio ab iis disungi, a quibus

ad

ad Christiana sacra & ad Christianum orbē adducti fuissent. Nihil dico quanto apparatu quantaque humanitate fuerint a Patribus excepti; parietes ipsi profecto gestire, lætitiæque exultare videbantur. Postera die vixdum diluxerat, cum tota Vrbe frequens & ludibundus populus equis curribusque concurrere, loca omnia publica priuataque gratulationibus plausuque personare, Illustris. Cardinales in Vaticanum ad Summum Pont. festinare cœperunt. Interea Legati ornatissimo curru ad Flamineam portam deuecti, compararunt se vt in Vaticanum progredierentur. Eodem venerat ex tota Vrbe nobilissimus quisque; accesserant è Vaticano aliquot equitum turma, & cum his magna pars Heluetiæ Phalangis; Cubicularij quoque Pontificij; complures etiam Episcopi & Archiepiscopi, ac tandem integræ fere Illustris. Cardinalium familiæ, præsertim verò ij qui galeros eorum honoris gratia deferre solēt. Legatis versicolor erat vestis, opere acupicto, ad læuam breui Machæra, ad dextram Arabico pugione cincti, reliquus cultus Iaponius, nobilis quidem, sed barbarico simillimus. Pompa omnis à Porta Flaminea ad Mausolæum Augusti, inde ad Marmoream suam & fornicem B. Apollinaris processit; hinc rectà ad pontem Elium & Arcem; quam dum præterirēt, vt nubes & aër tonitruis, ita vicina omnia bellicis tormētis quatiebantur. Ad plateam Vaticanam progressos, Italicum Præsidium & Heluetia cohors, iterum bombardis, tubis, tympanisque excepit. In Regiam tandem aulam peruenerunt, vbi omnia, quæ cum Regum legatis agi consueuerunt, celeberrimo apparatu sunt acta. Eos vbi vidit Summus Pontifex, & dum completeretur, cum multis aliis sæpe illacrymatus est. In Regiam itaque Aulam admissi, cum suo loco steterant, primò lectæ Regum literæ, oratio deinde Regum nomine habita, ad extremum, omnibus more maiorum peractis, cum Summus Pontifex consurrexisset, Legati Pontificiæ chlamydis limbum sustentarunt; Et 25 Martij cum Summus Pontifex è Vaticano ad sacram ædem super Mineruam, stato solemnique ritu, ob Dei matris Annūtiatæ memoriam descendisset, hi Legati supremo loco adequitarūt. Quid plura? Dicit non potest quanto sint in honore, quam omnium ordinum summi infimique benignitatem Dei prædicent, qui hoc tēpore ad Catholicam Ecclesiam multo plures à solis ortu & occasu adducit, quàm malus Demoh in Aquilone seduxerit. Nemo illos Iaponiorum, omnes fratrum numero habent. Senatus hodie, Populi que Romani Tribuni, salutaturi eos, & aduentum ijs gratulaturi dicuntur; quod aliis Regum Legatis nunquam factum audiui.

di. Nec immeritò: Post conditum enim orbem, & natos homines, nulla fuit legatio, quæ studio Religionis aut Imperij Romani admiratione permota, ex tam longinquis & remotis gentibus, ad vllum Pontificem aut Imperatorem vnquam venerit. A Domino factum est istud, qui lumen est ad reuelationem gentium, & mortalium salus, vsque ad extremum terræ. Audient hæc recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas opilabit os suum.

PETRVS GOMES RECTOR PRIMARIVS
COLLEGIORVM, QUÆ SVNT IN BVNGI REGNO,
Alexandro Valignano Indiæ præposito Prouinciali.

IGNORO equidem, R. Pater, qua alia grati animi significatione istum propagandæ religionis feruorem prodam, quò me litteris tuis feruentissimè scriptis accendi subinde septio, quæ si feruorem istum prouocantes occasiones quæ hîc occurrunt plurimæ litteris fuero complexus, quibus excitata R. T. reditum huc maturet, vt præsentia sua ac fidei nostræ augendæ zelo Iaponiam vniuersam inflammet. De rebus quæ in Meaco ac Ximo geruntur, attingam planè nihil, Patribus nostris, quibus prouinciæ istæ obtigerunt, munus istud relinquens. Ea tantùm prosequar quæ in Bungo, cui prouinciæ me præfecisti, quotidie offeruntur. quod (vt opinor) ita succedet cõmodissimè, si ab impedimentis, quæ Christianismi progressui ab infidele nostrisque rebus parum fauente regni Principe indies injiciuntur, litterarum exordium sumpsero. Ex eo enim quodd ipse Christi legem pertinaciùs auersatur, cæteros regni proceres sui similes esse exoptat, qui ob id difficiliùs ad veritatis lumen adducuntur: quod certè non minimum est pij nostri instituti impedimentum. At Deus Opt. Max. salutari quodam salutis animarum amore ita hominum corda dirigit, vt quâto magis impij Regis duritia à suscipienda fide nostra retinètur, tanto impensius ad eam amplectendâ Regis Francisci pietate accendantur. Ad eò vt verè affirmare ausim, paucis exceptis qui sensu non ratione ducuntur, omnes regni incolas ad fidei Catholicæ susceptionem esse procliuës. Atque ita paulatim amplissima prouincia ad Euangelicam veritatem pellicitur. Præcedenti siquidè anno octuagesimo quinto, duodecim millium animarum accessio ad Christi fidelium gregem facta fuit. Hoc autem qui nunc vertitur anno octuagesimo sexto, trium millium numerus exceditur. Postquam vetò belli tempestas hæc finire desinet, nihil impedimento futurum speramus, quo minùs sexaginta aut septuaginta ho-

za hominum millia Ecclesie Christi adjiciantur. Nicandorus enim, qui (vti Reuerentiae tuae probè constat) inter præcipuos Bungi Principes facile primatum obtinet, &, postquam Christo nomen dedisset, D. Paulus mutato gentilitatis nomine vocari cœpit, quadraginta hominum millia suo imperio subdita coërcet, quorum septem aut octo millia Christianorum cœtui adiuncta iam sunt, cæteris nihil auidius expectantibus quàm vt ipsi etiam reliquis associentur. Quam cum ego rem nuper mecum diligentius ponderarem, antequam Superiorum iussu aliquis ex nostris firmum illic habitaculum fixisset, Patrem Ramonem consciëntia stimulante monui, vt eò se infantulos saltem baptizaturus conferret: quod cum is nihil reluctatus fecisset, decem dierum decursu mille ducentis animis Ecclesiam adauxit.

Cicamorus Bungi regis minor natu filius, qui sub Pantaleonis nomine hodie celebratur, Mix prouinciæ sibi a patre cõcessæ administrationem suscepit, eiusque primores omnes ad Christi religionem colendam pellexit, firma spe subnixus, vt vniuersa prouincia, cuius incolarum numerus est penè infinitus, Christi iugo se libens submittat.

Duo isti Principes Patrum duorum subsidium à me postularunt, quorum opera & ipsi in fidei arcanis magis magisque indies proficerent, ac regnorum suorum incolæ ad eam arripiendam facilius conuerterentur, quam quidem ob rem vtriusque tutelæ Patrem vnum ac fratrem commisi.

Sucumana prouincia Regis senioris Francisci Christum tota agnoscit, ac in fidei confirmatione Patris Lagunæ ac fratris Pauli opera vititur.

Iesebella Principis mater, quam probè te nouisse scio, tantum de cordis duritie ac obstinatione remisit, vt cum filiam domi relicto rosario eodem aliquando sacram adiuisset animaduertisset; id ipsi per famulam deferendum curarit, quo debitum Diuæ Virgini piarum precum pensum persolueret. Huius filiam minorem nubilem virginem cum baptismali aqua nuper expiassem, ac à matre aliquid lanæ subtilioris, cui sacras quasdam reliquias inuolueret, peteret; Regina mater recentem illi dari ob pium usum præcepit. Quin & cubiculum filiae aliquando imagines inspectura ingreditur, & quorum Dinorum effigies sunt, curiosè sciscitatur. quam cum ego & Pater Viceprovincialis officij causa adiuissemus, vix ab ea potuimus diuelli. Altera filiarum non procul abest à fidei lumine. cum enim morbo correpta grauius nuper laboraret; gentilitias superstitiones cum abominatione quadam respuit, ac nisi Principis fratris

fratris metu idipsum differret, fidelibus se abrupta longiore mora adiungeret. Matris autem pedisseque non pauca Deo nostro in fidei vnitae seruiunt, quas festis Dominicisque diebus ab opere omni abstinere ex Ecclesiae mandato Regina iubet.

In vrbe Nocia Christianismus mirum in modum accreuit, in qua animarum multitudo ad septem vel octo millium numerum exurget. Exstructa ibi visitur ecclesia, Vsucanae ecclesiae magnitudine ac pulchritudine non absimilis: ciues vero non secus ac auu pulli hiant ore Patrem, qui verbi diuini pabulum ministrat, expectant. Oppidum Quiota gentilitatem omnino exiit: Ciotandanus enim & Agareona ad Christum conuersi, subditos omnes tanti beneficii voluerunt esse participes. Et quod melioris sexus prolem nullam ex vxore suscepisset: Domini Pauli fratrem adoptionis iure in filij locum sumpserunt, quem, antequam impedimentum quicquam offerretur, sacro fontis liquore sub Petri nomine tingendum curauit. aded vt iam Dominum Paulum & Petrum serenissimos fratres Bungi Connexos (non infimae dignitatis is titulus est) ac Christianos habeamus.

In Tacata ditioe Christiana frequentia, si recte auguror, quadraginta millium numerum superabit.

Ozaiam urbem prudens praetereo, in qua vno ex Principibus excepto reliqua multitudo sub crucis trophaeo Christianae militiae nomen dedit. Crucis porro signaculum triumphalis trophaei instar tam multis locis erectum conspicitur, vt viatores qui feruentiore deuotione flagrant, pluuia lutoque pietatem nil remorante, ex equo descendere orandi causa non raro cogantur.

In oppido Yu, cui R. T. P. Consaluum Rebillum qui illic adhuc commoratur praefecerat, Christianitas maximum indies accipit incrementum. Nam sacram eadem Vsucano templo non absimilem extruendam curarunt, ligna omnia ad structuram necessaria Christianis per eleemosynam (vti ex Patris Gonsalui litteris accepi) subministrantibus.

Cicoges, omnes Bungi Principes opibus & dignitate praecedens, a recta salutis via non procul aberrat: nam de errore gentilitio excutiendo frequenter inter ipsum & Regem patrem per litteras & legationes agitur. Cuius pias cogitationes (vti propemodum futurum speramus) si Deus pro immensa misericordia sua promouerit, parum aberit quin vniuersum Bungi regnum sub Catholice Ecclesiae alis conquiescat. Adolescens quidam annos natus plus minus vndecim, Conuexi hoc est primae notae ac dignitatis Principis filius, Icimanda nomine, flagranti desiderio ad Christi fidem

fidem aspirat. Qui cū se Crucis imaginem secretò habere confessus esset, aliquodq; à me Christiano homine dignum mnemofynum posceret, ei gratificandi causa marsupium seu bursam fericam I E S V nomine intexto insignem dono dedi.

Catechumenorum frequens copia nunquam deest, in eoq; exercitio tres Societatis nostræ fratres continuò occupantur, D. Pauli Cicamori subditos in Christianæ legis præceptis instituētes; qui cū ad aliam quandam imperio suo subiectam urbem proficisceretur, alios secum fratres adducet, quos nisi ex Funayensi Collegio deligerem, eorumq; opera in hisce provinciis vterer, equidem tanto oneri succumberem. Quo non obstante Pater Viceprovincialis fratris Pantaleonis subsidium mihi nuper subtraxit, qui inter operarios, quibus in Christianitatis vindemia vror, nulli diligentia ac seruire cedebat: quod quia maioris alicuius eodemmodi causa ab eo factum est, patienter mihi ferendum existimo.

R. P. Equidē in hac Iaponia tanta animi delectatione perfruor, vt si quam triginta ferè annis peregrinationem ardentibus votis experiui, diutius multo experiuissem, diuturni desiderij nunquā me pœniteret. Quare vt de obtento beneficio misericordis Dei bonitati gratias in eo nomine quā maximas reddas, paternitatem tuam iterum atque iterum oro ac obtestor. Nam etsi linguæ peritiam adhuc nullam habeo, atque ob id concionari expedire nequeo: tamen Lusitanorum lingua coram Iaponensibus verba subinde facio, quæ fratres deinde suo auditoribus idiomate exponunt. Ex vrbe Vuqua, 6 Non. Octob. 1586.

LVDOVICVS FROES ALEXANDRO VALIGNANO INDIAE PRÆPOSITO PROVINCIALI.

Quoniam R. P. Gaspar Cœglius Viceprovincialis, Meaci, Bungi, & Ximi provincialium primores sedulò cōmonefecit, vt propter nimiam locorum distantiam ac itinerum difficultatem, hanc in transmittendis vltro citroque litteris ratione seruarent, vt collectis, quanta diligentia fieri posset, ex tribus provinciis litteris, prima ex Iaponia Cinā versus redeuntis nauis opportunitate vnā omnes destinarentur: ea tantū hisce litteris prosequar, quæ P. Viceprovinciali Maugasaco Meacū, Meaco Bungi nauigati, primūq; provincias istas lustranti memoratu digna acciderunt. Ac primū quidē quātū ex profectioe ista incōmodi humanæ

manæ

noanæ salutis hostis sibi metueret, ex impedimentis, quæ tibus an-
 nis continuis salutaris Patris consilio iniecit, facile apparet. Primo
 liquidem anno vt Fucatorum Nangafachorum hostis nauē qua P.
 Viceprouincialis veheretur raperet, raptamque in prædam abdu-
 ceret author extitit. Sequenti Illustris vir Prothasius Arimando-
 nus ne susceptum iter ingrederetur summo conatu obstixit, hoc
 prætextu quod Sallumam proficisci ipse statuisset, non sine peri-
 culo turbarum quæ utroque absente emergete potuissent, uti lit-
 teris P. ipse Viceprouincialis ad te missis monuit. Tertio demum
 anno cum alia non offerretur profectiois comoditas, Ximo-
 nechii nauem conscendete atque ex eo loco constitutum iter in-
 gredi tentauit, trecentorum aureorum impensa, quæ pro compa-
 randis quæ ad nauigationem necessaria erant fieri debebat. Qui-
 bus Nangafachi ritè procuratis Legati Sallumam missi superuene-
 runt, allatis à Sallumans litteris, quibus ne hoc anno vel Būgunt
 vel Meacum se conferret certas ob causas P. Viceprouinciali im-
 perabāt, cum tacito mandato, vt si vel imperium detrectaret, vel
 profectus iam esset, eum insequerentur, & si nullo eum pacto ab-
 incepto itinere deterrere possent, quæ sita occasione interficerēt.
 Suspiciabantur quippe non aliam ob causam Meacum eum cogi-
 tare, quam vt à Quabacundono Tenzæ Domino obtineret, vt
 Bungis contra Sallumanos auxilium ferret, maximos omnium
 quos Iaponia hodie habet diuinæ legis hostes: P. Viceprouincia-
 lis communicato cum suis consilio ad duos menses differendum
 fieri iudicauit, quia tum Iaponensium annus expiraret, atque ita
 incunte vere non violato Sallumauorum imperio discedere quō-
 eūque velle integrum esset. Ne verò Patribus Gachinaiensibus
 mora diuturnior esset submolesta, fratrem Damianum pedestrē
 itinere in acri hyemis præcipizio eō mittendum duxit. Ipse autem
 quadragesimalis ieiunii tempore pridie nonarum Martii, anno
 1586, Nangafacho discessit, quatuor Sacerdotibus tribusq; laicis
 assumptis, Ludouico scilicet Froes familiari suo ac consiliōrum
 omnium conscio, Etanisco Passio qui paucis antè diebus consiliū
 capiendi causa de maximi ponderis rebus Sacaiā venerat; Fran-
 cisco Calderone qui Collegii Funaiensis Rector designatus erat,
 ac Damiano Marino qui ex Seminario Arime, vofacæ vrbis Semi-
 narii curam suscepturus missus erat; Ioanne Nicolao Laico pin-
 gendi artificio insigni viro, cui imagines Collegii Domusque Bū-
 gensis depingendi cura commissa erat; Damiano denique Iapo-
 nensū & Andrea doria Lusitano laicis P. Viceprouincialis com-
 mitibus.

Firandum itaque nauem dirigentes Christianos in littoralibus Nixatæ propugnaculis habitantes visere constituunt; cuius rei certiores facti vno atque altero miliari cum vxoribus & liberis non sine ingenti lætitiæ significatione obuiam P. Viceprovinciali prodierunt. Cū verò Firandum delatus esset, Ioannem Baptistā Montanum & Ariam Sancem veteranos Societatis religiosos istuc deprehendit, qui miro ex felici eius in ea loca aduentu gaudio perfundebantur.angebatur quidem non mediocriter P. Viceprovincialis, ne Firandine insulæ Fixus (sic loci præfectum vocari ab incolis augeor) inueterato in Christianam religionem odio sicut alias sæpe, tum iteram ceptum iter impediret. Sed miro diuinæ voluntatis nutu factum fuit, non solū vt nauigantibus morā nullam injiceret, sed etiam ipsum P. Viceprovincialem nouo insolitoque humanitatis genere exciperet, cum Christianorum Firandinorum incredibili voluptate. Quin & vectigalium exactoribus neque nauī secum veheret curiosus disquirerent, sed liberam illi nauigationem per omnes ditionis suæ fines concederent imperauit. At quoniam solemnitatis Paschalis festiuitas in proximo erat, Elizabeth nobilis matrona Illustrissimi quondam D. Antonii vxor, cum melioris sexus liberis præcipuis post Gubernatorē proceribus, feruentibus apud Patrem precibus instabat, vt in omnium Christianorum Firandum insulam incolentium solatium, solemnem illuc resurrectionis diem concelebraret. Sed tamen quia seria negotia in Meaco peragenda festinationem exigebant, octiduum tantum in insula commoratus nauim inde soluit, Christianis ad miliaria aliquot officii causa comitantibus. Secunda deinde nauigatione ad Ximonechium portum maximè celebra in regno Nangato sub imperio Mori Amanguccini deuecti fuerunt, ad quem veluti ad centrum quoddam ex Meaco, Bungo, Ximo commoda nauigatio patet. Quo loco nobilissimi cuiusdam pagani hospitio excepti erecto altari, tam in septimana sancta (vt vulgò vocatur) quam sacratissimo Paschalis festiuitatis die rem diuinam celebrarunt. Quamuis enim in oppido Gochinaio Dominicæ resurrectionis solennitatem traducere præoptassent; id tamen per tempestatem ventosque contrarios minimè tum quidem licuit. Hoc eodem loco, vna tantum mulier Agneta nomine, quæ ante 25 annos à P. Cosmo Torresio in sacro Baptismatis lauacro Christianæ militiæ nomen dederat, P. Prouincialis conspectui oblata, lachrymis præ gaudii magnitudine obortis Patribus aduentum gratulata, sacro missæ officio quotidie intererat, & Penitentia sacramento, festiua solennitatis die cum cæteris qui

qui Patres salutandi causa Bungo recenter aduenerant, ex-
 pta, peccatorum sordes omnemque admittæ culpæ reatû supplex
 deposuit. Ximonechio relicto Caminoxechium portum Regni
 Amaguccini à priori, vbi P. Fraciscus Calderonus cum fratre Ni-
 colao morbo correptus remanserat, 35 miliaribus distantem at-
 tingerunt, ex quo in Bungum recta erant trajeturi. Hic vctis pro-
 pituis vsi bidui spatio ad oppidum Funai fuerunt denecti: vnde cū
 iterum soluisent, & in Caminoxechium portum delati essent: in-
 tēpesta nocte quum altior omnes somnus oppressisset, cū hostra
 alia quædam se nauis conjunxit, qua nobiles quædam matronæ
 arcis Præfecto necessitudinis arctiori vinculo iunctæ vehebatur,
 quæ Patrum videndorum studio cū se eò accessisse palam con-
 fessæ essent; Patres illico estrato consurrexerunt, & accenso
 lumine duæ matronæ octuaginta annorum ætate venerandæ præ-
 catorias pilulas manu tenentes, duabus ancillis & seruo eiusdem
 pænæ ætatis comitantibus, nauim ingressæ, capite ad terram in-
 clinato, manibus autem ad cœlum sublatis immortalēs Deo
 immortalī gr̄atias humiliter egerunt, quod ante supremum vi-
 tæ diem Patrum vultum coram intueri lingulari beneficio con-
 celsisset. Tandem quænam essent interrogatæ, Christianas se es-
 se Amaguccinæ prouinciæ publicè testatæ sunt, a P. Francisco Xa-
 uerio, Japonem primum omnium fidei dilatandæ causa ingresso,
 ante 37 annos per baptismatis regenerationem in Christianorū
 numerum admittas. Sed quia breuissimo interiecto temporis spa-
 tio, postquam baptismali aqua lustratæ essent, Vocidonus Amā-
 guccinorum Rex violenta morte e viuentium numero fuisset sub-
 lat; ipse conspicuo stemmate oriundæ, & diuturni exiliū pœnam
 & atroces à Gentilibus contumelias, quod Christi nomen profi-
 terentur, & à susceptæ fidei veritate recedere nollent, fuerant in-
 terca temporis perpellæ; licet nunc paulo mitius humaniusque
 sub tutela arcis Præfecti infidelis quidem, sed cognationis iure si-
 bi conjuncti haberentur. Cumque sermo protraheretur diutius,
 Patris iussu Christi Seruatoris effigies artificiosè depicta coram
 allata fuit, quam humiliter in terram prostratæ adorauerunt.
 Sed quod ante Solis ortum discedendum nobis esset, ne spirituali
 omni consolatione planè viderentur destitutæ, vtque in suscepta
 olim fide magis magisque firmarentur; frater Damianus Japonē-
 sis quantum mediæ horæ spatium patiebatur ad constantiam eas
 confortatus, qua via ac ratione in æterni Dei cultu in posterū per-
 sisterent, mōnuit. tandem grahulis aliquot, confeceris, tum ima-
 gūculis quibusdā cereis agni immaculati impressione, & p̄otificia

consecratione venerādis a Patribus acceptis, magna cū sua Christianorumque qui aderant voluptate, nec sine gentilium qui in naui erant aliquo etiam fructu reuersæ sunt. Patres autem ad Xi-uacum portum per vniuersam Iaponiam celebratissimum nauim direxerunt, ad quem, quia profectiois susceptæ rumor regionem Sacai peruaserat; Yacutodonus Augustinus quosdam ex seruis, vt merito Patrem honore exciperent, præmiserat. quibus honoris causa comitantibus cū ad Murensem eiuidem Principis portū propiūs accederent, Principis frater, absentis fratris vices gerens, obuiam processit, aduentantesque gratulabundus excepit, ac ad sublimen amœnumque eos locum perduxit, vb̄ Sacellum visebatur, in quo omnes postea Patres rem diuinam peregerunt. Quia autem tempestas non erat nauigationi commoda, Patris Vice-provincialis hortatu, concio habita fuit corā vxoribus præcipuorum Augustini ministrorum, regenerationis vnda iam antè ablutorum, hoc nimirum consilio, vt & ipsæ Christianam fidem maritorum exemplo amplecterentur, quod vt maiori cum fructu fieret, vxor fratris Augustini concioni interesse etiam voluit, cui sancto exercitio cū ad dies aliquot incubuissent, septendecim non infimæ notæ matronæ Baptismatis Sacramento ab originalis peccati sorde expiatæ Christianorū albo fuerūt adiūctæ. Inter alias autem quæ concioni intererant vna fuit idolorū cultui cæteris addictior, quæ quo tempore baptismali lauacro intingendæ essent, Christiani mariti domo ne & ipsa baptizaretur egressa fuit. Postridie cū omnes matronæ Christianorum cœtui recen-ter per baptismum adscriptæ sacrum audituræ ad templum conuenissent; & quidam ex Patribus beneficii, quo a Domino Deo affectæ fuerant, magnitudinem prolixius & feruentius verbis exaggeraret; non sine miraculo factum existimo, vt in se reuersa & spiritu meliori agitata, ita sacris missæ cæremoniis capta delectataque fuerit, vt eodē temporis momento sacra vnda, quam paulo antè contumaciūs spreuerat, aspergi impensius efflagitarit. quæ causa fuit vt producta concione in fide Catholica diligentius institueretur, & per paucis interiectis diebus per sacram ablutio-nem in Christianorum numerum referretur. A Murense portu A-caxum profecti sunt, quod oppidum est in ditione noua, qua Iustus Vcondonus facta commutatione à Quabacundono fuerat inuestitus, accepto priūs à Iusto Tacazuchi oppido. In loco Aca-xo Iusti Vcondoni pater Darius, & eiuidem mater Maria, & non pauci alii non ignobili prosapia nati viri Principis ministri vitæ agebant. Hic etiam P. Organtinum & Gregoriū Cespedē & præcipuos

cipuos aliquot Christianos offendimus, qui P. Viceprouincialis visendi causa ex regione Sacaiâ aduenerant. Quanquam autem bona nobilium Acaxinorum pars cum Vcundonô in Quabacûdoni fabrilibus operibus distinebatur; Darius tamen cæterique grandioris ætatis viri, vnâ cum prænominatis Patribus, P. Viceprouincialem in litorali ora excepturi prodierunt, cum stupenda penè omnium exultatione ac applausu, dataque & accepta mutua salutatione ad templum quoddam nouum, ac ingens Darii sumptibus immortalî Deo excitatum, vnâ omnes contenderunt; vbi apparatus adhuc aliquos videre licebat in aduentum P. Viceprouincialis factos, quem ibi Paschalem solemnitatem traducturam sperauerant. At quia tempus erat nauigationi maximè idoneum, vix duabus illic horis commorati eodem die in portu Feongo egressi, postridie secundo cursu in Sacaiâ prouinciâ peruenerunt, quinquagesimo postquam Nangazacho discesserant die. Frequens Gentilium numerus ad Patrum aduentum ad littus accurrit, quorum tamen nemo grauius quicquam in quenquam vel dixit vel fecit, tanta est hominum in tales viros modestia ac humanitas. Hoc in loco P. Organtinus domum exstruendam curauerat, omnibus ferè Sacainæ ciuitatis ædibus eminentiorè, & ab omni vrbs parte conspicuâ, exiguâ quidè propter situm angustiorè, structura tamen & architectura admodû insignem. In editiori siquidem ædium parte crucis effigies conspiciebatur mari imminens, in quo nauigantibus eminus apparet. Fuit crux illa primû Christi vexillum in vrbe ista tam celebri tamque frequenti ad diaboli imperiû infringendum erectum, quatuor Bonzorum, hoc est Sacerdotum gètilium, templis cinctum. Hic integri penè mensis moram P. Viceprouincialis traxit, partim Christianorû causa qui vndequequaque eò confluebant, partim vt non minini ponderis negotia per opportunitatè conficeret. Cumque triduo se Vosacæ continuisset, Regem Quabacundonum salaturus, qui Sacaiam tum fortè aduenerat, aulam regalem adiit. At verò quoniam rem non ingratham me facturum R. T. confido, si, quâto honore quantaque humanitate P. Viceprouincialem Quabacundonus exceperit, paucis fuero complexus: opera precium fuerit de dignitate, opulencia, potentia, imperiique amplitudine quâ antecessorem suum Nobunangam longo interuallo superat, nonnulla præmittere. Dignitas autem eius talis est ac tanta, vt quamuis magnæ & præcellētis authoritatis Princeps Nabunanga fuisset, nunquam tamen ad illud honorû fastigiû pertigerit, vt Quabacundonus (què summi imperii titulû esse suspicor) saluari me-

reretur. Omnis auti argentiq̄ue vis, & quicquid pretiosarum rerum est in tota Iaponia, huius potestati subiectum est: tantaque veneratione colitur, tanque promptam obedientiam ei omnes exhibent, vt pari facilitate, qua quilibet Paterfamilias in domesticos suos vtitur, hic potentissimis Iaponis regibus imperitet, quos pro arbitratu suo nūc regna priuat, nūc aliō habitatū mittit, nūc in eorum dominatu omnia pro libito cōmutat, maioris incrementi potentiaque ansam præcidens Præcipui regni sui proceres preciosa ipsi in vrbe Vosaca palatia suis impensis extruūt, adeō vt qua parte Sacaiam respicit, Tennogium versus ad quatuor millia passuum vrbs extendatur, & ab alio latere sumptuosis ædificiis mirū in modum augeatur. Muri, turres, palatia, cæteraq; ædificia adeō splendide, sumptuose, magnificeque sunt extructa, vt multis parazangis Nabunange opera omnia in Anzuchiana vrbe excedat. Vtque plenius singula diducam, pro certo tibi constet, toto isto trimestri, quo P. Viceprouincialis in vrbe Gochinaia commoratus fuit, & inulto etiam antea in hunc vsque diē, in effodiendis nouæ arcis fossis sexaginta hominū milia nulla interposita mora laborasse. inter quos nō pauci Iaponici regni Primates, vt cæteros in officio continerent, operi accelerando præerant. Arcis muri lapidei sunt, nō minori ferē latitudine quam altitudine. Ne verò operatorum multitudo confusionem pareret, singulis operum præfectis suis erat ac proprius designatus locus, in quo operi incumberent. Nocturno autem tempore non paruus operatorum numerus continuō scaturientem in ipsis fossis aquam exhaurebat. Nihilque in hoc argumento est maiori admiratione dignum, quam vnde in tanta lapidum saxorumque inopia, tanta tamen eorum copia & educatur & aduehatur: cui incōmodo hac ratione occurrebat. Primatibus prouinciatum circum circa ad 30 & amplius miliaria, naues integras saxi lapidibusq; cuiuslibet generis onustas imperabat. Et quidē Sacaiæ vrbs ciues ducentas in singulos dies pendebant, adeō vt ex editiore ædium nostrarū parte mille subinde naues explicatis velis pulchroq; ordine ad Vosacianum portum contendere videremus. Tum in exonerandis nauibus ea cura eaque diligentia vtebantur, vt sine capitis vitæque præsentis periculo lapidem vnum loco mouere, ac in alium transferre auderet nemo. Deinde quo magis magisque opus acceleratur, si Præfectorum Architectorumque aliquis vel in minimo deliquisset, aut expectatam in promouendo opere industriā non adhibuisset, dignitate opibiq; ereptis, exilio è vestigio plectebatur. Præter verò turres ac valla, quæ propter celsitudinē regula-

tegarumque deauratarum fulgorem eminus in arce conspici-
bantur, plurima adhuc miræ pulchritudinis ædificia extrui cura-
bat. Ad maiorem præterea potentiaæ ostentationem (neque enim
vt ipse palam fatebatur, quicquam magis cordi habebat, quam vt
nominis sui memoriam ab interitu vindicaret) in Meaco tria stu-
pende proflus magnitudinis monumeta moliebatur, quorû prio-
ra duo ad optatum ferè sine perduxit. Primû propugnaculum er-
rat non procul à Dairi palatio, Vosacanae machinae structura &
magnitudine non ab simile, in quo eodem tẽpore, quo ad Vosaca-
nam molem tanta hominum multitudo occuparetur, 60 quoque
hominum milia diurno nocturnoque opere exercebantur. Et si
verò qui operi huic præerat, iuuenis erat, agnationis illi iure cõ-
iunctus, non paruo nobilium numero stipatus: ipse tamen Qua-
bacundo nus (quòd acumine & industria nullo suorum esset infe-
rior) animi laxandi causa interdum ad decem dies in Meaco, nec
minori temporis spacio Vosacæ commoratus opera lustrabat. Al-
terum monumentum palatium erat superbum herclè ac magni-
ficum Regi Iaponis positum; quod antiquorum Iaponis Regum
palatiis nec magnificentia cedebat nec mole. Tertiû porrò erat
ingens ac opulentum templum in vrbe Nara, cuius principium
vidisse te memini in regno Iamari iuxta tẽplum illud, in quo mil-
le Fotoquorum (Idola esse coniiicio) simulachra auro magnificè
obducta visebantur. Non quidem quòd pio religionis affectu
erga varios deos afficiatur, sed ad nominis tantum potentiaæque
ostentationem. Quantus autem sic templi huius splendor & ve-
nustas, ad Patrû qui in Meaco habitant officium spectat scripto
litterisque prodere; illi siquidem non audita sed visa referent, que
enim de eius opulentiâ vulgò narrantur, fidẽ superant. Iussit præ-
terea Aqueccinam arcem (quam te aliquando vidisse arbitror) Sa-
camoram nomine iuxta vomium lacû in humiliori Frenogiamæ
urbis parte solo æquari, regio edicto decernens, vt per Voceum
deinceps viatores iter facerent, quo in loco hospitatum te subin-
de fuisse credo, cum ex Meaco Anzichiamã tenderes. Quin etiã
omnes qui iuxta Meacû sunt agros & prædia, ex quorû proueti-
bus Bonzi (hoc est idolorum sacerdotes, qui illic sua habent mo-
nasteria) multiq; alii sustentabatur; certa mensura ac limitibus di-
stingui separariq; iussit, ac in suum postea vsum conuertit. Aydo-
nus, qui Quabacundo no est à secretis, fidẽ nobis fecit, quod pro
vna parte orizæ, quæ ex dictis agris colligitur, collectaque aliis in
locis distrahenda exportatur, nongentorû Gochorum (Iaponicæ
monetæ species est) millium summa percipitur, quæ nõgentorum
millium

millium Farrorum Iaponicorum summa respondet, quam si ad nostram monetam reducere libeat, decies centenorum millium aureorum summam (milionem Arithmetici vocant) transcendet. Finem non esset habitura epistola, si stupenda Regis huius aperta sigillatim recensere praesentis esset instituti. Metuebamus & quidem non mediocriter & nos & Gochinae urbis Christiani, quod vultu P. Viceprovincialis esset excepturus, idque propter viri fastum & summam qua apud omnes valet existimationem, quae talis est ac tanta, ut Reges ac Principes, qui officii causa ipsum subinde accedunt, tanquam priuatos aspiceretur. Sed quia solius Dei est Principum corda pro diuinae voluntatis suae nutu dirigere, in iis praecipue quae ad cultum suum pertinent; animum eius alioqui ferocem ac arrogantem admodum compescuit, ut nullus unquam Terrae regionis Princeps maiori cum humanitate nostros exceperit. Quarto Nonarum Maii P. Viceprovincialis, comitantibus nonnullis Societatis nostrae Patribus & Iaponensibus aliquot nobilibus adolescentibus, Regalem aulam adiit, ac a Simone Aydono Scriba & Regio medico primario, Christianis quidem, sed Regi gratissimis, ad Quabacundonum deductus fuit. muneribus tamen secundum Iaponici regni usum ad Regem regiamque coniugem praemissis, quae utriusque grata acceptaque fuisse non obscuris iudiciis declarant. Dum autem oblata munera Rex attentius aspiceret, nos in atrio quodam regia plane magnificentia instructo, tigrum aliorumque animalium exuuis aularumque inestimabilis pretii ornato, dum intromitteremar optulabamur. Ac paulo post de aduentu nostro certior factus praecipuos aliquot heroes Matazaimoam scilicet trium regnorum Principem, Regem Tangi, tum Morici regni aliorumque locorum legatos secum retinuit, hoc consilio, (ut ipse assererat) ut quanta humanitate nos excepturus erat, testarentur. quocirca eos, ut in atrio nos conuenirent ac sermonem nobiscum miscerent, monebat. Quos tamen paruo interiecto spatio reuocabant. Cumque denuo essent ad Regem ingressi, ac ordine quisque suo in atrio variis picturis affabrefactis illustri consisteret. P. Viceprovincialis genibus flexis & capite decenter inclinato, caeteris pari reuerentia subsequenter coram Rege constitit. Praecedebat Scriba, & clariori voce singulorum nomina proferebat. Mox cum omnes consurrexissimus, ad atrium usque ianuam retrocessimus. Quabacundonus in sublimi solio contederat, tanto a nobis interuallo semotus, ut faciei eius lineamenta aegre discernere, verum ut ad regalem thronum propius accederemus, illico praecipit, caeteris heroibus recedere iussis, unico Iusto Vocabulo

dono excepto, quem, quod Christianus esset, vnâ nobiscum accedere voluit. Quod certè Christiano Principi coram tantis viris ex Regis ore audire admodum erat honorificum. Iussit præterea in duabus lancibus fructus quosdam recentes ex diuersis prouincijs aduectos aliaque nonnulla edulia præferri, quæ, vt majori nos honore afficeret, nobis quoque gustanda offerebat. Lances autem à duobus Christianis ferebantur, quorum alter Scriba erat regius, alter adolescens Regi acceptissimus, cui Quinofquedonus nomen erat. Patres regio obtemperantes mandato ex vtraque lance non nihil degustabant. Tum regali relicto folio ad Patres propiùs accessit, cum P. Viceprouinciali de varis rebus, quas secum agitabat, verba faciens. Deinde cum P. Ludouico Froes P. Viceprouincialis interprete alijs sibi etiam viso & cognito in colloquium congressus, aliquarum illi rerum memoriam refrebat. Collaudabat etiam idque repetitis vicibus pium Patrum zelum, quo stimulaute in Iaponiam venerant, nihil aliud animo versantes, quàm vt Dei immortalis honorem diuinæque legis cultum propagando magis ac magis auerent. Addebat præterea vniuersum iam pænè Iaponis regnum suo parère imperio, ex quo neque plures in eo prouincias, neque ampliores opes concupiscere, se coram nobis fatebatur, solius nominis famæque immortalitate, quam rebus egregiè gestis parauerat, cõrctus. Quapropter in hanc sibi imposteram curam incumbendum esse aiebat, vt rebus Iaponensibus ex animi sententia compositis, omnè imperiù molem in fratrem Mindonum transferret; quo facto belli impetum omnem in Corream & Cinam conuerteret, cuius rei conficiendæ causa ligna præcidi ad bis mille nauium classem instruendam curarat. A patribus nihil maiori studio contendebat, quàm vt à Lusitanis naues grãdiores duas rebus omnibus necessariis instructas obtinerent, quarum pretium & liberalissimè persolueret, & tam Gubernatori quam cæteris vectoribus promptissima in singulos menses solutione satisfaceret. Tamen si autem expeditionem istam morte interceptus non conficeret, nullam inde animi ægritudinem sensurum se asserbat, dummodo communi totius populi voce iactaretur, ipsum totius Iaponici regni longè potentissimum fuisse, cui rem tam arduam tamque difficilem tentare nec animus defuisset nec vires. Si verd ex voto expeditio suscepta succederet, vt imperium eius Cinentes non detrectarent; neque se regnum ipsis ablatum nec imperiù sedem illuc fixurum promittebat, sed solo supremi domini titulo contentum recessuram, templa ad Dei cultum promouendum passim

erigenda curaturum, regniq̄ue incolas ad Catholicam fidem amplectendum coacturum: quodq̄ue amplius est, mediam Japonicæ ditionis partem se ad Christi religionem suscipiendam iam tum impullurum. id autem cum tanta beneuolentiæ significatione dicebat, vt qui circumstantes, & sublimes eius spiritus arrogantemq̄ue animum probè nouissent, in admirationem raperentur. Mandabat insuper vt maioris arcis portæ ac fenestræ vndique panderentur, se quippe eam nobis velle ostendere subindicans, dumq̄ue ministri iussa peragerent, Iustus Vcondonus nos in amplissimum atrium per conclauiam quædam, regali planè magnificentia ac luxu ornata, ac per hortos etiam amicissimos deduxit. Tandem arcis portis apertis, vna duntaxat Bucconina, hoc est, muliere vertice raso, monialis instar, quæ clauem præferbat comitante descendit, cumq̄; in ipso ingressu substitisset, omnes P. Viceprouincialis comites, vt & ipsi loci situm & pulchritudinem contemplerentur, ascendere iussit. Aduocatisq̄ue vt vna ingrederentur, Iusto Vcondono, Ioachimo Riuero, ac Xinzæ Magdalensæ præclaris animi corporisq̄; dotibus illustribus matronæ marito, reliquis omnibus et si fidelissimis Regi q̄ue acceptissimis proceribus exclusis, solis Christianis arcem intrandi omniaq̄; loca secretiora lustrandi facultatem indulxit. Ipse autem Rex tanta facilitate animiq̄ue benignioris mansuetudine præcedebat, vt eum priuari viri personam induisse omnes crederemus. adeò vt cum per loca quædam transitu difficiliora eundem esset, subsistere nos & cautè progredi moneret: atque ita ad octo tabulara ascendendo peruasimus, apertis in occursum nostrum conclauium aureis argenteisq̄ue laminis, pannis, & incomparabilis pretii vestibus, tum armorum telorumq̄ue omni genere repletis. Alio item loco tantam arcarum scriniorumque copiam conspeximus, vt fixis singulorum in singulos oculos stupore omnes corripere. Tametsi vero Iaponenses stratis lectis vti non assueuerunt, duos tamen ibi vidimus splendide ac magnificè auro cæterisque ornamentis, quæ in Europa magno æstimantur, instructos. Alio item loco ex auro solido portatilem cameram rotis innixam aspeximus. Quæ ab acondono quocunq̄ue se verteret puella, annos nata tredecim, regio ornata gladium eius manu tenens præcedebat, cuius rei causam esse arbitror, quòd in arce hac mulierum tantum ministerio vitur, quæ sunt numero penè trecentæ maximorum Principum filiarum, totidemq̄ue & fortè plures ancillæ, quæ his inferuiunt, Cùmq̄; ad tabulara iam aliquot penetrassemus, vultu ad nos euersto num fatigati essemus sciscitabatur, ac dicto citius cæcis nonnihil

non nihil (suauissimi potus genus est) ex pretiosissimis vasis depro-
mi nobisque propinari mandauit. Cùm verò ad arcis fastigiũ per-
uenissemus, aliquam moram fecimus iucundo agiorum aspectu
quos inde commodissimè videre licebat delectati. Ad imam arcis
parrem 60 milia operariorum continuis laboribus distineban-
tur, qui quòd Regis præsentia & colloquio libertiore nos frui a-
nimaduertent, non mediocri admiratione tenebantur. Tandè
cùm descendisse aus, & ad sedendum se Rex composuisset, assidè-
tibus nobis dixit constituisse se prouincias omnes quæ ad Austrũ
sunt diuidere, eosque qui imperio reuictaretur armis cogere, quæ
cùm nihil dissimulans narraret, tantam hilaritatem vultu prode-
bat, vt facillè intelligeremus, sine omni metu ac suspitione eum
mentis suæ arcana apud nos deponere. Eodem temporis ferè
puncto, disputationis cuiusdam illi in mentem subiit recordatio,
quam P. Luduicus Froes & frater Laurentius Japonensis in Me-
saco coram Nobunanga contra Sacerdotem gentilem, cui Nicus
Tozomirius nomen erat, sustinuerant; in qua cùm se Sacerdos e-
uidentibus rationibus conuictum fateri cogeret, tanto animi
furore ac rabie in fratrem Laurentium ferebatur, vt arrepto No-
bunangæ ense violentas illi manus inferre pararet. Cùm itaque
disputationis huius mentio incidisset, Ego quoque (inquebar) tũ
terris præsens eram, eandemque vobiscum opinionem susti-
nebam. Quo dicto confurges fratrem Laurentium iam sentio gra-
uem adibat, ac manū capiti eius imposita, hic (inquit) quæ dico
probè intelligit, quod cùm ita sit cui subtrices? & non potius quæ
animo tecum cogitas eloqueris? Quòd si imperij nostri tempore
facinus tam indignum perpetrasset, mortis supplicio vindicandũ
iudicasset. Paululum deinde progressus in illustrium mulierum
cubiculo confedit, quibus Patres videndi veniam cõcessit, ac Ma-
gdalenam, cuius antè facta mētio fuit, & Ioannam Zongui vxorẽ
Dairi cognatã Christianam proprio nomine compellans, euoca-
uit. Hic iterum potum nobis propinari iussit, Christianis matro-
nis ciphos tenētibus, quos ab iis accipiēs Rex manu sua primũ P.
Viceprouinciali, deinde cæteris ordine porrexit, qui maximus ho-
nor fuit quem potuisset nobis exhibere. Neq; enim (vri pro certo
ministri affirmabant) vllũ vnquam Regẽ, qui eius visendi salutan-
diq; causa aduenerat, vel tertia honoris parte quo nos dignatus
fuerat affectisse visus est. Addebat præterea statuisse se in Japoniæ
diuisione Iusto Vecondono & Rineæ Augustini patri tũ præsentibus
Figense regnũ permittere, porru tamen Nangazachico Eccle-
siæ Patribusq; relicto. Quod tamẽ nisi Japonēibus rebus planè cõ-
firmatis;

firmatis, obsidibusque acceptis, se facturum negabat. Hanc enim inire se velle rationem dicebat, ut Figensis regni primatibus Patres odio non essent. Quin hoc quoque iis persuasum volebat, se nullius adductum persuasione, sed proprio motu donationem illam Ecclesiae fecisse. Atque ita transmissis duabus aut tribus horis in istis clementiae humanitatisque officiis, discedendi potestatem tandem nobis fecit, nobilibus quibusdam matronis imperas, ut allatis clauibus per portam quandam secretam vico in quo domus nostra erat vicinam nos dimitterent. Cum autem regale palatium P. Viceprovincialis egressus esset, Minocavidono Quabacudoni fratri operi cum ceteris regni proceribus intento munera mittenda curavit. cui cum nunciatum esset, P. Viceprovincialis eius visendi causa adesse, per medias operatorum turmas festinans accurrit, ac P. obviam factus capite reuerenter demisso, ceterisque de more adhibitis caeremoniis, de munere oblato gratias illi prolixè egit. Postridie Toquinus Quabacudoni Protophysicus felicem prosperumque visitationis successum nobis congratulaturus accessit, qui cum Seminarij nostri plurimos eosque nobilissimos adolecentes quasi pullularis fidei nouellos surculos cõtueretur, in hæc verba prorupit: Cum regnorum vnde oriundi eramus ab Iaponia solo nobis aded incognito ac peregrino, in quo tantas nos sæpe molestias sustinuisse acceperat, distantiam animo secum ac cogitatione subinde volueret, cumque præterea in Vosaca tantis sumptibus tam copiosum iuuenum numerum alere aliosque etiam vtriusque sexus homines fouere nos attentiùs perpenderet, idque solius fidei legisque diuinæ ampliandæ zelo, fieri omnino non posse affirmabat, quin quicumque hæc secum animo agitaret frequentius, conatibus nostris impensius faueret, cuius rei intuitu paratum se assererat ardua quæque pro religionis Societatisque nostræ incremento & suscipere & præstare. Cumque à nobis recederet, pro recepta iam olim Iaponici regni consuetudine, quendam ex Patribus secum abduxit, qui pro studij fauorifque magnitudine, quo erga nos pridie illius diei vsus fuerat, Quabacudono gratias supplici mentis affectu ageret: Ex quo statim atque ingressus esset Rex sciscitabatur, quomodo pridiani diei studium ac singularis beneuolentia qua nos exceperat P. Viceprovinciali arrisisset. Pater vultu humiliter demisso modestè grauerque respondit, integrum istum diem magnamque etiam subsecuta noctis partem in templo Patres traduxisse, gratias Omnipotenti Deo persoluètes de summo fauore, quo Regiæ Maiestati erga nos vti visum fuerat: cuius beneficij nemine se tantum illi debere,

bete, quantum mortalium nemini palam fatebatur. Placuit Regi Patris Oratio, qua clementer audita eum humaniter dimisit. Postea ex matronis Christianis quas in arce ista Regi famulari modò diximus nunciatum nobis fuit, Quabacundonum ad multam vsque noctem cum Regina coram Christianis matronis aliisque, quarum ministerio vitur, prolixè magnificèq; de nobis fuisse locutum, eumque indoluissè, quòd Reginae faciem Patribus non ostendisset, Reginamque respondisse sibi neutiquam id displicuisse, eiusque rei cogitationem nullam in animum eius ascendisse, quippe quæ in regali palatio omni virorum aspectu congressuq; carere iam pridem assueuisset. Regemque iterum hunc Reginae sermonem sic excepisse, vt nullam ex isto congressu vel infamiam vel periculum metuendum esse affirmaret: tum quòd exteri essemus, tum multo etiam magis, quòd bonitate ac morum modestia & vitæ continentia ab Iaponensibus plurimum distaremus. Quo dicto muneribus à Viceprouinciali oblati iterum productis, vestem vidit, (Iaponenses Dobucum patrio idiomate appellant) quæ Regi præ cæteris rebus erat acceptissima, quoe circa Reginam ea vestiri, vestitamque semel ac iterum obambulare coram ipso voluit, eamque durante de Patribus instituto sermone Reginam exuere nõ permisit. Intelleximus ampliùs Reginam his verbis apud Regem fuisse vsam, suspenso se animo metuisse semper, Regem iis mansueti animi iudiciis Patres non excepturum atque ipsa optabat, tum quòd exteri essent, tum quòd legis fideiq; quæ profitebantur & honor & dignitas omnia clementiæ humanitatisque officia promereretur. At postquam renunciatum sibi esset, nihil ad summum eius erga nos beneuolentiæ significationem addi potuisse, incredibilem percepisse voluptatem, eoque nomine immortales Maiestati suæ se gratias agere. Quod certè Reginae studium, vti alia etiam quæ deinceps ostendit propensi in nos animi signa, singulari Dei beneficio adscripsimus, eoque magis, quòd ad illud ferè temporis momentum auerso animo tam nos quàm Christi legè fuisset aspernata. Percunctabatur præterea Quabacundonus ex matronis quæ aderant, an Patrem ante diem illud vidissent nunquam? an vultum eius in templo nostro secundò cõspicari expetere? Cùmque velle se cum bona Maiestatis suæ venia respondissent, petitam facultatem ipsis clementer indulgit, quam ipsa singularis gratiæ loco reputarunt, quòd rarissimè cuiquam ipsarum arcem egrediendi potestatem solet concedere. Addebat deinde demirari se, quòd Christianæ matronæ gratias sibi nõ egissent, de amoris beneuolentiæq; notis quibus nos fuerat cõplexus,

plexus. Duas deniq; ex Christianis mulieribus acerbius redarguebat, quòd cùm ciphum Patribus ipse offerret, tempestiue non accurrissent. Postero item die eum diuersarum Prouinciarum Primariis congressus, quum de nobis sermo incidisset; Soyequus quidam Chianoyi Praefectus in Vosacana nostra ecclesia iuuenem esse aiebat Vincentium nomine, praestanti eruditione excitatque ingenij adolescentem, qui cù Giensianorù sectæ arcana additæ re curiosius efflagitaret, vt ad eum finem Bonzi cuiusdam opera in monasterio quodam vti cœpisset, se consultore factum esse affirmabat, vt ab illo proposito resiliret. Cumque interrogari Quabacundono quam praestiti officij causam afferret respondisset, eo consilio id a se factum esse, quòd Christiano homine indignù iudicaret, si Giensianorum secreta timaretur, vti s probè perceptis contra eos acrius insurgeret, pessimè eu ac iniquissimè fecisse patèdam professus est, Christi que legem Giensianorum sectæ praeferenda esse verbis auctoritate ac maiestate plenissimis constanter asseuerauit. Addam praeterea, quòd quodam sanctæ (vt vulgò dicitur) hebdomadis die, antequam Gochinaiam P. Viceprovincialis accessisset, nihil tale nobis expectatibus, nulloq; apparatu facto, Quabacundonus Nabunangæ filio & fratre alijsq; diuersorù regnorù Principibus stipatus Collegij nostri septa intrauit, ac in templum à P. Gregorio Cespede introductus iuxta altare quoddã cõsedit, & audientibus omnibus de quãdã Seruatoris nostri imagine in altari erecta multa subtiliter & acutè interrogauit. Quibus cù sigillatim Pater respondisset, adductas ab eo rationes cõprobans subiunxit, probè nobis cõstat optimi Patres Bõzo Vosacano vos esse meliores, idque vitæ vestræ morumq; tum puritas tũ integritas qua illù lōgè superatis apertè testatur. Neq; etiã ignoramus, vos ab alijs quoq; vitijs, quibus Bõzus hic alijsq; Idolorù Sacerdotes dediti sunt, esse immunes; ex quo liquidò apparet, quanta eos vitæ innocentia p̄cedatis. Nihil ferè legis vestræ p̄ceptis conuincitur, quod nobis nō magnopere probetur, & nisi vnicus ille articulus quo vxorù pluralitas inhihetur scrupulum injiceret, omni impedimẽto reiecto illã è vestigio amplecterer. Iussit interea Pater aliquid lautioris cõdimẽti adferri, q; cùm leuiter gustasset, ceteros vt aliquid inde sumerèt inuitauit. Quãquã autè omnia ista propensissimè in nos animi signa paruo estimanda sunt, vti reuerat quoties animù à terrenis rebus abducimus, ac ad cœlestium cõtẽplationè attollimus paruo estimamus; quãppe quibus p̄ter diuini fauoris studium omnia sordere ac viliscere debeat; tantum tamè à cuiuslibet gradus ordinisq; hominibus in Principem gratia

momenti

momenti reponitur, ut experientia ab initio fuerimus edocti, nihil ad Iaponicę getis cōuersionē singulari Dei prudētia magis nobis profuisse: Quod vel hinc maxime apparuit; Quoniā ex quo vulgō innotuit Patres apud Quabacūdōnum in honore & pretio haberi, cōeperunt pleriq; & tēpla nostra frequentare crebrius, & sacris cōcionibus intereū frequentius, adeō ut nō rarō quater vno die cōciones habeātur, neq; vnquā in populo tā frequētī verba fiunt, quia Deo conatus nostros dirigēte ad Christianorum gregē noua semper fiat accessio, plurimis per baptisimi Sacramētum in Christi fidelium numerū adscribi postulātibus. Quod ut cum maiori fidei incremento succederet, tria à Quabacūdōno obtinere P. Viceprouincialis obnixē laborabat, quę ut impetraret plura iā tum sacrificia Patres obtulerat, frequētēsq; ad Deum preces effuderant. Primum erat, ut permissu eius per omnes Iaponici regni prouincias diuini verbi semente nemine reluctante Patribus facere liceret. Alterum, ut Collegia nostra ac tēpla ab vniuersali quodā militum recipiēdorum onere liberarētur, quo per totā Iaponiam Bōzorum hoc est sacerdotum gentilium monasteria granantur, quę belli tēpore primū à militibus occupātur. Tertium porrō erat, quōd cum Iaponicę ditionis primates à subditis grauiā quēdā onera exigere passim cōsueuissent, ab huiusmodi muneribus regia auctoritate redderemur immunes. cumq; varias inuissimus rationes, quibus quod sequebamur facilius cōsequeremur; ob id scilicet quōd paucos nouissemus, per quos tātā gratiā a Faxiba Quabacūdōno nos obrēturos sperabamus: Tandē P. Viceprouincialis in mentē subiit, nō posse maiore cum facilitate rē istā à quoquā confici quā à Regina; cui licet Christi fidem necdum esset amplexa, sed Idolorum cultui ita adhuc addicta, ut rebus Christianorum non vsque adeō faueret; firma tamē diuinę gratię spe subnixi vnanimi consensu negotium istud committendum esse iudicabant, eoq; magis, quōd mira dexteritate duę matronę Christum professę Magdalena videlicet & Ioanna ad obrinendū quod animo meditabamur viam strauerant, factumq; non sine numinis inspiratione credimus, tanta sollicitudine fidei suę cōmissum negotium Regiam procutandam suscepisse, ut rei bene gerendę opportunitatem vitro inuestigaret, occasionemq; Regis in tēpore conueniendi studiosius captaret. utq; ex voto nostro omnia succederēt felicius, nocte quadā litterarum quas Regis sigillo & subscriptione muniri postulabamus exēplar secretō sibi transmitti iussit, quas tanquā à se maturē excogitatas Regi per occasionē signādas offerret. Nos tanti momentī rē neutriquā negligendam

nam rari quàm potuimus accuratissimè perscriptas litteras ad Reginam secretò etiam destinauimus, quas illa Regi marito pro suis obtulit ita tempestiuè, vt cum singula quæ pro nobis facere credebamus accuratissimè nos fuisse complexos existimaremus; Rex diuino stimulante spiritu quæ nos omiseramus ipse suppleuerit. At circa articulum quo à nobilium Iaponicæ prouinciæ priuatis quibusdam muneribus, quæ à subditis exigere pro suo quilibet iure solet, liberos ac immunes reddi suppliciter contendeuimus; heroico ac Christiano Principe digno elogio non citra omnium admirationem articulum istum superuacaneum esse respondit, ob id scilicet, quòd in uiuerso Iaponis regno neminem fore persuasum habebat, qui Patribus aliqua in re molestiam negotiumque facessere aut uellet aut auderet. Auditis tamè & (quæ est ingenii perspicacia) approbatis rationibus quæ ad id obtinendum nos induxissent, quòd petebamus liberaliter indulgit: & quòd in litteris desiderari uidebatur ingeniosè suppleuit. Nam cum in exemplari per Reginam oblato potestatem nobis fieri efflagitaremus, vt nemine reclamante in regnis suo imperio parentibus Dei Euangelium omnibus annüciare permitteretur; locum istum sic correxit, se cum Quabacundonus esset, æquali cum Duriano & autoritate & imperio, totius Iaponis Dominum esse, & propterea non (*In regni eius*), sed eius loco (*In uniuersa Iaponia*) substituendum monebat. Alterum, quòd cum stupore quodam omnes admirabantur, illud erat, Quòd bina litterarum apertarum (fulgur patentes appellat) exemplaria manu sua signauerit, quòd multo inferioris gradus Principes nunquam facere consueuerunt, quò magis mirum Quabacundonum (quæ suprema imperii dignitas est) id ipsum fecisse, hinc potissimum consilio, vt vno exemplari in Iaponia uideretur, alterum in Europam mittendum curaremus; quò omnibus etiam Christiani imperii Principibus innotescat, quanto veræ pietatis zelo Catholicæ religionis incrementum studeat promouere. Regina manu & sigillo Regis signata litterarum testimonia ad templum nostrum confestim deferenda curauit, quæ ex re quanta lætitia & Patrum nostrorum & Christianorum omnium animi (qui conscriptis statim litterarum morem istum longè lateque diuulgauerat) fuerint perfusi; nemò qui præsens non adfuisset, mente concipere, nedum uerbis exprimere posset. asserentibus plerisque tum Christianis tum infidelibus, Regis indulgentiam fide omnium esse maiorem. Qui tamè cum diploma ipsum oculis inuenerunt, sublatis ad cælum manibus capiti id (de more) stupore & admiratione pleni imponebant.

P. autem

P. autem Viceprovincialis, P. Organtino atque nonnullis comitantibus; gratias pro obtento privilegio Regi acturus ad aulam properavit, quem maiori etiam familiaritate quam antea excepit, producto inter ipsos ad tres horas de variis rebus sermones. Cumque imminente cœnæ tempore domum se recipere cogitaret, eos retinuit, cœnamque regali planè luxu instruxit, dumque accubissent, Regina duarum maritimarum ministeria ferula quædam ad P. Viceprovinciale (qui tamen vultum eius nunquam adhuc conspexerat) misit, eumque nomine suo salutari iussit; non minimam se voluptatem sensisse asserens, quod primæ ipsius petitioni cumulatè satisfecisset, paratam se in omnibus, quæ deinceps ab ea postulaturus erat, offerens. Peracta iam tandem Vosacana visitatione Meacum contendit, ubi à Christianis qui diebus aliquot ipsius aduentum expectarant, & extra urbis incenia obuiam processerant, honorificè fuit exceptus; ac primò omnibus rebus posthabitis loci Proregem, deinde Quabacundoni nepotem, cui cum septuaginta milium virorum præsidio nouæ arcis Palatiorumque quæ (vt diximus) passim extruebantur cura demandata erat, salutarurus accessit. cui eum humanitatis officia omnia exhibuisset; opinione citius discedenti edulia quædam lauriora eò ferè momento sibi è variis regni finibus aduecta obtulit. Instabant quidem apud P. Viceprovincialem Christiani, vt ad menses aliquos sua eos præsentia perfrui pateretur; sed quia urgentissima ipsius negotia aliò vocabant, viginti quatuor dierum motam petentibus ægre indulgit. quibus peractis Vosacam denuo reuersus antequam Bungum versus iret conuerteret, die quodam festo solemnè sacrum celebrandum curauit. ad quod Christiani Meaco, Saucacia, Vomo, multisque aliis remotioribus ex locis magna frequentia gregatim accurrerunt, ac frequenti peccatorum expiatione; corporisque & sanguinis Christi communionè, septingenti & amplius distincti sexus & conditionis homines diem istum concelebrarunt. Quo tempore Augustinus Yaquiadonus sub Quabacundono maris Præfectus, ac Fachirandoni Bigentis Regis quatuordecim annorum pueri, triumque regnorum Domini, & Quabacundoni adoptiui filii subditus tanto studio adlaborauerit, vt regnorum istorum Primates sacre concioni interessent, vtque trimestris spatio, quo illi Viceprovincialis egit, plurimi ad sacras ediciones cõfluèrent, ac in fide Christiana fideliter edocti, per baptismalis ablutionis Sacramentum fidelium commercio aggregarentur. Inter quos duo fuerunt præcipui regni administratores, qui postquàm Christianæ institutionis principia percepissent, tantam

ex ea delectationem conceperunt, vt oblata occasione ac opportunitate Christi fideiū cœtui & ipsi adiungi concupiscerēt: dissimulanter tamen, quòd Regis matrem Christianorum religioni infensam & cultui Idolorum addictam nouissent. Hoc tamen apud Fachirandonum Regem effecerunt, vt priuilegiorum visis litteris à Quabacundono impetratis, alias eiusdem tenoris litteras P. Viceprouinciali traderet, quibus Quabacundoni exemplo eandem in regno suo diuini verbi diuulgandi auctoritatem se Patribus facere testaretur, ac diuinæ legis cultoribus in vrbe Vocaina, totius regni Bigensis principe ciuitate, Ecclesias ac Collegia Patribus extirpare permetteret, seque Christianorum rebus non defuturum non obscure significaret. Quam certè occasionem, cum Patrum eò ablegandorum dabitur oportunitas, non negligemus. Tum autem nihil maiori studio expetendum nobis putabamus, quàm vt in Regnum Manguccinorum accessus panderetur; in quo felicitis memoriæ P. ac Magister Franciscus & Cosmus Torres Euangelicæ veritatis fundamenta olim iecerant, cum primùm in Iaponiam essent ingressi. Ob id scilicet quòd, malo Christianitatis fato, à Prouinciæ Regibus Principibusque conatus nostri semper fuissent infracti; adeò vt triginta & amplius annorum in termedio spacio, ratò quidem & nisi in transitu, istius tractus Christiani à P. Francisco Cabrallio in Meacum proficiscente visitarentur. Desiderium autem nostrum regnotum (quæ nouem erant numero) amplitudo augebat, ex quibus amplissimos Catholicæ fidei fructus sperabamus. Cui rei insignem occasionē hoc anno præbuit Conderas Cambixoius, Christi fidem ante triennium professus; ac Quacabundoni in vrbe Vosaca nobilis ac illustris cliens, cuius singulari prudentia in seriis, quæ cum Rege Amanguccinorum habebat, negotiis utebatur; qui cum P. Viceprouincialem visendi causa subinde accederet, & non simulato cordis affectu omnem in propaganda religionis cæterisque rebus, quæ ad Dei cultum pertinebant, operam offerret; se breui cum Legati titulo ad Amanguccinorum Regem à Quabacundono ablegandum subinducavit: vnde arrepta occasione cum P. Viceprouincialis obnixè rogauit, vt à Rege Amanguccinorum gratiam veniamque impetraret, vt inter regni sui Christianos nostræ Societatis Patribus habitationem permetteret. quam prouinciam extremam diligentiam pollicitus libens in se recepit; tandemque profectus Deo Regis animum inclinante, litteras ad P. Viceprouincialem, quibus libera in Amanguccinorum prouincia habitatio Patribus concedebatur, impetrauit. Sed antequam vlteriùs in hoc argu-

mento

mento progrediar, res quadam memoratu digna exponenda occurrit, quæ in Acaxo, cuius prouinciæ administratio Iusto Vcondono iam nuper obtigerat, accidit. Cùm enim Christianus hic Princeps susceptæ administrationis munus exequi primùm incepisset, non parua in ipso principio oborta fuit difficultas in extirpandis citra seditionis periculum idolorum (quæ in ista regione plurima erant) simulachris, cui difficultati diuina prouidentia hoc quo sequitur modo occurrit: Cùm namque omnes Idolorum Sacerdotes hac de causa conuenissent, vt communicatis inter se sententiis quid circa hanc rem factò opus esset sagaci consilio dispicerent, in hoc omnes consenserunt, Principem suum, cuius imperio subiecti erant, contempto Deorum suorum cultu Christianæ legis institutum sectari, eiusque ampliandæ miro studio teneri, sicuti recenti Tacaxuchiorum exemplo erant edocti, cuius ditionis nobiles omnes sublatis de medio idolorum (quos Camis & Fotoquis vocant) statuis, ad veri Dei notitiam perduxerat. ex quo pro explorato habebant, quòd id ipsum in Acaxo non obstantibus feruentissimis Sacerdotum precibus moliretur. Et quoniam pari industria prosperis Christianorum successibus Darius quoque Iusti pater fauebat, vnicum hoc extremumque remedium tentandum esse statuerunt, vt omnibus idolorum sculprilibus simulachris collectis, nauique impositis, supplices se coram Quabacundoni matre ac Regina vxore idolorum cultui plurimum adhuc tribuentibus sisterent; sperantes fore vt si ipsæ vel apud Quabacundonum vel Vcondonum intercedere fuissent dignatæ, res omnis sibi ex animi sententia succederet. Approbato itaque ab omnibus consilio, Sacerdotes vehentes secum exules Deos Vosacam versus cursum direxerunt, ac mox factò libello supplice Quabacundoni matrem ac Reginam vxorem adierunt; quæ propter Regis absentiam moram eos aliquam facere, ac de prospero negotij successu bene sperare iusserunt; effecturas se pollicentes, vt cùm a Regni Micaniæ expeditione victor reuerteteretur, voti composites facti recederent. Quo tandem reuerso, cùm Bonzororum aduentus causam studiosè mater ac Regina exposuissent; Rex, qui nullam omnino fiduciam nullamque in vanissimis Diis spem reponendam esse vel naturalis iudicij lumine illustratus semper existimârat, vultu subirato respondit: Equidem Acaxensis prouinciæ administrationem Iusto Vcondono commisi, ad cuius functionem pertinet hac de re pro arbitrato suo, nullo mihi in eius imperio iure reseruato, statuere. Bunzi autè qui huc vanissimos Deos aduexerunt, eosdè, si videbitur, vel humeris suis oneri

subiectis efferant, Teunusium arida ligna deferant, ac à nostra se quam citissimè præsentia subducant. Iustus verò Vcondonus hac audita repulsa, ingenti lætitia exultans, omnipotenti Deo gratias quam potuit humillimè egit. Priusquam P. Viceprouincialis Sa- caia abcederet, Augustinus Yacurandonus iteratis subinde preci- bus ab eo contenderat, vt ad Insulam quandam, Quabacundoni liberalitate pro iusto seruitij exhibiti præmio, in Bigensi regno obtentam Patres quosdam mittendos curaret, nihil sibi magis in votis esse affirmans, quam cum duabus extructis munitissimis ar- cibus Dominium Imperiumque stabiliuisset, omnes insulani, ex- tructis passim templis sanctæque crucis trophæis erectis, ad sanio- ris fidei lucem pulsus infidelitatis tenebris se conuerterent; expe- ditam illam esse viam subindicans, vt in Bigense regnum Christi Euangelium aliquando transferretur. P. Viceprouincialis piis Ca- tholici Principis votis annuendum ratus, P. Gregorium Cespe- dem cum fratre Ioanne Iaponensi eò ablegauit. Qui cum pri- mum ad veritatem Euangelicam audiendam Insulanos inuita- rent, centum & eo amplius in prima concione auditores habue- runt, quorum media pars, cum quæ à Patribus dicerentur medio- criter çaperet, cæcitatem in qua ad illum vsque diem vixerat ex- crati cœpit, subornatis nonnullis qui omnium nomine Bonzos adirent, & quæ à Patribus audierant ordine narrarent, quæ si ve- ra essent, nihil idolorum cultu vanius esse palàm testarentur, o- rantes vt si quid pro sectæ suæ defensione in promptu haberent, id ipsum in medium proferrent. Ipsi autem obmutescentes nihil omnino responderunt, sed crassam ignorance[m] professi se im- perata facturos, Christianamque doctrinam audituros, & si sana videretur, depulso gentilitatis errore Christi fidem amplexuros promittentes. neque id simulanter dicebant, nam eodem ferè tē- pore quinquaginta ex iis per Baptismi Sacramentum admissi, Christi fidelium numerum auxerunt. Cumque in catechistica in- stitutione Patres constanter perseuerarent, melioris spiritus sug- gestionem factum est, vt ante primi mensis lapsum mille & quadrin- genti in sacro Baptismatis fonte mergerentur. quibus ingentem crucem septem vinarum longitudine Pater erexit, centum Neo- christianis locum vbi erigenda erat feruenti in Christum religio- ne præparantibus. Adhibuerunt præterea tantam in subuertendis I- dolorum statuis diligentiam, vt in vniuersa Insula nullum, quod in minuta frustra non dissecaretur, remanserit. Quo factopulcher- rimum Ecclesiæ fabricandæ locum delegerunt, qui aureorum cy- treorumque malorum & id genus aliis arbusculis vndique septus erat.

erat. Cùm autem in quodam insulæ pago nonnulli Euangelicæ veritati aures occluderent, diuinæque legi pertinaciùs reluctarētur, diuina vindicta accidit, vt quidam ex iis spiritu maligno torqueri furiisque agi periculosè cœperit, quo viso cæteri rei nouitate perterriti festinantes, ac Baptismum pia deuotione expetētes, ad Patres accurrerunt. quæ res multorum in fide seruanda constantiam non mediocriter adauxit.

Cùm P. Viceprouincialis in insulam quandam cogitaret, à Noximandono totius Iaponiæ pirata famosissimo occupatam, qui in quodam munitissimo loco non paruum habebat bellicarum nauium numerum, quibus maris illius sinus omnes ita infestabat, vt omnes ferè, qui littoralem plurimarum prouinciarum oram accolunt, potentiæ suæ metu tributum, quo ab incurfionibus suorum liberentur, in singulos annos illi pendere cogantur: tantum Deo auspice apud Piratam effecit, vt liberam quocunque vellet nauigandi facultatem (saluum conductum vulgus appellat) & sibi & Patribus impetrauerit. Missum enim ab eo cum muneribus eius rei obrinendæ causa fratrem sacris nec dum initiatum, tanta beneuolentiæ significatione Noximandonus excepit, vt tandem cum serico vexillo maiorum suorum insignibus ornato, quo nostros infestare volentibus ostenso, ab omni hostili impetu liberarentur, fratrem humaniter remisit.

Idem P. Viceprouincialis cùm ad regnum Yxo impulsus esset, dictum mirum quàm Regi Cobaicauandono gratus aduentus eius extiterit. A quo cùm commendatitias ad quendam cognationis ipsi iure deuinctum plurimorumque regnorum Dynasten studiosiùs petiuisset; quibus Patribus nostris in Amanguccinorum finibus habitationem liberamque propagandi Euangelij templaque erigendi potestatem impetraret; vtque Rex ipse quod Patris nomine à cognato petiturus erat in suo quoque regno fieri indulgenter permitteret: Dei singulari beneficio factum est, vt voti sui compos effectus recederet. At quoniam leuem aliquam diuinæ legis mentionem apud ipsum fecerat, pridie quàm nauem abiturus conscenderet, Scribam suum ad fratrem Damianum Iaponensem de nocte Remisit, vt dubia quædam circa Christi legem & Guenxianorum sectam quam ipse sequebatur soluenda proponeret, satis apertè declarans quanta auiditate Christianam veritatem cognoscere gestiret, de qua nihil adhuc præterquam quòd ex Patre Viceprouinciali obiter didicerat se audiuisse fatebatur. Et quia ex eo tempore longè aliam ac priùs de Christi religione opinionem

imbiberat, veram ac genuinam eius cognitionem ardentibus votis expetebat.

P. Viceprouincialis Yxo relicta, tertio postquam recesserat die in Bungum deuectus, ex ingenti tum Patrum nostrorū, tum reliquorum Christianorum exultatione ac consolatione, maximam voluptatem perferens. De Bungenis autem regni successibus nihil certi habemus, cuius Reuerentiam vestram certiozem faciamus, sed aliorum sermone ac litteris quid illuc agatur propediem doceberis. Hoc tantum ad nostras aures peruenit, Regem recenter inauguratum plurimas easque munitissimas arces amississe, sæpeque cum inimicis congressum aduerso Marte confixisse, ac tandem Quabacundoni Tenzæ Domini patrocinio se suaque omnia commisisse; ipsumque Quabacundonum auxiliares illi copias contra Saxumanos hostes promississe, eiusque nomine bellum ipsis denunciaſſe, ac donec exercitus terra marique instrueretur, præſidiarium militem ad Tacchibanam arcem quâ in Bungum aditus patet miſſum eſſe, ac circa eam triginta hominum millia in armis iam tum excubare. Eosque tamen, quod propter nimiam vastitatem arx custoditu difficilis eſſet, in quam ex omni parte hostes impetu facto poſſint irumpere, extra metum periculumque non eſſe: præſertim quod rem haberent cum hoste rei militaris non minus perito, quam audace ac intrepido: Saxumanos verò, qui arcem obſidio premere moliebantur, viginti millium pedum numerum explere.

Regis mater satis benigno in Christianos animo eſſe videtur, adeò vt extra ſpem non ſimus omnino, vt ad Chriſtianæ fidei veritatem aliquando pertrahatur, in quo tamen tanto nobis maiori conatu erit ad laborandum, quanto ipſa cultui Fachimanni bellorum Præſidis Dei, qui per vniuerſam Būgum ſumma veneratione colitur, ac ad quem ipſa paternum genus refert, eſt addictior. Hanc cum, captata tēporis opportunitate, regia ſtirpe orta puellæ Maxentia cum ſore Regiæ filiæ impeniſſus rogarent, vt P. Viceprouincialis præſentia non aſpernaretur, ſe exorari paſſa eſt, ac Patrem, cui hoc diuinitus conceſſum videtur, vt miro artificio mortalium corda flectere & quo velit inducere norit, maximo cū honorè ac beneuolentia in regalem aulam admifit, & miſſis poſtea muneribus pium in illum animi affectum ſapius teſtata fuit. Adeò potenter humanæ induſtriæ defectum Dei bonitas ſupplet. In Regiæ aula, inferioris conditionis miniſtris exceptis, ſexaginta circiter heroides Chriſtianæ erant; quarum maior pars Regiæ proli Maxentiæ famulabatur. Ipſa porrò Regiæ odio tā inue-

terato Christianæ legis sectatores prosequi solet, vt si quando quædam ex ministris illi occurrisset ad Deiparæ Virginis honorem rosarium (vt vulgata voce liberius vtar) manu tenens, id ipsi de manibus tolleret, ac regalis oblita dignitatis in igne indignabunda projiceret: Nunc autem mutato in melius cõsilio; & rosario liberius vti, & piarum precum pensum virgini matri persolvere omnibus permittit, quas vt ex Christianæ legis præscripto festis diebus sacro Missæ officio intersint vltro sæpe cohortatur.

Cicamoros Francisci Regis, cui Pantaleoni nomen est, filius, à Cicacata Meoqueq; temporali domino adoptatus, superiori anno in fide suscepta nonnihil vacillare visus, nunc superata têtatione in ea ad omnium admirationem constat progreditur, ad quam præcipuos quosq; Domini sui proceres inuitat, quos vt magis exéplo suo pelliciat, peccata cum largo lachrymarû imbre sæpe confiteretur, ac nuper etiam vtroq; poplite flexo cereum accensum manu tenens rem diuinam reuèrenter audiuit.

Bello contra Saxumanos, cû plurimî Principes, inter quos Amanguccinorum Prorex etiam erat, conuenissent: P. Viceprouincialis oblatam occasionem neutiquam contemnendam ratus, cû Proregem salutandi causa adiiisset; litteras obtinuit, quibus Amanguccini regni Gubernatorib; imperabat, vt P. Christophorû Morieram, qui ad eos Viceprouincialis mandato suôq; permissu mittebatur, patrocínio suo ac studio, quibuscunque rebus possent, iuarent. Atque ita factum est vt Christiani Amanguccinæ ciuitatis deposito metu Patri obuiam profecti, cum festiuis acclamationibus in urbem adduxerint: in qua cum maximo fidei nostræ incremento hodie etiam commoratur.

Erat autem Amangucci Christianus quidam tenuioris fortunæ quidem vir, sed ætate maturiore & ingenii dexteritate venerandus. Is cûm fortè fasce lignorum onustus è silua rediret, paganos Deo cuidam suo sacrificantes offendit, quorum cæcitatē propius accedens cû acriter coarguisset, non inutilibus rationibus ostendit maximè insipientiæ argumētum esse, veri Dei cæli & terræ conditoris cultu relicto, sculptilibus diuinos honores exhibere, à quibus salus nulla erat cuiquam expectanda, quod si sublata erroris nebula clariùs intelligere vellent; se pro ingenii modulo, melioris concionatoris negata præsentia, quod spiritus melior suggereret docturum promittebat. Placuit gentilibus senis grandæui oratio, & auribus ad audiendû paratis viri numero penè ducenti circumsteterunt, tantaq; attentione quæ proferebat exceperunt, vt cum, doneq; plenius quæ ad Christi fidem pertinerete

percepissent, à se discedere non paterentur, quorum precibus annuendum ratus, donec iustitiae vnda omnes expiati essent cum iis permansit. Cumque eundem paucorum dierum interposita mora reuocassent, sciscitaturi quid pagi Domino, qui capitulis indicta poena susceptam recenter fidem abiurare eos iubebat, responderent: Senex vultu ad lenitatem composito, Ignoro equidem (inquit) an pro Christi fidei professione vitam profunderè mereamini; Quare si videbitur hoc modo Domini vestri mandato occurrere, Vos tamen Christum professi sitis, ab eius cuius dominio subditi estis mandato ne latum vnguem recessuros, in iis potissimum quæ ad politicam & civilem vitæ rationem non autem quæ ad animæ salutem propriè pertinent, in quam nihil ille iuris nihil imperii habet. Quamobrem cum nobis docentibus quis verus Deus mundi creator humanique generis redemptor existat probè perceperitis; illum solum colite, ac etiam cum præsentis vitæ periculo adorare. Placuit consilium; neque tamen asperius quicquam in eos Tyrannus statuit.

Anno reparatæ salutis 1586. terra tam terribili concussione tremuit, vt post hominum memoriam tali motu Iaponia non fuerit vnquam concussa. A Sacaiæ enim prouincia ad Meacum vsque quadraginta dierum continuo motu terra contremuit. In ipsa autem vrbe Sacaiæ sexaginta aedes collapsæ sunt. Nagafamæ, quod est in regno Vomi mille ædium numero celebre municipium, terra hiatu facto mediam ædium partem absorbit, reliquas voraci flamma incendium vastauit. In Meaco ingens idolorum templum & domus præterea aliquot conciderunt. In ditione Vocaza locus erat à mercatoribus multum frequentatus, (Nagafamam etiam incolæ vocant) qui cum diebus aliquot horrido tremore fuisset cõcussus, à mari vicino fuit absumptus, cum enim solito magis intumisset, ingens fluctus domos percutiens prostravit, & quicquid artigisset recedens abstulit, ac in profundum submersis habitatoribus pettraxit; sola arcis superficie spuma maris aperta relicta. In regno Mino arx erat munitissima in montis cacumine posita, quæ cum grauiore motu diu multumque fuisset concussa, tandem aperta terra ab hominum conspectu ita euauit, vt eius nullum deinceps vestigium (lacu arcis fundamenti locum occupante) apparuerit. Simile quid in prouincia Ixeia accidit, & vt semel dicam, tam horrendi passim hiatus apparuerunt, vt pila ferrea sclopeto missa ad alteram voraginis extremitatem non pertingeret, ex quibus tantus factor ascendebar, vt iter

iter illac facere viatores non possent. Sub initium horum motuum Quabacundonus Sacomoti in arce Achecina agebat, sed terrore percussus per dispositos equos Vosacam maioris securitatis causa reuersus fuit, cuius palatia, etsi violento impetu concuterentur, non tamen corruerunt. Hæc sunt quæ circa P. Viceprouincialis nauigationem narratu digna occurrerunt. De iis quæ in Ximo, Bungo, & Meaco geruntur, annuis P. P. nostrorum litteris prolixè docebitur R. V. cuius piis precibus ac sacrificiis Deo nos iugiter commendari experimus. Ex regno Nagoti, ac portu Ximonechii. Idib. Octob. 1586.

ALEXANDER VALIGNANVS PRÆPOSITVS

PROVINCIALIS INDIAE R. P. CLAUDIO

Aquauiua Præposito Generali Societatis Iesv.

Duturnam afflictionem omnium nostrum respicere, ac spiritali consolatione tandem lenire D. Deo nostro visum fuit. Cum enim partim propter moram Procerum Iaponensium omnium opinione maiorem, qui post tredecim mensem nauigationem nullum adhuc in Iaponiam portum attigerant: partim propter superioris anni naufragium, quo naus S. Iacobi nomine celebrata, cum tam frequenti Patrum nostrorum numero, a voracibus maris fluctibus absorpta fuit, in graui luctu ac mœrore perstitissemus: in tantorum malorum solatium, hoc anno qui nunc agitur septedecim nostrorum tum Patrum tum Fratrum ac Iaponensium Procerum auspicato reditu exhilarati fuimus, quos propter plurima ac presentissima pericula, in quæ inter nauigandum inciderunt, Dei benignitate ac singulari prouidentia fuisse seruatos merito confiteri debemus. Nam antequam ad Mosambicum portum, ubi tempestatum metu hybernare coacti fuere, accessissent; inter cætera pericula illud maximum videri potest, quod cum naus qua uehebantur quinque tantum cubitis a vado abesset, ac ob id eiectis anchoris subsisteret; tanto ventorum impetu iactata fuerit, ut anchorarum funes vno excepto, cuius beneficio a submersionis periculo fuerunt liberati, omnes rumpentur. Cum autem Mosambico relicto huc cursum direxisset; inter plurima ventorum tempestatum que incommoda illud præcipuum fuit, quod cum plenis velis ac secundo cursu streremis ferretur, subita exorta tempestate ita repente ventus impetuosior eam in latus impulit, ut vela vna cum antennis maris

vndis contegerentur, triremi fluctibus media plus parte operata,
 ac nisi summa celeritate rudentes omnes fuissent præcisi, pro-
 cul dubio maris vorticibus præ velorum ac antennarum pon-
 dere fuisset absumpta. Ex quo periculo cum diuinæ protectio-
 nis præsidio erepti essent, quarto Calend. Iunii sani ac incolum-
 mes & ipsi Proceres, & quotquot vna vehabantur, optato diu
 Goæ portu potiti sunt, duobus tantum Patribus Annibale Aina-
 tio & Egidio Lopes morte naturali superueniente desideratis.
 Quantæ verò lætitiæ occasionem Procerum aduentus tum ipsi
 Proregi Goæ, tum ciuibus omnibus ac nostris etiam attulerit,
 verbis ac oratione exprimerè nullo pacto possem. Mihi certè eo-
 rum reditus præcipua gaudii ansam præbuit, quo authore & im-
 pulsoire nauigationem tam difficilem Regibus Japoniæ permit-
 tentibus matribusque Principum consentientibus susceperant,
 data parentibus ipsorum fide, firma spe quam in Deo posueram
 subnixæ, fore vt salui omnes ex tam longa peregrinatione reuer-
 terentur, quo magis animo angebar, quòd integri anni lapsu ni-
 hil de eorù reditu nuntiatum fuisset, quare meritò omnipotentì
 Deo gratiæ mihi reddendæ sunt, quòd eos tandem reduces nobis
 restituerit. Prorex lætitiã ex felici ipsorù reditu conceptã pluri-
 mis amoris benevolentiaque argumētis ostendit, nam duorum
 millium aureorum summam à Mosambici portus Præfecto mu-
 tuo acceptam redimi iussit, ac singulis ex Arabia adductum equū
 donauit, ducentos præterea aureos in singulos menses in sum-
 ptuum subsidium assignauit. Omnes vrbs potentiores nobilio-
 resque ciues ad eos salutãdi causã gregatim confluxerunt, ac om-
 nium de se conceptæ expectationi tam cumulata satisfecerunt, vt
 diuino impulsu legationem istam fuisse susceptã liquidò apparet.
 Summi Pontificis in cõmissas pastorali curæ suæ oues sollicitam
 caritatem, Principumque Christianorum magnanimitatem nū-
 quam prædicare desinunt, propensum in omnia ea quæ ad Chri-
 stianam fidem spectant affectum vbiq; produnt, ac in omni vir-
 tutum genere & feruenti desiderio, vt eorum opera ac exemplo
 Iaponia Euangelicam veritatem arripiat, aded confirmari sunt,
 vt ingenuè fatear, maiorem me, quàm oratione proderè possem,
 ex eorum præsentia consolationem cepisse. Neque vlla ratione
 addubitandum existimo, quin talem per vniuersam Iaponiam ad-
 mirationẽ ipsorum reditus erit excitaturus, qualem olim in Euro-
 pa eorundem aduentus peperit. Laus, honor, & gloria D. Deo nõ-
 stro, qui singulari prouidẽtia ad maiore nominis sui gloriã lega-
 tionem tam arduam ad optatum finẽ perduxit. Sequenti anni 88

Aprilem in Iaponiam nauigaturi auidè expectamus. Quod vt majori commoditate ac minori cum periculo succedat; opportunè admodum de commodissimo itineris duce, cui Aires Gonfalues de miranda nomen est, quiq̃ue iam tertio in Iaponiam cum militari imperio proficiscitur, ac nostris rebus intimè fauet, diuina nobis clementia prospexit. Is nauem habet armis virisque tam egregiè instructam, vt talem in tota India nõ faciliè inuenias. Qui vt procliuem in Principes animum proderet euidentius, cubacula omnia cæteraq̃ue, quæ in nati militaris ducis vsibus seruire solent, regio stemmate natis adolescentibus vltro concessit; nobis quoque, qui quindecim numero vnâ profecturi sumus, loco satis commodo relicto. Efferet quidem in tam amplo regno longè maiori opus Patrum multitudine, non tamen hoc anno plures eò hæc prouincia ablegare potest, firmamq̃ue spem animo concepimus, si Reuerentiæ vestræ cæterorumque tum Patrum tum fratrum qui in Europa ac India sunt: piis precibus ac sacrificiis assiduis iuuemur, nos Deo conatus nostros secundante, in Iaponiam saluos ac incolumes peruenturos.

Quod ad nouarum in Iaponia rerum successus attinet; Anno proximè elapso 1586 nunciatū nobis fuit, etsi propter frequentes bellorum motus, quibus Nobunanga è viuis sublato omnes ferè prouinciæ ita concussæ fuerunt, vt eo quo speraueramus feruore in gentilium conuersionem non licuerit incumbere; præsertim in regno Ximi, vbi graues perpeffi calamitates sumus à Rege Saxumanorum Christianæ fidei nostrorumq̃ue Patrum hoste infensissimo, qui duro seruitutis iugo Christianos penè omnes hoc anno opprimere conatus fuit: Nihil tamen furore eius obstante in pio dilatandæ fidei instituto multum vbique nostros profecisse. Faxiba enim Cicugendonus, qui (vt superioris anni litteris accepimus) Nobunangæ in regno successerat, eum omnia ferè Iaponiæ regna, nouem Ximi prouinciis exceptis, imperio suo adiecesset; Quabacundoni titulum (quæ suprema post Dairum dignitas est) adeptus fuit, propensissimo est eum in Christianos omnes, tum maximè in Patres nostros animo; quem, cum P. Viceprouincialis salutandi causa eum accessisset, miris ac penè incredibilibus benevolentia signis declarauit. In Meaco quatuor aut quinque ex potentissimis regni Principibus, spreta idolorum vanitate, Christianæ veritatis luce fuerunt illustrati. In Dominio Iusû Vcodoni, quamquam propter Principum mutationem quæ Qualacundoni mandato in viginti prouinciis facta fuerat, turbæ aliquæ exortæ erant: ipse tamen

nam Vcononus Principis sui liberalitate latiores dominii fines quam antea habebat obtinuit. Alius item non minimæ authoritatis Christianus maris sub Quabacundono generalis Præfectus ad amplissimos honorum gradus fuit euectus; cuius pater qui iam pridem Christianorum albo fuerat ascriptus eiusdem Regis munificentia Zacaia reipublicæ gubernaculis præfectus fuit, quod magni beneficii loco tractus istius Christiani reputant. Litteris namque cuiusdam Patris certiores facti sumus, unius mensis lapsu, in oppidis Augustini Imperio parentibus, anno supra millesimum quingentesimum octuagesimo sexto, mille quadringentos Gentiles Christo per baptismum abnegata gentilitate adhæsisse. Ex Bungo P. Petri Gomes litteris edocti etiam fuimus, biennii spatio quindecim millium hominum numerum sacro regenerationis lauacro absterfa gentilitatis labe Christianæ fidei puritatem fuisse secutos. Ex regione Ximi supremi Rectoris scriptis commonefacti sumus, in urbibus, quas Arimæ Rex recuperauerat, tertiam ferè incolarum partem (numerum enim præcisè non exprimit) Christi legem ore & corde iam confiteri, cæterosque & præterea triginta millia in Bungii regno ad Evangelicam veritatem præuio Baptismi Sacramento aspirare. Et in quo plurimum momenti reponendum putabat, iam tum viginti militum millia, Quabacundoni mandato in subsidium noui Regis Bungii, in Ximi fines contra Saxumanorum regem irrupisse. Quæ res Christianorum spem non mediocriter auxit, ambitionem ac superbissimi Regis fastum hoc modo frangi, ac regna quæ nullo iure occupauerat posse recuperari, & suis etiam, si in pertinacia persisteret, cum maximo Christianismi incremento spoliari. Quare à Paternitate tua ac reliquis Europæ totius Patribus flagrantibus precibus contendimus, ut quâto deuoti animi feruore fieri possit, difficilem hanc in Iaponiam legationem omnipotenti Deo commendetis. quo cum nos quindecim qui cum Principibus Iaponensibus proximo Aprilis profecturi sumus bonis auspiciis petuenerimus; centum ac quinquaginta Patrum numerum explebimus, qui per viginti duorum Collegia tum habitationes sunt distributi, quibus ducentarum ferè Ecclesiarum onus incumbit, cum cura pænè ducentorum milium Christianorum, qui reiectis gentilitatis tenebris in veritatis Evangelicæ luce immortalis Deo seruiunt, quos ut in fide Patres confirmet, ad eamque cæteros ad maiorem Dei gloriam conuertant: partim per diuersorum regnorum fines vagantur ac discurrunt, partim in Collegiis commorantur, partim

rim etiam in oppidis prouinciisq;, vbi templa adhuc nulla erecta
 visuntur, vt nouas oues ad Christianę fidei ouile alliciant, strenue
 laborant. Adde quod in tribus Seminariis, Arimeę, Firandi, & Ma-
 gafachii, trecenti nobilibus orti parentibus ac excitatissimi inge-
 nii adolescentes studiis gnauiter incumbant, ex quorum recta in-
 stitutione breui (vt speramus) Ecclesia Dei fructum non pœni-
 tendum, nostra autem Societas subsidium, quo in tantis dif-
 ficultatibus vel maxime opus est, experietur. Goę, 14. Kal. Ia-
 nuarii, 1587.

EXCERPTA QVÆDAM EX

PETRI MARTINEZ PROVINCIA-
 LIS INDIE ORIENTALIS LITTERIS AD
 R. P. Claudium Aquaiua Præpositum Generalem
 Societatis IESV, Anno Domini, 1590.

BONA & noua nuncia ab Iapone accepimus de in-
 cremento fidei Christianę. Nam in medijs turbis,
 vexationibus, Christianorum exiliis, depredatio-
 nibus, incendiis, & euerſionibus Ecclesiarum, quę
 tyrannis & furor Quabacondono excitauit in Pa-
 tres Societatis, adjecta vitę pœna, proſcriptione,
 multis modis Diuina bonitas gentilium corda mouet, vt portam
 salutis ingrediantur, maxime verò nobilitatem ipsam, quando-
 quidem ab Octobri anni 1589 ad Octobrem præſentis an-
 ni 1590 viginti millia quingenti ſeptuaginta CHRISTO
 in ſacra ablutione nomina dederint, & ex iis dynaſtę & præ-
 cipui quique, eaque iam eſt Iaponię condicio, facile vt in fi-
 dem Chriſtianam tranſeat, ſi Domino noſtro adiutore molliatur
 tyrannus, cuius ſpem aliquam facit P. Viſitatoris proſectio, quem
 Meacum cogitantem ad ſe euocarat Quabacondono, ſubmiſſis
 duobus dynaſtis, Chriſtiano vno ethnico altero, vitę focis, addi-
 tis etiam nauigiis, datoque præcepto vt in itinere humaniter ex-
 cipiant.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ DON MICHAELIS.

ORATORIS DON PROTASII REGIS ARIMÆ, ET
Don Bartholomæi Principis Omuræ, ad feli: memor. Grego-
rium 13. D. Teutonio Archiepiscopo Eborenfi inscriptum.

ILLVSTRISIME ET REVEREND. DOMINE.

P Erduxit nos Deus Dominus noster saluos & incolumes in
Iaponii regna, opratū peregrinationis susceptæ finē, in por-
tumque Nangasachi 21 Iulii anno 1590 cum P. Visitatore
Societatis & sedecim tā Patribus quā Fratribus eiusdē So-
cietatis delati sum⁹, omnēsq; ab vniuersa Christianitate, maximē
verò ab matribus nostris & amicis ea exultatione & applausu ex-
cepti, quē litteris nō explicē, ita vt & ipsi ethnici gratulabūdi nos
cōplecterētur, stupescētib⁹ & attonitis hoc nostro felici appulsu
pœnē omnibus. Quod ad Christianarū rerū statū spectat, quoniā
eū Illustrissima Dominatio vestra ex litteris R. P. Visitatoris sin-
gillatim intelliget, hoc solū dicā, videri iā deferbuisse fidei oppu-
gnationē, atq; ita cōposita hęc regna, vt vniuersa facilē ad Chri-
stianā fidē transeant, cū Quabacondonq; totā Iaponiā occuparit,
reportata de octo regnis, quę supererāt & ei parere recusabant, vi-
ctoria, quē si Deus ad cōplectēdam fidem aut saltem ad Christia-
nis fauendū permoueat, meritō sperare possumus maximā in gē-
tilium animis mutationē, & ad Christianā religionem accessum.
Comitamur P. Visitatorē a Quabacōdono vocati, confidimusq;
ōblata commoda occasione admirabiles & maximas Europæ res,
quas oculis nostris conspeximus, & quibus pleni sumus, narrādi,
cas autē maximē quæ ad diuinū cultū pertinent, datāq; nobis a u-
dientia facilē, Deo auxiliante, nos essecturos, vt ab infidelitate ad
fidē cōuertatur; præsertim, verò, si benevolentia & sanorē, quo in
nos vsa est Illustriss. Dominatio Vestra, recensēamus; ob quæ per-
petua quadā cū obligatione, tā nostro, quā Matrū, amicorum, to-
tiusque Christianitatis, quæ hic est, nomine infinitas gratias ago.
Quā mirē recrearūt ab Illustrissima D. T., præter cætera mune-
ra, datæ binę imagines pictæ excellenter ac magnificē & opulen-
ter exornatæ, quibus similes Iaponia hæctenus non vidit. Dō Pro-
tasius Arimādonō & Dō Mancius Omurādonō cognatus meus,
cōditione, deo laus, sunt prosperissima, florētq; in eorū regno &
Prouincia Christiana religio; nec explicari potest, quantū recrea-
ti sint nostro in Iaponiam reditu. Parētes Don Mancii cū Matre,
Consobriuo, & Patruo, in Fiungano eorū regno propagationē S.
fidei vehemētē optāt. Eodē sunt desiderio Patres & Matres Don
Martini

Martini & Dō Iuliani in hoc Figenſi regno. Aliud prætereanō occurrit. Quōd vt ſuperiūs dixi ad P. Viſitatoris literas nos referamus; parūq; decēs videatur, vt gloriā noſtrā; & fructū, qui ex reuerſione noſtra colligitur, ipſimet referamus. Dominus Ill. D. V. ſtatū & conditionem promoueat, & in multos annos augeat. Cū verò omnes eodem ſimul in illam animo & affectu, diuerſum nihil eſt quod ſcribant Don Mancius, Don Martinus, & Don Iulianus, qui rogant Illuſtr. D. V. has vt meas eorum nomine ſuſcipere dignetur. Ex portu Nangafachi, 4. Octob. Anno 1590.

*Illuſtriſſima D. V. filius & ſeruus
Don Michael.*

**EXEMPLAR ALTERIVS EPISTOLÆ
IAPONICÆ ETIAM SCRIPTÆ ET IN LV-
SITANICAM LINGVAM VERſÆ. DON SANCII, Do-
mini de Omura, ad P. M. Sixtum V. cuius erat inſcriptio.**

**Epistoła Don Sancii Domini de Omura ad ſan-
ctitatem Xiſti V.**

Interior verò titulus cum adiunctis litteris, ſequens.

**Offero præſentes magno & Sanctiſſ. Papæ Sixto V.
quem humillimè vt Dei Vicarium veneror.**

SANCTIS SIME PATER.

Hoc Anno 1590 ad nos rediit cum ſociis Cin-
gia Don Michaël, Regi Don Protasio &
mihī cognatus, qui eiſdem Regis de Arima
& Patris mei Don Bartholomæi nomine annis
præteritis, cum Patre Viſitatore Societatis IESV,
hinc abierat præſtiturus obedientiā Sãctitati Ve-
ſtræ, cuius reſſu extrema cõſolatione affecti ſumus, auditis fa-
uore & honoribus, quibus & ipſa eū proſequuta eſt, & eius cõſilio
& vplũtate Reges cæteri & Chriſtiani Principes, intellecta etiam
cura paterna, qua B. V. veluti IESV CHRIS TI Domini noſtri
in terra vicarius & omnium Eccleſiarum caput Chriſtianoſ
Iaponiæ tuctur & protegit, perſpecto præterea auri ſubſi-
dio,

dio, quod Patribus Societatis contribuit, ut sese & Semina-
 ria alant, multosque alios sumptus, quos in Iapone faciunt, rele-
 uent. Quibus ex rebus sic omnes exhilarati sumus, ut par huius
 non videatur esse posse exultatio: Simulque noua quadam luce
 perfusi sumus, & veritatis ac charitatis Christianæ notitia. Quas
 ob causas, quod ad me attinet, infinitas gratias Sanctitati Vestræ
 habeo, & quas habere vellem maiores, nec charta nec penina cõ-
 prehendam: Ac cum Don Bartholomæus Pater meus vita fun-
 ctus sit, illi successi, S. V. deuinctus & obstrictus perpetuo ob S-
 erucis lignum & gladium, quæ per Don Michaellem ad Patrem
 destinauerat, quæ munera maioris facio thesauro maximo, quem
 vel ipse vel posteri mei acquirant, asseruabimûsque instar profun-
 di pelagi & magni cumuli beneficiorum, a Sanctissima Vestra ma-
 nu eiusque opera à cœlò ipso acceptorum. Verum mota à Qua-
 bacondono, vniuersæ Iaponiæ domino, persecutio, qua Patres &
 harum partium Christianos afflixit, oportunitatem hactenus
 omnem ademit ea celebrare & festo, quibus par erat, prædicta
 munera suscipiendi: visumque Patri Visitatori & mihi tantisper
 differre, dum dictus Pater redeat, qui iam in iter se dedit visitatu-
 rus Proregis nomine cum legatione & muneribus Quabacondo-
 no, cuius protectione speramus Christianis pacem restituend-
 am, cum hac legatione nonnihil sedatus videatur, sed cum ea
 quæ in Domini nostri obsequium & Patrum bonum (quorum
 partem magnam in meas terras recepi, me meaque omnia perfect-
 lo exponens) & cætera quæ persecutionis tempore acciderunt
 V. S. ex Patrum literis intellectura sit, finem faciam, quam humilli-
 mè pedes Sanctitatis V. capiri meo iniiciens, & Sanctissimam Be-
 nedictionem Vestram postulans; scribo præsentem magna cum
 reuerentia & humilitate B. V. debita, IX. anno del Era dura Tẽ-
 scio, decimo octauæ Iuita; qui est 22. Septembris 1590.

*Eleuatis manibus & summa cum Re-
 uerentia has litteras pedibus
 S. V. offero.*

Omura Scim Paciro Nobu
 Ache Don Sancio.

EXEM-

EXEMPLAR EPISTOLÆ DON
 PROTASII REGIS ARIMÆ IAPO-
 NICE SCRIPTÆ CVM LVSPANICA IN-
 terpretatione, ad B. M. Sixtum V. cuius superscriptio
 huiusmodi erat.

Litteræ Don Protasii Regis Arimæ ad
 Sanctif. Sixtum V.

Interior verò titulus.

Magno & Sanctissimo Papæ Sixto V. qui in terra
 Regis cæli locum tenet, Don Protasius Rex Ari-
 mæ magna cum reuerentia hæc offert.

*Sanctissime Pater & inter omnes Chri-
 stianos supreme.*

DE I M A sexta lunæ sextæ, quæ fuit 21. Iulii anni
 præsentis 90. huc appulit P. Visitator Societatis
 Iesu, cū Ginguia Don Michaële cognato meo, Dō
 Mancio & cæteris sociis, qui à me Romam fuerāt
 missi, vt pedibus Sāctitatis Vestræ capita sua sub-
 mitterent. Quorum aduentu ita exhilaratus sum,
 ac si mihi mille autumni aduenissent, & decem annorum millia
 vitæ meæ accessissent. Narravit Don Michaël quo honore & fa-
 uore à V. S., Rege Philippo, & aliis Principibus Christianis ex-
 ceptus fuerit, cuius ergo eas gratias ago, quas nec pœna nec char-
 ta explicem. Reddidit etiam literas, quibus B. V. me dignata est,
 eoque fauore prosequuta, cæteris vt Regibus Christianis annu-
 meraret. Detulit præterea sacri ligni veræ crucis partē, gladium &
 galerum, quæ V. Sanctitas solita est ad Reges & Principes Chri-
 stianos destinare. Qui fauor & studia talia sunt, tantiq; à me æsti-
 mantur, vt statuerim æternæ memoriæ consecrare, & inter præci-
 puos thesauros ornamētāq; & monumenta posterorum meorum
 referre. Estq; hic in me collatus honor eiusmodi, vt maior esse
 non possit in hac vita, & in bonam vitam futuram redundet. Cō-
 stituerā iuxta præscriptū à S. V. in suis ordinem, vtq; fauor & be-
 neficia tā magna mihi delata merebantur, apparatu & celebritate

H h

qua

qua potest, omni in regno meo maxima prædicta munera excipere: sed habendam esse rationem tyrannidis & summi odii, quo Quabacondono, Iaponiæ vniuersæ dominus, tres totos annos Patres & Christianos persequitur, indicauit P. Visitator: tamdiuque hoc festum differendum, dum Meaco reuertatur: quò Proregis Indiæ nomine cum legatione visitaturus Quabacondono profectus est; Ne si præuenitè, hoc meo in regno solenne, nouæ alicuius cōmotionis & indignationis Quabacondono materiam daret. Quare hucusque non potui ardens meū desiderium exequi, vt præcipuo cum honore donata reciperem. Verùm vbi redierit P. Visitator, quam humillimè excipiam, & incredibili cum voluptate, pia onera vertici injiciam. Intellexi denique magna illa adiuuenta, quæ sanctitas V. liberaliter in Patrum, Seminariorum, Ecclesiarū subsidiū contulit, quæ nos adedò recreauit & refecerunt, vt præ gaudio corda nostra saliant, nec enim ignari sumus augenda plurimum hæc noua Christianismi in Iapone germina, quæ tam fidelibus oculis sanctitas vestra intuetur & fouet; vnde infinitas gratias ago S. V., confidens futurum hinc, vt in Iaponiæ regnis latissimè sanct. lex nostra exerceat.

Hæc maxima religionis euertendæ tempestas, quam Quabacondono excitauit, molesta nobis omnibus nō parū fuit & laboriosa, me vero maximè exercuit, qui præter edictum & Imperium, præcipuum Patrum numerum ad me recepi, & regno meo conclusi, in quo adhuc num hærent, exponens me manifestissimo periculo & status mei ruinæ ac quæstioni: sed cum Patribus oræ declinandæ alia non est via, & famuli Dei constituisent omnes in Iapone vitam deponere, neque vlla ratione deserere, quos fidei pepererant Christianos, visum est rationi conforme, vt me meaque omnia, pro Dei mei obsequio, discrimini subicerem: qui paterna sua prouidentia non modò me hucusque è periculis eruit, sed etiam auxit erexitque plurimum, cum eodem tempore ex ethnicis & gentilis superstitionis perierint multi; qui rerum euentus Christianis Iaponiæ fidem & in Deum spem auxerunt. Confidimus omnes P. Visitatoris ad Quabacondono iter susceptum finem impositurum oppugnationi & Christianorum persecutioni, quæ vt hucusque tyronum Christi exercitatio fuit quædam, ita spe adducor vt credam incremento ingenti ad augendam in Iaponia in Christum fidem. Cum verò sciam quòd cætera ex P. Visitatore S. V. resciscet, finem faciam, caput meum B. V. Sanctissimis pedibus submittens, hæcque scribo ea reuerentia & animi demissione, quæ S. V. debetur. Anno ix. Dell Era di-
cta

Æta Tenscio, decimo octauæ lunæ, quæ est 22 Septembris Au-
ni 1590.

Aduolutus pedibus Sanct.V.

Arimano, Sciurinò, Daibu Don
Protasius.

EXSCRIPTVM ALTERIVS E-
PISTOLÆ EIVSDEM DON MI-
CHAELIS AD R. P. PETRVM FONSECAM
SOCIETATIS IESV.

EX quo Dominus noster tanta nos gratia dignatus est,
vt ad finem optatum peregrinationis nostræ pertinge-
remus, ingressis nobis in Iaponiæ regna, post decurlos
annos nouem, tantum enim est spatium ex quo hinc abi-
uimus, rationi non est consonum, vt in medijs gaudijs nostris
R. V. obliuiscamur, cui mecum alii sciunt deberi non modicam
eorum partem: amor enim & officium quod socijs meis exhibuit
R. V. eo tempore quo in vestra domo diuersabamur, certum me
faciant lætitiæ & approbationis tam vestræ quàm cæterorum Pa-
trum & Fratrum, qui istic agunt, intellecto felici nostro in Ia-
poniam reditu, & prospera accessione, summòque exultantium
plausu, quo excepti sumus, non solùm à Patribus & Fratribus
Societatis, qui his in locis degunt, sed à Iaponensibus vniuersis,
maximè verò à matribus & parentibus nostris, quodque magis
mirere, ab ipsis gentilibus. Quòd cum hinc cum P. Visitatore
recessimus, de reditione nostra quodammodo desperassent:
Quare videntes reuertisse non sanos modò & valentes, sed vi-
ros factos, (pueri enim quodammodo discesseramus) ac hono-
re ac fauore auctos, quibus nos Summus Pontifex, S. Eccle-
siæ Præsules, Maiestas Catholica, præcipui quique Princi-
pes & Dynastæ Europæ cumularunt, ipsaque adeò Societas or-
nauit, stupent & mirantur omnes, recreati plurimum, de ef-
fuso in nos amoris affectu, & P. Visitatoris curæ ac sollicitudini

H h 2

cuen:u

uentu respondente, qui nos abduxit, & Iaponensibus Domini auxilio saluos restituit. Noua quæ significari possunt hæc sunt, Versari nos in portu Nangasachi, & infra paucos dies Meacum cum P. Visitatore meditari, qui voluntate Proregis India muneribus ab eodem onustus ad Quabacondono proficiscitur: speramus in Domino, Patris Visitatoris & nostro Meacum accessu Quabacondono in pedes erecturum Patres, totamque Christianitatem felicius quam antè promouendam: vt hoc credamus, faciunt externa quædam signa & voluntatis notæ, de quibus nobis constat: Nam intellecto P. Visitatoris aduentu, auditis legatione, muneribus, generoso equo quibus cum Prorex donat, exhilaratus est plurimum, & quædam nauigia expediri iussit, quibus nobiles & honoratæ personæ vehuntur, vt dictum Patrem excipiant, & Meacum comitentur: vbi naues appulerint, Meacum versus soluemus: quod ab hoc portu nonaginta miliaribus abest, quæ ducenta 70 Italica faciunt. Iaponia hodie ad suscipiendam admittendamque Christianam fidem aptior compositiorque est, quam vnquam fuit. Cùm enim Quabacondono vniuersæ imperet, adepta magna victoria de Bandou extrema Iaponiæ patte, octoque imperio suo adiectis regnis, quæ dominationem aspernabantur, si lumine diuino illustratus Christiana sacra amplectatur, aut saltem oppugnatione, vt annis superioribus fecit, intermissa, Christianis faueat, expectari aliud non potest, quam vt gentilium superstitione imbuti posito errore ad veram creatoris sui noticiam deueniant. Cætera quæ scribi possent P. Visitator sigillatim suis complectetur, quare aliud non addam, quam primo quoque tempore curaturos, vt longa & diuturna hæc nostra peregrinatio fructus aliquos referat, mirabilium & eximiarum rerum narratione, quas Romæ, quas passim alibi in Europa vidimus, & manibus attigimus. Nam hac cõmemoratione tam Christiani quam ethnici reficiuntur & recreantur plurimum, fidẽque dictis adhibent, animo firmitus impressis iis, quæ hætenus ex ore Patrum hauserant, non ignari, nos qui eiusdem patriæ sumus, nõ narraturos quæ Iaponicis præcellant, nisi reuera meliora & magnificentiora essent. Eandem fidem habent narrationi de Deo rebusque Ecclesiasticis, quos etiam sermones gustant auditius, cõfirmati plurimum oculorum nostrorum testimonio.

Aliud non occurrit, nisi vt me sanctis sacrificiis R.V. plurimum commendem. Nangasachi, octauo Octobris 1590.

R.V. Filius & seruus.

Don Michaël.

EX CER-

EXCERPTA EX QVADAM
 EPISTOLA P. ALEXANDRI
 VALIGNANO AD R. P. RECTOREM
 Manilæ in Philippicis Insulis 18. Febr. 1591.

Nihil noui accidit circa Christianas aut Societas nostræ res, ab vltimis meis ad R. Vest. datis, de statu oppugnationis nostræ. Diuersa verò obstituerunt à bello nata, cur non potuerim Meacum commigrare: sed iam sum in via, & in portu Frogo versor, qui 25 aut triginta milliaribus Meaco abest. Meacum proficiscuntur quatuor dynastæ Iaponiæ Roma reuersi, & viginti Lusitani, incerti de susceptæ legationis successu, quia Quabacondono ad hoc vsque tempus parum animi & voluntatis ostendit, in potestate nobis facienda Euangelium annuntiandi vel in Iapone commorandi. Nihilominus speramus hoc officio nostro, quod obimus, de rigore remissurum: quidquid accidat, confidimus in Dominum, futurum in fauorem & augmentum nouæ eius Ecclesiæ; quod ad nos attinet, constituimus mori potius quam eam deserere. De futuro successu R. V. certior fiet.

Hh 3 LIT-

LITERÆ ANNVÆ

IAPONENSES, ANNO-

RVM 1591 ET 1592.

A LVDOVICO FROES SCRIP-

TAE AD R. P. CLAVDIVM

AQVAVIVA, PRÆPOSITVM

GENERALEM SOCIE.

TATIS IESV.

TSI ex breui compendio rerum in IAPONE anno XCI. gestarum, per Sineis quosdam misso, V. Paternitas Statum harum regionum satis cognouerit: nunc tamen ANNVAS plenas, hoc est, vberiolem historiam eorum, quæ his annis duobus XCI & XCII, vsque ad Octobrem, quo soluent naues, contigerunt, mittendam existamaui. Neque tamen idcirco omnia pertexam, quæ sigillatim in singulis Residentiis cognitione non indigna euenerunt, sed breuiter tantum & generatim quædam attingam, ne prolixitas pariat fastidium, & cætera accuratiùs & fusiùs exponi possint.

STATVS igitur Societatis hisce annis varius fuit & incertus: nam cum multo tempore nullum responsum acciperemus de Legatione ad Quabacondonum, vnde pendeat quæstio, num P. Visitator esset discessurus, nec ne? num Procurator Romam mittendus? nihil certi aut fieri aut constitui potuit, atque ita factum est, vt adhuc vna cum hisce Christianis in iisdem angustiis hæreamus.

Sumus de Societate omnes numero 137, distincti in 23 Residentias, in quibus quædam mutationes factæ sunt. Ex Arimensi nostri ob mandatum Quabacondoni secesserunt in locum magis tutum, medio miliari a munitione distinctum. Ex Omurana quoque eadem de causa recesserunt in alium locum, ab Vrbe vno miliario distantem. Reliquæ omnes Residentiæ
pristi-

pristinum retinent Statum, quanquam ob vicinum Quabacondonam nostri se domi studiosius contineant. Et quamuis in his motibus non defuerint, vt solent, turbationes & calamitates, nihilominus omnes nostri incolumes & sani remanserunt, exceptis duobus, quos Deus ad meliorem vitam euocauit: è quibus fuit frater Laurentius, vnus ex primis Christianis tempore P. FRANCISCI XAVERII piæ memoriæ Amanguccii olim baptizatis, qui cum multo tempore socius nostrorum fuisset cum magna ædificatione & fructu proximorum, tandem post vigesimum annum & amplius in societatem receptus est. Fuit is primus omnium fratrum Iaponensium, qui Societatem sunt ingressi; & quamuis esset idiota, & litterarum ignarus, parentisque haberet admodum pauperes: tamen ab eo, qui ignobilia mundi & contemptibilia elegit, vt per eos efficeret mirabilia, assumptus est instrumentum ad conuertendam ditio- nem Meacensium. Permulti enim eius sermonibus permoti Christianis se adjunxerunt, atque ex iis principes ferè viri, quos nunc habemus, vt Darius, Iustus Vcondonus, Augustinus, Sa- gandonus, Icondonus, aliique plures, etsi id temporis non essent nisi priuati equites & viri nobiles; nunc autem ad tantam proue- cti sunt dignitatem, vt ipsi quoque Quabacondono sint formi- dabiles.

ALTER verò eorum, qui vita defuncti, sunt, fuit P. Geor- gius Caruaialis, qui cum in insula Firandensi multos sustinuis- set labores, audiendis per Quadragesimam gentis illius confes- sionibus, ac insuper post Pascha in quadam insula vicina eos- dem labores audiendis multis pauperibus Christianis repeti- uisset, dolore capitis lethaliq̃ febre oppressus ad quintum Maij, anni XCII, expirauit, cum in Iapone decem, in So- cietate autem viginti tres annos consumpsisset. Quadragesi- mum secundum ætatis annum attingerat, magnus profectò o- perarius, admodum pius & religiosus, quod facillè liquebat ex quotidianis eius sermonibus, qui ferè erant de rebus piis & sanctis.

INTER motus verò & vicissitudines huius biennii, adju- uante diuina gratia, sauis quoque nostris constitit fructus domi, tam in virtutis religiose quàm litterariæ exercitationis cursu: sic enim res omnes constitutæ fuerunt, vt scholastici nostri, & alumni seminarii, ne vna quidem prælectione aliòve exercitio litterario destituti fuerint, multiq̃ idonei effecti sint ad capeffenda altiora studia. Sed neque Magistrorum penuria

laboramus, nam præter multos Japonenses fratres nostros ad docendum idoneos plurimi quoque præstò sunt Europæi, literis externis probè excolti, & linguæ Japonicæ non ignari, sicut Magistorum munere faciliè perfungi possint. Labores quoque nostros non parum imminuit prælum Typographicum ex Europa allatum; quo multos libros latino & Japonico idiomate expressimus.

Ex hoc eodem fonte varii deinde virtutum riuuli manarunt in alios. Ut enim multi erant idiomatis patrii gnari, ita sese inuicem cohortationibus, collationibus, aliisque id genus actionibus ad omnem religionem inflammaverunt, ac minimum semel quoque anno exercitiis spiritualibus animum excolere constituerunt. Breuiter sic affecti sunt nostri, ut si Deo placuerit optatam pacem & tranquillitatem Ecclesiæ suæ restituere, & per tam patefacere Euangelicæ prædicationi, minimè dubium sit, maximam hominum conuersionem ad Dei Optimi Maximi gloriam consecuturam.

Et quamuis Christiana religio, ob mutationem statuum, à Quabacondono factam, in magnas redacta sit angustias, ademptaque nobis loquendi agendique libertas pristina; tamen ex Ethnicis, qui sedes suas fixerunt in ditioribus Dominorum Christianorum, atque ex iis qui ad audiendum a nostris Catechismum ex diuersis partibus concurrerunt, denique ex iis qui in missionibus Patrum fratrumque nostrorum Christo adiuncti sunt, hoc biennio sacris aquis expiata sunt duodecim millia gentilium: inter quos fuit gener Augustini, Domini Cufimensis. Et antequam Pater Visitator reuertetur Meaco, cum boni Christiani optimè spectarent de felici institutæ Legationis exitu, certisque rumoribus didicissent, magna humanitate Patrem Visitatorem à Quabacondono esse receptum, ut dicitur, ceperunt iterum aperire templa festosque agitare dies, tanto fidelium concursu, ut faciliè appareret, flagello persecutionis, non tam extinctam, quam potius mirum in modum in pectoribus illorum inflammata esse pietatem; instar fluminis, cuius decursus, quo cohibetur magis, hoc maiore impetu, diffractis omnibus repagulis, in alueum erumpit.

Quamuis verò paulo post necesse fuerit occludere Ecclesias, quotquot exstabant in locis publicis, per quæ transibant Gentiles, non tamen ideo ministeriis nostris exercendis omnis erepta occasio: nam confitentium numerus solito fuit maior, sic ut Pater vnus vna Quadragesima audiuerit Confessiones generales plures

plures quadringentis. Vnde apparet, quàm graue & molestum foret onus audiendarum Confessionum, tam ordinariorum quàm extraordinariorum, (nam & infirmis à tribus, quatuor, sex miliaribus, per imbres & frigora huc ventitantibus, diu noctuque hoc officium continenter præstatur) nisi Dominus noster consolationis spiritualis atque etiam sanitatis corporalis dono illud affatim leniret. nam beneficio huius Sacramenti non exigua accessio ad Christianorum gregem facta est.

Quod ad vniuersalem Iaponiæ statum attinet, aliàs scriptum est, Quabacondonum vendicare Imperiùm in totam Iaponiam. Et certè nunquam vllus tam latè fines imperii sui propagauit, ac iste: ac indies illos nouis auget successibus, vt perfectam constituat Monarchiam, vt posteris nomen relinquat immortalis. Neque enim ei satis est ad fastigium omnis dignitatis conscendisse, ex abiectissimo vitæ statu, qui erat, secare ligna, humerisque ea in forum deferre, vnumque exponere, vt haberet panem quotidianum; (quemadmodum ipse suo ore non semel confessus est) verùm etiam amplificatione regni grauissimisque bellis conatur æternam sui relinquere apud omnes memoriam. Iraque hoc anno prorsus constituit bellum mouere Sinensibus, secumque in aciem educere omnes Iaponiæ Principes: & quamuis id videatur panè impossibile, dexteritate tamen sua id effecit, vt omnes, repugnante nullo, se compararint ad expugnandum regnum Corai, vt inde cum omnibus Dominis Christianis vno cursu transmittat in Sinas: & quod peius est, dicitur cogitare de mutandis statibus ditiois Scimo, & status Corai relinquere velle dictis Principibus Christianis: sed, vt ante paucos dies cognouimus, non poterit hoc tempore Quabacondonus hæc sua consilia perficere, talemque mutationem instituere.

Quomodo verò Quabacondonus hoc toto biennio erga nos se gesserit, deinceps exponam. Magna fuit rerum vicissitudo. Principio enim, cum videretur ei P. Visitatoris aduentus fuisse gratissimus, planè sperabamus meliori loco fore omnia, sed votis non respondit euentus: nam falsis quorundam informationibus deceptus Quabacondonus, planè suspectâ habere cæpit Legationem, vnde nos in magnum vitæ periculum coniecti fuissimus, nisi diuino nutu mitigatus fuisset hominis furor, vti deinceps prolixius declarabimus.

DE P. VISITATORIS DISCESSU PER MEACUM & statum rei Christianæ in illis locis.

COGNITO aduentu P. Visitatoris, munerumque Proregis Indiæ, quæ secum attulerat QVABACONDONVS, qui id temporis dislinebatur bello Cantano, mandauit per Aconodangium, qui eum de nostra aduentu certio- rem reddiderat, resque nostras agebat, eum proficisci Meacum. Quod ille ita perfecit, vt viro cuidam primario imperarit, vt exeunte Nouembre, paratis nauigijs exciperet Patrem, & Meacum transportaret, vbi circa medium Decembris redeuntem expectaret è bello Cantano Quabacondonum; qua de re etiam literas ad eundem Patrem dedit. Qui dum Nangafaci reditum illius Domini expectat, QVABACONDONVS Meacum rediit, Aconodangio Canti relicto, vt vices suas obiret, exequereturque, quæ in istis regnis mutanda decreuerat, vbi Aconodangius æquo diutius hæerere coactus est, & ira quoque impediti sunt, qui Patrem debebant Nangafaco perducere Meacum. Atque interea non dormierunt aduersarii, qui conati sunt QVABACONDONO persuadere, Legationem illam esse totam commentitiam & merum figmentum Patrum, vt ita in gratiam eius redirent: quæ calumnia eoufque animum hominis occupauit, vt verbis etiam indicarit, se parui aut etiam nihili facere istam Legationem. Quare Cambiondonus, vt Eucunocamindonus, aliique Domini Christiani scripserunt Patri, vt paucis de Societate, plurimis autem Lusitanis comitatus Meacum veniret; si secus faceret, fore, vt QVABACONDONVS suspiciones suas augeat, & minoris legationem faciat. Idem iudicabant Dominus Protasius, & Dominus Sansius, cæteri que Domini de Scimo. Ratio eorum erat, quòd cum hoc ipso tempore in aulam regiam aduenerit Legatus Regis Corrai trecentis stipatus asseclis, non videbatur conuenire, vt Vicerex Indiæ iusto careret comitatu; eoque magis, quòd Pater esset ex numero eorum, qui exulare iussi essent è Iapone, & Quabacondonus ob suspiciones obortas non parum esset abalienatus. Lusitani certè, qui cum Patre appulerat, libentissimis animis se comites adiunxerunt, omnesque cū quatuor Dominis Legatis Iaponicis, qui Romam ierant & redierant, annumeratis etiam famulis & aliis, numerum confecere viginti sex personarum.

Dum

Dum verò Pater Visitator in dies expectat, quos Aconodâgius erat amandaturus, deducendi Patris causa; duo gentiles Domini, quorum alteri nomen erat Iconocami, alteri Cangonocami, portus Nangasachani præfecti, non dubitarunt Quabacondonû interpellare de profectioe Patris, & nouum impetrarunt mandatum de eo Meacum transportando, atque id fecit Cangonocamus, vt venaretur gratiam D. Protasij. Cùm enim D. Protasius primarius sit competitor Cangonocami, ac proinde pro suo inimico habeat Dominum Sancium eius limitibus proximum, idcirco hic Dominus, quantumuis gentilis, magno tenetur desiderio colendæ pacis & amicitia cum Christianis, probè intelligens sic facilem sibi quoque aditum fore, ad cociliandos illos duos Dominos: quæ res non exiguum pòdus habet ad alendam tranquillitatem, & factam tectam conseruandam incolumitatem sui status. Atque his de causis, vnâ cum Iconocamo Domino propugnaculi de Cocura, aulico Quabacondoni gratissimo, negotium de euocando P. Visitatore suscepit, literasque dedit, tum ad ipsum, declarans voluntatem Quabacondoni, tum ad suos Officiales, qui agebant Nangasaci, atque etiam ad ditionis suæ gubernatores, vt Patri transeunti omnia officia humanitatis deferrent, necessariosque equos, currus, homines, aliaque attribuerent.

Has literas recepit Pater in fine Octobris anni nonagesimi, quibus perlectis, diu multumque deliberauit de ratione instituendæ profectiois: nam siue terra siue mari, ingrediendum iter esset maximè tam multis, magna prospiciebat incommoda, sumptus, pericula: itaque constituit vt pars terra pars mari, vsque ad locum dictum Scimonoschicho, proficisceremur. Cùm verò primo die transeundum esset per terram Omuranam, a Domino quodam gentili cognato Riosogi, cuius ditio sita erat inter Orimensem & Arimensem, tam impensè rogatus est, vt isthac iter haberet, vt coactus fuerit eius precibus annuere, & primo die in eius ardes diuertere, & ecce vt impetrauit, non modò obuios mittit Equites, qui Patrem venientem excipiant, verùm etiam ipse ad medium milliare magna humanitate & lætitiæ significatione occurrit. Sub vesperam autem cùm Pater eum officij causa inuiseret, voluit in præsentia Equitum suorum, atque etiam coniugis suæ, aliarumque Dominarum, (quæ tamen non videbantur) breuem à Patre audire sermonem. Cuius sermonis conclusio erat, non esse nisi vnum Deum conditorem mundi, & Dominum omnium: quo tantopere fuit

fuit commotus, vt dixerit Nobilibus suis, optasse se longiorem fuisse sermonem, animoque sic affectum, vt si Quabacondonus reconciliatus esset Christianis, non dubitaret eorum sacris initiari. Cuius bonæ voluntatis non multo post illud certum indicium dedit, quod Patri cuidam nostro, & adiuncto fratri, potestatem dederit prædicandi Euangelij per omnes suæ ditionis partes, vbi inter multos sacris Baptismi aquis elutos, septemdecim numerati sunt primarij Domini totius populi, reliquus verò populus relictus cum magna propensione & affectione idem faciendi.

Postero die digressus inde P. Visitator Sangam versus, vbi primaria sedes est Riofogi, duobus miliaribus a Sanga traiecto vno maris brachio è naui exiit, quo vnus miliaris intervallo obuiam processurus venerat filius Cangonocami 22. annorum adolescens, magna hominum manu stipatus, tantaque humanitate Patrem tractauit, vt non potuerit maiori: nam duos dies Sangæ hærendum illis fuit, vbi à diuersis Dominis tam beneuolè consalutari & inuitati fuere, vt si Christiani fuissent, non potuerint ampliori beneuolentia excipi. In abitu quoque equos, homines, omniaque alia ad iter opportuna eis perliberaliter suppeditarunt in quintum diem. Et quod pluris faciendum, dictus Dominus, cum Gubernatore, cæterisque eius loci viris principibus duos voluerunt audire sermones. Alterum de falsitate Legis ipsorum, & de Vnitate Dei Domini nostri; alterum de animi immortalitate, quo utroque sermone ita capti sunt, & in tantam doctrinæ Christianæ admirationem venire, cum dubia aliquot in eandem materiã proposuissent, vt promiserint se tempestate præsentè sedata, in Christianorum religionem, atque etiam filius ipsius Cangonocami, transiuros: quare & obnixè rogarunt P. Visitatorem, vt in reditu à Meaco isthac velit transire.

Cangonocamus morte defuncto Riofogi, exemplo Quabacdoni, Bonziis magnam intulit cladem direptis eorum annuis vectigalibus, euerfis idolorum templis & monasteriis, objiciens eis impietatem & meras imposturas. Si quæ autem templa vel monasteria non euertebantur, ea sublatiis redditibus per se incolis destituebantur, & verò etiam longiùs progressus publicis edictis vœruit, ne quis vllam elemosynam vel donum iis offerret pro incantationibus, aliisque id genus superstitionibus ad sanitatem efficiendam confectis; & ne defunctorum cadauera ritu suo consueto amplius sepulcro inferrent. Quare Bonziis tantus terror iniectus est, vt multi eorum militiæ nomen dederint, vel aliud genus vitæ complexi sint. Vnde faciliè cognosci potest, cuiusmodi sit status

tus hominum huius regionis, & multo liquidius ex eo, quod gentiles, etiam si nullum viderent persecutionis exitum, nihilominus tamen multi Nangasachum vsque venerint audiendi Catechismi sacrique lauacri percipiendi causa. Inter quos vnus fuit, cuius coniux est neptis Cangonocami, ei que admodum chara, atq; is multis precibus modò vrget nos, vt secum eamus ad baptizandam suã coniugem, vt quæ, paucis quibusdam de Euangelio à se cognitis, magno desiderio lauacri teneatur. In alio eiusdem ditionis loco frater quidam spacio octo dierum centum capita sacris aquis asperxit: & ne plura aspergeret, nouis nunciis Mæaco allatis retardatus fuit. Eodem tempore in ditione Isafai Baptismo lustrari sunt 130.

Sanga excedens Pater, cum itineris comitibus ad integrum miliare filio Cangonocami eiusque asseclis, vbi fines eius dominij attigerunt, obuius venit gentilis quidam ex propugnaculo Corumensi, qui nomine Toscirodoni coniugisque eius Dominæ Maxentiæ Patrem inuitauit, vt ad propugnaculum suum, quod parum à via aberat, desisteret; & quamuis Pater per fratrem, ob iter maturandum & numerum sociorum, se purgaret; tamen importunis precibus victus, postero die, causa dicendi sacri, eò profectus est, summaque ibi beneuolentia & charitate receptus est. Verum vt ex eius aduentu summam perceperint consolationem, ita ex eius discessu intemptiuo (nam mox à prandio discessit) summum merorem. In discessu eadẽ officia Toscirodonus, quæ superiores Domini, ei detulit.

Cum peruenissent Chinzuchum, quod Cocuma abest vnus diei itinere, magno gaudio acceptus est à quodam antiquo Christiano, nomine Cosmo, admodum opulento & honorato inter Facatenses, qui non alia de causa Facata discesserat, quam vt ædes suas offerret P. Visitatori: Idem fecere alij quidam Christiani in reliqua itineris parte, donec peruentum esset Cocuram, quæ est arx & munitio Iconocami, & trium dierum interuallo longius aberat. Hi Christiani etiam si in regione gentilium viuerent, tamen palam viuebant vt Christiani, & pro talibus habebantur; habebant enim in ædibus suis altaria ornata imaginibus, Rosaria, disciplinas, & similes res Christianorum proprias; quæ res magna Patribus nostris Lusitanisque magnam attulit consolationem. Cum autem non longè abessemus ab arce Cocurana, ecce ad duas leucas obuiam P. Visitatori procedunt duo equites Christiani; quos secutus est proximè filius duodennis Iconocami, cum primarijs totius aulæ, vbi magno honore Pater exceptus, & à Governatore nomi-

ne Iconocami inuitatus est ad cœnam, quem locum sine fructu spirituali non præterit; nam & è principibus viris quidam aures præbuerunt catechismo, atque imprimis gentilis quidam Iconocamo admodum familiaris, qui cum semel vna cum Bonzio sermone cuidam interfuisset, Bonziusque, digresso Catechista, multa in Euangelium effutiret, cum coram non potuisset, obturbato vultu ei obiecit summam ignorantiam & stuporem mentis, debuisse eum in præsentia Catechistæ rationes, si quas haberet eius doctrinæ contrarias, obiecisse, & non eo absente in angulis apud indoctos de tantis rebus blaterare, itaque si reformidaret lucem disputationis, quiesceret à calumniis. Quibus verbis ita perterritus est Bonzius, vt ne hiscere quidem ausus fuerit. Idem gentilis, vt finem faceret audiendi catechismi, socium se cum sex aliis adiunxit Patri, vsque ad Schimonoschichi, & denique baptizatus est.

Relicta itaque Cocura Pater tenuit Schimonoschichum, quod erat ex altera parte post traiectum in mari trium leucarum spatium; vbi inuenit reliquam sociorum partem, quæ iter maritimum tenuerat, ac duorum dierum quiete interposita, vento tam prospero abnauigarunt, vt intra quinque dies inuecti sint in portum Muranum. Et quia à Ioachimo Riufa commédati erant loci Gubernatori, is magna beneuolentiæ significatione nos accepit: Deûsque gratia sui luminis ita illum inter sermones nostrorum illustrauit, vt nomen dederit religioni Christianæ, & sacris aquis ablutus sit cum aliquot aliis.

In hoc portu intellexerunt Iconosamum & Cangonocamum iam Meaco excellisse versus suas ditiones: de cuius excessus causa eum non constaret, num voluntate Quabacondoni, an verò quoddam reformidarent infelicem belli exitum, contigisset; P. Visitator animaduertens se illorum Dominorum, à quibus vocatus erat, auxilio destitutum, & simul fauore Aconodangij, qui nondum Meacum redierat, Muri duos menses permansit, donec cognosceret Aconodangium non tam citò rediturum. Initio non parum videbatur molesta & grauis hæc mota nec satis æqua fors, cum homine careremus qui nobis aditum ad Quabacondonum patefaceret, sed dies docuit postea singulari Dei proidentia id factum esse, propter ingentem fructum ad diuinam gloriam inde consecutum.

Verùm vt planius intelligatur, quem successum habuerint Muri res nostræ, sciendum est, morem esse vniuersalem Iaponiæ, vt Vasalli omnesque subditi incunte anno reuerentiam præsent suis

De-

Dominis, eosque pro suis patronis agnoscant. Nunc, quoniam Quabacondonus vult omnibus modis sine vlla exceptione morem illum retineri, omnes Domini Iaponenses ordinariè quoque anno iter suscipiunt quantumuis remotissimum ad præstandam illam cærimoniam, extraordinariè verò, quotiescunque occurrunt plena vel lætitiæ vel mæroris negotia, & semper eum munere aliquo afficiunt. Tantus est terror Quabacondonani nominis.

Cùm ergo in anni principio P. Visitator adhuc degeret Muri, multiq̄ue Domini illac iter haberēt, curiositate affecti, vt res Europæas cognoscerent, inuiserunt P. Visitatorem, & quatuor Dominos Iaponenses cum comitibus eorum Lusitanis, quos, differentes de rebus variis magna voluptate audierunt, qui in Cosmographica mappa, quam secum attulerant, & speciatim in Descriptione Italia, quæ magno artificio forma grandiore in Cina erat depicta, demonstrabant totius profectiois suæ ordinem, & quas Vrbes transissent, maximè autem Romam, quæ affabre erat expressa; & quicquid ex Italia attulissent, vt horologia, astrolabia, libros admodum venustos & expolitos, sic vt præ admiratione omnes obstupescerent. Valde etiam hi Domini vrgebant, vt in instrumentis, quæ attulerant, luderent; cùm impetrassent, incredibili voluptate perfundebantur. Itaque multi ex ipsis nouam inierunt amicitiam cum nostris, ex quibus vnus fuit Morindonus Amanguicorum Rex, qui est inter Iaponiæ Principes post Quabacondonum proximus, & plurimum recreabatur familiaritate istorum quatuor Dominorum, tam Muri quàm postea Meaci, deferēs eis magnum honorem & reuerentiam.

At fructus, qui hac occasione consecutus est in isto portu, in primis apparuit in Rege Bungeni, filio & hærede Regis Francisci piæ memoriæ, qui etsi huius persecutionis initio, tempore Quabacondoni, demonstrarit se nobis contrariū, occidendo quosdā Christianos, & alia quædam in eisdem moliendo, vt scriptum est anno superiore: nunc omnino signa aliqua dedit pœnitentiæ, & satisfactionis, & perseuerandi in hac dispositione animi; nondum autem secuta perfecta satisfactione, (nam idcirco Dominus Mantius, qui ex parte boni Regis Francisci patris eius Romam venerat ad suam Sanctitatem, nullum voluit illi de Legatione sua afferre responsum) cùm hoc tempore Murum transiret, occasionem habuit salutandi Dominum Mantium, de cuius reditu felici vehementer est lætatus, magnoque honore ei delato rogauit eum, vt suus velit esse mediator & sequester apud

Patrem,

Patrem, paratum se ad quamcumque sustinendam satisfactionē, quam ille imposuerit, & si Pater licentiam dederit, se paratum in propria persona delicti veniam postulare. Dominus verò Mantius magna prudentia exposuit ei negotij magnitudinem & difficultatem, addiditque non se aucterē de hac re immediatē agere cū Patre, se primò collocuturum cum P. Francisco Passio, socio suo, cuius opera sciret totum hoc negotium leniri posse. Missus ergo est eques quidam ad P. Franciscum, ut is cum D. Mantio hanc rem tractaret. Et quoniam res hæc diu multumque optata fuit propter multos Christianos, qui supersunt in regno Bungenſi, instarque miraculi fuit, Regem Bungensem tam iniquo tempore utgere sui reconciliationem, & quidem cum talibus conditionibus; non admodum difficilis fuit P. Visitator in admittenda eius petitione, eoque magis, quòd promitteret, se pacificato Quabacondono toti mundo demonstraturum, verum se esse Christianum, neque vlla re inferiorem futurum suo Patre. Si autem Quabacondonus à persecutione non abstineret, aiebat se in regno suo occultè retēturum quatuor societatis Patres, & libertatem omnem permissurum Christianis; atque interea ita compositurum omnia, ut defuncto Quabacondono totum Bongum pristino imò meliori statui restitueretur. Quod per suam immensam misericordiam Pauperum pater confestim ad gloriam suam & afflictorum Christianorum consolationem concedere dignetur.

Tandem Rex ipse in propria persona adiit P. Visitatorem, ei que tantum honorem & reuerentiam, cum summa humanitate coniunctam, detulit, ut qui coram inibi adessent, starent attoniti, & iterum confirmavit promissionem antè in fauorem Ecclesiæ factam, magnasque gratias egit P. Visitatori, quòd se Ecclesiæ reconciliasset. Non minores egit Domino Mantio, cui ob officium in hoc negotio præstitum putabat se ita obligatum, ut vix exsaturaret se reddendis gratiis. Accedit, quòd idem Rex, cū Pater postea Muro profectus esset Ozacam, Meaco discesserit tantum inuisendi Patris causa, ut exitus planè declarauit, cū mox à visitatione rectà reuerterit Measum.

Eadem occasione Farandonus, cū per Murum iter suum instituisset, plurimum affūci cepit erga Christianam religionem. Est hic Dominus consanguineus Domini Michaëlis, qui quoniā adoptatus est à quodam Domino gentili, nondum initiatus est nostris sacris, licet res fidei libentissimè audiret. Rex quoque Zulfismanus gener Ecunocamiundoni promisit se cum tota sua ditione (quæ continetur vna Insula non admodum ampla) suaue

suave Christi iugum subiturum.

Nec minoris momenti fuit fructus, quem cepimus ex filio Cábioindoni 23. annorum iuvene, nomine Damiano, cui attributa est pars regni Bugensis, & ob virtutē in magna gratia est Quabacondoni. Hic Dominus multis iam annis erat sacris aquis ablutus, cum esset pœnè puer, & quia oborta iam persecutione in rebus fidei Christianæ parum erat institutus, in eum errorē (quantumvis semper confiteretur se esse Christianum) dilapsus est, ut putaret Baptismum non esse ad salutem necessarium, satis esse, si quis conuenienter rationi quacunque in secta viuat. Neque poterat de hoc dubio conferre cum Patribus, quod omnes in partes Scimanas secessissent. Aliquando de rebus diuinis agebat cum Christiano, quem secum habebat: sed nunquam animo tranquillo fuit, donec transiens portum Muranum Patrem inuisit, vnique nostrum hoc dubium proposuit, cuius solutione ita fuit contentus, ut deinceps mirum in modum afficeretur ad rerum diuinarum colloquia, totumque triduum, quo Muri diuersatus est, consumpsit cum nostris vel in domo sua vel in nostra. Illud verò summa voluptate eum affecit, audire quæ à quatuor Domini Iaponensibus de summo Pontifice, eiusque curia, rebusque omnibus Europæis narrabantur, tantumque confirmatus est in fide, ut magno studio rogaret Patrem, uti mitteret fratrem aliquem, qui coniugē suam aliosque primarios Catechesi Christiana imbuat, & sacris, durante licet persecutione, inietet mysteriis. Tantum inerat huic Domino Euangelij propagandi desiderium à bonitate diuina ei communicatum. Atque hic est fructus, quem Deus ex gentilibus colligi voluit occasione longioris moræ in Murano portu.

Iam verò omittendum non est, non defuisse hoc tēpore Christianos, qui ex variis iisque remotissimis locis, vbi inter gentiles viuebant, Mutum confluere; res certè digna, pro qua summæ gratiæ Deo agantur, quod inter tot malorum occasiones nō permiserit eos perueriti: Neque alia de causâ Murum venerant, quã ut ex conspectu Patrum lætitiã aliquã haurirent, eisque peccata sua confiterentur; iisque fuit rei successus, ut præ gaudij spiritalis abundantia nec abstinere potuerint à lacrymis, patriamque suam singuli magna consolatione repetiuerint.

Magni quoque faciendum est, quicquid eodem tempore actum est cum Econocamidono. cum Murum pertransiret. Est enim hac occasione confirmata pax, inter ipsum & Amacusandonum, qui subiectus Augustino, tamen statum suum retinuerat. Quæ res tantum habuit momentum, quantam quæuis res alia Muri trans-

acta. Dū verò hæc aguntur Muri, Pater Organcinus quotidie deteriora noua scribebat Meaco, qui eò profectus fuerat, vt aditum patefaceret Legationi P. Visitatoris, nã non modò demonstrabat Quabacondonus se non expetere eius aduentum, sed etiam verbis indicabat, se malè esse erga illum affectum. Nam quodam die Cambioindonus mentionem nostri faciens hoc conuicio repullam passus est: Quomodo tũ audes, inquit, verba facere de Patribus? an nescis te quia Christianus eras, illosque amabas, ad minorem, quàm ego cogitabam, status dignitatem esse euectũ? Quo verbo ita compressit Quabacondonus hominis os, vt deinceps nihil in rem nostram loqui coram eo ausus fuerit. Et si pro amore, quo nos complectitur, non cessat alias inire vias, negotium nostrum promouendi; & tantum denique effecit apud gentilem quendam Dominum, nomine Mascitaieimon, vt is animo profectus constituerit, causam Patris agere apud Quabacondonum, quod & fecit; assensitque Quabacondonus, vt Pater veniret quidem, sed tantum causa visitandi ipsam ex parte Viceregis

INDIÆ.

Interim Pater Muro prosequens iter suum peruenit Ozacam, vbi triduo expectauit naues, donec, secundum ea, quæ à Cambioindono Gubernatori Ozacensi erant præscripta, omnes res in ordinem redigerentur. Numerus Christianorum, qui hoc breui tempore Ozacam confessionis faciendæ causâ confluerunt, tantus fuit, vt continenter diu noctuque, instar processions, alij discederent, alij recentes aduenirent. Magno certè dolore afficit animos nostrorum, videre Christianum populum, tam nobilem tãque florentem sub Principibus Christianis, nunc dominatu Gentilium planè oppressos iacere, facultatibus suis exotos, liberis & parentibus per bella orbatos, Dominis eorundem in triste exiliũ abactis; vt miraculi loco sit, eos in fide seuel suscepta perstitisse. Id verò super omnia nos affigebat, videre tot nobiles matronas, liberis & maritis destitutas, ab omnibus præidiis humanis desertas, fame mori. Diriones sanè, quæ antè fuerunt Vcondono, Tangandono, Sangandono, & Iachindono subiectæ, nunc non videntur absimiles vineæ, in qua post vindemiam non supersunt nisi pauculi & paruuli racemi, ijque post frondes reconditi. Inopes quidem sunt ab opibus huius sæculi, sed non inopes à virtutibus Christianis: dici non potest, quàm res solatij plena sit, videre eorũ in religione constantiam, & in perferendis iniuriis, quibus à gentibus lacesuntur, patientiam, & denique in studio pietatis, caritatis, orationis, lacrymarum, ieiuniorum, & flagellationum corporis.

poris, obluſtantibus licet Ethnicis, perſeuerantiam. Nam & mini-
 mi pueruli quaque hebdomade pro pace & tranquillitate Ec-
 cleſiæ Chriſtianæ recuperanda coguntur ieiunare. In quadam di-
 tione, quæ aliquando paruit Iuſto, inuenimus Chriſtianos, licet
 omnes eſſent opeſarij, qui manu & arte victum quærebant, ita in
 vnam ſententiam conſpiraffe, vt non modò ipſi non deſciſcerent à
 fide, verùm etiam non paterentur vllam gentilem inter ſe viuere.
 Qua in re cùm Domini eorum, licet gentiles, viderent omni-
 no eos eſſe obſirmatos, nulla ampliùs moleſtia affecerunt. Ex
 his autem duo erant quali primarij, alter Ioachimus, alter Ro-
 chus, de quorum conſtantia, vt res ſit manifeſtior, aliquid ſub-
 jiciam.

Gubernator quidam omnino decreuerat eos peruertere. Spe-
 rabat enim ſi hos duos à fide abalienaſſet, reliquos eorum exem-
 plum facillè imitatuſ, itaque omnes artes adhibuit ad eos per-
 uertendos, ſed inani conatu, minatur exitium extremum, ſi ma-
 neant obſtinati in propoſito, iubet fabricari duas cruces, in quas
 agantur: at reſponderunt intrepidè, ſe non modò libenter vitam
 poſituſ pro Chriſti ſiſe, verùm etiam Deo acturos gratias, pro
 ſummo beneficio, quòd permiſerit ipſos tali genere martyrii oc-
 cumbere. At Deus, oð maius Chriſtianorum reliquorum bonum,
 non permiſit, vt Gubernatoris iſtius machinationes exitum ſuum
 conſequerentur: nam ab alio quodam Domino gentili Iuſti fami-
 liari monitus eſt, cogitationes iſtas eſſe iniquiſſimas. Fuerit olim
 quidam noſter frater Simeon ſepultus in Tagalucho, huius ſepul-
 crum poſtea gentiles diſturbarant, & oſſa abiecerant: qua re co-
 gnita Ioachimus quali alter Tobias, neminem reformidans, ea
 ruſum collegit, & frementibus licet gentilibus in arcam conclu-
 ſa in terra ſepeliit. Rochus verò, cùm ſit curator Saciani Xenodo-
 chii, caritatem ſuam exercet in leproſis recipiendis, qui ex va-
 rijs locis ſubinde ventitabant, & multos ex illis ſacratjs ab-
 luit vndis.

Sed neque Iuſtus Vcondonus ſuperari ſe ab alijs paſſus eſt, in
 officio ſalutandi P. Viſitatore. Nã inde ex regno Cangæ, 50 leu-
 cis a Meaco diſuncto, mox vbi de Parris aduencu inaudiit, Mea-
 tum aduolauit, vbi P. Organtinus aliquãdiu eum detinuit, vt ne-
 gotium noſtrum, cùm apud alios Dominos, tum apud Quabacõ-
 donum, cui erat gratiſſimus, in bona gratia poneret. Rebus autem
 confectis iter tenuit Oſacam, vbi tanto aduentus eius noſtris fuit
 iucundior, quanto minùs temporis (nempe horæ vnus) ela-
 pſum erat, quo Pater appulerat. Incredibile dictu eſt, quantam

fortitudinem animi & alacritatem spiritus vir ille ibi demonstravit. Affirmauit enim se occasione huius persecutionis & exilij in tantam Dei venisse cognitionem, vt inter maxima Dei beneficia numeret, quòd se auulserit tam longè ab officiis & negotiis aulae regiae Quabacondoni, in qua reperisset artes & practicas periculi plenissimas: se nunc summa frui quiete & Deo seruiendi commo- ditate. Vnde & serio egit cum P. Visitatore de desiderio suo relin- quendi sæculum, & viuendi in ea parte Iaponis, vbi minimum es- sent nostri: se facultates suas omnes relicturum filio. Sed Pater nō putauit hoc tempore consilium illud esse salutare, nam præter v- xorem habebat liberos admodum tenellæ ætatis, & ab eo pende- bant omnes cognati & amici. Deinde, si contingeret Quabacon- donum aliquando è viuis excedere, fieri poterat, vt ab eius Suc- cessore, qualiscunque is esset, ad altiorem dignitatis gradum pro- ueheretur, (summo enim loco & gratia erat apud omnes magnos Iaponiæ Principes) atque ita viam patefacere posset ad maiorem Dei gloriam maximæ animarum conuersioni. Quibus rationi- bus cessit.

Ozacæ P. Visitator ingressus naues, quæ erant fratris Quaba- condoni, applicuit ad Tobã, quæ vna leuca Meaco abest, vbi inue- nerat & equos pro hominibus, & carros pro impedimētis depor- tandis, atque etiam coscos Iaponicos, quod est genus quoddam sedilium opertorum, quæ feruntur humeris, atque hæc omnia in gratiã Patrum miserant Cambioindonus & Nemasitarindonus.

Die insequente, Lusitani splendido amictu pulcroque ordine se in viam dederunt: vbi verò Meacum ingressi sunt, maxima ho- minum facta est concursatio, ac propè infinita, optantium videre hominum genus tam peregrinum, tam ornatum: crescebat admi- ratio, quòd paucis antè mensibus (vt indicauimus supra) Mea- cum ingressus erat Legatus regis Corrai, stipatus, pro more suæ gentis atque etiam Sinenisium, multis quidem assediis, sed nullius momenti vel æstimationis: putabant enim eundem ritum esse Europæorum. Itaque hac nostra legatione tam illustri ita attoni- ti fuerunt, vt dixerint, a tempore, quo Meacum stetit, nihil tale conspectum esse.

Hoc ordine & pompa deductus fuit P. Visitator, vt descenderet ad palatium quoddam valde commodum, quod fuerat Quaba- condoni, antequam totius Iaponiæ capesseret Imperium: alij ve- rò quidam eius socii in vicinas ædes & domicilia recepti. Quaba- condonus vt cognouit, qua natione hominum comitatus adesset P. Visitator, visus est totus immutari, siue propter hoc, siue sin-
gulari

gulari Dei nutu id acciderit. Nam prius ne verbo quidem huius legationis meminerat, & porrò non obscurè indicabat, se parui eam facere: nunc verò tam frequens de illa ei cæpit esse sermo, ut videretur non posse loqui de re alia, tantopere ad eam afficiebatur, aiebatq; se Patrè recepturū, quāta maxima posset solennitate Iaponiæ. Quare & Governatori Urbis & Amascitaimoni mandatum dedit, ut Patri eiusque sociis omnia necessaria subministrarentur, & milites Palatij custodes ad arcendam turbam constituerentur, ne qua molestia nostri afficerentur. Quod duo illi Domini Patri retulerunt, dum officij causa eum inuiserent, & simul exposuerunt, quā gratus esset Quabacondono illius aduentus.

Mandavit quoque Quabacondonus, ut variis causis & negotiis, quæ in Palatio tractabantur, finis imponeretur, idque agebat, ne quid in palatio fieret, quod oculos Lusitanorum offendere posset, ipsiusve Legati. Voluit etiam purgari & ornari omnes plateas, per quas Legato erat transeundum, & quia dies erāt pluuij, iussit vias inspergi multa arena. Et quamuis ob regnum Ouarense ei discedendum fuerit, maluit tamen discessum illum in octauum diem rejicere, ut maiori apparatu admitteret Legationē. Conuiuium instruxit sumptuosissimum, cui seruire debebant, quotquot Principes viri id tēporis in aula versabantur. Munera quoque parari iussit, quæ in sua præsentia postea distribuerebantur.

Tandem die præscripto, nempe Dominica prima Quadragesimæ, vocatus fuit Pater, ad arcem, in qua eum Quabacondonus expectabat, quanta poterat maiestate & apparatu, vestitus vnà cum omnibus Dominis suis veste ordinaria, excepto habitu, dignitatis cuiusque & officij proprio, quem quisque deferebat ante Dairi, qui verus est Iaponiæ Dominus, & ad quem propriè pertinet impertiri hos honores; sic ut Quabacondonus amictus staret habitu Quabacū, (quasi dicas latinè, Arca thesauri) qui est quasi Generalis Dairi, licet re vera ipse sit is, qui omnibus imperitat. Reliquus apparatus similis erat ei, qui vsurpari solet in solemnibus actibus Dairi.

Verum ut faciam satis eorum desiderio, qui in specie cupiunt cognoscere res in recipienda hac legatione gestas, subjiciam quædam magis particularia. Mascitaimon certior factus de numero eorum, qui in conspectum Quabacondoni erant prodituri, qui exceptis Patribus erāt viginti sex, singulis misit equū more Japonico instructum, Patri verò, eiusque sociis duobus, tres cossis, vel sellas, longè præstantiores iis, quæ missæ erant Tobam, quibus uti

solebant Bonzii magnæ auctoritatis & dignitatis. Primum locum autem tenebant in toto hoc ordine munera Viceregis India, gemina arma Mediolanensia inaurata & admodum venusta, binæ macheræ grandes cum ornamentis argenteis ex parte deauratæ: duo sclopi eleganti opere fabricati nunquam in Iaponia visi, eisque adiunctus gladiolus, qui sclopo seruebat, egregiè munitus, peripetasmata quatuor cum visendis & preciosis figuris, & denique militare tentorium perquam excellens & illustre.

Hæc ubi ritu Iaponico oblata fuere, mirificè placuerunt Quabacondono, & nunc hoc nunc illud curiosè collustrans, plurimū collaudauit, resque tam nouas & inuisas atque ex tam longinquis regionibus allatas impensè est gauisus.

Sequebatur deinde interuallo non modico equus Arabicus vnus (nam alter in itinere obierat) holoserico argenteoque ornatu fulgens, qui rara sua specie & ingenti magnitudine (nam eius respectu equi Iaponici videbantur quasi pulli) omnium oculos in se conuertebat. Ducebatur manu a duobus famulis Indicis, ferico amictu & capite more suæ gentis turbinato splendidis, quos ponè se stabatur famulus tertius, utrinque autè stipabatur equus a duobus Lusitanis, qui, quoniam certabant inter se ornatu & venustate vestium, magnum splendorem huic spectaculo addiderunt. His succedebat quatuor Domini Iaponenses induti vestibus, quas a Principibus Europæis acceperant; præstant autè eos aliquot pueri a pedibus, sed equites proxime insequeretur P. Visitator cum sociis duobus, habitu cõueto, nepe veste inferiore longa & pallio amictus. Deniq; omnes Lusitani eo ordine & splendore, ut in cõspectu cuiuscunq; Europæi Principis prodire poterint.

A Palatio, vnde digressus erat Pater, usque ad arcem, quò rēdebat, omnes viæ erāt refertæ hominibus. studio videlicet captis ea, (ut ipsi loquebantur) quæ a cõdite Meaco nunquam visa essent. Tandè peruentū est ad aulā, in qua Quabacõdonus, habitu quo dictū est, in prenobili throno utrinq; pannis cooperto expectabat: sub quo erat alter ordo trium primariorum Dominorū, è quibus primus erat Bõsius quidam cognatus Dairi, & dextram Quabacondoni tenebat; alter sinistra occupabat: tertius dextram primi, sed loco paululum inferiore, quauis ne pes esset Quabacõdoni, eiusque successor declaratus. Tertium deinde ordinem, sed gradu inferiore, tenebant Domini octo, secundū dignitatē quoq; suā collocati. Quartus ordo, alio gradu depreffiore, è quibusdā minoribus Dominis cõstituebatur. Extremū denique gradu infimo habebant multi alij Equites, Omnes autè sedes, vna cū pauimento aule,

constratae erant anaclynteris vel peristromatis more Iaponico, trium digitorum spissitudine. In parietibus nihil apparebat praeter aurum & elegantissimas picturas.

Pater verò non antè ad salutandum Quabacondonum accessit, quam per Lusitanum quendam ei obtulisset Viceregis epistolam inclusam arcula, quae intus aurea tela, foris serico viridi, laciniis auratis argenteisque distincto rosulis, vestita erat; scripta erat epistola in membranis undique minio illitis; appensum erat sigillum aureum theca attalica opertum. Atque hoc ritu oblata est epistola Quabacondono. Magni enim faciunt caerimonias externas Iaponii, & pluris aestimant litteras cum simili caerimonia oblatas. Quae de re & singularem commissionem Vice rex dederat Patri.

SENTENTIA AVTEM EPISTOLAE

erat haec.

DOMINE, etiamsi propter regionum distantiam nulla haecenus intercesserit inter nos comunicatio, nihilominus ex litteris Patrum, qui in tuis istis regnis degunt, cognoui res forriter à te gestas, insignes victorias, famam nemèq; immortale Excellentiae vestrae, cuius rumor iam remotissimas qualq; regiones penetravit. Deinde quemodo imperio suo omnes Dominos, quotquot versantur in quatuor Iaponiae partibus, subiugavit; res sanè in hunc usque diem nunquam audita, & summa admiratione digna, ad diuini erga te nutus ac fauoris singulare argumentum. Quare hoc nuncio audito magna tum voluptate affectus, maximè; dum à Patribus quoque intelligo, quanto favore eos prosequatur Excellentia V., cuius beneuolentia & permissione, secundum rationem instituti sui, omnibus Euangelium, hoc est, veram ad salutem viam, annuntient. Hi enim tanquam veri religiosi totum mundum obeunt, ut omnibus hominibus, ambulanti- bus in tenebris errorum, veritatis lucem patefaciant, & ad felicitatem aeternam traducant. Et quia rogarunt me, ut scriberem ad Excellentiam V., simulque mitterem Legatum ad agendas ei gratias, id nunc pro mea singulari affectione per P. Visitatorem praestare volui, cui hoc onus imposui, quod iam alias in Regnis Excellentiae V. fuisset, inibi que cognitus esset, hacque praesente epistola enixè peto ab Excellentia V., ut in posterum tam P. Visitatorem, quam alios omnes Patres in Iaponia agentes, maiori velit favore & beneuolentia prosequi, quae mihi gratissimum faciet. Mitto autè Excellentiae V. in amicitiae testimonium

duos enses, binos sclopos nouæ formæ, bina arma, equos duos cum suis ornamentis, quatuor peristromata auro picta, vnamque machæram, quæ potest seruire pro sclopo, & militare tabernaculum. Ex India, anno 1587.

D. DVARTES DE
Menses.

HÆC erat summa Epistolæ, ad phrasin Iaponicam accommodata; cuius exemplum idiomate & caractere Iaponico epistolæ erat coniunctum, & attalicæ thecæ inclusum. Oblata epistola, Quabacondonus diu multumq; magna attentione & curiositate omnia considerauit; post prælectam autem translationem Iaponicam, P. Visitator, duce cærimoniarum Magistro, per medium Dominorum confessum ascendit vsque ad thronum Quabacondoni, & aperiendo caput more nostro, ter reuerentiam ei exhibuit, & mox in suum locum deductus est, vt è regione Quabacondoni sederet. Deinde accesserunt duo reliqui Patres, qui præstita simili cæremonia, sessum recepti sunt iuxta Patrem, sed gradu paulo inferiore. Post hos deinceps secuti sunt quatuor Domini Iaponenses, cum omnibus Lusitanis, qui quini & quini, præstita eadem reuerentia, singuli suis locis sunt collocati. Omnibus his humanitatis officiis, nouisque gentis ritibus, mirum in modum cum Quabacondono recreati sunt omnes qui aderant Iaponiæ Principes. Ac mox iuxta morem Iaponicum multiplici cæremonia prodire Sacansuchi & scana (ritus is est huic genti celeberrimus) inuitantes hospitem, offerendo illi potum & cibum, manu propria vel aliena; pro cibo autem offertur aliquid exiguum ad prouocandum appetitum, tum Sacansuchi paruulum craterem inauratum & elaboratum, quem honoris causa Dominus cuiusdam regni ferebat, porrexit Quabacondono, qui cum parum bibisset, traditus fuit de manu in manum tribus proximis Dominis. Quo peracto, crater recenti vino impletus est; & Quabacondono bibente, P. Visitator iussus est è loco suo adire thronum, vbi propria manu ei porrexit Sacapam, quæ res est exigua, non ab similibus fructui, vt ea vesceretur, atque hoc summi fauoris & honoris loco in Iaponia ducitur; vnde ne quidem primis illis regni Dominis cum detulit. Pater autem magnâ cum reuerentia aliisque cærimoniis sacanam accepit, atque item craterem. Dum

hac

hæc aguntur, apparent equites duo cum duabus grandibus mensis, in quibus erant centum laminæ argenti; accessit & tertia, in qua erant quatuor vestimenta serica, hæc omnia ex parte Quabacondoni oblata sunt P. Visitatori, qui nouis cum singulari reuerentia gratis actis, in suum locum rediit. Idem fecere duo reliqui Patres, quibus cum Quabacondonus per Sacansuchum Sacanam dedisset, unicuique obrulit mensam vnâ cum 100. argenti laminis, & duas vestes sericas. Deinde accedentibus Dominis Iaponensibus cum omnibus Lusitanis, cuique dedit vnâ vestem, & quinas argenti laminas: duobus verò fratribus, qui interpretum loco aderant, dedit 30 laminas & vnâ vestem. Summa fuit duorum milium quadringentorum nonaginta quattuor ducatorum. Nam quæque lamina valebat quatuor scutatis & tribus iuliis. Quibus muneribus, iuncto honore, quo data sunt, existimatus est Quabacondonus præter morem fuisse munificus & liberalis, eo quòd in nulla vnquam legatione tantam liberalitatem demonstrasset.

Peraçta hac tota cæremonia, Quabacondonus vnum è tribus Dominis sibi vicinis, nomine Acciuteum, vocauit, & simul alium quendam è tertio ordine, per quos (vt suum tueretur honorem, nam in Iaponia illud dignitatis maioris signum est) indicari iussit Patri Visitatori, se plurimum eius aduentu recreatum: & cum veniat è regionibus admodum remotis, se libenter ei ostensurum ædificia Meacensium, nisi superioribus bellis ita vastata fuissent vt penè pudeat, ea exteris ostendere; licèt speraret planè in meliorem formam breui restituenda, addebatque se vehementer desiderare, vt in posterum maior inter se & Viceregem consuetudo firmaretur. Ad quæ respondit Pater, non posse se suæ Excellentiæ pro tanta beneuolentia tantisque beneficiis parem rependere gratiam, nisi que facilè declarari magnitudinem imperii ipsius, & nomen æternum, seque huius rei apud Viceregem plenam facturum testificationem. Deinde iterum eodem Dominos ad Patrem misit, vt pro muneribus oblati gratias agerent, tum quòd pretiosa, tum quòd in Iapone noua & inuisa essent. Quo facto, surrexit, & propiùs accedendo Patrem, ei dixit, vt cum Dominis istis Iaponiæ principibus recreationis causa nonnihil hæreret: & sic recepit se intro.

Ac mox illatæ sunt tabulæ quædam quadratæ, recens fabrefactæ, quarum vsus solet esse in similibus conuiujs; etiamsi in hoc, fuerit numerus æquo maior. Nā primū allatæ sunt tres tabulæ, quarū quæq; habuit tria fercula diuersa, & in fine omnibus por-

rigebatur potus. His successerunt quinque alia tabulæ, cum aliis
 aliisque variis cibis. Magnum erat conuiuarum, & eorum qui men-
 sa ministrabant, silentium, tamque parum comedebant, vt pro
 carimonia, non pro necessitate viderentur comedere. Quod ad
 ordinem attinet, primum locum tenebant c. o. Domini secun-
 di ordinis supradicti, vna cum Patribus. Tertiū ordinis Do-
 mini non comedebant quidem, sed tamen habebant quandam
 dignitatem secundum locum. Vltimo loco comedebant Lusita-
 ni cum quatuor Dominis Iaponensibus.

In fine prandii prodiit cum vestitu ordinario Quabacondo-
 nus, relicto habitu Quabacū, & sedit vicinus loco, in quo sede-
 bant Patres, cæpitque magna familiaritate loqui cum P. Visita-
 tore, multasque proponere quæstiones, quarum responsis mirifi-
 cè se recreari ostendit. Tum applicuit se Lusitanis, à quibus i-
 tem multa est percontatus. Sigillatim autem diutius egit cum
 Dominio Mantic, cum magni amoris significatione, dixitque
 se cognatum eius restituisse Domino Fungensi, & si vellet ipse
 manere in aula, se ei omnia officia delaturum, & vt faceret, ve-
 hementer vsit. At quia aliæ cogitationes erant D. Mantii,
 tam prudenter & comiter respondit, vt ipse Quabacondonus
 eius rationes approbaret. Petiuit deinde multa etiam minuta
 à Domino Michaële; vt de nomine eius & cognomine, an es-
 set cognatus D. Protasii? ita vt coactus fuerit dicere, parentem
 suum genus ducere ab Arima. Vnde subiicit Quabacondonus:
 Mihi videntur isti Domini de Scimo valde tan thares esse Pa-
 tribus & Viceregi Indiæ. Interea remota sunt mensæ, reuer-
 tensque ad locum Patris Visitatoris, iussit vocari quatuor Do-
 minos Iaponenses, vt audiret eorum Musicam, quam in Eu-
 ropa didicissent, allatumque est confestim ingens cymbalum,
 barbiton, aliaque musica instrumenta, tantaque attentione &
 voluptate ludentes auditi sunt à Quabacondono, vt tertio iussi
 sint eandem repetere cantilenam. Deinde singula instrumenta
 in manus accepit, & multa ad ea pertinentia quæsiuit. Deni-
 que dixit, maiorem in modum se letari, ipsos esse Iaponios,
 subindicans, se velle eos retinere in aula sua; quæ res & P. Visi-
 tatoris & ipsos Dominos Iaponenses non paruo dolore affe-
 cit. Et post diurnum colloquium P. Visitatori dixit, se velle
 deinceps magnam cum Vicerege colere amicitiam, magni se
 facere munera, quæ misisset. Itaque mandat, vt in magno quo-
 dam atrio tentorium explicaretur, & equus Arabicus pro-
 duceretur, qui suo incessu & forma corporis ita placuit, vt vi-
 deretur

deretur omnibus donis illum anteferre. In summa, toto eo die ita se affectum ostendit, vt nihil illi gratius contingere potuisse videatur. Postremò duobus Cunghis mandauit, vt Patri & Lusitanis palatium suum spectandum præberent, cuius elegantiam, ordinem, & opes valde sunt admirati. Nam etsi Dominorum palatia pauca habeant tabulata, imò communia domicilia consistunt vno tantùm solario, ob crebros terramotus, & quia tota sunt lignea: Quabacondoni tamen palatium, quia pluribus contignationibus constat, omnibus ædificiis supereminet. Et generatim loquendo, tantus est nitor omnium, quantus vix credi potest, mira proportio & similitudo vnus cum alio, inusitata architecturæ ratio. Stant quatuor aut quinque palmos exaltatæ aedes supra terram ob nimiam soli humiditatem, asseres affixi terræ costrati sunt tatamis (id florearum genus est) octo palmas longis, latis quatuor, & tres digitos spissis; sic vt non opus sit ibi sedibus, scammis, lectis; sed nec curant istas nostras commoditates, quia quicquid tandem agant, recumbunt in his floreis.

Conspecto palatio Quabacondonus P. Visitatori abeundi potestatem fecit cum magna beneuolentiæ significatione, dicendo se eum iterum inuitaturum, & sub noctem iussit ad se vocari quendam fratrem nostrum, cum quo in mediam vsque noctem sermonem produxit: & inter alia affirmavit, se cogitare de munere nobilissimo ad Viceregẽ mittẽdo, sic vt speraret se in omnibus posse excepto solo equo & epistola euadere superiorem: & subito curauit confici memoriale omnium rerum, quas mittere cogitabat, etsi postea in aliquibus mutarit. Postera luce a prædio eundem cum D. Mantio reuocari voluit, vt ipsum docerent rationẽ dirigendi horologii, quo Pater eum donarat. Sicque abiit dies, & post nulle quæstiunculas consilium suum de occupanda Cina eis patefaciebat, addebatque Patres Bonziis esse valde exosos, quòd causa essent, vt templa eorum euerterentur, & omni auctoritate apud populum exuerentur.

Curauit deinde vocari varios opifices, mandando illis, vt res diuersas cõficerent oblatione regia dignas, decernebatque tempus, quo opus absoluerent; ac vt statim initiũ facerent, dedit eis decem laminas auri, & centum argenti, quæ efficiunt summam octingentorum sexaginta ducatorum. Sed & iteratò egit cum D. Mantio, vt cù sociis suis in aula maneret; placuerant enim ei musica instrumenta, & profectio eorum tam longinqua; verùm ille sapienti sua responsione Quabacondonum reddidit

contentum. Denique dimisit hominem, commendans ei, vt indicaret P. Visitatori, se die insequenti iter instituturum versus regnum Ouarense, quatuor dierum interuallo à Meaco distictum, vbi hærendum sibi sit dies aliquot; ipse autem, quandoquidem navis depulsa sit, commorari possit aut Meaci aut Vfacæ, aut si id magis placeret, redire Nangasachum, se suo tempore missurum responsum & munera pro Vicerege. Hic eximius fauor & honor eo maius pondus habuit apud omnes, quo minùs fuit expectatus, & plurimum iuuit Iaponiorum conuersionem. nam ii Iaponii, qui nondum audiuerunt, vel certè auditam non bene cognouerunt Euangelii prædicationem, vt mirum in modum pascuntur honoribus, ita existimant fidem nostram hoc antecellere sectis reliquis, quo amplior honor à Dominis Iaponicis delatus est eius Ministris vel prædicatoribus. Qua de causa & confestim rumor per omnem Iaponem percrebuit, Patres esse suæ libertati restitutos; tantisque lætitiis incesserunt Christiani, vt inceperint erigere Cruces, aliæque edere signa summæ tranquillitatis. Etsi qui intus & in cute Quabacondonum norant, probè intelligerent, eum nihil cogitare de Patribus restituendis, nam & principio exceperat, vt ne Legatus de hac re secum ageret, nec aliud videbatur Dominis Christianis, quàm nocere potius posse, quàm prodesse sermonem de hoc argumento institutum. Quare neque verbum pater de hoc fecit, expectans, donec ipse indicaret quid ipse in animo constituisset. Videtur autem nutu diuino factum, vt cum hac Legatione nondum fieret restitutio; tam multa bona, eaque maximi momenti, inde sunt consecuta. Imprimis enim furor Quabacondoni, qui post persecutionem indies magis auagescebat, plurimum fuit compressus, deinde, vt iam dicitur, cum in præsentia eius, Patres falsò delati essent, ab acerba quadam clade inferenda abstinuit, dicens, nihil tentandum, dum Legatus adhuc versatur in Iapone; post verò eius discessum se velle, quæ cogitasset exequi. Quamuis postea meliùs informatus à Ioanne Rodriguez fratre nostro, muneribus quoque variis à Patre missis, Christianorumque Dominorum sermone inflexus alienationem omnem deposuerit; ac palàm non semel affirmaret, Patres esse immunes ab omni culpa, ipsos hanc legationem procurasse; posse Nangasachi remanere decem socios P. Visitatoris, quare causa tota Patrum caret omni periculo, & Domini Christiani multo, quàm antè, sunt securiores.

Alter bonus effectus, qui hinc consecutus est, fuit communis

tran-

tranquillitas, nouusque animus omnium Christianorum. Cùm enim viderent Quabacondonum placatum, prorsus confidebant, propter legationem, & Viceregis dona, & expectationem noui responsi, nullum progressum furoris futurum: maximè autem ab aduentu Iacondoni in hæc regna de Scimo clariùs eluxit diuina prouidentia: nam ingens & Patres & Christiani adiissent vitæ periculum, si P. Visitator Nangafachi non remansisset, cui, quoniam cum nomine Legati multos secum publicè habebat Patres & Christianos, nihil molestiæ illatum est.

Quo verò tempore commoratus est Meaci, magnus ad eum fuit concursus, tum Dominorum tum Equitum, qui curiositate allekti, ventitabant visendorum Lusitanorum causa, maximè autem colloquendi cum quatuor Dominis Iaponensibus, multiq̄ue obstupefacti commemoratione rerum, quas narrabant, eos in suas ædes inuitabant. Hæsit P. Visitator Meaci ipso viginti duos dies à Quabacondoni discessu. Quo interuallo tantus numerus hominum vtriusque sexus ex diuersis partibus confluit, vt videretur continuata processio, & certè nutu diuino factum videbatur, quòd hoc tempore abesset Quabacōdonus: si enim præsens fuisset, facile potuisset in notitiam tanti concursus venire, ac suspicari non esse adhuc secutam Patrum restitutionem. Et quanquam, vt Christiani suam consolationem acciperent, in ordinem ita redacta sint omnia, ne nimia esset concursatio in platea, in qua habitabant; nihilominus, cùm visendi Patris ergò inde à 15. 20. & 30. aduolarent leucis, tantum accreuit numerus, vt à summo diluculo vsque ad mediũ insequentis noctis opus fuerit Confessionibus eorum audiendis vacare. Ac quamuis quotidie tria Sacra in tribus locis fierent, tamen tantus conueniebat communicantium numerus, vt locus non caperet omnes, nec omnium desiderio fieri satis posset. Lusitani certè non parum demirati sunt, deflagrante adhuc persecutione inter medios Ethnicos, tantum esse Christianorum ardorem: maximè cùm Quabacōdonus, euerfis templis & domibus Christianorum, manifestum se hostem Christianorum Patrumq̄ esse abundè satis declarasset.

Pater Visitator, etiamsi in propria persona nullum ipse, præter Quabacondonum, inuississet, mandabat tamen visitari & alios Dominos. Sicut è contrà fuit ipse visitatus à diuersis Dominis Ethnicis: cumq̄ue iussisset visitari Dainangandonum nepotem & hæredem Quabacondoni, ita grato animo accepit hoc officium,

vt etiam

vt etiam munere Iaponico compenlarit. Curauit quoque inuisi Morindonum nouorum regnorum Dominum, qui post Quabacondonum & Fachicondonum 13 regnorum dominum (cuius coniux est filia adoptiua Quabacondoni) habetur potentissimus. Idem præstitit aliis multis Dominis, quorum quidam eum in propria persona inuiserunt, congratulatiq; sunt, quod tanta humanitate & honore esset a Quabacondono receptus, indicantes se magno desiderio teneri nostræ restitutionis. Et certè si tunc fuisset restituti, multi magni Domini propter opinionem, quam habent de fide nostra optimam, Christo se aggregassent. Nonnulli occultè aures præbuerunt Catechisticæ doctrinæ, interq; eos filius Maiendamate Saimon trium regnorum Domini, & Quabacondono admodum familiaris. Qui iuuenis secum habet Darium Patrem Iusti Vcondoni, quorum, nempe columnarum Christiani populi, industria Maiendamata Saimon cepit affici erga religionem Christianam, & audito Dei Verbo, tantum profecit, vt planè cogitaret de ineunda nostra religione; verùm quia erat inter viros Principes totius aulæ, & magnæ mutationis periculum timebatur, si res in publicum venisset, in aliud tempus magis opportunum eius baptisimus est prorogatus, venitque ipse salutandi causa ad patrem, eiusq; se discipulum ingenuè professus est. Idem fecit magnus quidam Dominus regni Vnosci, qui opera Vcondoni adductus ad nostros audiendos manus quidem dedit, sed eadem de causa, qua prior, initiationem suam distulit. Sed & alii minorum gentium equites veritati cesserunt, & sacris vadis tincti sunt. Quod si prædicationi via liberior patuisset, multo maior neophytorum numerus fuisset. Sed propter impendentia discrimina sensum progrediendum erat.

Venit quoque honoris causa ad Patrem Nabunangæ gener Findanocamon, qui paulo ante inchoatam persecutionem factus erat Christianus; & tunc quidem tantum erat Dominus vnus Partis regni Isce, nunc verò Quabacondonus in Oiu, decem amplius partibus eius Dominatum auxit, atque idcirco inter maximos Iaponiæ Principes numeratur. Singularis amicus est Vcondoni, & bis salutatum venit Patrem, promisitq; cum per tēpus licebit, magnam in sua ditione hominum conuersionem, seque aduocaturum multos Patres. Itaque ex omni parte patefacta est ianua ad conuersionem vniuersæ Iaponiæ.

Hoc ipso anno Quabacondonus Meaci rem planè nouam aggressus est. Vt enim illustrem nominis sui relinqueret memoriam,

riam totam Urbem ingentibus fossis circumdedit, & ut Meacum renouaret, voluit Bonzios suis sedibus vel paræciis desertis in vnum simul domicilium, prope dictas fossas, comigrare. Quod mandatum etsi fuerit durissimum, nec facile ab vilo vnquam alio executioni commendari potuisset, tamen paucorum dierum intervallo celerrimè, cum magno Bonziorum dolore, perfectum. Quæ res deiecit omnino Bonziorum animos, tam propter acceptam contumeliam, quasi è societate hominum essent exturbati, & instar pestiferorum aut leprosoꝝ in separatum locum compacti; mille ipsorum lectis in vnum quasi chaos reductis: tū etiam, quod ereptis iam antè annuis redditibus, nunc paræciis quoque destituti, omni prorsus præsidio atque eleemosynis priuentur. Quare nonnulli eorum, cum templa sua reedificare non possent, nouum vitæ genus complexi sunt; alii verò in magnas angustias reducti sunt, exiguumque hominum habent concursum, & paucas eleemosynas: Quibus rebus, mirum est, quàm magna patefiat via ad conuersionem Meacensium, vbi initio magna erat in Euangelio disseminando difficultas, propter summam Bonziorum cum ethnicis coniunctionem.

Iam multa particulatim cum magna ædificatione commemorari possent de Christianis, qui in illis regnis commorantur. Sed, cum annuæ hæc multam suppeditent materiam ad scribendum, illis necesse est superfedere. Tantum describam, quam rationem tenuerint in spiritu fouendo & conseruando Christiani in ipso persecutionis æstu, confecerunt inter se quasi quoddam Sodalitium, Dominicis diebus in vna aliqua domo conuenere, magnamque partem diei consumpsere in pertractandis rebus ad salutem animæ pertinentibus, nunc legendo librum aliquem spiritualem, & conferendo de lectione audita, nunc simul orando, Deoque commendando populum Christianum, Patrumque liberationem: celebrando item in eisdem domibus festa totius anni primaria; & per Quadragesimam feriis sextis disciplinam faciendo, idque ad effusionem sanguinis, maximè Hebdomada sancta. Memoriam enim retinent Calendarii, cuius exempla idioma Iaponico impressa iam misimus. Ac Meaci quidem eiusmodi visuntur septem vel octo Congregationes, non virorum modò, verum etiam, licèt separatim, feminarum, quæ his exercitiis vtuntur. Ut autem possint in illis perseuerare, Dei prouidentia factum est, vt singuli cœtus quosdam habeant zelo præstantes, quasi congregationis Capita, quos cæteri magno amore & honore comple-

complectuntur. Quidam cæteris doctiores etiam concionatum eunt, & Christianam doctrinam tradunt, atque ita non solum iuuant Christianos, verum etiam institutione sua multos novos faciunt Christianos quotannis. Inter hæc capita præcipuus est Iustus Vcondonus in regno Cangano, qui non solum Spiritualibus, sed etiam temporalibus, contemptis periculis & damnis, suis opibus afflictos adiuuit. Is nunquam se a latere Patris, quamdiu Meaci fuit, dimouere voluit. Eadem caritatis officia exercet Iusti pater Darius in regno Ieteu, qui etiam sexagesimum ætatis annum excesserit, tamen pedibus media hyeme iter plusquam quinquaginta leucarum per densas niues confecit, ut viseret Patrem Meaci, ubi etiam usque ad abitum remansit. Idem in regno Sacai præstat Jacobus Fabianus Rioques, qui ædes suas conuertit in templum vno altari instructum, eoque precandi causa Christiani conueniunt, & dum vicini eius Ethnici ei dicunt, si res perueniat ad aures Quabacondoni, fore ut in crucem agatur, respondet, hoc ipsum omnino se desiderare. Nec minus eodem in genere Ozacæ laboratur ab Augustino Ecunocaminondo, & in regno Vauano à Paulo Zamanachi, ubi licet exul inter medios viuens Ethnicos Christianis sacris plures quadraginta initiauit, & in religione etiamnum conseruat. In regno Omi est Christianus nomine Bocu, qui eodem spiritu impulsus è domo sua fecit Ecclesiam, & veteres Christianos in fide conseruat & fouet, & multos veteribus novos adiungit. Idem in regno Ouari præstat quidam antiquus Christianus, dictus Cõstantinus, & in regno Mino, cæcus nomine Tobias, qui magno cum fructu, ad mortem usque, etiam in medio persecutionis, ingenti numero auxit Ecclesiam in diuersis locis. In ditionibus Tacazuchi, quæ fuerunt Iusti Vcondoni, loca quædam omnino integra manent & inuiolata à defectione, cum magnis constantiæ argumentis. In regno Amangucciorum adhuc viuunt Gregorius & Petrus antiquissimi Christiani inde à P. Xauerrii & Cosmi Turriani temporibus, qui utcumque sustentant Christianorum reliquis. Itaque Deus omnibus Christianis per Iaponiam dispersis, ubicumque patres sedem figere non possunt, sua reliquit remedia & adiumenta. Neque parum rem Christianam iuuat, quod diuina gratia opitulante, quidam Christiani non destituuntur fauore Quabacondoni, ut Augustinus Ecunocaminondus, & pater eius Ioachimus Riufa, & Quambioiendonus. Breuiter, omnes primarii Christiani generatim in hac persecutione diuinam experiuntur prouidentiam & curam, licet enim exulent, aliisque Dominis seruiant, omnes tamen propter hoc,

hoc, facultatum incremento præter morem remunerati sunt. Quare neque ullus est Iaponiæ Dominus alicuius momenti, qui non habeat secum aliquos Christianos magnæ autoritatis: ut omitterem alios ad excelsum dignitatis gradum euectos. Ex utroque ergo Christiani, & quod manifestissimam cernant Dei prouidentiam, & quod Patres in Iapone remanserint, summam percipiunt consolationem.

Elapsis 22. diebus, omnibus Dominis Christianis visum est, expedire ut P. Visitator, quandoquidem tanto honore exceptus esset, non prætolaretur reditum Quabacondoni, ne tanti lucri fortè iacturam faceret, si enim in reditu suo eosdem fauores non cōtinuaret, futurum ut tota legatio veniat in contemptum. Patet itaque misso quodam in regnum Ouari, ad petendam à Quabacondono licentiam, transit per Ozacam, ubi octo dies est commoratus, & nouus concursus factus plurimorum fidelium, qui deinde in discessu Patris mirè collocrymarunt. Quid facient, si abstrahatur ab eis & Pater Organtinus, quem maiorem in modum, ob diuturnitatem temporis, quo eorum curam habuit, amant & reuerentur? Hic Pater remanuit cum fratre Ioanne Rodriquez, & ut Patris Visitatoris interpres, secundùm ordinationem Quabacondoni, palam erat notus. Verùm quantumcūque Pater ille versaretur in magno periculo, tamen Pater Visitator voluit eū Christianis, propter importunas eorum preces, sed post aduentum fratris Ioannis Rodriquez, relinquere.

Digressus Ozaca Visitator, paucis diebus attigit Firandū, Ethnici cuiusdam patriam, qui semper fuit capitalis Christianorum inimicus. Ibi degit Domina Mezia, D. Bartholomæi Omuradoni filia, matrimonio copulata cum vnico filio & hærede Domini Firandensis Ethnico & nostræ religionis inimico, quæ licet 17 ætatis annum non excedat, tamen tanta valet prudentia, & in fide constantia, ut multos etiam famulos Christianos hactenus in religione fouerit; imò & totius patriæ Christianis omne detulerit patrocinium; etsi ea de causa magnæ illi perferendæ fuerint calamitates, & maximè post defunctum suum patrem, Dominum Bartholomæum. Nam omnes semper artes ad eam peruertendam adhibuit, occasione huius persecutionis, infinitis iniuriis & contumeliis onerando Christianos, ipsique prohibendo omnem cū Patribus communicationem, Confessionem, & Missam at illa, virtute plusquam mascula à Domino ei communicata, prudentissimè semper oblectata marito est, nonnunquam audacter respondendo, se malle millies opperere mortem, quàm in minima te facere

nostræ Legi contrariam consentire. Vnde habebat domi Oratorium pulchris & deuotis imaginibus ornatum, in quod orandi causa frequenter se recipiebat. Solabatur quoque se reliquiarum sacrarum thecis, & granis benedictis, & responsis nostrorum Patrū ad suas litteras, ad quos crebrò scribebat, nec solū ad Patres Firandenses, sed etiam ad P. Visitatorem & P. Viceprouincialem: Ad Patres verò Omūrenses non solū scribebat, sed etiam eleemosynas pauperibus distribuendas mittebat. Denique patientia sua Christianaque prudentia id in animis hominum effecit, vt amaretur à quā plurimis, ac etiam matritus iam eò deductus sit, vt non dubitetur, breui fore Christianum. Exemplo huius bonæ Dominae in eadem constantia persistit Domina Grazia filia Acheci, (qui occidit Nabunangam, & paucos dies imperium totius Iaponiæ obtinuit, cū prius esset rex Tangi) quæ, etsi vxor sit cuiusdam Domini gentilis inter Iaponios ferocissimi, vt tamen cognouit alicubi agi de rebus fidei nostræ, ita commota est, vt, cū ipsa non posset, mitteret suā quandam feminam, quæ lectioni Catechisticæ interesset, ex eaque postea audiret, quicquid dictum esset; tantūq; profecit, vt, cū aliter non posset, per litteras ad Patres datas facultatem impetrarit, Baptismum accipiendi a prædicta femina Christiana; quod fecit, non sine ingenti vitæ periculo si marito innostrasset. Magnæ certè nobis voluptati est, videre feminas tanta pietate animique fortitudine inter medios Ethnicos præditas, & in primis hanc Graziam, quæ nunquam vel Patrem vel fratrem vllum de Societate conspexerat, nec aliud de rebus fidei cognorat, quā quod à femina illa didicerat, & ex litteris Patrum, tractatibusque spiritualibus, quos ad eam miserant Firando Pater cum quatuor Dominis Iaponensibus abiit Nangasachum, vbi magna lætitia excepti sunt à Patre Viceprouinciale, aliisque Patribus & fratribus, qui ibi debebant: inde verò duorum dierum interuallo P. Visitator ad visitandum Collegium Canzucanum concessit. Quæ verò restant de successu Legationis, intelligentur ex rebus particularibus Collegij & Residentiæ Arimēsis.

DE COLLEGIO CANZUCANO, QVOD NVNC
est in Amasusa, & de alijs Residentiis ditionis Arimēsis.

IN aduentu Patris, ad hoc Collegium ingens gaudium Patribus & fratribus obortum est, qui numerum quadragessimam tunc excedebant: cū in coniuncto seminario censerentur alumni circiter nonaginta. Et quia Dominus Protasius Arimondonus

donus ex graui morbo, quo decubuerat, adhuc languēbat, nec poterat tam citò Patrem inuisere, misit certum hominem, qui renuntiaret, se quamprimum per vires posset affuturum. P. autem Visitator de eo conueniendo cogitans, non existimabat id temporis publica & solemnè Cærimonia, (quemadmodum alioquin decebat) lignum S. Crucis, ensem, pileumque, quæ S. D. N. Xistus V. per Dōminos Iaponios ei miserat, esse porrigendum, tum quòd ægritudine dicta detineretur, tum quòd Quabacondonus nihil dum de tyrannide sua remisserat: quare si res hæc innotuisset, facile poterat D. Protasius in aliquod venire discrimen: Verùm ipso nullo modo voluit rem hanc sine debita solennitate perfici, maxime quòd tunc Arimæ nulli essent externi, consideretque planè subditos suos non esse rem publicaturos. Deinde aiebat minimè conuenire honori suo & existimationi, si dum sua Sanctitas tantà beneuolentia & gratia ipsum prosequitur, mittendo thesaurum tam preciosum ligni S. Crucis, non omni, qua possit, celebritate, illum reciperet; quare & volebat omnes equites & Dominos suæ ditionis primarios conuocare, & magnum quasi festum institueret cum solenni processione & magnifico apparatu. Sed quia res erat periculi plenissima, facileque poterat ad aures Quabacondoni perferri, post varios discursus & nuncios hinc inde factos; decretum est, vt actio hæc institueretur quidem cum solemnè cærimonia, sed intra Ecclesiam: processiones autem cum festis publicis non celebrarentur, nisi post P. discessum, idque eo nomine quòd Dominus Protasius sanus Meaco reuertisset. Cùm ergo Arimensis Ecclesia, alioquin ampla, referta esset populo; multi que alij essent in porticu, & circum aram maximam, tabulæ imposita starēt dona suæ Sanctitatis ad D. Protasium, presentibus quoque quatuor Dominis Iaponensibus veste pretiosa amictus, cum organorum aliorumque instrumentorum strepitu inchoata est Missa solennis, sacris operante Patre Visitatore, cui seruiabant Seminarij alumni. Deinde habita concio est, in qua declaratum est, quis scopus quatuor Dominorum Iaponensium in hac Legatione fuerit; cur tantus honor in vrbe Romana eis delatus, nempe vt nouellorum Christianorum animos sua Sanctitas magis ad pietatem accenderet: nec aliam causam esse, cur honoris causa Domino Protasio, per nepotem suum Dominum Michaëlem, hæc munera misisset. Ptolixè quoque expositum fuit, quanto in pretio Sanctæ Crucis lignum semper fuerit, sic vt nihil nunquam fuerit, nisi ad Principes magnæ dignitatis. Aderant ergo præstituto tempore, vti erat constitutum, Iaponenses Domini:

Dominus Michael solenni ritu ferebat suæ sanctitatis breue, impositum arcule valde elaboratæ, & preciofo velo contextæ, stipatufque alijs dominis. offerebat D. Protasio agenti in Sacello maiori, qui magna reuerentia & submissione prosternendo se ante S. Sanctitatis Breue, (quod summæ reuerentiæ apud Iaponios indicium est) arcula manu apprehensa, & in caput sublata, Breue accepit, & Patri cuidam ponè astanti dedit, qui illud clara voce latinè legit, Patre Visitatore interim, cum pluuiali splendido, quod S. Sanctitas in Iaponem miserat, cum Diacono, subdiacono, aliisq; ministris proximè atam sedentibus. Lecto breui latinò, lectum est eiusdem exemplar idiomate Iaponico à quodam fratre. Comparuit deinde Dominus Michaël ante Patrem, tenens manu gladiū euaginaturn; Dominus verò Mantius cum galero; Dominus Martinus cum vagina gladij argentea inaurata, & denique Dominus Iulianus cum Breui, nam lignum sanctę Crucis relictum est in altari. Post hæc subitò Dominus Protasius cum prodiisset, & genua ante Patrem flexisset in altaris gradibus; Pater se erexit, & recitatis primùm aliquot orationibus ex Rituali Romano, reuerenter accepit sanctę Crucis lignum, quod erat insertum fusili ex auro Cruci, in cuius summitate erat Crucifixus & catena aurea, quod cum monstrasset, Dominus Protasius iterum in terram venerabundus se abiecit. Pater deinde illud capiti eius imposuit, ac postremò in collum his verbis iniecit: Accipe Lignum sanctę Crucis, &c. quæ sunt in eodem Rituali. Secundò Pater accepit ensẽ à manu Domini Michaëlis, & Domino Protasio porrexit, dicens: Accipe gladium, &c. Denique galerum capiti eius imposuit, dicens: Accipe pileum, &c. Tum Dominus Protasius repetita eadem reuerentia, more Iaponico se submittendo, accepta benedictione à Patre, se erexit, & in locũ suum rediit, ensẽ tradẽs Domino Leoni, pileum verò D. Sancio, fratribus suis. Vaginam verò ensis præcipuo cuidam genero suo; qui manibus, toto solemnibus huius actus tempore, hæc omnia tenuerunt. Et breue suæ Sanctitatis eodem tempore locatum erat in Domini Protasij conspectu. Tanta autem fuit lætitia Equitum, Minorum, & aliorum, qui maximo numero ad hanc actionem cõfluxerant, vt cum viderent à Christi Vicario, tam nouo & inaudito honoris genere Dominum Protasium affici, non potuerint se continere à lachrymis, nonnulli quoque & Deo Domino nostro ac Patri Visitatori gratias egerint. Dum autem Pater, completo diuino officio, cum alijs Patribus & altaris Ministris se recipit in Sactarium; Domini quatuor Iaponenses adierunt Dominum Protasium ei congratu-

gratu-

gratulaturi, qui vicissim magno affectu gratias egit Domino Michaëli, tribusque reliquis, quod labores tam longi itineris sustinuissem; tantumque thesaurum à summo Pontifice, cum tanta sui nominis amplificatione, attulissent. Similiter Pater Visitator cum aliis Patribus ei gratulati sunt, ipse verò toris artibus exultabat, multoque animi sensu grates agebat pro favore, ipsius opera per sanctis. D. N. præstito. Abierunt inde omnes vno ad palatium Domini Protasij, muneribusque Pontificiis in locum perbellè ornatum, more Iaponico, maioris honoris causa, repositis, cognati omnes magna contentione agebant gratias & P. Visitatori, & Domino Michaëli. Dominusque Protasius palàm affirmabat, sibi in ipsa receptione sacri ligni Crucis nouas vires accessisse, & ad aliam vitæ rationem instituendam obligatum. Et mox curauit fieri arculam auream, in quam sancta Crux imponeretur; putabat enim eâ, si nuda deferretur, non satis reuerenter tractari.

P. Visitator tandem Canzucam reuertit, relictis Dominis Iaponensibus apud D. Protasium, quorum causa multa spectacula, aliaque publica lætitiæ signa, edita sunt. Post hæc P. Visitator perfectionem instituit ad Dominum Sancium Omurandonum, D. Bartholomæi filium, cui eadem cærimonia & solemnitate tradidit sacrum lignum & ensen, quæ ex parte suæ sanctitatis Dominus Michaël attulerat. Iaponenses adierunt D. Protasium ei congratulando: recepitque eadem reuerentia & gratiarum actione, qua D. Protasius.

Regressus deinde P. Visitator ad Collegium, cum P. Vice provinciale visitationem inchoauit; magnamque consolationem accepit ex conspectu tot fratrum, in remotissimis istis partibus longè ab orbe Christiano disiunctis versantium, tantoque spiritus feruore spiritalique animi voluptate Deo seruientium, vt speciem planè præberent Collegij Europæi.

Hoc tempore, è principibus viris, qui venerunt salutatum Patrem, fuit Dominus Ioannes; qui (quoniam Meaco nunciabatur Quabacondonum non cogitare de Patribus restituentis, foreque necessarium, vt Collegium Canzucanum, ob portus marini celebritatem, è medio tollatur) operam suam offerebat pro conseruando Collegio, in ditione sua; posse enim nostros ibi, cum sint extra hominum concursum, minore periculo, magis occultè versari. Domino verò Ioanne Canzuca egresso, Meaco per literas cognitum est, Iconocamum in reditu suo valde abalienatum à Patribus, eo quòd P. Visitator nulla sui ratione habita, pro offerenda Legatione elegisset Cambioendonum parum sibi amicum. Idè di-

cebat Sangonocamus; quanquam non aperte id diceretur, sed tantum sermone circumferebatur. Quandoquidem illi ex parte Quabacondoni Patrem vocassent, & tam officiosè comitati essent, non debuisse honorem hunc aliis deferri. Quare P. Organtinus, huius totius rei conscius, curauit eos visitari, optimasque rationes reddi, cur electi non fuissent: nempe, quia Meaco absuissent cum P. Visitator aduenisset, neque vllum mandatū reliquissent, quid agendum esset, ac proinde non solum nulla ratione nitii possent, sed etiam culpæ alicuius rei essent. Cum enim iussissent vocari Patrem ex vrbe, eo non expectato, nullaque commissione relicta, discessere, fortè quòd existimarent, Legationem Quabacondono, cuius ingenium norant, non fore admodum gratam. Verùm ut viderunt, tanto applausu & triumpho receptam, gratè atque etiam indignè tulerunt, tantam rem sua opera & auxilio non esse perfectam. Quocirca nec vllam admittere voluerunt excusationem, maxime Iconocamus, qui disertè minabatur, se nomen nostrum apud Quabacondonum delaturum, quòd necdum a conuersione nouorum Christianorum abstinere-mus, omnibusque ministeriis nostris, vt alijs, fungeremur. Rumores vndique spargebat, & alios Dominos, Quabacondoni amicos & familiares, nostræque fidei hostes, sibi adiungebat, vt nobis accusatis, res nostræ, omniumque Christianorum Dominorum in discrimen vocarentur. Inter cæteros peruerterunt Amascitaimon intimum Quabacondoni amicum, qui Legationem præsentârat, eique persuaserunt Legationem fuisse falsam, & commentum merum Patrum, vt sic in gratiam redirent, & integritati suæ restituerentur. Egerunt quoque cum Iacino capitali nostro inimico, qui fuit primus exilij nostri autor, semperque minatus est, effecturum se, vt ne vnus quidem è Patribus in Iapone remaneat: qui, vt Quabacondono est admodum charus, & summa vititur dicendi libertate, ita in magnam trepidationem omnes Christianos coniecit. Hæc cum agerentur Meaci, & quotidie à Dominis Christianis recentes nunciij afferrentur cum seria admonitione, vt nos occultaremus, dissolueremusque Collegium, Nouiciatum, & seminarium, ne occasio daretur maioribus periculis, omnes eramus in magno mærore & afflictione, crebrisque orationibus, sanctisq; sacrificiis, & castigationibus corporis rem Domino commendabamus, multisque consultationibus utebamur.

Interim Iconocamus etiam cum alijs nostris inimicis à peruersa illa mente non discederet, tamen hærebant, nescientes an grata futura esset accusatio Quabacondono. videbât enim Augustinum

Iconocaminonum valde addictum **Quabacondono**: & **Iacui-**
mus, licet nostris infestissimus, eodem **Augustino**, ita Deo prouid-
 ente, utebatur patrono & **Protecore** apud **Quabacondonum**.
 Sed tamen tandem inimici nostri suis sermonibus **Legationem**
Quabacondono suspectam reddiderunt, dicentes: **Nostros** nun-
 quam è **Iapone** discessisse. Quo audito, mutato vultu subiecit, se
 omnes occisurum. Sed quia tum progressus non est in hoc sermo-
 ne, nec quæsiuit, vnde id scirent, vel quo loco essent res nostræ,
 imò ad aliud argumentum transit, nihil præterea ausi sunt
 hiscere.

Iconocamus & **Cangonocamus**, prædicti gubernatores **Nan-**
gafachentium ditionis **Veamenfis**, antequam **Quabacondono** de
 nobis loquerentur, magna celeritate mandarunt suis **Officiali-**
bus, vt tollerent omnes **Cruces**, quæ erant in ditione **Vramensi**,
 quod & fecerunt, re primùm **P. Rectori** **Nangafachensi** indicata,
 dicentes, se non posse non exequi, quod eis mandatum esset, sub-
 laturus se **crucis**, sed nullam aliam **Christianis** irrogaturos iniu-
 riam. Qua re cognita **Christiani**, se potius mortem opperituros
 dixerunt, quam passuros vt **Cruces** deijcerentur. Sed **P. Visitator**
 & **P. Prouincialis** ad cauenda maiora mala existimarunt permit-
 tendum esse, vt tollerentur, & decenter conseruarentur, donec in
 suum locum melioribus temporibus restituerentur. In hac turba-
 tione etiam rumor percrebescerat, nos fuisse **Quabacõdono** de-
 latos, ipsūque summo furore accensum mādasse **Iconocamo** &
Cangonocamo vt irent **Nāgafachum**, vt funditus euerterent illā
Ecclesiā, & quotquot inuenirentur in **Scimo**. Alii dicebant, illos
 gubernatores venire, vt in exilium mitterent **Omurandonum** &
Arimandonum; imò non deerant, qui dicerent eos aduenire, vt
 vtrumq; è medio tollerent. Veritas autem, quam ex literis **P. Or-**
gantini cognouimus, & ex aliis, erat hæc: nos verè fuisse accusa-
 tos, & **Quabacondonū** iussisse **Iconocamo** & **Cāgonocamo**, vt su-
 bird proficisceretur versus partes **Nangafachēsū**: vnde quiuis oc-
 casionē hausit, effuriēdi cōtra nos, quicquid libēret. Interim variū
Christiani ex diuersis partibus cōstuebant, vt præteritorū rationē
 redderent **Patribus**. Existimabant enim iam appropinquare tem-
 pus profundendi sanguinem pro fide. nam videntes **Quaba-**
condonum, post exceptam tanto applausu & honore **Leg-**
ationem, in veterem eumque majorem recidisse furorem, co-
 gitabant omnia iam pessum itura, nec vllam superesse spem
 liberationis. Verūm **Patres** freti fiducia singulari, quam in **Deo**
benedictō collocarāt, experiētiaq; crebra auxilii diuini in simili-

bus tempestatibus, non dubitabant, se hoc quoque licet præsen-
 ti periculo liberandos. Atque hac pace & serenitate animi, quæ
 maximè in Superioribus elucebat, mirum est, quantum animati
 sint cæteri Christiani: Siquidem in rebus societatis cernebant, ne
 minimam quidem factam mutationem. Dum hæc aguntur, Mea-
 co adest Omurandonus & auus Arimandoni, cum multis literis
 Patris Organtini; & omnium Dominorum Christianorum illa-
 rum partium, qui ardentissimè rogabāt P. Visitatorem, vt res So-
 cietatis omnes in locum tutum transferret, & Ecclesias in eam
 formam redigeret, vt similes essent profanis domibus, aut certè
 eas clauderet; vt si Quabacondonus veritatem rei examinandam
 suscipere, Patres deprehenderet innoxios, intelligeretque eos
 viuere in occulto, quasi exules, atque ita occasionem caperet iræ
 placandæ. Scribebant iidem Domini præterea lacinum durissi-
 mè eos reprehendisse, & comminatum esse; si post reditum Ari-
 mandoni & Omuradoni non exterminarent subito P. P., rex di-
 tionibus suis se eos deserturos, non posse se, quantumuis vellet, eis
 fauere, cum Quabacondonus profusus abhorreat à Patribus, & re-
 ligione ipsorum. Eisdem minas eiecerat in Gominū insulæ Gota-
 næ, & Tonum Firadensem, ambos Ethnicos, quod Patres in suas
 prouincias deportassent. Vnde & Dominus Gotanus per nuncium
 admonuit Patres, vt discederēt; posse eos tēpestate sedata redire.
 Quæ res illarum partium Christianos in magnas afflictiones &
 lacrymas coniecit. Idem tentauit Tonus Firadensis, mittens ali-
 quos, qui ex se Domino Hieronymo & Domina Isabelæ persua-
 derent, non esse iā tēpus vel retinendi Patres in ditione ipsorum,
 vel profiteri Christi religionē, nisi velint iacturā facere totius sta-
 tus. Sed Hieronymus in fide firmus & cōstans, etsi sciret, vnde nū-
 cii isti venirent, percontatus est. nū ista monuissent nomine To-
 ni? cumque respoudissent, Non: Si, inquit, non venistis Toni no-
 mine, non aliud habeo dicere vobis, quàm me meosq; fratres in-
 de ab aui mei tēporibus fuisse Christianos, & tales nos velle mo-
 ri; nec, quia Christiani sumus, vnquam destitimus fideliter serui-
 re Tono. Breuiter, non solū non dimisit Patrem, quem in pa-
 tria sua detinebat, sed etiam cogitabat recipere eiectos à Goto.

Hac temporum iniquitate Pater Visitator, & Pater Vicepro-
 uincialis varia consilia, tam cum aliis Patribus, quàm cum Do-
 minis Arimæ & Omuræ, habuerunt, vt remedium aliquod affer-
 rent tum hominibus, tum terris ipsorum. Et ad demonstrandam,
 quanta conueniebat, fidelitatem, Pater Visitator eos secreto
 reuocatos reddidit omnium, quæ Mcaci gerebantur, indeque à
 Domi-

Dominis Christianis scribebantur; addebatque nos potius paratos esse mori in Insula aliqua deserta, quam in discrimen deturbare personas, eorumque fortunas; si autem illis aliud videretur, Patres eorum ditione excessuros. Verum, quantam virtutem iam dicti Domini in hoc turbine Ecclesiæ ostenderit, verbis exprimi non potest. Si enim alias in persecutione, nunc certè omnem expectationem nostram, eorum virtus superavit, facinusque edidere æterna dignum memoria, ab omnibus Europæ Principibus magni æstimandum. Nam ambo audacter responderunt; se etiam si capitis periculum adirent, nullo modo passuros, ut vel minimus frater, eorum terris excederet. Nec non posse se id permittere sine graui præiudicio suæ existimationis, & manifesto discrimine totius Christianitatis, eoque magis, quod Patres dimissi non possent habere locum in quem se reciperent. Præterea, sicut Patres toto superiore quadriennio cum periculo vitæ & fortunarum in eadem ditione remanserunt, à quo tamen diuina gratia sunt liberati; sic & nunc remansuros, eodem Deo protegente; eoque amplius, quod sicut alias fiduciam magnam collocassent in Cruce miraculosa, quam Dominus noster eis ostendit. Arimæ, (ut scriptum est proximis annis) ita multo magis nunc debere confidere, se virtute preciosi ligni S. Crucis, à Vicario Christi missi, à nouis periculis liberandos. Ne tamen humanæ prudentiæ & circumspeditioni omnem viam præclusisse viderentur, iudicauerunt expedire, ut ex vrbe Canzucana, vbi portus est maris, & locus satis publicus, Collegium cum Domo probationis, transferrentur in locum ditionis interiorem, siue coniunctim siue separatim, offerrebatque D. Protasius loca, quæ ad id viderentur magis opportuna, adiuncto auxilio & hominum, & lignorum necessariorum. Existimauit quoque Nouitiatum remouendum à propugnaculo Omurano, propter frequentem concursum Ethnicorum, duoque alia loca, quò migrari possit, nominauit. Deinde, ut aliquot primariæ ædes, particulatim autem Arimæ & Omuræ, & aliquæ Ecclesiæ, per quas Ethnici iter haberent, sic accommodarentur, ut foris non præberent speciem Ecclesiarum, in quibus Patres delitescant: sic enim vacuos futuros omni periculo, & populum in sua deuotione perseveraturum; non necessarium esse istum externum apparatus ad retinendam pietatem, satis esse, si Patres non absint, quorum opera visitentur, & sacramenta eis administrantur.

Denique, ut magis eluceat constantia horum Christianorum Principum, sciendum est, etiam si nos retinendo in suis ditionibus

contra Quabacondoni mandatum in discrimen vitæ & fortunarum se coniecerint, tamen, quamdiu Legatio expectata est, opinio increbuit Quabacondonum studio dissimulasse omnia, donec peracta Legatione nos in pristinum statum restitueret. Verùm, cùm nunc post perfectam Legationem id factum non sit; imò dixerit, se trucidaturum omnes quotquot de nostris essent in Iapone, & sanctam legem nostram radicitus euulsurum, nostri quoque recenter de crimine confictæ legationis sint delati, certum est periculum in nobis retinendis esse magis manifestum. Et tamen, his non obstantibus, Domini illi noluerunt consentire in nostrum excessum. Sed quia Patribus visa est res maximi periculi, tam multos simul versari in loco, ita ab hominibus frequentato, actum est de transferendo Collegio & Nouitiatu in Amacusam. Quod cùm D. Protasius nulla ratione probaret, opus fuit P. Visitatorem Arimam proficisci, & deducere hominem à sententiâ; qui tandem assensit vt Collegium transferretur Amacusam, sed ea conditione, vt minimum seminarium in sua ditione remaneret. Omurâdonus verò noluit consentire, vt Nouitiatus transferretur Amacusam, nisi adjuncto pacto, vt præter Patres, qui curam gerebant Christianorum, Omuræ quoque manerent illi, qui dabant operam linguæ Iaponicæ addiscendæ.

His ita constitutis, P. Visitator certiores reddi curauit Dominum Ioannē Amacusandonum, qui etiam instabat atq; etiam, vt Collegiū cū Nouitiatu & seminario in suam ditionem immigraret; nam præterquam quòd summo amore prosequeretur Patres, quibus hoc perfugium offerebat, hoc quoque operæ precium facturi eramus, vt inter ipsum & Augustinum pax magis confirmaretur.

Ac quia difficile erat, subito instituere migrationem hanc triū maximorum domiciliorum, (in quolibet enim, de nostris, alumnis, & famulis, numerabantur centum capita) maxima diligentia vsi sumus, tum in aptando Seminario in loco quodam, dicto Fachirao, tribus passuum milibus ab Arima disuncto, tum in locando Collegio & Nouitiatu in vrbe Amacusana. Nam, cū egeremus multorum auxilio & brachio istorum Dominorum, D. Protasius omnes homines necessarios subministravit, sic vt quotidie operæ essent nunc ducentæ, nunc trecetæ, sæpe etiam mille. Vnoq; circiter mense eò productum est ædificium, vt omnes mirarentur; in quo inerant duæ aulae grandes, quæ continerent 90 alumnos, cū suis cubiculis pro decem Patribus & fratribus aliisque necessariis locis. Qua in re Arimandoni imprimis eluxit singularis in nos-

amor & studium . nam & ipse id temporis in propugnaculo Arimensi & Scimanbarano operam dabat certis structuris erigendis, magnumque suorum hominum numerum continuò occupabat ex Mandato Quabocondoni; & tamen, neglectis rebus suis, in nostras totus erat intentus.

Eodem tempore Amacusæ, ex ædibus, quas illi Tonus dederat, & nos antè habebamus, extructum est Collegium capax hominũ è Societate 60, ac præterea 60 alumnorum simul & famulorum. Hanc Collegii & Nouitiatu fabricam Dominus Iohannes, vt amore eodem in Societatem, ita pari celeritate & numero operarum, quo D. Protasius, ad culmen perduxit. Interea res Arimenses & Omurenses ita sunt compositæ, vt manentibus licet Patribus nullæ ibi Ecclesiæ fuisse viderentur; Christianisque indicatum est, hanc moderationem necessariam fuisse, vt D. Protasii & Omuradoni res tutiore loco essent: & quamuis solaremur eos, spe sedandæ breui tempestatis, nõ potuerunt tamen illi se a lachrymis abstinere. Vt verò omnibus constaret sincerus animus D. Protasii, & Christiani magis animarentur, voluit ipse cum multis equitibus suis erigere ingentem Crucem, intra arcem suam Arimæ, instituitque vt quaque Dominica vnus è Patribus sacrum Missæ in palatio suo faceret, & exhortationem ad populum haberet. Imò non semel dixit, si opus sit, prouinciam suscepturum concionandi Equitibus suis & aulicis.

Non deerant hoc tempore noui nuncii Meaco allati de rebus Quabacondoni, certòque referebatur nos esse accusatos, noquamque suspicionem de Legatione illi obortam; curasse quoque scribi ad Viceregem epistolam valde superbam & arrogantem, in eaque affirmasse, se nostros omnibus suis regnis exterminasse, eo quòd imperia doctrina peruersissimæ legis suæ Iaponios imbuissent, minatum denique si in regnum suum redirent, se eos membrarim conquisuros.

Creuit metus aduentu Iconocami & Cangonocami ad urbem Nangasachanam, quorum vterque dicebatur in comitatu habere duo millia militum. Meaci quoque multa consilia agitabantur inter Iacuinum & alios apud Quabacõdonum. Quidam aiebant, si Nangasachi Ecclesia euertatur, & Patres amendantur, fore, vt naues Lusitanorum non redeant, pereantque maximi momenti commercia: Alii negabant id futurum, inter quos erat Tonus Firaudensis, & Iacuinus, qui postea iactauit, sine dubio Ecclesiã Nangasachensem redigendam in cineres, re à Quabacõdono nõ alia de causa differri, quã quia ibi adhuc ageret Legatus,

eo verò digressio, nec illam nec vllas alias in his partibus perman-
suras. Itaque cum omnes essent contrarii nobis, nullus audebat
causæ nostræ suscipere patrocinium vnumque remedium & refu-
gium supererat, omnem spem & fiduciam reponere in prouiden-
tia diuina. Nihilominus Pater visitator & Pater Viceprovincialis
decreuerunt ad breue tempus cum aliquot Patribus consulto-
ribus & aliis Nangasaci hæere, tum quia impendebat tempus,
quo appellere solet Naui, & expectabatur aduentus Iconocami
& Cangonocami, tum, quia quamdiu ibi erat P. Visitator no-
mine Legati, poterant etiam palam & sine periculo remanere a-
lii Patres, quasi eius focii: Etsi prius putauit ad eundem Collegiũ
Amacusanum, vt fratres solaretur, & in Societatem reciperet qua-
tuor Dominos Iaponenses, qui Romæ fuerant. Hi enim vt felici
exitu suam profectioem clauderēt, postquam à Deo electi sunt,
vt magna quædam opera in Iapone perficerent, & cum P. Visita-
tore Meaci magno honore affecti essent, muneraque Sanctif. D.
N. D. Protasio Arimandono & D. Sanctio Omurandono obtu-
lissent, planè decreuerunt, seculo deserto ex Christi consilio So-
cietatem nostram inire. Quod etiam si ante profectioem Meacæ-
sem facere constituissem, tamen tandem maluerunt primò om-
nibus antè dictis negotiis finem imponere.

Cœperunt ergo magno studio & submissione animi obtestari
P. Visitatorem, vt ipsis aditum daret ad Societatem, quæ res ma-
gnam gaudium & consolationem omnibus attulit. Nam cū hoc
tempore in summo discrimine nostra omnia versarentur, & ma-
jores in dies calamitates capitibus nostris impenderent; cognati
quoque eorum tam essent copiosi & potentes, vt nihil illis deesse
potuerit, admiranda apparuit Dei prouidentia in hoc eorum pro-
posito, & maximè in Domino Michaële, & Domino Mantio, qui
nullis conatibus matrum, etsi infestissimarum, passi sunt se à diui-
no consilio absterri: quin & Mantius fratri suo Iusto, iuueni 18
annorum, auctor fuit, vt eandem viam ingrederetur: exemplo e-
nim eius ita commotus fuit, vt non multo post, expugnatis om-
nibus difficultatibus & maternis minis, ac Icodoni sui consangu-
inei, aliorumque, Mantium sequeretur, libere respondens suis, se
passurum potius, vt in mille frustra dilaceretur, quam vt voto suo
non faciat satis. Et Dominus Michaël, cū gratias ageret Domino
Protasio, affirmavit, se potius ingressurum Societatem, quàm sus-
cepturum quoduis regnum vel dominium quantumcumque ma-
gnum, vt est Arimensè, si offerretur. Omnes autem quatuor dicti-
tabant, neque existimationi suæ neque saluti animarum suarum

conuenire, si ingrati essent Domino Deo, & nō se, pro summo beneficio, (quòd ex omni Iaponia soli ipsi delecti essent, ad spectandas res tantas in Europa, tantòsque honores vbique recipiendos) totos vicissim Deo offerrent: atque hoc ipso facto omnibus testimonium relinquerent, quanta vidissent. Denique postquam dies aliquot exercitiis spiritualibus dedissent, & facti sui rationes expēdissent, P. Visitator eos Amacusam duxit, & ad 25 diem Iulii anni 1591 in S. Iacobi festo sunt in Societatem recepti, sicut & octauo pòst die Mantii frater Iustus. Omnes autem nunc tale prēbent de se virtutis exemplum & specimen, vt nō dubitemus eos aptissima fore instrumenta ad conuersionem Iaponiæ.

His peractis Patres regressi sunt in portum Nangasacanam, quo ex Cina Lusitanorum Naui ad 19 Augusti diem appulit; in cuius aduentu intelleximus, quod optabamus cognoscere, felicē statum Ecclesiæ sanctæ, Regiæ Majestatis, & Paternitatis Vestræ, aliaque diuersa noua de rebus Europæ & Societatis. Appulsa ad littus naui, statim aduolarunt officiales Iconocami & Cangonocami, eamque noctu diuque custodierunt, ne per scaphas aliquid ex ea efferretur: aiebant enim Quabacondonum velle coëmere omne aurum naui, & idcirco mādasse, vt annotaretur, quot partes auri in naui essent. At Lusitani restiterunt, & iam dilapsis triginta diebus, cum tedium continuæ illius custodiæ deuorare nō possent, constituerunt occultè submittere Lusitanum aliquem ad Quabacondonum, qui eum huius rei certiore redderet. Interim allatæ sunt litteræ, Iconocamum & Cangonocamum cum magna hominum manu tendere Nangasachum, & quoniam de causa aduentus non constabat, magna erat in portu trepidatio. Quia verò P. Visitator, post acceptas Meaco literas, timebat, ne magna huius tempestatis pars incumberet in Societatem & Christianos: operam dedit, vt quamprimum mitigarentur animi Dominorum gentilium, & imprimis Iconocami, misitque qui eum visitaret, simulatque ad suam ditionem peruenisset. Vbi verò Nangasachum ingressus est, subitò misit quendam Patrem, qui eum inuiseret, & sequenti die ipse eum inuisit, & licet deprehenderit Cangonocamum humaniorem factum, Iconocamus tamen persistebat in suæ animi alienatione, imò diserrè aiebat, nullum superesse remediū Patribus, & actum esse de nobis apud Quabacondonum. Erant id temporis ibi multi mercatores Meacenses & Sacaiiani, & variorū Dominorum Iaponiorum Procuratores, qui ad aurum coëmendum plusquam triginta millia ducatorum attulerant. Hi cum viderent, quòd spectarent consilia dictorum gubernatorum, publicè

ceque diceretur; Quabacondonum velle comparare omne aurum; sed pretio longè discrepanti ab eo, quod obtulerant Mercatores; dictis fidem adhibebant. Quare Lusitani statim se in nauem receperunt.

Iconocamus verò varios nuncios submisit, qui cum Præfecto nauis de negotio auri tractarent: sed per officiales ei indicatum est, se hac in re nihil effecturum apud Lusitanos nisi opera Patrum, qui apud eos in magno precio essent, idque experiètia probatum; ad quod respondit se non egerè opera Patrum, posse se, quicquid vellet, ipsum cum Lusitanis trāsigere. Verùm postquam nec Præfectus nauis nec Lusitani eius votis fecerunt satis, nihil effici potuit, itaque molliri eius animus cæpit, & per vnum officialem, qui erat Christianus, aliosque Christianos, quos comites habebat, legationem admodum benignam instituit ad P. Visitatore, rogans vt ne operam suam in hoc negotio denegarent. Sed vt Pater, probè perspiciebat; quò vergerent eius conatus, & quid conueniret agere Lusitanos, ita negotium dicebat esse arduum & difficile. atque ita mensis integer Iconocamo, non sine magna molestia, exit. Pater autem sciens Iconocamum non habere à Quabacondono potestatem faciendi quicquā contra nauem, licèt eam iactaret, eumque reformidare responsum, quod Lusitani à Quabacondono expectabāt, ita rē vniuersam, nihil concludendo, transegit, vt Iconocamo & Cangonocamo abūde fuerit factum scias. Nam sanctè ei promiserunt, se in posterum causæ Patrum patrocinaturos, communefacturosque Quabacondonum, conseruari non posse consueta intèr Iaponios & Lusitanos commercia, si Patres Iapone exigātur. Interea cognouimus, Lusitanum supra dictum, cum Meacum attigisset, certiore reddidisse Quabacondonum de conatibus Iconocami & Cangonocami in extorquendo omni auro, eumque re intellecta, magno furore accensum in vtrumque, amicosque eos monuisse de impèdente eis periculo, ipsi certè, vt didicerunt Lusitanum redire cū responso contra se impetrato in fauorè Lusitanorum, cogitarūt de capessenda quamprimum fuga, post longā cum Visitatore, quē & postea ipse Cangonocamus inuisit, tractationem. Tandem Lusitanus cum equite Quabacondoni Nangasachum appulit, qui eques magna humanitate Lusitanos allocutus est, & grauitè in Iconocamum & Cangonocamū inuectus, apertè affirmans: Quabacondono vehementer displicuisse vtriusque factū, vt voluntati suæ omnino cōtrariū: se omnē Lusitanis in mercibus distrahēdis relinquere libertatē, mandauitque; officiales, qui molestiam Nauis attulif-

intulissent, conijci in carceres, & condignas de eis pœnas sumi. Scripsit etiam epistolam ad Iconocamũ & Cangonocamum, cuius exẽplum voluit dari Lusitanis, tam aculeatam & asperam, vt ipsimet mandarint Officialibus suis vincula injici, parumque abfuit, quin omnes in extremum exitiũ venirent. At post perpessas multas ærumnas Quabacõdonus eis noxã condonauit, sed ita, vt porrus Nangasachanus in posterũ cederet primariis à populo, qui dicuntur Ottonas, qui cùm omnes sint Christiani, non potuit nõ hoc nobis esse gratissimum, nempe seruitute hominum gẽtilium deinceps, quod non sine singulari Dei prouidentia accidit, vindicatis. Quanquam & aliud ex hoc euentu, diuino nutu, consecutum est bonum; nam Officialis quidam Iconocami existimans iam actum esse de vita sua, ob beneuolentiam à Patribus præstitam, manus dedit Christo, & sacris aquis tinctus est. Idem fecere quidam alii, & facerent plures, si libertas prædicandi fuisset, itaque his paucis, ad auertenda maiora mala, contenti fuimus.

Cùm deinde tempus aduenisset, quo Lusitana naus soluere solet in Cinam; Quabacondonus voluit respõsum mittere ad Viceregẽ, & quoniã adhuc habebat suspectã Legationem, nõ solũ epistolã ad Viceregẽ dedit admodũ arrogantẽ, vt diximus, verũ etiã capita quædã in Patres adiecit, similia iis quæ publicauit, dũ primò nos è Iapone exulare iussit, cõsingẽs, se eiicere P. quòd traderet legẽ impiã, & tẽpla Camis & Fotoquis idolorũ suorũ euertet, aliaq; faceret, cũ bonis moribus & legibus Iaponiẽ pugnãtia. P. Organtinus tũc agens Meaci effecit per quosdã Christianos, vt exemplar epistolę, & capitum illorum obtineretur, & ad P. Visitatorẽ miteretur. Vox cõmunis omniũ Christianorũ iuxta ac gẽtiliũ erat, naue depulsa, de nouo publicanda esse dicta capita, vt ita occasio daretur tollẽdis è medio Patribus, qui in Iapone remãsisset. Quare D. Christiani Meco scribebant, non opus esse aliud facere, quã vt ædes cæteris maiores euertentur, & Patrum fratrumque præcipua pars migraret in Cinam, pauci autem occulti remanerent, alioquin tam ipsos, quã Dominos, qui eos in ditionibus suis detinent, in maximum discrimen vocandos. Pater Visitator perlecto exẽplo epistolę, & capitum dictorum, scripsit P. Organtino, vt, quacunque ratione posset, efficeret, vt Quabacondonus epistolam mutaret; & si alius non sit, qui velit ei de ea re loqui, frater saltem noster Ioannes Rodriquez legationis interpres eum uideat, & dicat, Patrem intellexisse, quid ad Viceregem scripserit, eumque vehementer dolere esse illo modo scriptam, planeque constituisse, quandoquidem eam offerre non audeat, nec secum

quidem

quidem eam deferre. Dum P. Organtinus quærit hominem, qui causam nostram agat, ecce Deus mouet cor Gubernatoris Meacensis, Guennifoin, gentilis, Quabacondono valde addicti, & nomine prudentiæ, modestiæ, & fidei celebrato: etsi nonnihil abalienatus esset à nobis, quòd P. Visitator ab initio sibi non fuisset commendatus; etsi Pater officio suo in eo salutando non defuerit. Cùm ergo nomine P. Organtini frater quidam ei loqueretur, fortè ei aderat alius gentilis amicus planè ignotus, qui dum audit fratrem commendantem Gubernatori res Societatis, vicem dolens nostrorum, cæpit obsecrare Gubernatorem, ut velit Patrum causam agere, esse homines probos, quibus multi aduersentur, eosque deferant falsò apud Quabacondonum, nulli patrocinentur.

Commotus hoc sermone Gubernator respondit, se libenter obsecraturum, sed magnam fore difficultatem in mutanda epistola, quòd esset iam conscripta & signata, erat autem à quodam Bonzio composita. Quodam ergo die, cùm Quabacondonus cum dicto gubernatore, præsentè Quambiviendono & aliorum familiarium, loqueretur, petebat, num omnia essent expedita, quæ erant mittenda ad Viceregem, respondit autem Gubernator, esse, nec aliud superesse, quàm ut mitterentur. Replicabat Quabacondonus se vehementer suspicari, Legationem fuisse fictitiam, & Patres se fefellisse, ac proinde dubitare, num vlla munera velit amandare ad Viceregem. Tum Gubernator subjunxit, facillè posse cognosci rei veritatem ex interprete Legati & aliquibus Lusitanis, quos sua Excellentia posset curare ad se vocari. Et mox Quabacondonus, Rectè, inquit, loqueris, & confestim curauit eos accersiri. Venit ergo Ioannes Rodriges frater noster, cùm duobus Lusitanis, qui cum eo remanserant, quibus, antequam ingrederentur per Gubernatorem eundem, & alium gentilem, voluit indicari, se vehementer dubitare de Legatione, ac proinde libere diceret, quomodo res contigisset, & quod argumentum haberent à Vicerege verè profectam esse, deinde si remitteret ei munera, quis redditurus esset ei de ea re responsum. Respondit frater confidenter, quòd ad Legationem attinet, non posse eam in dubium vocari; cùm res fuerit omnino publicè gesta, ut quòd Legatus tanto comitatu aduenerit, tot regna transferit, tanto tempore in Cina hæserit, equos aliasque res Indorum proprias, quæque non potuerint occultari, adduxerit: & si Vicerex illa non misisset, quòd fieri non potuisset, ut alia via illa mitterentur: deinde, quòd Legatus publicè è naui cum quatuor Dominis Japonensibus è naui descen-

descenderit. Addidit præterea Excellentiam suam posse ex multis Lusitanis rem explorare, qui tunc temporis in portu & naui fuerunt. Ad hæc non potuisse confingi Legationem tam splendidâ & tam publicam; nam si ad aures Viceregis, vti omnino venire poterat, peruenisset, valde grauiter tulisset rem tantam nomine suo confingi. Gubernator quoque ne aliquid, quod in rem nostram faceret, adiungeret. Atque ita factum est, Deo iuuante, vt Quabacondono fuerit satisfactum, ipseque affirmarit, agnoscere se, ita se re habere. Idem confirmabant alij Domini, qui præsentés aderant. Quod verò ad munera attinet, quæ Quabacondonus cogitabat destinare ad Viceregem, subiecit idem frater, etiamsi satis sit in ea re testimonium omnium Lusitanorum, verè tradenda esse Viceregi; tamen, vt certius de re constet, posse eum mandare, vt socij aliquot Legati in Iapone obsides permanerent, donec ex India responsum de redditis muneribus afferatur. Ad quod respondit, rationi consentanea esse omnia, & idcirco subito dedit illi aditum, multaque percunctatus est, cum significatione approbationis responsum, & addidit, se hæctenus nunquam bene de his rebus informatum, Patres esse extra culpam; exilio causam dedisse quosdam ab iis institutos Christianos, qui exigua prudentia & nimio feruore contenderant omnes suos subditos adigere ad suscipiendam Christianam religionem, (videbatur autem digitum intendere in Iustum Vcondonum) qui multis persuaserant non solum vt sacris nostris initiarentur, verum etiam vt idola Chamis & Fotoquis euerterent, & subditos omnes ad ouile Christi pellicerent. Verum ille ea in re nullam culpam agnoscit, sed magnam potius gloriam suam, vt re vera est. Quærebat quoque, num omnes in India essent Christiani? Respondit frater, Indiam esse regionem maximam, in eaque varias esse sectas, & liberum cuique esse aditum ad Christianam, & ideo Patres in omnibus Indiæ partibus, nullo contradicente, eam diulgare. Ex quo responso consolationem aliquam accepisse videtur, nam subiecit, in Iaponia cuique liberum esse, sequi sectam quam velit. Sed quia Iaponia sit regnum Chamis, cui omnino repugnet doctrina Christiana, non posse eam bonam esse pro Iaponia, licet bona sit pro India. Addidit, placere sibi commercia Lusitanorum, velle se mittere quosdam salutatum Viceregem; permittere se quemque eam religionem colere, quam suscepisset; parum referre, etiamsi aliquot minorum gentium homines in Iaponia sint Christiani. Inter alia deinde quæsiuit à fratre, quare vnus è Patribus Legati officio functus fuerit, cum tamen omnes fuerint exilio multati.

Respondit, Patrem alias fuisse in Iaponia tempore Nabünangæ antecessoris, cumque post reditum in Indiam didicisset, suam Excellentiam peruenisse ad Iaponiæ sceptrum, & Patrum esse fauorem & Patronum, visum esse faciendum vt Iaponiam cum hac Legatione, quandoquidem iam aliquam Iaponiæ notitiam experientia ipsa collegisset, repeteret: Cum autem ex India discederet, nõdum ei constitisse de Patribus exilio multatis. Denique post longum sermonem, cum magna significatione lætitiæ, iussit afferri aliquot dona, quæ ad Viceregem erant mittenda, voluitque Lusitanum indui armis, quod erant quoque mittenda. Atque hinc omnes maiorem opinione spem conceperunt, feliciorẽ fore rerum nostrarum exitum, quàm vnquam fuerit expectatum. Gubernator inde fratri dixit, Quabacondono totam eius relationem placuisse. Subiunxit se non esse similem eorum, qui fingerent se esse fautores; & postea facerent omnia contraria. Hac occasione exposuit illi rerum nostrarum statum, demonstrauitque necessarium esse conscribi aliam epistolam ad Viceregem. Promisit se fauorẽ futurum, & effecturũ, vt epistola mutaretur, modò aliqui Patres pro obsidibus Nangasachi remanerent, sed a prædicatione diuinę legis abstinerent. Sic, inquebat, necessariò faciendum est, si me vultis habere patronum, si enim secus fiat, conicietis me in discrimẽ apud Quabacondonũ, & ex amico reddetis hostem infestissimũ. Habete patientiam modò; nam sublato Quabacondono, poteritis legem vestram propagare.

Idem frater postea fuit salutatum Iacuinum, nullo signo indicans se scire illum nostræ religioni capitalem semper hostẽ fuisse, licet exteriũs semper ostenderet se esse P. Visitatoris amicum. Hic Iacuinus falsus est, Quabacondonum post colloquium fratris valde mutatum, nec se mirari eum suspectas res nostras habuisse, cum multos secum habeat, qui pessimè de rebus nostris loquantur. Mõnuit, vt P. Visitatori scriberet, fortiter ferret ad tempus omnia. Sperari breui meliora, temperaret ardorem Christianorum degentium in Scimo, Patresque iuberet se domi continere, & a prædicatione abstinere; Quabacondonum velle præstari sibi obedientiam, esseque hominem simplicẽ, qui paulatim magis magisque placaretur. Multa alia quoque consilia dedit, vt & ipse animum mutasse videretur, reque ipsa declarauit se rectius affectum ad fidem Christianam. Non parum hanc Iacui ni mutationem promouit beneuolentia Nangasachi præstita eius Procuratori, gentili quidem, sed homini à natura probò, qui toto pectore recepit ic causam nostram Iacui no probaturum, vt & fecit, ei que dixit.

Fixit, si Patres non maneat Nangafachi, nullam Iaponiis amplius fore negotiationem cum Lusitanis, omnia commercia finem habitura, nauem non redituram: quo sermone planè mitigatus est.

Sub hoc tempus obiit vnicus duorum annorum filius Quabacondono, qua morte magnum accepit vulnus, Chamis quoque & Fotoques, orationesque Bonziorum in minore æstimatione esse cæperunt. Post diuturnum verò luctum & magnificas exequias, factus mansuetior, reuocauit ferè omnes, quos in exilium amandârat. Et nos cum Icondono magna spe lactabamur. Interim Gubernator capta occasione sermonem renouauit de epistola ad Viceregem mittenda, addens, Legatum sibi scripsisse, se valde dolere ob argumentum epistolæ, si eo modo perferat ad Viceregem, fore ingratiſſimam, & quoniam sua Excellentiâ vellet retineri cõmercia amicitiamque Viceregis, necesse esse, vt alia epistola longè à priore diuersa exaratur. Acquieuit Quabacondonus, & subito voluit aliam exarari. Sed quia Bonzij priorem scripserant, consilium mutauit: cumque postea cum gubernatore aliisque Dominis colloquens habere petebat, paratane essent omnia pro Vicerege; & responsum est, non superesse aliud nisi vt alicui consignentur & mittantur, tum ille querere, an conueniens sit Nangafachi aliquos ex eis relinquere obsides, & quot esse possint. Respondit Gubernator, si di videri relinquendos decem vel viginti, quoque plures relinquerentur, eo melius esse. Tum ille, sibi quoque idem videri, & nonuertendo se ad reliquos Dominos, specie sciscitandi, omnes simul respondere, idem sibi videri. Vnde apparuit, iam esse placatum: & ad contrinuanda commercia cum Lusitanis, obtinendumque ex sua legatione responsum, voluisse Patres remanere Nangafachi: Sed vt ostenderet, se non esse inconstantem, & magis haberet subiectos, consilium secutus est de retinendis aliquot Legati sociis.

Paucis pòst diebus frater Ioannes Rodriquez à Quabacondono vocatus est, vt commendaret ei munera & literas ad Viceregem, multisque verbis eum ambulando beneuolè allocutus est, affirmans, se velle habere magnum cum Vicerege cõmercium: Lusitanos & Iaponios fore vnum & idem, Patres in rebus actis vacare culpa, sed quia Iaponia sit regnum Chamis, non bene illi conuenire cum lege nostra. Omnino se optare vt magna inter vtrosque sit negotiatio, Lusitanos degere posse in quacunque Iaponiæ parte collibuerit. His & similibus verbis amicè eum à se dimisit. Gubernator quoque ei tradidit epistolam pro Patre Visitato-

re, qua indicabat, quandoquidem Quabacondonus mandasset, ut decem è sociis eius in Iapone remanerent, in posterum feliciorum fore rerum nostrarum progressum, prorsus commendans, ne hoc tempore rumor aliquis excitaretur.

Hoc successu minimè expectato plurimum recreati sunt omnes Christiani, videbaturque illis quasi restituti. Nam intelligētes epistolā illā terribilem, contra Patres scriptam, esse mutatam, decemque socios ex mandato Quabacondoni debere manere Nangasachi, planè colligebant, neminem deinceps accusationem in nos ullam inoliturum. Itaque noua lux omnibus videbatur oborta, & diuinæ prouidentiae potentiam admirabantur, quòd quo tempore nullum mali remedium superesse visum est, extremaque tempestas, digressio Patre, omnium imminere capitibus, serenitas vultus Quabacondono redierit. Ita factum est, ut fides in nouorum Christianorum pectoribus multum sit corroborata, & nos in tranquillitate magna & pace, ac in primis P. Visitator, vitam egerimus. Etenim cum necessarium esset eum in Indiam reuerrere, ne Quabacondono aliqua nouæ offensionis in Christianos occasio suppeditaretur, ipse verò & nos omnes in magno essemus mærore & angustia, si in tam afflictio statu res Christiana mansisset, magno beneficio affecti fuisset, si vel unum Patrem Nangasachi nobiscum retinere licuisset. Verum Deus totis his quinque annis persecutionis in nullis, quantumuis magnis, afflictionibus & turbis nos suo solatio destituit. Primum enim omnibus Patribus & fratribus firmissimam communicauit spem, omnium periculorum & difficultatum breui finem fore, simulque animū & pectus dedit, millies potius morte occumbendi, quam Christianum gregem deserendi in Iaponia: accedit, quòd in æstu tribulationum, & nouis rumoribus ingruentium grauiorum tempestatum, tanta in pace & securitate vivebamus, ut ipse P. Visitator obstupesceret, neque aliud esse poterat, quam ipsius Dei opus. Alterum solatium fuit, quòd benedictus Deus hoc ipso tempore tantam animi fortitudinem Dominis Christianis contulit, ut nunquam dubitarint; nos retinere in suis ditionibus, etiamsi vitæ & fortunarum omnium ipsis adeundum esset discrimen. Qua re semper iniecta nobis spes est, non permissurum Dominum Deum, ut causa tuendorum Patrum, illi iacturam faciant vel vitæ vel dignitatis suæ. Certè Dominus Protasius, aliique Domini, crebrò dictitabāt, desiderium pro amore Dei adeundorum periculorum, non tam imminuere in eis spem & securitatem, quam augere potius. addebant alij, cum Patres amore salutis Iaponiorum cum periculo

vita suæ remanere velint, conuenire, vt ipsi quoque ad conseruandos Patres in idem periculum se conijciant. Tertium solatiū fuit, quòd quo plus crescebant minæ persecutionis Quabacondoniana, de euellendo radicitus semine fidei Christianæ, hoc amplius Deo propitio fidei existimatio apud gentiles, desideriumq; Christiana sacra suscipiendi, creuerit, nec dubiū est, quin res sit omnino supernaturalis, si spectemus, quāto timore & tremore omnes seruiant Quabacondono. Nam etiam à maximis Dominis, quantūuis sanguine & genere coniunctis, mox atque in exilium abacti suat, summopere abhorruerunt, nec vllus inuenitur, qui vel minima eis fauoris aut amicitia signa exhibeat: nobis verò licet externis & alienigenis, & tantopere apud ipsum Quabacondonum exotis, maiorem quàm vnquam honorem & reuerentiam præstiterunt. Quartò voluit Deus nos etiam consolari, quòd Ethnicorū quorundam animos ad nos iuandos & è periculis liberandos excitauerit, vt Gubernatoris illius Meacensis, & Procuratoris Iacui, & aliorum, & quòd amplius, quòd ipsum Iacuinum impulerit ad suscipiendum nostri patrociniū apud Quabacondonum, & retinendam amicitiam Augustini Ecunocamindoni, ac Patris eius Aicumindoni, Arimandoni, & Omurandoni, omniumque aliorum Dominorum in Scimo. Vnde etiam si nobis malè vellet, ageretque cum dictis Dominis, vt nostros suis ditionibus exturbarent, nihilominus propter illos ab accusatione nostrorum abstinuit. Sicut & alij non ausi sunt nos accusare, quòd viderent Iacuinum ipsum ad gratiam Augustini conseruandam non solum non infestum esse Christianis, verum etiam eorum patrociniū suscepisse. Verum quia gratum fore Vestrae Paternitati existimo secundæ epistolæ responsum, a Quabacondono ad Viceregem datæ, subiungam illius exemplum.

EXEMPLVM EPISTOLAE QUABACONDONIS ad Viceregem Indiae.

DOMINE, Recepti literas, quas Dominatio Vestra è tam longinquis regionibus ad me misit, in quibus aperiendis & perlegendis vilus sum mihi videre longitudinem leucarum terra marique. Regnum hoc Iaponia, vt scribebas, cōtinet amplius Sexaginta Status vel ditiones, in quibus superioribus tēporibus magnæ fuerūt perturbationes & bella, nulla pax vel tranquillitas; multi enim impij & scelerati homines patriæ proditores in vnam conspirarunt sententiam de neganda suo Regi obedientia. Quæ

res inde ab adolescentia me vehementer afflixit & contristauit; capique à longè cogitare de ratione subiugandę huius gentis, totiusque regni pacificandi: fundamentiq; loco tres posui virtutes, nempe comitatem affabilitatemque sermonis in consuetudine hominum, prudentiam consideratam in rebus iudicandis, & egregiam animi fortitudinem & præstantiam: quarum præsidio totam hanc gentem subiuganti, & omnia regna in hanc vnus Imperij formam redege, extinctis impiis & sceleratis, promotis verò & adiutis operariis, qui in colendis agris laborant. Atque ita restitui his regnis pacem & tranquillitatem, paucisque annis Iaponiæ Monarchiam aded firmavi & constabiliui, vt nunc sit instar ingentis rupis, quæ loco moueri non potest. Vnde factum est, vt in omnibus quatuor partibus regni habeant Regem multa prudentia conspicuum, & rex vicissim omnes sibi ad nutum morigeros: Atque hoc ordine & exercui & declaravi potentiam boni Capitanei, cui hæc regna subiecta sunt, nempe, quia tollit è medio omnes sceleratos, & euellit radicitus omnes latrones terra marique grassantes. Ita sit, vt populi, familiae, omniaque regni loca mirabili pace & quiete fruantur. Præterea omnino decreui inuadere regnum Cinese: & intra paucos dies naues conscendam, neque dubito me victoria potiturum. Vbi ergo illud occupauero, poterit V. Dominatio facilius omnium rerum mecum habere communicationem. Quod ad Patres attinet, Iaponia est regnu Chamis, quem putamus eundem esse cum Scin, qui est omnium rerum principium. Hic Scin est substantia, ipsumque Esse verum omnium rerum, omnesque res sunt vnum & idem cum Scin, & in Scin resoluuntur. Qui in Scina vocatur Iutto, in Tescincu verò Buppo. In obseruatione deinde legum huius Chamis consistit tota politica gubernatio Iaponiæ: quæ si negligitur, nullum discrimen est inter Dominos & subditos: si verò seruetur, perficitur vnio & concordia, quæ debet esse inter Patrem & filium, maritum & uxorem. Itaque tota tam interna quàm externa gubernatio hominum, regnorumque, sita est in conseruatione huius vnionis & politiæ. Iam Patres quidem superioribus annis hæc regna ingressi sunt, vt aliam legem ad saluandos homines prædicarent; cæterum quia nos instituti & firmati sumus in legibus Chamis, aliam nullam legem desideramus: varietas enim opinionum & legum cedit in detrimentum & præiudicium regni: Quamobrem iussi Patres excedere è Iaponia, eorumque legem promulgari vetui, neque volo, vt deinceps in hoc regno nouam aliquam Legem annuntient. Hæc licet ita se habeant, tamen vehementer

desidero, ut stabilis inter nos maneat cōmunicatio, sic enim hoc regnum terra marique liberum erit à prædonibus. Omnibusque negotiatoribus merces aduehentibus potestatem facio omnia sine vlllo impedimento vendendi. Rogo V. Dominationem, ut hoc idem approbet. Munera, quæ huc misisti ex istis partibus Sur, omnia recepi, sicut in literis tuis erat perscriptum. Ego quoque ex istis regnis alia quædam transmitto, cum memoriali munerū, & nominibus eorum, qui dederunt. Cætera referet Legatus: quare nec ero longior, Data vigesimo anno Tenscii, ad vigesimum quintum septimæ Lunæ.

In fine erat sigillum & subscriptio.

Hæc est posterior illa epistola, quam frater noster Ioannes Rodriguez sermone suo extorserat, Prior enim erat valde, ut dixi, arrogans; unde ipse Quabacondonus, cum iterum hanc cum illa conferret, & quia lingua Cinenſi ei ignota scripta erat, declarari cuperet, dixit: Epistola illa fuit æquo acerbior, & difficile fuisset eam offerre Viceregi, quare Legato meritò displicuit. Quod ad hanc secundam epistolam attinet, cognouimus, multo futuram fuisse mitiorem & commodiorem, si non fuisset composita à Bōziis legis Christianæ hostibus; & quoniam nemo ausus fuit queri apud Quabacondonum de hac re, necesse fuit nos hac epistolæ forma esse contentos. Omnes deinde miraculi loco habuere, quod epistolam iam sigillo firmatam mutasset: nam ritu Iaponiorum spectato, moribusque Quabacondoni, id videbatur impossibile, ne diceretur, Quabacondonum coactum mutare, eo quod Legatus parui eam fecisset. Verum Deus est mirabilis in omnibus. Quod dicitur in epistola, ipsum effecisse, ut in omnibus obedientia præstetur Regi, nomine Regis, intelligitur Dairi, qui est genuinus & verus Dominus Iaponiæ, nunc autem tantum nomen obtinet Regis, ut aliàs scriptum est, tantamque habet autoritatem, quantam illi concedit Quabacondonus.

Quod ad virtutes tres attinet, de quibus gloriatur, duæ tantum aliquo modo in eum conueniunt, Prudentia & fortitudo animi; at tertia affabilitas eius talis est, ut nullus ei loqui possit, nisi e accomodet ad eius morem; neque ratio vlla potest ei afferri, nisi velit. Quod verò dicit se adiumento esse agricolis, & totum regnum pacificatum esse; verum est quidem nulla nunc esse in Iaponia prælia, sed pacem vniuersalē ob merum timorē illius; sed & illud certum est, nunquam agricolas in statu tam miserabili fuisse; nunquam etiam omnes alios homines, siue summæ siue infimæ conditionis sint, tanto seruitutis iugo oppressos fuisse, ac nunc sunt; nec

vident quemadmodum extricare se ex eo possint. Verùm ille non egrege laudes suas prædicare & amplificare.

Scripta fuit dicta epistola in folio octo palmos longo, & quatuor lato, quam studio curavit confici ad imitandam quadamtenus chartam pergamenam, qua in suis literis Vicerex vsus fuerat. Intus, folium multis floribus aureis erat depictum, & in Cullii formam cõplicatũ; impostaque est epistola sacco holoserico rubeo, auro & argento variè contexto, hic verò inclusus est pixidi more Japonico, quæ ob pretium & artificium tam fuit admirabilis, vt omnib⁹ Europæis tenuitas & excellètia operis possit esse stupori; Intus operta erat, & foris, quadã specie Sandarachæ, quæ in Iapone dicitur Vrosçi, cõfecta ex auro cõtuso, & in puluere minuto, distincta argenteis aureisque flosculis ita ipsi Vrosçi insertis, vt nemo capere possit coniunctionem, nisi qui totius pixidis structuram pernouerit, cuius species mirũ quàm venusta sit, & ad aspectum iucunda. Habebat deinde vtrinque aliquot rosulas, cum aureolis catenulis, encausto nigricantibus & resticulis pixidem astringentibus. Hæc verò pixis rursus alio sacco elegantiori recta est, & immissa in aliam pixidem perbellam, & claustris artificiosissimis munitam.

Vnde liquet quanto honore Quabacondonus afficere voluerit Vicerem. In eadem pixide erat & alia charta, epistolæ similis, in qua descripta erant munera, quæ offerri debebant, & nomina artificũ, veterumq; magistrorum, qui cõstrant arma ex ferro peructusto, quod in Iaponia magno æstimatur. Misit autẽ duo genera integrorum armorum arte discrepantia, quæ etsi ob tenuitatẽ, Europæarum lancearũ ictus sustinere nõ possent, tamen magni pretii fuerunt. Erant enim plena rosis, floribus, & variis animalibus aureis ad viuum ab optimis quibusque Iaponiæ artificibus elaborata. Quælibet armatura habebat suam peram sericam, insertam arcæ, quales Iaponi ex humeris gestant dum eunt ad bellum. Testæ erant hæc duæ arcæ sandaracha tam lucida, vt esset instar speculi; claustra eius erant inaurata, tam pulcre elaborata, vt potuerint seruire cõseruandis sacris Reliquiis. Ad hæc misit Nanguinatã, (quod instrumentum est bellicum, simile hellebardæ, sed longiore hastili) perinde ornata ac pixis epistolæ, sed alio genere & figurarum & artificij. Vagina quoque huius instrumenti affabre ex auro fuit elaborata. Misit quoque ingentem bipennem, vnumque gladium, ea magnitudine, qua ferè Iaponi vtuntur, & minorem gladiolum, qui sit loco pugionis. Hæc dona vt erant satis elegantia & ad aspectũ perpulcra, ita apud Iaponios pretiosa. Multa

ex illis hinc æstimantur quingentis, mille, bis, quater, & aliquando sexies mille scutatis.

Hoc ferè tempore, cum Quabacondonus cogitaret de aggrediendo bello Cinenſi, varios Dominos & belli Præfectos conuocauit, quibus voluntatem ſuam expoſuit: qui etſi in contraria eſſent ſententia, tamen omnes, nulla obiecta difficultate, decretum eius comprobarunt. Nam dixerat ſe hoc bello non abſtinerum, etiamſi proprius filius ad vitam reuocatus illud deprecaretur, imò ſiquis ea in re moueret difficultatem, ſe conſeſtim eum è medio ſublaturum. Quare aliquot menſibus vbique nihil aliud erat videre, niſi apparatus nauium, armorum, munitioſum, aliarumque rerum neceſſariatum in bellum. Catalogum conſecit Quabacondonus omnium Dominorum, ſuorum ſubditorum, quos voluit omnes ſecum bello intereſſe dempto nemine, adiuncto & cenſo numero eorum, quos quiſque ſecum adduceret. In omnibus his regnis de Scimo nominauit quatuor, eoſque ſibi valde addictos, quos non ſine omnium admiratione voluit eſſe quaſi capita omnium horum nouorum Regnorum, etiamſi alia multo his quatuor eſſent potentiora. Ex quibus, Deo ita diſponente, duo fuere Chriſtiani, nempe Auguſtinus Ecunocamindonus, Dominus dimidiæ partis regni Fingeniſis, & Cainocami filius Quambioindoni, Dominus maioris partis regni Bugeniſis. Ethnici verò duo fuere, Toranoſuque, Dominus alterius partis regni Fingeniſis, & Auguſtini capitalis inimicus, & Iconocami, Dominus alterius partis regni Bugeniſis, ac inimicus eiufdem Auguſtini & Cainocami. Mandauitque Quabacondonus vt omnes Domini Chriſtiani de Teſcimo comiterentur Præfectos Chriſtianos. Fuit ibi Dominus Protasius cum duobus milibus militum. Omurandus cum mille, Dominus Suſcima gener Auguſtini, qui iam erat factus Chriſtianus. Deinde ordinauit vt Auguſtinum comitarentur Domini Firandeniſis & Gotanus, qui licet gentiles, habebant tamen multos Chriſtianos ſubditos. Itaque Auguſtinus traheret ſecum exercitum quindecim milium militum, præter nautas, lixas, aliaſque operas pro conuehendis impedimentis non minore numero conductas; qui in regno Corai etiam ceperunt arma, & milites facti ſunt. Eidem Auguſtino Quabacondonus, ſingulari fauore, primum locum dedit in impreſſione faciendâ in regnum Corai, nimirum vt ille ſolus cum copiis ſuis illud ingrederetur, cæteris Dominis expectantibus in Suſcima, quæ 18 leucis abeſt à Corai, donec ab Auguſtino monerentur. Quæ res magnam apud omnes Auguſtino procreauit inuidiam & dolorem, ſed,

ut iam diceretur, fuit Augustino valde honorifica. Alterum præfe-
 ctum Christianum Cainocamum, 23. annorum iuvenem, voluit
 ut comitaretur Rex Bungenſis cū ſex milibus militum, ita ut cum
 quatuor milibus, quæ iam habebat, eſſent decem milia, præter
 nautas, alioſque, qui onera deportarent. Fuit hoc nobis omni-
 buſque Chriſtianis ſolatio maximo. E dominis Gentilibus
 Quabacondonus voluit Dominum Rioſogi adiuncto Forano-
 ſuque venire cum octo milibus, Regem quoque Saffumæ ad-
 iuncto Iconocamo, cum totidem. Interque omnes primarium
 locum conſignavit Auguſtino. Reliquos milites Japoniæ om-
 nes ſuos eſſe comites voluit; numerus autem omnium, ut ex
 Catalogo deſcripto, liquebat, erat trecentorum milium homi-
 num; e quibus milites erant ducenties mille. Ordo autem hic
 præſcriptus erat, ut iter inſtitueretur per regnum Corai, quæ eſt
 quaſi inſula, cuius vnum caput contiguum eſt Cinæ, & licet ſe-
 paratum regnum, Cinenſi tamen regi eſt ſubiectum & tributari-
 um. Et quoniam hoc regnum vno brachio maris a Iapone a-
 vulſum eſt, conſtituit Quabacondonus regnum Corai ſibi ſub-
 jicere, quod abundet commercio, ut inde facilius trajicere poſſit
 in Cinam. Dum omnia parantur, conſtitutum eſt, ut in præci-
 puo portu Scimenſi, qui Firando duodecim abeſt leucis, & dici-
 tur Nangoia, excitaretur ingens & vaſtum propugnaculum; ſe e-
 nim ibi velle commorari, & expectare cum tota claſſe, donec no-
 va afferantur de progreſſu quatuor Præſectorum vel Capitaneo-
 rum. Voluit & alterum propugnaculum exſtrui in Fuchinoſchi-
 ma, quæ alia eſt inſula inter Nangoiã & Suſcimam. Addidit ter-
 tium in Suſcima, decem & octo leucarum intercapedine a Co-
 rai, ut ita tranſitus eſſiceretur commodior. Horum propugna-
 culorum fabricandorum curam impoſuit quatuor illis belli Præ-
 ſectis, cæteris verò Dominis de Scimo eorum comitibus man-
 davit, ut eos iuarent, qui omnes ita maturarunt opus, ut ſex mē-
 ſium ſpatio omnia abſoluerint. Nangoianum cinctum fuit du-
 plici muro, ex quadro lapide & pulcro, uti Meacum, latique &
 profundis undique ſoſſis. Murus interior minor cæteris erat in
 quadrum centum brachiorum, in cuius complexu tot domus fa-
 bricatæ ſunt, tum pro Dominis, eorum ſociis, tum pro officiis
 mercatorum, hoſpitum, & ſimilium, ut cum viis ſatis amplis &
 rectis eſſicerent opidum ſatis bellum. Sed quod magis admira-
 zione dignum eſt, Meaco Nangoiam uſque quacumque trãſeun-
 dum erat, pro cuiuſque diei itinere omnes Domini, ex Quaba-
 condoni præſcripto, e fundamentis noua & ſegregia palatia in-
 ſua

Haec ditione crexerunt, sic ut dierum viginti interuallo quavis nocte cum omnibus suis in eiusmodi palatio pernoctaret. Et quoniam haec fiebant eo ipso tempore, quo parabatur, expeditio in regnum Corai, tanta fuit oppressio totius Iaponiae, ut res esset, Quabacondono interim nihil expendente, planè intolerabilis. Cæterum verbis exprimi non potest, quam prompti sint omnes in obsequio ei præstando; id quod apparet in his magnificis fabricis breui tempore excitatis, quæ in Europa non nisi multo tempore & impensis magnis perfici possent. Interim crebro hominum sermone ferebatur, institutum Quabacondoni infelicem exitum habiturum, rem esse coactam, & fore seminarium multarum in Iapone dissensionum; nullus enim erat, cui non bellum displiceret: omnesque Domini spe tenebantur, fore tandem aliquem vindicem libertatis, sed nemo inuentus est, qui primus operi manum adhibere vellet. Itaque necesse fuit omnibus, licet cum mænore & gemitu, rem prosequi. At Quabacondonus omni cura vacabat, & ad animandum suos, iactitabat se magnas facturum regnorum mutationes, ipsisque donaturum regnum Corai & Cinese; Dominosque Protasio tria regna addixit. At ille cum omnibus aliis Dominis ei quidem gratias egerunt, sed tamen potius oprabant particulam aliquam retinere sui status in Iapone, quam adire omnia regna ab illo promissa.

Quoniam autem Quabacondonus promulgabat se tertia Luna huius anni affuturum Nangoiae, cæperunt ex omnibus partibus Iaponiae, copia versus has oras mouere. Hic renouatae sunt afflictiones nostrae. Quamdiu enim Quabacondonus Meaci hæsit, poteramus in hac ditione de Scimo sine periculo versari: sed postquam cepit tendere in has partes, impossibile visum fuit, posse res nostras saluas & incolumes conseruari, & in metu non paruo eramus. Nam Domini Christiani nos commonuerant, ut quoniam Quabacondonus tam esset vicinus, omnes qui agerent in Collegio, Domo probationis, & Seminario, aliud commigrarent. Et quotidie Meaco scribebatur, ut deiceremus domus & Ecclesias Omuræ, Arimæ, & Canfaci, Patresque Europae reuertentur Nangasachum in habitu saculari Lusitanorum, fratres autem Iaponii separatim se reciperent in alias atque alias Christianorum ædes, ut hac ratione omnes manerent salui & incolumes. Verum ut hoc remedium nimis erat durum, & difficultatibus multis obnoxium, ita paruum afferebat consolationem. Denique Pater Visitator tractans de hac re cum Ecunocamindono, Domino Protasio, & Omuradono, antequam proficisceretur in regnum Corai

inuenit eos eadem, qua prius, animi fortitudine in sententia sua perstitisse; nec aliud consulere vel permittere, quam ut Patres manerent occulti, & tantum deferant ædes Arimenses & Omuranas, in quibus Toni voluerant quosdam suos cognatos habitare. Visum etiam fuit: imminuendum esse numerum Seminarii, ac è nonaginta manerent quinquaginta, nempe latinæ linguæ studiosi in nostris scholis. Nangalachum cum Patre Visitatore venerunt aliquot Patres & Fratres, qui vocabantur Fungenses & Firandenses. Nam Pater sub nomine Legati poterat eos apertius secum retinere.

Sub hoc tempus Quabacondonus, ut spectaculo aliquo recrearet Dominos, quos secum habebat, & simul declararet, quantæ animi confidentia & quiete aggredetur expeditionem Cinensem, atque etiam famam celeberrimæ cuiusdam Venationis olim factæ a magno Præfecto Domino Ioritono, qui totius Japoniæ Imperium tenuit, obscuraret; constituit vnâ aliam omnino regiam ex variis auium generibus instituere. Qua de causa multis magnis Dominis aliisque stipatus abiit in regnum Oiarense, ubi aucupium tam felicem habuit successum, ut capta sint plusquam triginta millia auium omnis generis; inter quas multi erant falcones. Quamuis ut plus recrearent Quabacondonum, & aucupium esset solemnius, adjunctæ sint plures aliæ mortuæ volucres, quas Iapones certis condimentis vnâ cum plumis norunt in diurnum tempus conseruare. Finito hoc aucupio, magno apparatu Meacum Quabacondonus reuersus est. Præibat, qui millia illa auicularum in arundinibus inauratis deferebant. Hos proximè sequebantur multi equites splendide vestiti, portantes magnum numerum falconum aliarumque volucrum. Post hos permulti equi eleganter ornati freno ducebantur. Hinc subibant duæ Coccis vel lecticæ ornatu prænobili: post quas deportabatur Quabacondonus in lectica alterius formæ, quæ in India dicitur Palangia, factaq; erat in Cina singulari artificio, & ei oblata à Patre Visitatore, cum ageretur de mutanda epistola prima ad Proregem scripta, quam vehementer ei placuisse inde constat, quod in omni celebri actione, ea utatur. Postremum locum tenuerunt innumeri Principes & Domini vario tum suo tum equorum suorum cultu & ornatu splendidi, ad oblectandum magis Quabacondonum, qui triumphantis instar Meacum cum infinito hominum clamore plausuque ei gratulantium per vias turba ingressus est.

Cum autem iam tempus appropinquaret, quo in Cinam nauigandum esset, primum Quabacondonus decreuit nepotem suum

Inangondonum declarare successorem & totius Iaponiæ Dominum, ut vices suas tempore belli obiret. Mandavit itaque ut Dairi in dictū Nepotē dignitatē trāsferret Quabacōdoni, assumpto nomine Taicusama, id est, Magni Domini. In eum autem modū hæc translatio peracta est, ut etiam si nepoti suo cum nomine redditus maximos attribuerit, ipse tamen is manserit, qui prius fuerat. Indicto die huius translationis, iussit adesse omnes Iaponiæ Principes, ut obedientiā huic nepoti promitterent. Qui magna cū pompa adiens Dairi, ut dignitatem illam ab eo susciperet, donatus fuit propugnaculo Meacensi & palatiis Quabacondoni, ut in iis habitaret.

His peractis ad initium tertiæ Lunæ iter ingressus est per Nangoiam, cū iam mandasset, ut Augustinus transiret in Regnum Corai, & alii Præfecti expectarent in Suscima. Vigesimo ergo sexto die tertiæ Lunæ peruenit Nangoiam, ubi, annumeratis cæteris Dominis, inuenta sunt ducēta hominum milia, exceptis iis, qui à Præfectis quatuor ducebantur. Interim Augustinus cum suis & octingentarum nauium classe appulsus est ad Coraium. In cuius exercitu cæteris antecelluit D. Protasius, etsi enim bis mille tantum milites sibi adjunxisset, tamen armorum nauigiorumq; splendore omnes in sui admirationem concitauit. In ingressu regni Coraiiani duo propugnacula vi expugnarunt, in quibus Coraiiani magnam fiduciam collocarant, erant enim excelsis communita muris, & robore militum, & tormentis muralibus, binos palmos & dimidiatum longis, quæ globorum vice eiciebant sagittas ligneas ferro bifurcato cuspidatas fragore maximo: sed quoniam inanis ictus est huiusmodi telorum longius disiunctis, Iaponii instructi fistulis æreis, apud Coraianos ignotis, statim eos à muris abegerunt, & scalis ex arundine crassa in hanc rem confectis, atque in mænia coniectis, statim conscenderunt, & vexillum in iis constituerunt, repugnātibus quidem Coraianis ad breue tēpus, sed mox turpi fuga dilabentibus, cū 5 milia hominum ex eorum parte cecidissent, ex Augustini verò 100 dūtaxat desiderati essent, quadringenti verò vulnerati. Expertus Augustinus Coraianos non posse diu impetum sustinere, deliberauit de toto onere honoreque belli huius in se suumque exercitum suscipiendo, & de petendo regni meditullio, ipsaque vrbe regia, non expectatis Collegis suis belli Præfectis; cui consilio omnes Domini, qui cum eo erant, subscripserunt. Facinus sanè audax & pænè temerarium hoc in Augustino fuit, sed prudentis & fortis animi index. Verum diuturna mora Præfectos in Suscima euentum belli expe-

expectantes ita malè habuit, vt etiam ante auditum nuntium de expugnatis propugnaculis apud amicos Augustinum in suspicionem vocarint de affectato honore totius prælii. Quare cognita Quabacondonus, etiam antequam Nangoiam peruenisset, ita perturbatus est, vt subitò mandauerit reliquis Præfectis è Suscima trajicere. Vbi autem Quabacondonus Nangoiam attingeret, noua accepit de duplici munitione occupata, Augustinumque prosequendo victoriam pergere ad Meacum Coraianorum, hoc est, ad sedem regiam, eamque inuadere velle: quòd ipse Augustinus scripserat, simulque petierat, vt reliquos belli Præfectos & Dominos mitteret, ad inuadendum ex omni parte regnum, & muniendam milite propugnacula, quæ iam cæpisset, & caperet deinceps. Nec enim sibi satis militum esse ad locorum expugnatorum firmam custodiam. Quo nuncio ita lætitiis omnibus incessit Quabacondonus, vt palam affirmaret, in tota Iaponia neminem esse Augustino comparandum: Sed neque Nabunangam neque se vnquam cognouisse hominem tanta virtute & robore animi præditum. Ego, inquit, sciens quibuscum & quibus viribus bellum gererem, paulatim omnem Iaponiam mihi subiugavi: At Augustinus breuissimo tempore, exiguis copiis, ausus est pedem inferre in regionem exteram, & regnum maximum Coraianum tam gloriosa victoria sibi subicere. Quare, inquit, ego multis eum donabo regnis, & faciam eum Dominum Iaponiæ post me præcipuum. Addebat sibi videri iam à mortuis resurrexisse suum filium, & si quis auderet res ab Augustino gestas criminari vel alleuare, se graui pœna eum castigaturum, nec curaturum, num ratione an iniuria id tentasset. Hoc sermone nomen & fama Augustini apud omnes ita celebrari cæpit, vt ne æmuli quidem malè de eo loqui auderēt, verum etiam palam eum coram Quabacondono collaudabant.

Regnum hoc Corai patet in longum plus minus centum leucas, in latum verò sexaginta: & licet eius incolæ natione, lingua, & robore corporis, (quod eos Chinesibus reddat formidabiles) sint distincti à Chinesibus, tamen quia tributum pendunt Regi Cinesi, & cum eius subditis agitant commercia, videtur leges, vestitum, instituta, gubernationemque Censium sectari. Confines sunt ex vna parte Tartaris aliisque gentibus, cum quibus nunc pacem colunt, nunc bella gerunt. Cum Chinesibus verò perpetuam habent pacem. Valent arcu & sagitta, cæteris armis, quæ pauca vel vitiosa habent, minus. Itaque æquari non possunt Iaponiis, quibus ob bella continua in armis exercitatio

est, & natura magis sunt animosi & fortes, fistulis ferreis, lanceis, & machæris præstantibus instructi. Tantùm, re nauali Coraianis atque etiam Chinesibus cedere coguntur, ob magnitudinem & robur lignorum, quibus in mari vtuntur. Itaque si mari classibus certandum esset, non dubium est, quia vtriusque inferiores essent futuri. Verùm nunc, vel quia nihil cognouere de aduentu exercitus nostri, vel quia ignorarunt instrumento nauali se posse esse superiores, vel quia Deus eos voluit punire, permisit vt omni præsidio nauali essent destituti, nostrique nullo resistente in eorum regnum descenderent.

Cum fama victoriæ Augustinianæ notabiliter etiam cæpit au-gescere exercitus, & nauæ alii que innumeri, qui curam gerebant impedimentorum, vt erant à pueris in armis exerciti, ita arma capessabant, Coraianis mancipiis suas vices implere iussis. Tantis autem terror aduentu Augustini omnibus incussus est, vt arces & propugnacula omnia, quæ transibat, præsidii destituerentur, omnesque homines contenderent in Urbem Regiam. Interea verò, dum alii præfecti Suscima & Nangoia depulsi cursum tenent versus Corai, Augustinus propius urbem regiam castra mouet; à qua cum tridui interuallo tantùm abesset, ecce occurrunt viginti milia hominum, quos primo impetu, tribus octis milibus, in fugam coniecit. Proximus verò regiam vrbi, trajecto flumine, in angustiis quibusdã fortiter depugnauit cum octoginta milibus, è quibus octies mille contrucidati, alii multi aquis fluminis suffocati sūt. Hic Augustinus dū duos dies subsistere iubet copias omnes, vt paululum à labore respirarent; Rex Corai videns se ab hoste obfessum, atque in varias regni oras multos alios irrucro Dominos acie infesta, cogitauit, statione vrbis cum suis militibus deserta, recipere se in intimam Cinam. Quod facile potuit per commoditatem plurimorum equorum, quos ibi habebant, perficere. Secundo ergo vel tertio die post Augustinus, nullo repugnante, urbem regiam ingressus est, occurrentibus qui remanserunt cum multo comiteatu atque muneribus. Ita Augustinus, cum aliis Capitaneis comitibus suis, factus est Dominus regiam Vrbs, totumque victoriæ honorem fecit suum: etiamsi enim hoc ipso tempore aduenissent reliqui præfecti, & multi è Nangoia, tamen inuenerunt omnia iam esse confecta.

Quabacondonus cognita hac secunda victoria, honore, quantum potuit, Augustino detulit; tam multa præclare de eo aliisque eius sociis Præfectis locutus, vt si vel vna pars ex decem promissis eis contingeret, essent multo maiores, quam sunt, & Augu-

Augustinus esset omnium in Iaponia primus. Iamque tanta est nominis eius celebritas in aula & Iapone toto, ut in omnibus circulis & compitis sermo sit de eius fortitudine & præstantia, eo quod intra viginti dies tam ingens regnum sub imperium Iaponiæ subiunxerit. Omnes autem Domini eum prædicant beatum, attoniti ob existimationem nominis immortalis, hoc facinore partam, & Quabacondonus subito ad eum, ut Victorem & Domitorem Coraianorū, misit ei honoris loco machæram ancipitem & equum, quod apud Iapones summi honoris Symbolum est; atque hoc ipsum Nabunāga olim munus misit Quabacōdono, si quando in prælio regnū aliquod expugnaret aduersus Morindonū. Atque ex hoc euentu non modò à Christianis, verum etiam ab ipsis Ethnicis, cognita est Dei Christianorum potentia, & erga suos providentia, nempe quod flagrante tanta persecutione, suæ diuinæ maiestati placuit victoriam, totiusque belli istius gloriam, in Dominos Christianos transferre. Quare non dubitamus eos potentiores & illustriores fore, quam vnquam fuerint.

Hinc factum est, ut naus Cinenſis in Iaponia hibernarit; qua occasione præſentia Patris Viſitatoris non ſolùm nobis magnum ſolatum attulit, ſed & omnibus Chriſtianiſ, qui per tot hominum diſceſſum, in bellum cum Quabacondono eiufque Præfectis præſectorum, proſus ſe deſertos fore putabāt, ſi Pater Viſitator, in quo omnem fiduciam locarant, non remaſſet. Sed apparuit ſanè ſingularis in nos Dei providentia & amor, quod præter morem voluerit nauem in Iaponia hyemare. Nam, cum Quabacondonus parta illa victoria conſtituiſſet reuerti in Scimo, ſtabant omnes quieti & tuti ſub eiufdem Patris tutela; qui ubi intellexit eum Nangoiam ingreſſum, curauit eum per Ioannem Rodriquez fratrem & nauis Luſitanæ Præfectum ſalutari. Ut enim id faceret, Meaco ſcripſerant Chriſtiani, qui in locum eorum, qui præfecti ſunt in Corai, ſucceſſerant.

Fuitque gratum Quabacondono, videre Capitaneum maiorem Luſitanorum, tot ſtipatum Luſitanis ſplendide veſtitis, totque nauibus inſtructum venientem cum fratre Ioāne Rodriquez: petiitque à fratre, ut valeret pater Viſitator? Num placuiſſent munera ad Viceregem miſſa? addiditque ſibi placere, quod pater remaſſerit, deberetque ipſum fratrem cum illo manere. Reſcribens poſtea ad patrem, in reſponſione magnum fauorem declarauit erga nauis Capitaneum. Denique cum eum per horas duas familiariter detinuiſſet, cum magnis beneuolentiæ ſignis dimiſit. Poſt reditum Capitanei frater Rodriquez, plus unum menſem abſens,

rurſum

rursum sæpius alloqui cepit Quabacondonum, à quo semper beneuolè exceptus est. Postea ob inualetudinem rediit Nangasachum; quare cognita Quabacondonus, sciscitatus est, quare non ibi, ubi ipse degeret, fuisset curatus? Respondit Iacuinus, eum, cum externus sit, opus habere aliis cibis & medicamentis, quam ibi haberi possint, & acquieuit. Ita factum est, vt per colloquia crebra, quæ ratione legationis habebantur, Quabacondonus indies humanior & affabilior euaserit. Nec tamen desideratæ nouæ occasionis turbarum & afflictionum, quòd certò constat Quabacondonum dixisse, si felix esset exitus belli Cinenfis, se mutaturū status, & Principibus Christianis assignaturum Coraianum & Cinenfe regnum, gentilibus dominis in ditiones Iaponiæ eorum loco substitutis. Quæ sanè res cederet in ruinam & exitium totius Christianismi, nec enim Christiani vllum locum haberent, in què sese reciperent. Et quamuis Augustinus iam P. Vistatorem certior reddidisset, de permutacione statuum; Iacuinus verò Augustino scripsisset, Quabacondonum prorsus statuisse permutare Status Scimo, & consequenter Statum Augustini, Arimensem & Omuranum; idemque significatum esset Arimandono & Omurandono: tamen Deus O. M. misericordiæ suæ oculis dignatus est respicere orationes seruatorum suorum fidelium, qui eam ob rem in summo luctu & lacrymis racebant, & subministrare hoc remedium. Coraiiani, ubi animaduertunt regem suum cum abstractis copiis esse in tuto, maximam partem, quanto poterant cõmtearū secum sublato, in montes & syluas se abdidere, tantoque odio & indignatione in Iaponios exarsere, vt ne promisso quidem saluo conductu ex latibulis istis elici potuerint. Itaque Iaponij licet propugnacula aliaque loca munita in sua habeant potestate, tamen quia desunt eis homines, qui terram colant, & alia necessaria ad vitam suppeditent, necesse est omnia retro sublapsa referri. Ad hæc viæ publicæ ita obsidentur a prædonibus, & alijs, vt nisi Iaponij simul omnes in viam se dêr, ex improuiso, globo Coraianorum è syluis erumpentium obruantur. Præterea magno numero Coraiiani se recepere in vicinas insulas, vnde multis ijsque gradibus nauibus in nostras paruas & debiles, cum magno Iaponiorum damno, impetum faciunt, & multas hæctenus demerserunt. Quamobrem omnes Domini qui degunt in Corai scripserunt Quabacondono, necessarium esse, vt exercitus ad aliquod tempus non se loco moueat; ob pericula quæ, progrediendo longius, adirentur. His nouis Quabacondonus, etiamsi iam paratus esset ad iter Coraianum ad institvendam regni diuisionem, a propo-

sito reuocatus est, & beneuolentiæ plenas literas ad omnes dedit, iussitque vt essent securi, se intra triennium nihil acturum de mutatione statuum. Itaque magno animi angore liberati sunt. Nam etsi non magna spes ligenda sit in eius verbis, tamen confidimus eum saltem hoc anno nihil attentaturum. Quid postea futurum sit, solus Deus scit. E Iaponiis in Corai nunc versantur plures ducentis milibus, qui mandato Quabacondoni per totum regnũ sunt distributi. Augustinus agit in extremis oris Cinarum, sed quia maximè flumine tres leucas lato auulsi sunt à regno Coraiano, & magnis abundat nauibus, & littora innumerabili hominum turba communierunt, successus belli prorsus anceps relinquitur & dubius. Neque scimus, an hoc anno Iaponij longius progressuri sint.

Hoc temporum statu cum Quabacondonus declarasset, se non profecturum in regnum Corai, nisi tertia luna sequentis anni, voluit semel redire Meacum, dum autem est in procinctu, Tonus quidam in regno Salsumæ impatiens tyrannidis tentare voluit fortunam in hunc modum: Ingressus est cum suis regnum Fingense, & publicauit mandato regis Salsumani se bellum mouere; omnes Dominos Iaponiæ in Quabacondonum coniurasse. Re intellecta, vt omnes tam erant rerum nouarum cupidi, multi Agricolaë Fingenses se ei adiunxerunt, & subito munitiones Augustini & Taranluche, putantes eas ab omni præsidio desertas, inuasere. Sed qui intus erant abditi milites, omnes ad vnum cum suo Tono ingressos contrucidarunt. Et hæc rebellio, quia nulla coniuratione aliorum capitum nitebatur, cum morte Toni extincta est. Quabacondonus verò Fingum mox amandauit Acanodangium cum magna militum manu, vt reos castigaret, inter quos vnus fuit Tonus Christianus Insularum Amacusi, dictus Comotondonus; qui, vti facile credidit, & proprius Salsumam mouit; vt negotium, parum sanè prudenter, vrgeret: ita in discrimen vitæ omnes illarum Insularum Christianos vocauit, & nos quoque, in summam detrusit afflictionem, timentes ne harum insularum Dominos Quabacondonus loco moueret, in quibus magna nostrorum pars versatur. Verùm Pater Visitator confestim obuiam iit periculo, impetrando, vt Georgius Giansengindonus, qui Fingivices gerebat Augustini, hoc negotium componeret cum Aconodangio, vtque dictus Tonus Christianus in aliam ditionem se reciperet, suis terris Augustino relictis, vt sic remanerent cuidam eius filio, qui in Corai natebat Augustino. Et vt Georgius iste pius est & ardens Christianus, promptè voluntati Patris est obsecutus, & Insule illæ nobiscum

nobiscum ab impendente hac calamitate liberatæ fuerunt. Post hæc Quabacondonus morari voluit Nangoiæ, quod nobis non fuit incommodum, & non leuem attulit consolationem.

Hoc ipso tempore Deus quoque nos non parum recreauit prosperis successibus Iusti Vecondoni, qui, vt aliàs scriptum est, eadem de causa eodemque die nobiscum exulare iussus est, etiam si ante triennium opera fratris Quabacondoni anno præterito defuncti, licentiam obtinuerat in quacunque Iaponiæ parte viuendi, modò in quinque regnis; dictis Guochinai, Meaco finitimis, nec sedem figeret, nec militarem rem tractaret. Quare Fascibu Chicofandonus trium regnorum Dominus recepit eum in regnum suum Canganum, viginti sex fascibus orizæ ei attributis, adiuncto augmento hoc anno sex milium. Hic postea, cum eodem Domino in bellum Cantanum profectus, tam præclarè se gessit, tamque egregia edidit facinora, vt Quabacondonus certior factus, non potuerit non eius laudes prædicare, & quamuis indicasset se nolle hominem etiam post tantas res gestas in suum conspectum venire, aut pristino statui restituere, aut eius opera & industria vt; tamen cum aliquando sermo de Iusto in eius præsentia incidisset, mandauit vt in conspectum suum adduceretur, & in gratiam reciperetur, & cum ille ea de causa contulisset se Meacum, iussit eum venire huc in Scimo, vt videri posset. Denique per id tempus, quo commoratus est Nangoiæ, in conspectum admissus est, quod in Iaponia signum est reconciliationis, eumque paucis verbis humanitate plenis est allocutus. Duobus autem diebus post inuitauit eum ad Sucian oiu, id est, ad certum bibendi ritum, qui tantum vñtatus est cum magnis & valdè intimis Dominis: quod omnes testati sunt fuisse summi fauoris argumentum. Et licet adhuc nihil actum sit de assignando illi aliquo Statu & dignitate, tamen magnam attulit omnibus voluptatem sola eius reconciliatio. nunc enim ei copia facta est vbiicumque locorum degendi, atque etiam familiariter cum Quabacondono tractandi. In hac felicitate sua ipse nihilominus tam pius est & religiosus, vt scripserit P. Visitatori, se maiore cupiditate teneri agendæ vitæ primatæ & a turbis remotæ, quam aulicæ, & si posset, omne onus gubernationis in humeros non resumere: Sed propter coniugem, liberos, & cognatos, huic desiderio satisfacere non potuit, id tamen illum magnopere solabatur, quòd diuina gratia omni periculo & afflictione liberatus esset.

Aliud quoque solatium Deus attulit nobis, nouo quodã pro-

digio, vel potiùs miraculò S. Crucis recens in ditione D. Sancij Omurandoni patefactæ, ea forma & modo, quo apparuere ante biennium in ditione Arimensi, non sine stupore omnium: Idque eo maius est, quod quo tempore Quabacondonus in hoc Scimo erat venturus, & nos omnes cum populo Christiano in summo luctu, ob sublatas cruces & primarias domos à Patribus desertas, eramus, hoc miraculum in apertam lucem cum immèso nostro gaudio, omniumque Christianorum in sua fide eximia confirmatione, productum fuerit. Septimo igitur Februarij huius anni 1592, die Veneris, in opidulo dicto Fucundo, tribus passuum milibus hinc disiuncto, Christianus quidam Ecclesiæ vicinus nomine Mathias, mandauit filio suo Simoni, vt arborem quandam alioquin fructiferam, quòd toto biennio nullos fructus reddidisset, & exarescere cæpisset, amputaret. Nomen arbori est chachinochi, quæ producere solet fructus rotundos non abimiles pomis, qui instar nostrarum ficuum in totum annum sicci conseruantur, suntque excellentes & communes, edunturque virides, maturi, & aridi. Cùm ergo dictus Simon hanc arborem in diuersas partes, ad conficienda ligna, secaret, diffusus est arboris truncus, & ex vtraque ligni parte, prorsus vt contigit in prouincia Arimensi, quatuor cruces patefactæ sunt; binæ seorsim, vna alteri, maior minori incumbēs, cum suis brachiis, titulo, & pedibus, affabre factæ, & coloris atrii, cùm tamen lignum arboris esset valde candidum.

Inuentum hoc non fuisse humanum ab omnibus agnitum est, tum propter coniunctionem vtriusque partis ligni, quando coagmentantur, tum quia ater color aliud lignum penetrauit ad consistudineti vnus Realis. Mox vbi prodigium hoc apparuit, accurrerunt multi Christiani, & certiorum Patrem Visitatorē, quī animarum illius ditionis curam gerebat, reddidere. Is Patrem alium eò amandauit, qui facta diligenti inquisitione, deprehendit rē ita se habere, vt rumore ferebatur. Cùmque Christiani omnes maiorem in modum cuperent venerari dictas cruces, & festiuo ritu adorare, visum est Patri, ad cauendos tumores & concursationē populi, in loco decenti cruces esse recondendas, tantumque ostendēdas Lusitanis, & D. Sancio Omuradono, qui ad eā adorandā cum multis suis equitibus venerat; qui incredibili lætitia animi gestierunt in earum aspectu, dicentes: Dominum Deum sanctis istis crucibus, nouum planè sibi indidisse animum, & imprimis, quòd placuisset ei, non minùs honorare suæ ditionis Christianos, quā ante annos duos in regno Arimensi simili apparitione honorasset. Repolite sunt ambæ partes, vt inuentæ sunt, in thecam Reliquiariā, donec

donec, adiuuante diuina gratia, tum hæc tum illæ cruces Arimenses congruenti solemnitate honorentur & celebrentur. Similiter cæteri omnes Christiani, per Iaponiam dispersi, ex hoc prodigio & mirum in modum animantur, & planè coniecturam faciunt, & firmam fiduciâ concipiunt, cùm Deus hoc ipso tempore Quabacondonianæ persecutionis illas SS. Cruces patefecerit, fore ut eo magis exaltetur Crux Christi, & per totam Iaponiam colatur, ac in primis ut ditiones illæ, in quibus repertæ sunt, Arimensis & Omurana, etiamsi nunc maximè obnoxia sint periculo persecutionis, beneficio crucis factæ tectæ conserventur. Vnde ex toto harum litterarum decursu liquet, nouellam hanc Ecclesiam similè fuisse his annis. Naui magnis tempestatibus agitata, quæ nunc secundùm proram ita in undas demergitur, atque si a fluctibus absorbeatur; nunc rursus celsis supereminet undis, atq; ita iter sanctæ Crucis, quam per Iaponiam prædicamus, prosequimur. Harû sanctarum crucum effigiem ad Paternitatem Vestram mittimus. Et quamuis in diuisione ligni particula brachii vnus crucis diuulsa effecerit, ut proportionem suam non seruarint, tamen adhibita diligentia inuenta tandem est in manibus cuiusdam Christiani, qui eam, cùm omnes reliquias arboris in terra relictas colligerent, sustulerat, quam cùm P. suo loco restitui iussisset, euasit crux cum suo brachio bella & perfecta.

Non parum etiam nouelli Christiani in fide confirmantur, miris quibusdam operibus, quæ Deus inter ipsos operari subinde dignatur, ut dum beneficio votorum, pænicentiarum, & orationû, quas faciunt, avariis morbis liberantur. Et ut ex variis Patrum epistolis cognouimus multi egri solo potu aquæ benedictæ, ad quâ, peculiarem semper Iaponij affectionem habuere, varias infirmitates depulere. Alij deportati ad templum & S. Crucis pedes, dicta Dominica oratione, alijsve præstitis pietatis operibus cû vera fide, sanitati restituntur. Nonnunquam etiam cõtigit ut gẽriles, ex Christianorum institutione eisdem remediis vsi, salutem corporis subito recuperarint. & mox etiam animi, dum cum tota familia ad Christum conuertuntur. Alij etiam nuncupatione votorû, quicquid petiuere; obtinuerunt. Denique Ethnici, cû vident energumens (qui in Iaponia non desunt) solo medio reliquiarum, exorcismorum, & orationum siue à Patribus, siue ab aliis Christianis liberari, plurimum cômouentur, ut veritatem religionis Christianæ intelligant, & Baptismo suscepto, sequantur.

In insula Sichi accidit incendi domum cuiusdam antiqui Christiani, qui in Oratorio suo affixam habebat imaginè Beatif. Virg.

cum puero IESU, & vt erat domus lignea, cooperta straminibus, de nocte ab inimico inflammata, tanta ignis vehementia conflauit, vt vix homines flammam euaserint, cumque omnia redacta essent in cineres, dum Dominus domus locum accommodat ad nouam domum excitandam, ecce in medio cinerum inuenit tabulam integram cum omnibus suis ornamentis, & fumo tantum aliquantulum tinctam. Quo casu tanta consolatione homo ille affectus est, vt statim cum imagine dederit se in viam ad quarendum Patrem, & corroboratus in fide, plus beneficio huius miraculi lucratus est, quam amiserat domus conflagratione.

Vetula quædam in prouincia Arimensi, cum haberet filiam grauiter affectam, totam noctem consumpsit ante imaginem Saluatoris, in orando Deo pro eius salute: filia vero cum eodem tempore oraret ante imaginem sanctissimæ Matris, quam habebat affixam in capite lecti, visa est ei imago e loco, in quo erat, discedere, & se prosternere in ipsius pectus: vnde cum maximam caperet consolationem, deprehenderetque se morbi angoribus liberam, mox cepit inclamare matrem, eique rem totam percensuit: manens autem tota sana surrexit. Ambæ deinde peregrinatum ierunt ad Ecclesiam Scimambaranam, omniaque narrarunt Patri, qui ad nos hoc exemplum describens, in eadem epistola addidit, multos ægros, vi aquæ benedictæ, sanitati restitutos: atque etiam Euangelij sancti recitatione, quod speciatim contigit duobus puerulis, qui cum essent in agone, eosque mater multis lacrymis Deo commendaret, & Patrem, eius rogatu, Euangelium recitaret, & pro illis oraret, ambo secundum fidem eius sanati sunt; ipsa quoque mater confessæ est, eos non nisi supernaturaliter, virtute S. Euangelij, sanatos. Alia fuit, quæ Christiana quidem erat, sed more Ethnicarum multis precibus fatigabat idola Chamis & Fotoques, aliisque superstitionibus erat addicta. Hæc in infirmitate memor aquæ piacularis, vehementer petiit eam sibi suppeditari: eamque magna fiducia bibit, cum firmo proposito, si reualesceret, instituendi vitam Christiana femina dignam; Dominus Deus eam exaudivit: conualuit, viuit Christianam & constanter in sancta fide.

Ethnicus quidam e regno Bungeni (is qui suis calumniis apud regem causam dedit mortis sancti Ioran, & persecutionis excitata in Christianos) decubuit terro quodam morbo, quo os & lingua eius computrescebant, & tandem excidebant, quo & infeliciter extinctus est. Hæc mortem omnes Christiani attribuerunt vindictæ diuinæ, in eum propter invidiam & cõuitia in Christianos petulæter iactata grassanti & in sua religione non parum sunt confirmati.

Alius Ethnicus, cui rex Bungenſis assignarat arcem, in qua Ecclesia nostra fuerat, cum vellet ibi ædificare, monitus est à quibusdam, videret quid ageret, stetit eo loci Ecclesiam, non immunè fore ab ultione diuina Ille nihilominus, contempto consilio, domum excitauit: Sed vbi eam incolere cæpit, breuissimo tempore quinque homines in ea decesserunt: quo euentu perterrefactus, aliò commigravit. Sed paulo pòst, veritus ne ob animi abjectionem à gentilibus haberetur ludibrio, in eam repedauit: & paucis pòst diebus certa quadam orta contentione primogenitus eius filius jugulatus est. Sic malo suo sapientior redditus, tandè prorsus domum deseruit. Cui alius gentilis, volens experiri fortunam, nò multo pòst, successit, sed intra paucos dies lepra percussus est. Quare deinceps vacua omnino remansit, nullum inuenièns habitatorem: hocq; exemplo didicere Christiani, in quâto honore deinceps templâ habenda sint.

In Tacata Bûgêſis regni erat eques Ethnic⁹ Camodonus, valde deditus cultu idolorû Chamis & Fotoques, domûq; refertam habebat idolorû staruis, multâ autè pecuniâ erogabat in pauperes: huic Dæmō suo modo fauere cepit, nēpe obſidēdo aliquot, & occidēdo vxorē, duos filios, & aliquot alios in domo eius; at miser ille nō cessabat ab eorum cultu, vt iratos Deos placaret. Aliâ vxorē duxit, sororē cuiusdā Christiani, nomine Andree; Dæmō redit, mactat tres eius feminas seruas, vxorē affligit pessimè, indies magis magisq; lāguescēt. Viuebat enim tota quali attonita & perterrefacta terriculamētis & spectris, quæ Dæmō ei objectabat. Hic ergo agēs cū cōsanguineo suo Ethnico, admodum querebatur de suo Chamis & Fotoques, quod qua studioſius eū coleret, hoc pei⁹ ab eo remuneraretur. Qui respōdit, se intellexisse, Lucā Christianū Tacatēsem habere efficacia remedia pro iis, qui à spiritib⁹ diuexantur, suasitq; vt de ea re loqueretur cognato suo Andree, qui remediū facile possit à Luca impetrare. Cū ambo iuissent, Lucas eis dedit thecā reliquiariâ, cōmēdauitq; Andree, vt collo infirmę appenderet, & pro ea simul oraret. Ingressi domum, Ethnicus ille petiuit thecam experiendi causa adhiberi seruæ obſcæ: vbi adhibita est, mox dæmon ab ea recessit, & sana facta est. Hanc vim inesse reliquiis videns Camondonus, thecam quoque appendit collo suæ coniugis, & subito sanitati restituta est. Quo miraculo commoti non dubitarunt se aggregare Christiano cæru, & ab eodem Luca, post auditos aliquot sermones Catechisticos, ambo cum tota familia sanctissimis baptisimi aquis è faucibus dæmonis vindicati sunt. Et Camondonus mox Vul-

cano luculento tradidit omnia idola, & chartas superstitiosas, coniuxque eius ita piè affecta fuit erga thecam reliquiarū sacrarum, vt Domino reddere noluerit. Postea hæc ipsa femina, cum aliquando eandem thecam applicuisset tātūm cuidam seruē energumena, non tamen è manibus dimisisset, dæmon confestim fugam cepit. Paulus verò Camondonus non multo post Bungum ad salutandos Patres abiit, quibus, vt & aliis Christianis, totam hanc historiā recensuit, & deinceps valde firmus in fide permansit.

In eodem regno Bungenfi erat quidam Eques honoratus & senex, optimi Regis Francisci olim Secretarius, quem Rex multis rationibus vix tandem inducere potuit ad complectendam Christi religionem: & baptismum recepit potiùs Regi placendi necessitate, quam pia sua voluntate. Vnde post mortē Regis, inchoata iam persecutione, rediit ad gētilitios suos ritus, orationeque & elemosynis conciliauit suum Chamis & Fotoques. Sed vnica filia eius Christiana insigni pietate femina cōtinenter instare cæpit, vt resipisceret, nec finem precandi, licet ille molestissime ferret, faciebat, Deoque illum cōmendandi. Cum verò idem senex peregrinationis causa postea se conferret Meacum, vt religione voti, idolo Chamis & Fotoques facti, se solueret, noctuque indicem rerum, quas facere deberet, annotaret, apparuit illi magno cum splendore beatissima Virgo Maria, & quasi impos mentis factus est: & famuli rem notantes existimarunt eum humani aliquid passum, sed ille colligens sese rursus eandem cōspexit, & mox euauit: ipse autem vehementer se sensit commotum & turbatum. Quare confugit ad preces, commendat se Deo, supplicat humiliter, si visum sit verum & salutare, vt dignetur illud confirmare, & suam voluntatem declarare. Nocte insequenti candela iuxta eum accensa rursus eadem specie Beata Virgo homini se visendā obrulit, & tunc sensit cor suum emolliri, in eoque accendi desiderium vitæ secundum Christianas leges instituendæ, & rem totam filia patefecit, quæ summo affecta solatio, cæpit eum cohortari ad faciendam Confessionē Patribus, qui iam Bungum peruenerant: persuasit quoque vt rotam hebdomadem in ieiunio traduceret, simulque orationi & penitentia vacaret: Ante abitum, adhuc ieiuniis capere filia & famulis eius varia offerri visa, nunc speciem B. Virginis, nunc Christi Domini vel angeli reuerentia, idque cōtinenter per multos dies, sic vt re sermonibus diuulgata, multi partim Christiani partim gētiles eò confluerint, vt visionibus illis fruerentur. Patres animaduertentes alienum esse a cō-

fuetudine Dei, viſa eiufmodi omnibus reddere conſpicua, cæperunt de rei veritate addubitare, nec indagare poterant rationem, cur tam crebrò & tam continenter iſta apparent. Quicquid ſit, Senex ille ſeriò conuerſus eſt, crimina ſacerdoti detexit, pænitentiam fecit, exemploque ſuo multorum Chriſtianorum animos erexit, qui æſtu perſecutionis penè exaruerant, & multo magis bonos conſtabiliuit; ac plurimis autor fuit, vt deſerto Ethnicismo, ad Deum eiufque matrem conuolarent. Ac Dominus Deus, qui recentes hos Chriſtianos & gentiles tractat more infantium, ex his apparitionibus magnū collegit fructū, vt dictū eſt. Nā vno anno poſt hoc viſū Būgi baptiſmi aquis luſtrati ſunt plures mille quingentis gentilibus, & duplo plures, qui lapſi erant, in pedes erecti, ac deniq; omnes Chriſtiani fortiores & firmiores in fide euaserūt.

In quodam loco Arimæ, dicto Mie, ſexagenaria anus pertinax, cæteris omnibus iam ad Chriſtum ibidem conuerſis, cū nollet baptizari, obſeſſa eſt à Satana; dictiſq; ſuis & factis horrificis cognatos ſuos valde afflixit, quid facerent: obnixè rogabant eam, ſi quando ad mentem redibat, vt Chriſtiana fieret; nec fruſtra. Nam ſemel magna contentione expetebat baptiſmum, dum autē quidam abeunt vocatum Patrem, Dæmō ſolito grauius eam torquere cæpit, vt non longè videretur abeſſe à morte. Cū autem Patrem præſtò eſſet, nec putaret prorogandum baptiſmum, eo ipſo temporis puncto concluſum eſt eſſe baptizandā: diuinæque adiuuante gratia non ſolū ipſa mox ſibi reddita eſt poſt tactas vadas, verū etiam immundus ſpiritus ab ea receſſit, & paucis poſt diebus vnā cum conſanguineis magna deuotione ad viſitandam Eccleſiam agendæſque Deo gratias conceſſit.

Multa alia de variis Energumenis ſcripſerant Patres, quæ breuitatis cauſa omitto. Id conſtat, permultos ex iis, qui ſe Chriſtianæ religioni aggregarunt, occasione energumenorum primū ad conuerſionem permotos fuiſſe, cū coram viderent eos beneficio catechiſmi, reliquiarum, & precationum, à Chriſtianiſmō tam tetra beſtia liberari.

His operibus, aliſque pietatis exercitiis, quæ diuina bonitas hoc tempore ſuggerit ſuis fidelibus, etiamſi Patres deliteſcāt, nec tantum præſtare queant, quantum vellent, mirum in modum proficit & augeſcit Chriſtianæ religionis ſtatus, videturque Deus colligatas retinere manus Quabacondoni. Nam etſi neque in fidei propagationem, neque in Patrum reſtitutionem conſentire velit, tamen eſcit in dies & Chriſtianorum deuotio, & Ethnicorum conuerſio, & Patres remanēt in Iaponia cū Collegiis, Se-

minariis, domibusque, de quo non modò Gentiles, sed etiã Christiani obstupescunt. Verùm tot sunt pœnitentiæ & disciplinæ vsque ad profusionem sanguinis, vt mirum nõ sit illas, cum meritis & sanguine Christi redemptoris nostri coniunctas, tam salutare effectus producere. Certè si Europæi oculis vsurparent diuerbationes, quæ fiunt in his regionibus, non dubium, quin starent attoniti. Multis enim in locis ne femina quidem est, quãuis nobilis, nullus eques, licet primarius, qui non aut palam aut secretò disciplinam crebrius faciant vsque ad sanguinem. Quod vt particulatim magis intelligatur capita, aliquot adjungam, ex literis diuersorũ Patrũ collecta. In epistola cuiusdã Patris, data Aric, sunt hæc verba: *Quadragesima tantus fuit deuotionis ardor, vt quotidie viginti vel triginta per vias publicas se ad sanguinem affigerent. Die autem Veneris erat plures centum. Omitto eos qui absoluta Cõcione de Passione, post salutationẽ Angelicã in se desœuiebãt, quorum numerus iniri non potest. Nam tunc neque senes licet iã deuexa a tate, neq; feminæ quantũuis illustres & vetulæ, nec pueri sibi pepercerunt, maculas suas leues proprio sanguine diluentes. Et est inter hos vir octogenarius, qui quotidie disciplinæ aculeo configit se cruci.*

Alius Pater Scimambara in hunc modum scribit: Per *Quadragesimam* etsi nos delitesceremus tam crebræ erant flagellationes vsque ad profusionem sanguinis, vt necesse fuerit eas temperare, decretumque est, vt tantũ fierent noctu, maximè Scimambaræ, quò multi Ethnici aliunde confluere solent.

Alius Arima ita scribit: Inuenio multos Christianos, è primariis, qui Arimæ degunt, qui exposita vitæ suæ ratione, mihi affirmarunt se, à tempore inchoatæ persecutionis, ad multa opera obstrictos voto, alios vt quotidie vnã faciant disciplinã, alios vt ad hanc intentionem quotidie recitent vnũ *Rolarium*. Alios quoq; vt ter quaq; hebdomade ieiunent, & semel disciplinã adjungant. Multos inuenio paratos ad mortem nobiscum perferendã, si *Quabacondonus* persecutionem prosequatur.

Domina Maria Arimondoni socrus, femina valde illustris, sapius hyeme superiore post auditum Sacrum Missæ, in summo frigore densisque niuib; nudis pedibus profecta est ad B. Virginis ædem in Chiraoca, ad quem locum, longo itinere à propugnaculo disunctum, non nisi transmissis variis riuulis peruenire potuit. Tota verò *Quadragesima* ieiunauit nulla vnquam facta collatione vel canula, & ter quaque hebdomade flagro corpusculum crucifixit.

Non minor Christianorum pietas eluxit in faciēda confessione peccatorum. Tantus enim est confitentium numerus, ut si Patres continenter eis aures præbere vellent, tamen eorum desiderio fieri satis non posset; valde enim afficiuntur ad iterandam sæpius confessionem. Si autem commoditas esset audiendi omnes, non prætermittis iis, qui sunt, obligati saltem semel quoque anno confiteri, multo frequentiores essent Confessiones, ob singularē eorum ad hoc Sacramentum affectionem. Verum, si habenda ratio eorum est, qui saltem semel in anno tenentur confiteri, frequentationem illam omittere necesse est, maximè cū infirmi, à quibus vocamur, negligendi non sint. Vnde Pater quidam, vnus ex iis qui dant operam linguæ, alteri P. in subsidium missus per Quadragesimam, post reditum scripsit hæc verba: Tot fuerunt Confessiones hac Quadragesima à me auditæ, ut licet quotidie octo vel nouem horas in hoc labore ponerem, nūquam tamen potui omnibus satisfacere, qui aduenerant. Ex iis autem, qui mihi vni audiendi supererant, & audire ob distantiam locorū & temporis angustias non poterā, fuere quadringenti. Id verò imprimis admiratione dignum est, videre tantā puritatem animorū in iis, qui ad mensam cælestem accedunt, quod etiā si non faciant nisi bis vel ter in anno, tamen vix vnus è ducentis iouenitur, qui peccato carnis se contamineat; & ipsi cū quodā horrore aiūt, esse intolerabile, eos, qui diuino hoc epulo vtuntur, inquinare se eiusmodi peccatis. Rursum alius P. Arima sic scribit: Patres duo, qui hęc versamur in Ecclesia Arimensi & opidis vicinis, ab octobri mense vsq; ad Iulium plusquam 5000 hominum confessiones audiuius; & octingentis eoq; pluribus sacram Eucharistiā porreximus. Et licet eam plures experiuerint, non tamē solemus his nouis Christianis statim aditum ad rem tam diuinam patefacere, nisi prius rectè instituti sint, & probè intelligant huius Sacramenti excellentiam.

Alius P. ita scribit: Ab exacto Octobri, vsque ad præsentē diem 16 Iulii, si ratio numeri habeatur, errata sua apud me plus minùs quatuor milia hominū expiarunt: tantòque ardore ad ea confitenda feruntur, ut ex iis, qui ex longinquis regionibus veniunt, vno die aliquando simul quadraginta audiendi fuerint. Ad infirmos æquè accersimur, ac si non exularem. Publicè quoque diuerberationes aliàsque pænitentias mote consueto faciunt.

Alius trium mensium spacio, circum Nangasachum in opidulis & villis, bis mille eoq; plures Confessiones excepit.

In ditione Omurana P. quidam, à Septuagesimo vsque ad

festum Apostolorum Petri & Pauli, plusquam tribus millibus aures præbuit. Ac denique omnes alii patres, qui degunt in his Residentiis, biennio hoc, maximo peccatorum numero beneficium absolutionis impenderunt. -

Iam non inferior fructus constitit in hominum conuersione. Nam ut supra dictum est, his duobus annis amplius duodecim gentium milia Christianis aquis lustrata sunt. In ditione siquidem Arimana, quam recenter Dominus Protasius recuperauit, ter mille homines, qui supererant, ouili pastoris Christi se aggregarunt. In Omurana verò prouincia in opidis, terræ Firandensi finitimis, annumeratis iis, qui receter sedem ibi suam fixerant, baptismi Sacramento muniti sunt bis mille. Nangasachi, plures mille. Bungi, mille quingenti, & supra. In Conuscia, quæ est vna ex insulis Amaculæ, quæ ante quatuor annos primû fidei lucem aspexit, ex reliquiis gentis, octingenti se sacris aquis abluerunt. In prouincia Meacensi à Patre Organtino eiusque socio plures trecentis ad Christum adducti sunt. In variis item missionibus amplius quàm mille. Ut omittam minorem numerum in aliis partibus baptizatorum. Iam si vellemus describere conuersiones particulares, nunquam finem faceremus, tantû attingam pauculas. Prima, ut dictum est, contigit Bungi, quando occasione illarum Apparitionum multi mortales veritatem agnouerunt. In ora ditionis Omuranæ circum Firandum erant loca quædam, ob inopiam operariorum, valde inculta; nam vnicus Pater ibi degens, supra tria milia hominum curæ suæ commissa habet, eorumque Confessiones excipit. Quare & multi ibi erant Ethnici, qui nihil cognouerant de nobis. Bonzii interim laborabant, non solum ut illis concionarentur, verum etiam ut Christianos, parû adhuc rerû diuinarû gnaros, peruerteret. Hoc resciscens Pater eis curandis destinatus, rogauit Dominum Sancium, ut nominaret duos, qui suo loco remedium aliquod huic malo afferrent; nominauitque duos pios Christianos, eis commendans, ut sibi catalogum conscriberent omnium gentium atq; etiã Christianorum in fide nutantium vel languescentium, ut auxilio eis esse posset. Postea D. Sancius iturus Meacum, isthac transiit, intelligensque esse ibi concionatorem sectæ dictæ Icoscius, statim curauit eum è medio tolli, dicens Officialibus suis, se nullum in sua ditione habere velle gentilem, seque grauiter castigaturum, qui à suscepta semel fide Christiana recessissent. Quæ verba tantum pondus habuerunt in eorum animis, ut omnes qui se culpæ alicuius reos agnoscerent, aut adhuc gentiles essent, supplices venerint

venerint ad Patrem & dictos Officiales, rogatum, vt locus esset misericordiz. Ducensque secum Patrem, prædicationis causa, ceterum supra mille, nullo Ethnico amplius superstite, prioris vitæ scelera diuinis, aquis demerferunt. Christiani quoque lapsi, surrexere, & iniuncta debita pænitétia à Patre, Deo & Ecclesiæ sunt reconciliati.

Idem D. Sancius, ad petitionem P. Rectoris Omurani, præstitit rem admodum salutarem & fructuosam toti Christianitati suæ ditionis. Nempe certas leges & quasi capita edidit ab omnibus subditis obseruanda, mandauitque officialibus, vt magno studio illa exequerentur; Sebastiano autem fratri suo potestatem dedit, iudicandi de omnibus erratis, quæ contra dicta capita à subditis committerentur; quæ ferè omnia pertinent ad obseruationem diuinæ legis, & Ecclesiæ sanctæ patrociniū. Et certè feliciter omnia, sub Sebastiano, qui totus à Patribus pendebat, successere, vsque dum in bellum Corai cum aliis profectus est. Erant enim multæ turbationes eius studio consopitæ, concubinarij plurimi, legitimi Matrimonij vinculo deuincti, & desertores suis coniugibus restituti, & alia id genus.

Non parum quoque rem Christianam promouit Confraternitas in propugnaculo Omurano instituta, in quam se aggregarunt tria sodalium milia. Habet illa leges quasdam admodum salutares & vtilis. Conueniunt quolibet die Dominico, nunc in ædibus nostris, nunc in aliis locis commodis, & de rebus piis religiosè tractant & colloquuntur. Magnus ex ea re consecutus est fructus. Et si vellemus speciatim referre, quot bona opera facta sint, quotque malis præsens remedium allatum huius cæus beneficio, æquo longius epistola excurreret.

In ipsa Omura contigit, famulum quendam nostræ Domus ministerijs adscriptum, & postea ob delicta quædam dimissum, investigatione dæmonis in deliberationem venire de iniiciendo igni in ædes, in quibus Patres causa Quabacondonianæ persecutionis latitabant, ac tandem nemine animaduertente, iniicit. Nec antè ignis à nostris conspectus est, quàm tantas accepisset vires vt extinguere amplius non potuerit. itaque breuissimo tempore omnia ædificia nostra, quamuis multa & bona, cum omnibus rebus nostris, quæ in iis erant, prorsus conflagrarunt. Et patres non habuerunt locum, quo se reciperent. Qui casus Dominum Sancium eiusque consanguineos vehementer afflixit, maximè quòd tunc cognoscere non potuerit, vnde ignis ille exortus sit.

Peruersus verò adolescens, non contentus hoc facinore,

tentavit & alias domos cum templo, propugnaculo vicinas, incendere, sed hinc patefacta est eius machinatio, (fuit enim à quibusdã Christianis in itu & reditu post ignem iniectum conspectus) flammaque, antequam nocere posset, à quibusdam repressa. Dominus autem Sancius incendiarium mox apprehendi mandavit, sed cum ille fugam capesseret, in tumultu illo hominum eum sequentium, miserè fuit globis ferreis traiectus, & mactatus. Dominus Sancius eiusque consanguinei condolentes Patribus, etsi valde distinerentur operibus à Quabacondono imperatis, tamen voluerunt nobis ædes nostras reedificari. In qua re cum operam suam omnes Christiani magno ardore præstarent intra dies quadraginta omnes sunt absolutæ, & quidem prioribus maiores & meliores.

Cum Pater Visitator in profectioe Meacensi iter haberet per ditionem Isafai, & Riofogi, sua præsentia sermonibusque homines illos valde commovit. Vnde cum postea ablegatus esset quidam P. eò, trecenti quinquaginta Christianis mysteriis initiati fuere: inter quos erant totius populi viri principes; cæteri verò omnes ad idem institutum valde affecti relictis sunt, & nisi minis Quabacondoni & Iacuii deterrerentur, iam Christo cum Domino suo colla subiecissent.

In ditione quoque Finsciscu, quæ est Riofogi, multi iam erant ad idem cõparati, exẽmplo eorum, qui iam baptismum perceperant, si Meaco non fuisset allatum edictum, de tollendis Crucibus: imò ex eadem ditione primarius quidam Tonus aduenit, qui ante suam profectioem in Corai, petiit Sacris aquis expiari; venere & alii multi nobiles, qui voti compotes facti sunt.

In loco quodam Gotanæ terræ fuit vir primarius gentilis, qui multum cogitationibus mentisque terroribus diuexabatur, & licet magnos sumptus faceret, tamen à Bonziis & Magis, illis nõ liberabatur. Hic ut intellexit, Christianos abominari superstitiones, & nihili facere Leges gentilium, cepit agere cum quibusdam de suscipienda fide Christiana, & licet Dominus eius, proposito illius obsisteret, tamen inuenit modum impetrandi Licentiam. Venit eò Pater cum fratre concionatore; doctrina Christiana tradita est, sacris laticibus capita submitere 82. homines illius loci, in quo antè erant tantum duo Christiani, anus nempe cum vno puerulo, qui omnes instituebat in orando. Anus autem illa, ut primùm Patrem conspexit, ad pedes eius se abiecit cum tanto solatio, ac si vidisset angelum de cælo, & facta confessione, magna voluptate affecta est, quèd omnes eiusdem loci homines

vide-

videret ad Christi gregem adiunctos.

In alio loco puer quidam gentilis, dum cum aliis pueris Christianis, perdiscendæ artis scribendi & legendi causâ, ad templum, in quo erat Pater, accedit, ita ad Christianam religionem affici cæpit, vt domum regressus à suis parentibus peteret, vt liceret sibi esse Christiano: quod non solum impetrauit, sed baptizatus, autor fuit vtrique parenti, vt idem facerent. Quorû, partim exemplo partim colloquio, permoti duo, cõsanguineus alter, alter vicinus, tandẽ triginta eoq̃ue plures illius pueri beneficio, desertis idolis, ad verum Deum baptismo suscepto conuersi sunt.

Alius flagrans cupiditate audiendi doctrinam Christi, sed reformidans suum Tonum, quasi latuatus, ne deprehenderetur, se in cætum auditorum ingerebat; tantumq̃ue breui profecit, vt nõ solum piaculari lymphâ perfusus sit, sed etiam Patrem à re Christiana alioquin valde alienum in suam sententiam traxerit, deinde etiã matrem, & vxorẽ, eiusq̃; cognatum, & fratres aliquot, sic vt quindecim, vel viginti, sordes animi purissimis aquis nostris absterferint. Multa aliã varii Patres scripsere, quæ ne sim longior prætermitto.

De missionibus hoc biennio institutis, breuitatis studio, pauca quædam congeram. In prima, quæ iussu Patris Visitatoris ab vno P. & fratre facta est ad visitandos Christianos Amanguccianos, inuentus est eques Christianus paulo ante persecutionem excitatam baptizatus: qui affirmabat, se à tempore suscepti huius sacramenti nullum Patrem vidisse, lectione tamen libellorum quorundam de doctrina Christiana, aliisq̃ue rebus piis, ita se ad vitam Christianã affectum, vt Patribus paratus sit, nisi obfisteret Quabacondonus, attribuere sedem in præcipuo propugnaculo Morindoni. Idem Meaci effecit, vt alius quidam vir primarius, & diuinis sermonibus aures commodauerit, & veritati, sacris nostris susceptis, locum dederit.

Pater plus minus mensẽ vnũ Amanguccii commoratus, confessiones omnium Christianorum, qui eò ex diuersis partibus confluerunt, audiuit. Magnaque inibi fuisset facta hominum conuersio, si potestas data fuisset, occultè autem quadraginta octo tantum mortalibus beneficium salutaris aquæ præstitum. Sed & alia non parui momenti ibi acciderunt, quæ breuitatis causa omitto.

In altera missione duorum Patrum, duorumq̃ue fratrum Iaponensium, ab eodem P. Visitatore Bungum directã, tantus fuit concursus hominum vtriusq̃ue sexus, confessionis visitandorum.

rumque Patrum causa aduolantium, ut toto anno, quo ibi diuersati sunt, videretur perpetuum esse Iubilæum; neque dici potest, quantus fructus consecutus sit apud omnes, firmos & infirmos Christianos, etiam apud gentiles ab idolorum cultu ad veri Dei cultum deductos, totque & tam mirabiles casus inciderunt, ut propriis annuis opus habere videatur. Iamque totum regnum ita affectum est, ut depulsis persecutionis tenebris citra ullam dubitationem Lucem Evangelicæ veritatis sit aspecturum.

Tertia missio fuit P. Organtini, & fratris Leonis Japonii, interim dum Meaci hæserunt. Nam excursionibus suis & solati sunt, & ad constantiam erexerunt animos omnium fidelium, qui variis in locis illarum partium versantur. Frater autem longius progressus ad regna remotiora, peruenit ad regnum Mino & Ouari, ubi magnæ consolationi fuit Christiano gregi, & ducentos gentiles gurgitibus sacris baptismi immerfit: exceptis iis, quos Pater immerserat Meaci. In regno autem Mino reperit nobilem equitem, nomine Aloisium Chasuchedonum, (qui fuerat strategus Iusti & perquam familiaris) in fide Christiana valde constantem. Qui cum vnâ cum Iusto exilio multatus esset à Quabacondono, in gratiam à nepote Quabacondoni ob eximiam suam virtutem receptus est. Hic nepos est Dominus bonæ partis regni Mino, & Aloisium, cui attribuit vestigal annuum, in magno precio habet, vnâ cum cōiuge Catharina æquè pia & Christiana. Et certè videtur Deus illum in hoc amandasse regnum ad solandos & adiuuandos Christianos, qui tum ob omnium rerum inopiam, tum ob Patrum absentiam, erant in magna desolatione. Nam hæctenus tum eius exemplo tum auxilio sæpissime supra modum sunt refocillati; maximè autem Catharinæ vxoris, quæ ut minùs occupata, crebrius ad se pauperes euocat, stipem confert, animat debiles, solatur afflictos, quaque dominica multis egenis prandium subministrat, aliisque operibus piis cum magna ædificatione subuenit.

In eodem regno Mino est quidam Eques, nomine Siluester Soranotuche, de cuius conuersione & feruore alias scriptum est. Hic etsi à Quabacondono exulare iussus est, propterea quod filio Nabunangæ Gonfongio operam dedisset, (qui & ipse ob discordias multas cū eo habitas exul erat) tamen non omnino è gratia Quabacondoni, qui subinde eius mentionem faciebat, exciderat. Itaque ab amicis ei consultum est, ut data occasione Meacum veniret, & se illi conspiciendum præberet. Venit autem per id tempus, quo P. Visitator eò aduenerat; cuiusque Quabacondonus

iter haberet in Ouari, ille instar exulis, obsoleta & lacera veste amictus, in loco quodam eminentiore se collocauit, vnde videri posset. Quabacondonus locum transiens mox hominem agnouit, ad se vocauit, allocutus est amicè, dicens se condolere eius inopiæ, mandauitque vt daretur ei equus, se velle eum habere in aula sua, comitaretur in Ouari, vbi constituit, vt ei assignarentur bis mille falces orizæ, quæ res magnam lætitiã attulit omnibus. Nangafachum deinde veniens cum Quabacondono cum Patribus conuersatus est dies octo, dixitque se cogitare de excitando templo in loco, quem Quabacondonus ei assignarat, vti fecerat in Mino, vbi alias vixerat. Qua occasione Christiani in dicto loco cæperunt respirare, & animos surrigere. Nam ante aduentũ Syluestri subiecti erant cuidam Domino gentili, qui Ecclesiam nostram conuerterat in fanum idololatri, cum & Christianos grauius affligebat: & porrò grauiora passi fuissent, nisi virtute Costantini, de quo in aliis annuis scripsimus, seruiture liberati fuissent. Verùm omnes egregiè animati ab hoc bono sene, qui eos cõuertit, & baptizauit, incursum pietatis perseuerabant, & cum patientiã magna certaque fiducia diuinum auxilium de cælo præstolabantur. Ac Dominus noster, qui erga hos nouos Christianos singularem suam demonstrat prouidentiam, totos solatus est cum hoc nouo Quabacondono, qui (vt antè dictum est) nomen Domini totius Iaponiæ obtinet. Nam cum superioribus diebus in regnum Ouari concederet, secum duxit quendam equitem Christianum, dictum Scioicosmo, antiqua virtute virum, & alium item Christianum, nomine Ichendatangondono, qui apertè huic Domino confessi sunt, se esse & mori velle Christianos: & quoniã Quabacondonus è Iapone profigaret Patres, fortè ipsum grauatè ferre, quòd in aula sua versarentur, & si ita sit, petere se potestatem aula excedendi. Sed respondit dictus Dominus, se non impedire, vt Christiano more viuant, nec opus esse, vt ea de causa aula excedant. Et Ichendatangondono, quia erat vir præstanti virtute, addixit octo millia fascium orizæ, alteri verò dedit sexcentos, cuius colloquio plurimum delectabatur ob canitiem hominis, & singularem prudentiam. Cum autem vellet augeri eius redditus, Deus inspirauit, vt ei assignaretur ille ipse locus, dictus Fanamaca, in quo viuebat Constantinus cum suprã dictis Christianis. Atque ita liberati sunt à iugo illius gentilis penè intolerabili, & Dominum accepere tanta virtute præditum, qui potius Patris quàm Domini nomen vsurpabit. Hac re incredibiliter recreati & consolati pauperes illi Christiani, actis Deo gratiis, subito idola sua

igni absumpere, & Ecclesiam restaurarunt. Et quia hic Eques est familiaris noui Quabacondoni Domini Iaponiæ, speramus suo tempore hinc magna præsidia.

Sunt & aliæ missiones minores institutæ, vt fuit illa fratris cuiusdam ablegati in Cicungo, vbi intra paucos dies centum circiter & quinquaginta capita piacularibus aquis tinxit. Verùm quia annuæ istæ nimium excrescunt, omnis missionibus veniam ad Seminarium, vt V. Paternitas intelligat, quid ex institutione alumnorum sit expectandum. Certè magnam omnes de se futuræ frugis spem promittunt. Nam, (vt taceam ea quæ aliàs de iis conscripta sunt) hoc biennio, qui literis operam dant, magnos progressus habuere in perdiscenda lingua latina, & summo opere affici ceperunt erga illam, sicut nonnulli, iuxta cuiusque inclinationem, etiam ad alia exercitia, vt pingendi, laminas æreas secandi & incidendi ad exprimendas imagines, quas artes & facillè assequuntur, & subtiliter imitantur, vt minimè dubitemus, V. Paternitatem plurimum recreandam, si aliquot eorum opera viderit. Mira quoque facilitate condiscunt digitis pulsare omnis generis instrumenta Musica. Nam post reditum quatuor Dominorum Iaponensium, qui nunc de Societate nostra sunt, breui tempore artem omnem tam perfectè assecuti sunt, vt harmoniam eandem efficerent, quam illi ipsi, qui in Europa multo studio didicerant. Nihilominus vt illis nostra Musica, quia assuefactas habent aures ad propriam, videtur dissona; ita nobis illorum. Et inprimis magis afficiuntur ad sambucam & similia instrumenta, approbantque vsum organorū in diuinis officiis. Feriis natalitiis, cum Rector Seminarij pro consolatione alumnorum & latinæ linguæ exercendæ causa ordinasset, vt actione aliqua Natalitia Christi, mixtis Iaponico idioma intermediis, præsentaret, id tanta dexteritate & grauitate perfecerunt, vt multis excusserint lacrymas. Et qui in Europa istiusmodi viderant, confessi sunt, hos iuuenes Europæis minimè fuisse in agendo inferiores. Iaponiis res ita placuit, vt videretur sibi esse in altera vita. Vnde apparet, quanta sit expectatio de iis qui aluntur in Seminariis, quorum numerus cum potuerit auferri, (vt iam ordinatum est) suppeditabit copia operariorum, parochorum, & sacerdotum pro Iaponicis Ecclesiis. Vnde nō dubitamus suæ Sanctitati magnum afferri solatium, quando videt, quàm vtiliter collocatæ sint summæ illæ impensæ in hæc seminaria tam remota factæ, vt quæ cedant in salutem totius Christianitatis istius, & in maximam nouellorum fidelium ædificationem.

Iam verò post aliquantam Persecutionis quietem & tranquillitatem,

tatē, de qua hactenus egimus, ecce noua ex improviso in his partibus Scimanis oboritur tempestas, eaque priore maior & periculosior. Nam Quabacondonus, victoriis Iaponicis elatus, non satis habuit, ex infimo vitæ statu, ad Summum dignitatis conscendisse fastigium, sed etiam, instar Nabuchodonosoris, diuersas literas dedit ad Reges & Principes vicinos, cum mandatis minarum plenis, vt se pro Domino agnoscant; ni fecerint, se funditus eos deleturum. Ex hac inaudita arrogancia, & immanitate tyrannica, tum alia mala, tum hoc consecutum est: Portus Nangasachanus inde ab anno vno gubernatus erat a Christianis, populi totius capitibus; his occasione quadam Quabacondonus substituit duos gubernatores Ethnicos, quorum alter, vt capitali odio insectabatur Christianos, ita Quabacondonum suis calumniis impulit, vt manderet per ipsum & alios euerri Ecclesiam & domos nostras, materiamque omnem transportari Nangoiam. Hoc mandatum datū à Quabacondono vbi cognouimus ex Dominorum Christianorum literis, in magna cum omnibus Christianis anxietate & afflictione fuimus, propterea quòd nullum remedium, nullum locum appellationi relictum videremus. Et quamuis quatuor Lusitani, re intellecta, nomine reliquorū omnium, maturarent iter ad Quabacondonum, tamen in exitu è portu deprehenderunt, iam Ferasaudum nouum gubernatorē gentilē cum aliis 150 hominibus à Quabacondono missis aduentare, qui paucis diebus, nullo loco precibus relicto, omnia nostra penitus euerterunt. Patres, cū magno omnium Christianorum luctu, receperunt se in certas ædes Misericordiæ, quas in dicto loco Christiani ante paucos annos excitauerant. Quamuis autem Lusitani omnem mouerint lapidē apud Gubernatorem, vt executio prorogaretur, donec conuenissent Quabacondonū, nihil tamē impetrare potuerunt. Hac noua opprobriatione, etsi omnes in magnum mærorem & timorem cōiecti essemus, tamē nō destituit seruos suos Deus variis cōsolationibus.

Prima consolatio fuit, quòd Quabacondonus ob ægritudinem Marris Nangoia rediret Meacum: cuius abitu nō nullū Christianis accessit refrigerium. Nam quādiu ille erat præsens, Patres cum omnibus Christianis in magno versabantur periculo. Eo enim ingenio est, vt cui semel malè vult, ei quotidie reddatur insectior, neque is est, qui vel rationibus aures accommodet, vel contradicentem toleret. In profectioe autem Meacensi quædam ei infausta euenerunt, quibus Deus (vt opinio est Christianorum) castigasse eum videtur, ob mala in sanctam Ecclesiam cōmissa. Quo enim die sententiam tulit, de euerendis ædibus nostris, Ec-

clesiaque Nangafachensi, mater eius Meaci, non conspecto prius filio, extincta est. Qui casus magnum ei dolorem incussit. Alter casus infaustus fuit, quod Naui, qua vehebatur, impegit in scopulos, ipseque facto naufragio nudus in eisdem scopulos saluus vix euaserit. Nauarchus discisso ventre se ipse interemit: Quabacondono aliis nauibus succursum. Gentiles, uti admodum sunt superstitionibus dediti, casum hunc habuerunt pro malo augurio, quod non parum eum afflixit & conturbauit. Tertius casus fuit, quod multa mala noua nunciarentur ex regno Corai; ut quod Coraiani resumptis animis præualuerint contra Iaponios, immissaque in eos ingenti classe trecentas naues cepetint, vectores mactarint, & mox octo propugnacula, quæ cuidam Quabacondoni nepoti erant commissa, multis eorum cõtrucidatis, recuperarint. Ad hæc quod Iaponij magna laborent penuria cõmeatus, variis morbis affligantur & extinguantur, multi fuga elapsi Iaponem repetant, omnes verò desperent de felici exitu huius belli. Quæ noua magno pudore & dolore Quabacondonum affecerunt. Quartus fuit, quod nepotem suum, quem renuntiabat successorem Imperij, inuenit à se abalienatum, uti & ipse abalienatus erat ab illo, propterea quod dum ipse, id est antiquus Quabacondonus, in profectiõne Meacensi, Ozacæ, donec matri Meaci parentatum esset, subsisteret, nouus Quabacondonus salutandi causa Ozacam alioquin vicinam non occurrit; quod toti Iaponiæ permirum visum est, nec dubitauit magnæ discordiæ fore seminarium. Quintus casus Quabacondono peregrinus & valde acerbus fuit, quod celeberrima Campana delubri Midorani, (quod quatuor leucis Meaco abest) quæ maximum semper ediderat sonum, ab aliquot diebus, quantumcumque fortiter pulsaretur, nullum sonitum reddidisset; resque fuit certissima. Nam totus ferè populus Meacensis te cognita, eò excucurrit. Aiunt, alias idem accidisse, & esse præsagium magnæ vicissitudinis secururæ, ac propter infaustum belli Coraiani exitum, omnes certò augurantur, imperium Quabacondoni breui collapsurum: & certè apparet, ad castigandum illum, Deum voluisse illum occæcari, ut præcipuos quosque viros totius regionis amandaret in bellum Coraianum, atque ipse domi omni neruo belli destitutus remaneret. Quare magna spes affulget Primarios omnes Dominos, non quæsita eius facultate, postliminio in status suos redituros, & publicos eius inimicos futuros, nec quieturos, donec omnia, quæ hæctenus alta mente reposita tenuere, perficiant.

Altera Consolatio, quam Deus nobis in hac calamitate impertiuir,

viuit, hæc fuit, quòd, quo tempore domus nostræ æquata sunt solo, præcipuique Iaponiæ Principes à patria longè absunt, omnes Christiani maiori quàm vnquam beneuolentia & amore nos sunt profecuti inuisendo nos, & dicendo, etiam si sublata sit ipsis Ecclesia, non tamen sublata est cordibus ipsorum fides; se iam probè intelligere, Quabacondoni imperium minari ruinam, postquam bellum inferre ausus est sanctissimæ Dominiæ nostræ Virgini Mariæ, cuius Assumptioni Ecclesia erat dedicata. Accedit & illud notatione dignum, quòd multi Domini, qui post discessum Quabacondoni Nangoiæ remanserant, videntes se iam esse paulo liberiores, desiderio quoque spectandæ Navis Lusitanæ allekti, appulerint Nangafachum eo temporis puncto, quo templum nostrum deiciebatur, omnesque nobis condolebant, affirmantes magna iniuria nos affici. Fuit inter eos Findanus Camendonus Nabunangæ gener, qui paulo ante obortam persecutionem Christi legibus subscripserat, & nunc vnus est è potētissimis Iaponiæ Principibus. Bis venit salutatam Patrem Visitatorem, cæterosque Patres, cum summa amoris & reuerentiæ significatione, & qualibet vice duas horas eoquæ ampliùs nobiscum manfit. Eadem amoris & humanitatis argumenta ostendit erga Navis Prefectum, & reliquos Lusitanos. Vastatione autem Ecclesiæ Christianæ tantum abest vt fuerit animo perturbatus, vt etiam omnibus aulicis suis licèt Ethnicis, in domum suam collectis, palàm confessus sit se esse Christianum, & quanquam per iniquitatem temporum non posset re ipsa declarare, quod pectori infedisset, se tamè in ditio-
ne sua velle magnam instituire hominum conuersionem. Vt autè intelligerent, eum grauibus causis adductum, vt nomen Christo daret; cæpit commemorare omnia quæ in expositione Catechismi audiisset, probans idola Chamis & Fotoques nihil esse, non posse esse Deum nisi vnum: animam nostram esse immortalem; & id genus alia, quibus auditis omnes sunt admirati. Id nobis relatum est à primario quodam eius Aulico optimo Christiano. Idem Dominus magna amicitia coniunctus est Iusto Vcondono, qui Nangoia scripsit, quantopere commotus & contentus Nangafacho excefferit, se paulatim de nostris rebus tractaturum.

Alius Dominus gentilis magni nominis & auctoritatis apud Iaponios, nempe absolutus regni Ingani Dominus, tempore eiusdem vastationis Nangafachum ingressus, magno desiderio ardebat cognoscendi res Fidei nostræ; tum quòd Nangoiæ multa de ea inaudisset, tum quòd admiratus esset vitam cuiusdam Christiani, nomine Manzij Sangondoni, cum quo vixerat, eo tēpore quo

exulabat Sanga. Huius pia voluntas, conspecta euerfione rerū nostrarum, nō solum nō elāquit, verūm etiam, cū nullam haberet nostrorum notitiam, palā per certos homines indicauit, se vehementer cupere aliquid cognoscere de religionis Christianę mysteriis. Primū dubitauimus, num syncerē vel simulatē nuncios submisisset, experiundi causa an contra mandatum Quabacondoni auderemus verbum Dei prædicare. Itaque ei responsum est, Patres (vti ipse nosset & cerneret) versari in exilio, Ecclesias à Quabacondono euerri, nō esse iam tempus idoneum, quo rātus Princeps auditis sermonibus se exponat præsentī periculo, nec posse tam secretō fieri, quin emanet mox foras. Ad hæc Dominus ille; Quantum, inquit, attinet ad Quabacondonum, vacuus sum omni metu, cuique homini incumbit, indagare optimas rationes & modos perueniendi ad salutem; quare prorsus volo vestris sermonibus aures præbere. P. Visitator, post plures tergiuersationes, videns abesse fraudem, misit ad eum fratrem Vincentium Iaponiū, qui oratione sua ei breui persuasit, vt vellet esse Christianus, mox & vehementer vrgere cepit sacrum lauacrum, nec cessauit, donec obrinuisset. Nos certē ex tanti Domini tantaque bonitate naturæ præditi conuersione, tali tēpore facta, non potuimus non maximam percipere voluptatem. Sūmam doctrinæ Christianę, omnesque orationes secum ferre voluit, promisitque se aliquādo curaturum, vt regnum suum vno die Christo cuique sponsæ Ecclesiæ vinculo fidei coniungatur. Iustus Vcondonus cognita eius conuersione, vehementer est admiratus, dicebatque magni faciendā, se non ignorare qualis & quantus ille sit, & subito inuiserum, & amicitiam cum eo initurum. Et fuit eidem D. commendatum, vt inter intimos amicos suos reciperet Iustum, qui ei in multis adiumento esse posset. Aiebat præterea ille, nulla alia ex re maius diuina virtutis argumentum se collegisse, quā quòd quo amplius exagitati sumus à Quabacondono, hoc magis in gentilium equè ac Christianorum pectoribus existimatio & dignitas Christianę professionis creuerit. Hoc ipso tēpore Iustus iam dictus aduenit Nāgasackum, vbi Nauis Præfectus ceterique Lusitani omnes magnā celebritate illam exceperunt, & Quabacondonus, antequam abiret Meacū, nō paruo honorē aliisq; humanitatis officiis eū profectus est. Nā saepe, post reconciliationē, cum eo diuersis de rebus consilia inibat. Vnde coniecturam faciebant omnes, illum breuī in aulam recipiendum. Sed Iustus, vt homo prudens, nunquā volebat huius rei mentionem facere, affirmans (vt ipse loquebatur) nec animæ nec corpori profuturum, si modò mutaret Statum.

Nam

Nā quoad animā, inquietabar, nō possem in omnibus rebus Quabacondono sine periculo obsecundare, cū ipse velit omnes suo modo & agere & loqui: Quoad corpus verò, si non me geram similiter alius, majori periculo me exponerem excidēdi ex eius gratia. Deinde dicebat, humanitus loquendo, vitam Quabacondoni non posse esse diuturnam. Itaq; his aliisque rationibus, quas dabat de rebus Iaponicis, sanctaque eius conversatione, omnes magnopere recreati sumus.

Tertia cōsolatio à Deo nobis communicata fuit, quòd omnes omnino tum Patres tum reliqui Christiani confidimus, persecutionem istam non longiùs progressuram, idque multis de causis. Prima est, quia cū sit tam infaustus expeditionis Coraianæ successus, omnesque desperent vel potiùs certissimè sciant, Quabacondonum non posse hoc bellum prosequi, videtur presentissimum illius capiti imminere exitium, vel certè tãta rerum omnium in Iaponia perturbatio & confusio, ut neque tempus neque locus ei suppetat de nostris rebus agendi vel cogitandi. Etenim fama infortunati istius prælii efficiet, ut omni existimatione, qua hactenus sese sustentavit, excidat: deinde nervo belli, hoc est, pristinis suis viribus, admirabilique potentia, (omnes enim eius præcipui Præfecti eiusque intimi amici in regnum Coraianum profecti sunt) prorsus destituetur. Deinde cū Iaponii intenti sint in omnem occasionem vindicandi se ab hoc acerbissimò seruitutis iugo, non videntur tam idoneam & opportunam rei bene gerendæ prætermisuri facultatem. Accedit, quòd Morindonus cæterisque Domini horum novorum regnorum de Scimo, etsi partem populi sui abduxerint in Corai, expectantes belli exitum, tamen conditiones suas hominibus aliisque rebus bene communitas & cōstitutatas reliquerunt, atque uti exercitus in Corai dira vexatur fame, neque spes vlla belli producendi affulget; ita minimè probabile est eos diutius ibi cum periculo vitæ permansuros, sed ad sua regna pedem relatueros.

Altera causa cur res meliore loco deinceps futuræ videantur est, quòd tam præclara munera Quabacondonus mittat ad Proregem Indiæ, simulque velit obsides in Iapone remanere decē socios Patris Visitatoris. Vnde Governator gentilis Nangasachanæ urbis, illè, qui nostra omnia evertit, intelligens gubernatorem Meacensem nomine Quabacondoni ordinasse, ut tot socii remanerent, iussit per quosdam, P. Visitorem de cætero esse securum: se nullum contra Christianos vel patres mandatum habuisse, nisi ut domus cum Ecclesia è medio tollerentur, & ne

doctrina Christiana amplius divulgaretur. Itaque posse Patres in aliis ædibus Nangasachi secundum ordinem datum commorari. Cum ergo Quabacondonus expectet responsum ab hac legatione, non videtur amplius noui aliquid contra nos moliturus; idemque videtur iusto aliisque Dominis Christianis.

Tertia causa est, quòd, etiam si hæ domus cum Ecclesia Nangasachana essent ornamentum quoddam totius huius Christianismi; tamen, grassante persecutione, Christianis nobisque summa impendebant pericula. Nam cum Quabacondonus hunc portum sibi vsurpet, quòd omnes mercatores Ethnicorumque Dominorum Procuratores confluant, non poteramus nos cum Ecclesia ædibusque tam magnificis permanere citra inuidiam eorum, qui nobis malè volunt, vt qui facile hinc arripere occasionem poterant, nos accusandi, & in odium trahendi apud Quabacondonum. Nunc verò, cum vident nullum vestigium Ecclesiæ vel ædificiorum nostrorum superesse, omnes misericordia commouentur; putantque nos iam verè esse exules, abiectos & depresso: quare nec occasionem habebunt aliquid dicendi de nobis, quod iracundiam Quabacondoni in nos concitare valeat. His aliisque de causis prorsus diuinæ prouidentia confidentimus, speramusque vel finem fore persecutionis, vel Quabacondonum non amplius tot tantaque mala perpetraturum.

Tandem verò harum calamitatum nube depulsa, cum tempus aduenisset è portu nauigandi in Indiam, Pater Visitator prius valedicere voluit Patribus fratribusque Arimensibus & Amacusanis, cæterisque illarum partium Christianis: cumque mandasset vt in certum diem omnes Patres & fratres conuenirent in Seminarium, vt eorum colloquio per quinque saltem dies frueretur, nobis omnibus ignaris diuino nutu factum est, vt certi Christiani, viri religiosi in regno Bungensi, constituerint in has partes de Scimo transferre ossa vel reliquias S. martyris Ioran, qui ante annos quatuor (vti scriptum est) pro fide Christiana mortem optetierat Bungi. Nam vti pro martyre habebatur ab omnibus fidelibus; ita iudicarunt minimè conuenire, vt corpus eius maneret apud Ethnicos, sed potius apud Christianos, & maximè vbi degerent Patres, ne debita veneratione destitueretur. Quare ex dictis Christianis quidam Eques bene notus impulsus religione, nocte tenebrarum clanculum Sanctas reliquias sepulcro exemit, & postea cum duobus aliis sociis arca inclusit, deportauitque ad Seminarium, in quo Rectoris officioungebatur P. Petrus Ramon. Peropportune autem, & ad maiorem Martyris honorem, Deo ita dispo-

disponente accidit, vt duobus vel tribus ante aduentum Patris Visitatoris, & sociorum eius, diebus eò peruenerint. Nam Patres gaudentes de tam oprato tot bonorum conuentu planè constituerunt, omni ueneratione, quantam locus tempulque permittebat, Sanctas reliquias recipere. Et quamuis non uideretur conueniens, ritu solenni, diuina officia peragere, (vt fieri solet in honorem aliorum martyrum) eo quod Vicarii Christi deesset approbatio: tamen quia notum & manifestum fuit eius martyrium, videbatur cum aliqua lætitiæ & honoris significatione recipiendum. Rex enim ipse, qui eum iussit occidi, confessus est P. Visitatori, se id fecisse, quod nimis ardens fuerit in munere Euangelii prædicandi, baptizandi, mortuos sepeliendi, aliisque pietatis operibus, quæ Patres ei commendarant, exercendis. Omnibus quoque explorata insignis eius caritas, eximia patientia, animique fortitudo reddita est; cum linea veste indutus, & cruce, qua vti consuevit in suis ministeriis, armatus, morti obuiâ processit. Locus denique, in quo erat humatus, non erat ignotus, sicut nec modus, quo inde a Christianis (vt dictum est) erat sublatus, & ad Seminarium translatus. Impositum ergo est corpus honoris causa in arcam perbellam, omnesque Patres & fratres, cum Seminarii alumni, solemnes vespers de S. Cruce (erat enim pridianus dies Exaltatæ S. Crucis) cecinerunt. Insequenti die, post decantatum à P. Visitatore Sacrum Missæ, deportatû est sanctum corpus in processione, tam à nostris, quàm à Seminarii alumni, qui omnes linea amicti candelam accensam manu gestabant, & psalmos concinebant, & depositû in loco valde decenti & ornato. Quo honore Christiani omnes, qui inibi aderant, & plurimû consolati sunt, & martyrii desiderio vehementer animati.

Hinc P. Visitator concessit Arimam, vt valediceret filio & vxori D. Protasii, aliisque illius vrbis Equitibus Christianis. itaque magnus fuit ibi hominum concursus factus, qui inter extremum Valseita tenerè collacrymarunt, vt Patri & admirationem & consolationem ingentem attulerint. Arima profectus est Amacusam, vbi cum Patribus & fratribus, qui ex Residentiis Insularum Schichi, Fumoto, Zonzura, & Oiano isthuc confluerant, octo dies diuersatus est; cumque illis aliisque Christianis promississet se breui rediturum, abiit Nangasachum. vbi nunc discessum nauis Lusitanæ expectat. Id nos in hoc discessu solatur, quod certò speramus eum breui nobis iterum affuturum. Promisit enim se hæc de causa Mercum non transiturum. Fieri que potest, vt rerum Iaponicarum is sit exitus, vt prima quoque nauis redire ad nos possit.

Sub hoc tempus Ioachimus Riufa & Benedictus filius eius, nūc gubernator Sachaianus loco Patris ægri constitutus, aliiq; Christiani partium Meacensium, nobilem quendam & venerabilem virum Christianum amandarunt ad Patrem Visitatorem, tum vt cum suo nomine saluaret, tum vt exponeret, quantum indolerint ob casum Nangasachêsem, atque etiam vt impensè peteret, P. Organtinum cum alio P. & aliquot fratribus ad se mitti se curaturos, vt immunes sint ab omni periculo. Pater audita petitione, non ignorans quanti interesset, Patrem Organtinum pro solatio auxilioque afflictorum Christianorum in illis locis ventari, approbante Iusto, consensit, vt idem pater cum P. Francisco tribusque Iaponiis fratribus illuc proficiscerentur, & iam itineri sunt accincti. Speramus hâc missionem, Deo adiuuante, fore non parum salutarem.

Nos verò reliqui omnes inter spem & metum boni vel mali exitus fluctuamus. Nam cum belli Coraiani res non admodum prospere succedant, & D. Augustinus, & Dominus Protasius, aliiq; Domini Christiani in intimis regni partibus adhuc degant, haud scimus quid expectare debeamus; anne fortè Domini de Scimo propter summam annonæ caritatem, & comæatus inopiam maximam, pedem sint relaturi. Verùm cum sciamus omnes Dominos Christianos esse concordēs, eisq; pridem accessisse Cainocamum Dominum regni Bungenſis, cum suis & Bungenſibus copiis, vt magna sit omnium potentia, bene speramus, Deo propitio, faustum fore exitum, maximè cum omnis victoriæ de capto Corai gloria in solos Christianos eorumque virtutem redundarit; reliqui verò Domini gentiles magnam suarum copiarum iacturam perpeſſi sint, aliosq; deterrimos successus habuerint. Unde apparet singularis Dei Opt. Max. prouidentia erga eos, quos pro suis agnoscit. Quod superest, nos ex animo in sancta benedictione V. Paternitati eiusque & omnium carissimorum nostrorum Patrum & fratrum orationibus sanctisque sacrificiis commendamus. Nangasachi, Calendis Octobris, 1592.

F I N I S.

ORGAN-

ORGANTINVS

BRIXIENSIS R^{do}. P. CLAV-

DIO AQUAVIVA, PREPO-

SITO GENERALI SOCIE-

TATIS IESV.

VÆ res non mediocriter hoc anno M.D. XCIV. nos affligerunt: prima ùm diuturna P. Visitatoris & Reuerendiss. Episcopi, quem iam in Chinam peruenisse ex literis Manilianorum cognouimus, absentia: deinde, quòd nauis, quæ solet quotânis huc ex India appellere, & omniũ harũ Societatis domorum, maximè autè Collegii, Nouitiatus, & Seminarii necessariã annonã aduehere, hac vice nõ aduenerit. Nec minùs eadẽ nauis afflixit omnes hprũ regnorũ Dominos, mercatores, & alios id genus bomines, qui iam pridè illam serici, aliarũq; rerũ pretiosarum, quæ ex China, India, & Europa in Iaponẽ illa nauĩ inferebant: ut copiam, non parum commodam & opportunam esse experti fuerant. Et iã Meaci, ubi degimus, tanta eiusmodi rerum laboramus inopia, vt cõmiseratione dignum sit, audire quotidianas hominũ querelas de dicta nauĩ hoc anno desiderata. Verũ quia cõsidimus Deũ more suo id cõuersurum in maius aliquod bonũ, non possumus non in omni eius beneplacito acquiescere.

MEACI, quod ex aliis literis V.P. intellexerit, duobus iam annis degimus, ego, & P. Franciscus Perez cum tribus fratribus Iaponiis, Vincentio, Paulo, & Ioanne, è terraque familia; numerum attingimus trigessimũ; omnes, Deo propitio, viribus integri, atq; ego imprimis: nam beneficio thermanũ, quæ in his partibus sunt, laus Deo, non parum eas confirmaui.

Quod ad fructum attinet, hoc biennio ex mēsse, tam veterum quàm nouorum Christianorum, collectum, si conferamus cum superiorum annorum, in quibus libertate adhuc nostra utebamur, fructu, fateri debemus, esse maximum. Omnes enim Christiani præsentẽ Ecclesiæ calamitate tantopere ad complectẽdam virtutem excitati sunt & accensi, vt meritò infinitas gratias Domino agere debeamus. Distributi sunt omnes in certos cætus vel congregationes. In quaque congregatione omnibus Domi-

Dominicis habetur ab istis nostris fratribus concio; agitatur quoque consilia & collationes de singulorum necessitatibus, tam corporalibus quam spiritualibus. In his sancitum est, quemadmodum singuli quoque mense semel suo ordine sacro Missæ interesse possint in diuersis, quas hîc habemus, ædibus, atque etiam in ipsis ædibus Christianorum; idque ne notabilis aliquis numerus conueniret in domo, quam nos incolimus, cauereturque omnia quæ hoc tempore citra periculum publicè fieri non possunt. Instituumus opus quoddam non absimile Monti pietatis, quem vocant; quod valebit quoque ad præstandum auxilium pauperibus infirmis. Id quoniam placuit omnibus dilectis Christianis, factum est, ut quo die initium eius datum est, plus quam trecenti aurei coronati collecti fuerint; prorsusque in Deo confidimus, paucis mensibus, ubi certò constiterit eius operis fructus, nos millenarium aureorum numerum excessuros. Et si Deus vitæ vsuram nobis prorogarit, curabimus ut ex hoc opere ingens existat conuersionis gentilium, maximè eorum qui Meaci degunt, & operibus misericordiæ plurimum commouentur, prouentus.

Ad numerum eorum, qui desertis idolis CHRISTO nomen dederunt, hoc biennio adiuuante diuina gratia magna facta est accessio: atque in hoc quidem loco, ubi ego versor, plus quam sexcentorum capiunt, qui magna parte sunt nobilitate generis clari; nonnulli etiam viri Principes, (de quibus fortè N. P. Viceprovincialis separatim ad V. P. conscribet) & non dubiam nobis pollicentur egregiæ sementis spem ad proximam omnium harum partium conuersionem. In præsentia verò id summæ voluptati nobis est, oculis vsurpare in neophytis istis Christianis tantum ardorem res nostras cognoscèdi, diuinumque nomen latius, etiam contra Regis Iaponiæ edictum, propagandi. Qua re ita abundè satisfactum est nobis, ut iam majorem prædicandi Euangelii libertatem non admodum postulemus. Messis copiosa est, immo copiosior quam V. P. existimare vel suspicari possit. Utinam diuinæ Majestati placeat suæ misericordiæ oculos in summam huius vineæ inopiam conijcere, multorumque excitare desideria ad eam excolendam, simulque V. P. commouere, ut magnam aliquam operariorum manum extrudat: nam paulatim seniores, qui hactenus hîc vixerunt, vita excedunt: reliqui verò vel ætate vel morbis fracti, vel laboribus debilitati, ne millesimæ quidè parti hominum conuerforum iuuandæ & instituendæ sufficiunt.

Commemorabo hîc V. P. rem miram & auditu periucundam. Quabacundonus Iaponiæ Dominus, quoniam Nangoiæ, quæ non

non magno interuallo à Firando & Nangafacho abest, in intimam rerum nostrarum Lusitanarumque, dum ibi per hos duos proximos annos commoratus est, notitiam deuenit, longè quàm antehac benignior nobis est factus; vti non obscure ex verbis quibusdam, quæ cognouimus ab eo in fauorem nostrum prolata, collegimus. Nam aliquando increpans filium Riufæ Christianum, qui cum alio quodam item Christiano vrbs Sacayanæ gubernacula tenet. Vide, inquit, vt optimam gubernandæ vrbs rationem ineas, ob hanc & illam causam, atque etiam quia lex vestra ita præscribit. Certo quoque autore, qui præsens audiuit, didicimus, conjugem eius tam bene ad res nostras affectam, vt quoties occasio se offert sermonem instituendi de nobis, ita loquatur, vt declaret se non longè abesse à regno Dei, & cõpletenda lege Christiana. Quando verò Iaponiæ Dominum vniuersa harum prouinciarum nobilitas Nangoiam comitata est, factum est vt quâ plurimi, consuetudine Lusitanorum capti, ad religionem Christianam affici cõperint, ac disertè quoque dixerint fore se Christianos, si sibi audiendarum concionum cognoscendæque veritatis fidei fieret potestas. Arridebant illis eorum mores, forma vestitus, & maximè quòd è cingulo vel collo Rosaria, sacrarum reliquiarũ Agnorumque DEI thecas gestarent: sic vt eorum multi per Lusitanorum amicos quàm plurima Rosaria, atque etiam Reliquiaria, ad quorum similitudinem alia multa hinc postea fabrefacta sunt, extorserint: alii verò etiam denis vel duodenis scutatis vnum Rosarium coëmerint. Imprimis autem placebant illis Cruces. Itaque factum est, vt tam Nangoiæ quàm hinc Meaci suspensis è collo crucibus & Reliquiariis incesserint, nõ ipsi solùm, sed Principes viri omnes, vsque ad Regem ipsum eiusq; nepotem nouum Quabacondonum. Maximam partem vestitu vtuntur Lusitano: prorsus, vt quando aula aliquantæ eorum multitudini fortè obuiam prodit, non facilè dignoscere possit, sintne Iaponii an Lusitani: & quidam ad hos imitandos etiam totam orationem Dominicam & Angelicam salutationem memoriæ mandarunt. Si sermo de Lusitanis incidat, semper de iis bene loquuntur; distitãtq; esse homines prudentes & humanos, animo liberali & magno. Ac certè, quando P. Visitator tanquam Legatus cum viginti quinque Lusitanis visendi Regis causa huc venit, Iaponii omnes tantopere eorum comitate, humanitate, morumq; suauitate obstupefacti fuerunt, vt ab illo tempore semper declararint, se nõ mediocriter erga illos affectos esse. Neq; dubito nutu planè diuino legationem hanc nomine Proregis à P. Visitatore obitam fuisse,

nam cum antè pro hominibus suspectis, vilibus, & abiectis nos haberent, nunc opinionem illam animis suis penitus exemerunt, ad magnopere erga nos nostraque omnia affici cæperunt. Mea quoque sententia Rex iste non longè a suscipienda luce Evangelicâ abesse videtur; maximè cum eius nepos & successor vehementer omnia nostra admiraretur & amet; me quoque singulari amore, iam olim in minoribus notum, complectatur; quod re ipsa, missis ad me hoc biennio ducentis orizæ sarcinis, præclarè demonstravit. Idem sentio de huius vr̄bis gubernatore, cuius filius charissimus, eleganti ingenio suavissimisque moribus adolescens; ante menses duos, sacris aquis ablutus est, cum ageret annum ætatis decimum quintum. In eandem voluntatè propendent quasi omnes horum Regnorum Principes & Domini. Qua in re clarissimè orationum V.P. totiusque Societatis præsens subsidium expetitur & sentimus. Hac verò optima spe erecti, ex animo optamus nostras quoque preces Domino Deo nostro gratas esse & acceptas, quibus quotidie diuinam eius imploramus opem, vt multos dignetur operarios mittere in messem suam. Nec rarè in eam cogitationem venimus, vt omnino arbitremur benedictum P. N. I G N A T I V M magna ex parte hoc sæculo à Deo excitatum esse, vt ope industriaque sociorum suorum vel hoc vnum Iaponiæ regnum ad CHRISTVM perduceret, cui rei argumento esse potest singularis illa Iaponiæ iuandæ cura, à Patribus, qui ei in societatis gubernatione successerunt, & sigillarim à P. Euerardo & P.V. demonstrata, dum liberali & munifica manu supplementa necessaria hætenus suppeditarunt. Quam curam & sollicitudinem paternam maiorem in modum desideramus in animo P.V. auerescere & dilatari, quando Ecclesia hæc Iaponensis, ita electa, suo quodam iure efflagitare & promereri id videatur. nam cum totos iam septem vel octo annos tam grauiter oppugnata & concussa sit, digniorem esse eiusmodi auxilio nõ solû ratio dicat, sed Dominus quoq; noster facta sua doctrina & vita informat. Ergo lætitia exultet P.V. hoc nouo & oprabili nuncio, & illico nobis succurrat. in hac enim re situm est omne solatium nostrum, omne gaudium, & omne harum animarum salus & præsidium.

I M P E R I V M Iaponiæ est penes hunc regem Quabacondonum, & quod à Iaponia condita auditum non est, ne vestigiû quidem pedis in tota insula superest, quod illi non sit absolutè subiectum. Tanta autem pace & tranquillitate imperat, vt si successores eius eandem gubernandi rationem imitentur, periculum nullum turbadorum regnorum impendere videatur. Ac sanè me-

dia,

dia, quæ ille ad pacem & concordiam istorum Iaponensium sar-
 tam rectam seruandam tuendamque adhibet, magna sunt & ef-
 ficacia. Vnum est, quod post datam fidem publicam neminem ex
 hostibus è medio tollat; quod non fecerat eius antecessor Nuba-
 nanga; is enim regno aliquo sub iugum missò, omnes eius regni
 Dominos trucidabat: at hic rex non vitam modò, sed etiam an-
 nuos redditus, quibus honestè & mediocriter vitam sustentarent,
 eis concessit; qua in re acquiescunt omnes, & libenter obsequun-
 tur. Alterum est, quod rusticos, quorum opera & opibus ferè sus-
 tentabantur regna, ad summam inopiam redegerit, vt vix neces-
 saria eis suppetant ad tolerandam vitam: arma quoque omnis
 generis illis ademerit. Tertium est, quod contentiones omnes,
 seditiones, pugnas, & confictiones seuerissimè vetuerit. nam
 quotquot huius criminis rei deprehensi fuerint, omnes vtrinque
 morte multantur. Si qui fuga elapsi fuerint, in pœna vices sub-
 eunt cognati. hi si desint, serui. Si serui non sint, vicinia in qua
 vixerunt. Si multi sint noxii, multi quoque mactantur, & in cru-
 cem aguntur: sed eadem lege fit, vt multi ad necem rapiantur in-
 noxii. Hac seueritate effectum est, vt rarissimæ pugnæ & di-
 micationes nunc sint in Iaponia. Quartum est, quod in iusti-
 tia administranda summa æquitate, nulla habita ratione ne-
 que cognatorum, neque veterum belli ducum, neque stirpis re-
 giæ, neque Bonziorum quantumuis illustrium, vtatur. criminè-
 que, mox vt admissum cognorit, condonat nemini. Cùm mu-
 lieribus impensè addictus sit, nulli tamén permittit concubi-
 nas. Ea de causâ paucis ab hinc diebus exulare iussit Bonzium
 quendam admodum locupletem, cognatione atquè etiam gra-
 du dignitatis Imperatori proximum. Cumque ad aures eius per-
 uenisset; omnes hos Meacenses Bonzios vt concubinis, parum
 abfuit, vt capite multarentur, nisi Gubernator Meacensis spo-
 pondisset, se effecturum ne quid in eo genere amplius ab eis pec-
 caretur. Mandauit igitur is Bonziis omnibus, vt quoque mense
 iurejurando fidem darent se honestè victuros sub pœna mortis;
 superioribus verò cuiusque cætus, separatim, vt promitterent sub
 pœna mortis se eorum, quos suspectos in hac re haberent, no-
 mina delaturos. Quo factum est, vt omnes, si externa spectes,
 magno in metu viuant. Quintum est, quod nullos milites,
 nullos Dominos sinit in otio degere. Si vacatio sit à bellis, oc-
 cupat eos excitandis magnificis ædificiis, nouis propugnaculis
 erigendis, vel veteribus renouandis & muniendis, aliisque
 operibus magnis ad ornamentum Iaponiæ, & nominis
 sui

sui gloriam moliendis . In præsentia certè proximè Meacum in vna arce firmanda constat tria millia hominum, & in vrbe Bozacca plus quam centum millia distineri: qui labor nullum relinquit vel locum vel tempus prodictionibus machinandis . Sextum est, commutatio regnorum . Vicinorum enim regnorum Dominos transtulit in partes remotiores Iaponiæ . Septimum est, quod militibus , præter ordinaria stipendia nomine militiæ illis in perpetuum adscripta, tempore gerèdi belli quotidianum commeatum omnem ipse subministrat . Vnde fit, vt quicquid vult , eorum opera efficiat . nec hætenus bellum vllum gessit , quo non ex animi sententia hostem debellarit . vno excepto recèti bello Chinèsi, quod longissimè eius vires excessit . Et si in Coraiano regno adhuc copias magnas alat, vt tuendi honoris sui causa Chineses ad poscendam pacem cogat . Octauū medium est , quod parū æquus sit hominibus, animo & spiritu plus æquo elatis, quòsq; conjectura prouidet post mortem suā noua in Rempublicā molituros vel regna turbaturos . Nonum est, quòd à Meaco quatuor vel quinq; dierum interuallo, circumcirca , nullum habeat ducem belli . vel præfectum potentia vel industria clarū . Decimū & postremū est, quòd redditum annuum duorum millionum auri constituerit . His legibus & institutis planè confidimus firmam horum regnorum pacem roboratum iri, viamque opportunam simul parandam ad omniū Dominorum conuersionem . Quem nouum & faustum nuncium ideo ad V. P. hoc scripto perferre volui , vt eo celèrius opus maturaret, liberalique manu multos operarios idoneos ad tam amplam messem & iam iam paratam emitteret . Quod superest, me majorem in modum V. P. sacrosanctis sacrificiis & orationibus commendo . MEACO, 29. Septèbr. ipso Dedicacionis S. Michaëlis Archangeli, 1594.

R. P. V.

Seruus & filius in Christo,

ORGANTINVS.

ORGAN-

ORGANTIVS BRIXIANVS

REVERENDO IN CHRISTO PA-

TRI N. P. CLAUDIO A QVAVIVA

PRÆPOSITO GENERALI.

PAX CHRISTI.

REVE M hoc anno de statu Iaponiæ Meaco epistolam ad V. P. scripsi, cuius breuitate minimè contentus N. P. Viceprovincialis mandauit, vt fusiùs vberiusque omnia quæ accidissent persequerer: quanquã videor mihi summo studio vniuersa congerenti multa necessariò prætermisurus, tũ quia quædam minuta memoria exciderunt, tum quia nos, vti consuetudine quotidiana detriti, non perinde ac exteri rerum hîc gestarum magnitudinem æstimamus. Describam autem singula eo ordine quo contigere, vt litteræ annuæ vel generales faciliùs intelligi possint.

Versamur in hac ditone Meacési Patres tres, fratres quatuor, cum quinque clericis reliquaq; familia, omnes sumus número 36 diuina gratia sani & incolumes. quisque pro talento sibi concredito in hac vinea ad populũ Dei, inter medias tribulationes, quas in octauum iam annum sustinemus, seruandum & augendum hætenus gnauiter laborat. Status apud Meacéses idolorum, hoc est templorum, domorum, & carèmoniarum Ethnicarum, si externã speciem consideres, nunc est, si vnquam aliàs, florentissimus, & si V. P. oculis corãm aspiceret, non solùm vehementer admiraretur, sed etiam sanctè affirmaret fieri non posse, vt ab his gentilibus tales ædificiorum moles excitarentur, & ramen hæc omnia breui confidimus in veri Dei cultum transferenda. Nam cùm sectarum Iaponicarũ neruus pænè totus sit incisus hoc est, neq; studia amplius inter eos vigeant, neque vectigalibus cõsuetis, quibus nomẽ & autoritatem apud plebeios tuebantur, deinceps fruantur, non aliud reliquum esse videtur, quàm vt templa & delubra idolorum quoque adimantur, in eisq; sacrosancta Dei lex annuncietur, ac omnes gentiles ad Ecclesiam CHRISTI aggregerentur. Id modò ex cruciat animos nostros, V. P. non amandare operarios conueniẽter proximæ spei nostræ, quam habemus de cõuersione omnium

Tom. ij.

O o

horum

horum regnorum ad fidem CHRISTI Domini nostri mox con-
secutura.

Quod ad afflictionem nostram attinet, qua tanto iam tem-
pore exercemur, si fas est in conspectu Dei, imbecillitatis nostræ
conscii, ita loqui, nonnullo in mœtore sumus; quòd ex multis in-
diciis non dubiam coniecturam faciamus, Dominum nostrum
velle nos tandem hac seruitute, vel, vt rectius dicam, libertate spi-
ritus, fructuque spiritali, quem persecutiones pariunt, eripere.
Quæ persecutiones, si ritè cognoscantur, & merito suo æstimen-
tur, instar antidoti sunt omnium infirmitatum, valentque ad nos
purgandos, illuminandos, & intimè cum CHRISTO vniendos.
Premimur quidem afflictionum onere, sed fructu erigimur, præ-
sentiaque Christi animamur, & excitamur, ne onus abjiciamus,
imò simillimi eius esse potiùs exoptemus. Atque vt sigillatim cæ-
tera commemorem, immensam & multiplicem Deus O. M. erga
nos misericordiam hoc tempore demonstrauit. Prima est, quòd
flagrante ipsa persecutione Euangelium tam longè latèque in his
regnis sit propagatum & celebratum; nullus enim in his prouin-
ciis angulus est, in quo non sparsum sit sanctum CHRISTI no-
men; nullus locus vbi non Patres Societatis ad perdiscenda fidei
nostræ mysteria auidè expectentur: nec denique vllum regnum
tam remotum, in quo non putemus aliquot Christianos factos,
siue multos, siue paucos. Et iam alii plerique omnes clariùs in-
telligere pergunt, quanto interuallo nostra sancta Ecclesia Ro-
mana à diabolicis suorum sectis & conuenticulis distet; nomina-
tim autem quanta sit in Ecclesia nostra dogmatum voluntatum-
que consensus, contrà verè quanta sectarum Iaponicarum dissen-
sio. Secunda misericordia est, quòd beneficio persecutionis huius
nomen quoque Societatis nostræ longiùs percrebuerit per Iapo-
nem, dum notant & demirantur constantiam & perseverantiam
nostram in tantis calamitatibus; pro salute animarum perferèdis,
quodque Deus nos variis licèt casibus jactatos, tamen nunquã de-
seruerit, sed potiùs fecerit cum tentatione prouentum. Tertia,
quòd præclaram nobis occasionem præbuerit dexteritatis forti-
tudinisque augendæ, & prudentiæ acuendæ, ac, si diuturnior esse
pergat, omnium virtutum confirmandarum. Quarta, quòd op-
portunitas data sit multis operariis, tum nostris tum Iaponen-
sibus, informandis, litterarumque & virtutum suppellectile necesse-
saria egregiè instruendis, vt patefacta à Deo via, & signo sublato,
omnino parati sint ad certamen cum idolis incundum, ad disse-
minandum vsquequaque doctrinam Evangelicam, ad amplissimam

messam

messum iam in omnibus regnis albescentem & maturam colligendam, & in horreum Domini deportandam. Hanc in expeditionem præstò iam sunt in Iaponia Patres triginta nouem, fratres tres supra octoginta, vt mittam relinquos, qui seruiunt, & clericos; quorum plurimi breui idonei erunt vt nostræ Societati adscribantur: Omnium autem, qui in tota Insula nobiscum viuunt, numerus attingit sexcetesimum. Quinta est, quòd persecutor eiusq; in regna Iaponiæ successores certorum hominum sermone iam satis didicerint, non esse nos, qui esse sinistra aliorum informatione existimabamur, sed ab extremis mundi partibus per mille pericula tantum salutis animarum procurandæ, tradendæq; Euangelicæ doctrinæ, causa aduolasse. Sexta est, admiranda DEI potètia & caritas in Ecclesiam Iaponicam sponfam suam apertè demonstrata in eo, quòd, nobis licèt cohibitis & impeditis, tamè quadraginta gentiliùm milia interim Christi iugo se subdiderint: inter quos sunt nonnulli viri Principes, harum prouinciarum quasi columnæ. Nihil scribo de insigni fructu ab omnibus Patribus & fratribus, ab Europa Indiaque huc delatis, in vulgari lingua ediscenda facto; cum maior eorum pars idiome Iaponico, quod maximi æstimandùm, iam concionari possit. Ergo cum sic eant res nostræ, quomodo possumus optare aliud, quàm viuere in tribulatione cum CHRISTO?

Inter signa verò, quibus Deus indicat breui patefactum iræ ostium magnum ad demetendos amplissimos Iaponiæ campos, Primum illud est, quòd Tyrannus non nihil videatur nobis placatus; nam superioribus diebus gubernatori Meacensi dixit, parum referre si Amameoxani fiant Christiani, utpote homines viles & plebei; modò nobiles non fiant. Deinde consensus vt ego Meaci quietè persistam, ad hæc Patribus Nangasachi degentibus potestatem dedit reedificandi Ecclesias & domos, quas ante biennium, perperam à quibusdam informatus, euertere mandarat. Multis quoq; verbis declarauit se facti penitere, & valde beneuolum ostendit iis Christianis, quos initio huius calamitatis reprehēderat, & à suo conspectu summouerat, sic vt gubernatori Sacayano Augustini germano dixerit; caue diligenter, ne quid agas quod mihi displiceat; lex enim vestra postulat simplicitatē, veritatē, & diligentiam in ministerio Domini præstado, declarabatq; in totius aulæ præsentia sibi placere officia Magdalensæ, eiusq; mariti & filiarum, suæ coniugii, quæ tū quoq; aderat, delata; ipsūq; deinceps aulæ Prefectū esse voluit. Eandem beneuolentiam quoque iam dictæ filiarum demonstrauit, quādo ægrè omnia genera remediorum quæri iussit ad restituendam ei pristinam valetudinē. Deinde Iustus Vcodonus

apud eum in tanta gratia est, ut inter tres præcipuos belli duces annumeretur. Morte Chuan Gayo cognita, qui vnus fuit è præcipuis Christianis initio persecutionis exilio multatus, vehementer indoluit. Iam fauor & beneuolentiâ, qua prosequitur Augustinum, pacati in nos animi signum clarissimum est. Vxor quoque huius Regis eadem erga nos est voluntate. nam quoties sermo de nostris rebus incidit, bene de iis loquitur, declarans nimirum legem Christianorum veram gentilium falsam: tantamque affectionem passim erga nostra ostendit, ut si fidei nostræ mysteria audiret, non debitemus eam fore Christianam.

Alterum signum est, quod omnes præcipui totius Iaponiæ Domini mirificam propensionem in sanctam legem nostram declarent: ut nihil ambigamus, quemvis eorum Christianum futurum, si eis doctrina Christiana annunciaretur; nam Coristo nomen dederunt hæctenus, quotquot eam annunciari audierunt. Fidem eius rei facit multiplex beneuolentia, qua omnes, & speciatim Quabacundonus cum præcipuis suis aulicis, atque huius urbis Gubernator, cum omnibus aliis qui publico aliquo munere sub eo funguntur, ac nonnulli etiam genere clari, nos complectuntur.

Tertium signum est, quod omnes bene de nobis & religione nostra loquantur, contemptim verò & abiectè de Iaponiorum sectis. Et certè, si non exstarent magnifica ista templa à Rege exstructa, quamplurimi, ut opinor, sacrum baptismum, uti quidam iam ceperunt, postularent.

Postremum & ceteris efficacius signum est, quod nunc omnia Iaponis regna vni Regi pareant sublatis omnibus bellis, latrociniiis publicis, portoriis, otiosorum ludis, & cōpotationibus ebriosorum, quæ grauissimis pœnis sine vlla spe indulgentiæ castigantur. Quæ res multorum animos parauit, ad præbendas aures rebus nostris audiendis, & fidem sanctam complectendam. Iam inexplicabilis illa Regis sitis aurum argentumque per fas & nefas corradendi, quamuis iniqua & tyrannica, tamen ex euentu valet ad coercenda omnia istorum Iaponensium vitia, imprimis lasciuia in carnis, in qua iam crebri lapsus non sunt: nam impensis in publicas fabricas faciendis, aliisque intolerabilibus tributis pendendis, ita exhauriuntur, ut carni nulla insolescendi facultas relinquatur. Possumus etiam inter magna misericordiæ diuinæ erga hanc gentem signa reponere, quod Deus tam multos & idoneos operarios eorum regnorum natiuo solo vocare dignatus sit ad nostram Societatem, quati paratæ iam messis, in qua operam suam

locare debeant, prognosticon. Quòd si V. P. totidem alios nobis adungeret ex Europa, iam expectationi nostræ omnino factum esset satis. Principale denique signum huius, quod primo loco dicendum erat, est Reuerendissimi Episcopi Iaponiæ huius Ecclesiæ Pastoris aduentus.

Vt verò veniamus ad fructum in Meacensi ditione hoc anno collectum, commemorabo quædam, quæ V. P. magnam afferent voluptatem. Meaci quaternas habemus ædes, magnitudine mediocri. Sed vnas tantum incolimus, loco perquam commodo & occulto. reliquas seruamus in varios casus, qui tēpore huius persecutionis incidere possent. Oblatus fuit mihi in vrbe locus extruendis ædibus maioribus, quæ tamen Ecclesiæ nomen non haberent, valde opportunus, eundemque ante annos quatuor etiam Gubernator vr̄bis mihi permiserat, sed propter periculum, quod nobis impendere potuisset ex loco publico. conditionem accipere nolui. Licet enim cum bona venia huius Regis hîc versemur, tamen quia Euangelii promulgandi potestas adempta est, conuenit nos eo in loco degere, vbi nulla occasio detur suspitionibus, quemadmodum hactenus fecimus. His ergo in ædibus omnia ministeria nostra exercemus, hoc est, confessiones audimus, cōcionamur, & baptizamus magno fructu. Illud verò studiosissimè cauemus, ne cætus sit æquo numerosior, & accusatiōni materia præbeat: Et quoniam omni Dominico conueniunt, in quorundam quoque Christianorum ædibus sacram Missæ vicissim audiunt, secundum ordinem cuique præscriptum: ita vt omnes quolibet mensæ saltem semel diuinis intersint. Vt autem omnis absit confusio, omnes Meacenses Christiani in certas congregationes distributi sunt, quæ singulæ tantum habent numerum, quantum Ecclesiæ singulæ capiunt; in quibus conueniunt ad habendum Consilium de pauperibus & infirmis, aliisque rebus ad necessitates tam corporales quàm spirituales omnium spectantibus: eoque se conferunt fratres nostri prædicandi Euangelii causa: & magnus existit fructus: quia & in fide confirmantur, & in virtutum exercitatione plurimum proficiunt. Omnia autem peraguntur magno silentio, ne nouæ afflictioni præbeat occasio.

Hoc anno sacris baptismi aquis, Deo adiuuante, lustrati sunt homines circiter quingenti, omnesque à Deo vocati, & admodum capaces doctrinæ Christianæ illis traditæ. Ac hactenus magno animi ardore in vita Christiano homine digna perseverant. Maior eorum pars est genere nobilis, quidam etiam illustres &

magnæ expectationis. Inter eos primus est huius Gubernatoris filius nomine Quiuxichi Leo, annum ætatis agens decimum-sex-tum, & nepos eius nomine Mondo Michaël, ambo præcipui à cubiculis Quabacondono. Hi cum forrè ad ædes nostras peruenissent duce homine Christiano prænobili, qui nepotis Nabunãgã Sambrodoni Domini regni Minoani vices gerit, & rationes audissent, quibus demonstrabatur vnũ esse mundi opificẽ, sibi plenè satisfactum esse responderunt: postero autem die, cum alia multa de animæ natura aliisque rebus attentè percepissent, syncerè confessi sunt, sibi veritati consentanea omnia videri quæ dixissemus; consilioque inter se breuiter capto, Leo iunior respondit, quandoquidem efficacibus istis rationibus conuicti essent, vnũ esse omnium rerum conditorem, minus se facere non posse, quàm profiteri se paratos ad suscipiendum sacrum aquæ baptismum. Quo responso accepto, equidem considerata iuuenum cõditione, suspensus hæsi, ignarus quid facto opus esset; verebar enim ne si eos baptizarem in aures Regis aliorumve emanaret: At illi collatis iterum inter se consiliis responderunt, cælendam quidem sibi videri rem, quoad fieri posset; si tamen diuulgaretur, Dominum suum Quabacondonum gauisurum, nec Gubernatori displiciturum, eo quòd iam à multo tempore se amicum nobis declarasset. Itaque baptizati ingenti lætitia gestientes domum redierunt, gratiæque baptismi acceptæ clarissima signa deinceps dederunt, nam in hanc vsque horam constantes in fide perstiterunt, multaque admiranda egerunt, quæ si V. P. vidisset & probasset, admiraretur, simulque summa consolatione afficeretur. Tanto studio tamque breui tempore memoriæ mandarunt orationes, vt intra duos dies eas recitare potuerint: & orationibus ordinariis minimè contenti, multa alia ad doctrinam Christianam attentè perdidicerunt. Sæpenumero ad sacrum Missæ audiendum ventitant, & sermorum nostrorum gregi, ne agnoscantur, se intermiscant. Longius deinde moderato quodam feruore progressi, beneficio institutionis Christianæ vitam ita correxerunt, vt in aula non minima suspicio excitata fuerit eos Christianos factos, licet omnes indicarint se magnopere ea de re lætari: ipsi tamen, vt erant iuvenes prudentes, semper conati sunt, quoad possent, rem cælare, nõ neglectis interim quotidianis suis precibus: vtq; arcanũ illud sanctius conseruaretur, curarunt omnes famulos suos, quos adiunctos habebant, quoties ædes nostras adibant, factis nostris inquiri. quod factũ est cũ summa ipsorum voluntatè & voluntate: qui & in hunc vsque diẽ in suscepta fide perse-

perseuerant; sibiq̄ue impensè gratulantur & de conuersione sua, & de talibus Dominis; qui eos non tractant vt olim, durè & asperè, tanquam seruos: sed humanè & leniter tanquam filios. De Leone certè tam præclara commemorata sunt, vt obstupuerim. Interca vnum erat, ante Christianam religionem susceptam, in iuuentute sua Gubernatori patri & matri eum valde immorigerum fuisse; à sacro autem lauacro tantam insecutam mutationem, vt vtrique parenti in omnibus suauissimè obsecundarit: eaq̄ue re maiorem, quàm explicari possit, parentes consolationem cœpisse: neque dubito, quin iam odorati sint eum institutione Christiana ad illam morum modestiam peruenisse, maximè cum occasione data nonnunquam, sed magna dexteritate, inuehatur in Bonzios ethnicos. Superioribus quoque diebus quiddam fecit, vnde certò conijcere possunt eum esse Christianum. Habebat eius mater in pretio idolum loco abstruso satis reconditum. Huic Leo arrepto ex ira primò coronam capitis abstraxit, deinde nasum præcidit, ac denique pessimè pro eo ac merèbatur tractauit. Mater re cognita primùm cum querimonia rem derulit ad nobilem feminam, quæ in domo erat; tum ambæ ad Gubernatorem; qui prudenter respondit: Si quid in hac re peccauit Quiuxichi, multo certè grauius peccauit vxor mea colens & adorans idola omnis potentia expertia. Et effusè ridens, apertè declarauit se factum filii probare. Interueniens quoque huic sermoni nobilissimus Christianus Gubernatoris amicus dixit: Hinc liquet, eum vobiscario rem esse idolo; indicans Leonem impensius ab eis amari, quàm idola omnia; & verè ita esse inficias ire non possunt, cum omnibus exploratum sit, Leonem ab vtroque parente ob raram & eximiam indolem tantum non adorari; nam cum totius corporis specie liberali coniunctam habet insignem prudentiã multamq̄ue rerum intelligentiam; & quod eo amplius est, quamcunque rem bonam vel malam esse semel perspexerit, eam pro tali agnoscere & haberi vult: Itaque tanto interuallo ab eius sapientia abest pater, vt vix audeat cum eo loqui, ne in consiliis & deliberationibus rerum sæcularium vsu quotidiano celebratis filio inferior videatur. Et quoniam in aula hoc nomine omnium in ore & oculis est, Gubernator aliquando in hæc verba de eo locutus est: Hic filius meus ætate confirmata aut deterrimus erit mortalius, aut optimus, vel etiã vnus ex illis Sciucque, hoc est religiosus, nõ qui cõmunè vitam agunt, sed Sanquiogin, qui solitariã & eremiticam. Ego sanè, qui per paucos hactenus noui adolescentes

tantis naturæ donis præditos, in sp̄e venio, si Deus ei donum perseverantiæ concesserit, eum, ad Dei gloriam, præclaram operam in proxima Iaponiæ conuersione, pro nominis & generis sui dignitate, locaturum. Quoties ad ædes nostras ventitat, aut dat operam doctrinæ Christianæ addiscendæ, aut de rebus diuinis loquitur, aut dubia proponit. Idem facit eius nepos Michaël, magna huius Ecclesiæ, vt apparet, columna futurus. Iam tertio de peccatis confessi sunt. Nuper cum ambo in arcē vel castello Fuscimēsi degerent, & ob oculos fortè haberent innumerabilem hominum turbam, Michaël dixit Leoni: Magno profectò beneficio à Deo affecti sumus, quòd, tot hominibus sponte in infernum ruentibus, nos duo soli singulari quadam gratia & fauore seruari simus. Quomodo autem dignas pro eo rependemus grâtiâs? Non alia re certè, quàm sancta & inculcata vita, exercitationeque virtutis. Si vellem persequi omnia, quæ nobis constant de istis adolescentibus, æquo longior essem. Deus pro immensa sua misericordia largiatur eis constantiam. Nulla eos iam alia coquitur cûra, quàm quemadmodum multas lacrifaciant animas; & iam vnum nepotem suum nomine, Ficoici Paulum, ad CHRISTVM perduxerunt, qui perseverat cum ipsis ratione supra descripta. Certè, si plena libertate frueremur, maxima aulæ pars, pio illorum exemplo mota, nomen suum Christianæ disciplinæ daret: & iam id se exoptare indicauit eius frater ætate maior, quem nòdum recepimus, tum quòd Leone sit inferior, tum vt maius in eo accendatur desiderium, quo accenso facile inter discipulos Christi locum obtinebit.

Habemus in hac vrbe catechumenum, animo & opere Christianum, què, quòd nepos sit Nobunangæ & regni Mino Dominus, sacris aquis tingere non audemus; non nihil enim veremur, si Quabacundonò res suboleat, cum afflictiones nostras redintegreturum. Interea adiunximus ei socios duos homines nobiles spectata virtute Christianos, qui nunquam à latere eius discedât, optimamque eius voluntatem & deuotionem sartam rectam conferuent. Et hic erit vnus ex præcipuis nostræ Ecclesiæ columnis, qui totum quoque regnum suum CHRISTO adjiciet. Adolescens est magnæ expectationis, & libenter bonis consiliis acquiescit Christianorum, qui cum ipso degunt, maximè duorum antè dictorum, Ioannis & Iacobi, quos, vt prudentia & virtute præstantes, gubernatores constituit, vt eorum consilio omnibus in rebus vti possit: agitque cum illis valde familiariter & simul reuerenter, ac frequenter quidem de rebus

Christianis, absentes verò, tanquam optimos Christianos, col-
landat. Sic ardet animus eius in his initiis, vt nocte vna omnes
orationes perdidicerit, cum duobus aliis nobilibus, qui ad ædes
eius venerant, & operam dabant orationibus memoriæ infigen-
dis. Manibus fert rosarium D. Virginis & agnum Dei benedi-
ctum, multis precibus ab eo hinc impetratum & missum: recitat,
ac si Christianus esset, quotidie, præclaræque vitæ piæ exemp-
o omnibus, inter quos versatur, est magnæ ædificationi: Habet a-
lium fratrem atate minorem indole præstanti, ad CHRISTI
quoque fidem aspirantem, sed huius quoque baptismum eadem
de causa in aliud tempus prorogauimus. Eidem iam dicto Do-
mino, præter duos quorum antè mentionem fecimus, adsunt alii
quatuor hoc anno numero Christianorum aggregati, quorum
consuetudine magna voluptate vtitur, illisque ferè solis confi-
dit, consiliâque sua communicat; etsi in ædibus non desint mul-
ti alii nobiles, qui desiderio suscipiendi baptismi teneantur.

Hac ætate Christianus factus est quidam vocatus Guemba-
Ioannes, frater Yetchudoni Gratiaë mariti, qui post expensam &
discussam diu doctrinam Christianam, cum quinque aliis nobi-
libus suis, decreuit sacrum suscipere lauacrum. Dominus est ca-
stelli cuiusdam. redditum annuum habet viciorum millium scu-
tatorum, quos illi annumerat frater. Promiserat se nemini pa-
tefacturum suam conuersionem: sed voluntate mutata mox om-
nibus nobilibus suis patefecit, qui & Domini exemplum, vt di-
ctum est, secuti sunt. Egerat & cum aliis in aula sua degentibus,
qui rei nouitate obstupesciti sunt. Patri suo, qui cognorat eum
factum Christianum, non voluit aliud dicere, quàm quemque in
rebus ad salutem pertinentibus esse liberum; Mater eius Chri-
stiano nomini infestissima est, & omni idololatriæ addictissima,
Hac legatione ad eum iræ & furoris plenam instituit, sed ille ni-
hil se à semel suscepto proposito dimoueri ostendit. Gratiaë fi-
lium quendam, quem initio persecutionis, cum aliis, qui eius
curam gerebant, baptisaueramus, adoptauit; qua re cognita Guë-
bandonus Ioannes vehementer lætatus est. Speramus hunc suo
tempore, quoniam præclaris ornatus est donis, stabilem hu-
ius Ecclesiæ petram futurum. Ipsa quoque Gratia maiorem
in modum lætata est de hoc baptismo, Iusti Vcundoni opera pro-
curato.

In vrbe quoque Bozacca nobilissimum quendam virû, cuius
consiliis & opera Moridonus, septem Regnorû Dominus, in mul-
tis & grauibus negotiis vtitur, sanctis aquis nostris perfudimus.

Fuit hic à Deo vocatus singulari animi sensu & feruore; nam cùm affirmarem nos regio edicto à baptismo administrando & catechesi breuiter tradenda prohiberi, quorum vtrumque ille à nobis postulauerat: respondit primò, se ob multas, graues, & continuas occupationes, quibus a Domino suo distineretur, aliter facere non posse; deinde, vt tutò & sine metu nostro id fiat, se cum domino suo Mori acturum, ac facultatem etiam petiturum, vt liceat sibi esse Christiano, quod impetrauit, perfecitque felicìus, quàm nos optare audebamus: neque enim solùm id dixit domino suo, verùm etiam recepit se, si causa sua tempestas aliqua in nos excitetur, se primùm in aciem proditurum, & cum Patribus, si eos defendere armis non possit, occubiturum. Ad hæc promisit, se Patrem vnum cum socio fratre in ditionem suam euocaturum, effecturumque vt Christiani fiant, non solùm quotquot imperio suo parent, sed quotquot ex aliis ditionibus eadem gratia vti voluerint. Spopondit quoque se hanc rem Mori celaturum, Ecclesiãq; & ædes Patribus ibi commoraturis ædificaturum, vt Christiani quoq; qui Amaguccii degunt, & hinc non longè absunt, cõfessionibus in Ecclesia faciendis aliisque spiritalibus adiuuētis capiēdis vacare possint. Certè Christiani illi magnã voluptatem ex hoc nuncio ceperunt, tanti enim hunc virũ faciunt, vt non dubitent, se, si sub eius tutela & patrocinio sint, facillè omnia tela Ethnicorum à suis ceruicibus depulsuros.

Menses duo exacti sunt, cū Baptismi aquis Bozaccæ expiatus est iuuenis in primis nobilis, nepos Bigenni Saixodoni, qui trium regnorum, nempe Bigen, Mimafaca, & Bithchu Dominus est, Augustino amicissimus, & quasi filius huius Regis adoptiuus. Is hac via ad baptismum peruenit: Inciderat in vrbe Bozaccana certa quadam occasione in colloquium veteris cuiusdam Christiani, nomine Romani, dogmarum Christianæ religionis (vixerat enim aliquot annos cum nostris) scientissimi: percontatur Romanum, sit nec ne vnus Creator & opifex mundi? Cùm vnum esse affirmasset, & longa oratione probasset, tandem rationibus cessit, confessus non posse esse nisi vnum omnium rerum conditorem. Progressi deinde longiùs disputare ceperunt de anima rationali, an esset, & si sit, an eius natura sit eadem cum diuina? In qua quæstione cùm veritatis lumen non satis perspiceret, ad palatium suum reuertit. Sed Deo placuit, vt id temporis frater noster Vincentius esset in ædibus Augustini, qui iuuenem ad se vocari iussit: Ad disputationem de anima ventum est, tota nox in ea vsque ad primum posteri diei diluculum consumpta:

animam esse clarissimè demonstratum est; iuuenis manus dedit, & cum reliquis omnibus capitibus, quæ Catechumenis proponi solent, assensisset, Christianæ legis se suscipiendæ baptismique desiderio palàm teneri professus est. Verùm frater noster cum diceret, non antè illi patere posse aditum ad baptismum, quàm multa alia dogmata Christianæ fidei comprehendisset, ægre acquieuit, magnopereque vrgens vt quamprimum illa dogmata traderentur, tandem omnibus ritè cognitis, baptizatus est. Iam cum iuuenis sit tanta nobilitate, rogauit eum frater, vt rem totam occultaret, ne si in aures Regis effluat, ipsi nobisque aliquod impendat periculum. addixit se facturum; verùm cum gratia in sacro baptismo recepta mirificè se accendi & corroborari sentiret, post vnum diem elapsum, cœpit liberrimè omnibus suis sociis rem totam diuulgare. Digressus postea Bozacca, per regnum Bigen, solum suum natium, indies magis magisque se Christianum esse professus est, nec religionis nostræ mysteriis dilaudandis satiari potuit, ita vt omnes illi Domini obstupescerent, & imprimis mater Saixodoni, quæ quasi cum toto illo Regno sectæ cuidam inter Iaponias perniciosissimæ Focquexu dictæ adhærescit: ad quam nunquam hic iuuenis se adiungere voluit, sed semper eam respuit, omniaq; eius errata & nequitas detexit: sed nec vllus eum ob nobilitatem generis eam ob rem reprehendere ausus fuit, imò multi eum de rebus diuinis loquentem cupidissimè audierunt. Misimus illi hinc coronam vnã, & vnum Agnum D E I. Intra decem dies expectamus eius reditum Bozaccam, & inde huc Meacum, vt plenius in sacræ fidei capitibus erudiatur, est enim præclaris naturæ & gratiæ donis præditus, & in legum Iaponicarum noticia longè prouectus. Confidimus in D E O, eum aliquando suo exemplo & auctoritate antè nominata regna conuersurum. Pater eius nomine Tandaye, Domini dictorum regnorum (quæ filius nunc possidet) defuncti frater, est huius sui neporis præcipuus consiliarius, & quoniam omnes sunt summæ amicitia deuincti Augustino, non arbitramur nos optima spe nostrâ quam habemus de illorum regnorum ad CHRIS TV M accessione, à Domino nostro defraudandos.

Donatus præterea est Baptismi gratia hoc anno alius quidam maximæ expectationis adolescens, nomine Moan Paulus, consanguineus Chiusambri Fidadoni Pauli duorum regnorum Domini, magna sua & nostra satisfactione, quo enim plures coniectiones audiebat, & plures quæstiones de rebus fidei mouebat, hoc

Hoc maiores in dies progressus faciebat in cognitione Christianæ veritatis: Et quia in Iaponicis legibus versatus erat, clarissimè animaduvertebat, & magno feruore exponebat, quantū inter nostrā Iaponiorumque leges discrimē intercederet; Itaq; hac ratione per aliquot dies de veritate fidei institutus magna voluntate se salutaribus aquis ab omnibus antè actæ vitæ sordibus abluendum tradidit. Ac ilico nobiscum agere cæpit, de fratre aliquo nostro ad regna Fidandoni mittendo; non dubitare se, maximam partem illorum Dominorū ad CHRISTI castra deflexurū, si ab eo lex Christiana ibi exponeretur. Et valde probabile est ita futurum, tum quòd illorum Regnorum Dominus sit Christianus, ac omnium quidem, qui in hac aula versantur, optimus tū etiam quòd iuuenis, quo de agimus, magnis extremæ Iaponiæ Dominis sanguine coniunctus sit, suaque in agendo dexteritate & singulari feruore omnes incitaturus videatur vt Christiani fiant. Vnde à cognato Fidadonō, ei fuit præcipuum quoddam illorum regnorum castellum, cum amplissimis vestigalibus attributum.

Huius verò Pauli iam dicti in catechisticis concionibus audientis socius fuit Vgādonus Ioachimus inter Cieghos dignitate facile Princeps; qui Cieghi ea sunt authoritate, vt liberrimè non solum in omnium magnorum Dominorum, verū etiam in ipsius regis conspectum prodire audeant. Apud omnes quoque in magna sunt existimatione, non tam propter dignitatem quam gerunt, quàm propter eximiam prudentiam, & antiquitatum omnium Iaponicarum notitiam, quas solent istis Dominis, magnam cum ipsorum voluptate, commemorare. Hic ergo Cieghus, quia in legibus sanctisque Iaponiorum erat omnino exercitatus, magna attentione conciones audiuit, quæstionesque varias doctrinæ suæ conuenientes tanta vi proposuit, vt fratres nostri, nisi diuina gratia adiuti fuissent, (nec enim legum Iaponicarum penetralia, vt ille, inspexerant) vix facere satis potuerint. Ac profectò tunc cognouimus, nullum hactenus extitisse Iaponium, qui tam accuratè & subtiliter suas disputationes proposuerit, & tam facilè veritati concesserit, ac hic Cieghus; qui ante baptismum tanto lumine illustratus est, vt finem non faceret prædicandæ legis nostræ; Deoque agendi gratias, quòd se ad tam sublimem & certum salutis statum vocare dignatus esset. Speciatim autem lumen illud innotuit ex eo, quòd post cognita aliqua de Christo dogmata cū lacrymis hæc verba protulerit: Quòd Deus factus sit homo amore nostri, deinde, vita eius, & mors cum resurrectione, & reliqua quæ acciderunt vsque ad missionem Spiritus sancti, sunt res, humanæ etiam

etiam rationi & intelligentiæ congruentes, eo quòd inde infinita bona, ad promouendam salutem nostram, profecta sint. at quòd homines se faciant Deos; cuiusmodi sunt omnia isthæc nostra idola, non aliud liquet esse, quàm meram arrogantiam, falsitatem, & incredibilem imposturam, quippe cum nec lumen, nec vitam impartiri possint mortalibus. Ad hanc orationem omnes sumus obstupesci, & Vcondonus, qui ex angulo quodam verba ista inaudierat, satiari nequibat agendis Deo gratiis, quòd improuiso tantum miraculum in illustranda mente huius hominis verè cœci edidisset. Hunc ergo, cum infimis precibus sacramentum baptismi à nobis extorsisset, vnâ cum dicto iuvene, magna nostra & ipsius læticia, baptizauimus. Baptizatus continenter domum nostram frequentauit, quotidie doctrinam Christianam addiscens, atque in gratia & feruore spiritus proficiens, nec non præparans se ad prædicandum omnibus amicis suis Euangelium. Et quoniã omnibus nobiles notus est, nunc magno cum fructu inter eos versatur; nam quosdã iam eius opera ad Christum adductos particularibus aquis aspersimus, atque inter primos, eius filium, qui magno cuidam harum partium Domino seruit. Is verò, qui opinione omnium istorum Cieghorum habetur virtutum studiosus, & ab omni rerum huius sæculi cupiditate alienus, in magna gratia & autoritate est apud omnes; qua fretus, luminis aliorumque diuinorum carismatum in baptismo receptorum rete liberius ad piscationem animarum eiecit, idque magna æquè dexteritate & efficacia. Alius quoque ex eiusdem dignitatis Cieghis initium fecit audiendi conciones nostras, & iam non obscura indicia dedit baptismi proximè consecuturi. In hac vrbe Meacensi viuunt quadraginta vel eo plures Cieghi, omnes eadem dignitate ornati, ac in congregationes distributi. Vna quoque eorum pars magnum habet discipulorum numerum, qui & ipsi de Cieghis sunt. Ioachimus supra nominatus cuiusdam harum Congregationum caput est, ferturque multos haberi auditores, qui suo tempore omnes CHRISTI scholam ingredientur. Dico suo tempore, quia necdum illos habet pleno iure sibi obnoxios, sed breui habiturus est; qui enim nũc ludo præest, cum quartum annũ agat supra octogessimũ, non videtur diu victurus. Non possum verbis satis exponere V. P. quantam in hoc Ciegho deprehendamus habilitatẽ ad omnia bona. Eximia pollet in dicendo gratia, quæcunque è Theologia Christiana proponuntur, comprehendit facillimè, & memoriæ diligenter infigit, vt cum aliis communicet, quod sedulo & cum ingenti omnium admiratione facit. Vtinam DEVS

donum gratiæ, quo tam feliciter vtitur, in eo augere dignetur. Si Dominus noster vitam illi concesserit, speramus eum in hac vrbe Meacensi magna perfecturum, atque etiam in Quanto, vbi multo tempore est diuersatus. Iam à Moan Paulo euocatus est ad suâ arcem, vt populum illum paret ad audiendum res diuinas, atque etiam, vt speramus, ad recipiendum baptismum; eamque ob rem vrgemur P. Viceprouincialem, vt pro missione Quantana inittat nobis vnum Patrem & vnum fratrem.

Baptizatus deinde est vir nobilissimus nomine Figedonus Iacobus, cum coniuge sua Lucia, & filia Anna, quod sua exhortatione effecerat Sarcocu Romanus proprius eius filius, & duobus vel tribus annis continuarat, accepta occasione à morte Gaiochuam soceri Figedoni, qui dum esset in extremis, per dictum Romanum, (qui id petierat) obsecrauit Figedonum, vt si singulari aliqua consolatione se ante mortem afficere vellet, salutari lauacro animum adiungeret, hoc donum se oblaturum in conspectu Dei. alia verba prætermitto. Mors hac obsecratione Figedonus, responderi illi iussit, se libenter eius desiderio obsecuturum quod, vt dixi, fecit, exemplumque eius secuta est familia, & ob nobilitatem eorum complures alij. qui omnes in præsentem vsque diem constantes in fide perseverant. Possem multa de illis recensere, vt de insigni caritate & simplicitate, qua nos tractant, deque summo studio in moderanda familia tota, ne quid à recto deflectat: quæ non aliud esse videtur, quàm domus religiosorum.

Bis hoc anno P. Franciscus Perez iuauit Christianos regnorum Mino & Vocari cum magno omnium fructu: verè vt dici possit, Christianorum illorum pietatem sanctaque opera tam manifestis argumentis augescere, vt sint quoddam gentilium speculum, eorumque exemplo multi, & ex iis quidam nobilitate generis clari, Christianorum numero se aggregarunt.

In regno Mino Socondonus Ludouicus & Sceirocudonus Iacobus, viri principes, velut binæ columnæ totam illam Christianitatem sustinent, subministrandis æquè temporalibus, cum opus est, ac spiritalibus præsiidiis, suaque autoritate & exemplo faciunt, vt res nostræ magno loco sint apud gentiles omnes.

Ad conseruandam vnionem, quoque mense binis in ædibus conueniunt, & à prandio de diuinis rebus colloquantur, ac speciatim de remediis tuendæ confirmandæque pietatis, ac misericordiæ continuandæ in pauperes Christianos, aliisque de rebus optimis. Itaque cum animaduertent magnam omnino ac-

cessionem fieri ad rem Christianam, locumque nouæ messi penè comparatum vehementer rogarunt me, vt vellem isthuc fratrem aliquem mittere. Cæterùm cum plures hîc non sint quam quatuor, nisi illis hominem magna fide & prudentia, qui non secus, quàm fratres nostri, multis iam annis conciones ad populum habuit fructu maximo. nam inter alia vocatus à Toranosucundo in ditionem suam, sermone suo & consuetudine familiari quadraginta hominibus, & inter eos multis eximia nobilitate, auctor fuit complectendæ Christianæ vitæ & doctrinæ, nec antè cessabit, quàm omnes in eandem sententiam, iuante Toranosucundo homine in fide ardentissimo, pertraxerit. Quòd si eorum res ita procedere porrò pergant, necessarium erit eis vnum Patrem concedere, quem iam non habemus: nec videtur eis negari posse, maximè cum Sanburodonus iam eò missus iis donis sit præditus, vt dixi. & omnino iudico, ibi statim ædificandam esse Ecclesiam, vt P. Franciscus Perez mihi quoque significauit.

Sub hoc tempus magna lætitia illarum partium Christiani affecti sunt, exemplo cuiusdam viri nobilis, antiqui Christiani, qui cum supra annos triginta inter medios gentiles illibatam fidem vitamque Christiano homine dignam tenuisset, tandem vi morbi in lectum deiectus; vbi intellexit iam nominatum Patrem in Guifu, vrbe regni Mino præcipua, degere, se eò deferri voluit, & detectis per confessionem antea vitæ peccatis, optimè cõparatus, ingenti sua & fidelium omnium consolatione animam Deo reddidit, honorificoq; funere elatus est: quæ res non modò Christianis, sed etiam Ethnicis non exiguæ ædificationi fuit.

Nec minor fructus constitit in regno Voari, vbi Christiani omnes errata sua sacerdoti patefecerunt, & ad fidei piorumque operum exercendorum constantiam se mutuo animarunt. Quâ in rem non mediocriter profunt exempla Tangedoni, & generi eius Sciozaimondoni, ac feminæ vnus Christianæ nomine Aloysiæ, quæ inter Christianos illos est instar vnus fratris nostri, & in se curam suscepit iuandorum omnium qui in vrbe Quius versantur.

Vt verò cognoscat P. V. quemadmodum Deus quoque se communicet humili loco natis, & sancta sua gratia ad magnâ animi nobilitatem euehat: Fuerunt ibi iuuenes duo, qui tantam in sua conuersione fidem & in vocatione constantiam declararunt, vt multis licet probris, iniuriis, & persecutionibus à cognatis diuexati, ne minimum quidem languescens animi indicium dede-

runt,

rint, quod Christianis omnibus magnæ voluptati & ædificationi fuit. Vnus eorum erat filius fabri lignarij, hominis Ethnici, in eorum sodalitatem adscripti, qui ratione suæ stirpis & genealogiæ officium gerunt statis anni temporibus idolis Iaponicis ministerium suum præstandi, quare & legi Christianæ infestissimus est. Verùm apud DEVM non est acceptio personarum. Filius iam dictus, cum decimum-quintum vel decimum-sextum annū ageret, & litteris Iaponicis imbueretur ab homine Christiano eximia doctrina & virtute prædito, tanti Magistri egregio exemplo permotus est, vt cognita Christiana catechesi, etiam diuinum baptismum susciperet. Res, licet secretissima, nō diu latuit patrem, qui ira æstuans, vt insigne scilicet negotium eius magistro facefferet, iuuenem omnibus vestibus nudatum domo exturbauit, iussitque ne in eam, nisi eiurata lege, quam profectus esset, pedem ampliùs inferre auderet. Exturbatum, consilioque paterno minimè acquiescentem, Tangodonus in suam domum recepit, in qua ad multos dies permanfit. Interim dictus faber impotenti animo cōminabatur, se per magnum quendam Dominū, inibi commorantem, nomen Christianorum apud Regem delaturum, effecturumque vt omnes è medio tollantur. Sed tādē certi Christianorum amici suo interuentu & rogatu licet ægre hominem impulerunt, vt filium non solū in ædes suas reciperet, sed etiam in religione Christiana persistentem impunè haberet. in qua hætenus, contemptis paternis conuitijs, fortiter persistit. Alius adolescēs eiusdem ætatis & scholæ baptizatus est à dicto Magistro, quem pater, re cognita, tam durè accepit, vt coactus fuerit fugam capessere, & auxilium implorare Christianorum Minoënsium, qui per quadraginta dies eum humanissimè tractarunt. Pater animaduertens nō reuerti filium, etiam atque etiam dictos Minoënses obtestatus est; vt filium remitterent, sancteque promisit se permissurum, vt in fide Christiana perseueret; ita remissus est, & à patre magno honore & gaudio susceptus. Cū ergo illis Christianis factum esset satis, P. Franciscus Perez rediit, & ex itinere inuisit Christianos regni Vomi, qui viuunt sub patrocinio Boco Ioannis, & alterius cuiusdam, nomine Sancij, qui, vt sunt magna virtute & zelo præditi, omnibus illis Christianis duces & autores sunt, vt constant in religione Christiana persistent, eosque non secus quàm filios in timore Dei gubernant, quaque Dominica in ædes suas conuocant, procurantque vt suo tempore omnes de peccatis confiteantur. Hi duo sunt illi, qui exortæ persecutionis initio, magno vitæ suæ periculo me ad septuaginta dies domi suæ aluerūt. Deus benedictus

dictus abundè compenſet eis omnes ærumnas, quâs in gloriam nominis ſui ſpontè ſuſtinuerunt.

Hoc anno bis inuiſi Chriſtianos agentes in vrbe Bozacca, Sa-
cai, & Tacaencuqui, atque etiam eos, qui habitant in montibus,
fructu non pœnitendo, qui tamen maximè in illis montanis, vt-
pote hominibus rudibus & ſimplicibus, eluxit: nam in illis quâſi
viſibiliter eximii gratiæ diuinæ effectus ſe produnt, omnes admi-
rabili concordia inter ſe conjuncti, humiles, obedientes, deuori-
bis quotidie Eccleſiam ad conſuetas orationes perſoluedas
adeuntes. Quibus exemplis vicini gentiles plurimum commo-
uentur, & paulatim ad eandem legem complectendam per-
ducuntur. In ditione Tacaencuqui, D^{no} propitio, fauore
quorundam veterum Chriſtianorum ibi degentium, noua Eccle-
ſia hoc anno excitata eſt, in qua ipſo Circumciſionis die cum om-
nium lætitia & gratulatione primùm Miſſæ ſacrum celebraui.
Inſpexi quoque loca, in quibus nonnullas afflictiones & certa-
mina, maximè ſub perſecutionis initium, eram perpeſſus, inter-
que gemitus & lacrymas affuebant noua ſolatia videnti exurge-
re ruruſus Eccleſiam, licèt priori minimè patem, & ſuperelle ad-
huc aliquas primorum Chriſtianorum reliquias. Cùm verò po-
ſtea didiſſem, gubernatorem ditionis huius conſtitutum nobi-
lem quendam virum, bonum & humanum, omnino decreuimus
eum vere proximo viſitare, omnemque lapidem mouere, vt fiat
Chriſtianus: & ita futurum, ex optimis naturæ eius donis, augu-
ramur. Et ſi factum fuerit, non dubitamus, magnum fidelium nu-
merum eius exemplum ſecuturum.

In hac viſitatione accidit res quædam memorabilis, quæ
haud ſcio, majorémne nobis dolorem an voluptatem concili-
arit. Cùm Rex Taiconſama mandaſſet Ioſce Benedicte ſi-
lio Riuxæ gubernatoris Sacayani, vt in ædibus recens in nouo
oppido Fuſcimenſi fabricatis tres vel quatuor mulieres ſibi ad-
jungeret, eo quòd locus ille eſſet peramœnus, & ad delicias
factus, reſpondit Yacuin qui præſens aderat, neutiquam id
fieri poſſe, propter eius coniugem Agatham excellenti virtute
feminam, quæ vti natura vehementior & ferocior eſſet, ita
nunquam æquo animo eam rem ſit toleratura. Sed cùm Rex
ruruſus inſtaret, Ioſce, ne hominem offenderet, verba quæ-
dam purgandi ſui cauſa protulit, quæ ſecundùm externam
ſpeciem ponderata in deteriore partem à Chriſtianiſ accipi
poterant, quaſi aliud quiddam reconditum geſtaret in pecto-
re. Mihi proſectò, re per Agatham cognita, prima fronte

vifa est periculi plenissima, anfanque datura acerbiori in nos excitandæ persecutioni, quàm hætenus sustinuerimus. nam & coniunx marito in hoc negotio, vt est Christianæ disciplinæ tenacissima, cum minis serid oblistat, mox ad aures Regis perueniet, qui si intelligat illas minas ab ea ratione Christianæ legis intentatas, verendum est, ne eueniat nobis, quod S. Petro quando martyrium subiit, hoc est, ne agamur in crucem. Quam ob rem anxius, interque spem & metum suspensus, ac quid facto vel consulto opus esset ignarus, rem totam patefeci Rioqui dicti Benedicti socero, dixique vt compararet se ad mortem, quandoquidem filia sua AGATHA constituisset nequaquam tolerare, quæ REX marito suo imperasset. Ille verò acturum respondit: Parabo me libenter: immo hæc verba subiecit: VINCENTIVM filium suum, in bellum Coraianum abeuntem, dixisse sibi, si occasio se offerret sustinendi martyrii, nulla se interposita mora, nomina omnium in familia sua degentium, etiam minimorum puerulorum, in scedam relaturum, eamque Iudiciis oblaturum, cum adiuncta cōfessione, omnes illos esse CHRISTIANOS: non posse se angusto fractoque animo esse, vbi de honore DEI vindicando tuendoque omnium Iaponiæ CHRISTIANORVM bono agitur. Quæ responsio existimare potest P. V. quantam nobis attulerit voluptatem, maximè cum experientia quotidiana in hoc genere ira se hætenus nobis probarit, vt minimè dubitemus facta verbis responsura. Cæterum quia res erat tam ardua & grauis, diu multumque expendimus, quid facto opus foret, vt DEVS, suscepto nostro ad oppetendam pro nominis sui gloria mortem voto & desiderio, suam quoque voluntatem nobis in negotio tam lubrico patefaceret: reque DEO per duorum dierum preces assiduas commendata, in quibus vniuersa vtriusque Iosce & Rioqui familia expiatis per confessionem noxis pane cœlesti se communierat, in mentem venit, rem in hunc modum transigendam.

Nempe, vt proposito ab omnibus facto non offendendi DEVM, AGATHA, dum IOSCE Fuscimum ad incolendas aouas ædes se confert, miseret Iacuinum, eique diceret: quandoquidem marito suo deinceps viuendum esset Fuscimi, se quoque eò concessuram, vt ei cohabiter; nulla siquidem ratione conuenire, vt cum illo degant aliæ mulieres, sed nec vlllo iure eum à Rege constringi posse, vt in gratiam eius alia vtatur coniuge, alioquin nullam se quietem marito suo IOSCE relicturam: quare & dictum Iacuinum, vri summum eius amicum, & maxi-

ma

ma auctoritate apud Taiconsamam, marito omne studium impendere debere ad eum ab hac calamitate liberandum. Placuit hoc consilium omnibus; & quoniam repugnabat nullus, felix sperabatur consecuturus exitus. Si V. P. præsens adfuisset, quando hunc casum ventilauimus, maiorem in modum admirata fuisset ardorem, prudentiam, & constantiam A G A T H A vxoris I O S C E, quæ ad confirmandam fidem eius, quod animo destinarat, in hæc verba prorupit: Si ego odoratus fuero, te alia vsurum coniuge, vt Christianæ religionis amans, te commonebo: si verò monitis meis posthabitis eam in domicilium tuum admiseris, ego mox præsto adero, & cum extrema ipsius tuæque contumelia manibus in capillos coniectis eam inde exturbabo, etiam si certò sciam me eam ob rem à Rege, cui summopere hoc meum facinus displicebit, in crucem agendam. Itaque pro virili parte tua procura, vt non aliud fiat quàm iam antè dictum est. Vtinam Dominus noster impediatur, ne hic Rex quidpiam tale Iosce imperet, vt re tota silentio suppressa omne periculum remoueat.

I A M verò, vt V. P. intelligat, quàm meritò doleamus, non amandari huc Roma & ex aliis Europæ partibus operarios, commemorabo rem consolationis plenissimam, atque vtinam magnum V. P. calcar addat, ad parandum aliquem numerosum operariorum nouorum exercitum. Ante aliquot annos Bozaccæ sacris baptismi aquis ablui Nobunangæ generum nomine Chusambrodonum, vel Findadonum Leonem, hominem in legibus Iaponicis exercitarum, insigni prudentia præditum, famæque & existimatione nominis inter omnes Iaponiæ Dominos longè Principem, tum ob singularem in bellis gerendis felicitatem & fortitudinem, tum ob raram eius in omnes liberalitatem. Hic tum ob maximam mutationem & vicissitudinem in regnorum statibus ex bellis consecutam, tum ob Patrum nostrorum exilium, non potuit perinde, ac nos optabamus, nostris mereri afflictionibus; vt enim omnibus Dominis dignitate anteibat, ita omnium quoque in oculis ferebatur. Verùm enimvero in fidei professione constans semper permansit, nec quicquam de pristino in Patres amore detraxit, inuisens eos, quoties locus & opportunitas minima se offerret. Cum ergo Rex non ignoraret, cum tam præclaris naturæ dotibus insignitum, ad tantam status dignitatem eum euexit, vt inter præcipuos Iaponiæ Dominos numeretur, plus autem omnibus sit amatus; eo quòd

in illo omnem spem defixerit Iaponicæ Monarchiæ conseruandæ in suis successoribus. Quod superioribus diebus manifestissime declarauit; nam cum nuncium accepisset, illum ex grauissimo morbo ad mortem vsque decumbere, lacrymans dixit: Si diem obeat Findadonus, iam omni spe excidi Monarchiæ in meis continuandæ. Quare & inusitatam diligentiam adhibuit in valetudine eius procuranda: mandauitque duobus præcipuis Dominis, vt eiusdem rei curam in se susciperent, & quotidie se de eius statu certiores redderent. Cum dicto Leone quasi continenter versatur Iustus Vcundonus, nam multo iam tempore arctissima inter se necessitudine sunt deuincti, hic enim illi auctor fuit vt Christianæ religioni nomen daret, & nunc operam dat Iustus, vt ad primum statum, quo Christianis initiatus est sacris, eum reuocet, quemadmodum & fecit; Nam dictus Findadonus crebrò de me in sermonibus quotidianis percontatur; & permolestè se ferre declarat, me adhuc delitescere; vrgetque vt eum huius vrbs Gubernatore agam de loco, in quo nobis ædes cum Ecclesia excitentur, se quoque eadem de re cum eo acturum; Regi deinde expositurum, ex praua quorundam informatione nos esse exilio multatos, non conuenire in nos capita illa accusationum ob quæ delati eramus; sibi que prorsus videri, Regem facillè omnia condonaturum. Hæc omnia mihi retulit Vcundonus, qui illud quoque addidit, se, si ex morbo conualescat, apud eum effecturum, vt vnus Pater cum fratre in sua regna amandetur, ibique commoretur, & Christi Euangeliū annunciet, seque litteras ad suum cognatum Moan Paulum supra nominatum daturum, vt iis acceptis voluntatem suam exequatur, hoc est, vt vniuersus status fiat Christianus.

PATER autem status vel ditio eius in longum itinere decem, in latum verò septem dierum; inter opida autem habet vnum nomine AIZV magnitudine præstans, denis ædium millibus instructum. Ab oriente attingit mare, ita vt facilis inde sit traiectus, si triginta vel quadraginta dies impendas, in nouam Hispaniam. Videt ergo V. P. quanta sit hic dispositio & præparatio diuina gratia opitulante facta ad conversionem omnium istorum regnorum. Et si DEO placuerit integram huic Domino restituere valetudinem, nec aliud impedimentum interuenierit, procurabimus eodem propitio, vt omnia quæ antè dicta sunt fiant; mihi que videtur, Patrem Viceprouincialem ad hoc vnum Patrem cum fratre vno missurum. Quod si Dominus noster pro immensa sua misericordia prosperos rei

successu

successus dederit, curabimus quoque eò mitti Ciegum Vgodonum, cuius supra mentionem fecimus, is enim Findadoni cognatus est, & in iis regnis diu versatus, omnibusque notus.

CVM huc scribendo peruenissem, aduolat Iustus Vcondonus, totus lætitia exultans, & nuncians Findadonum in rebus fidei esse quasi hominem recens à morte ad vitam excitatum, atque ideo ad eam rectius confirmandam impensè petere, ut illic VINCENTIUS frater noster mittatur, à quo omnia necessaria cognoscere possit. Post biduum ergo eum mittam. Postulare cœpit, ut omnes sui amici ad CHRISTI Ecclesiam adiungantur; Vbi de peccatis suis confessus fuerit, de quo iam Vcondonus statuit eum commonefacere, non dubitamus Spiritus sancti gratiam in eo operaturam tanta efficacitate, ut vnus ipse, pro existimatione qua pollet apud regem, sit nos pristino statui restitutus. Vcondonus in locanda hac opera non sinit sibi vel minimam opportunitatem eripi, & in eam spem adducimur, fore, ut DOMINVS noster tam diuturnam mortificationem tot annis toleratam breui commutet in summam consolationem, & ex eo magnum suæ sanctæ fidei prædicatorem & ministrum efficiat. Ex his, verò omnibus iam memoratis V. P. facile potest quasi oculis coram intueri maturum & proximum fructum, quem hæc vinea sua & dilecta Iaponiæ sponsa promittit, per hanc tribulationem, in qua etiamnum versamur, significatum.

SVB finem harum litterarum, visendi mei causa, huc venit adolescens ille regni Bigen, dictus Saquiodonus Paulus, quem Vincentius frater noster concionibus suis Bozaccæ à superstitionibus Iaponicis retraxerat. Aliquot horas cum eo collocti sumus. & ex rerum narratione facile collegimus, eum magnam in Regnis occidentem spectantibus Ecclesiæ columnam futurum. Pauca ex illis, quia memoria digna sunt, & consolationem tum V. P. tum nostris allatura videntur, hic annotabo. Dicitur adolescens a suscepto Baptismo domum suam reuertit, in regnum Bigen. Post reditum infirmatur vxor, & intra paucos dies moritur. Mortæ hac vehementer affligitur, tum quòd femina esset admodum nobilis & prudens, eamque ipsos vndecim annos habuerat, tum quòd a natali suo nullus ei tam acerbus casus acciderat. Turbato in mentem venire cœpit, quid si tibi id obuenerit ob susceptam nouam religionem? nec deerant alij, ut complures Bonzii, & nonnulli

conflagrante, qui idem auribus eius inculcarent. Sed mox rediens ad se, oculis in cœlum sublatis, dixit in corde: Magna est hæc dæmonis tentatio, quam DEVS ad præbandam meam constantiam permisit: cumque ita sit, nihil à me obtinebit. Inuicto ergo animo, cohibitis lacrymis, processit ad funus defunctæ, omniaque eius pretiosa vestimenta, ornamenta, & quicquid ad eam pertinebat è cubiculo eiecit, dicens præsentibus, quoniam illa alterius sectæ fuisset, curarent eam humari à Bonziis: se, quoniam Christianus sit, nihil de eius rebus usurpaturum. Hic Bonzii contra instare, nisi Christo renunciet, sectamque vxoris profiteatur, se ne digitum quidem funeri admoturos. Ille verò magna incensus ira ex aduerso respondere, ne quidquam hac de re mutirent, facerent de cadauere, quod collibuisse, abjicerent, si vellent, in lutum, se à sua sententia non discessurum. Bonzii igitur perspecta eius constantia funus ad sepulchrum, & cum eo omnia vestimenta è cubiculo abjecta, extulerunt. Vt verò luculentius suæ in fide Christiana constantiæ publicum exemplum daret, in conspectu totius multitudinis, tum Bonziorum tum aliorum Dominorum Gentilium, veritus non est vesci carnibus, in eo ipso loco, in quo vxor sua vita decesserat, quod Gentiles sacrilegii loco habent, si fiat non solum ipso mortis die, sed etiam eodem die per multa annorum curricula. Quam rem etsi omnes admirarentur, nullus tamen fuit, qui reprehendere auderet. Hæc victoria plurimum erectus est & confirmatus, magnoque iam desiderio flagrat insigne aliquod facinus ad gloriam DEI designandi, prærepando quadantenus summo vocationis suæ beneficio, ut ipse loquitur, præ tot milibus hominum Ethnicorum sibi præstito. Ac ut clarius liqueret, quanta Spiritus sancti gratia imbutum fuerit illius pectus: semel atque iterum in multorum præsentia dixit, si noua aliqua in nos tempestas, qua exulare cogamur, exorta fuerit, non se permissurum, ut ditione sua excedamus, & si opus sit, turca nostri in se suscepta, Ecclesiam in sui regni montibus atque ædes constructurum, vbi nostri suis ministeriis fungantur, & omnes suos subditos doctrinæ CHRISTIANÆ præceptis instruant, quanto fieri potuerit silentio, ne ad aures huius Regis perueniat. Quod si verò ea ex re vel minimum capitibus nostris impederet periculum, se primum fore, qui vitam pro CHRISTO sit profusus, ac de hac sua voluntate & proposito neminem debere ambigere. Addebat deinde, se id facere non tam Patrum quam DEI amore

amore impulsus, cui intelligeret, pro tantis beneficiis collatis, se, quantus quantus esset, prorsus obstrictum. Crebrò quoque vehementer obstupescens, verba illa identidem iterabar, demirari se non parum, qua ratione Christianus fieri poterit, cùm Regnum consobrini sui sectæ omnium Iaponicarum deterrimæ adhærescat, in eoque non degant plures tribus Christianis. Nimirum perspiciebat ille, nomen hominis Christiani non industria virtutè humana aut merito comparari, sed sola DEI misericordia, & idcirco quadam quasi siti extimulabatur aliquid ad gloriam DEI faciendi; ac quoniam in re præseni aliud non incidebat, etiam atque etiam à me postulabat fratrem aliquem, qui suo in statu Christum prædicaret, (in quo suos habet reditus vicenorum millium aureorum) omnèque ad verum DEI cultum pertraheret: sæpe quoque repetebat, quanta gratia à diuina maiestate donatus esset, ac speciatim clarissimæ cuiusdam, quam in anima sentiret, cognitionis sui, sic vt ei non videretur homo, qui id non intelligeret. adijungebat etiam, quotusquisque non crederet DEVM esse conditorem cœli & terræ, eum esse mortis reum, seque in ea fide, si occasio se offerret, paratum mori. Neque me debere dubitare, si Rex iste millies sibi imperaret, vt Religionem Christianam ejureret, quin millies potius pro eius veritate sit iugulum porrecturus: neque illud nouum & admirabile posse videri, cùm sæpenumero homines pro Dominorum suorum temporalium aut fortunarum suarum defensione morti se objiciant. Alia denique eiusdem generis tam multa subiecit, vt non dubiam spem habeamus, eum inter magnos DEI seruos annumerandum. Est adolescens viginti quatuor annorum, tum Domino suo tum omnibus aliis in hoc regno existentibus imprimis carus; qui promptè illi non secus ac cōsobrino eius obsequuntur, & vt multis naturæ atque gratiæ donis ornamentisque præ aliis conspicuū suspiciunt & admirantur. Vtinâ Deus illi impertiât donū perseverantiæ, quæ admodum speramus; nostra certè industria in eo formadè nunquam deerit, donec euadat in alterum Iustū V. condonū: quod facile erit, si Meaci, vel Bozæcæ, vel certè Fuscimi degamus: inuitabimus enim eum crebrò in domum nostram, curabimusque vt accuratè in rebus diuinis sanctaque fide nostra instituat. Cuius constantiam omniumque istorum regnorum conuersionem etiam atque etiam petimus V. P. omniumque Patrum & fratrum Societatis precibus apud Deum esse commendatam: sicut iisdem cupimus quoque nos commendatos, quia re vera multis ma-

332 HIST. RELATIO DE OMN. IAPON. REGNIS.
gnisque cum difficultatibus saepe conflictamur, nec unquam
desunt infestæ dæmonum insidiæ, variaz afflictiones & ærum-
pæ, quibus solo gratiæ diuinæ lumine & præsidio fulti superiores
esse possumus, MEACO, 14. Februarii, 1595.

V. R. P.

Seruus & filius in Christo,

ORGANTINVS.

F I N I S.

ALOY₃

ALOYSIVS FROES

ADMODVM

R.^{do} P. CLAVDIO

AQVAVIVA SOCIETATIS

IESV PRÆPOSITO

GENERALI.

ADMODVM REVERENDE PATER

N. IN CHRISTO.

Oc anno 1595 è Societatis hominibus in Iapo-
 nia & China numerantur omnino centum octo-
 ginta nouem: ex quibus triginta nouem supra
 centum in quinque præcipuis domibus, & quin-
 decim Iaponiæ residentiis, cæteri verò quinquag-
 ginta in China versantur. Omitto alumnos se-
 minarii, Catechistas, & quotquot seruiunt Ecclesiis, qui nume-
 rum sexcentissimum sexagesimum excedunt, & à Societate in gra-
 tiam istorum Christianorum sustentantur. Numerus autem no-
 strorum hoc anno nõ parum creuit, tum quod nouum quoddam
 Collegium institutum fuerit, tum quod aliquot tyrones in So-
 cietatem sint allecti. A postremis annis tres tantum è viujs
 excessere, Sacerdos nempe vnus & fratres duo. Sacerdos qui-
 dem spiritualibus exercitijs magno fructu hebdomade sancta
 peractis, aliisque officijs pietatis præstitis, vt dignè se com-
 pararet ad festum, quod Societatis celebrare solet in glorio-
 rum Apostolorum Petri & Pauli ferijs, mox insequenti no-
 cte à Domino nostro, nullo antegresso morbo, ætate flo-
 renti triginta trium annorum, euocatus est ad præmium, vt
 speramus, laborum suorum capeffendum cum septem & de-
 cem annis Societati operam locasset. Fratres verò duo, qui
 erant Iaponii, eodem religiosarum virtutum odore, quo vi-
 tam spiritumque traxerant, Conditori suo animam reddide-
 runt. In quorum locum Deo auctore Lusitani quinque &

decem Japonii successerunt, cum quibus in Societatem admissis, rursus in Collegio Amacufano inchoatus est Nouitiatus, ab aliquot annis, eo quod nullus amplius reciperetur, desertus & depositus. Et hoc breuiter sufficiat de nostris. Nam quod ad fructum spiritualem attinet, quem diuina bonitas per nostræ Societatis exercitia, mortificationesque in ipsis, per ministeria verò Societatis etiam in proximis efficere dignata est, is faciliè intelligetur ex iis, quæ sigillatim de domibus & Missionibus dicentur. Verùm primùm eadem breuitate attingam generatim statum omnium Christianorum, vt clariùs ea, quæ deinceps dicentur, intelligantur, & non opus sit eadem sæpius repetere.

Itaque Taicosama (sic enim nunc appellatur, qui hæctenus, vt constat P. V., dictus est Quabacundonus) adhuc obstinatè persistit in impia voluntate sua, vt nolit promulgationi Euangelii locum dare; quæ de causa, licet multa perfici non possint, quæ fieri optarem, ac verè fierent, si plenæ libertati esset locus: tamen longè altiori pace fruimur, quàm vnquam, a tempore persecutionis primùm inchoatæ, quæ in nonum iam annum perdurauit. Nam postquam Tarazanondonus Gubernator Nangasachanus tunc gentilis ab eo impetrauit, vt nostri possent Nangasachi restituere Ecclesiam, eorumque decem in Lusitanorum auxilium & solatium ibi commorari; ipseque Taicosama abjecta spe expeditionis Coraianæ reuertit Meacum: nostri cum omnibus Christianis in Scimo agentibus, majori tranquillitate & libertate vsi fuerunt. Et quamuis Tarazanondonus, etiam postquam amicitiam nobiscum colere cepit, & gratiam iam dictam à Taicosama obtinuit, sedulo cauerit, ne inirentur cœtus, aut publicè diuina officia pro Christianis Japoniis celebrarètur; tamè permisit in ædibus priuatis sancta Sacramèta administrari, ac fieri quicquid in salutem proximorum necessariò faciendum erat. Itaque plus quàm centies tricies mille confessiones auditæ sunt, & ex iis decies mille eoque amplius generales, ac eorum, qui prima vice confessionem instituerunt.

In omnibus quoque locis restitui cepit doctrina Christiana hæctenus intermissa, ac quotidie ad eam audiendam pœri in vnum locum sunt coacti. Quod multis in locis fieri non poterat, quamdiu Taicosama sedem suam habuit in Scimo. Doctrinæ huius tradendæ onus in quibusdam Ecclesiis impositum est certis quibusdam viris virtute præditis, ac in ea probè instructis: iisdemque incumbit cura omnibus festis omnes reliquos Christianos conuocandi, & librum aliquem spiritualem in hunc finem

typis excusum prælegendi. Ægros quoque inuisunt, & suo tempore ad audiendas confessiones Patres nostros inuitant, eisdemq; sedulo assistunt, vt piè in Domino moriantur; vtunturque libello lingua Iaponica de modo adiuuandi morientes edito. Qualibet prima Dominica mensis ordinariè conueniunt in Residentia, in qua degit Pater, ac de rebus à quoque gestis pertractant, collationemque instituunt, quomodo vnusquisque muneri suo facere satis possit. Vt autem doctrina Christiana maiores haberet progressus, opusculum quoddam editum est 10 capitibus cõprehensum, in quo succinctè & perspicuè declaratur, quid cuique Christiano credendum pariter & agendum sit. Quod opusculum tam huic genti gratum est, vt hætenus nulla ex re ampliorem videatur cõpisse voluptatem: vnde & fructus ex illo. consecutus est planè singularis & notabilis. Quamquam & ex aliis libellis eadem lingua excussis, nempe de modo confitendi, rosarium recitandi, aliaque pietatis Christianæ officia exercendi, non multo minor fructus constitit inter hos Christianos.

Verùm illud præcipuum quoddam adiuumentum ad huius vineæ Dominicæ culturam attulit, quòd multis in locis iisque primariis instituta sit conceptionis serenissimæ Angelorum Reginae Sodalitas: quæ sic Iaponiorum animos commouit, tantoque sensu & affectu illam complexi sunt, vt nobilissimi quique & omniũ principes honorificum reputent, si nomen illi dare possint. Quocirca studiosè laborant, non solum in eam inscribi, sed ita quoque vitam instituere suam legibus & exhortationibus cõsentaneã, vt in diuini seruitij via quotidie proficiètes, se dignissimos fidelissima Imperatricis cœlestis protectione præstent.

Gentilium deinde conuersio non tam exigua fuit, quia diuina fauente gratia decem millium capitum numerum superauerit; etsi in hac parte admodum cõsideratè & circumspectè nobis agendum fuerit, ne superuacaneo aliquo & imprudenti ardore in discrimẽ vocaremus, quod tanto nobis labore constitisset. Inter hos autem non defuere viri Principes, alijque insignes Domini, vt suis locis speciatim dicetur, quorum opera, aspirante eius gratia, qui eos ad Ecclesiam vocauit, suo tempore speramus ingentem ad nostram sanctam fidem accessionem esse futuram.

De Imperio temporali nihil noui accidit, nisi quòd Taicosama post reditum suum in urbem Meacensem, quoniam cõsilia de expeditione Coraiana nõ successerant, nepotem suum (iam antè ab eo factum Quabacundonũ) eo vsq; suspectum habere cœperit, vt quem antè multis publicis solennibusq; cumularat honoribus, quibus

quibus versurus senex incautum iuuenem videtur induisse in laqueos, cum non solum imperio & dignitate, sed etiam vita (ventrem enim propriis manibus cum aliquot aulicis sibi dissecare coactus est) crudelissime exuerit. Nec videtur hic finem modumque suæ tyrannidis facturum; nam cum alios quosdam Dominos similiter suspectos habere videatur, (quod admodum sit taciturnus & attonitus) profus veremur, ne illis eueniat, quod Quabacundoni coniugi & liberis, hoc est, ut immaniter trucidentur. Funestus hic casus cerè non obscure indicat Taicosamæ Imperium, ut omnes huius instabiles mundi dignitates, non fore diuturnum.

DE morte Quabacundoni in hac epistola nihil scribo: quia in vna alia prolixè ad V. P. de toto rei progressu & exitu scripsi. In statibus horum Christianorum Dominorum alia mutatio, diuina iuuante gratia, facta non est. Inter paucos dies eorum reditum ex Coraiana insula præstolamur. Expectamus quoque in singulas horas Augustinum cum Chinensium Legatis, qui veniunt ad firmandam cum Taicosamæ pacem. Qua pace confecta confidimus Augustinum ad maiores honores euehendum.

Hæc breuiter sunt, quæ generatim scribenda occurrebant. Venio nunc singularim ad Domos & Residentias nostras: ex quarum descriptione facile intelligentur cætera, quæ in his partibus acciderunt. Paucis tamen verbis comprehendam, quod poterat dici multis, sicut tantum præcipua capita indicem: alioquin res esset longissima, & parum grata.

DE DOMO NANGASACHANA ET OMVRANA AC RESIDENTIIS EARVNDEN.

HOC anno hisce locis admodum afflictæ fuissent res nostræ, nisi Dominus aliunde nobis miserabiliter succurrisset. Nam cum nauis Lusitana æquo tardius anno 94 è Iapone soluisset, & idcirco mercatores illius existimarent eam non posse cõstituto tempore tursum adesse, ac proinde nec distrahi posse merces in nauem aduectas: non solum consueta consolatione, eaque omnium humanarum summa, quam accipimus in remotissimis his regionibus ex carissimorum Patrum & Fratrum nostrorum Europæorum litteris, destituri fuimus: verum etiam carere debuimus tenui comœatu eadem nauem aduehi solito, ad tantum hominum numerum in Iaponia alendum: remedium quoque ademptum est, ad compensandos sumptus, quos turbulento hoc tempore facere cogimur in euertendis & reficiendis toties nostris domiciliis.

illis. Verum, vt iam dicebam, non passa est diuina bonitas necessaria deesse iis, qui pro gloria ipsius amplificanda laborant. Permo- uit enim quorundam Dominorum Christianorum in Coraiano bello agentium corda, vt aliqua eleemosyna nostræ succurrerent inopiæ, quæ in tantis angustiis nostris, non exiguum certè attulit refrigerium. Vt primùm enim ad eorum aures perlatum est, nauè stato tempore non reuertisse, in qua ordinariè nostra sustentatio aduehitur, moti cõmiseratione consultò decreuerunt rebus ipsis se demonstraturos, quanto amore nos complecterentur. Qua beneuolentia & beneficentia hoc ampliùs nos sibi deuinxerunt, quo promptiùs hoc alienissimò tempore, quo ipsi extra patriã, in bello, tantis impensis, tamque diu, hoc est, tribus annis agentes, potius aliorum subsidio indigebant, nobis subuenerunt.

Primus verò horum Dominorum fuit Augustinus, qui litteris datis ad Officialès suos in regno Fingensi, mandauit P. Viceprouinciali dari aliquot saccos orizæ, & aliquot alios P. Organtino Meaci.

Secundus fuit Quambioiendonus, qui vnà cum duobus aliis fratribus suis insit nobis similiter subministrari aliquot orizæ saccos. adhuc P. Viceprouinciali mutuo numerari voluit bis mille & sexcentos aureos, ad leuandam inopiam, non antè restituèdos, quàm nauis insequenti anno appulisset: si autem non cõparèret, se iam nunc illos donare. Scripsit etiam, si pluribus nummis opus haberet, se certiorè quamprimum redderet, curaturum se, vt sup- peditentur.

3 Dominus item Protasius, D. Sancius, & Tarazauandonus, qui iam, laus Deo, Christo nomen dedit, singuli aliquot saccos orizæ submitistrarunt.

Idem fecit priuatus quidam homo Nangafachi, qui tùm ad P. Viceprouincialem certam eleemosynam attulisset, & Pater ab eam magnam, quòd suam quoque haberet familiam, accipere renuisset, subiunxit ille, se pro sua familia habere mille & centum aureos coronatos, illosque sufficere: itaque homini persuaderi non potuit, vt pecuniam retineret. Sed neque postea, cum Pater oportunitatem haberet totius summæ restituendæ, quidquam recipere voluit, immo non nihil succensuit, quòd de restitutione cogitaremus.

Cæterùm quid mirum est à Christianis tantum beneficium nobis præstari, si ab ipsis gentilibus idem præstitum est? Nam Quahacondonus ipse curauit nobis, vti anno quoque superiore fecerat, aliquot orizæ saccos communicari.

Hac procul dubio eleemosyna voluit Dominus noster nobis in tempore succurrere, vt tanto ardentius, pro instituti & officij nostri ratione, salutem animarum incumberemus: siquidem illud quoque singularis carum promerebatur pietas, vti liquebit ex eo, quod iam subiungam.

Alias scriptum est, occasione commercij, quod iam pridem Iaponij habent cum Lusitanis, Nangasachum appellentibus, maximum hominum omnis generis ex variis partibus fieri concursum ad hunc portum: vnde, annumeratis iis, qui in exilium amandati, huc habitatum veniunt, eoque accreuit incolarum numerus, vt plures octo millibus hominum nobis confiteantur. Ac occasione huius concursus, vrbs subiecta est Taicosamæ, qui gubernatione eius commisit Tarazauondono, quanquam hic ob alia maioris momenti officia sedem suam hic non habeat, sed per duos eius vicem gerentes gubernet.

TARAZAVONDONVS igitur reformidans, ne apud Taicosamam accusaretur, quod permitteret Iaponiis aditum ad Ecclesiam, recens pro solis Lusitanis reedificaram, ac item, quod patreretur alia quædam similia ab iisdem fieri, pugnancia tam eius edicto, serio commendauit Patribus, ne Iaponiis ad conuentus Ecclesie publicos aditum darent: satis esse, si confessiones eorum audirent, aliaque in auxilium eorum præstarent in edibus priuatis. Idem commendauit suis Vicariis. Verum licet Barres ex parte sua omnem studium adhiberent, vt voluntati Tarazauondoni facerent satis, sic vt etiam portas templi illis occluserint: deinde, licet à Vicariis eius diligenter aduigilaretur, ac etiam pœna interposita Christianis prohiberetur, ne Ecclesiam intrarent, nihilominus tanta fuit concursatio, vt dissimulari res minimè potuerit. Sed quando enim Ecclesiam occlusam offendeabant, eam magno numero, recitantes Rosarium, tam diu obsidebant, donec absolutis sacris Lusitani egrederentur: atque ita expectando foris, gentilibus maiorem speciem, concursus præbebant, quam si Ecclesiam paulatim ingressi fuissent. Vnde Ottoni, qui sunt viri in vrbe Nangasachana primarii, consulto receperunt, se in propria persona velle diebus festis in viis quibusdam eos obseruare, ne vel vnus ad plateam, in qua Ecclesia est, transiret. His tamen non obstantibus, tantus erat pietatis ardor in his Christianis, vt nec Taicosamæ edicto, nec Vicariorum prohibitione, nec alia vlla pœna coerceri possent vel abstrahi ab Ecclesie ingressu. Res profecto, quæ ingentem nobis attulit consolationem. Atque hinc liquet, quantum ardor iste condemnet Christianorum frigus in Euro-

pa, quorum multi etiam calcaribus egent, vt adeant Ecclesiam, & officio suo satisfaciant; cùm contrà Iaponij non solum opus habeant hac in refræno, sed nec fræno ab aditu templi satis arceri queant. Quamobrem neque defuerunt complures, qui vel hac vel alia via consequerentur quod vellent. Nec modus fuit impediendi vel cauendi, non dico, vt suæ deuotioni satisfacerent in Orationis, quæ domi suæ habent, sed ne publicè feriis sextis per Quadragesimam, visendo Ecclesias, quæ sunt circum Nangasachum, disciplinis in corpora sua desæuirent; vel etiam alia virtutis Christianæ argumenta, maximè confitendo aut comunicando, exhiberent. Itaque factum est, vt Nangasachi, & in residentiis eius, plusquam quindecim millium & quingentorum mortalium peccata per Confessionis Sacramentum sint expiata.

Neque inferior pietas ab iisdem Christianis demonstrata est in nocte sacratissima Natalis Domini. Nam non contenti sacris Missæ, in septem eoque pluribus vrbis locis factis, ad cauendam magnitudinem concursus, qui videbatur consecuturus, obscuritate noctis recti, tanto numero & frequentia aduolarunt, vt Vicarii ipsi Tarazapandoni, licet gentiles, coacti fuerint aperire Ecclesiæ ianuas, & totos octo dies omnibus potestatem facere ingrediendi, quibus collibuisse. Ex qua libertate quanta sit orta in populo pietas & religio, vnicuique cogitandum relinquo. Duabus enim ante lucem horis ferè complebatur Ecclesia, & cùm quotidie septè sacra dicerentur, tamen necdum omnibus paruit locus vel via ad ingressum: ac tandem necessarium fuit, vt aliqua ex parte satisficeret deuotioni omnium, vt duæ tantùm quartæ partes eorum quoque die ad Ecclesiam ventitarent. Nec tamen adhuc defuerunt multi, qui nescio quibus piis artibus vsi sunt, vt sancto suo desiderio satisfacerent: nam depreheni sunt die antegressa dormitum se contulisse ad ædes cognatorum, vel alicuius amici illius quartæ partis, cui fas erat postero die Ecclesiam adire. Hic concursus vsque ad festum Circumcisionis indies ita auagescebat, vt opus fuerit eum rescindere, ne rumore & fama iusto ampliùs, quam hactenus factum fuerat, increbresceret. Sed nec hæc pietas, calamitatis incurfu, (quod argumentum certissimum est solidæ virtutis) imminuta vel fracta est, vt liquidò apparet in hoc, quod subijciam, exemplo.

IN Philippinis Insulis, quæ mille & eo ampliùs milliaribus à Iaponia absunt, reperiuntur quædam vasa, dicta Boioni, quæ ibi in paruo, apud Iaponios verò in magno sunt pretio, eo quòd in illis nobilissimus quidam liquor, dictus Cia, optimè conserue-

Hac procul dubio eleemosyna voluit Dominus noster nobis in tempore succurrere, vt tanto ardentius, pro instituti & officij nostri ratione, salutem animarum incumberemus: siquidem illud quoque singularis earum promerebatur pietas, vt liquebit ex eo, quod iam subiungam.

Alias scriptum est, occasione commercij, quod iam pridem Iaponij habent cum Lusitanis, Nangasachum appellentibus, maximum hominum omnis generis ex variis partibus fieri concursum ad hunc portum: vnde, annumeratis iis, qui in exilium amandati, huc habitatum veniunt, eoque accreuit incolarum numerus, vt plures octo millibus hominum nobis confiteantur. Ac occasione huius concursus, vrbs subiecta est Taicosamæ, qui gubernatione eius commisit Tarazauondono, quanquam hic ob alia maioris momenti officia sedem suam hic non habeat, sed per duos eius vicem gerentes gubernet.

TARAZAVONDONVS igitur reformidans, ne apud Taicosamam accusaretur, quod permitteret Iaponiis aditum ad Ecclesiam, recens pro solis Lusitanis reedificaram, ac item, quod patereret alia quædam similia ab iisdem fieri, pugnancia tam eius edicto, serio commendauit Patribus, ne Iaponiis ad conuentus Ecclesie publicos aditum darent: satis esse, si confessiones eorum audirent, aliaque in auxilium eorum præstarent in edibus priuatis. Idem commendauit suis Vicariis. Verum licet Patres ex parte sua omnem studium adhiberent, vt voluntati Tarazauondoni facerent satis, sic vt etiam portas templi illis occluserint: deinde, licet à Vicariis eius diligenter aduigilaretur, ac etiam pœna interposita Christianis prohiberetur, ne Ecclesiam intrarent, nihilominus tanta fuit concursatio, vt dissimulari res minime potuerit. Sed quando enim Ecclesiam occlusam offendeabant, eam magno numero, recitantes Rosarium, tam diu obsidebant, donec absolutis sacris Lusitani egrederentur: atque ita expectando foris, gentilibus maiorem speciem concursus præbebant, quam si Ecclesiam paulatim ingressi fuissent. Vnde Ottoni, qui sunt viri in vrbe Nangasachana primarii, consulto receperunt, se in propria persona velle diebus festis in viis quibusdam eos obseruare, ne vel vnus ad plateam, in qua Ecclesia est, transiret. His tamen non obstantibus, tantus erat pietatis ardor in his Christianis, vt nec Taicosamæ edicto, nec Vicariorum prohibitione, nec alia vlla pœna coerceri possent vel abstrahi ab Ecclesie ingressu. Res profecto, quæ ingentem nobis attulit consolationem. Atque hinc liquet, quantum ardor iste condemnet Christianorum frigus in Euro-

pa, quorum multi etiam calcaribus egent, ut adeant Ecclesiam, & officio suo satisfaciant; cum contra Iaponij non solum opus habeant hac in re fræno, sed nec fræno ab aditu templi satis arceri queant. Quamobrem neque defuerunt complures, qui vel hac vel alia via consequerentur quod vellent. Nec modus fuit impediendi vel cauendi, non dico, ut suæ deuotioni satisfacerent in Oratoriis, quæ domi suæ habent, sed ne publicè feriis sextis per Quadragesimam, visendo Ecclesias, quæ sunt circum Nangasachum, disciplinis in corpora sua desæuirent; vel etiam alia virtutis Christianæ argumenta, maximè confitendo aut comunicando, exhiberent. Itaque factum est, ut Nangasachi, & in residentiis eius, plusquam quindecim millium & quingentorum mortalium peccata per Confessionis Sacramentum sint expiata.

Neque inferior pietas ab iisdem Christianis demonstrata est in nocte sacratissima Natalis Domini. Nam non contenti sacris Missæ, in septem eoque pluribus vrbis locis factis, ad cauendam magnitudinem concursus, qui videbatur consecurus, obscuritate noctis recti, tanto numero & frequentia aduolarunt, ut Vicarii ipsi Tarazauandoni, licet gentiles, coacti fuerint aperire Ecclesiæ ianuas, & totos octo dies omnibus potestatem facere ingrediendi, quibus collibuisse. Ex qua libertate quanta sit orta in populo pietas & religio, vnicuique cogitandum relinquo. Duabus enim ante lucem horis ferè complebatur Ecclesia, & cum quotidie septè sacra dicerentur, tamen necdum omnibus patuit locus vel via ad ingressum: ac tandem necessarium fuit, ut aliqua ex parte satisficeret deuotioni omnium, ut duæ tantùm quartæ partes eorum quoque die ad Ecclesiam ventitarent. Nec tamen adhuc defuerunt multi, qui nescio quibus piis artibus vsi sunt, ut sancto suo desiderio satisfacerent: nam depreheni sunt die antegressa dormitum se contulisse ad ædes cognatorum, vel alicuius amicti illius quartæ partis, cui fas erat postero die Ecclesiam adire. Hic concursus usque ad festum Circumcisionis indies ita auagescebat, ut opus fuerit eum rescindere, ne rumore & fama iusto ampliùs, quam hætenus factum fuerat, increbresceret. Sed nec hæc pietas, calamitatis incursum, (quod argumentum certissimum est solidæ virtutis) imminuta vel fracta est, ut liquidò apparet in hoc, quod subijciam, exemplo.

IN Philippinis Insulis, quæ mille & eo ampliùs milliaribus à Iaponia absunt, reperiuntur quædam vasa, dicta Boioni, quæ ibi in paruo, apud Iaponios verò in magno sunt pretio, eo quòd in illis nobilissimus quidam liquor, dictus Cia, optimè conserue-

tur. Nam quæ in Philippinis duobus aureis scutatis, in Iaponia multo pluribus æstimantur, & inter præcipuas Iaponum opes reputantur, ac pro pretiosis lapidibus habentur. Itaque Taicosama certos homines duos in Philippinas ad comparanda eiusmodi vasa, quotquot haberi possent, ablegavit, existimans se tali negotiatione magnum facturum quæstum. Verùm cum certior redditus esset, multos Iaponios Christianos negotiationes exercere Manila, quæ vrbs est Philippinarum, & inde multos Boionos asportare, omne studium adhibuit, ut omnia vasa corraderet, eosque, qui ea coëmissent, grauibus præterea mulctabat pœnis. Quam in re Taicosama (vbi enim regnat lucri cupiditas, nullum effugium est) tam seuerè anim aduertit in eos, quorum notitiam habere potuit, ut magnum collegerit thesaurum. Hæc nimia seueritas redudavit etiam in quosdam viros primarios Nangasachanos, qui Meacum captiui sunt abducti. Sed antequam se in viam darent, veriti, ne Taicosama hac occasione ipsos tolleret è medio, confiteri & communicare voluerunt. Alij verò qui erant culpabiles, (si modò in hac re aliqua culpa est) quia tamen tales non habebantur, remanserunt, & quoniam verebantur, ne detegerentur, aliud per fugium non habuerunt, in hac vita, pro innocentia suæ patrociniæ, quam ut ab auxilio diuino penderent, eoque orationes suas omnes referrent. Itaque conspirarunt, ut præter pœnitentias, quæ ordinariè domi fiebant, oratio, quæ dicitur, quadraginta horarum, prolongaretur ad centum sexaginta eoque amplius dies, idque sine intermissione vlla, tam nocturnis quam diurnis horis, sic ut vnusquisque præsd esset, quando vocabatur. ac viri quidem conueniebant in Ecclesia Misericordiæ; feminæ verò in primaria domo, in qua instituta erat oratio quadraginta horarum: Denique constantia eorum in tam sancto exercitio à Domino nostro impetratum est, quod erat in votis. Taicosama enim omnes è vinculis dimisit, sanosque & incolumes ad suos remisit.

Multa perscribi possent de Sodalitate Misericordiæ Nangasachanæ, eiusque fructu, quem facit, in subleuandis egenis, aliisque similibus actionibus. Verùm nunc satis erit indicare, quam hoc opus pietatis Christianæ omnibus probetur, quamque bene audiat tam apud Ethnicos, quam apud fideles. Nam superioribus annis, cum Taicosama iussisset solo æquari omnes Ecclesias, hæc sola Misericordiæ subuersa non est, ob bona opera, quæ in illa fiebant, vti affirmarunt Officiales Taicosamæ.

Prætermitto etiam quot occasiones diuini numinis offendendi beneficio Congregationis conceptæ Virginis MARIÆ sine sublatæ:

sublatæ: quæq; remedia, cum aliis bonis operibus, curandis tantis malis sint adhibita; esset enim narratio æquo longior. Itaque vt concludam de rebus Nangasachanis, dico, licet à Christianis in hoc portu agentibus nullus alius esset consecutus fructus, quam quod sanctæ vitæ suæ exëplo, laudabiliq; cõsuetudine bonis operibus ornata, mouerint gentiles aliunde Nangasachum veniëtes, vt aures præberent rebus ad salutem spectantibus, & vt precibus etiam impulsu catechesin Christianam audirent, is satis magnus exitisset, nec laudandæ diuinæ clementiæ materia defuisset. Hoc siquidem anno nonagesimo-quinto in ditioe Nangasachana sacro lauacro Baptismi abluti sunt quadringenti-duodecim, atque inter illos Tarazauon donus, cuius conuersio quantum valeat ad amplificandam rem Christianam, facillè intelligi poterit ex iis, quæ aliàs de eo conscripta sunt. Certè in conuersione eius siquidò apparet, quanta sit sancti Euangelii efficacia, quantumque ex hoc vno principio, quod in eius conuersione eluxit, in posterum sit sperandum de aliis. Nam cum ille in summo adolescentiæ flore, nempe vigesimo-septimo ætatis, versetur, quæ ætas voluptatum illecebra solet iuuenes in extremam vitæ licentiam, Evangelica omnino repugnantem, abripere: deinde indies nouis à Taicosama augeatur honoribus, & tamen completendo sanctam fidem nostram se in discrimen conjiciat omnium fortunarum, clarissimum in se diuinæ gratiæ operantis signum dat, fore, vt aliquando hoc vberiores edat fructus, quo ætati maturiori egregia virtute ornata major apud omnes auctoritas accesserit.

Quod de Nangasacho diximus, idem potest dici de pietate Christianorum in vrbe Omura, eoque veriùs, quod ad vitam piæ sanctæque traducendam suorum Dominorum, nempe Domini Saccii, Domini Catharinæ, aliorumque Dominorum, viuis exemplis excitentur; de quorum virtute scribere nihil est necesse. cum explorator sit omnibus, quam ego exponere possim. Quare & numerus Confessionum inibi auditarum non exæquat modò Nangasachanum, sed etiam superat, fuit enim sedecim millium. Quamquam baptizatorum numerus inferior extiterit, nempe trecentorum tantum; nec mirum, quia tota illa ditio Christo nomen iam antè dedit; gentiles autem illi baptizati, sedes suas recenter in ea fixerant. Qua in conuersione illud memorabile accidit vni ex eorum numero adolescenti, quod hinc commemorabò. Cum dictus adolescens, ex hostium suorum, à quibus ad eadem querebatur, manibus elapsus, recepisset se in locum, vbi erat

Residentia pertinens ad domum Omuranam, ibique ilico se cōjiceret in nauim, profecturus in regnum Cōraianum, vbi Dominus eius militabat; mox Pater qui degebat in Residentia ad locum se contulit, & cum iuvene de fidei nostræ mysteriis ita collocutus est, vt non exiguum desiderium audiendi catechismi ostenderit, quo Christianus fieri posset: Verum quia iam solutura erat nauis, venia à Patre postulata, abcessit. Vix nauim ingressus erat, ecce mox ventus mutatur, cogitur in tertium diem opportunitatem nauigandi præstolari. Sic audita Christiana catechesi baptizatur; post baptismum verò rediturus ad nauim ab obuiis hostibus suis occiditur. Exemplum admirabile inscrutabilis sapientiaæ æquæ ac prouidentiaæ diuinæ, vsurpantis tot tamque varios modos perducendi animam ad prædestinatum suæ salutis finem. Sed audite nunc huius contrarium, quod accidit cuidam Christiano inter Ethnicos versanti, qui iniustata & admirabili ratione mortem euasit. Fuerat is, nescio de quo furro, accusatus. Et quia hoc crimen seuerissimè castigatur in Iaponia, sic vt de eo, quantumuis minimo conuictus, morte, cum nulla veniaæ spe, mulctentur; nec tamen possent hunc Christianum verè conuincere, ecce mox gentiles cum obsideant, & dum aliud non possunt, importunè compellunt, vt ritu ipsis consueto iuramentum edat; qui erat, vt in folio chartæ subscripto scriberet quod erat iurandum, deinde folio in palmam manus deposito imponeret ferrum candens, manumque constringendo, in suum caput vindictam & iram Chamis imprecaretur, si obiecti criminis reus foret. Quod si manus fortè amburatur, aiunt, experientia probatum, cum noxæ esse reum; si verò à læsione cum folio maneat immunis, esse innoxium. Cum igitur hic Christianus in has angustias adductus esset, quippe, vel iurandum illi erat, vel repudiato iuramento, quo se reum faciebat, vitæ discrimen adeundum, innocentiaæ suæ confisus dixit, fas sibi non esse, vt poete Christiano, per falsum Deum Chami iurare, sed tantum per verum. Consentiant gentiles, vt per suum Deū iuret; ille ergo signo crucis in folio expresso, ferroque candenti imposito, quia id facere cogebatur, magna animi præsentia ferrum manu cōstrinxit. Res mirabilis, nec manus nec folium amburitur. Itaque nō solum solutus est pœna, quam gentiles illi minabantur, verum etiam culpa, quam falsò illi impingebant.

DE deuotione fideque magna, quam hi Christiani habent de granis benedictis, aliàs scriptum est, quanto nimirum studio illa expetant, quam diligenter conseruent & intueantur: sic vt in hoc genere

genere prorsus admiranda quædam acciderint. Ego breuissimè duo tantùm huius generis exempla perstringam. Quodam in loco Omuræ Christianus quidam habebat vnum tantùm granum benedictum: cuius vilis domuncula igne tota absumpta est. Bonus homo hoc infelici casu angebatur plurimum, ac imprimis, quòd cum omni supellectile sua etiam grani illius iacturam fecisset. Extincto igitur igne, tanto desiderio tenebatur recuperandi grani, vt totum diem in cineribus cribro incernendis consumpserit, vt illud inuenire posset. Breuiter, visum est Dominò illum solari, in eodem domus loco tandem inuenit tam integrum, ac si ignis nunquam illud attrigisset.

Idem accidit in dómo cuiusdam pauperulæ mulieris, quam cum flamma corripuisset, & illa conaretur quicquid posset ex igne eripere, oblita tamen est coronæ, quæ cum duabus sphæralis benedictis in quadam conflagentis domus parte suspensa erat. Incendio restincto, mulier memor coronæ vehementer doluit, ac si magnum aliquod flagitium comississet, quòd illius, maximè autem duarum sacrarum sphæularum, memoriam deposuisset. Et ecce cum omnia redacta essent in cineres, vtramque inter cineres, diu multumque quæsitam, intactam & saluam inuenit, cum magna ipsius & reliquorum Christianorum consolatione. nec parum hoc miro euentu in sua erga grana benedicta religionis confirmata fuit.

DE DOMO ARIMANA; DE SEMINARIO, ET RESIDENTIIS ARIÆ.

FRUCTVS in statu Arimano, beneficio ministeriorum nostrorum & Sodalitatum, quarum supra mentionem fecimus, diuina gratia adiuuante, collectus fuit non poenitendus; quotquot enim è nostris operarii ibi versantur, tantum profecerunt, vt septem Sacerdotes viginti duo millia confessionum audierint. Et quamuis D. Prothæsius cum flore suæ gentis agar in regno Coraiano, tamen Domina Lucia eius coniunx, & Domina MARIÆ eius mater, virtutum suarum exemplo magno adiumento in hanc rem fuerunt: sic prorsus, vt è gentilibus, qui aliunde in has partes commigrarunt. ab anno nonagesimo quarto bis mille trecéta & sexaginta capita sacris baptismi aquis tincta sint, præter mancipia multa bello Coraiano capta, è quibus partim anno superiore, partim hoc anno, post Catechesin auditam, bis mille eoquæ plura baptizata fuerunt.

Omitto Ecclesias in quibusdam villis vel recens extractas, vel vbi ruinam minabantur restituras. Taceo catecheses & conciones, quarum beneficio in cognitione Christianæ legis, & CHRISTI IESU Domini nostri, magnos progressus fecere. Non scribo quoque de examine generali facto, pro iis, quibus aditus datus est ad suscipiendum augustissimum sanctæ Eucharistiæ Sacramentum, in quo actum est de preparatione ac reuerentia ad hoc factum epulum necessaria: qua occasione multi, ne à tam sublimi mysterio arcerentur, vitam antea tam cum meliore commutarunt. Nec agam de diuerberationibus quaque feria sexta per Quadragesimam visitatis, licet enim populus Christianus tanto ardore concurrat, vt compleatur Ecclesia, tamen quia res est ordinaria, non videbatur mei instituti de ea re tractare. Vnum tamen in hoc argumento prætermittere non possum, quod vt rarum & extraordinarium est, ita facile specimen præbet eximii seuoris, quod flagrat his locis populus Christianus. Quo tempore ministri Taicolasamæ per statum Arimensem decurrebant, quidam Christianus, cum forte à quodam ad deserendam fidem sollicitaretur, metu percussus quædam languidioris animi verba effutiit. Hic postea sese colligens, tantopere indoluit, vt nullo verbo ad quemquam dicto, animo ad expiandum hunc lapsum per publicam penitentiam ardentissimo, autor fuerit cuidam, vt per vias publicas elata voce clamaret: Talis, ob tale erratum commissum, loco penitentia facit disciplinam. Itaque per omnes vias illius villæ, tergo denudato, se diuerberabat vsque ad sanguinem: atque ita commissi erroris noxam expians non minori ædificationi, quam consolationi omnibus Christianis exstitit. Possem id genus plura commemorare exempla, sed ne prolixitate tedium affaram, omitto.

De fructu & progressu in litteris æquè ac in virtute Iaponensium, qui in seminariis degunt, deque disciplina eorum, qua erudiuntur, & bona ædificatione, quam omnibus præbent, anno præterito accuratè scriptum est. Quibus id tantum nunc adjungam, humani generis hostem, dum videt in se parari arma per istos seminarii alumnos, multosque in dies strenuos operarios in suam perniciem in campum emitti, qui prædam ei ex imis faucibus eripiant, omnes machinas ad euertendum seminarium adhibere, sicut non semel toto hoc persecutionis tempore fecit. sed frustra, & irritò conatu. Ac denique videns nunc non solum illud saluum & incolume persistere, sed etiam se inuito indies efflorescere magis, autor fuit cuidam famulo domus, cum posse

facile

facile ad magnas opes peruenire, si nocte in ædes seminarii ignem injiceret. Patres enim simulatque viderent conflagrare seminariū, fuga relictis omnibus dilapsuros, ac ita ipsum posse furto auferre, quicquid collibuisse. Ille vti erat ætate adoleſcens, & exigui cerebri, ita existimauit hoc consilium admodum esse opportunū, ad consequenda ea, quæ tantopere desiderabat. Noctē itaque cubiculis injicit ignem: quæ quoniam lignea erant, & inter se connexa, cohibere flammam non potuerunt. Supellex tamen omnis salua remansit, quia tempeſtiue flammis erepta. Periculum fuit non exiguum; omnes enim ferè iam in lectis obdormierant, exceptis paucis, qui nondum cubitum concesserant: & quoniā statim notarant ignem, clamore suo omnes excitarūt, vt periculum aufugerint. Tunc Arima, quæ non lōgè aberat à Seminario, mox multis stipatus equitibus accurrit gubernator, incendii magnitudine motus; incendiarium ipsum, indicibus quibusdam ab aliis domus famulis cognitū, comprehendit, & autore mali certò patefacto, scopoque incendii excitati ab eodem cognito, tandem morte multatus est. atq; hoc solet esse lucrū, quod miselli homines suis proditiōibus faciunt. Quod verò lucrum ex eodem facinore accesserit satanæ mali inuentori, intellige ex eo quod sequitur: Fecit enim funestus hic casus, vt Seminarium translatum sit ad Residentiam Ariensem, locum omnium in his partibus maximum & nobilissimum, & ab altera quasi parte Arimæ, dimidii milliarii interuallo situm, vbi annis superioribus fuerat Collegiū. Itaq; tota illa turba iuuenū, in veterem illam habitationem, auxilio Domini Ioannis D. Prothasii patruī, ibi degentis, quoad commodè fieri potuit, accommodatam, deducta est, cum bona spe noui Seminarii loco commodiore aliquādo erigendi, cum D. Prothasius è bello redierit. Cum verò tot Sacerdotes & fratres in seminario versarentur, excursionē facta in vicinas villas & oppida, passim doctrina Christiana exposita est, aliæque Societatis ministeria vsurpata; inductæ quoque B. Virginis Mariæ Sodalitates, tantusque ex confessionibus auditis constitit fructus, vt, à tempore quo Seminarium in Aria stetit, decies mille confessiones exceptæ fuerint. Atque hoc est lucrum, quod fecit aduersarius noster; neque enim solū non poterant hæc iam dicta fieri per nostros ordinariè agentes Ariæ, sed neque in seminario, si in loco pristino, vbi nullus erat populi concursus, perstiterit.

Bona autem huius fructus pars debetur bono exemplo piæ vltæ Domini Ioannis, & Domine Hieronymæ eius conjugis; qui seris addicti sunt elemosynis in pauperes erogandis, aliisque sanctis.

sanctis operibus præstandis. Vnde Dominæ Hieronymæ satis nō fuit Ecclesiam in honorem S. Hieronymi excitasse, & vestigali annuo dotasse in quodam loco Ariæ vicino, sed præterea vnā cum marito aliam extruxit iptra Ariam, omnium, quæ visuntur in Scimo, præstantissimam; facile vt liqueat, quam prudenter inuigilant suæ saluti procurandæ. Eorundem autoritate multę dissensiones sunt compressæ, & variæ occasiones diuinā offendendi maiestatem sublata.

DE COLLEGIO ET RESIDENTIA

A M A C V S Æ.

IN hoc Collegio ferè quinquaginta de nostris vixere, & in tribus eiusdem Residentiis sex alii. Quorum occupationes fructusq; ex illis in proximo collectus nō ab similibus fuit, diuina aspirante gratia, iis quæ iam dicta sunt. Qui vt existeret vberior, operam dedere nostri primū, vt exercitiis spiritualibus nouam mentem exsuscitarent, deinde, vt illis mortificationes consuetas aliaque pia opera adjungerent, atque ita in rebus ad diuinum cultum gloriamque pertinentibus idonea se instrumenta summo artificio Deo præstarent. Itaque doctrinam Christianam pueris instillare, concionibus homines adiuuare, mederi multis perturbationibus & dissidiis, homines e sordibus peruersæ vitæ extrahere, perpetuum fuit nostrorum exercitium. Confessiones decies septies mille eoq; plures audita. Centum supra mille saluberrimis Baptismi aquis eluti. Plurimum ad hanc rem iuuere libelli spirituales, quorum supra mentionem fecimus, inter hos Christianos distributi. Profuere quoque non parum Sodalitates iam dictæ. Nouorum item templorum ædificatione vehementer creuit ardor fidelium: sic vt multis gentilibus, quos hoc spirituum verbis tum vitæ exemplo, longè verbis efficaciore, permouere ad audiendum Catechismum, auctores fuerint suscipiendi Baptismi: vti contigit in Residentia Votana, vbi hoc studio septingenti ad Christum se aggregarunt.

Eadem doctrinæ, prædicationis, & confessionum ministeria exercuimus in Firando, Goto, & Facata, sic vt Firandi audita sint ter mille confessiones, eoq; plures, quod satis est pro numero sacerdotum ibi degentium. Et vnus ex Firandensibus Patribus in Goto nongentorum hominum peccata addiuit, baptizauit autem sexaginta. Item mutato habitu (locis enim erat gentilium) postea concessit Facatam, ad visendos, qui ibi sunt, Christianos, & paucis

æ paucis diebus, quibus apud eos commoratus, majori parti aures præbuit, centum Sacramentalibus aquis expiavit. Deniq; tantus fuit hominû concursus, vt ne in apertum discrimen venirent omnia, necesse fuerit inde discedere, & tempus magis opportunû expectare ad satisfaciendum eorum desiderio. Atque ideo digressus ad Insulam, magna læritia receptus est à Domina MARIA Augustini filia, cõfessionibus multorum locum dedit, & quadraginta tres Ethnicos baptizavit. Habet hæc Domina in ædibus suis aram affabre exornatam, antè quam omnes feminae domesticæ coguntur suas habere preces horis vespertinis. Quibus absolutis recitantur litanix, post quas sæpenumero faciunt disciplinam. Magno zelo id laborat, vt familia tota diuinis pareat mandatis, & vitæ Christiano homine dignâ instituat; vt verè locus sit hic diuinæ bonitatis extollendæ, quod tam munifica manu tantû spiritû vni adolescentulæ viginri duorum annorum, cuiusmodi illa est, impertiuerit.

Proximis his mensibus maritus ex Coraiano regno inter alia misit illi dono duos puerulos bello captos, quorum alter erat Secretarii Regis Coraiani filius, alter ex stemmate admodum nobili. Verùm bona Domina miserta pueritiæ & nobilitatis in statum seruilè redactæ, non potuit eos oculis diutius sustinere suis: itaque vtrumque seruitute liberatum donauit Ecclesiæ, & alterum quidem filium, nempe Secretarii, amādauit ad seminarium, vt ibi in litteris & pietate institueretur; alterum verò, vt ætate teneriorem, secum domi retinuit, donec per annos idoneus ad disciplinam seminarii reddatur.

DE QVIBVSDAM MISSIONIBVS.

EX SCIMO.

EX partibus Scimanis, in quibus sunt omnes Domus & Residentiæ, de quibus hactenus egimus, hoc ipso tempore aliquot institutæ sunt Missiones ad alia regna, ex quibus Domino messis placuit aliquot fructus colligere iam subjiciendos. Prima fuit P. Gregorii Cespedes in regnum Corai, quæ licet lachrata sit anno superiore, quia tamen hoc anno cõtinuata est, reliquis adnumerari potest. Huius beneficio multæ occasiones vitæ licentioris, quam bella pariunt, Christianis ibi versantibus abscisse sunt, ac nonnulli principes viri Baptismi Sacramento initiati, vt filius Cicuscindoni, (cuius status æqualis est Omurano vel Arimensi) cum aliquot primariis eius equitibus. Tantusque ex

doctrina, concionibus, confessionibus, similibusque exercitiis consecutus est fructus, ut omnium bonorum inimicus, tantum bonum inuidens nobis, commentus sit modum, quo non modò totum hunc fructum impediret, sed etiam omnino Augustinum in summum fortunarum vitæque discrimen adduceret. Immisit enim in quorundam eius æmulorum mentem, ac sigillatim gentilis cuiusdam Domini, cuius ditio Augustini statui proxima est, iam tempus præsto esse, in eam calamitatem eum præcipitandi, à qua nunquam respirare posset, nempe, deferendi eius nomen apud Taicosamam, quod contra eius edicta Patri Cespedes concionandi, Confessiones excipiendi, multosque sacris aquis abluendi potestatem fecisset. Verùm Augustinus ea de re commonefactus, confestim Patrem in Iaponiam amandauit, & dum aduersarii opportunitatem præstolantur, diabolicas suas machinationes exequendi, ipse quoque à Taicosama in Iaponem, ad concludendam confederationem pacis cum Coraiianis initam, reuocatur. Quodam deinde die in sermonem cum Taicosama habitum dedita opera induxit mentionem de naui Lusitana, quæ illo anno non appulerat, ut paulatim eum non animadvertentem pertraheret ad id quod volebat, hoc est, ut Taicosamam eodem modo informaret, ut nullus deinceps locus querelis, quæ de missione Coraiiana deinceps incidere possent, relinqueretur. Atque ideo aptissimo quodam modo exposuit Taicosamæ, se, cum certior redditus esset, S. Excellentia summo teneri desiderio cognoscendi causam, cur dicta naui non aduenisset, Nangasacho euocasse quendam Patrem suum amicum, vnum ex iis, quibus S. Excellentia potestatem ibi manendi fecerat, prolixèque cum eo de ea re pertractasse, & plenam ab eo informationem de tota causa accepisse. Quod ita placuit Taicosamæ, ut multis laudibus celebraret Augustinum. Atque hac via non solum maleuolis omnibus os obstructum est, (cui enim Taicosamæ iam constaret rei veritas, si illi contrarium ingerere voluissent, sibi magis quam Augustino nocuissent) sed etiam honorem retulit à Taicosama.

ALTERA Missio facta est in regnum Sassium, ad preces eorum Christianorum, qui pro confessionibus suis pastularant à Patre Viceprouinciali Sacerdotem. Itaque abiit eò Pater, & post confessiones auditas, non antè regno excessit, quam trecenta capita Baptismi fonte perfudisset. In idè regnum, cum fortè quidam è fratribus nostris tractandorum quorundam negotiorum causa cum quodam Domino aliquando venisset, quo tempore à quatuor gentilibus, ob nescio quæ delicta, extremum sumebatur

Supplicium, dictus frater cepit tractare cum reis de sancti Baptismi ad salutem necessitate: Deus autem tantam eius verbis dedit efficaciam, vt prius omnes sancto lauacro tincti renascerentur vitæ æternæ, quam defungerentur temporali. Et quia secundum leges Iaponicas è medio tollenda erat coniunx & liberi vnus è quatuor, licet innoxii, supplicauit frater noster Præfesto loci, vt illos vita donatos solo exilio multaret, & impetrauit: Amacusam deinde deducti, ibi sunt religioni Christianæ initiati, licet mater paucis post Baptismum diebus, cum magnis salutis signis, ad feliciorẽ vitam commigravit.

TERTIA Missio instituta est in regnum Bungense, de cuius calamitate copiose scriptum est anno proximè exacto, atque ideo non attinet illa hîc reperere. id tantum adiungam, ex omnibus quæ in hac mutatione rerum nostrarum euenerunt, illud imprimis notabile accidisse, quòd quo die anno 89 Rex Bungenfis necari ob fidem iussit bonum senem Ioannem; & corpuseius post mortem, ad reliquorum Christianorum terrorem, in crucem agi, eodem miserimè regno suo sit spoliatus. Sic prorsus, vt videatur Dominus noster perspicuè indicare voluisse, talem pœnam cum tanto damno & contumelia coniunctum illum dicto lapsu promeruisse. Ioannes verò nunc non solum, post perpeffam iniquè persecutionem, in cœlo, sed etiam in terra est exaltatus, quod in dies non obscuris signis diuinæ bonitati demonstrare placuit. vt enim omittam, quanta deuotione Christiani in eum iam in cœlis regnantem ferantur, multis æquè gentilibus ac Christianis iam sæpius feris sextis lux quædam instar stellæ in aère apparuit, octo vel decem cubitis eminens supra locum, in quo defixum fuerat boni senis caput, ad aliorum terrorem. Illud quoque non parum confirmat, in diuino conspectu gratissimum fuisse sacrificium hoc à pio Ioanne DEO factum; quòd, euerso licet regno Bungenfi, Christiani tamen omnes in Facata (vnde ipse oriundus erat, & vbi pro sancta fide occubuit) non modò in Catholica religionè perstiterint, sed etiam numero mirabiliter augefcaunt. Accedit, quòd eius ædes, quæ in manus gentilis post mortem venerant, tandem in Ecclesiam sint conuersæ. Gentilis enim ille lustratus Baptismi aquis, aram in ea domo erexit, vt seruiret Christianis templi loco. In hoc eodem loco Facatæ DEV S excitauit duos alios Christianos, eodem spiritu, quo bonus Ioannes, præditos, qui in hac Bungi vastitate tantundem faciunt, quatum ille in extremo vitæ. Egenis siquidem succurrunt, ægros solantur, mortuos sepeliunt, imbecilles

ad sanctæ fidei constantiam animant, exhortationes faciunt, libros spiritales prælegunt, gentiles Christiana Catechesi imbuunt, pueros baptizant. Quibus rebus non solum Christianos in officio retinent, verum etiam numerum eorum augment: nam ubi antè bis mille, nunc ter mille capita Christianorum censentur.

Ex his omnibus clarissimè liquet, quàm languida & imbecillis sit omnis sapientia & potentia humana respectu diuinæ, quia Rex tam potens, qui crucis ignominia conatus est infamare & perdere sanctum, ipse cum sua insigni infamia, beneficio crucis in cælo & terra honorati, ut paulo antè dictum est, omnibus fortunis euersus est.

Cùm ergo miseri illi Christiani Bungenſes per dictas rerum conuersiones in tanta calamitate essent, P. Viceprouincialis omni studio conabatur illis aliquam afferre consolationem. Antequam verò eò mitteret aliquot Patres, (regnum enim illud est in potestate Taicosamæ, & ab eo per duos gentiles administratur) præmisit vnum è nostris fratribus, illius patriæ, habitu mutato, qui cognosceret, possintne plures de nostris securè audiendis confessionibus aliisque solatiis adferendis ibi vacare; deq; tota re accuratè referret. Fuit frater ille vbique receptus magna voluptate & caritate Christianorum: & non solum didicit posse securè eò mitti Patres magno desiderio hactenus expectatos, sed etiam illorum opera amicitiam cum gubernatoribus gentilibus iniit, facultatemque obtinuit concionandi, baptizandi, & omnia alia ministeria nostra exercendi: affirmaruntque ipsi gubernatores, se oculos suos ad omnia conclusuros. Vnde factum est, ut duorum mensium interuallo, quo inter illos mansit, sexcentis hominibus aditum dederit ad Baptismum, libros spiritales, globulos benedictos, & imagines, quæ ea de causa secum tulerat, inter illos distribuerit. Certior deinde de omnibus redditus P. Viceprouincialis, amandauit eò subito vnum Patrem cum eodem iam dicto fratre. Quo autem fructu ibi versati sint, liquet ex epistola Patris, quam hîc subijciam.

Hac, inquit, epistola breuiter itineris nostri exitum perſcribã. Cùm peruenissemus Coruam, incredibili humanitate à quodam Christiano Sacaiano, nomine Iacobo, excepti sumus. Hic cum alio quodam Meacensi pacta conuenta iniit, de cogendis omnibus festis in ædes suas Christianis, ad habendas ibi preces, & spiritualium librorum lectionem instituendam. Quod tam strenuè præstant, nullus ut in eo loco degat, qui non sit gnarus omnium

omnium ad salutem pertinentium. Magno mihi solatio fuit videre hos Christianos, numeros trecentos: Confessiones eorum excepi, & quantum potui, in doctrina Christiana instruxi.

CORVMA digressi, venimus post vnum miliarium ad dominam Iuliam viduam bonæ memoriæ regis Francisci, quæ post filiū regno pulsum eò se receperat. Magnam voluptatem illi meus aduentus attulit, & cum omnibus suis feminis Sacramento Confessionis se per me DEO reconciliauit, Hinc Nacam profecti, inuenimus certum hominem, qui ne desereret fidem, exulabat à patria, & curam habebat tradendæ doctrinæ Christianæ. Post cōfessiones verò quorundam auditas, & septem baptizatos, inde discessimus, peruenimusque in alium quendam locum, vbi sexaginta duas confessiones audiui, & quinquaginta duos sacro lauacro aspersi. Dum hîc noctu diuque vacamus habendis concionibus, à quindecim passuum millibus quidam Christianus nomine Matthæus aduenit, nos quærens, confessusque, importunis precibus compulit nos, vt secum in patriam iremus, ibique confessiones duodecim e suis exciperemus, & alios duodecim baptismo expiarem. Ex quibus duo post longam disputationem habitam cum meo socio tandem conuicti veritati Euangelicæ cesserunt, cumque suis vxoribus & omni familia Sacramento baptismi Ecclesiæ & cœli fores sibi aperuerunt.

Vt verò ad 6 Iulij tenuimus Amangucium, Christiani magna beneuolentiâ nos recipere, aperteque demonstrarunt, quanto desiderio nos expectassent. Tanto enim ardore ad audiendū Dei Verbum accurebant, vt opus fuerit sæpius meo socio producere sermonem vltra mediam noctem, dum ego vacarem confessionibus audiendis. Gentiles hîc baptizati sunt circiter centum, ex iis qui ad audiendam concionem aduolarant. Magnam consolationem boni Christiani ex hac nostra præsentia acceperunt, quia multo iam tempore nullum de Societate nostra conspexerant. Amangucio iter instituimus versus regnum Bigen, quod est filij Quambiendoni, vbi inuenimus trecentos Christianos, scilicet omnes ex regno Bungeni oriundos, huc delatos, quod regnum a Domino Christiano administraretur. Omnium confessiones excepi, & viginti baptizavi. Denique attigimus regnum Bungeni, vbi tanto desiderio expectabamur; & primò quidem diuertimus Facatum, vbi & nunc degimus, magna caritate à Christianis habiti, qui dicuntur esse ter mille, inter quos pro ratione officij nostri cepimus vacare audiendis confessionibus, concionibus habendis, aliisque ad auxilium eorum spirituale præstandis. Hæc sunt,

quæ

quæ scripsit Pater in illam missionem ablegatus.

Quarta Missio facta est in regnum Cicunganum ad arcem quãdam Domini gentilis. Habebat enim ille, ob summam amicitiam cum bono rege Francisco cultam, in hac afflictione Bungensi in arce sua collectos multos equites & nobiles feminas Bungenses, qui quasi sacellum quoddam ibi confecerant, in quod conuenirent, vel orandi vel de rebus spiritalibus tractandi causa. Itaque ad petitionem horum bonorum Equitum huc à P. Viceprouinciale missus est vnus Pater, qui confessionum aliorumque nostrorum exercitiorum beneficio magnum solatiũ illis attulit, & plures 40 gentilibus Christo regenerauit. Ex hoc propugnaculo deinde abiit Corumam, vbi iterum repetitæ sunt confessiones. Inde multis precibus euocatus est ad nobilem quendam virum Cicuscindonum, Coruma nouem milliaribus disiunctum: quo cũ pater peruenisset, nobilis ille multos gentiles conuocauit desiderio Catechismi audiendi iamdudum accēsos: quem auditum sic probauerunt, & menti impresserunt, vt 76 mox Christianæ religioni nomen dederint. Et vix baptizati, confestim varia idola Patri cõburenda attulerunt: id enim ferè facere solent Iaponij, quamprimum conuertuntur. Speramus omnino, si coniecturam facere licet, ex præsentis populi dispositione, vbi Cicuscindonus ex Coraiano bello reuerterit, magnam Deo aspirante fore conversionem. Quam vt Deus nobis impartiti velit, ad sui sanctissimi nominis honorem & gloriam, diuinam eius bonitatem imploramus,

AMEN.

Omitto, ne sim longior, quæ facta sint in Cicungo, Fingo, aliisque locis, nam non minor in iis, concionum, confessionum, catechismorum exitit fructus, quàm in supradictis. Quare concludam Missiones illas in villa Cicungo proxima. Itaque quo tempore Societas in hac Regione Residentiam suam habebat, baptisimi quoque gratia donatus fuit huius villæ populus; & quamuis deinceps Christiano ritu & more vixisset, tamen magna penuria pabuli, tum doctrinæ sacræ tum sanctorum Sacramentorum, laborabat. Nunc ergo intelligens Patrem quendam octodecim tantum milliariorum interuallo abesse, ex summo confitendi desiderio, moræ impatiens, cum magno periculo, penè rotus se in viam dedit, (erant autem centum quinquaginta vtriusque sexus) & ad Patrem aduolauit, confessioneque facta, cum incredibili consolatione & congratulatione domum repedauit. Ac non multo post suæ virtutis & pietatis egregium specimen dederunt. Dominus enim quidam gentilis, nescio qua de causa ira in illos accensus,

commi-

comminatus est illis, ni baptismo renuncient, se omnes eneçtuos, Quo impio mandato cognito, vnanimi sententia & voluntate conspirarunt, se vitam potiùs, quàm fidem deserturos, hominiquè paucis beneque consideratis verbis, ac sententiæ iam dictæ consentaneis, responderunt se esse inopes operarios, quibus incumberet secundùm Iaponicas leges statis temporibus Dominis suis seruire, quo in officio si deficerent, meritò multari posse. At cùm hætenus nihil in eo genere à se peccatum fuerit; non videre se causam, cur mortem iure minari illis possit, quàm hoc minùs commeruissent, quo paratiores essent in posterum ad seruiendum eadem fide, quàm hætenus præstitissent. In cæteris, quæ ad conciliandam animæ salutem attinerent, se prorsus decreuisse etiam cùm mille vitarum discrimine perseuerare in veritate Euangelica, Homo verò ille gentilis audito tam libero responso, non ausus est longiùs progredi, nec vllam amplius illis afferre molestiam.

DE MEACO.

QUAMVIS in his regnis nostri ob præsentem Taicosamam, qui nunc cum aula degit Meaci, non tam commode operam dare possint iuuandis Christianis, & idcirco consideratiùs, quàm in aliis Iaponiæ partibus, ad cauenda maiora mala, rem suam agant: tamen diuina ope non solùm incolumis adhuc existit Meacensis Ecclesia, sed etiam amplificata est, vt patebit ex iis quæ iam dicentur.

Degunt in Meacensi hac ditione è Societate Sacerdotes tres, & fratres quinque, vel, vt rectiùs dicam, continenter peregrinantur: cùm enim opem ferre debeant tot locis, & nunc hos nunc illos Christianos totis his regnis sparos inuisere, necesse est eos perpetuò circuire. Quanquam negandum non est quosdam illorum ferè commorari Meaci, quod est caput Iaponiæ: nam eius gubernator Ghenefoin anno superiore à Taicosama impetrauit, vt P. Organtinus, nostrorum in hoc Regno superior, possit viuere Meaci ob causas aliàs præscriptas, sed ea conditione, vt nullam ibi haberet Ecclesiam, nec vllam baptizaret. Vnde factum est, vt sub vmbra licentiæ de vno Patre, & protectione dicti gubernatoris nobis admodum addicti, omnes reliqui de Societate in hac patria versentur & delitescant. Ex illis duo in sectis Iaponicis sunt versatissimi, concionatorumque omnium præstantissimi: cùm enim ex omnibus locis ad hanc aulam varij confluant Domini, & quique Bôgiorum litteratissimi, opus habemus hominibus, qui, dum res po-
stulat,

ftulat, eum illis conferere manum possint.

Ob causas igitur antè allatas, in præfenti rerum ftatu, id ini-primis emendum est nofttris, vt quoad fieri poteft, nõ magni cõ-curfus Christianõrum in vnum locum fiant. Vnde intra Meacumã descripræ sunt fedecim ædes, in quibus Christiani quoque die fe-fto tolerabili numero conueniant, ad commendandum fe Deo in-precibus, & alia pia officia præftanda; crebroque noftri eodẽ ven-titant, vel facri dicendi vel concionis habendæ caufa. Atq; hac via diuina maietas fuum gregem paulatim multiplicat.

Multi quoque gentiles ad ædes noftas, quas habemus Meaci, occultè veniunt, audiendi catechismi caufa, alij ex curiositate tã-tum, alij defiderio falutis procurandæ, ita vt cuique liberum fit, facere quod collibuerit, vnde alij baptilmum poftulant, alij in in-fidelitate perfiftunt, exiftimantes æquo afperiozem effe fexti mã-dati in Decalogo obferuationem. Clariffimè autem ex hoc euen-tu liquet, fidem effe donum altiffimi, & non rem humanam. Vi-demus enim Euangelium fanctum aliorum ingeniis ita conueni-re, ab iifque probari, vt tamen voluntate illud non amplectantur, alios verò & ratione probare, & voluntate fufcipere; alios denique in priftinã cæcitate & incredulitate ob peccata fua perfiftere. Di-uina tamen bonitas, quæ femper ex malo bonum aliquod elicit, ex omnibus hunc haurit fructum, quòd licet extremi illi, voluntate illecebris præfentis vitæ allecta, & per prauos habitus à recto ra-tionis iudicio deducta, veritati Euangelicæ obluftentur, tamen multum de veteri idolorum cultu & exiftimatione detrahant, dũ-que aduertunt feftas fuas ex fabulis & mendaciis confutas, ab iis abhorrere, & contrã ad res noftas affici incipiant. Qua de caufa nunquam defuerunt, qui flagrante licet perfecutione in Meaceni regno ab idolis ad verum Deum confugerent, & maximè hoc an-no, quo fexcenti homines fufcepto baptilmo verum DEVM agno-uerunt, è quibus multi funt equeftis ordinis & illuftres Domini, quemadmodum intelliget melius P. V. ex quadã epiftola à P. Or-gantino his verbis ad P. Viceprouincialem data.

Exiftimo R. V. ex annõ Superioris litteris cognouiffe, quæ acci-derunt in hac ditione Meaceni, nec dubito, quin magnam inde confolationem acceperit, ficut accipiet quoque ex hifce præfenti-bus. Quod enim ad ftatum rei Christianæ attinet, is in dies læ-tiores processus habet. Sexcenti fiquidem gentiles, & inter eos multi principes viri & illuftres, facris aquis noxam originalẽ ab-terferunt. Primus eorum fuit Samburodonus nepos Nobunã-gæ, cuius erat legitimus fuffeffor. Bimus fuit eo anno, quo No-
bunã-

bananga & filius eius primogenitus, huius Samburodoni pater, vita defuncti sunt: nunc verò Dominus est quasi totius Regni Mino, illi à Taicosama dati pro imperio, quod illi post mortem patris eripuit. Dominus hic annū gratis agit decimum-sextum, adolescens raræ indolis, ac proinde magnæ expectationis. Consuetudine quorundam aulicorum Christianorum (tantum valet pia & sancta conuersatio) in hanc sententiam venit; qui primū effecerunt, vt afficeretur ad religionem Catholicam, tum vt catechesi aures præberet, denique vt caput sacro baptismo cum tribus aliis Dominis suis primariis submitteret. Nunc tamen res data operæ cælatur, si enim suboleret Taicosama, verendum esset, ne vetus persecutio recrudesceret. Idem fecere filii duo Meacensis Gubernatoris Ghenefoin, cum duobus aliis cognatis. Quorum primus à Taicosama accipit quotannis plusquam 50 aureorum scutorum millia: alter verò ad maximam euectus est dignitatem, ex qua facilè gradus illi patebunt ad maiores.

Idem dico de fratre Hiciundoni Domini regni de Tango, cognato Gratix, qui cum aliis quinque summatibus viris est baptizatus. Habet is in regno Tangano quadragies mille saccos orizæ pro vectigali annuo.

Neque hîc constitit res, sed longiùs progressa est. Idem enim exemplum securus omnium belli ducum facilè princeps, ac celeberrimus ex iis quos Fidandonus Dominus de Vosciu habet. Habet hic Dominus in regno illo annuæ pensionis sexagies mille aureos, tantisque pollet opibus, ac qui secundas illius status obtinet post Fidandonum. Tantam autem veritatis Catholicæ agnoscendæ lucem Dominus noster illi communicauit, vt posthabitis omnibus periculis impendentibus vnum è nostris voluerit deducere in Vosciu, quo claro Euangelij lumine tenebræ eorum, qui in illo regno degebant, caligine mortis obumbrati, discerentur. Verùm passus est sibi persuaderi hoc negotium necessariò in aliud tempus magis opportunum esse differendum. Missus fuit à Taicosama, post Fidandoni mortem non parum nobis innoxiam, in Vosciu, eique regnum illud tanquam suum & proprium cõmendauit. Antequam autem Meaco discederet, filio Fidandoni, ad quem pertinet successio in statum, persuasit, vt veller baptismum suscipere, quod & proprio ore se recepit facturum. Ac spero, diuina gratia adiuuante, omnino ita fore.

Hîc spe alimur; sed in eo quod subjiciam, spes in rem conuersa est. Volo dicere, ex aula Mori Domini, tanta potentia præditi, vt nouè imperet regnis, & Taicosamæ gratissimi, vnum ex primariis

Dominis

Dominis sancto Baptismo initiatū, cum institutū animi sui primū Domino suo significasset. Non dubito eum Christianis Amangu-
cianis magno adiumento futurum, nec minū laboraturum pro
conuersione Mori, apud quem in tanta est auroritate.

Sacri item Baptismi aquis mundatus est consobrinus quidam
Ciunangondoni, qui redditum habet triginta millium scutato-
rum. Cuius opera speramus tria regna, quæ habet eius consobri-
nus, aliquando Christum respectura. Ac ut finem faciam, multi a-
lij nobiles & Principes viri sunt baptizati: sic ut quasi quotidie a-
liquos, eosque maxima parte nobiles & illustres, baptizemus; qua-
re non sumus extra periculum, si res innotescat apud Taicosamā.
Tamen enim dissimulemus & obtegamus, quoad possumus, istas
conuersiones: tamen quia sacer hic ignis in variis partibus serpit
longius, veremur, ne tandem in apertum erumpat. Ut ut accidat,
nobis fas non est, aditu ouilis Ecclesiæ Christi prohibere eos, quos
Spiritus sanctus suo diuino afflatu ad illius ingressum impellit.

Hæc sunt, quæ hucusque scripsit P. Organtinus de iis, qui recē-
ter ad sanctæ fidei notitiam in regno Meacensi adspirarunt. Ve-
rūm ut aliquid etiam dicatur de antiquioribus Christianis, tria
tantū capita attingam, ex quibus cognosci possit insignis eo-
rum virtus.

Superioribus mensibus mandauit Taicosama nepoti cuidam
suo vnicè charo, recens apud Meacenses vita defuncto, iusta per-
solui, tam magnifico & solemni ritu, ac in Iapone vnquam insti-
tui possent. Mos autem apud Iaponios receptus est, ut stato quo-
dam tempore (quæ vna est ex funeralibus cærimoniis) omnes Do-
mini, & alij, titulo aliquo honoris insigniti, seorsim, prout voca-
bantur, honorem deferant statuæ defuncti, & maximè incensis o-
doribus, ut sit in sacrificiis, vasculo ad id parato. Ad has igitur exe-
quias inter cæteros inuitatus fuit primogenitus Genosoin Sacā-
donus iam Christianus, & ob dignitatem quam gerebat, uti debe-
bat quoque hac cærimonia. Ea inchoata, aduertit se in magno
hærere labyrintho. In mentem enim veniebat, si consuetum ho-
norem statuæ deferre noller, quando nomen suum è schedula suo
ordine à nobili quodam viro lectum fuisset, se apertum vitæ &
fortunarum discrimen aditurum: si verò deferret, videbat lapsū
fore tanto grauiorem, quanto non iam humana, sed diuina maie-
stas ampliùs offenderetur, deinde regno cœlesti excideret, & Chri-
stianis omnibus nō paruo offendiculo foret. Cum ergo in animo
decreuisset, neutiquam consentire in illud secūdam, existimauit,
ut utriusque malo mederetur, sibi foras egrediendum, ut ne, quando
nomen

nomen eius legeretur, præstò esset. Cessit, iuante Deo, res felicitet. Nam nobilis ille, cuius erat ordine Dominus euocare, diuinhans, vt appater, cur Sacadonus se subtraxisset, nomine illius suppresso, euocauit sequentem. Nec notari eius absentia ab aliis potuit, ob ingentem turbam Dominorum ibi præsentium.

Nec minori laude dignus est, qui iam sequitur. In regno Voari Christianæ religioni nomen dederant adolescentes duo atrocium sedecim. Quæ de re certiores facti eorum parentes & cognati gentiles sic indignati sunt, vt grauissimas minas eis intentarint, vt eos abductos a sancto itinere veræ terræ promissionis cæli, in miseram & cæcam Ægypti seruitutem reuocarent. Itaque minabantur se eos, nisi deserta & citrata fide, pro genuinis filiis nõ agnituos, nec curam illorum habituros: se quoque nunquam toleratuos, vt homines suis in ædibus degerent, qui religionem cū suis Chami pugnantem tuerentur, etiam si eiusdem stirpis & familiæ forent: neque enim se loco filiorum habere posse, qui a maiorum suorum religione desciuissent. Verùm beati iuuenes, qui deserto patre in terra, metuerunt inuenire Patrem in cælo, animati ab aliis Christianis, fuga elapsi, se receperunt in regnum Mino, vbi magna caritate excepti sunt a Christianis, & omnibus rebus ad vitam necessariis instructi. Exactis autem quadraginta diebus, parentes, considerantes constans filiorum suorum propositum, & quòd ab æternis hominibus alerentur, tandem mitigari cœperunt, & cor patetnum declatate. Dolentesque se tam feros & inhumanos in carnem & sanguinem proprium fuisse, certos homines amandarunt, qui eos infimis precibus rogarent, vt domum reuerterent, adiuncta promissione indubitata, se nunquam vlla in te, propter susceptam fidem, graues vel molestos futuros. Denique victi importunis precibus, cum magno suorum gaudio & gratulatione victores eò redierunt, vnde impiis minis fugati fuerant.

Veniam ad tertium casum, non absimilem superiori, sed hoc laudabiliorem, quo in ætate lögè imbecilliori accidit. Vixit Meaci matrona venerabilis, genere nobilis, a bonis fortunæ diues, sed multò ditior & illustrior a bonis veræ pietatis, vt argumentis nõ obscuris, quamdiu in vitis fuit, præclare ostendit. Habebat hæc ex vno filio iam vita defuncto binos nepotulos, cum vna puella, quos domi suæ in timore Dei educabat. Mater harum, quia iuuentula erat, alteras iniérat nuptias, sed cum homine Ethnico, inuita prîma socru: itaque noui mariti colloquiis ita refrixit in fide Christiana, quam hactenus professã erat, vt tandem eam

deseruerit. Hoc scelus bona vetula matrona cum nepotibus tam indignè tulit, vt nunquam eam in suum conspectum admiserit, filij etiam pro matre agnoscere noluerint. Interim bona vetula è viuis excedit, relinquit vtrūque nepotulum, alterum quatuordecim, alterum duodecim annorum, cū sorore paulo ambobus pro-uectiore, bene educatos & institutos, Visum est itaque nurui tempus opportunum reconciliandis sibi filiorum animis, constituetque adire eorum ades, præmittit, vt facilius eos placet, in signe munusculum, addens se mox secuturam. Audito hoc ingrato nūcio, filij nulla interposita mora, ne in conspectum illius venirent, domo excedunt, sororecula autem se in abditissimum angulū recondit. Cū aduenisset mater, nec inuenisset filios, respōsum est, quod acciderat. Tum illa etiam atque etiam obsecrare, vt si colloqui secum nollent, saltem exiguum hoc & rationi consentaneum officium suæ genitrici præstarent, vt in conspectum suum se admitterent. Sed vanæ & irritæ fuere eius preces. nihil enim aliud responderunt, quàm, se eam à tempore, quo ipsos deseruisset, & ad idolorum cultum rediisset, pro genitrice vel matre minimè recognoscere. Et quanquam iterum per cognatos, tanquàm per interuentores, idè a filiis postularit, quod per se impetrare non poterat, tamen non potuit à priore proposito eos deducere: quare & coacta fuit cum magno pudore & ignominia domū, nullo eorum conspecto, redire. Ac meritò sanè parentibus suis rebellant proprii filij, quando cum tanta perfidia impudenter (vti hæc infelix mater fecerat) renunciant suo Creatori.

Quòd si teneræ plantulæ in locis tam incultis producant fructus tam nobiles, quid non faciant sensu, sapientia, & virtute solidiores? Vri vnus Iustus Vcondonus, & alij similes? Certè hic Dominus vitæ suæ integritate tam multos hæctenus permouit, vt meritò millies & iterum millies gratiæ agendæ sint fonti gratiæ, à quo omnia bona in nos dimanant. Ille enim intelligens, quātum referat ad amplificandum diuinum cultum, Dominorum animos habere deuinctos, vt facilius postea reliquū valguis lucriferi possit, omnes curas & cogitationes in Principum virorum conuersionem confert: quorum permulti iam occasionem quærent, vt declarent se palam Christianos.

Idem ferè affirmat: posset de multis Christianis. Dominis è sexu muliebri, vt de Domina Gratia, filia Achici, Domina de Tango, quæ in Christianarum virtutum via mirabiles semper progressus fecit, nec habet ferè domi suæ alias mulieres, quàm Christia-

nas. Clam quoque marito Hicundono duos filiolos suos baptizavit, & iam Hicundonum maritum suum sermonibus suis eò perduxit, vt à sancto Euangelio non sit alienus; sed quia iuuenis est solutioris vitæ, metu Taicosamæ reformidat aures præberè Catechismo: præbiturus, vbi tempora fuerint meliora. Confido in hanc rem, aspirante gracia Spiritus sancti, non parum præsidij allaturam conuersionem eius fratris, de quo supra egimus, & preces Gratiæ vxoris eius.

Similia scribi possent de Domina Donna Mittia, sorore D. Sacij, & coniuge Domini Firandensis, de Domina item Maria, Augustini filia, & aliis Dominis.

Quamobrem mirum non est, bonum legis Euangelicæ odorem, exemplis tam efficacibus excitatum, tam longè lateque spargi, vt etiam gentiles ipsi, non dico plebei, sed primarij vel bene ad Christianam religionem afficiantur, vel certè bene de ea loquantur. Exempli causa: Præteritis mensibus mater Iusti abierat visitatum coniugem Taicosamæ, ob dignitatem appellatam Mandocorosamam: ibi in præsentia duarum Christianarum feminarum, inter alias nobiles feminas, ei gratissimarum, cum sermo incidisset de Euangelio, Mandocorosama dixit, sibi ideo videri Christianam legem omnium præstantissimam, & omnibus Iaponiis sectis anteferendam, quòd niteretur ratione: clareque indicabat vnum tantum esse DEVM, Cami verò & Fotochi homines fuisse, non Deos. Et conuersa ad Ioannem, vnã ex dictis feminis Christianis, dixit: Nonne ita est Ioanna? quæ respondit ita esse, nec Chami alia re ab hominibus distare, quàm quòd Iaponij ineptè & temere illis diuinum honorem detulissent. Continuans deinde Mandocorosamæ eundem sermonem, subiecit, nulla re, suo iudicio, hanc veritatem magis confirmari, quàm quòd omnes Christiani, nullo discrepante, idem asserant, quòd de sectis Iaponicis dici nequeat. His verbis animata alia Domina, coniunx Ciugindoni, cœpit laudibus efferre, vel potius inchoatas laudes nostræ sanctæ legis continuare, concludens totam orationem, se vehementer optare, vt maritus suus Christianus fiat, se eius exemplum ilico secuturam.

CÆTERVM, si quis testimonium hominum requirat, ad maiorem confirmationem optimæ existimationis, quàm gentiles habent de sancta fide nostrâ, credo, satis illi fore ipsum Taicosama, qui suo ore vobrius id confessus est. ac imprimis quodã die, cum sermonem haberet cum Benedicto Augustini fratre, & Governatore Sacaians. In fine enim colloquij commendans illi iustitiã &

Sinceritatem in gubernando, sic omnino inquit Taicosama, volo ego, & à te iure suo postulat lex Christiana. Aliàs quoque agens prolixè cum suis familiaribus Ethnicis, cum quibusdam illorum opportunum videretur tempus, eum arctioris amoris vinculo sibi deuinciendi, cœpere eum per adulationem collaudare, quòd homines Societatis è Iaponia exturbasset, esse enim homines improbos, & impiam profiteri legem. Tum Taicosama respondit: Vos ita dicitis, me eos exturbasse: sed non fuit illa causa, quam allegastis. mihi enim nunquam aut Patres illi improbi visi sunt, aut lex eorum impia: imò ego affirmo, homines esse probos, & legem eorum bonam: sed feci, quòd essent exteri & peregrini, ac lex illorum contraria esset Cami & Fotochi, qua sectas nostras omnesque priscas Imperij nostri cærimonias funditus euectebant, cum ludibrio & ignominia nostrorum Chami.

Finem faciam harum annuarum conuersione cuiusdam cæci, quam idcirco commemorabo, quòd corroboreret illud, quod paulò antè dicebam, à gentilibus etiam sanctam fidem nostram collaudari. Notum est in Iaponia cæcos, quorum inibi magnus est numerus, esse in æstimatione non parua. Habent enim ex veteribus priuilegiis inter se quasi quandam Monarchiam, cuius caput degit Meaci, & ab omnibus loco Principis colitur. Varios hic dignitatum gradus sub se continet, ad quas cæci successiuè ascendunt, conuenienter doctrinæ, de qua à capite suo examinantur, ac simul fauori, quem quisque apud eundem promeruit. Itaque ad dignitates eiusmodi prouecti, maiorem quoque existimationem conciliant apud Dominos, sic vt dicti Domini in summa veneratione eos habeant, eorumque consilio & opera in negotiis & negotiationibus magni momenti vtantur. Et quoniam ita promoti impetium vsurpant in alios cæcos inferiores, fit vt huiusmodi dignitates omni studio aucupentur, & munerum etiam corruptelis procurent. Maximum omnium appellant Cinghio, qui præter amplissimos redditus, & locum inter omnes Dominos honoratissimum, habet Collegium quasi discipulorum sub se & sua protectione. Vnus igitur istorum Cinghiorum Meaci conuersus est magni nominis & existimationis apud Dominos, aiunt illum sub se habere tria cæcorum millia, magnaque prudentia præditus est, & satis eruditus in Iaponicis sectis. Cum audiret catechismum, multa dubia magna ingenij viuacitate proponebat. Ex omnibus Christianæ doctrinæ mysteriis maximè illi arrisit, & catholicæ veritati intentum reddidit, beneficium redemptionis nostræ à Salvatore nostro IESU CHRISTO præstitum, quòd existens Deus nostra

nostra causa se eo vsque demiserit, vt fieret homo, & deinceps cum tanto suo labore (vt impensiolem erga nos ingratos demonstraret amorem) a morte æterna vindicaret. Nec obscure externis signis declarauit, quanta interiori reuerentia hic cæcus ob tantum beneficium sanctissimum I E S V nomen prosequatur, nam quoties nominatur, magnam exterius reuerentiam ostendit. Affirmat quoque magnum se discrimen inuenire inter mysteria, quæ in legibus Japonicis de Fotoqui prædicantur, & nostra quæ de sacro Evangelio & Christo Domino nostro commemorantur; illorum finem & scopum esse arrogantiam & fastum, reddereque homines sceleratos, horum verò humilitatem, patientiam & caritatem, & breuiter mundi despicientiam, sui que studiosos reddere pios & sanctos. Atque illud est, quod hic cæcus radio cœlestis luminis illustratus feliciore, quam corporis oculo in sancta fide nostra Catholica perspexit. Vtinam Deus, pro sua immensa bonitate, per hunc dignetur multos alios illuminare non tam à corporali, quàm à spiritali animæ cæcitate, quæ illa miserabilior est, cæcitate, ad diuinæ suæ maiestatis gloriam, cui semper debetur omnis laus & honor in cælo & in terra per infinita sæculorum sæcula, A M E N.

Restabat, vt agerem de morte Quabacondoni; verùm quia, sicut initio indicaui, de ea separatim alia epistola conscripta est, facio finem petendæ à V. P. sanctam benedictionem, & commendando illi totam hanc Christianam Ecclesiã, vt in eam multos emittat operarios, facilè enim ex hac epistola apparet, quantum in hac messe laboremus, & quam ingens sit, diuina adiuuante clementia, apparatus, qui se ostentat. Nangasacho, 20. Octobr. 1595.

V. P.

Filius indignus in Domino.

Aloysius Frois.

Rr 3.

ALOY-

A L O Y S I V S

F R O I S A D M O D V M

R. P. C L A V D I O

A Q V A V I V A,

P R A E P O S I T O G E N E R A L I

S O C I E T A T I S I E S V.

R O X I M A superiore epistola annua breuiter scripsi, vel, vt rectius dicam, obiter indicaui, quis fructus hoc anno 95. in hac Mense Christiana fuerit diuina adiuuante gratia collectus. Sed quia praeterea in eundem annum incidit luctuosus & extraordinarius casus de trucidatione noui Quabacondoni, vt in eadem epistola insinuatum est: qui licet temporalis sit, tamen quia ex eo clarius agnosci poterit horum Christianorum status, & singularis Dei erga illos prouidentia, dum tantis periculis eos eripit, simulque ob oculos ponit, quantum valeat daemō in homine Ethnico, gentilitatis tenebris & flagitiis immerso, visum est mihi faciendum, vt exactam totius fei persequerer historiam & narrationem. In qua illud notandum est, quoties mentio futura erit Taicosamæ, intellige eum, qui superioribus annis se appellauit Quabacondonum. Hoc enim nomen vnâ cum dignitate transtulit in nepotem, vt alias scriptum, & suo loco hîc reperetur. Itaque nomine Quabacondoni in hoc scripto intelligitur nō-
uus, senioris nepos.

DE INL

DE INITIO ET ORIGINE DISCORDIÆ IN-
TER TAICOSAMAM ET QVABAÇONDO-
num eius nepotem.

HÆc vna semper fuit cura Taicosamæ, hoc vnum studium, firmare Imperium suum, & Iaponiæ Monarchiam in sua stirpis propagare posteros. Cùm verò liberis careret, quorum in regnum successione apud posteros perpetuâ sui alere possit memoriam; cogitationes omnes conuertit in eam viam & rationem, qua commodissimè præstare posset, quod tamdiu in animo agitasset, nempe vt tres nepotes, quos ex vno germano fratre habebat, ad summam dignitatem eueheret. Itaque primo, quem Imperii successorem designauit, attribuit regna quinque; Secundo tria circum Meacum, tertio duo. Noluit tamen ita esse munificus in suos, quin maiorem sui status partem reseruarit sibi. Vnde, præterquam quòd sit Dominus supremus, cui omnes Iaponiæ Domini obsequi tenentur, retinet etiam sibi tanquam propria quatuordecim aut quindecim alia regna, quorum annuos redditus ipse recipit, nullo alio Domino in ea delegato. Reliquam regnorum partem (nam in tota Iaponia numerantur sexaginta sex regna) variis attribuit, quorum alii fuerant eius aulici, alii duces belli, alii fidi amici, adjecta tamen conditione, vt quotannis tributi loco magnam pecuniæ summam pensitarent. Quos verò Dominos in veteri suo statu vel regno reliquerat, ob eorum potentiam, vel quorum regna non ita facillè commutare poterat, eos exactionibus aliisque oneribus sic premebat, vt ægre caput attollere possent, ac vererentur etiam ne omnibus fortunis ab eo exuerentur. Atque hac occasione in consilium venit indicendi bellum Coraians, vt regno illo sub jugum missò, quod dimidia tantum parte Iaponio minus est, illud eis è Iaponia digressis assignaret, & ipse hac arte omnia eorum regna in Iaponia viurparet. Cùm ergo modo supradictores Iaponicas instituisset, opportunumque tempus adesse iudicasset, consilia ista sua diu animo pressa exequendi, patefecit Dominis, se cogitare de bello mouendo Coraians, eo siquidem non solùm magnam accessionem fore ad eorum fortunas & statum, sed etiam, post relata[m] ex hoste gloriosam, victoriam, samam amplificati Imperii, nomenque eximii eorum roboris in remotissimas quasque orbis partes cum summa laude dimanaturum. Verùm vt animos suorum efficacius

in hanc expeditionem accenderet, antequam copiarum conseriberentur, voluit Dominum Tensæ, hoc est Iaponiæ monarcham, declarare è tribus nepotibus maximū, qui id temporis vigesimum quintum, nunc autem trigessimū-primum ætatis annum agit; ei que nomen dedit Quabacondoni, (quod est nomen, ut sæpius scriptum est, dignitatis) ut indicaret se imperio velle cedere, omnemque gubernationem in nepotem transferre, ac omnibus fastidiosis illius curis depositis priuatam & tranquillam vitam agere: contentum quoque nomine Taicosamæ, quod est proprium Domini Tensæ, quando filio renunciat imperium. Cæterum hæc omnia fictè & in speciem tantum ab eo facta sunt, ut nepoti, post mortem, tanquam capiti, maneret Iaponiæ imperium. Nam idem Taicosamæ ipsa semper vsurpauit omnem potestatem & imperium, nepos vero nihil aliud habuit, quàm nomen Quabacondoni. quæquam cum suis quinque regnis iam dictis, quæ ceu propria sibi vendicabat, & quia nominabatur Dominus Tensæ, nihilominus admodum potens esset.

Hoc ergo peracto, collectisque maximis militum copiis, omnibus Dominis ad quos minus erat affectus mandauit, ut vnâ cum populo suo cognatis & famulis operam locarent Coraiano bello, certiores eos reddens, tanto militum numero, qui erat ducentorum millium, nullo labore Regnum illud occupari posse. Quod fecit, ut omnes tandem iuberet in eo regno remanere, quos exoptabat è Iaponia abesse, ut eisdem hac arte sua regna adimeret.

Hæc erant consilia, hæc machinationes Taicosamæ, secundum prudentiam humanam non parum callidæ & efficaces, sic ut non dubitaret de felici exitu, maximè ut vidit tam breui tempore maximam regni partem cum vrbe regia, capite regni, in suorum Ducum potestatem venisse. Quæquam communi opinione hominum contrarius potius belli exitus timebatur. Et fortè fieri potest, ut quod ingenii humani sagacitas commenta erat, ad extollendam & in futura sæcula propagandam familiæ gloriam, id iustissimo iudicio eius, qui gubernat omnia, (vix frequenter in hac inconstantia valle contingit) sit principium & origo certissimæ ruinæ eius & exilii sempiterni. Cuius rei non leuia habemus indicia & signa. Nam cum milites Taicosamæ non potuerint toto regno Coraiano tandem potiri, propter maxima præsidia à Rege Chinesium submissa, coacti sunt tandem omnes copias ad procliuem oram maris traducere,

ubi nunc duodecim ferè arcibus continentur, & in dies sententiam de confecta pace expectant. Quam tamen Chineses more suo inibunt, hoc est, vt ipsi permaneant Coraianorum Domini, Iaponii verò post tantas Taicosamæ impensas, post dimidiatam copiarum partem bello amissam, ac denique post partem existimationis Domini sui iacturam factam domum reuerterint.

In hoc ipso bello obiit quoque nepos quidam Taicosamæ, & rursus alius anno præterito in summo ætatis flore Meaci, qui quoniam in cæca infidelitate sua excessit, a rerum mundanarum, dignitatumque prosperitate, ad morrem æternam & perpetuos inferni cruciatus transit. Deinde postremo mense Augusto ipse Taicosama, sicut infra dicitur, tertium nepotem, quem fecerat Quabacondonum, è medio tolli curauit. Atque ita euersis fractisque columnis, in quas fallaces omnes spes eius inclinatæ recumbebant, proclive est, vt omnia tandem incipiant retro sublapsa referri, ipseque vno temporis momento huius vitæ vsura & vniuersa monarchia exuatur.

Erat hic Quabacondonus ætate iuuenis, natura ingenua & liberali, multis dotibus & donis conspicua, ingenio scilicet acris & solerti, prudentia rara, humanitate singulari, aliisque morum optimorum ornamentis. Oderat quoque execranda quædam flagitia, inter hos gentiles vitata, amabat contra decus omne & honestatem, delectabatur valde consuetudine hominum sapientium & doctrina præstantium, lectioneque librorum Iaponicorum quos scripsisset. Demonstrabat enim se magnificare res religionis nostræ Christianæ, & palam prædicabat.

Vno tamen insigni nauo notatus erat, cuius tanta erat fortitudo, vt non mediocriter obscuraret, quicquid boni vel pulchri natura in eum contulisset, vel addidisset industria: ex quo non poterat nisi magnum aliquod malum magnaque strages totum impendere Iaponiæ, eoque maior, quo existens monarcha potentius efficere poterat, ad quæ patranda eum effrenata animi rabies impulisset. Vitium autem erat huiusmodi: Videbatur cum lacte belluinum imbuisse animum, ita ad humanum sanguinem profundendum erat facilis, ac in mactandis hominibus æquo immanior. Iamque ita consuetudo illa mactandi occalluerat, vt ex summis eius voluptatibus hæc vel præcipua videretur, si miseri homines trucidarentur, & crudeliter dilaniarentur. Quare & in dies stata quadam hora, oblectationis & solatii sui causa, officio carnificisungebatur, in trucidandis

is, qui iudicis sententia morti erant addicti. Et hunc in finem iuxta palatium suum, locum editiorem, rotundum, vndique muratum excitauit, arena intus plenum, in cuius medio stabat mensa eleganti opere, in quam rei extendebantur eo modo, quo illi collibuisse, aut etiam in pedes erecti consistebant, vt posset illos pro sua libidine machæra dilacerare: voluptateque magna afficiebatur, quando membratim tanta arte corpus truncabat, vt nec auicula potuerit accurariùs lancinari. Aliàs miseris loco viui scopi esse voluit, in quos vel telis vel sclopis collimaret, vt sic è vita tolleret. Nonnunquam, noui Neronis instar, occidit feminas, et corporis intima penetralia ac sedem foetus humani inspiceret. Breuiter, tam bestialis erat eius feritas, vt etiam Caligulæ, Domitiani, aliique tyranni, generis humani portenta, illi cessisse videantur. Nec vnquam in historiis, quas legi, iuueni, vllum istorum tam fuisse barbarum & immanem, vt manibus propriis humano sanguine terram foedaret, vel qui hoc opere se tantopere oblectasset, vel etiam se iactasset in tam infami exercitio, ac ille fecit: cum res hæc etiam dedecet hominem in minima dignitate constitutum. Quocirca nec exitus eius alius videtur esse potuisse vel debuisse, quam fuit, secundum iustam sententiam eius, qui in iudicio suo nec fallere nec falli potest.

Causæ igitur, ob quas primum ortæ sunt suspiciones futuræ discordiæ inter Quabacondonum & Taicosamam, fuere sequentes: Prima, quia cum adolescens proclamatus esset Dominus Tēsæ, adissetque possessionem Imperii, vt dictum est, ac nihilominus eius administratio & gubernatio esset in manu senis, sequebatur illa infallibilis consequentia, (regnare enim non sustinet rivalem) Quabacondonum non diu æquo animo toleraturum illam rationem agendi patruui sui, eiusque Consiliarios & amicos, desiderio amplioris, obtinendæ potentiæ in Iapone, ad id eum impulsuros: nec acquieturos, nisi quod vellent, obtinuissent. Altera causa est, quia durante Coraiano bello, Taicosama bis decreuerat eò amandare Quabacondonum, & iam effecerat, vt ilico se in viam daret. Illud verò maximam discordiæ causam dedit, quòd Taicosamæ aliquando verbum illud elapsum sit; Regno Coraiano subacto, Quabacondonum ad Chinam expugnandam progressurum, ibique tandem se cum noui Quabacondoni nomine pro meritorum magnitudine eum remuneraturum. Verum non parum id animum iuuenis perturbauit, vt pote hætenus contentissimi Imperio Iaponico, & calidi senis promissis, imò hoc grauius pupugit, quo clariùs pro-

spicic-

spiciebat manifestissimum esse argumentum, se regno pellendum: ex quo si pedem semel extulerit, non facilem fore deinde reditum. vitam reliquam transactum iri in solo peregrino, in laboribus & periculis, idque exiguo vel nullo fructu, quam alioquin lætam & iucundam in Iaponia duxisset. Accedit, quod nemo non vel mediocri prudentia præditus stultitiæ loco habuerit, sine re è manibus elabi certum, quod iam tenebatur, pro incerto, quod promittebatur. Quare non parum grauatè tulit, quod se in eam expeditionem parare cogeretur. Et licet profectio ea consecuta non sit ob infelicem belli exitum, tamen ita res ea exacerbauit Quabacondonum, vt nunquam ex animo deponere posset quod patruus in ipsum machinabatur.

- Tertia causa, quæ rem totam ad exitum suum perduxit, & concordiam amborum dissoluit, fuit, quod sub hoc tempus natus sit Taicosamæ ex vna coniugum vel concubinarum filius, si modò filius eius fuit, & non alienus; de eo enim à quibusdam dubitatum est. Pro hoc autem filio curauit solenni ritu & cærimonia festum diem agi, cum generali totius populi lætitia & congratulatione, quemadmodum pro tanti Principis filio fieri congruebat.

Vix autem is editus in lucem fuit, cum Taicosama interuersis omnibus prioribus consiliis, quæ tantopere ei arriserant, aliè machinationes suas conuertit. Voluit enim puerum hunc à Quabacondono adoptari in filium, ea mente, vt paulo post eum cõpelleret renũtiare & Quabacondoni titulo & imperii possessione. Qui prætextus vti non poterat esse obscurus Quabacondono omnia consideranti, ita summam attulit molestiam & curam: erat enim hoc tempore duobus tribuè auctus filiis, quos, vbi ipse plus satis Monarchiam, quoad licuisset, administrasset, paterni regni hæredes relinquere desiderabat.

Iraq; cum multi variique sermones de toto hoc negotio inter homines disceptationesque agitentur, non tantum in aula, sed etiam foris, in dies magis magisque increbrescebat rumor, aut Taicosamam à Quabacondono vel hunc ab illo mactandum.

Hoc loco & statu cum res esset, ex prisca Iaponum consuetudine, Taicosama debuit nouum Quabacondonum celeberrimo quodam ritu & cerimonia inuisere. Est enim in hac gente multis retro sæculis confirmatus mos, vt quando Dominus Tensæ transfert in liberos statum, non modò Domini omnes conferant se visitatum Dominum nouum, vt hac visitatione eum recognoscant quasi Dominum suum: verum etiam patens, qui illi imperium

renun-

renuntiauit: idque fieri debet, ut dixi, publica solennitate & pompa celeberrima. Quare cum Taicosama vnum iam perfecisset, hoc est, renuntiasset Imperio, sed modo antè dicto, restabat, ut eum quoque solenniter inuiseret. Quod ille vehemèter optabat, quia à quamplurimis annis talis celebritas instituta non fuerat, (Nam multi superiorum temporum Domini Tensæ è medio sublati sunt, antequam in alterum transferre possent regnorum sceptrum) atque etiam, quia hæc solènis ceremonia vna est ex illustrissimis, famosissimisque, quæ in Iaponia fieri possunt. Atque ideo, quia ipsius cogitationibus admodum erat consentanea, optantis scilicet æternam nominis sui exstare memoriam, decreuit eam excellentissimo, quoad fieri posset, apparatu peragere. Idem desiderabat ex animo Quabacondonus, videbat enim se & autoritate & maiestate ampliori hac ratione in throno Iaponiæ imperiali collocandum.

Cognita itaque voluntate Taicosamæ Quabacondonus, certis hominibus, conuiuorum exquisitorum regionumque paradorum peritissimis, negotium dedit, ut breuissimo temporis interuallo materiam necessariam prouiderent in sumptuosissimum conuiuium, ad quod secundum consuetum Iaponiæ morem Taicosama, omnesque alii Domini, qui inuisendi ipsius causa aduerrarent, inuitarentur. Quare acciti ex variis partibus mille homines, omnium maximè idonei, ut cum decore mensæ Dominorum dictorum inseruirent. In ea verò loca, quæ abundabant siluis, madata data sunt de institendis venationibus, quæque feræ vel volucres viæ caperentur, eæ inclusæ caueis mitterentur. Et quoniam Iaponii in huiusmodi conuiuiis solent vesci carnibus & piscibus, ordinatum quoque fuit, ut in multis fluminibus fieret piscatio, piscesque capri piscinis includerentur, ut recentes & viui vsui esse possent. Denique mandatum fuit, ut, quicquid præterea ad prædii magnificentiam vel conuiuatum dignitatem requireretur, assatim procuraretur.

Quoniam verò Iaponii solent, dum comedunt, more Turcico, federe humi ordine quodam, alii ex vna parte aulæ, alii ex altera, sic ut quilibet sua mensula ante se cum dapibus deposita vtatur, uti consueverunt mensis quadratis, quarum majores latitudine palmum vnum & dimidium paululum excedunt: eadem quoque plus minus sunt altitudine. Harum mensarum diuersa faciunt genera, aliæ enim sunt altiores, aliæ nobiliores, conuenienter ingenio & conditioni eius, qui in ea pransurus est. Vnde & aliæ sunt ex puro ligno admodum candido & artificiosè elaborato, aliæ ob-

ductæ

Ductæ sunt quadam sandaracha valde polita & excellenti, coloris nigri vel rubei, & instar speculi relucens: aliæ deinde sunt ex ipsa sandaracha confectæ, & more Iaponico auro variè perpolitæ. Ex conuiuiorum magnificentia sumitur harum mēsarum numerus: in ordinariis enim conuiujs cuique conuiuæ prima vice apponuntur ternæ simul, & in qualibet variâ fercula inaurata, & modo ipsorum bene apparatus. Sub finem conuiujs adferuntur tres aliæ minores, cum bonis cibis ad bibendum. Ceterùm in conuiujs solennibus, vt erat hoc Quabacondoni, plures sunt cærimoniæ visitatæ. Nam initio variæ inferuntur mensæ, & in medio earum nescio quod ferculum, cum patera non admodum alta, sed tamen inaurata, & ingeniosè elaborata, quam vocant ipsi Sacansuchi, qua Quabacondonus vnumquemque Dominorum pro dignitate ad bibendū inuizat. Sublatis his mensis (Iaponi enim cōuiujs vnâ cum ferculis mensas remouēt) cuique apponuntur quatuor aliæ: in fine verò adferuntur minores.

Pro Quabacondoni ergo conuiuio, huiusmodi mensarum tredecim millia confecta sunt, dissimili tamen forma, aliæ pro viris, aliæ pro mulieribus. Quæ mulieres, vt omnis turbationis præscindatur occasio, in loco tam separato prandent, vt à viris ne videri quidem possint.

Hoc toto apparatu tandem facto, cùm tempus iam adesset & dies, quo Taicosama solennem hanc visitationem facere debuerat, eques quidam eius intimus eum admonuit, ne iret; verebatur enim, nec sine causa, proditionem aliquam in illum diem concinatum: adungebat idem fidelis amicus seriæ admonitioni obseruationes cum adjuratione quadam, hoc efficaciores, quo ex sinceriore nascebantur affectu, vt importunitate obtineret, quod timore periculi non poterat: sic vt Taicosama mutata animi sententia, profectionem suam in octauum diem prorogârit: quæ res materiam variorum sermonum & suspicionum dedit, quasi ipse infelicem aliquem huius visitationis exitum præsensisset. Ipsum verò Quabacondonum hoc momordit grauius, quo in maiorem eius contumeliam id cedebat, quoque terrorem ampliorem iniecit impendentis ipsi ruinæ. Et quia Taicosama eo temporis pūcto in hanc sententiam venit, ne visitatum iret, cùm iam omnia conuiujs fercula aliæque omnia parata starent: maiorem eorum partem, post tot impensas, necesse fuit erogare & abjicere.

Interea Quabacondonus ita se deinde diligenter putgavit apud suum patrum, tantumque apud illum effecit, vt Taicosama

in animum induxerit, tandem illam visitationem perficere: putabat enim parum honorificum, si promissioni suæ, etiam cum aliquo periculo, non fecisset satis; abjectique animi argumentū esse; si non faciendo visitationem declarasset se timere Quabacondonum. Eodem incitabat, imò cogebat, quòd iam omnes Domini invitati ad celebritatem illam confluiscent, & reliqua omnia parata essent: ad hæc quòd videret rem in tantam Quabacondoni iniuriam vergere, ut ipse palàm & aperta vi se vindicaturus videretur. Quò circa studiosè in animo omnia versans; & in euentus futuros sese communiens, palatium Quabacondoni adiit, sed eo modo quo iam iam subjiciemus.

DE POMPA, QVA HÆC VISITATIO INSTITUTA, ET QUOMODO TAICOSAMA RECEPTUS SIT IN ARCEM IURAZU.

Taiicosama pridie Visitationis, solenni apparatu institutendæ, præmisit cōjugem suam, nomine Mandocorosomam, tunc agentem Fulcimi, vno ab vrbe Meaco milliario & dimidiato, vbi taicosama nouam condidit vrbeim, & iam palatia excitauit totius Iaponiæ magnificentissima; præmisit, inquam, ut nepotem cum nobili & illustri suo comitatu pro dignitate sua inuiferet. Quod in hunc modum accidit:

Primum omnis aulica turba longissimè, nempe ad tria passuum millia, pulcherrimo ordine procedebat: quam custodiæ causa antecedebat ingens vis militum, ab armis ita nobiliter instructorū, ut in quouis celeberrimo spectaculo comparere potuerint. Secundo loco insequiebantur tres arcæ longæ & grandes, eleganti opere, quibus inclusa erant Mandocorosamæ vestes. Hic succedebant quinquaginta aliæ cistæ, quibus ierant vestes pedilequarum eius, aliarumque Dominarum comitatum ipsam. Deinde sequebantur quindecim vel sedecim equi, qui ornamentorum suorum splendore omnium in se oculos conuertebant, atque etiam corda, ingentibus suis opibus, quas occultè gestabant. Erant enim auro argentoque ac reliquis onusti donis, quibus ipsa vnà cum marito donare Quabacondonum eiusque familiam debebat. Quintum locū tenebant primarii aule Domini, omnesque & singuli inuesti equis, ac stipati suis quisque aulicis & vasallis ferica veste indutis. Sexto prodibant lecticæ octo, cuiusmodi in Europa non visuntur, humeris deportatæ, quæ suo splendore non minùs illustrent equitatum totum reddebant, quam gratum ob
artiff.

artificium quo erant constructæ. Atque in his deferebantur aliquot nobiles feminæ. Post hæc sequebatur lectica, qua inuehebatur Mandocorosama, quæ pretio & artificio has alias longiùs excedebat, quo persona quæ illa ferebat dignitate & honore cæteris plus antecellebat. Habebat hæc lectica in parte anteriori veluti cæcellos mille sectionibus artificiosissimè implexos, per quos Mandocorosama omnia videbat, ipsa non videbatur; ferebatur autem humeris quorundam anteambulorum, splendide vestitorum. Posthæc turba centum eoque ampliùs lecticarum, eadè forma (quæ erant aliarum nobilissimarum Dominarum) & similiter in se omnium obtutus suo ornatu conuertebat, sequebatur. Dehinc visebantur centum quinquaginta feminæ, omnes equites splendideque vestitæ, vultu subtilissimo velo obtecto, quod ex vertice in faciem delabebatur; caput verò pileolis operrum habebant pretiosissimis, siue artem siue ornatum spectes. Quælibet autem suum habebat comitarum, & simul viros quosdam; quorù quilibet frëno duos equos ducebat. Postremo loco reliqui omnes maximo numero sequebantur. Hac igitur splendidissima pompa Mádocorosama ingressa arcem Iurazu, consueta cærimonia cum Quabacondono perfecta, obtulit ei multa dona ex auro, argento, panno damasceno, & alias res nobiles. Quabacondonus autem in vicem eum multo pretiosioribus remunerabatur.

Die insequenti deinde Taicosama è suo palatio, quod non lōgè aberat à Iurazu, & quò pridie se contulerat, digressus, cum vniuersa nobilitate Iaponiæ in viam versus nepotis palatium se dedit, hoc ordine:

Primò à palatio, ex quo egrediebatur, vsque ad Iurazu, curauit in ordinem disponi septingentos milites, qui omnes gladium strictum in manibus tenerent, nec à se mutuo nisi duobus tribusve passibus distarent. Omnes hi erant ex populo Domini Mino, nepotis Nobunangæ, cui iure debebatur Imperium; sed vt in Iapone magna est rerum vicissitudo, effectus est nobilis aulicus eius, qui priùs fuerat minister & Capitaneus eius aui, & à quo habuit regnum Mino, sicut diximus in litteris annuis, cùm ageremus de Meaco. Constituta ergo hac militum custodia, primi omnium prodibant trecenti illustres Domini, cum suæ dignitatis insignibus, ac singuli eomitatu aulicorum suorum aliorumque subditorum stipati. Hos proximè insequabantur cæteri Domini, quorum alii arcum, alii enses, alii pugionem, alii alia arma Taicosamæ præferabant. Ponè succedebat cæteris, in quo erat

Taico-

Taicofama, cuius opes ratione auri quod habebat & artificii, quod cernebatur in sculptura venustissima, ita capiebat spectantium animos, ut sui compotes non viderentur.

Trahebatur à binis bobus atrii coloris & grandibus, quarum cornua erant inaurata, ipsæ verò pannis purpureis aureisque & cætero pretioso ornatu opertæ, res ad aspectum non solum magna, sed etiam jucundissima. Vtebatur autem bobus, non quod deessent illi equi, ad tam solennem apparatus idonei, cum aliquot milleni huic pompæ adhiberentur; sed ut hoc ritu declararet, quæ inuiolabiles esse debeant prisce Japoniorum consuetudines & mores: quibus præcipitur, ut in similibus pompis (quæ propriæ sunt familiæ Dairi, veri antiquissimi que horum regnorum Domini) Dominus Tensæ, curru triumphali, sicut Taicosama, inuehatur. Erat quoque hic currus circumdatus multis honorariis adolescentulis, aliisque nobilibus iuuenibus; qui pedites majoris reuerentiæ & honoris causa erga Domini sui maiestatem procedebant.

Cum ergo Taicosama cum tanto apparatu urbem Meacensensem transiret, ecce tibi ex altera plateæ parte apparent multi Domini equites, qui è Quabacondoni digressi palatio obviam procedebant Taicosamæ, eo que cōspecto omnes ex equis descendebant, sicut fecerant quoque omnes è familia Taicosamæ, qui ipsum præcellerant, ordinèque vtrinque dispositi, viam pararunt curribus transituris. Paulo post aderat & Quabacondonus in alio curru, qui pretio splendoreque non multum cedebat currui patris. Huc insequerantur Cunghi, Domini ex stirpe & prosapia Dairi, quisque suo corporis cultu, comitante aula. Vterque currus Taicosamæ & Quabacondoni obviam sibi facti sunt in platea primaria. Sed antequam omnino alter alteri iungeretur, vterque satis magno à se mutuo intervallo substitit. Interim Quabacondonus imperabat Dairo & Præregi Meacensi, ut ex sua parte irent receptum Taicosamam, & consuetas salutationes præstarent. Contra Taicosama duos alios amandabat, quorum alter eorum erat Fidandonus Christianus Nobunange gener, unusque è maximis Japoniæ Principibus: alter erat Dominus Tangi maritus Dominiæ Donnæ Gratia, ut reciperent ex sua parte Dominos à Quabacondono ad se missos: sic profus ut istorum omnium rhedæ sibi occurrerent in spatio illo, quod medium inter Quabacondonum & Taicosamam intercedebat. Legatione acceptata, Taicosamani retro cunctus suos obuerterunt, & proximi ei genibus manibusque humi defixis clara voce lingua Japonica dixere: Quabacu vonari scenscia

scenſciu banizi, quod ſonat lingua noſtra: Ait Quabacondonus, & profectio Veſtre Celſitudinis ad domum ſuam ſit pro mille hominibus, & decem millibus ſæculorum; ac ſi nos modo noſtro dice-remus: Fiat cum felicitate multorum, eorūque proſperiorū annorum. Ad que verba ſenex intra currum reſpondit voce admodū graui & faſtuofa: Sachige icarei icarei, id eſt, dicite illi, vt porro progrediatur, & ego proximè ſequar. Hac prima cæremonia finita, ruruſum Domini illi iuſcenderunt ſuos equos, & eodem ordine, quo venerant, comitantes Quabacondonum reuerterunt in Iurazu; Taicoſama ſimiliter cum ſuis omnibus Dominis idem iter proſequebatur. Qui, quoniam erant à titulis illuſtres & viri Princepes, eodemque ordine, ſinguli ſuis aulicis ſtipati, vt Taicoſama incedebant, magnum ornamentum & ſplendorem huic celeberrati attulerunt. Ac tantus horum Dominorum aliorumque numerus fuit, vt à matutino tempore uſque ad ſecundam pomeridianam continenter tranſirent. Cui verò à Taicoſama commiſſa eſt præcipua cura totius huius pompæ & apparatus inſtituendi, fuit Genſoin Gubernator, vel potius Prorex Mæaceniſis, vnus ex Taicoſamæ intimis, apud quem non parum promouet res noſtras, tantoque affectu, atque ſi de ſuis ageret.

Taicoſama cum perueniſſet ad arcem Iurazu, de curru non deſcendens, ingreſſus eſt palatij aream, & delatus ad locum ſibi deſtinatum, deſcendit, magnoque honore & cæremonia à Dominis introductus eſt in arcem, vbi conſueti ritus ſunt repetiti; in quorum ſine regia omnia dona in ſua præſentia prolata ſecundum Iaponiæ morem Quabacondono obrulit; qui ea ſibi cariffima eſſe ob dignitatem & prærium nõ obſcurè demonſtrauit, ac multo magis propter fauorem, quem illi patrus hoc ritu detulit, meritò omnibus aliis rebus anteferendū. Quocirca vt grati animi aliquod erga eum teſtimonium viciffim relinqueret, eiufque beneuolentiam corroboret magis, qui per ætatem inueteratũque habitum cupidus erat huiufmodi munerum, conatus eſt illum munificentia & humanitate vincere. Itaque Taicoſamæ longè præſtantiora & prærioſiora dona obtulit, quàm ab ipſo accepiffet. Apparatus pompaque omnis trium dierum, quibus Taicoſama in Iurazu permanſit, conuiuia, ludi, aliæque recreationes in concentu muſico, comediis, & aliis exercitiis, tot taleſque fuere, vt ſi referantur, omnem fidem ſuperaturæ videantur: vt meritò nomẽ arcis conueniat cum rebus in ea peractis. Iurazu enim aliud nõ eſt, niſi omnium voluptatum coniunctio. Verũ verſutus ſenex, à conſcientia ſtimulatus, cum vacuus metu non eſſet, ob contumeliam

liam antè nepoti illatam, ne tandem hæ deliciæ & blandimenta funesto aliquo exitu terminarentur, & tutiore loco suæ res essent, imperavit pluribus in partibus arcis Giurazu homines integræ fidei disponi: simulque curavit, ut Quabacondonus in aliud palatium diuerteret, eo quòd in tanta vicinia parum effici posset. Postea ad leniendum placandumque nepotis animum excogitavit extraordinarium remedium, ut nimirum cum eo colloquens, astutæ vulpis instar, mille insolitis blanditiis mellitissimisq; verbis illi persuaderet, se intimè ipsum amare, & licet lingua non satis exprimeret, nec etiam posset exprimere, sui affectus in ipsum vehementiam, tamen facta ipsa longè verius & luculentius testimonium præbere, quàm alitè pectori suo semper infixus fuerit, ut quòd eum inter omnes nepotes in successorem suum elegisset: & idcirco in ipso, velut in vnico suæ senectutis baculo, se spem suam collocasse, ab eoque tanquam columna solidissima gloriam totius generis sui pendere.

Quamobrem occasione huius solennitatis, quæ singulis horis illi opportunitatem sermonis huiusmodi cum nepote miscendi offerebat, Taicosama ilico rem aggressus est, ei indicans, eum se mutuo, ut pater filium, complecti debeant, turpissima macula aspersum iri vtriusque existimationem, si vel minima dissensio inter ipsos exorta esset. Verùm quamuis Taicosama iuuenem ad concordiam impelleret, nobilitas tamen, ipsique aulæ equities, sibi persuadere non poterant, (tanta erat iniuriæ grauitas, & offensus, quam Quabacondonus in Taicosamiam antè demonstrarat) ipsum, contra communem Iaponiæ morem, à cæde patriui in hac celebritate abstenturum. Atque ideo omnes rebus suis prospiciebant, & in ædibus suis custodes constituebant, ne ex improviso oborta aliqua mutatione regni è medio tollerentur. Quæ res omnibus ita certa erat, ut si vel minimus excitaretur fortè strepitus, existimarèt quæri ad cædem Taicosamam. Vnde vna trium illarum noctium publica per urbem fama volabat, Taicosamam esse occisum. Cui famæ causam præbuit nocturna translatio in locum laxiorem theatri, in quo agenda erat comædia. Cùm enim esset ingens illius machina, opus erat, & hominibus multis, & multis accensis facibus, ad illud transferendum. Quia autem, ut fieri solet, translatio illa facta est cum multis confusisque clamoribus, agitationeq; varia tædarum: qui foris erant, & longè audiebant & videbant, in suspicionem venerunt cædem factam esse: sic prorsus, ut multis horis, magnaque parte noctis Meaci non exiguum esset ea de re inter homines murmur, donec

Orta luce animaduertent se halucinatos. videbant enim sine perturbatione lætitiã publicã continuari.

Triduo in his deliciis consumpto, Taicosama cum omni comitarũ suo inuitatus est ad aliud conuiuium, a Fidandonõ summorum Iaponiæ Dominorum vno, genere, fortitudine, aliisque dõribus illustrissimo instructum, sumptibus immensis, & quale in tales conuiuas, taliq̃ue tempori gaudij & lætitiæ plenissimo, cõperebat. Nam in auro tantum, quo scutellæ & fercula obducta fuerunt; illi solũ conuiuio seruitura, impensa facta est mille quadringentorum scutorum. Licet multi illustres Domini missis præclaris ad Fidandonum muneribus non nihil impensas has imminuerunt. Lex enim est in his regnis nobilis cuiusdam humanitatis & ciuilitatis, vt, quando Dominus aliquis illustris conuiuio excipit Dominum Tensæ, omnes alij Domini æquẽ illustres ad eum magni pretij munera mittunt. sic vt in hoc epulum Fidadoni, vnus illi muneris loco miserit quatuor millia aureorum. Quia de causa tolerabiles videri poterant sumptus, si de conuiuio tantum instruendo agatur: at quoniam sapius dona, eaq̃ue maxima, pariter offerenda erant Taicosamæ, in immensum sumptus excrecebant. Mos siquidem receptus est, dum illustris persona ad conuiuium inuitatur, vt est Dominus Tensæ, nouies illi propinati potum, ac quoties patera offertur, simul offerri donum pro potu vini illi porrecto. Fidandonus igitur prima vice obtulit Taicosamæ quater mille & quingentos aureos, in totidem auri frustis. altera, magnam vim serici; tertia, multos pannos damascenos; reliquis alia non absimilia, sic vt dona omnia, nouem illis vicibus oblata, valorem decem millium scutorum longè excesserint. Verum õ momentaneum & fallax huius vitæ gaudium, tantæ miserix principium! Dum Fidandonus cogitat, se inter tot fauores, applausus, & festas conuiuarum voces ad culmen felicitatis conscendisse, ecce mox importuna mors illi eripit vitam, suiq̃ue stulti erroris consciũ reddidit, dum risum doloribus, publicã lætitiã acerbo miscet planctu, idq̃ue paucis post Taicosamæ in Fuscimo reditum diebus.

In Fidandoni ædibus Taicosama vnũ tantum diem hæserat, licet aulici eius in tertium vsque diem in summa lætitiã & voluptate ibi commorati sint. Inde autem digressus, sequenti die cõtulit se in domum Gierazo, octo regnorũ Domini, vt cum eo pranderet, vbi neque minore honore, nec inferiore põpa, quàm aliis duobus factum erat, exceptus est. Qui eodem modo, post discessum Taicosamæ in Fuscimo, eius aulam in tertium vsque

diem, vti fecerat Fidandonus, secum detinuit.

Fuscimum reuersus Taicosamã, ab eo tantopere amatum, vbi & sedem figere constituerat; cum nescio quid agi debuerit, vnde ipse magnam capiebat voluptatem, vt maiori spectatorũ applausu res tota perageretur, curauit Fuscimum euocari Quabacondonum, rogauitque vt partem aliquam illius actionis iustinare vellet. non abnuuit conditionem: personamque suam cum tanta laude & approbatione omnium sustinuit, vt arrogantissimus senex, impatiens laudum, quibus adolescens ab omnibus in cælum ferebatur, tantum non miserè occultis inuidiæ morsibus consumeretur. Suspiciabatur enim palmam in hoc spectaculo dari nepoti, eumque sibi anteferri: nam nonnunquam & ipse se ingerebat in tripudia, & saltatum, sed motu corporis tam incompolito & incondito, vt decrepitem & delirum senem exprimeret.

At callidè dissimulans sibi molesta esse nepotis præconia, hoc ipso momento, Gofonio filio Nobunãgæ, qui in hoc exercitij genere non cedebat Quabacondono, mandauit vt ipse quoque saltatu industriam suam probaret, nempe vt hac ratione laudes nepotis imminueret, si ex æquo aliquis cum eo venustate gestuum certaret. Verum callidus adolescens paruit quidem mandato Taicosamæ, sed data opera multos inter saltandum errores cõmisit, vt primas partes, quod modestia ab eo postulabat, relinqueret Quabacondono: seni que ita placuere errores ab adolescente facti, vt nulla interposita mora, donarit illum sex millibus saecorũ orizæ, & remotis arbitris cum eo collocutus, nullum finem fecit enumerandis beneficiis, quæ à patruo eius Nobunanga accepisset: ac idcirco se vehementer dolere, quod nimia seueritate cum ipso actum esset mittendo eum exultatum in extremas Iaponiæ partes. licet id factum non esset, vt prorsus suis exueretur regnis, sed meliora illi attribuerentur: cuius rei plenam fidem facerent, vberimæ suæ ex oculis defluentes lachrymæ. Sed non erat ei res hac vice cum homine inepto & fatuo: probè enim norat seniles eius astus, & lachrymas illas non esse Crocodili lacrymas, quæ vi ab oculis ex simulationis arcano essent extortæ: iam enim in sextum annum statu suo fuerat spoliatus, & in exteras regiones abactus: cum que eum ad aulam reuocasset, ne verbo quidem indicârat, se velle eum regnis suis restituere, tantum abest, vt voluerit augere melioribus.

Occasione autem huius solennitatis & pompæ, visum est Quabacondono secundò inuitare patruum suum, ad visenda ingentia, & sumptuosa palatia, quæ Fuscimi, eius amore adductus, exciraf-

set.

set. Nec minoribus, quàm primum Meaci, impensis, hoc conuiuium secundùm apparari iussit. Non ausus fuit Taicosurum, rem tam longè prorogauit, vt tandem Quabacondoni conatus in nihilum reciderit. Quæ res cor eius ita exasperauit, odioque acerbissimo in patrum accendit, vt mœstissimus & ex melancholia quasi æger reuerterit in Iurazu, vbi (vel ad leniendam doloris acerbitatem, vel vt exercitatione corporis promptior redderetur, ad perficiendum facinus animo destinatum) nulla alia re se oblectabat, quàm spectandis certaminibus palæstritarum, digladiationibus, & sagittariis in scopum collimantibus, aliisque exercitationibus ad artes bellicas spectantibus: ac in dies ferocior & crudelior in hominibus trucidandis reddebatur.

QVA OCCASIONE TAICOSAMA IN NECEM
QVABACONDONI CONSPIRARIT.

QVABACONDONVS videns se in altum quoddam difficultatum pelagus prouectum, (is ferè omnis ambitionis humanae fructus est) primarios quosque Dominos in partes suas allicere conabatur. Cumque arbitraretur, ad id commodè extraque omnem suspicionis aleam præstandum, sibi sufficere dignitatem nouam, possessionemque Imperij, etiã interposito fœdere, illos sibi deuinciendos putauit. Itaque cuidam Domino sibi fido, nomine Scirabingo, commisit, vt ab illustrissimis quibusque aulae Dominis nomine suo postularet, vt cum iure iurando Chami factò sanctè spõderent, scriptoque etiam, quod æquum erat, manu propria testarentur, se fideles Domino suo futuros, paratosque ad præstanda sincere officia sua in iis, quæ ipse imperaret: talem enim esse modum vnum fidelitatis, amoris, & confœderationis à Iaponiis vsurpari solitum.

Scirabingus igitur mandato Domini sui factururus satis, primò conuenit quendam nouem regnorum Dominum, dictum Achiromar: sed is ab omni ratione alienum putauit, iuramentum fidelitatis exigere ab eo, qui nulla suspitione laboraret, nec vlla re grauis & onerosus fuisset: respondit ergo, quouiam non videret causam vllam postulati, sibi videri, nec præstandam esse fidem, quæ exigeretur. Hoc responso dato, Achiromar rem retulit ad Taicosamam, petito consilio, quid factò opus foret. Ille autem consuluit, vt præstaret iuramentum à Quabacondono postulatum. Omnia tandem supradicta scripta, quæ collecta sunt, depo-

sita sunt in manum vetulæ degentis in Quabacondoni palatio. Vnde nonnulli conjiciebant, non alia de causa id factum, quam diuitem Japoniæ, & non quia aliquid machinaretur in patrum. Si enim id in animo propositum. Labuisset maiorem rationem habiturum fuisse iuramentorum, nec à se tot aulicos aliosque homines dimissurum, ac tam paucos præsidarios milites retenturum, si tamen non ita inskuiisset res suas, vt occultiora manerent animo inclusa consilia.

Dum Quabacondonus in Iurazu his curis distinetur, ecce Taicosama mox iubet eum venire ad se, habere se, quod cum eo loquatur. Purgauit se tunc Quabacondonus, responditque vehementer se affligi humore melancholico, itaque non posse venire hac vice. Hoc responso accepto, post diurnam deliberationem Taicosama decreuit per quinque Dominos, quos in aula sua habebat sibi maximè deuinctos, iterum legationem ad eum instituire, quinque capitibus comprehensam, quos & adiurauit, vt præcise Quabacondono exponerent, quicquid ipsis commisisset, ac deinde responsum nepotis fideliter referrent.

Primum caput erat, se non posse vel capere vel conciliare hæc duo, Quabacondonum ægrum esse à melancholia, vt ille aiebat, & eodem tempore certaminibus, & luctis, aliisque exercitationibus bellicis interesse. Alterum erat, rem esse ignominiosissimam, & dignitate Quabacondoni indignissimam, tam barbarè, vt ille faciebat, contaminare manus suas suorumpauuperum subditorum sanguine. Tertium, quòd quoties domo pedem efferret, tanto esset armatorum hominum stipatus comitatu, vt populum redderet suspectum, & in se nouitate exempli concitaret. Quartum, quòd dignum erat consideratione, fuit, quòd ordinarium sclopetariorum præsidium, quo continenter erat munitus, mille capitibus adauxerit. Quintum & postremum, quòd præ omnibus putabat nouum & inusitatum, quòd iuramentum fidelitatis & cõfederationis Dominorum omnium scripto sibi consignari uoluerit.

Hæc erant capita, ad quæ Quabacondono sua culpa erat respondendum: ad finem autem adiunxerat Taicosama, vt sine dilatione & absolutè ac clarè responderet, an aliquid contra se haberet. Nec hoc contentus, submisit occultè animum quandam scelestissimã (cuius opera plurimùm utebatur, plusque fidei, quàm omnes aliæ femine, apud eum habebat) ad Quabacondoni pilatium, vt calidè ab sui similibus mulieribus expiscaretur, quis sermo de tota

re esset: norat enim quàm parum salis soleant suis adhibere colloquiis, & quàm parum sint arcanorum ipsis commissorum tenaces.

Quabacondonus autem respōdit ad omnia & singula capita, quod illi videbatur. Ad quartum caput respondit, apparatus illum non alia de causa factū, quā propter patrum suum: cum enim iā grandævus sit & confecta planè ætate, veritum se fuisse, ne in Tēsa aliqua exurgeret turbatio, eo quòd senes à iuuenibus parum & æstimari & timeri soleant: vel quia secūdum fatalem naturæ cursum morti sint proximi, & ideo injurias illatas vlcisci diu non queant, vel quia per ætatem aut naturalis caloris defectum à natura sint timidi, vel etiam aliis de causis. Itaq; ad reprimendum timorem, opportunum sibi visum remedium, semper esse paratum, vt si rebellio aliqua fortè excitaretur, arma ad eam extinguendam, faciliùs citiusq; suppetere. Ad quem verò alium attinet, inquietabat Quabacondonus, hunc apparatus facere, nisi ad me nepotem? Hac responsione callidus senex non contentus, misit certum hominem, qui Quabacondono renunciaret, si legitima illa & vera causa foret, quam prætexeret, eam iurejurando manu sua firmato roboraret. Curauit Quabacondonus iusiurandum scribi, & ad illum mitti. Scripto lecto Taicosama, verbis aliisque signis indicans sibi factum satis, & scriptū suis demonstrans, elata voce dixit: Videte hīc mei nepotis purgationē & defensionem. O quot fraudibus scatet mundus! quomodo fieri potuit inter filium tantopere dilectum & patrem tam amabilem rem tam indignam incidere? O venenatas linguas, quauis præacuta nouacula acutiores, quis in posterum tibi fidem præstabit? Infelix conditio quorundam Principum, quorum aulæ talibus basiliscis plenæ sunt. Quanto melius foret, acutarum spinarum fasce obturari eorum aures, quàm locum dare audiendis istis portentis. Iam tandem animaduerto, quàm verum sit, ægre aures præbendas calumpniis, multo verò minùs illis fidem habendam. His aliisque similibus verbis Taicosama nunc hunc nunc illum, conuersus nunc in hanc partem nunc illam, alloquebatur, signis externis declarans, se animo admodum inquietum & ex rei indignitate turbatum: quare identidem repetebat, carissimi nepotis sui consilia alia non fuisse, quàm quæ religione iureiurandi confirmasset.

Cæterum totum hoc non erat aliud, quàm ex mera simulatione cuniculum cuniculo adolescentis opponere: Taicosama enim videns se destitutum præsidio, velut is, qui renunciarat

Império: contra verò, nepotem magna vi militum, communitum, hoc genere stratagematum tempus extrahebat, donec copiæ è variis Iaponiæ partibus euocata adessent. Ac denique tanta arte annosa vulpes dolos obrexit interim suos, vt exterius magnam inter se amicitiam ambo colerent, primariique Domini de tam felici exitu ambobus plurimum gratularentur. Immo vt vacuum omni suspicione redderet nepotem, curaque expertem, puerum paulo antè sibi natum Taicosama illi obtulit in filium adoptiuum, vt post biennium cum faceret Quabacondonum cum redditu centum millium aureorum. Atque hæc omnia ei persuasit, vt omnem perturbationis ansam adimeret subditis. Has conditiones non solum accepit Quabacondonus, sed etiam tanquam insigni ornatus beneficio amplas ei gratias egit, recepitque se præstiturum, quicquid Cels. sua mandasset.

Dum hæc, perinde vt diximus, agantur, Vozaca nuntius affertur ad Taicosamam, Dominos illos, quos secretissime euocari iusserat, cum suis militibus aduenisse, eademque celeritate, qua è regnis suis discessissent, tendere Fuscimum versus. Cùm ergo senex ille videret res suas esse in tuto, nec opus esse amplius larua apud nepotem, ilico noua mandata dedit ad illum, idque in hanc ferè sententiam: Aduola Fuscimum nulla interiecta mora, paucis tantum honorariis pueris stipatus, redditurus facti tui ratione, iam enim certò mihi constar, quas prodiciones in me machineris. Si Fuscimum venire polis, confer te ad arcem Gioioso, in qua degit pater tuus. At si neutram præstiteris, ne dubita, te celerrimè meritis pœnas tantæ inobedientiæ lutucum, exemplòq; aliis futurum, ne in similem iacidaunt contumaciam Iurazu quæq; flamma & igni consumptum è medio tollâ, ne vlla facti tui apud posteros exstet memoria.

Hoc patris mandata tam crudo ad Quabacondonum delato, animaduertens miser, sed serò, se destitutum viribus ad rebellandum necessariis, se in viam cum paucis serualis (nec enim tunc sanius occurrebat consiliam) Fuscimum versus dedit: sed magno mox militum Taicosamæ numero obteusus, aliisque præidiis, quæ per viam ex Iurazu Fuscimum vergeant variis locis, ne vllus patèret fugæ locus, disposita erant. Res vniuersa vrbi Meacensi eo: inopinatiores vîsa & admirabilior, quo certius sibi persualerant omnem discordiam inter illos extinctam fuisse.

Petuenit Fuscimum Quabacondonus in meridie, & non progreffus ad palatium suum, in priuati cuiusdam Domini ædibus vsque ad vesperam cômoratus est. Quo tempore Taicosama, ei per-

certum

certum hominem mādavit, vt nulla interposita purgatione duobus tantum comitantibus honorariis pueris conferret se ad monasterium Coianum, quod in regno Chinocuno in altissimorum montium vertice cōstructum exstabat, & erat receptaculum exulum & relegatorum. Discessit ergo repente Quabacondonus, adiunctis speculatoribus patri, qui obseruarent, num contra mandatum aliqui eum comitarentur. Pernoctauit autem in loco tribus leucis à Fuscimo disiuncto.

Cognito Quabacondoni discessu, Sacandonus Proregis Meacensis filius, octodecim annorum adolescens, Taicosamæ imprimis carus, & hoc anno sacro Baptismo tinctus, quoniā hominem impense amabat, eques eum est insegurus. Sed Taicosamæ exploratores perspicuè illi indicarunt, quam ob causam ipsi vias obseruarent, obsecraruntq; tanquā amicum, vt referret pedē, ne ex Taicosamæ gratia excideret. Respondit Sacandonus: An non succurrendum est Domino meo tam illustri, vt est Dominus Tense, num opera neganda amico tam singulari, & ab omnibus profus deserto? nunc tempus est syncerum erga eum amorem demonstrandi. Cumque illi rursus instarent, ne progrediretur, datis equo calcaribus cum his verbis eos dimisit: Apagete, non patiuntur equitum leges, vt, imminente licet periculo, Domino suo debitum negent subsidium & seruitium. Peruenit ergo tandem ad Quabacondonum, & quæ potuit caritatis humanitatisq; officia illi detulit. Noluit tamen Quabacondonus illum longiùs se comitari, imò coëgit ea ipsa nocte, cum consobrino suo Leone iuene sedecim annorum, hoc quoque anno baptizato, Meacum repetere.

Exploratores, metu Taicosamæ, candidè quicquid de Sacandonu euenerat, ei renunciarunt: sed ille nō solū ob amorē, quo iuuenem complectebatur, sed etiam ratione Patris, cuius opera multū utebatur, dissimulauit; vel, vt rectiùs dicā, diuinæ providentiæ nutu, quā hi Christiani in hoc facto recti & protecti fuisse vidētur, vt periculū omne euaderēt, accidit, vt & Taicosama ob causas antè relatas oculos concluderit, & Quabacondonus eos ad reditum impulerit; forsan enim si longiùs progressi fuissent, eandem offensionem cum Quabacondono incurrissent.

Verū vt redeamus ad historiam, Quabacondonus nocte illa, qua hæsit in Tamamizu, (id enim erat loco nomen, quò digressus Fuscimo peruenerat) more Iaponico vnā cum comitibus se rasit, hoc est, capillorum floccum retro ab occipite pendentium vnā cum barba abscidit, nomine suo immutato in nomen Doi, quod

significat, itinere vel ratione me liberabo.

Postero die manè abiit Coiam à Bonzio quodam, nomine Mocufico, viro magnæ autoritatis & monasterii Coiani præfecto deductus. In itinere multos offendit è suis ministris nobilibus, qui ne viderentur aduersari edicto Taicosamæ, & quia Coiam vsque disposita erant militum præsidia, simulato habitu, alii pauperum, alii operariorum, alio modo alii, eum præstolabantur: cumque transeuntem verbis salute non possent, lacrymis dolorem, quo corda eorum transfuerberabatur, ob acerbissimi sui Dominicasum, testabantur, & cum corpore abeuntem insequi nequirent, intimis su spiritis comitabantur.

Peruenit tandem tridui itinere Quabacondonus Coiam oppido lassus, & difficultate itineris debilitatus, in quo, postquam Tamamizu egressus est, ne vnum quidem hominem, quod mirandum est, reperit, qui vel minimum officium illi deferret, vel vllam humanitatem exhiberet. Receptus in domum, quam illi assignarant Bonzii, cœnare debuit, non velut Dominus Tensæ, & dormire, non vt Quabacondonus, sed vt miser exul & captiuus; nec enim erat ibi aut illa pretiosorum ciborum varietas, cui insueuerat; nec cæteræ delicia, quæ recrearent palatum; sed parcus victus, qui vix ad famem pellendam sufficiebat. Non aderant molles lecti, stragulis operiti sericis aureisque, quibus fessos resocillaret artus, sed exigua culcitra, quæ vix ipsum comitesque caperet. Aberant à cubiculis nobilia illa, quæ habuerat in Iurazu, tapetia; omnia contra erant vilissima & abjectissima. Sic prorsus, vt insequenti nocte opus fuerit omnes decem, tot enim erant comites, in septem exigua cubacula distribuere, ipseque Quabacondonus graui dolore obrutus in hæc verba illacrymans eruperit: Adhuc hesternæ die vos ministros meos donabam regnis & statibus, nunc autem, ah infelicem fortunam, vix locus mihi relictus est, vt vel somno spiritum afflictum reficiam.

Iam verò multo calamitosiorem Quabacondoni statum reddebant milites eius custodes, per quos, ex Taicosamæ mandato, omnis aditus interclusus erat, litteris, nuntiis, & omnium hominum colloquiis. Vnde Mocuficus ille Bonzium videns rem tam arcto loco esse, confugit ad inane auxilium idolorum, nouis & inuitatis ritibus adhibitis, vt Quabacondoni negotia prosperum sortirentur exitum, & idcirco chartam quandam omnibus offerebat, cui subscriberent. Cum autem peruenisset ad Michaëlem Viceregis Meacensis nepotem, & Quabacondoni aulicum, qui iussu Taicosamæ comitatus erat Dominum suum, & hoc anno

Christo

Christo nomen dederat, is noluit cum aliis subscribere, sed audacter respondit, nulla ratione se hoc erratum admissurum, probe se nosse, quicquid ipse faceret, esse incantationem, eoque minorem ad hominem liberandum vim habere, quo idolum, à quo auxilium expectabatur, stupidius erat eo, pro quo postulabatur.

QVOMODO TANDEM TRUCIDATVS SIT
QVABACONDONVS.

CVm in dies aufererent Quabacondoni ærumnæ, angustia, molestissimæque cogitationes, quæ cum grauissimè excruciabant ob recentem memoriam imperii sui, potentia, voluptatum, illecebrarum deliciarumque maximarum, quibus paulo antè fruebatur. consuetudinis quoque dulcissimæ, quæ habebat cum dilectis suis filiis: nec æquo animo tam repentinam tamque acerbam mutationem sustinere posset, cogitare cœpit, de fine huic calamitati imponendo, hoc est, sibi ipsi manus violentas inferre. Has cogitationes eum mente versare etiam Socii notarunt, ex pallore vultus, ex aspectu oculorum turbato & formidabili, ex deambulatione nunc lenta nunc concitata, ex aliis signis. Quare omnes omnem lapidem mouebant, ut eum ab hac tam stulta voluntate deducerent, alii injecta spe, Taicosamam non posse tandem obliuisci se esse patrum: alii esse non paruam insipientiam, in tam iuuenili ætate immatura morte omnem spem præscindere: alii denique in viam reuocare eum conabantur mentione magnanimitatis principis propriæ, quæ hoc amplius eminere debeat in principe rebus parum prospere fluentibus, quo plus animi exemplo suis adderet ad omnes casus aduersus infracto animo perferendos.

Reddidit hic casus Dominum Michaëlem admodum ancipitem & perplexum; cum enim omnes socii prorsus se compararent ad mortem, videbat se sine summo dedecore & ignominia, secundum Iaponiorum morè, in vita permanere non posse; si verò se ipse vnâ cum reliquis enecaret, cernebat se, cum summa conditoris sui offensione, animæ simul & vitæ æternæ iacturam facturum. Itaque cum decreuisset præstare se hominem Christianum, Diuinumque oculum reuereri, omnia arma sua vni famulorum tradidit, ut omnem sibi occasionem tale facinus designandi adimeret.

Triduo post mandatum à Taicosama allatum est, quinque & comiti-

comitibus Quabacondoni confestum debere ad suos parentes, degētes Fuscimi, reuerti: quorum primus erat Dominus Michaël. Omnes vna voce responderunt, se suæ Celsitud. magnas pro tanto fauore agere gratias, sed quoniam iam vitam suam obtulissent Quabacondono, se non posse sine infamia eum deferere. Quod cum Quabacondonus tunc ipse præsens audisset, manibus in cælum sublatis, cœpit omnes obsecrare, si cara eis esset ipsius salus, quamprimum Coia discederent, & mandato patris sui obsecundarent, hanc vnā superesse viam placandi Taicosamæ, si in omnibus ei obtemperetur. Coacti ergo ad reditum contra voluntatem, tanta celeritate totum emensi sunt inter, ut quod triduo percurrendum erat, vno die absoluerint: cumque arbitrarentur se gratum Quabacondono ea re facturos, vitamque eius impetraturos, nihil minus impetrarunt, sed potius necem eius accelerarunt.

Quinto-decimo enim die septimæ lunæ anni ipsorum, qui respondet nostro mensis Augusti, Coiam allatum est Taicosamæ mandatum, ut Quabacondonus omnesque eius socii ventres sibi ipsi diffinderent. Antequam verò Mocusicus tam duram sententiam (ille enim erat, qui illam attulit ad Quabacondonum) promulgaret, Bonzium quendam nomine Biuscirtum trigessimum sextum ætatis annum agentem moneri curauit, ut inde se proriperet, & sic neci eximeretur. Quod fecit ductus amore scelestæ istius vetulæ, quā supra diximus Taicosamæ imprimis caram fuisse. Biuscirtus enim erat huius vetulæ nepos. Sed Biuscirtus barbarum ei dedit responsum, se non cogitare de vlla Taicosamæ repēdenda ob donatam sibi vitā gratia; quare illico abiret, tali fauori nullum esse apud se locum; cum enim nec genere sit nobilis, nec rerum scientia clarus (erat autem legendi imperitus) tamen Quabacondonus se mensæ suæ conuiuiam adhibuisset, non posse sibi vnquam maiorem contingere honorem, quā si potius cum illo occumberet, quā in vita sub inimici sui vmbra superesset. Atque hac obstinatione animi retentus mansit Coia, ut Quabacondoni mortem cum nobili sua societate redderet illustriorem. Quod videtur arcano diuinæ sapientiæ consilio, ad castigandam vetulam illam Bonzii amatam, permissum: nec enim rationi dissentaneum est, illam quæ neci Quabacondoni procurandæ auxiliares manus præbuerat, iam nepotis sanguine licet inuitam punitam fuisse: sic prorsus, ut si Quabacondoni familia per æcerbum Domini sui casum deplorauit, vetula illa ob nepotis amentiam non admodum riserit.

Cognita autem extrema & irreuocabili Taicosamę sententia, infelices illi omnes se ad mortem compararunt. Et primus quidē omnium in se desuuentium fuit famulus honorarius annorum nouendecim, qui duriore animo quàm ferro ventrem sibi dissecuit, huic adhuc palpitanti Quabacondonus, post magnum honorem ei delatum, machæra caput refecuit, & in loco sublimi defixit. Idem fecit secundo octodecim annorum adolescenti: & tertio, qui decimum-seximum agebat. Quarto autē, qui erat Biuscirtus, ne excrucicaret se diutius, in dissecando ventre occupato, mox caput à corpore abstulit. Quintus esse voluit Quabacondonus, qui dum barbaris manibus, iam ad feritatem alluefactis, se ipse dilaniaret, eques quidam ea ipsa machæra, (ô iustissimum Dei iudicium) qua Quabacondonus immanissimas hominum strages ediderat, obruncato capite, vno momento tantas sanguinis effusiones vindicauit. Sextus fuit dictus eques, qui vt reliquos ætate anteibat, erat enim natus annos quatuor supra triginta, ita postremus in se deseuit. Finita hac miserabili tragœdia, confestim aduolârunt Bonzii, vt eodem in loco corpora eorum concremarent: qua re non obscura signa dederunt, eorundem infaustas animas iam tum sempiternis inferni flammis conflagrare cœpisse.

Funeſto huius exitus nuncio Fuscimum perlato, mox Taicosama, fera illa implacabilis, quæ cruore humano semel degustato, ferocior furiosiorque indies reddita est, ad extinguendam ardentissimam sitim effundendi sanguinis omnium eorum, qui Quabacondoni partes secuti fuissent, quos iam capitali proſequebatur odio, scelus scelere cumulans, mandauit, tres primarios Dominos è Quabacondoni familia, qui in varia se receperant monasteria, è medio tolli. Quorum vnus, quoties Quabacondonus supradictam carnificinam exercebat, præſens aderat, atque etiam rem omni dedecore & execratione plenam collaudârât. Inter eosdem fuit & Scitabingus. Neque hîc se continuit infana Taicosamę rabies, sed tam longè progressa est, vt nutritorē quēdam suum eidem calamitati inuoluerit, quem nihil iuuat, quod bellandi arte omnes superaret Iaponios, quod potentissimus totius Tenſæ, quod aliquot millionibus auri abundaret. Sed nec profuit, quod verè diuinârît de morte sua: sæpe enim amicissimo suo Quabacondono affirmauit, se aliquando vita pro ipso priuādum. Habebat is filium sedecim annorum, maximæ expectationis, sic vt patri simillimus videretur aliquando futurus. Hic in Fuscimo degens, occultè scripsit ad patrem, agentem in Saicoru, epistolam,

epistolam, sed æquo tardiùs, qua commonefecit eum, de sententia mortis à Taicosama in ipsum lata: & addidit, ne propter se animo angeretur, citò se eum, si occidat, in alteram vitam insecuturum. Deinde adferri ad se iussit arcam plenam ensibus, elegantiore opere fabrefactis, vnoque latus accinxit, donec nuncius de morte Patris allatus esset. Fuscimum autem venienti Taicosama indicari iussit, etiam si filius esset Chimuræ, (hoc enim erat nomen Patri) tamen quia innoxius esset, libere posse eum domi suæ vivere. Audax iuuenis verbis quidem omni humanitate plenis magnas Taicosamæ ob donatam sibi vitam gratiam egit, sed addidit, eum officio suo minimè facere satis, quandoquidem iniquam patris sui necem non posset non oblata opportunitate vlcisci. Denique confestim inde digressus, & Meaci sanum quoddam ingressus, ante idolum Fotoco ventrem sibi infeliciter dissecuit, & animam efflauit. Verùm vt ne semen quidem vllum ex gente ista superesset, curauit Taicosama & matrem iuuenis in delubrum Amidæ adduci, & capite truncari.

DE ALIIS CRVDELITATIS EXEMPLIS A TAICOSAMA MEACI EDITIS.

V IDEBATVR Taicosamæ tum immanitas, tum furor & indignatio, ad culmen omnis feritatis hætenus peruenisse. Verùm consueque effrenata & plusquam sarranica eius rabies, qua conabatur radicitus euellere, quicquid ad Quabacodonum pertinuisset, processit; vt omnis tyrannidis terminos excesserit. Molitus enim est è medio tollere (quod nouum & inauditum erat inter Iaponiæ Principes) eorundem tam occisorum mulieres, vxores, liberos. Ac vt maiori cum infamia iniustissimum hoc supplicium institueretur, imperauit vt publicè, postquam curru imponitur per vias vrbs Meacensis circumductæ essent, quod ignominiosissimum est, in loco à suppliciis reorum infami mactarentur.

Inter omnes ergo Dominas, aliasque nobiles feminas, quas Quabacodonus in arce sua habuerat, partim conjuges, partim earum pedissequas, iussit triginta quatuor primarias seligi, & morte multari. Ex iis tamen tres Christianæ pedisseque singulari Dei prouidentia neci sunt exemptæ. Nam Genosoin Vicerex Meacensis, conscius innocentia illarum, ardensque desiderio eripiendi illas à sententia mortis iniuste in eas lata, tantum effecit apud Taicosamam, de tota re eum verè informado, vt vitæ illis impetraritur.

Cum

Cùm ergo luctuosus ille dies aduenisset, quo iniquum Taicosam & mandatum exequendum erat, curribus inuectæ, in omnium hominum conspectum prodire triginta & vna Dominae & feminae nobiles, cum filiis duobus & filia Quabacondoni, (omnes tres erant tantum quatuor aut quinque annorum). Quam miserabile huius infaustæ societatis spectaculum fuerit, quibus facile æstimare potest. Verè nihil ibi audiebatur aliud, nisi suspiria, quæ non dico homines, sed saxa ad misericordiam mouere potuissent: nisi gemitus, qui intima spectantium viscera transfuerberabant: nisi eiulatus, qui ferrum etiam ipsum, non solum pectus humanum, emollirent: nisi lamentabiles singultus, qui omnes ad deplorandum tam acerbum casum impellebāt. Nonnullæ deinde sic metu obstupefactæ sunt, vt compotes sui non viderentur, & cogitatione præcurrentes mortem, speciem mortuarum potius, quam viuentium præbebant. Cæterum nihil æquè calamitatem hanc miserabilem reddebat, ac contueri tres illos filiolos, ex nutricum suarum humeris pendentes, (quas securi refugii loco, ignari quò tenderent, amplexi erant) ad eandem carnificinam trahi. Quæ res hoc omni lacrymarum fonte amplius plangenda venit, quò sententia in illos lata ipsa crudelitate crudior apparebat: omnem siquidem feritatem excedit, non modò ab omni culpa innoxios enecare, sed multo magis animaduertere in eos, qui per teneram ætatem culpam nullam committere possunt. Hoc ergo erat spectaculum, quod Meaci videbatur, cùm nobilitas tam illustris & ætas tam florida ad lanienam abduceretur. Tacco lacrymas, ploratus, lamenta, cognatorum, ancillarum, & aliorum, qui ponè comitabantur, vel longè sequebantur. Omitto item complorationes muliebres in viis, per quas hæc funeris pompa ducebatur. Breuiter, nullus locus Meaci, nullus angulus, à Mœrore & lacrymis vacuus erat obstupescentiũ, quomodo repente à tanta felicitate tam nobiles homines in tantas ærumnas delapsi essent.

Denique cùm currus ad locum destinatum peruenissent, ecce tibi prodeuntem carnificem manu Quabacondoni caput gestatam, vt eius aspectu terrorem doloremque propria morte maiorem illis incuteret, cuius in præsentia barbara quadam feritate primo iugulati sunt tres filioli, deinde mulieres omnes ordine ex curru detractæ, capiti Quabacondoni reuerentia prius exhibita, à carnifice sunt obruncatæ.

Corpora omnia abiecta sunt in fossam mandato Taicosam factam, cui inædificari iussit, tumbam cum templo, apposita
hæc

hac inscriptione: Templum bestiarum vel proditorum.

Iam verò quis non crederet tanta sanguinis profusione exsaturatam fuisse quamvis crudelissimam tigridem? quis non tali strage cuiusvis ferocissimæ belluæ insatiabilem famem existimaret expletam? & tamen hîc Taicosamæ vesania non conquieuit. Iterum mandatum dedit, vt vnus trium antè nominatorum Dominorum, qui post Quabacondonum trucidati sunt, conjux cum tribus filiis occideretur. Verùm vidua cognito impio Taicosamæ decreto, antequam filii in currum traherentur agendi in crucem loco supplicii consueto, maluit eos suis domi jugulare manibus: è quibus vna erat filia dudonensis, filii verò bini ætate juniores: super quos, ipsa denique pugione in pectus adacto, mortua quoque concidit. Fuere nihilominus capita eorum in loco supplicii palis affixa.

Tandem cùm nullus amplius superesset, in quem posset sæuire, caninam rabiem suam conuertit in arcem Quabacondoni, quam ipse maximis impensis magnificentissimè antè ædificarat, eamque funditus euerti voluit, vnà cum vrbe, qua vndique eingebaratur, nec aliud ferè, quàm nobilissimorum Dominorū palatia, numero ferè trecenta, continebat. Et iam nulla habita ratione siue damni, siue sumptuum, omnia hæc palatia transferuntur Fuscimum, quò etiam omne aurum cæterasq; Quabacondoni opes transtulit.

Scribitur Meaco, Taicosamam ob superiorum dierum afflictiones & angores, quos perpessus est, esse quasi impotem sui, & rectorum vexillis, quæ huc illucque à vento impelluntur, instabiliorem, ac denique à maligno quasi spiritu agitari.

Atque hæc fuit tandem istius tragædiæ catastrophe, eo infelicio, quo omnes isti grauiore irreparabiliorèque damno, vtpote Baptistini expertes, & veræ fidei ignari, felicitate non modò temporali, sed etiam æterna misere exciderunt. Ex Iaponia, mense Octobri, anno CIO. IO. XCV.

ADMO-

L V D O V I C V S

FROIS ADMODVM REVE-
RENDO P. N. IN CHRISTO,

P. CLAVDIO AQVA-
VIVA, PRÆPOSITO GE-
NERALI SOCIETA-
TIS IESV.

De morte 26. Crucifixorum.

*V*ANTVS fructus in Iaponia ex
gentiliū conuersione & Christiano-
rum institutione collectus, qui s̄q̄ rei
Christianæ status anno ab hinc vno
supra dimidium fuerit, litteris an-
nuis, hæc nauis ad V. P. missis, expo-
nitur. Quibus & alia litteræ peculiare de aduentu
Reuerend. Episcopi D. Petri Martinez adiuncta sunt,
quæ agunt, tum de profectiōe eius, visendi Taicosam
& Iaponum Regis causa instituta, tum de opera &
studio, pro ratione Pastoralis officij, ab eo hætenus in
grege suo pascendo fructuosè collocato. Verum, uti res
Iaponiæ, cum felicissimo tranquillissimoq̄ loco esse
videntur, de improviso variis tempestatibus & ino-
pinatis calamitatibus agitari & perturbari solent, sic

Tom. ij.

T t

noua

noua nunc multoq; ante prauisa in nos persecutionis
 procella exorta est. De qua, & simul de gloriosa mor-
 te 26. Christianorū, qui ex mādato Regis, partim quòd
 Euāgeliū predicassent, partim quòd Christo nomē de-
 dissent, in crucem acti sunt, deinceps agemus. Scopus
 autem in hac narratione non alius propositus est, quā
 nudam & simplicem percensere veritatem; qua veri-
 tas omnis historia non modò primarium ornamentū,
 sed etiā necessarium, quo nitatur, fundamentum
 esse debet. & idcirco non aliud commemorabo, quā
 quod ab hominibus fide dignis, partim è Societate no-
 stra, partim secularibus, qui Meaci, ubi primū ortā
 est persecutio, & Nangasachi, ubi supplicium peractū
 est, presentes fuere, & per litteras vel corā disertè
 patefecerunt, accepi. Distinxi autem totam relatio-
 nem in capita, tum ut adimerem lectori fastidium,
 quod gignere solet nimia prolixitas, tum ut commo-
 dius & clarius particularia quadam, quae in hanc per-
 secutionem, voluptate & edificatione plenissima, in-
 siderunt, perstringerem.

DE

DE STATV, IN QVO

IAPONII CHRISTIANI

FVERVNT ANTE HANC PERSECVTIONEM, ET QVÆ ILLIVS

FVERIT ORIGO.

CAPVT I.

V o perfectius recentis huius persecutionis principium atque origo intelligatur: sciendum est, cum Taicosama Iaponiæ monarcha ante decennium ob legis Euangelicæ prædicationem nos omnes sub pœna mortis toto Iaponè excedere iussit, visum esse ViceProvinciali aliisque Patribus, minimè id temporis deserendos esse Christianos, ac proinde, nul-

li prorsus régno excedendum: Tamen vt aliquo modo iræ regis cederetur, nec cõtèni eius edictũ videretur, atq; itã mala omnia à Dominis Christianis, adhuc statũ suũ obtinētibus, auerterentur, ordinauit idẽ Viceprovincialis, ne palliis vel superiorib⁹, quas vocat, vestibus, sed prælógis tantũ togis, more apud Iapones recepto, dũ suo ritu seculo renũciat, vteremur; atq; hac ratione incolèda vinea Domini, vt antè, persisteremus: planè enim confidebam⁹ Regẽ, vbi didicisset nos hoc habitu remãsisse, ac proinde quãdantenus suo edicto paruisse, totam rem dissimularurum. Eãdem ob causam Meaci & Ozacæ, vbi post hoc edictum Residentiæ sũt fabricatæ, nullam tamèn excitauimus publicam Ecclésiã, sed tantũ prittatum sacellum ad sacrum Missæ faciendum, & sancta Sacramenta administranda: adjuncta forinsecus aula, in qua cum pópulo ageremus. Hac moderatiõne cautioneque, atque imprimis quod delirèsteremus, effectum est, vt immunes hæctenus fuerimus ab õmni periculo; tantaque hoc decennio ad fidelium nũmerum accessio facta sit, vt plura quàm sexaginta quinque hominũ millia (vt liquet ex litteris hæctenus missis) sacris baptismi aquis sint abluta: exclusis infantibus, qui parentibus iam Christianis orti fuerunt. Neque ignarus erat Rex, nos omnes in Iaponia remãsisse: sed factum sibi satis declarabat,

quòd lateremus, & mandati sui præuicacatores videri reformidare-
 remus. Imò iam annus agitur quartus, quando animaduertens,
 quantum emolumentum ex nauis Lusitanorū, quæ quotānis è Chi-
 na redit, in totā redūdet Iaponiā, quæq; autoritate Patres, ut pote
 eorum concionatores & directores, apud eos valeant; quorum et-
 iam opera pax & quies in mutuis Lusitanorum Iaponiorumq;
 commerciis hæctenus alatur & conseruetur; confirmauit potesta-
 tem, duobus antè annis, ad P. Visitatoris preces concessam: nem-
 pe ut decem è Patribus ob causam dictæ nauis commorarentur
 Nangasachi, cum additamento, ut reædificarēt Ecclesiam, quam
 ipse vno anno antè iusserat solo æquari. Adhæc, in argumentum
 animi in nos reconciliati, Patri cuidam ad se aditū permisit: quē
 & honorificè recepit. Hac itaq; de causa, & ratione illorū decem,
 quibus Nangasachi sedes concessa est, cum medicori quiete in
 Iaponia è Societate viximus triginta quatuor supra cētum, mul-
 tasque eius prouincias iustrauimus, verbum Dei disseminando,
 nostrisq; ministeriis Christianos adiuuando; ardoremque nostrū
 ita temperauimus, ut semper, quod superiores optabant, plus boni
 communis, hoc est, ut hæc Ecclesia tot laboribus & sudoribus
 plantata facta recta conseruaretur, quàm priuatæ consolationis,
 in profundèdo pro Christo sanguine, rationem haberemus, quod
 tandem longè facilius videbatur futurum: satius enim sit semel
 iugulum præbere carnifici, & occumbere, quàm quotidie mori in-
 ter tot pericula & ærumnas, quas pro seruando vel augèdo Chri-
 stianorū numero sustinere oportet. Atque hic erat rei Christianæ
 status, quando ex primaria vrbe insularum Philipp. dicta Manilā,
 quatuor Patres è Sancti Francisci familia, vocati nudipedes, tan-
 quam Legati à Philippinarum Gubernatore ad Regem Iaponiæ
 missi, appulerunt. Fuere Patres illi à Rege, quemadmodum Lega-
 ris conueniebat, recepti perhumaniter. ac tandem indicauit illis,
 ut ad suas Philippinas reuerterent; nolle se diulgari Legem no-
 stram in suo imperio: ideo & homines de Societate nostra ex suo
 mandato exulare, nec nisi ob nauem Chinensem se paucis quibus-
 dam Nangasachi sedem permisisse. Verùm cū Patres vrgerent, si-
 bi minimum copiam fieri à sua Excellentia, velut externis omni-
 bus spectandi magnifica & splendida vrbis Meacensis opera, ut ad
 suos reuersi ea prædicare possint; subiecit vanissimus Taicosama,
 sibi vehementer id arridere, imò libenter attributurum sumptus
 ad eam profectionem necessarios. Hac ergo potestate freti se in
 viam, Meacum versus dederunt: vbi aliquot mēses diuersati sunt
 in ædibus cuiusdam Equitis gentilis, qui vnà cum alio quodam

amico illis fauebat, eo quòd ambo autores illis fuissent, vt in Iaponiam venirent. Tempore hac ratione elapso, quoniã in hospitio multa patiebantur incommoda, tandem Patres postularunt tantũ loci, quantum satis esset ad domicilium aliquod excitadũ, sibi assignari. assignatus est percommodus, sed cum adjuncta cautione, ne S. Euangelium prædicarent.

Verũ iuuantibus quibusdam Christianis, non dubitarũt postea & Ecclesiam fabricari, & quia id putabant ad maiorem Dei gloriam fieri, nullis amicorum consiliis potuere ab instituto suo reuocari. probè enim amici illi norãt, Patribus illis nullã à Rege fabricandæ Ecclesiæ potestatem factam esse, satiusque facturos si facellum tantũ aliquod commodum, sed à conspectu hominum remorum, exstruerent, ne res tãdem ad aures Taicosamæ permaneret. Educta deinde ad culmen Ecclesia cœpere dicti Patres publicè, perinde atq; si plenam facultatem à Rege obtinuissent, annunciare Euangelium, permoti desiderio & zelo miseris has animas iuandi, accensiq; quinq; sanctorum eiusdem ordinis patrũ exemplo, qui dum incredibili fortitudine per Africam doctrinam Christi prædicarent, à Miramolino rege Maroccoano propriis manibus fuere contrucidati. Cæterũ nostri, cum animaduertent hac ratione non ipsos modò, sed societatem totam atq; omnes Christianos in summum capitis fortunarumque discrimen adduci: nec aliò inclinare res, quàm vt vno momento pessum irèt, quæ tantis sudoribus & tot annis erant ædificata, proposuerunt iam dictis Patribus (quod caritas ab iis postulabat) vt seduld expenderent, conueniãtne publicè religionẽ Christianam, post regiã prohibitionem, etiam ex merito martyrii desiderio diuulgare, causamque Taicosamæ præbere nouam persecutionem contra Christianos Meacenses moliendi, quorum multi erant genere nobiles & recenter conuersi. Quod reuera futurum plus quàm probabile erat, si ad eius aures perferatur nullam edicti sui rationem haberi. Idem eis indicarunt duo illi Equites, qui Manila eos adduxerant, subueriti nimirum, ne & ipsi in discrimen capitis venirent, quòd Patres illos in regnum suam adduxissent. Imò primarii Domini, atque adeo ipsi aule gubernatores, beneuolè eos comonefecerũt: eo quòd modus ille agendi (aiebant dicti Domini) esset exoticus & insolitus in Iaponia. Nec parũ occasione huius rumoris creuit ingens ille conuersionis ardor in omni genere hominum, qui à nostris doctrinæ Christianæ rudimētis erat imbuti, & sacris aquis eluti. Quod obseruarãt quidẽ Gubernatores, sed quia animaduertebant nos rationẽ aliquã habere potestatis secularis, dissimula-

bat; interdū nos benignè cōmonētes, vt cautè & cōsideratè in cō-
 nersionē Christianorū procederemus. Hæc prima fuit huius pro-
 cellæ occasio: Alterā nō inferiorē præbuit Iacuinus Regis Medic^o,
 insignis Epicureus, & omniū diuinarū humanarūq; legum hostis
 capitalis, ac imprimis earū quæ acrius pugnant cū carne & sensib.
 Dæmō itaq; hoc homine tanquā instrumēto in hac noua persecu-
 tione, vti & toto superiore decēnio, vsus est, qui nullā passus est e-
 labi occasionē hæcten^o nostris omnibusq; Christianis extremā per-
 nitiē machinandi. Peruersam eius voluntatem auget Regis fauor,
 apud quem admodum est graciosus: deinde facultates ample, quæ
 continenter nouis & splendidis muneribus cumulantur. Aluit
 hoc odium amor sectæ, quam, licet fictè, profitetur. Fuit enim è
 numero Bonziorum. Vnde & magnam opum suarū partem cō-
 stituit expendere in reparando quodam loco, olim à Nobunanga
 deuastato, dicto Figenoiama, qui Meaco abest sedecim passuum
 millibus, & magnum quondam templorum Bonziorūque nu-
 merum continebat. Dum igitur laborat in nouis ædificiis dæmo-
 ni excitandis, & simul reformidat, ne propagati Euangelii luce a-
 liquando sectarum Iaponicarum tenebræ discutiantur, fit vt acer-
 bum illud odium in nos semel conceptum aliū semper pectori
 insigat. Dum igitur ex vna parte Patres Franciscani pergunt pa-
 lam, vt diximus, Euangelium annunciare; & ex altera multi e-
 tiam à nostris baptismi sacramento inicianur, ac generatim to-
 tus populus in sanctam fidem nostram propendere intelligitur;
 Iacuinus, stimulatus ab eò, qui omnibus nostris inuidet bonis,
 non potuit amplius venenū, quo cor eius rodebat, suppressi-
 re, sed arrepta occasione tanto studio quæsitā Christianorum no-
 men apud Regem detulit, non sine magno fidei detrimento.

Tertia causa nouæ persecutionis fuit, quam iam subijciam:
 Anno superiore nonagesimo sexto in regno Tozza (insula è tri-
 bus Iaponiæ maximis vna est, quo nondum lux Euangelii pene-
 traui) appulit naus, quæ ex Philippinis tendebat in Hispaniam
 nouam, vel Mexicum, destituta malo, temone, aliisque necessa-
 riis instrumentis, ac demum tota præteritis tempestatibus con-
 quassata, rimisque fatiscens. Vix naus aduenerat, cū ilico Do-
 minus loci certiorē per litteras reddit Taicosamam, eamque
 illi offert mercibus opulenti refertam: Qui, ne tam opima præ-
 da vnguibus suis eriperetur, confestim vnum è primariis aulae suæ
 Præfectis, nomine Gemonogium, amandauit, qui nauem inspec-
 ret, & camerae Regiæ nomine omnes merces inuaderet: mos liqui-
 dem vetus Iaponum est, vt Domino loci tantū cedat nauium ligna.

Abiit Gemonogius, omnibusque in Tozza quæ imperata erant perfectis, cum præda ad Taicosamam eo temporis puncto rediit, quo Iacuinus deterrima quæque in Christianum nomē erat motus. Cumque Gemonogius, iam alter iniquitatis minister, nouis suspicionibus & falsis informationibus Christianorum causam ob nauis illius vectores grauaret, ac speciatim commemoraret, esse inter eos religiosos quosdam, qui, velut Principum Christianorum exploratores, legis suæ diuulgandæ causa aduenissent, factum est vt Rex, iam sponte incitatus, iram omnem effuderit in Christi fideles. Verum Pater cœlestis, benignus omnium, qui ob nomen suum affliguntur, protector, prospiciens impendentis persecutionis initia, diuina prouidentia sua, qua suauiter omnia disponit, constituit, vt sub illud tempus Iaponiæ Episcopus Meacum se conferret, vt præsentia sua solaretur illam Ecclesiam, & sacræ Confirmationis sacramēto aduersus omnes hostiles incursus comunirēt. Ac profectò nouum quoddam robur ac viuis fidei ardor in Christianorum pectoribus sensibilibiter postea apparuit, vt ex historiæ decursu liquebit. Talisque & tanta fuit Christianorum in dicto sacramento suscipiēdo religio; vt nec interdum nec noctu bono illi Prælato quietem indulserint: tanto numero ex variis longeque remotis partibus aduolabant: multumque operæ positum est, in cohibendo omnium ardore, ne vel minimus rumuiculus ad aures Regis vel intimorum eius perferretur. Atque hac de causa coactus est Episcopus primo quoque tempore aulam deserere. At non potuit dictus ardor ita comprimi, quia suboleret medico; qui quoque apud Taicosamam non conticuit. Atque hæc fuerunt tria primaria puncta, ex quibus præsens afflictio originem traxit, & ad octauum Decemb. vt sequenti capite dicemus, Meaci tandem in apertum erupit. Cuius rumor & fama Nangasachum delata non est, nisi ad diem eiusdem mensis vigesimum sextum, quo festum agitur D. Ioannis. Primus autem nuncius allatus est per litteras quorundam mercatorum Sacaiānorum gentilium, qui suos, quos vocant, Agentes in illo Emporio commonefaciebant, vt nauis Chinesis merces celeriter coemerent, quod admodum probabile esset insequenti anno non redituram. Regem enim grauitè commotum in Patres, & iam mandasse, vt omnibus nares auresque præciderentur, ac quotquot Meaci essent, è medio tollerentur, cæteri verò extra Meacum degentes Iaponia excederent. Literis autem his quia non aperte declarabatur, num nostris an Paribus Franciscanis (vtriusque enim Meaci debebant) Rex infestus esset; multos dies an xii &

suspensi hæsimus, orationibusq; & sanctis sacrificiis rem Deo cō-
mendauimus, vsque ad decimum quartum diem Ianuarii anni
nonagesimi septimi, quo à variis Christianis litteræ allatæ sunt,
quibus significabatur Partes Societatis decreto regio minimè
contineri. Sed nec sic animi nostrorum, qui Nangasachi dege-
bant, acquieuerunt, donec ab ipsis Patribus nostris Meacensibus
litteræ afferrentur ad diem Ianuarii septimum-decimum, ac
deinde aliæ recentiores à quodam fratre nostro in hanc rē data o-
pera a P. Organtino amandato, vt tanquam oculatus testis minu-
tè omnia, quæ accidissent, commemorare posset.

QVO TEMPORE QVO QVE MODO INITIVM
datum fuerit persecutioni.

CAPVT I.

CVM Episcopus ad septimum Decembris Ozaca discessisset, & iam sex milliaria nauigando in flumine quodam cō-
fecisset, coactus est in eius faucibus hærere, donec secundus
ventus afflaret. Sed mora diuturna nō fuit, nā postero die, qui sacer
erat immaculatæ conceptioni purissimæ Dei Matris, fauente
aura & mari vela fecit versus Nangasachum.

Ante hunc Episcopi discessum, P. Organtinus aliiq; de no-
stris Ozacam eius visendi sanctæque benedictione fruendi causa
profecti fuerant, & ideo Ozacæ remanserunt; vbi altera Con-
ceptionis eos conuenit Paulus Ochinda cognatus Ciunagondoni
trium regnorum Domini, retulitque P. Organtino, se audiuisse
à quodam medico, qui inuisebat quendam consanguineum suum
ægrum, quidnam lacinus regius medicus paulo antè Ciunagon-
dono narrasset. Christiani, aiebat ille, quemadmodum cognoui,
atque ipsi Patres magna libertate & licentia hoc tempore vtuntur
in propaganda sua lege, quod certè intolerabile est, & in magnum
præiudicium Iaponicorū Regnorum, quæ Diis Chami & Fatochi
consecrata sunt, cedit. Dum ergo omnem venor & capto occa-
sionem eos Regi nostro deferendi, vt seuerè eos castigaret,
heri omnino peropportuna se obtulit occasio, Regemque nulla
mora interposita de tota re certiorè reddidi. Erat, fateor, tūc qui-
dem multis implicatus negotiis, sic vt ad sermonē meū non nihil
cunctaretur, nec responsum daret: sed non dubitabo, secundò ei
eundem inculcare sermonem, & credo, pro meritis eos castigabit.
Verè tibi confirmo me toto pectore ab ista lege abhorretere.

Hoc colloquium fuit Iacuni, Paulo Ochindæ, vt dicebamus, à Medico enarratum. Qui medicus postea subiecit, plurimum se dolere, Iacuinum talia in Christianos moliri, se enim inter illos permultos habere amicos. Hac re cognita P. Organtinus ilico misit fratrem nostrum ad Iosephum Augustini fratrem tum Ozacæ agentem, rogatum, num Regi quippiam dictum esset de nostris: cumque responderet, nihil sibi constare, frater ei retulit quæ à Paulo Ochinda narrata erant P. Organtino. Et mox subiecit Dominus Iosephus, fieri posse, vt hæc acciderint: se enim superioribus diebus audiuisse ipsum Iacuinum dicentem, Dum perpenderet res fratris mei Augustini, vehementer dolere sibi, Ducem belli tanta virtute præditum, rebusque præclare gestis tam illustrem, quo tempore summis eum conueniebat à regia Maiestate affici præmiis, infelicissimos contra omnium expectationem habere successus: certò autem sibi constare, nullam aliam eius rei causam esse, quam quod per summam obstinationem nollet renunciare Christo, plurisque faceret Euangelium, quam Deos Iaponios; quorum vltice pœna factum sit, vt superiorum annorem omnium officia & beneficia iam à Rege pro nihilo habeantur.

Eodem die sub noctem Dominus Iosephus è propugnaculo reuersus venit ad ædes nostras; & dum, vt sit, colloquitur cum Patribus, ecce interuenit famulus Christianus Farimondoni Ozacensis Gubernatoris, indicatque Dominum suum mandasse cuidam è famulis, vt quæreret ædes Patrum, easque fida custodia muniret: paulo ante Regem sibi dixisse, se velle omnes è medio tollere. Ad hunc sermonem Iosephus lachrymas tenere non potuit, vidensque alia consilia quærenda, cœpit cum dira obtestatione compellere nostros, vt ante aduentum ministrorum Farimondoni domo excederent, & se in locum aliquem retrusum abderent, donec de voluntate Regis manifestiùs cõstaret. Domine (respondit P. Organtinus) desiderium nostrum & gloria nostra est, pro prædicatione doctrinæ Christi Saluatoris nostri qualeniscumque; contumeliã imo mortem ipsam sustinere, & ideo omni hora parati sumus ad mille mortes pro Domino, cui seruimus, & pro salute Christianorũ, quorũ causa ex tã remotis orbis partibus per tot discrimina rerum aduenimus, fortiter perferendas. An ergo existimas latebrarum beneficio defugiendam nunc mortem, quam Dominus noster per tam sanctam tamque gloriosam occasionem nobis offert? mortem, inquam, quæ paulo antè, à nobis tantopere desiderata, fugiebat? Verùm cum Iosephus vnã cum aliis

Christianis vehementius pergerent vrgere discessum nostrum, adderentque, si Ministri Farimondoni inueniant simul quatuor Patres, Regem, si id rescuerit, non nostris modò, sed etiam omnibus Christianis grauius succensurum, eo quòd hactenus existimarit in toto regno Meacensi vnum tantum Patrem iam ætate confectum inueniri; deinde Patres faciliè de crimine contumaciæ posse suggillari, quòd contra expressum edictum vixerint Ozacæ: His, inquam, rationibus nostri cõuicti, tandem cessere, & P. Organtinus cù P. Frãcisco Rodrighez in domum Augustini, P. verò Petrus Moregion cù P. Frãcisco Perez in domum Sachendoni secessit.

Dum autem P. Organtinus in ædibus Augustini commoratur, aduertit quendam è pueris honorariis domus esse consanguineum cuiusdam Musici, qui semper, vti gratissimus, assisteret Regi. Hunc ergo amandauit ad musicum, vt totius negotii summam expiscaretur. Abiit puer, & ex consanguineo cognouit verissima esse omnia quæ dicerentur: qui addidit, sibi quoque paulo antè à Rege idem dictum, occasionem autem fuisse huiusmodi: Hodie, inquebat Musicus, Tozza rediit Gemonogius cum Ciosugamo, Domino illius patriæ, & schedulam attulit mercium nauis. Inter cætera autem Gemonogius Regi retulit omnes illa nauis aduectos esse Christianos, & inter eos multos religiosos: reque hoc magis debere esse suspectam, quo pauciores merces, & plura arma aliæque instrumenta bellica deferret. (videtur autem id dixisse, vt hoc prætextu plures merces sibi vsurparet) Tum Tai-cosama ira & furore æstuans respondit, se iam dixisse, pessimi exempli rem esse, si legi Christianæ publicandæ locus detur in Iaponia: cumque prohibuerit omnem publicationem, tamen Falcegauam Patribus, qui è Philippinis aduenerant, eousque fauissè, vt & legem suam annuntiarint, & Ecclesiam etiam contra edictum suum fabricarint. Aderat tum præsens vnus è Falcegauæ filiis, Regis aulicus, nomine Vfsio, & ad purgandum Patrem suum dixit: Excellentia vestra rectè dicit. Et ideo Pater meus minimè ignarus hæc displicitura V. Excell. sæpius eos monuit, vt à prædicatione abstinerent. Sed quia admonitioni non paruèrunt, parens meus omnes eorum fautores annotauit. Non solùm, subiunxit Rex, Philippini Patres legem à me vetitam, sed alii quoque prædicarunt, & inter eos senex quidam, (indicabat P. Organtinum) qui, vt mihi narratur, sub specie curandorum quorundam morborum in hac aula, homines baptizat. Certum est, vtrosq; luituros pœnam suo sanguine: illos quoq; Nãgafachanos curabè

curabo agi in crucem. Aderat id temporis præstò Cicugendonus, qui cupidus mitigandi furorem regium, magno animo & humiliter dixit, Excellentia vestra iustas iræ causas habet, fateor; tamè hac vice etiam atque etiam rogo, vt benignitatem & clementiam suam erga Patres demonstrare velit, & vita eos donare. Quando sibi ita videtur, respondit Taicosama, tollam è midio tantùm quinque vel decem, reliquos, post præcisas nares & aures, vbi in carris per urbem tractis omnium ludibrio expositi fuerint, in suas regiones, vnde venerunt, amandabo. Deinde conuersus ad Vfoiũ dixit: Hac nocte simulatque in Orizonte apparuerit Luna, celerimè contende Meacũ, & mandata mea exequere. Hæc sunt quæ Musicus supra nominatus nostro puero honorario retulerat.

Cæterùm, vt rectiùs intelligatur institutum Regis, sciendũ est nostros, in partibus maximè Meacensium, præcipuam operã collocasse in conuertendis hominibus genere nobilibus: ijs enim ad Deum conuersis, facilè conuertuntur reliqui. Quod animaduertens Iacuinus, credidit nos hoc quasi stratagemate vt ad occupandam potiùs Iaponiam, quàm ad salutem animarum procurandam, & idcirco ex Europa in Iaponiam venisse. Nam, vt supra insinuauimus, immortalitatem animæ, inter alia falsa dogmata, habet loco somnij, impieque & absurdè credit, perinde hominum ac brutorum animas cum vita extinguì. Hac eadem suspitione nixus, quam auxerat iam olim, antequam exulare iuberemur, singulare studium Iusti Vcondoni in excitanda ad fidem nobilitate, idem inculcãrat in aures Regis; qui tamen tunc declarauit se nihili hanc accusationem facere. Vt autem peruenit in regnum Scimo aduersus regem Salsumanum, & animaduertit multos Dominos cum affectis suis factos Christianos, eosdemque magna inter se concordia deuinctos, & Patribus vehementer addictos: cœpit memoria reperere ea, quibus Iacuinus eius aures quondam opleuerat; & intelligere, quod tamen solum augurabatur, propagationem fidei incolumitati Imperij obfuturam. Atque hæc est vera causa auersionis, quam iam declarat, non autem vel legis Christianæ odium, vel Zelus erga idola: notum enim in vulgus est, quàm parui faciat Cami & Fotochi, vt idioma Iaponico appellantur; nihil quoque dubitat, alteram vitam, esse rem merè commentitiam, ac proinde leges eò spectantes nõ esse nisi hominum decreta, ad gubernationem regnorum excogitata, vt terrore suppliciorum alterius vitæ mortales, tanquã freno iniecto, a celeribus arceantur.

Merum Penamvero Taicosama tãdem se colligens, & perpedes,

nostra

nostra in Iapone commoratione salua permanfura Luſtanorum
 commercia: intelligens quoque, quàm ingenuè & ſincerè, remo-
 to omni ambitionis opumvè congerendarum ſtudio, res ſuas a-
 gerent, ac denique legatione P. Viſitatoris ab Indiæ Orientalis
 Prorege ſuperioribus annis ad ſe, tunc Quabacundonum, inſti-
 tuta, permotus nonnihil ſuam in nos indignationem tempera-
 vit, eoq̄e ampliùs nobiſcum diſſimulavit, quo cognovit nos mi-
 nus in publicum prodire, minoreq̄e libertate Euangelium præ-
 dicare, atque ita rationem aliquam ſui Ediçti habere.

Poſtea autem videns paulatim & alios religioſos ex Philippi-
 nis nomine ſpecioſo Legatorum aduolare, & ſic in Iaponia ad
 diſſeminandam legem à ſe vetitam permanere: ac præterea cer-
 tior factus à Iaponiis negotiationes ſuas in Manila exercentibus,
 Hiſpanos hoc ſeculo noua regna ſibi ſubieciffe, priſtinam ſuſpi-
 cionem renouare cœpit de Patribus, quaſi iſthuc veniſſent, vt
 tandem totam Iaponiam in ſuam redigerent poteſtatem.

Iam, vt redeamus, vnde diſceſſimus, cùm puer honorarius P.
 Organtino ſententiam Regis narraſſet, multis Chriſtianiſ, qui
 præſtò erant, viſum fuit, Patribus quærendas latebras, & Taico-
 ſamæ Miniſtris, ſi veniant, reſpondendum, eos Nangafachum cū
 Epiſcopo profectos. Sed P. Organtinus clarè exponens ſuam
 ſententiam: Quod, inquit, ad alios Patres attinet, ſequantur con-
 ſiliū, quod placuerit; ego quid affectæ huic meæ çtati conueniat
 probè noui. Viginti & ampliùs annos Chriſtianitatem harū par-
 tium Meaceniſum vtouneque foueo & ſuſtento, & nunc, cùm tem-
 pus eſt in publicum prodeundi, viliter conijciam me in latebram?
 cùm ſumma incumbit neceſſitas me meoſque derelinquam? Ab-
 ſit à me; ſic enim nec diuino honori, neç vinculo quo Societati
 ſum obſtriçtus, vſquam ſatiſfecero. Quocirca Deo propitio eras
 ſummo diluculo me do in viam Meacum verſus, vt in crucè agar,
 vel certè vt naribus auribuſq; mutiler, aut certè, vt mecū, tâquã
 cum Euãgelij prædicatore, id agarur, quod iſs collibitum fuerit.
 Hæc audiens P. Rodriguez, certum ſibi fixumque eſſe ſubiecit, ſe
 comitari Patrem, & eandem periculi aleam ſubire. Mirati ſunt
 circumſtantes tantam virtutem; religioſorum pectorum pro-
 priam, & propoſitum collaudarunt: atque ita vterque Patrum in-
 greſſus eſt conclaue quoddam, in quo cum multis nobilibus mu-
 lieribus agebat Domina Juſta coniunx Auguſtini, ante annos cõ-
 plures à P. Organtino ſalutaribus aquis tinçta. Quæ vt intellexit
 Patrem venire cauſa extremum precandi vale, & ad mortè Mea-
 cum properandi, ſic repente indoluit, vt ne verbulum quidè, voce

lacrymis

lachrymis & singultu interclusa, effari potuerit. At pater contra
 tendere nullum hinc esse iusto dolori locum, & vti conueniebat,
 oratione caritatis plena eam cum sociis in omnes futuros euen-
 tus animare institit. Vidisses hinc bonos illos Christianos, alios ex
 vehementi amore in Patrem tam antiquum vestes eius contre-
 ctare, alios vultu mœrorem, quo eorum pectus oppressum erat,
 exprimere: alios dolorem intimis animi sensibus inclusum cre-
 bro gemitu prodere. Nec deerant, qui animosiores reliquis se co-
 mites Patri offerrent, & vt apparebat, ex corde dicebant, *Eamus*
& nos, & moriamur cum illo. Rebus omnibus in hac domo per-
 actis, Pater rediit ad domum nostram, & confestim curauit aduo-
 cari duos alios Patres, qui erant in ædibus Sachendoni: quibus
 cum paucis verbis exposuisset, quid intellexisset, quidque apud
 animum suum constituisset, vtrumque magna amoris signifi-
 catione complexus, postera luce, hoc est nono Nouemb. iter Mea-
 cense cum P. Rodriguez comitante fratre nostro Paulo Amacu-
 sa, aliisque Christianis, ingressus est. Fidelibus, qui Ozacæ degunt,
 hoc consilium partim magnum conciliauit mœrorem, dum vi-
 dent se destitui Patre sine spe vlla amplius eum videndi, partim
 etiam attulit gaudium, dum sibi persuadent Dominum nostrum
 hac via aditum sibi patefacturum ad illustriorem coronam, qua-
 lem solet generosis suis militibus pro sua diuina voluntate im-
 partiri. Ceteri duo Patres cum fratre Paulo Michi, aliique non-
 nulli Christiani, qui remanserant Ozacæ, confessione generali se
 ad idem compararunt, simulque rationem modumque præscri-
 pserunt, quemadmodum Ecclesiæ ornamenta supellexque dome-
 stica in tuto esse possint. Dum hæc agitantur, ecce nouus nuncius
 affertur, iram furoremque regis in solos Patres Franciscanos cõ-
 uersum. Sub noctem verò eodem die præterea cognouimus Fari-
 mondi ministros venisse quidem ad dictorum Patrum ædes, sed
 vnum tantum inuenisse, nomine Martinum de Ascensione, qui
 hoc ipso anno è Philippinis aduenerat. Annotarunt igitur huius
 Martini nomen, & alterius cuiusdam Christiani, qui inseruiebat
 sacris Missæ, ac præterea duorum puerorum: relicta autem ibidem
 custodia, venere ad nostrum diuerforium, quibus obuiam proces-
 sit Christianus quidam, nomine Andreas Ongasauara, cum aliis
 quibusdam, affirmans ædes illas esse suas; etiamsi certa quædam
 earum cubicula adsignasset P. Ioanni Rodriguez, suæ Excellen-
 tiæ interpreti, in quibus commoratus fuisset Episcopus, cum per
 Ozacam iter haberet; nunc autem non esse ibi nisi tres, nempe
 fratrem illum Paulum Michi, alium, qui inseruieret Missæ, & ter-

ium, qui rem domesticam curaret; Duos reliquos Patres, qui ibi erant, non nominavit, licet ante ministrorum adventum obnixè rogassent Andream eiusque socios, ut liceret ipsis comparere, tamque fortunatam cum reliquis aleam periclitari: si enim, inquebant, constitutum est apud Taicosamam vita nos exuere; frustra cogitamus de latebris. Adiungebant in hunc finem se relictos à P. Organtino. Verùm dicti Christiani nullum his precibus dedere locum. vnde & tribus tantum nominatis dimiserunt ministros Gubernatoris; qui in digressu mandarunt vicinis, ut illas ædes custodirent.

Noctu deinde ad domum nostram venit Sachendonus cum quodam Domino Christiano, aliisque duobus, qui binos adduxerant equos cum obfirmato animo per vim abducendi utrumque Patrem, & deportandi Sacium, novem passuum millibus Ozaca distitum, donec furor defervisset: cumque in re tam graui non satis suis famulis considerent, ipsi in comitatu Partum esse deieuerant. Hic vehementer resistere nostri, & allegare, perferre ignominiam pro Christo, non esse aliud, quam sempiternam venari gloriam: se non alia de causa patrio excessisse solo, quã ut in simili causa occumberent; adhuc, si Regi certum foret, nos debere in eius manus venire, nullum humanæ arti superesse effugium: Quocirca domo illa exire, non fore aliud, quam in discrimen capitis conijcere, nisi modò qui eos recepissent, sed etiam qui in procuranda fuga operam suam collocassent.

Hoc responso sic commoti sunt supradicti Domini; ut diuini honoris zelo accensi, promiserint se nulla re à fide, quam suæ diuinæ Maiestati deberent, & ab officiis Christiani hominis præstandis, recessuros: nequaquam tamen se permissuros, ut Patres ibi manerent, quandoquidem tota persecutio videretur conuersa in Patres Franciscanos: nec mora nostrorum in domo illa ad aliud valeret, quam ad augendam Regis indignationem in omnes Patres, omnesque totius Iaponiæ Christianos. Quare neque rectæ rationi consentaneum esse, propter particulare bonum paucorum, in apertum periculum conijcere omnes. Denique rationibus adiungentes preces, coegerunt Patres in suam descendere sententiam, sed ea conditione, ut quando certò constaret Taicosamam causa Euangelij Patres è medio tollere, ipsi quoque, ubicunque locorum essent, prodire in publicum possent & morti se offerre. Itaque exemplo B. Pauli, qui in te non dissimili Damasci permisit se à fratribus in sporta demitti per muros, tandem domo egressi, equos ascenderunt, comitantibus illis Dominis, qui iter illud pe-

ditis,

ditas, vestibus, quæ pallij loco sunt Iaponiis; breuiariisque in humeros reiectis, ingredi voluere Sacaium vsque: vnde post dies aliquot Ozacam reuerterunt.

DE IIS, QUÆ HOC TEMPORE TAM MEACI,
QUAM FVSCIME ACCIDERVNT.

CAPVT III.

P. Organtinus simulatque ex puero honorario Farimondoni cognouit mandatum Domini ipsius, Christianum quendam dedita opera amandauit Meacum, vt duos fratres nostros in illa Residentia degentes redderet certiores: cumque postero die, qui erat nonus Decembris, sub meridiem illuc peruenisset, peracerbum hunc nuntium eis attulit: verum illi pro iucundissimo exceperunt, seque mutuo animantes in omnes futuros casus se communierunt, atque idem Iusto Vcundono aliisque quibusdam Christianis significarunt; qui ilico ad ædes nostras aduolarunt, vt vnâ cum fratribus tam honorificam mortem præstolarentur. Ac breui temporis spacio horum numerus accreuit. nã quàm primùm rumor inter Christianos percrebuit, mutuis exhortationibus accensi magna celeritate ad nos accurere.

Interea quidam è nostris fratribus spiritu caritatis in proximum, cuius damnum plus eum premebat quàm propriũ, impulsus, prospiciensque in huiusmodi casibus multa arcana prodi per scripta, & ideo posse multorum nobilium baptizatorum nomina patefieri, si ministri iustitiæ in domo literas aliquas reperissent, curauit diligenter omnes, quotquot inueniri poterant, ad nostros ab externis scriptas, quæri & comburi. Paulo post nostri cognouerunt Gibonoscium vnum ex Aulæ gubernatoribus & administratorem Meaci, dicti, inferioris, vbi nostra est Residentia, custodes misisse ad obsidendam domum Patrum Franciscanorum, qui etiam in Meaco inferiore habitabant.

Dum hæc aguntur Meaci eodem die, qui fuit nonus Decembris, appellit P. Organtinus, cumque tribus milliaribus tantum distaret Meaco, ex Christianorum consilio præmittit Paulum Amaculam exploraturũ, quo loco res essent. Paulus colloquio habito cum diuersis Christianis redit ad Patrem, eodem loco vbi eũ dereliquerat expectantem; commemorat, quid intellexerit, nempe iram Regis omnem potius in Franciscanos Patres quàm in nostros directam: itaque consultum fore, vt Reuerentia sua inibi nonnihil cunctetur, donec magis liqueat rei exitus.

Atque hinc rursus Christiani renouare cœperunt & preces & rationes, vt Pater ibi hereret, non modò ob causam allatam, sed quia considerare deberet, quantum ipsi eius opera in tali aduersitate indigerent, atque ita varia media & opportunitates proponebant, quibus delitescere posset. At bonus Pater, qui nihil minus quam vitæ desiderio ardebat, omnes reiecit, dicens: Vel hæc noua tragœdia prociditur in caput nostrum, vel non: Si nō, quid me potest abstertere, quò minus in apertum prodeam? Si verò in nos cuditur, si nos ad necem designat, an decet vt me abdā, vt velut mercenarius fugiam? longè sanè id abest à meo desiderio, quod non est aliud, quam ex pastoris Euangelici officio animam meam pro ouibus Christi ad gloriam Dei ponere. Deinde, si Rex omnino me quærit ad necem, quæ potest tam retrusa esse cauerna in tota Iaponia, in qua non à rabie Taicosamæ inueniar? non ignoro hæc consilia vestra proficisci ex singulari caritatis affectu, quo in me flagratis; sed ideo satis mihi est, gratias magnas agere pro optima in me voluntate. Adiunxit & alias rationes, quibus probabat, iam aduenisse tempus, quo conueniret ad Dei gloriā, legis nostræ sanctissimæ honorem, & Reipub. Christianæ salutē; Patres tandem vexillum Christi expromere, & pro prædicatoribus doctrinæ de cœlo in terram allatæ se palam ostentare: nec debere se ad hoc instituto aut vano vlllo metu aut angustia retardari, cum hoc desiderum diuinæ Maiestati sit acceptissimum. Atque hac ratione P. Organtinus dictorum Christianorum animis exemit omnem cogitationem redimendi vitam suam, si fortè daretur occasio: quoniam id non esset aliud, quam defugere martyrium, quod Dominus Deus noster pro summo beneficio illi offerret. Id nihilominus inter eos conuenit: non debere ipsum prius prodire in publicum, aut aliud quippiam palam moliri, quam de Regis voluntate certò & exploratè constaret: atque hac moderatione Christiani fuere contenti.

Eodem die Meacum aduenit Vfoius à Rege missus, vt nomina eorum Christianorum, qui Patribus Franciscanis fauerent, annotaret: nullaque mora interposita inquisitionē instituit, & omnium Christianorum, quotquot Meaci erant, nomina descripsit: Quorum primus fuit Iustus Vcundonus, qui nunc ibi sedem suam habet. Hoc perfecto, animaduertēs ædibus dictorum Patrum adhibitos custodes à Gibonoscio, & non nostris: adiit ipse Gibonoscium, ei que dixit: Si custodes attributi sunt illis Patribus, ideo quòd diuulgent legem suam; attribuantur & Patribus Societatis; quia eiusdem culpæ rei sunt: atque vt facilius id homini persuaderet,

deret, nomina quorundam principum virorum edidit, qui à nostris essent baptizati; affirmavitque nostros in prædicandi baptizandique officio longè esse diligentiores, quàm Patres Philippinos. Duabus autem de causis Vñioius hanc rem vsit: Prima erat, ut si in nostris aliqua culpa hæreret, minor appareret culpa (si modò culpa vlla erat) Patrum Franciscanorum. Altera erat, quia cum pater eius, protector eorum esset, videbat in magnum suum dedecus cessurum, si illi ob noxam aliquam castigarentur, quæ nullo modo in nostris castigata esset. Obrulit insuper illi omnium Christianorum catalogum; postulavitque ut omnibus custodes attribuerentur, ne Rex suæ incuriæ adscriberet, si fortè quis odoratus scriptorum nominum causam fuga elaberetur. Diuina certè prouidentia factum est, ut Vñioius prius nomina Christianorum in album referret, quàm Gibonoscium certiorum redderet: nam, cum ipse esset Meacensis gubernator, ægre tulit, Vñioium, se non communito, implicare se suæ gubernationi, eoque amplius, quòd ipso esset inferior: itaque homini vehementer succensuit, utpote, quia res attingebat jurisdictionem. Itaque omnibus modis eius acta rescindere conatus est, ac pro imperio illi respondit: Nescis profus, quid loquere; multo autem minùs intelligis voluntatem Regis: nec enim Regi in mentem venit omnes Christianos trucidare; hoc enim esset ingentem hominum multitudinem è medio tollere. An tu certò cognoscere potes, qui sint Christiani, necne? tam multi enim hoc tempore occultè sunt Christiani, ut nec ego sciam, num tu sis Christianus, nec tu scias, num ego sim: itaque vide ne rem tam absurdam prosequare. Neque hìc quieuit Gibonoscius, sed longiùs progressus subiecit: Et cur quæso in Catalogum tuum retulisti nomen huius? Iusti scilicet, qui erat primus omnium: num res noua est, illum esse Christianum? an latet nos, nondum decèniū elapsū, cum Rex ipse Facatæ illi mādari iussit, ut eiuraret baptismum, & quoniam non paruit, voluit illi vitam adimere, nisi propter officia varia Regi olim præstita vitam impetrasset, atque ideo tantum status eius in fiscum redactus est? Præterea, nonne constat Regem sæpius eum in signum benevolentiæ admisisse in suam conspectum? Quid ergo noui adferes Regi, si nunties Iustum esse Christianum? Certè nunquam rem hanc tolerabo, nunquam subscribam tali consilio. Ædibus Patrum custodes assignare non conuenit, quia sunt ædes interpretis suæ Excellentiæ, nunc agentis Nangasachi. Fateor, respondit Vñioius, ædes esse illius interpretis, sed semper in iisdem degunt alii Patres, qui diuulgant

suam legem, atque ideo illis idem fieri debet, quod Franciscanorum ædibus. Verùm non defuerunt Gibonosci multa, quæ in fauorem nostrum cõtrà obiectaret, & ideo finem dicendi faciens, clarè ei indicauit, quandoquidem Taicosama sibi gubernatione vrbis Meacensis & iustitiæ huius executionem commisisset, abiret vias suas. Scio enim, inquit, & probè intelligo, quid factò opus sit. His verbis auditis, nullo responso dato, Vfiõius totus confusus & pudefactus domum abiit.

Insequenti die, qui fuit decimus Decembris, Gibonoscius, accuratiùs & animo minùs obstinato expendens rem totam, existimauit custodes quoque attribuendos domui nostræ, non tam pro iustitia, quàm pro ceremonia: licet enim præterito die de ea re arguisset Vfiõium, declarando Regis mentè; tamen ne suspectus videri posset in causa nostra, putauit ita faciendum. eam ob rem quendam nepotem sui Vicarii misit ad domum nostram, rogatù, quis in ea domo habitaret, & cuius curæ subiecta esset? Aduentanti prodit obuiam vnus. Ego hïc cum alio quodam (is erat frater noster curam domus gerens) habito, quæ queris? Voca, respõdit ille, socium tuum: volo enim illi loqui. Venit frater; & hilarè vultu, vt solet; illum salutauit. Tum iuuenis: Dominus, inquit, Vicarius ex mandato Gibonoscii iussit custodes huic domui apponi. Verùm quia vultum hominis fidi præ te fers, qui me non sis fraudaturus, non videtur mihi opus externis custodibus: tantùm mandabo vicinis, vt eius curam habeant. Descripto autem fratris nostri sociique nomine, digressus impetauit vicinis, vt hanc domum custodirent. Morabantur in ea quinque de nostris; sed, Deo ita volente, vnus tantùm ex iis in scriptum relatus est. Nam quidam diuerterat in ædes vicinas: vbi, dum cum quibusdam nobilibus Christianis ardentè disputat de martyrio, eosque dissolutis eorum in hoc argumento quæstionibus ad tam illustre certamen fortiores reddit, Deo omnium rerum prouidore ita disponente, in Catalogum militum Christi relatus non est. Alii item tres, tunc fortuitò aliis distenti negotiis, corona martyrii exclusi sunt. At vbi didicerunt duos antè nominatos in album relatos, non parum indolere, quòd tanta felicitate excidissent: ac vnus quidem sancta quadam inuidia stimulatus pro omnibus à P. Organtino postulauit, num expediret sponte adire gubernatorem, & nomen suum prodere. Et respondit Pater, patienter expectarent. causam enim, qua Rex moueretur ad hanc executionem, adhuc esse incertam & dubiam. Si autem res verteretur in confessione fidei facienda, non ipsos modò, sed vnumquemque certatim ad brauium

uium coronæ in stadio decursurum. At si ratione nauis *Torzanæ* hæc tragœdia excitata foret, maturiore consideratione opus futurum: cui responso dicti fratres acquieuerunt.

Vicini, vt mandato Vicarii facerent satis, custodes domui nostræ adhibuere: verum sicut languidè illa custodia erat imperata, ita seruata est languidiùs: nam cum interdium vnum alterumve tantum, noctu verò paulo plures gladio & hasta armatos excubitores adhiberent, placidissimè tamen cum nostris egerunt.

Rex hoc ipso die cum ageret *Fuscimi*, eique præsidè esset *Giboscus* & *Gemonogius*, ambo *Meacenses* gubernatores, (superioris partis alter, alter inferioris) *Fascegaua* quoque cum filio *Vfioio*, aliique permulti, cœpit inuehi in vtrumque gubernatorem ob nimiam licentiam in annuncianda lege Christiana, baptizandisque multis hominibus contra edictum suum à Patribus *Philippinis* & nostris vsurpatam. Ipsi verò, vt se purgarent, & exemplo vindicarent se contra *Fascegauam* & *Vfioium*, qui Regi inculcarant à nostris magnam hominum turbam sacræ aquis expiatam, responderunt, id verum quidem esse de Patribus *Franciscanis*, sed non de Patribus *Societatis*: se, quoniam libertas tanta eis videretur insolita, dictos *Franciscanos* commonefecisse, licet frustra: eos respondisse per *Fascegauam* facultatem prædicandi à sua Excellentia se impetrasse: itaque cum ille patrocinium illorum suscepisset, sibi quoque visum fuisse hoc probabile, atque ita totum onus in *Fascegauam* transtulisse. Quod autem ad Patres *Societatis* attinet, aiebant, se certò scire, nihil eos contra suæ Excellentie edictum molitos. Studiose quidem sæpenumero se in illos inquisiuisse, sed nihil admodumprehendisse. In huius rei testimonium (licet esset falsum) tantumque purgandi causa prolarum) *Gibonoscus* produxit epistolam à *Tarazauandono* *Gubernatore Nagasachano* missam, in qua scribebat Patres *Societatis* in illis partibus in propaganda sua fide esse admodum parcos & quietos. Quæ epistola audita, ostendit se nihil habere contra Patres in iis regionibus degentes, credebatque *P. Organtinum* esse, qui, vt *Fascegaua* & *Vfioius* affirmabant, contra legem suam deliquisset, & *Tarazauondonus* idem in dicta epistola innuebat his verbis: Quod ad me, inquit, atinet, omnem operam impendo, ne *Euangelii* cursus suum habeat processum. Vos autem cura ista vacui cursum illius non inhibetis. Verum *Gubernatores*, hoc postremum dictum, quod erat contra ipsos, non probarunt: probarunt autem, quod faciebat pro ipsis: atque ita nos culpa omni liberando, omnem culpam (impie vocantes culpam, studium sanctum disseminandi diuinum

Euangelium) in humeros Patrum Franciscanorum reiecere tum sui, vt dicebamus, tuendi, Falscegauamque & Vsioum accusandi causa, tum quia in accusationem dictorum Patrum coniurarāt, vt è Iaponia pellerentur.

Causa autem hanc epistolam scribendī Tarazuondōno hæc fuit: Superiori anno, cum versaretur in aula, & intelligeret Patres Franciscanos libere prædicare & baptizare, visum erat ei ea de re commonefaciendum Regem; maximè, quòd iam quidam parati essent ad eos accusandos; quæ res nō poterat nō in damniū quoq; nostrū cedere. Et ideo ex amore, quò nos prosequitur, conatus est periculum nobis impendens auertere; & primū admonuit ipsos Patres, viderent, quid agerent: deinde videns se nihil effecisse, dictam epistolā dedit ad Gibonosium, vt data occasione is eam legeret Regi. Et ideo ea oblata Regi quoque nunc prælegit.

Deinde vndecimo Decemb. hoc est, die sequenti, Rex, cum disteretur in spectandis sui palatii ædificiis, aduocauit Gibonosium, eique mandauit, vt morte multaret omnes Patres; qui respondit se promptè imperata facturum, & sic recessit.

Tunc Iaponio cuidam, qui præstō aderat, in mentem venit, auiam quandam suam Christianam, nomine Mariam, huius rei reddere certiore; veritus, ne illa etiam è mediò tolleretur, (gentiles enim nullum discrimen faciunt inter Patres & Christianos, sed quemque Christianum appellant Patrem) atque ita Fuscimo, vbi ipse erat, Meacum, vbi illa degebat, trium millium interuallo disiunctum, hanc exarauit epistolam.

Hodie, dum ædificia sua spectaret, Rex magno furore imperauit, vt Patres omnes, nullo excepto, interimerentur. Miseret me tui, quæ Christiana es, & idcirco volui tibi id hac epistola patefacere. Mulier fortis hoc nuncio nihil turbata est, sed hilari vultu Deo gratias egit, animòque inuictò se ad tam illustrem coronam comparauit: ac vestes etiam quasdam, vnà cum filiola adoptiua deceni, nomine Gratia, (cui, ceu pia mater, omnia bona optabat) seposuit, quibus decenter indui posset, si quando agenda esset in crucem. Et certè illa non modò ea in re animi sui robur demonstrauit, sed etià studiose procurauit, vt desiderio effectus responderet. nam Christianis quibusdā ibi præsentibus dixit hæc verba: Ego sum parata mori pro sancta nostra fide: verum quia femina sum, (quæ à natura timidior est) haud scio, num animū sim, aspectu nudæ crucis, abiectura; quare vos obnixè obtestor, ne lapsum talem in me toleretis, sed etiam renitentem vi pertraharis ad carnifices, vt cum reliquis martyrum hac vita excedam.

Eadem

Eadem M A R I A deinde periculum factura, num desiderium filiolarum Gratia, quæ optabat eandem subire aleam, esset solidum, & non puerilis potius ardor: dixit ei, se velle ipsam amandare ad suum Patrem, (qui tunc in alia quadam vrbe degebat) vt extra omne periculum esset. Illa autem vberrimè cœpit lacrymari, dicens: Quid hoc est? nonne ego sum baptizata? Certè si Christiani omnes moriuntur, egone velim viuere? Ex quo responso Maria non solum cognouit Gratiæ constantiam, sed summam quoque percepit consolationem. Ac certè cum paulo post à suo Patre reuocaretur, nunquam a Maria diuelli potuit. Tantum cœlestis gratia efficit in animo etiam tenero, quando semel illum occupauit.

Fortè aderat Paulus Amacusa, cum hæ litteræ traderentur. iisq; acceptis adiit alium quendam fratrem nostrum, hunc vt diximus colloquium instituētem de martyrio cum quibusdam nobilibus, eiq; remotis arbitris, in aurem dixit, quæ noua Fuscimo allata essent, ea nobilibus illis patefaceret, si putaret eos non conturbandos; sin secus, taceret. Tum ille: Mihi hæc cura incumbat: nam ita sensim rem instillabo illis, vt timori nullus sit futurus locus; nec restinguam ardorē sponte ardentium, sed potius adaugebo. Paulus verò abiens reuertit ad Patres, qui in alia quadam domo versabantur, eisq; eadem nunciauit. Quo facto, amplexus Patres fratresque non sine omnium lacrymis, abiit ad ædes nostras, quibus excubitores erant attributi: nec aliud ibi expectabatur, quam vt lixtores aduolarent, & omnes ad necem raperentur. Interea P. Organtinus de omnibus certiores reddendum putauit P. Viceprovincialem, cui scripsit in hunc modum: Epistola, quam ad R. V. nunc transmittimus, magnum & generale gaudiū, tum pro ipsa, tum pro Reuerendissimo Episcopo, tum pro omnibus Societatis hominibus denunciat. Heri sub noctem Fuscimo venerunt litteræ ad Mariam de Ciuan, a quodam eius nepote scriptæ, in quibus habebatur, illo ipso die Gibonoscio à Rege mandatum, vt omnes Patres interficeret. Paulus Amacusa insolita quadam lætitia exultans hoc nuncio cognito ingressus ædes nostras dixit: Tandem Patres & Fratres carissimi tēpus illuxit profundēdi sanguinē pro illo Domino, qui amore nostri profudit suū. Quo audito, magna consolatione cœpimus interioris hominis præparationi attēdere. Quoad exteriorē verò, exemimus ex arcis certas tunicas, pallia, & lineas vestes cū stolis, vt cum hoc habitu in theatrū, velut germani Societatis filii, & veri Christi serui, ac diuinæ legis prædicatores prodiremus. Tantaq; omnes incessit lætitia à Domino cōmunicata, vt verbis eā nequeam exprimerē. Ac sanè

agnoscimus hunc vnum esse effectum gratiæ, quã continuis orationibus & sacrificiis, quæ P. N. Generalis & R. V. hoc tẽpore in diuinæ Majestatis gloriam pro hac prouincia fieri curauit, impetrauimus. Multo tute[m] maior ad hoc gaudium nostrum facta est accessio, dum animaduertimus, omnes hos quoq; Christianos, tã paruos quã magnos paratos ad nos imitandos, & ponendã vitã pro illo, qui sua posita redemit omnes. Id modò verebamur (quod alii quidam dicuntabant), ne apud Deum indigni palma tam gloriosa haberemur. Omnes autem excelluit verus ille athleta Christi Iustus Vcondonus: Aderant quoq; ibi alii generosi equites, vt filii Genofoin, qui est vnus è quatuor aulae praefectis; & minimus filius, nomine Constantinus, hucusque à nobis non discessit. Alii praterea, & inter eos multi nobiles, continenter ad nos mittunt epistolas & nuncios, promittentes se promptos ad succurrendum nobis, vti Patribus & Magistris tuis, quando opus erit. Magnum huius festoris in istis neophytis partim attribuimus sancto Sacramento Chrismatis, quo paucis antè diebus a Reuerendissimo Episcopo sunt consignati. Non possum hinc sileptio pratermittere petitionẽ Iacobi & Ioannis, qui opellã suam praestant nobis inferuendo sacris. Hi enim quia firmiter decreuerunt idẽ nobiscũ vitẽ discrimẽ adire, petierunt à me in Societate nostrã prius admitti: Quibus respõdi, si contingeret eos mecũ occumbere, sortẽ eorum fore felicissimã: si non, me cum R. V. de illorum desiderio acturum. Hæc est summa epistolæ P. Organtini.

In regno Giamaeo, quod vnius diei intervallo abest Meaco, vrbs Nara, in his regionibus percelebris, ob sectas diabolicas, quæ in ea florent. Ad huius vrbis Academiam mandato P. Viceprovincialis missus est è fratribus nostris Vincentius, vnus ex optimis concionatoribus & interpretibus huius prouinciæ, vt pleniorẽ ibi hauriret gentilitiorum errorum notitiam, ac deinde de omnibus concionatores nostros accuratius informaret, atque ita facilius mendaciũ magistrum omnes redarguerent. Dum verò in hoc studium incumbit, ecce affertur ad eum epistola, qua à fratre nostro quodam certior fit, si cum ceteris Patribus velit esse particeps martyrii, primo quoque tempore aduolet. Hoc nuncio cognito Vincentius licet a natura pusilli & angusti animi, mox sese collegit, ac nulla mora interposita omnia sua ita componit, vt prima luce sequentis diei praestò esse posset Hospes id videns, qui magnò cum amore, complectebatur, omnibus modis nititur ei persuadere, ne Meacũ antè se conferat, quã exitum cognorit tragædiæ: temeritatis quippe magnæ esse se in fauces mortis immit-

immittere, quando facilè declinari possunt.

Frater gratias homini egit, pro singulari in se amoris affectu: eumque docuit, mori pro lege Christiana, quam annunciaret, nō modò non sibi vllum afferre fastidium, sed voluptatem animi tātam, vt beatum se reputaret, si pro ea sanguinem profundere possit: quoque notior esset sua professio, hoc maiorem se meriturum ignominiam, si omnes alii de Societate cum palma martyrii hac vita excederent, ipse verò solus in vita superesset, & alicubi delitesceret. Atque ideo, si Rex prædicatores Euangelicos morte afficeret, se meritò debere esse primum. Denique hospes, vidēs cum tam constantem in suo proposito, equū cū aliquot sociis, qui comitarentur, illi attribuit. Discessit itaq; summo manè, cū animo tam confirmato pro Christo vitam profundendi, vt quotquot in itinere milites occurrerent, eos sui capiēdi causa extimaret emisos. Denique cū ad villam Meaco proximam peruenisset, post ætas mille gratias, socios cum equo ad hospitem remisit: iter deinde suum persecutus sub vesperam duodecimi Decembris attigit Meacum, cumque rectā per medios excubitores tēdere vellet ad domum nostram, ab amicis impeditus est, & quasi vi deductus in ædes, in quibus degebat P. Organtinus.

Hoc eodem die nunciarum est Patribus Franciscanis, Regem in ipsos mortis dictasse sententiam: qui eo puncto temporis præclare demonstrarunt, quantos in sanctæ religionis schola progressus fecissent: neque enim solū non mœsto animo hunc funestum nuncium exceperunt, sed ingenti gaudio cum quibusdam aliis Christianis ad mortem se compararunt. Quod melius intelligeretur ex parte vna litterarum, quas Pater F. Petrus Baptista, Franciscanorum Commissarius Meaco, dedit ad P. F. Augustinum agētem Nangasachi.

Circundati sumus, inquit, intus & foris custodibus, & sententia mortis in Christianos nostros lata est: & ideo nomina eorum annotata sunt. Primo die, quo custodes nobis attributi sunt, confessi sunt de peccatis: sic vt totam noctem frater Franciscus & ego in audiendis confessionibus consumpsimus: nam ex primario quodam Christiano cognoueramus nos omnes postero die vita priuandos. Ante ortam lucem dixi sacrum Missæ, & communionem fratribus aliisque quinquaginta Christianis porrexī: arbitratus eam esse extremam: deinde omnes nos preparauimus, accepta in manus cruce, ad ponendā vitam pro Christo. Eo die ante prandium, multi Iaponii aduenēre, & per totam domum discurrere, & post eos quidam Gibonosci Gubernatoris

Meacensis Substitutus, educens secum Leonem, Paulum, Thomā, Venturam, & Gabrielem, nostros prædicatores, eosque domi suæ detinuit. Ignoro, quis exitus rei sit futurus. Aiunt, quòd vel trucidabit nos, vel remittet ad Philippinas. Sed nos, gratia diuina adjuuante, paratiores sumus ad vitam deserendam pro Christo, quā ad repedandum in Philippinas, etsi ego tanto bono dignus non sim. Frater noster F. Martinus eiusdem est animi & spiritus. Sit Deus benedictus.

QUOMODO REX DECLARAVIT IN SENTENTIA CONTRA PATRES LATA, NON COMPREHENDI PATRES SOCIETATIS.

CAPUT III.

DVM nostri cum cæteris Christianis in singulas horas præstolantur ministros iustitiæ, ipsamque mortem: Dominus noster arcano suo consilio immisit in cor Gibonoscii efficacis desiderium liberandi Societatis homines, eorumque discipulos: & ideo sponte, a nemine nostrorum aliorumve impulsus, ad duodecimum Decembris diem Regi locutus est in hanc sententiam.

Hæc Excellentia V. mihi mandauit, vt de medio tollerem omnes Patres: nunc aueo cognoscere, quos nomine Patrum comprehendat, num illos quoque qui cum naui Lusitanorum aduenere; & si placet, rationem quoque noxæ ab iis commissæ publicædam præscribat. Respondit Rex: Nescis tu, ab illis hominibus, qui cum naue Tozzana appulere, Hispaniæ subjugatum esse Mexicū & Philippinas? Iam, vt eadem via & ratione Iaponiam in suam redigant ditionem, præmisere hos suos religiosos, ad explorandas hæc regiones, & deuinciendos sibi per prædicationem populos, deinde secuturi cum ingenti & valida classe, vt per antea subornatos sequaces Christianos aperto Marte omnia regna inuadant. Decem iam anni exacti sunt, quòd legem illam prohibuerim; & illi de Societate meo edicto parent, vnde ergo hi noui homines prodeunt, & prædicare audent, quod nolo, & statum Iaponiæ euertere & labefactare? nunquid hoc patiar? Respondit Gibonoscius, iustas esse suæ Excellentiæ rationes, ac verum esse, quod de Societatis Patribus dixisset: addens præterea, ex industria, alia quædam, quæ facerent ad mitigandum Regis animum in Societatem. Quoniam igitur Taicosama tunc aperte

demonstrauit, se nulla re offensum à Societate, mox subiunxit: Quia interpres noster (is est, vt diximus, P. Ioannes Rodrighez) nouo hoc nuncio fuerit commotus, ex nostra parte celeri nauigio cures ei significari, vt cura omni solutus sit; & seni illi, qui Meaci degit, vt sit animo tranquillo & quieto. Ignouit quoque Patribus Nangafachanis, Episcopo, omnibusque iis, qui cum illo in eius conspectum venerant. Hoc responso accepto Gibonoscius ilico curauit aduocari Christianum quendam, nomine Iacobum, quæ informatum de rebus à se apud Regem actis amandauit Meacum, cum mandato vt omnia exponeret P. Organtino, & suo Substituto imperaret, ne amplius ad domum nostram vllæ haberentur excubiæ. Inde Iacobus Nangafachū abiisset, ad reddendum certiorum P. Ioannem Rodrighez, & reliquos, de rebus à Rege ordinatis: sed cum deprecaretur Nangafachanam protectionem, subiunxit Gibonoscius, vt rem commendaret alicui alteri sibi æquali; cum enim negotium sit à Rege commendatum, nihil esse cunctandum. Iacobus, vt Meacum tenuit, Gibonoscii mandata Patribus exposuit: qui obstupefacti, mirari cœpere diuinam prouidentiam, qua nimirum perfectum sit, vt homo Ethnicus nostrorum patrocinium coram Rege susceperit. Ac mox custodia omnis ab ædibus nostris submota est. Pater autem Organtinus Iacobum cum litteris ad Gibonoscium remisit, quibus pro humanitate tanta immensas gratias egit, qui, vt gratas sibi fuisse indicaret, nunciari iterum nobis mādauit, vt omni cura & metu vacui viueremus.

Cæterum, cum Societatis homines exploratam haberent inconstantem Taicosamæ naturam, in omnem euentum se omnes comparabant.

Possent hinc aliquis à me sciscitari causam, cur Rex comprehendere noluerit nos in hac sententia, cum tamen prædicemus Euangelium, & cum tot collegiis & residentibus trecenta millia animarum in Christi fide & vera pietate foueamus & alamus. Huius questionis solutio, etsi colligi queat ex supradicto Colloquio Regis cum Gibonoscio instituto, tamen vt clarius intelligatur, addo principalem causam fuisse Dei prouidentiam, qui suos thesauros distribuit, iuxta profundum & impenetrabile suæ sapientiæ iudiciū, cognoscensque quid cōueniat ad salutem suorum electorum, pro benignitate paterna omnia dirigit ad maiorem suam gloriam. Vnde sua diuina maiestas sciens seminatorem Zizaniorum per occasiones supra allatas fideles perturbatione quadam affecisse, voluit omnipotenti manu sua hoc bonum inde elicere, vt bona

voluntate laboribusque Patrum Franciscanorum remuneratis, (nempe vt sex agentibus in Meacensi regno aditum daret ad palmam martyrii, atque ita eorum & quorundam aliorum sanguine hæc noua Christi vinea irrigaretur: quinque verò reliquos permitteret regno pelli) vt, inquam, hoc consilio modicum discordiæ semen, quod poterat magnum adferre Ecclesiæ huic detrimentum, extingueretur. Magna quoque Dei prouisio liquet in eo, quòd sententia mortis in nos lata executioni mandata non sit: quia quantum conijcere licet ex promptitudine plerorumque omnium Christianorum pro fide occumbendi, deinde ex affectione eorundem ad Patres Societatis, si Rex idem tentasset cum nostris, magna rerum omnium conuersio ac tumultus inter Christianos extitisset. Si autem rem totam ad humanæ rationis calculos exigere volumus, aio tribus rebus Taicosamam reuocatum fuisse à sententia in nos proferenda. Primum est modus, quem nostri continenter tenuerunt, vt dictum est, ne illum irritarent, qui animum eius eousque mitigauit, vt Domini quidam in suis statibus Residentias constitui voluerint, non secus, atque si prorsus essemus cum Taicosama reconciliati. Alterum est aduentus Episcopi ad visitandum illum, & responsum Proregis Indiæ Orientalis ab eo allatum; quo, quantum intelleximus, manus eius omnino sunt ligatæ, sicut & ipse factus est Gibonoscio, quando ei sententiam suam de suprascripto Regis decreto exposuit. Tertium fuit commercium, quod habet cum Lusitanis, quo existimauit tanta commoda inferri Iaponiæ, vt hac de causa potestatem dederit nostris commorandi Nangasachi, & Ecclesiam ædificandi. Advertebat autem facillè hanc negotiationis Societatem abruptum iri, si nostros omnes eodem condemnationis telo confodisset.

Atque hæc sunt causæ, quas Rex ipse ore suo commemorauit Gibonoscio, itaque & ad Tarazauandonum Nangasachanum Gubernatorem misit informationem, quamuis & aliam ex mandato Regis ad eundem miserint Præfecti aulæ.

Et si negandum non est, plurimum opis in hanc rem contulisse industriam, qua P. Viceprouincialis utitur cum Dominis aulæ, ad conseruandam eorum in nos beneuolentiam: nam, vt apparuit in Cicugendono & Gibonoscio, Dominus Deus illis tanquam instrumentis subinde utitur ad defensionem nostri.

QVID ACCIDERIT NANGASACHI, EIVS-
QUE TERRITORIO, POSTQVAM REX
mentem suam declarauit.

CAPVT V.

CVM Rex mentem suam in hoc negotio modo iam dicto aperuisset, misit ad Fazamburum gentilem & substitutū Tarazonondoni fratris mandatum, vt Patres Franciscanos intra paucos dies Meaco abducendos Nangoiam, vbi ille sedem suam habebat, inde porrò duceret Nangasachum in crucem agēdos. Cum hoc mandato allatum est & decretum Præfectorū aulicæ, in quo Fazamburo animus Regis exponebatur, mandabaturque ne vllum Patrem prædicandi Euangelij causa sineret Nangasachio proficisci Meacum; multo autem minùs permitteret intra fines suæ gubernationis eiusmodi prædicationem institui. Acceptis his litteris Fazamburus curauit vocari substitutum, P. Ioannem Rodriguez, & alios duos eiusdem regionis, omnibusque voluntatem Regiam patefecit; mandauit quoque duobus Nangasachanis, vt seuerè prohiberent, ne vllus Iaponius Ecclesiam adiret, nulli ipse cætus à Christianis vel aliæ res externæ institueretur, quæ ab Ethnicis notari possint. P. Ioanni deinde etiã atq; etiã inculcauit, ne nostri prædicandi gratia varia loca obirēt, nec rumoribus causam darent: alioquin apud Regē tum nostros tum omnes Christianos periculum capitis fortunarumque omnium facile adituros. Denique commisit substituto, moneret tres Patres Franciscanos Nangasachi degentes, vt breuissimo quoque tempore, Collegio Societatis etiam omisso, reciperent se in nauem Lusitanorum; sic enim expedire ipsis Patribus, Gubernatori, & vbi, etsi libentes volentes nollent parere, accerferet Capitaneum, si quis eos vellet recipere: Quod si verò aliquis fuga elaberetur, eum curaret inquirendum, consignandumque Domino loci, in quo inueniretur. P. Ioannes Nangoia reuersus informauit P. Viceprouincialem, & cæteros de nostris; qui molestius, quam cogitari potest, hoc mandatum exceperere. Fuit enim Viceprouincialis coactus instructionem in omnes Iaponiæ angulos transmittere, quemadmodum cum fidelibus agere debeant, reuocareque illis in mentem, hoc esse tempus, quo in omnes futuros casus armati esse debeant, eoque applicarent magnam aliquem numerum sacrificiorum quotidianorum, ieiuniorum, & disciplinarum, ad impetrandum a Domino robur viriliter resistendi hostium combatibus.

Substitutus Fazamburi mandata de P. Franciscanis est executus: simulque sub pœna vitę cauit, ne vllus nauta eos reduceret in terram. Præterea Viceprouincialis curauit agi cum Domino Arimensi & Omurano, vt viderent, qua prouisione opus esset hoc tempore circa nostros in eorum ditione agentes. Responderunt dicti Domini sibi videri, tempori non nihil seruiendum; expedire, vt pietas Christiana intra priuatos parietes non nihil delitescat, modò ne omittantur, quæ necessaria sunt ad salutem Christianorum. Nec voluit Dominus Arimensis (in cuius statu extat seminarium) consentire in mutationem a P. Viceprouinciali designatam, nempe, vt domus illa centum eoque ampliùs alumnorũ transferretur Amacufam, locum longiùs remotum, & Nouitiatus (qui triginta habens tyrones intra sex menses erat dissoluehdus) Amacusa transferretur ad ipsius statum. Neque ab hoc proposito, in tam præsentis periculo, potuit diuelli. Tantopere autem semper complexus est illud seminarium, vt abiens Coraium, patruo suo, qui gubernationem status susceperat, commendarit, vt si nouum aliquod edictum à Taicosama veniret, præ omnibus seminarij incolumitatem tueretur.

Augustinus agens in regno Coraiano, simulatque rumor de hac persecutione ibi increbuit, certum hominem ad Viceprouincialem amandauit, qui ei operam omnem & studium suum offerret, & certiora ab eo cognosceret. Idem fecere Domini Nangafcho finitimi, tam gentiles quàm Christiani, mittentes data opera quosdam qui P. Viceprouincialem solarentur, eique omnia sua officia & auxilia offerrent.

QVEMADMODVM SECVNDQ NOMINA CHRISTIANORVM, QVI CVM PATRIBVS Franciscanis agebant, descripta sunt.

CAPVT VI.

GIBONOSCIVS perspecta voluntate Regia, Substitutũ suũ Meaco euocauit, eique præcepit, vt in schedulam vnã referret omnium Christianorum nomina, qui cum Patribus D. Francisci familiariter agerent. Is Meacum regressus, nomina eorum à Patribus exegit, & in scriptum relata sunt septuaginta capita supra centum, e quibus non erant, quos Gibonoscius volebat. Et quia Substituto illi videbatur numerus magnus, rursus curauit exigi tantum nomina eorum, qui cum ipsis Patribus agerent: vnde ad Gibonoscium non est allatus catalogus nisi capitũ

quadraginta septem. Qui numerus cùm iterum ei videretur equo maior, voluit ab iis ipsis, quorum nomina conscripta erant, inquiri: verumne esset, ipsos Patribus Franciscanis esse familiares, & si negarent, deleri eorum nomen, si fateretur, manu sua nomen proprium exararent.

Minister quidam, cùm, nescio quo casu, vtramque schedulam à Substituto nactus esset, cœpit nomine Gibonoscij promiscuè à singulis petere, num essent Christiani: Christiani, existimantes se quæri ad martyrium, intrepidè omnes responderunt, se esse, subscribendo more in Iaponia vsitato. Quæ non obscura fuit fidei eorum probatio: credebāt enim, ne vnum quidem ex iis, qui subscripsissent, necem euasurum. Deniq; Substitutus schedis receptis, ex omnibus selegit tantum duodecim.

Nihil aliud in hoc negotio vsque ad trigessimum Decembris actum est. Cuius rei causa alia nulla fuit, quã quòd Gibonoscius aliiq; in aula confidebant se Regi persuasuros, vt Franciscani Patres nece exempti tantum exilio multarentur. Verum Iacuinus medicus id minimè ferens, die iam nominata aditum quæsiuit ad Regem, iam profectiōem Ozacam parantem, eique persuasit rationibus multis, nō Philippinorum modò Patrum, sed eorū quoque, qui illis familiariter adhæsissent, castigationem non esse longiùs prorogandam. Quare Rex iterum Gibonoscio commisit executionē latæ semel sententiæ. Qui suo Substituto præscripsit, vt quinque Patres Franciscanos cum 12 discipulis domi suæ in vincula conjiceret, quo aliis Ozaca venientibus edicto regio fieret satis. Abiēre ministri ad comprehendendos iam dictos in domum Franciscanorum Patrum, & dum ordine singulos è duodecim annotatis euocāt, abest fortè vnus, nomine Matthias, qui agebat dictorum Patrum obsonatorem. Cùm non appareret, cœperunt ministri vndique clamare: Vbi est Matthias? Prodeat Matthias. Proximus ostio Patrum habitabat quidam Christianus eodem nomine: qui audito nomine Matthiæ, extēplo se obtulit ministris, dicens: Ecce tibi Matthiam. Etsi non sim, quem quæritis, sum nihilo minùs Christianus, & horum Patrum amicus. Hoc satis est, responderunt ministri, nec enim opus est perdere oleum & operam in quærendo altero. Et sic eum socium abduxere. De quo cum sancta quadam inuidia videtur dici posse: *Cecidit fors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecimo.* atque ille cum magna gratiarum actione tam felicem fortunam & conditionem suscepit: Alter verò Matthias ampliùs quæsitus non est.

Ultimo Decemb. Rex, vt Ozacam peruenit, iussit Patrem Franciscanum

ciscanū eiusque Socios, ibi retentos, vt diximus, amandari Meacum. Nondum Ozacæ submoti erant ab ædibus nostris excubitores: nam cū Gubernator à Regē acriter reprehensus esset, ob nimiam libertatem Christianis concessam, non ausus fuerat sine eius licentia submouere, etiam si declarasset, non esse sibi propositum quidquam moliri in nostros. Qua de causā Gubernator putauit Meacum quoque mittendum fratrem Paulum Michi, cum Iacobo & Ioanne, qui erant duo illi, quos suprā diximus fuisse in album relatos. Non constat, an gubernator id fecerit, ne videretur à nobis pecunia corruptus, an certè impulsu magni amici sui Fascigauæ, qui volebat nostros eandem subire aleam.

Primo igitur die Ianuarij Anni 1597 omnes iam nominati se in viam dedere versus Meacum: quo cū peruenissent, P. Organinus certos homines submisit ad Gibonoscium, si qua via nostri liberari possent: existimabat enim hanc curā se illis debere, quòd per errorem Ozacensis gubernatoris contra voluntatem Regis in vincula coniecti essent. Respondit Gibonoscius, dolere se de infelici hoc casu, sed non videre medelam: nam inquit, si alloquar Regem, existimantem nullum de Societate fuisse Ozacæ, forè ira inflammatus iterum omnes iubebit agi in crucē. Quidam nihilominus Christiani, conscii contra voluntatem regiam tres illos nostros rari cum aliis ad necem, ministrum quendam Ozacensis gubernatoris conati sunt suapte sponte magna auri argentiq; largitione in suam sententiam trahere. Sed Dominus Deus, qui decreuerat hoc beneficium prestare iis, quos pro sua occulta sapientia elegerat, non passus est, eorum diligentiam suam consequi effectum. Atque ita dictus minister, contra similibus Officialiū morem, qui conspectu donorum faciliè molliuntur, semper se declarauit inexorabilem, & silice duriozem. P. Organinus, vbi id cognouit, dictos Christianos reprehendit, ne assueferent ad hanc rationem agendi; licet ex alia parte admiratus sit eorum studium & pietatem. Paulus quoque, hæc omnia intelligens, magnas Deo gratias egit, hunc conatum nostrorum exitum fuisse, eoque ardentius cœpit se comparare ad martyrium. Et post dies aliquot iisdem Christianis scripsit, dolere se ob labores ab eis ad se liberandum impensos, idque in hæc verba: Hiccine amor est, quo me complectimini? fieri ne potest, vos me hoc immenso Dei fauore, de quo exultare & collaudare infinitam Dei bonitatem debebatis, velle perire?

QVOMODO OMNIBVS AVREM VNAM
PRÆCIDERINT, ET IN CARRO PER LV-
dibrium circumduxerint.

CAPVT VII.

ALTERA Ianuarij sub noctis crepusculum epistola à Gibo-
noscio allata est ad substitutum, qua mandabatur, vt postero
die edictum Regis contra Franciscanos eorumque socios
exequeretur: tribus verò illis de Societate non se implicaret, re-
linquens eos in potestate ministri Gubernatoris Ozacensis, qui
eos adduxerat. Paulus frater optans reliquum vitæ tempus impẽ-
dere in verbo Dei prædicando, quod iam multis annis fecerat,
cœpit in carcere sermonem instituere cum custodibus & gentili-
bus incarceratis, de sanctæ fidei mysteriis, ac singulari quodam
sensu de Domini nostri passione & martyrij excellentia. In his au-
tem sanctis sermocinationibus totam consumebat noctem, om-
nibus auditoribus stupore attonitis ob zelum & efficacitatem di-
centis: ac duo ex ipsis conuersi, se baptismum suscepturos promi-
serunt. Deinde sequenti die manè omnes, numero 24, manibus
post terga reuinctis pedites deducti sunt ad plateam quandam
Meaci superioris, vbi omnibus abscissa est particula ex aure sini-
stra. Quod Gibonoscius fortè fieri procurauit (etsi Rex mandasset
vtramque aurem præscindi cum naso,) quòd nonnulla spe teneret-
ur liberationis omnium. Cumque particulæ aurium, quæ erant
nostris resectæ, à quodam Christiano, (cui nomen erat Victoris, &
Ozacano Gubernatori erat à Secretis, ipsosque Ozaca digressos
comitatus fuerat) cum à carnificibus in terram abjicerentur, sunt
collectæ, & ad P. Organtinum allatæ: quibus conspectis, & in ma-
nus sumptis multas lacrymas, partim ex commiseratione, partim
præ gaudio profudit, dicens: Ecce tibi primitias Societatis in Ia-
pone: ecce laborû fructum, ecce flores nouæ huius Ecclesiæ, quos
Domino humiliter offero: adiunxit & alia, quæ præsentibus ma-
gnam vim lacrymarum excusserunt.

Auribus resectis, iussore omnes reos, secundum priscum Iapo-
niæ morem, ascendere carros, sic vt terni in singulis carris es-
sent: nostri verò erant in postremo cincti militibus Gubernato-
ris Ozacensis Spectantis populi numerus erat infinitus, non in
viis modò, sed etiam in fenestris & tectis. Præferebatur carris in
oblonga pertica tabella, quæ continebat reorum crimen & sen-
tentiam, hac verborum forma: *Quoniam hi homines ex Philippinis ve-
nere quasi Legati, & tamen remanserunt Meaci vt legem Christianam*

disulgarēt, quod ego superioribus annis illis seuerè prohibuerā, mandō; ut omnes unā cum Iaponiis, qui Christiana Legi nomina dederunt; è medio tollantur: itaque hi vigintiquatuor crucifigentur Nangasachi. Et quoniam rursus dictam legem in futurum tempus prohibeo: omnes hoc norint; & mando, ut fiat executio. Si quis autem edicto meo non paruerit; cum uniuersa familia sua multabitur. Anno primo Cheicij, ad decimum undecima Luna.

Pater F. Petrus Baptista Commissarius, horum Christi militum fortissimus Dux, tum ad suos animandos, tum ad solandos Christianos, qui ad hoc spectaculum concurrerant, elata voce, nunc Hispanicè, nunc Iaponicè, quantum poterat, adhibito quoque corporis gestu & motu, concionabatur. Frater autem Martinus & F. Franciscus magna cum modestia & humilitate, atque si coram Deitribunali consisterent, procedebant, diuinæ misericordiæ se multa deuotione commendantes. Illud verò spectatoribus partim lachrymas elicuit, partim magnam admirationem attulit, videre in hoc numero tres adolescentulos, (qui Patribus Franciscanis in sacrificio Missæ inseruierant, ac maximus quidem erat quatuordecim circiter annorum, minimus undecim) plenos gaudio, vultu angelico, manibus, ut diximus, à tergo colligatis, clara & hilari voce accinentes Dominicam orationem, & salutationē Angelicam, aliasque orationes. Ac minimus quidem, nomine Ludouicus, cum ad eum adhuc in carcere agentem gentilis quidam primarius venisset, spondidissetque, se eum liberaturum, si vellet renunciare baptismo, audacter respondit: Imò tu etiam debes fieri Christianus, siquidem aliud medium non est ad salutem consequendam. Dum verò hi Dei serui in hunc modum per Meacum circumducuntur, nonnulli Christiani, accensū desiderio eandem cum illis ignominiam mortemque perferendi, rogabant milites, ut & ipsi conjici possent in carros, sed neutiquam assenserunt.

Tandem ad carcerem, vnde excefferant, reducti sunt: cumque è carris desiliissent, Paulus adiungens se Patribus Franciscanis, eosque amplectens, magnas gratias egit, quòd sub eorum umbra tantum beneficium à diuinā misericordia consecuti essent: qua ex re obstupescit milites & aurigæ, inter se dictitabant: Vnde hoc genus hominum talia agentium? Vbi terrarum possent inueniri, qui perinde ac isti exultent in probris & contumeliis?

Postera luce ex mandato Regis hæc prænobilis còhòrs imposta iumentis traducta est Ozacam, ibique per vias ignominiosè ad spectaculum proposita: sic prorsus, ut gentiles ipsi commiseratione moti tenere lachrymas nò possent, sed inter se admurmuran-

tes dicerent: O rem ab omni ratione alienam, O iniustitiam magnam! Ozaca denique delati sunt Sacai, ubi quoque contumeliose per urbem sunt deuecti. Postea rumor percipiebatur Meaci, P. Organtinum etiam cum Sociis à Rege ad eandem designatos: qui rumor tantos motus inter Christianos, flagrantis desiderio nobiscum occumbendi, excitauit, ut Gibonoscius metu impendentis tumultus coactus fuerit certum hominem amandare, qui singulos Christianos Meaci degentes suo nomine certiores redderet, Regio edicto non comprehendi nisi Franciscanos, eorumque familiares, & nullos præterea alios. Quo nuncio Christiani con-
quiescerunt.

DE FERVORE CHRISTIANORVM, HOC
TEMPORE IN OZACANA VRBE
degentium.

CAPVT VIII.

ANTIQUAM agam de professione nostrorum incarcerationum versus Nangasachum, operæ precium mihi facturus videor, si indicem, quis fructus, Deo auctore, ex hac persecutione fuerit consecutus. Percensebo tantum quosdam peculiare: nam generales facile colligi possunt ex supradictis. Prætermissis autem Paulo Sachendone cum aliis quibusdam Dominis, quorum antè mentionem fecimus, venio ad Victorem gubernatoris Ozacani Secretarium. Hic homo bonus, ut cognouit paucos quosdam de nostris ad eandem descriptos, non solum ipse se adiungere voluit nostris, sed etiam laborauit, ut vxor cum filiis in eandem Societatem asciscerentur: & idcirco ex ædibus suis, longius disunctis, immigrauit in alias nostris vicinas: cumque illi quidam dicerent, satis esse, si solus ipse se in discrimen vitæ conijciat, respondit, nec coniugi nec liberis vltimè maius bonum contingere posse, quam si huius vitæ vsuram pro Christo contemnat. Imò cum Pater quidam noster autor illi esse conaretur, ut superstes in vitâ remaneret, propter alios tyrones & teneriores, quos in fide Christiana confortare posset, sic animo turbatus est, ac si magna iniuria ab eo affectus esset. Breuiter, tantum Zelum & ardorem declarauit erga nostros hoc rerum statu, ut inde ab initio ad ædes nostras venerit, & in iis diu noctuque continenter quasi manserit, donec Meacum abiit, comes fratris nostri Pauli Michi, ubi illi præstò fuit in carcere, & extra illum.

De Andrea Ongasauara iam dictum est, quanta promptitudo

ne confessus fuerit se nostri hospitij esse Dominum, conjiciens se suamque familiam in certum vitæ fortunarumque discrimen, si ministri iustitiæ duos Patres in dōmo eius deprehendissent. Cū nuncijs adferretur, vñā cum nostris quōsdam Iaponios mortem opperituros, admodum exultavit, arbitratus horam adesse, qua suo desiderio faceret satis. Ortaque inter ipsum & Victorem iam nominatum contentione sancta, vtet eorum inter paucos illos esse deberet, probavit rationibus quibusdam, sibi iure felicem hęc sortem deberi. Nec minus iucundum fuit, quod illi accidit cum suo Patre: vnde colligi facile potest familiæ illius mirā pietas & religio. Habebat hic Dei seruus cum dicto Patre ferè octogenario, homine naturæ candidæ, & multis donis præditi; qui, vt recenter diuinis aquis ablutus, nondum habebat magnam Christianarum legum cognitionem. Quamobrem Andreas constituit illi dextre patefacere rumores, qui per Ozacam ferebantur, vt ipse quoque in omnem euentum paratus esset; atque in hęc verba eū est allocutus: Pater mi, tu nescis adhuc, quid sit Martyrium. Ego autem tibi exponam. Inter omnia dona & beneficia spiritalia, quæ Dominus noster impertit suis cultoribus, palmam obtinet nomen martyrij; hoc est, si quis nullis probris, nullisque cruciati- bus, sed nec morte ipsa, à Christianæ doctrinæ professione deduci queat. Qui ergo ad hunc tam sublimem aspirant gradum, meritò comparare se debent, vt amore I E S V Christi incensi, magna patientiæ significatione comparati sint ad tolerandos omnes insultus, damnum omne, omnemque iacturam. Ad hęc verba senex expallescens: O puerilis homo, inquit, tūne ista mihi audes occipere? an ergo patiar me tam leuiter mactari ab hominibus sceleratis? nunquid, cū videro violentam inferri manum Patri spiritali, manus cingulo implicitas tenebo? nōne hęc foret insignis vācordia? Ferebat bonus senex ex vsu patriæ semper pugionem, sed hoc sermone adiunxit & gladium, atque ita instructus & ira inflammatus cœpit sursum deorsumque ambulare, & in hęc verba erumpere. Veniant, veniant peruersi illi homines, & contrucident Patres, ego tuebor eos his armis, donec & enssem & brachiū mihi confringant; & tunc si vitam mihi ademerint, martyr post generosam pugnam esse meruero. Deinde, cū paululum confidisset, iterum erigens se in pedes, nunc enssem stringebat, nūc brachia nudabat, nunc in vtrunque latus se agitabat, aliosque gestus hominum ad conflictum se parantium edebat. Andreas animaduertens bonum senem parum esse suæ doctrinæ capacem, alias consilia sui rationes iniuit, nempe, vt in alias ædes cum transfer-

ret,

ret, ne contingeret aliquid ab eò fieri Christianæ patientiæ non satis consentaneum: ac denique cum debita reuerentia ei dixit: Non ignoras, mi Pater, familiam nostram in Iaponia esse notissimam propter officium, quod gerit in institutione morum rituumque aulicorum. Atque ideo, quia ego certò decreui vitã pro Christo profundere, rogo te, vt cum minimo meo filiolo recipere te velis in locum magis securum, vt neque disciplina nostra neque progenies fortè extingatur. At senex grauius hac oratione offensus institit: O hominẽ omnis iudicii expertem, itane? tunc hæc mihi obtrudere audes consilia? nunquid iuueni prius moriendum, quàm decrepito? Quã fronte coram hominibus id tolerabo? quomodo vitam rraducere potero cum tanta ignominia? Tu, per me licet, seruandæ familiæ ergò abdas te in angulum: ego nõ nisi post contritum hostium caput, martyr esse decreui: Hoc respõsum magno mœrore affectit Andream, sed Deus tandem eum consolatus est: nam senex, animaduertens quãto studio nurus pro se & focu sua consueret vestes quasdam, quarum vsus decentior esset, si quando agerentur in crucem: quamque alij in familia ardentè se occuparent in reparandis Rosariis & reliquiarum sacrarum thecis: sæpius quoque inaudiret voces illas iterari, Benedictus sit Dominus, qui ad hoc temporis punctum nõs deduxit: tãdem petiit, quid sibi vellent hic apparatus: & cum omnes responderent, se hæc ornamenta parate pro sancto martyrio, subiunxit senex: & mihi constitutum est vobiscum occumbere; abiecto que ense, arripuit Rosarium, pieque recitauit. Hæc fuit actionis istius catastrophe.

Omitto iam breuitatis causa multos alios genere nobiles, qui ore & nunciis sanctum animi sui propositum moriendi pro Christo, si quando in nos vel fideles omnes persecutio excitaretur, nobis aperuerunt: id tantum dico, eo vsque ardorem illum tum in viris tum in feminis progressum, vt Societatis homines coacti fuerint obtestari illos, vt rem silentio premerent, donec opus esset, & rogarentur si enim secus fiat, verendum ne re cognita Rex maiore ira effuerescat, si videat tam multos genere nobiles Christianæ se aggregasse Ecclesiæ. Itaque non prius, quàm à ministris Taicosamæ quaesiti essent, profiterentur libere se esse Christianos, & ad seruiendum suæ Excellentiæ faciles & promptos in iis omnibus, quæ cum fide Christi & vero Dei cultu non pugarent.

QVIB HOC TEMPORE ACTVM SIT MEACI
A SINŌVLAKIEVS QVIBVSDAM DOMINIS.

CAPVT X.

P. ORGANŌINVS simul atque Ozaca peruenit Meacū, misit fratrem quendam ad Iustum, qui eum commonefaceret de edicto Regis. Quo ex nuncio tantam cœpit voluptatem Iustus, vt præ gaudio vix se caperet, dum videret tandem oblatā occasionem vnā cum Patribus moriendi. Itaque confestim eques Fuscimum abiit, vt Cicugendonum, à quo habuerat sustentationem, conueniret. Quò vt peruenit, in cubiculum secretum cum Domino illo digressus, mētem suam patefecit, ei que obtulit duo vasa, continentia liquorem dictum Cia, in Iaponia nobilissimū (æstimabantur autem vasa illa quatuor vel quinque scutatorum millibus), vt pro suo arbitrio post mortem suā de iis ageret quod libuisset. Hoc sermone attonitus Cicugendonus, tandem dixit: Miror equidem tuam constantiam: sed scias me præsentem fuisse, quando rex ira inflammatus fuit in Patres: omnis autem eius indignatio ferebatur tantū in illos Philippinos, eorum que fautores: ex quibus si es, ægre poteris liberari, sed non sub nomine hominis Christiani. Fortè, inquit Iustus, Dominatio vestra ita loquitur consolandi mei causa. Ne dubita, respondit Cicugendonus: nam suo ore Rex difertè dixit se non velle procedere contra Patres Societatis. Ad hoc responsum conquieuit Iustus, rebus que confectis ab eodem Domino deductus est in primam aulam palatii, vbi in multorum præsentia idem repetiuit, & circumstantibus plurimū Iusti virtutē, prudentiā, & fortitudinem collaudauit.

Scriptum fuit anno proximo superiori, inter aulæ Principes, duos filios Præfecti Genosoin Regi carissimi sacramento baptismū initiatos fuisse: qui diuina opitulante gratia ita corroborati sunt in fide, vt à Christianis pro columnis Christianæ religionis habeantur. Eorum maximus, nomine Paulus Sacandonus, vicesimū ætatis annum agens voluntate Taicosamæ adiit statum Patris, ac præterea à Rege obtinuit præcipuum propugnaculum regni Taba cum amplis redditibus. Cū ergo hic Paulus, in dicto propugnaculo agens, intellexisset à Rege Patres omnes in carcere compactos, (fama siquidem creuit eundo) Episcopum quoque ex itinere reuocatum; famulos duos, cognoscendæ veritatis causa, mandauit; alterum Ozacam, alterum verò Meacum, quod quique leucis aberat, cui commisit, vt ibi hæreret, & quoti-

die

die se de omnibus rebus accuratè certiozem redderet. Postea auzem animo reuoluens, quemadmodum remoto omni obstaculo ad coronam martyrij aspirare posset, cōsultum fore putauit sibi, cum octo famulis à fide & animi robore magis probatis adendum Patrem Fuscimi degentem, dicendumque illi, se cogitare Orazam visendi sōceri sui ergò, qui erat Dominus vnus regni: atque inibi, si de veritate famæ constaret, domum aliquam incolere, & totius tragædiæ exitum expectare. Deinde verò longius cogitando progressus, ac subuereri incipiens, se voto suo minimè potiturum, si cum ordinario corporis cultu se martyrio offerat; licèt enim se profiteatur nostrorum discipulum, nullum tamen ministrorū ausurum ipjicere in se manus: itaque constituit se radere, & habitum assumere clerici, cōsensus famulos, quòd omnes Christo nomen dedissent, exemplum suum secuturos. Quoniã verò vnus eorum recenter, hoc est à viginti tantū diebus, saluari aqua perfusus erat, de cuius constantia nō nihil dubitari poterat, Paulus clanculum illi dixit, quandoquidem nōdum satis ei exploratum esse posset, quid sit pro Christo mori, se potestatem illi facere domum reuertendi. Respondit famulus: Quid ais Domine? fateor, nō multos abiisse dies, quòd ab Episcopo sim factus Christianus; sed per gratiam Dei satis intelligo, quanti facienda sit animæ salus. Quare si via martyrij omnium ad cælum breuissima est: non pluris hanc vitam, quàm paxillum cineris, fecero. Sacandopus vehementer hoc responso gauisus, famulo illi donauit centū & triginta aureos scutatos ad inopis familiæ subsidium. Hinc in cubiculum secerum digressus, & ante sacram imaginem prostratus toto corde se Domino commendauit, diuinam Maiestatem interpellans, vt inter inuictos eius athletas annumerari posset.

Hoc ipso tempore litteras scripsit ad parentes suos & nutricē, quarum summa erat: Quandoquidem Patres Societatis occidendi essent pro Christi Euangelio, se quoque, vt Christianum, constituisse eandem subire fortunam. Et ne quis existimaret, ipsum temere & leuiter morti se obiecisse, has litteras dare voluisse, etiam atque etiam obtestans eos, vt loco exequiarum, quas forte pro se instituturi essent, ipsi quoque ad CHRISTI cætum se adiungerent: & tunc ipsos verè huius facti sui causam intelleturos.

Ad hæc, vt confessionis quoque beneficio meliùs ad hoc certamen pararetur, occultè se contulit Meacum: vbi fratri nostro, à P. Organtino ad eum inuisendi causa missò, cùm sermo de hoc argumèto incidisset, dixit: In hãc vsq; horã nomine potius sui Chri-

stianus, quam re ipsa: sed spero me diuina adiuuante gratia in posterum ferio emendaturum vitam meam, & quemadmodum conuenit, rationes meas instituturum: quod si non fecero, rogo vos, ut seuerè in me animaduertatis. Meaco recedens voluit vnum è Societate (cum nondum constaret, an liberum nostris foret in illa vrbe remanere) secum abducere, ut frequentatione sacramenti pœnitentiæ rectius in inchoata illa piè & Christianè viuendi cōsuetudine perseverare posset.

Interea Ozaca reuersus est famulus, eò missus, ex quo cum Paulus veritatem totius negotij didicisset, non minore mœrore, quàm prius lætitia, affectus est, vti ipse literis ad Viceprouincialē alioſque nostros datis significauit. Atque hæc satis sint de Sacandonno. Veniamus nunc ad fratrem eius Constantinum, & vtriusque consanguineum Michaelē.

Quo die Ozaca Meacum ad nostros nuncius delatus est, regio edicto omnes nostros addictos neci, Constantinus & Michaelē iam nominati, tendentes ad propugnaculum Tambanum, in nostrum simul hospitium diuerterant: reque intellecta gratulabundi dixerunt: O quam opportunè huc aduenimus! Operam certè hac vice omnem dabimus, ut, quantumuis tanto bono indigni, in numerum martyrum accenseamur. Itaque deposito consilio pergendi Tambam, vbi erat Sacadonus, vel Fuscinum, vbi erat Genofoin, contulerunt se Meaci in abiectam quandam domunculam ædibus nostris vicinam, præstolantes occasionem proposito suo satisfaciendi. Cum verò in ea cum aliquot aliis nobilibus delitescerēt, misit P. Organtinus vnum è nostris ad illos in pio suo instituto confirmandos. Cuius exhortatione sic accensi sunt, ut coniectis in cælum oculis immensas Deo gratias agerent, quòd palmæ tam nobilis consequendæ occasio se obtulisset.

Paulo post, ut solet fieri in eiusmodi rerum statu, alius rumor peruarii cepit, nondum in Christianos sententiam latam: timeri autem ne ab æmulis nomen Genofoin hac occasione ad Regem deferatur, quòd duos haberet filios Christiana sacra complexos. Quod audiens Constantinus, deuenit palam Patri suo, cui nondum certò id innotuerat, patefacere se Christianum esse, simulq; indicare sibi certum esse vna cum suo magistro P. Organtino occumbere morti pro Christo. Quare manè Fuscinum iter instituens, eò peruenit, cum Genofoin domo sua egressus tenderet ad palatium: vbi Patri soli separatim breuiter rem totam aperuit. Ille autem, quia summo iuuenem amore complectebatur, totus ad hunc sermonem cōstitit attonitus; & in domū retracto dixit: Mihi certò

certò non constitit te Christianum esse. De P. Organtino potes nunc esse securus; ille enim non est in catalogo eorum, qui designati sunt ad eadem. Id verò tibi confirmo, si a prædicatione & baptismo suo non abstinet, haud longè a periculo abesse. Imò, vbi Rex mandarit omnes Christianos occidi, cogitare debet, me tibi non parciturum: satis enim multis, tum veteribus tum recētibus, abundamus exemplis parētum, qui edicto regio in proprios filios delæuerunt. Ad quæ Constantinus: Hoc ipsum, inquit, est quod ego desidero. Quòd enim tibi patefecit me esse Christianum, non eo feci, quo me neci eximeres, sed. vt à te omnia damna futura auerterem. Hoc responso audito Genesioin, subiecit, non nihil expectaret, se postea longiorè ea de re sermonè habiturū. Ingressus ergo palatium, sedulo ex reliquis tribus aulae præfectis expiscari conatus est, in quo rei totius cardo tunc verteretur: cum quæ nihil certò cognoscere posset, domum rediit, vt conjugis suæ, adhuc harum rerum ignaræ, separatim Constantini mentem detexit, & addidit, si Rex mactari omnes Christianos mandarit, se sua manu jugulaturum filium: itaque ipsa quoque omni muliebri trepidatione deposita animum virilem demonstraret. Vix verba hæc Genesioin protulerat, cum ab amore paterno victus cœpit amarissimè lacrymari & conqueri de filio, appellans eum inhumanum & crudelem.

Interim Michaël, qui Meaci manserat, tædio affectus moræ longioris Constantini sui consanguinei, ipse quoque contendit Fascimū ad ædes Genesioin: vbi statim ab auia retractus est in secretū cubiculū, quæ ipsi conqueri cœpit de filio, quòd sacris baptismi aquis se ablui permisisset: mariti quoque iras & minas commemorauit, & denique exposuit quanto in mœrore & dolore ob hanc rem ex materno affectu iaceret: Quæ vita mea erit, inquietabat illa, si carissimis meis destituar filiis, tantopere ab ingenuis moribus omnique ciuilitate laudatis? Et si mea voluptas meumque solatium eousque ab illis pendet, vt noctu diuque mihi, velut venustissimi quidam flores, ob oculos obuersentur, quid misella agam sine illis? quis doloris aculeus transuerberabit pectus meū, cum audiero paternis manibus amantissimorum liberorum profundi cruorè? Heu me, quomodo hic spiritus vitæ incolumitatèque tueri poterit in corpore? Inter hæc verba, multum lacrymarum profundens imbrem viribusque defecta, corruit in Michaëlem, cui ex hoc spectaculo tam miserabili non potuerunt non oboriri lachrymæ. Sed tamen mox se colligans dixit auia: Sis æquo animo Domina, sententia regia non attinget tuum filium. Tū illa: Idem

mihī meus marītis affirmauit, & ideo spe adhuc aliqua sustentor. Quibus verbis, vt Michaël vidit eam aliquantum erectam, subiūxit: Etiā si inter viuos esse desineret Constantinus; non esse tamen mi Domina, iusta tibi causa tantopere dolendi: quia cū id fieret non oberimen vllum admissum, sed tantū ob amorē Dei creatoris, deberet tibi cōciliare magnā voluptatē. Nimis certē verū est, respondit illa, & res citra controuersiam omni laude digna, hunc adolescentem in ætate tam florida tanti facere vitam futuram, vt aspernetur præsentem: vbi ego iam cano capite ne rudimenta quidem salutis æternæ percepi. Verū, dic mihi, obsecro, cur ille peregrinæ potius doctrinæ & legi à Rege veritæ adhærescere voluit, quā tot patriis religionibus, in Iaponia receptis? Quia, inquit, illa affert salutem, hæc præcipitant in ignes æternos. Denique, ait auia: Æquo ero animo, modò ille in vita superstes sit; & roga eum, quæso, vt cum suo fratre contineat se Tambæ, donec hæc procella conquiescat. Ego interea apud Genosam continenter adlaborabo, vt P. Organtinus Constantini magister immunis sit ab omni periculo.

His ita transactis, vterque, Constantinus & Michaël, Meacum redierunt, vbi confessione P. Organtino facta sanctissimum Eucharistiæ sacramentum susceperunt: & cū aliquot dies ibi cōmorati essent, animaduertentque non eum esse negotii exitū, quæ putabant, Tambam profecti sunt: vnde ambo ad Viceprouincialem scripserunt, se non parum dolere de hoc infelici rei exitu, eūque rogarunt, vt in precibus suis se apud Deum commendatos habere velit: vt suæ diuinæ Maiestati placeat alia opportunitate ipsos in album suorum gloriosorum militum adscribere.

Alii duo nobiles, qui eodem diuersorio cum supra nominatis vsi fuerant, & quatrīdū iter confecerant ad accipiendum sacrum Chrisma, dum itidem vident se suo desiderio vitam ponendi pro Christo fraudatos, ad suos reuertē, relicta apud Meacenses cautione, vt si noua aliqua tempestas in Patres exluscitetur, ilico certiores reddantur, vt eiusdem felicitatis participes esse possint. Ac alter quidem horum, vt patriam attigit, mandauit domi suæ pro nostrorum afflictionibus orationem quadraginta horarum institui: cumque confluisent omnes eius loci fideles admodū multi, præclarè & studium suum in Societatem & zelum boni communis declararunt.

In hac trepidatione fortitudinem quoque suā demonstrauit Ioannes, 16 annorum adolescens, Constantini cognatus: sicut & in Christianarū legū obseruatione, nulla rei cedit. Is cognito Patrum

Patrum nostrorum periculo, ex templo ad aedes nostras venit, vt in illustri hoc certamine se reliquis socium adiungeret.

Eodem tēpore Meaci agebat quidā bonus Christianus, habēs filium 16 annorum, nomine Thomam, tridui interuallo inde disjunctum. Huic pater scripsit, se constituisse vitā ponere pro Christi lege: & idcirco se testamento, erat enim satis copiosus, ipsi relinquere certam pecuniarum summam, & alia quaedam. Placuit iuueni sanctum propositum Patris, magnaque cum voluptate affecit: sed id non congruebat illi, heredem conscribi in terra, posthabito cœlo: quocirca respondit, si gentiles secundam morem Iaponiæ ingens dedecus reputant, filium, si ita occasio postulet, non occumbere cū Patre; quo, inquam, prætextu deserere te potero in obitu, ex quo vtrique pateat aditus ad hereditatē cœlestē?

Potest quoque iam commemoratis adiungi Cangiurodonus, qui licet non multo tempore Christi doctrinam professus fuisset, tamen admirando quodam ardore declarauit se promptissimum ad moriendum pro illa. Deinde eius coniunx & alii domestici ab Episcopo baptizati, qui se compararunt ad mortem etiā in cruce subeundam. Præterea quidam eques, qui similiter cum vxore & filioliis statuerat venire Meacum ad moriendum vnā cū nostris, vel certè ad comirandū eos, si exilio mulctarentur. Tum Gratia Tangi Domina, quæ cum suo gynecæo parabat vestes necessarias ad mortem crucis, & tam virili animo illam præstolabatur, quod quacunque hora certè ei innotuisset de Patrum Societatis interitu, etiā intempesta nocte nudis pedibus vnā cum sociis feminis statuerit curriculo contendere ad supplicium. Sed his prætermisissis vnum tantū litterarum Patris F. Francisci Blanci caput adjiciam, qui custodibus ad hospitium suum iam collocatis in hæc verba Meaco ad quendam amicum scripsit.

Quotidie expectamus mortem amore Domini N. subeundam, eaque ex re ingentem capimus consolationem; maximè cū videamus Christianis tantum inesse animi, vt etiam carnificū moram molestè ferant. Id verò longè maiorem nobis affert stuporē, quòd & Fuscimo & ex montibus longè remotis accurrant, & dicant: Si Christiani, quia Christiani sunt, mortē oppetant propter Christum, se quoque in illam Societatem adscribi debere, quandoquidem & ipsi Christiani sint. Nobis autem fas non est, cum illis sermonem vllum habere. Pudet me mei, dum video homines in fide tam nouitios non expauescere mortem. Huc vsque ille.

Fateor, eiusmodi desiderium moriendi non fuisse in omnibus: nec enim defuerunt quidam languidiores: nonnulli etiā in late-

bras se abdunt, sed tamen nullus deprehensus est, qui in hac tempestate, vel minimum signum apostasię dederit: nisi quod tres externa tantum fuga periculi impendentis declararint imbecillitatem suam, sed excusatione dignam, cum fuerint recentes plátulæ in media gentilitatis hyeme plantatæ. Sed redeamus ad captiuos.

QVA RATIONE INCARCERATI SACAIOMISSI SINT NANGASACVM, ET DE molestiis in itinere toleratis.

CAPVT X.

POST QVAM hi serui Dei cum ignominia suprà commemorata deducti in equis gregariis fuere per vias Ozacanæ & Saacianæ ciuitatis, mandauit Taicosama eos terrestri itinere perducere Nangasacum cum publicis litteris, vt de loco in locum attribuerentur illis satellites, aliaque necessaria ad iter Nangoiã vsque, vbi Fazamburus eos in suam curam recipere debebat, & perducere Nangasacum. Vt autem Taicosama terrestre iter præferret mafino, quod erat breuius, nõ alia causa fuit, quam vt maior terror injiceretur Regnorum populis, per quæ erat transeundum, abest enim Meaco Nangasacum sexcentis passuum millibus terræ continentis, vt ne quis in posterum vel aspiraret ad lauacrum sacri baptismi, aut Patres reciperet.

Sacaiio itaque excessere ad 9 Ianuarii anni 97, continenter stipati hominibus armatis Præibat vnus tabellam sententiæ, vt supra dictum est, in longa hasta præferens, qui silentio noxam imputatam innoxiiis promulgabat. Molestiæ & ærûnæ huius profectionis eiusmodi fuere, quales pauperibus & n alévestitis ac dånatis viatoribus summa hyeme afferre solent ingentia frigora, niues, glacies. Negandum non est gentiles, quibus ordine commendabantur, omni humanitate eos tractasse, alios commiseratione motos ob eorum innocentiam, alios reformidantes, ne si vel morte vel alio casu aliquis eorum ereptus fuisset, ipsorum incuria accidisse putaretur. Itaque equos eis procurabant, vel sedes in Iaponia vñtatas, quæ duorum hominum humeris deportantur, si eis opus erat. Nam crebrò, etiam ad augendum meritum suum, pedibus iter conficiebant, vt apparebat ex eorum inflatione & vulneribus.

In hunc finem P. Organtinus Christianum quendam, nomine Petrum, insigni virtute præditum Meaco dimisit, qui tribus fratribus nostris eorumq; sociis necessaria, dũ opus esset, è sua crumena subministraret. Fuit & alius faber lignarius, dictus Franciscus, qui

qui eadem de causa se adjunxerat comitem Patribus Franciscanis. Hi duo ergo, quia magna libertate agere cœperant cum captiuis, eisq; interuire; paucis pòst diebus pro Christianis & ipsi à fatelutibus capti sunt, & commissi iis qui ipsis succedebāt, vt omnes perducerent Nangoiam. Quam ob causam non solum nullum ceperunt dolorem (Meaco enim digressi erant cum desiderio tam felicem obtinendi exitum), sed etiā magna volūptate affecti sunt, diuinoq; numini pro tanto munere gratias egerunt: quare & reliquum iter eximio cum gaudio profecti sunt, ardenti-
 butque ad Deum precibus aliisque piis exercitiis animum corroborarunt. Vnde & singulari cœpere tenere desiderio sanctissimo Christi corpore ante obitum comunicandi. Qua de re Pater F. Petrus Commissarius ad P. Rectorem Collegii nostri Nāgasachani, & Paulus frater noster ad P. Viceprouincialem scripsit his verbis: Nullum aliud in hac vita desiderium habemus, quàm aliquo die confitendi & comunicandi, antequam perueniamus Nāgasachum: nec enim scimus, an postea oblatura se sit vlla occasio: Patribus enim his Franciscanis, nondum huius idiomatis satis gnaris, non possumus integram conscientiæ rationem exponere. Magno autem solatio nostro id munus obire posset P. Franciscus Pafius.

Ad hanc animi præparationem porrò accedebant exhortationes, quas nunc Paulus ad Iaponios nunc Patres Franciscani per interpretem habebant, iisque animabant eos ad offerendum se Domino Deo toto pectore, atque excitabant ad agnoscendam tantam diuinæ bonitatis gratiam. Quod rectius intelligetur ex sermone, quem F. Martinus ad omnes habuit per vias: qui postea in idioma Iaponicum traductus in pectore vnus è crucifixis re-
 pertus est, & est qui sequitur.

Fratres, cogitare debemus nos magnos esse peccatores, neque cognoscere, quanto beneficio Dominus noster in hac exigua afflictione nos afficiat. Multi Sancti, & singillatim S. Franciscus, omni studio aspirabant ad coronā martyrii, verū concessum eis non est, vt ad eam pertingerent. Hanc ipsam Deus hodie nobis offert, & non quouis modo, sed per instrumentum crucis. A Christo impēse amabantur Apostoli, & tamen crucem non concessit, nisi duobus tribusve: ex cæteris quoque sanctis nonnulli fuerunt decollari, alii in lebetes bullientes demersi, alii aflatī, alii in stagna gelu rigētī cōiecti: hi in mille frustra dilacerati, isti medio corpore secti: multi è montibus præcipites acti, & in rupes ac præcætos scopulos & cautes dejecti, vt omnibus membris dissoluerentur,

ac denique alio atque alio genere cruciatuum tormentorumque probati, spiritum suum reddiderunt Conditori. At nobis, licet immeritis, nunc paratum est trophæum, in quo ipse filius Dei morte sua mundum restituit, quod beneficium tam singulare & immensum est, ut angelicam quoque intelligentiam excedat. Itaque comparemus nos ad perferendos fortiter omnes cruciatus à carnificibus nobis inferendos, armantes nos gloriose Christi passionis memoria, qui, licet ab omni culpa alienissimus, tamen pro salute nostra promptissime omnes molestias & tormenta suscepit. Infinita misericordia est, quam nobis declarat Dominus: nam cum pro vno etiam lethali peccato promeruerimus æternas & intolerabiles inferni pœnas, dignatus est tamen eas commutare in hanc breuem & transitoriam. Cæterum quia homo sua natura imbecillis est, nec facile aliquid perpeti potest, necesse est, ut gratiã diuinam de cœlo imploremus. Toto igitur corde ad sanctissimam Dei matrem, peccatorum aduocatã, ad gloriosum D. Franciscũ, ad angelum custodem, & ad omnes Sanctos in cœlo cõfugiamus, ut intercedant pro nobis. Hęc summam dixit P.F. Martinus cum magna audientium consolatione.

Multa alia in hoc itinere acciderunt, ædificatione plena, sed breuitatis causa omitto: tantum id dico, tantam lætitiã animi, patientiam, & humilitatem ab hac sancta Societate fuisse demonstratam, ut omnes obstupuerint, ipsique Bonzii asseuerarint, hanc esse viam legis Euangelicæ latius dilatandæ & propagandæ.

DE QVIBVSDAM PERSECVTIONIBVS EODEM TEMPORE IN CHRISTIANOS excitatis.

CAPVT XI.

CVM Taicosamæ edictum de prædicatione Euangelii omitenda, adjuncta pœna in transgressores & omnes qui ad eos attinerent, renouatum esset, nonnulli gentiles Domini, tunc metu edicti Regis, (qui etiam ex causa leui maximos sæpe Dominos suo statu dejecit) tum ex odio, quo religionem Christianam prosequerantur, decreuerunt omnes fideles suæ ditioni subjectos ad cultum idolorum compeilere. Ex horum impiorum hominum numero in primis fuit Gubernator Facatanus Taicosamæ admodum familiaris, qui suis Christianis (ii millesimum attingebant numerum) imperauit, grauib; interpositis minis, ut renunciarët Christo,

Christo, omnia Rosaria ad se afferrent, ostiisque ædium suarum affigerent consuetam tabellam, in qua gentiles scribere solent nomen idoli, cum nonnullis aliis verbis: ac putant stulti illi, has tabellas vim quandam habere contra ignes, morbos, aliaque huiusmodi. Infideles itaque, Christianorum consanguinei, timore Tyranni impiè iis consulebāt, vt externā saltem specie edicto regio parerent. Verùm illi potiùs ad mortem oppetendam, quam ad minimum gentilitii erroris indicium dandum, parati, responderunt, se hac in re non obsecuturos, ac mox quendam studio amandarunt Nangasachum, qui cognosceret ex nostris, quid citra Diuini numinis offensionem in eiusmodi casu agere possint.

Dominus quoq; Firādi, qui maximè semper abhorruit à Christianis, non neglexit hac occasione quosdam in ruinam spirituale impellere, speciatim autē nurum suam, filiam piæ memoriæ D. Bartholomæi. Verùm illa pro sua cōsuetā fortitudine ita sustinuit illius imperum, vt focer, deposita vincendi spe, ab ea diuexanda se abstinerit. Alii quoque Christiani, iam ad hos insultus assuefacti, forti pectore homini restiterunt.

Nec inferiorem constantiæ laudem retulere incolæ Nōzu, quibus præest quidam Dux belli: nam vt eò perlatus fuit rumor earum rerū, quæ Meaci agebantur contra Christianos, dictus belli dux primario cuidā Christiano, iam annis graui, nomine Leonni, imperauit, vt vnā cum aliis renunciaret fidem Christianam. At bonus senex, cui nihil animæ salute carius erat, magna libertate respondit: Occidere me potes, sed non adigere ad deserendā fidē Christianā: cuius consiliū exemplūq; secuti alii, singuli sibi consecerunt crucem, vt si cogerentur abnegare Christum, ea in humeros sublata egrederentur quasi parati illam suffigi: nulla enim re melius impio illi posse responderi, & declarari sui animi propositum. Hac constantia ille perterrefactus, sceleratos conatus suos inhibuit, eosque in religione, qua vellēt, viuere permisit. Post hæc Leo de omnibus nostros reddidit certiores, petens pro similibus certaminibus Rosaria, imagines, calculos benedictos, aliaq; arma spiritualia. Sed satis sit nunc de hac materia.

QVOMODO FAZAMVRVS NANGOIÆ
INTELLEXERIT CAPTIVOS NON
longè abesse.

CAPVT XII

Postremo die Ianuarii, cum captiui peruenissent Facatam; humanitate consueta recepti sunt à gentilibus, quibus magno exemplo fuerunt. Quidam eius loci Christiani eos inuisere, & sancta monita ab eis retulerunt. Paulus frater, uti totum iter consumpsit prædicando militibus & aliis; sic noctis partem, qua hæsit Facatæ, in eodem labore impendit. Interea nuncius ad Facamburum affertur; captiuos breui adfuturos, simulque ei offeruntur patentes Regis litteræ; quibus mandabatur, ut sine cunctatione eos deduceret Nangasacum. Itaque subito cursorem destinauit ad Vicegubernatorem Nangasacatum moniturum, ut quinquaginta cruces pro reis paratas haberet; breui enim aduolaturus. Dicit non potest, quanta obmurmuratio inter Lusitanos & Iaponios orta sit, post audita hæc noua: numerus quoque crucium varias cogitationes peperit; cum longè maior esset quam captiuorum. Quantum autem desiderium quamque diurnus ardor obortus fuerit in populo, quod tam gloriosa occumbendi conditio contigisset; res fuit admiratione dignissima: nam neque intra ædes neque publicè per vias de alia re sermo haberi videbatur, quam de hac. neque facile est omnia narrando persequi, quæ particulatim accidere: vnum tantum alteramve attinam, unde coniectura fiat de reliquis:

Qua nocte Nangasacum perlatum est mandatum de parandis tot patibulis crucis, primarius quidam vir cum vxore sua hac illacque discurrebat, parans se ad martyrium. Decumbebant in eodem cubiculo duo ipsorum filii, alter quinquennis vel sexennis, alter vndecim annorum. Hic maior, auditò strepitu, exiliens è lecto, cursu contendit ad Patrem, sciscitaturus quid rerum ageretur: re breuiter cognita, mox percontati perguit. Vobisne, inquit, pater mi moriendum? Cum pater subijcere: Omnino. O, inquit adolescentulus, quanto exulto gaudio? sic enim & mihi licet vos sequi. Deinde digito demonstrans fraterculum dormientem. Quid verò, inquit, illo fiet? Respondit parens: Nobiscum vnà erit martyr. Tum iuuenculus: Iam duplicatum sentio gaudium, quâdoquidem omnes simul ab hoc mundo immigrabimus in cælum.

A quodam alio puero quinquenni in principe domo Nangacensi quidam è Patribus nostris percontatus est, quandoquidem iam venirent gentiles, ut ex regis voluntate interiniant Christianos, quid respondere cogitet, si rogatus fuerit, an Sacramentum baptismatis susceperit? Respondebo, inquit puer, me esse Christianum. Sed si, subiecit Pater, eam ob rem te velint occidere,

dere, quid facies? Respondit, præparabo me ad mortem. At quo modo? inquit Pater. Respondit puer, cum admiranda animi fortitudine, manantibus inter verba lachrymis: Vsq̄ue ad mortem implorabo Iesu misericordiam. Atque hoc satis sit, ad indicandū horum Christianorum feruorem.

Iam, vt ad captiuos redeamus: Calendis Februarii discessum est Facara: & ventum est in locum, dictum Carazu, tribus leucis distantem Nangoia, vbi Fazamburus cum satellitibus eos præstolabatur. Qui pro amicitia veteri salurans Paulum fratrem nostrum, eius casum miseratus est. At Paulus: Mori, inquit, pro lege diuina, & doctrina cœlesti hominibus tradita, non est commiserationis materia. Vnam tantum rem à te contendo, quantis queo precibus, vt Nangafaci breue mihi tempus consistendi & cōmunicandi ante mortem indulgeatur. Idem petierunt P. Franciscani. Omnia omnibus promisit Fazamburus, sed promissa non præstitit, vt postea liquebit. Accedens deinde ad Ludouicum, de quo supra egimus, videns eum in tam tenera ætate constitutum, dixit: Vita tua in meo arbitrio est & potestate; si mihi seruire velis, te liberabo. Respondit Ludouicus: De me nihil statuo: id faciã quod visum fuerit Fratri Petro. Qui respondit: Acciperet cōditionem, modò Christiano ei esse liceat. Non, inquit, Fazamburus, fides Christiana ab eo deferenda erit. Tum Ludouicus: Hac cōditione, respondit, non cupio viuere, quia pro hac vita misera & momentanea facerem iacturam beatæ & æternæ.

Progressi denique longiùs, ingressi sunt regnum Figen, & peruenērunt ad locum dictum Zucaschi, vnde sequenti manè discesserunt. Et quia in singulas horas videbant se viciniore mortis, maluerunt reliquum iter pedites in magno frigore, licet itineris incommodis fracti, conficere vsque Sononchum, quod est in ditione Omurandoni; & Nangasacho octo vel nouem abest leucis.

QVID SONONCHI ACCIDERIT, ET DE RELIQVO ITINERE VSQVE AD LOCVM supplicii.

CAPVT XIII.

AD quartum Februarii sub meridie Sinonchum appulere captiuī, eodemque tempore præstò ibi fuere duo è Societate Patres, Franciscus Pafius & Ioannes Rodriguez, à Viceprouinciali missi, vt sanctū hūc cœtū Sacramentis confessio.

confessionis & sacræ Synaxeos munirent. Sed quia iam Fazamburus præcesserat, & ilicq̄ discedendum erat, non potuit eorum volûtati fieri satis: sic prorsus, vt P. Rodriguez pro se vix à satellitibus obtinere potuerit, vt eos salutaret & amplecteretur. Incredibilis vtrinq̄ extitit consolatio, nec vacua lacrymis mutui amoris, dum in conspectum prodit dictus Pater; qui omnibus nomine P. Viceprouincialis peramanter consalutatis, verbis ad tempus accommodatis egregiè ad gloriosum certamen eos animauit; & sub finem addidit, se venisse, vt eis, dicto sacro Missæ, diuinum Christi corpus porrigeret; sed iam non posse, quòd maturandus sit discessus: atque idcirco se Nangasachi compensaturum pro eorum consolatione. quantum posset. Paulus frater complexus Patrem voce submissa respondit, plurimum se confidere in misericordia diuina per hanc persecutionem Ecclesiam in Iaponia magnum incrementum sumpturam. Cuius rei hoc haberet argumentum, quòd in ipsis persecutionis foribus, dum gentilibus maximè erat respuenda Christi fides, ipse Ozacæ in carcere, ab iisdem coactus, sex eorum capita sanctissimis aquis perfuderit.

Deinde Pater amplexus est F. Petrum, qui, cum summam totius itineris acta perstrinxisset, seorsim ei magna animi submissione dixit: Facile fieri potest, nos tam citò rapi ad necem, vt nulli actioni futurus sit locus: itaque meorum sociorum nomine, vt eorum superior, ab hac hora rogo P. Viceprouincialem, & reliquos de Societate, ex toto corde, vt nobis condonent molestias, quibus eos affecimus. P. Rodriguez, excusans piam eorù mentem & scopum, similiter ex parte Societatis veniam petiit à F. Petro, si fortè aliqua in re ab ea offensus fuisset. Quo facto, rursum cum multo lacrymarum imbri repetiri sunt amplexus. Denique ad Iaponios conuersus P. Rodriguez, cum illos quoque breuiter commonefecisset, quanto in pretio habere deberent tam felicem è vita excessum, abiit, & cum P. Passio celerrimè Nangasacum versus properauit, ad agendum cum Fazamburo de Sacramentis cœtui captiuorum, cõuenienter eius promissioni, porrigendis.

Sub vesperam deinde, dum descensus sit in nauem, (mari enim septem leucarum itinere proficiscendum erat vsque in Tonchizu) ministri collo captiuorum iniecere funem, omnibusque manus post terga reuincere, præterquam Patribus Franciscanis, breuiq̄ tempore portum Touchizanum tenuere, sed nocte in nau, inges perpessi frigus, permansere. Parauerat Fazamburus Nangasachi pro omnibus viginti sex diuersorù, sed veritus tumultum, quòd locus esset refertus Christianis, mutata sententiâ, decreuit eos

extra Nangasacum insequenti luce, quæ S. Agathæ sacra erat, extremo supplicio afficere. Itaque crucibus aliisque omnibus ad locum supplicij deportatis, omnia in ordinem digessit, vt momento vno omnia absoluerentur: Ortaque luce tempestiue curauit tertio res reddi nostros, vt ilico ad se mitterent P. Pasium, se adiuncturum ei ex suis vnum, qui comitaretur vsque ad locum patibulo proximum, vbi, postquam turba tota iussa esset consistere, possit trium de Societate & non aliorum confessionem audire; aliud se nunc non posse concedere. De communione, aiebat ille, nõ videri necessariam, cum enim propter Christum occumbant, non indigere alio viatico.

P. Pasius cum P. Rodriguez & famulo Fizamburi mox adiit Vacamũ, vbi erat Xenodochium incurabilium, ibiq; expectauit. At P. Rodriguez lōgius processit, vt obuiam iret, moneretq; post paucas horas moriendum. Quò audito hilari vultu omnes Domino nostro gratias egerunt, & speciatim bonus Pater F. Petrus, qui aduenerat eques recitans diuinũ Officiũ. Vt verò peruētum est ad locum, in quo expectabat famulus Fazamburi, P. Pasius milites subsistere iussit, & Paulo fratre deducto in Xenodochium, confessionem eius de tota vita audiuit. Hunc cæteri duo secuti sunt, & perfecta confessione omnes vota Societatis nostræ consueta renouarunt, complectendo Patrem nomine P. Viceprovincialis.

Dum P. Pasius aures præbet tribus fratribus nostris, nonnulli è Sociis qui in platea remanserant, nixi genibus, recitabant Rosarium: alij sedentes Domino se commendabant, alij denique se inuicem ad martyrium animabant. In his occupationibus eos relinquens P. Pasius, ilico contendit ad Fazamburum, qui iam ad supplicij locum peruenerat, vt ab eo facultatē postularet, vt posset eosdem ad fortiter moriendum hortari, quam, licet ægre, impetrauit. Interea P. Rodriguez operam suam locauit quibusdam breuiter Deo reconciliandis, piisque monitis ad constantiam est cohortatus. Tandem cum Fazamburi mandatum, quod expectabant, allatum esset, mirum dictu & visu dignissimum fuit, quanta celeritate se coniecerint in pedes; & obuiam crucibus processerint. Fazamburus autem videns eos cum tanta hilaritate appropinquare prorsus obstupuit, cumque causam conijcere non posset, petiit à P. Pasio vnde hæc hilaritas in tam funesto spectaculo? Exposuit ille homini causam, sed quia non cupiebat quæ sunt spiritus Dei, respondit: Causam quidem esse optimam, se tamen ob eam nullam hac vice electurum crucem.

Agens deinde item Pater de liberatione duorum, qui capti

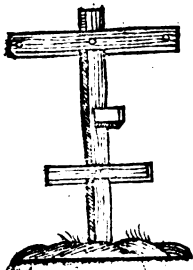
erant in itinere, & sententia Regia non erant comprehensi, respondit Fazamburus, Etsi comprehensi in ea non sint; tamen non posse se eos dimittere, hoc ipso quod sibi à ministris Regiis adiuto scripto traditi essent. Cum verò subiungeret Pater, minimum expectaret, quoad à Gibonoscio haberetur responsum. Nec hoc possum, inquit Fazamburus, venire enim facile in suspicionem acceptorum munerum. Itaque media omnia ad liberandos illos duos, quos meritò vocare possumus Adactus, tētata ad irritū reviderūt, ita disponēte diuina, a quo omnia regūtūr, prouidentia.

Degebat sub hoc tempus Reuerendissimus Episcopus Nangafaci, qui, dum cum bona Fazamburi venia in loco supplicij comparere non posset, per quendam omnibus dedita opera, nominatim autem Patribus Franciscanis, suam impertiuit, adjunctis verbis amoris plenis, benedictionem. Cui vicissim P. Commissarius omnium nomine magnas gratias referri iussit, simul etiam deprecatus veniā, quod suæ Reuerend. Dominat. non perinde, ac par fuerat, obsecuri fuissent.

QUOMODO ILLI VIGINTI SEX SVF- FIXI SINT CRVCI.

CAPVT XIV.

DE CREVERAT Fazamburus hos homines è medio tollere in ordinario supplicij loco, in quo & tunc exstabant nōnullæ cruces, sed Lusitanorum interpellatione coactus est mutare sententiam. Ex altera viæ parte versus mare eminebat collis xum planitie viginti sex crucium capace, cum suis, instar Caluarix montis, ad ascendendum quasi gradibus. Huc ergo Fazamburus curauit in gratiam Lusitanorum, vt dicebamus, deportari cruces; qui cogitabant suo tempore in benedictorum horum athletarum Christi memoriam ibi excitare Ecclesiam, eamque vocare S. Mariam martyrum.

Cruces, apud Iaponios in multandis hominibus facinorosis vsitatae, duo habent ligna transuersaria, alterum ad brachia, alterum ad pedes: mediæ item cruci affixum breue lignum est pōderi corporis sustinendo, cui reus insidet velut equo. Quælibet igitur crux constat quatuor lignis, vt liquet ex effigie hîc subiecta. Non vtuntur clamis, sed manus pedesque alligant aut funibus,

MORTE XXVI. CRUCIFIXORVM. 311

funibus, aut manicis ferreis; quæ lignis transuersariis clauis sunt affixæ. Collum quoque constringunt neruo ferreo ligno infixo. Funibus item astringunt cruci & cingulum & brachia inter scapulas & cubitum, sic prorsus, vt totum corpus bene sustentetur. Deinde dimittunt crucem in fossam, lapidibusque iniectis & terra obfirmant. Mox succedit carnifex lancea præacuta, machæa ancipiti non ab simili, armatus, eamque tanta vi adigit in latus dextrum crucifixi, vt penetret in sinistrum vsque ad cor, Nonnumquam duo sunt carnifices, qui dum simul vtrumque latus confodiunt, transuerso obiectu lancearum quasi crucis formam exprimunt. Ita fit vt rei, vno tantum sanguinis fluxu, minimo temporis puncto spiritum DEO reddant. Quod si non statim moriantur, duplicat istum carnifex: atque ita finem faciunt.

Cùm ergo fortes Christi milites ad hunc locum peruenissent, Fazamburus curauit collem omnem à scloperariis & lanceariis circumdari, spacio tantum septem vel octo passuum inter ipsos & cruces interposito, nec passus est quenquam propius assistere præter iustitiæ ministros, P. Pasum & P. Rodríguez. Ingressu in septum facta, noua lætitia oborta est militibus Christi ex conspectu crucium. Pater F. Martinus elata voce cecinit canticum, *Benedictus Dominus Deus Israël*. Pater F. Petrus, oculis cælo infixis, stabat quasi contemplatione quadam profunda absorptus. Ludouiculus ilico petiit, quænam sua crux esset, eaque demonstrata, magna deuotione & seruore ad eam accutrit. Fuerunt autem omnes quasi puncto temporis acti in crucem: eo quod quilibet suum haberet attributum ministerium, & omnia necessaria singulis ad manum parata. Hic autem erat crucifixorum ordo: Alter ab altero tribus vel quatuor distabat passibus vultu Nangasacum conuerso. Ad dexteram P. Franciscanorum erant decem Iaponij, & alij decem, annumeratis tribus è Societate, ad sinistram. Ac ab Orientali quidem parte primus erat Franciscus, is qui iuandorum P. Franciscanorum causa comitatus fuerat, & à milite, vt diximus, in numerum relatus, qui baptismi signaculum ante octo menses primum acceperat. Secundus erat Cosmus Tachegia, ex regno Oari, recentet item baptizatus, qui artem profitebatur acuendi machæas. Captus fuerat Ozacæ cum F. Martino, agens illorum Patrum interpretem. Tertium locum tenuit Petrus Suchegirus, alter ille, qui comitatus fuerat, vt operam suam locaret captiuis. Quartus erat Michaël Cozachi ex regno Isce, cuius ars erat conficere sagittas. Quinto loco sequebatur Iacobus Ghisai è Societate nostra sexaginta quatuor annorum, Christianus peratiquus, &

boni exempli. Is receperat se in domum nostram, ut totum se dederet Deo: in qua magna caritate rerum externarum curam gessit, singulariter autem meditationi Passionis D. N. valde erat addictus. Proximus huic erat Paulus Michi Iaponius trium annorum supra triginta, a puero sacris aquis tinctus, & ante undecim annos prius in Societatem receptus. Concionator erat, magnoque ardebat Zelo iuuandi proximum, velut ex eo, quod iam dicam, colligi potest: Decem vel duodecim diebus ante attributas Ozace edibus nostris excubias, obuiam fortè factus turbæ ex Magistratus edicto deducenti hominem Ethnicum, ob nescio quod scelus, ad supplicium magno animo facta via per confertam multitudinè penetrat ad reum, concionatur homini vsque ad locum ubi capite erat multandus, cedentem veritati baptizat, & inuocantem nomen IESU & MARIÆ in cælum mittit.

Septimus erat Paulus Ibarchi ex Oari, qui recenter adiunctus erat Christo: Octauus fuit Ioannes oriundus Goto decem & nouem annos natus, à prima pueritia in fide institutus, & denique, ut supra diximus, Societati adscriptus: Nonus erat Ludouicus puer 11 vel 12 annorum, qui paucis mensibus fuerat Christianus, à natura viuax, & Pauli Ibarchi ante nominati nepos. Decimus erat Antonius Nangafachanus, adolescētulus item annorum tredecim, candidæ admodum naturæ. Undecimus sequebatur P. F. Petrus ex Episcopatu Hispaniæ Auilano, vir quadraginta octo annos natus, admodum religiosus, doctus, concionator, ardens Zelo animarum. Duodecimus, F. Martinus de Ascensione ex Varâ gueli Cantabriæ, trigessimum ætatis annum agens, qui anno 96 cum F. Francisco Blanco in Iaponiam venerat. Decimus tertius erat F. Philippus de Iesu Mexicanus, qui captus in naue diffracta ad Tozzam venerat Meacum, ut sacros ordines acciperet ab Episcopo, & postea rediret Manilâ: unde à superiore missus erat eadem de causa in nouam Hispaniam. Decimus quartus erat F. Gōcabus Garzia ex Bazaino Indiæ Orientalis, qui è Iapone trāsiens Manilam, ibi ordini S. Francisci nomen dederat, & magno spiritu Iaponicè concionabatur: Decimus quintus erat P. F. Franciscus Blancus ex Monteregio Galitiæ, triginta circiter annorum. Decimus sextus F. Franciscus de S. Michaële ex Parilia non longè à Valisoleto, agens annum 33, vir bonus & humilis, uti præclare vsque ad mortem demonstrauit. XVII Matthias, qui haud multo tempore extiterat Christianus: de quo satis multa supra XVIII. Leo Carasumarus ex Oari, septem octoue annorum Christianus, Patrum Franciscanorum interpret primarius, & caritatis operibus

apprime deditus, maximè erga incurabiles. Erat autem frater minimus Pauli Ibarchi supradicti, & patruus Ludouiculi. XIX. Ventura, Meacensis, qui in tenella sua ætatula fonte baptismatis erat elutus : deinde pupillus relictus in Bonziorum ordinem desciebat. Sed quodam die memoria repetens se baptizatum, per Patres Franciscanos Ecclesiæ sanctæ restitutus est, quibus interuiens tam felicem meruit fortunam. XX. erat Thomas Cozachi, filius Michaëlis Cozachi supra nominati, qui decimum quintum annum agebat. XXI. Ioachimus Saccachibara annorum 40. XXII. Franciscus medicus Meacensis, 46 annorum. XXIII. Thomas Danchi, vetus Christianus, item Franciscanorum interpres. XXIV. Ioannes Chimoia. XXV. Gabriel ex regno Isce, annorum 19. Vltimus fuit Paulus Suzuchi ex Oari, etiam Franciscanorum interpres.

Crucibus ergo hoc ordine defixis, mirabile fuit videre omnium constantiam, ad quam eos hortabantur, partim P. Passus, partim P. Rodrighez. Pater Commissarius semper constitit quasi immotus oculis in cælum coniectis. F. Martinus ad agendum diuinæ bonitati gratias concinebat quosdam psalmos, adiuncto versiculo: *In manus tuas Domine*. F. Franciscus Blancus etiam clara voce Deo agebat gratias. F. Gonsalvus admodum elata voce dicebat Dominicam orationem, & Salutationem Angelicam. Paulus Michi frater noster videns se consistere in suggestu omnium, quos vnquam habuerat, honoratissimo, primùm circumstantibus aperuit se Iaponium & de Societate IESV esse, morique propter annunciatum Euangelium, & gratias Deo ob beneficium tam eximium agere, deinde hæc verba subiecit: Cùm ad hoc tēporis punctum peruenerim, è vobis neminem esse opinor, qui me credat velle parcere veritati. Declaro itaque vobis, nullam esse ad salutem viam, nisi quam tenent Christiani. Quæ cùm doceat me ignoscere inimicis & omnibus, qui me offenderunt, ego libenter Regi omnibusque meæ mortis autoribus ignosco, eosque rogo vt Christiano baptismo initiari velint. Hinc oculis in socios conuersis cœpit eos in hoc extremo conflictu animare : in quorum omnium vultibus lætitia quædam apparet, sed in Ludouico singularis: cui cùm alius quidam Christianus acclamaret, breui eum futurum in Paradiso, digitorum totiusque corporis gestu gaudij pleno omnium in se spectantium oculos conuertit. Antonius, qui Ludouici clauderat latus, oculis cælo infixis, post inuocatum sanctissimum nomen IESV & MARIÆ accinuit Psalm. *Laudate pueri Dominum*: quæ didicerat Nangasachi in institutione Catecheseos: in ea enim dedita opera pueris quidam Psalmi hæc

in rem edificandi traduntur. Alij denique repetebant, IESU MARIA, serena facie: nonnulli etiam exhorrabantur circumstantes ad vitam Christiano dignam; hisque & aliis similibus actionibus promptitudinem moriendi demonstrabant.

Tum carnifices quatuor cœpere vaginis (quæ Iaponiis usitatae sunt) eximere lanceas; ad quarum horrificum conspectum omnes fideles acclamarunt IESU MARIA, & quod plus, est comploratio secuta miserabilis ipsos feriens caelos. Carnifices quemque eorum vno alteroque ictu breuissimo tempore exanimarunt. Si quis signum adhuc vitæ daret, eum iterato ictu confodiebant. Atque hic licuit cernere Christianorum circumstantium ardorem, qui per medios satellites, fustuario eorum neglecto, ad cruces accurrere, alij vt sudaria sua martyrum sanguine imbuerent, alij vt ex vestium limbo aliquid detraherent, alij vt reliquiarum loco aliud aliquid auferrent.

Hic fuit militum Christi felix exitus, qui fortiter dimicantes gloriosam ex hoste retulere victoriam. Vt autem innocentia eorum omnibus paterneret, permisit DEVS, vt Fazamburus curaret hic erigi hastam, in qua descripta erat mortis sententia.

DE PIETATE A CHRISTIANIS POST DICTAM NECEM declarata.

CAPVT VLTIMVM.

QUAMVIS Fazamburus non parum succenseret iis, qui sancta quadam vi reliquias quasdam è seruis Dei eripuissent, ideoque mandasset satellitibus, vt fustibus coegerent omnes ad repetendum Nangasachum; tamen postquam domum rediit, tam multi vndique confluxere, vt aliquid de vestibus Martyrum abscinderent, vt multi in crucibus manserint non satis decenter contacti, & singillatim nouem religiosi. Quare prouisor confraternitatis Misericordiae eorum corpora certis storeis, loco vestium, operiri curauit.

Eadem religione multi etiam è remotis regionibus tanto numero concurrere, vt Fazamburus compulsus fuerit duplicatis custodijs aditum eis præcludere; ipsiq; militum ducibus sub vitæ amittendæ pœna iubere, ne vllû crucifixorû corpus sinerët auferri. Verû nec hac seueritate cohiberi potuit eorû pietas; permulti enim, prætextu aliorum negotiorum transigendorum, versu sollem illum dessectebant, tantum vt reliquias seruorû Dei venerarentur.

ferentur. Multa alia in hoc argumento adungi possent, quæ breuitatis causa prætermitto. Id tantum dico, ex glorioso hoc martyrio illum extitisse fructum, quod omnes Christiani, tam veteres quam noui, egregiè in sancta fide sint confirmati, viuumque eternæ salutis desiderium in se excitarint, ac firmiter apud animum suum constituerint pro confessione Christiani nominis vitam dare. Iamque animaduertunt huius martyrii prognosticon, fuisse cruces miraculosè repertas alteram in Obama anno 89, alteram in Faconda, anno 92. Quare & firmissima spe tenentur vberissimæ melius consecuturæ. Ipsi quoque gètiles, qui spectaculo interfuerunt, vehementer commoti sunt ex gaudio, quo viginti illi Dei serui crucem conscenderunt, & fortitudine, qua, certi de cœlesti præmio omnem humanam intelligentiam longè excedente, mortem tolerarunt. Et iam nonnulli Nangasachum, recipiendi sacri lauacri causa, quod obnixè postulant, aduenerunt.

(:)

Yy 4

DE

DE LEGATIONE

REGIS CINENSIVM

AD TAICOSAMAM.

N O superiore 1595, præter annuas, missus est ad P. V. peculiaris Tractatus, in quo prolixè exponebatur rerum Iaponicarum status: conuersiones item, perturbaciones, & multorum in Tenza interneciones, quæ accidere, postquam Taico hic, dicitur qui alibi Taicosama, nepotem Quabacondonum ad eadem designauit. Deinde, quem admodum eodem furore longius serpente, & cor eius exedente, post abscissum nauis Lusitanæ madauerit, nonnullos Dominos, quorum nomina ipsi delata erant, extingui. Vnde factum est, vt alii multi vehementer reformidarent, ne breui eiusdem alex periculum subituri essent: inter quos fuit Asanodangius vnà cum filio, vt mox dicitur.

Quod ad res Coraianas attinet, sciendum est, Augustinum Eucneçamedonum omnes conatus omnemque industriam, quantum potuit, pro autoritate, qua valebat, adhibuisse, vt Cinarum Regi persuaderet missionem Legatorum ad Taico: quod cū esset difficillimum, multis videbatur nunquam fieri posse: quare mirum non est, rem in biennium eoque amplius extractam. Et quia Cinenses adorabantur Iaponios è Coraiana insula non egressuros, nec maritimâ propugnacula, quæ excitarent, antè deserturos, quam firma pax inter Regem Cinarum & Taiconi confecta esset: Iuque qui Cinenfis, senex, & prudentiæ aliorumque excellētium donorum laude percelebris, in se suscepit prouinciam cum Rege Cinesi agendi, rationesque & modum excogitandi incundæ pacis cum Iaponensibus. Qui tandem post rationes multas (Rex enim Cinæ per summam arrogantiam arbitratur se totius orbis Dominum, sibi que nullum esse similem) iussit indicari Taico, nec decens nec conueniens esse, vt Dairi, hominem priuatum & Iaponiæ Regi subiectum, pristinum dignitatis locum retinere permitteret: quando ipse sua industria & fortitudine sexaginta sex Iaponiæ regna suo imperio subiecisset. Ea si hominem exuisset, promittebat se coronam titulumque regium missu-

rum,

rum, & per eosdem Legatos pax iter responsurum ad capita à Taico cum conditionibus & pactis de deferendo profus a Iaponiis Coraiano regno, ac Iapone repetendo, missa. Itaque duo Principes viri legationem obituri Pachino, magno cum fastu & multo comitatu stipati Coraiam vsque ad propugnaculum Augustini venire, vt inde porrò cum Iuquequi iter prosequerentur in Iaponiam.

Augustinus videns Taici votum desideriumque optatos habere successus, per famulum quendam suum scriptum ad eum dedit, quo significauit, Legatos Regis Cinenfis iam Coraiam appulso esse, qui nuncius ingentem attulit Taico voluptatem. Inde post aliquot dies ex Coraiano regno reuertere Augustinus & Scimanus Camedonus Gubernator Nangasachanus. proque majori securitate secum Iuquequi senem Nangoiam vsque duxerunt, vt inde Meacum, quod & fecere, iter instituerent, relicto ibi sene, donec à Taico vocaretur. Ambo ab eo recepti sunt cum rara benevolentia significatione, & Augustino quidem Fuscimi attributum est palatium nouum & amplissimum, quod fuerat fratris Quabacondoni, & nepotis Taico in vrbe noua, vbi & ipse nunc sede sua habet: neq; tamen tunc aperte declarauit, quo beneficiorum genere remunerari statuisset tot tantaque officia ab eo praestita; nec ante videtur aliquid perfecturus, quam legatio finem suum consecuta sit, & foedera pacis confecta.

Legati interea Regis Cinenfis habebant in dictis propugnaculis maritimis regni Coraiani, cum magna militum exploratorumque manu ab Augustino ibidem relicta, ne tumultus aliquis oriretur. Cur autem æquo diutius prorogata fuerit eorum in Iaponiam profectio, non alia causa fuit, quam quod Taico, incredibili cupiditate flagrans amplificandi nominis sui gloriam, & perpetuam memoriam apud posteros potentia & magnificentia suae relinquendi, proflus constituerit dictos Legatos splendidissimo & omnibus numeris absolutissimo apparatu & pompa excipere. Ac primo quidem decreuit, illis praebere spectandum ingentem numerum equitum ex omnibus Iaponiae regnis coactum, & iam habet apud se catalogum centum millium, praeter eos quos sua sponte adijungit. In hunc equitarum se inseret vniuersa Iaponiae nobilitas tanto splendore, ostentatione, & apparatu, vt vere dici possit, nunquam inspectam, nec in veteribus Iaponum historiis lectam, hac notabiliorem vel illustriorem. Et quoniam omnes nobiles, vti res est magni ponderis, enixè laborant, ne vel minimam causam dent Taico alicuius offensivae, fit, vt nihil aliud

in aula tractetur, quam quis vestium cultu splendoreque apparatus ceteros sit superaturus. Quamquam dubium non est, tam eos qui in Coraino regno haecenus fuere ob ingentes sumptus in eo factos, & penuriam pecuniarum ex diuturna illa commoratione profectam, quam qui in Iaponia sedem suam habent, eo quod continenter Taicum in operibus magnificis excitandis iuerunt, magnas rei familiaris angustias noua hac profusione perpeffuros: coguntur enim quidam oppignerare suas ditiones, alii vectigalia, & quicquid habent, ut voluntati Taici fiat satis. Eam ob rem nobilis quidam Meaci Patribus dixit: Si mihi, qui non sum ex locupletissimis aulae, imò multo aere alieno obstrictus, pro vestitu ceteroq; cultu & ornatu faciendus sumptus est pro his spectaculis duorum millium quingentorum Taes, hoc est, aureorum scutorum, quid facient alii nobiles me ditiores? atque hinc possunt, inquebat, RR. VV. magnitudinem sumptuum aestimare.

In vrbe Ozacana, tribus leucis à Saçai disjuncta, & constituta, in via versus Meacum, immensus sit apparatus in palatiis & propugnaculis Taico, ubi opere visendo & stupendo moles excitantur. In iis exstrui curauit aulam mille tatamis (storaë elegantissimæ genus est), opertam cum suis simbriis, damascenis, holosericis, aureis; & ut aliàs scriptum est, qualibet harum storearum octo palmos longa, quatuor lata est. Hæc aula è ligno maximi precii ædificata est, tantoque auro intus nitet, ut penè incredibile videatur. Quamquam dum ad culmen perducta est, videtur Deus vanam illam ostentationem in opere tam magnifico hoc anno castigare voluisse; quo tanta Ozacæ imbrum copia extitit, ut murorum alter, quo aula nitebatur, labefactus corruerit: ex qua ruina non parua eius inclinatio secuta est: verum, ut ille admodum industrius est & sollicitus, fertur breuissimo tempore, sumptibus subditorum, qui cõtinenter in eius operibus moliendis laborant, in pristinam formam & decus eam restituisse. Ac scribunt certè Patres, operarum numerum esse capitum centum millium, remque esse commiserationis plenissimam, nocturnis æquè ac diurnis horis tantam mortalium turbam distineri, alios immensis saxis, alios lignis palatiorum, quæ Quabacõdoni fuere, Meaco Fuscimum, hoc est, leucarum duarum spatium, conuehendis, alios denique fabricandis nouis propugnaculis turribusque altissimis. Miseri illi semper pedibus in aquis consistunt, humeris laceris & conuulneratis. Qui verò ex desperatione fugiunt, sæpenumero confestim maciuntur: è quibus in loco, dicto

Furica-

Furicaua, quodam die manè occisi sunt nouem: nec alia de causa, quam quòd laboribus fracti & viribus defecti consilium fugæ inuident.

Ante hanc aulam in planitie pulcherrima iussit erigi Theatrum ad agendas Comedias, vtrinque verò nonnullo intervallo diuisas turres binas trium quatuorve contignationum, quarum altera ob frequentiam imbrum non diu constitit, suoque lapsu tres quatuorve homines obtruit. Tantum studium posuit Taico in absoluendo hoc theatro, vt voluerit illud omnibus ædificiis, à se hætenus fabricatis, elegantia, perfectione, & impèsis antecellere. Columnæ, quæ lignæ sunt, pavementum, & laquearia, obducta sunt atra Sandaracha, quæ in hac regione vocatur Vrusci, & lucet instar speculi. Totum autem opus est inauratum Nasciensi, quòd est aurum molitum in puluere cum magno artificio rerum in eo expressarum. Laquearia varia sculptura, & ingenti laminarum inauratarum copia, nitent. Excitantur & aliæ ædes admodum magnificæ & venustæ circum ipsum propugnaculum.

Vt autem tam variæ & magnæ extruções celeritimè & accuratissimè absoluantur, omnes fabros lignarios, ferrarios, aurifices, pictores, aliosque opifices, quotquot inueniri possunt, euocat, non solum Meaco, eiusque finibus, sed ex omnibus vicinis regnis. Mandauit quoque renouari primariam turrem vrbs Ozacensis, & aliis, hoc est, in septimam vsque contignationem, educi.

Fossam item propugnaculi magnifico ponte sterni voluit, per quem iter esset ad dictam aulam, operiri que tegulis inauratis, in medio autem pòte eminere turriculam duorum solatorum, quæ in quaternis angulis protensum habeat certum vexilli genus, octonos vel nouenos palmos longum, quaternos latum ex aurichalco aurato, varia volucrum arborumque ex eo pendente sculptura. Si radios Solis excipiat, splendorem egregium reddit, & nouum turri conciliat ornatum. Ligna, supra vtrinque trãuersè posita ad innitendum, auro subactò fulgent, pavementum quoque ipsum tot magni pretii illustre est ornamentis, tamque mirifico opere, laminis auro illitis intermicantibus, à præstantibus Magistris elaboratum est, vt gubernator Sacaianus Patri cuidam de nostris, cum sermo de hac structura incidisset, affirmaret in solo ponte, qui decem plus minùs cubitorum amplitudine patet, in auro & arte sumptum factum quindecim milium aureorum.

In nouam vrbsm Fuscimur, quam edificauit, vt induceret flu-

men, mandauit in fronte alterius partis fluminis extrui propugnaculum & palatia: & si famæ credendum est ac oculis, videtur illud magnificentius futurum illo, in quo nunc commoratur: rapidissimo autem flumini imponit pontem elegantissimum, ut per eum pateat aditus ex palatio, in quo ipse degit, ad nouum propugnaculum.

Decreuit quoque, & iam operi admotæ sunt manus, excelsum montem & magnum, palatio Fulcimenfi versus Meacum vicinum, deducere in vallem, non alia de causa, quam quòd arcem vel propugnaculum inumbret. Denique in dies vacat excogitandis rebus nouis & admirabilibus, quæ hominibus videntur impossibiles.

Cùm itaque hic sit rerum status, ut iam dictum est; & Taico sit tanta præditus prudentia, eò omnes eius cogitationes & curæ feruntur, ut æternam sui apud posteros relinquat memoriam, ac ut aliquando contueri possit filium suum ad primam Iaponiæ dignitatem euectum. In hunc finem præcepit, filiolum iam triennem Fuscimo venire Meacum itinere duarum leucarum, ad visitandum prima vice Dairi (qui, ut crebrò alias dictum est, proprius & natiuus Rex est, ac Dominus Iaponiæ), ad obtinendam ab eo Quabacondoni dignitatem: ea enim per mortem alterius Quabacondoni nepotis Taico, quem superiore anno trucidari curauit, adhuc vacabat. Itaque tertio Iunii mensis, præsentis anni 96, die filiulus, nomine Firoi, ingressus est Meacum, cum tota nobilitate Iaponica, tanto splendore & apparatu, quanto fieri potuit.

Primum custodes corporis, qui comitari debebant, immoti in suo loco ordine consiscebant, duarum leucarum spatio, hoc est, à Fuscimo vsque Iurazu, & in quaque via vtrinque stabant milites armati septuaginta sex.

Tantus autem hominum numerus comitabatur, ut cùm primi peruenissent in Iurazu, primarii Domini Fuscimo discedere inciperent.

Taico duobus antè diebus Meacum concesserat, ut pararet locum & habitationes filio; omnibusque paratis obuiam processit filio, ut eum exciperet. itaque filii lecticam ascendit, brachiis complexus est amantissimè, signa multa paterni amoris declarans.

Ingens hæc hominum multitudo, magno ordine, quisque suo dignitatis gradu, procedebat. Quidam Domini admodum nobiles, qui dicuntur Scioudaibu, prodibant equites vario colore vestimentorum,

torum. Gugi & milites omnes candidè more Cinensium, vsque ad talos, induti erant, cum pileolis, quæ hîc vocantur Camuri, latinè coronæ.

Ieiasus, qui post Taico maximus est Iaponiæ Dominus, proximè post lecticam filii inuehebatur in lectica item splendidè & magnificè ornata, cum dignitate, quam acceperat à Daibu (quæ est è maximis in domo Dairi), multis corporis custodibus stipatus.

Post hunc insequabatur Cicugendonos trium Regnorum Dominus pueri pædagogus, & alia quadam dignitate magna illustris, cui nomen est Dainango, atque etiam prodibat in lectica. Ordine deinde succedebant alii quinque Domini, qui præ se ferunt titulû de Chunâgo, & asseclas habebât ab aliis discrepâtes.

Gubernator Meacensis eques ante se habebat septem aut octo pueros nobiles indutos veste coccinea, ob pulchritudinem & speciem ex omnibus delectos. Ac Taico quidem, quando occurrit filiolo, pro recreatione hos pueros ad se vocauit, nullumque finem fecit collaudandi eorum venustatem & formam.

Latus gubernatoris stipabant milites centum, quorum quilibet humeris gestabat suam Lagrimatam, (id genus est armorum Iaponicorum) & vaginas machærarum atque sicarum laminis aureis ornatas, nonnulli erant induti habitu conchyliato, alii lineo variâ arte depicto, quod mirificum afferebat splendorem. lanceæ & fistulæ, quæ postremum locum tenebant, erant innumerales.

Toti huic turbæ tam magnæ præferabantur dona à puero ipsi Dairi offerenda multis arcis à grandibus inclusa, quarum quædam undique erant contextæ pannis aureis & sericis, quædam verò nudæ, & inauratæ, ac pretiosissimis lapidibus artificiosè distinctæ.

Præterea sequebantur equi vndecim auro argentoque onusti: quorum curatores iuxta incedebant nobilissimis vestibus amicti. Tertio post die abiit puer ad faciendum Sandai ipsi Dairi, hoc est, ad inclinandum ter caput ante ipsum vsque ad tatamos vel storeas. Atque hæc profectio celebriore apparatu, pompa, & ostentatione instituta est, quàm prior Fuscimo Meacum. Receptus est à Deiri magna beneuolètia, eademque die more Iaponico splendidum epulum datû est in ædibus Dairi. Altero die comœdiæ & præclarissimæ actiones scenicæ habitæ sunt, in quibus persona ipsius Taici, Ieiaso, & Cicugèdoni repræsentabatur. Tertio itè die comœdiæ habitæ sunt, aliaq; multa spectacula perin-

cunda,

cunda, ac sub vesperam Fuscinum repetitum. Puer vehebatur in rheda admodum nobili, & splendide ornata, in qua erat & Taico pater & Cicugendonus pædagogus. In hac celebritate magna fuit nominum mutatio, & in nobilibus ad gradus, honores, & dignitates insignis facta accessio.

Quoniam in Iaponia admodum vsitata fuit nouitas, ad quam huius regionis incolæ vehementer sunt proclites, siue illa ex bellis, siue ex tumultibus & seditionibus originem traxerit, factum est ut conuersio vicissitudoque omnium rerum fuerit tam ordinaria, ut res esset magna admiratione dignissima, si quando ad breue tempus pace & tranquillitate Reipub. fruerentur. Quando hic Taico cogitauit absolutum Iaponiæ imperium sibi vsurpare, multum primis annis regni sui laborauit, ut omnia sexaginta sex Iaponiæ regna ad pacem vniuersalem & communem tranquillitatem reuocaret: cum enim Iaponensium animi nondum essent subacti, sed potius liberi, insolentes, ad bella & tumultus propensi, ægre potuerunt sub iugum Imperii vnus pertrahi. Verum cum ille multis artibus, bellica potentia, ac imprimis admirabili prudentia, in omnibus difficultatibus superandis, ad obtinendum suum scopum vteretur, tandem omnes suo imperio subiungauit, alios trucidando, alios exilio mulctando, potentes & magnos deprimendo, ignobiles & humilis fortunæ extollendo: sic prorsus, ut pro re certissima affirmetur, quantum colligi potest ex veteribus Iaponiæ historiis, nunquam floruisse pacem tam generalem, nec tranquillitatem vnquam extitisse tantam, quantum sub hoc monarcha omnes experiuntur. Etenim non solum sublata sunt latrocinia quotidiana, ac prædones publici, sed, quod totam Iaponiam imprimis affligebat, perpetui illi pyratæ defecere, qui omnia labefactabant & vastabant; quibus calamitatibus mare æquè ac terra in Iaponia oppressa iacebant. Et quamuis nomen eius vbique sit formidabile & metuendum, eiusque edicta omnibus in locis magni fiant, & idcirco quotquot faciunt itinera, aut nauigant, immunes sint ab omnibus latronibus & grassatoribus, tamen ad tantum fastum opesque tantas non nisi summa vi & tyrannica potentia peruenit. Vnum tantum illi restabat, ut ad supremum horem Iaponiæ pertingeret, & dignitate exueret Regem natiuum Dairi, antecessorum suorum ratione, Dominum generalem vniuersæ Iaponiæ, vsurparetque sceptrum & coronam: nam, quantum pertinet ad Dominium, postquam factus est Dominus Tenzæ, illud obtinet & possidet absolute. Cæterum, quia Dominus Deus noster execratur omnem arrogantiam & temeritatem, postquam eius antecessor Nobu-

nāga voluit cultu diuino affici, Deus non distulit diu vindictā tācī sceleris: nam intra decem & octo dies fuit trucidatus, combustus, & sic extinctus, vt post incendiū illud ne minimum quidem ex rebus eius superfuerit.

Verūm vt redeamus ad Taico, is, à quo tempore regnum iniit, Principes & Dominos Iaponiē semper miserabiliter afflixit, tam in bello Coraiano, quā in ædificiis suis & structuris infinitis excitandis, quibus continenter operam suam locare debuerant. Consequenter verò afflixit & eorum famulos. Accedit, quòd rarò vel ad breue tēpus eis potestātē fecerit, vt Regna sua & status inuisere possent, imò vult eos cum vxoribus & liberis sedē in aula sua figere: idq; facit, quòd vereatur, ne vspiā coniuratio aliqua vel seditio contra suam personam exciteretur. Nunc verò, quoniam cogitat hac legatione Cinenfi magnificentiam & potētiā suam ostentare; incredibiles & intolerabiles impensas omnibus Dominis impetrauit, quibus nouo ære alieno se cum magna afflictione & difficultate obligare cogentur.

Dum ergo Taico operam dat maximis quibusque rebus in futuram celebritatem comparandis, & in dies noua præscribit, quæ fieri debeant, nulla cōmiseratione in pauperes, quos contra omnem rationem nocturno diurnoque labore exhaurit; Deus Opt. Max. contra iram suam tam luculētis signis prodigiisque prodit, vt tota Iaponia iam magno sit metu & terrore percussa.

In exitu anni præteriti & initio præsentis 96 Taico non longè à morte absuit, tam graui enim morbo decubuit, vt nulli ad se aditum daret: licet cum primariis quibusdam, quibus multum fidebat, ageret de modo, quo filius possit permanere in Tenza. Verūm occulto Dei iudicio, cum minima vitæ spes suppereret, sanitati restitutus est, ac subitò Ozaca excessit, flumine delatus Fuscium: quo tempore pro custodia corporis secum ducebat trecentos sclopentarios, qui vtramque fluuii ripam claudebant; sic vt ex qua; parte essent quinquaginta supra centū ad defensionem nauis. Atq; hinc aduertere licet, quā sedulus esse incipiat in custodiendo corpore. Iā restat, vt paulatim cōmemoremus quæ toto hoc anno cōtraria his prosperis successibus Taico acciderint.

Cum hic rerum esses status, & Taico incredibili cupiditate flagraret, magnificentiæ potētiæque suæ apud Cinenfium legatos immortalē relinquere memoriā, ex improuiso memorabile quiddam incidit, ex quo multi verebantur redundaturum notabile damnum ad Augustinum. Etenim, postquam ipse cum Scimano Camidono Governatore Nangafachano ex Corai Nāgoiā

reuer-

reuertisset, ubi senem illum Cinensem Iuquequi hominem callidissimum & Legatorum comitem reliquerant: deinde ambo rursus Meaco celerrimè per Nangoiam iter instituerent in Corai; ad deducendos inde duos Legatos vnà cum Iaponio exercitu, qui in illis partibus distributus est per arces maritimas intra quinquennium a Iaponiis exstructas: cum, inquam, in hoc itinere sex aut septem tantum leucis ab insulâ, dictâ Iquinosama, abessent, certò cognouerunt, præcipuum Legatum adhuc ætate iuuenem, & multorum aulicorum consanguineum; cui in primis huius pacis & dignitatis Taici negotia erant commissa, nocte quadam fugisse versus Cinam. Cuius fugæ causam fuisse quidam dictitabant; quòd nimium esset prorogatum tempus in Corai, quo vocari in Iaponem à Taico debuissent: deinde quòd Mandarinum à natura sint abjecti & angusti animi, & in re bellica nõ exercitati, ac ideo suspectum habuerint tantum præsidium propugnaculis impostum. Addunt gentilem quendam Iaponium, æmulum Christiani cuiusdam, primario illi Legato magnum iniecissemetum; dum persuadere homini conatur, diurnæ huius moræ vel potius captiuitatis nullam aliam esse causam, quàm quòd Taico sic vlcisci videatur creberrimas iniurias exercitui Iaponio in Corai à Cinensibus illatas; itaque si diutius maneret, obscurum vitæ aditurum discrimen. Siue autem ob hanc causam, quæ cæteris videtur verisimilior, siue ob alias, quæ incertæ sunt, Legatus dictus fuga elapsus sit; id constat, eum nocte intempesta equi beneficio, nullo animaduertente, elapsum, nec è fuga retractum, licet Iaponii magno studio fugientem per multas leucas sint insecuti. Hac re cognita Scimanus Camo Nangoia mox se Meacum contulit, ut Taicum fugæ certiozem redderet: Augustinus autem properauit Corai, ut alterum Legatum inde secum abduceret. Diuino autem fauore factum est, Augustinum hominem alioquin piuum, & intimum Ecclesiæ amicum, ob hanc fugam Taici gratia, cum multos haberet, qui ei obloquerentur, non excidisse; imò ipsum Taicum omnem indignationem in ipsum Legatum, qui aufererat, irridendo eius ignorantiam & imperitiam, reiecesse.

Interea verò dum Augustinus pro altero Legato euocando abiret in Corai: Scimanus Camo Nangoiam reuertit, ut inde Iuquequi secum deduceret Meacum qui Fuscimi a Taico humaniter magnaque amoris significatione receptus est, licet & ipse senex; ut non minus callidus est, vicissim quoque magna beneuolentiæ signa rependit. Iuquequi munus illi de suo obtulit. quadringentas septuaginta partes panni Damasceni è Cina, viginti cistas se-

rici

rici rasi, vicens item partes panni aurei Cinensis, pattes auri 70, libras cētum serici torti purpurei, camelos binos, equos binos, & totidē mulas. Taico verò contrā duplex epulum ei præbuit. Alterum publicum cum omni apparatu & ministerio Iaponicos alterum in contignationibus propugnaculi, idque solarum feminarum ministerio, cum mensis ex auro solido, que, vt alias scriptum, latitudinem tantum duorum palmorum habent in quadro. Vasa quoque, quibus inferebatur oriza, erant aurea. Cū verò Inquequi deinde cuperet sibi fieri potestatem discedendi versus Sacaium, vt ibi expectaret Legatum, Taico illum donauit duplicibus armis integris, xipho machæris duabus, pugionibus læcisq; magna arte & ingenio elaboratis: atq; hæc non obtulit pro munere in Cinam deferendo, sed tantum in signum amoris, & præludium sequentiū. Hæc facta sunt Fuscimi: vnde discedentem comitatus est Taico, donec conscēdisset nauem pulcherrimā & nobilissimā pro Taico confectā, quando in fluminibus aliquā captat recreationē. Eā frater noster quidā vidit & ingressus est, asseritq; esse vicens cubitos lōgam, auro subacto vndique cū suis cubiculis aliisque locis, vsque ad ipsos remos inauratam.

Augustinus, vt appulit in Corai, dū cogitat gratissimū se Taico facturū, si cū secundo Legato iter versus Meacum acceleraret, idque citius, quā ille oprabat, cursorem magno studio amandauit Pachinū, cū legati secūdi litteris ad Colaos, qui a iam Regis Cinensis gubernāt, vt rei statū Regi patefacerent: Ex alia verò parte Iēbum vnū destinauit ad Taico, vt ille quoq; de omnibus redderetur certior. Respōsum Pachino allatū est, in aula ignotā fuisse fugam legati, sed nec causam exploratā fuisse, cur ille tam turpem fugam cum summo Regis Cinensis dedecore cōiunctam sit molitus. Rex autem, vt primū de fuga cognouit, iussit Legatum compingi in vincula, patrēq; eius & cōsanguineos omnibus exui bonis, instar hominum vilium & rusticorum pauperum: alterum verò Legatum voluit à sapientia in aula ab omnibus prædicari, in eumq; nomen, auctoritatem, & potestatem primi transferri: ordinauit quoq; Patri secundi dono dari quinque scrtatorū millia, ob rem præclarē à filio gestam, addiditq; Legato, qui principem locum obtinisset, amplam relinquendam potestatem tractandi de multis negotiis, quæ Rex Cinarum Taico de integro proponenda iudicasset.

Hoc aulae responso vehementer recreatus est Augustinus, & interea dum secundum expectat responsum à Cinensi Rege, affertur responsum ad id quod ipse scripserat Taico: tres enim gubernatores

natores vel aulæ Præfecti ex parte ipsius scribebant; vt faceret, quod præcisè Taicus constituisset, & confestim cum altero Legato aduolaret: & quia hi tres Præfecti magni erant amici Augustini, hortabantur eum, vt mox post acceptas litteras nauigaret versus Iaponiam, si nollet periculum & status sui & vitæ inire. Itaque & subito cum Legato inde discessit, & Nangoiam peruenit sub finem mēsis Iulii. Legatus ferebat secum Regis Cinæ litteras, sigillū, & quicquid reliquerat alter, qui diffugerat ex arce Coraiana, cū aliis omnibus rebus, quæ Augustinus expectabat Pachino. Major pars eorum, qui primo adhælerant Legato, adiunxit se secundo, è quibus fuit senex septuagenari⁹ primi Legati magister, quæque dicunt omnium Cinesium optimum & eruditissimum. Legatus hic secum ducebat homines trecentos, è quibus ducenti quinquaginta erant equites: ipse solus in lecto humeris octo hominum ferebatur. Qui hominem viderunt, aiunt, fuisse grauem, fide dignum, multisque præditum donis: Augustinus ex mandato Taici maiorem copiarum partem reliquit in Corai, donec pacis conditiones in ita fuerint. Nangoiæ commoratus est ad dies octo, vt Legatus caperet quietē: ibiq; tā splendide & laute habitus est, quàm vsquam in Iaponia fieri poterat. Inde progressi sunt Sacaiū, vbi Iuquequi eos præstolabatur.

Huc vbi peruenit Augustinus, mox, duobus illis ibi relictis, cōtendit Fuscimum, cuius aduentus Taico fuit gratissimus: nam cū multa benevolentia & amoris argumenta in eo recipiendo demonstrasset, tam multa in multorum illustrium Dominorum præsentia in eius laudem dixit, agens ei gratias tum ob labores quos in Coraiano bello sustinisset, tum ob diuturnam absentiam à domo sua solo sui amore toleratam, vt à lachrymis se non potuerit continere. Addebat, sibi probè constare, cui in similibus negotiis & maximi momenti rebus confidere debuerit. Et licet nonnulli dicitarent, nunquam hoc pacis negotium conficiendum esse, res ab eo gestas per calumniam vellicando, se tamen has fabulas nunquam ad suas aures admisisse, ob summam fiduciam quam in Ecunocamo posuisset. Subiugebat deinde, minimè se ignorare rem hanc etiam ante biennium trienniumve confici potuisse, si non Toranusque, homo ter execrandus & capitalis ipsius hostis obstitisset: quem dicebat se simulatque è Corai reuerteret de medio sublaturum, hancq; pœnam meritis eius longè fore inferiorem: tamen expenso acerratiùs facto in gratiã ipsius Ecunocami se vitam ei condonaturum: atque ita tractaturum, vt omni auctoritate exueretur. Augustinus pro tanta Regis

beneuolentia & fauore immensus egit gratias, quod autem ad Toranusuque attineret, nō fuisse aliam inter ipsos diffensionem, quā quod cū belli Coraiani principatus sibi delatus esset, Toranusuque vti miles id grauiter tulerit, existimans se illum consecuturum. Tātūm autem amorem Taico erga Augustinum declarauit, vt vulgi sermone ferretur, Augustinum ad magnos honores & opes à Taico euehendū.

Quod ad Toranusuque attinet, fuit is puer à Taico educatus, & primò fuit honorarius eius in aula minister, deinde ob officia præstita, in præcætorum annorum remunerationem, regni Fingensis pars ei assignata est: nam alteram dederat Augustino. Verūm ille semper se infestum Augustino præbuit, Patribus quoque & toti Christianæ religioni; imò flagrante hac persecutione, hic vnus fuit ex illis, qui audaciùs contra Christianos locutus est. Ceterū Augustinus, neglectis & dissimulatis eius calumniis, tam moderatè & benignè cum homine egit, vt Domini aliique nobiles valde mirarentur, Augustinum nec verbis nec litteris quidquā mali de illo prodidisse. Sed, quia Deus veritatem amat, & omnem factum arrogantiamque abominatur, tandem ad aures Taici multæ graues querelæ de rebus in Corai ab eo gestis perlatae sunt: quocirca & cum confestim euocauit Fuscimum, & capita accusationis illi patefieri curauit, addens se illum ilico priuarurum fuisse vita, nisi è prima pueritia sibi seruiuisset tantūm, in cōspectum suum ne prodiret ampliùs, in solius filii sui posset. Itaque quo in excelsiore loco ante fuerat, hoc nunc profundius in infimum locum dejectus est: nō sine manifesto diuinæ vindictæ testimonio. Quia tamē multos habet apud Regē deprecatores & fautores. Videtur suo tempore in gratiam restituedus, licet inter aulicos nunquam notam infamiæ sit abstersurus.

Trucidarat in Corai iuuenem nobilem à prima ætate Christianum, quem, quia locuples erat & corpore robusto, in numerum famulorum suorum adsciuerat: trucidarat autem ob verbum vnum prolatum, quod displicuerat. Nam cū iuberet, vt sibi ventrem dissecaret, respondit adolescens, se esse Christianum, diuina lege vetari ne quis se ipse interimat: ille verò lancea eius pectus transuerberari iussit, dicens, animi abjecti pusillique argumentum esse, quod nolit desauire in ventrem. Tum iuuenis: Domine, inquit, non te latere potest, quam ab omni trepidatione fuerim alienus in omnibus præliorum conflictibus, ac in primis in periculosissimis quibusque inmanium hostium incurribus: vt verò & nunc experiare, quantum à me illa

animi abiectio absit, abiecto in terram ense & pugio, facto signo crucis, elatis manibus: Ecce offero hic ceruices; abscondatur, si ita placet, à ceruicibus caput. Et mox immanis ille Dominus eum necari iussit: licet eum facti postea pœnituerit, dixeritque: Christiani quoque pro honore suo tuenda dimicant, sed dissimuliter ab aliis hominibus. Venio ad prodigia.

Primum prodigium fuit, quòd die Iulii vigesimo secundo anni 96, qui sacer est B. Mariæ Magdalena, quoque Taico epulum præbuit Iuquequi, per totum diem Meaci eiusque finitimis locis, atque etiam Fuscimi, in magna copia pluerit cineribus minutis, quibus tecta, montes, arbores quasi niue operiebantur: totoque illo die tanta fuit aëris caligo, vt multi capite dolerent, plurimisque cor mœrere & melancholia obrueretur. Pater quidam ex Meacensi ditione digressus cinerem illum in has partes Scimanas attulit, vt eos Patribus & fratribus in argumentum veritatis ostenderet. Eodem die Ozacæ & Sacaiæ pluit minutissima arena, non nihil colorata.

Secundum prodigium, vt scribit quidam Pater degens Meaci, fuit, quòd superiori pluuiæ mox successit copiosissima pluuija candidorum longorumque capillorum, qui nihil distare videbantur à capillis mulieris vetulæ: nisi quòd essent illis molliores: deinde quòd in ignem coniecti non reddebant odorem tetrum, vt veri & naturales. Hæc pluuija Meaci durauit ad diem medium: in regnis verò ad Septentrionem sitis, vt Iechu, Iechingo, Scimano, & Noto, tanta copia delapsa est, vt tota terra omniaque tecta huiusmodi capillis essent operta: quæ res vt erat noua & insolita, ita non exiguum stuporem omnibus attulit, & magnum etiam terrorem incussit. Aliquot huiusmodi capillos Patri nostro Ozacæ degenti Augustinus Ecunecamedonus, & Dominus Paulus de Seinga, atque etiã Fuscigennai gentilis, qui præest edificijs Taici, misit.

Tertium fuit, quòd sub Augusti mensis medium, versus eam partem Occidentis, quæ declinat in Septentrionem, cœperit apparere cometa prælongis crinibus, specieque horribili, tam densis offusus vaporibus, vt color eius discerni non posset. Famuli Iuquequi Cinenfes, qui tunc cum eo versabatur Fuscimi, conspecto cometa exclamarunt suâ lingua: Vaza, vaza, hoc est, res mali ominis, res mali ominis, sicut exitus postea demonstrauit. Apparuit in loco cœli admodum demisso, & duodecim vel quindecim dies perdurauit.

Mense Maio vno momento facta est Fuscimi omnium rerum vicissitudo & perturbatio. Vnus è præcipuis nobilibus, qui in

magna

Magna gratia nunc sunt apud Taico, potentiaque & opibus florebat, capitalis erat inimicus alterius magni Domini, qui olim potentia vel æquabat ipsum vel etiam superabat, sed nunc in gratia Taici amplius non erat. Hic, inquam, tam gratus & familiaris Taico, veritus ne alter in pristinam gratiam, dignitatem, & statum aliquando restitueretur: nomen eius, quod erat Asonodanzi, detulit apud Taico, quasi ipse cum filio particeps fuisset cōiurationis Quabacondoni: & quia videbat Taicum, qui non ignorabat totam illam accusationem ex odio profectam, suis verbis non plenam fidem præstare, excogitavit callidum huiusmodi cōmentum: Secretarius Asonodanzi gratia ipsius exciderat multatus exilio: hunc ad se nefarius homo vocavit, illique auctor fuit, ut scriptū, quale ille volebat, cōficeret, & nomen Domini, cui servierat, imitando eius characteres subscriberet, addita promissione, si faceret, se procuraturum ei annum redditum quatuor milium faecorum orizæ, ac præterea obligatione ad bellum eundi aliorūque onerum soluturum. Conditionem accepit Secretarius, & scriptum, uti alter optarat, confecit. Illud autem, homo versutus, non ipse obtulit Taico, sed Iacuíno seni Taici intimo: qui mox eo conspecto graviter cœpit excandescere, & palam dicere: Ré non esse tolerandam, tam diram & immanē proditiōnē moliri in Taicum eum, qui regni Eta administratione brevi a Rege ornatus esset. Denique etiam Taico scriptum ostendit, qui, uti prudens est, iussit ad se ilico vocari Ieiasum & Cicugendonum, viros in aula primarios, eisque scriptum demonstravit, simul mandans; ut, quoniam tam manifesta esset subscriptio, pater cum filio sibi ipsi ventrem dissecarent. Illi verò, ut senes admodum sapientes & experientes rerum, respondere, non videri sibi viros tam nobiles sine antegresso examine ad necem trahendos: se de tota re diligenter disquisituros, & si noxam ullam deprehenderint morte multaturos. Dum hæc aguntur, nobiles degentes Fuscimi, qui Taico immediatè serviunt, magna celeritate cum armis se conferunt in palatium. Tres item Gubernatores suos armatos adesse iubent. Quæ cum diuulgantur Fuscimi, mox Meacum & ad alias partes rumore perferuntur: accurrit itaque Fuscimum infinita hominum turba, existimans novum tumultum esse excitatum contra Taicum, & hac vice omnibus eius rebus imponendum finem. Duo illi Domini interea adire Asonodanzum eiusque filium, eique scriptum cum manus subscriptione demonstrant. Ille quoniam optimè norat Secretarii sui manum, paululum se colligens, respondit: Si in vincula conieceritis eum, qui meus fuit

Secretarius, & quæstionibus veritatem extorseritis, faciat Taico quod collibitum fuerit. Mox Secretarius capitur, quæstionibus subjicitur, veritatem ingenuè confitetur. Caterùm Taico, quia videbat autorem scripti de se bene meritum, sibi que admodum carum, nullum de eo verbum fecit, sed tantùm mandavit Secretarium illum cum sua vxore subito agi in crucè, quod & factum est. Afonodanzus quidem liber manfit, sed in pristinam Regis amicitiam restitutus non est, Regnum que Carnocunum filio natu maiori, quòd ad gubernationem ineptus esset, ademptum Taico transtulit in filium secundum.

Sub idem tempus & alius incidit casus. Adolescens quidam, famulus Ieiasi hominis nobilissimi & potentissimi, cum nocte quadam audisset in cœtu nobilium, Dominum quendam magnum velle deserere Ciugendonum, quòd ab eo non tantum annuorum sumptuum acciperet, vt cum dignitate sua officia illi deferre possët, & nonnulli ibidem adessent, qui dehortarentur eum, ne faceret, propterea quòd Ciugendonus cum filio certò creuisset præbere epulum Taico in loco, dicto Suchanui, eum que trucidare, & si res ex voto succederet, Patrem cum filio Dominum Tenza remansurum: itaque si nunc eousque expediret, fortè magnifico aliquo Rege Iaponiæ donadum esse; (quæ omnia illi per ipsum fluxerant) dictus adolescens Ieiasi famulus, ren cito omni cõsilio, putauit rem totam patefacendam Taico, ac primo quidam nobili cuidam Ethnicò, nomine Teramisco, viro in aula regia primario commemorauit, vt ille deinde ad Taicum perferret. Sed re audita Taico subrisit, & ilico adolescentem illum mandauit tradi Ciugendono, qui percunctatus, cur autus fuisset tam splendido mēdacio Taici aures obtundere, respondit, vt erat, se in nobilium circulo id inaudisse. Mendacio detecto, pulla mutatio alia secuta est, quam quòd adolescens hæreat in compeçibus, donec adducatur Pater eius cum liberis, & deinde simul crucibus suffigantur.

Quartum prodigium, horribilius terribiliusque reliquis omnibus, fuit nouus & inusitatus terræ motus, ex quo tot tantaque clades & ruina extiterunt, quantæ ab hominum memoria nunquam visæ sunt auditaue. Et vt veritas huius miserabilis casus à prima origine intelligatur, recensebimus quædam Ozaca & Meaco ea de re conscripta. Primum Pater noster, qui sedem habet Ozacæ, in hunc modum scribit: Trigesimo Augusti anni præsentis 96, octaua noctis hora, initium fuit terræ motus: durauit parum, nec vllum dampnum attulit, sed in futurum tantum com-

monescit. Quarto Septembris media nocte ex improviso tam terribilis & concitatus exitit terræ motus, vt hominibus non relinqueret spatium de mo exeundi. Describam ruinas ex eo consecutas, quas partim meis oculis spectauimus, partim ex ore Christianorum ibidem degentium cognoui. Principio dictus terræ motus concutere cœpit optima & nobilissima quæque ædificia, quæ tanto sumptu & fastu æternæque gloriæ cupiditate stimulatus Taico in hac vrbe excitauit; ac initio quidem magnificam illam splendidamque aulam, mille tatamis oblectam, in qua Legatos Cineses excipere cogitabat, suaque venustate & varietate omnium in se oculos conuertebat, in terram deiecit. Proxime aulam mirifico opere & elegantia erexerat turrim, cum inscriptione nominis, Ecuquinimo Iagura, id est Turris, vel propugnaculum, ex quo videtur Luna. Hæc turris tota concidit funditus, cum suis portis maximis altissimisque, per quas in propugnaculum patebat ingressus, deinde cum capitellis in vertice earum eminentibus, quarum alia erant facta ex ligno solidissimo crassitudine immensa, alia verò ex laminis ferreis ad aspectum & ostentationem pulcherrima. Propugnaculum palatii omnium altissimum, dictum Tensciu, septem contignationibus constans, non concidit quidem, sed sic concussum est, vt nullus illud incolere audeat, nec reparari potest, nisi totum dejiciatur. Idem euenit ferè omnibus aliis propugnaculi ædificiis, in quibus Taico se ob eorum pulchritudinem, splendorem, & illustria ornamenta recreabat. Corruerunt & omnia horrea propugnaculo vicina, non absimilia Europæis apothecis, in quibus res ad victum pertinentes reconduntur, sed ea arte & ordine constructa, vt quiuis etiam magnus Dominus in iis habitare possit. Erant horrea illa amplissima, & frumento plenissima. Denique turris illa omnium altissima, quam dixi, in septimam vsque contignationem eductam fuisse, cum manus extrema eius reparationi imponeretur, haberetque cubicula prorsus inaurata, è quibus Legatis Cinesibus spectanda exhibere statuerat centum quinquaginta millia hominum peditum & equitum, celeberrimo apparatu, pompa atque triumpho prodeuntium, dimidiatæ horæ interuallo tota corruit. Eadè media hora maior pars domorum aliorumque ædificiorum vrbis Ozacanæ, quæ tegulis erant operatæ, maximè circa flumen concidit, oppressis ruina plusquam sexcentis, vt fertur, hominibus. Terræ motus initio fuit admodum vehemens & frequens, tantumque fremitum & mugitum edebat, vt tonitruum fragorem & fluctuum maris

in litus impulsorum strepitum imitari videretur, tantaque fortitudine mortalium percellerat corda, ut capilli illis surrigerentur. Multis locis terra dehiscerebat, etsi hiatus non fuerint admodum profundi. Domui vicinum stabat templum ingens, eleganti forma, recens exstructum, quod subito corruit: monasterium quoque, in quo nobilis quidam Bonzius magnæ autoritatis superior degebat, concidit, & Bonzium ruina obruit.

Taico, ante exstructam illam aulam mille peristromatum, ædificarat è grandibus saxis murum, è quibus quædam erant, quæ à mille quingentis hominibus suum in locum vix poterant transferri. Hic murus duobus tribusve antè mensibus, ob crebras pluvias in muri fundamenta dilapsas, corruerat: & rursus duobus ante hunc terræ motum mensibus multo majori studio erat renouatus. Sed nihil omnis humana industria profuit, quin omnia hoc terræ motu æquarentur solo.

Eodem die sub vesperam ante terræ motum, cum non satis bene valerem, capti aëris causa cum fratre quodam egressus sum, transiensque viam in qua duo exstabant monasteria, utrumque ingressus sum ad occasum Solis, & deprehendi in iis haberi ad populum conciones: in altero nonnihil hæsi, audiuique concionatorem tam variis similitudinibus exponentem misericordiam Amide erga genus humanum, declaratam in procuranda eorum salute, utque in hora mortis iuvandis, ut omnes in admirationem stuporemque caperet auditores: commendabat quoque iis, ut nunquam ab invocando Amide nomine cessarent, quem & omnes, finito sermone, elata voce invocarunt. Verum eadem nocte tempus corruit, idolaque & sepulchra ornatissima confregit & obruit. Bonzius concionator non sine vulnere, cum aliis semimortuis, quorum tamen quidam postea obierunt, elapsus est. Denique ædificia nobilia & magna, tam Taici quam multorum aliorum Dominorum, templa Bonziorum & civium, quæ erant proxima flumini, magna parte prorsus ceciderunt. Spectaculum hoc tanto mœrore homines affecit, ut incederent attoniti, & quasi mentis impotes. Plurimi dormiebant in plateis, alii in ædibus quidam suis, sed ostiis patentibus; nam etsi lentè, & non cum tanto impetu, tamen aliquot dies est motus ille continuatus.

Alius quidem Pater 18 Septembris anni 96 scribit in hæc verba: In his partibus Meacensibus magna & terribilia prodigia accidere: nam cum multo in his regnis cinere pluisset, & quibusdam in locis tanta copia, ut ædium recta atque arbores, perinde ac si nixisset, oppletæ fuerint; alibi verò etiam minuta arena coloris subei,

tubei, tandem ad dimidiatum diem etiam alborum capillorum, quales solent esse vetularum, tanta pluuia de cœlo decidit, vt omnes viæ & domus illis completerentur, Et cùm iam Fuscimum maxima pars exercitus ex remotissimis quibusq; regni partibus propter Cinenſium Legatos confluiſſet, viæque, per quas tranſeundum, eſſent pulcherrimè ornatæ, atque ordo, quo procedendum erat, omnibus eſſet præſcriptus, ecce repètè ad quintum Septembris die Louis, hora noctis vndecima, cœlo ſereno & claro, terræ motus oritur tam terribilis & horrificus, qui poſtea tota nocte perdurauit, vt videretur ſubtus terram ingens eſſe inter poteſtates infernales conſictus; major ſiquidem erat fragor, quàm maximorum tonitruorum vel bombardarum, quæ vquam audita fuerunt; itaque non hominibus modò, ſed etiam beſtiis incredibilem inculſit timorem. Incedebant homines per plateas, deſertis domibus, quaſi attoniti: quique primum euſerant motum, vxores, liberos, cognatos ruina oppreſſos deplorabant, quorundam etiam iam iam moriturorum voces è ruinis reſonantes audiebant. Alii reformidantes ne terra ipſis dehiſceret, & abſorberet viuos, cum lacrymis nomen Amidæ inuocabant, vt ipſos ſaluaret. Chriſtiani noſtri ilico perſugium ſuum habere ad ædes noſtras, vt viderent quo loco res noſtræ eſſent, & ſi poſſent, iuarent. Sed voluit Dominus noſter, vt in ædibus noſtris nihil mali contingeret; conſeſtim tamen eas egreſſi in area flexis genibus diximus Litanias, licèt ob terræ motum vix flexis genibus perſiſtere potuerimus. Illa ipſa nocte frater nauigio Ozacam deſcenderat, non ſine præſenti periculo, nam aquæ ſe attollebant ad altitudinem ripæ, quæ tamen quatuor vel quinque cubitis eminebat.

Hoc tempore Meaco infinitus hominum numerus ſe contulit Fuscimum, eo quòd rumor percrebuiſſet totam urbem Fuſeima-
nam corruiſſe; & certè, quicquid in ea boni fuit, euerſum eſt, vt iam iam dicemus. In hac vrbe Meacenſi aiunt extinctos mortales trecentos, & præterea in ſine partis inferioris, cui nomen Roquio, ducentos. Iuxta noſtras ædes non aliud damnum factum eſt, quàm quòd caſu culinæ tegulis opertæ mulier vna oppreſſa ſit, & maritus eius grauiter læſus. Prope monaſterium Fratrum Franciſcanorum dimidia pars Xenodochii pro pàuperibus erecti concidit, & decem ægros extinxit. In loco quodam, dicto Toramadic, quindecim vel viginti templa, & Bonziorum cœnobìa, multis oppreſſis, corruerunt. In Quitanotonſin ante palatium Daici ingens templum viginti tatamorum con-

cidit, in quo dormiebant homines octoginta, quorum duo tantum eualere, qui inde duobus vel tribus antè diebus excesserant. Collapsum est quoque templum Bonzii Ozacensis cum multis circum palatiis, & dimidia pars ædium illius regionis.

Corruerunt item omnia templa Tisi, quod est monasterium maximum, ad ingressum vrbis Meacensis situm. Hoc autem septingentis retro annis ædificatum est à Bonzio quodam, qui viuis sepultus est in Coia: pariterque collapsi sunt magni illi & crassi muri, quibus circumdabantur: quod erat vnum ex præstâtissimis monumentis, quæ videri poterant Meaci. Vnum tantum templum, omnium maximum, quod dicitur Fundo, & habet turrim admodum altam, à ruina fuit immune. Omnes quasi muri noui Daibut cum saxis immentæ magnitudinis cecidere, & columnæ ex angulis suis cum suis basibus plus vno palmo & dimidiato subsederunt. Machina ipsa Daibut, quâ Taico prope Meacum excitarat & recenter absoluerat, si magnitudinem spectes, nihil erat in toto Iapone magis visendum, in qua statua Fotoq; tota auro splendescens corruit contracta corporis & manuum parte, muri quoque summo artificio perfecti vna cum porta principali Daibut conciderunt. In templo mille & ducentorum idolorum anaglypticè inauratorum, satis magno, dicto Ianzu sanguine, sexcenta corruere, contractis mutua collisione capitibus, brachiis pedibusque, tanto fragore edito, atque si ipsæ tartariæ furia intra templum inter se manum confererent. Hic casus ingentem ciuibus Meacensibus attulit dolorem, eo quod locus ille eorum recreationi imprimis erat destinatus, propter magnificum eius apparatus & ostentationem Meacensis nobilitatis. In aliis diuersis vrbis locis magna quædam palatia similiter solo æquata sunt. Paulo Nobunangæ nepoti culina tantum vna cecidit, & tres vel quatuor homines è medio sustulit. E domibus communibus infinitæ collapsæ sunt: & fuit platea quædam in qua omnes prorsus corruere: multæ etiam ita conquassatæ, vt necesse fuerit in terram deiecere. Item terræ motus prorsus evertit septem templa Arangi Tocombi, quod est vnum ex opulentissimis regnis Iaponiæ: templa autem illa erant in monte altissimo.

Hinc liquet, quantum conjectura assequi licet, diuinam hanc castigationem præcipuè directam in Fuscimum, vbi Taico maxime suarum opum magnitudinem jactarat, & superba sumptuosaque ædificia excitarat, & continenter adhuc excitabat. In hac enim vrbe plus quàm alibi huius terræ motus rabies defæuit,

&

& ruina fuit generalior. Nam in illa turris illa altissima, palatia, cubicula, aula, xilli, & quicquid auro variisque picturis calaturisque splendebat, ipsumque Taici domicilium amplissimum corruit, & ut fama est, septuaginta eius feminas ac quaedam nobilitate illustres oppressit. In propugnaculo non remansit nisi aula mille tatamorum similis illi Ozacanæ, in qua Taico cum sua coniuge & filio versabatur: è qua celeriter exiliens cōfugit ad culinam omni ex parte intactam, postulansque nonnihil aquæ ad bibendum, plurimum latabatur quod euasisset. In eundem locum mox aduolauit Genosoin, post Atanodanzum, quorum præsentia animū collegit. His successit Ieiasus & Cicugendonus, quibus cū remansit tota nocte. Immunis à casu manserat quædā arx, in qua admiranda quædam opera fabricatus erat; sed postquam vidit inclinatam, iussit statim eam dejici in terrā cum illa mille tatamorum aula, per quam saluandi sui causa diffugerat: nam & illa ex terræ motu in vnam partem propendebat. Sequenti die summo manē Taico cum dictis Dominis recepit se in montē propugnaculo oppositum, in quo stabat pinus amplitudine immensa, ibique mandauit complanari locum ad excitandum aliud propugnaculum, desertis omnibus quæ hactenus fecisset. Aiunt Taicum dixisse Tentum, id est, Deum meritò indignatum fuisse suis ædificiis tam elegantibus & sumptuosis, quia, nimirum, iam ipse apud animum suum statuisset deinceps vacare simplicioribus extruendis. Hoc infelici casu Taico supra modum est conturbatus; stupet, ræret, trepidat; præter Genosoin Gubernatorem Meacensem, aliosque duos, eum alloqui audet nemo. Non dormit in dono, sed in tugurio arundineo, tabellis leuissimis contento. Non dubium, quin dum oculis suis cernit omnia sua ædificia obtrita soloque æquata, festosque suos ludos & spectacula, quæ exhibere cogitabat, conuersa in tot urbium locorumque tam tristes ruinas, tot hominum mortes, etsi exterius non demorsetur, intimis animi sensibus miserrimè excrucietur & laceretur. Utinam Deus Dominus noster ante mortem ei tandem notitiam sui impertiat.

Magna pars palatii Ieiasi dum corruit, multi interiire mortales, & inter cæteros præcipuus quidam Dominus aulae ipsius vnā cum coniuge, quos summo amore prosequabatur, & ideo vehementer de eorum morte indoluit. Palatium, quod fuerat Quabaccondoni, & post eius necem à Taico dono datum erat Cicugen, ac numerabatur inter nobilissima pulcherrimaque Fuscimēsis urbis ædificia, sic fuit cōquassatū, ut necesse fuerit dissoluere, & no-

num à fundamentis erigere. Palatium Date totum corruit cum centum mortalibus, & viginti equis pulcherrimis, qui erant in stabulo. *Ædes* Genofoin quoque lapsæ sunt: sed in iis singularis Dei prouidentia apparuit. Duo enim tantum cubicula in iis integra constiterunt: in quorum altero erat Genofoin cum sua vxore, & alij; in altero verò filij eius Christiani cum quibusdã nepotibus, item Christianis, quorum nullus interiit: cum tamen ex aliis perierint decem aut duodecim gentiles, hoc est, dimidia parte plures. Omnes viç, vnà cum aliis Principum nobiliumque Dominorum palatiis, qui sedem suam habebant in aula, euersæ sunt, multique homines pariter extincti. Concidere & Bonziorum delubra recens constructa in Fuscimo, domus item omnes regulis constructæ. Tot autem homines occisi sunt, vt, cum iuxta receptum suum morem corpora igni absumere non possent, opus fuerit abjicere vel in profluentem, vel in vallem vrbi proximam, quæ cadaueribus ita completa fuit, vt montis speciem exprimerent. Denique aiunt Fuscimi bis mille homines desideratos.

In agro Fuscimano multa loca circum urbem fabricata, vt erant horti & domus, ad quas nobiles animi recreandi causâ aliquoties in anno ventitabant, euersa sunt & labefactata.

In Tambano regno, Meaco vicino, maximè in extremis eius finibus, maximè exstiterunt ruinæ; in intimo regno paucissimæ. Erat ibi propugnaculum Cameiam a in regno toto præcipuum, Sacandono primo filio Genofoin cum amplis vestigalibus a Taicodono datum. Totum autem sic afflictum est terræ, vt montem effecerit. In eo quoque diuina prouidentia eluxit: nam duobus antè diebus Sacandonus vxorem suam cum tota familia amandarat Ozacam ad ædes soceri sui Auanoami; ipse autè cum fratre suo & consanguineo Michaele concesserat Fuscimum: itaque, vt fertur, ruina propugnaculi tantum duæ feminae sunt sublatae. Totus ager finitimus, mille domibus instructus, ita vastatus est, vt octo tantum domus superstites fuerint, & magnus hominum numerus interneccione deletus.

Iamazaqui villa est magna, ædium centum, & tribus leucis abest Meaco, Sacaium versus. Ex his omnibus reliquæ tantum permansere nouem vel decem, & plus quam centum incolæ occubere. Tempia Fotochi & eremitarum in loco sublimi sita lögè à villa omnia corruere, & idola Fotochi in frustra dissiliere. Obiecta dictæ villæ alia est multo maior, tota consecrata cultui Fachimæ, qui est bellorum Iaponicorum Deus, & in magno honore est apud milites: eoque olim erat omnium facinorosorum hominum perfugium;

pèrfugium. Hæc villa monticulum habet, in quo multa sunt templa & eremitæ, ad quos visendos ex omnibus regnis à peregrinis concurrebatur. Ea tota corruit, & tristi ædium casu plus quàm ducentos quinquaginta homines oppressit.

In regno Econocuni erat exstructa Ecclesia, habens in altari crucem, à qua & nomen obtinuerat, Ecclesiæ sanctæ Crucis. Ea concidit quidem, sed crux immota in altari persistit, vt antè. In eodem regno immensæ saxorum moles è môtibus deuolutæ magnam mortalium vim obtriuere, & vias publicas sic obstruxere, vt sine multis flexionibus & diuerticulis nemo iter prosequi posset.

Amangasaku vrbs est non contemnenda, leucis quinque disuncta à mari Sacai opposito, in qua erant ingentia & pulchra Bonziorum cænobia, quæ vulgò feruntur admodum desolata. In hoc regno Econocuni sunt celeberrimæ totius Iaponiæ thermæ, ad quas, quia valde sunt salutares, magnus est hominum concursus: has quoque improviso attigit terræmotus horribilis, & quoniam domus circum eas exstructæ in magnam altitudinè sunt eductæ, in quibus diuellantur, qui thermis vtuntur, ruina sua plus sexcentis hominibus, vt fertur, obruerunt.

Dum iter instituitur mari è Scimo Meacum versus, ad læuam occurrit vrbs, nomine Fiongo, quæ decem & octo leucis abest Meaco: illam ego sartam testam inueni cùm irem Meacum ante annos triginta tres. Ea vrbs in tres erat diuisa regiones, quarum duæ erant occupatæ Bonziorum fanis & cænobiis, tertia mercatoribus, aliisque Bonziorum inibi commorantium seruitiis. Nobunangæ tempore maiorem in partem deuastata est; & quamuis templa in pristinam formam restituta non sint, tamè negotiatoribus aliisque popularibus hominibus vrbs rursus completa est. Nunc autem terribilis hic terræ motus sic conuulsit, vt non minima eius pars ad terram allisa sit; & paulo pòst etiam maxima pars, vt dicunt, conflagravit: ignis enim ex caminis labentibus erumpens, & aridam lignorum corripiciens materiam, impulsu ventorum etiam in integras stantescq; adhuc domos sæuissimè grassatus fuit.

Propugnaculum primarium Auangani regni cum solo vicino penitus deiectum est & destructum. Arx quoque Coriamana in regno Iamoto funditus collapsa est. Tiracatana verò arx parua in regno Econocuni, in via Ozacana Meacum versus, lapsu montis impendentis obruta maximam edidit stragem.

In regno Nangato, quod Amangucio distat vgius dici, & dimidii in-

diu intercapedine, est fretum admodum in Iapone celebratū, nomine Scimonoscequi, quod nouem regna Scimo, diuidit ab aliis, dictis Changoqui. in hoc regno est ampla regio, in qua Societas nostra ante ortam persecutionem habuit domum. Hoc fretum non solum profundum, sed eousque rapidum est, ut naues vel scaphæ, si accedat maris æstus, volitare videantur. Hoc fretum in primo illo terræ motus fremitu (res nunquam visa nec cogitata in Scimonoscequi) exsiccatum est, atque si solum omnino esset interuersum: quæ res hominibus tantum non stuporem attulit.

He omnes ruinae & vastationes accidere septimo Septemb. noctu in primo fragore terræ motus, a quo vsque ad hodiernum dies præterire duodecim; adhuc terra tremit, nocte verò sunt tam magni tremores, ut multas ædes priore tremore compagibus solutas tandem in ruina trahant: quare nec quisquam pernoctare audeat in domibus, & maximè in earum solaris, sed manent in publicis plateis. Quod si magni aliqui terræ motus iterum fiant, quacunque noctis hora in vrbe hac Meacensi, subitus terram ingens fragor & strepitus inauditur, atque si naus horrenda aliqua tempestate agitetur; quo cessante omnes stant attoniti & metu nouæ superuenturæ cladis perculsi. Utinam Deus pro sua clementia tandem extremis his malis finem imponat, & lumine suæ gratiæ oculos istorum gentilium illustret, ut eius agnoscant beneficia, & in gremiū Ecclesiæ Catholicæ suscipiatur. Meaci, 18. Septeb. 1596.

DE SACAI.

AVVS Arimondoni, nomine Ioannes, antiquus Christianus, & de Societate bene meritus, qui tempore illius terræ motus versabatur in vrbe Sacai, scripsit epistolam ad Patres nostros his verbis: **Q**uarta Septembris in vrbe hac tam ingens & horrificus fuit terræ motus, ut tres horas continuas durarit: quo tempore nihil audiebatur præter fremitus & magitus expauescendos, & diuini que, murorum, tectorum, & delubrorum gentilium tristes ruinas. Quando autem tecta in alias domos vel arbores ruebant, videbatur illis nocturnis horis vniuersa mundi machina labascere. Luce insequenti licuit videre, omnes plateas satis angustas, (excepta primaria, quæ vtrinque trāsueris secatur viis) domibus, lignis, saxis, muris in omnes partes proruentibus, ut nullus transcendendi pateret locus, interclusas. Res erat commiseratione dignissima, tam diurnis quam nocturnis horis audire clamores virorum, eiulatus mulierum, ploratus puerorum, ex terræ visceribus & ruderam, quibus obruti erant, cauernis opem inclamantium.

Verum

Verùm quia gentiles neque gratiam neque morus internos ad commiserandum habuere erga proximum suum, solùm opulenti & potentes, amicorum aliorumque opera, periculo erepti sunt; ceteri verò omni auxilio destituti frustra suspiriis, lacrymis, & clamoribus intolerabilibus se confecere. Incedebant homines per vias, ac si sui compotes non essent, à sensibus abalienati, mœrore oppressi ex tam horrendo spectaculo oculis obiecto: sic vt nescirent quid agerent, sed nec propriis vxoribus & liberis, implorantibus subsidium, manum præbere valerent. Nonnulli, qui iam periculum euaserant, amore naturalivicti recurrerunt ad ædes, vt coniuges cum liberis extraherent; sed ipsi tandem cum illis reliqua domus ruina etiam oppressi sunt, sic vt nullus tandem viuus effugeret.

Dominus Prothasius Arimondonus, qui tunc agebat Sacai, volens summo manè visitare Cinenſium Legatum, inuenit maximi muri ruina & superinjecta infinita lignorum & regularum mole plateam, qua eundum erat, impeditam, vt prosequi iter non posset. Cognouimus ex famulis Cinenſibus luquequi, viginti eoque àmplius extinctos. Deinde ex litteris paucis antè diebus allatis intelleximus in Sacai plures sexcentis enectos, vt quinque annis restitui non possint ædificia, quæ trium horarum spatio hac terræ trepidatione subsederunt.

Iacobus Fimbria Rioquei, vnus ex antiquissimis optimisque illius Urbis Christianis, homo prudens, religiosus, & de Societate bene meritus, Domini Iosephi Gubernatoris Sacaiani focer, recēter excitarat domos nouas trium cōtignationū, regulis opertas; eius autē domus iam ab annis triginta loco diuersorii Patrū nostrorum, atque etiam Ecclesiæ fuit, in qua sacrū Missæ diceretur, & Sacramenta Christianis administrarentur. Oborto autem hoc præcipiti & tumultuoso terræ fremitu, cum omnes diffugerent ex ædibus, ille, velut senex in cognitione Dei rerumque diuinarum sensu fundatus, coniugem, pueros quosdam orphans, & nepotes suos quos domi habebat manu apprehendit, iussitque loco non motos flexis genibus, manibus in cælum sublatis ante aram domesticam se Dño commendare, qui pro sua paternâ prouidentia qua regit Christianos ipsum amantes & timentes, dum vtrinque ædes vicinorum omnes ruunt, solam illius domum, in oratione cum familia persistentis, intactam reliquit, quæ res gentilibus Sacaians magnam conciliatit admirationem & timorem. Et hæc sunt, quæ huc vsque ex illis partibus audiuius.

Nangasaci prima vice fortiter intremuit tellus, postea verò le-

gius,

uius, vel potius nihil, si comparatio sit cum aliis locis.

A Canzusa, in itinere versus Cingua, via est non longè remota à mari, & magna ex parte montosa, constans saxis excauatis: hoc ergo vehementissimo terræ motu ibi multa saxa maxima sua sponte diuisa & disrupta, partim in mare prolapsa sunt, partim sic oppleuere viam, vt non pateret transitus.

Seminarium Arieale valde contremuit, sed diuina fauente gratia omne periculum abfuit, sed nec vlla ædium nostrarum corruit. Quia verò terræ motus fuit nocte, quando iam pueri seminarii concesserant cubitum, dum illi vident lampades, quæ in medio cubiculi ardebant, nullo attingente moueri, rei nouitate perterrefacti, celerrimè in aream diffugere.

In regno Fingano propugnaculo Iambi præest antiquus quidam Christianus ex partibus Meacensibus oriundus; & de Societate nostra semper bene meritus. In eo quidem magni quoque terræ motus exstitere, imò terræ motui mox successit inaudita tempestas, in qua sex è nubibus horrida fulmina decies aut duodecies circum domum eius, octo tantum decemve cubitorum interstitio, excussa sunt, & alia totidem vicibus in diuersis locis propugnaculo subiectis, sed Deo ita propitio nullum hominem lætere aut interemere, sed tantum maximas quasque arbores discerpere.

DE REGNO BVNGENSI.

TERRÆ MOTVS, qui Bungi acciderunt, tam magni sunt & terribiles, vt nisi inde Christiani venissent & commemorassent, possint videri incredibiles. Expectabamus aduentum Blasij hominis optimi, & inter Christianos Bungenses vetustissimi, qui & tandem periculo tanto exemptus huc peruenit. Is refert se nunc quidem (cum tamen duo menses a terræ motu elapsi sint) sibi satis esse compotem, nec posse terrorem ex conspectu ruentis patriæ natum excutere.

Tribus millibus prope Funai, ingens oppidum vel villa est, dicta Ochinosama, multarum nauium portus, à quo loco hic bonus homo appellatur Blasius de Ochinosama in Bongo notissimus, propterea quòd domi suæ hospitium præbeat variis hominibus aliunde confluentibus. Hic asserit nocte de improviso in illud locum fluctus maris binos ternosve, nullo impulsos vento, illisos lictori tanto strepitu & fragore, vt plus septem cubitis supra urbem se in altum eiecerat, vti postea ex quarundam altissimarum vetustissimarumque arborum culminibus notatum est: itaque eodem

dem impetu progressum mare ad milliare vnum & medium eo-
que amplius in terram se effudit, & retro relapsum omnia secum
cum vrbe Ochinosama absorpsit. Qui extra hos terminos erant,
periculi expertes erant; quos verò tartarea illa vorago complexa
est, eos omnes secum abripuit, viros, feminas, pueros, boues,
vaccas, domos, & alia infinita, omniaque in mare conuersa vide-
bantur, haud secus, ac si nunquam ibi terra exstitisset. Blasius, qui
id temporis cum coniuge, liberis, & famulis domi erat, antequam
rem similem vel cogitatione animi fingere posset, vidit vno quasi
momento se cum domo, quæ erat lignea, superferri vndis maris.
Vxor cū liberis submersa est, ipse natatu euasit, sed ignarus quo-
modo euaserit, nam vi vndarum longissimè ab eo loco fuerat
transportatus. Cū iam domus labascere inciperet, Blasius cum
rota sua familia Christiana elata voce sanctissimum nomen I E S V
& M A R I Æ inuocabat. In vicinia verò eius feminæ quædam gē-
tiles implorabant opem Amidæ, ac tandem ad Blasium conuer-
sæ, etiam atque etiam eum rogabant, vt ipsas periculo eximeret;
verum ille respondebat: Quomodo vos liberabo, si imploretis o-
pem diaboli? itaque feminæ vnà cum ipso cœperunt clarissimâ
voce inuocare nomen I E S V & M A R I Æ, & porrigens eis in hac
calamitate magna celeritate aliquot proxima domus ligna effe-
cit, vt quædam ex iis, quæ inuocârant nomen I E S V & M A R I Æ,
discrimen vitæ euaderent: multi que alii gentiles promitterent se
sacra Christiana suscepturos.

Alia quatuor loca Ochinosamæ vicina, eandemque maris pla-
gam respicientia, dicta Famaoqui, Ecuero, Fingo, Cascicanaro, &
pars vna ex Sanganosicique, sunt, vt aiunt, eisdem aquis obruta;
ac in Famaoqui quidem vnus tantum erat Christianus, qui solus
ex omnibus ereptus est.

In portubus his marinis, maximè in Ochinosamano, magnus
numerus nauium stabat (quarum plurimæ ad Taicam pertine-
bant) & Bungo venerant ad regni, quod ab eo nunc obtinetur,
redditus auehédos). Harum autè multæ iã erât oneratæ, & præ-
stolabantur tempus abscedendi, aliæ verò iam cœperūt mercibus
onerari. Præter has, infinita præterea ibi erant diuersorum mer-
catorum scaphæ. Has omnes, affirmabat Blasius, se certò cogno-
uisse, vel cónfractas vel eodem loco demersas fuisse, vt ne vna qui-
dem incolumis euaserit.

Vrbs Funai semper fuit obstinata, & præduri capitis. Quadra-
gesimus tertius annus agitur, quòd Patres & fratres Societatis in
ea vixerint, & Xenodochiū pro omnibus pauperibus gētilibus, qui

perugiū in suis morbis ad illud habebant, ædificarint. Ecclesiā quoque, in qua conciones habebantur, officia diuina & alia ministeria Ecclesiastica celebrabantur. E Christianis pauci erant ex ipsa vrbe oriundi, & omnes habitabant in platea quædam Ecclesię proxima. Rex Franciscus indicabat iis, rem gratissimam facturos sibi, si se ad Ecclesiam Christi aggregarent, seque offerebat in eorum baptismo sponsores. Sed bonum Regem persequebantur, tum Bonziji, tum ipsi Funaiani ciues: nec Societas nostra ab vlla vrbe maioribus iniurijs publicisq̃ cõtumeliis affecta est, quàm ab hac: nam non senes modò, sed etiam iuuenes & pueri à parentibus edocti, & a dæmone stimulati, quoties nostri in publicum prodibāt, maledictis Deum Dominum nostrum Patresq̃ ingēti clamore incessabant, & licet peruersus hic mos à Rege Francisco, postquam Christo nomen dedit, seuerissimè prohibitus fuerit, tamen auersionem à Christianis & Christi Ecclesia non deposuerunt. Initio aliquoties ignem noctu in ædes nostras iniecere: alij tela in eas immittebant, alij saxis petebant Ecclesiam & domos: & quod amplius est, manus pedesq̃ hominum mortuorum & puerorum in Ecclesiam projiciebant: atque hac occasione Bonzii vbique diulgabant à nobis mactari homines, vt carnibus eorum vesceremur, aliisque falsis rumoribus famam nostram denigrabant. Sed Deus Opt. Max. summus & iustus Iudex, qui dixerat: *Mihi vindictam, & ego retribuam*: eos variis & grauibus afflictionibus visitauit: nam cum esset inter omnes Regni Bungenfis vrbes facile princeps, multis opulenti mercatoribus, innumeris idolorum delubris, multitudine Bonziorum, maxima autoritate præditorum, instructa, paucorum annorum interuallo bellis, morbis, fame incendiis, aliisque infinitis cladibus vastata est: vt in eam verissimè conueniat, quod de vrbe Hierosolymitana dixit Ieremias: *Quomodo sedes sola ciuitas plena populo. Quamuis verò cum generalitotius Regni direptione ad hanc vastitatem perueniret, tamē proximis superioribus annis respirare cœpit, & numero ciuium, inimicęque plebis, quæ in diuersa regna aufugerat, auescere, sic vt quinque ædium millia in ea numerata fuerint. Nunc verò occulto Dei iudicio his terræ moribus in tantam solitudinem redacta est, vt è quinque illis domorum millibus feratur vix superesse ducentæ, & cum non exstarent nisi duo idolorum fana, ea quoq; solò quæ sunt. Cuiusdam verò Christiani, nomine Sebastiani, magi vi ut præditi, exigua dō nuncula, in qua Pater quidam in million. solebat sacrū Missę facere, in medio multarū aliarū, quę, vt erant gentiliū, corruerunt, integra & intacta remansit.*

In agro Facatano, in quo plura quàm quatuor Christianorum millia versantur, & in quo bonus ille senex Ioran martyrij palmã consecutus est, tempore eiusdem terræ motus, mare per ingens flumen quoddam ad tria amplius milliaria fines descriptos excessit, cursuque suo tantum edidit fragorem; ut homines, qui iuxta mare habitabant, desertis suis ædibus, in campos & montes, ut immunes essent à periculo, profugerint. Verum est, excursum illum non fuisse diuturnum, sed non sine dispendio ingenti aquæ in locum suum reuertere: multa enim ædificia corruere, multiq; mortales aquis sunt præfocati. Videbatur diuina hæc animaduersio ferri tantum in gentiles, ut quidam bonus Christianus Facaten- sis, qui ibi baptizandorum infantium, humandorum mortuorũ, & sermonum de rebus diuinis ad Christianos habendorum curam gerebat, retulit: nã, inquebat ille; cum in illis partibus multæ sint villæ, & aliæ quidem incultæ à solis Christianis, aliæ verò ab vtrisque, gentilibus & Christianis, solæ tamen gentilium domus; cum interitũ aliquot hominum, corruerant; saluæ autem manebant; omniq; damni expertes, domus Christianorum.

Procurator quidam vectigalium Regis Taico, homo Ethnicus; natura & moribus peruersus, degens in vrbe Funaiana; habebat concubinam, & ex ea filium vnicum. Hanc cum filio domus corruens oppressit. Sed quia & alter ei filius erat; veritus ne & ille simili casu periret, nullum aliud tutius per fugium habuit, quam ad Christianos Facatenses; quibus eum, donec tempestas ista conquiesceret, commendauit.

In quadam ditione, appellata Iunoin (in qua olim quidam è Patribus nostris aliquot annis laborauerat in conuersione eius gentis, & subsidiũ aliquod attulerat iis; qui paulatim sacris baptismi vndis abluebantur) erat locus quidam vnus diei itinere à Funai vrbe remotus, in quo, post vastatum bellis regnũ, superstites remanserant aliquot Christiani, sed in procuranda animæ suæ salute languidiores effecti, qui cum ea de re ab aliis bonis Christianis monerentur, vitam non cortexere. Hos penè omnes, pauculis exceptis, montis in eundem locum impendentis pars hoc terræ motu excussa obtriuuit. Atque hæc sunt, quæ hæctenus ex Patrum nostrorum aliorumque fide dignorum epistolis, qui oculis suis omnia spectarunt, colligi potuerunt. Utinam gratiam suam Dominus Deus noster impertiat, ut ex his prodigiis in hominum cordibus timor & amor erga diuinam maiestatem maior, & diuinarum legum obseruatio diligentior, excitetur.

Cum huc vsque scribendo peruenissem, Meaco venit vit

quidam perhonestus, qui Fuscimi fuit ea nocte qua terræ motus est exortus, & multa admiranda narrauit, quæ quoniam longum esset omnia per censere, annotabo tamen pauca, eaque magis notabilia. Aiebat iste, ad septimum Septembris inter horam vndecimam & duodecimam noctis, post terræ motum quendam moderatum, qui nullum fecerat damnum, exortum alium tam horrificum & furiosum, vt vniuersa mundi machina dissolui videretur; nec durasse, nisi ad spacium, quo bis Symbolum Apostolicum recitari posset, eoque tempore omnes ruinas & clades superius commemoratas accidisse: ac quoniam omnia improuiso contingere, homines nullius rei memores fuisse. Dormiebat hic homo id tēporis, vt externus, in domus cuiusdam solario, ad quam fortè diuerterat, & excitatus fremitu, fugamque capessens, dum primo gradui scalæ pedem imponit, scala cum vniuersa domo subsedit, ignarus quomodo tam repentinæ ruinæ ereptus fuerit: postea ad diuerforium cum famulis domesticis regressus, Dominum domus sub ruinis delitescentem incolumem extraxit.

Construxerat Taico molam iuxta flumen Fuscimense ex maximis & durissimis saxis præcellam, ob structuræ excellentiam & perfectionem visu dignissimam. Hæc fluminis voracitate ita absorpta est, vt nullum post se vestigium reliquerit, ac si nunquam ibi constitisset. Ipsumque flumen tantum incutiebat terrorem, vt solus eius aspectus afferret horrorem: haud secus enim in cælum attollebantur fluctus, & cum maximo strepitu ebulliebant, ac si immensus ignis illis esset subiectus. Homines, cum pedibus insistere non possent, in terram se abiciebant, & huc illucque pile instar se versabant. Augebat pauorem trepidationemque, dum cernerent ante se dehiscere terram, atque si viui essent absorbēdi. Atque eiusmodi hiarus plurimi inter Meacū & Fuscimū visebantur.

Et verò, quoniam humani generis hostis, omnem ansam animarum salutem impediendi minimè negligens, animaduērtit iā tempus opportunum, commodissimamque occasionem oblatam grauius animum Taici exacerbandi, qui hoc rerum statum parum erat sui compos, & partim metu ac terrore partim ira & furore in omnem partem iactabatur, gentiles quosdam, qui semper assunt Regi, infestos nostrorum hostes excitauit, qui Taico, cum spe magnopere ei placendi, persuaderēt, omnes ædificiorum ruinas totque mortaliū in Tenza (quæ est Iaponiæ monarchia) interitum non aliunde profectum, quam quòd in Iaponiam admissa esset secta, legibus Dei Cami & Fotochi penitus repugnās & contraria. Quibus verbis, licet paucis, indicarunt, veram legem

Dei tantorū malorū esse originem & causam, vt hac via omnis prædicatio Euangelica eiusque promulgatores tota Iaponia exularent. Cæterum, quia Regum corda sunt in manu Dei, & Taico est homo à natura prudens & iudicio acri, minimè sinens omni vento quauisque hominum persuasione se in fraudem induci, etsi nullo nostri vel amore vel commiseratione tangeretur, in hunc modum respondit: Nescitis, quid dicatis, nam si hæc res esset noua & inaudita in Iaponia, quæ nunquam maiorum nostrorum æuo contigisset, posset id, quod vos contenditis, aliquam verisimilitudinem præ se ferre: sed cum constet ex veteribus historiarum monumentis, in his regnis ingentes & terribiles terræ tremores & fremitus sæpenumero incidisse, quando nondum hi homines in Iaponem venerant, nec quicquam cogitaretur de tali lege, qua ratione causam huius rei in illos conijcere potestis? Ad hanc responsionem, tam rationi consentaneam, ne mutire quidem illi tartarei homines ausi fuere. Etsi nostri exigam in hoc responso collocent fiduciam, tum quia probè norunt cōseruationem omnem propagationēq; Ecclesiæ pendere ex sola diuina prouidentia, tum etiam quia non ignorant, quanta sit hominis inconstantia, quantaq; sæpe rerū apud eū vicissitudo: quos enim hodie extollit vsq; ad cælos, cras deprimit cū summa cōtumelia ad inferos.

Anno proximo scriptum est, à Taico mandatum, vt omnia Bōziorum templa & cœnobia, quotquot intra urbem Meacensem starent, euerterentur: ipsique Bonzii circum urbem iuxta fossas alia ædificarent: ad quam rem aiebat se duabus moueri rationibus: altera, quòd sibi non arrideret tanta Bonziorum amicitia & familiaritas cum suis paræcianis, siue viris siue mulieribus, & idcirco eos tantopere esse mète solutos & distractos. Altera erat, quòd, quoniam Bonzii nullam operam locant in bellis, nec militū perferunt molestias, imò voluptatibus & delitiis indulgent, ipsi ipsorumque templa essent, in quibus, tempore Meacensis belli, furor hostium primo loco frangeretur. Summam autem inspectionem & curam in Bonziorum templa & monasteria, quæ sunt plura trecentis, commisit Genosoin, eumque constituit quasi eorum Visitatorem. Quorum superiores ex mandato Taici tenentur quoque mense velut Syndici referre ad Genosoin errores & lapsus à Bonziis admissos, vt dum opus est, redargui & castigari possint. Multa ex his templis operta erant tegulis, & hoc terræ motu cum multorum Bonziorum cæde collapsa sunt: nempe voluit diuina iustitia vindictam sumere de infinitis sceleribus & abominationibus, quæ in Satanicis istis Synagogis perpetrantur.

Neque hic finem habuere prodigia: sed supra sex hætenus à nobis fusè cōmemorata accessit quintum Prodigiū aquarum, ex quibus grauiissimæ ruinæ consecutæ sunt in hunc modum. In regno Omi duodecim passuum millibus à Meaco remoto ad pedem montis Fienoia est lacus aquæ dulcis, longitudine milliario- rum sex supra sexaginta, latitudine verò alicubi trium, alibi verò sex: Vtrimq; multis cingitur terris: multis nauibus scaphisq; nauigatur, quæ interdum orta sæuiore procella à fluctibus haustuntur. Sub hoc lacu multis in locis magna vis aquarum exuberat, & quodam in loco in tantas constringitur angustias, vt Nobunanga elegantissimo ponte dicto Scitanofasci eum constrauerit, atque inde emergit flumen admodum profundum, quod iunctum cum alio, dicto Londo, se in Ozacatum mare exonerat. Decimo- quinto post terræ motum die, post crebros densosque imbres, hic lacus tantopere inundauit, & limites suos contra cursum natura- lem tam longè excessit, vt nunquam ab hominum memoria, etiã quando frequentiores extiterant pluuiæ, id acciderit: tanta enim celeritate intumuit, tamque rapido & veloci cursu ferri cœpit, vt repente arua obrueret, domos euerteret, fossas altissimas ad defendendos agros oriza satos defossas oppleret: deinde excurrens vsque Fuscimum, nouam in ea vrbe stragem edidit innumerabili hominum aquis demersorum: tamque latè vagatus est, vt per cãpos & possessiones Meacensium perinde esset nauigatiõ, atque in mari. Nec erat, qui illis diebus terrestri itinere Meaco posset proficisci Sacaium, quod est spacium quinquaginta quatuor milliũ, & inde Ozacam. Dum Meaco itur ad partes Scimanes, occurrit tractus quidam in valle depressus, qui fuit Iusti Vcondoni, dictus Acafcio, & habet exiguum portum, in quem naues prætereuntes, si quando venti secundi non sunt, se recipiunt. Quia autem tunc temporis erat magna maris tempestas, in dictum portum, vt fama est, diuertere naues quinquaginta, partim magnæ partim paræ, quales sunt in Iaponia, sed maior earum pars in furiosa & indomita hac aquarum eluione, & insanorum fluctuum certamine, allisa vndique in frustra dissiit: quæ verò se è portu proripuerè, cum spe defugiendi periculi, cum multæ in eo itinere essent voragines, maris gurgitibus item haustæ sunt; nec vel vnam euasisse constat. Alluies hæc quoque attigit terras maritimas, hoc est, aliis littoribus maris proximas, & multos mortales, vt aiunt, qui viderunt, sustulit, ac in Acafcio quidem plures trecentis.

Quamuis autem iam euidentis & continuum Dei flagellum

fatis esse debeat, ad perfringendum conterendumque etiam cor adamantinum; tamen omnes, tam magni quam parui, iam sic sunt affecti, atque si nulla nec hominum, id est, liberorum, parentum, amicorum, nec fortunarum jactura facta esset. Imò Taico mox cœpit Fuscimi montem altissimum valli exæquare, ut nouæ ædificationi grádium palatiorum locus idoneus suppeteret: in quem finem plus quam centum millia operarum coëgit, qui labore intolerabili, seruitute miserrima noctem diemque in molitione ædificiorum consumunt.

Ad decimum sextum Nouembris diem anni præseptis. 96 Pater quidam noster ex ditioe Meacensi, sed in vrbe Ozacana sedem habēs, scribit, quo ritu Taico Legatos Cinenſium exceperit.

QVO MODO TAICO LEGATOS CINEN- SES RECEPERIT.

QUONIAM, inquit, hoc terræ motu vrbs Fuscimana ac inprimis propugnaculum ita erat conquassatum & vastatum, ut neque habitationi neque recipiendis Legatis idoneus superesset locus: Taico decreuit eos excipere Ozacæ, vbi à terræ motu nihil remanserat in propugnaculo, nisi turris sola, eaque satis conuulsa, & domus quædam, dicta Locus mōris; deinde pons nobilissimus dictus Goquraquafalci, ac si dicas, Pons paradisi, tanto auro splēdescens, ut quindecim millibus aureorum scutatorum estimetur. Erant quoque ibi aliquot ædiculæ, sed parui momenti; nam reliqua ædificia vel corrumpere cum aula mille ratamorum, vel Regis mandato, quod vitium aliquod fecissent, ad terram afflictam sunt, quorum loco cœperat alia minora & leuiora erigere. Ad excipiendos autem Legatos, iussit subitatio opere supra parietinas ædium collapsarum domos, aliquas excitari, sed splendide pretiosis peristromatis aliisque necessariis ornamentis circumueſtiri. Ozacā peruenit Taico 29 Septembris cum primariis aulæ Dominis; iusserat autem Legatis significari, se primo octauæ Lunæ die Ozacæ in eorum conspectum venturum.

Vigesimo Octobris Sacatio, quod novem milliariibus paruis Ozaca distat, Legati excessere, via plana & nitida, in quam nobiles femina Sacaiana certas quasdam cōtignationes vtrinque deferri curarant, ut Legatos isthac iter habentes videre possent. Sūt enim Iaponii in rebus nouis spectandis admodum curiosi. In primo ordine prōdibat senex ille Cinenſis Iuquequi, qui obtinuit locum Legati, secundus enim in primi locum, ut autē dictum est,

successerat. Huic præferebantur triginta octo arcæ magnæ, & facci viginti, ac ponè centum & viginti aluocoli, cum suis pedibus ligneis, qui vocantur Finoqui, admodum candidis, affabre elaboratis: proximè autem succedebat Ciënensium equitum turba, mæsto vultu, & amictu vili, vt viderentur aliorum famuli.

Hinc suo ordine insequabantur equites bini, cum quadraginta vexillis, quorû alia erant coloris crocei magnis characteribus Ciënensibus depicta, alia litteris croceis, alia coloris puniceo sine litteris. His succedebant alii equites, quorum quilibet ferebat tabellam cum litteris valde magnis, quæ speciem præbebat patētium. Post hos veniebant alii pedites cum baculis rotundis & crassis in humeros reiectis, alii instructi romphæis, alii denique lanceis, quibus succedebant decem aut duodecim armati: Tum tres ingentes ymbellæ; hinc Symphonia tibicinum, qui vocem lusciniarum exprimebant, & tympana bellica paruula, & campanæ ex aurichalco galeæ similes, sed iis paulo maiores; quæ, vti tympana, bacillis pulsabantur. Symphoniaci subibant 24 homines nobiles bene vestiti, epitogio phrygiato secundum pectus & humeros splendidi: nonnulli etiam damascenis purpureis induti. Ad hæc proximè Iuquequi procedebant octo vel decem Quanni, qui sunt homines magnæ autoritatis, & cum suis inauribus Mandarini, quorum apud Ciënenses est quasi dignitas consularis, omnes damasceni operis veste amicti. Post hos proximè insequabatur venerandus senex Iuquequi, barba candida & promissa, specie præclara, punicea indutus, in sella vel lectica supernè operta deportatus, cuius latera tergumque stipabat ingens turba equitum, tum Ciënensium tum Iaponicorum, qui Ozaca Sacaium se contulerant, vt honoris causa legatos comitarentur. Nonnullo deinde intervallo interposito visebantur quædam lecticæ parvæ Europæis similes, in quibus erant solæ Regis Ciënensium litteræ quatuor venerandis Ciënensibus septæ, qui damascenis ostrinis induti erant vestimentis, & pileum gestabant inauribus fulgentem. Aderant & alii sex eleganti amictu, cum petaso lato, cuius vsus apud Chinenses.

Inde non multo spatio interiecto cœperunt prodire primarii Legati asseclæ, iique bini. Hos autè anteibant decem vexila rubea & crocea. Post quæ deferebantur litteræ patentes, vel prouisio in tabellis vncialibus characteribus descripta. Deinde ponè subibant duo pedites cum dolonibus, cæteri erant equites.

Postea apparebant octo vexilla regia, ex quibus flocci phasianorum pendebant: ac alia quidem erant serica, alia bōbycina, &

maxima parte rubra vel crocea; hastæ autem erant confectæ ex arundinibus Indicis crassioribus. Inter dicta duo vexilla ferebatur vnum angustum, in medio aliorum duorum, quorum alterum candidum, alterum erat nigrum. Dehinc succedebant alia 14 vexilla, & inter illa duo baculi prælogi & crassi, & quaternæ clauæ, ac denique vnum vexillum cum octo labaris.

Proximi Legato aderant viginti-quatuor vel 26 Quanni, cum pileis ob ipaures splendidis, amicti rubris damascenis vestimentis, cum suis insignibus acupictis in clypeo, quæ sunt serpens & lacerta marina.

Legatus, qui primum tenebat locum, & venustâ corporis speciem præ se ferebat, humeris octo hominum ferebatur in sella vel lectica non operâ, damascena splendida indutus, pelleque ingenti tigrina & pereleganti, quæ sellam supernè ambiebat, ornatus. Præibant duodeni cum arcis, & totidem cum sagittis, nonnulli etiam cum clavis artificiosè elaboratis: duo item equites cataphracti: erant autem arma eorum inaurata & squamatim compacta. His subibent dena vel duodena labara, & equitum Cinensium turba maxima, qui vel è Cina venerant, vel erant Domiporum Iaponiorum.

Si Cinenses in hoc suo aduentu ordinem tenuissent meliorem, nec admisissent aut viliorē vestē amictos aut rhedas parum decoras, maior eorum pompa vel ostentatio fuisset: etsi Iaponis visus sit apparatus excellens & illustris.

Iuquequi, vt Ozacâ peruenit, diuertit in palatium Auani Cami Domini Regni Auæ. Primus autem Legatus in ædes Bigenno Ciunageni trium Regnorum Domini. Postero die, qui fuit octauæ Lunæ primus, Augustinus & Scimanocamus Gubernator Nagasachanus præcurrerunt, vt Regem redderent certiorē, & locum pararent. Quo facto vterque, nempe Legatus & Iuquequi, cum suis insignibus, eodem ordine quo luce præcedenti progressi sunt, Regique offerenda detulere plura quàm centum munera, & viginti tabulas quinque vel sex palmos largas, in quibus ferebatur ducentas supra mille Serici partes, quarum quælibet excedebat libram: mille item Damasceni panni Cinensis rasi, quod est, sericum nobile auro pertextum.

Epistola Regis scripta erat in lamina aurea maxima & ponderosa, aureo inclusa scrinio, in quo inerat & vestis atque corona regia pro Taico: sicut in alio erat corona regia pro Mandocorofama eius coniuge cum titulo Reginæ. Misit præterea Rex Cinensis vicenas vestes de Qungui, cum titulo & dignitate Cinæ, pro

viginti Dominis expressè à Rege Cinenſi nominatis, quorum primus erat Augustinus: deinde totidem alias, pro iis quos Taico ipsi nominaret, eademque dignitate ornandos putaret.

In epistola Regis Cinenſis erant hæc verba, Futatabi, cioſcen, vocaſu cotonacare. id est: Non redibus ampliùs in Corai; & si redieris, nihil ampliùs tibi ſeruiet dignitas. Itaque Iaponii remanebant quasi vaſalli Cinenſium.

Hæc omnia ritu Iaponico perfectæ sunt, hoc est, sedendo in tatamis. In sessione æquales erant Taico & Legatus: præſentes autem aderat Ieiaſo, Cicugé, Echingo, Nonangio, Quingodono, & Mori, qui sunt Domini totius Iaponiæ maximæ. Post Sacanzuchi, hoc est, postquam aliquantulum vini deguſtaſſet, honoris ergo, apprehendit Taico epistolam, magnam, ſcilicet, illam laminam auream, eaque capiti impoſita, ſimul accepit & veſtes, atque intro ſe recepit, vt eaſ indueret. Regreſſum ad locum ſuum, Cinenſes magno honore & reuerentia adorarunt, ac ilico ferula illata ſunt cum menſulis & ſedilibus altis, tanta pompa & apparatus, tantaque rituum varietate, vt plura ſpectarentur, quam comederentur. Conuiuium abſoluto ſinguli ad ſuaſ ædes reuertere. Simulatque Sol occidit, nouus Rex Taico abiit viſitatum Iuquequi, eoque venit quoque Legatus primus, magnaque voluptate, dum Taico magnam illis humanitatem declarat, ſimul verſati fuere. Hæc occasione vterque intulit ſermonem de Legato Coraiano, rogaeruntque vt cum in ſuum admitteret conſpectum, & culpam condonaret: Verum ille ſe excuſauit, dicens ſe infixas pectori habere quædam querelas contra Corai, ob multos lapſus in ſe commiſſos: itaque ſe nolle plura de hoc argumêto loqui. Verum quia Iuquequi erat homo callidiſſimus, & raræ prudentiæ, qui que ingeniû Taici probè cognorat, reſpondit: Suam Excellentiam iuſtas habere rationes, neque enim Corai tantum contra ipſum, ſed etiam contra Cinenſium Regem in multis deliquiſſe, vt meritò totum regnum funditus excindi debeat; ſed quæ, inquit, ex regno euerſo utilitas redundaret? Itaque ſicut Rex Cinenſis illi ex mera commiſeratione ignoſceret, ſic conſultum fore, vt ipſe quoque ignoſcat. Sed niſi tunc effici potuit: imò omnia in riſum & iocos conuerſa ſunt. Comedit cum vtroque, poſtea verò domum regreſſurus manu ſecum dixit Iuquequi, vna cum altero Legato.

Die ſequenti miſit Taico ad Legatum centum Coſondi, quæ ſunt veſtes perquam pulchræ & ſplendidæ, incluſæ capſis Maquilanis, hoc est, certa ratione inauratis, vt alias declaratum eſt: & quadraginta haſtæ cum ſuis vaginis de Naſciniſi, quod, vt ſuprà dictum,

est aurum subactum; deinde viginti enses falcatos eiusdem formæ. Misit quoque ad Iuquequi Colóni quinquaginta: reliqua enim illi donarat Fuscimi; cum visendi eius causa eo venisset.

Ad 24 Octobris constituit, ut Sacaium reuerterentur, quod delati sunt nauibus nobilissimis, elegantissimisque, quales nunquam in Iapone conspectæ erant. Erant enim elaboratæ auro, magno artificio: duo vel tria habebant solaria, multa cubicula, antè & retro ambulacra, aulas, pauimentum cum remis ex auro commolito. Ad cuius imitationem illustres quidam Domini alias fabricarunt magnificentissimas: ac inter illos Date vnam ædificasse fertur, quæ superet hanc Taici, cuius funes nautici omnes sunt ex serico coccineo torto; atque hæc omnia faciunt, ut eum habeant amicum & propitium. Ea nocte, qua Taico inuisit Iuquequi, in ædibus Auani Cami ei dixit: Quandoquidem Rex Cinarum tam præclare secum egisset, se non posse non eum in posterum honorare & reuereri, & tam in responso, quam in aliis omnibus eius consilio & iudicio se submittere.

Cùm Legati Sacaium abiissent, ilico Taico post illos amandauit quatuor magnæ autoritatis Bonzios, vocatos Chori, ut eodem modo eos reciperent, quo ipse præsens die antegresso excepisset. Qua re Cineses plurimum recreati sunt, ac imprimis litteris per Bonzios scriptis, in quibus promittebat tantam erga illos humanitatè, ut nihil eorum, quæ ipsi à se petiissent, sit negaturus. Ad quas litteras scripto respõderunt, petiueruntque solo æquari omnia propugnacula, ac præsidia Iaponica submoueri, quæ erant in Corai: deinde populo Coraiano condonari noxam, quæadmodum Cinarum Rex iam ante multas misericordia motus condonasset: meritos quidem fuisse excidiû, sed si excidii pœna multentur, nullum inde fructum consecuturum. Itaque quantum poterant, eum obtestabantur, ut misericordia erga eos moueretur. Bonzii Ozacam reuersi litteras confestim obtulere Taico, qui, ubi ad petitionem illam de euertendis propugnaculis legendo venisset, tanta ira & furore inflammatus est, ac si dæmonum legio illum occupauisset. Tantopere vociferabatur & sudabat, ut è capite vapor exhalaret. Hanc iram auxit, quod intellexerat à Cinesibus vehementer timeri Iaponios, multo autè magis à Coraianis, nec primam suam cogitationis, ut pro cõficienda pace mediã tantum Coraiani regni partem retineret, oblitus esset. Succensuit itè Augustino, arbitratus, eum hoc consiliû de euertendis arcibus suggestisse Cinesibus, cuius contrariû erat verissimû: nam conatur est potius persuadere illis, ne eiusmodi petitionem proponerent: addiditque illi, si hæc Camarinam non

moueant, sponte id facturum, maximè, vbi animaduernerit se regno Coraiano potiri non posse. Nihilominus Taico Augustinum ex aùla exturbauit, & multa de eo mala effutiit. Similiter indignatus est Terazauæ gubernatori Nangasacano Augustini in obeunda legatione socio, dicens se non solùm ab ipsis, sed etiam aliis Tõnis, quos ceu belli duces constituisset in Corai, esse deceptum: se, si illud bellum ipse suscepisset, multo maiora facturum, totumque regnum sibi subjugaturum fuisse: imò se iam iam continuò eò profecturum, & funditus euersurum, Efferbuit deinde in Coraianos, eo quòd cum ipse ignouisset Regi, decreuissetque illi regnum restituere, ac tres filios a suis belli ducibus captos iam restituisset, non ipse in sua persona ad gratias referendas venisset, sed nec vllum filium ea de causa misisset, sed tantùm rusticanum quendam hominem sine vlllo comitatu, & sine donis, qui legatione perfungeretur. Itaque subdebat, cum Cinenfibus quidem amicitiam sartam tectam se conseruaturum, sed neutiquam cum Coraianis: deinde ilico reuerti eos iussit, nec ampliùs in conspectum suum prodire: se omnes voluisse in platea Sacaiana in crucè agi, sed in præsentiarum vita donare.

Eodem cæstro percitus imperauit, vt Augustinus cum Legatis Cinenfibus reuerneret in Corai, atque ita fauor omnis & beneuolentia, quam hucusq; erga Augustinum declararat, in nihilum recidit; postquam tot eius laudes in primariorum totius Iaponiæ Dominorum præsentia, ob maxima officia toto quinquennio multis laboribus & victoriis præstita, palàm prædicasset. Et certè iam constans erat omnium opinio, eum ad magnum dignitatis gradum breui euectum iri, minimumque vno integro regno donandum. Qua remuneratione certè dignissimus erat, non solùm ob res egregiè in bello Coraiano gestas, sed etiam ob procuratam hanc legationem Cinensem, à Taico tantopere desideratam & expectatam; quæ certè sola prudentia & industria Augustini ad votum Taici, licèt ille nunquam existimaret successuram, impetrata fuit.

Neque hic se furor cohibuit: sed etiam Toranusque capitalè Augustini inimicum, què paulo antè ob capita quædam accusationum, contra ipsum ex Corai allata, sua destitutum gratia exulare iusserat, ab exilio reuocauit, & in suum conspectum cù amoris honorisque significatione admisit, dicens: Cùm mihi sis sanguine junctus, & multis naturæ donis præditus, ratio postulabat, vt gratiam rependerem pro molestiis in Corai perpeffis: nec debebam aures præbere ignorantibus, qui autores fuere, vt tibi ini-

quior fuerim. Probè noui me in fraudem inductum, sed deinceps te sic remunerabor, vt confessurus sis tibi factum satis. Tristes igitur cogitationes omnes abjice, obliuiscere præteritorum, & parate ad bellum Coraianum redintegrandum. Mandauit itaque, vt cum alio quodam, dicto Iquinocami, confestim repeteret Corai, & propugnaculum suo iussu antè solo æquatum reædificaret, amboque eò se conferrent media hyeme. Vocauit etiam Cainocami Dominũ Regni Bugè, eique dixit, se propter ipsum; patri suo Quabiondo ignoscere; efficeret vt in conspectum suũ prodiret, cupere se eum videre; futurum eum Governatorem regni Bugè: ipse autem altera luna sequentis anni se conferret in Corai: se enim missurum eò magnas copias ad euertendum totum Regnum. Atque ideo se iterum Nangoiam, gubernatore Cicugendone apud Meacenses relicto, profecturum, vt quæ in bellum necessaria sint, disponat. Hic nuncius miseros belli Duces & milites omnes, qui sine vlla remuneratione suis stipendiis in Corai militarant, vehementer cõtristauit. Nam præter hominum quinquaginta millia, qui eo bello interiire, & naues amplius quingētas, quas mare Iaponicum absorbit, quotquot inde reuerrere, aut multo ære alieno grauati, aut morbis variis affecti fuere: qui verò remansere, acerbissima quæque patiuntur. At non est, qui hiscere apud Taico vel minimo verbulo repugnare audeat. Quãquam verò hæcenus nullum fecerit apparatus, nec verbum vllum dixerit de hoc negotio, tamen Terazaua palatia ipsumque propugnaculum præparat ad eius aduentum: in vrbe quoque Facatana curat omnia in ordinem redigi, vt si Taico redeat in has partes Scimanas, omnia parata & composita inueniat.

Eodem furore, ita in transuersum actus est Taico, vt infandum scelus commiserit in Legatos: post biduum enim ad Governatorem Sacaianum, & Iosephum Riufæ filium, mandatum dedit, vt nisi intra vnum alterumve diem tam Cinenfes. quàm Coraianos coniecerint in naues, & Sacaiio expulerint, vtrumque pœnam excandendi proprii ventris subiturum. Et tam è id fieri nequaquam poterat, cum præstò non essent pro tanta hominum turba naues: sed quia mandatum regium vrgebat, per fas & nefas in naues angustissimas compacti sunt. Ita factum est, vt miseri Cinenfes, qui hæcenus nulla re læsi erant à Iaponiis, non solùm eo die ludibrio omnium exponerentur, sed etiam cõtumeliis, colaphis, & pugnis exciperentur. Videre erat tunc venerabilem illum senem Iuquequi pedibus pergentem ad nauem, & lachrymis inter verba manantibus dicentem, se apud Cinenfes mortem non euasurum, eo

quòd credatur in fraudem induxisse Cinenſes . Verùm homines prudentes & iudicio præditi magna erga illos commiſeratione affecti fuere , dum viderent tanta non ſolum inhumanitate , ſed etiam dira immanitate excipi Legatos externos , qui tam honorificè eum viſitarant , imò per annos duos in Corai expectarant , donec hæc legatio ab ipſo Taico tantopere exoptata exitum fortiretur: qui inſignia, titulum, & coronam regiam ei attulerant, qui denique ab ipſomet tantis impenſis tantoque honore & applauſu ſuſcepti & tractati fuerant. Hoc ergo modo Sacai diſceſſere . Multi deinde Domini adierunt Auguſtinum, ob infelicem tantæ Legationis cataſtrophè eius miſerti. Mandocoroſama quoque conjunx Taici miſit certos homines, qui viſerent Iuſtam Auguſtini vxorem, camque in calamitoſa hac rerum omnium conuerſione ſolarentur.

Ante Cinenſium diſceſſum , Taico ad ſe vocauit Terazauam; & humaniſſimis verbis ei cõmendauit, vt com meatum mitteret in Corai , & ſimul indicaret Auguſtino , cupere ſe explicari ſibi Geographicam tabulam regni Coraiani . Viſus eſt autem hac occasione beneuolentia compenſare voluiſſe priorem verborum aſperitatem. Cæterùm Auguſtinus iam verſabatur Sacai, vt de abnauigatione Cinenſium ageret. Quare apparet Taicum non eſſe illi omninò inſenſum cùm non ignoret ab eo omnia , quæcunq; ipſe ordinaveſſet, verè eſſe perfectæ : & ſimul etiam certò cognorit, illum non ſolum non autorem fuiſſe petitionis à Cinenſibus factæ, ſed etiam contrarium illis ſuaſiſſe . Cæterùm hoc abſurdiſſimo ſtultiſſimoque Regis facti Japoniæ vehementer ſunt pudefaſti, & ipſum Taicum facti pœnitet, eo quòd cùm omni ratione & humanitate illud pugnare non ignorat.

Ex hac calamitate Auguſtino is ſpiritualis acceſſit fructus, quòd, cùm non modicam habeat rerum diuinarum notitiam, cùm naturæ bonitate conjunctam, occaſionem queſiuit ſe coram Deo humiliandi, ſeque colligens , ante profectionem Coraianam generali peccatorum confeſſione apud P. Rectorem animum expiauit, ſtatumque ſuum, cui nihil Taico detraxit , rectè compoſitum reliquit.

Denique ex hoc furore vnum maximi momenti bonum, nempe Chriſtianæ religionis felicioſa conſeruatione, ſecuta eſt. Nam ſi bello Coraiano finis impoſitus fuiſſet, certum erat Taicum regnã quædam & ſtatus commutaturum fuiſſe : inter quos erat Arima, Omura, Firando, Goto , quibus in locis maximè viget & floret Chriſtiana religio, quæ facile extincta fuiſſet , ſi ad gentiles Do-

minos hi status transferrentur. Quamdiu autem continuabitur Coraianum bellum, in quo hi Toni Taico seruiunt, nulla incidet in Status mutatio. Quod autem ad futura attinet, cum Deus omnium sit auctor bonorum, & hactenus semper singularem suam providentiam in defensione & conseruatione huius Ecclesie Iaponicæ demonstrarit, planè cõfidimus, omnes artes & machinas inimici, quibus vndique eam infestare & labefactare conatur, tandem diuina nobis fauente clementia in nihilum recasuras. Nangasacho, 28 Decemb. Anni 1596.

V. P.

Filius in Domino,

LVDOVICVS FROIS:

DE

DE REBUS A

PP. SOCIETATIS IESV

GESTIS DURANTE
PERSECUTIONE.

I litteræ anno superiore 1595. hinc scriptæ; Deo Opt. Max. propitio, salutæ ad R. P. V. perlata fuerint, ex iis perspicuè cognoscere poterit rei Christianæ apud Iaponios statû; siue spiritalem animorum fructum opinione & spe vberiore, siue existimationem, quam fides Catholici in dies apud istos Gentiles conciliat ampliorem, spectemus. Eisdẽ litteris scriptum est de commutatione & conuersione Reipub. temporalis, & de vniuersa totius regionis gubernatione, ac nominatim de funesto nobilissimorû Dominorû interitu; aliisq; calamitatibus, quibus hoc cœli clima imprimis videtur obnoxium. Verû postea Taicosama Iaponiæ Monarcha, sua industria & in gubernando sapietia, sic omnes cõpescuit turbas atque tumultus, vt omnia ad pristinam pacem & tranquillitatem breui tempore redierint. Itaque non exigui beneficii loco ducimus, dum, aspirante diuino numine, cernimus nobilium Iaponum animis quotidie maiorem & præstantiorem de Lege Euangelica eiusq; prædicatoribus Patribus nostris ingenerati opinionem: iis enim semel in Ecclesiam Christi aggregatis, nulla erit difficultas de plebæis. Quod non immeritò, post Christum Dominum nostrum, frequẽtibus sacrificiis & orationibus, quas pro suo amore paterno zeloq; P. V. superno numini pro nouæ huius Ecclesiæ incolumitate & progressu offerri iubet, debemus.

Numerus omnium, qui de Societate nunc in his partibus degunt, attingit trigessimum quartum supra centesimum: è quibus sex & quadraginta sunt Sacerdotes, fratres autem octoginta octo. Quindecim anno proximè exacto Societati ex illis nomen dederunt, qui aluntur in Seminario. Omnes autem distributi sunt in eas domos, quas postremis annis nominauimus, quæ erant decem & nouem: licet hoc anno vna in vrbe Ozacana accesserit, in qua

in qua ordinariè sedem habet Pater vnus cum fratre, & vacant tum excolendis earum partium Christianis, tum etiam externis, magno numero ad verbum Dei audiendum isthuc confluentibus. In regno Bungenfi videtur & altera institueda Residencia, vt paulo post dicitur.

Quod ad sanitatem corporalem attinet, eam dicere possumus, gratia diuina opitulante, exitisse ad gloriam Dei Domini nostri inter nostros quasi vniuersalem; quam non parum adiuuit cæli Iaponii salubritas: & quamuis iis, qui affecta iam ætate sunt, non defuerint morbi, ex antegressis horum temporum calamitatibus profecti: tamen non modica admiratione dignum est, eosdem licet viribus fractos, tantis tamque cõtinuis occupationibus, quas in instituendis Christianis sibi commissis sustinent, non succumbere.

Hoc anno non pœnitenda pace & tranquillitate vsi sumus inter Christianos, etsi Dæmon, aduertens magnum animarum numerum per baptismum è sua tyrannide vindicari, omnem lapidem mouet, vt conatus nostros retardet: Hoc enim anno binas omnibus viribus cõtra nos molitus est tempestates, sed quia tum Christianæ religionis salus tum Societas nostra iacumbat petrae viuæ, hoc est, Christo Domino nostro, facile sedatae sunt & compressæ.

Naui Carreana hoc anno, Deo ita fauente, feliciter ad Iaponiam appulsa est: in qua Reuerend. Dominus Petrus Martinez primus Iaponiæ Episcopus aduectus est, tum à nostris tum ab omnibus Christianis in his partibus cupidissimè expectatus. Comitibus habuit quinque de nostris, alioquin in Cinam cum alio patre quodam destinandis. P. Viceprouincialis appulsa naui ad 13 Augusti subitò visendæ suæ Reuerend. Domin. causa cum nonnullis Patribus eam adiit, & insequenti luce cum maiori Patrum fratrumque numero naui egredientem est comitatus. Hinc Nangasacho multi quoque Christiani, partim Iaponij partim Lusitani, scaphis inuecti se ad comitandum nobis adiunxere: & nisi persecutionis nomine deterriti fuissent Christiani, solenni ritu & cærimonia publicè eum excepissent. Factum tamen est, quicquid pro temporum ratione fieri potuerat. Nam vbi in comitatu Capitanei Maioris de Viage in naui sua hunc portum Nangasachanũ ingressus est, & ex eo ad Ecclesiæ terminos progressus, obuiam ei prodierunt Christiani cum cruce aliisque cærimoniis consuetis, remoto tamen omni apparatu & strepitu, licet magna hominum turba eum inde ab ipsa naui vsque ad Ecclesiam sit secuta. Ma-

gnam consolationem omnes tum ex veneranda hominis specie; & quòd in Societate valde esset antiquus; tum ex Apostolico & religioso agendi modo acceperere, dum vident in honesta eius viuendi ratione singularem quandam relucere paupertatem. In ædes Nangafachanas Patrum Societatis diuertit, omnibusque se admodum declarauit humanum & familiarem: in nostris verò mirificum ei seruiendi & omnia officia exhibendi desiderium eluxit. Rectores Collegij, Seminarij, Domus Probationis & Residentiarum paulatim, secundum ordinem cuique præscriptum; tum vt eide felici aduentu gratularentur, tum vt benedictione eius fruerentur, aduenere. Idem præstitere Christiani, tam vicini, quam remoti: & alij quidè ipsi venerunt: alij verò, qui negotiis impediti fuerant, per nuncios, litteras, & munera iuxta morem patriæ. Magnam voluptatem attulit nostris colloquium à Reuerendis. Antistite habitum cum Viceprouinciale P. Petro Gomez, cuius summa est. Sicut ipse in primis Studiorum initiis auditor suus fuisset, sic nunc velit Magistri munere fungi in tradenda sibi rerum Iaponicarum cognitione. Nam cum ignarus sit idioma-
tis Iaponici, vt rectius se diuinæ voluntati conformaret, securiusque & tranquillius ouium gubernandarum curam aggrediretur, operæ pretium se facturum putasse, si Patribus ducibus, qui omnium rerum Iaponicarum, notitiam & experientiam iam haberent, videretur. Multa alia in hanc sententiam, pro sua insigni virtute iuxta ac prudentia, addidit, quæ omitto. P. Viceprouincialis ei ilico socium adiunxit Patrem vnum, & duos fratres ad hoc ministerium admodum idoneos. Obtulit deinde & alterum Patrem, sed sua. R. Dominatio negauit se accepturum, quòd Societas opus haberet multis Patribus ad ingentem messem, quæ breui sperabatur, excolendam. Vehementer S. Celstitudini arridet & patria hæc, & Christianorum nouorum indoles & virtus: nec minus gratam habet beneuolentiâ caritatèq;, qua à Societatis hominibus hactenus tractatur. Paulatim sanitati restituitur, & viribus, ex longa ægritudine, qua decubuit in Meaco, fractis & labefactatis.

Numerus sacra baptismi aqua à Septembri anni 1593, vsque ad Septembrem huius 96, tinctorum in Meacensi Scimanoque tractu est octo millium & duodecim capitum. Eorum verò qui confessione peccatorum conscientiam expiarunt, est sexaginta octo millium, super octingentos & septem. Prætermitto infantes ex Christianis parentibus ortos, qui continenter in quamplurimis locis sacra aqua perfunduntur. Id verò meritò nostris, tum in Orientali orbis parte, tum in Europa degentibus, singularem affer-

re po-

re potest voluptatem, quod nunquam a tempore, quo nostri Patres primùm in Iaponiam venerunt, neque tantus hominum numerus, neque tot natalibus clari in Meacensi ditione; vbi totius Iaponis sunt Principes; Christo se adiunxerint, atque hoc anno præsentis. Quoniam verò persecutio lætebræq; nostræ, quæ in decimum iam annum durarunt, nondum finem habent; necessariū existimauimus nulla illustrium hominum nomina scriptis mandare, nec Christianæ religionis prædere mysteria & exercitia, donec Christo Domino nostro secus visum fuerit, & Euangelij propagationi liberrima porta, quod breui futurum confidimus, fuerit patefacta. Et hæc sunt, quæ summarim de generali totius Iaponiæ statu dicenda occurrebant. Nunc, Deo adiuuante, pergamus ad miliones quasdam diuersis in locis institutas.

Bis Pater quidam cum fratre Nangoiam in regnum Figē missus est, vbi Taico propugnaculum maximum & sumptuosissimum cum suis palatiis, quo tempore iter parabat in Corai, (is locus triginta sex millibus passuum Firando abest) à fundamentis excitauit. Administrationem autem totius ditionis Scimano Camidono, gubernatori tum Naugasachano, in sua absentia commendauit. Quo tempore autem dictus Pater ibi fuit, fuit autem diebus tantum paucis, multos gentiles habuit verbi diuini auditores, & ex iis quinquaginta baptismo lustrauit. Vt verò de eorum aduentu rumor increbuit apud Christianos Facatæ aliisque in locis agentes, magnis itineribus, læti aduolarunt ad aures præbendas diuinis concionibus, & confessionem peccatorum faciendâ: Christiani siquidem in his locis huius sacramenti frequentatione plurimum delectantur.

Huc Nangoiam cum Augustinus Cuno Camidono, Christianorum omnium in Iaponia facile princeps, aduenisset, magnam partem noctis cum Patre consumpsit; agens tum de suis; tum de totius Christianæ religionis negotiis. Collocutus deinde est singillatim cum fratre nostro Martino (fuit is vnus ex quatuor Romanam missis). Sed quia colloquium fuit admodum longum, breuiter ad tria capita reuocabo. Primum caput est: Non dubito, inquit, quosdam scopi mentisque meæ ignaros, dum tam vehementer vrsi Patres, vt delitescerent, & Zelum conuertendorum hominum non quibilibet comprimerent, suspicatos esse, id ex animi mei angustia & imbecillitate exiguoque defendendi honoris diuini Zelo profectam: verum ego affirmo, longè secus esse. Nam cum Taici ingenium pectusque haberem perspectum; sciremque quo Patres amplius se submittere latentque; tanto opportu-

nus esse tempus instituto faciendi satis, idcirco maiore quadam feueritate sum vsus: Deum autem testor, me in hoc negotio non habuisse propositum aliud, nisi maiorem Dei gloriam, Societatis incolumitatem, & salutem animarum. Alterum caput erat: Cùm, inquebat, sim tam variis tamque continuis districtus occupationibus, si quando otium aliquod suppetit de rebus diuinis meaq; salute cogitandi, incredibili accendor desiderio gratiam illam ante mortem à Deo obtinendi, vt depositis omnibus istis curis, vnum saltem annum seridò possim rerum cælestium contemplationi, Christianarumque virtutum exercitationi, conuenienter meæ fidei, impendere. Et quanquam ex parte mea Domini legem non queam per diuersa regna disseminare, tamen hoc intimo flagro desiderio, intra ditionis meæ fines multas excitare Ecclesias, totisque eniti viribus, vt omnes subditi mei nomen dent Christo, cultusque diuinus non inferiore apparatu & reuerentia, quam in Europa, peragatur. Quamobrem & summa mihi voluptas est, videre in Arima, Omura, Amacula, Somoto, Cozzura, Sciqui, & Oiano, quæ loca meæ ditioni sunt subiecta, omnes Christianæ Ecclesiæ aggregatos. Fiscium de Firando, quod meæ quoque iurisdictioni subiectum est, etsi adhuc repugnet Christianæ legi; confido tamen me domum & statum renuntiaturum filio: qui, etsi nūc adhuc sit gentilis, quia tamen coniunx eius Mentia Domini Bartholomæi filia Christiana est, ipseque in Christianum religionem propenderit, minimè dubium est cum breui Christiana sacra suscepturum. Insulas Goro, post Tonum gentilem in Corai morte defunctum, Taico mihi commisit, vt eas administrandas traderem, cui liberet. Ego iam tradidi homini nobili ex ipsis insulis oriundum, quem confido pro beneficii à me recepti compensatione cū omnibus Gotanis insulis aures Euangelicæ prædicationi præbiturum, & in gratiam cum Christi Ecclesia venturum.

Tertium caput fuit eiusmodi: Scio, & in ea fide viuo, Deum Dominum nostrum suam sanctam legem in Iaponiam non eo inuexisse, vt diffunderetur tantum in iis partibus, in quibus nunc floret, sed vt vndique propagaretur, donec tota tandem Iaponia Christum respiciat. Nam secundum ordinationis diuinæ cursum, multi deinceps, inquit, existent Domini nobiles & illustres, qui manum paulatim porrigent, cum maximo suo apud Deum merito, Euangelio latius dilatando & amplificando. Cæteram quia id futurum est temporibus consecuturis, quibus ego superstes minimè ero, vt possim tantorum particeps esse meritorum; id vnum vehementer opto, vt, dum vita suppetit, quotquot
 possum,

possum, ad gregem Christi adiungam; ut hic ardor conuertendi alios, & quantumcunque labor seruiendi Deo, sit mihi loco tardæ, quam mihi præferam, quando ex hac vira emigrabo. Hic Dominus Augustinus toto anno laborauit in Patribus, dum penuria aliqua pressi sunt, eleemosyna iuuandis, licet propter bellum Coraianum, & imperium quod habet in tantas copias, coactus fuerit se ingenti ære alieno obstringere.

DE MISSIONE DVORVM PATRVM FRATRVMQVE IN REGNUM BUNGENSE.

ANNO proximè elapso Pater vnus, cum vno fratre, missi sunt ad regnum Bungense: qui in itinere inuisere Christianos, tum Amaguccii tum in aliis partibus degentes. Quid in missione illa vsque ad ingressum in regnum Bungense factum sit, superiore anno diffusè scriptum est: vbi dictus Pater laborauit dysenteria, & morti proximus fuit: quem morbum crearunt maximi labores & molestiæ in itinere toleratæ, deinde incommoditas loci omni remedio humano destituti. Qua de re certior factus P. Viceprouincialis magna amoris & beneuolentiæ significatione ad eum amandauit & Sacerdotem pro excipienda eius confessione, & Medicum ad eum curandum: quorum opera etiam sanitati est restitutus. Omnibus autem perfectis, iam iam subiiciendis, in hoc regnum Figen reuertere. Verùm cum Christiani in regno Bungenli magna laborarent operariorum inopia, ad recreandos & confirmandos eos, qui tot antè annis in Christi lege fuerat à nostris exculsi, hoc anno 96 eò missi sunt duo Patres, cum fratribus item duobus, qui in diuersas regni partes diuisi, duabus vicibus, quibus ibi versati sunt, egregiam operam nauarunt in reformandis Christianis. Non facilè exponi potest, quanto plausu Patrum aduentum exceperint, quanta cupiditate arserint repetendi criminum confessionem, quam iam aliquot annos intermiserant: & licet Patrum præsentia destituti essent, tamen orationum obliti non erant, quæ res magno illis fuit solatio.

Quodam in loco, in quo media hominum pars idolis altera Christo dedita erat, puella octennis, cuius parens cum tota familia erat gentilis, suo pre nuru à Christiano quodam petiuit duci ad Ecclesiam, in quâ Pater noster se cū Christianis recipiebat: optabat enim cognoscere ritus eorū, & obseruare quidnam agerent.

Christianus ille, quod pater esset gentilis, operam suam puellæ reuinit, imò patri eius indicauit, vt eam tempestiuè ad Ecclesiam adduceret. In Ecclesiam adducta, sic probauit omnia quæ vidit, quæ audiuit, vt etiã atque etiã cuperet se fieri Christianam. Qui eam adduxerat, patri exposuit puellæ desiderium, is, vt à natura bonus, quia respondit, faceret quod vellet, nollet se impedire, baptismi aquis tincta est: domumque reuersa ingenti gaudio exultans patri matrique aperuit se baptizatam. Morabatur id temporis in iisdem adibus Bonzius quidam è secta Amidæ, puellæ consanguineus, qui ritu superstitionis suæ sectæ cum aliquando magnam noctis partem consumeret in pulsanda pelui & inuocando nomine sui Amidæ, puella sancti baptismi virtute roborata se illi applicuit, & voce clara ei dixit: Probè nosti, Patruus, me esse Christianam, & Patres abhorreere ab istis ritibus diabolicis: rogo itaque vt abstineas ab isto pulsu, & aliis similibus ceremoniis in hac domo: si nolis, hac tantum nocte licebit, sed vt deinde hinc aliò te conferas, neq; amplius reuertaris. Respondit patruus: Quia tu Christiana es, sonumque istum moleste fers, non pulsabimus amplius. Et mox inde abscessit. Parentes verò, admiratione eorum quæ à puella fiebant, capti, consilium iniere de imitando filia exemplo, & verbo Dei audito, ambo aquis sacri baptismi capita submiterunt. Ita puella, quæ iam certas didicerat orationes, facta est parentum suorum Magistra. Cum vero post menses paucos Patres eò reuertissent, deprehendunt & Bōzium patruum a puella conuersum, eumque baptizarunt.

In loco, dicto Taquemia, Christianus quidam ex energumeno sua fide, orationibus, disciplinis, & theca sacrarum reliquiarum saculo eius adhiata, Dæmonem fugauit, & sanitati eum restituit. In quoq; in locis Bugēsis regni, vbi quidam erat ab hoste humanæ generis oblesit, Christiani facto cōuētū sola recitatione Domini & orationis, & salutationis angelicæ clara voce instituta, dæmonem sapere repulerunt. Quam rem admirati gentiles, maxime cum crebrius eis dæmon specie horrida se se cecidit prabuisset, Christi cœtui se adiungi voluerunt.

Patres inde cum magna voluptate redierunt, quod animaduertissent eos inde ab anno superiori usque ad præsens tempus magnos fecisse progressus in rerum diuinarum cognitione, haud secus, quam si Patres secum doctores & instructores retinuisset: & quanquam magna rerum inopia premeretur, tamen eleemōsinæ loco nō aliud à Patribus petiuere, quã calculos benedictos, imagines, Agnus Dei, aliaque id genus spiritualia.

Christianis quibusdam in fide languidis, degentibus in Notru, quiq; ad meliorem frugem ab aliis Christianis ægre adduci poterant, noctu bis tervè apparuit Dæmon humeris gestas cadauer humanum. Quo viso perterrefacti ilico de Patre quærendo cogitarunt. Eo inuento, visum exposuere, & exhortatione audita magno doloris sensu vitæ antè actæ crimina per confessionem patefecerunt.

Quoniam Leo Notruensis columè semper Christianorum eius regionis fuit, non solum Notruenses, quibus cum vivit, sed etiam alii Christiani longius inde remoti in suis necessitatibus ad eum recurrunt. Vnde apparet quemadmodum Deus extraordinariis etiã mediis suos juvare dignetur. Et quoniam homo integer est & sincerus, ipsimet gentiles, qui nomine Taici ditioni toti præsumt, ei magnos redditus attribuere, eumque ob eximiam virtutem mirificè amant & reuerentur. Alter è duobus huius Missionis Patribus Pascha in eo loco, ubi ipse comoratur, celebravit. Ingens in bono sene inerat ardor, impèlèq; optabat, totam ditionem aliquando videre Christo Domino subiectam. Ipso Pasche die quadringentis Christianis magnificum epulum, ut eis congratularetur, præbuit. Licet septuagenarius sit, tamè magno studio & lapides & ligna aliæque necessaria corradit ad Ecclesiam aliquam longè prioribus ampliorem exædificandam, quæ erit numero quarta: nam duæ ex aliis, olim ab eo exstructis, tempore belli & vastationis regni Bungensis fuerè exustæ & eversæ.

Dum Pater quidam cum fratre degeret in Corai, & fortè inuiseret Christianos, incidit in nobilem Bõziũ Bõgensem, nomine Toqui Ieda, dignitate quasi Sacerdotè (illi vocant Chananufci) in templo Cami primario regni, dicti Vsanonia: hic quia superstitionum Chami admodum erat peritus, prolixam cum nostris habuit disputationem, ac tandem efficacia rationum convinctus, legi Euangelicæ, cum ei veritate & perfectionem perspexisset in Corai, cessit. Et, ut redeamus ad regnum Bungense; cum idem frater, qui in Corai cum eo sermonem habuerat, per eius patriam iter faceret, vehementer eius conspectu lætatus est, infimisque precibus rogavit, ut non nihil ibi hæret, se cogitare de tota familia sua ad Christum traducenda. Mansit frater, & intra paucos menses vxor eius cum viginti aliis hominibus per baptismi januam Christi Ecclesiam ingressa est. Idem bonus vir, ut intellexit, Patrem quandam Societatis quindecim tantum passum millibus à se disunctum, mox eò cum tota familia & filio claudoque concessit, auditaque concione Patris de Sacramento Confessionis, omnes, licet à baptismo suscepto quaterni tantum menses intercessissent, magna deuotione confessionem de peccatis fecerunt.

Præter hos autem adouerat secum alios quosdam, ut verbo Dei audiendo aures præberent, licet ipse iam domi eis concionatus fuisset, & doctrinam Christianam exposuisset: unde factum est, ut quadraginta ex illis sacrum lauacrum amplexi sint. Cum verò idem aliquando interesset concioni de S. Eucharistia ad veteres Christianos habitæ, obnixè rogabat Patrem, ut sibi quoque ad eam aditus daretur: cumque Pater responderet, nondum esse tempus, pauci enim à baptismo menses effluxerant, ille contra institit, optare se scire, quid obftet, cur aditus ad sacram communionem non pateat: se omnia intellexisse, quæ ipse prædicasset, sanctissimi que illius sacramenti mysterio plenissimam fidem habere. ac porro magno etiam desiderio eius suscipiendi accentum esse, ut non solum Christiani, sed etiã boni & perfecti Christiani nomen consequi posset.

In vrbe Funai regni Bungenfis habitabat Christianus quidam pauper famulus gentilis cuiusdam, cuius tota domus gentilitia erat. Hic cum ad mortem æger decumberet, per Christianum quendam curauit ad se vocari Patrem Societatis, Facatæ sex milibus passuum inde disiunctæ tunc agentem, ei que dici, si post aduentum impotè mentis se inuenerit, norit se esse Christianum, & paratum mori in fide Catholica. Pater ut venit, reperit hominem decumbentem in cubiculo octo palmos longo & quatuor lato in magna ærumna, & confessionem cum magna eius consolatione excepit. Dominus ægri gentilis duò admirabatur: Primùm, quòd Pater tam longum iter per densissimos imbres solo amore salutis sui serui procurandæ impulsus confecisset. Alterum, quòd ægro anto aduentum Patris iam vox fuisset interclusa, nec aliud expectatum fuerit, quàm ut spiritum redderet: post aduentum verò & locutus & de noxis confessus sit: quod ille miraculi loca habebat. Æger autem post biduum prius animam creatori suo reddidit: nec alia videretur dilationis causa fuisse, quã ut voto consistendi potiretur.

Degebat Bungi nobilis vir Christianus, nomine Munacata, cuius filius, etsi gentilis esset, tamen ob generis nobilitatem, vnã & filiabus duabus Regis Francisci, dictam Monicam, in vxorem acceperat. Hæc verò, quia Christiana erat, & tã Catholicum Patrẽ habuerat, aliquot annos domi tantas à marito perpeffa est molestias, ut licet iuuenis, tamen semper ferè ægra esset & afflicta, quo enim plura signa Christiani pectoris edebat, hoc maritus, ad augendum eius cruces, plus studii ponebat in colendis demonibus, & sacrificiis faciendis, totumque serua cū filiis seruituti ter-

rorum

trorum spirituum obnoxium reddebat. Hæc tanta crux videretur tum ipsius Monica, tum Patris in cælo iam coram diuina maiestate interpellantis orationibus tandem sublata: nam supra omnem spem humanam, nulla adhuc audita verbi diuini prædicatione, ita à Deo mariti cor motum & immutatum est, ut libros omnes, nomina, imagines, cæteraque instrumenta, quibus dæmonè venerabatur, coniecit in ignem, & Fratrem nostrum ad se vocari iusserit; à quo cum doctrinam Christi hausisset, tandem cum tota familia sanctissimis baptismi aquis expiatus est, cum summa Monica consolatione. Eum secutus est germanus frater cum sociis amplius viginti.

Taico cum Regem Bungensem expulset, & in extremas Iaponiæ partes ablegasset, ipseque Regni possessionem adiisset, redditus annuos regni assignauit nobili cuidam viro, nomine Moriocapachi, olim, tempore Nobunangæ, suo sodali. In Bungo autem duo sunt Status, alter vocatus Fita, in quo semper vixerunt fortissimi quique totius regni milites. Alter verò dictus Cusso. Primi igitur mansit Dominus absolutus, & redditus accepit nomine suo. Secundi verò tanquam Taici procuratur. In Statum Fita nunquam Rex Franciscus per omne vitæ suæ tempus inducere potuit religionem Christianam, & in vniuersa ditione vix vnus extabat Christianus. Contigit eò fortè venire Bonzium Christianum, nomine Sofaniuan, & cui incolæ, quòd ob probitatem hominem amarent, vetus quoddam templum, quod antè fuerat gentilium, donarunt: sed abhorrens ab idololatrarum societate postea inde discessit, & templum habitatore vacuum remansit. Duodecim iam anni effluerant, quòd Ozacæ adhuc adolescens Christi castra secutus fuerat, sed, quia militiam sectabatur, exiguam Dei cognitionem retinebat; licet ut erat singulari præditus iudicio, sic menti infixerat prælectiones Catechisticas olim auditas, ut illas perinde recitaret ac si concionatoris munere functus fuisset, atque ego ante decennium in Scimonosequi audiui ab eo quasdam tanta dignitate & spiritu exponi, ut non parum fuerim admiratus. Videtur hic homo à natura sua quasi ignis, quia ardentè communicat omnia, quorum notitiam semel comprehendit. Cùm didicisset Patres duos versari in Bungo, alterum per nuncium rogauit, ut dignaretur venire ad se; ita enim expedire, ad maiorem Dei gloriam. Receptus est Pater magno cum gaudio, ipseque cum suis honorariis pueris instruxit aram ad sacrum missæ celebrandum; Patri autem ilico misit vicenos saccos orizæ, aliaque ad vsum domesticum necessaria. Et quia Dominus Paulus de Scingo,

qui in illa calamitate Bungenfis Regis exilio multatus est, redditus habet in loco Fitæ proximo bis mille saccorum orixæ, & dicti nobilis Domini amicus est singularis, eū à sex milliaribus accersiri curauit, vt indicaret Patris Societatis cum vno fratre aduētum, dicebatque Patri se velle confiteri de peccatis, suisque autor esse, vt paulatim aures præberent Euangelio, & nomen Christo darent; cogitare etiam de ædificanda Ecclesia. Ac mox cœpit interesse concionibus Catechisticis, vnâ cum aliquot nobilibus, eius comitibus, dubiaque proponere, quibus solutis vehementer lætabatur. Et quia spiritu feruebat, fratri in prædicando auxilium præstabat: suisque affirmabat omnes Cami & Fotochi versari in inferno, atque inde vti se liberare non potuerint, multo minus posse liberare alios. Quamuis autem vespera præstò aderat cum viginti vel triginta nobilibus, eosque hortabatur vt verbum Dei audirent, & dubia sua proponerent, sibi nihil gratius iucundiusque hoc facto posse accidere: interea ab ipsis non discedebat, & vnâ cum iis vltra mediam noctem auscultabat, dicebatque iuuenibus, ex ipsorum conuersione suum quoque commodum redundare. Etenim, inquit, Christianis hominibus, quoniam Deum timent, fido gentilibus non item: sique homines quidam non caperent planas & evidentes rationes, quibus Lex nostra niteretur, id ipsum indicium esse exiguæ intelligentiæ atque iudicii. Addebat eos, quibus placeret quidem lex Euangelica, non tamen fierent Christiani, sua opinione non alia de causa suam differre conuersionem, quam vt liberiùs depecularentur aliorum vestigalia. Denique omnibus suis indicabat, si è suis ali velint redditibus, in posterum vna vxore contenti essent, suumque ea in re exemplum imitarentur. Hic pater Fitanus aiebat, se nullum hactenus Christianum cognouisse, qui maiora amoris & beneuolentiæ argumenta Patribus demonstrarit, quam hic Tonus, de quo hactenus locuti sumus, cumque maximo teneri desiderio, vt omnes ditionis suæ homines ad Christi Ecclesiam adducantur. Adhæc de eo fertur, olim fuisse hominem crudelissimum, ideoque omnes insolitam eius mansuetudinem, comitatem, & affabilitatem obstupescere: vnde & plebæi cum amant non vt Dominum, sed vt Patrem, propter beneficia quæ continenter ab eo, accipiunt. Ex huius hominis ardore secutum est, vt mox voluerit excitare Ecclesiam; vnde liquet Deum Dominum nostrum, vt tam pio & sancto desiderio fieret satis, conseruasse illud templum vacuum, à Ioanne Soran amplificatum; sed quia illud inuenit vitium fecisse, confectum lapides, ligna, & alia necessaria

Saria conuehi iussit, vt perficeretur. Ipse quotidie operi instabat, sic vt operarii duplo plus laborarent, quàm fecissent, si abfuisset. Nobiles quoque iuuenes, qui illi seruibant, vt rem illi gratâ facerent, præsentés aderant, & manum operi admovebant. Cùm verò deinde frater noster cœpisset habere sermonem ad dictos iuuenes, eorumque famulos, & eorum familiares, & ad quendam eius fratrem ipso juniorem, magnum omnes fructum ex verbo Dei retulerunt, breuiq; triginti tria eorum capita sacerrimis baptismi vndis sunt respersa.

Domus, in quam iussu Toni Pater cum fratre mox post aduentum diuerterat, erat cuiusdam primarii eiusdem loci gentilis. Verùm quia plerique omnes in Statu Fitano ita abhorrent à rebus nostris, vt existiment aqua ignique interdictum illis, qui diuersorium nostris attribuerint (nunc autem metu Toni domum illam nostris commodarant), quoties nostri in oculos eorum incurrebant, aut diffugiebant, aut terga vertebant. Famuli domestici perpetuò eis illudebant, & si frater noster ex humanitate aliquid ciborum eis porrigeret, id, veriti ne contaminarentur, canibus objectabant: itaque aliquot dies ibi non pauca perpeffi sunt probra. Verùm ne exasperaretur Dominus domus, aut res ad aures Toni perferretur, qui petulantiam seuerè fuisset castigaturus, magna humilitate & patientia omnia sustinuerunt. Vicini, dum nostris occurrebant, auerso vultu exspuebant, ac si eos non viderent. Carterùm, quia Dominus noster, quando vult, potest ex lapidibus excitare filios Abrahæ, cœpit hoïpes, siue calu, siue vt nostra irrideret, velle audire doctrinam Euangelicam, quam nostri annuntiabant: eaque percèpta talis secuta est commotio, vt non modò ipse cū cõiuge, liberis, vniuersaq; familia complexus sit Christum; sed etiã ex eo tẽpore omnia humanitatis & caritatis officia nostris, ac si per multos annos Christiani fuissent, detulerint, & intimam cū eis familiaritatem colere cœperint.

Non substixit deinde Tonus in sola conuersione suorum nobilium, sed longiùs progressus, conatus est etiam regionis indigenis persuadere, vt prædicationi Euangelicæ interessent, ostendens quantus ea ex re fructus existere possit: & à se exemplum caperent boni successus etiã in rebus temporalibus. Illi autoritate & efficacitate dicentis, & exèplo hospitis, qui tanta familiaritate nostrorũ uteretur, permoti, manus dedere, & concionibus audiendis vacare cœperunt, ac breuissimo tempore eorum sexaginta professioni Christianæ doctrinæ subscribere.

Verù Dæmon, cùm ex inuidia hanc iacturam suam & tantam fidei

fidei Catholicæ propagationem ferre non possit, ordiri more suo cœpit aduersum nos telam contradictionis. Tonus hic euocarat Patrem suum ex partibus Meacensibus, vt Statui Fitæ gubernando in sua absentia (erat enim ei abeūdum Meacum) præfesset. Hic Pater mirè erat addiētus patriis Diis Cami & Fotochi, à religione autem Christiana alienissimus, sic vt nec aures quidem nomen Christianum admitteret. Aduertens ergo quantos progressus faceret Christiana religio, vehementer cœpit in filium excandescere, & de decem capitibus, quæ sibi in eo non arriderent, absentem commonefacere. Omnia autem ferè in nos erant directæ. Si enim, inquebat, Taico Patres exulare iussit, eorumque imagines & templa igne absumi, eo quod infesti sunt hostes Chami & Fotochi, cur tu eos in tuam ditionem recipis, cur eos tueris? Consulebat ergo illi, vt à studio illo alios conuertendi abstineret, ædificationem Ecclesiæ minimè prosequeretur, & Christianismo renuntiaret: si secus faceret, se post reditum ad Meacenses nomen eius apud Taicum delaturum. Filius verò, vt est insigni sapientia & iudicio præditus, sciens Patrem sua opera & liberalitate indigere, tanta industria & sagacitate illi respondit, vt nemo quidè contrà mutire ausus fuerit.

In hoc Fitæ tractu accidit res perlepidæ, & scripto digna. Honorato cuidam viro in illa vrbe degenti erat filius octennis præclaris naturæ donis præditus, qui versus multos & comœdias Iaponicas memoriæ mandat, easque publicè exhibebat tâta grauitate & venustate, vt totius populi oculos in se conuerteret, & Tonus eum à se demittere nollet. Hic puer ergo, cùm sermo à nostris haberetur ad gentiles, nonnunquam se ad Patrem nostrum & fratrem conferebat, qui mirificè eius colloquio recreabantur. Semel autem dedita opera ingressus Ecclesiam dixit fratri: Habetisne aliquem Fotocho, quem aiunt pro hominum salute crucifixum? ostendite mihi quæso, aueo enim illum videre. Cumque frater illi ostendisset effigiem crucifixi, subitò addidit: Non video vllum vulnus in latere, quod tamen dicitur habere. Tunc Pater illi aliam crucifixi effigiem ostendit, quæ stabat in altari. Puerque subiecit, sibi illam potius quam alteram probari, propter sanguinem è latere & spinis coronæ desluentem: & postquam diu alpexisset & considerasset, postulauit sibi præstari baptismum. Tum Pater respondit, orationes quasdam prius esse memoriæ insculpendas. Puer verò iamdudum, inquit, insculpsi, & mox eodem loco eas recitauit. Subiecit Pater: Qui vult fieri Christianus, necesse est vt melius sit institutus & paratus, quam tu sis: vestes enim

Illæ tuæ, quibus nunc es indutus, sunt quotidianæ; at pro recipiēdo tam nōbili Sacramento opus est amictu elegantiore, quo vtī soles in festis. Hōc audito puer domum abiit, & post breuem moram serica veste pereleganti indutus rediens dixit: Pater ecce adsum, iam baptizate me quæso, quia magno baptismi teneor desiderio. Pater petitioni assensit: cumque iam pararet se ad perfundendum eum sacra aqua, puer institit: Pater expecta paululum: monitum te volo, ne dum caput aqua perfundis, madefacias meas vestes, sicut superioribus diebus cuidam, dum baptizaretur, fecisti. Quotquot præstō aderant admirati sunt hanc octennis pueruli prudentiam. Tonus fuit eius sponsor, qui paulo post Meacum abiit ingenti flagrans desiderio post reditum secum retinendi Patrem vnum & fratrem, qui per omnes ditionis suæ angulos Euangelium propagarent. Nostri autem petita discedendi potestate à nouitiis Christianis recens Ecclesiæ aggregatis, quod magno ipsorum dolore factum est, digressi inde contulerunt se in Vsuqui.

Dum Pater missionis esset in Vsuqui, vbi olim Rex Franciscus sedem aulæque habuerat, erat ibi femina gentilis à dæmone obseffa. Huic indicatum est à dæmone liberari non posse, nisi fiat Christiana: cū illa annueret, & iam se ad baptismum compararet, nocte insequenti dæmon ei disuasit, ne fieret Christiana, dicens: Hactenus tanta familiaritate tanto tempore mihi es conjuncta, & nunc me deseris? non abibis profectō inulta: dormienti itaque, nec sentienti, abscidit capillos, vno tantūm flocco capillorum relicto. Illa verò cum summo manè deprehenderet sibi ademptum capillum, & arūdini lecto oppositæ implexum, calcar ea fraude sibi additū putauit, vt citiūs aduolaret ad baptismi antidotum, quod & factum est: atque eo suscepto māsit ab omnibus dæmonis molestiis immunis.

In Bungo degebat Christianus quidam, sed in cultū diuino & animæ suæ salute promouenda æquo frigidior, ita vt clam tārūm gestaret globulos precarios, ne viderentur. Huic flumen trāsmitenti visibiliter insiliit Satan, acinacemque, quem contra eum distringere conabatur, vi eripuit, ac denique eum corporaliter obseffidit. Dominus eius, gentilis serui misertus, Bonziorum preculis & superstitionibus cura vit dæmonem pelli, at ille egredi noluit. Hoc videns quidam, qui præstō erat, consuluit dominō, vt Christianum quēdam, qui donū haberet fugandi dæmones, ad se euocaret. Is, vbi aduenit, ex submissione animi respōdit, se nō esse tāti apud Deū meriti, vt tantā opera patrare possit: se tamen Deum

pro

pro energumeno oraturum. Cùm ergo se illumque Deo cõmẽdasset, & aliquos contriti animi actus exercuisset, egregiè energumenum verberauit; qui vt sensit verbera, horribicos edidit gestus, eoque plures, cùm collo eius iniecisset sacrarum reliquiarum thecam, dixitque, si onus illud sublatum foret, se è corpore excessurum; & eo sublato excessit. Energumenus autem, non se-cus ac si prorsus mortuus esset, in terram corruit; ac pro mortuo à circumstantibus habebatur; sic prorsus, vt impropere-nt Christiano, quod hominẽ occidisset. Sed respondit ille, non esse mortuum, expectarent modò, breui illum reuicturum, vti & factum est. Id cùm videret quidam Exactor vestigalium regionum, rei no-uitate obstupescens, omnibus Christianis potestatem fecit Rosa-ria sua è collo, vel cingulo, vel quomodo collibuisset, publicè gestandi.

Vterque huius missionis Pater asseuerat, se nunquam in Iapo-
nia aut maiores habuisse labores, aut læritia & consolatione vber-
riori affectos fuisse: toto enim die & magna parte noctis hare-
bant in confessionum sedilibus, ob Christianorum inopiam: qui
etsi plurimũ satione agrorum distinerentur ob durissimas genti-
lium exactiones, tamen tanto numero Ecclesiam complebant, ac
si esset annus Iubilæus. Fratres & clerici quotidie ter quatërve ad
Christianos de sacramento Pœnitentiæ & Eucharistiæ verba fa-
ciebant: ad gentiles autem ordinarias conciones de Catechismo
habebant.

Pater quidam profectus ad propugnaculum Scinganum, quod
fuit Domini Pauli, multorum inibi Christianorum confessiones
audiuit, & quosdam etiam gentiles baptismi aqua expiauit: inde
Tacatam concessit, vbi quatuor Christianorum millia per heb-
domaden sanctam conuenere. Templum semper erat homini-
bus refertum, tantaque omnium pietas, vt Pater obstupesceret:
qui & inuisit priuata eorum Oratoria, quæ in ædibus suis non-
nulli excitant. Post Pascha inde ad aliam Ecclesiam Tacata-
nam abiit, in qua copiosior erat Christianorum numerus, ibi-
que multos gentiles, & quosdam genere admodum nobiles ba-
ptizauit.

Accidit in loco quodam, dicto Iurugasci, vbi omnes ita alieni
erant à diuina lege, vt ne vnus quidem vellet se iugo Christi sub-
jicere, primarium quendam iuuenem soli illius indigenam tant
gravi afflictari morbo, vt pater omnes facultates suas in Bonzios
absumpserit, quo superstitionis eorum tum ritibus tum orationi-
bus filio sanitatem recuperaret. Verùm tandem omnes conatus
esse

esse irritos deprehendens, Patri cuidam, qui non longè inde aberat, significari curauit, optare se filium, antequam moriatur, baptizari; se populo quoque loci persuasurum, vt omnes Euangelica veritate cognita per ianuam baptismi Dei Ecclesiam ingrediatur. Abiit eò frater, inuenit hominem omnis sensus expertem, sic vt baptizari non posset. Pater videns filium mortuum, Bonziosque promissam salutem non potuisse præstare, noluit eum ab illis terræ mandari, sed vehementer obsecrauit Patrem, vt pateretur eum humari in Campo sancto, in quo humarentur Christiani. Respondit Pater, quandoquidem sine baptismo filius obierit, parum ei profuturum locum: sed cum instaret, vt saltem ei locus daretur in aliquo Campi angulo, & idem peterent alii Christiani, pater annuit: ac denique Pater, baptismo suscepto ad Christi ouile, cum aliis multis eiusdem loci, transiit.

Gubernator Vsquensis gentilis, vir magna apud suos autoritate, Meacum abiens famulis suis commédauit, vt Patrè, si quando veniret, humaniter exciperent, & locum etiam illi pro Ecclesia assignarent, & si ille non probaretur, eligeret alium, què vellet. In hanc rem domos quasdam attribuit, quæ fuerant Regis Francisci. Potestatem quoque dedit omnibus, vt fierent Christiani. Frater eius comes inuisit Christianos Fuquenses, & alia loca: eaque occasione multos nobiles ad baptismum pertraxit.

Inde Pater, in alium locum delatus ducentis Christianis aurem præbuit, & quinquaginta gentiles iam adultos sacris aquis abluit. Hinc ad urbem Funai perrexit, vbi à Christianis cupidè ob confessionem faciendam expectabatur: vt peruenit, mox ingens turba gentilium aduolauit, & cognita Euangelii veritate in Christi leges iurauit, cum magna sua consolatione.

Cum iam Missio ad suum terminum decurrisset, quibusdam in locis, vbi magna erat Christianorù copia, dum Patres post extremum Vale dictum eos solari instituunt, tantæ obortæ sunt lachrymæ, tanti clamores facti, vt nec Patres loqui, nec ipsi loquentem audire possent, & sic comitati sunt eos ad duodecim vel quindecim passuum millia, amarè flentes, & fletu amorem, quo nostros prosequabantur, demonstrantes. Verùm cum eorum voto tunc facere satis non possent, diutius remanendo; spem illis iniecerunt, breui eò venturos Patres, eo quòd Officiales Tai-ci iam potestatem fecissent omnibus ad Christi Ecclesiam se aggregandi.

In hac Bungeni missione, facta his duobus annis proximis, nempe 95 & 96, de peccatis confessi sunt plus quam septem homi-

hominum millia; sacro autem lauacro expurgati sunt bis mille nonaginti septuaginta quatuor adulti, si in huc numerum inferas quingentos eoque plures à quibusdam Christianis in absentia Patrum baptizatos; quibus hoc pium exercitium, quod sanè velut optimi Christiani eximia caritate & zelo animarum exercèt, fuerat à Patribus commendatum.

DE ALIA MISSIONE CVIVSDAM FRATRIS
IN REGNUM BVNGEN.

PATER Viceprovincialis mandauit ex hoc portu Nangafacano mitti fratrem Iaponium ad visendum nobilem quandam Christianum amicum de Societate bene meritum: qui animaduertit omnibus in locis, per quæ iter habebat, multam accessionem fieri ad Christi messem; nam habita concione ad gentiles de Catechismo, in vno loco quinque, in alio sex, alibi decem salutaris aquæ capita submittebant, sic vt in reditu nonaginta nouem capita eadem aqua aspersa numerauerit.

Nobilis quidam, frater eius, cuius visendi causa noster venerat, domi suæ habebat mulierem è regno Farinç, quod est in Meacésiditione, filii sui nutricem, è secta Iecolci mirè Amidæ addictam, quæ ad eò execrabatur religionem Christianam, eiusque cultum & ceremonias, vt cum ei à quibusdam diceretur, vt Christi sacra susciperet, audacter responderit, nullum inter Deum & Amidam esse discrimen. Si enim Deus, inquit, sit infinitus, & Amida est infinitus: & si Deus careat principio & fine, idem se confiteri de Amida: & rursum, si verum sit Deum multa perpeßum pro salutè hominum, Amidam quoque multis annorum myriadibus seuerissimam asperitiamque à se in eundem finem exegisse pœnam: Itaque non se videre causam, cur cultum Amidæ, quem tanti faceret, cuique omnia sua officia deferre cuperet, deserere deberet, & nouam peregrinamque legem sectari. Quoniam autem femina nomine prudentiæ erat celebrata, omnes affirmabant, si illa adduci posset ad audiendam Euangelii prædicationem, citra vllam controuersiam ad Christi Ecclesiam accessuram, suoque exemplo alios multos ob celebritatem nominis attracturam. Itaque placuit tandem Deo cor illius mouere, vt aurem accommodare vellet diuinæ prædicationi: qua percepta multas quæstiones, tanto ordine & prudentia, atque alias ex aliis proponebat, vt frater obstupesceret, sed tandem conuicta cessit veritati, & piaculam lymphæ superioris vitæ sordes omnes eluit. Postea autem
tanta

tanta gratia cum Dominus noster ornauit, ut tum vitæ exemplo, tum efficaci persuasione ex Iecolci sectæ suæ hominibus paucis diebus septuaginta ad sacramentum baptismi pellexerit. Voluit deinceps vocari Anna, & ob deuotionem, quam paulatim habere cœpit erga beatissimam Virginem, filiæ suæ annorum tredecim imposuit nomen MARIÆ.

DE MISSIONE IN REGNUM FINGO.

IN regno Fingo est propugnaculum, dictum Iabe, subiectum Augustino Euno Camidono, cui præest vnus ex primis partiū Meacensium Christianis, homo genere nobilis, & de Societate bene meritus, cuius virtutes præclaraque opera descripta sunt in veteribus Iaponiæ annis, sub nomine Georgii Iafensis. Is cum omni familiâ sua vehementer desiderauit, hoc anno quendam ex primis Patribus, a quo ante annos triginta baptizatus fuisset, ad peragendum Hebdomadæ sanctæ officium ad se venire: sed cum intellexisset eum tam afflicta esse valetudine, ut venire non posset, a P. Viceprouinciali alium eius loco mitti postulauit, & impetrauit. Qui dum in itinere est, Georgius interea omnes Christianos, qui plus minufve millesimum attingunt numerum, eiusque propugnaculo subiecti sunt, conuenire iussit, distributisque nocturnis iuxta ac diurnis horis orationi continuæ ante altare, quod in maxima quadam aula eleganter ornata excitarat, vacare voluit, ubi viri æque ac mulieres quadragies mille Rosaria Christi Domini nostri duabus de causis recitarunt. Primò, pro Iaponiæ conuersione, Patrum in pristinum statum restitutione, aliisque Ecclesiæ huius necessitatibus. Secundò, ut Domino adiuuante Pater saluus & incolumis eò perueniret, cui confiteri de peccatis possent, & cum eodem septimanæ sanctæ solenniūque dierum Paschæ officia celebrare. Aduenit Pater die Martis eiusdem septimanæ, tantamque lætitiā & consolationem attulit eius conspectus, ut verbis explicari non queat. Cōfessi sunt, quotquot per temporis angustias potuerunt: necesse enim habebat Pater se nocturno somnō quietæque necessaria priuare, ut piis eorum votis & precibus faceret satis. Quaque nocte magnus eorum numerus in illam aulam confluēbant, & postquam aliquot tempus orationi tribuissent, in sua terga ipsi acriter defaniebant. Die Veneris sancta quam plurimi conferebant se ad Crucem, in montē iactu vnus Sclopeti a propugnaculo disuncto ere-

statam, omnesque toto itinere, tam in itu quam in reditu, vsque ad sanguinem magna religione se diuerberabant. Inter quos nudis pedibus incedebant ipse propugnaculi Præfectus & cæteri nobiles. Qui, vt domum reuerrere, habitu mutato, pro more suo venerunt visitatum Patrem, de rebus piis audituri, tam hilari & immoto vultu, ac si disciplinam nunquam attigissent. Gentiles hac pœnitentiæ asperitate, concordiaque, & amore Christianorum permoti, aditum ad verbum Dei sibi patetieri petiuerunt: quò patefacto quadraginta ex iis iam adulti in Christianorum ordinem adseribi voluerunt.

Filia præfecti, nomine Monica, quæ octauo natiuitatis suæ die baptizata est, & iam vigesimum secundum attigit annum, ob virtutem, doctrinam, & exemplum suorum parentum, semper purè & honestè, insistens eorum vestigiis, vixit. Desponsata autem cum adolescente multis donis conspicuo Augustini cognato, qui in bello Coraiano perit, nondum annum ingressa vigesimum facta est vidua: quæ si in his partibus aliquod extitisset sanctimonialiũ cænobiũ, illud libentissimè fuisset ingressa. Et quoniam iuxta suũ statum constituerat, quoad fieri posset, se totam dedicare Deo, omnes vestes suas vanas, aliaque multa quæ a nobilibus feminis ad voluptatem seruari solent, misit ad P. Viceprouincialem, humiliter ab eo petens, vt omnia erogaretur in pauperes & egenos: se enim decreuisse, omnia, quæ in testamentum referri solent, vt distribuantur post mortem, expendere in vita. Hæc domina domũ suæ habet omne instrumentum sacrum ad sacrum Missæ faciendum necessarium; vt quoties eò Pater aliquis profectus fuerit, omnia ibi parata inueniat.

DE COLLEGIO AMACVSANO EIVS- QUE RESIDENTIIS.

IN Collegio Amacusanò hoc anno vixere de Societate viginti tres, hoc est, sex Sacerdotes, & septendecim fratres. Octobri elapso anni 95 P. Viceprouincialis quindecim tyrones allegit, Europæos quinque, & Iaponios decem, cum quibus datum est principium Domui probationis. His accessere fratres veterani deni, qui confecto studiorum cursu ex vsu Societatis tertium probationis annum decurrant. Omnes ergo quadraginta quinque capitum numerum efficiunt.

In Collegio seruatür ordo in Societate consuetus. Fratribus Iaponis, post Humanitatis prælectiones, & Epitomen rerum ad fidem

fidem Catholicam pertinentium auditam, proponitur liber de factis & erroribus Japonum; qui dicitur Buppo: ut in disputationibus; quas in dies cum Bonziis aliisque Ethnicis instituunt, eos refellere possint. Ratio quoque legendi libros Iaponicos; formandique characteres traditur; quæ res necessaria est ad communicandum cum externis. Hi fratres Collegij suas item villas singulis attributas habent; ad quas definitis temporibus vadunt; ut homines in doctrina Christiana instruant; & præjudicio hoc se ad futuras conversiones præparent.

Nouitij iuxta regulas suas instituunt collationes, certa etiam mortificationum exercitia obeunt; & quicquid in Europa in domibus probationis vîsitatum est: omnes autem conantur exemplo virtutis alios præire, & sibi ipsi expugnatis cupiditaribus imperare. Tantùm hîc intet Christianos nouellos visere Xenodochia, quia nulla sunt, nequeunt; nec peregrinationes suscipere: sed eâ omnia intra priuatos parietes submissionis, mortificationis; & caritatis operibus abundè suppleuntur. Omnes quoque exercitiis spiritualibus vadant; idemque multi Patres fratresque ex Residentiis ad renouandum spiritum eodetm confluentes faciunt.

Clericis nostris; qui vigesimum attingunt numerum, confectum est Compendium vel summarium fidei Catholicæ; ut maius lumen legis Euangelicæ ex eo acciperent; & ut gentilibus rudimenta fidei tradere, ac Christianos rectius docere possent: est enim ad eorum captum valde accommodatum.

In separata Collegij parte; ut aliàs scriptum est; instituta est officina typographica pro lingua Latina & Iaponica. Hoc anno editus est Catechismus Concilij Tridentini latinè; qui prælegitur in seminario. Prodiit quoque libellus, dictus Contemptus mundi; latinè & Iaponicè. Exercitia item P. Ignatij Latinè.

In Collegij huius territorio bis mille & sexcentæ auditæ sunt confessiones; & quatuor homines adulti supra centum baptizati & Ecclesiæ à nouo sunt reedificatæ.

Loca quædam nouè decemve miliarium intervallo distita, non paruo labore nostrorum sunt exulta; propterea quod iter instituendum esset per asperissimas cautes; & loca ipsa longius à se mutuo abessent.

IN hac Residentia ordinariè degunt duo è nostris, Pater vnus & vnus frater, qui vacant instruendis Christianis ouiculis, à paucis annis ad pastorem Christum adductis. Hoc anno bis mille confessionis sacramento suos lapsus expiarunt. In oppidulo huius Insulæ gentili adolescenti annorum septendecim se visendum crebrò offerebat canis ingens, horribilis & rufus, qui cum alloquebatur, & per montes in loca abditissima deducebat, detinens eum ibi biduo vel triduo, atq; impellens vt se manibus sublaris adoraret, aliaq; scripture indigna faceret. Adolescens miser videns se tantas molestias à capitali humani generis hoste perpeti, tandem per fugium habuit ad Ecclesiam, doctrinam Christianam audiuit & didicit, baptismi sacramentò Christo deuinctus, ac de cætero nunquam à Tartareo illo cane diuexatus.

DE RESIDENTIA VOIANA.

IN S^ULA Voiana, inter quinque, in quas tota ditio diuiditur, vt Amacusam, Scichi, Sumoto, Ciazura, & Voiano, omnium minima est: quæ quia vicinior est propugnaculo Vto, quod inter omnia Augustini Camidoni in Regno Fingano facilè principatum obtinet, & multos Christianos habet subiectos: sit vt à Patre sapius visiteretur, & semper cum fœnore nouæ conuersionis multorum infidelium. Et quoniam in anni superioris exitu atque etiam mense Maio anni presentis missio eo instituta est, referemus aliqua in eorum litteris annotata. Tanto, inquit, flagrabant confessionis desiderio Christiani, vt mihi nullum dormiendi tempus suppeteret: nam à media nocte è longinquis locis cœperunt venire audiendæ Missæ & confessionis faciendæ causa: accurrebant & gentiles ad audiendam prædicationem, è quibus nonaginta quatuor baptizauì. Vto, post auditas cōfessiones, profectus sum Cumanoscio, & ad propugnaculum Iabe & Iatafcira, multis enim precibus vxoris Capitanei illius ditionis eram euocatus. Magna eam cæterosque Christianos meo aduëtu voluptate affeci: octo dies ibi sum cōmoratus, verba habui ad Ethnicos, & sexaginta sex Christo lucrifeci; inter quos fuit Gubernatoris eius loci filius annorum viginti, eximia prudentia adolescens, & in rebus fidei vnà cum quatuor aliis iuuenibus eius amicis bene institutus. Cessit hæc missio ad magnam diuini nominis gloriam, & Christianorum consolationem; discedere volentè multis lachrymis obtestabantur, ne discessum accelerarem. Exiis, quos prima missione baptizauì, numerauì viginti duos supra
ducentos.

ducentos, confitentes autem quingentos, quorum multi à duodecim vel quindecim milliaribus confluerant. Inter baptizatos autem nonnulli fuere nobilitate & dignitate clari.

Altera missione, quam idem Pater hoc anno fecit mense Maio, in quadam epistola ita scribit: Octo hodie dies sunt, ex quo ad hoc propugnaculum perueni, maximamque cepi voluptatem ex feruore huius gentis, & summo studio, quo flagrant, suæ salutis. Recepti me in Ecclesiam populi, vt liberius possem necessitatibus Christianorum succurrere; at tamen non potui declinare, quin dominicæ Ascensionis festum celebrarem in ædibus Findandoni, qui data opera iam olim paratam habebat domum pro Patre & fratre, quando solent eò venire. Prima vice salutari aqua perfudi capita sexaginta, & inter ea quorundam nobilium, famulorum Augustini, qui è Coraiano bello redierant.

Nobilis quidam homo, olim magna autoritate in hoc regno Fingano pollens, habebat filiam matrimonio cum gentili copulatam, cuius mater cum tota familia quoque erat gentilis, nullus verò Christianus nisi dictus nobilis, vir bonus & religiosus. Accidit filiam ex improviso infirmari, & quidem intra sex dies vsque ad mortem: quidam aiebant à dæmone obsessam, propterea quòd tam furiosos & insolitos gestus ederet, vt ægre à duobus vel tribus hominibus teneri posset. Maritus & socer implorarunt opem Bonziorum, sed suis illi ritibus & nugis superstitiosis nihilum quidem eam iuuare potuere. Verùm quia femine impendebat mors, certiozem reddidere eius parentem, octodecim milliaribus inde disiunctum. Is celestimè aduolat, inuenit filiam quidem spirantem, sed mentis impotem, vt patrem suum non agnosceret. Pater ilico mandat submoueri omnes Bonzios, aliosque Ethnicos lectum stipantes: ipse verò accepto Rosario ter Dominicam orationem & salutationem angelicam aggredditur pronuciare: femina interim nihil mutatur, sed horribiliores potius gestus, quam prius, edit, vt à multis teneri vix possit. Pater redit ad præsidium Rosarij: eo verberat tergum filia, dicens: Tu videre mihi dæmon aliquis, excede ex hoc corpore, Et respondit dæmon: Non excedam. Pater, vt erat homo virtute præstans, Rosarium inicit in eius collum, dicens: Velis nobis excedes. Tum dæmon: Tollite, inquit, Rosarium, quia abscondit mihi collum, & tunc excessero. Respondit Pater: Minime tollam: imò funes quosdam arripiens, minatus est se eum diuerberaturum, & sic excessit: femina autem non alium speciem, ab eius abscessu, quam mortuæ circumstantibus præbuit: solus

parens Deo confidens in oratione persistit, ac tandem post horas duas filia, nullo clamore prouocata, respirauit, & aquam petiit. Pater, antequam porrigeret, ter Dominicam orationem salutationemque angelicam repetiit, ea autem porrecta cōfestim se letatam morbo persensit, Patrem agnouit, dixitq; se prorsus ignaram omnium quæ accidissent; tam diri intolerabileq; cruciatus fuerant, quos sustinuerat Pater deinde narrauit ei totius rei historiam, qua audita filia postulat baptismum. Sed quia nostrorum nullus ibi præstō erat, iussit Pater eam prorogare baptismum in reditum nostri Patris. Deinde ea sana & incolumi relicta, reuertit ad suos. Petiuerat etiam atque etiam à filia, vt redderet sibi Rosarium, cuius beneficio recuperarat sanitatem, sed illa reddituram ante baptismum negauit, quod facile Pater permisit; illa ergo, licet adhuc gentilis, Rosarium è collo suspendit. Dæmon, quo magis antè lucrum hac in te venatus est, hoc nunc maiorem fecit iacturam: cum enim ad hunc locum rediissem, non filia modò, sed etiam mater, maritus, & alij hoc spectaculo commoti, irriso dæmone & Bonziis, sacro baptismum sunt initiati.

E propugnaculis Cumanoscio & Iabe in dies veniunt homines rogatum, vt ad breue tempus operam meam ipsis accommodem: sed quia alijs quibusdam gentilibus cœpi Christianæ doctrinæ elementa tradere, non potui eorum desiderio satisfacturus tamen, vbi hi satis instituti fuerint.

Christiani huius tractus Voiani feruentes sunt, & obedientes Ecclesiæ filij; nulla inter eos crimina, quæ scandali occasionem præbeant; nullus palam peruerso suo exemplo in legem Christianam delinquit. Tria hominum millia & septendecim hoc anno à peccatis absoluta sunt, & vsque ad 23 diem huius mensis Augusti, Anni 96, in quatuor propugnaculis sacro fonte perfudi capita quadringenta octoginta tria. Et quia in hoc regno Fingensi magnus est Christianorum numerus, ex partibus Meacensibus, qui primariis festis seruiunt Augustino, ex diuersis locis ad hanc Voianam Ecclesiam confluunt omnes, maximè in hebdomade sancta, multa elemosyna onusti in pauperes eroganda. Hoc anno sanè centum viginti orizæ sacci collecti sunt, quos ipsi distribuere: sicut & alia multa pauperibus necessaria. Hebdomadæ sanctæ diebus vsque ad sanguinem in corpora sua sauière, aliasque multas pœnitentias fecere; quo ardore Christianorum cōmoti Ethnicici incipiunt autem præbere doctrinæ nostræ, multique eorum, vt supra dixi, ceruices in quo Christi subijciunt.

Cum iter haberem ab vno propugnaculo ad aliud, multi Christiani

stiani ad excipiendum me obuiam prodire, & inter eos puer decennis eques, eleganti vestitu, sic vt suspicarer esse filium Præfecti propugnaculi, cumque propiùs mei salutandi causa accessisset, dixit se esse gentile, venisse autem rogarù, vt possit fieri Christianus. Vt ventum est ad propugnaculum, cognoui parentes eius esse Ethnicos, & colendis Chami & Fotochi impensè addictos; itaque dissimulanter puero respondi: quod ille aduertès, mox primarios quosque propugnaculi Christianos sibi adsciuit intercessores. Sed ego respondi illis, quandoquidem parentes sint gentiles, facile ab iis ex indignatione puerum adigi posse ad palinodiam: itaque puer magno cum dolore à me recessit. Verù ille non conquieuit, sed adiunxit sibi aduocatum filium Toni, eiusque matrem, & alios. Omniumque tot fuere preces, & singulatim vxoris præfecti, ipsiusque Toni, qui in se recipiebant noxam dubii euentus; vt necesse fuerit, post breuem aliquam sanctæ fidei doctrinam, eum admittere ad baptismum, quod & factum est. Petiit deinde à me Agnum Dei, sed veritus ne in manus parentum veniret, negauit; at sua arte & industria postea ab alio Christiano quendam extorsit: & inde se contulit ad oppidum, vbi parentes eius habebant suos redditus: ipsisque insciis, fana Chami exussit, & statuas Fotochi comminui mandauit, & in ignem conjici. Parentes rei nouitate vehementer obstupesci in puero decenni, percunctati sunt ab eo, sciretne quid egisset, & quam grauius deliquisset in Chami & Fotochi. Puer animo admodum tranquillo iussit eos omni vacuos esse metu, nihil à se mali factum. Fotochi, quos adorarent, esse demones, & pro talibus habendos: rogare se vt aurem præbeant Euangelicæ prædicationi, & baptismum sanctum suscipiant. Hæc filioli concio tam efficax fuit, vt responderint, se Euangelium audituros; cumque puer illis ostenderet Agnum Dei obsecratum & è collo suspensum, valde admirati sunt. Et ambo subjecerunt; Causa filii hæctenus pepercimus nostris facultatibus; & Bonzius, vt suos Chami & Fotochi precarentur pro illo, annuos redditus attribuimus. Verù cum ille nunc sit factus Christianus, cura illa opus non erit: itaq; Bonziis ilico mercedè illam ademere, magna deinceps desiderio anhelantes ad audiendâ veritatem. At quia mihi tunc erat abeundum, non potui eorum voto satisfacere. Puer desertis parentibus contulit se ad propugnaculû, vt seruiret Tono, nec parua deinde fuere obstacula, quo minus eius parentes audire verbum Dei potuerint. Sed diuino nutu sub festum Ascensionis reuertit ad propugnaculum, & tunc eos Christiano baptismo expiaui, iamque vitam Christiano dignam agunt.

agunt. Vnde liquet, quã mirabilis sit Deus in vocandis suis electis.

In hoc regno Fingensi vixit quidam Christianus, qui tandem Satana instigante fidem deseruit, & gentilitio more vixit: cuius filius annorum tredecim, quia à puero aliò amandatus est ad gentiles, ignarus se baptizatum, si quando incidebat in Christianos virtute præditos, oprabat baptizari; sed quia propter parentes res differebatur, tandem per hominẽ Christianũ curauit peti facultatem à Patre. Verùm efficacia baptisimi non potuit diu comprimi. Pater enim homini respondit: Nihil opus esse sua facultate, puerum iam olim baptisimi aqua tinctũ; nec se repugnare, quin deinceps vitam Christiano congruentem agat. Duci non potest, quãtam adolescentulus ex hoc responso cepit voluptatem: & ilico ad hunc locum Voianum aduolauit; mihiq̃ patefecit, se perpetuam quasi mœstitiam cordi habuisse infixam. Se à Patre crebrò vocatum vt cum eo adiret delubrum Chami & Fotochi, sed bis tantũ ei paruisse, cum aliter non posset: sibi semper Fotochi, dum oculos in eum conjiceret, visum similem dæmoni, & idcirco nec adorasse, imò se semper ab illo, sicut & à Patre, quòd gentilis esset, abhorruisse: oprasse se semper Christo nomen dare, & quoniam sacri baptisimi vis iam in se prodita esset, immensas se gratias Deo optimo maximo agere, paratumque se more aliorum Christianorum peccata ad pedes Sacerdotis patefacere, & quoniam à parentibus tanta iniuria affectus esset, se in posterum alium Dominũ & Patrem non agniturum, nisi Christum; ac si ad firmendam conseruandamque animæ salutem necessarium videretur, nunquam Fingum redire, se id facturum, omniaque reliqua secundum Ecclesiæ iussa & leges dispositurum.

In ditione, dicta Cutama, quæ tribus quatuorve leucis abest Amacusa, vbi Pater quidam inuigilat multis Christianorum locis obeundis: superiori anno bis mille confessiones audita sunt, baptizati verò sunt adulti viginti-duo, & in iis duo viri honorati famuli Taicusu, qui est vnus ex maximis Iaponiæ Dominis. Multo iam tempore illi anhelarant ad baptismum: sed veriti ne res displiceret illi domino, distulerunt. Interea contigit eos venire Nangalachum, vt Domini sui negotia quædam tractarent, & à reditu percunctatus eos est Taiculu, factine essent Christiani? responderunt, se differre, eo quòd non perspecta sibi esset ipsius voluntas: tum ille subiecit, si vellent fieri, fierent tempestiuè. Itaque Domini consensu impetrato, & optima audiendi Euangelii occasione oblata, ambo libentissimis animis salutaribus aquis capita sua subdidere.

Idem Pater in quadam missione profectus est in regnum Sallumanum, audiendorum ibi Christianorum causa, qui inde vel Sian vel Manilam discedebant. Iuuenis Christianus, qui in Regni penetralibus morabatur, fortuito, aut potius duce diuina providentia, venit expiscatum, an Pater aliquis in illis locis maritimis degeret: vbi cognouit esse, ingenti lætitia deserta paterna domo, quæ longissime aberat, aduolauit vt Patrem conueniret. Ferebat hic iuuenis ex collo sub vestibus effigiem B. Virginis depictam thecæ inclusam, quam emerat à femina gentili, cuius maritus fuerat Christianus, & iam obierat. Viuebat non solum in loco gentilibus referto, sed etiam habebat parentes & cognatos infestos fidei Christianæ inimicos: quocirca etiam à Patre, Matre, & maiore fratre magnas sustinuit persecutiones & contumelias: nonnunquam eum conspuebant, aliàs verberabant, vt eum peruerterent, sed intrepidus iuuenis omnia patienter tolerauit, imagine nunquam, nec nocturnis nec diurnis horis, è collo depicta. crebrò etiam in cubiculo clam sese colligens nixus genibus accepta in manus effigie B. Virginæ alloquebatur, fluentibus inter preces vberimis lacrymis, eamque rogabat, vt constantiam & robur in perferendis domesticis probris à filio suo sibi exoraret. Oratione autem finita imaginem rursus pectori applicabat. Persecutio hæc plus anno durauit. Tanta consolatione perfusus est, cum se abiecisset ad pedes Patris, confessionis causa, vt negaret se verbis posse exponere. Post confessionem autem dixit, se velle in alia Christianorum regna, deserto patrio solo, aufergere, vbi animæ suæ tranquillitatem melius tueri possit.

In quodam regni Sallumani loco inter gentiles omnes vnus agebat Christianus, cuius vxor totaque familia quoq; erat gentilis: filiola autem octennis, cum videret Patrem crebrò vacare diuinis precibus, coniectis in eum oculis, vehementer recreabatur. Cum ergo aliquando Pater iter longinquum nauigio suscepturus esset, & familiæ valediceret, filiola comprehensa veste Patris cum lacrymis exclamauit: Pater, pater, duc me tecum, & fac me Christianam, atque age, vt viuam inter Christianos, quia mater mea est infidelis, & non possum cū illa manere. Pater vehementia precum & copia lacrymarum permotus, spondit se post reditum omnē operam, Deo propitio, daturum, vt & baptismum suscipiat, & vitam inter Christianos reliquam transigat. Ac vix potuit eam à se diuellere, propterea quòd nullus ibi esset Christianus, quicum illa de religione Christiana sermonem instituere posset.

Gentilis quidam tendens Manilā, aliquot diebus ante reditū

nauis in Iaponem, postularat baptismum, sed quia statim abnauigandum erat, non potui desiderio suo facere satis, & magna consolatione conscendens nauem dixit: Etsi nondum sum factus Christianus, indagabo tamen omnes vias, vt quamprimum fiam, vel certè sanguinem profundam propter Christum. Accidit, vt nauis delata sit in oram Chinesem. Chineses suspicati esse pyratas, armata manu nauem inuadunt, lethale vulnus homini, de quo agimus, infligunt, ille coram aliquot vectoribus Christianis occumbens, professus est palàm se in lege Christiana mori, omnes Chami & Fotochi ceu daemones abominari, rogareque omnes praesentes, vt se opifici caeli terraeque commèdēt tanquam Christianum. Iste baptizatus non fuit, eo quòd nullus ibi adesset, qui baptizandi modum calleret, omnesq; boni illi viri existimarunt, desiderium salutis illi satis fore ad obtinendam salutem: nec dubito Deum, qui est omnis misericordiae fons, pro immensa sua elementia, bonam eius voluntatem respecturum.

DE RESIDENTIA SCHI- CHINA.

IN insula Schichi olim versatus est Pater Cosmus Turrianus, qui fuit primus Sacerdos, quem in Iaponiam secum duxit Pater Franciscus Xauerius, ibique hanc vitam cum altera commutauit, firma spe fretus, omnes in Christi Ecclesiam concessuros, sicut & multi tunc per baptismi ianuam concessere: quos alii innumerabiles eodè desiderio accessi secuti fuissent, nisi insulae Dominus gētilis verbo Dei silētium imperare ausus fuisset. Ita nihil effectū est totis annis viginti quinque: donec ante paucos annos Augustinus Eucnocamedonus mandato Taici insulam ferro armisque subegit, ac militi cuidam, nomine Vincentio Fuicomondono veteri Christiano, filio Iacobi Fibia Rioquies, qui erat vnus ex honoratissimis antiquissimisque Christianis Sacaians, attribuit. Cuius Iacobi aedes inde à primis initiis nostris praebere hospitium, & in iisdem sacrum Missae semper factum est, & administrata Christianis Sacramenta, donec nostri propriam Domum in ea vrbe acceperunt. Hic Vincentius, vt talis Patris filius, simulatque Augustinus Scichinam ditionem cum suis opidulis in eum transfudit, postulauit à P. Viceprovinciale Patrem vnum & vnum fratrem, qui ibi Residentiam haberent. Quorum opera omnes gentiles baptismum suscepto in cœtum Christianorum adscripti sunt. Pro aedificanda Ecclesia locum commodissimum, suo finitimum, designauit.

designauit: & erecta est Ecclesia satis magna, si persecutionis rationem habeamus. licet ingens lapidum, lignorum, aliarumq; rerum necessariorum materia iam parata sit ad pulcherrimam Ecclesiam excitandam, cum omnia impedimenta fuerint summoti. Hæc Scichina ditio constat quatuordecim villis, in quibus exstant quatuordecim Ecclesiæ: & licet olim admodum populosa fuerit, nunc tamen per bella mirè est diuexata & exhausta. Mille octingenti nonaginta tres confessione, ac duodecim quidem supra quadringentos generali, de tota vita antea, omnia peccata expiarunt.

Tonus, qui anno præterito ad bellum Coraianum profectus est, quosdam consanguineos cum vxore in ditione reliquit, qui patriam gubernarent. Hæc mulier ab incunte ætate baptizata fuerat Sæci, factisque semper ostendit se in fide Christiana animosam & constantem. Toto autè illo quadriennio, quo bello Coraiano distentus fuit maritus, velut erat nobili orta prosapia, ita tanta prudentia rem familiarem administravit, vt licet quadraginta ancillis pro re domestica curanda vteretur, nunquam tamè vlla inter eos extiterit dissensio, vel præui exempli nota. Vnde cum præclare Marthæ officio fecisset satis, consilium cœpit de officio quoque Mariæ non negligendo, atq; eo ordine omnia disposuit, vt ipsa cum omnibus feminis ter quotidie vacaret orationi, matè, à meridie, & vesperi. Nocte post factum conscientie examen in Oratorio suo flexis genibus recitabat Litanias, & omnes feminæ respondebant. Quotidie audiebat sacrum Missæ, & lectionem aliquam spiritualem, vel res gestas Sanctorum audiebat vel legebat. Confitebatur & communicabat frequenter, & idem volebat facere alios suos. Die Veneris faciebat disciplinam, & ieiunabat, atque alia plura ex deuotione faciebat. Hebdomade sancta occultè se ad sanguinem vsque cadebat, sic prorsus, vt de moderatione admoneri debuerit. Sicut ad misericordiam à natura propensa est, ita in elemosynis faciendis assidua est, & perliberalis.

Maritus ex Corai miserat damascenos pannos variorum colorum elegantissimos & magni pretii, ad filios aliosque domesticos vestiendos: verum illa, licet iuuenis, existimauit potius illos in usum Ecclesiæ conuertendos, & conficiendas tres vel quatuor, quas vocant, casulas, frontalia, pluuialia, aliisque ornamenta pro hebdomade sancta: misit quoque pecuniam ad comparandas candelas in usum sacri cenotaphii. In festo Sacramenti, post sumptum Domini corpus, quoniam aliud non habebat, obtulit vestem admodum pretiosam, qua nunquam vsa fuerat, eaq; oram

B. Vir-

B. Virginis ornatu necessario instruximus. Alias misit cingulum argenteum. Denique sic addicta est Ecclesiæ, vt quicquid munerū aliunde accipit, id vel totum vel magnam partem transferat in vsum sacrum. Si quando etiam odoratur Patrem vel fratrem veste aliqua opus habere, statim eam impertit. Certè illa, tum sancta hac & pia viuendi ratione, tum assiduis precibus & meritis, apud Deum impetrasse videtur, vt maritus è bello maximisque & aperitissimis periculis saluus & incolumis redierit. qui simulatq; è nauis egressus est, non ad ædes suas, sed ad Ecclesiam recta se contulit, & humi prostratus ante altare Deo Domino prostro cū multis lacrymis gratias egit, pro beneficiis è diuina eius manu acceptis: ac deinceps sedulus in frequentanda confessione & communione exiit. Ex Corai aliquoties scripsit in Scichi ad suos famulos, si nulla re vellent grauare conscientiam suam, omnia facerent ex consilio Patris; petiueratque à Patre, vt libere eos in omnibus cōmonefaceret, ne fortè alicubi peccarent. Legis diuinæ præuicacatores, aut qui aliis sunt scandalo, conjicit in carceres, vnumquēque vult secundum magnitudinem delicti puniri; pacificaque sua gubernatione rem Christianam promouet plurimum. Natalitiis feriis, misertus pauperum qui è longinquis locis magno numero occurrerant, omnibus assatim ciborum subministrari iussit.

Tota Quadragesima nihilo discrepauit ab hebdomade Sancta: nam non feria sexta tantum, sed etiam magna parte septimanæ factæ sunt diuerberationes ad sanguinem. Pœnarum varia genera omnes, vsque ad pueros ipsos, sponte subiere. quidam se alligabāt cruci, & brachiis bina saxa appendebant, vt difficulter progredi possent; alii se in limen Ecclesiæ abjecerant, vt pedibus ingreditium calcarentur: quod magnam multis attulit admirationem, maximè quòd nullus eis autor talia faciendi fuisset.

Tonus in Quadragesima quoque die Veneris post sacrum pedes visebat aliquot villarum Ecclesias. Deinde iussit omnes consanguineos & famulos congregari, vt illis capita quædam de modo confitendi prælegerentur, vnde factum est, vt de multis aliis piis rebus sermo institueretur. Die Iouis sancto multi cōmunicarunt, Tonusque ipse nō modò omnibus interfuit officiis, sed etiā totam noctem magna religione consumpsit in custodienda sacra Eucharistia.

Sabbato sancto elegans erectum est baptisterium, in quo plures ducentis salutaribus sunt expiati aquis, tum qui illius erāt patriæ, tum qui ex Regno Fingenfi aduenerant. Ex quibus nonnulli erant, quibus in multis iam annis annunciatum erat Euangelium, &

tamen

tamen nunquam cultu idolorum abstinuerant: nunc verò, post verbum Dei auditum, baptismi Sacramento se subdidere, & tantam affectionem deinceps ad Christianam religionem declararunt; ut nullius alterius rei illos amplius pœnituerit, quàm quòd tot retro annis tot meritorum jacturam fecerint.

Et quoniam his in locis vberissimus est Sodalitatum fructus, hoc anno 96 fundamenta jacta sunt nouæ confraternitatis, cuius caput erit Tonus ipse: officia autem illius sustinebunt viri genere nobiles. Tonus inita præfectura mox constituit, ut 20 orizæ sacci erogarentur in pauperes, cæteri quoque pro sua quisque facultate in eundem finem aliquid communicarunt. Tertio post inchoatam sodalitatē mense eximius eius fructus se prodidit: licet enim in illa multi sint pauperes, tamen omnes gaudent se ansam habere exercendæ misericordiæ. A tribus milliariibus confluunt, ut officio defunctorum intersint. Ex iis, qui vxores suas repudiarant, & alias duxerant, erant nonnulli, quibus constitutum erat potius mori, quàm ad priores redire vxores: & tamen, ut aditum ad hanc Confraternitatem obtinerent, ad priorem cum magna omnium ædificatione reuerterunt. Christiani, qui in villis degunt, ut cognouerunt in Seichi (qui primarius est locus & sedes Toni) esse sodalitatē inchoatam, ab omnibus etiam atque etiam postulauerunt in eam admitti. Erat in insula villa plena rusticis piscatoribus, qui ob ingenii stuporem parum erant doctrinæ Christianæ capaces, ac cultui idolorum ita addicti, ut quædã etiã idola domi clam tenerent: sed tandem veritate cognita errorem agnouere, magnaque doloris de peccatis præteritæ vitæ testimonia dedere, sic prorsus, ut publicè etiam in Ecclesia in sua corpora flagris desæuierint. Dum hæc fiunt, rarò contingit in Iaponia, ut idola sua abscondant, nec faciunt nisi homines rustici & abjecti; nam cum Iaponii ferè viuaci ingenio judicioque sint præditi, simulatque aures præbent catechismo, videntque doctrinæ Christianæ veritatem euidenter demonstrari, partim sua sponte vel idola comminuunt, vel in flammis conijciunt, partim, quod à pluribus fit, ad Patres & fratres adferunt publicè exurenda. Piscatores iam dicti, quoniam pauperes sunt, & à natura simplices, consuèrant & festis diebus piscari, sed cum de ea re moniti essent, ut ob inopiam rei-familiaris non cessarent, factum est, ut nihil piscium ceperint, diebus autem feriatis copiam tantam, quantam alias nunquam: atque ea de causa, & firmiores in fide & in festis celebrandis facti sunt religiosiores.

In alia villa magna nonnulli erant, qui nondum ex animis pe-

nitus euulserant idololatricas cogitationes, sed quando eos ebrietas cepit nomen dandi Confraternitati Domini nostri, velum superiorum errorum ab oculis eorum summotum est, & cœpere alii ex montium cauernis, alii ex arcibus sua producere idola, numero circiter viginti, & in omnium præsentia, agnito errore, Vulcano tradere. Ipso Ascensionis D. N. festo, (quod primū fuit Cōfraternitatis) quadringēta nomina in eā relata sunt: ac ut festū illud solenniore ritu & pompa celebraretur, P. Rector è Collegio aliquot fratres misit, qui sacrificium Missæ cum instrumentis musicis peragi curarent. Tonus cum toga familia aliisque multis confessus est, & communicauit. Magnus ex illis cōkursus est factus; nec sine concentu musico, quo alii aliis, more suo, congratulabantur. Eodem die plus quam quingentis egenis epulum datum. Dominus noster, pro sua admirabili sapientia, populum hunc iuuat iuxta rationem fidei vniuscuiusque, alios ærumnis & morbis moneudo, alios castigando, ut in fide confirmenter, & bono aliis sint exemplo. In his villis, quia nulli ferè sunt medici, homines per fugium extremum ad Christianum quendam, cui Ecclesiæ cura incumbit, habent, & ab eo morborū suorum poscunt antidota: qui vbi videt pauperes tanta contentione vrgere auxilium, alios remittit ad misericordiæ diuinæ thesauros, aliis præscribit, ut non nihil aquæ lustralis bibant, & certas aliquot preces recitent, aliis verò, ut paululum ligni ex arbore, in qua superioribus annis apparuit crux, in aquam immergant: atque ita in tribus quatuorve villis viginti vel triginta è tertiana febris integram sanitatem recuperarunt.

Feminam quandam, post supersticiosos quosdam ritus exhibitos, inuasit iure suo dæmon, verum illa ex nimis doloribus clara voce exclamante, dæmon quidem excessit, sed eam penè mortuam dereliquit. Factis autem exorcismis, & aqua benedicta ei porrecta, ad se rediit, ac de antea vitæ lapsibus dolendo viam omnem deinceps Satanæ occlusit.

In villa quadam cum rusticus quidam admonitus esset, ne die Veneris vesceretur carnibus, illeque admonitionem contemneret, factū est, ut postea miser ille ex arbore delapsus factus sit claudus: cuius rei causam villani dicto peccato attribuere.

Tribus aliis in alia quadam villa Christiana, qui vitam parum fidei congruentem ducebant, infausti casus accidere. Vni uterque pes, alter brachium contractum est: Tertio singularis quadam corporis deformitas contigit. Omnes autem agnita culpa vitam correxere.

Mulieri cuiusdam piæ maritus erat in rebus ad salutem animæ attrinētibz æquo languidior; vnde diuino iudicio euenit, vt agros eius inuaderent vermes, qui omne semen sic arrodere solent, vt nulla reliqua sit spes messis. Mulier verò, vt hanc pestem auerteret, contulit se ad Ecclesiam, & toto pectore promisit Beatiss. Virgini se certum orationum pensum persoluturam. Vt rediit, omnes vermes inuenit, nullo detrimento allato, mortuos. Quo euenit obstupefactus maritus, deinceps in colendo Christo cœpit esse ardentior.

Adolescens quidam, cum sodalitati adscriptus fuisset, rem habuerat non publicè, sed clam tantum cum coniuge aliena: vbi res ad Confraternitatem perlata est, Superior, qui est quasi primarius quispiam aulæ præfectus, hominem monuit de peccato. Sed quia non se correxit, propter alia quædam delicta in vincula coniectus est. Cumque mortis sententia in eum lata esset, Ecclesiæ quidem interuentu vita ei condonata est, sed exilii pœnam omniumque bonorum iacturam defugere non potuit.

Celebris quidam Magus, dæmoni admodum familiaris, ad villam quandam dictam Furaie secessit, vt pauperes quosdam rudes & imperitos deciperet. Res defertur ad Christianum Ecclesiæ curatorem; is illico monet omnes Christianos, ne eum hospitio suscipiant. Vnus suscipit, sed diuina vitio non diu absuit. Filius eius submersus est in aquis, eo loco vbi nullum erat submersionis periculum: insequenti verò luce ingens saxum è monte deuolutum est in eius domum, hominemque suo casu ita obtriuuit, vt viuus, à populo Christiano, qui mox vndique ad fragorem auditum accurrit, & crimen dictum ei exprobrauit, è ruinis extrahi potuerit.

In eadem villa Furaiana aliud accidit relatum à Senæ optimo Christiano, qui in Ecclesia omnium fidelium personam sustinet. Mos est operatorum illius ditionis, tempore pluuio, vasis aquam excipere, qua sudo cœlo irrigare possint hortos & agros. Quoniam autem aliquando cõtingit vasa, licet plena, nullam reddere, etiam post omnia impedimenta remota, aquam; vocarunt veneficam, qui suis ritibus diabolicis & inuocationibus superstitionis effecit, vt defluerit, idq; in multos annos perdurauit. Hoc verò anno cum rustici in Beatissimæ Virginis Confraternitatem adscripti essent, & anteaactæ vitæ lapsus erroresque cum dolore animi patefecissent; ac statò tempore ad excipiendam aquam necessariam reuersi animaduertereut more suo non deflueret,

non iam ampliùs ad Magos, sed ad Ecclesiam confugère, certiorumque de tota re fecerunt senem, eumque etiam atque etiam rogauerunt, vt ipse preces aliquas supra vas aquæ recitaret, se iam magicis superstitionibus nuncium remisisse. Senex purgavit se quantum potuit, & re considerata in hunc modum secum est ratiocinatus: Si aqua Deo annuente fluxerit, Christiani fortiores robustioresque in fide reddentur: si autem ob mea peccata non fluxerit, multi in fide refrigerent; & pluris facient fraudes & veneficia Satanæ, quàm ritus & preces sacras. Tandem tamen existimauit eorum voto satisfaciendum; multisque eius loci Christianis comitantibus ad locum contedit, & primùm flexis genibus Litanias de Sanctis deinde Symbolum Apostolicum recitauit; ad mox nulla difficultate aqua per canalem effluxit.

DE SEMINARIO ARIENSI.

HOC anno in Seminario de Societate vixere sedecim, quinque Patres & vndecim fratres. Pater quidam cum fratre vacat instituendis Christianis. Alii verò concionibus, confessionibus, excursuque per villas hos novos Christianos, quoad per Seminarii occupationes licet, iuuant. Quo studio & simul Confraternitatis beneficio factum est paulatim, vt hoc anno septies mille & septedecim confessiones sint factæ; Patresque omnes caritatis rationes inierint, vt etiam illi, qui nūquam antè hac Sacramentum hoc vsurparant, adducerentur, ac vt tam senes quàm iuuenes ad certas orationes memoriæ mandatas permoueretur. Qua opera non dubitamus factam rem Deo gratissimam.

Numerus eorum qui in Seminario degunt, hoc anno, quàm superioribus, maior est: attingunt enim vigesimum-primum supra centesimum, è quibus nonaginta tres sunt discipuli; reliqui, etsi litteris operam non dent, tamen exercitia tractant, quæ multum profunt Christianæ religionis propagationi. Hoc anno puer vnus Seminarii relictis multis sanctitatis signis obiit.

Seminarium in quatuor classes distributum est, & scholam, quæ ars scribendi traditur. In vna earum traduntur antiquitates Iaponicæ, iis qui cursum Latinæ linguæ absoluerint; quod admodum vtile est, non tantum ad habendas conciones, sed etiam ad agendum cum Iaponiis antiquitatum Iaponicarum gnaris. Tres reliquæ classes sunt Latinæ linguæ. Alii clericici exercent se in pingendis imaginibus in oleo, quod sanè affabre faciunt, vt cognosci potuit

potuit ex iconibus ad V. P. aliàs missis: alij incidūt eas in æs, & varia exemplaria ex Europa allata accuratè imitantur. Multi item in Seminario sunt, qui variis instrumentis tam scitè & peritè ludant, vt omnes admittentur. Quotidie horas definitas habent, tum cantu firmo exercendo, tum etiam pulsando organo. Officia diuina magna deuotione celebrant, cum omnium non nostrorum modò, sed etiam externorum, qui præsentés sunt, consolatione. P. Viceprovincialis hoc anno 95 ad Seminariũ dedita opera profectus est, vt quindecim eius loci alumnos in Societatem reciperet, Lusitanos quinque, & Iaponios decem. Seminarij discipuli in aduentũ eius multa affixere ænigmatã, versus, & orationes Latinas, quæ res omnibus summam attulit voluptatem. Multi alij etiam atque etiam in Societatem admitti petiuere; sed, quia in admissione accuratè examinantur & probantur eorum dotes instituto Societatis congruentes, ostium illis nondum patefactum fuit. Multi sic litteris addicti sunt, vt deprehensi sint in mediam noctem chartis inuigilasse. Ad fouendum autem hunc ardorem per annum multæ orationes Latinæ habentur, lectiones & compositiones instituuntur, & præmia in eos, qui cæteris antecellunt, distribuuntur. A Seminarij auditoribus hoc anno duo dramata Latinè data sunt, alia præterea lingua vulgari, ac vtraque quidem cum magnâ omnium spectatorum voluptatè. Quamobrè magna nobis suppetit gratias Deo agendi materia, quòd in has partes, cã ab orbe Europæo remotas, inductas videamus istas Societatis nostræ exercitationes. Ac sanè ita iam in perorando quidam sunt exercitati, vt dum locus idoneus occurrit, non se modò ipsos, sed auditores quoque ad vberimas lacrymas vi dicendi permoueant. Quotquot autem liberos habent in Seminario, nullum finem faciunt gratias agendi Deo, quòd tantum, tum in Dei rerumque diuinarum, tum litterarum quoque cognitione, progressum fecerint. Eò cum vnus parens nuper venisset, omnibus & singulis pueris aliquod munusculum impertiuit. Vt autem addicti sunt studiis litterarum, ita imprimis vacant legendis Sanctorum historiis. Frequentatione sacramentorum, & maximè Confessionibus generalibus, maximè pietatem suam alunt & promouet. Tringinta ex eorum numero Concilij Tridentini Catechismum pro Parochis factum audierunt, non sine eximio fructu, vt apparet ex concionibus quas faciunt, & ex doctrina Christiana tradita in vicinis circum Arimam locis.

Hoc anno 20 primæ classis auditores absoluerè linguæ Latinæ lectiones, cum tanto fructu, vt non solùm officio Magistrorum

rum fungi, sed etiam rem Christianam egregiè iuuare & sustentare possint. Rebus piis & spiritualibus admodum sunt additi: vnde cum in festo Natiuitatis Christi excitallent præsepe admodum elegans, nullus fuit, qui non puero IESU, quicquid præstantissimum haberet, offerret: imò quidam obrulere disciplinas, cilicia, & orationes pro Ecclesiæ Iaponicæ necessitatibus. Et quoniâ frequenter de rebus spiritualibus collatio sermone instituitur, omnes animo admodum sunt tranquillo & quieto. Tempus recreationis impendunt rerum Ecclesiasticarum cantu, & variorum instrumentorum pulsatione. Hoc Seminarium, ob hanc viuendi rationem, tam bene vbique audit, vt multi adolescentuli desertis parentibus è longinquis locis huc ventitent, vt postulent admitti in Seminarium, alii etiam ad P. Viceprovincialem ea de causa confugiant: nec Iaponij solùm, sed & Lusitani.

DE COLLEGIO ARIMENSI EIVS- QUE RESIDENTIIS.

IN vrbe Arima sita in pede propugnaculi Arimondoni, præter P. Rectorem, ordinariè degit Sacerdos vnus cum vno duobusve fratribus. Reliqui verò Patres & fratres in alias Residentias sunt distributi, ordinariis suis occupationibus distenti. Hoc anno baptizati sunt Arimæ homines adulti 180, præter infantes qui cõtinenter baptizantur. Confessi autem sunt 6514. communicarunt duo millia, eoque plures.

Tempore Quadragesimæ magnus exiit ardor, multæ flagellationes vsque ad sanguinem. Quoque die Veneris sermo habitus est de Passione, quo absoluto Christiani vnâ simul faciebant disciplinam. Idem factum in villis circum Arimam, opera Patrû, Fratrumque, & clericorum, qui eodem die varia loca obibant.

Beatiss. Virginis Sodalitas Christianis magnum fructum attulit, maximè per sacramentum Confessionis. nullus enim ad eam admittebatur, cui non perspecta essent præcipua quæque fidei Catholicæ mysteria: dum enim Pater per villas discurret, fratres & Clerici dant operam rudiorum institutioni. Post Missam ordinariè habetur Concio; vesperi autem de concione audita collatio, cum magno ipsorum fructu.

Patri existenti in villa quadâ nuncius affertur, anum plus quàm septuagenariam laqueo sibi vitam sustulisse: laqueû quidè quosdam præcidisse, cum rem persensissent, sed humi delapsam nihil se commouisse. Postea tamen quia signa quædam præsentis adhuc animæ

animam dedit, Pater re cognita, licet longè ab eo loco abesset, nocte ad eam se contulit, & cum spirantem reperisset, confessionem eius audiuit, & sic è vita excessit.

Pater quidam, dum iter instituit ad agrum confessionis audiendæ causa, euocatur ad alium item agrum: confessionem eius audiit, & paulo post animam Deo reddidit. Prior verò ager, cuius causa fuerat euocatus, facta confessione integræ sanitati est restitutus.

Femine duæ multis annis sua aliarumque opinione habebantur pro Christianis, & aliquoties usæ erant Pœnitentiæ Sacramentorum: diuino tandem nutu factum est, ut patefieret, eas nunquã fuisse baptizatas. itaque baptizatae sunt in ætate admodum prouecta, ac pro hoc singulari beneficio immensas Deo gratias egerunt.

In ditione Arimana, etsi in loco, dicto Tataqu, nondum in pristinum statum simus restituti, tamen recenter erectæ sunt duodecim Ecclesiæ, earumque ferè omnes satis amplæ & capaces; in quo opere Christianorum imprimis, atque etiam mulierum, quæ lapides cum magna voluptate sua sponte apportabant, industria apparuit.

Maxentia soror Arimondoni, iam vidua, olim Status Isafai, qui est inter Arimanam & Omuram, Domina nobilissima, quæ ante annos septem Christiana sacra suscepit, hoc anno 96 in Domino obiit. In cuius vita & morte quanta sanctitas eluxerit, ex litteris P. Rectoris Arimani hinc describã: Heri, inquit, qui fuit dies S. Marco sacer, tertæ mandauimus Maxentiam, magno tum vrbs totius tum nostro etiam luctu: suæ enim virtutis odorem longè lateque in omnes homines sparserat: etsi luctum illum non parum imminuit mors eius sanctissima. Ego pauca rãtùm, quæ de ea superioribus hæc annis didici, annotabo. Tanto desiderio flagrabat placendi Deo, vitamque ad sanctissimarum quarundam legum normam sic adaptabat, ut in religiosorum numero omnium religiosissima merito videri posset. Magnos progressus in rerum diuinarum cognitione earundemque intimo sensu fecerat: submissione sui inter pares exellebat. Postquam continenter cœpit apud me errata sua in confessione explicare, deprehendi in ea inutilitatem sollicitudinem procurandæ suæ salutis, quam cum temporis progressu etiam auxit. Nihil per hoc omne tempus vnquam ei indicaui de rebus ad gubernationem tanti populi, cui præerat, attinentibus, quin libentissimè obsecura sit: ea promptitudine declarans, se oculos mentis in vnã Dei gloriam animæque suæ salutem habere defixos. Tam purã habebat cõscientiam, ut lapsu quantumuis minimo eam scœdari putaret: itaque simularque vel

minima dubitatio de re aliqua incidisset, faciendave vel omittenda esset, ilico ad Ecclesiam confugiebat, vt consilio Patrum vteretur. Atque hanc rationem vitæ inde à recepto primùm baptismo tenuit vsque ad initium præteritæ Quadragesimæ, in qua videtur spiritus sanctus amplio rem in eam effudisse gratiam, vt sic eam quasi compararet ad profectio nem in cælum. Nam tanto desiderio salutis & vitæ æternæ tunc accensa fuit, vt nec finem nec modum, tam pœnitentiæ quam deuotionis Christianæ exercitationibus, poneret. Quotidie, nullo frigoris aliorumve incommodorum respectu habito, sacro Missæ intererat: nec domum nisi auditis omnibus, quæ in Ecclesia fiebāt, sacris repetebat. Valde dedita erat ieiunio, & mortificationi in prætermittendis iis rebus, quas alioquin licitè facere poterat. Licet multa bona faceret, parum tamen se fecisse arbitrabatur, & idcirco à Patribus sæpe petebat, quid ad Deo magis placendum facere possit: à piis etiam feminis sedulò expiscabatur, quid ipsæ facerent ad conciliandum sibi diuinum fauorem, vt eas imitaretur. Vorum castitatis ediderat. Quoque mense post factam confessionem singulari animi sensu sanctis. Eucharistiæ sacramentum suscipiebat. Exacta quarta Quadragesimæ hebdomade, voluit confessionem inde ab anno susceptæ Christianæ religionis iterare. Aspero cilicio noctu diuque carnem domabat, aliquot dies sine vilo cibo, reliquos vero tenuissimo, nepe cruda oriza nonnihil in aqua madefacta, trāsigebat. Qualibet nocte in corpus suū licet tenellum flagro grassabatur, ac bis quidem vsque ad sanguinis profusionē. Toto Quadragesimæ tempore bis templum adiit, manè & vesperi, ac vesperi quidem aliquoties venit pedibus nudis. Lecto nunquam per dies eisdem vsa. Ante mediam noctem enigilabat, & vsque ad ortā lucē orationi instabat. Vtebatur libro, in quo idiomate & caractere Iaponio descripta erat Christi Domini nostri Passio: eamque magno cum pietatis sensu nocte perlegebat innixa columnæ domus, in qua non semel deprehensa est tenens manu librum, cū arctus eam somnus legentem corripuisset. Hoc viuendi tenore tantam admirationē toti ciuitati huic attulit, quæ sciebat eā in summis voluptatibus, vt solent nobiles quæque femine in Iaponia, educatam & enutritam: vt Domino Deo placuerit, ad meritum augendum & parandam maiorem coronā in cælo, eam plusquam quadragenariam tandem dejicere in lectum, quod factum est feria quarta hebdomadæ sanctæ, qua ad communionem dici insequentis se comparabat. Cū autem ad Ecclesiam per morbum ei ire non liceret, multis verbis vsque ad extremum se dolēter illud ferre ostē-

re ostē-

re ostendit. Tam graui autem egritudine decubuit, vt intra dies quindecim spiritum Deo reddiderit, inter dolores corporis vehementissimos tanta patientia vsa, vt nullum vel minimum signum impatientis animi dederit, sed iuges Deo gratias egerit. Vno ante mortem die, cum cuperet per confessionem Deo reconciliari, Pater ex ea percunctatus est, num haberet aliquid, quod conscientiam contristaret? respondit nihil, nisi quod corpore Dominico non communicasset. Postero die, cum mihi indicatum esset morbum identidem ingrauescere, adiu illa, n. & animaduerti eam morti vicinam; cumque cepissem de rebus diuinis sermonem instituere, non aliud illa loquebatur, quam de gratiis Deo agendis, & nunc nomen IESU, nunc MARIAE inclamabat. Cum vero animarem eam ad pie moriendum, non solum non dolorem vllum concipiebat ex commemoratione mortis: sed me etiam plurimum solabatur, respondens: Pater iam tempus preest est. Sic enim fidem, spem, & voluntatis suae cum diuina conformationem declarabat. Cum hora mortis aduenisset, trium Dominicarum orationum & salutationum angelicarum spatio, vt mihi visum est, conticuit, & sic magna cum quiete, nullo motu, vel capite, vel manibus, vel ore, sed nec vlllo alio signo edito animam efflauit. Priusquam expiraret, manui eius imposui calculum benedictum, illaque ter dixit IESU, MARIA, ad consequendam indulgentiam plenariam. Hic fuit vitae huius pie Maxentiae exitus, qui nullum non ad lachrymas commouit. Atque haec mihi scribenda occurrerunt, ad consolandos tum nostros, tum Christianos, qui eam cognouerunt, & ad gratias Deo agendas, qui nouit electos suos tantis opibus caelestibus locupletare. Patres nostri septendecim Missa sacra in eius egritudine & morte dixerunt, eamque in Ecclesia nostra loco idoneo humauerunt.

DE RESIDENTIA CINGIVÆ.

IN hac residentia hoc anno confessi sunt homines 1604, communicarunt 180, in facie Ecclesiae Matrimonij sacramento copulati 191, baptizati 212. Subijciam quaedam quae accidere: Damon obsedit feminam quandam, eamque vehementer diuexauit, ementiendo se esse eius matrem, ipsam a se prima aetate educatam, ac tandem matrimonio traditam: cumque, inquit, me sustentare noller in gentiliu ditionem, ad cognatos coacta sum discedere: vbi, dum ad extremam vsque aetatem vixissem, semper flagraui desiderio moriendi in regione Christianorum, ac coacta sum mori inter gentiles. Quod verò peius est, illa nunquam pro salute animae meae vel vnam orationem Dominicam aut salu-

rationem Angelicam recitauit, & idcirco iam constitui tantum scelus uicisci, eamq; affligere. Quæ cum Christiani audierint, imperabant Dæmoni, ut ex illa excederet, aduocaruntque Patrem ut ei confiteretur de peccatis, verum illa noluit. Pater ut aduenit, humeris eius imposuit Breuiarium sanctæ memoriæ Beatip. Francisci Xauerij, ac paulo post dæmon factus est. se non posse diutius ibi hære, se velle discedere, licet dum Christiani instarent, ut excederet, responderit se iam esse decrepitam, & ideo non posse discedere. At tandem discessit, mulier autem valde fœsâ & afflictatâ ferebatur, se nihil omnium, quæ a presentibus narrabantur, meminisse. Alius similiter Christianus in rebus ad salutem animæ pertinentibus admodum languidus, beneficio eiusdem Breuiarij applicati, ilico liberatus est a dæmone, qui eum grauiter diuexabat.

Adolescentulam quandam Christianam, cuius maritus in bellum Coraianum contemptra confessione abierat, ibique à vita excesserat, occupauit nequam spiritus, multa arcana producens, sic ut multos eam ob rem terreret. Dicebat autem: Ego sum huius feminae maritus, in Corai mortuus, & admodum dolui, quod Patris consilium de Confessione facienda respuerim: septem mecum mortui sunt, & omnes deturbati sunt ad inferos: solus ego, qui clara voce inuocaui nomen IESU & MARIÆ, perueni ad Purgatorium: rogo itaque tum Patrem, ut pro me unum sacrum faciat, tum parentem meum, ut nomine meo crucem erigat, ut liberer ex hoc loco. Hæc femina iam nupsit alteri. Pater ut collo eius iniecit idem Breuiarium, mox dæmon aufugit, & femina permansit sana, confessa est, & secundo marito copulata.

Fuit & alia quatuordecim vel quindecim annorum dirè ab eodem spiritu, exceptis lucidis intervallis, afflictata: sed cum Christianus quidam, comitantibus consanguineis, qui remedium postularant, eam duxisset in Ecclesiam, & Breuiarium dicti Patris illi applicuisset, spiritus eam confestim deseruit, & incolumem atque immunem ab omni vexatione reliquit.

In alio loco, dicto Lamada, cum adolescens Christianus quindecim aut sedecim annos natus frequentius a dæmone torqueretur, Bonus eius patruus primùm conatus est dæmonem suis gentilitiis ritibus & variis deprecationibus ad Chami & Fotochi depellere: sed cum irritum videret conatum, piæ cuidam Christianæ ad se ex vicinia accersitæ totius rei successum percensuit. Illa bona sua fide fieta Agnium Dei in obfessi collum iniecit, & manus pedesque suæ sacris verbris benedicto illigauit. Tum dæmō mox exclamare: Soluite me, & mox excessero. Respondit feminas

Prius te torquebo, & si non promiseris te discessurum, non te solvam. Sic fecit, & iuuenis liber à dæmone corporeque integer euasit.

In loco, dicto Moriama, octogenariam anum gentilem iam in tertium annum lecto affixam inuisit Christianus, cui Ecclesiæ cura eo loci incumbabat, in sanctæ nostræ fidei mysteriis instruxit, & ad Christum confitendum adduxit. Vnus è Patribus nostris, vocatus, eam salutaris aqua perfudit, animaque eius postera luce ad cælos euolauit.

Alia quoque femina gentilis cum dictum Christianum morti proxima euocasset, nec tempus superesset vocandi Patrem, ab eodem, quantum temporis permisit angustia, & breuiter in doctrina Christiana instituta est, & baptismi sacramento expiata. Quo facto mox è vita excessit.

Annosus quidam senex, qui manu victum parabat, grauissimis vexatus doloribus, cogitabat sibi viam inferre, ignarus quantum crimè ea re committeret. Idem Christianus aliquoties hominem conuenit, sed quia surdus erat, putabat nullo modo eum posse de peccatis confiteri. Fortè autem accidit Patrem huius Residentiæ iter per hunc locum habere, eaque occasione huc senem, quem iam olim nouerat, inuisit. Ergo animat eum ad confessionem; diuina gratia mirabiliter adiuuante intellexit; cõfessus est, & mox animam Deo reddidit.

RESIDENTIA SCIMABARÆ.

A Peccatis expiati hoc anno sunt 6410. Cælesti pane refecti 600. Aspersi piaculari aqua adulti 653. Ecclesiæ nouæ excitatæ quatuor. Qui priore vxore repudiata alteram superinduxerant cum magno offendiculo cum prima sunt recõciliati, infectis odiis diuulsi, vinculo caritatis deuincti; Omnes multum beneficio Confraternitatum proficiunt. In ditione Mijæ cū grãdis quædam Ecclesia, multorum hominum capax, ipsorum ferè Christianorum sumptibus ædificaretur, etiam feminae operã suã in apportandis lapidibus, & lignis è siluis aliisque rebus secundũ cuiusque vires, contulerunt. quorum exemplo excitati Christiani Scimabarenses magno ardore & ipsi cœperunt ligna, saxa, cæteramque materiam necessariam ad templum exædificandum connehere, iamq; copiosa stips in eam rem collecta est. Aream coëmerrunt amplissimam, quæ seruiat humanis Christianorum corporibus. Egenos iuuant elemosynis.

In loco dicto Vno maior pars hominum confessionis beneficio, quæ olim languidior erat, vsa est hoc anno. Et nunc templum habent, in quo sacrum & conciones audiant, dum inuisuntur à Patribus. In Taira plures quadringentis gentilibus Christo necin dedere, qui mixti erant Christianis. Ex eadem ora aliquot benefici alique homines scelerati pulsi sunt.

RESIDENTIA CANZVSÆ.

HOc anno ad sacrum lauacrum admissi sunt mortales adulti 40, matrimonio iuncti 60, confessi peccata ter mille octingenti, plus minus, præter eos, qui ter in anno communicarunt, numero 400. Omnes, siue urbem siue villas etiam minimas incolant, doctrinæ Christianæ sunt scientissimi, etiam pueri, & mulieres conjugatæ: nulla siquidem villa est, quæ non suâ habeat Ecclesiam, & hoc anno veteribus accessere quatuor nouæ. Locus nullus est, in quo nõ necessaria vestis & victus pauperibus sit protusus. In Cuchonotau & Canzusa omnia iam parata sunt ad ingentem Ecclesiam excitandam. Illa Cuchonorana ex pecuniis elemosynæ nomine corrogatis à Christianis erecta est, & ex iisdem alia quædam in honorem D. Virginis non pœnitenda, concursu & religionæ populi celebrata.

Hoc anno decem aut duodecim viris restitutæ sunt vxores, quas repudiarant. Actum quoque est, vt quædam, quæ decennio à viro separata alteri in ditione gentilium iam nupierat, ad legitimum maritum rediret: quod factum est cum magna omnium lætitiâ: eoque ampliore, quo ex diuortio facto maior omnium extiterat tristitia.

Conscelerato mori faciendi abortus, & ante baptismum infantes enecandi, medela posita est: sic prorsus, vt impræsentiarum & ipsi infandum scelus horreant, ac exitum publicum pro eo castigando cogant.

In quodam loco pauperes duo conjugati gemellos vno partu effuderant, consulto alterum e medio tollunt; res defertur ad Confraternitatis præfectum. is communicato cum Patre consilio ordinavit, vt vterque coram toto populo in Ecclesia: in sua terga delectarent vsque ad sanguinem, postquã frater noster immanitatem & atrocitatem sceleris exposuisset. Quod factum Christianis magnæ fuit edificatiõni, tum iis qui præsentibus aderant, tum absentibus, ad quorum aures rumore & sermonibus perlatu est. Constendi mos tempore infirmitatis sic vbique iam receptus est, etiam

etiam in locis à residentia Paris valde remotis, vt admiratione digna res sit, si quis sine confessione è vita decedat.

Senex quidam pauperrimus & eger ad Ecclesiam Canzusanam venit confessionis faciendæ causa, asserens se breui moriturum, cumque ibi degeret P. Rector Arimensis, examinatus est, num eleëmōsynæ potius causa, quam confessionis aduentasset: verum ille constanter respondit, se desiderio confessionis teneri, ne a salute excidat æterna. Pater confessionem hominis audiit: ille autem post vnum diem & medium hanc vitam cum altera commutauit. Rei huius fama mox per vniuersam ditionem percrebuit.

Huius generis plures ægri fuere: speciatim autem duo vel tres, qui multis annis delituerant in speluncis, & a decem, duodecim, atque etiam viginti annis peccata cōfessi non fuerant: confessione autem facta cum magna salutis consequendæ fiducia ex hac vita migrarunt. Addam de femina, quæ ipsos octodecim annos in spelunca quadam, quæ nec porcis satis conueniret, latuit, & fumo, fame, aliisque infinitis ærumnis ita deformata erat, vt omnibus spectatoribus incuteret terrorem. certè Pater, vt primùm eam conspexit, in lacrymas prorupit. Et quamuis illa non longè abesset a via, quam Pater sæpe transierat, nullus tamen eum certiorum de miserabili hac muliere reddidit. Vescabatur leguminibus è scutella lignea peruerusta, quæ illi a quibusdā, velut bestiarum, præiciebantur. Pater nihilominus deprehendit eam integro iudicio, claraque rerum diuinarum intelligentia præditā, orationū quoque consuetarum gnaram, quas frequenter recitabat. Tandem cum magno doloris sensu confessa est, & paucis post diebus è viuis excessit.

In Cachinotai diuina quoque prouidentia perspicuè apparuit in quibusdam, Meaco aliisque regnis oriundis, qui negotiorum suorum causa illuc appulsi, non modò Christiani facti sunt, sed etiam coniugiorum societate illi genti se deuinxerunt. Ibidem in portum venerat adolescens quidā egregius, iter habens in Corai, vt ibi cuidam Domino seruiret: cum autem nauem quandam cōscendisset, rursus eam diuinæ prouidentie nutu egressus est. nam postero die è portu in mare Canzusanum delata, licet maxima esset & pulcherrima, per mediū dirupta, à fluctibus cum multis hausta est vectoribus: qui casus sic perculit dicti adolescentis animum, vt confestim rationes secum inierit de Christi doctrina amplectenda, & officia seruitioque Christo præstando, in Ecclesia: quod & factum est: præclaro enim nunc exemplo est omnibus, & ingentes Deo gratias agit, quòd tam mani-

testo periculo, erat enim natandi prorsus imperitus, fuerit exemptus.

DE COLLEGIO OMVRANO EIVS.
QVE RESIDENTIIS.

IN agro Omurano versantur de nostris Patres quatuor & fratres nouem, & diuersis locis operam suam locant Christianis, qui numerum efficiunt vicenorum millium, & quotannis, nullo excepto, ad sacerdotum pedes sui accusandi causa se abjiciunt. Licet verò magnus sit labor, obire omnia loca, & instar rotæ in gyrum continenter agitari; tamen quia magnus respondet labori fructus, Deus suæ vineæ operarius vires & sanitatem congruentem hæcenus suppeditauit. Eorum numerus qui quolibet anno cœlesti pane pascuntur attingit sexcentessimum supra mille. In facie Ecclesiæ desponsati sunt 380. Aqua lustrali aspersi adulti 393. qui in regnum Omuranum ex gentiliū terris aduenere, vt in eam sedem suam collocarent.

Hoc anno insolitus fuit concursus ardorq̃ue Christianorum, maximè in Quadragesima. Cùm in exitu Concionis spectanda præberetur Christi crucifixi effigies, tot lacrymæ & disciplinæ ad sanguinem vsque consecutæ sunt, vt omnes obstupescerent. Quadragesimæ diebus idem fecere per vias & Ecclesiarum ianuas numero magno: tamq̃ue multa noua pœnarum genera excogitarunt, vt Patres veriti, ne fama rei ad vicinos gentiles permaneret, nondum enim latere destitimus) mandauerint eis, vt moderatiùs agerent: ex villis enim longo ordine cateruatim Ecclesias inuisabant. Sed moderatio eiusmodi fuit, ac si nullum esset obstaculum, nullum Taici edictum: longè enim maiori & numero & desiderio pœnitentiæ agendæ & salutis suæ procurandæ confluxere.

Iam anno superiore scriptum est, ab hinc quinquennio omnes Dominos Christianos cæterosq̃ue gentiles ex Scimo bello Coraiano implicitos. Quo toto tempore Dominus Sancius tam præclara virtutis suæ exempla reliquit, vt multi gentiles Domini palâ testarentur se capere non posse, qua ratione adolescens tam nobilis, cui omnium rerum copiæ suppeterent, eundem vitæ tenorem in tanta integritate & honestate retinere possit. Eundem omnes famuli, qui multi sunt, strenuè imitantur, & conuenienter diuinæ legi viuunt. Nec inferiorem laudem alii multi iuuenes genere ciani meruere, qui ad Confessionem sacram, vt aliis exem-

exemplo sit, crebrum habent per fugium.

Iter ex Iaponia in Corai leucarum centum est per mare, quod altissimis continuò fluctibus attollitur & deprimitur: cumque per hoc quinquennium pro comœatu, omnique instrumento bellico, & aliis rebus necessariis curandis & renunciandis vltro citroq; idque cœlo incommodo nauibus trãsmillum sit, nihil dubium est apud omnes plus quàm quingētas naues a fluctibus absorptas. Nec vllus fuit in Corai è magnis Dominis, qui non 15 vel 20 habuerit naues, cum quibus magna opum & hominum copia periit. At hætenus Domino Sancio, Deo eius eximiam pietatem manifestissimè etiam in hac vita remunerante, ne vna quidem nauis adempta est, nulla vel minimum damnum passa: & cū quinquaginta militum millia fame variisque morbis interierint, nullus tamen famulorum D. Sancii in omnibus conflictibus, quibus cum summa laude cum hoste pedem contulere, occubuerit, exceptis duobus, qui morbo sunt sublati. Quod animaduertens Dominus quidam gentilis nobilitate & potentia illi par palam dixit, fieri non posse, quin tam boni Domini Lex, pura sit & sancta, eamque ob rem etiã cum omnibus suis cogitauit sacra Christiana post digressũ e Corai recipere, atq; etiã inde R. Rectori Omuram renũciari iussit, se in baptismo Christo nomen daturũ.

Accidit nauem nobilis cuiusdã, in qua viginti erant Christiani, in Corai tendentem, soluto alueo, duabus ab intula quadam leucis distantem, demergi. Quid facerent Christiani? commendant se Deo, varia vota faciunt, omnesque malo velisque nauticis affixi reſta in insulam feruntur, & duce B. Virgine in littus euadunt: quam rem gentiles insulæ indigenæ admirati, confessi sunt se nõquam simile quid vidisse. Christiani verò gratiis Deo & B. Virgini dicendis pro tanto beneficio nullum finem fecere.

Cum vnus è Cinenſibus Legatis è Coraiana insula (vnde ei in Iaponiam abeundum erat, vti separato scripto expositum est) in Ciuiam auſugiffet, ingens in omnium Iaponiorum in Corai agẽtium animis orta est perturbatio & metus, verebantur enim ne Taico causaretur hænc fugam ipsorum incuria accidisse, ac ideo imperio omni in suos Status & ditiones, si non vita, exeret. Hic metus imprimis perculebat Dominum Sancium, eo quòd cum tribus aliis primariis Tonis curam in se custodum Legati illius recepisset. Christiani Omurenſes vbi rem cognouere, pro amore quo D. Sancium complectebantur, per fugium ad vnum Deum habuere, multa Sacrificia fieri iussere, & Ecclesias crebrò inuisere. Sodales Parthenii quoridie vnũ Rosariũ recitarũt, aliaq;

pietatis opera exercuerunt. Pater quoque Vice-prouincialis certior factus, ordinauit a patribus multa dici sacra, & a fratribus totidem Rosaria. Ac certè placuit Deo Opt. Max. tot orationes exaudire, efficerèque vt Taico omnem iram in Legatum ipsum effuderit, multisq; conuitiis profciderit. Dominus Sancius autem, vt erat vir religiosus & timens Deum, statim poli Legatum fugam elapsum, secretò consanguineū quèdam suum, cui fidebat, amandauit in Iaponiam, vt is, si aliqua rerum conuersio ex hoc casu oriretur, vxorem suam cum liberis totaque familia eò destinaret, quò Patres destinandos iudicassent.

Cùm Christianus quidam Omuranus lecto affixus esset, quo tempore partim fame partim morbis multi oppressi jacebant: socii eius, de eius vita longiore desperantes, eum solum in domuncula quadam omni remedio humano destitutum reliquerant: sed ecce sub extremum vitæ punctum ingrediuntur tres veste pretiosa induti, magnam Christi D. N. imaginem manibus gestantes, imagine ad murum deposita nixi genibus orant, oratione finita egrediuntur. idem faciunt duobus sequentibus diebus, & quotidie quidem semel. Extrema vice eger se leuatum morbo sensit, ac tandem prorsus incolumis, nullo humano vsus auxilio, surrexit. Cùm rei euentum sociis suis postea narraffet, minimè crediderunt. Verùm P. Rector Omuranus, qui perspectam habebat ex crebris confessionibus eius integritatem, accuratè eum de hac re excussit, nec aliud deprehendere potuit, quam verè ita contigisse. Et vita eius nunc id ipsum confirmat, tum quòd tanti beneficii memoriã non deponat, tum quòd præter mortem suam vnus sit ex iis, qui cum magna præparatione & deuotione accedunt ad sacram communionem, & seriam salutis suæ curam gerunt.

Mulier quædam conjugata, cùm post decimum duodecimũve annum nullos suscepisset liberos, dici nõ potest quãtas ærumnas, maximè à focu, perpeffa sit, parumque abfuit, nisi Christiani fuissent, vt repudii libellus ei datus fuerit, & ad parentes amandata: illa verò imitata exemplum Annæ matris samuelis ad Ecclesiã se contulit, & ingentes cordis sui angores cum multis lacrymis Domino Deo suo exposuit, enixèque obsecrauit, vt à sterilitatis opprobrio, donatione filii, se liberare dignaretur. Exaudita tandem est pro sua insigni fide & feruore singulari, ac filiũ enixa est, quo factò vniuersa familia illa plurimum in vera religione est confirmata.

Puella quædam, vnica parentum filiola, nullo neque frigore, neque niue, nec fluuioli incremento, quod transmittendum erat,

deterreri potuit ab audienda doctrina Christiana, etiamsi æquo longius domus eius paterna ab Ecclesia distaret. Cùm in grauem morbum incidisset, & indies pejus haberet, domusque gemitu & lacrymis ob impendentem mortem completeretur, illa tamen omnes solabatur, dicens: Nullam causam plorandi habetis: nã Deus in hac ætate vult me ad paradysum suum traducere: cumque aliæ puellæ ad eã visendã cõuenissent, rogauit eas, vt sicut voce clara preces dicere consuessent in Ecclesia, sic etiam ante suum lectum dicerent: ad quarum voces innoxias, suauemque harmoniam, felix illa puella animam suam reddidit conditori, cum omnium circumstantium stupore & sancta quadam inuidia.

Adolescentulam Christianam, in ditione gentilium, parentes voluerant nubere viro gentili, addita comminatione mortis nisi pareret: illa videns agi de vita, petiit triduum ad consilium capiendum à quodam consanguineo item gẽtili. Assentiunt, & comites ei itineris adiungunt. Dum in via est, illa mutat a sententia, in ditionem Christianam, vbi ei alii consanguinei erant, se confert: atque ita victrix & læta laqueos euasit, cum ludibrio eorum qui illos retenderant.

Mulier quædam cum filio ex patria gẽtili ad doctrinam Christianam audiendam aduenit, eamque sic pectori infixit, vt cum post susceptum baptismum graui omnium rerum ad vitam sustentandam necessariarum penuria premeretur, maluerit cum filio remanere intra Christianos in ditione Omurana, quam opibus abundare in sua, quod ab aliis filiis reuocabatur.

Christianus quidam pius, qui bonum vitæ exemplum semper aliis præbuerat, imaginem Beatiss. Virginis in charta depictam, quam magni faciebat, à Patre quodam postulauit, & impetrauit. Eam quia secum ferre cõsueuerat, quoties itineris faciendi causa nauem conscendebat, accidit, vt naufragium tandem passus sit, quo omnibus mercibus amissis nonnulli etiam mortales demersi sunt: Hic verò beneficio imaginis emerfit. Nam quo tempore maior ingruerat tempestas, eam suspendit è collo, & quod ille miraculi loco habuit, ab omni aspersione aquæ immunem reuinit: quam periculo exemptus postea aliis ostendit, & magnos progressus in fide & feruore deuotionis deinceps fecit.

Puer duodennis in sodalitatem B. Virginis adscriptus morem habebat recitandi quotidie Rosarium. Is cùm Omura reuocatus à consanguineis gentilibus in aliam ditionem, à vitæ Christianæ moribus, licet à suis stimularus, discedere noller: illi tandem grauissimè ei minati sunt, nisi pareret, se illi victum quotidianum subtra-

subtracturos. Puer verò eligens potiùs penuriam pati in Omurà, quàm rebus omnibus inter infideles tales abundare, se in viam dedit. Sed consanguinei constantiam admirati mox eum à fuga retraxere, promittentes se omnia Christianæ religionis exercitia libera illi relicturos. Itaque palàm cum confusione suorum pergit Rosarii preces iterare, & nonnunquam Omuram confessionis causa, ac vt Patribus vitæ suæ rationem reddat, proficiscitur.

Firando Omuram casu peruenit homo coniugatus, è patrio solo exulans cum liberis, famulis, cæteraque familia. & quia eger erat, tam vicini eius Christiani, quàm frater quidam noster ei auctores fuere, vt quoniam à morte parum abesset, baptismum susciperet. quem, repugnante licèt seniore filio, libenter suscepit, & cum multis salutis signis ex hac vita ad alteram feliciorē migravit. Filius materque videntes eum solenni ritu cerimoniaque post talem mortem in Ecclesia humatum, P. Rectorem Omuranum rogarunt, vt sibi quoque potestas fieret audiendæ doctrinæ nostræ; audierunt, assenserunt, orationes memoriæ mandarunt, omnes numero decem & nouem salutaribus aquis expiati sunt.

Ex Isafai, vbi initium datum est Christianæ religioni, multi gentes confluunt Omuram, & postquam aures & fidem præbuerint sermonibus, cedunt Euangelicæ veritati. Versatur in Isafai nobilis adolescens & Christianus, qui vt ardens est, ita nunc eum suis cognatis nunc cum seruis Omuram contendit, vt eis persuadeat, nomen Christianæ Ecclesiæ dare, quod vbi impetrauit, antegressa breui institutione in fide Catholica, diuinis aquis abluuntur. Dominicis quibusdam & festis, licet longè absit, ad audiendum sacrum Missæ aduolauit, cum admiratione & ædificatione Omurensum Christianorum. Venerat ex alio regno in Isafai Bonzius gentilis, qui magno cum fastu pro concione gloriabatur; Christianorū sermones cum suis suorūq; discipulorū nullo modo esse cōparandos. Hic iuuenis Christianus, quandoquidē, vt rudis litterarum, disputationem cum homine inire non poterat, tamen desiderio æstuans eum pudefaciendi, nocte intempesta eques Omuram abiit, vt à P. Rectore fratrem aliquem impetraret, qui fastum istum Bonzii comprimeret. Verùm iustis de causis visum est, hoc tempore quo nostri delitescunt, non esse suscipiendam à fratre illam profectionem. Ita iuuenis reuertit. Sed mox atque ad suos peruenit, elata voce dixit: Iam frater aderit cum Bonzio disputaturus, sed in quantas angustias miser ille redigetur? Hoc audiens Bozius, veritus ne coram suis discipulis à fratre pudefieret,

tanquam

tanta festinatione illa ipsa nocte se in pedes coniecit, vt nec otium habuerit res suas transigendi cum amicis.

Inter gentiles, atque etiam apud Omuranos, antequam confessione conscientiam omnes expurgant, mos inualuerat abigendi fœtum, si quando auxilio diuino suisque viribus existimabant se non esse pares sustentando. Sed postquam annua confessio usurpari cœpit, abusus ille magni criminis nomen obtinere cœpit: etsi dæmon non cessat quosdam ad illud instigare.

Femina quædam, conditione serua, persuaserat sibi abortum, quem fecerat, nunquam patefaciendum. At vbi innotuit, primarii Christiani ex mandato Toni coierunt, & concluderunt, quæcunque huius criminis rea deprehenderetur, publicè cæderetur. Itaque & illa cæsa est, timorque omnibus iniectus, ne deinceps tale aliquid tentare audeant.

Rege Francisco ad felicioram vitam euocato, Iuliæ eius coniugi filia vna, quæ nunc annum agit decimum quartum, relicta est. Ecclesiæ visum erat eam desponsare Lino Domini Bartholomæi Omurani filio secundo. At vbi res ad aures quorundam filiarum cognatorum perlatum est, conati sunt illam tradere cuidam gentili multo inferiori, siue personæ nobilitas siue alia dona spectentur: Quod etsi mala intentione non facerent, tamen res erat longissime aliena à dignitate & meritis tam illustri personæ, nempe Regis Francisci. Iam verò filia ipsa, quæ in regno Cicungano cum matre versatur, de negotio toto reddita certior in litteris ad P. Viceprovinciale, qui ad eam scripserat, datis, in hunc modum respondit:

Acepi epistolam à R. V. ad me scriptam, cunctantes perlegi. Pro cura, quam pro rerum mearum statu geris, magnas ago gratias. Noris, me, vt hætenus semper, ita nunc maximè in tutela & patrocinio tuo esse velle. Dicant consanguinei quod liber; ego soli R. V. confidere pergo. Sciat itaque, me potius vitæ discrimen aditurum, quàm perpeffurum, vt anima mea vel minima peccati labecula inquinetur. tantoque desiderio flagro in Christianam ditionem secedendi, vt factura id sim, etiam si ostiatim mihi victus amictusque emendicandus esset. Etsi enim degens inter infideles circumfluere omnibus opibus possim, non possem tamen vnquam cum vero animi gaudio solatiõve vitam traducere. Et quoniam vehementer opto prope Ecclesiam sedem figere meam: etiam atque etiam R. V. obtestor, vt omni studio enixatur meo voto facere satis, etsi enim, quia filia sum Francisci regis, multis obnoxia sim ærumnis, tamen idcirco non patiar animam meam perditum iri. Voluptates deliciasque corporis parui

parui facio, ad solas animi epulas & consolationes anheo. Dum sub R. V. tutela patrociniòque sum, non admodum sollicitus sum de consanguineis, nec vllam in iis fiduciam colloco. Certa sit, me potiùs morituram, quàm in domum alicuius gentilis vnquam pedem illaturam: quocirca iterum obsecro, omnem lapidem mouear, vt ad istas partes vestras commigrare possim. Huc vsque epistola. Paucis diebus post exaratam hanc epistolam, diuina suggerente sapientia, factum est, vt tam mater quàm filia in agrum Nãgafachanum venerint, vbi nunc cum magna sua consolatione versantur.

DE RESIDENTIA FIRANDENSI.

FIRANDI agunt duo è nostris, alter Pater alter frater, qui multo sudore vineam illam excolunt, quæ etsi magna non sit, (Dominus enim eius est à Christiana religione omnino alienus) est tamen in multas partes & insulas distracta. Sudorem auget visitatio Ecclesiarum in Goto, quæ plus quàm nonaginta miliaribus à Iaponia absunt, & ager Fatacanus. Quànquam hunc laborem non parum imminuunt ipsi Firandenses, vtpote qui antiquitate, feruore, & rerùm diuinarum notitia cæteris Christianis longè præstant. Magno in pretio habent Sacramentum Confessionis & Eucharistiæ, non veteres modò, sed etiam noui Christiani, qui aiunt, se dum adhuc gentiles essent cognouisse, quàm Sacramèta illa necessaria essent ad salutem. Apparuit id in Domina quadam Christiana Toni Firandensis nepte, cui cum post quintũ à baptismo suscepto mensẽ vsurpandum esset Confessionis Sacramentum, ad ineundas sacras nuptias, peccata sua tanto animi sensu, iudicio, ordine Sacerdoti patefecit, ac si multos iam annos inter Christianos vixisset.

Confessiones hoc anno factæ plus minùs efficiunt numerum trium millium trecentorum & septuaginta. Communione vsi sunt centum octoginta supra mille; idque nõ solum per Quadragesimam, sed etiam nascentis Christi feriis: ac facerent frequentius, si iis permitteretur. Ex adultis sacro baptisinate initiatis numerauimus 162.

Filius huius Toni Firandensis, natu major, quamuis Ethnicus sit, tamen cum à natura sit in virtutem propensus, & Christianorum mores non improbet, breui creditur ad Christum accessurus: maximè quòd speretur, secundum Iaponiæ morem, pater eius & domui & gubernationi Status renunciaturus. Hic iuuenis matrimonium

monium inuit cum Domina, nomine Donna Miria, Domini Bartholomæi filia, qui fuerat Omuræ Dominus: quæ etſi, vt habitat inter gentiles, nec copiam crebram habet Patrum, multisque iam annis nec concionem vllam nec sacrum audierit, tamen in fide & veræ pietatis cultu constantissima est: sic prorsus, vt vna cum feminis ancillis suis, quæ omnes ferè sunt Christianæ, operam omnem nauet, ne quicquam de feruore & deuotione, quam olim in ædibus paternis exercuit, detrahat. Quotannis enim confessionis faciendæ causa Patrem aduocat in domum suam. nulla enim Firandi post inchoatam persecutionem mansit Ecclesiâ: &, quorics fieri potest, etiam frequentius confitetur. Cùm verò aliquando Patrem euocasset summa luce, & illi videretur potius in nocte expectandû, ne per urbem mediâ transiens agnosceretur, aut a focero repulsam pateretur, respõdit se dedita opera id fecisse, vt omnibus cõstaret, ipsam nõ nomine tantû sed re quoq; ipsa esse Christianã.

Gotani Christiani quotannis semel visitantur, non sine fructu, sed labore ingenti, eo quòd Insulæ illæ in varias partes sunt diuise. Gens natura est humana & facilis. Atque hac extrema visitatione multi gentiles, iique honorati, aures præbuere Euangelio: nec aliud expectatur, quàm vt Tono Christiano ex Corai reuerso multi ad Christi gregem adiungantur.

Facatani hoc anno visitati nequeunt, propter Dominum dittonis dictum Cobaicaua, summum Chami & Ferochi cultorem, & sanctæ religionis nostræ hostem. Quotquot autem Christiani vel in vrbe Facata vel in vicino agro versantur, admodum firmi & cõstantes sunt in fide, multosque gentiles iam permouere, vt Christo nomẽ dare ex animo velint. Cùm verò Christiani Facatenses cognouissent Patres, ad se non venturos, multi longa itinera suscipere, vt ipsi inuenirent aliquem Patrum. Excellunt operibus caritatis, ordinariè enim in commune conferunt eleemosynas, quas postea erogent in pauperes. Et quia non ignorant Patres, qui villas agrumque Omuranum obeunt, magnam pari rerum omnium penuriam, ob egestatem Christianorum ibidem commorantium, Facatani, quantumuis 14. aut 15. leucis disuncti, omnia ad victum vestemque necessaria sæpenumero illis transmittunt.

Christianus quidam, qui iam olim ex amètia resipuerat, & multis annis iudicio perfecto vsus fuerat, in vsurpandis sacramentis, audienda Missa, & alijs similibus, hoc anno in summam recidit mentis vrsaniam, sic vt omnia idola Chami & Ferochi in fanis Echusiorum inuenta ad terram affixerit, fune ad collum ligato

foras traxerit, adiunctis mulieris probrijs & contumellis; & alia multa confregerit & euertērit, nullo tamen damno hominibus illato. Gentiles tē indignitate commoti, mox scripsere ad eiusdem patrię homines Christianos; peregrinantes, num seſſio & ex industria hæc ab hominē facta eſſent; & ſi ita eſſet, ſcirent ſe cum ad necem rapturos: ſibi admodum probabile videri, tantam ignominiam diſ ſuis ſine contentu Christianorum inferri potuiſſe. Verū poſtea cum animaduertērent hominem non eſſe compotem mēris, inſenſique Christianis omnia facta, petierunt eum comprehendī & vinciri, quod & fecēre, ad aduertendum virtusque populū tumultum; & ne terrę Dominus gentilis factum hoc perperam interpretaretur.

In ſiſula Taſcēmia, quę occurrit in itinere Coraiano; agit Taeni Camedoni filia, nomine MARIA, Domino terrę matrimonio iuncta, qui vxoris ſuę perſuaſione ad cultum veti Dei ſe aggregauit. Multi in ea baptiſmi flagrant deſiderio: ſed quandiu inter Coraianos & Iaponios, qui adhuc arces ſuas in Corai obtinent, de conditionibus pacis conuentum non fuerit, non poterit commōde eorum votis ſatiſſeri. Eſt ē primarijs iam multi ſalutari aqua abluti fuerint, ac bonus quidam Christianus cum facultate Patrum vicinā eorum capita hoc anno abluit. Loco concionis hoc tempore Christianis illis eſt vitę integritas bonaque opera Domine illius loci, de qua iam diximus.

DE COLLEGIO NANGASACHANO, ET RESIDENTIIS EI ANNEXIS.

QUIA ad hunc portum Nangasachanum quotannis nauis de Cina appellit, vti ſcriptum eſt alias, ſic, vt exules omnes, & quotquot alibi ſedem ſuam ſigere non poſſunt, perſuadum ad hanc dirionem habeant. Vnde videmus quotidie magnam fieri acceſſionem tum ad hominum numerum aliunde venientium; tum etiam ad frequentiam oratorum & edificiorum, ac conſequenter augetur & labor Patrum in illis inſtuendis. Externi, vt vident a Christianis his locis omnia teneri, & ipſi illico adiuuant ad cognoscendam, Chriſti doctrinam, & ſalutifera aqua ſe aſpergi curant. Maximum ſerē laborem noſtri habent in eo, quod nocturne diuque ab eorum confeſſionis cauſa crebro euocentur, non in vrbe modo, ſed etiam extra illam a duabus tribusve Leucis: etſi totum ſerē laborem immuat ingens illud ſtudium curandę ſalutis ſuę, quod in his Chriſtianiſ offendimus.

Confellio-

Confessiones hoc anno vsque ad 15 Septemb. in sola vrbe Nangasachana, non annumeratis Residentiis, fuere septies mille sexcentæ quadraginta quatuor. Synaxes bis mille ducentæ octoginta duæ. Si autem eorum cupiditati fieret satis, multo maiore Patrum numero opus esset. Baptizati sunt ex adultis tres supra quadringentos. nam ex aliis continenter aliqui baptizantur.

Religio huius populi Patribus magnam adfert consolationem in Domino. Honoratissimi quoque, & principes viri, quoties ferè longa itinera suscipiunt, non solum in extera regna longè remota, sed etiam in interiorem Iaponiam, prius animos suos ab erratis expurgant, & cœlesti viatico pascunt, ac testaments conduntæ reque ipsa planè demonstrant, se cum temporis incremento maiores semper in vero Dei cultu sanctæque Ecclesiæ amore facere processus.

Die Mercurij Cinerum tantus Christianorum numerus ex vrbe & proximis villis confluit, vt studio primum locum obtinendi bis confregerint chori cancellos.

Feris sextis Quadragesimæ omnibus tantus numerus personarum, tum virorum tum seminarum, in terga sua per publicas vias ad sanguinem vsque defæuit, vt omnium in se oculos conuerterent, maxime cum Præfetti vrbis sint gentiles. Utuntur autem faccis, vel domo propria allatis, vel commodato à sodalitate Misericordiæ acceptis.

Die Iouis sancto, rogatu Seniorum populi, processio religionis plena instituta est, in qua prodibant 90, qui se acerrimè diuerberarent, præter eos, qui interdum idem fecerant. Alij & alia peccatorum genera admodum graua sponte subibant.

Veneris sancto ad venerationem Crucis tanta turba accurrat, vt cerimonie illi finis imponi vix potuerit ante secundam post meridiem horam. Etsi enim multi constituri essent, qui summo uerent irruentes, & septis arcerent, tamen imperum sustinere non potuerunt: itaque, vt reliquis altibus perficiendis daretur locus, opus fuit effigiem crucifixi remouere, ne omnes cogerentur in feram noctem expectare.

Quoniam Iaponii singulari religione venerantur Ecclesiasticas cerimonias, magnam voluptatè capiunt Sabbatho sancto ex benedictione baptisterij, dum tanta cura feruntur vasa ad excipendam aquam benedictam pro curatione morborum, & ignis nouus in cuiusque ades deportatur. Hoc anno, post absolutam fontia consecrationem, salutari lympha tincta sunt 121 capita, cum ante probè in Catechesi institutis essent.

Multi tempore Quadragesimæ, non ieiuniis solum, sed etiam aliis pœnis voluntariis, prout quemque deuotio mouerit, corpora sua castigant. nonnulli abstinent uino, alii piscibus, uescendo semper herbis & leguminibus, alii Cîa, quod est ordinarii potus genus, alii aliis cibis, sine quibus difficulter tot dies transigere possunt. Multi etiam, secundum consilium Apostoli, continent ab uxoribus, ut se impensius dedant pietatis officiis; alii ex longinquis regnis ueniunt, ut Bungeni & Anagucciano, quæ 40 aut 50 leucarum intervallo absunt, tenui comitatu instructi, itinere difficillimo, tum ad faciendam de peccatis cōfessionem, tum ad uisendas sacras ædes & cruces, ut thesaurum aliquem meritorum apud Deum colligant. Magna fide & deuotione complectuntur diuorū reliquias, calculos benedictos, Agnus Dei, atque his armis se contra Dæmonis insultus communiunt.

Agricultoræ uel rustici, quibus his locis res familiaris admodum angusta est, cetera a Dominis suis gentilibus cogantur etiam festis colere agros: tamen, ut in summa reuerentia habent obseruationem præceptorum Ecclesiæ, primum confugiunt ad Ecclesiam, Deumque deprecantur, ut propter inopiam & necessitatem post Missam auditam sibi copiam facere dignetur laborandi. Et idem faciunt omnes, qui Officium publicum sustinent, quando coguntur.

Deprehensum est eos ante confessionem grauiores de se sumpsisse pœnas, quam unquam a Sacerdote eius imperata fuissent: & ideo multi fræno potius quam calcibus hac in parte indigent.

Etiam decimus uertatur annus persecutionis nostræ, Ecclesiæque nondum sint usque quaque patefactæ prædicationi Dominicis & Sanctorum festis, tamen præsentia Patrum, quorum opera sæpe ueruntur, eorumque doctrina iam olim altè in eorū defixa pectoribus eos ita fortes robustosque in fide, sic accensos ad uerbum Dei audiendum, frequentationem sacramentorum, & alia mysteria reddit, ut edicti nullam habere rationem uideantur.

Quidam cæteris religiosiores, diuinarumque rerum studiosi, quoque mense definitis diebus & locis conueniunt, & unus eorū primò prælegit quædam spiritalia, ad fidem spectantia, deinde de argumento prælecto inter se conferunt magno cum fructu & cōsolatione.

Ethnicus externus gentilis trucidatæ socium suum item gentilem rapitur in carcerem, & addicitur morti, sodales Misericordiam ilico patefaciunt Patri. mittitur frater qui homini Christum annunciet, diffusè ei ostendit quanto intervallo distet lex diuina

à secta Icosci, quam ille profitebatur: cum rationibus claris & inuictis hominem de sententia diuellere non posset, rogat præsentēs Christianos, ut flexis genibus pro homine orarent, & sic domū reuertit. Vix limen domus attigit, cum mox ad carceres reuocatur, repetitur prædicatio, baptismi necessitatem homicida intelligit, cum significatione intimi doloris de peccatis & spe salutis baptismum suscipit. Percunctatus postea ab eo est frater, quid eū prius retardasset à baptismo: respondit se vouisse Amidæ Fatoco suo, se nunquam, quoad uiuere, eius memoriam depositurum, vel ab eius cultu recessurum: simulatque autem à fratre & Christianis fuzæ essent preces, nouum in pectore suo exortum desiderium cognoscendi res ad salutem necessarias. Cum verò illi expositum esset, quàm utilis esset confraternitas, obnixè petiit in eam referri, ut tanto magis sociorum deprecationibus iuari posset. Amissus est, & mortem oppetiit haud secus, quàm si multis annis Christum agnouisset: semper enim nomen IESV & MARIÆ extrema hora ingeminabat, & se orationibus Christianorum commendabat.

Vir quidam huius patriæ filium vnicum, quem, aliis multis antè amissis, in senectute genuerat, impensè amabat, puer incipit laborare papulis. Sanatur; paulo post in eadem relabitur cum vitæ periculo. Parentes desperato remedio humano, magna fide & submissione fugiunt ad diuinum. Pater, ut erat homo autoritate apud omnes præditus, conuocat totam viciniam, adeunt Ecclesiam Misericordiæ, quadraginta horas in oratione, mutatis per vices oratoribus, ponunt, qua finita petunt à Patre sacrum Missæ dici. Omnibus peractis accurrit parens hilis ad Patrem nostrum, filium suum iam esse extra periculum: qui & pauca post diebus integræ sanitati est restitutus.

Venit in has oras, è quodam gentiliū regno, mercator, qui exiguo commisso furto mox in compedes coniectus est, & secundum Iaponiæ leges ad mortem damnatus. Hic rogatus, essetne Christianus, an gentilis, respondit se in infantia baptizatum quidem, sed quia deinceps per totos annos triginta inter gentiles vixisset, nullam se vel orationum vel aliarum rerum Christianarum notitiam haurire potuisse. Itaque frater noster aggreditur illi tradere doctrinam Christianam, rum de confessione faciendâ instruere: ac tandem Patri euidam confessus est cum tanta lætitiâ & consolatione sua, ut aliquoties se ad pedes eius abjiceret, dicēs: Quoniam confessus sum de peccatis, penitus confido à Domino mihi ea condonata; iam mortem nihili facio. Cum ad locum supplicii

perductus esset, sodales Misericordiae obsecrarunt Gubernatores gentiles vehementer, ut quando furtum tam exile esset, ei vitam condonarent. Qui responderunt: Quod ad salutem animae huius hominis attinet, facite vos quod libet: sed quod ad leges Iaponicas spectat, non est quod vos implicetis. Verum quia iuxta superstitionem gentilium dies erat elimactericus; & ideo mors differri debebat in diem sequentem, reus in carcerem retractus est. Altero ergo die, cum educeretur, circumstantibus Christianis, qui conuenerant, indicauit se dubitare, si tunc baptizatus aliquando, an non, nomen quidem Thomae sibi puero impositum, & tunc vixisse inter Christianos, tamen nihil unquam se a parentibus de baptismo cognouisse. Itaque ante mortem, sub conditione, sacris aquis perfusus est. Unde apparet mortem eius diuinitus in alterum diem dilatare.

Christiani in villis quibusdam à Domino avarissimo exactio- nibus tantum non opprimebantur, sic ut ter quaterve pendere cogere- tur: multo amplius, quam quorannis solū magno labore cul- tum gigneret, ac tandem in eam seruitutem tyrānicis exactio- nibus adducti sunt, ut non solum necesse fuerit omnes fortunas distrahe- re, sed etiam liberos, atque etiam, quod quibusdam obrigit, uxores oppignerare. In has angustias redacti tandem ad unum Deum suū habuere perflugium, & ad mortem se comparauere: & ecce mox diuina maiestas tātis clamoribus & ærumnis exorata miseros be- nignè respexit, & non sine miraculo agros eorum tenui semine re- speros: tanta Orizae ubertate & copia compleuit, ut facile possent & iniustissimæ exactio- ni facere satis, & omne ferè ars alienum dis- soluere.

Mulier Christiana profecta cum marito in aliam regionem gen- tilibus, inter paucos Christianos, referta, egregiè fidē suā proba- uit. In itinere enim maritus satanico quasi cestro percitus impe- rare ei cepit, ut fidem Christianam desereret, Patres inducere ho- mines in fraudem, iam ambos versari in ditione gentilium & Ba- ziorum: non faceret, si eam contumidaturum: cumque ad deser- tum quaedam locum peruenissent, eisdem minas reperuit, & in- conspectu eius ancillam Christianam mactauit. Hic pia & for- tis mulier, metu omni deposito, grauiter in eum inuehi cepit: & dixit: Sis tu Lucifer, per te licet: me scias esse Christianam; & tanquam Christianam velle occumbere. Itaque orationibus passionisque Domini memoria armata manibus in caelum sub- leuatis genua flexit, exceptura gladium. Verum placuit Deo impi- hominis emollire pentus, longiusque progressio femina tandem

persuasit, ut in ditionem Christianam deflecteret: licet nonis machinationibus eius noua constantia identidem fuerit resistendū. Ut in ditionem Christianam peruenere, pia mulier animaduertens mentem mariti obstinatam, mortisq; periculū sibi imminere, aufugit ad Patrem quendam, inde non longē disjunctum, qui se tota intellecta ei domicilium inter Christianos assignauit. Maritus, ubi deprehendit eam fuga elapsam, iter persecutus versus Meacum suę immanitatis pœnas luit; nam à Deo desertus magno furore & rabie in via se ipsum gladio confecit.

Cū Pater quidam e villa, in qua pauperis cuiusdam Christiani confessioni aures dederat, domum reuerteret, obuiam se ei dedit senex candido pectore hæc verba prolocutus: Adesdū Pater, & arbore pulcherrimam ac recentē tibi demonstrabo. abducensque eum in locum post ades suas retrorsum ostendit ei crucem binos cubitos & dimidiatum longam, dicens: Hæc crucem ab inchoata persecutione, hoc est à decennio, iam conseruo, nec patiar eā per contemptum vel exuri vel abjici: vicini autem huc ventitant, ut ante eam suas preces Deo persoluant. Locus, in quo bonus ille senex crucem seruabat, nitidus erat, & vndique paruis arboribus circumdatus, quas ipse manibus suis plantarat. Crux autem erat virentibus ramis ornata.

Hoc anno multa mancipia vtriusque sexus è Coraiano regno, & nunc hærent Nangasachi, instituiimus. Aiunt plura esse recentis, eorumque major pars ante biëniū baptismum suscepit, hoc autem anno ad junxerē confessionem. Experientia docet gentem esse ad sanctam fidem nostram idoneā, humani sunt & affabiles, salutare lauacrum magna cum voluptate recipiunt. Exomologesi oblectantur. breui tempore plerique omnes idioma laponicum sic didicere, ut pro confessione faciendā vix egeant interprete.

Die Veneris sancto sub noctem eum clausis Ecclesię januis pararetur baptisterium, & alia in sequentem diem Sabbathi, ecce strepitus auditur iuxta ostia Ecclesię, aperta fenestra petitur quid rei sit, respondent nixi genibus magna humilitate: Pater nos Coraiani soli hic adsumus: nam quia ut mancipis heri non licuit nobis processioni interesse, hæc conueniendū putauimus, ut à Deo misericordiam & clementiam nostrorū veniam impetraremus: dumque hæc dicunt, sanctū sanguinem profudere, ut qui audierunt conuolare se a lacrymis non possent. Valet genū hæc iudicio, cum simplicitate quodam conjuncto, & hæc enus lapsis clararunt, nulla re se cedere Japonis. Placuit Deo, occasione

belli Coraiani, has nobis suppeditare primitias frugum nouarū, ad salutem animę ipsorum: omniumque ea communis opinio est, si prædicatio Euangelica, quod facile per Iaponiam fieri potest, aditum inueniat in Corai, faciles iacolarum aures inuenturam, lateque per illa regna manaturam.

Christianus quidem, cui Ecclesię cura incumbēbat, videns se nimium molestari a pauperibus Christianis in expetendis antidotis pro curandis morbis, cum aliud non occurreret, decreuit reliquias sacrorum Ciberum, qui primo die Mercurii in Quadragesima benedici solent, aquę piaculari iniectos illis impartiri, dicens illis, crederent esse medicinam vitę pro ægris, si biberent; credidere, bibere, incolumitatem maximę febris recuperarunt quinquaginta septem.

DE RESIDENTIA CONGANA.

IN hac sede Christianis operam dant Pater vnus & vnus frater. Bis mille quadraginta quatuor exomologes hoc anno in tota patria auditę baptisterii aqua lustrati 719. Exurgit enim noua Christi Ecclesia per litteras Isafaiarum, ad quos euocatus est aliquando a nobili Christiano frater noster, vt famulis annunciaret Euangelium. Hic nobilis & alius quidam conspiratione facta, ex fratris eiusdem consilio, statuerunt primo vxores suas cum vniuersa familia ad fidem traducere, quã subditos. Frater auspiciatus est concionem in alterius illorum ædibus, cumque multi in iis essent e secta Icosciorum, & rumore percrebuisse nobiles quosdam factos Christianos, plures alii ad audiendum sermonem confluxere, dicentes: Profectò, quę Frater ille nobis annunciat, rationi sunt consentanea & veritati: ac proinde quę secta Icosciorum imò omnes sectę Iaponicę profitentur, cum vera doctrina e diametro pugnant. Quam ob rem Icosciani, qui discessionem istam ad Christum minimę probabant, suum quoque conciliabulum habuere, in qua decreuerunt ad Bonum sectę illius Principem legationem instituendam, eique in hæc verba dicendum: Hactenus sanam & sanctam existimauimus Icosciorum legem, quam prædicas, sed quia huc venit frater quidam, qui vehemēter doctrinam vestram redarguit, suamque clarę ostendit ratione congruentem: para te ad disceptationem cum eo instituendam, quam nisi coargueris & reuiceris, a tua doctrina secessionē faciemus. idem secundo & tertio illi indicari curarunt.

Is ve.

Is, verò cum magno animi mœrore respondit, se sub noctem affuturum, suasque dubitationes fratri propositurum. Cumque Icosciani secundum conveniunt de ea re instituisent, vnus e primariis dixit: Si frater iste Bonzo nostro disceptanti succumbar, res nostrâ optimo loco erit; si autem Bonzius succubuerit, id in omnium nostrum dedecus & infamiam redundabit, etiam ipsius Toni, qui nunc agit in Corai: Itaque tu Bonzie, si putas te fuga elapsurum, scias te nec manus nostras nec mortem ipsam euasurum. Quibus de causis Bonzius tandem adduci non potuit, vt certamè cum fratre iniret. ipsi verò audiendis fratris sermonibus totos sese dederunt, atque vna vice octoginta in castra Ecclesiæ militantis, eiurata pristina secta, transierunt.

Gentilis quidam, audito de Euangelii doctrina sermone, in hæc verba suos famulos est adortus: Ego constitui fieri Christianus, quia in Conditoris cœlestis lege nihil offendo, quod in controuersiam vocari queat. Si vos me imitari velitis, id est in libertate vestra: nemo enim in Iaponia est, qui homines cogat, vel vt pareant Christianorum legibus, vel vt non pareant: id tantum volo vobis notum, deinceps neminem in ædibus meis, nisi salutari aqua tinctum, remansurum: eo quòd rationi consentaneum sit, dum ego in vna domus parte vaco cultui veri Dei, serui mei in altera venerantur Dæmonem, qui est Dominus Chami & Fotochi, magnique beneficii loco duco, scire non aliud ad salutem superesse remedium, quàm viuere & mori secundum mormam diuinæ legis. Hic sermo multos eorū permouit ad aures dandas Dei verbo, & caput subiiciendum salutari aspersioni.

Cum in dirione Isafai centum homines verbo Dei audiendo operam darent: & Pater iam sexaginta sacris tinxisset aquis; Icosciani, ira & furore à dæmone suo Magistro inflammati, omnem lapidem mouerunt, vt cursum Euangelii retardarent. Abiere siquidem ad propugnaculum, dixeruntque feminis in eo agentibus: Quandoquidem Tonus profectus esset in Corai, si res procedat longius, se bellum moturos Christianis, maximè illis qui deinceps cogitarent baptismum suscipere. Hoc audito, iusserunt duobus nobilibus Christianis indicari, quamuis Tonus non uisisset Christianæ religionis prædicationem; tamen, quia in eius absentia existere possent contentiones inter Ethnicos & Christianos, rogare se vt prædicationem impedirent. Ad quod vnus respondit: Tono probè constare se esse Christianum, itaque nihil sibi pertimescendum, si eos qui in sua familia sunt, velit esse sui similes, vel etiam si alius autor sit, vt se imitentur.

tentur. Alter verò annis prouectior dixit, optabile esse, in absentia Toni nullos in vrbe excitari tumultus. Amandauit ergo quendam ad fratrem rogatum, vt non dum initium faceret prædicationi, sed vt per dissimulationem abiret quasitum Patrem, qui dimidia tantum leuca inde aberat: se rebus tranquillatis cum euocaturum ad prædicandum vxori suæ & toti familiæ: hac occasione considerare se multos alios ad Christum venturos. Rebus ergo compositis, hic nobilis fratrem reuocauit, qui absolutis suis concionibus, 160 adultos, cum prius tantum essent nonaginta, tradidit Patri baptizandos. Gentiles quidam, qui sermoni præstò erant, cum Icosci tumultum illum excitarent, fratrem iam discessum parantem rogarunt vt ipsorum puerulos saltem baptizaret, se breui eorum exemplum futururos.

Christianus inops, cui olim & ampli redditus & copiosa superetebant seruitia, rogatus est ab honore locuplete, si sibi filiam suam prostituendam dare velit, se illi affatum com meatus ad vitam sustentandam ministraturum. Quid faceret bonus vir? Clam cum filia confestim discedit, adit Patrem non longè remorù, obsecrat, vt filiam suam nuptur collocet potius cù vilissimo piscatore, quàm vt in laqueos diaboli se induat. Verùm vti diuinà prouidentia nunquam deserit timentes se, paucis post diebus, nobilis quidam diues filio suo eam in vxorem postulauit: & nunc ambo in sancto matrimonio vitam piã ducunt.

RESIDENTIA FOCA- MENSIS.

ET hæc sedes Patrem vnum & fratrem habet. Quorum studio confessi sunt homines bis mille, communicarunt 310, baptizati item multi. Christiani his locis valde abhorrent a criminibus; maxime carnalibus, & rogati ferè respondent in hæc verba: Pater, a quo tempore mihi aditum dedisti ad sacramentam, non amplius relabor in ista vitia.

Plurimum in eam rem eis prodest B. Virginis Sodalitium, cuius ope rectius memorix insculpunt consuetas orationes. Sexagenarius quidam conscius à se postero die exigendum orationum pensum, non antè voluit cibum sumere, quàm pensum persoluisset. Pueruli quinquennes vel sexennés, dum in æde sacra vident à feminis luxra ac viris repèti, quæ duo pueri docuere, ædum reuerſi per vias inter æquales vicatim recitant orationes & aliã. Ita

factum

factum est, ut plerique omnes, qui nōdem septimum attigere an-
num, & orationes & capitula decem tam promptè reddant, ut a-
liorum possint esse Doctōres.

Tonus loci cuiusdam iussit omnes suos ad Ecclesiam signo so-
noro euocari, & si cunctantiùs accurrerent post conuocionem iam
inchoatam, repellebat eos, dicēs; ob negligentiam sancta doctri-
na indignos: quo studio effecit, ut omnes tempestiuè deinceps ad-
essent.

Christiano cuidam petenti calculum benedictum Pater nega-
uit, quōd factam ædem nō frequentaret: cumque ab eodem ro-
garet, num teneret orationes: respōdit, nō, sed se statim memo-
riæ mandatum. Sic fecit, & post triduum reuersus, è memoria
recitauit: Erat hic homo de vtroq; mutilus, nec nisi genuum ma-
numque opera progredi poterat, & tamen ad obtinendum vnū
globulum piacularē nō dubitauit per arduum asperumq; mō-
rem ad magnæ leuæ interuallum huc prorepere.

Octogenarius senex apud suos in pretiō cum in morbum inci-
disset, & facile posset euocare aliquē Patrem, tamen maluit per
consanguineum suum indicare Patri, ob incommoda longioris
viæ se noluisse eum euocare. itaque ipse æger se in viam dat, ut
querat Patrem confessionis faciendæ causa, ac tandem tertio die
ad eum peruenit, & à peccatis absolutus est.

Similiter & mulier vterumq; gērens huc illucque discurrens per
dies tres, ut copiam Patris habere possit, tandem in quendam inci-
dit, & sordes animi sui deterisit. Alia exigua sua villa derelicta, in
aliam ditionē dum iter haberet, ad audiendam ibi rem diui-
nam, sensit se a serpente ictam, & tamen iter prosecuta est, sacram
ædem ingressa, Missam conuocionemque, nullo signo, vel vultu, vel
voce doloris, quem tamen senserat acerrimum, dato, audiuit. Ea
finita Parti humiliter reuerentēque totam rem patefecit. Patet
mox antidōtum adhiberi iubet, ilico mulier sanatur, & læta con-
solationēque plena ad suos redit.

RESIDENTIA VCHIMENSIS.

POST institutam sodalitatē, Vchimensēs Christiani, qui
versantur in ditionē Domini Sancii Omurani, tantum in
pietate Christiana profecerē, ut suo pte nutu, a nullo im-
pulsī, excitarint ædem sacram amplissimam, in qua quoties re-
deunt a piscatione margaritarum, sēmp̄ aliquas Beatiss. Virgini
offerunt. Quorum simplicitatem sincerumque pectus respiciens

444 HISTORICA RELATIO DE
benignissima mater, non desinit etiam eorum necessitatibus succurrere.

In his regionibus imbrum copia admodum exundant flumina. Unde hoc anno quoddam ripas suas magno furore egressum omnes gentilium domos ligneas, quæ proximè ripam constructæ erant, abripuit in mare, cum multorum hominum interitu. Deporati sunt & duo Christiani intra ædes suas inclusi diei nocteque ad quinque vel sex leucarum spatium, quid facerent in tanto vitæ discrimine invocant supplices matrem misericordiæ, votisque factis sibi conciliant: cuius & elementia impetrarunt, ut tandem domus hæretet in terra, ipsique incolumes evaderent.

In Toquitzu quingenti supra mille fideles numerantur. Est ibi circus, qui vacat humanis defunctorum corporibus, varia loca obit doctrinæ Christianæ tradendæ causâ, ad longa itinera conficienda promptior, quam multi videndi facultate præditi. Christiani in ea ora tantum vescuntur herbarum radicebus, glandibus, cæpis, cum aliquanto hordeo, cicerulis, & admodum modica oriza, & tamen in hac rerum omnium penuria læti vivunt & sani, raro ægrotant, omnes serè ad extremam veniunt senectutem. Si morbo aliquo, ut febricula, tententur, cum medicus eis præter Deum sit nullus, perfugium suum habent ad Ecclesiam, in ea magna diei parte hærent, aquam lustralem bibunt, se precibus cælesti medico commendant, & denique multi pro sua simplicitate & puritate sanitatem impetrant.

DE MEACENSI REGIONE.

Quamvis persecutio nostrorum totos hos decem annos suum cursum tenuerit, tamen a tribus quatuorve annis, quibus languescere cœpit, res Christiana, divina opitulante gratia, semper vberiore habuit progressum, Taicique & aliorum aduersariorum animus in Societatis homines æquior exstitit. Ac superiore quidem anno, supra omnem spem humanam, huc usque tantus fuit nobilitum illustriumque hominum, cum Meacitum Ozacæ, (quæ vrbes sunt totius Iaponiæ facillè principes, omnisque nobilitatis domicilia) ad audiendam Legem nostram conuersus, ut omnes, quotquot viderunt audieruntve, obstupescerent. Nobiles enim hi Domini, simulatque sacro lauacro capita subiecissent, omnibus suis amicis & notis autores fuisse, ut similiter facerent: unde tanta hominum turba ad nos confluit, ut fratres nostri, cum diurnis sermonibus nocturnos addere

addere coguntur, viribus deficiantur.

Ghenifoin, Meacensis gubernator, qui in aula Taici ferè versatur, & semper præ cæteris se nostris beneuolum propitiumque demonstrauit (duo enim eius filii, nepotes, & alii consanguinei ià baptizati sunt, & ipse non longè a regno Dei abesse videtur), animaduertens concursum hunc quotidie augescere, metuensque ne eam ob rem apud Taicum tandem malè audiret, quòd cum non cohibuisset, conatus est, pro sua eximia prudentia, tempus locumque opportunum obseruare, quo animum Taici exploraret: qui sanè tet se commodè obrulit: itaque cùm illi narraret multos ad cognoscendam Patrum doctrinam, vri nouam & Iaponiis peregrinam, confluere, atque hoc recreationis genere tempus fallere, nihil se commoueri ostendit, imò vultu ipso indicauit se rei conscium, & vltro dissimulare. Quamuis verò P. Rector, vt magnam eius patriæ habet experiètiã, ac Taicum intus & in cute nouit, omne studium adhibeat in temperando isto concursu, nunc vrbe excedendo, nunc Dominis ipsis gentilibus, qui audiendæ Legis nostræ causa ventitant, indicando magnitudinem periculi, tum ipsis tum toti Ecclesiæ Christianæ incumbendis, si animus Taici alienetur à Patribus: tamen, quia cernit tam ingens ostium paterfactum lucrificandis animabus, & Dominos ipsos tam importunè vtgere, ne ostium illud recludatur, prorsus veretur ne spiritus sancto resistat, si sanctæ eorum voluntati non obsequatur. Itaque magna circumspectione pergimus nos accommodare illis, & quamplurimos, vri iam iam dicemus, in Christo regeneramus.

Alius nobilis Christianus, adhuc in fide neophytus, vt Meacum venit, animaduertens nocturnis equè ac diurnis horis homines frequentes visere ædes nostras, admiratus est; veritusque ne tam Patribus, quàm vniuerso cætui Christiano, hæc concursatio obesser, certiozem per litteras reddidit Vice prouincialem, vt citò & diligenter Patribus Meacensibus Ozacensibusque imperaret, vt còcursum illū cohiberent, hoc est, ne se in manifestum vitæ periculum conjicerent. Eaque cogitatio tam altè hominis huius menti impressa fuit, vt existimaret rem totam Taico, cui familiarissimè erat deuinctus, aperiendam, vri & aperuit, ac sanè videtur id non nisi bono zelo fecisse, vt videlicet hac ratione Taici mentem expiscaretur: sed Taicus vultu ipso satis declarauit sibi non placuisse à Domino illo talem illatum esse sermonem, utpote qui non ignoraret ista, sed dissimularet, quare & paucis his verbis ei respondit: Ne te implicet isti negotio, nã salutis cura ex cuiusq; pendet arbitrio.

Quod ad fructum in illis partibus collectum attinet, quanti æstimari debeat, potest intelligi ex iis, quæ iam subijciam. Nam si magni facienda sunt, quæ in aliis Iaponiæ partibus in ipso persecutionis, id est calamitarum & ærumnarum, æstu facta sunt, multo pluris facienda sunt, quæ inde ab exacto anno in hoc tractu Meacensi fiunt, idque multis de causis: nimirum, quia Taicus nobis tam vicinus, æmuli ad calumnias tam vigiles, quod ab aula omnes leges Iaponicæ manarint; quod Bonzii & idolatræ hæc longè sint maiore numero, quam alibi; quod nunquam, à primo postororū in Meacū ingressu, tanta tamque continua fuerit hominū ad ædes nostras accurrentiū frequentia, quod nunquā tam multi tāta generis nobilitate sacris baptismi aquis renati fuerint.

Meaci è nostris duo degunt sacerdotes, & seni fratres, omnes concionatores, ac continenter in suis officis occupati. Ozacivnus est Sacerdos & frater vnus. Tam Meaco quam Sacaiis aliquoties quotannis in vicina regna missiones valde salutares instituantur.

In Meaco inferiore habitabat ciuis quidam omnium mercatorum facile locupletissimus, qui tanto hominum ceterarumque rerum numero ædes habebat instructas, vt non mercatoris, sed Principis viri ædes viderentur. Hic olim sectam Amidæ, quæ dicitur Idosci, professus fuerat; post suorum persuasionem addiit se sectæ Sciaccanz, quæ appellatur Fochesciu, in qua iam à quindecim annis tantos fecerat processus, vt omnium literatissimus religiosissimusque in ea haberetur, nec erat Meaci vel inter Bonzios, vel inter sæculares, qui pedem cum illo in disputationibus conferre auderet. Quotidie religione quadam memoriter, recitabat librum dictum Fochechio. Omnes Fochesci gloriabantur de hac suæ sectæ columna, & quia copiosus erat, in dies aliquot Bonzii prædebant in eius ædibus, vanosque ritus suos & preces vsurpabant, atque imprimis libros quosdam, quasi orationes, legebant ante oratorium inibi nitidè & pereleganter ornatum, in quo continebatur primò Epistola præfici cuiusdam Bonzii, auctoris & fundatoris noxiæ huius sectæ, quam ingenti pecuniæ summa, si voluisset, diuendere potuisset. Deinde erant in eo tria genera arcarum vel armatorum anaglypha Fochi: è quibus anno præterito vnum in Indiam missum, vt iode deportaretur in Europam.

Singulari necessitudine hic homo cum coniuge sua iunctus erat gubernatori Sacaiano Iosepho eiusque matri, qui quoniam aduerterant iis naturalem quandam inesse clementiam erga in-

pes, iam pridem optarant eos Christi adiungi Ecclesæ: at quia dictæ sectæ nimium erant addicti, nunquam hactenus permoueri poterant, ut aures præberent nostris concionibus. Verùm ut notarunt Christianos & Patres operam dare egentibus, atque imprimis ægris & desertis iuandis, tandem cuiusdã Christiani rogatu impulsus sunt, ut semel saltem sermone Christiano interessent. Iuit ergo frater quidam ad ædes Iosephi, ut illis verbum Dei annũciaret: ac mox vxor ita capta est dicentis, vel potius veritatis efficacia, ut diceret se velle esse Christianã etiam inuito marito; comploisq̃ue manibus exclamabat, se vehementer dolere, quod tam serò doctrinam nostram cognouisset, quod frustra tot impensas cum Bonziis in fabricis, elemosynis, cõuiuuiis, & vestimentis fecisset. agebatque immensas Deo gratias, quod tam claro fidei lumine illustrata esset, nec dubitabat sibi tantum beneficium à Deo concessum, quod in pãuperes Dei creaturas liberalem manum antè extendisset. Denique post auditum aliquot diebus catechismum, cum duabus ancillis baptizata est; & non multo post eius exemplum securus est filius adoptiuus, consanguineus proximus Bonzii Zacani.

Non multo post maritus fortè diuertit in domum nostram: ubi dum Pater ei tabulas cosmographicas & sphæram ostendit: (rerum enim Astronomicarum cognitione delectabatur) incidit sermo de doctrina Euangelica: qua iterum cognita, baptismum experiiuit, quem etiam tum magna rerum diuinarum intelligentia & luce percepit. Erant ergo hi duo in vrbe Meacensi: quasi binæ faces in exemplum omnium accensæ: atque ut ilico ardoris sui testimonium relinquerent, tum Bonzios nobiles & opinione doctrinæ celebres, qui quoque mense ad ipsorum ædes precationum & conuiuiorum causa ventitabant, tum reliquos omnes Bonzios à se dimiserunt: quam rem omnes supra modum sunt admirati, eo quod ille instar ignis inter omnes sectas efferbuerit. Et iam eorum amici & cognati gentiles velut attoniti hærent, nec satis capiunt, qua ratione homo tot annis illi sectæ Fochesciorum innutritus, qui etiam Bonziis integra delubra suo æte exaltarat, cum omni familia se peregrinæ isti religioni deditit.

Post hæc P. Rectorem Meacensem adiit, eumque rogauit, ut quoniam domo sua omnes Fochi exturbasset, dignaretur semel sacrum Missæ facere in illa: cui respondit Pater, nondum esse tempus opportunum. expectandum donec Bonzii merorem suum concocerint, lacrymasque, quas propter eius conuersionem

profu;

profudissent, absterferint. Iam verò vbi apertè cognouit, quàm longo interuallo immaculata Dei lex à Bonziorum chymeris & fabulis distaret, adiuuante diuina gratia cœpit & alios ad Christi ouile attrahere, qui cum sint magna autoritate præditi, tum exēplo tum verbo, olim vsui nobis esse poterunt ad multorum conuersionem. Nomen huic homini est Ioannis So, qui vt quotidie vacat cognoscendis audiendisq; fidei dogmatibus, ita etiam cum magno applausu ea tradit aliis: iāq; quàm plurimis & maximè amicis & familiaribus suis persuasit vt sermonibus nostris intersint, & inter eos celebri cuidā Fochescio in vrbe Meacensi ditissimo, qui & Patri indicauit, se & fratri & octo aliis Fochesciis autorem fuisse, vt doctrinam nostram cognoscerent, & fierent Christiani. Speciatim mentionem hic fieri de Fochesciis, quia eorum secta inter Iaponias pestilentissima & pertinacissima est, à qua rarissimi hætenus ad nostram deflexere. Quanquam re ipsa cōpertum est eos, qui semel deflexerint, esse in fide nostra reliquis multo firmitores & constantiores.

Taico initio regni sui voluit filiam Chicugundoni, duorum regnorum domini, nubere Bigeno Saicsiodono trium regnorum Domino. Hæc Domina cum in tam grauem ægri tudinem incidisset, vt quaternis quinisque horis pro mortua haberetur, innumeræ deprecationes, & ritus Satanici, ab idolorum sacrificiis adhibiti sunt, & maximè à Iamabuscis, qui professionem sequuntur sacrificandi & offerendi se dæmonibus. Conuenere quoque eò multi magi, arioli, diuinatores, & ingens Bonziorum eruditorum, qui monasteriis præfunt, turba; ac denique alii plurimi impostorum greges. Cum ergo Domina illa tandem nonnihil respirasset, cepit inclamare palam, se esse Inaride Vocaiama, (qui est ex Chami, vel idolis in Iaponia admodum venerandis) & in eo inclusos esse omnes alios Chami, vel Inari Iaponios. addebat præterea, se duos filios illius Dominae iam vitæ defunctos accepisse, se item velle discedere, sed veteri tantum, ne insequentibus luce post discessum quiddam admirabile eueniat.

Quando dæmon hominem insedit, Iapones aiunt insillisse in illum vulpem, nomine autem vulpis intelligunt dæmonem. Ad exterminandum autem dæmonem, ritus prolixos exoticos & peregrinos cum mille superstitionum & incautationum formulis vsurpant: inter quas vna fuit omnino ridicula: Iusserant enim omnes canes Ozacanz vrbis trucidari, ad perterrefaciendam vulpem Dominae dictæ ventri inclusam. Cæterum cum omnes istorum conatus & labores in irritum caderent; dæmon, instar cal-

lidissi-

lidissimæ vulpis, longè maiorem machinatus est fraudem, vt grauiùs nocere posset, vti iam dicemus. Nam Bigenno Salsciodoro huius agræ maritus, & Quitano Mandocoro Taici vxor, quæ nūquam eam deserebat, decreuerunt supplices inuocare auxilium Amidæ, qui est vnus ex primariis & honoratissimis Iaponiæ Fatochis, votoque facto promittere, se, si femina reualescat, ad laboraturos, vt, quotquot sectam profitentur Iecoschiorum, Fochesciorum, Gensciorumque, nullo excepto nomina dent sectæ Amidæ, quæ dicitur Iondosciorum: atque vt voto mox responderet euentus, iusserunt fieri elenchum omnium principalium personarum, tam Bonziorum, quàm sæcularium, omnesq; euocari vt interposito iureiurando se in posterum fore ex factione Iondosciorū sua manu subscriberent.

In hoc elencho continebatur & nomen Sachiondoni, Bigennī Salscii consobrini, qui anno proximo superiore fuit baptizatus, & est iuuenis magnis naturæ donis præditus, vt aliàs scriprum est. Hic ergo certior ab amicis de hoc negotio redditus, re diu multumque expensa, decreuit potiùs vitæ adire discrimen, quàm elencho illi subscribere. Interea extemplo Ozaca Meacum amandat è domo sua hominem nobilem gentilem, qui Patribus rem totam suamque propositum patefaceret. Primò, nostri Domino immensas gratias egere pro huius iuuenis, adhuc in fidè neophyti, constantia: deinde responderunt: Si ipse Sachiondonus pro fide in baptismo accepta occumberet, se quoque omnes, tam Patres quàm fratres, libenter eius exemplum secuturos. Vix responsionem hæc absoluerant, ecce tibi Ozaca alium cursotem aientem, Sachiondonum iuratum affirmare Patribus, se primum nuncium non amandasse ad capiendum consilium à nostris, quid facto opus esset, se enim pro fidè & doctrina audita iamdudum paratum mori; sed tantum, vt Patres redderet certiores, eorumque precibus se commendaret. Nostri autem secundo nuncio idem respondere, quod primo, & sic ambo sub noctem celerrimè abcesserunt.

Nobilis gentilis, cum iam duplicis sclopi emissi interuallum abesset, recreatus responso à nobis dato, ad ædes nostras reuertit, dixitque se omnino velle fieri Christianum, eandemque cum Domino suo mortem oppetere: itaq; breuiter tradita illi Christi doctrina, quantum temporis angustia ferebant, baptizatus est cum summa sua & nostra consolatione.

P. Rector Meacensis post illos subitò Vincentium fratrem hominem quinquagenarium, magni nominis omnes istos Dominos propter eloquentiam, emisit Ozacam. Quò vt peruenit, statim

Sachiondonuse eum vocari iussit, tum agentem cum Fuscea Itinai, qui conabatur fratri persuadere, ut omnes vias iniret & rationes Sachiondonum è tam periculoso casu eximendi: posse hanc rem non solum calamitatem afferre aliquam Patribus, sed etiam verti in exitium totius familiae & status Sachiondoni: itaque sibi videri non esse definitè & absolute, sed dissimulanter & per ambages respondendum. At Vincentius respondit, ad salutem vnam tantum patere viam, atque in eam esse collimandum, seque paratum in hoc genere primas tenere, alios alia sequi posse consilia, sibi in re praesenti aliud modò non occurrere. atque ita rediit. ac mox eum insecutus est nuncius a Sachiondono, qui nunciaret, ipsum, quoniam tam opportuna se obtulisset occasio, paratù pro fide mori, neque id mirum debere videri, eum conueniens sit vitam ponere pro eo, qui vitam posuit in cruce pro toto genere humano.

Hæc cum Sachiondonus apud animum suum constituisset, continuo adfuit, qui nomine Bigenni Saiscii consobrini & Domini iuberet eum catalogo nominum subscribere, adiuncto iuramento de secta Amidæ colenda. Verum ille animo praesenti & tranquillo his verbis respondit: Si quod à me petitur spectaret ad honorem & decus Bigenni Saisciodoni, libentissimè obsequeretur eius voluntati, sicut in omnibus id genus negotiis hactenus semper sum obsecutus: at quia pugnat cum fidei Christianæ, quam ille nouit me profiteri, decretis, ac in grauissimam vergit diuinæ Majestatis iniuriam, nulla ratione obsequi possum, maloque vitam profunderè, quàm subscribere. Hoc responso tam praecise audito, Bigenno iussit ei responderi: Quandoquidem ita in animo suo constituisset, se illi soli ignoscere, & liberum tam à iureiurando quàm à subscriptione pronunciate.

Hic cum esset rei exitus, Sachiondonus confestim per veredatium nostros curauit reddi certiores, quod & Vincentius frater per alias litteras praestitit: vnde magnum omnibus obortum gaudium: res enim hæc attingebat & Taicosamam, & Quitano Mandocoro, & Saisciodonum, qui licet consobrini sit, tamè est quoque eius Dominus. Et iam multo antè, cum sermo incidisset cum Patribus de hoc argumento, sæpe contestatus erat mentem suam occultis quibusdam aculeis stimulari ad fortiter occumbendum pro Deo creatore cæli & terræ, quem tã clarè suscepta fide agnouisset. Cur autem Saisciodonus illi tam bene velit, non alia causa est, quàm quia est vnus è maximè strenuis suæ aulae militibus, & idcirco denos duodenosve, eosque praestantissimos totius patriæ,

alio

alio equos, deinde quia copia splendoreque armorum omnibus antecellit. Palatia quædam Ozacæ excitauit, in quorum frontispicio & culmine non monstra formæve piscium, ut gentiles Domini solent, sed cruces inauratas desigi iussit.

Sachiondoni vxor, cum aliquando supradictam Dominam ægram inuiferet, illa, licet gentilis, petiit sibi agnum Dei dono dari, quem habebat è collo suspensum; dicens se intellexisse magnam illi vim inesse contra Dæmonem à quo vexabatur: declarabatque, si ab eo liberaretur, se fore Christianam.

Ea ipsa nocte, quæ Sachiondonus nostros certiores reddidit de casu antè memorato, aliud quiddam euenit, quod magnam Patribus attulit voluptatem. In aula Taici agunt duo nepotes Nobunangæ, filij Ionoschedoni primogéniti (qui eodem die cum Patre occubuerat); Maior vocatur Sabucōdonus, qui est Dominus maioris partis regni Mino: Minor vocatur Ochichidonus, quatuordecim annos natus, quem quisquis, ut Patres referunt in litteris, vel viderit, vel allocutus de nostris fuerit, etiamsi profapix ignarus sit, mox indicabit magni alicuius Principis filium. Nam venusta species, sermo, gestus, motusque corporis non aliud enunciant, quàm, si Iaponium esse ignores, prorsus suspicere magni ac Nicius Germaniæ Domini filium. Iam à multis mēsis ad Christi Ecclesiam aspirarat, sed, quia domi suæ nullum habebat Christianum, sum quo conferre posset, matrem insuper habebat idolorum Chami & Fotochi cultricem, P. Rector non audebat illi aditum patefacere ad baptismum, reformidans ne rumor per urbem delatus ad aures tandem Taici perueniret. Verùm quia vocatus erat à Deo, omnibus periculis cōtemptis, sub vesperam aliquando se ad ædes fratris sui Sabucondoni contulit, ibique animi sui propositum duobus Christianis, semper fratri maiori assistentibus, & Michaëli Meacēsis gubernatoris nepoti aperuit, impetratoque per eos fratris consensu media nocte ad domum nostram porrexit, ac P. Rectori indicari causam sui aduentus iussit, nempe, ut interesset sermonibus ad Catechumenos institui solitis, licet iis aliquando interfuisset. Pater videns præstò esse nutū & vocationem diuinam, mādauit fratri, ut catechesin iuueni traderet, quod cum per aliquot horas post mediam noctem factum esset, illeque probè omnia mente comprehendisset, P. Rector illum salutari aqua imposito nomine Pauli perfudit. Deinde tempus aliquod in familiari cum nostris colloquio posuit. Meritò Sabucondonus hunc fratrem tanto amore complectitur, quia quoties vnà conueniunt, alter ab altero diuelli nequeunt, ambo

gratiosi sunt apud omnes, insigni modestia & humanitate præditi. Exultabant quidem multi ob eius conuersionem, sed nostri non erant vacui metu: & quia adhuc delitescēbamus, deerat occasio alendi iuuenis fidem. itaque operam dare cœpimus, ut aliquot primarij eius nobiles similiter darent nomen Christo: quod tamen ægre fieri potuit, propter matrem, aliasque mulieres; à quibus educatur & regitur. Quanquam moderatiores factæ sunt, postquã Vincentius frater ædes Sabucondoni adiit, visendæ curandæque matris causa, cui omnis domus gubernandæ cura incumbit, ac præterea alterius cuiusdam ægri, qui subitò opera fratris sanatus est, cum aliorum medicorum remedia non iuissent. Quocirca per eum confidimus ad matrem Sabucondoni patefactum iri viã, ut & illa capax aliquando fiat nostræ legis. Denique cum hoc Domino duo alii adolescentes nobiles sacro lauacro sunt initiati.

Ghenifoin Gubernator Meacensis, qui Taici iussu huius iuuenis totiusque domus eius curam gerit, existimatur, cognita re, gauisurus: nam cum cōscius sit, omnes suos filios & nepotes Christi iugum subiisse, tamen nullum eorum vnquam ea de causa vel reprehendit, vel impediuit.

P. Rector in quadam epistola de nepote Nobunangæ, iam tunc ante menses aliquot baptizato, ita scribit: Paulus leuce interuallo à nobis distat, sed idcirco non prætermittit ad Ecclesiam ventitare, quoties potest: & in consuetudine familiari est quasi vnus ex nostris. effecit, ut omnes sui honorarii pueri Christo nomen dederint, qui omnes sunt magnæ expectationis: nunc enixè laborat ut nutricem suam, quæ egregia mulier est, faciat Christianam. Mater eius, ut intellexit eum baptizatum, declarauit se æquo animo ferre; sed quia valet autoritate & gratia apud Taicum, suam differt conuersionem. Habet hic adolescens præstantiores naturæ dotes, quàm ego in vllò Iapone notarim: humilis est, humanus, omnium se moribus accommodans, nullius contemptor, ne quidem famulorum suorum, nunquam ex eius ore verbum elabitur inconcinnum, rusticum, illiberale: Omnes autem virtutes superat in eo insignis vitæ integritas, & in fide constantia, atque ideo ab omnibus amatur & colitur. Denique hæc nepotum Nobunangæ familia videtur quadam singulari Dei prouidentia gubernare: præterquam enim quòd multi iam sint ex ea Christiani in regno, & Saburondoni aula, multi etiam alii magno indies ardore accurrunt ad audienda diuinæ legis mysteria, ut & ipsi Christo dignifant. Superioribus certè diebus baptizatus est frater & filius nutricis Sabucondoni, qui & illi suadere conantur, ut baptismum

accipias.

recipiat; & spes est breui venturam: cuius exemplum proculdubio multi alii imitabuntur, habet enim vniuersam Sabucondoni domum suæ curæ subiectam. Horum duorum Nobunangę nepotum non est vna mater, sed diuersa.

Sacondonus in propugnaculo Cameiama, à Taico sibi donato, secum habet Christianum quendam, nomine Soran, cui gubernator in singulos annos attribuit bis mille orizę saccos; eundem quoque procuratorem constituit decem millium aureorum, eo quod sit homo sincerus, animosus, & eques intrepidus. Hic Soran magno desiderio tenebatur, vt Sacondoni Pater Ghenifoin Christo nomen daret: cumque diu multumque cogitasset de ratione eum ad Christum trahendi, cępit sermonem instituere cum Foin filiis, illisque dicere, se prorsus animo decreuisse cum Patre ipsorum loqui de rebus Christianorum. Verum illi his eum deterrere: sed Soran, impatiens morę diuturnioris, tandem audacter in hanc eum allocutus est sententiam. Quoque mense ex mandato Taicosamę iubes in delubrum nouum Daibut octingentos conuenire Bonzios, vt iusta eius matri persoluant: cum igitur ad hoc officium præstandum ex omnibus sectis sacrificuli confluant, aueo cognoscere, cur non & Patres Christianorum Duces accersantur, vt illi pro suo quoque ritu parentent? Respondit Foin: Lex Patrum longè discrepat à Iaponiorum sectis; neque enim licitum est Christianis secundum suam legem vllam communionem habere cum Bonziis: cumq; multa alia in laudem sanctę legis nostrę addidisset, respondit Soran: Videris mihi, domine, aliquando interfuisse Christianis concionibus. Verè, inquit Foin, nemo non laudat legem illam, & in cælum tollit, multisque modis prædicat, vbicunque vel minima mentio de ea incidit. Tum Soran: Si ita se res habet, tu quoque aures præbere deberes sermonibus, qui in Ecclesia ad Gentiles habentur, & si deprehenderes talem esse doctrinam, qualem omnes prædicant, meritò eandem deberes amplecti. Ad hoc, cum gubernator nihil responderet, Soran premere hominem perrexit, & dicere omnino ipsi necessarium esse audire conciones nostras, & si offendant doctrinam Christianam esse solidam, veritateque ipsa niti, ipse quoque Christianis sacris subscriberet. Foin igitur videns se hac oratione constrictum, nõ aliud semel iterumque dixit, quam, sic est, sic est, vt dicis, & sine colloquendi factõ magna ipsi Soran iniecta spes est, breui Ghenifoin ad Christiana castra deflexurum.

Alias eidem Gubernatori in eodem propugnaculo agenti femina quædam aperuit, tam filios quam nepotes ipsius iransisse

ad Christianos. Cui tunc respondit, salutem animæ in cuiusque libera esse potestate. Post hæc & alia eum femina conuenit, quæ idem ei particulatim exposuit, arbitrata eum non esse rei cōsciū. Audiit, vnā cum vxore tum præsentē, sed sine responso eā dimisit.

Duodecimus iam annus agitur, ex quo Meaci homo quidam nobilis baptizatus est, tunc 16 vel 17 annorum, Domini regni Tarabani iam vita defuncti filius. Nomē ei est Ioannes Vaitodonus, qui cum Cainocamedono profectus erat in Cinam ad fœdus de pace incundnm. Erat huic Domino Meaci soror ethnica, quæ in exiguo templo, nō ineleganti, cum aliis feminis vitam agebat eremiticam. Magni illa in aula fiebat, eo quòd inculpatè se habuisset, & vitam longè ab aliis Bicunis, quæ sunt Iaponiorum quasi moniales, discrepantem duxisset, nec alii rei plus quam procurandæ suæ saluti inuigilaret; atque eam ob rem omnibus Dominis, atque ipsi Quitanomandocoro, quæ est primaria Taici coniunx, carissima erat & coniunctissima. Eiusmodi cum esset hæc femina, à Deo illuminata est, & ad audiendos Vincentii nostri sermones venit: cui tantum lumen mox diuinæ veritatis obortum est, vt & impensè ilico peteret fieri Christianam, & opiniones omnes quas habebat de suis Fotochi animo prorsus eximeret. Deinde, vt palā probaret, quanto cum fructu suo sermonibus sacris interfuisset, nō dubitauit disputationem cū litteratissimo Bonzo, quo Magistro vsa fuerat, suscipere; interrogatiunculisque de capitibus fidei nostræ positis sic hominem conuicit, vt non habuerit, quod responderet, totusque eius vultus pudore nō se nec suffunderetur. Inest femina huic eximia quædam prudentia, rationibusque efficacibus tueri valet sanctę legis mysteria, quæ semel menti impressit. Quare P. Rector Meacensis in deliberationem vocauit, cōsultūne foret, eam statim ad baptismum admittere, an verò per aliquod tempus, quod multę graues rationes suadebant, in catechumenorum cætu eam relinquere: ac tandem posterius cōsiliū placuit, vt diligentius vacaret dogmatibus religionis Christianæ pernoscendis, quo coram magnis & gentilibus aula dominis confidentiùs de iis loqui posset, atque etiam opportunitatem quæreret loquendi vxori Chicugendoni, Domini duorum triumve Regnorum, eo quòd hæc Domina magnopere ad Christianam religionem semper fuerit affecta, & cu sit ex primariis aula mulieribus, facilè per eam ad alios nobiles Dominos instruendos via aperiri possit. Sic faciendū esse quidem cōclusum est, tamen quia magna desiderio baptismi flagrabat, rogauit, nū hoc officium, quod ad gloriā Dei præstare cogitaret, proficuum animę suę esset futurū; cum-

que

que Pater annuisset, maximè fore, magnam consolationem accepit. Prorogauit itaque Pater eius baptismum. Cùm ergo omnibus esset nota, & in summo pretio, primò quidem rumor percrebuit, illam veteribus superstitionibus & consuetis corporis pœnitentiis abstinere: sed deinde cum tempore summum securum de tota re silentium. Quòd si templum deserat, in quo huc vsque perstitit, non dubium quin nouam sit concitatura admirationem, sed felici, vt speramus, euentu. Interea omnem occasionem aucupatur agendi cum principibus aulæ Dominis, iisque dicendi, quemadmodum à fratre suo Naitodono vi rationum inducta sit in sententiam, vt quamprimum se aggreget cætui Christianorum. Primò autem aggredietur rem cum principibus feminis à natura nouitarum cupidis.

Gratia, Domina Tangi, de cuius conuersione & moribus iam scriptum est, ante annos vndecim occultè domi suæ à consanguinea Christiana, eo quòd maritus gentilis esset, salutaribus aquis expiata fuit. Quando autem Taico nepotem suum Quabacondonum trucidari iussit, cum multis aliis Dominis, prætextu in itæ contra se conjurationis, mariti quoque Gratiæ vita in idem necis periculum vocata est: & quia more apud Iapones receptum est, vt nobiles gentiles, antequam sibi ipsi vim inferant, priùs è medio tollant conjuges, liberos, ancillas, ne in manus hostium veniant, intellexit Gratia, occumbente marito, sibi quoque cum omnibus familiæ mulieribus moriendum esse. Quamuis autem solitudo, seueritasque vitæ eius longissimè distet à consuetudine viuendi aliarum Dominarum nobilium, tamen in hodiernum vsque diem plurimum desudauit in fide sarra recta, tum in se tum in ancillis suis retinenda. Et quanquam à baptismo vndecim anni elapsi sint, tamen toto hoc temporis spatio nunquam Patrem vllum conspexit, nunquam Ecclesiam ingressa est, nunquam diuino officio vel concioni interfuit; nec plus didicit, quam prima vice in domo nostra Ozacana, cùm adhuc gentilis esset, percepit; quantumque ab illa Christiana, quæ eam baptizauit, cognouit. Cumq; nunquam de peccatis confiteri potuerit, eo quòd marito nunquam suam conuersionem patefecerit, anno superiore, dum in discrimen, vt dixi, vitæ incidisset, per certum hominem vehementer à Patribus Meacensibus petiuit aliquot Missæ sacra pro se fieri, vt Deus Dominus noster dignaretur ipsam cum marito totaque familia à tam præsentis periculo liberare: & quoniam nullam adhuc notitiam Sacramenti pœnitentiæ acceperat, ancillam Christianam, cui plurimum fidebat ad se vocauit, eique omnia

sua peccata confessa est, eam obsecrans, vt, quoniam ipsa per se nō posset, ea nomine suo P. Rectori Meacensi fateretur, & ab eo pœnitentiam & absolutionē consequeretur. Pater magnam consolationem ex hoc ardenti confitendi desiderio accepit, & per dictam ancillam tradidit ei modum, quo à Deo postulare possit contritionem & veniam suorum peccatorum, instruendo eam in fide & spe, quam in Deo collocare deberet. quod responsum Gratiæ magnam attulit voluptatē. Deinde rursus dubia aliqua proposuit. inter quæ erat, quod maritus ei iusserat, vt impendentē periculo se ipsa continuo interimeret. Et respondit ei Pater, nullo modo id ei licitum esse: esse enim grauissimum apud Deum scelus. Gratiæ ergo dixit se consilio Patris staturam. Verum postea diuinæ bonitati placuit, omnes è vitæ periculo eripere.

Accidit deinde Sabucondoni nutricem in grauem incidere morbum, vnde ipse magnum cepit dolorem; habebat enim eam matris loco, & illa humeris suis totam familiæ curam sustinebat, deinde apud Taicum omnia necessaria procurabat, & ob eximias naturæ dotes omnibus aulæ Dominis gratissima erat. Pater Rector intellecta ægritudine, omne studium adhibuit, vt fieret Christiana, tum quod Sabucondonus id optasset, tum quod illa non abnueret; & quoniam aliud tempus commodum nō suppetebat, curatum est, vt breuiter Vincentium fratrem dicentem audiret; quo audito petiuit quidē baptizari, sed cur baptismus illi cōferri non posset, fecit ingens nobilium & primariorum aulæ Dominorum eam inuisentium concursus, iugisque multorum gentiliū lectum cingentium præsentia, P. Rector certè ita in omnem occasionem conferendi ei quamprimum baptismum incubuit, vt duos fratres nostros Iaponios clam in eandē domum submisserit, qui per vices aduigilarent, eamque salutari aqua perfunderent, si vel minimo momento ab ea visitatores abessent. Tantæ cautionis & provisionis causa alia non erat, nisi, vt ne res suboleret Taico, hoc est, ne in discrimen aliquod res Ecclesiæ vel ipsius Sabucondoni venirent. Denique cum hoc consilium nō succederet, frater noster Vincentius homo senex & expertæ industriæ, quiq; autoritatem à medendi peritia obtinuerat, alia via anteuertendas dæmonis fraudes existimauit. Adiit itaque egram, & dixit: Domina, si placet, certis ritibus coërcebo humani generis hostē, ne tibi incommodare possit. Gaudebant plurimū qui præstō erant, persuasi ritus illos non dissimiles esse suis diabolicis. Frater quieto & tranquillo animo iubet magnam proferri peluim cum aquæ poculo. vtroque allato, clara voce dixit, (ipsa sola conscia & in rem

mente

mente intenta) Maria, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. inter verba injiciens aquam in caput. Et quoniam circumstantes idiomatis ignari erant, nec cærimoniam viderant, proflus arbitrati sunt fratrem nostrum recondita aliqua incantatione usum. Ipsa verò Domina tacitè & dissimulanter magna fuit ex hoc successu consolatione affecta. Dum hæc fierent, in angulo quodam latebant Sabucondonus & frater eius, iphus Dominae filii; (de quibus, quo pacto Christiani facti sint, superius dictum est) qui conspecta fratris nostri industria, & gentilium ignorantia, à risu se abstinere nequiverunt. Iam verò quoniam illa magno desiderio teneri cœpit cognoscendi res fidei Christianæ, crescente licèt morbo, postulavit a Sabucondono deferri in ædes sui fratris, ut commodius ibi curari posset. Qua occasione Vincentio fratri aditus ad eam patefactus est, qui eam de capitibus fidei accuratè instruxit. Hora autem mortis appropinquante, Sabucondonum, quem suo lacte aluerat & educarat, vocavit, eiq; dixit, se nihil testamento ipsi legasse, eo quòd omniũ suorum cum fecisset hæredem. Deinde animadvertens se Christiana sepultura ob persecutionem nostram, & quia apud Taicum totamq; aulam in summa existimatione esset, uti non posse: rogavit, ne corpus suum vllò modo in conspectum Bonziorum veniret, sed peruenistæ ac diligenter occlusæ arcæ imponeretur; immo nec more Japonico exureretur, sed terræ mandaretur. Vtrinque multa fuit comploratio, multiq; gemitus & singultus: cumq; hora adesset, qua spiritum Deo redditura videbatur, omnes, quotquot præsentés erant, numero maximo cæperunt elata voce invocare nomen Amida, & Fatoche icones aliquot locis affigere. Quod videns ægra, confestim iussit vocari fratrem suum & filium, quos voluit suo lateri inhaerentes continuò inclamare sanctissimum nomen Iesu & Mariæ, ne auribus admittere cogeretur nomina demonũ, qui à gentilibus inibi invocabantur. Quod sedulò illi fecere, ac deniq; cum nomine Iesu animã suam in manus Dei tradidit, signis declarans externis, illum quoque cordi suo impressum fuisse. Qui felix exitus tum Christianos omnes, tum imprimis Sabucondonum, qui nunquam ab ea discessit, incredibili læritia affectit; imò considerans, quemadmodũ hæc nobilis femina, nutrix sua fuerit a Deo electa, immensas gratias pro tanto beneficio divina maiestati rependebat.

Quod ad conversionem attinet, à Septembri superioris anni vsque ad præsentè anni 96 factam, summa est: Meaci & Ozacæ, quæ duæ sunt vrbes primaria, in quibus Taico cum vniuersa

nobilitate Iaponica sedem fixit, multa capita mortalium sanctissimis baptismi aquis tincta sunt: nec enim vel vnus dies abiit, quin in alterutro loco aliqui Ecclesiæ se aggregarint. Referemus de aliquibus genere nobilibus, prætermisissis nominibus eorū qui iam baptizati sunt, nec enim ea prodi finit temporum iniquitas, ipsique ea silentio supprimit malunt, itaque satis erit, cognoscere, nunquam à tempore, quo nostri in hanc regionem Meacensem peruenere, neque tam multos neque tam illustres personas ad baptismum admissas, atque hoc anno: nec aliud iam expectamus, quam, vno exilii & persecutionis obice remoto, diuina aspirante gratia, maximum conuersioni ostium tandem patefactum iri.

Præter Paulum Nobunangæ nepotem, de quo supra egimus, Christianis se adiunxit nobilissimus adolescens 22 annorum, Regis Vomensis filius, cuius Pater ante aliquot annos obiit Christianus, & mater etiamnum Christiana est: ne autem ipse fieret, multa hæcenus obstiterant. Patri nomen erat Quiongocudono, ipsi verò Ioannes Scuirindonus, propter eximias naturæ dotes, & generis claritatem Taico omnibusq; aulæ Dominis percarus, atque ideo illum amplis vestigalibus ornauit. Deinde ex parte matris sanguine proximè conjunctus est Taici filio: mater enim eius Maria est matertera matris filii Taici: vnde & cōsanguineus est filiorum Nobunangæ, atque in regno Sciano pro annuo reditu habet ducenta sexaginta millia saccorum orizæ. Baptizatus est cum magna sua lætitia, cum sanctæ fidei capita omnia ita accuratè didicisset, vt ad quasuis quæstiones promptè respondere posset. Supte sponte ad ædes nostras cum alio æquè nobili iuue-
ne venerat, doctrinæ Euāgelicæ cognoscendæ causa, quam vterq; etiam pari voluntate & studio complexus est.

Idem Ioannes Scuirindonus dedita opera aliquando nobilibus suis apposuit exquisitum epulum, vt hac illecebra eos ad audiendum Dei verbum proliceret, & clam interuenite curauit fratrem Iaponium, qui eos instrueret. Totam is noctem vsque ad matutinam lucem in dicendo consumpsit, effecit que, vt paulatim ad baptismum accurrant, & iam primarius quidam illius domus, cū aliis quatuor, est hoc Sacramento initiaus. Eorum exemplum secutus est alius Dominus, cuius annuus census est ducentorum quadraginta millium saccorum orizæ, & continenter alii atque alii principes viri illis succedunt. Quando autem hi conueniunt, cū omnes aulici sint, & singulari intelligentia rerum Christianarum præditi, speciem quandam præbent quasi Religionis, ob
eximiam

erimiam virtutem in eorum animis impressam. Caput eorum & præfectus est homo quinquagenario major, qui in frequentanda domo nostra assiduus est, & quæ in dies à nobis de Theologia Christiana audit, tam perfectè & clarè perspicit, vt subitò se cõparer ad ea aliis prædicanda, tantàque dicendi gratiã valet, vt auditoribus videatur esse vnus ex Christianis antiquis. Vnus quoque ex puerorum honoratiorum Sciurindoni præfectis aures præbet legi Christianæ cum voluntate suscipiendi baptismi: & quia longissimè abest ab ædibus nostris, non possunt nostri toties, quoties vellent, eum conuenire. Sciurindonus quoq; sæpe inuisit nobilissimos quosque gentiles; ac vt prudentia insigni valet, non omnibus patefacit se esse Christianum, sed tantum iis, quos nouit in legem Christi propensiores; & nostri pergunt totam eius familiam facere Christianam.

Quadam nocte idem de industria septem vel octo doctissimos homines è Meaco vicinisque regnis in ædes suas euocauit, & cū iis vnum è fratribus nostris Iaponium, feruentem & concionandi peritum, qui totam noctem docendo & disputando cum illis cõsumpsit, & denique efficacitate rationum conuicit. Singulari Dei auxilio factum est, vt frater improuisò quæstiones eorum omnes perdifficiles & curiosas accuratè discussisset. Inter eos erat quidam nomine Soan, qui in omnibus legibus tota Iaponia celebratissimus peritissimus habebatur: Is quæstiones tam arduas in medium protulit, vt Sciurindonus aliique præsentés obstupescerent: & tamen ille quoque tandem veritati locum dedit. cum quæ omnes essent viri graues, apertè declararunt optare se in Christianorum numerum adscribi. Quotidie Sciurindonus optaret nostrorum vti consuetudine, sed quia maxima est apud homines auctoritate, nec in publicum prodire potest sine magno hominum comitatu, non potest, toties ac vellet, suo desiderio facere satis. Quòd si rhedarum vsus à Taico vetitus non esset, crebrius ventitare ad ædes nostras posset. In magnam spem venimus fratrem eius Præfectum propugnaculi, cui nomen Votur, inter ea quæ existant in Gochinai præstantissimi, & abest tres quatuorve leucas Meaco, breui Christiana sacra suo calculo probaturum.

Magna nobilium pars, qui nunc in ædibus nostris cœlesti doctrinæ dant operam, fuerunt discipuli celeberrimorum excellentissimorumq; Doctorum Bõziorum monasterii dicti Murasache, quod totius Iaponiæ est nobilissimum, & sectæ Genfciorum caput, qui docent post hanc vitã nihil esse. Hi Dõmini tã subriles

& acutas quæstiones proponunt, vt, si fratres nostri Iaponii non accuratè callerent sectarum Iaponicarum commenta, (seridè enim illis cognoscendis operam nauant) non possint faciliè eas enotare.

Filii Ghenifoin, qui agit in propugnaculo Camaiamæ regni Tambæ, cum aliis Christianis ibidem degentibus omnem funem mouent, vt totum Regnum regno Christi subiciatur.

Ex regno Volciu duo primarii Christiani domus Sidandoni, proximo anno vita defuncti, scripsere totum populum teneri desiderio cognoscendæ doctrinæ nostræ, nec aliud expectari, quàm fratrem aliquem qui eam annuntiet.

Nepos quidam Sacumondoni præfecti generalis exercitus Nobunangæ; opibusque & potentia apud eundem clarissimi, salutari aqua perflus est. Nomen ei est Mango Ziro. Cùm autem audire cogitaret doctrinam nostram, secum duxit excellentem quendam Iaponiæ doctorem nomine Ciuan, qui primò prenobili Monasterio dicto Meosciengi præfectus erat, aliàsque dignitates magnas inter Bonzios obtinuerat: deinde ad consequendum Doctoris gradum se in Sciengui urbem Regis Cainocume contulerat; quod regnum post eius mortem à Scibatandono, Domino Regni Iechigè, occupatum est: quo mortuo, fuga elapsus, urbem Meacensem incolere cœpit, & docere idioma Cinense, in quo sicut & in versibus æquè Cinensibus ac Iaponicis pangendis excellebat: quæ res in magno pretio est apud nobiles. Hic ergo cum nostris multas & graues, præsentè Mango, habuit disceptationes, & post dies aliquot, in audienda fidei doctrina transactos, demonstrationum Euangelicarum efficacitate expugnati, supplices se Christo ambo eiusque lauacro subdiderunt. Hoc opus fuit illius Soran, qui conatus est ipsum Foin adducere ad Christum, & mirificum habet donum declarandi res fidei istis Dominis: quod non aliunde proficiscitur, quam quia magno sensu legis Euangelicæ dogmata apprehendit.

Baptismum item accepit primarius quidam vir è familia Ieiasi, qui Ieiasus post Taicum primas inter Iaponiæ Dominos obtinet: atque ita ignis Spiritus sancti vndique se prodit.

Nobilis quidam, dictus Cumagai, vnus ex quinque principibus viris, quos secum habet Achinomori rex Amagucci, aliorumque regnorum nouem, ante decennium Christum in regno Bungen secutus fuerat, sed quia à baptismo nihil de fidei rebus cognoscere potuit, satis elanguerat. Verùm postquam cum illo per biduum de iis actum est, sic animum collegit, vt literis ad Patrem datis pa-

Iam testatus sit, se conuenienter fidei semel susceptæ vitam deinceps instituere velle; omnemque lapidem moturum, vt multos Dominos è domo Mori in suam sententiam pertrahat.

Sachiondonus Bigenni Saiscii, de quo iam actum est, nepos petiuit à P. Rectore, vt ad ædes suas veniret. Venit Pater: ipse verò cum aliis aliquot Christianis eum deduxit ad Oratorium suum, in quo primò characteribus Iaponicis grandibus descripta erant præcepta Decalogi, deinde ostendebatur ingens Agnus Dei magni pretii. Deinde ex vna altaris parte erat effigies crucifixi, quam magni æstimabat, ab altera verò Deiparæ, ad pedem verò corona & disciplina. cumque ibi omnes orauissent, postulauit à fratre P. Rectoris comite, vt nobili cuidam Domino, nomine Camondono, qui est princeps omnium qui præsunt Taici operibus in Ozaca extruendis, diuinam legem annuntiaret, quod & fecit. Productusque est sermo ipso vrgente in quartam vsque horologii horâ, & cum omnia probè intellexisset, promisit se Meaci reliqua auditurum, & baptismi signaculum recepturum.

Quòd hoc anno 96 tantus gentilium numerus Meaci & Ozacæ ad ædes nostras audiendæ catecheseos causa confluerit, illa porissimum ratio & origo fuit, quòd, cum Taico pulcherrimam urbem, dictam Fuscimum, binarum leucarum interuallo à Meaco distantem, excitari, factum sit, vt innumerabilis hominù multitudo eò cõfluxerit, partim vt operam suam ibi locarent, partim vt mercaturam facerent: alii verò, vt viri Principes & magni Domini diuersorum Iaponiæ regnorum, quò sedem figerent in aula Taici. Ac quamuis metropolis Iaponiæ Meacum deserui habitatoribus cœperit, postquam propugnaculum amplissimù cum regiis palatiis Quabacõdoni translatum est Fuscimum, quò & aliis multis Dominis cum omni familia sua demigrandum fuit, ac proinde Meacensi vrbi multum de veteri splendore & magnificentia detractum sit; tamen nunc tranquillior est, & turbarum ac tumultuum expertus, quos aula secum trahebat. Deinde in ea remansit Daite cum suo statu, & immensus ille circum urbem tractus, quo quingenta templa, & inter ea multa Bonziorum cœnobìa, continentur. Deinde noua vrbs Fuscimensis longissimè protracta est, sic vt extremæ eius ædes extremis Meacensium iungantur. Iraque affluente hominum numero, vigentibusque commerciis, toties à Iaponiis, natura curiosis & nouitatum cupidis, ad nostras ædes ventum est: vt non nisi maximo labore hoc anno eorum votis fieri potuerit satis: immo etiam opus fuerit, fratribus iam oneri penè succumbentibus, à P. Vice-prouinciale per litteras

ras & nuncios noua poscere supplementa, quorū accessione non nihil mitigatus est prædicationis Euāgelicæ labor. Accedit, quod magnæ sint ædium nostrarum angustia, ac ad verbum Dei multis exponendum valde incommodæ, & ideo nonnunquam horis nocturnis prædicandum fuit, vel certè in quorūdam Christianorum ædibus; sed clanculum, ad cauendum periculum, ne rumor perueniret ad aures Taici. Multi enim sunt quibus non vacat diurnis horis ad nos venire, & quibus vacat, ii sæpenumero integras noctes insomnes, desiderio audiendi monita salutis, ducunt.

Vnus ex illustribus Dōminis 16 annorum adolescens, Regni vnus Dominus, tanta prudentia & maturitate res suas agit, ac imprimis quæ ad religionem Christianam spectant tanto feruore & ædificatione exercet, vt omnibus suis sit virtutis speculum & exemplar. Ter hoc anno confessus est: atque eam ob rem noctu curat ad palatium suum euocari Patrem aliquem; ne, si ipse ad nos veniat, res Taicæ innotescat. Pater Rector autem, vt rectius in fide cōtroboretur, nonnunquam etiam amandat ad eum aliquem fratrem Iaponium, qui cum illo de rebus diuinis loquatur, vnde magnam capit voluptatem. Ex animo optabat omnes suos fieri Christianos, & ideo, licet humanum & affabilem se præbeat omnibus, plus tamen declarat se bene velle & fidere Christianis.

Habet hic Princeps domi suæ duos nobiles Dominos Christianos: alteri nomē est Thomæ, alteri Iacobi, qui sunt eius quasi prædologi in rebus fidei: ac vt sunt prudentes, & salutis suæ amantes, præclarè officio suo in informando iuvene funguntur: cauentque diligenter, ne vel exasperentur in ipsos Ethnici, vel rei Christianæ cursum inhibeat. Omnes autem sæpe ad domū nostram Missæ, concionis, & confessionis causa veniunt.

Filii Ghenifoin, (qui fuit Meacensis gubernator, hunc autem præest negotiis Dairi, omnibusque canoniis & delubris Meacensibus) cum aliquot suis nepotibus, multum proficiunt assidua nostrorum consuetudine, omnesque Christianos frequentatione concionum & sacramentorum facillè superant. magnam etiam in fide constantiam animique robur declararunt in tolerandis parentum consanguineorumque suorum reprehensionibus & conuitiis, suaque vitæ integritate & probitate morum omnibus magnam afferunt admirationem.

Saccondonus filius maior Foin, qui propugnaculum habet in pagao Tambæ cum redditu centum milliū saccorū orizæ, nullis occupa-

Occupationibus finit se auocari, quo minùs suis temporibus de peccatis fateatur: & P. Rector Meaco crebrò ad eum mittit quosdam fratres, qui de rebus diuinis cum eo colloquantur. Leo eius frater inter omnes eximium omnibus virtutis exemplum præbet, eosque progressus in rerum diuinarum sapientia fecit, vt omnium, siue gentilium, siue Christianorum, animos sermone suo capiat. nec vllus est, qui non optimè de eo loquatur & sentiat: ac vterque patens tantopere eius consuetudine delectantur, vt non sinant eum à se diuelli. Æstate præterita, cum æger esset, domum nostram venit, vt à Vincentio fratre nostro antidotum aliquod acciperet, à quo & paucorum dierum intervallo tandem integræ sanitati est restitutus, cum magna parentum congratulatione: ac mater quidem dissimulans, quasi nesciret domi nostræ sanatum, vt primùm rediit Fuscimum, percunctata eum est, quo medico vsus fuisset, responditque se vsu quodam medico Meaci inferioris, nec nomen eius prodidit.

Consobrinus quidam Saccondoni dictus Michaël, comes indiduos Leonis, adolescens amabilis & placidus, in dogmatibus fidei plurimum processit. Is à Foin reprehensus de capitibus quibusdam falsò ad eum delatis, ita præclare se purgauit, vt accusatores suos capitales Christianorù hostes mendacii luculenti coartauerit, omnibusque suam integritatem & fidem egregiè probarit. Et quia tam præclaris naturæ donis præditus est, Magdalena, quæ à secretis est vxoris Taici, decreuit consobrinam quandam suam ei in Matrimonium tradere, quod factum non nisi diuinæ prouidentia attribuimus.

Alius præterea est nobilis adolescens Ioannes, consobrinus vxoris Foin, qui grauissimè à matre sua & amita reprehensus est, quòd nomen Christianæ Ecclesiæ dedisset, & crebrius ad ædes nostras diuerteret: verùm ille, vt prudentia præstat, neque sui purgandi causa quicquam illis respondit, ne iram accenderet, neque minis earum se commoueri ostendit; quare neque de pristino suo more nos adeundi, vel Missæ vel confessionis causa, quicquam detraxit: & illæ etiam deinceps totam rem vltro dissimularunt.

Omnes famuli nepotum Foin, Dominorum suorum imitatores, pergunt viuere bene, & exomologesin frequentare, Dominisque suis fideliter & amanter omnia officia & seruitia deferre, ac Deo immensas agere gratias, quòd Dominos nacti sint Christianos, à quibus humaniter iuxta ac beneuolè tractentur.

Paulus

Paulus Fidandoni cognarus, qui fuit è præcipuis Dominis au-
læ Taici, & Nobunangæ gener; & Ioannes Dux belli præcipuus
eiusdem Fidādoni, commorantur in ditioe Osciū, longè à Mea-
co remota, cū aliis Christianis. Is multis principibus viris auctor
fuit complectendæ Christi doctrinæ, & idcirco à P. Rectore mul-
tis precibus petit mitti prædicatorem, qui tum suis amicis, tum
famulis, quos habet quamplurimos, regnum Dei annunciet. Cū
verò postea ambo Meacum rediissent; vt præstò adessent Lega-
tioni Cinenſium, prorsus indicarunt, se concionatorem aliquem
secum abducturos.

Hic Ioannes Fidandoni capitaneus secum duxit filium suum
natum majorem, & generum, cum aliis duobus nobilibus sibi sub-
jectis, ad audiendam Christianam Catechesin: quam iam audiere
cum magno fructu, atque ideo parantur ad sacrum baptismum.
Taico Ioannem, dum Fuscium peruenit, magno honore & hu-
manitate suscepit; habet enim eum in numero maximorum for-
tissimorumque belli Ducum. idem fecit eius filio & genero, quā-
primum eos conspexit, & coram nobilitate Iaponica tum præ-
sente collaudauit, dicens ad Ioannem: ò te felicem, quòd tā præ-
clarè indolis filios habeas: spero, eos non inferiores te magnitu-
dine & robore animi futuros.

Consuevit Ioannes Patribus Meacensibus mira commemora-
re de propensione ad fidem gentis Regni Osciū, quod inter sexa-
ginta sex Iaponiæ regna maximum est, asserens se iam illi Euan-
gelium prædicasse, & multos in communionem suæ sententiæ bre-
uissimo sermone pertraxisse. Cuius sermonis summa erat: Nullā
vim vel virtutem Chami & Fotochi inesse, non modò non ad cõ-
ciliandam homini salutem, sed neque ad vindicandas injurias sibi
ab hominibus illatas: idq; procliuè & facile esse sibi probare: irent
modò, si vellent, secum ad Atango Vafacima Deum belli, vel ad
alium quemlibet Fotochum Iaponiis præ cæteris formidabilem:
se in præsentia eorum stercora aliásque sordes in capita idolorū
conjecturum, nec minima re se vltura. Quod autem ad Deum
mundi conditorem attineret, aiebat, illum posse omnibus homi-
nib⁹ in se cõfidētibus impartiri salutē: id se audisse à Magistris ab
omni fastu, avaritia, & lasciuia alienis, qui viā veritatis nō doctri-
na duntaxat, sed etiā operibus demonstrarēt, lōgè discrepātibus ab
illis Bonziōrū, qui mille mendaciis & imposturis miseram plebe-
culam decipiunt. Hac ergo familiari agendi ratione cum amicis
& familiaribus suis quamplurimos ad baptismum traduxit: in-
ter quos primus fuit filius Fidandoni, qui spondit se Christi
legem

legem suscepturum, ut primum se opportunitas obrulerit.

Thomas quoque, qui anno superiore baptizatus fuit, est Taico omnibusque principibus viris aulae notus, quod eximiam in familiari conuersatione gratiam & candorem. Hic crebro cum iis de nostra sancta fide maxima prudentia & dexteritate agit: nec est, quo cum in hoc genere superet; nam non solum ab eloquentia, sed etiam rerum Iaponicarum scientia sic est instructus, ut facile omnibus obiectionibus respondeat. Accidit Bonzum quendam nomine eruditionis clarum, qui quibusdam nostrorum interfuerat, conspecta imagine Saluatoris, Thomae amito suo casu obuiam facto hanc quaestionem proponere: Vidi in templo vestro Fatocum, quem vos appellatis Deum, manibus gestantem mundum: aucto scire, qua ratione id fieri queat, cum mundus sit tam magnus, Fatocus autem ille tam parvus: & ut manus eius multo fiat amplior, unde suppetent ei vires ad sustinendam molem tam grauem? Respondit Thomas: Non equidem miror te hanc quaestionem audere in medium proferte, quia exigua hactenus nactus es rerum similium notitiam. Ut autem ad eam respondeam, scire te volo, imaginum vsum repertum, ut per eas rudibus & imperitis quadamtenus rerum veritas repraesentaretur. Unde, si cut cum dicimus Taicosamam esse regem admodum potentem, eo quod omnia Iaponiae regna cum parte regni Coraiani ei sunt subiecta; eaque prudentissimè in summa tranquillitate administrat; rectè dicimus ea ab ipso quasi gestari manibus: sic possumus verè dicere, Deum mundi Saluatorem, sua potentia & sapientia infinita sustinere, & gubernare caelum atque terram, idque nullo labore, haud secus, quam si homo manus sua sustentem pilam, eaque utatur, ut collibuerit. Hoc responso Bonzus contentus obmutuit.

Alias cum quendam de secta Fochesciorum optimis clarissimisque rationibus, post sermonem de fide Catholica habitum, constrinxisset, respondit Fochescius: vltro se fateri ratiocinationem Thomae esse optimam: tamen id vnum se mente comprehendere non posse: si tanta sit Dei potentia & sapientia, ut vno verbo potuerit noxas omnes condonare hominibus, cur nulla necessitate impulsus necem tam probrosam crucis, ab hominibus vilissimis illatam, suscepit ad eandem expiandas? Respondit Thomas: Quamuis mysteria haec capere nunquam perfectè possis, nisi fias Christianus, hoc est; lumen fidei in sacro lauaero suscipias: quo adiutus possis aliquo modo huius mysterij magnitudinem intelligere, ac perspicue videre, quemadmodum tota illa

passionis mortisque Christi ignominia cesserit in summam eius gloriam & triumphum: tamen ne anseps hæreas, nec perperam loquere de lege Christiava, exponam tibi, quid ego ex meis Magistris de hoc argumento didicerim. Dico itaque Deum vno verbo posse perinde saluare omnes homines, ac quondam vno verbo totum mundum creauit. Hoc dogma indubitatum est & clarum. Cæterum quia id facere voluit ea via & modo, qui cum infinità sua bonitate & iustitia congrueret, non poterat scsus facere, quàm fecit. Etenim homo, qui infinitè offenderat Deum, non poterat infinitæ eius bonitati satisfacere, quia vis satisfaciendi in eo erat finita. Deus autem, qui satisfacere optabat, non poterat penam ullam sustinere, qua pro peccato satisfaceret. Quocirca necesse fuit Deum fieri hominem mortalem, vt penam exsoluendam pro peccato sustineret tanquam homo, & debitum infinitum expiaret tanquam Deus, atque ita condonando hominibus debitam infinitum declarauit misericordiam infinitam, patiendò verò tam dira pro iisdem, exercuit iustitiam infinitam. Atque hoc est, quod ego accuratè & studiosè à meis magistris didici, hoc est, à Patribus Europæis, quando yacabam cognitioni rerum ad salutem necessariarum: Bonus verò nihil habuit, que infringere hanc doctrinam posset.

Alias idem Thomas cum iter haberet ad monasterium quoddam primarium Meacense, cui nomen Tolosusi, Bonziji amici visendi causa, obuius se obtulit miles quidam notus, postulans sibi fieri thesam pro igniario, hoc est silice & ferro, qua illi in manum dedit, ipse autem in manicam condidit. Vt ingressus est monasterium, humanissimè à Bonzo exceptus est; occurrit enim ei cum discipulis suis vsque ad portam, & quia nox erat, lumine accenso eum deduxit intra monasterij penetralia, & cœnam paulo post apposuit. Dum autem ambo soli initium cœnæ facere cogitant, Bonzus emungens candelam dixit Thomæ: Vos digitis Tolum laponia, id est, Solem, Lunam, & astra non esse adoranda, eo quod à Deo vestro creata sint, cui semper parent: dic mihi nunc obsecro, quomodo possis videre sine luce candelam? & si vester Deus, est is, qui cælos, solem, lunam, stellas, ignem, &c. creauit, fac vt noua luce illustret hanc domum, vt possimus cœnare. Respondit Thomas, ob hanc rem non opus esse diuino miraculo, cum alijs instrumentis possit fieri, vt domus collucescat: ac mox producto à manica igniario, ignique è silice excusso, candelam accendit, dicens, Deum homini vires & facultatem concessisse ad procuranda ea, quæ ad vitam sustentandam essent necessaria, atque etiam in-

relligen-

celligentiam ad agnoscendum discrimen inter creatorem & res creatas: itaque probe eum scire, proprium verumque Tonum non esse hunc solem materiale, multo autem minus lunam, aut stellas; sed aliam quandam naturam ab his omnibus creaturis distinctam. Hoc responso audito Bonzius admiratus est Thomæ sapientiam;

Anno superiore scriptum est, Bonzium quendam ob æs alienum morti addictum: à Paulo filio seniore Ghenisoin morti, soluto debito, exemptum, nec aliud ab eo cõpensationis loco peritum, quam ut adres præberet Evangelicæ veritati, eaque cognita fieret Christianus. Ytrumque fecit cum eximio animæ suæ fructu; & eum non multo post susceptum baptismum in gravem morbum incidisset, eiusque depellendi causa in regni Fatimam thermis totum quasi annum consumpsisset, nunquam otio locum dedit, sed familiaritate cum aliquot magnis eius loci Dominis, & aliis qui remedii causa eò confluerant; contacta, continenter Christianorum leges collaudavit, & rationibus efficacissime probavit eas solas veritati consentaneas: Iaponicas verò, quarum ille egregie peritus erat, falsas esse & cõmentitias. Cùm ergo P. Rector Meacensis homo iam grandævus & infirmus ad easdem thermas, in quibus & sanatus est, se contulisset, aliquot nobiles à Bonzo conuersos salutaribus aquis abluit. Reuersus autem Meacum, secum Bonzum duxit, ut aliquot sermonibus nostrorum intetesset: quibus firmitus instructus cœpit Fuscimi doctrinæ Christianæ rete in ipsam nobilium Dominorum turbam, è quibus multos poros habet, feliciter eijcere; ac paucis antè diebus quatuor vel quinque primarios ad litus Ecclesiæ Christi attraxit, atque inter eos nobilissimum Dominum, nomine Camihotaua ex regione Bandana oriundum, cuius annuus redditus est saccorum orizæ centum viginti millium. Homo integer est & sincerus, qui cùm multis annis litteris Iaponicis in Banda operam dederit, accuratè nouit quibus argumentis gentiles conuincantur: promittitque se perspicuè demonstraturum, sectas Iaponicas non posse veram salutis viam ostendere, eam à sola Christiana ostendi.

Congregationes & Sodalitates, in quas, alias scripsimus, distributos Christianos, per hoc persecutionis tempus, egregiè in seruaore & caritate progressum fecere, & in dies, cū novorum Christianorum accessione, maius sumunt incrementum: sic prorsus ut Dominicis opus sit fratrem vnum ante prandium duobus in locis longo interuallo inter se disiunctis concionem habere; nonnunquam etiam maiores Clerici, iam in munere prædicandi satis in-

fructi, in hanc messem emittuntur. Harum conclonum, quia familiariter, & de argumento facili, ac saepenumero per modum collationis instituuntur, singularis existit fructus, ac quæ dicuntur, re ipsa postea præstantur. In eorum vita nulla perimititur perturbatio, nullaque dissensio: & si quis a recta via deflectat, eum omnes conantur ad sanitatem reuocare. Exercent se operibus caritatis in proximum, & idcirco semper habent aliquam pecuniã collectam in egenos distribuendam. In his congregationibus aliquando sacrum Missæ fieri solet, confessiones excipi, & corpus Domini porrigi, eo quòd periculo non careat aditus liber ad ædes nostras. Itaque Congregationes istæ tempore persecutionis sunt quasi Ecclesiæ nostræ, in quibus conciones habentur, & sacramenta administrantur.

Alius quidam vnus regni Dominus iam iam baptismum recepturus dixit, se fieri Christianum cum proposito firmo, potius iacturam faciendi sui status & vitæ, si opus sit, quàm fidei Christianæ deserendæ. Et quanquam sedulo caueat ne gentilibus Dominis suboleat ipsum factum Christianum, tamen vt zelo nostræ legis ardet, & magno animi sensu de ea loquitur, sic tenere se non potest, quin interdum sermonem de rebus nostris oblata occasione inferat, & de rotunda mundi figura, contra Iaponum opiniones, de cæli motu, de eclipsi, & de aliis curiosis quæstionibus Astrologiæ, disputet, vt per has ambages tandem irruat in disputationem de mundi opifice & moderatore, de Chami & Fochi, qui fuere homines similes nobis mortales; ac tandem concludit: O quàm longè aberrarunt Iaponii à via salutis! Quibus colloquiis id minimum efficit, vt omnes intelligant cum non abhorreere à Christianæ religionis placitis. Paulo antè quàm Christianus fieret, filia eius nupsit primogenito filio Ghenisoin Christiano, quæ etsi olim aliena fuerit à lege Christiana, tamen post susceptum à marito baptismum cœpit æquiore in eam animo esse, & breui putatur caput lauacro Christi submissura.

Ioannes Sciurindonus, (cuius conuersio superius commemorata est, & in regno Scinano vestigal annuum habet ducentorum quadraginta millium saccorum orizæ, cui vterque parens Christianus, ac denique cui frater consobrinus vxoris Taici) exemplo matris adhuc in aula degentis, & patris defuncti, baptismum recepit: & in magno pretio habet reliquias, rosaria, piaculares globulos, & imagines à Patre religiosissimo viro relictas. Dici non potest, quanto gaudio exilierit ob susceptum baptismum tanto: pere experitum, promisitque se statim effecturum apud suos, vt & ipsi

ipsi Euangelium audiant; quod iam præcipui quique, qui assidue ei assistunt, fecerunt, imò & baptismum susceperunt. Mater quoque eius, ut cognouit filium baptizatum, sic lætata est, ut illico quendam submiserit, qui eo nomine ingentes gratias P. Rectori ageret, postea per alios munuscula quoque subinde misit, indicās vehementer optare se maiorem familiaritatem inire cum Ecclesia. Verùm quia degit in penetralibus palatiorum Taici, non potuit voto suo potiri. Postulauit a Patribus aliquot libros pios, dicens se alium non habere præter eum, qui inscribitur, Contemptus mundi, vel Gerson: eiusque libri lectione, simulque oratione, quam ante imaginem quandam habeat, se spiritum fidei semel haustum fouere & conseruare, nullum alium sibi suppetere vel concionatorem vel consiliarium, quæ in ætate iam prouecta in tantis occupationibus & ærumnis uti possit. P. Rector misit ei tres libros, Catechismum, Rationem confitendi, & librum Meditationum. Et quamuis filius eius Sciurindonus tories non possit ad domum nostram venire, quories uellet, quia Taico nondū constat eum baptizatum; tamen quories potest, curat uisitari Patres per aliquot nobiles Dominos Christianos, & vicissim P. Rector mittit ad eam fratrem quendam, qui cum eo de rebus diuinis colloquatur. Magno desiderio tenetur Patrem aliquem aliosque prædicatores in regnum suum amandandi, cumque bene sit fundatus in fide, nec ipse nec Ecclesia suo officio deerit, cum opportunum erit, id præstandi.

Ante paucos dies Christi militiæ adscriptus est illustris quidam Dominus, dictus Ioan. Vongni, filius Taigaradoni Domini regni cuiusdam in Iaponiæ finibus, versus Aquilonem siti, quod 30 dierum itinere Meaco abest. Is sacris aquis tinctus est rogatu patris gentilis, qui cū olim Ozacā a Vincentio fratre de fide nostrā multa audisset, iam tandem hoc anno audiendi finem facere statuit, & Christi insignia suscipere. Duobus tribusve sermonibus interfuit, & optimè omnia intellexit. Auditorus erat præterea aliquot alios, & solutionem quæstionū, quæ ei currebant: sed quoniam mandato Taici cogitur proficisci in suum Regnum, filium abrupte debuit. Filium interim natu minorem, vndecim annorum, instituendum & baptizandum tradidit: maiorem quoque Meaci eadem de causa reliquit, ut post suum reditum baptismō initiaretur. Vehementer optabat secum abducere aliquem fratrem prædicatorem: sed quia non erat Meaci ullus superuacuus, ex cum quendam rei Christianæ peritissimū secū duxit, partim ut Christianam fidē subditis suis annunciarot, partim ut filium suū Christianum

orationes consuetas doceret. Vbi baptizatus fuerit Pater, omnino necessarium erit illi attribuere concionatorem, promittit enim se ædificaturum templa in suo regno, & ampla vectigalia assignaturum. Et quia ad Septentriones in Iapone extremus est, cõmercium habet cum Iezis, id est Tartaris, qui ex contineti veniunt ad insulam Mateumai, 12 vel 15 leucis à dicto regno Zuegarano distantem, in quo vendunt pisces, pelles animalium, & ceras herbas maris, quibus vescuntur Iaponii, aliaque id genus: atque ab his vicissim coemunt panos pro vestibus, arma, aliaque instrumenta. Aiunt Tartaros illos esse populos admodum barbaros, colore fusco, capillis barbaque promissis, vti Moscovitæ; venatu viuunt & piscatu, agriculturam respiciunt. Hoc regnum Zuegaranum (vt idem Dominus Patribus nostris referebat) abundat vis excellentibus, nigris & candidis, quæ nullo hominum cultu sponte vbi que nascuntur, promissisque Patribus se Meacum deportaturum aliquot vites, vt ibi serantur. Filius primogenitus seruit Taico; is nuper visendorum Patrum causa venit, petiisque sibi dari copiam sermonum nostrorum cum proposito se adiungendi Christo.

Paulus Nobunangæ nepos decimum quintum agens annum, de quo supra egimus, postquam Christi castra sequi cœpit, omnibus famulis suis & ancillis autor fuit, vt audirent catechesin nostram; audire, & magnam partem Christo ceruices subiecere; eodem aunc crebrò monet, vt vitam fidei congruentem instituant, & frequenter confessione mentem expient. Quoties ipse domum nostram ventitat, eos secum ducit, vt familiaritatem nobiscum ineant: & dum mittit eos ad spacium vnus leuæ confessionis faciendæ causa, ipse exemplo eos præcurrit, cauens sedulo ne à via delectant, & si cõtrariu faciant, acriter eos reprehendit. Quod à fratre suo didicisse videtur. Matrem continenter verbis factisque urget, vt Christi ancilla fiat, & iam rationibus eius cessit, sed consanguinei, qui summo opere execrantur Christi legem, eam abstergere conantur. Speramus breui amorem consanguineorum cessurum amanti filii, eamque baptismo caput submissuram.

Ioannes Sotan Dominus honoratus, qui anno præterito Christianus factus est, habet vxorem tam infestam diuinis legibus, vt inaperatit famulis, si quando comitarentur maritum suum ad ædes nostras, nullum vel potum vel cibum à Patribus porrectum sumerent, etiam si id mandaret Sotan: se enim cognouisse, nos dulcissimi quibusdam ita incantare homines, vt nunquam postea à Christiana lege abduci possint. Maritus tamé tandè, pro singulari sua prudentia laudibus extollens res nostras, ei persuasit, vt clã cū

paucis, ipso viam monstrante, ad Ecclesiam nostram veniret. in qua primò ei ostendit effigiem Deiparæ ad exemplar D. Luca in facella quodam expressam; tum cosmographicam tabulam, horologiam; aliaque eiusmodi, quæ erant in alio quodam loco, & ab Ethnicis magna voluptate spectantur. Ac vt ista quæstionum occasionem præbent, inuectus mox sermo est de naturæ auctore, & totius orbis conditore; atq; ita nullo sermone habito cum Patre aliquo vel fratre læta domum reuertit, ac deinceps, præua opinione deposita, procliuius cœpit audire de rebus in colloquium à marito tum illatis. Accidit id temporis, vt, quemadmodum illa refert, Domina, quam in sacello conspexerat, se visendam ipsi per quietem obtulerit, hilarique vultu dixerit, ipsam parituram filiam nomine Mariam, cuius memor exultabat gaudio, dixitque marito: Prorsus debeo fieri Christiana. nam Domina à te in templo demonstrata, hac nocte mihi cum pulcherrimo in brachijs filio apparuit, recepitque se mihi in hac tam prouecta ætate daturam filiam (erat enim vetula natura sterilis.) Itaque eo ipso die cū marito cœpit aures præbere Euangelio, & tandem perseverans, cum ingèri amborū lætitia & solatio baptizata est, iāq; orationib⁹ addiscēdis vacat, & in frequētāda Ecclesia se à marito vinci nō sinit.

Extra filios & nepotes Ghenifoin anno proximo aquis sacris renatos, hoc anno alii duo nepotes 14 aut 15 annorum, magnæ expectationis, renati sunt. Alter, nomine Iacobus, semper adhærens Foin, in hanc sententiam inductus est, ab officio annisq; æquali Ioanne, cui aliquando, vt puerorum mos est, secum decertanti dixit: Ioannes, ego puto me esse superiorem te in omnibus. Nam sum te fortior, ingeniosior, habilior, & in fingendis litteris peritior. Cui respondit Ioannes: Fateor me in omnibus istis te esse inferiorem, at ego vna te, quæ longè excellit omnia ista elogia, te supero, nempe quòd sim Christianus, & tu non. Iacobus, cū non haberet quod responderet, tandē victoriam illi cessit, simulque rogauit, ab eo deduci in domū nostram, vt fieri posset Christianus, factus est, duce Ioanne, qui etiā post susceptum ab eo baptismū, protestatus est, se nullū amplius cum eo suscepturū certamen, sed intimam in posteros amicitiam culturum. Degunt Fuscini, & inter eos qui famulantur Foin, soli profitentur Christum.

Alius nepos Foin, nunc dictus Paulus, etiam iurauit in Christi leges, & puer honorarius est Sabucandoni nepotis Nobunangæ, natura alacer & vinax, aliisque socijs Christianis in exercitijs pietatis minime cedit.

Hoc anno, cū duobus nepotibus Sacumandoni, (qui fuit Dux belli

belli generalis Nobunangæ, & omnium aulicorum eius nobilissimus sacris aquis immeritus est eorundem Magister, sectarum Iaponicarum valde peritus, & in aula ea de causa notissimus. Crebro ad ædes nostras venit, ut Iaponicum quendam fratrem nostrum occultissima quæque sectarum mysteria edoceat, & vicissim Christianæ religionis dogmata, quorum cognoscendorum impense cupidus est, a nobis hauriat. Non semel fassus est, se ab eadē die, quo Christianus factus est, plus didicisse, quam omnibus retro annis in disciplina Iaponica. In sermonibus enim de Christiana lege habitis venisse se in cognitionem primi omnium rerum principii & fontis, sine qua necesse sit omnem aliam scientiam nullam esse & vanam.

Eodem anno baptizatus est nobilis vir cum coniuge & familia, cui nomen est Ioannes, & Procuratorem agit Sabucondoni, quem etiam cognatione ex parte matris attingit. Omnes in rebus divinis multum profecere, & cum nostris tanto amore & confidentia agunt, atque si essent ex veteribus Christianis. Ac Ioannes quidem omnibus Christianis hoc anno ex aula Sabucondoni factis antecellit, & animi submissione, & caritatis operibus, & zelo alios convertendi.

Adiunctus est quoque gregi Christi quidam cæcus Quenguus, nomine Michaël, iam dicti nobilis viri consanguineus, homo multis dotibus naturæ præditus, eruditus, & historiarum Iaponicarum gnarus, qui paucis a baptismo mensibus opera & favore Sabucondoni ornatus est dignitate Quenguiorum, qui habentur pro hominibus in historiis Iaponicarum cognitione perfectis. In horum Quenguorum congregationem adscripti sunt quinquaginta cæci, quorum privilegium est posse libere comparere in conspectu Principum, maximorumque Dominorum Iaponiæ, ad percensendas veteres ipsorum historias. In magna existimatione sunt apud omnes, suæque scientiæ beneficio magnam vim pecuniæ cortadunt. Iam alias scriptum est, quinque ex Quenguorum cætu agnovisse Christum, idque Christianorum studio & industria, sed non cum exigua ipsorum iactura, cum ad illius honoris gradum consequendum mille circiter aureis scutaros expenderit. Omnes admodum idonei sunt ad legem Evangelicam inter magnos Dominos propagandam, ob dicendi libertatem, qua utuntur, & quia eorum dicta ferè æqui bonique consuluntur. Itaque, quamprimum hi Quenguus aliquam nacti sunt mysteriorum fidei nostræ cognitionem, & rerum cælestium sensu capi cœperunt, Concionatorum vice sunt inter nobiles, quorum multos

iam in suam sententiam pellexerunt.

Nobilis & strenuus quidam belli Dux in regno Deua, (quod Zuegarapo in finibus Iaponiæ proximum est) nomine Iscenocamidonus, qui hoc anno Meacum venit non alia rerum nostrarum noticia imbutus, quam ea, quam à noto sibi Christiano hauserat, tantum fructum breuissimo tempore fecit ex audita doctrina Christiana, ut non multo post cum omnibus suis famulis salutaris baptismi aqua sit perfusus. Quo tempore Meati commoratus est, crebro inuisit ædes nostras. Non dubitamus hoc exiguum semen magnum fructum redditurum, ubi in regnum reuorterit ad suos subditos, qui numerum efficiunt trium vel quatuor millium hominum.

Eunpchtus quidam, qui Taico est à pœculis, & potum dictum Cianoiu illi subministrat, tantos progressus fecit in diuinarum rerum noticia, ut post baptismum, in quo ei inditum est nomen Ioannis, nusquam finem nec modum faciat de iis loquendi, itaque hætenus integritate vitæ suæ & differendi gratia per multos nobiles ad Christi onile adduxit. Et quoniam ipse genere nobilis est, & olim magnum quendam statum gubernauit, multis in aula notus est, ex quibus, quamprimum le ingetit occasio, non negligit aliquos in rete Christi pellicere.

Baptizatus est quoque nobilis ex familia Mori, Regis Amaguciani, nomine Ioannes, qui dum Mori esset Ozaca, sæpe iuabat ad Ecclesiam uisendi Patris ergo, & ad perdiscenda capita doctrinæ Catholicæ. Cuius exemplo & uerbo paruic & alter nobilis Paulus Firacondonus, homo copiosus & carus Mori.

Habitabat in iisdem partibus nobilis quidam uir, dictus Thomas, qui etsi multis ante annis baptizatus fuisset, tamen, quia ad Ecclesiam non habuit, non nihil in suscepta semel pietate elangherat. Habebat autem uxorem Christianam nobilis iam defuncti neptem, cuius coniunx, nescio marito, Christo nomen dederat. Hoc igitur anno Thomas, diuinitus impulsus, errorem suum agnouit, & cum ingenti vitæ præteritæ dolore, totius vitæ lapsus ad pedes Sacerdotis aperuit, omniibusque impedimentis sublati, ad baptismum quinque liberos & fratrem minorem cum omnibus famulis adduxit. Hinc Domino Deo placuit, ut filia eius Iusti Vuondopi filio natu maiori ad confirmandam fidem nuberet. Habuit Thomas & aliam filiam matrimonio iunctâ cuidam Domino in regno Iamarano, cui in reditum annum cedebant centum viginti milia saccorum orizæ: cuius gener superiore anno ex mandato Taici ob amicitiam cum Quabacondone

cultam est interemptus. Et quia rumor erat, uxorem quoque eius à medio tollendam, vri patriæ mos postulabat, illa secretò se fecit Christianam. Quo facto, nullus de ea necanda, ita providente Deo, amplius sermo inauditus est. Omnes in ea familia egregiam salutis suæ curam gerunt, & licet in Regno lamato nulli præter ipsos Christiani sint, tamen tum litteris tum nunciis nostrorum in fide aluntur, & Thomas cæcis temporibus solet se conferre Meacum, & à Patribus pia documenta aliqua referre.

Nepos cuiusdam nobilis, adolescens annorum 14, nobilè Bungensem exulem, Magistrum in arte scribendi legendique nactus, eius hortatu factus est Christianus. Adolescens hic erat adoptatus ab hoc patruo suo, & magno baptismi desiderio tenebatur, sed duo eù à baptismo arcebant. Primò quòd præsentem nõ haberet suum parentè: Secundò, quòd patruus esset ager & hostis Christianorum. Magister ergo, quoniam Christianus erat, & multis antè hæc autor fuerat in Christum credendi, huic adolescèti quoque persuasit, vt fidem & baptismum à se susciperet. Ad quem Pater Rector postea Meaco Rosarium, sacras sphaerulas, & imagines misit.

In villa Meaco vicina commorabatur anus octogenaria ex secta Amidæ, dicta Ioudosciorum: quæ morti proxima emit charitaceam vestem à Bonziis characteribus Cinèsisbus vndique completam, vt cum ea humaretur, sicut apud nos quidam humantur cum habitu S. Francisci. Hæc vestis appellatur Quio catabira, quam Bonzii fabulantur signum esse animæ statim post mortem in paradysam Amidæ recipiendæ. Emerat apud hæc vestem modis orizæ viginti supra centum manuum labore cõquisitis. Mota autè exèplo alterius vetulæ notæ, quæ paucis post diebus, quæ Christiana facta esset, ex hac vita discesserat, data opera Meacũ abiit, vt nostros audiret: auditòque cum magna deuotione & lacrymis catechismo toto (veperat enim duce & motore Spiritu sancto) sacrum baptismum ingenti eam gaudio recepit. Quo recepto, ilico se ad P. Rectorem contulit, eique immensas gratias egit, quòd tanta caritate & institui & baptizari meruisset: vestem quoq; diabolicam illi reliquit à Bonziis veditam, vnà cum globulis precatoriis, quibus vti solebat in orationibus faciendis. ac P. Rector vicissim illam donauit Rosario Christiano & Agno Dei sacro: quibus acceptis cum summa simplicitate & vitæ innocentia ad suos reuertit.

In vrbe totius regni Voari principe, dicta Chiosù, puer habitabat vndecenus, oblatu à matre opulento Bonzo cenobiarchæ, vt litteris operam daret. Mos autem est Bõziis, vt pueros, nomine Caschi.

Caschichi, permittant prolixis passisq; incedere capillis, qui post mortem manent hæredes ipsorum, tum quoad habitationem eorū & redditus, tum quoad dignitatem. Puer hic cū Bonzo manserat in annum ætatis 13, quo ferè bona malis dijudicare adolescentuli incipiunt. Contigit autem matrè viduam nubere Christiano homini, eòq; suasore etiam fieri Christianam; qui ambo & dicto puero, si quando visendæ matrìs causa è cœnobio veniebat, cœperunt viam salutis veram annuciare, & simul declarare inquam pernicioso & periculoso statu versaretur. Puer rem sedulo expendens, primò in consilium adhibuit Bonzi famulū, cū ambo deliberant de fuga incunda, ad quā maturandā iuuit, quòd Bonzus pridie monuisset puerum, illum insequenti die, quò festū erat Sciacæ, tondédum, quo ritu initiatus, Bòzus in perpetuum factus fuisset. Itaq; ille, vt conuentū erat, cū socio nocte, cū iā omnes cubitū concessissent, & ingens de cœlo imber decideret, per posticū cœnobii, superatis inagno labore quibusdam hortis & fossis, aufugit in ades vicinas curisdam Christiani. Et ne Bonzus rescisceret, puerum consultare & duce famulo illo aufugisse, cassem via famulus ad cœnobium & lectulum suum, ac si facti conscius non esset, noctu rediit. Bonzus autè cognita summodiulo pueri fuga, vehementer excanduit, deinde omnia turbās, vndiq; emisit certos homines, qui eū è fuga retraherent, speciatim autem ad ades matrìs, quā notat iam esse Christianam: cumq; repertus nō esset, cœpit animo reuoluere, quisnā illi autor fugæ esse potuerit ac primò quidem in suspicionem venit dictus famulus, a quo multis minis veritatem extorquere conatus est, sed frustra; constanter enim negavit se quicquam scire de puero: licèt sequenti nocte & ipse in domum illius Christiani, in qua latebat puer, se receperit, & inde ambo ad alium Christianum nomine Tacheia diuertere, apud quem est quasi Ecclesia nostrorum, in qua sacrum Missæ celebratur a Patre, dum ea loca inuisit, & singulis Dominicis festisque precandi causa conuentus à Christianis habetur. Hic delituere ambo diebus aliquot, & Constantius ille senex, qui est antiquus pater Christianorum regni Voareni, post catechesin, salutari aqua baptismi eos tinxit. Ne autem in Bouzi manus incidere, qui in omnes angulos emiserat exploratores, coacti sunt recipere se Meacum, quòd itinere quinque aut sex dierum ab illo cœnobio aberat.

Nobilis quidam Christianus, nomine Naito, & perantiquus, Domino regni Voareni familiaris, commiseratione dicti pueri motus eum secum Meacum abduxit: quò vt peruenit, mox

ædes nostras adiit: inde autem famulus ad visendos cognatos suos discessit. Bonzus, ubi tandem intellexit puerum esse Meaci, per locum Domini rogni litteris ad Christianum quendam Voarensem, Meaci tunc agentem, ac pueri consanguineum datis, curavit in manus suas eum tradi. Verum quia Michael, hoc enim erat nomen puero, etiam atque etiam optabat manere in Ecclesia, & domo nostra, idque fieri Meaci ob exploratores à Bonzo submissos non poterat, P. Rector eum cum duobus aliis juvenibus ad seminarium studiorum causa amandandum putavit. Simulatque Nangasachum peruenit, confusus est, & à P. Vice provinciale ad seminarium cum ingenti sua voluptate missus. Puer est optimæ expectationis, & litterarum studiosus, multaq; argumenta præbet egregii futuri Conciónatoris. Omnibus denique ob morum suavitatem carissimus,

In eadem vrbe Quiesu erat femina Christiana, quæ etiam ante susceptam fidem propensa erat ad præstanda opera pia, & sigillatim ad excipiendos hospites pascendisque pauperes. Accidit aliquando, ut cum cæcus quidam, vir venerabilis Meacum tendens, aerversorium quæreret, illa eum in ædes suas receperit. Maritus item Christianus, postquam domum venit, multum sibi de hospite gratulatus eum invitavit ad cœnam. A cœna, omnibus rebus compositis, more recepto, quotquot erant in familia, magni & parvi conveniunt ad faciendam orationem, & supplices coram sacra imagine recitant Litánias. Cæcus, qui nihil horum videbat, sed tantum auribus voces precantium audiebat, rei novitate attonitus, percunctatur, quod genus illud orationis sit toti familie tam gratum, ac à se hæcenus nunquam auditum? Respondit pater familias, esse formulam orandi, qua Christiani ad Deum cœli terræque Dominum vri confusissent: se autem cum tota familia Christi legi nomen sumum dedisse. Cæcus, cum subiecisset se oppido cupere aliquid cognoscere de illa lege: pater familias commemorare cepit, se quodam Focheseium fuisse, & studiosum honoris Sciacæ promovendi: verum cum à quodam concionatore didicisset Sciacam & Amidam fuisse homines, habuisseque more hominum conjuges & liberos, atque idcirco nec aliis nec sibi potuisse conciliare salutem, quandoquidem non agnorint verum Dominum conditorem cœli & terræ, ac hominum Servatorem, quem Christiani appellant Deum: se nostris auditis sermonibus renuntiasse Sciacæ, & in Christi veri DEI catum transisse: itaq; si ipse & similibus sermonem cupidus esset, habere se filium, qui facile eos sit expositurus. Cum cæcus annueret, adolescens filius

hospitiis item cæcus (atque is quem antè diximus Zueganum cū filio Domini eiusdem regni profectum) cepit illi doctrinam Christianam tanta cum gratia explanare, vt tandem post aliquot dies illum in album Christianorum retulerit. Cæcus deinde Meacum pergens, & sapius de rebus nostris audiens, confirmatusque in fide, in suum regnum Bandanum, vnde venerat, lætus reuertit, cum proposito omnes discipulos suos & amicos in eadem sententiam pertrahendi.

Christianus quidam Meacensis, nomine Laurentius, hospitio susceperat militem cum vxore exulatem, qui antè seruerat Quabacondono: ei persuadet, vt in Christi militiam transeat, audis. que aliquot concionibus assensit, sed vxor omnibus modis refragata est, ne faceret. Verùm Deus eam alia via nihil minus cogitatem in societatem viri traxit. Vicina partui, quem vti iuencula nunquam erat experta, tantis oppressa est doloribus, vt crederet se morituram. Omni remedio humano destituta maritus accurrit cum effigie Beatiss. Virginis. eam primò imponit eius capiti, tum in cubiculi parte deponit, monens eam, vt illi Domine magna fide commendaret, fecit, ac mox & imminuti sunt cruciatus, & fortum edidit cum magno omnium gaudio & consolatione. Quo euentu commota, non solum non impediuit amplius maritum, sed etiam recepit se verbo Dei audito in Christi militiam cū eo per baptismum trāsituram: ac publicè omnibus prædicauit se, ob beneficium sibi à sacratissima Virgine aduocata nostra præstitum, velle fieri Christianam.

Deo propitio vbiq; in omnibus Iaponiæ partibus etiam apud ipsos Ethaicos in tanto pretio & existimatione est Lex nostra sanctissima, vt modò non sint, qui perperam de ea, vt olim, loquuntur sed, quod magis faciendum est, omnes lætatur, se nunc libentissimè audire, quæ antè detestabantur. Et cū omnes Christiani sint ferè viri principes, nomen Christianorum non modò salutariferum, sed etiam honorificum esse cepit.

Taicus quoque non obscuris argumentis declarat se eodem loco habere res nostras: quoties enim de nobis in multorum Dominorum præsentia sermo incidit, ait nos fide esse integros & sinceros, seque facillè Christianorum sacra suscepturum, nisi vereretur Bonzos fame morituros, quia nullæ illis amplius suppeditarentur elemosynæ: deinde destituere tur tot templis, quæ sunt ornamenta Iaponiæ. Quòd si in eterno aliquo odio nos prosequeretur, non vtique vel toleraret nos in Iapone, vel permitteret tot fieri in conspectu suo Christianos. Quia non mandet oro præcipus

eius coniux sæpenumero quoque bene de rebus nostris loquitur, ac imprimis apud Dominas Christianas, quæ illi assidue præstò sunt.

Erat in palatio Domina, quæ hætenus vehementer adversa est Christianæ legi: sed postquam a cæco Chingiuo Christiano quædam de ea cognouit, immutauit opinionem, affirmavitque se ex falsis aliorum narrationibus in errorem inductam.

Ghenifoin etiam certò uerit, & filios & consanguineos omnes suos iurasse in fidem Christianam, non tamen audet eos reprehendere, tum quia probè intelligit quam bonam viam ingressi sint, tum quia animaduertit quantus fructus, non obstante Tai-ci edicto, ex prædicatione etiam occulta consequatur: ne autem ex huius mundi regno exterminetur, fingit se nobis succensere, & criminatur nos, quasi sua consilia respiciamus: multaque cum magno periculo nunc faciamus, quæ postea liberrimè facturi simus.

Eandem affectionem in nos ostendit Gubernator Meacensis Gibonoscius gætilis, vnus ex Tai-ci intimis, qui & literis & nunciis nostris indicauit, quantum faueat nostris successibus, mouitque, ut modò nostri Meaci nihil turbent, se nostram causam apud Tai-cosolamam, quando opportunitas se offeret, summatim adacturum.

Idem sensus est aliorum Dominorum in regnis, ut Sabucondoni in regno Mino, & Auano Cami in regno Aua, & Tuencamedoni in regno Fingano, & Sciurindoni in regno Sinano, & aliorum principum Dominorum, qui manibus pedibusque testà Christiana tuentur.

In palatio quoque ipso annumerari debent nonnulli primarii Domini, ut Quigocudonus, & Maria Ioannis Sciurindoni mater, quæ semper cum filia sua adest Tai-co: ac Magdalena Quia-cuzin, quæ cum filia ministrat Mandocoro Samæ uxori Tai-ci, ac illa quidem ei est a secretis, hæc uero filia a thesauris Tai-co, aliaque mænera sustinet cum tam præclaro uitæ exemplo, ut omnes non parum mirentur. De hac Magdalena libet aliquid subicere.

Hæc femina etiam tanti momenti officia sustineat, dignitateque longè antecet omnes reliquas, tamen aliena est ab omni auaritia: si enim illi animus fuisset accumulandi opes, vel accipiendi, quæ ei offeruntur, propter officia magnis quibusque Dominis apud Tai-cum exhibita, ingentes hætenus coegisset thesauros: uerum

tam quia nihil vult accipere, quod in illa aula perrarum est, in
 magna est æstimatione omnium. Atque ideo Taico vxorq̄ue eius
 plus ei fidunt, quàm aliis, & in argumētum sui erga eam affectus
 præstitaq̄ue fidei compensationem semper donant eam opulen-
 tis strenis. Ac speciatim Taico, cū superiore anno lethali mor-
 bo deiectus esset in lectum, vocauit ad se Magdalenam, ac post
 breue colloquium in manus ei dedit laminam auream quingen-
 tis Taes æstimatam, dicens: Hoc aurum post mortem meam pro-
 hibito tuis ad senectam sustentandā expende: scio enim non am-
 pliùs tibi esse ætatem ad seruiendum aliis, nec volo vt expen-
 das, nisi in tuas necessitates. Quod dixit, quia verebatur ne cro-
 garet in pauperes. Deinde hæc veneranda matrona mirifica vitur
 diligentia in expedicendis negotiis sibi commendatis: quæ magna
 sunt & continua, vt vix illi super sit tempus capiendi cibi vel som-
 ni. Nunquam proes consueta in oratorio suo intermitit,
 etiã si negotia in mediam noctem extrahantur. Ac ferè contingit,
 vt studio perficiendi quæ ad animam spectant, somno oppres-
 sa Rosario in manu hærente, labatur in terram. Hac certè ætate
 ex nimia corporis fatigatione & imbecillitate duos vel tres men-
 ses grauem perpessa est morbum, qui tandem eam compulit Fu-
 scimo (vbi semper degit in palatio) migrare Meacum, vt curari
 posset. Quamprimum autem venit, Vincentium fratrem nostrū
 in medicum poposcit. P. Rector quoque sacrum in mariti eius
 Scinza optimi senis ædibus, vbi ipsa erat, dixit: confessionē eius
 audiuit, & cœlesti pane, cum aliis multis eius consanguineis, erat
 enim dies festus assumptæ in cœlum Deiparæ, eam refecit. In æ-
 gritudine nihil illi grauius fuit, quàm quòd suo more orationes
 recitare non posset: impediēbatur enim partim visitationum mul-
 titudine, partim virium imbecillitate. Mirificè addicta est operi-
 bus caritatis, quoties enim Christianus aliquis eius auxilium in
 inopia aliqua interpellat, relictis omnibus aliis negotiis, ope-
 ram omnem nauat, vt inopia subleuetur. Nullus in vrbe Mea-
 censi est, cui equè atque illi simus ob beneficium eleēmosynæ, quæ
 suis temporibus subministrat, obligari. Consanguineos item
 suos aliosque egentes multa iuuat eleēmosynis. Ipsa atque atque
 maritus, simplicitatis & humilitatis laude conspicua est. Maritus
 ita humilis est, vt nomen suum dare voluerit Congregationi, quæ
 dicitur Pauperum: cū multæ alię sint nobilium & diuitem. Cer-
 tē in vniuerso Gochinai non sunt qui hunc cum sua coniuge pie-
 tate cæteraque virtute superent.

Missionē facta in regna Mino. & Yoari, de qua paulo pōst
 agemus,

agemus, Pater magnam consolationem accepit, ex lætitia cõmuni Christianorum, qua ipsum venientem excipiebant: erant enim inter eos viti senes, qui a quatuor-vel quinque leucis aduenerant; & vnus quidem quatuor annorum supra octoginta, qui magna fatigatione per vias asperrimas aduolarat. Hic bonus senex cum vxore sua pauperrimam vitam agit inter gentiles, à quibus (viti ipse commemorauit nostris) olim graues perpessus est persecuciones, eo nomine tantum, quòd esset Christianus. Cæterum tãdem constanti eius integritate & patientia, bona nempe malis, secundum consilium Christi, rependentis, ita sunt pudefacti, vt non solum non malè eum tractent, sed etiam elemosynis iuent, ac patientiam submissionemque Christianorum laudibus in cœlum tollant. Erat hic senex tam candidus & purus mente, vt cum se contulisset ad locum, in quo Pater anno elapsus fuerat in festo Pasche, ibique totos quatuor dies vsque ad finem festi hæreret, ac deinde Pater ab eo discessum parante percontaretur, num esset confessus, responderit coram omnibus, se præterita ætate cõfessum, & ab eo tempore nihil confessione dignum admisisse. Suã vitam in illa affecta ætate non esse aliam, quam diu noctuque in sudore vultus cõficere calceos ex paleis ad tolerãdam vitã, si quid temporis à labore vacuum sit, id in oratione ponere, vel ad anticũ gentilem diuertere, vt ei de rebus diuinis loquatur. Quo responso Pater fraterq;, quibus hæc referebat, mirificè sunt edificati. Hoc autem anno bonus senex cum singulari humilitate & animi cõsolatione de peccatis confessus est.

Alii duo senes, maritus atque vxor, Christiani antiqui, confessionis cõmunionisque causa ex remotis locis venerunt: ac hi quoque inopem vitam inter Ethnicos traducunt, seque vno patientiæ scuto sic tuentur aduersus infidelium probra & calumnias, vt alii mitentur, alii pudescant, alii quoque terreamur. Imò ipsi referebant, esse quinque vel sex in sua ipsorum familia, qui magno fastu & contempu; ac incredibili verborum contumelia, se omnesque Christianos laceffant & diuerent. Quos Deus Dominus noster pauperum protector seuerè castigauit. Omnes enim sex fœda ægritudine miserabiliter extincti sunt. Hi verò in tanta inopia, ad extremam vsque ætatem, ne minimo quidem capitis dolore laborarunt. Erat eis filia duodeviginti annorum, cuius nuptiæ à multis ambiebantur: sed quia Christiano tantum marito eam collocare statuerant, nunquam passi sunt à se dtuelli. Nobilis adolescens & copiosus cum eius pudicitia infidiaretur, vterque parens, deserto tugurio suo, cum filia aliò profecta sunt,

ne Deum offenderent, & honorem filiae tuerentur.

Petrus Scijemone nobilis, qui fuit primogenitus Domini Regni Iechu, in Mino Patrem cum aliquot Christianis in ædes suas inuitauit, Euangelium vxori suæ gentili aliisque domesticis mulieribus annuciari petiuit, quod & factum est. A concione maritus rogauit vxorem, an omnia intellexisset, respondit, mirificè sibi arridere quæcunque dicta essent, esse enim cõsentanea rationi & veritati, ac idcirco ex animo se optare baptismum, si id conscia sua matertera vxore Ghenisoin, aliisque consanguineis, qui omnes erant gentiles, fieri posset. Atque hac de causa paulo amplius baptismum distulit, licèt aliquot præcipui è domo eius, qui eidem concioni interfuerant, statim baptismum susceperint.

Fucuscinâdonus Dominus regni Voari multum fauet Christianis, & per Quinguium cæcum Voarenum Christianum commodum locum promisit pro vna Ecclesia. Eius regni Christiani laborant, vt continenter secum habeant ordinarium Prædicatorem, qui data opportunitate nunc hos nunc illos impellat; est enim gens illa admodum elata à natura & ferox, & licèt initio ægre se dedat alicui rei, tamen si semel vel bono vel malo se applicuerit, ei tenaciter adhærescit. Vtiqam, iuuante Deo, pristinae libertati tum ibi cum in aliis regnis aliquando restituantur, & magnus animarum fructus ad gloriam Dei colligi possit.

Quamuis tot nobilium hominum conuersio hoc anno facta magnam omnibus Christianis attulerit consolationem, tum in Meacensibus tum in Scimanis partibus: non minorem tamè conciliauit quorundam Principum vitorum obitus, ex quibus, tanquam bono semine in terram iacto, tam copiosus exiit fructus. Qui enim post illos aquis salutaribus perfusi sunt, suo exemplo, tantam de se spem & expectationem in omnium animis cõcitarunt, vt dolorem ex morte priorũ acceptum omnino restinguant. De duobus tantum vel tribus faciam mentionem.

In regno Voari erat quidam, nomine Leo Tacheia, qui tempore Nobunangæ baptizatus est Anzuchijamæ, verè Christianorum illorum columna: suo siquidem tum exemplo tum studio in vrbe Chiros attraxit ad Christum quàm plurimos, & in pietate semel suscepta cõseruauit, cõuertens domum suam in Ecclesiam, eosque paterno amore in omnibus calamitatibus adiuuans. Et quia eius officium erat cognoscere præterium gladiatorum & machærarum Iaponicarum, (erat enim in hoc genere omnium Iaponiæ opificum excellentissimus) cum tota familia ex Voari cõmigravit Meacũ, vbi in magna existimatione erat apud Dominos & Princi-

pes: *Ædes suas autē Voari partim conuertit in Ecclesia, partim Patri, qui eò visitatum veniebat, reliquit inhabitandas. Meaci verò ædes, quas coëmit, sic adaptauit, vt à nostris ibi diuina res fieri possit: sicut & in hodiernum diem fit, confluentibus eò multis tã ex superiori quàm inferiori Meaco.*

Idem Leo magnus erat amicus pauperum: multos enim, licet ignotos, hospitio suscipiebat, eo nomine tantum, quod Christiani essent, & sumptus gratis eis subministrabat. Vt autem sanus operibus ad sui imitationem omnes impellebat, ita æger, & moribundus, sua patientia, & pia ad obitum præparatione, omnes se visitantes consolabatur. Accidit initio mensis Iulij, cum certis de causis proficisceretur Sacaium, cum corripi febricula, cum qua, & signis nō obscuris periculosi apostematis sub aurē enati, Meacum reuertit: & quia malum auagescebat, & vires deficiebant, celerimè se ad mortem, facta de vita antea facta exomologesi, & testamento condito, comparauit. Deinde allocutus est filios, monens illos, quàm nullius pretii sit tempore mortis omne aurum & argentum: ac vt imprimis operam darent vitam omnem tradere in timore DEI. Ac denique, cum vi morbi premeretur, postulauit cœleste sibi porrigi viaticum, & sacrum Missæ in loco consueto fieri, quod a P. Rectore facile illi fuit concessum. Et quamuis ob morbi magnitudinem sacram Eucharistiam sumere nō potuerit, eam tamen singulari animi submissione in altari adorauit, magna fiducia se Christo commendans: Contigit id Dominica post ferias Apostolorum Petri & Pauli: ac insequenti die Dominica summa cum quiete ex hac vita migravit, sermone de rebus piis semper continuato cū multa consolatione circumstantium.

Anno superiori scriptum est in regno Voari nobile & antiquū Christianum, nomine Syluestrum, qui fuerat minister Nobunangæ, euocatum fuisse ad cælum Hicyno anteq̃ obitum anno matrimonio copulatus erat cum femina, quæ post agnitum Christum miram vitæ mutationem instituit, nam statim à gentilitiis ritibus, quibus maximè dedita fuerat, summopere abhorrere cœpit. Nomen ei erat Marthæ: manserat vidua, sine liberis, ab omni præsidio humano deserta: hæreditas enim mariti cessarat prioris vxoris liberis: reliqui redditus verò ad Iaponiæ monarcham redibant. Nec à consanguineis vel parentibus gentilibus vllum adiuuentum sperare poterat, nam omnes illi erant ex stirpe Bonzi Ozacani sectæ Icosciorum principis, & gentiles; qui postquã Christianæ legi se addixit, ne conspectum quidem illius tolerare voluerant, nisi Christo renuntiaret. At illa firmiter in animo suo constitit

constituit potius occumbere, quam fidem semel Christo in baptis-
mo datam rescindere. Quare & capillos sibi refecuit, parata labo-
re manuum suarum inter Christianos vitam tolerare, quo nomi-
ne Sodalitas Misericordiae & locum inter egenas feminas ei at-
tribuit. In hoc statu perstitit integrum annum; nullo unquam sub-
sidio vel à matre vel à cognatis, qui in eadem vrbe Meatenſi ha-
bitabant, petito. Tandem in grauem & tetrum incidit morbum,
sic vt videretur tota leprosa: nec tamen vlla medicina poterat de-
pelli. Torquebatur sancta mulier acerbissimis doloribus, nec
ab vno latere in aliud conuerrere se, sine alieno auxilio, valebat.
Matrem re cognita obnixè eam rogauit, vt se sine re valitudinis
restituendae causa in suam domum deportari, cum adiuncta pro-
missione, de Christiana religione summum fore silentium. Re-
spondit illa se facturum, quod visum esset Patri nostro, qui consi-
lio cum Christianis eius vrbis captò, dixit videri sibi precibus ma-
ternis faciendum satis, si modò ea constantia in fide sibi prædita
videretur, vt potius mori parata sit, quam Christum negare, si ad
id à matre & consanguineis cogereretur. Et respondit, se non id-
circo maternae petitioni resistere, quòd de tali constantia in fide
ambigeret, vel vacillaret, sed quòd prauam aliquam inconstantiae
suspicionem in animis quorundam gignere potuisset, si facillè eam
assensisset: nunc autem, quia ita omnibus visum est, se ad liberan-
dos molestia Christianos libenter assensuram. Itaque facta prius
confessione, delata est ad aedes maternas, vbi vsque ad mortem
in tanta patientia & fidei constantia perseuerauit, vt mater non
parum commota fuerit eius exemplo ad talem fidem suscipien-
dam cum tanta virtute coniunctam. Nam & Patres medicum
& medicinas, aliaque necessaria ad curationem, ei mittebant.
Nonnullae quoque feminae Christianae, quod postulabat caritas,
eam visabant. Rogabat medicum Christianum, vt aliquid de lege
sancta diceret, quod fecit: & bis quidem, vetula illa admo-
dum doctrinam traditam probauit, ac postea multas quæstio-
nes filiae proposuit, quas illa non verbis, sed exemplo fidei, pa-
tientiae, & caritatis suae & Christianorum dissoluebat. Tandem
fracta morbis, inuocato continenter nomine IESU & MARIAE,
spiritum Deo reddidit. Matri autem ante obitum comendauit, vt
corpus mitteret ad Ecclesiam nostram, rogaretque Patres, vt di-
cerent officium præ se defunctorum, vestes relinqueret pauperi-
bus: Reliquias verò, rosarium, calculos benedictos, & imagines
seminis, quae in ægritudine inseruissent. Quae omnia mater præ-
stitit. Sepulta est à Christianis, domus nostrae impensis: materque

nox nostris per quendam magnas gratias egit, & cadelas pro officio defunctorum & eleemosynas pro pauperibus misit. Post aliquot verò dies & ipsa præsens gratias agere Patribus voluit, dicēs, se nobis & Christianis ob eximium amorem in vita & morte erga filiam suam demonstratum tātopere obligatam, vt existimet se tātæ obligationi satisfacere nō posse, nisi & ipsa fiat Christiana. Itaque comparauit se primū ad audiendam catechesin doctrinæ Christianæ, deinde etiam ad baptismi sacramētum: quod eo ampliore voluptate attulit omnibus Christianis Meacensibus, quo illa maioribus honoribus renuntiauit & commodis, quæ à Bonzo Ozacensi locuplete & potente accipiebat.

Meaci degebat quidam, qui in propugnaculo Tacatachi, aliisque partibus, septem & decem annis Iusto Vcōdono inferuierat, vivebatque inter Christianos, ac talis habebatur, maxime à Iusto. Is hoc anno in regno Cangano, dum ibi redditus annuos Iusti colligit, incidit in febriem, rogauitque socios suos, vt se agrum ducerent ad ædes nostras, velle se ibi de peccatis confiteri. Vt eò aduenit, patrefecit, quo tempore Iustus Vcondonus statum Tacatachi administrabat, suisque suadebat, vt diuinæ legi aures præberent, se cum tota familia sua sinxisse se esse Christianum, & ideo nec concionibus illis opus habere; idque se fecisse, quod pater suus profiteretur sectam Icolsciorum, & Christianam legem maxime detestaretur. Patres his auditis magnopere obstupere, & quia grauitè ægrotabat, P. Rector subito illū baptizauit, domūque reuersus cum gaudio, postero die multis prædestinationis sue signis relictis ex hac vita commigrauit in cælum, Patre eius in Iusto Ethnicissimi adhuc hærente.

DE MISSIONE CVIVSDAM PATRIS IN REGNUM MINO ET VOARI.

VT melius intelligatur hæc missio, commemorabimus ea, quæ ipse Pater de ea scripsit. In missione hac, inquit, viginti dies consumpsimus. quo tēpore baptizati sunt omnino homines sexaginta, nō cōtemnendi. Et si alios viginti dies ibi commorati fuissetus, baptizati fuissent circiter quinquaginta supra centum; verū quia statim redeundum erat Meacum, in aliud tempus baptismus est dilatus. In Mino filii & filix fratris nutricis Saburondoni iam mortui, & nepos vxoris Gubernatoris Meacensis, Christo nomen dedere. Multorum quoque aliorum honoratorum virorum iam antè baptizatorum, tum coniuges

tum

tum filij, sunt baptizati. Atque hæc omnia accidere in vrbe Gifa, quæ est præcipua in regno Mino, vbi Saburōdonus nepos Nobunangæ, qui est Dominus maioris partis regni, sedem suam habet. Simulatque intellexerat Fratrem Paulum mecum aduenisse, bis magna humanitate & beneuolentia, nec sine muneribus, nos visitari curauit, addens seipsum quoque venturum. Dominus iam dictus Meaco ad regnum Mino reuersus est manè in ipso die Paschæ: omnesque Christiani eum maiore, quàm alias, gratulatione receperunt: ipseque vicissim vultu magnam erga omnes lætitiã, amorem, & benignitatem demonstrauit. Ad vesperam inuisit eum nobilis quidam, nomine Sacãdonus, qui in illa vrbe est velut caput & Pater omnium Christianorum; quem palatium intrantem Saburondonus ilico iussit ad se vocari, rogauitque quamdiu persisturi essemus in vrbe, ac epistolam sua manu ad Paulum fratrem dedit, eumque ad propugnaculum inuitauit: sed quia ratio habenda erat nostri exilij & silentij, ne ab æmulo aliquo nomen nostrum deferretur ad Taicum, certis de causis deprecati sumus, quibus ille quoque acquieuit.

Sequenti die, id est, octaua Paschæ, omnes pueros & famulos nobiles ad audiendam rem diuinã amandauit; & Christianus quidam dictus Sceirocundonus omnes primarios Christianos Saburondoni inuitauit ad epulum. Necessè autem fuit me & fratrem ibi præsentem adesse, vt in dierum illorum solennitatem collationem aliquam institueremus. Multi libenter audissent sermonem; verum quia Taico vehementer vrgebat labores suorum, nõ fuit amplius tempus eò redeundi. Itaque frater eò reuertet, cum tempus magis commodum se offeret ad audiendum.

Saburondonus Sceirocundono magnam planitiem dono dedit, in qua exstrueret Ecclesiam, & domum pro nostris, quando eò diuertent. Opusque absoluet ante dies Natalitios.

Ex feruore deuotioneque Christianorum in regno Voari, cum ex Mino discederem, eximiam consolationem hausi, qui tædio affecti diuturnioris moræ Ghifam ad Pascha profecti fuere: qui autem proficisci nõ potuere, cõuenere in Christiani cuiusdam domo, quæ nõ est absimilis Ecclesiæ nostræ, & in ea orationes suas ac de rebus diuinis colloquia habuere. Post hoc, cum illis videretur nos abitum parare, ter satis longè in publicã viam progressi sunt, vt nos exciperent, & in suas ædes deducerent.

In hoc regno Voari, postquam iusto Dei iudicio ex illo exturbatus est Quabæcondoni Pater, capitalis Christianorum hostis, successit nobilis quidam, nomine Fucuscimadonus, Taici

conſanguineus, qui publico hominum ſermone ferebatur omniū in Iaponia crudeliſſimus. Hic vno ſermone audito Ozacæ ex Vincentio fratre, quo oblata occasione oſtendit rem eſſe iniquiſſimã apud Deum & homines, ac cum ipſa ratione pugnare, iniuſte & exquisitis in hoc tormentis occidere homines, ſubitò dixit, Vincentium præclare de eo argumento locutum; ac deinceps nõ ſolum veterem crudelitatem ſuam correxit, ſed etiam auariciam Chriſtianorum colere cœpit; quibus cum ſingulari benevolentia & amoris ſignificatione tantum areã cœceſſit, vt ex ædificare poſſent Eccleſiam. Aliquot ibidem ad Chriſti Eccleſiam ſunt aggregati; quotquot autem antè Chriſtiani erant, ex omologeſi metem expurgarunt. Inde Fanamaſam proſecti ſumus, in quo multi veteres Chriſtiani degunt, a bono ſeque Conſtantino ante annos triginta duos inſtuturi & ſacris aquis uncti.

In loco, dicto ſimo, eſt Quada Tagodonus, & gener eius Sciozaimus, qui erant columnae Chriſtianorum regni Voari, ſed exulare coacti ſunt, quando trucidatus eſt Quaba condonus, ea quòd illi ſeruiffent. Sed placuit Deo, vt illis duo alij Chriſtiani nobiles ſuccederent, qui non minore amore proſequuntur fideles, quã primi. Vale eis diximus cū multis lachrymis, & Meacum iter proſecti ſumus.

Ozacæ Chriſtianus factus eſt nobilis admodum locuples, & ex prima nobilitate aula Aquini Mori Regis Amacucciani, cui nomen eſt Firacandoni; ac poſt illum duo alij nobiles & prædinites.

In regno Tuono Quini, quod vnum eſt è quinque, dictis Goquinai, ſunt thermæ valde ſaluſares, ad quas ordinariè 3 vel 4 millia agrorum ex diuerſis provinciis confluunt. P. Rector, quia iam ſenex eſt & infirmus, ad thermas illas viſus eſt. Primò, vt recuperaret ſanitatem, quam ſcribit ſe recuperariſſe. Secundò, vt piſcationem aliquam ſpiritualem inter homines origoſos inſtitueret. Et iam ſcribit ſe aliquot nobiles tradita catecheſi Chriſto adiunxiſſe. Inde Pater proſeſionem inſtituit ad nobilem quendam virum, Domihum terræ, in qua ſunt thermæ, & Taico admodum carum, cuius filij, poſt auditum de fide noſtra ſermonem, valde propenſos ſe eſſe ad eam declararunt. Et bis eorum patres noſtros cum muneribus viſendos curauit. Deinde obuiam factus eſt aliis tribus nobilibus, qui ſatiari non poterant concionibus noſtris, e quibus vnus erat filius Preſecti propugnaculi Otai. Hic iuuenis Patri promiſit ſe effecturum per patrem ſuum, qui multum gratia valet apud Taicum, vt Patrum Meacenum res meliore curiore que ſint loco.

DE RESIDENTIA OZACENSI.

HO c anno noua constituta est Residentia Ozacæ: & licet hominum nondum sit absoluta, tamen durante persecutione, ob cōcursum multorum nobilium ad audiendum nostros sermones, secus facere nō potuimus. Aula siquidem Taici nūc tota pēdet a Fulcimo & Ozaca. Cōtinēter ibi degit vnus Pater, cum fratre, & vno clerico cōcionatore; qui nō solum Ozacēsum curā habent, sed inuisunt etiā Olācai, aliāque loca in regno Tucnochuni & Cauacci.

Nobilis Christianus retulit Patri Ozacensi, cūm Bungi esset, quando Ioseimane Regis Francisci filius mandauit cum conjugē & liberis trucidari Ioran, eo quod columna esset omnium Christianorum in ditone Facatana, ipsum Ioseimanem culpam huius cædis coniecisse in cognatum suum matrimonio suæ sorori iunctū, dicens, quod propria manu vnū è filiis Ioran & famulos interemisset. Eodem anno huius hominis conjugem partui proximam obsedit dæmon dicens, se non permissurum vt pariat, sed matrem cum filio abducturum ad tartara. Hoc tristi casu perterrefacti ambo, & vir & mulier incipiunt vota facere suis idolis. Vir promisit se omnia arma sua & optima quæque suæ mulieris ornamenta oblatorum Tesciondaigin, qui est vnus ex præcipuis Chami vel Diis Iaponiæ, sed quo plus illi faciebant, hoc deterius habebat vxor. Consuluit tunc gentilis quidam, qui præstō erat, vt vocarent Vngasauaram fratrem infirmæ, Christianū, illum, quoniam alias tres dæmones expulisset, posse expellere & præsentem. Venit frater, & primū iussit omnia vota & promissa superstitiosa rescindi, deinde suasisit, vt promitterent se fore Christianos. Quod cū fecissent, ostēdit enerygmenæ sacrarum reliquiarum thecam, dicens: Qua fronte ausus es tu ingredi in hanc feminam, cūm scias me esse Christianum, & hanc sororem meam? Conspicito reliquiario dæmon magnum cœpit strepitum excitare, & horribiles motus, dicens: Dimitte me: non enim me later te esse Christianū. Frater misertus puellæ, promisit Deo, si saltari restituarur, disciplinas, ieiunia, preces, & injecta in obllum theca reliquiarum, Symbolum Apostolicum, quod sciebat Dæmoni esse formidabile, recitauit. Subiecit Dæmon: Probè noui, te molestè ferre sororem tuam, quod gentilis sit, & non velit fieri Christiana: sed ego dico tibi, me non mea voluntate, sed rogatu primæ conjugis gentilis, quam tuus cognatus

cognatus repudiavit, in eam ingressum: quæ promittit mihi se me adoraturam, si in hanc feminam ingrederer. Denique subito dæmon abscessit, & partu edito femina quasi mortua concidit. Vbi autem respiravit, mater cum filio sacro baptismo expiata est. Dæmon verò è secunda coniuge egressus ingressus est ilico primam, quæ cernens se vehementer ab eo diuexari, etiã atque etiã petuit à quodam Christiano baptizari. Post baptismum autem receptum dæmon mox ab ea recessit.

Hoc anno in Tacatacqui vnus ex optimis religiosissimisque Christianis, quales in Iusti Vcondoni statu reperiri possunt, vita hanc cum æterna commutavit: qui apoplexia tactus, ethi loqui nō posset, consuetas tamen orationes nunquam prætermisit. Pater Ozacanus eius confessionem audiuit, & intellexit, vnde decim aut duodecim annos inter ipsum & uxorem, feminam piã, castitatem esse conseruatam.

Adolescens pauper è regno Fjunga, nobilis cuiusdam famulus, Ozacam abiit, vt operam suam ibi præberet erigendis ædificiis Taici, post incidit in morbum grauem. Dominus eius gentilis cū remedium nullum suppeteret ad sanandum, curauit eum efferti foras, & abjici in domum vndique peruiã, speciem porticus præ se ferentem, in qua gentiles conueuerant suo ritu exurere defunctorum corpora, non longe a domo nostra remota. Fortè duo è clericis illac transeunt sub noctem, vident duos iacentes: canes vel potius lupos proximè domum affare: vix dubium, quin ad hominem deuorandum. Domum ingressi hominem morti vicinum offendant, mox certiozem reddunt patrem, is iubet eum deportari in eedes nostras: pro temporis angustia in fide instituitur, & baptizatur, ac post horam vnã, mirabili prouisione Dei in lectos, vt apparet, adscriptus, moritur.

Hoc anno Ozacæ salutari baptismi aqua rinctus est vir admodum illustris vnus regni Dominus. Mouit autem Deus eum hoc quo subijciam modo. Postquam Dominus Paulus Scinganus cum aliis Dominis Hingensibus in exilium missus est, & Taico Iatimoni (vñ superiore anno scriptum est) regnum ademit, Dominus Paulus se huic Domino comitem adiunxit, vt illi sua officia deferret in bello. Cumquè in eius præsentia de rebus Christianorū tractaretur, conuersus ad Paulum dixit, quandoquidem Taicosama legem Christianam in suis regnis promulgari veruisset, consultum videri, vt vel ipse à cœpto absteret, vel ita fidem dissimularet, vt notari non posset ipsum esse Christianum. Ad quod Paulus confidenter respondit: Inter multas causas, duæ potissimum

mum occurrunt, curid facere nequeam; Prior est, beneficium, quo tanquam Christianus Domino Deo in omnem vitam sum obstrictus. Posterior, quod initio conversionis meæ in causa lascivionis tantum ratione fidei Christianæ exilio sum multatus, ac postea propter meam in fide constantiam à Rege Francisco, qui me imprimis diligebat, restitutus. Hac responsione effectum est, ut deinceps libere omnes de rebus Christianis locuti sint: sic prorsus, ut coram dicto Domino semper aliquæ discepciones de fide haberentur, cui etiam rationes, ut erat homo eximii ingenii & iudicii, mirifice arridebant. Tantopere autem placuit illi Domini Pauli constantia, ut Ozacæ studio domum nostram adierit, quo sermonibus catechisticis interesset: cumque multis questionibus curiosis propositis tandem omnia accuratè percepisset, baptizatus est: quamvis nunc metu Taici, eo quod sit ex maximis aulæ Dominis unus, non potest pro arbitrato suo omnia facere. Verum sic in fide animum confirmavit, ut cum aliquando nobilis quidam coram ipso malè de Christianis loqueretur, per ludibrium in hæc verba ei responderit: Videris mihi, bona venia tua dixerò, bone vir parum in hoc argumento sapere. qua ratione enim de lege tam excellenti, tam rationi consentanea, & à tot illustribus Dominis, tot doctissimis hominibus probata, tu potes perperam loqui? Subiecit & alia cum tanta prudentia & iudicio coniuncta, ut nullus circumstantium amplius ausus fuerit quicquam effutire in Christianos.

Baptizatus quoque est Ozacæ cognatus Bigenno Saicchio trium Regnorum Domini, nomine Camidonus; cuius conversione confidunt nostri in Regno Bigen magnam portam patefaciendam ad salutem multorum.

Adhæc baptizatus est Ozacæ filius nobilis Domini, dicti Iennai, qui omnibus Taici fabricis Ozacæ præest: Atque hic est, qui in Scichi & Amacusa, cum ob negotia Taici in regnum Finganū iter haberet, nostris satis molestus fuit.

Sed & alii multi nobiles milites ex aula regni Bigæ, & ex regnis dictis Chungochi regi Amagucciano subiectis, caperunt aures accommodare nostris sermonibus cum spe recipiendi sancti lavacri, maxime cum iam liberati sint metu discessus, & sumptuum intolerabilium, quos facere debebant in operibus Taici ad recteandos Cincensium Legatos. Multus enim vestium in eam rem aliorumque ornamentorum apparatus ruina adium in terræ motu obrutus est.

Ozacæ Patet nonnuquam se confert ad visitandos Christia-

nos finitimos, qui olim, cum Iustus Vcōdonus teneret propugnaculum Tacarucqui, Ecclesiæ Christi sunt adscripti. deinde ad alia loca, quæ partim tota Christiana sunt, partim mixtos habent Ethnicos. Omnes autem tanta constantia in fide & pietatis operibus perseuerant, ut admirationi sint iis qui cum illis conuersantur. Vnum tantum hic commemorabo: Omnibus diebus Venis in Quadragesima ducenti vel trecenti vtriusque sexus & ætatis, a nullo vocati vel impulsus, sponte conueniunt in Ecclesiã paulo ante Solis occasum, ut corpora sua vique ad languinem diuerberent, idque in præsentia mille aliquando Ethnicorum, qui ex remotis locis confluunt ad hoc spectaculum. Nonnunquam autem contingit venire maritum cum vxore: quæ si Christiana sit, sub vestibus ordinariis induta est sacco vel veste propria flagellantium, & vicinã Ecclesiæ, abiecto superiore vestitu, apertoque vultu mox ingerit se flagellantium turbæ. Omnes autem tanto seruore & deuotione in supplicatione publica per vias in se deserviunt, ut multi hoc exemplo commoti idolis suis renuntient, & baptismo suscepto Ecclesiam Christi ingrediantur.

Ozacæ accidit quiddam rarum & notabile, quod inter omnia, hætenus relata, merito principem potest obtinere locum, cuius narratione has annuas litteras concludemus. Est autem huiusmodi: Gentilis quidam Ozacenus ære suo coëmit adolescentulas duas formæ egregias & Christianas ex regno Bugensi oriundas, quæ in vastatione regni in seruitutem abductæ sunt à gentilibus. Scopus hominis erat quæstum meretricium ex iis facere. ipsæ autem vehementer dolebant, se, cum essent liberæ, tam iniquè venditas, & homini tam scelerato & infami. Altera earum, quæ decimum octauum circiter attingerat annum, decreuerat potius mori, quam tanto crimine animam suam perdere, & Deum offendere. Et quanquam Dominus eam veste pereleganti & venusta ornasset, ut vtraque specie naturali & externa lasciuorum in se oculos pelliceret, tamen toto pectore illa se Deo commendabat, ut fortiter omnibus impendentibus tentationibus, diuina adiuuante gratia, reluctari posset. Itaque bona femina, ut primùm vidit gentilem quendam ad prostituendã pudicitiam suam aduolare, orationum armis fiduciaque diuina munita, non solum nõ vel minimi assensus impio homini indicium dedit, sed etiam post lacrymas, multasque preces, ut honori suo parceret interpositas, vim inferentem pugnis, morsu dentiũ, aliisque modis, quibus potuit, abegit. Strepitu audito mox accurrit Dominus, cumque rogaret, quid istuc rei esset, respondit fortissima femina:

femina: Non ea sum cōditione, vt tibi in statu tam infami & exercitio tam spurco seruire velim aut possim. Christiana siquidem sum, & genere nōbilis: quare etiam si mihi necem certissimā minere, nunquam in hoc scdissimum facinus cōlensero. Sic gentilis, qui eam prostituere voluit, cum ignominia abscessit. Dominus decreuit eam, si mentem tandem mutare nolit, asperrimis fatigare verberibus: ceterum cum nec precibus nec verberibus eam in suam abducere sententiam posset, statuit extremum tentare remedium, nempe comminari illi mortem, vnde & nocte quadam eam ad locum terram & horribilem, in quo extremum supplicium sumi solet de facinorosis, abduxit: ibique stricto ense ei minatus est, nisi sequenti diluculo voluntati suae in prostituenda pudicitia obsequatur, se illi caput obruncaturum. Orta luce aduentante lenone, nihilo minus quam antè constans & intrepida, priorem responsonem reperit, se, cum Christiana sit, potius appetituram mortem, quam in scelus cōsensuram. Ad quod responsum incredibili furore inflammatus perversus leno, ac à dæmone ipso incensus, vt cæteris feminis atrocitate pœnæ terrorem incuteret; cōstituit eam trucidare. Quo animaduerso mox generosa femina in genua collapsa, manibus in cœlum sublatis, animam creatori commendans, collum carnifici Domino denudauit, qui & caput à ceruice resecurit, ac postea corpus eius in loco supplicii iam nominato sepeliuit. Hic fuit gloriosus huius feminae exitus. Hæc omnia retulit eius socia Christiana nobili euidam Christiano ex regno Cunqueocu, nomine Cumagaidono: quem etiam rogauit, vt se ex statu tam miserabili & infami liberaret: adiungens se quidem eandem fidem & salutis desiderium idē cum sua socia iam occisa retinere; sed tamen longè abesse ab illa animi fortitudine & constantia, quam in morte tam felici & gloriosa demonstrasset. Hic autem nobilis vir, quia tendebat Meacum, sanctè recepit, se in reditu suo eam in libertatē vindicaturum, eandemque historiam in suo ex Ozaca discessu Patri narrauit. Expectamus tamen à Patre narrationem clariorem & vberiore eum nomine gloriosæ feminae, eiusq; parentum, aliisque circūstantiis, vt Deo propitio anno sequenti plenius possimus rem totam ad V. P. perscribere.

Infinita alia pietatis exempla, quæ passim in aliis quoque partibus occurrunt, in has litteras referri potuissent: sed ne longius equo hæc annuæ occurrerent, præcipua tantum, & quæ maioris ponderis videbantur, ex variis litteris Pattum excerpta, annotanda putauimus. Quod superest, etiam atque etiam V. Paternitatē, quoad

quoad valemus, obtestamur, vt, quod hactenus fecit, paternis suæ caritatis oculis pergat respicere in has regiones tam longè ab orbe Europæo remotas, tum nos suos minimos filios suis suorumq; sanctis sacrificiis & orationibus iugiter commendando, tum etiam tot operarios in hanc prouinciã amandando, quod tam ingens & copiosa messis postulat. Omnium enim desideria hac vnica spe continuò sustentantur: quo enim operariorum numerus magis augetur, hoc labores latius distribuentur, & singulis euadent tolerabiliores suauioresque: ipsa autem gentilium conuersio in dies vberius incrementum sumet. Dominus noster V. P. diu saluam & sospitem nobis conseruet. A M E N.

Ex portu Nangasachano, 13 Decemb. Anno M. D. xcvi.

V. Paternis.

Minimus filius in Christo,

LVDVICVS FROIS.

FRAN-

FRANCISCVS⁴⁹³

PASIVS

ADMODVM R.^{do}

P. CLAVDIO AQUAVI-
VA, PRAEPOSITO GE-
NERALI SOCIETA-
TIS IESV.

Admodum Reuerende Pater in Christo IESV.

VAMVIS mensis Martius, quo naus Iap-
ponica ordinariè è littore soluit in Sinas,
annis litteris dandis sit destinatus: tamen
quia nunc alterius naus, quæ hoc mense O-
ctobri Macaum tendit, opportuna se obtu-
lit occasio, visum est breuiter R. P. V. de re-
bus à Societate nostra inde à Martio men-
se hucusque gestis certiozem reddere; & quæ
restant, in annuas proximè insequenti Martio conscribendas re-
seruare.

Ad feliciorẽ vitam commigrarunt de nostris tres, P. Anto-
nius Lopez Lusitanus, Rector Nangasachanus, P. Fuluius Gre-
gorius Perusinus, & è fratribus Matthias Nacaus Iaponius. Cog-
nouimus quoque è naui quadam Indiæ Orientalis diem suum
obiisse, D. Petrum Martinez Iaponiæ Episcopum, cùm iter insti-
tuisset in Indiam, ad procurandum efficax antidotum contra rui-
nam sui gregis, aliâque magni momenti negotia pro Ecclesiæ
suz salute tractanda. Nam simulatque Malacam appulit, creato-
ri suo spiritum reddidit, & in Ecclesia nostra Malacensi, quæ non
longè aberat, honorificè est humatus.

In abdito quodam domus Nangasachanz loco rursum excita-
uimus Seminarium, cuius memoria, post Arienfe sublatum, de
quo aliàs, apud gentiles prorsus videbatur extincta. In eo nunc
degunt

degunt alumi septuaginta, & lxxviii operam sedulam nauant, quorum insignis constantia; ut nobis materiam præberet diuini nominis extollendi, (vnde omnia manant bona) sit ipsi maxima laude dignos se declarant, dum parati sunt nobiscum vel exulare, si è Iaponia exterminemur, vel etiam sanguinem pro Christo profunderent. vtriusque cuius periculi memi laborauimus. Itaque non dubiam spem tenere, ut plantula vberioris aliquando consecuturi fructus promittunt, vbi voluntatem piam confirmauerit ætas, & persecutionis æstus tandem aliquando Deo propitio deferbuerit.

Ad iuuandorum horum Christianorum difficultatem, post solo æquatas Ecclesias ædesque nostras, illud nouum accessit, quod quo tempore fideles maxime opella nostra eguere, ex consilio Christianorum Dominorum Societatis Patribus opus fuerit se conijcere in latebras, crebroque stationes & sedes mutare, ac nocturnis horis itinera periculosa conficere: etsi totam hanc molestiam mirifice leniat Christianorum tum caritas & beneuolentia, qua in his ærumnis nos fouent & complectuntur, tum etiam singularis & sincera in fide constantia, quam Deus eis in tam diuturna persecutione est largitus.

Neque tamen, opitulante diuina gratia, quisquam desiderari passi sumus in functione officii nostri: ut audiendis confessionibus sanorum & ægrorum; quorum ægrorum, ob contagionem quæ instar pestis vniuersam corripuit Iaponiam, numerus solito major extitit: deinde tingendis sacro lauacro iis, qui fidem Christi complexi fuerant; ac erigendis & solandis, qui ob euersas Ecclesias animis coniderant. omnibus denique aliis societatis nostræ muneribus exercendis.

Quoniam verò Taicosama aliique gentiles Domini æquo seueriora in Christianos edicta promulgarant, vetuerantque ne quisquam amplius se profiteretur Christianum, vnde videbatur secutura magna sanguinis profusio: Pater Viceprovincialis opusculum confecit, typisque Iaponicis edidit, in quo primò exposuit Martyrii definitionem, dignitatem, vtilitatem, conditiones; deinde adiunxit, qua præcipue intentione & præparatione illud, impendente huiusmodi necessitate, suscipi debeat. Quod omnibus Christianis postea communicatum non paruim attulit fructum.

Vt quoque incommoda minuerentur, quæ ex nostrorum solitudine & latebris, quas ad maiora mala cauenda Domini Christiani suaserant, sequebantur; idem Pater constituit, ut varii conuentus, nunc in his nunc in illis ædibus, & interdum noctu,

insti-

instituerentur, idque numero capitum definito, & adjuncta instructione, (si fortè è Societate nullus præstò esset) quemadmodum tempus impendendum sit, partim habendis precibus, partim prælegendis libellis spiritualibus; partim colloquio vel collatione facienda de adjuuandis in corpore & anima proximis. Certe quantus ex huiusmodi congressibus fructus collectus fuerit, & deinceps speretur colligendus, experientia ipsa facis hætenus docuit.

Neque intra Iaponiam tantùm hic fructus constitit, sed foras etiam longiùs se protulit. Cùm enim Domini Christiani in regno Coraianò degentes ob Taicosamæ edictum nullum è Societatis Patribus secum continenter retinere auderent, & tamen confessionis præsidio non viderentur tanto tempore destituendi, duo Patres sese ad propugnaculũ Do. Augustini, in quo major Christianorum pars versabatur, contulerunt, ibique ad binos menses commorati, tum cõfessionis communionisq; saluberrimis sacramentis, tum sermonibus piis majorem in modum eos sunt consolati. Optabant quidem illi eos perpetuò secum commorari, sed quia non exiguum periculum erat, ne nomen Domini August. cui in aula non desunt emuli, ea de causa apud Taicosamam deferretur, consultius visum est, reuerterent in Iaponiam, & inde nonnũquam ad Coraianos reuisendos commearent.

In reditu itaque, dum iter facerent in Iaponia per propugnaculum Ciunagoudoni trium Regnorum Domini, gentilis quidem, sed in Christianos bene affecti, præcipui omnes illius aulae Domini, belliq; duces, suscepto baptismo nomen Christo dederunt, cùm paulo antè idem fecissent nonnulli alii, Domini Pauli, Ciunagoudoni consanguinei, & Domini Ioãnis, eiusdem cognati (qui ambo cum eo degunt) rationibus conuicti; & quòd videret Augustinum, Arimandonum, & Omurandonum cum vniuerso populo ad Christiana sacra transisse. Horum Dominorum conuersio non parum valebit ad propagationem sancti Euangelii in dictis tribus regnis futuram; cùm enim illi eorum sint principes & capita, tum autoritate tum exemplo, faciliè permouebunt ceteros ad veram secum fidem, cum magna tranquillitate, quam Deus Ecclesie suæ impartiet, complectendam. Et iam operam nostrorum implorarunt, non solùm pro adjuumento spiritali suo, sed etiam ad baptismum vxoribus & liberis suis conferendum, ac breui è Societate duo in hunc finem ad eos amandabuntur.

Hic cùm esset rei Christianæ status, ac Taicosoma indies mitior, ministriq; eius humaniores effici viderentur, nos quoque

muncra

munera nostra majori libertate obiremus: ecce tibi ad litrus Iaponium appellitur naus referta gentilibus, qui ex Philippinis redibant. Erant autem in eadem naui religiosi duo, de quorum aduentu, licet Iaponico vererentur amictu, tamen quia indigenæ nõ erant, sed externi, illico fama per vniuersam Iaponiam vsque Coraium percrebuit. Quare Tarazauandonus, Nangasachensium regnotumq; horum Scimanorũ gubernator in Coraiano regno degens, vt primũ ex litteris Substituti sui Nangasacho rem cognouit, mox ab eo & alio quodam incola Nangasachano periuit certior reddi de totius negotii successu; se enim ante alios omnes rem ita delaturum ad Taicosamam, vt neque ipse neque alii Domini Christiani inde in discrimen aliquod vocari possint.

Sed certè non dubius nobis erat metus nouæ procellæ; si enim nuncius de illo aduentu fuisset ad aures Taicosamæ perlatus, non solum ingenti furore excanduisset, (nullõ enim nuncio grauius exacerbari solet, quam dum intelligit edicta sua & leges negligi) sed omne rabiei suæ virus, vti fecerat ante biennium, in Christianos effudisset. Magnopereque in falsa illa opinione, quod externi moliantur inuasionem regni Iaponici, confirmatus fuisset.

Itaque P. Vice-Prouincialis ad auertenda hæc mala mox ad Tarazauandonum ablegauit intimum quẽdam eius amicum, qui infimis eum precibus obtestaretur, ne illa denũciatione in extremum vitæ fortunarumque periculum conjiceret Dominos Christianos vnà cum Nangasacho cæterisque fidelium reliquiis. Qui precibus tandem cessit, suoque substituto tantũ mandauit, vt sedulam curam vnus captini haberet, alterum quoque eius comitem omni studio quæsitum comprehenderet, vtrumque verò, antequam in aula quicquã de illis suboleret, ad Philippinas remitteret, nullo mortalium ad eorum colloquium admissio. Nec longius adhuc res progressa est.

Qua re cognita P. Vice-Prouincialis vndique perplexus opera Principum virorum Nangasachanorum effecit, vt captiuo commodior locus cæteraq; necessaria propter Societatem attribuerentur. Eius verò socius, peritior istius nationis, (nam aliàs in Iaponia fuerat, & superioris anni Octobri à Tarazauandonno missus in Philippinas se in viam dedit Meacum versus. cuius aduentus cum Gubernatoribus vrbis, qui sunt tres primarii è quinque; totius Iaponiæ maximis Dominis, vehementer displiceret, illico eum sub pœna mortis proscripserunt; omnibûsque imperarunt, vt patefacerent, quo loco delitesceret; qui autem eum in ædes suas recepissent, cum vniuersa familia atque etiam viciniã agerentur in crucem,

cem. Quis autem fuerit rei exitus, necdum cognouimus: hæc enim proscriptio proximè elapso mense contigit. Non dubium est totam hanc rem non modò Tarazauondono, dictisque gubernatoribus, verùm etiam Christianis ipsis grauem & permolestam fuisse, propter manifestissimum discrimen, in quod tota Ecclesia Iaponica hoc infelici casu conjici potuit.

Cæterùm singulari Diuini numinis fauore & prouidentia factum est, vt Taicosama sub hoc tempus in morbum inciderit: siquidem incolumem & sanum nullo modo Gubernatores hoc factum exalare potuissent. Fazit diuina bonitas, vt res hæc felicem tandem, quemadmodùm bene speramus, exitum sortiatur; videtur enim Deus, pro sancta sua consuetudine, tam diuturnam & æterbiam duodecim annorum tempestatem breui cum serena consolationis & gaudii luce commutaturus. Cuius vt initium faceret, quinto die Augusti Matti misericordiam dedicato Luos & incolumes Nangasachum deduxit Reuerendissimum Dominum Aloysium Iaponiæ Episcopum & P. Alexandrum Valignanum Visitatorem cum quatuor aliis de nostra Societate. Octauo verò post die, vt maior esset consolatio, P. Egidius de Matta cum P. V. litteris ad hunc portum appulit euentum insperato; nam cùm nauis, qua uehebatur, æquo longius Macaũ, quò tendebat, incuria Nauarchi esset præteruecta, sic prorsus, vt retrorsum agi amplius non potuerit, Nauarchus errore suo deprehensò eam maluit cursum tenere Nangasachum, quàm in portu aliquo Chinenſi hybernare.

Atque vt manifestius constaret diuinæ bonitatis hoc esse opus, eo ipso die, quo Reuerendissimus Episcopus aduenit, Taicosama, qui aliquot dies iam decubuerat, tam exitiali tentatus est morbo, vt nihil à mortuo discreparet: sed reuera tanta erat morbi uehementia, vt nulla vitæ spes affulgeret. Itaque Taicosamæ ministri gentiles, licèt mandatum accepissent, prima oblata opportunitate nauigiorum Chinenſium, omnes Societatis homines, excepto P. Ioanne Rodriguez aliisque nonnullis ob Lusitanorum cõmercia necessariis, Macaum deportandi; tamen post cognitam lethalem Taicosamæ ægritudinem non modò non inhumaniter, vt alias, nobiscum egere, verùm etiam magna comitate & benignitate P. Visitatorem cum sociis excepere.

Verùm, vt rectius intelligatur, quanto beneficio affecti simus, per hanc Taicosamæ inualetudinem, inde à primo initio re per texam. Rex, cùm in propugnaculo Fuscimano degeret, exeunte mense Iunio laborare cœpit dysenteria, coniuncta, vt ferè sit, cùm quadam intemperie stomachi. Principio quidem omnis peri-

cull videbatur abesse suspicio, sed Nonis Augusti, vt diximus, eouf- que processit, vt penitus de vita periclitaretur. Verum ille, ne mi- nimum quidem hoc casu consternatus, non secus, quam si corpo- re esset valentissimus, pectore intrepido, & inuitata quadam pru- dentia (vt in omnibus negotiis semper fecerat) de rebus suis sta- tuere cœpit: eò autem collimabant eius cœnsilia, vt nimirum fi- lium sexennem in imperio post se relinqueret successiorem. Quo- circa apud animum suum reuoluens, vnum esse Regium Domi- num de Quanto, hoc est, octo regnorum Principem, omnium in Iaponia potentissimum, Ducem belli fortissimum, genere nobi- lissimum, populoque carissimum, qui vsurpare possit monar- chiam Iaponiæ, decreuit eum tanta beneuolentiæ signifi- catione sibi deuincire, vt non posset non spondere fidelita- tem.

Accitum itaque ad se, primariis Dominis præsentibus, in hunc modum allocutus est: Morior, nec mori piget, mors enim om- nibus hominibus communis est; illud modò non parum me an- git, quòd filium ea ætate relinquam, qua capessere impetium nec dum possit, & idcirco diu multumque pœpendens, cui administra- tionem, donec ipse Regno sit idoneus, turò cõmittam; (quod sa- nè non nisi potentia & bellica virtute præstantissimo committẽ- dum est) neminem profectò reperio aut magis appositum, aut magis idoneum præter te; quare & tibi vnà cum filio vniuersæ Ia- ponix Imperium nunc in manus trado, ea spe fretus, te vicissim illud filio meo, cùm ad ætatem gubernationi idoneam peruene- rit, redditurum. Vt autem hæc pacta conuenta solidiora sint, & ampliori omnium Iaponiorum lætitiæ ineantur, quoniam è tuo filio status hærede nactus es filiulam bimulam, volo, vt hanc filio meo nuptiali fœdere pariter copulemus, vt autus vnus, simul fias alterius pater.

Non potuit ad hanc orationem Ieiasus continere lachrymas, siue ob ingentem dolorem, quo percelleretur de imminente exitu Taicosamæ; siue, vt hoc quasi signo testaretur, quàm gratus sibi accidisset fauor tantus, quantumque eius postularis fidem esset præstiturus; licet non desint, qui asserant eum, vt callidum & va- frum, ac in potestate sua lacrymas habentẽ, ex nimio gaudio mor- tis eius, quem tantore hæctenus timuisset, illa crymasse, atque im- primis, quòd iam quasi manibus teneret tamdiu opratum omni- que studio ambitum Imperium. Etenim discusso mœrere & plan- ctu sermonem in hæc verba exorsus est:

Domine mi, cùm inter viuos esse desisset antecessor tuus No-
bunanga,

būnanga, regnum mihi vnicū tantū erat Micauanū, at Celsitudine tua Regni Iaponici gubernacula adēunte, terna alia accessere: nec multo post, pro immenso fauore & beneuolentia in me tua, hæc ipsa in Quantanum Regnum, hoc est, quaterna in Octona, quæ nunc teneo, sunt commutata. Neque hic beneficentiæ in me tuæ cursus constitit, sed continenter tot tantisque me obruisti donis, vt me omnesque posteros meos indissolubili vinculo obstrinxis ad omnia obsequia seruitiaque etiam sub perspicuo vitæ discrimine filio tuo deinceps deferenda. Atque ideo, vt primū Celsitudo tua voluntatem suam mihi detexit, constitueram omne studium atque industriam conferre in tutelā Principis, quo illi factum rectum maneret imperium. Cæterū, quæ insuper dignata est, fidei meæ regnum cum rege ipso committere, filiumque suum filii mei generum facere, (quo beneficio nullū hactenus mihi contigit excellentius) non aliud factus sum, quàm mancipium tuum, tot amoris catenis tibi alligatus, vt non possim non de cætero omnem lapidem mouere, quo vota & imperata tua reapse perficiantur.

Hoc dato responso, sponsa in Taicosamæ conspectum adducta est, & quoad tempus ferebat, cum gaudio & solemnitate initum matrimonium. Voluit deinde Taicosama Ieiasum sponsionem suam firmate iureiurando, cæterosque Dominos præsentēs, frem iuratos, obedientiam & fidem promittere, tum quod filium, vbi adoleuisset in regni possessionem essent promoturi, tum quod Ieiaso interea debitam reuerentiam & obedientiam essent delaturi; imò & iussit reliquos inferiores Dominos in ædibus ipsius Ieiasi idem iuramentum præstare. Adhæc ad deuincendos sibi vassallorum animos, vt fideles essent filio, magnam auri argenti que aliarumque rerum pretiosarum vim in eos profudit; tantaque liberalitatis & munificentie argumenta dedit, vt etiam priuatorum hominum non locuplerum, vt viduarum & veterum famulorum, non sit oblitus; sed quemque, congruenter vniuscuiusque conditioni, dono aliquo affecerit.

Adiunxit deinde quatuor Imperij Rectoribus quintum, omnium caput; is fuit Asonodangius; omnibus autem commendaui, vt Ieiasum Superioris loco haberent, curarentque, vt Princeps suo tempore adiret monarchiam Iaponiæ; deinde omnes Dominos aulicosque suos in statu suo relinquerent, neque leges vllas à se latas immutarent. Vt verò firma inter eos coalesceret pax & cõcordia, sine qua nulla diu stare potest Respublica, madauit omnibus, vt, depositis veteribus odiis & dissensionibus, mutua

inter se colerent amicitiam; ipsos verò gubernatores, quotū discordia imprimis poterat incommodare patriæ, voluit coniugiorum fœdere, inter filios & filias eorū contracto, arctius copulari. Idemque cum aliis Dominis fecit, adoptando quorundam filias, ut libentiùs cum illis nuptias celebrarent. Deinde ad præcauendos bellorum tumultus, qui oriri solent post supremi monarchæ obitum, iussit munitissimum Imperij propugnaculum, nempe Ozacaum, nouorum murorum accessione reddi inexpugnabilius, intra quos præcipui Domini excitare possent palatia, cum vxoribus & liberis ab eis incolenda: cogitabat enim, si in hunc modum quasi caueæ inclusi extra proprios status degerent, haud faciliè rebellaturos.

Ut autè omnia hæc eius consilia effecta darentur, voluit mortem suam in longum tempus calari, donec dictum opus esset cōfectum, & pax inter Coraianum regnum & Iaponiam, siue bene siue malè, conclusa, omnesque Domini inde reuertissent; sic enim arbitratur, sua opinione, filio suo omnia futura securiora.

Denique cupidus nominis sui apud omnem posteritatem perpetuandi, ut nempe coleretur tanquam *DEVS*, voluit corpus suū (licet mos in tota Iaponia contrarius obtinuisset) post mortē cōcremari, sed in arcam artificiosè ad id elaboratam inclusum in propugnaculo suo, idque loco recreationibus & ludis destinato, deponi. Itaque se voluit deinceps esse inter Chamos (hoc enim nomen est magnorum Dominorum, virtuteque bellica olim præstantium, qui post mortem in Deos relati putantur). Appellari autem voluit Scinfaciman, hoc est, nouum Faciman; nam ut olim apud Romanos Mars, sic Faciman apud Iaponios habetur Deus belli.

Dum hæc aguntur, Fuscimum peruenit P. Ioannes Rodriguez cum aliquot Lusitanis, ut nomine præfecti nauis, quæ recens in portum delata erat, munera Regi offerret; quod fieri solet, quoties recens nauis ex India ad Iaponiam appulsa est. Quorum aduentu cognito Taicosama vni Rectorum mandauit, ut eis de felici navigatione congratularetur; solumque P. Rodriguez in suū adduceret conspectum, nolle se ab alia gente visitari. Patri verò tot aulæ, aræ, domicilia, cubicula, antequam ad regem perueniret, transeunda fuerunt, ut in reditu sine duce exitum inuenire prorsus fuerit impossibile. Peruenit denique ad regium cubiculum, inuenitque Taicosamam decumbentem in culcitra inter puluinos holosericos, sic toto corpore consumptum, ut vix vllam hominis speciè repræsentaret. Patri propiùs accedere iussu dixit,

se

se non parum eius præsentia recreari, eo quòd tam parum à morte abfuerit, vt putarit se non ampliùs eum visurū: agebatque gratias pro labore, quem non modò nūc, sed etiam superioribus annis in se visendo impendisset. Iussit deinde eum donari ducentis orizæ saccis, veste Iaponica, & nauiglo vno ad iter repetendum idoneo. Lusitanis quoque eius comitibus certas vestes attribuit, ac binis Præfecti antè nominati cælocibus ducentos saccos orizæ, ac totidem etiam naui. Voluit quoque Principem à Patre visitari, cum priùs quosdam moneri iussisset, vt humaniter Patrem cum sociis Lusitanis, eo quòd externi essent, exciperent. Id fecit filius, & singulos, vt fecerat parens, vestimento serico honorauit.

Postero die, quo inter Rectorum quinque filios & filias inita sunt coniugia, vt diximus, voluit Patrem Rodriguez festæ solemnitati, quæ propter coniugia instituebatur, interesse, ac denique postquam illi plurimum commendasset Lusitanos, vt bene tractarentur, multis verbis magnaque beneuolentiæ significatione eum à se dimisit. Quamquam Pater magno cum dolore ab eo auius est, quod videret miserabilem hominem istum cæteroquin in aliis omnibus rebus tam prouidum & sapientem, in maximo sive salutis negotio tam pertinaciter cœcitare, vt ne verbum quidem de hoc argumento, licet id impensè optaret Pater, ad aures suas admittere voluerit.

Cum in hunc modum Taicosama de rebus Iaponiæ cõstituisset, & morbus indies incrementum sumeret, mandauit se deportari ad locum totius propugnaculi altissimum & oecultissimum, ad cauendas omnes visitationes & strepitus, vt ita vel tranquillius curaretur, si spes vlla foret medelæ, vel certè sine perturbatione vita defungeretur. Itaque Principi, petita secedendi facultate, dixit, vt Patre deinceps appellaret nõ se, sed Ieiasum, cui & illū tunc commisit. Cum verò & reliquis Dominis extremum vale denunciaisset, numerumque eorum designasset, qui secum manerent, & aliorum, qui ad cubiculum admitti possent; mandasset quoque medicis, vt continenter ibidem commorarentur, in locum præscriptum fuit delatus. Quanto dolore hic secessus tum filii tum aulicorum, qui ob domesticam cum eo consuetudinem multo ampliores ab eo honores expectabant, pectus perculerit, quiuis facile æstimare potest. Tanta autem consecuta est comploratio, vt cum, ob arctissimè communitos vndique exitus & portas, ne littera quidem efferri potuerit, tamen quia luctuosæ quædam voces versus eam partem, in qua debebat Taicosama, foris

Inauditæ sunt, rumor mox perccebit regem vita decessisse. Iraque prædones vias publicas infidere, plebs conscia turbarum, quæ tali tempore excitari solent, se in loca securiora abdere; Ozacæ, Meaci, & Fuscimi omnia sursum deorsumque mouere; sic profusus, vt neque Ieiasum neque Rectores regni tranquillare multitudinem potuerint. Confirmabat opinionem populi, quodd videret à singulis Dominis euocari milites pro sui custodia suarumque arcium. Hæc opinio obtinuit ad octo vel decem dies, donec Rex nonnihil è morbo respirans, ad se euocauit duos gubernatores, hisque mandauit, vt Ozacam abirent, ad faciendum initium amplificandi propugnaculi, efficeretque omni studio, vt quam citissimè totum opus absolueretur. Dominos deinde, qui Fuscimo debebant, illuc migrare, magno auri argentique & arizæ pondere iuuit ad sustinendos sumptus.

Ambitus murorum, quos erigere debebant, æquabat spatium trium milliariorum. Operarum conductæ aliquot myriades, nullo Taicosamæ sumptu. Continebantur intra hoc spacium plurimæ domus metætorum, aliorumque opificum, (septenorum denorum millium numerum superabant) quæ omnes, quia lignæ erant, intra biduum triduumve (interposita pœna iacturæ omnium bonorum ni impetrata facerent) ab ipsis incolis fuerunt ad terram afflictæ. Attributus est autem iis locus alius in prælongas & rectas vias dispertitus: mandatumque vt singuli ea forma ades excitarent, quæ ex æquo responderent plateis, tantaque altitudine eductas, vt haberet tabulatû, idque Finochianum, Finochi genus ligni est totius Iaponiæ optimum. Qui id negligeret, & loca suo & lignis necessariis destitueretur.

Cum igitur populus animaduerneret principium tanto operi, cum tantæ & Dominorum & plebetorum hominum turbatione factum, credere omnino cepit, Taicosamam adhuc esse in viuis, vti Rectores affirmabant: facile enim odorabantur, neque Ieiasum, neque ipsos, tam arduum odiosumque opus facile aggressuros fuisse. Valetudo deinde Taicosamæ licet prosperior esset vsque in tertium vel quartum diem Septembris, tamè nulli aditum ipse ad se dedit, nisi Rectoribus, & quibusdam suis intimis; totusque fuit in procurandis variis matrimoniis, exigendiisque novis iuramentis, vt magis magisque Imperium filio cõstabiliret. Ad quartum autem Septembris peius valere cepit, custodiaque arctiores ad portas omnes renouatæ vsque ad decimum-quartum eiusdem, quo morbus sic eum deiecit, vt pro mortuo haberetur. Sed decimo-quinto quasi in se reuersus, phrenesi correptus

pus est, in qua multa de variis rebus ineptè effutiit; de filio autè ad monarchiã Iaponiæ promouèdo vsq; ad extremũ spiritũ prudèter & cõstãter est locut⁹. Obiit tadè luce insequẽti sũmo diluculo.

Extincto Taicosama, Rectores Iaponiæ omnibus opificibus aliisque incolis Fuscimanis imperarunt, & iurarent primò se neque de vita vel morte neque de morbo Regis bene vel malè locuturos, deinde se neminem in ædes recepturos, qui non idem sanctè promitteret & seruaret. Cui mandato cum fortè nescio cuius Domini famulus minùs paruisset, (loquèdo de morte Taicosamæ) statim actus est in cruce. quod exemplum ita terruit Iaponios, vt nullus deinceps ausus fuerit hircere de hoc argumèto. Summa hucusque in regno vniuerso est tranquillitas, & opus Ozacè inchoatum suum habet processum: collesque nonnulli, in loco Domini adscripto, exæquantur vallibus.

In Coraianum quoque regnum a leiafo & Rectoribus amandati sunt cursores duo, (postquam iurasset se nulli in Iaponia pãrefacturos causam suæ protectionis) qui iubeãt omnes Dominos ibi degentes redire in Iaponiam, siue pacis fœdera inter Coraianos & Chineses inita sint, vt quidam assèuerant, siue non sint. Atque ita finis imponetur tandem bello Coraiano in septimum hæctenus annum extracto. Quod bellum etsi multo labore & sumptu Christianorum continuatum fuerit, eius tamen beneficio id consecutum est, vt Dominis Christianis salui & incolumes sui status remanserint, qui proculdubio à Taicosama, si bellum illud non interuenisset, fuissent in alios, cum summo Ecclesiæ Christianæ dispendio, commutati.

Quare infinitas debemus Deo gratias, tum propter successus iam commemoratos, tum quòd sanum & incolumem Reuerendissimum Episcopum eo tempore receperimus, quo nouella hæc vicea tot Principibus viris, usque non paruis, mirum in modum aucta poterit sine impedimento in ordinem aliquem redigi. Vt verò plenius & cumulatiùs diuinæ bonitati debitæ gratiæ agantur, quòd persecutioni tam diurnæ ad sui sancti nominis gloriam tandem finem imposuerit; Ecclesiæque suæ nomen & affirmationem non solùm, non imminuerit, sed etiam adauxerit apud fideles æqu: ac infideles, obnixè P. V. omnium filiorum suorum nomine rogo & obtestor, vt suis sanctis sacrificiis precibusque apud Deum nos iuuare velit, simulque ob oculos ponere ingentem nouorum operatorum inopiam, in tanta messe iam iam parata ad faciendum fructum. Varia enim regna & Domini postulant Societatis Patres, vt regna de Bigen Meaco proxima,

Cicungo, Figen . vt Morindonus octo regnorum Dominus, Ifafai donus, cuius status situs est intra terras Arimæ & Omuræ. Itodonus item, Dominus tertie partis ditioris Fiunganæ. Patefiunt & aliæ portæ ad multarum animarum conuersionem, vt in regno Sallumæ, cuius Rex iam reconciliatus est Christianis. Et in regno Bungenfi, vbi tres gentiles Domini, qui bonam eius partem obtinent, potestatem nostris fecerunt inibi commorandi. Et in multis aliis partibus. Denique perspicimus, cum alibi tum maximè in hoc tractu Scimano, ita comparata esse omnia; vt videamur posse dicere: *regione: alba sunt ad messem.* Quare planè in Domino confidimus, si P. V. pro consueta sua liberalitate nouas suppetias huc miserit, breui lætissimum nuncium secururum de ingenti victoria, ex inimicis crucis Christi reportata. Nangasacho, tertio Octob. anno 1598.

R. P. V.

*Indignus filius & seruus
in Domino,*

FRANCISCVS PASIVS.

PE.

PETRVS GOMEZ

VICE-PROVINCIALIS

INDIÆ

REVERENDO P. CLAVDIO AZUA.
uina Societatis IESV Generali.

RÆTERMISSA narratione, quam instituere poteram de consueto fructu, qui diuino adspirante numine collectus est ex confessionibus, concionibus, missionibus, aliisque exercitiis, quibus Societas nostra ad maiorem diuini nominis gloriam, & spirituale proximorum auxilium, uti solet; atque etiam iis, quæ generatim de huius nouellæ Ecclesiæ statu, de gentiliū conuersione; de dispositione regnorum ad suscipiendam fidem Catholicam, dici poterant; tantum particularia quædam acta, idque breuiter, ad cauendum fastidium, quod parere solet prolixitas, atque ea, quæ ædificationem & consolationem afferre queant, commemorabo.

Cum in regno Coraiano copiam Iaponicam ad prosequendum inchoatum bellum ex mandato Taicosamæ parentur, precipuus quidam Omurandoni cognatus, qui in eodem exercitu erat, a dicto Omurandono potestatem sibi fieri postulauit Omuram redeundi confessionis faciendæ causa, adjuncta sponcione se quamprimum rediturum. Ea obtenta bonus ille Dominus alacriter se ad trajiciendum mare, quod plus centenas leucas in Iaponiam usque patet, & crebris tempestatibus exagitur, comparauit. Trasmisit feliciter, confessionemque ter iterata, sumptoque sanctissimo Christi corpore, in Corai reuertit. Cuius exemplum alii complures mox sunt imitati.

Dominus Amacusa, cum in quartum annum bello Coraiano interfuisset, in statum suum reuersus, sic sibi ipsi attendit, ut remotis omnibus negotiis in abditum locum ostiduo sese receperit generalis confessionis instituendæ causa. Quæ quanto cum fructu postea facta sit, opera demonstrarunt. Primo enim cuidam Patri nostro obtulit scriptum manu sua signatum, quo se obligabat ad præstanda integre omnia, quæ Societas ei ad seruitium diuinum suamque

salutem necessaria iudicasset. Deinde redditus quosdam suis locis restituit, qui nescio ob quod delictum, erant abalienati. Tertio ad sustentationem viginti capitum agrum attribuit, qui in absentia nostrorum, curā gerāt Ecclesiarum, quo decenter in iis omnia transigantur, dum pueri doctrina Christiana imbuendi, mori proximi iuandi, defuncti viā humani, aliāque id genus caritatis officia exhibēda. Quarto iussit per vniuersum statum promulgari, vt si quis injuriā aliqua à se affectus fuisset, nō celaret, se paratum qualibet satisfactione sibi præscripta illam compensare. Quibus ex rebus, & aliis, quæ ille egit, quantus fructus manarint ad eius subditos, testata sunt noua desideria multorū de vita sanctiore deinceps instituenda.

Adolescens quidam in patriam, quæ gentilis erat, reuersus, cū Sabbatho quodam fortè comedisset carnes, oblitus esse diē Sabbathi, se ipse triduanā à carnibus abstinētia multauit. Idem cuidam seni accidit, nam cū cadendis in sylua lignis operam daret, per incuriam manducarat carnes. Deprehenso errore, erat enim dies Veneris, sic indoluit, vt omisso labore domum repetiret, flagroq; asperimo vitus sit lapsus, atque etiam insequente, mox Sabbatho labore manū nullum quæstum facere voluerit.

Christianus quidam grauer diuexabatur à dæmone. Bonus eius Dominus multiplici & superstitioso suo ritu conatus est auertere vexationem, sed irrito conatu. tandem implorauit auxilium femine cuiusdam piæ & Christianæ ibidem commorantis, vt quandoquidem gentilitiæ preces non profuissent, illa Christiana pro Christiano suum DEVM precaretur. Illa non abnuī, & cū initium orandi fecisset, magna fide arrepta disciplina energumenum verberauit. dæmon autem non ferens à muliere hoc genus verberis, dixit, si à verberatione cesses, recedā. illa contrā subiecit, nō se cessaturam, nisi promittat se ad hominē illū nunquam rediturum. Sic malignus spiritus recessit, & Bōzius ob efficaciam precum Christianarum attonitus hæsit.

Alius dæmon obsederat mulierem, & per eam multos in conditos, more suo, edebat gestus. Christiani, qui accurrerant videndæ illius causā, Dominum sedulo pro ea precati sunt, & ad confessionem, tanquam antidotum præsens in huiusmodi afflictione, cohortati. paruit pio consilio, & sacerdotem accersiri permisit. qui cū præstō esset, repente sic illa obmutuit, vt nullum verbulum amplius eloqueretur. tantū continuabat suas gesticulationes, & elata voce clamabat. Sacerdos, cū frustra

*A*tra varia remedia ad dæmonem fugandum vsurpasset, domum reuertit, misitque B. P. Francisci Xauerii Breuiarium, eius collo appendendum. Deportauit illud in posterum vsque diem, quo tandem non solum cepit loqui, & magna sua consolatione de peccatis confessâ est, verum etiam quæta, licet dirè tractata & laniata, permanlit.

Idem capitalis hostis noster per suos ministros tērauit & alios in ruinam impellere, vt liquebit ex subiecto exemplo. Bonzus quidam multis schedulis ad fraudem faciendam onustus iter habebat per locum Scimabara vicinum. huic Christianus, qui quasi ædituus curam gerebat Ecclesiæ, obuiam factus, percontatur hominem, qua autoritate per ditionem illam fraudulentas sp̄as chartas spargere auderet. ostenderet parentes à Taicosama, si haberet, si non, ilico sarcinulam suam, quam gestabat, in terram deponeret. Bonzus cernens Christianum tam intrepidum vehementer cœpit conturbari, & affirmare, si schedulas illas abijciat, in vitæ discrimen vocandum. Verum alter, contemptis eius dictis, fortius eum vsit, vt sarcinulam traderet. Itaque Bonzus in angustias redactus putauit se præclarum ex mercibus quæstum facturum, si porrectis schedulis exemplo se inde abriperet: quæ, eo cum summo pudore inde digressio, luculentis ignibus sunt absumptæ.

Alii quidam Bonzi non longè ab Omura disuncti, existimantes Christianos supplicio in viginti sex crucifixos à Taicosama aliis decreto sic perterrefactos, vt faciliè ad superstitiones gentilitias reuocari possint, si essent, qui eos ad id extimularent, ceperunt Omurandi ditionem percurrere cum dictis schedulis, vt eas in Christianos distribuerent, & magnam inde elemosynam colligerent; quam scilicet ampliozem, ac sperabant, reportarunt, nam pro paucis schedulis multis affecti plagis ad suos repedare coacti sunt; nec quisquam illorum deinceps comparuit.

Anus quædam septuagenaria instar quis desertæ inter lupos, hoc est infideles, degens, cum non solum à vicinis, qui eam persequabantur, sed etiam à nepotibus, atque aded à propria filia impelleretur ad deserendam fidem Christianam, inuicta constantia omnes insultus repressit.

In regni Farimani parte Gubernator quidam, ad tuendum statum, cum atroces multis Christianis minaretur pœnas, nisi ad veterem idolorum cultum redirent, magno illi animi robore & prudentia responderunt, vt ipse sedulo primùm exploraret, quid regnum ageretur Meaci, & nunc decerneret quod tempori esset magis

gis conueniens: quod ad se autem attineret, futuros ad quem-
nis nutum ipsius promptissimos, maiori enim se desiderio fla-
grare aduersa quæuis, etiam mortem ipsam, perferendi, quàm
ille inferendi. Visa est Ethnico homini sagax responsio, & saluta-
re consilium. Ne tamen æquo cunctantius officio suo functus vi-
deretur, decem vel duodecim illorum in vincula coniecit, do-
nec ex aula nuncium recepisset. Non satis exprimi potest, quanto
cum gaudio benedicti Christiani certatim contenderint aggregari
ad numerum incarceratorum. Denique vt omnes glorioso-
rum vinculorum fieret participes, vicissim nunc hi carcerem sub-
ibant, nunc illi, (obstupescendentibus ad spectaculum Ethnicis) vt
aliis locum cederent, exhibant.

Cùm Christianus quidam capite esset mutandus, Bonzus
cum alio socio gentili eum hortati sunt, vt baptismum execraretur,
adiuncta sponcione, si faceret, se illi vitam impetraturum:
at ille in schola Christi dudum edoctus, temporalia bona asper-
nanda pro sempiternis, fidenter respondit, se nunquam tantum
errorem commissurum, vel tam iniquam commutationem factu-
rum, vt pro salute corporis perdat animam; itaque pergerent exe-
qui sententiam iam latam; tantillū modò moræ sibi indulgerent,
vt in extremo illo vitæ momento se Domino commendare pos-
set. quod cum illi concessum esset, flexis genibus orationem in-
stituit, & inter orandum capite est truncatus, circumstantibus
Ethnicis constantiam eius admirantibus. Atque hæc satis sint de
mediis, quibus Satan fideles quosdam conatus est a directa ad
cælum via abducere; & præcipitare in tartara: iam subiungam e-
uentus & successus nonnullos, ex quibus patrescent modi, quibus
diuina benignitas miseros istos gentiles ex idololatriæ tenebris
ad lucem veritatis Evangelicæ attraxit.

Puer septennis crebro tantis terroribus noctu exagitabatur,
vt parentes quoque suos perterrefaceret. Pater tandem con-
fessus sui lapsus constituit redire ad gremium Ecclesiæ, quam
deseruerat, filiumque sacris aquis tingendum offerre, quando-
quidem conset solam religionem Christianam hominem libe-
rare à dira diaboli tyrannide. Certè simulatque puer baptiza-
tus fuit, nulla amplius terculamenta est expertus. Mater autem
cernens tantam baptismi vim, vnà cum cæteris liberis totaq; fa-
milia, sanctissimis lauacri vndis caput subiecit.

In statu Isafai degebat Gentilis Iecusciorum sectæ vnà cum
coniuge sic addictus, vt inter populares suos esset, vt apud Chri-
stianos, quasi Parochus & coniecionator. Huic nocte quadam,

sue

sive vigilanti sive subdormitanti, apparuit homo vultu venusto & placido, (Patérne an frater de Societate nostra fuerit, non obseruaret) qui benignè eum compellans dixit: Valde sordidus es, affer huc paululum aquæ, vt te lauem. & abluendo imposuit ei nomen Pauli. quo factò euauit. Fuit hoc visò gentilis ille totus consternatus, & mox vnà cum coniuge copiam sibi fieri petiit alicuius de nostris. visio exposita ardeenter petit admitti ad Catechesin. Ea vbi satis vterque imbuti fuere, numero fidelium per sacrum baptismum sunt adiuncti. & maritus quidem nullo alio nomine appellari voluit, quam Pauli.

Similiter cùm alia femina gentilis cum filiola sua noctu dormiret, ecce se species ei obtulit elegantissimi adolescentuli ardèter eam cohortantis, vt filiolam faceret Christianam, & vocaret Theclam. Femina, simulatque se species ex oculis subduxit, impositi manit: exiguam enim fidei Christianæ, nullam autem nominis noui notitiam habebat. Vbi diluxit, percontata est à vicinis, an apud Christianos nomen illud esset vsitatum; qui responderunt, sibi quoque nomen illud esse inauditū; à Patre aliquo Societatis rem esse sciscitandam. Qui cùm eò locum venisset, mox accurrit, visum commemorauit, & cùm à Patre cognouisset nomen esse Christianum, vnà cum filia, quæ Thecla deinceps vocata est, sacramento baptismi est initiata. Cæterùm vt liquidò constaret illam diuinitus ad fidem Christi perductam, Deus nouo exemplo parefacere dignatus est.

Sub idem tempus è Coraiano bello dictæ mulieris maritus redibat gentilis, grauem tempestatem in mari perpeffus. Nam cùm, insaniente mari, gentiles metu exanimati magnis clamoribus inuocarent auxilium suorum idolorum, duo Christiani eadem nauì vecti ingenti fiducia & animi tranquillitate obtestabantur verū Deum, vt faceret quod suæ diuinæ voluntati placuisset. Hæc obseruans dictus gentilis, nempe in eodem periculo, tantam Christianorum pacem & fiduciam, ethnicorum verò suorum perturbationem & desperationem, decreuit legem Evangelicam profiteri, cœpitque cum Christianis nomen veri Dei inuocare, vt liberari posset ex tam præsentis periculo. Exauditus est; mare tranquillatum est, securus portū cum fociis tenuit. Simulatque domum venit, vxoremque & filiam Christianam reperit, beneficii præstiti memor cūctatione omni exclusa ad baptismi antidotum conuolauit. & nunc omnes tres vitæ sanctioris egregium specimen aliis Christianis præbent, constantiamque suam factis etiam comprobant. Nā cū Gubernator illis mandasset, vt

set, ut abiectis Rosariis fidem abnegarent, nulla ratione patere voluerunt, parati potius vitam profundere, quam fidem semel Creatori, qui eos tam benigne è sordibus idololatriæ extraxisset, promissam violare.

Placuit quoque diuinæ clementiæ hoc anno solari principem feminam, Gratiam, regni Iei Dominam, ingressu duarum siliarum in ouile Christi è quibus nata maior iam nubilis inuitato quodam modo conuersa est. Nam cum minore sorore ad Christum adducta, illa pergeret pertinaciter adhærescere erroribus patriis, ecce in somnis visendam se ei præbet mater erecto & alacri animo, sorore minore comitante, tendens ad martyrium. ergo conatur & ipsa se ad tam illustrem triumphum adiungere sociam. at mater eam in societatem non admisit, dicens eam gloriam non gentilis, sed solius esse Christiani. Repulsam passâ à matre tanto obruta dolore est, ut soluta in lacrymas & singultus euigilarit cum tanto baptismi suscipiendi profundendique cum matre sanguinis desiderio, ut ilico eam adierit, vehementer rogans, sibi ut aditum ad baptismum pararet, quem tandem cum maxima ambulatione gratulatione suscepit.

Dominus quidam Ethnicus extremo supplicio addixerat binos reos, sententiæque executionem commiserat duobus suis ministris, quorum alter erat Christianus, & olim Iusti Vcondoni famulus. Hic ergo cupidus seruandæ animæ eius, cui caput debebat adimere, cœpit cum eo de animæ immortalitate animæ ac salute disputare. Ut autem persuaderet homini cõplectendâ esse legem Euangelicam, præter alias rationes, protulit hanc: Tam sanctam illam esse & perfectam ob mandatorum quorundam, quæ præscribit, obseruationem, ut multi qui eam semel suscepere, tamen ab ea desciscant; alii verò, qui eam talem esse cognoscant, non tamen amplectantur; in ipso autem hanc difficultatem nullum habere locum, cum subito sit moriturus, ac ideo solo suscepto baptismoad æternam salutem commigrare possit. Breuiter, cum reus veritatidoctrinæ cederet, postulauit baptizari. Interea socii urgebant Christianum, ne longiores neceret moras, iam omnia parata esse ad alterum decollandum. Verum flocci faciens illorum dicta, bonam temporis partem consumpsit in illo instituendo; cumque alter nuncius venisset, illum sua cunctatione molestum esse ipsi Domino, diserte respondit; se miserum hominem in fidei Christianæ mysteriis instruere, & ideo opus habere tempore. Satis denique instructo, impertiuuit Sacramentum baptismi. Quo suscepto, iam, inquit, Neophytus; exsecrate mihi ventrè, lætus enim hæc

hæc vita excedo cœlum conscensurus. Sic inuocato ab eo nomine sanctissimo IESV & MARIÆ, caput a ceruice resectum est. Et adimpletum est, quod dixit Saluator: *Vnus assumetur, & alter relinquetur.* hic enim Christianus, alter gentilis occubuit.

Iam verò sicut ingens misericordia Dei elucet in vocandis ad Ecclesiam sanctam infidelibus, sic non minor benignitas diuinæ protectionis se prodir in auertendis fidelium periculis & ærumnis. Vno alteròve exemplo demonstrabo, quod dixi. Cū ignis alicubi corripuisset domum, vicinus Christianus, veritus ne flamma in ædes quoque suas & Ecclesiam insiliret, per fugium habuit ad Agnum Dei è collo suo suspensum. illum enim arundini bene longæ impositum magna fiducia & vento & flammæ serpenti opposuit, ac mox a domo & Ecclesia incendium auertit.

Vir nobilis è B. Virginis sodalitate cū iter faceret ad bellum Coraianum, medio mari tantus imber effusus, tantaque caligine obductum est cœlum, vt nemo scire posset, quò prora dirigenda esset. Itaque ab omni humano consilio auxilioque deserrus, produxit sacram imaginem, & cum omnibus sociis ante eam humi prostratus Matri misericordiæ supplicauit, vt dignaretur in tanto discrimine sibi deuotis succurrere; vouebantque magnum numerum precum, disciplinarum, & ieiuniorum. Exaudiit benignissima parrona suorum preces; nam vnico temporis momento omnis ventorum furor confedit, & tenebræ discussæ sunt, ac mox animaduertentur se littori proximos, ac de salute securos, cū tamen ea tēpestate multa nauigia fluctibus hausta fuissent. Cū verò salui in portum Coraianum inuecti fuissent, actis Deiparæ sanctissimæ gratias, fidem suam votis statim persoluendis sedulo liberarunt.

Ad extremum non prætermittam commemorare quod nuper accidit, & nisi fallor, non erit abs re alienum. Inter ruinas superioris anni terræmotu Meaci factas vna fuit famosi idoli, cuius lapsu brachium vnum diuallum in partes, pectus, & venter patefactus est. Eo conspecto, Taicosama paulo ante mortem, ira succensus, iussit illud diffringi in partes, dicens nō potuisse illud prodesse aliis, si in terræmotu non poterat sibi ipsi succurrere: apprehensoque arcu voluit sagitta configere, nisi Ghenefoia illum impediisset, dissuadens ne faceret, posse sibi inde maius aliquod malum creari. Quod verò malum, subiunxit Rex, mihi inferre nunc poterit mons ligneus, quem ego ipse curavi excitari? Itaque cœperunt idolum comminuere cum ingenti dolore gentium, qui velut amentes non sustineat oculis tam miserandum spectaculum.

522 RELATIO RERVM IN IAPON. GESTARVM.

spectaculum Dei sui, quem colunt & venerantur.

• **DIVS** Opt. Max. pro sua bonitate tandem aperiat eorum oculos, ut clarè perspiciant fraudes, quibus sunt intoluti. Certè, si per tempus licuisset tradere Carechismum omnibus, qui illum exponi desiderarunt, multi ex dēsis Ægypti tenebris emerfissent, nec pauciores hoc anno, (qui fuit duorum millium centum quadraginta) quàm superioribus, sacris aquis expiati fuissent. Et licèt multi ab Euangelio deterriti essent, quod crederent id excogitatum ad occupanda tandem Iaponiæ regna, non tamen Spiritus sanctus destitit aliorū corda suo igne accendere ad agnoscendam veritatem. Nec defuerunt, qui, frigidiores redditi in baptisimi desiderio, extinctam in se flāmam iterum exsuscitarint; & cum minima spes affulgeret, Christum cupidè sint complexi. Anno M. D. XCVII.

R. P. V.

Filius & Servus,

PETRVS GOMEZ.

113
ORNATISSIMO

V I R O

D. FERDINANDO

DE BEREVR,

PRÆTORI DOLANO

Equitumq; Ductori fortiss.

VERE te scribis scire quid agam. Quictam, Deo laus, sine omni contentione vitam vivo. Calvini Ministri non amplius mihi negotium faceffunt: vires siquidem ipsos, alioquin laudis & honoris cupidos, deficiunt; quibus si Leguley aliqui parum cauti subsidio non venissent, Calviniana se&ta gloria omnino concidisset. Sed bene cecidit, quòd misellorum hominum effrenata Societati nostra nocendi cupiditas omnes eimentis partes sic ademerit, ut libellos suos magnis & impudentibus mendaciis resarcire non sint veriti. Iocularare illud de murana, seu mustela, (de piscis huius, qui Gallis est Lamproye, germano nomine certant Critici) quatuor nummis aureis à quodam Socio nostro (in Vtopia fortassis) empta, hominis in mentiendo licētiam sic conuincit; ut nemo, nisi à mente inops, se dehinc ipsi fidem habiturus. Sed quid dicā de illo re-

Tom. ij.

KK

crest.

crepito senē, (octoginta dicitur annos natus) qui inter
 subsellia omnem suam triuit. et aeternam? Is legationem
 Iaponicam ad summum Pontificem Gregorium XIII.
 toti orbi Christiano testatam tanquam rem ludicrā
 irridet: immo & Societatis nostra pro religionis Chri-
 stiana apud Iaponios propagatione susceptos labores
 sic extenuat, ut, quod est apud omnes exploratè cog-
 nitum & perceptum, in Gargantuae patroni sui delira-
 tionibus reponendum impudenter fingat. Sed homi-
 nem senili stultitia oppressum relinquamus. Tibi (ut
 certò mihi persuadeo) gratissima erit Iaponica epi-
 stola, quam ad te Latinam mitto, ut intelligas, nulla
 quibus disiungimur terrarum interualla esse tanta,
 ut mei erga te amoris interrumpat iter. Si quid aliud
 haberem quod tibi gratum fore existimarem, nō gra-
 uatè ad te mitterem. Sed institutum nostrum probè
 nosti: quod si nominis nostri hostes cognouissent, se à
 maledictis, quae in nos aspere & ferociter coniecērūt,
 fortassis abstinuissent. Nolo te pluribus detinere.
 Valebis ergo in Domino; & si mihi credas, quam es in-
 gressus de patria tua bene merendi viam tenere per-
 ges. Antuerpia, ex Collegio Societatis I E S V, 1603.

Seruus in Christo,

Ioannes Hayus.

CHRISTIANO

LECTORI IN-

TERPRES S.

TYLO simplici & perspicuo Epistolam hanc ex Italico in Latinū conuerti, quo facilius ab ijs, qui non magnos in lingua Latina progressus fecerunt, intelligeretur. Sūt porro voces aliquæ apud Italos ambigæ, exempli causâ, *Nepote*, *Zio*, *Antiano*, quarum propria quæ sit in hac Epistola significatio, (ea est ingenij mei imbecillitas) conijcere non potui: qua de re te præmonitum volui, ne mihi vitio dares, quòd *Neptis* vocabulum in significatione apud primos linguæ Latinæ auctores, vt suspicor, inusitata vsurparim. Vale: & si intellexero hunc laborem meum tibi non displicuisse, propediem, iuuantē Deo, mirabilem rerum laponicarum commutationem audies.

KK2

ALEXAN.

ALEXANDER
VALIGNANVS
SOCIETATIS IESV IN
IAPONIA ET CHINA VISI-
TATOR ADMODVM R. P. CLAV-
DIO AQQVAVIVA EISVSDEM SOCIE-
TATIS PRÆPOSITO GENERALI S.

Admodum R. P. N. in Christo

PAX CHRISTI.

VIT nobis hic annus ex eo die, quo in viuis esse desit Taicosama, totius Iaponiæ dominus, variis rerum euentibus mirabilis. Acciderunt siquidem non pauca, quæ nobis magnum fecerunt timorem, atque in summas plerumque angustias adduxerunt: quæ omnia Numinis erga nos fauor sic tēperauit, vt nec in aduersis solatia deficerēt, quibus abundare consueuerunt, qui ante nos iter hoc propagandi Christianam religionem sunt ingressi; neque, ad voluntatem fluere cū omnia viderentur, deessent, qui se nostris conatibus opponerent. Quare factum est vt in officio contineremur, adeo vt nullæ res turbidæ laborum à nobis susceptorum cursum retardarint, nullaque studiorum nostrorum prosperitas nobis Christiano homine indignos spiritus attulerit. Hoc rerum tristium cum lætis temperamento factum experimur, quòd diuinæ maiestati debitus à Christianis semper tributus fuerit honos, bonaque de fide Christiana sit opinio infidelium animis planè insita, fideliumque numerus sic auctus, vt à mense Februario, quo tempore postremæ ad R. P. V. datæ fuerunt à nobis litteræ ad Octobrem, quo hæc scripsimus, salutari aqua variis in Iaponiæ locis sint tincta ad quadraginta Gentilium millia, magnusque patefactus sit aditus ad impertendam Euangelij lucem multis gentibus, quæ hæctenus superstitionum

num variarum excæcatæ fuerunt tenebris, ad denique (vt suo dicitur loco) Tempia nostra, quæ abhinc biennium fuere diruta, exædificare cœperimus.

Ceterum vt hæc omnia meliùs intelligantur, paullo alius repetenda sunt, quæ anno superiore ad R. P. V. sunt perscripta; sine quorum memoria non satis perspici potest, quis Sociorum his in locis sit status, quanti que vineæ huius, quam ad Dei illustrandam gloriam pro virili colimus; fructus exstiterint, eum tamen hic litterarum nostrarum sit finis. Taicosama itaq; (quemadmodum est anno proximo scriptum) admirabili quadam prudentia, eum totius Iaponiæ collocavit statum, quo staturum hoc suum imperium, usque ad maritima filio sui ætate non leuibus coniecturis sibi persuaserat. Affinitatibus magnates sibi deuinxit, ac iurare coegit, quod constitutum a se rectionis ordinem in posterum diligenter seruari. Quare tutam tranquillamque pacem se tracturos Iaponij putarunt, quoad Taicosamæ filius per ætatem idoneus esset, qui paternam cerne- ret hæreditatem. In matrimonio eidem filio suo dedit neptem cuiusdam Gieiasii inter Iaponios potentissimi, (octo siquidem est Regnorum dominus) cui cum principis tutelam, tum totius Imperij Iaponiensis administrationem commisit, collegasque dedit quatuor principes viros; vt hac ratione multi huius honoris participes effecti, & in administranda Republica potestate quasi pares, inter se pacem colerent: cum enim eos sciret aristissimis sanguinis & affinitatum vinculis coniunctos, nullum dissensionibus & dissidiis superesse locum existimauit. Ceterum cum suspecta ipsi esset nimia istorum quinque principum virorum potentia, ex suis familiaribus, quos ad magnos euexerat honores, delegit quinque, qui filij sui principis singularem curam gererent, familiarique ipsius immo Iaponiæ vniuersæ sic præessent, vt in rebus magni ponderis omnia a Gieiasum ipsiusque quatuor collegas referrent. Fuere itaque hi posteriores quinque & honoris titulo & nomine Iaponiæ gubernatores: at priores illi, quorum princeps fuit Gieiasus, præ ceteris Taicosamæ charus, totius Imperij clauum tenuerunt, & gubernacula tractarunt.

Postquam mortem obiisset Taicosama, magna animorum (vt multis videbatur) consensione decem hi gubernatores, de fide mortuo quam dederant præstanda solliciti, constituerunt, vt omnes ipsius leges diligenter obseruarentur; quæque morientis testamento suæ fidei scirent credita, ad eum quem ipse oprabat exitum peruenirent. Factus est itaque continuo finis bello Coraiano, & Iaponiensis exercitus est in patriam reuocatus. Certe in iis, quæ ad gu-

bernationem civilem conducunt, eam præsertim, quam rerū caudicarium amantes solent suspicere, intelligentissimus fuit Taicosama, qui nuptiis, muneribus, honoribus, aliisque id genus rebus, Japonios omnes, cum nobiles tum plebeios, sic deuinxit sibi; ut nemo sit, qui non summo studio contendat ipsius filio Imperium conseruare, honorificumque iudicet, non modò puero fauere & obsequi, verum & pro legibus à parente quòdam latis propugnare. Et, quod multis videbitur mirum, inter Japonios repertus est hætenus nemo, qui vel minimo signo declarauit se latitiam vllā ex Taicosamæ morte cepisse. Quare proceres, qui nobiscū Christū Dñm colut, serid nos ex variis prouinciis monuerūt, ne de mutatione yllā occupationū nostrarū hoc tempore cogitemus, néve Taicosamæ mortē fuisse nobis gratā signo vllō testemur: quòd si aliter fecerimus, in multorū offensione periculosam nos facillè incursuros. Tempore potrò nō breui spes & timor in animis nostris cōfixere, cū nesciremus quorsum esset euasura tranquillitas magna, summo cum silentio coniuncta; quāuis rei Christianæ bene à nobis gerendę oblatam à Deo occasionem non esse negligendam reapte ostenderit.

Cum enim Meaco Scimū peruenissent Gibunoscius & Asonodangius, Imperij Japoniensis gubernatores, (ex decemuiris sunt non infimi) vt de communi collegarū omnium sententia Coraiano bello finem facerent, & exercitum in Japoniam reuocarent, nō vulgare cū ipsis amicitia iuximus. Litteris enim ad me scriptis, gratum sibi fuisse meum in Japonia reditum, sunt restati; & Nagasachi (in qua sola vrbē nobis Taicosamæ voluntate licuit commorari) vt subsisterem inuenerunt, liberalissimeque polliciti sunt (maximè Gibunoscius, summus nostri Augustini Tzunocamindoni amicus) se futuros rerū nostrarū memores, ac studia nostra, vbi occasio fuerit data, promoturos: hoc vero tempore, cum nihil possent contra ordinem à Taicosama præscriptum, vt patienter ferremus quam habemus molestiam rogant, quoad rerum vicissitudo noui consilii capiendi ansam suppeditaret.

Magna fit celeriter rerum commutatio: stabilis namque rarè est concordia inter eos, qui cōm. uniter imperāt. Gibunoscij ergo & Asonodangij (qui ad hoc tempus simulatam inter se coluerunt amicitiam) occulta odia tandem eruperunt: graues item inter principes viros, belli apud Coraium administratores, exortæ sunt dissensiones, cum nō esset omnibus eadem sententia de faciendā cum Coraiavis pace, ac de reducendā in Japoniam exercitu. Alienatio itaque & disunctio animorum foris facta, est domi
mirificè

mirificè aucta. Qui Augustinum in Coraia sunt secuti, nouo fœdere Societatem coierunt cum Gibunoscio: qui verò alterius erant factionis, ad Asonodangii rationes sunt adjuncti. Nobiles itaque & principes viri plerique, graui contentione distracti, nouas inter se susceperunt inimicitias. Pro Augustino steterunt Gibunoscius omnesque ipsius clientes & amici, domini Arimæ & Omuræ cum suis clientibus & amicis, Rex Sallumæ Gianangauadonus cū aliis proceribus Cicungi, in quibus numerantur noster Toscirōdonus, & Tarazauadonus gubernator Nangasachi, & aliorum locorum dominus. Horum hostes fuere magnæ auctoritatis viri, Asonodangius, Canauidonus, (cuius dominium, quod cōplectitur mediam Regni Figensis partem, pertinet ad dominiū Augustini, à quo Asonodāgius capitali, dissidet odio) Cainocamus, & Ichinocamus, domini Regni Bugēsis, & Nabescima Dominus Figēsis. Odio itaq; non amplius tecto, factiones hæ inter se dissidēbat: & postquā Meacū (vbi Regium est domicilium) peruentū est, se mutuo cœperunt iudicio persequi, criminibusq; onerare, ad eò vt factio Asonodāgii omni studio cōtēderit hostes suos funditus perdere. Et quāuis Gieiasus aliiq; Magnates nihil intentarū reliquerunt, vt omnes, depositis inimicitias, ad stabilem traducerentur amicitiam, nihil tamen autea promouere potuerunt, quàm secundum Augustinum à Magistratu data esset sententia. Ceterū non propterea quiescendum iudicauerunt Asonodangiani, sed in suam sententiam pertractis aliis viris principibus, & in primis iis, qui principi adesse cōsueuerāt, tandē omnis Iaponia bello ciuili arde- re cœpit, ex quo timebatur totius Iaponiēsis Imperii cōmutatio. Gieiaso aduersari cœpit palā Gibunoscio, ei exprobrās quòd in administrādo Imperio nimia sibi vsurparet auctoritatē, quodq; non obscura indicia de occupādo dominio Tāze dedisset. Captis itaq; armis Gibunoscius, de sententia aliorū gubernatorū, nuncios ad Gieiasum misit, qui apertè declararent, quæ sibi de ipsius rebus displicerēt. Benignè ad omnia respondit Gieiasus, factorūq; suorū quas potuit optimas dedit rationes: ceterū, ne imparatus inueniretur, ex Regnis suis militum triginta millia accersuit, quibus se quàm potuit maximè contra vim hostium muniuit. Et cū per id temporis omnes Iaponiæ proceres in Regia versarentur, [inter alia quæ Taicosama moriens dedit gubernatoribus præcepta nō fuit extremum, vt ad domus Regiæ splendorem conseruandum magnatum alii degerent Fuscimi, (est munitio prope Meacum) alii verò Ozacæ] ex iis fuit nemo, qui non sectam vnā aut alteram sequeretur, quantumuis omnes ab om-

ni contentione se alienos cōstanter affirmarent; & vtrique favere parti palam testarentur. Magnus fuit militum, ex variis Regnis à dominis suis evocatorum, Fuscimi & Ozaci concursus; adeo vt numerus fuerit amplius ducentorum millium. Singulos videre licebat proceres in ædibus suis stipatorum multitudine cinctos, non secus ac si arcta tenerentur obsidione. Nocturno verò tempore tantus in duabus his munitionibus fuit armorum strepitus, vt non tantum ipsarum lateritus, sed & mundi occasus appropinquate videretur. Et nihilominus ea fuit Iaponensium moderatio, vt nemo hominum hostem ad pugnam prouocarit, nemo è vagina gladii eduxerit, vt alterius factionis militi noceret: quod si factum fuisset, magna consecuta fuisset mortaliū cædes, totiusque Imperii Iaponicæ perturbatio. Eiusmodi enim incommodis prospexerunt ipsi proceres, qui voluerunt vt capitale esset, hostem quouis modo ad pugnam lacessere. Temporis porro propressu, & militum numero, & magnatum, qui à Gibunoscio detecerant, accessione inualuit Gieiasus, vt victor non alia ratione tranquillari posse Iaponiam diceret, quam si Gibunoscius ritu patrio sibi ventrem finderet. Merito Augustinus ceteriq; Christiani, qui Gibunoscii sequebantur factionem, iudicarunt, Gieiasus furorem vnus hominis interitu non posse considerare; sed & periculum sibi certissimum esse vitæ subeundum, si factionis princeps sibi consciscere mortem cogeretur. Tandem Gieiasus occupat munitionem Ozacam, in qua debebat princeps Taicosamæ filius: ac tanto astu negotium hoc ex animi sententia confecit, vt propter repentinum impetum neque hostibus suis, qui in præsidio erant, spatium dederit se defendendi; neque Gibunoscius, qui in ædibus non longè a munitione sex armatorum millibus stipatus pernoctabat, huic inopinato malo occurrere potuerit. Gibunoscius, cum in has redactus esset angustias, ad munitionem Fuscimo, quæ in potestate erat gubernatorum collegarum suorum, se recepit: quem Augustinus, ne fidem Taicosamæ olim datam falleret, sequi constituit. Non enim sine infamiae nota descri posse Gibunoscium amicum suum iudicauit, quamuis oppetenda esset propterea mors; maximè cum hæc factio, vt ordo gubernationis; quem instituerat Taicosama, sartus tectus consisteret, laborare putaretur. Non existimauit Gieiasus procrastinandam suam ad munitionem Fuscimo profectionem: quò postquam cum exercitu peruenit, principum virorum adhortationibus inductus, ab armis discedere promisit, ea lege, vt Gibunoscius, in ordinem redactus, quem gerebat magistratum deponeret, & in posterum se à

Recipu-

Reipublice gubernatione abstineret, cum que uniuerso suo milite ad dominium suum, quod est in Regno Omi, continuè abiret. Facta hac gratiæ inter factionum principes reconciliatione, Gibunosciuin cum filiolo Giciasi, tamquam stabilis inter eos amicitia oblide, domum redeuntem Augustinus comitari voluit: quod non permittit Gibunoscius, qui nõ obscure se obligatũ Augustino testabatur, maximè quòd res suas aduersas Augustini ope & consilio subleuatas meminisset. Hinc est factum, vt in regia, Augustini nomen propter fidem amico præstitam esset celeberrimũ. Immo ipse Giciasus nullum laudandi Augustinũ facere potuit finẽ quem honoribus prosequi instituit, palam dicitans, eum qui & vitam & fortunas omnes, vt amico opẽ ferret, periculo exposuit, (quod fecisse Augustinum Gibunoscii gratia cõstabat) non posse pro meritis honorificè satis & liberaliter tractari, seque cum Augustini imitatoribus lubentissimè amicitiam iungere. Quare postea non rarò Augustinũ ad intimam suam familiaritatem accessit, magnaque est beneuolentia profecutus. Posteaquam his, quæ commemorauimus, aliisque periculis defuncti, Augustinus ceterique Christiani, qui communem cum ipso subierant fortunã, domum rediissent, securo esse animo cõpimus, maximè quòd Giciaso gratiosum seiremus esse Augustinum: quare sine timore, Deo sit laus, nunc viuimus. Negandum porrò non est, quin Giciasus in his tumultibus se virum præbuerit, cum omnem Iaponiam, sine fatione sanguinis, ex turbulentissimo ad pacatissimum reduxerit statum. Tanta siquidem prudentia in compescendis inimicis est usus, vt non euaginato gladio eos ad gyrum rationis redire, dictòque audientes esse, magno totius Iaponiæ bono cõgerit. Collegis suis, quos secum retinuit, eam, quam antea obtinuerant, Reipublicæ curam non ademit quidem, verũ nihil ab ipsis suo iniussu fieri permittit. qua in re se Taicosamẽ obsequi nõ obscure profitetur, cum ordinem ab eo in gubernanda Republica institutum, & ad Principis maiestatem conseruandam in primis vilem, diligenter retinendum iudicet. Cũ hoc modo staret pacatissimus Iaponiæ status, conuiescere non potuerunt Gibunoscii hostes: qui, non cõtenti hominis ex altissimo honoris gradu depulsione, calamitatem, immo & necem ipsi machinari non sunt veriti. Eos etenim malè habuit, quòd passim etiam ab ipso Giciaso non vulgaris Augustino haberetur honor: quare de integro apud Giciasum postulant Gibunoscium & Augustinum, sed frustra: nam Giciasus grauibus eos repressit verbis, insinulauitq; audaciæ, quòd pacẽ labore magno partã contemnerent, & discor-

diam ac seditionem in Iaponiam inducerent. Omnibus ergo est domum redeundi facta potestas, adeò vt stabili, præter omnium expectatione, in vniuerso hoc Imperio nunc pace fruamur. Nemo certè in Iaponia hominum erat, qui vlla ratione fieri posse existimabat, vt optimatù discordiæ hoc tẽpore sedari possent. Inelusum porrò in principum virorum animis remansit odium: nã quatuor illi principales in Imperii administratione Giciasii socii hoc summo opere cauent, ne ipse Giciasus totius Iaponiæ dominatù occupet, Imperiùq; heredem apud se retineat; cæteroquin omnem ei deferunt honorem cum maximæ benevolentiæ non vulgaribus signis conjunctum. Hæc sunt quæ hoc tempore litteris committenda duxi, quò faciliùs; quæ de Sociorum nostrorum & Christianorum Iaponiorum statu sum scripturus, intelligantur.

Dum gererentur quæ supra cõmemorauimus, cœpimus Socios fensim ad præcipua loca remittere, quæ temporis calamitas nos deferere coegerat. Rediit item Meacum Pater Organtinus cù Patrum fratrumque nostrorum conitatu ad nostros, qui eadem in vrbe commorabantur. Et cùm Tarazauandonus parù se æquum Sociis præberet, constituimus ex iis, qui Nangafachi erant, non exiguam partem ad alia loca amadare, quò liberiùs inchoata litterarum studia persequerentur. Quod vbi cognouit Reuerendiss. Episcopus, magno animo se peregrinationis huius sociù præbuit animaduertit namq; sibi planè necessariam esse linguam Iaponicæ cognitionem, vt ritè Pontificio munere fungatur. Quare nò ætas ingrauescens, (est nunc annos natus quinquaginta) non corporis debilitas, (multorum annorum laboribus imminutæ sunt corporis ipsius vires) nò difficultas addiscendi sermonè, à quo hominum Europæorum abhorrent aures, ipsum in hoc dignitatis gradu cõstitutum à suscepto consilio deterrete potuit. Socios peregrinationis sibi adiunxit P. Valentinum Caruaglium, & P. Ioannè Pomerium. Optimi itaq; & religiosissimi Præsulis exèplum nos omnes mouere debet, vt nullum in quauis ætate recusemus laborem, quem Christi Ecclesiæ fore utilem speramus. Ad hoc litterarum studium Amacusa, quæ est Augustini insula, præ ceteris locis putabatur commoda, cùm ab omni negotiatione sit remota, & non incõmoda habeat Sociorum nostrorum exercitiis ædificia. Martii mense sedecim Socii cùm Reuerendiss. Episcopo, & ampliùs triginta Seminarii alumnis, (qui præcipua fidei nostræ dogmata in eptiomen redacta, Iaponicoq; sermone conscripta, sine intermissione discunt) in hanc Insulam secessimus, vbi menses aliquot maiorè in studium hoc addiscendæ Iaponicæ linguæ insumpsimus laborem,

laborem, quàm olim in iuuenili ætate vt Theologiæ & Philo-
phiæ nobis scientiã pararemus. Scholæ habebãtur quotidie binæ,
cum repetitionibus & styli exercitatione. Cùm porrò experiẽtia
disceremus, nos lōgius, quã officii mei ratio patiebatur, ab iis ab-
esse, qui mæx erant commissi fidei, & in dies pacatior fieret Me-
cæsis status; consilium cepi de loci mutatione: quare Augusto mē-
se cœpimus domicilium habere in vrbe Sicco nomine, quæ est in
Augustini terris; vbi habitamus commodè, cœptis studiis dili-
gentem nauantes operam. Vicinitas præterea vrbium Arimæ, O-
muræ, & Nangasachi, multis de causis nobis percommoda est.

Magna cura & diligentia in hac vrbe Sicco (in qua olim domi-
cilium fuit Societatis) nobis exadificari curavi domum. Nam
Tarazauandonus hac maxime de causa nobis cœpit negotium
facessere, quod in iussu suo P. Organtinum Meacum remissem.
Verēbatur siquidem, ne ipsius nomen Imperii Iaponiensis guber-
natoribus dēferremus de euerfione quam ipse nostro Templo in-
tulit, ac propterea vrbis Nāgasachi administratione spoliaretur.
Cœpit vehēmentius eidem P. Organtino minari, nisi Nan-
gasachum maturaret reditum, (in hac sola vrbe Iaponiæ, vt di-
ctum est; per Taicosamæ leges nobis fuit liberum commorari)
quod cōgeretur ea & dicere & facere, ex quibus magnam esset
Pater molestiam capturus. In eandem sententiam P. Prouincia-
li scripsit litteras quærimoniarum plenas, atrociter iis dira quæq;
minitans, qui suis obtemperare iussis recusarent. Suo itaque in
administratione Nangasachiana vicario hoc negotii dedit, vt
omni scelere nos vexaret, Christianosque omnes Ecclesiæ nostræ
aditu prohiberet. Postquam vicarius idolorum cultor Tarazauā-
doni litteras (id quæ ea, qua Christiani cultu singulari prosequun-
tur Christi Domini mortem, hebdomada) accepisset, mirum
est quanta cum diligentia, quod sibi fuerat præscriptum, perfecit.
Nam inter alia; Christiani duo, qui dum se verberarent, vt
suppliciorum acerbitates, quas Dei filius humani generis causa
subiit, ad memoriam melius reuocarent, sunt comprehensi, ma-
gnum vitæ periculum adierunt, ipsique consules Nangasachia-
ni ab eodem sunt vicario verborum contumeliis lacerati. Qui er-
go ex nostris remanserant Nangasachi, in magna perturbatione
& imminentis magni alicuius mali timore versabantur: quare
me per litteras rogarunt, vt inde non modò Seminarium, verum
& fratres nostros auocarem, ac Sacerdotes tantum paucos,
qui rem Christianam curarent, remanere permetterem, vt hac ra-
tione Tarazauandonus placaretur. Quod itaq; est supra scriptum
de mi.

de migratione nostra ad insulam Amacusam, factum fuisse diuinitus, nuncprehendimus. Et, ut imminenti occurrerem malo, Meacum mihi P. Ioannem Rodriguez, hominem in Regia optime notum, quippe qui frequenter cum Taicosama de Societatis nostræ rebus egisset; scriptisque ad Augustinum, quicum periculi societate iunctus erat Tarazauandonus, de iis, quas nostri tuissent nulla sua culpa perpeffi, molestiis. Curauî præterea ut ipsi Tarazauandonu reuersionis P. Organtini Meacum ipso incio iusta redderetur ratio: cui item meis renuntiari iussi verbis, ut odiosam quam de nobis habebat suspensionem deponeret, cum nos ob aliam causam nullam in Iaponiam venissemus, quam ut ad Euangelii lucem Iaponios traduceremus, pro qua defendenda sanguinem fundere nostrum Dei præsidio non dubitaremus. Quod si laboribus nostris fauerit; nos maxime cupere ut urbis Nangasachi administratio ipsi continuaretur: si verò (ut cœpit) nos persequi constituit, non propterea damnum vllum aut malum à nobis metuere debere. Christiani item Nangasachiani vnum ex præcipuis consulibus, eandem ob causam, ad Tarazauandonum delegarunt.

P. Rodriguez fuit Meaci, cum à Gieiaso tum ab aliis qui in Regia degebant, humaniter acceptus, immo ab ipso Tarazauandonu: qui postquam audiuisset Augustinum, Arimandonum, & Consulem, de rebus nostris differentes, abundè sibi esse factum satis de ea, quâ propter reditum Patris nostri Meacum sustinere videbamur culpa, non verbo tantum, verum & re ipsa est testatus. pœnituit eum, quod nostros inimicè fuisset sectatus; & ad vicarium suum vberrimas dedit litteras, ei præcipiens, ut nos honore & gratia tractaret, tamquam viros quos ipse beneuolentia & fauore protequendos suscepisset. Harum litterarum fructum non vulgarem continuè percepimus: tantus siquidem est virorum & mulierum ad Ecclesiam factus concursus, quantus fieri potuisset, si in integrum fuissemus restituri, atque a Taicosama libertate, qua olim fruebamur, donati.

Egit præterea P. Rodriguez cum Gieiaso de nobis in antiquo nostrum statum restituendis: à quo benignè auditus hoc accepit responsum, se hoc turbulento tempore præstare posse nihil, cum a Taicosamæ legibus sine suspitione occupandæ tyrannidis discedere non liceret; futurum porrò tempus, quo non incommode nostræ postulationi satisfieri posset. Ex hac Gieiasii respõsione, aliisque verbis inter ipsum & Patrem nostrum vltro citroq; habitis, in eam Christiani proceres venerunt sententiam, quod Gieiasus

sus nullum sit nostris in Euangelio promulgando laboribus allaturus impedimentum, ac propterea quòd nos animo esse debemus tranquillo.

Vix sedata erat iam commemorata procella, cum noua prioro periculiosior, ob causam quam nunc explicabo, sit excitata. Mortem obierat senior Firandi Tonus, cuius filius Foin nomine, idolorum cultor, postquam à concilio publico totius Iaponiæ, quod est Meaci, impetrasset vt sibi frui liceret paternis dominiis, ad filium suum, qui auitis terris præerat, diligenter scripsit, vt curaret ab omnibus, in quos imperium habebat, pro anima patris mortui preces fieri, & ad hoc officii munus præstandum cogeret Don Hieronymum, cum Don Thoma ipsius filio, & cognatis, vniuersaque familia. Immo voluit vt Christiani omnes, qui Firandi degebant, ad Christum Dominum abjurandum adigerentur: secum ipse equidem constituerat, omnes Christi cultores suis terris depellere. Hoc iniquissimo edicto se armarunt omnes Christiani nominis hostes, vt Christi cultus apud eas gentes, quæ omnium primæ in Iaponia veritatis lucem adspexerant, prorsus exterminaretur. Exsecrandum hoc paternum edictum filius iudicari voluit Donnæ Mitæ, coniugi suæ, quæ est Omurandoni soror: immo ipsemet, inter blandicias malitiosas, parentis sui minas eidem coniugi exposuit, dicens, patrem suum, virum in cæptis consiliis exsequendis in primis constantem, edixisse, vt Christiani omnes ad antiquam Iaponiorum superstitionem redirent, vtque ipsa, si in matrimonio secum persistere vellet, ceteris hac in re exemplo præiret. Sed optima matrona, ex qua impius maritus tres procreauit filios, clam ipsum salutari aqua tinctos, similibus terroribus ad constantiam in suscepta fide diu multumque assuefacta, magno animo respondit, se non posse dissimulare, quin grauiter affligeretur, si à viro suo abire cogeretur, hoc tamen præ iis, quæ pro Christi nomine ferre esset parata, ex minimis esse, cum sexcentas, si fieri posset, mortes potius iudicaret oppetendas, quam vel tantillum Christianam deserere fidem, vtque hoc suum responsum, ab animo verè Christiano profectum, intelligerèt omnes. deserto marito in alienam domum se recepit, continuoq; fratris suo Omurandono scripsit, vt comitatus mitteretur, quò posset commodè Omuram redire: se namque planè constituisse maritum deserere suum, ne in Christum Dominum peccans (pro cuius honore & in mendicitate viuere, & , si opus esset, vitam ponere cuperet) scelere nefario se contaminaret. In eandem sententiam litteras dedit cū ad Reuerendiss. Episcopum, tū ad Societatis Patres,

Patres, vt præcibus ad Deum se magnis affectam miseris iuuarent. Respondit Omurandonus non secus atqui verum Christianæ Religionis cultorẽ decuit. Hæc animi magnitudinẽ cū in vxore cerneret maritus, nihil in præteritis reliquit, vt eã placaret, vtque de migratione ad fratrem sententiã mutaret: cui illa antè noluit assentiri, quã promissionẽ de potestate Christũ Dominũ libere colendi accepisset, adeo vt in posterũ nemò sibi hoc nomine molestiã exhiberet, quòd ritu Christiano viueret. Magna itaque cum laude Christum ipsa nunc in dõmo mariti colit.

Eodem prorsus tempore solitudinem non exiguã Christi hostes struxerũt Don Hieronymo, Dõ Thomæ supra nominatis, aliisque ipsorũ fratribus, cū Don Balthazare ipsorũ cognato, qui sunt inter Firandi incolas nobilissimi, multorũ clientum domini, & cum ipso Tono sanguine iuncti; qui omnes libere responderũt, se non nũc primũ, verũ ab auitis temporibus, Christo nomen dedisse, ac propterea in rebus omnibus, quæ Dei præceptis nõ repugnarẽt, se Tono obreperaturos. Firandi gubernatores, qui sibi ab his nobilibus Christianis periculũ aliquod metuebant, ad astũ iudicarũt cõfugiendũ; speculatores nãq; cõstituerũt, qui diligenter ipsorũ occupationes obseruarẽt, & in primis ne hominũ multitudo ab ipsis vnũ in locũ congregaretur, vnde tumultus aliquis exoriri possẽt. Cũ dies pauci astu hoc consumerẽtur, iidẽ gubernatores multis verbis hos nobiles obsecrare & obtestare cœperũt, vt, si salui esse cuperẽt, saltẽ verbõdicerẽt, se in omnibus Tono fore obsequeutes. Ad Episcopum rẽ omnẽ nobiles hi deferendã iudicarunt: qui mortẽ et si potius oppetiissent, quã Christianam desererent religionem, pastoris tamen sui in omnibus duxerũt sequendã sententiã. litteris ergo suis Reuerendis. Episcopũ de rerũ suarũ statu certiozem fecerunt, simulque Societatis nostræ ad Deũ præcibus se commendarũt. Et quia in dies ipsius Foin reditus expectabatur, nos cum litteris nostris ex Sociis quendã misimus, qui dolore ipsorũ cõsolaretur, (quamuis alii quatuor Socii, qui in eodẽ erãt Regno, strenuẽ suo fungerẽtur munere) qui que in re tã ardua quid agendũ esset, corã exponeret. Tandẽ hi Christiani ante reditum Foin solum vertere constituerunt, & Nangasachum proficisci; quod ipsorum consilium, mirũ est, quantum Deus fortunari: nam tempore nocturno, insciis omnibus Christianorũ hostibus, ipsi cum coniugibus, filiis, & familiis, quibus se adiunxerunt amplius sexcenti eorum clientes, cõscensis nauibus, ster Nangasachum versus sunt ingressi. Quod vbi Firandi cognitum fuit, idololatræ, admiratione obstupesci, rẽ accidisse pu-
tarunt

tarunt omni fide maiore; quod nimirum proceres cum tanto comitatu patriam, cognatos, & fortunas deseruissent, seque comodis priuassent suis, ne Christianam fidem prodere cogerentur. Mirum est, quantum hoc præclarum post hominum memoriã factum illustrarit Christiani nominis his in locis gloriam: quod & nobis non vulgarem attulit consolationem, quãuis cū duabus implicitum esset difficultatibus, quæ non faciles habebant explicatus.

Lex est a Taicosama lata, quod nullus, siue cliens siue famulus, possit Toni sui iniussu ad alterius Toni territorium transferre familiam, seque ab heri sui obsequiis subducere: quod qui fecerit, à Tono suo, ubicumque eum repererit, impune occidi poterit: immo alter ille Tonus cogitur eum in domini deserti potestatem tradere. Cùm verò hoc tempore, quo hæc sunt acta, reliqui proceres Christiani essent Meaci, neminẽ reperiebamus, qui tanto hominum numero suis in terris locum daret, omnemque hostiũ iniuriam ab eis propulsaret. Et cùm Tarazauandonus Nãgasachi gubernator summus esset ipsi Foin cùm amicus tum cognatus, ab hostibus suis hi peregrini Christiani in ea vrbe ruti esse non poterant: immo vicarius Tarazauandoni omnem ad urbem aditum ipsis negabat. Hinc orta est altera difficultas, quod ipsa met Societas, quæ in dies maximis affligebatur difficultatibus, locum non haberet, qui multitudinem hanc caperet: & si aliquid contra Taicosamæ leges, quas Iaponiorum nemo violare est ausus, tẽtassemus, in hominum odium incurrissemus. Ceterum cùm sciremus hos extorres Christianos, quo occultius patriam desererent, sibi de comœatu non prospexisse, nisi quantum satis esse putarunt in itinere vsque ad confinia Nangasachi, ac propterea omni humano destitutos subsidio; Dei gloriam in ipsis iuuandis omni nostro periculo anteponendam iudicauimus. Meacum ergo scripsimus ad Patrem Organtinum, & Tzunocamindonum, vt apud publicum Iaponiæ concilium Christianorum causam defenderent, tantæque perturbationis culpam omnem in Foin, qui solus tanti mali fuit auctor, conjicerent. Cùm etenim hi proceres Christiani annis abhinc quinquaginta Christo nomina dedissent, & in bello Coraiano pro republica strenuè decertassent, non erant absurdissimis mandatis de relinquendo Christo Domino onerandi, quibus pro re bene gesta, amplissima erant tribuenda præmia, non autem cogendi vt fidem Deo datam fallerent, si patriis fortunis frui vellent, maxime cùm à Taicosama, si in viuis esset, nihil eiusmodi commissum fuisset.

Christianis exsulis hospitium parauimus in iis quibus olim pro Collegio sumus vsi ædibus, quæ sex circiter stadiis Nangasacho extra imperium Tarazauandoni absunt, sub dominio Omuræ, atque, vt laxiùs habitarent, occupauimus domos aliquot à Lusitanis derelictas, quæ in vicinia erant, & pro plebe nouas aliquot exædificauimus; ita vt nemo esset ex iis, qui sub tecto nõ degeret.

Dum hæc geruntur, Meaco rediit Omurandonus, qui, posteaquam rem omnem à principio intellexisset, præcepit Tono clienti suo, in cuius fundo erat hoc domicilium, (qui timore perculsus hospites hos amandare constituerat), ne vllam eis exhiberet molestiã, verũ omnibus quibus posset rebus fauere; itẽ, non sine beneuolentiæ erga afflictos signo, vt eisdem nomine suo inuiseretur. Iam ab eo tempore, quo ad nos venerunt Christiani exsules, menses præterierunt tres, quibus Societas ex suis angustiis ipsoꝝ sustentat tenuitatem, sic vt hætenus, Dei beneficio, nullius rei ad vitæ conseruationem necessariæ indignisse sciamur. Operam & sumptus in eorum salutem collocasse nos pronitebit numquam: nam & Christiana charitate ad hoc officium compellebamur, & Christiani omnes nostro sunt factõ impulsĩ, vt virtutem un dies magis magisque amplectantur; cum perpendunt, neque sumptuũ magnitudinem, neque vitæ periculum nos deterrere potuisse, quominus iis succurreremus, qui fidei causa patriam desorere, fortunarumque suarum iacturam facere non dubitarũt. Gentiles item furorem suum in posterum non tam faciliẽ in Christianos exercebunt, vt à Christi Domini legibus eos desciscere cogant, vbi meminerint reprobos esse, qui exsules Firandianos, hominum iudicio planè oppressos, & ab omnibus propè rebus desperatos, fouerint, inflamareq; non cessarint, vt magno fortiq; animo, quæ hominum improbitas intulit, damna negligenter. In his omnibus, ad quæ Christi causa aggressi sumus, singulare Dei præsidium percepimus. Cum etenim Foin Firandoni rediisset, seipse condemnauit impudentiæ, quod Christianis molestiam exhibuisset; quos deinceps Christianis legibus est viuere passus. Ceterum stultitiæ suæ finem non statim fecit: nam eorum, qui fidei causa in exsulum abierunt, domos aliquot combussit, abitumque sibi esse gratissimum verbo declarauit. Augustinus verò mihi iussit renuntiari, quod, vbi Meaco in patriam redierit, sic exsulis Christianis annuos daturus fructus, vnde commodiùs viuant, quàm in natali solo ex patrimoniis erant viuere soliti. Voluntarium in horũ Christianorum exsulum sunt imitata ex procerum Firandianorum clientibus familiæ ampliùs triginta. Immo si per litteras Firandianis

nos cives Christi cultores non monuiffemus, vt de patria relinquenda, modò nulla ipsis Religionis cauffa exhibeatur moleftia, non cogirarent, iam ad vnum omnes fedem mutaffent. Tentauit quidem Foin multa, vt eos apud fe retineret; nam & quòfdam ex ipsis, quòd fe in fugam dare tentaffent, necauit: at nihil promouere potuit. Magna denique eft Dei prouidentia factum, quòd fuperftite Taicoſama turbam hanc non fecerit Foin: nam illo viuo, neque licuiſſet nobis eo quo factum eſt modo ea curate, quæ tantæ multitudini ad cultum victumque ſuppeditarèt, neque ipſi aliud ſuarum miſeriarum reperiffent perſugium.

Hoc interim temporis ſpatio, quo hæc ſunt geſta, voluit Dominus felicitatarum rerum ſucceſſu nos conſolari. Ex tranquillo ſiquidem Laponiæ ſtatu auſam arripuimus ablegandi aliquot ex noſtris in varia loca, vt Euangelium promulgarent: quod ab ipsis eſt magno fructu diligenter factum, maxime in terris Fungi, atque in iis quæ ſunt Auguſtini, vbi noſtrorum labor exitum habuit notabilem. Cùm P. Ioannes Baptiſta reſideret Oiani, ſingulari qua pollet in rebus tractandis, dexteritate ſibi principum aliquot virorum beneuolentiam conciliauit, vtq; non pauci fidem Chriſti amplecterentur, effecit. & cùm ſolus tãtis laboribus par nõ eſſet, ex Sociis ſunt alii ſubſidio miſſi, quorum opera ſex menſium ſpatio ampliùs triginta hominum millia ſacroſanctum ſuſceperunt Baptiſmum. Tantus porrò ad Chriſtianam religionem ſe adiungendi feruor per Gentilium animos peruaſit, vt multorum ſit opinio, quòd breui tẽpore illis in locis ſuperſtitio omnis euaneſcet. Maximo fuit noſtris in hoc pio opere adiumento vir nobilis & opulentus, nomine Iacobus Sacuiman, ex præcipuis Auguſtini clientibus, qui prouinciæ illi pro Auguſtino præeſt. Is rediens ex bello Coraiano, Nangafachum recta venit: priùs etenim animum curare voluit, quàm donum ſe reciperet. Poſteaquam ergo Reuerendiſſimum Episcopum ſalutaſſet, animi maculas Confefſionis Sacramento deleuit, ſacroſanctamque Euchariftiam ſumpſit, vt hæc ratione Deo gratias ageret pro immenſis cùm in Auguſtinum, tũ in ſe & commilitones ſuos omnes collatis beneficiis, quæ obſcura eſſe non poterãt, cùm non raro à coſtiſſimis diuinitus exempti fuerint periculis. Expetiit idem vir nobilis Confirmationis Sacramentum: quod ab Episcopo ſoleni ritu adminiſtratum, magno cù pietatis ſenſu accepit; cuius fructus vberri mi extiterunt: nam vobrihuò vbi ad ſuam munitionem Glateuſcitum peruenit, impuſus ſtudio cum aliis communicandi eum, quem in ſe ad cultum diuinum propagandum experiebat, animi ardorem, egit

diligenter cum præcipuis loci incolis de iis, quæ animorum ipsorum salutari necessaria iudicauit. A P. Ioanne Baptista adiutus tantum præstitit, vt primùm ipsorum aures ad Catechismi scholas, quæ à Patre habebantur, paterent, ac tandem vt Baptismo tincti in Christianorum numerum cooptarentur. Non constitit in paucis incensus hic mentis ardor, neque antea conquieuit, quàm ex idololatriis plurimi ad Christianum cultum perducerentur, adeò vt breui tempore in territorio illo quinque circiter & viginti capitum millia Baptismo initiarentur. Peruasit eadem diuini amoris flamma in Vtum munitiõnem principalem ex iis, quæ in dominio sunt Augustini, & ceterarum caput; octo autem leucis Giateuscito abest: paucorum autem dierum spatio quatuor Gentilium millia Euangelij lucem adspexerunt, & , paucis interiectis diebus, bis mille veritati manus dederunt. Nunc verò quindecim viri primarij ex munitiõne Vto (vt ad nos scriptum est) cõstituerunt aures dare Catechismi doctoribus: qui si Christianam fidem, (quod speramus) abiecta Gentilium superstitione, amplexi fuerint; non dubium est, quin & alij plurimi, tantorum virorum exemplo, eandem quæ ad beatitudinẽ ducit viam sint ingressuri.

Ad aliam quandam Augustini munitiõnem nomine Giamba, quæ spectat regnum Bungo, & decem leucis à nobis longius abest quàm Vtum, missus est è nostris qui ad hunc diem salutari aqua lauit amplius bis mille quingentos, vtq; summatim dicam, tanto suscipiendi Baptisum flagrarunt. hæ gentes studio, vt Socij nulla ratione potuerint, vel ad breue tempus, se relaxare occupationibus ministrandi hoc Sacramentum, & docendi rudimenta fidei, quoad ex ipsis quatuor, tantis laboribus succumbentes, in mprbum inciderint. Ne verò ceterorum salus in discrimen veniret, laboris facta est intermissio, vt postea maiore cum alacritate cõceptum opus ad exitum perducatur.

Cum Augustinus Meaci optatissimum accepisset nuntium de felici apud clientes suos propagatione rei Christianæ, mirum est quàm sit exhilaratus; nihil etenim accidero potuit, quod eum magis lætificaret. Sæpius ad me scripsit, quòd, vbi redierit, de fructibus ad nostros, qui in domicilio Fungi essent commoraturi, alendos prospiciet. Nunc eum in horas singulas exspectamus: nam certò nobis constat, quòd Meaco patriam suam versus sit iter ingressus.

Hoc tempore Meaci degebat Arimandonus, qui de vxore duccenda cogitans, (superiore etenim anno mortua est ipsius coniux

Donna

Donna Lucia, magno Christianorum, qui in ipsius territorio sunt, dolore & damno animum adiecit ad primariam quandam feminam, filiam cuiusdam Congi, (honoris est hic gradus inter Iaponios magnus) Gentilem quidem, quæ tamen Dei favore ad Christiana sacra (ut sperabatur) suscipienda, ubi Arimam peruenisset, se facilem præberet. Cum Augustino voluit Arimandonus filium suum natu maximum affinitate deuinciri: matrimonio siquidem iunctus est patris sui iussu adolescens annos natus quatuordecim cum domini Benedicti fratris Augustini & gubernatoris Sacai filia, ab ipso Augustino prius (quo facilius in amplissimam hanc familiam nuberet) adoptata.

Pacata quo diximus modo Iaponia, ex Christianis proceribus, qui Meaco domum redierunt, omnium primus fuit Omurandonus: qui mox ac Omuram peruenit, omni studio à me contendit, ut suæ clientelæ Christianos eôsolationis impertiendæ causa inuiserem, quos, postquam in Iaponiam postremò veni, videre non licuit. Hunc itineris laborem recusare nõ potui. Tãta potrò fuit omnium, qui variis ex partibus ad me venerunt, de meo aduentu læticia, tantaque congratulatio, ut octo dierum spatio, quo apud eos substiti, ne punctum quidem temporis habuerim vacuũ, quo cum Sociis nostris agerem. Quare tanto congratulantium concursu defatigatus, postquam cum loci Tono de stabiliendo Christianæ religionis statu diligenter egissem, Nangasachum celeriter redeundum iudicavi. Cum Tono verò Christianorum negotium sic transegi, ut initium fieret ab ædis factæ, quam hominum impietas annis superioribus disturbavit, ædificatione. In eam siquidem descenderunt Christiani principes sententiam, quòd temporis tranquillitas hoc à nobis fieri postularet: quare nobis auctores fuerunt, ut ad nobis vñitata docendi rudimenta, fidei munera, & ministrandi Sacramenta, rediremus, utque Christiani omnes palam sacrosancto Missæ sacrificio interessent; & (ut vno verbo dicam) omnia ad eum reuocentur statum, in quo erant antè bellum Coraianum, cum Christi Ecclesia his in locis pacè frueretur. Mirum est, quanto fuerint Christiani omnes gaudio perfusi, postquam hæc sententia in vulgus emanasset. Paucis postea diebus venit Arimandonus; quem, postquam deseruisset primorum dierum congratulatio, & ego inuisi, octiduique spatio tantum Dei præsidio perfeci, ut non modò sponsa, (cuius supra memini) verum & itineris comites ac familiares, (qui in Gentilitatis tenebris erant educati) audito Catechismo, Euangelij veritatem amplecterentur, Baptismumque peterent: quibus non

sine solenni ritu factum est satis. Confessionis verò Sacramento se Arimandonus expiauit, & finito Missæ sacrificio, cui interfuerunt noui hi Christianæ militiæ tyrones, nouo matrimonij vinculo ipsum principem cum sponsa, magno omnium, qui aderant, applausu, coniunxi. Actum est de ædificandis ædibus sacris: Tonus autem in se ædis Arimæ ex ædificandæ negotium suscepit. Vt item Omurense locum ad cultum diuinum haberent accommodatū, de templo Omuræ faciendū ratio est inita non incommoda. Fecit & Tonus decreta aliqua vectigalibus suis admodum salutaria, ad eò vt Christianitas his in locis renouata videatur. Iamq; multis in locis ædes sacræ fiunt: quæ etsi splendore non se iis æquent, quas hominum futor annis superioribus diruit, commodæ nihilominus sunt, & certè si Christiani Principes sumptibus bellisq; annorum septem maximis apud Coraianos exhausti nõ fuissent, multa nunc Tempia magnificè exstruerentur. Sed tempori est parandum, quod hoc anno fuit miserrimum, cum ex infima plebe nõ pauci, propter ciborum inopiam, animam efflarint, & vulgus propè omne in egestate vitam degat.

Duorum præterea Sociorum missio, quorum vnus est Sacerdos, alter verò Iaponius nondum sacris Ordinibus initiatus, fuit Gentilibus admodum utilis: eorū etenim bimestris labor ad Christianam religionem (quod sine peculiari ope diuina fieri non potuit) mille & quingentos Iaponios perduxit.

Patrefactus est item, adiutore Deo, aditus ad traducendos non paucos ad suscipienda Christiana sacra hac quam nunc explicabo ratione. Cum primū ex bello Coraiano Meacum & inde ad suā rediisse dominia per multos principes viros intellexissemus, eos honoris & congratulationis causa iudicauimus inuisendos: quod nostrum officium ad eò ipsis fuit gratum, vt omnes de nostris ad se euocandis serid cogitent. Principes verò sunt, rex Sassium duorum Regnorum & dimidij Regni dominus, Nabescima dominus dimidiæ partis Regni Figen, Cainocamus dominus maioris partis Regni Bugen, Toscirondonus (qui nunc Findenanus nominatur) dominus quartæ partis Regni Cicungi, Itodomus aut patruus aut auunculus (Italia vox *Zio* vtrumque significat) fratris nostri Mantii, Itus dominus tertiæ partis Regni Fiungæ, Isafaidonus, & alij proceres, quibus diuisum fuit Bungi regnū. Nondum potuerunt hi principes de certis, vt constituerant, domiciliis hactenus nostris prospicere, propter occupationes quibus incredibiliter distinentur in ædificandis munitioribus. Propugnacula si quidem parant, quibus inimicorum imperus, si ad arma redeun-

dum

dum fuerit, se posse propellere sperant. Ceterum Isafaidonus (cuius territorium, Omuræ & Arimæ interiectum, neutri in fertilitate cedit) nobis locum assignauit, in quo habitemus commodè, domusque nunc ædificatur. Cogitauerat idem princeps vnà cum filio suo herede Baptismum suscipere: at dæmon, operâ cuiusdam principis idololatræ sibi fœdere iuncti, tanti boni ademptionem retardauit. Recepti nihilominus se tempore perfecturum suo, vt omnes animi sui maculæ Baptismi Sacramento euantur. In ipsius dominio aliquot iam annis septem millia Christianorum numerantur. Socios verò nostros, qui in hac Domini vinea excolenda laborant, & qui per ipsius terras iter faciunt, magna ipse princeps prosequi beneuolentia consuevit.

Toscirondonus, (cuius vxor est Donna Massentia, filia optimæ memoriæ Francisci regis) post suum Meaco in patriam reditum, Socij, qui eum inuiserat, operâ & consilio se virum præbuit verè Christianum: cuius exemplo multi se ad frugem bonam receperunt, & ex Gentilibus ad Christi Domini castra conuolarunt nō pauci; adè vt Christianorum illis in locis numerentur millia quatuor: quorum curam commissimus duodus Sacerdotibus nostris, totidemque fratribus; qui item duobus Christianorum millibus, qui sunt in terris Cainocami, præsent. Ipse porrò Cainocamus, qui ineunte ætate, Quambioidoni parentis sui iussu, (paucis antè mensibus quàm Taicosama diuina omnia & humana, maximè quæ ad Christianos spectabant, vexare cœpisset) Baptismum suscepit, ac toto Coraiani belli tempore in castris vixit, ex cuiusdam è nostris ad se accessu, occasionem arripuit de integro audiendi Catechismum: quem sunt comitati non modò nobiles ipsius familiares, verùm & Bonzii, qui varias de fidei dogmatibus posuerunt quæstiones; ad quas sic respondit Catechista noster, vt cumulatè sit omnibus factum satis, vnde non mediocrem Cainocamus cepit voluptatem.

Regni Bungi principes, quorum suprâ memini, quantumuis idola colant, potestatem nostris in Regno consistendi fecerunt, humaniterque tractarunt Patrem nostrum, qui hoc anno Bungenis dispersionis reliquias (numerantur hoc tempore in Regno illo ad duodecim Christianorum millia) in officio continuit. Iidè Bungi principes Christianis ex Euangelicæ legis præscripto viuendi potestatem dederunt, & vectigalibus suis, qui nondum Iaponescos deposuerunt errores, permisissent vt sententiam mutent, & sub Christi Domini vexillo impunè militèt. Horum principū corryphæus non obscurè declarauit, quod vbi se expedierit, à muni-

tionem, in qua exadificanda est nunc totus, vellet audito Catechismo peccata sua Baptismi Sacramento abluere.

Cœpimus domicilium habere in vrbe Amangucci, vnde speramus quod magnus in Iaponios redundabit fructus. Nam Amangucci dominus, nomine Morindonus, nouem Regnorum gubernacula tenet, & secundum Gieiasum omnium Iaponiorum est potentissimus. Spem nostram auget profectio nepotis ipsius Morindoni, ab eo in filium adoptati, ad urbem Amanguccium, ut in ea sedem suam collocet. Nepos hic Sacerdoti nostro, qui rem procurat Christianam apud Amanguccianos, benignè fecit. Numerantur autem a tempore B. Patris Xauerij Christiani quingenti, quos nulla temporis procella de semel suscepta Christiana fide dimouere potuit.

Idem Morindonus, duobus Sociis domicilium assignauit commodum in quadam vrbe sua maritima, quæ est in via qua Seimoitur Meacum, ac tantundem se facturum promisit in principali munitione, in qua ipsemet residet. Immo Gentilis Morindoni consanguineus in se recepit, quod negotium hoc ad eum, quem optamus, exitum perducet.

In Regno Figen, quod Meaco propius quam Amanguccium abest, & principi trium Regnorum domino paret, multi in dies salutare Christi Domini iugum ceruicibus imponi suis permittunt; ex quibus non pauci sunt viri honorati; & cognatione cum ipsomet rege coniuncti.

In Mini Regno, cuius rex est Nebunangæ nepos, (qui, decimum septimum ægens annum, non longo ab hinc tempore Baptismum suscepit) est bona ipsius regis voluntate exadificata ædes sacra, in quam Christiani sumptum quadringentorum nummum aureorum insumpserunt: est autem Templum hoc multorum hominum capax, & prout sunt ædificia Iaponiensia, pulchrum: quod iis, qui in Iaponicis rebus hospites sunt, incredibile fortassis videbitur, cum ædiculam quadringentis aureis qui construat, vix reperias. Sed in Iaponia operæ gratis absque mercede, in quas heri volunt res, laborem impendunt suum; & ædificia omnia ligneam constant materiam. Nos porro hoc nostrum Mini domicilium magni æstimamus, non solum quod in viri principis sit tutela, verum & quia Meaco viginti tantum leucarum intervallo abest.

Tandem iam ipsa vrbe Meaco plurimi Christo Domino nomina hoc tempore dant: quare speramus magnam, Deo iuuante, in melius rerum Iaponicarum conuersionem, atque ad Christi Ecclesiam ab idololatria accessionem; quam incredibilis in ædificandis munitionibus procerum occupatio remoratur. Iaponij in turbu-

lento Taicosamæ dominatu nouam belligerandi rationem didicerunt: quare antiquas nunc disturbant munitiones, & nouas ad hostium vim propulsandam temporî accommodatas ædificant.

Ex his, quæ hæctenus scripsi, R. P. V. facile conijciat, quàm simus felici laborum nostrorum cursu contenti, maximè quòd post annos aliquot, quibus multis jactati iniuriis in perpetuo metu viuendum fuit, benignus Dominus, rebus nunc secundis, turbidarum rerum tolerantiam abundè remuneret. Obstupescunt Gẽtiles, quòd Taicosama, maximus omnium qui hæctenus in Iaponia dominationem obtinuerunt Princeps, quem omnes formidabant, non potuerit annis aliquot, quibus grauissimè Christi Domini cultores vexauit, Christianam religionem in suo Imperio funditus euertere: quam in dies auget, etiam cùm maximè deprimi putaretur, magna nostra voluptate vidimus; adèd vt nunc meliore, quàm vnquam, res, Christiana apud Iaponios sit loco. Ceterùm ne immoderatè de secundo laborum nostrorũ progressu exultaremus, voluit Dominus re aduersa, quàm nunc commemorabo, lætitiæ nostræ modum temperare. P. Agidius della Mata, in congregatione prouinciæ huius Iaponiæ procurator, qui Romam iret electus, hinc confesso nauigio quod Iuncus nominatur, Februario mense Meacum versus discessit: de quo mense Iulio audire potuimus nihil, quamuis iter hinc Meacum sit quindecim aut summum viginti dierum. Macaenses verò, cùm non cõpareret Iaponiensi nauis, suspicati sunt Taicosamæ mortem magnas in Iaponia excitasse turbas, ac propterea Lusitanos mercatores, cùm non facile emptores reperissent, hiemasse in Iaponia, vt tandem, sedatis tumultibus, mærces suas quàm optimè venderent. Hac Macaensium suspitione factum est, vt eorum nemo hoc anno in Iaponiam venerit. Existimabant siquidem è re sua non fore, naues antea in Iaponiam mittere, quàm Macaum appulsus fuisset Iuncus. Sed magno cùm suo tum nostro damno falsi sunt Macaenses: nam Iuncus in Iaponia non remansit; & si nauis Macao in Iaponiam appulsa fuisset, damnum magna ex parte rescisissent mercatores, quod Iunci interitu factum fuit. In Iunco extincti sunt vectores multi, cum ampliùs septuaginta Lusitanis; nummorum verò aureorum perierunt quadringenta millia: nos verò & damni participes fuimus; nam optimum Patrem amisimus, & simul spem maximam, in quam ex ipsius in Europam profectioe eramus adducti, de nouo ad nos mittèdo, quò maximè hoc tempore indigemus subsidio. Accessit ad hoc danum

& aliud non leue. Decem Sacerdotes, quos per litteras ex Macaësi Collegio euocabam, (Macai autem conuenire solent nostri, qui ad rem Christianam in Iaponia curandam certis temporibus mittuntur) nondum sunt iter ingressi, cum tamen ipsorum fuisset hoc anno utilissima opera in traducendis idololatriis ad Christiana sacra, & in aliis Societatis nostræ muneribus, quæ & varia & graua fuerunt, propter ædium sacrarum & domorum nostrarum ædificationes, frequentesque ad varias gentes Sociorum excursions. Hoc porro nos consolatur, quod sciamus Deum non deserturum suos, quos variis iuuare solet modis: quare & nobis alia, ut speramus, ratione succurret, prout Iaponiensium salus postulauerit. Ad Dei itaq; arbitrium nutuq; nos componere debemus, & ab ipsius voluntate omnibus in rebus pendere.

Reuerendis. Episcopus hætenus domi apud nos vixit, & in posterum, quamdiu vigerint Taicosamæ leges, viuet: cum verò in Iaponia soli Socii sint Ecclesiastici, cogetur nobiscum habitare. In eo habemus præstantissimarum virtutum ad imitandum domesticum exemplum; quod nos omnes, ut ad instituti nostri præscriptum cum virtute viuamus, impellere meritò debet. Principibus viris, immo & Christianis omnibus, gratissimus est: singularis etenim ipsius humanitas suauissimi que mores faciunt, ut apud omnes sit honoratus: & cum tempus postulat, munere suo Pontificali fungitur sanè diligenter,

Cum hanc scriberem Epistolam, Nangasachum venit Augustinus: qui mox ac Reuerendis. Episcopum non adesse intellexerat, salutato P. Prouinciali Scichium ad nos venit, & Episcopi rogatu biduum nobiscum magno cum ipsius tum nostro solatio subsistit. Actum est cum eo diligenter de rebus multis, quas communi Christianorum his in locis statui fore speramus salutares. Hæc verò discessum maturauit, ut in suis terris varias ædificet munitiones. rediturum se propediem, hoc est, antequam effluat dierum viginti spatium, recepit, ut ab Episcopo Confirmationis Sacramentum accipiat, quod propter festinationem nimiam hoc tempore perficere non potuit. Deum rogamus, ut cum Augustinum, tum alios Christianos proceres, in iis quorum nunc potiuntur ipsi honoribus & dominiis conferuet.

Quod ad Imperii Iaponiensis statum attinet, quamuis non omnia, quam optant multi, habeant firmitudinem, tamen ad tempus aliquod nulla notabilis rerum mutatio timetur. Nã proceres Iaponii omnes, cum sint Taicosamæ maxime obligati, ac propterea de Imperio conseruando ipsius filio, qui nunc septimū

est

est ingressus annum, mirificè solliciti, Gieiaso lubenter obtemperabunt, modò is ex Taicosamæ præscripto omnia administret. Quòd si tyrannidem occupare fuerit conatus, ad vnum omnes ipsi obstitent, ac propterea bello crudelissimo omnis Iaponia ardebit. Cùm verè Gieiasus vir sit prudens, ætatisque prouectæ, (est etenim natus annos 60.) non faciliè in discrimen se offeret, vt rem incertâ, periculiq; plenam, magna cum honoris & existimationis suæ iactura consequatur, maximè quòd de sua probitate, & in Taicosamam fide, optimam Iaponios imbibisse opinionem non ignoret.

Non existimaui esse hoc loco prætereundum silentio, quòd inter alia, (vt anno proximo est scriptum) quæ post mortem suam Taicosama fieri iussit, hoc sibi præcipuû fuit, vt, vbi mors in vulgus emanasset, Camus fieret, nominareturque Scinfaciman, hoc est, nouus Faciman, & apud Iaponios, Deus belli. Formam sumptuosi fani expresserat, in quo cadauer suum sepeliri voluit, sibi que persimilem statuam, cui Iaponii diuinos tribuerent honores, collocari. Sedatis itaque, quos supra commemorauimus, tumultibus; exædificatum est gubernatorum Imperii Iaponiensis iussu delubrum, omnium quæ in Iaponia sunt (vt narrant qui viderunt) magnificentissimum, ad formæ à Taicosama præscriptæ similitudinem: ac postquam in Deorum est numerum supersticiosa impietate relatus, Camorumque omnium Camus principalis appellatus, abjectum & putidum cadauer, ab eo in quo erat sepultum loco, ad nouum hõs fanum est delatum; statuâq; in eo posita, quam omnes pro Deo colere & venerari debent. Cæterùm infelix miserimi hominis anima ad sibi accommodatam apud inferos ærumnarum sedem commigrauit, vbi æternis flammis cum dæmonibus excruciatâ; falsum esse magno suo malo experitur, quod homo impius, cùm viueret, tamquam verissimum mordicus defendebat, hominis nimirum animum simul cum corpore in morte extingui: quæ opinio est planè absurda, humanoque generi perniciosa.

Fuit spectaculum hoc contra Iaponios Camos concio in primis vehemens, & maxima veritatis, quam nos tuemur, solidaque confirmatio. Qui enim inter Iaponios non planè desipiunt, cùm animaduertunt Taicosamam, hominem auarum, sordidum, superbum, multis flagitiis sceleribusque coopertum, Deorum suorum numero adscriptum, quamuis multa tærauit in vita que perficere non potuit; & tandem non secus atqui mortales alii vitam amiserit, secum ipsi concludunt, & alios Camos, quos Iaponiis

superstitio Deos esse nugatur. homines fuisse nobis similes. Passim itaque hæ voces in Iaponia audiuntur: Numquid sunt vera, quæ Patres de Camis nostris affirmant? Numquid homines fuerit ut nos sumus? His & id genus alijs, in hoc argumento quæ vulgo dicuntur, Christiani in susceptâ fide confirmantur, idolorum verò cultores (utinam suo bono) de stultitiâ sua verecundantur.

Dum eo quo diximus modo insanirent Iaponij in noui sui Cami cultu; Christo Domino placuit, ipsorum stultitiæ nouum opponere signum, quo magis suæ fœditatis idololatrias puderet. Giateusciri (locus est in ea Regni Fingi ora, quam habet Augustinus Tzunocamindonus, in quo supra diximus multos Baptismo initiatos) Crux in cœmeterio à Christianis fixa, ad quâ ipsi orandi causa conuenire solent, puerulo inter orandum est splendere visa: à quo cùm alij, qui vna orabant, hæc de re monerentur, & ipsis variæ res circa crucem apparebant. cuius rei fama postquam Giateuscirum & vicina loca peragrasset, mirum est quanta mortalium vis eò confluerit, ut rem tam insolitam oculis viderent, suis. Ex vrbe Arima non pauci, cùm nobiles tum plebei, ad idem spectaculum accurrerunt. Multi cùm primum ad locum accederent, vnicam cernebant Crucem; postquam verò paullulum temporis orationi tribuissent, multæ antè & ponè, à dextris & sinistris ipsius Crucis, quæ stabilis & fixa permanet, videndæ offerebantur, idque non modò inter diu, sed & nocturno tempore, ita tamen ut nonnunquam Cruces omnes viderentur magnitudine inter se pares, & aliquando aliæ alijs longiores. Ostenti huius causam nouit Deus, effecta verò Iaponiis perspecta sunt satis: quorum plurimi, rei nouitate moui, de antea actæ vitæ peccatis vehementer dolent, doloremque suum vberimis testantur lacrymis, ac, post erratorum suorum Pœnitentiæ Sacramento expiationem, de vita in posterum emendanda seriè laborant. Ex Gentilibus item non pauci, qui rei huius admirandæ spectatores fuerunt, ad Christianam Religionem animum apulerunt.

Reuerendis. Episcopus postquam à viris fide dignis didicisset, quæ circa Crucem acciderunt, re tota cùm Patribus diu multumque perpensa, in eam sententiam venit, quòd nihil esset hoc tempore innouandum, maximè quòd nullum miraculum præter illud, quod iam commemorauimus, existisset: quare de communi Patrum sententia constituit, ut populus Crucem, ut hæcenus fecerat, colere permitteretur; & ne ipsa Crux diuiperetur, (singuli

sibi partes abscindebant, quas sacrarum reliquiarum loco, domum asportabant) in maiore Cruce est inclusa, ac sub recto, quod quatuor columnæ sustentant, sic collocata, ut ab omnibus, qui volunt, videri & coli possit.

Hæc sunt quæ in præfens ad R. P. V. scribenda duxi. Reliquum est, ut cum R. P. V. tum Socios omnes obnixè rogem, ut sanctis sacrificiis & orationibus à Deo nobis impetrent vires, quibus impositum propagandi fidem Christianam opus pro dignitate sustineamus; ne mensis copiosa, quam ante oculos habemus, nostrâ (quod auertat Deus) culpâ amittatur. E Iaponia, 10 Octobris,

ANNO 1599.

(. .)

ILLV.

ILLVSTRISSIMO

DOMINO DON GASTONI

SPINOLA COMITI DE BRVAY,

EQVITI ORDINIS S. IACOBI, CA-

tholicæ Majestatis in rebus bellicis Consiliario,

Sereniss. Archiducis Alberti, &c. cubiculario

intimo, & hippocomiæ præfecto, Duca-

tus Limburgen. & terrarum quæ

trans Mosam sunt, Gu-

bernatori, &c.

*IAPONIENSEM ad te, Illu-
strissime Comes, mitto epistolam,
quam superioribus diebus ex Italo
in latinum verti cuius lectio tibi (ut
certò mihi persuadeo) gratissima e-
rit. Nam omnis historia te delectat,*

*magnâque tibi adiumento suppeditat, ut eum, quem
tua singulari, qua excellis, prudentia & fide apud Se-
renissimum Principem es consecutus honoris & digni-
tatis gradum, cum laude conserues. Admirabilem
rerum Iaponensium conversionem, Christi-
que apud Iaponios ecclesiam magnis agitatam procellis,
præter hominum expectationem diuino beneficio, pace
frui, tyranni-que impia contra Christianos decreta pla-
nè neglecta iacere: Quæres sanè hereticorum fauto-
res, ut in viam redeant, sempiterni-que Numinis man-
datis obtemperent, mouere debet. Qui enim Taicosa-*

*ma impios conatus contra Christianos fecit irritos, tranquillitatemq; post aliquot annorum spacium ijs, qui hoc nomine vexabantur, quod veritati patrocina-
 rentur, restituit; nullo poterit negotio hereticorum
 furorem comprimere, atque ut omnes, summa animo-
 rum consensione, Dei prepotentis laudes, ad Ewange-
 lii prescriptum, quemadmodum maiores nostri fece-
 runt, celebremus, efficere. Testari possum te in hoc
 unum incubuisse, & hoc tempore incumbere, ut Sere-
 nissimi Principis, cuius singulari favore & beneuo-
 lentia fruere, auctoritas in Belgio non minor sit, qua
 fuit olim aui ipsius, optima memoria Caroli Quinti
 Imperatoris. Verum malis quibus Belgium affligitur
 non antea imponendus videtur finis, quam heretici
 scelerum suorum, quas sunt promeriti, pœnas per-
 soluerint. Cum historia coniunxisti Matheseos stu-
 dium, quod & iucundissimum est, (nulla siquidem est
 siue ars siue facultas ex iis, qua humano excoluntur
 ingenio, modo Theologiam excipias, qua hominem
 ad sui amorem sic alliciat, ut Mathesis) & magnos ius,
 qui serio in illud incubuerunt, parit utilitatis fructus,
 de quibus nunc dicendi locus non est: Quod si Belga, qui in
 aliis disciplinis excellunt, diligentem Mathematicis na-
 uassent operam, non defuisset qui Ostëdanos ad deditio-
 nem coëgisset. Verum cum nulla in Academiis nobi-
 lissimis celeberrimisq; Louanien. & Duacen. sit pu-
 blica Matheseos schola, nullusque Mathematicis ha-
 beatur honos: quid mirum si preclara ingenia ad alia,
 qua nunc in precio habentur, studia se applicent? Non
 dubito*

dubito quin Serenissimus Princeps eruditorum vi-
 rorum fautor & adiutor, qui tuo gravissimis
 in rebus uti consuevit consilio, sit te auctore per-
 fecturus, ut in Academiis studium hoc, propter
 tumultus bellicos magna ex parte neglectum,
 reuiuifcat. Et quia mirifice Solaris delectaris,
 optarem tibi dari facultem videndi horologium,
 in quo ex umbra iudicabit, qui sensibus fidem
 omnibus in rebus habendam putat, Solem an-
 temeridianis horis à meridie recedere, &
 tempore pomeridiano ad meridiem cursum infle-
 dere. Qui Matheseos est ignarus, rem li-
 dicram me scribere existimabit; aut certè si o-
 culis fieri conspexerit, quòd ratio tertissima fie-
 ri posse docet, per præstigias se falli arbitrabi-
 tur. Theologus porrò, in Mathematicis hospes,
 rem hanc tanquam absurdam repudiabit: Cete-
 rum suum tuebitur veritas locum, & hominum,
 qui disciplinas Mathematicas non coluerunt, iudi-
 cia nequaquam reformidabit. Est & pulchra dig-
 noscendi horas diurnas ratio ex umbra hominis
 in planicie æquata & aprica stantis: Verùm cum
 Domino Michaele Coigneto nobilissimo Mathe-
 matico lubenter Doctore utaris, his de rebus plu-
 ra scribere supersedebo; Concludam ego, te obni-
 xè rogans, ut Epistolam hanc Iaponiensem, quæ
 soles benignitate, tanquam mee erga te obser-
 uantia testem, accipias, atque ut in hominum

manus

*manus tui nominis auctoritate munita veniat, pa-
tienter feras: Ego interim Deum precabor, ut te
valentem, virtutibusque & Serenissimi Princi-
pis gratia florentem, quam diutissime conseruet in-
columem. Vale.*

*Antuerpia, ex Collegio Societatis I E S V,
MD. LXX. III.*

**Obsequentissimus in Christo
seruus,**

IOANNES HAYVS.

CHRI-

CHRISTIANO LECTORI INTERPRES S.

MONVIT me amicus, in reconditis doctrinarum studiis apprime versatus, facultatisque, (Scien iam, ne apud Peripateticos malè audiam, non appello) quam hoc nostro ferreo seculo profitentur illi Provinciarum ocelli & oculi, mundi que lumina. (similibus honorum titulis se mutuo compellant, qui Antiquitatem conlecturis suis emendant renouant que) non vulgari cognitione præditus, vt Iapones suo cum vestitu Roman ingredi sinerem: cui sum cõnatus facere satis, quamuis Pontifice Gregorio XIII. Iaponios legatos in ciuitatem Romanam fuisse susceptos existimem; quare mirum videri non debet, si Iapones Romano nonnunquam vestitu induantur. Hac de re te monitum volui Optime Lector, ne frequens vocis *Dono* sonus auribus molestiam tuis exhibeat. Scire præterea te cupio, Annales illas litteras, quarum in hac epistola fit mentio, nondum in Europam, si non fallor, peruenisse. Tu verò tuo commodo, nostro frueri labore, Deo que me commenda, cuius ope fretus, aggrediar ad res Peruanas; quarum cognitio vt spero tibi iniucunda non erit. Vale.

ADMO.

VALENTINVS

CARVAGLIO,

ADMODVM R. P.

CLAUDIO A Q V AVIVA

PRÆPOSITO GENERALI

SOCIETATIS IESV.

Admodum Reuerende in Christo Pater noster.

PAX CHRISTI.

VAN QVAM exempla mobilitatis rerū hu-
 manarū, Regnorūque maximē, in omni-
 bus terrarum oris quotidie abundant; cre-
 berrima tamen sunt & clarissima, quæ nobis
 Iaponia suppeditat. Ac ne longius abire, &
 ex Annalium verustate, turbidorum tempo-
 rum memoriam, vt me verum dicere confir-
 mem, eruere cogar: talem ac tantam sumus
 experti, his proximis quinque mensibus, (hoc est ab Octobri Anni
 1700. 1700, quo ad R. P. V. scriptæ sunt annuæ litteræ, ad Februa-
 rium huius anni 1700. 1700.) apud Iaponios rerum propè omnium
 conuersionem, tot hominum, & imprimis principum virorū, stra-
 ges vidimus, vt nos eiusmodi perturbationibus assueti obstupesci-
 camus. Proceres siquidem illi Iaponiæ totius gubernatores, qui,
 contra Daifusamam (hoc sibi nomen delegit Gicius) fœdus in-
 ter se fecerant, (vt in Annalibus scriptū est), & quasi victores om-
 nibus letitijs læti, cū de hoste cōmuni, quæ ab omni Reipub. tra-
 ctatione excluderant, se triumphare existimarent, in eas se induc-
 runt miseras, vt lamentabilis tragœdiæ exemplum posteritati re-
 liquerint. Societas porrò nostra, quæ in Iaponia rem tractat Chri-
 stianam, immo & Christiani omnes cōmūnem miseriam sic par-
 tici-

Tom. ij.

MM

tici-

iciparunt, vñ in maximum periculum & extremum penè discrimen adducti fuerint. Sed Deus, singulari sua erga nos providetia, sic Ecclesiæ huius navem variis bellorum procellis, tempestatibusque exagitari permisit, vt ipsa persisterit. salua, & nunc, postquam reddita est malacia, meliori, vt speramus, erit loco, quam antea fuerat. Et certè res nostræ melius ire incipiunt, quam putabamus: quare in spem maximam, & vt confidimus, verissimam adducti sumus, damna, quæ nobis attulit communis belli calamitas, magno cum emolumento propediem resartum iri. Hoc verò facilius intelligatur, si belli inter Iaponios Principes exitum (cuius initium est factum, cum annuæ litteræ scriberentur) breuiter striclimque descripsero, vt inde ad alia particulatim narranda mihi scriptionem transferre liceat.

Ardebat omnis Iaponia ciuili bello, in duas factiones diuisa, quarum vni præfuerunt Nouem viri Regni Administratores, aliique complures viri principes; alterius verò factionis caput fuit Daifusama, qui in suis Regnis Quâto consistens, bellum faciebat Cangueraso, qui fuit ex Administratoribus. Cogitauerant quidē Administratorum partes qui sequebantur, aditus omnes quibus Meacum itur occupare, vt hac ratione hosti spes omnis eò cum exercitū reuertendi adimeretur. Vt autem cogitata perficerent sua, maximam copiarum suarum partem coegerunt in Regnis Isci & Mino, quæ Voari attingunt Regnum, in quo erat vna ex optimis totius Iaponiæ munitiōibus, eo sine vt Regni illius potirentur. Cæterū magnares illi, qui cum armata multitudine Cangueraso erant obuiam profecti, Daifusamæ promiserant, se Voari versus ituros, modò is belli duces cohortesq; simul mitteret, quo facilius, vbi ad munitiōem Voari peruenissent, hostem reprimere, & viam qua Meacum Voari itur liberam conseruare possent. Non fuit Daifusama in subsidio cum ductorum exercitus tū militum mittendo negligens, nam breui temporis spacio, in munitiōe illa numerabantur militum triginta millia, quibus nulla est data quiescendi facultas, continuò enim educti in munitiōem Guifu summa cum celeritate irruerunt. Toro autem hoc belli tempore Daifusamæ milites summam in exequendis Ducis sui mandatis adhibuerunt celeritatem, quippe quòd ab vnus hominis voluntate penderent omnes: contra verò apud hostes, qui à multis regebantur, nihil nisi tarditas & procrastinatio. Cum enim Administratores deliberarent, & multa inter se disputarent, rei bene gerendæ occasio è manibus elabebatur. Est porrò munitiō Guifu in Regno quod Mino vocatur, cuius Dominus fuit adulescens

Ascensu Christianus, annos natus duos & viginti, Ciunangodono nomine, (de quo in Annuis est scriptum) Nobunangæ nepos. Hic eo tempore procul erat ab hostium metu, nesciebat enim tantam esse Voarensum militum multitudinē, quantam postea suo damno sensit. Sciebat autem bonam exercitus Administratorum partem in proximo Regno Isci tria occupasse loca, quæ antea pro Daifusama steterant, & Gibunoscio cum sex aut septem militum millibus in eodē Regno maiore in horas singulas expectare numerum, ut in eam Voari partē, qua a Regnis Isci & Mino attingitur, irumpere posset. Cæterum cum Administratorum factio cūstando bellum duceret, Voarensis, ut est dictum, exercitus in Regnum Mino irrupit, & postquam ad munitionem Guifu appropinquavit, ita ut in exercitus ipsa cōspectu esset, in valle sunt collocati milites vicies mille, qui propter interiectū mōrem ab iis, qui in munitione erant, nō videbantur. Quingenti aut sexcenti in cōspectum præsidij venerunt, quibus data fuit cura loci situm explorandi, quos eū vidisset Ciunangodono, (qui falsò sibi persuaserat non adesse plures iis, quos ipse conspiciatur) præsidium e-duxit, ac magna impressione in hostem irruit, qui de industria se pederem recepit, quoad Ciunangodono in medium insidiarum incurrit, ubi redintegratū est prælium. Sed cum tanta hostium multitudine præsidium resistere non posset, se ad munitionē suam recepit, quod tanta celeritate fieri non potuit, quin multi ab insequente hoste, qui vna cum ipso præsidio munitionem ingressus est, cederentur. Ciunangodono, qui difficulter in turrimaufugerat, obsidentium multitudine oppressus, se tandem dedit hosti, a quo ad munitionem Voari est amandatus. Exercitus victor, postquam capta munitione de firmo præsidio prospexisset, ad aliam, in qua erat Gibunoscio, contendens, in via castris bis mille ipsius milites incidit, quos omnes occasione occidit, ut & alios mille, quos in eadem itidem via offenderat.

Dum hæc gèterentur, ad munitionem Gibunoscio pervenerunt Rex Saffuma & Augustinus Tzunocamindono cum militibus aliquot, qui hostem adesse intelligentes, omni qua potuere festinatione militem suum in unum locum contraxerunt, & ad duo passuum millia progressi ad ripam fluminis, ut hostem a progressu arcerent, subsistendum iudicarunt. Cum hostis militem ducesq; ex vexillis cognovisset, se loco continuit, ac de flumine trajiciendo sententiam mutavit, sciebat quippe sibi fore negotium cum strenuis ducebus, quos tanto se exercitui paucis stipatos militibus nō facile opposituros iusticabat, ac propterea cohortes multas in m-

sidiis collocatas suspicabatur, quare ad alteram fluminis ripam & ipse constixit.

Cainocamo hoc eodem tempore, eum è Daifusamæ partibus stare, ad parentem suum, Quambioiendono principem Christianum, ut domesticorum vnus expeditus nauigio proficisceretur, effecit, qui si renūciaret, quæ ad eam horam in iis, quibus ipse erat, locis gesta, essent omnia. Nunciū accepit Quambioiendono, cū in Regno Bungen militum haberet octo millia, quæ, postquam totius vitæ fecisset sacerdoti peccatorum suorum confessionē, eduxit versus Bungense Regnum, quod Daifusamæ hostes tenebant. Miserant & Administratores in idem Bungense Regnum, Francici quondam Bungenſis Regis filiū, (qui aliquot annis Meaci Talcolamæ iussu detentus fuerat) ut is tanquam legitimus Regni illius dominus facilius Quambioiendono imperium à suis clientibus propulsaret. Hic nouus Bungi Rex, cū militū quatuor millibus vix Bungo peruenerat, cū de Quambioiendoni aduentu certior fieret, ad manus est continuò ventum, captus est Rex, & captiuus ad munitionem Bungen ablegatus. Milites porò ipsius non pauci in conflictu ceciderunt. Victor autem paucis diebus vniuersum propè Bungo Regnum in suam redegit potestatem.

Dum Quambioiendono in occupando Bungo Regno detineretur, Canzviedono, mediæ partis Regni Fingo dominus, partim odio, quo insectabatur Augustinum Tzunocamindono, incensus, partim itē, quia Daifusamæ partes sequebatur, in eam Fingo partem inuasit, quæ Augustino parebat, cūctaque ferro ignique subjiciens, ad præcipuam Augustini munitionem, cui nomen est Vto, obsidendam recta perrexit.

Cum in his Regnis essent omnia, Quambioiendono & Canzviedono opera, bellicis tumultibus plena, Domini nouem Regnorum Scimo in factiones sunt distracti, aliqui se pro Daifusama stare sunt professi, alii administratoribus adhæserunt, nonnulli neutram in partem propenderunt, sed ad *adikosoi* permanserunt. Arimandono & Omurandono ab Administratoribus moniti, ut cum suis cohortibus Meacum venirent, tantum abest quòd eis paruerint, ut Quambioiendoni exemplo se ad Daifusamæ partes adiunxerint. Qua in re summam Dei prouidentiam agnoscimus, nam hac ratione hi Principes nō modò seipſos, verū & reliquos his in locis Christianos clientes suos, ab omni periculo bellique calamitate conseruarunt.

Cum hic esset nouem Regnorum Scimo status, Administratores, qui multis in locis dispersum habebant exercitum, ni-

his intentatum reliquerunt , vt cum in Regno Mino congregarent , quod & fecerunt . Conuenerunt ergo ad octoginta hominum millia, quorum opera omnis, qui iis in locis pro Daifusama erat, exercitus paucarum horarum spacio extingui & funditus deleri poterat. Sed tam exigua fuit Administratorum inter se consensus, vt totis triginta diebus ne semel quidem in hostilem exercitum, qui nō attingebat numerum triginta millium , impetum fecerint. Daifusama verò dispositis rite omnibus ad bellum contra Canguerafo (non contemnendo exercitui filium suum præfecit, qui Canguerafo obsisteret) in Regnum Oari cum reliquo milite abiit, quod præter aduersariorum expectationem accidit, qui existimauerunt Daifusamam militem habere nō potuisse, qui Canguerafo, quem in armis esse probè nouerant, resistere, & simul hostilem in suo Meacum reditu iniuriam propulsare posset. Sed Daifusama, ne tempus inutiliter teteret, eodē quo Oari peruenit die, se cum militibus, qui in Mino erant, coniunxit; adeò vt exercitum haberet quinquaginta millium, & postridie eius diei, cum hoste prælium commisit, quod vix inchoabatur, cum nōnulli, qui hætenus putabantur Administratorū partes sequi, ad Daifusamæ exercitum transierunt. In his fuit Ciunangōndono nepos vxoris Taicosamæ, à quo Regnum Cicugen acceperat. Item tres alij proceres, nō quidem ex opulentissimis, qui arma verterunt in Administratorum exercitum, in quo est mox de proditione exortus clamor, quem secuta est ordinum perturbatio. Milites item Morindono (qui nouem Regnorum erat Dominus) se ex loco conflictus sine pugna receperunt. Prostrato itaque breui temporis spacio Administratorum exercitu, victoriam reporrauit Daifusama, cuius hostes nō pauci interierunt, quorum aliqui sibi ventres consciderunt, alii verò in victoris potestatem viui peruenierunt, in quibus numerabantur miser Gibunoscio, qui propter animi imbecillitatē (quod ipse postea factus est) nō fuit ausus sua manu sibi vitam exhaurire, & Augustinus, qui nulla timiditate se tãto scelerate sibi manus afferendi abstinuit; (quãvis Iaponii eos ignauitæ cōdēnent, qui in similibus cōstituti miseris vitam sibi nō auferunt) verum in Christianã, quam ipse profitebatur, legem ne peccaret.

Daifusama post sulum fugatumque Administratorum exercitum, ne victoriam labore & industria sua partam amitteret, munitionem vnã in Regno Mino occupauit, & aliam nomine Sauiama, cuius Dominus erat Gibunoscio, in Regno Omi: Huic munitioni præerat Gibunoscii frater, qui postquam thesaurum militibus distribuisset, ac fratris vxorem, filiumque, propriosque

atos immani quadam barbaria necasset, munitionem incendit, sibi que ventrem scidit.

Progressus est Daifusama cū exercitu versus munitionem Ozacā, in qua degebat Morindono, qui eo tempore eundem tenebat honoris gradū, quē antea habuerat Daifusama, (præsidis quippe concilii publici, quasi Administratorum caput, officio fungebatur) in iisdemque morabatur ædibus, quas ante exortum bellum incolerat Daifusama. Erat tunc temporis Morindono nouē Regnorum Dominus, præeratque principali, totius Iaponiæ loco, in suaque habebat potestate cum thesaurum tum filium Taicosamæ, & omnium principum virorum oblide, etiam eorum qui Daifusamam sequebantur, ac præterea ex suis Regnis militum quadraginta millia. Denique comectus aliaque ad multotum annorum bellum necessaria ipsi abunde suppetebant, & nihilominus cōtinuò ac intellexit suæ factionis exercitum a Daifusama profligatum, ad eò fuit metu obstupescens & perterritus, vt confingere cum hoste, ipsiusque vim propulsare, ne cogitarit quidē; & quod mirum est, ad sua Regna, cum tamē facile potuisset, se nō recepērit, neque hosti pacis cōditiones vllas proposuerit, sed vt homo, à mente inops, & insanorum insanissimus, cum omni suo comitatu egressus munitione Ozaca, latere cogitauit extra eam in villa sua magnificè exædificata, ibique se hostis sui voluntati submittere. Facile itaque Daifusama recuperauit amissam munitionis Ozacæ possessionem, & paucis postea diebus totius propè Iaponiæ imperio potitus est. Verum quidem est, Canguerato in remotissimis Quanto oris nōdum ab armis discessisse, sed & ipse, vt putatur, tandem manus dabit. Rex item Sasimæ nec dum cum Daifusama susceptas deposuit inimicitias. Is pro Administratoribus in prælio acriter decertauit, & cum victoriam e manibus suæ factionis excidere animaduertit, incredibili fortitudine cum sexaginta suis militibus viam sibi per medios hostes nequicquam obistentes ferro patefecit, ac sanus & saluus ex cōflictu euasit, & quingētis circiter militibus comitatus ante Daifusamā peruenit Ozacā, vbi nemine sibi auso resistere, nauigia accepit necessaria, quib⁹ cū suo comitatu omni nauigauit Sasumā, quæ ducētis leucis Ozaca distat, ac se cōtra omnem vim sic muniuir, vt nō facile a Daifusama expugnari possit. Ceterū hoc nūc scitur, eū tadē æquis cōditionibus & honestis pacē facturū. Quare Daifusama omnium, qui hæc tempus Iaponiæ Dominatū obtinuerūt, erit maximus. Nā Morindono septē abstulit Regna, in quibus sunt argēti venæ, duo tantū ex nouē ei relinquēs, quæ tēporis progressu putatur occupatur⁹. Ha-

bet præterea idem Daifusama octo sua Regna Quæto, cum omnibus prouinciis, quæ olim fuerunt Taicosamæ. Cæterum præterea est, eundem potentia superaturum omnes, qui ante ipsum Tenzæ imperium occuparunt; ad eò ut libere quicquid uolet perficere poterit, nullus enim se ipsius conatibus opponere audebit, ipse uero neminem formidabit. At Taicosama cum ipsius Daifusamæ rum Moriçodono, qui multis Regnis imperarunt, rationem coactus fuit habere maximam.

Cum hæc esset rerum Iaponicarum status, quantum damni fecerit Societas nostra, immo omnis qui his in terris est Christianus populus, oratione persequi non est facile, ut nihil dicam de laboribus & molestiis, quas bimestri spacio sustinuumus. Nam cum Augustinus, omnium qui in Iaponia sunt Christianorum faciliè princeps, cum Daifusamæ hostibus fœdus fecisset, partim ut ueteris, quam cum Gibunoscio habebat, amicitie munus expleret, partim aliis iustis de causis, quæ infra commemorabuntur, omnes timore fuimus magno perculsi, ne propterea existeret Daifusama notus Christianorum afflictor, & Iaponiensem ecclesiam, præ cæteris, qui eam hæcenus afflixerunt, inimicè insectaretur. Et cæterè non sine acerbissimo animi sensu & dolore periculum, quod Christianis imminerebat, iis maximè, qui commorabantur in Regnis, quorum domini contra Daifusamam steterant, ante oculos nostros quotidie versabatur.

Ut porro de iis, quæ nobis hoc bellum attulit, detrimentis aliquid dicam, ordiar à Regno Mino, cuius dominus fuit Ciunagōdono Christianus, cuius exemplo permoti Regni illius uiri principes, equitesque non pauci, Christo nomina dederant. In munitione Guifu anno superiore exædificatum fuit tēplum sanè præclarum & dignitatis plenum, non sine spe traducendi ad Christiana sacra omnes Regni huius incolas. Hanc porro munitionem, ut supra est dictum, cum finitima esset Regnis, quæ Daifusamæ parebant, omnium primam occupauit Daifusamæ exercitus. Ciunagōdono, Regno suo deturbatus, fortunisque spoliatus, in locum Bonziorum Coia nomine, in quem se recipere solent proceres, qui è possessionibus suis eijciuntur, tanquam in exilium est detrusus. Et quoniam Iaponiorum est lex, ut cum Regem aliquem Regno suo contingit spoliari, proceres omnes, & nobiles ipsius uedigales, omnium suarum fortunarum iacturam faciant; non dubium est, quia Nobilitas omnis, quæ Christum Dominum in Regno Mino colit, multas perpeti ærumnas cogatur.

Proximè hos, qui maximum acceperunt detrimentum, sunt

Christiani, qui in Regno Bigen degunt, cuius Pro-rex quasi & Administrator fuit Ioannes Acafcicamon Christianus, domini Regni huius cognatus. In munitione principali, in qua erat Regis domiciliũ, numerabantur Christianorum millia tria, quorũ præcipui erant ipsi Regi ex domesticis & intimis familiaribus. Immo de ipsius Regis Regniq̃e totius ad Christi ecclesiam accessione spem habebamus maximam, propter summũ, quo nos ipse Rex resq̃e nostras complectebatur, studium, sed ipse in prælio extinctus est. Nobiles autem ipsius vectigales, qui Christum colebant, sũnt aut in conflictu cæsi, aut qui salui ex prælio euaserunt, vitam nunc in egestate degunt, cum agris, quos a Rege suo acceperant, tum pensionibus spoliati.

Similibus sunt incommodis affecti Christiani Corumi in Regno Cicũgo, Nam Findecani & ipse Christianus, Corumi (in quo erant Christianorum millia septem) dominus, cum esset Morindono aut pater aut auunculus, (vox Italica Zio vtrumq; significat) Administratorum partes tuebatur, ac propterea de gradu suo est deiectus, huius vxor Donna Maxeria, filia optime memorie Francisci Regis, erat in munitione, cum milites Daisufama in eius venirent possessionem, quæ opera Christiani (qui & militum erat doctor, & frater Quambioicendono) a furore gentilium defensa, & in loco tuto constituta, ex non leui periculo euasit. Sunt itaque hoc tempore Christiani Corumi, rerum omnium egentissimi, quorum templum est planè dirutum.

Socii item nostri, qui erant in munitione Firoscima, quæ est caput Regni cui imperabat Morindono, singulari affligebantur calamitate. Continuo siquidem ac fuit cognita Morindono aduersa fortuna de amissione Regnorum septem, Bonzii aliq̃ue Ldoloatra tantum suo principi propterea accidisse malum asseverabant, quod Societas nostra in ipsius commoraretur terris, quæ opinio sic præuinciam illam opleuit, vt Christiani, loci illius incolæ, Patrem nostrum, qui rem Christianam tractabat, obnixè rogarint, vt se Nangasachum reciperet, quoad Bonziorum furor resideret. Idem Patri verbis suis renunciari iussit Sassedonus, cui totius præuinciae demandata fuit cura, immo & P. Visitator, postquam rei statũ intellexerat, litteris, ad Patrem illum scriptis, se in eandem uenisse sententiam est testatus. Coactus ergo Pater Firoscimam deserere, vt se a certissimo, quod sibi a Bonziis imminerebat, vitæ periculo eximeret, est mare ingressus, vbi maiora quàm antea adiit vitæ discrimina, nam ex piratarum, qui id temporis mare illud infestabant, manibus elabi vitæ potuit.

Pericu-

Pericula verò & conuicia, quæ nostri Amangucci sustinerunt, cognosci poterunt ex litteris Patris, qui ibidem eodem residebat tempore, ad P. Pro-provincialem scriptis, quarum partem hinc adscripsi. Talia, inquit, extiterunt pericula, vt in similibus me aliquando fuisse non meminerim; vt R. V. sociorum malis & ætumnis misericordia moueatur, ex variis quæ nobis euenerunt in commodis, vnum aut alterum commemorabo. His in locis sparsus erat rumor, nos esse adeò vecordes, vt cogitasset nos vita priuare; qui sic est auctus, vt aliqui eum nobis tanquam rem certissimam renūciare non dubitarint. Et quanquam rem plane absurdam flocci fecerimus, Dei bonitate nisi quòd huic malo esset medicinam adhibiturus; tamen cum tristis, nihilominus falsa, de Morindono Regni huius domino; quasi sibi ventrem scidisset, Amanguccium fama peruenisset, ac propterea in magna feru omniū vrbs huius ciues perturbatione versarentur, recta domum nostram venit ex vrbs Gubernatoribus vnus, qui ante illud tempus apud nos fuerat nunquam. Is certissime eo puratur venisse hinc, (quod & nos ex certis iudiciis deprehendimus) vt nos omnes mactaret. Ego porro in re hac asperrima, Dei beneficio, sum presentis vsus animo & consilio: Postquam domesticos omnes fuissem breuiter adhortatus, vt se ad mortem pro Christo Domino appetendam pararent, ipsi Gubernatori obuiam processi, aliquantulumque temporis tum cum ipso tum cum ipsius comitibus collocurus, cum pace sum ab ipsis discedentibus dimissus. Mihi sanè exploratum fuit, Dominum ipsius mentem voluntatemque mutasse: nam qui fieri poterit, vt tempore tam calamitoso Idolorum cultor, qui antea domū nostrā erat ingressus nunquā, ad nos alio quā malo animo veniret.

Hoc timore vix liberati, in nouas maioresque adducti sumus angustias. Renunciatum siquidem fuit nobis, aut nocte eadem aut primo diluculo Socios ad vnum omnes a maleuolis quibusdam mactandos esse, quare denuo nostros sum adhortatus, vt se ad mortem compararent, ac confessionis sacramento animi maculas eluerēt. Nocte itaque tota cum nullū cepissemus somnum, albescente die rem diuinam feci; sociisque omnibus sanctissimū Eucharistiæ sacramētum dedi: at nō satis fuimus idonei, qui martyrii laurcam consequeremur. Cum his cōficeremur angoribus, Ozaca huc venit. Niscimangobio iuratus noster hostis, qui timorem iam propè depulsam renouauit: Sed Dei paterna erga nos prouidentia est factum, vt præter nostram opinionem prospere nobis ipsius aduersus euenerit. Sociū equidē nostrum Antonium,

quem miseram ut eum saluaret, accepit humanissimè, eique prolixè de sua erga nos voluntate promisit, non minùs, quam si ordinis esset nostri amicissimus. Hæc sunt quæ ex litteris Patris descripti.

Similia multa commemorare licet incommoda, quæ luculenter labores & pericula testantur, in quibus versantur focii, qui in Japonia turbulenti temporibus degunt. Poterunt sapè Domino dicere: *Propter te mortificamur tota die, estimati sumus sicut oues occisionis*, cum in maximo & cõtinuo timore, Christiani nominis hostes, à quibus jugulandos se putant, expectent. Quod si quæ iam commemoravi incommoda, tanquam res vtilius ponderis contempserit aliquis, quod nunc subjiciam, diligenter cum animo suo perpendat. Cùm Ganzviedono arcta obsidione (ut supra narrare cœpi) cinxisset munitionem Vto, Socii quinque in ea erant, qui Christianis tam periculoso tempore Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramenta ministrarent. Milites porrò eorumque duces, qui omnes Augustino pascbant, (nam & ipse munitionis Dominus erat) tam strepuè se tuebatur, tantisque damnis hostem afficiebant, ut Ganzviedono desperarit se armis munitionem hanc posse in suam redigere potestatem, & quia sine summo dedecore & periculo obsidionem solvere non poterat, vehementer cupiebat inire rationem, qua obsessi de heri sui Augustini morte certiores redderentur, quo faciliùs, quam armis non poterat, honestis conditionibus munitionis deditonem obtineret. Obsidionis initio inter milites omnes conuenerat, ut qui ab hoste aut litteras aut nuncium acciperet, peccati sui pœnã morte lueret, hinc factum est, ut sagittæ omnes ab hoste in munitionem immissæ, quibus alligatæ erant litteræ, in ignem cum litteris nõ reueratis conjicerentur. Cùm hic esset obsessorum status, de Augustini heri sui morte vel rumor minimus ad eos peruenire non potuit. Tandem Ganzviedono in mentem venit, ut P. Visitatoris opera, ad id quod perficere constituerat, uteretur; ad ipsum ergo, qui tunc Nangasachi erat, litteras dedit, rogans ut ex focii aliquem ad Augustini milites mitteret, qui ipis indicarent Teuzæ statum, quæ quæ superioribus diebus in prælio accidissent; & proinde pacem inter partes dissidentes conciliaret. Ut verò sui fieret voti compos, Sociis est atrociter minitatus, si P. Visitator ipsius postulationem repudiaret, contra verò, si eidem acquiesceret, multa est prolixè pollicitus. Et quamuis magno tenerentur Socii desiderio, postquam è viuis discessisse Augustinum intellexerant, ut concordia constitueretur, eiusmodi tanta occupationibus se implicare nolue-

noluerunt. Quare apud Canzvedono se excusarunt, cum Religionem
 essent, & hanc unam ob causam in Iaponiam venissent, ut Euan-
 gelii lucem Iaponii aspicerent, & qua in cælum recta iter viam
 eis traderent; ab instituto suo alienum esse res bellicas curare,
 atque adeo tanquam sequestres, militibus obsessis auctores fieri,
 ut munitionem hostibus traderent: Hoc enim si facerent, Iapo-
 niam proceres suspicarentur Socios semper ea tractare, quæ ad
 rerum civilium statum pertinerent. Excusationem non accepit
 Canzvedono, quem cæcum reddidit vehemens, qua tenebatur,
 occupandi munitionem cupiditas: Verum ira percitus, Socios,
 qui Vti erant, gladio se confecturum, omnèsque qui in Iaponia
 erant apud Daifusamam, tanquam ipsius inimicos, utpote quo-
 rum consilio non dederetur munitione, postulaturum est minatus,
 effecturum denique ut ad vanum omnes, quasi Imperii Iaponiensis
 hostes, in exilium ex omni Iaponia eicerentur. Sed falsus est Cãz-
 vedono nimio tunc animi motu perturbatus, ut postea sedator
 factus perspicuè cognovit. Nam toto hoc obsidionis tempore, So-
 ciorum fuit nemo, qui aut consilio aut alia quavis ratione rem
 curavit bellicam, sed omni studio & labore hoc unum specta-
 runt omnes, ut Christiani milites virtutibus excolerent animos,
 quare assidue occupabantur, aut Deum supplices orantes, ut
 Christiani in summo constituti periculo, facti recti conservaren-
 tur, aut seipsi flagellis cadentes, ut Dei iram cum propter sua
 tum propter aliorum peccata cohorti imminem averterent,
 aut mortuorum cadavera terræ mandantes, his etiam in locis, que
 sine vitæ periculo adire non licebat propter globulorum, quos
 hostes ex tubis ferreis (qui Sclopi passim nominantur) in mu-
 nitionem conjiciebant, sine intermissione frequentiam, aut de-
 nique aures his, qui peccata sua Christiano ritu cõfitebantur, dan-
 tes, & à peccatis pœnitentiæ Sacramento expiatis, saluari Eucha-
 ristie Sacramento reficientes. Hæ erant toto obsidionis tempore
 Sociorum assidue occupationes, nam milites ex suis stationibus
 veniebant ad templum armis suis recti, quibus ad propugnatio-
 nem munitionis redeuntibus, qui erant in excubiis, se paululum ad
 eandem sacræ ædem recipiebant. Hoc itaque modo est factum, ut
 neq; deessent, qui insultantem hostem comprimerent, neque sa-
 lutariû Sacramento vsum propter bellicas occupationes se ab-
 stinere cogeretur ullus. Videre licebat milites, cœlesti pane, qui est
 fortium cibus, pastos, non secus ac leones, nullum reformidare mor-
 tis, quã intentabat hostis, periculum: verum animo magno & forti,
 ut viros strenuos decebat, quod unicuique erat præscriptum officii
 manus

munus fortiter sustinere. Quotidie in eorundem gratiam sacrosanctum Missæ sacrificium, magna ipsorum voluptate commōdoque, à nobis est factum.

His animōrum adjuuentis impulsu milites Augustini, munitionem cum noctu tum interdium strenuè defendebant; summa enim inter se benevolentia conjuncti, pro hero suo, quem vnicè amabant obseruabantque, lubèter mortem oppetiuisent omnes, neque ab hac sententia antea deduci potuerūt, quàm ex Augustini domestico omnibus noto, qui Vto venerat, aduersum prælii euentum, & Ozacam in hostium esse potestate, Augustinumq; gladio percussum interiisse, intellexerunt. Quæ ubi à præsidio fuerūt cognita, de pace agendum iudicatum est, maxime cum milites herum non haberent, pro quo confligendum esset. Multis verbis vtro citròque habitis, tandem certis cōditionibus, quas Canzvièdono confirmauit, pax facta est, munitioneq; Vto ipsi tradita: Huius præsidii exemplū secuti alii Augustini clientes, reliquis eius munitionibus Canzvièdono cesserunt, in his fuit illa, quæ Giateusciro nominatur, cuius præfectus summus Religionis Christianæ cultor (nomen ei Mimazaca) ex inimicis erat Augustini. Is quidem constituerat potius mori, quàm se hosti dedere; Verùm ne omnem, qui ibi in locis versabatur, Christianorum cœtum in summas conjiceret miseras, sententiam mutauit: & reuera tanto Mimazaca amore ciues suos prosequeretur, vt cū ipsis supremum diceret, lachrymas tenere non potuerit; nam eos deserere cogebatur, qui opera & labore suo Christianam fuerant amplexi fidem, quibus & multa exædificauit templa, & salutaria, que pietatem promouerent, monita non pauca dedit. Magno præterea flagrabat ardore & studio, erga puerulorum in ediscendis Christianæ doctrinæ principiis progressum: nam cum eos fidei dogmata recitantes audiret, ingenti perfundebatur voluptate, adeo vt præ lætitia lachrymaretur; vtque ipsis animos adderet, vna doctrinæ Christianæ laudes decantabat. Nonnunquam verò, quo magis ipsos in hæc memoriæ mandandi præcepta Christianæ Religionis studium incitaret, apud se pomeridianis horis cibum capere immo & cœnare voluit. Cùm in conclauis suo, quod soli honoratiores viri ingredi consueuerant, his puerulis conuiuium instruxisset, & à quibusdam rogaretur, cur pusillos pueros tanto dignaretur honore, Respondit, quia Angeli essent Dei, cum in terris facerent, quod cælestes mentes in cœlis. Sæpius homo egrediens, à puero suo honorario eomportari saccum voluit, in quo erant imagines, Rusaria, orbis cerei à summo Pontifice

ſice benedicti, pannoque ſerico affabre veſtiti, & id genus alia, quæ ad promouendâ Chriſtianam pietatem vſui eſſe poterant, quæ ſua manu Chriſtianis diſtribuebat, quod cum faceret, (vt ex ipſo, ſermet intelleximus) maximo voluptatis ſenſu afficiebatur, cû præſertim Chriſtiani importunè hæc pietatis incitamenta non modo verbis peterent, ſed & ipſius trahentes veſtes, vt aliquid harum rerum acciperent, cupide iſtarent. Cum equo veheretur, incidit in Chriſtianum, in periculo neſcio quo ſanctiſſima nomina, IESVS & MARIA, clara voce pronunciantem, quibus auditis continuo ex equo deſiit, ac magna cum feſtinatione in genua ſe projecit. Cumque rogaretur cur hoc feciſſet, reſpondit, quia ſuperioribus annis in illis terrarum oris non alia quàm Dæmonum audiebantur nomina. Cum verò hoc tempore Chriſtum Dominum ſanctiſſimamque ipſius matrem nominarent paſſim veritatis cultores, diuinæ maieltati ſe quas poterat maximas egiſſe gratias. Ex his & aliis id genus, quæ in annuis ſunt perſcripta, literis facile quiuis perſpicere poterit amoris, quo vir hic nobilis, loci illius Chriſtianos complexus eſt, magnitudinem: ac proinde quantum ipſis attulerit dolorem optimi viri ex munitione digreſſus, quem lugubri lamentatione diu multumque ſunt proſecuti.

Conſcendit Mimazaça cum coniuge & filio, aliſque non paucis, quorum omnium ſumma erat capitum mille quingentorum, ac tandem ſalius ad portum Regni Saſſumæ appulit. (nam in hoc Regnum, cum Canzvedono nihil conſideret, ſe recipere conſtituerat). Vbi autem intellexerunt Bonzii, in ipſius comitatu eſſe Societatis patres, ſeditionem excitarunt, miniſtætes ſi è naui egrederentur, ipſos tali modo excipiendos, vt Bonziarum memoriam ex animis ſuis nunquam eſſent depoſituri, quæ res Mimazacam hominem nominis noſtri ſtudioſiſſimum, vehementer perreuerbavit. Sed poſtquam Patres rem intellexerunt, quibus poterant modis, eripere hunc ipſi dolorem ſunt conati: nam quæſiueſſi inedia ſtuctibusque, (adſcommunia nauigantium mala hoc ipſis acceſſerat incommodi, quòd diebus aliquot cibum non guſtaſſent) in naui tamen ſe commoraturus dixerunt, quoad de ſua Nangalachum profectione certi aliquid conſtitueretur. Deus porro, qui ſuam erga ſeruos ſuos prouidentiam maximè declarare ſolet, cum humana non ſuppetunt ſubſidia, hanc dedit nobili viri Idolorum cultori mentem, vt patribus, nequicquam aduerſantibus Bonziis, de hoſpicio commodaret. Is itaque veteranum Chriſti Domini militem Buuginatum miſit, qui ipſos ſuis verbis rogaret,

rogaret, vt confidenter hoc Christiano duce ad se venirent, eam enim ipsorum esset amicus, nihil erat quod Bonzios, quamdiu in suis essent tertis, timerent. Tam liberalem viri nobilis promissionem pro fide publica vsurparunt Patres, & è naui egressi, biduū apud Mimazacam substitetūt, Missæ sacrificium facientes, ac sanctissimum Eucharistiæ sacramentum cum ipsi tum aliis Christianis ministrantes. Vbi verò sunt allatae litteræ, quibus P. Visitator Patres Nangasachum accersit, eos non sine magno dolore discedentes vix hic nobilis dimisit.

Magnum certè ex eiusdem miseris hauserunt Socii dolorem, nam videbant nauum & p̄tobum Christianum, in patria sua paulo antea opulentum, sine vestigalibus, à suis terris exulem, in aliena viuere prouincia, idq; beneficio & liberalitate hominis Idololatæ, cum nullum aliud reperiret perfugiū. Canzuedono quidem benignè satis Augustini clientes videtur tractare: Cæterum cum ex iis, qui in munitione Vto erant, virum principem mactari, hoc solo nomine quod Augustini esset frater, curauit; verendum est ne simili scelere de medio tollat Mimazacam præfectum munitionis Giateusciri, à quo in eruptione quadam complures ex Canzuedono militibus sunt prostrati.

Nondum malorum nostrorum finis: Nam Canzuedono munitionis Vto possessionem accipiens animo irato & percito socios quinque cum ipsorum domesticis captiuos detinuit, militumque ductori Idololatæ in mandatis dedit, vt eos in vilem angustamque casam coneluderet, quod & factum est, immo diurni nocturnique custodes eonstituti, qui ipsos diligenter obseruarent. Dum Socii in carcere detinerentur, ipsoru sup̄ior P. Alphonsus Gonzalez in morbum graue incidit, cui in loco tam incommodo cum medicina fieri non potuerit, & æger alius non paucis incommodis afficeretur, tanta est nunc ipfius inualetudo, vt de sanitate recuperanda medici planè desperet. At res hæc omnis messus intelligetur ex litteris ab alio Patre ex eodem carcere scriptis; quarum partem hîc adscripsi. Sic ergo ipse: Gentilis ille custos noster constituerat nos ex hoc, in quo sumus, loco ad aliū à munitione remotum transferre, & cum Christiani nobiles multis ab eo precibus contenderent, ne id faceret, summi beneficii loco hoc solum non sine difficultate impetrarunt, vt Patri Gonzalez hîc remanere liceret. Magno sanè dolore afficiebat, quod patrem hunc graui oppressum morbo, omniq; Sociorum subsidio destitutū, deserere cogeret. Cū rei expectarem exirum, eidem custodi reddita sūt litteræ è præcipuis Cæzuedoni affeculis, quibꝰ rogabatur,

VENOS eodem, in quo eramus, pateretur commorari loco, quoad Canziedono rediisset ex munitione Gianaua, quam obsidione cingere constituerat. Commendatitiz huius epistolæ hic exitus fructus, ut potestas P. Gonzalez facta hinc subsistendi reuocaretur. Quare hic Gentilis, meo iudicio, ad Leopardorum, quorum meminit S. Ignatius martyr, imitationem, quo magis rogatur, deteriorum se difficilioremque præbet. Omnes itaque locum coacti mutauimus, neque propterea hiscere sumus ausi, & in alium priore longè incommodiorem contrusi carcerem, à custodibus, qui tribus in locis sunt in excubiis obseruamur, adeò ut Christianis ad nos liber non pateat aditus. Duo ex Augustini nobilibus, cum ex his locis abire constituissent, nos inuiserunt, & valere iubentes, ex suis domesticis duos nobiscum remanere voluerunt, quorum opera in iis quæ ad vitam sunt conseruandam necessaria uteremur: at non magno poterunt esse nobis vsui, quamuis quæ nostra causa possunt omnia diligenter præstent: nam custodes diligentissime, quæ circa nos sunt, omnia obseruant; adeò ut famulos, cum ad fontes eunt, ut nobis aquam adferant, comitentur. Ex his R. V. obijciat, quas P. Gonzalez pati cogitur ærumnas, qui grati morbo affectus, delicatè se viuere existimaret, si orizam à sordibus nõ satis mundam ac malè coctâ haberet, qua se in vitæ huius præsidio & statione conseruare posset. Sed præpotens Deus nobis animos addidit, ut omnia perferamus, & ut de me ipse dicam, ex quo in hoc sum conclusus carcere, maxima me sensu voluptate compleri, & me continere non possum, quin inanes Canziedono conatus rideam, qui duriter nos videtur tractare, ut ærumnis & calamitatibus defatigati, ipsius tandem cupiditati assentiamur. At cùm omnia quæ geruntur singulari Dei immortalis ditione atque numine geri probe sciamus, hominis mortalis minæ nos, ut confidimus, à suscepto propagandi Euangelium instituto deturbare non poterunt, parati enim sumus, Dei beneficio Christi Domini causa nullam quatumuis duram conditionem recusare. Hæcenus ex Patris litteris in carcere scriptis.

Quòd si magnos hi patres sustinuerunt labores, alii, qui in locis erant longinquis, nõ minores fortassis subire coacti sunt. Nã in singulas ferè horas Nangasachû (in qua vrbe residebãt Reuerendiss. D. Episcopus, P. Vifitator, & P. pro-prouincialis cùm aliis sociis) nuncii adferebantur tristes, qui litteris confirmabantur, de captiuitate Augustini eiusque morte, de militibus, qui omnem Iaponiam perscrutabantur, ut Donnã Iustã Augustini coniugem, filium, patros, auunculos, ac denique consanguineos

omnes ad supplicium raperent. Rumor item pererebuetat, Dōnā Iustam & Augustini fratrem, quondam Sacai gubernatorem, in hostium manus venisse, & de vita periclitari, ac præterea Augustini filium annos natum duodecim Meacum esse adductum, ut supremo afficeretur supplicio. Cū his rumoribus & alii quāplurimi conjungebantur, de interitū Christianorum, occasuq; in Iaponia, de extremis nobilium Christianorū miseris, (quorum alii dicebantur in carceribus seruari, ut penās perditis hominibus debitas perferrent, alii domibus expulsi suis, omni dignitate & fortune spoliati in summa egestate vitam agere) ac deniq; de euerfione, quā domiciliis nostris Christiani nominis hostes in plerisq; Iaponiæ locis intulissent. Creberrimus porrò fuit sermo, de iis quæ Daifusama in Christianos, Augustini comaritonumq; causa, dixisse putabatur; ad eò ut timore perculsi dubitaremus, num ab ipso noua esset instituenda omnium, qui Christum colabant, vexatio; vnde Idolorū cultores aniam arripuissent, irridēdi & cōtemnēdi vniuersos Christianos, & ab eis sciscitandū, Vbi esset ipforū Deus. Maximè quòd tunc primū cōpissimus, post annorum multorum afflictionem, pace frui; edificatisque replis, multis, quæ hominū improbitas disturbauerat, non paucos a Gentiliū superstitione ad Christiana sacra singulari Dei fauore adducere.

Cū menses aliquot in his versaremur miseris, noua nos afflixit calamitas, nam ex Iaponiæ proceribus vnus, Seimandono nomine, Idolorum cultor, qui se nobis in iis, quæ ad Religionis Christianæ cultum spectant, semper aduersarium præbuerat, dicebatur Nangasachū venturus, cum ea in Arimandono & Omurandono, quam habuit Augustinus, potestate, quam Iaponiū proprio loquendi modo explicare solent eos sibi ioriquos facere. In hominis itaque Idololatæ potestate fuissent hi Christiani Reguli cum clientibus suis, qui ad vnum omnes Christianam sunt amplexi Religionem. Meaco præterea & Ozaca à Sociis erat scriptum, Seimandono iussu Daifusamē esse hoc iter ingressum, ut de pecunia Augustini annuisque vectigalibus certi aliquid disceret, vehementerque timendum, ne ipse aduentus nobis magnam aliquod malum crearet. Exploratumque nobis erat, Seimandono nihil intentatum reliquisse, ut sibi bona Daifusamē voluntate liceret permutare insulam Amacusam, aut alias quasuis suas, terras, cum Omura, cuius postulationi cōsensit Daifusama, cōsensumq; ibinis cōfirmavit diplomatis. Quā fuerit hoc nobis graue, quātoq; nos dolore affecerit, intelligit is, cui est perspectum, quòd si hic Idololatæ Omura occupasset, Arimandono propter viciniam fuisset

fuiſſet coactus aut vendere ſuum patrimonium, aut bene illud, vt alias acciperet terras nobis fortassis incognitas, tradere homini, qui à Chriſtiana Religione animos habere alienos; vnde ſecutus fuiſſet Eccleſiæ, quæ cùm antiquitate in his terrarum oris, tum virtute plurimum præſtat, interitus, noſtrorumque tēplorum & domiciliorum euerſio.

Non fuit vanus ille, qui nos excruciauerat, de aduentu Scimãdoni timor: nam mox ac Nangafachum venit, nobis exprobrauit Chriſtianorum, (qui propè omnia, quæ mortales in precio habent, reliquerunt) vt anno proximo ſcriptũ eſt, (ne fidem, quam Chriſto Domino dederant, impiè proderet) in agrum Nangafachi, qui eſt Omurandono, migrationem; quam ipsis neceſſariam fuiſſe, ſi in ſuſcepta fide perſiſtere voluiſſent, ignorare poterit nemo, qui Toni, cuius imperio ſubjiciebantur, peruerſitatem habuerit cognitam. Is enim vniuerſos ſuos clientes cogere tentauit, vt nefario Idolorum cultu ſe impiè contaminarent, quæ ſola cauſa fuit, cur Chriſtiani illi ſolum verterint.

Scimãdono ergo male habuit, Chriſtianorum ex patrio ſolo; quod eſt Firando, abitus, quare modis omnibus eorundem in patriam reditum exoptauit. Sed cùm in Auguſtini fide & clientela Arimæ ſedem ipſos fixiſſe cognouiſſet, propter patroni potentiam ipſos ad reditum cogere non potuit. Exincto autem Auguſtino, quod ipſo ſuperſtite non poterat, perficere conſtituit. Nangafachi ergo cùm eſſet, ac ſecum Foin Firando Tonum haberet, intimum ſuum amicum, ac nepotis ſui leuirum, quos comitabantur aliquot militem tuum, (ibant quippe in Saſſimam vt bellum adminiſtrarent) hanc arripuit ocaſionem ad exitum perduçendi, quod ſuſceperat, negotium, cogendi nimirum exules Chriſtianos, vt ex agro Nangafachiano Firandam redirent. Sociis ergo qui Nangafachi erant renunciari iuſſit, rem eſſe intolerandam, Chriſtianos hæc ſolo nomine in alienas terras debitam hero ſuo obedientiam abjicientes commiſſiſſe, quod à domino ſuo iuberetur ſtatis ceremoniis Deos penares colere, & ſi hoc in Regia ſciretur Patrum eſſe conſilio factum, aded vt non tantum conſilio hos exules ipſi iuiſſent, verum & omni qua poterant ope, ipſorum egeſtatem ſuſtentaſſent, magnum Socios omnes capitis periculum adituros. Quare ſuam ipſe offerebat operam, vt diſſidium hoc inter Chriſtianos & Tonum ſuum tolleretur, quod paruo fieri poſſe negotio exiſtimabat, modò Chriſtiani in omnibus Tono ſuo obedirent, etiam in iis, quæ ſpectant ad ceremonias, veteri Japoniorum conſuetudine inſtitutæque receptas. Quod ſi Chriſtiani,

legis euangelicæ præceptis imbuti, intimo tantum mentis sensu Christum colere vellent, se non repugnaturum. Ad extremum Patres rogauit, vt ipsis auctoribus, Christiani, oblatam conditionem acciperent. Internunciò datum fuit hoc responsum: cum Christianis per Euangelicam, quam amplexi erant, legem non liceret ad tam iniquam accedere conditionem, nefas iudicare Patres, ipsos adhortari, vt ad eam descenderent. Miserat idem Scimandono duos ex familiaribus suis ad Christianos Figandianos, qui suis verbis idem, quod Patribus erat dictum, ipsis declararent, à quibus non absumile illi quod Patres dederant responsum retulerunt, hoc addito se nullum in Foin dominum suum habere odium, ab eoque non esse animo alienos, verum cupere vehementer, ipsi in omnibus, vt antea fecerant, obtemperare, modò Christiano ritu sibi vitam agere liceret. Quod si cõditio hæc melior videretur, quam æquitas postularer, maximè quod à clientibus patrono proponeretur, hanc libertatis suæ, in hac æqua & vt ipsi existimabant, honesta postulatione subituros pœnam, vt agrorum fructus, quibus antea fruebantur, sibi non restituerentur, sed vt omnes, quasi calones, in heri sui famulatu, carris orizam, vt aliò deueheretur, imponerent, & alia, quæ serui præstare solent, quantumuis homine ingenuo & libero indigna perficerent, modò Christi Domini, cui se totos deuouerant, sanctissimis legibus repugnantia non impedirentur. Postquam responsum hoc abstulissent internuncii, ab amico fide digno, certiores facti sunt Christiani, vt sibi tempestiuè prospicerent, nam Scimandono & Foin non aliud quam opportunitatem expectabant in ipsos cum armato milite inuadendi ac mactandi ipsorum proceres. Quod ubi à Christianis scitum fuit, Patres aliquot accersuerunt, quibus peccata confessi sua, omnes in vnâ se receperunt domum, cuius situs eiusmodi erat, vt hostibus non pateret facilis ad ipsos aditus. Hanc insuper sic muniuerunt contra hostium vim, vt non sine multo sanguine deditioem facturi putarentur illi, quorum virtus domi militiæq; cognita satis perspectaque fuerat. Socii porro animo prospicientes, quantum ex his turbis immineret malum vniversis Christianis, qui in Iaponia erant, remedio aliquo ipsorum saluti tempestiuè subueniendum existimarunt: quare Don Hieronymo, ipsiusque filio Don Thomæ (qui Christianorum illorum erant principes, quibusque præceteris irascebatur Foin) persuadere sunt conati, vt se ad defensionem quidem pararent, quo hostes consilium de ipsis hostiliter inuadendis abiicerent, ubi negotium hoc sine suorum cæde non posse transigi animaduertent. Cæterum si ipsis exploratum esse

ad manus venturum fore, deditione ea lege facerent, ut ipsi principes sine armis in hostium potestate mandandi venirent, & ceteris venia & impunitas daretur. Pater & filius, martyri laureolâ consequendi studio, se in hanc induci sententiam sumo passi, quod si armis se defendissent, martyri honorem consequi non potuissent; immo salutem fortassis suam in discrimen adduxissent, nam facile fuisset in ipso cum hoste conflictu, culpam odii aut vindictæ suscipere, ac propterea ad inferos detudi, quod si modo iam illis præscripto mortem obissent voluntariam, in eodem modo pericula non incutissent. Præterea in Christianorû illorum potestate non erat situm, ut se a morte sequam minabantur hostes, eriperent eum vires, quibus tantam multitudinem resisterent, non sopperent, periculumque esset, si res hæc ad Daifusam & aeres pervenisset, ne hoc temere suscepto se defendendi studio omnibus Japoniæ Christianis exitale foret. Cum in hoc statu essent Christiani, Scizmandono & Foin, vel quia cum animis suis statuto & plane deliberalunt non habebant armis tantate, aut quia ad dimicandum paratos videbant fortissimos milites, & propterea se non posse, quod morantè cupiebant, ipsos vbi forte remaneret curarunt, ut bonæ essent apithoy cum ipsos bello persequi nunquam cogitassent, vnde Christiani securo esse animo ceperunt, nos vero alio omni timore & periculo liberi.

Præterea hoc Christianorum factum cum Christianis cum Paganis merito placuit, adeo ut posteritas omnis quod imitetur clarum & illustre fortitudinis exemplum habeat. Ceterum consilium Don Hieronymi & Don Thomam hostium potestatem sine dimicatione veniendi parvis cogitatum fuit, periculum enim erat, si hæc facta ad Scizmandono & Foin vires pervenisset, ne hæc ipsos mactandi occasio eveniret, ea est Lopolotatum omni probitas arripuissent, quoniam hoc de re ante non cogitassent, maxime quod sciret eos viros esse strenuos, quibus bellum Coriano magnam fortitudinis laudem reportassent. Ac præterea sibi persuadere non poterant eos sine omni defensione carnificum, quod ut facerent hostes optabant maxime, subituros.

Difficultatem præterea non parvam nobis creavit in urbe Nagasachum adventus Doune Mariae Augustini filia, conjugis quoque viri nobilis, qui dominus est Insule inter Corai & Japoniam. Cui enim hic Regulus, Augustini gener, intellexisset socerum suum extremo supplicio affectum, sinebat ne uxoris suæ causa, magnū aliquod coactetur subire malum, quare ipsam cum aliquot nobilibus feminis Nagasachum misit, vbi ab omni fore periculo liberam

beram existimabat. Incidit porrò matronæ huius aduentus in idè planè tempus, quæ Daifusamæ iussu in Augustini liberos & fortunas inquirebatur. Ancops sanè nobis cura incubuit & sollicitudo, nam honestissimam matronam, Augustini viri de nobis optimè meriti filiam (quam ipsius maritus homo domi honoratus, & Insulæ dominus, nobis diligenter commendauerat) deserere sine ingrati animi nota, eiusdem verò patrociniatum in tempore tam turbulento suscipere, sine magno periculo incurrendi in Daifusamæ offensioem, non poteramus. Porrò nullâ lectissimæ femine à nobis caritatis officium deesse sumus passi, eam enim in loco opportuno collocauimus, vbi ab omni periculo animo erat securo. Postea verò quæ Daifusama Dônæ Iustæ Augustini cõjugi & prolibus veniã dedit, & Maria vitæ amittendæ timorè facillè deposuit.

Hactenus breuiter perstrinxi labores, quos in hac re tum apud Iaponios commutatione exantlauimus; nunc æquum est, vt solatia, quæ nobis in medijs perturbacionibus dedit præpotès Deus, eadem, quæ sum vsus, breuitate describam, ac simul commoda, quæ ex tantis malis diuinã prouidentiam percepimus. Ac primùm diuinitus factum agnouimus, hac status Imperij Iaponienis cõuersione à Daifusama nõ pauca esse sublata impedimenta, quæ nostrum in fide Christiana apud Idololatrias propaganda studiũ, & in Christianorum salute procuranda, quo tenemur, desiderium poterant retardare. Cũ enim Daifusama, gloriosa de Iaponiæ Administratores victoria, in cuius remanet possessione, præscriptã à Taicosama rectionis formam mutarit, ac summum omnis Iaponiæ habeat dominatum, impium illud cõtra Dei veri cultores Taicosamæ edictum, quod nos Christianosque Iaponios omnes grauissimè affixerat, iacet planè enervatum; quod nõ euenisset, si Administratores Iaponiæ, victores extitissent: nam iure iurando se obstrinxerant, vt quas à Taicosama acceperant leges, ab omnibus in omnem ætatem seruandas curarent; quas nũc, Deo laus, planè silere magno nostro bono experimur. Cætera item omnia, quæ Taicosama in vita cõstituerat, temporis progressu ruët, & ad nihilum recidët. Qua in re diuinam agnoscimus prouidentiam, quodd is, qui omni scelere Christianos vexarat, & qui nõ solum cū viueret, verùm etiam mortuus, certa quadam ratione Iaponiis perpetuè imperare cogitauerat, quippe qui suis Legibus Iaponiæ Administratores ad certam rectionis formam, à qua ne latum quidem vnguem discedere liceret, astrinxerat, ac denique in Decorum numerum relatus, tanquam nouus belli deus (hoc siquidem, vt fieret ab Administratores Iaponiæ, constituerat) in delu-

bro magno & nobili, ipsiusque iussu recens exadificato, Is inquam, ob scelera, quæ in vita commisit, successorem in Imperio habuerit, qui omnia ipsius instituta immutavit; atque quos ipse cōstituerat Japoniæ Administratores pulsus, & in ordinem redactis, sibi dominatum arripuerit; & quod mirum est, ipsi Administratores, qui pro Taicosama mortuo ipsiusque filio defendendo, & vitam & fortunas periculo committere nō dabiturū, quod in vita ipse præclarissimum fecerat opus; perpetuum diuitiarum & potentiae suæ monumentum, Fulcimo nimirū munitionem, imprudētes disturbarint. Sensim itaque discedit cōscelerati hominis memoria, maxime quod Daifusama omnes clemētia & humanitate sibi denunciat, & ab ea, quam ubique terrarum & in Japonia in primis secum victoria adferre solet, insolentia temperet; nam mulcis principibus viris, qui pro factione adversa steterant, pepercit, tantum tribus, qui erāt præcipui duces foderis, capitæ ceruicibus abscindi curavit, nimirum Gibunoscio, Antocugio, (quo cōsiliario in rebus suis omnibus usus fuerat Morindono) & Augustino, de cuius morte sub epistolæ finem fusè lateque dicemus. Beneficii verò maximi loco duquimus, ipsius erga uxorem & filias Augustini clementiam, quibus ex legum Japoniēsum præscripto adimenda erat vita, quam tamēris nō eripuit, ut neque vni ex Augustini fratribus, ipsiusque filiis, & aliis proceribus Christianis nō paucis, quibus nulla superesse saluti spes videbatur.

Erga nos porrò Daifusama humanum se & benignū præbuit, benevolentiaque nō obscura fociis dedit signa; cum eorum quibus Meaci & Ozacę degūt verbis salutaretur. Similiter cum à P. Ioāne Rodrighez sociorum, qui Nangasachi cōmorabantur, nomine adiretur, nō modò affabilis fuit in omni sermone, quem cum ipso habuit; verum præter modum lætatus est commemoratione beneficij, quod idem Pater, & alii socii, qui erant Nangasachi, ipsius causa in virum nobilem eius domesticum (qui tunc præsens rem omnem narrabat) difficillimo belli tempore cōtulerat. Neque cōtentus verbis, quam animo propter hoc sociorum factum ceperat voluptatem explicare, voluit re ipsa eandem esse omnibus testatam; nam diplomata nobis bina dedit, quibus factorū Meaci, Ozacę, & Nangasachi habitationes confirmavit stabilivitque; Et cum hæc sint primariæ Japoniæ totius vrbes, quæ magnas habeant immunitates, aded ut quæ eas libere incolunt, beneficio dominorum Tenzæ bonis temporibus ipsis collato, in quavis Japoniæ parte domicilia habere possint, magnas deo. o. m. gratias agere debemus, qui talent ipsi mentem dedit, ut rem Japonien-

si ecclesiæ in primis vilem sua sponte perficeret. Nam ab anno 1547, quo à Taicosama nobis fuit aqua & igni interdictum, ad hoc usque tempus, nullum Principis edictum obtinere potuimus, quo nobis in Iaponia consistendi potestas fieret; tantum verbo permisit Taicosama, ut certus sociorum numerus Nangasacki posset commorari. Verum quidem est, ipso mortuo cum Decemviri Imperium administrarent, in quod eramus missi, Evangelium nimirum promulgandi, negotium agere in variis per quæ dispersi eramus Regnis non destitimus, quod nunc liberius sine omni sine nostro sine aliorum, qui nobis aures dare volunt, periculo procurare possumus.

Magno fuit insuper solatio nobis Scimandono Nangasackum reditus, adeo ut quæ res nobis magnum fecerat timorem, non parvam, singulari Dei beneficio, attulerit voluptatem. Dubitabamus vehementer, num aliquam nobis aduersam attulisset nouitatem, timebamusque præterea ne Reuerendis. D. Episcopi in Iaponiam aduentus, quem iustus de causis calaueramus, ipse in nos concitaret odium, sed Numinis fauore res hunc habuit exitum sanè felicem. Cum intellexissent Reuerendis. Episcopus, P. Visitator, & P. Proprouincialis Scimandono ad Casalo munitionem venisse, miserunt P. Ioanmem Rodrighez, qui suis verbis ipsi salutem nunciaret, quæ ipsi gratissima fuit, immo postquam diligenter ab eodem Patre causam aduentus Episcopi in Iaponiam cognouisset, sibi esse cumulatè factum satis non obscure declarauit; tenuit quidem Patrem nostrum dies paucos suspensum, tandem verò dimisit cum litteris ad Reuerendis. D. Episcopum & P. Visitatorem, quibus bonam suam erga socios omnem voluntatem ostendit. Vbi vero Nangasackum venit, cum Reuerendis. Episcopo aliisque sociis, tanquam cum amicis familiares contulit sermones, & bis inquitatus, semel à Reuerendis. & postea à sociis, in Collegio prandit: nostrum vero erga se studium sibi minime placuisse professus est, neque vilam postea, siue postea siue Christianorum, Iaponiorum causa, nobis inuicem exhibuit: immo pro certo est nobis pollicens atque committens, se pro virili Iudæa nostra, cum occasio oblata, fuerit, promoturum; & auctores sibi esse nunc magis quam olim, cum Taicosama benivolentibus regnaret, facilem, maxime cum Daimisama sit, & eorum dominus, qui se ipse sui modi negotiis magis exorabilem præbet, quàm contulerat Taicosama, immo quàm ipsi Administratores Imperii, qui cum multis essent, de rebus similibus multa sæpius inter se dissensione contendeabant.

Deus præterea principes aliquos viros in eam impulit, in eam

Et nos apud Daifusam gratiosos facerent, ex quibus aliquos nominabo: Cainocamo filius Quambioiendōno Reguli Christiani, Nanguaoca maritus Donnæ Gratię quondam matronę Christianę, de cuius obitu in Annuis est scriptū; Eufcimadono, qui et si Idolorum sit cultor, duos tamen nepotes habet Christianos, & præterea domesticos nobiles non paucos; & Asonodangii filius, qui Christianis nondum sacris initiatus, de lege Euangelica valde existimat bene.

Magnam etiam cepimus voluptatem ex distributione Regnorum amplius triginta, quam post victoriam fecit Daifusama, nam aduersariis suis aliqua abstulit, quę suę factionis viris dedit. Christiani porò aliqui in Idololatrarum clientela suis fortunis, ut antea, libere fruuntur: alii verò per eorum, qui alieni sunt a Religione Christiana, variisque imbuti erroribus, se vitiiis contaminare & sceleribus hætenus non destiterunt, terras dispersi, tanquam rosę inter spinas, ad virtutis, quam colunt, Euangelique amorem hospites alliciunt suos.

Cainocamio obuēit Regnum Cicugen, Regno Bungenfi, cuius duas tertias partes ipse antea possederat, maius. Cùm autem Regni Cicugen urbem Facatam Christiani mille incolant, & toridem in ahis Regni huius tertis cōmorentur, sperare meritò possumus Christianę Religioni fautores accessuros, maximè cùm Caonicamius, in cuius familia sunt non pauci Christiani, domicilium suum, quod hætenus fuit in Bungenfi Regno, nunc in Cicugenfi collocarit. In domesticorum suorum numero esse voluit: Ioannem Acafcicamon nobilem Christianum sibi antea acta, junctum amicitia, qui cum trecensis Christianis est Ciugense Regnum ingressus, in quo Caiconeamii liberalitate amplius fruatur vestigalibus, quę res immortale nobis peperit gaudium; nam vir est optimus, in quo habent Christiani, quę imitentur pietatis illustria exempla non pauca. Quod autem nos mitificet reereat, est in primis illa, qua Deus est usus ut ipsum in prælio conseruaret saluum, ratio sanè admirabilis, ac præterea quòd Daifusama victor, animaduersionem & supplicium quo in ipsum usuru erat, Cainocamio condonarit. Fuit Acafcicamon, tanquam vi strenuus, & rei militaris peritissimus, tis qui in prima acie exercitus Administratorum Japoniæ dimicabant, dux datus, & cùm sub prælii initium à proditoribus desertus se ab hostilibus virgibus circumclusum videret, aded ut nulla euadendi spes appateret, in medios eo animo irruit hostes, ut non antea configere desineret, quàm sibi ab aduersa factionis milite vita adi-

meretur. Probè quippe sciebat, impium esse & perniciosum illum, Iaponiarum morem sibi mortem consciscendi, hanc ergo cogitationem de ventre seindèdo postquam Dei præsidio abiicisset, hoc solum omni studio contendit, ut in medio confertissimorum hostium pugnans aliena manu interficeretur; forte euenit, ut cum strenuè pedes hoc apiano dimicaret, in amicum suum Caiconamium, qui partes Daifusamæ sequebatur, incideret, à quo ex vestitu & armis, quibus erat tectus, facillè cognitus, & tanquam à familiari salutaris, iussus est bono esse animo, ac de vita non esse sollicitus; cumque Cainocamius diceret se non satis mirari posse qua ratione Acafcicamon inter medios imbres plumbeos, quibus ab hostibus impetebatur, saluus existeret: aut saltem in eiusmodi periculo constitutus, quòd ritu patrio sibi ipse manus non attulisset; Respondit Acafcicamon, se Dei timore à tam nefario scelere perterritum, dedita opera in confertissimam exercitus partem irrupisse, ut, cum strenui milites partes ageret, ab alio conficeretur. Cæterùm beneficii nõ vulgaris gratiæ loco habiturum, si ceruicibus suis ipsius Cainocamii manu caput abscinderetur. A quo facinore non modò alienum se esse professus est Cainocamius, verum & de ipsius salute se cum Daifusama diligèntissimè acturum recepit, & ex equo desiliens voluit Acafcicamon eo uti; ipse verò in famuli equum ascendit. Post adeptam victoriam, fidem seruauit Cainocamius, nam supplex Daifusamam rogauit, ne vita Acafcicamoni eriperetur, utque sibi liceret ipsum in domesticorum suorum numerum admittere. Vtrumque & libenter & facillè concessit Daifusama, immo lætari est visus, quòd vir spectatissimus & ornatissimus, qualè sciebat esse Acafcicamon, superstes esset Reipublicæ, cuius & ipse opera esset fortassis aliquando usus. Atque ita Acafcicamon ab omni vitæ periculo vacuus cõsuetudine fruitur Cainocamii, quem, ut speramus, in eam pertrahet sententiã, ut Religioni Christianæ faueat. Qua in re socium & adiutorem Soie-mondono aut auuculum aut patruum (zio lingua itala) Cainocamii est habiturus.

Accidit postea Acafcicamon venire Ozacam, vbi à Sociis dies aliquot hospitio acceptus, non cessauit Deo præpotenti gratias agere, quòd ex certissimis vitæ periculis erepto, sibi esset abundè prospectum de vectigalibus, quibus reliquam vitam honestè traduceret: quamuis possessiones amisisset proprias.

In hoc Regnum Cicugense commigrarunt Corumo nobiles Christiani non pauci, qui se in Cainocamii clientelam contulerunt, quorum ut speramus cõsuetudine, idololatræ fidei nostre,

consequentur notitiam, ac proinde, ut eam tandem complectantur, facilius induci poterunt.

Nangaioca pro paruo, quod antea possederat Regno, Tango nomine, dedit Daifusama omne regnum Bugen, & quæ ipsum attingit tertiâ Regni Bungenis partem. Cû verò sit hic vir princeps, rerû nostrarum studiosissimus, fratremque habeat ac filiû & duas filias & præterea ex præcipuis domesticis aliquos qui Christum Dominum colant, optimè speramus paganos harum Regionum incolas salutis consequendæ desiderio incensos iri. Continud atque Nangaioca se à Daifusama factum Bungenis Regni Dominam intellexerat, P. Organtinum rogavit, ut litteris suis mone- ret Patrem, qui apud Bugenses rem Christianam procurat, ne de mutando loco cogitaret, (& ut à suo domestico ad eundem Patrè idem scriberetur curavit) verùm ut incepto iuandi Christianos munere persisteret. Nam apud se constituerat clientibus suis, qui ad Christianam transibant Religionem, pro virili fauere, ac reapse nunc fauet, nam omnibus suscipiendi Baptismum, templaque ad Christianorum usum exedificandi potestatem fecit. Ex ipsius nobilibus triginta sunt, qui opportunitatem expectant ut Baptismo initientur, qui ab ipso Nangaioca fuere inducti ut aures darent Catechistæ: nam in quodam, quem cum clientibus suis habuit sermone, dixit hominibus esse ea proponenda, quæ ad salutem spectant, ut qui vellot, ea libere amplecteretur, neminè autè cogendum ut rationem vitæ institutumque mutaret, seque vehementer cupere, ut omnes in studium Catechismi addiscendi incuberent, & ad Baptismi lauationem adirent: cùm eorum, qui Baptismo fuerint initiati, sit in posterum opera usurus, maioreque ipsos in honore & existimatione, quam alios, qui à Baptismo abhorrent, habiturus.

Non fuit Nangaioca hoc, quo Christianos clientes suos prosequeretur, fauore contentus. Verùm ubi intellexit Christianos Firandianos numero septingentos, ne Christianam desererent fidem, extorres in agrum Nangasachi commigrasse, eos ut in suum venirent Regnû inuitavit, ubi maiora illis, quæ in patria habuerant sua, in singulos annos essent accepturi vestigalia, atque certi aliquid cû de hac Christianorû Firandianorû migratione cõstitueretur, tû etiâ de aliis rebus magni ponderis, Bungo Nangasachum misit P. Gregoriû Gespedes ad P. Visitatorè, neque ita multo post voluit septingentos illos Christianos festinâter in Regnû Cicugese venire, ut vestigaliû promissionum possessionem teneret. Res hæc nos magno sanè affecit gaudio, nâ eorum illum.

Christianum omni laude dignissimum tandem Dei benignitate certas reperisse sedes videmus, in quibus vitâ ad Evangelicæ legis præscriptâ libere absq; omni timore degit, quo nihil ad Christianæ Relig. propagationē in hoc regno accommodariis accidere potuit.

Dedit Daifusama Fucuscimadono, cū Sociorum sum aliorum Christianorum (in quibus numerantur duo ipsius nepotes, & non pauci domestici nobiles) amico, regna duo, ex iis quæ fuerūt Morindono, in quorum vno est munitio Firoscima, cuius suprâ meminimus, cū scriberē Bonzios, quibus erat addidissimus Morindono, nobis infensē aduersatos. Continuo ac se regnis a Daifusama donatum intellexit Fucuscimadono, in domesticorum suorum numerum cooptauit Isdafacon & Don Paulum de Bungo antiquos & nobiles Christianos, qui herum suum in Regnorum possessionē proficiscentem comisati sunt. Vbi verò intellexerunt Patrem, qui Christianorum illis in locis curâ habebat, Nangasachum abiuisse, omni cū festinatione miserunt nuncium, qui ipsum retocaret, prolixè summū singularēq; suū studiū ad suadendum hero suo Fucuscimadono pollicini, vt optimum quod habebant Bonzii domicilium Sociis traderet possidendum. Sed nuncius, qui tanta quâta poterat ambulauit celeritate, est Nāgasachi primū affectus Patre, quē nō antea remittendū Sociorū Superiores iudicarūt, quā ipse Fucuscimadono rē cū familiarem tum publicā Firoscimæ rectē constituisset. Missus porrò est Amāguccio Socius Iaponiesis sacris non initiatus, Firoscimæ Tono notus, vt cū Fucuscimadono sum Christianos, qui apud ipsum erāt, inuiseret. Et cū Fucuscimadono malam de Bonziis animo imbiberit opinionē, de sociis verò bonâ, multosq; in familia sua habeat Christianos nobiles, spe magna est futuros in ipsius terris lætos & vberes laborum nostrorum fructus. Optatissimi venerunt nuncii de magna, quâ Fucuscimadono Patri nostro Firoscimam reuerso exhibuit, beneuolentiam: nam omni ratione cōtendit, vt Socii domicilium ibidem habeat, cliētēsq; suos ab Idololatria ad vnius Dei cultum alliciant, quare locum Sociorū habitationi cōmodum Patri assignauit. Dei porrò iudicio ac Numine facta agnoscimus, quæ Morindono cōtingerunt: Cū enim is opibus magnis esset præditus, ac barbaris imbutus superstitionibus, vt in suis Regnis maximam haberēt auctoritatem Bonzii, ac propterea vt inisdem Idolorū cultus vigeret amplius quàm in reliqua Iaponia efficit. Huic tātō malo propediem (vt speramus) prospiciet Deus: Nam Morindono est hoc tēpore duorū tātū paruorum Regnorum Dominus, de quorum diuturna possessione nōdum est certus, & a suo maximo Deo, qui ipsi

sp̄s erat victoriā pollicētus, turpiter delusus, ab aliis verò suis diis, qui Cami & Fotochi appellantur, in quibus sp̄s suā omnem reposuerat, planè reject⁹, si tamē res inanimā aliquid rejicere possunt. Quare, si non est omnino truncus & stipes, ad bonā frugē ex superstitionum, quibus implicatus est, inanitate se recipiet, idq; nobilium domesticorum suorum exēplo, qui se cōperisse manifestò testantur, Camorum & Fotochorum nullā esse potentiam. Quare v. Ozaca ad nos scripsit P. Organtinus, cōplures ex ipsīs sunt baptismo initiati. Immo plerique ex iis, qui antea in Morindoni vixerant famulatu, postquā herum superstitionibus p̄stiferis obligatū animaduertent magna esse calamitate afflictum, in qua fortassis ipsi erit tabescēdum, se Amāgutium receperūt, Patriq; nostro, ibi redēti honores nunc magnos faciunt. cui, cum apud Morindono florerēt, injuriā facere honorificum putarunt. Fauet eidē Patri Regnorum illorum gubernator, qui vehemēter hoc nomine se gaudere testatur, quod Patrē, cuius conat⁹ & labores promouere constituit, in terris illis, quibus ipse imperat, offenderit.

In Regno Bigensi (quod Meaco est finitimum, & à Christianis nō paucis incolitur, quos communis belli calamitas cum Ciunagondono Regni Domino, qui planè corruit, grauitè afflixit) patere nunc incipit aditus, cum ad Christianos in suscepta fide cōferendos, tum ad Gentiles ab Idolorum cultu ad Christianam religionē traducendos. Nam Quingodono à Daifusama Rex Bigensis factus, ex domesticis suis multos habet viros nobiles veritatis cultores, quorum opera, vt speramus, nobis licebit vineam illam sic colere, vt in posterum nihil ab hostibus timere debeat, eandēq; sic augere, vt magnam Regni illius partē sit occupatura. In Quingodoni fidē & clientelam se contulit Ioannes Amacufadono, qui Amacusa aliquandiu exulauit. Is nunc ab eodē Quingodono est donatus possessionibus, quibus & se & domesticos clientesque suos ad octingentos honestè sustentare poterit. Nobilibus item aliquot Christianis Bugensibus fœderatis suis Daifusama agrōs dedit in Regno Mimaraca, quod Bigensē Regnum attingit.

Magna est ex iis, qua praelarè & feliciter gessit Quābioiendono, cōsolationis nobis facta accessio. Is enim belli initio, postquā Daifusama festam constituisset sequi, totius antea vitæ erroros, vt est dictum, de sacerdotis sententia pœnitendo correxit, & in Regno, in quo per id tēporis commorabatur, Bugēsi magnum & fortem cōfecit exercitum, quem in Regnum Bungo duxit, vbi de iis, qui Administratores Japoniæ tuebantur partes, insignem reportauit victoriam; qua non contentus, alia est

ingressus Regna, in quibus hostes feliciter domuit, & ut Christo Domino ab omnibus immortalis daretur gloria effecit. In vexillis quippe suis, salutaris crucis effigiem, quæ in omnium incurret oculos, proposuit. Nō est porro cur factum hoc, tāquam rem leuem, vllus cōtemnat. Cū enim in ora illa Scimoana, magna sit principis huius viri auctoritas, non est dubitandum, quin hac illustri Christianæ, quam profitebatur, fidei testificatione, Christianos omnes in magnum apud Idolorum cultōres honorem adduxerit.

Idem Cambioiendono auctor fuit Arimæ & Omuræ Regulis, ut pro Daifusama arma caperent, vnde ipsorum exstitit salus. Ex eodemque fonte est profectum, ut in hac publica Iaponiæ calamitate, eorundem clientes ab omni periculo sarrī tecti perstiterint, immo quōd Daifusama omnem Christianorum cœtum non vexet. Erratum enim Augustini (si tamen errati nomen mereret optimi viri studium pro Imperatoris quondam sui legibus propugnandi) correxerūt hi principes Christiani, adeō ut Daifusama non habeat, quid siue nobis siue aliis Christianis succenseat: beneficium enim, quod ab his Christi cultoribus in hoc ciuili bello accepit, offensionis, quam Augustini factum ipsi afferre potuit, memoriam planè obliterauit.

Summæ præterea est Cambioiendoni adscribendum felicitati. Giacatæ siue Regis Bungo ad sanctam Ecclesiam Catholicam reditus, cū captiuus detineretur. Hic Giacatæ paucis antè mensibus, quā Taicosama nos exagitaret, consilio Quambioiendoni & familiaritate inductus, est sacro initiatus baptismo. Cæterū homo imbellis & timidus maluit Taicosamæ non displicere, quā datam Christo Domino fidem seruare. Cū ergo nullum existeret ipsius factum Christiano homine dignum, (ut bene apud herusum Taicosamam audiret, se Christianum esse factis declarare noluit) eaque, quæ in Christi Ecclesia ad animæ salutem conseruandam habentur adjuncta neglexisset, ad superstitiosum Camorum & Fotochorum, quorum fuerat semper studiosissimus, cultum mortalium miserimus rediit. Variis autem a Domino calamitatibus afflictus, ut se Christianum agnosceret tandem est inductus: nam, ut est dictum, prælio cum Quambioiendono decertauit, in quo hosti suo succubuit. Re ergo ipsa didicit, vanam fuisse spem, quam in Diis suis collocauerat. Ea porro fuit hominis insanitas, ut Camorum & Fotochorum nullus apud Iaponios in aliquo singulari esset honore, cui aut vota non fecerat, aut ex cuius delubro, Idoli simulacrum remve aliam similem penes se nō haberet.

haberet. Eiusmodi autē rebus nixus se victorē fore; & Būgi Regnū quod annis ab hinc octo amiserat, recuperaturum confidebat, & quod hominis arguit dementiam, taliū quisquiliarum plenum saccum duos palmos longum satisque latum armatus, tanquam militarem fasciam portabat. Verū adventitiā hæc, in quibus fidebat, adjuncta, ab hostium manibus eripere eum non potuerunt: nam abductus est captiuus Nacazucauam, quæ est Regni Bugensis metropolis. Feliciter autem euenit, in eadem vrbe tunc esse Patrem ipsi Giacatæ quōdam familiarem, qui calamitate hominis, quem inuiserat, misericordiaque vehementer commotus, ipsum quā potuit amicissimē hoc admonuit, tempus esse cogitandi, Deorum, in quibus ipse omnem salutis & fortunarum spēs collocauerat, potentiam esse planē nullam, nihilque sub Sole esse, ad quod tanquam certum adminiculum aditi posset, quare nihil ipsi posse vtilius accidere, quā vt optimi Regis Francisci filius de animi sui salute serid cogitaret, ac propterea dandam operam vt ad Ecclesiæ sanctæ gremium rediret. Hoc Patris consilium ipsi valde arrisit, quare actis ei gratis, respondit se Camorum exitiosas fraudes probē agnoscere, ac propterea reditum ad beatæ vitæ semitam magnopere expetere. Cæterū, quia in eorum, quæ alias didicerat de fidei Christianæ dogmatibus, obliuionem venisset, rogare Patrem, vt eiusdem fidei rudimenta sibi de integro explicarentur. Missus est socius sacris nondum initiatus, qui cum in fidei principiis eruditus, adē vt Giacata in fine hebdomadæ, postquā in singulos dies aliquot horas in Catechismi studiū aures præceptoris dedisset, in fide fuerit cōfirmatus, & de omnibus, quæ post susceptū Baptismum commiserat, peccatis penitentiae sacramentō delendis serid cogitaret: non minus quā si eodem tempore a Sacerdotē diligenter, fuit enim hoc negotiū, sine omni sollicitatione præpropere tractandum. Sed vix ad exitum perducta fuit instituta confessio, cum adferretur ad ipsius custodes Daistulam mandatum, vt ad se festinanter Giacata ben: comitatus, ne in via aufereret, mitteretur. Et cum omnes qui aderant, ipsum ad supplicium acciti suspicarentur, acerbum hunc nūncium, quod eum tolerabilius ferret, anfractibus & circuitionibus ei deferret ceperunt: at hominem ad omnia paratum, vt consolatore, qui ipsi animos adderet, opus non esset, deprehenderunt. Nā eū Deum (vt ipse aiebat) Dominum nostrum reperisset, animique sui maculas penitentiae sacramento ablutas certō sibi persuaderet, se non mortem fugere, verū expetere præ se ferbat: timebat

præterea ne vitiorum habitus, quos frequens peccandi consuetudo in ipsius ingenerauerat animo, ad pristinam peccandi licentiâ stimulos suppeditarent. Addebat insuper accidere posse, vt sibi è vita migraturo, Sacerdotis à quo peccatorum vinculis liberaretur fortassis conueniendi non daretur opportunitas. Cum ergo se à peccatis existimaret liberum, (ritè enim iniquitatis à Sacerdote erat absolutus) sine omni cunctatione ab hominibus demigrare cupiebat, ex morte itaque, quam sibi putabat imminere, non dolorem vllum, vt faciunt ii, quibus res sunt secundæ, sed magnam animo capiebat voluptatem. Cum similibus præparatam haberet animum cogitationibus, est iter Meacense ingressus. Deus potè præpotens, qui singulari sua clementia, ipsius animo vitæ amissam reddidit, lucis huius vsuram ipsi noluit eripi; à Daifusama enim est tantum exulare iussus, in loco non longè a Meaco, ubi autè in proposito susceptoque Deo seruienti consilio, quod Numinis afflatu cepit, cum in custodia calamitatibus afflictus iaceret, constans persistit.

Maximo nos gaudio cumulauit Pater misericordiz, & Deus omnis cõsolationis, qui nos in omni nostra tribulatione cõsolatur, nam sua imensa bonitate officio, vt Christiani Fingēses itum, quæ nunc retinent, tolerabile statim venerint. Cum enim hominum iudicio in perpetuis victari putarentur miseris, (clientes namque fuerant Augustini) Deus eorum patrociniũ suscepisse videtur. Canziedono siquidem scõlum ipse reputans, ac diligenter cogitans, quanta fide Christiani illi pro hero sub Augustino absente pugnant, quæ fortiter, cum munitione vno arcta tenerentur obsidione, vim vi defendissent, in eam veni sententiã, se neque fortiores illis milites reperire posse, neque clientes magis fidos, quare damnorum, quæ acceperat. (multi enim ipsius milites in obsidione à Christianis cõsi fuerant) memoriam deponere constituit, ac beneficiis hanc proborã militum cohortè sibi deinceps. Vectigalibus ergo, quæ ante bellum singuli possidebant, ipsos frui patitur, immo & eorum, qui in munitionis propugnatiõne præ cæteris fortiter decertarunt possessiones auxit. Vtque ipsos pacatos & quietos haberet, (quod fieri non posse animaduertit, nisi Christiano ritu viuere permitteret) omnem viuendi eiusdem licentiã libertatẽque dedit: nonnunquã cū aliquibus, quos in domesticorum suorum ascripsit numerum, de fide Christiana, nõstroque viuendi instituto, deque iis, quæ in obsidione cõtigerunt, sermocinatur, atque hinc factum vt de iracundia, qua in nos exarserat, acerbitate plurimum remisit, summamque illam, quam fortes

Fortes Christiani toto obsidionis tempore præ se tulerunt, animorum coniunctionem ex Christiana profectam disciplina intellexerit, quare maiora ipsis quam antea benevolentia signa ostendit. Miserat idem Canzvedono viros honoratos certarum terrarum gubernatores, Scichium & Amacusam, ut de ea, quam Socii in Iaponia tenent viuendi ratione certi aliquid indagarent, qui ad herum suum reuersi cum ipsi tum eius cõsiliariis persuaserunt, hanc solam superesse rationem continendi in officio terrarum illarum incolas, qui ad vnum omnes sunt Christiani, ut eis permittatur ex legis Christianæ præscripto viuere, ac propterea necessarium esse, ut ipsis perpetuò adsint Patres Societatis, sine quorum opera diu consistere non poterit inter eos, quæ nunc est, pax. Rogarunt itaque hi Gubernatores Patres nostros ut Christianos illos inuiserent, ac solennibus ceremoniis imminentem Christi Domini natalem diem celebrarent. Quod ad patres qui iussu Canzvedono detinebantur captiui, negarunt se posse certi aliquid de hero suo promittere; ceterum Sociis reliquis, quoad alia ab eodem hero suo non acciperent mandata, omnem sunt prolixè polliciti benevolentiam. Tandem Quambioiendoo sua auctoritate & precibus tantum apud Canzvedono perfecit, cum de libertate sociis captiuis danda cum ipso ageret, ut ipse in dies fieret placatior, & ad extremum noster factus sit amicus: ad quam rem iuuit Socius nõ sacerdos, à P. Visitatore missus, ut cum Canzvedono de rebus nõ parui pòderis ageret. Prima ergo loco actum est de modo viuendi Societatis, & de causa quæ socios mouit ut in Iaponia commorarentur. Deinde dictum est socios cupere cum omnibus Iaponiæ proceribus amicitiam inire, eosq; post P. Visitatoris in oras illas reditum varia tentasse, quibus ad ipsius Canzvedono amicitiam aditum facerent, sed propter ipsius & Augustini dissidium promouisse nihil. Tertio loco allatae sunt multa, ex quibus iustæ causæ quibus verebantur socii in pacificatoria illa legatione (cuius supra meminimus) ad præsidiummunitionis Viõse implicare. Sociorum porro omnium nomine rogatus est Canzvedono, ut socii, qui nulla sua culpa in carcere captiui detinebantur, liberi abire permitterentur, & ut ipse, in cuius terris magna esset Christianorum multitudo, sociis, quorum labore & sedulitate inter eos pax seruabatur, pro sua clementia, & erga clientes suos beneuolentia, fauere non recuset.

Hæc omnia in libello à Socio scripta data fuere intimo Canzvedoni domestico, cui cum esset factum satis, & herum ipse suum nobis placauit. Dimissi sunt continuò ex carcere Socii. Verù ut intelli.

intelligerent omnes, non P. Visitatoris precibus, sed studio gratificandi Quambioiendono libertate donatos fuisse, noluit Canzviendono, Socio à P. Visitatore ad se misso antea patère aditum, quàm Socii è carcere edocti iter Nangasachum, versus ingressi essent; quibus hoc oneris impositum fuit, vt libertatis suæ auctore agnoscerent Quambioiendono, & hoc nomine ipsi gratias agerent. Est Socio postea colloquendi facta potestas, & ea quæ à Patre Visitatore in mandatis acceperat, proponendi. Quæ omnia mirificè Canzviendono placuerunt; quare & socio magnum habuit honorem, & in nostri ordinis homines vllum se habuisse odium negavit, quamuis propter graues, quas cum Augustino gerebat inimicitias, nostram non magni æstimasset amicitiam. In posterum verò se nobis amicum fore promisit, non tantum verbis, verum vbi occasio oblata fuerit, & factis; amicitie quæ suæ vberes, vbi ex Regia ad quam festinanter proficiscebatur rediisset, fructus est pollicitus.

Noua hæc nostra cum Canzviendono inita amicitia, cum Sociorum dimissione ex carcere conjuncta, Christianos ad animos erigendos mouit, & ad bene de felici in terris illis rei Christianæ progressionem sperandum. Sibi enim persuaserunt bona principis huius voluntate, non modò Socios, posse certa in quibus eorum rentur sibi constituere domicilia, verum & Christianos omnes ad legis Euangelicæ præscriptum libere sine omni timore vitam institueri. In quam spè non sunt temere ingressi, nã ex Canzviendoni nobilibus domesticis complures Baptismum expetunt, & ipse Canzviendono cœpit de sanctissimo Religionis Christianæ instituto bene sentire, & erga socios voluntatem habere optimam. Non licuit per ipsius festinationem (omni enim qua potuit celeritate Meacum iter maturabat) agere de certo vbi in ipsius terris consideremus loco: Immo Iaponiæ consuetudo non patitur, vt primo congressu negotium aliquod transigatur. Quare hac de re agendi tempus erit, vbi P. Visitator ex Sociis aliquem delegauerit, qui pro beneficio dimissionis Sociorum ex carcere, gratias agat. Deinde non est omnino certum, quis futurus sit terrarum illarum dominus, quãuis magna cum spe eas obtinendæ Canzviendono sit viam Meacensem ingressus, qui si terras illas, quæ erant Augustini, à Daifusama impetrarit, non parua est spes, non modò de conseruanda in iis fide, qui hoc tempore Christiani sunt, verum & de eadem inter Idolorum cultores propaganda, quos putamus ad suauem Christi Domini iugum lubentissimè magno suo bono accessuros. In magnam præterea spem adducimur, Dai-

fufamam, quæ belli tempore à Quambioiendono accepit beneficia, in figni aliquo terrarum dono remuneraturum, quamuis proximis diebus Cainocamio, Quambioiendoni filio, Regnum Cigugense dedit.

Hic est præfens rerum Iaponienfium ftatus, qui antea ftabilis planè & quierus elle nõ pöterit; quam Daifufama Regna omnia diftribuet. Abierunt quidem Meacum proceres, qui variatü rerü, quas à Daifufama finguli exspectant, defiderio flagrät: Ceterü an propterea fint futuræ Regnorum permutaciones, haftenus exploratum nõ habuimus. In tantis porro rerum omnium perturbationibus hoc fruimur folatio, quod experiamur, quæ haftenus acciderunt, omnia à diuino Numine ad maius Ecclefie Chriftianæ incrementum cõmodumque dirigi; (quod ex iis, quæ iam fcripfimus; æquus lector fibi facile perfuadere patietur) utque tyrones in Chriftiana Religione milites, fe tot tantisque laboribus periculisque, permittente Deo exerceri intelligant, quo vberiores fructus præftantioresque peteipiant, nõ tantü ipfi, verüm & Gentiles, qui cüm Chriftianorum, quos publica per varias prouincias difperfit calamitas; confuetudine fruantur; fidei noftræ magno fuo emolumento notitiam confequuntur.

Vt Epiftolæ huic meæ finem faciam, de Auguftini Tzñocamiono amici noftri optimi & fidelis (quod fuprà facturum me recepi) dicendum eft morte; quæ nobis magnum fanè & acerbum dolorem commouit. Amiffimus fiquidem inter Iaponios, Chriftianorum columen. Ceterüm maxima quæ dedit, cüm ex hac vita migraret, falutis fuæ figna, nobis nõ exigüü doloris noftri leuamentum attulerunt. Is ergo belli initio, cüm exiftimaret fe religione obligati; vt pro herõ fuo Taicosama arma caperet, ac fe nõ exigua aditurum vite pericula animaduertret; magno cüm pietatis fenfû, antequam Meaco abiret, pœnitentiæ Sacramento peccatorum fuorum maculas abfterfit. Cũque victoriam de hoftibus reportare fperaret, Chriftianam per vniuerfam Iaponiam conftituerat amplificare Religionem. Nã liberius ei licuiffet quam antea, Chriftianis patrocinari, fi victor ex prælio faluus rediiffet.

Cüm inftaret præliũ, fcripfit tum ad terrarum fuarũ gubernatores, tum ad noftros, qui in Regno Figen erant; vt omni ftudio cõtenderent, quot poffent Gentiles ab idolorum cultu ad Chrifti religionem attrahere. Poftea verò quam in aciem dimicationemque ventũ eft, Adminiftratorũ exercitus, breuiffimo tempore per nefandũ proditorum fcelus, vt antea diximus, eft diflipatus. Cüm nulla euadendi fpes appareret, in mentem ipfi venit (nõ dũ

biū quā Dæmonis afflatu) se nō sine maxima infamiae rōna vidē
 in hostium potestatem peruenire posse, ac propterea honorificū
 fore, cū a Iaponiis omnibus strenuus belli dux haberetur, sibi
 patrio more ventrem scindere. Sed cū tacitus secum considera-
 ret, quā esset immane scelus vim corpori suo & vitæ afferre, ani-
 mum ab hac impia cogitatione ad Dei timorem conuertit, ut quo
 virum fortem deceit, & in Christiana Religione optimè institu-
 tum, Dei honorem suo anteponendum iudicauit; quare se ab ho-
 ste capi permisit, quo ad mortem, quā sibi imminere sciebat, para-
 tior iret. Si situr itaque captiuus Cainocamio, qui viri clarissimi
 aduersa fortuna cū permotus videtur, eum animo esse infra-
 cto sensit, hinc enim verbis Augustinus Cainocamium (in cuius
 erat potestate) est allocutus: Domine; probè nosti qualis ego fue-
 rim; & qualem nunc me esse conspicias, quare oro ut vnum a te be-
 neficiū habeam. Cumque existimaret Cainocami, ipsum vitam
 deprecari, subiunxit Augustinus: De hac corporis vita, quam nihi-
 li facio, conseruanda non laboro, & si Dei offensam non timuis-
 sem, facile me ipse vita priuasset. Beneficiū autem, quod in hao
 mortali vita vnicum mihi fieri cupio, hoc est, ut mihi detur facul-
 tas conueniendi sacerdotem, cui Christiano ritu peccata mea cō-
 fitear. Cainocami est prolixè suam hac in re apud Daifusamam
 pollicitus operam. Augustinus itaque propter spem sibi datā im-
 petrandi quod maxime cupiebat, magna est voluptate peresus.
 Cæterū Daifusama se inexorabilem præbuit, cui & ipsum po-
 stulatum, tanquam de re Augustino non necessaria, vehementer
 displicuit. Datus est ergo Augustinus in custodiam militum du-
 ctori, cui insuper hoc à Daifusama mandatum, ut diligenter custo-
 diretur, quod factum est, nam domesticos omnes ab ipsius famu-
 latu amouit, immo honorario puero, ut hero suo in tantis miseriis
 cōstitato inferret, permittere noluit. Paucis post diebus à ma-
 gna hominum multitudine Ozacam adductus est Augustinus, vbi
 nihil intentatum reliquit, ut animi sui sordes poenitentiae sacra-
 mēto elueretur. Qua de re Socios fecit certiores per litteras, qua-
 rum aliquę in Daifusamæ manus inciderūt. Sed homo rerū Chri-
 stianarum ignarus, cū nesciret quid esset peccatorum confessio,
 & quorsum tantopere Augustinus ad se sacerdotē accerseret, ira-
 cundia exarsit & stomacho, néve Sociis vilis ad Augustinum pa-
 teret aditus diligentius quam antea ipsius custodibus mandauit.
 Quare nobis nō licuit, quamuis omni hac in re diligentia utere-
 mur, optimè viri voluntati facere satis. Cū ergo de confessione
 Sacerdoti faciēda nullam sibi superesse spem animaduerteres,

a *vai*icum, quod exstare sciebat remedium, (probè erāt Christiana imbutus disciplina) vt de admissis à se peccatis valde doleret, confugiendum duxit, tempore ergo illo, quo in carcere fuit, partim de peccatis suis, non sine acerbo animi sensu & dolore, recogitavit, partim statas Christiano ritu preces, quibus Dei matris auxilium imploratur, recitavit, aut certè in opere aliquo pio se hac ratione exercuit, vt sine intermissione peccata sua desleret; Omni itaque studio præsentes molestias, impendentemque sibi mortem, animo magno, & prout Christiana religio præscribit, placidè perferre contendit, vt hac ratione omnes peccatorum suorum maculae profus eluerentur. Animo fuit dum in carcere detineretur excelso atque inuictò, adèd vt hoc nomine proceres gèriles, qui ipsum inuisebant, admiratione obstupescerent, neque aliud ferè ex ipsius ore verbum exibat, quàm quod animæ spectaret salutem. Semper enim prae se ferebat, quo renebatur desiderium contendi Sacerdotem, vt confessione salutari animus peccatorum sordibus inquinatus abstergeretur.

Tandem capitis condemnati Augustinus, Gibunoscio, & Ancocugio, in iumentis strigolis insidentes deducti fuere per vias Ozae, ac postea in tribus carris collocari per Meacum sunt vecti. Quæ res apud Lapones est imprimis ignominiosa, maxime si proceres, & in honore aliquando fuere constituti, qui eiusmodi ferre coguntur ignominiam. Primus locus Gibunoscio, tanquam fœderis auctori & Principi, est tributus. Hunc proximè non longo intervallo sequebatur Ancocugio, postremus verò fuit Augustinus. Tubicentem autem clara voce enuociabat hos tres propterea capite damnatos ad mortem duci, quod à Tèza defecissent. Gentiles illi duo in supplicio Augustini socii, cum essent animo percusso, & abiecto, asperiusque a lictoribus tractarentur, visis sunt lessus sibi facere. Gemitibus certè & coloris mutatione magnum ex imminente morte se capere dolorem testabantur. At in Augustino idem fuit semper vultus, nilui ab eo toto hoc itinere est factum, quod non redoleret, quæ ipse semper fuit præditus, animi magnitudinem. Hæc porro habitus cræ & vultus Augustinij à sociis suis dissimilitudo ab iis, qui lugubri hoc spectaculo interfuerunt, notata diligenter & obseruata fuit.

Cum ad supplicii locum, qui est in urbe Meacensi, capite damnati appropinquarent, Christianus à sociis dedita opera summissus, quam potuit occultissime, per medios stipatores ad Augustinum non sine difficultate penetrauit, & quæ in mandatis habebat diligenter, quantum temporis locique patiebatur opportu-

nitatis, exposuit: Socios nimirum, vt ipsum conuenirent omnē adhibuisse diligentiam, sed à milite, cui mandauerat Daifulama ne permitteret socium vltum cum ipso colloqui, quod maximè dispupiebant perficere non potuisse. Cæterum cum ad vivendi peruenisse se videat finem omni studio conandum, vt quam posset maximū propter antea actæ vitæ peccata animo capiat dolorem, egit Augustinus per eundem internūcium Sociis gratias; quod sui retinissent memoriam, quodque præceptū salutare, viāq; qua in cælū itur, tā opportunè sibi ostenderent, iussitq; ipsis renunciari. se damnū hoc, q̄ fecerat ob negatam sibi facultatē expiandi peccata per sacramentū pœnitentiæ, cōpensare pro virili studuisse; nā patrum monitis & cōsillis obrēperādo; (eadē enim Christianæ disciplinae præcepta ab ipsis olim accepisse meminerat) q̄ nunc monerent. vt faceret, se cum in carcere detineretur, explere conatū. Addidit præterea, proximis diebus, maximum sibi à Deo immisissum de peccatis suis dolorem, cum certa spe consequendæ salutis, ac propterea non sine solatio lætum vitæ cedere.

Cum procederet captiuū, obuiā venerunt Bōzii, vt nescio quō superstitioso cultu eos expiantent, aut veritatis contaminarent. Hi cum barbaris ceremoniis tum se ipsi tum Gibunoscio & Ancocugio nefario scelere fœdarūt; ab Augustino verò sunt voce clara & grandi abire iussi, se cum ipsis (cū Christianus esset) nullā habere cōmunitatē dixit; & in iis, quæ ad eā, ad quā aspirabat, cælestē vitā spectarent Societate nolle cōiungi: Vetū ipsorū præstigias & fallacias a Dæmone malo excogitatas ad humani generis perniciem derestari. Quibus dictis, voce canora orationem dominicā recitare cœpit, manu tenens Rosarium. Hacque ratione Bonziz cum dedecore & ignominia repulsam passi recesserunt.

Cum ad ipsum supplicii locum esset peruentum, prodiit primarius Bonziz, qui domo sua pedem efferre nō solet, nisi cum principibus viris ex officio adesse cogitur, quibus carnificis manu vitæ adimitur. Is itaque aliis suæ sectæ hominibus stipatus, postquā pestiferis ritibus Gibunoscio & Ancocugio Plutoni deuouisset, eisque librum, quem Gentiles sanctum stultè arbitrantur, osculandum dedisset, operam similem Augustino præbere volens, ipsius capiti librum illum, qui Numinis instar colebatur, imponere tentauit, ad quem Augustinus tanquam hominem nullo honore dignum, conuersus, Christianus sum, quare mihi cum istis ineptiis nihil est negotiū. Ac mox tabellam pictam, cuius frequentī adspicū recreabatur (fuerat hæc tabella Serenissimæ quondam Regi-

na Lusitaniz, Donnæ Catharinæ sororis Catoli V. Imperatoris, in qua conspiciebantur Christi Domini seruatoris nostri & sanctissimæ ipsius matris imagines) utraque manu, non sine honoris erga rem sacram declaratione, ter capiti suo imposuit, Deo Creatori, animi sui commédas salutem; ac postea sereno tràquilloq; vultu, vbi in cælum oculos aliquândiu defixisset, ad tabellâ aspectû retulit, collumq; carnifici secundum præbuit, quod ipse timo ictu perfecit, cum Augustinus flexis genibus sanctissima nomina IESVS & MARIA inelamaret.

Cadaver in veste serica inuolutum, ad domicilium nostrum Meacense allatum, cû iis, quibus sancta Romana Ecclesia utitur ceremoniis, non sine lachrymis, sepultura affecimus, pro ipsius verò anima, omnibus in quibus Socii resident locis, factum est sacrosanctû Missæ sacrificium. Insuerat Augustinus in serica illa veste, qua postea rectum fuit ipsius cadaver, litteras ad Donnâ Iustâ conjugem suam & ad filios, quarum partem hic adscribere ab instituto meo non alienum iudicavi. Litteris, inquit, explicari nõ potest doloris, quæ ob inopinatû hunc cepi casum, magnitudo: nam lachrymarû vim magnâ profudi, angores cruciatûsq; quos in hac vita mortali sustinere potui maximos sum his diebus perpeffus, & nunc patior, ad eò ut mihi videar eas scelerum meorum luere poenas, quæ in purgatorio suscipiendæ erant. Et cum exploratum habeam, peccata mea in has me adduxisse miseras, & singulari Dei erga me beneuolentiâ profecta existimo, quæ mihi acciderûnt aduersa, ac propterea ipsi hoc nomine immortales gratias ago. Ad extremû, quod est maximi momenti, curate ut in posterum omnî studio & animi contentione Deo seruiatis. In hoc enim mundo, cuius res omnes sunt instabiles, nihil reperitur dururnû. Hactenus ex epistola Augustini, qui repentinè prospexit, ut in vxoris suæ manus veniret. Nã hîc amicum præmonuerat, ut cû corpus sepulchro condendû esset, in veste, qua tegebatur, epistolâ quæreretur.

Hic fuit finis & mors Augustini, qui natura vir fuit excelsus, altus & fortis, rei que militaris scientissimus, vnde factum, ut in eam honoris & dignitatis ascèderit sedem, ut inter Scimi proceres numeraretur, magnosq; eidem Taicosama habuerit honores, cuius opera in maximis rebus erat usus, nã eû cognoscebat, cû in omnibus vitæ partibus honestum atque integrum, tum plenum officii, omnium virtutum, & in primis fidei conseruandæ studiosum. Fuit præterea vir singulari clemètia & misericordia, pauperum fautor summus & adiutor, quorum miseras sua liberalitate sæptissime locauit. Et cum apud Nobilitatem Japoniensem inueterarit per-

IAPONIAE

nicioſus ille Republicæ moſ, vt herus quacunq; de cauſa famu-
 ſos ſub impunè occidere poſſit, noluit Auguſtinus (tãta enim fuit
 morum ipſi manſuetudo ac facilitas) vel ipſis qui mortem erant
 promeriti vitam eripere. Immo legem cõdidit, ne vllus magiſtra-
 tus illorum, in quos imperium habuit, hominem quibuſcunq;
 ſcelerum ſordibus turpiſſimum autem morte multaret, quàm tres
 viri probi, ad hunc finem iudices conſtituti, rei cauſam diligenter
 perpendiſſent, cumq; morte dignum iudicaſſent. Idẽ vt facerent
 alii nobiles, qui in ſua erant clientela, ſummopere cõtendit. Scie-
 bat quõppe Chriſtianã Religionem hoc poſtulare, vt in eiufmo-
 di cauſis moderatio ſumma adhiberetur. In iis vero rebus, quæ ad
 animi ſalutem pertinent, quamais grauiſſimis curis & maximè
 bellicis implicatus, ſingularè omni tẽpore adhibuit diligentiam,
 maximè verò (vt paulo autè diximus) cum ſuum è vita hac cala-
 miroſa appropinquare diſceſſum certò ſciret, cuius rei teſtes lau-
 dabo duos ephebos honoratos Daiſufamã, qui paucis ante Au-
 guſtini mortẽ diebus Chriſtiana ſuſceperant ſacra. Hi cum ſecum
 diligenter perpendèrent, quantam Auguſtinus propuſionem anti-
 mi & preparationem adhibuiſſet, vt animam ſuam a peccatorum
 ſordibus vacuam atq; puram Deo ſiſteret, optarunt & colla ſcindi
 ſua, modò exploratam haberent, ſe virtutibus æquè ac fuit Augu-
 ſtinus paratos inſtruſtosq; ad mortem peruenſuros.

In eam ergo ſpem, non ſine cauſa, ſumus ingreſſi, præpotentem
 Deum, qui hanc Auguſtino in hẽtem dedit, vt commiſſa a ſe pecca-
 ta valde doleret, damna quæ ob negatam facultatẽ conueniendi
 ſacerdotem facere eſt coactus, gratiæ ſuæ tumulum ipſi impartiẽ-
 do abundè reſarſiſſe: ac nunc in cælis, laborum in hac vita pro Re-
 ligionis Chriſtianiæ propagacione ſuſceptorum mercedẽ tribuiſ-
 ſe, & pro honoribus incertis & caducis, (quibus Iaponii Monar-
 chæ de ſe bene meritos augere ſolent) ad eũ cucuſſe inter cælites
 dignitatis gradum, quem mortalium nemo, non dicam explica-
 re, ſed nec animo complecti poterit.

Auguſtini mors tragediæ ſinem non fecit: Paucis ſiquidẽ poſt-
 ra diebus, ipſius filius & hæres ſummiæ expectationis puer, annos
 natus duodecim, poſt acceptam à Morindono fidem publicam, in
 vnum ex ipſius Regnis, quod eſt Firoſtimã finitimum, cũ aliquot
 famulis Chriſtianiſ migravit: ac circumuentus, & vt apertius di-
 cam, proditus, qualiã tuto collocandus, ab eo in quo erat loco
 cum honorario puero & famulo vno Ozacam abductus eſt, vbi
 tunc erat Morindono, qui innocenti puero caput, quàm poterat
 ſecũ occultiſſimè, præſidi iuſſit, quod cum Daiſufamã offerretur,

tantum abest ipsum hoc admisisse munus, ut verbis acerbis sibi vehementer displicere tam scelestum ac nefarium facinus sit testatus, eiusque auctores poenam sceleris immanitati debitam persequi debere. Quorespōso facinorosi, qui munus attulerant, perterriti, orationis suæ filium mutarunt, dicētes Morindono in suis terris deprehēdisse puerum, & ex fuga, in quam se pōjecerat captum duxisse Ozacam, ut vitium ipsius excellitatis susteret. Cū vero sibi vētre scidisset, caput exhibendum principi suo iudicasse. Fuit ergo tunc temporis Daifusama persuasum; puerum sibi manus attulisse. Quare nullas amplius minas in crudeles illos innocentis pueri carnifices jactare perrexit. Cæterū tēporis progressus veridicam mortis causam patefecit. Et sanè priacipe viro, cuiusmodi est Morindono, replanè indignā iudicārūt omnes, ad quos sceleris notitia peruenit, summā innocentia & integritate puerum, post datam fidem publicam, vita expellere.

Quod nos in hoc grauissimo casu consolatur, est optima, quā in iplo fuisse noimimus, indoles, ac diligens ad mortē preparatio, ut ex sermone cognouimus, quem cum sacro non initiato, paulo antequā moreretur, habuit. Profectus erat Sdcus Eiroscima ad locum in quo captiuus detinebatur, ut eum inuideret, cū autem suspicarerur, non ut locum rationem, ut homines, verum & callidi passim prædicabant, verum ad certissimam mortem eum abduci ab Administris & satellitibus Mirandono, cœpit ei animos addere, cōsolationēq; adhibere. At puer animo libero, & maiore, quā postulabat ipsius puerilis ætas, consolatoreni est adhortatus suum, ne sua de causa sollicitudine afficeretur, se namq; bene de clementia diuina sperare, mortemq; non timere; maxime cū peccati sordes paucis antea diebus penitentia sacramento eluisset: seque maxime oprare in terris mortē patienter subire, ut parentis sui, quem in cælo esse sibi persuadebat, in æterna gloria cōtubernalis fieret.

Hæc sunt quæ hoc tēpore cū de Societate nostra, et de varijs Christianis, qui in Iaponia sunt, scribēda occurrūt. Reliquū est, ut R. P. V. nobis suam sanctam impertiatur benedictionem; ipsius porro sanctis meritis & orationibus nos omnes cōmencatos cupimus. Nangasacki, 21 Februarii, 1621. DC. I.

R. P. V.

Indignus in Christo filius,

VALENTINVS CARVALETO.

OO 4

ILLV.

ILLVSTRI DOMINO DE GERPONVILLE.

VLT A sunt Illust. Domine, quae
 mecum lit. terras has Iaponias, quas ex
 Italo in Latinum verti, ad te mitte-
 rem impulerunt, quae nunc comme-
 morandi non est locus: Certè incre-
 dibilis tua erga me beneuolentia. ma-
 ius aliquod illustriusq. meae erga te obseruantia postu-
 labat argumentum; Verum cum hoc tempore nihil
 haberem, quod studium, quo teneor tibi obsequendi
 satis declarare posset, existimavi ab officio non alienā
 meo, annuas has Iaponias tecum communicare. Tu
 namque cum sis a lingua cum Latina tum Itala instru-
 ctus, & non vulgari rerum multarum scientia prae-
 ditus, an sim rectè interpretis officio functus, optime
 iudicabis; & quae hinc in bitueris commemorantur, tā-
 quam falsa non aspernaberis, cum ipsarum scriptor
 vir sit probus, a lauo apud Italos dicitur natus, & Socrus,
 qui in Iaponia Ferri Dei se mentem faciam, praepos-
 tus. Tu praeterea, qui Regiones, quae ad Orientem So-
 lem sunt positae peritrosque, & Iudaeam, pietatis quon-
 dam domicilium, vixit vero, Turcarum tyrannide op-
 pres-

305

pressam, oculis lustrasti, variarumq; gentium etiam
barbararum mores diligenter perspexisti, caufidicorum
illorum facile reprimes temeritatem, qui
in Societatis nomen turpiter maleuoli, lubenter
Iaponiam omnem deletam cuperent, modo Sociis
incommodarent: Sed stultitia sua penas tandem
magno suo malo pendent, ac, si vera sunt, qua dicun-
tur, iam miseros homunciones infamia sua pudet.
Nam cum hoc maxime nomine facere nobis inui-
diam apud omnes cogitassent, quod Academia Tur-
ronia; quam Societas administrat, auditorum mille
quingentorum numero floreret; Lutetia vero, quon-
dam bonarum artium magistra, non amplius quam
aetringentos numeraret, Sociorum laborem & indu-
striam ingratis laudarunt, Eur tam pauci Lutetia
discipuli, & adeo frequentes Turnoni? An porro
humanioris litteraturae sunt ignari, (quod audacter
affirmarunt hi boni causidici) qui ex Sociis iuen-
tutem ad humanitatem informant, solitudo illa
Academia Parisiensis neminem dubitare sinit. Sed
& hos Sociorum inuidos obtrectatoresq; monitos
cupio, ut eruditionis suae nobis specimen dent,
seque Antiquitatis Scriptorumque veterum lit-
terarum peritus reapse doceant: quod si facere non
possunt, desinant maledicere; Societatisque no-
strae pro CHRISTI Ecclesia susceptos labores
vituperare. Tu vero Illustrissime Domine, qui
accurate illum Caluini Ministrum (cuius nomi-
ni parco) erudito sane scripto refuasti, & fre-

quenter Calvinianorum captiones discutere consue-
 uisti, fauebis, ut spero, Socius, qui in vestra Nor-
 mannia Scholas dicuntur propediem habituri, meq̄,
 quoad vixero, nominis tui obseruantissimum habe-
 bis. Vale.

Ex Collegio Societatis IESV Antuerpie, Anno
 Domini MD. LXX. IIII.

Obsequentissimus in Christo
 seruus,

IOANNES HAYVS.

FRAN-

187
FRANCISCVS

PASIVS,

SOCIETATIS IESV

IN IAPONIA PROVINCIA-

LIS, ADMODVM R^{do}. PATRI

GLAVDIO AQUAVIVA EIVS-

DEM SOCIETATIS PRÆPO-

SITO GENERALI.

Admodum Reuerende in Christo Pater.

PAX CHRISTI.

X annuis litteris, earumque Corollario Fe-
bruario mense huius anni cto. 100. I. scri-
pto, cognouit Reuerenda P. vestra rerum,
quæ ad illud vsque tempus in Iaponia acci-
derunt, commutationem, periculaque &
incommoda, quæ nõ sine magna rei Chri-
stianæ his in locis iactura subiuiues; Deiq;
præterea immortalis erga nos clementiam,
quæ post acrem castigationem, sensim nobis pacem restituere co-
natusque nostros fortunare non desistit. A scripto Corollario ad
hunc vsque diem ~~via~~ intercesserunt menses septem, & nihilominus
scribendi quæ nunc offertur occasio negligenda non est. Ex Cina
nulla hoc anno in Iaponiam peruenit naus, quare Martio (qui
annuarum scriptioni dictus est mensis) neminem reperiemus, qui
hinc in Cinam proficiscatur. Nunc verò Lusitani, qui Manila huc
venerunt, & Macao tendunt, propediem conscendere cogitant
nauiculam: breuiter ergo scribam (propter nimiam vectorum
festinationem, qui abitum maturant, exiguum ad scribendum
mihi datur spacium) non perfectas annuas, (quod magni esset la-
boris) sed rerum præcipuarum summam. Vbi ergo de rerum Iapo-
nienſium ſtatu vniuerſe pauca scripſero, noſtri inſtituti quæ ſunt
propria, & ad Chriſtianos ſpectant, exponere aggrediar.

Iapponienſis imperium potitur Daiſufama, qui poſt reportatã
de Gubernatoribus victoriam, ſuam in Iaponios omnes domina-

tionem augere non cessat, hostes pralio victos variis multavit pœnis, fautoribus verò suis & adiutoribus præmia dedit amplissima. Et quanquam verbo omnia non suo, verum nomine filii Taicosamæ (cui nomen est Fiendeorizama, aut Fireizama) quem in honore habet, facere videatur; non aliter tamen potestatem gerit, quàm si Iaponiorum omnium summus esset dominus. quare Canguettao, postquam diu multumque de conditionibus pacis egisset, proximo superiori Augusto, ab ultimis Iaponiis, quæ ad Solem orientem sunt Regnis, Meacum venit, ut se in Daifusamæ potestatem traderet. Rex verò siue Giacata Regni Salsumæ, quod est ad Solem occidentem positum, cum eodem propediem pacem facturus putatur, Pacatam ergo omnem habebimus Iaponiam, Daifusamæque magis quàm fuerat Taicosamæ imperio obsequentem.

Quod ad Societatem nostram attinet, in Iaponia sunt socii centum & septem, cum ducentis & quinquaginta alumnis, qui passim Dogichi appellantur, in quibus non numeramus eos, qui Seminaria & alia Societatis domicilia incolunt, ut neque socios viginti, ex quibus septemdecim in literarum studia incumbunt, ad Collegium Macao missos, & alios, qui idem Collegiū incolunt: & qui in Cina verbi Dei sementem faciunt; cum nihilominus hujus Iaponiensis sint provinciae, immo eos non numero, qui Augusto mense hinc expectabatur, de quibus nihil certi scimus, cum nemo ex Cina ad nos hoc anno venerit.

Socii porò omnes, qui in hac sunt provincia, tanquam germani Societatis filii, quæ nostri instituti ratio postulat officia, & munera, cum eo, quem infra explicabo fructu, exequi non intermiserunt. Sic verò in aliorum procuranda salute se occuparunt, ut suæ non immemores fuerint, nam & vora, Societatis more, stativis temporibus renouarunt, domesticisque exhortationibus, & rerum cælestiū meditatione ex præscripto libelli B.P.N. Ignatii ad vnum omnes, magna ad omnem virtutem sibi adjumenta compararunt: maximè verò in ipsis auxit virtutis studium, non paucorum mensum terror, quem communis Reip. calamitas omnibus iniecerat. Ad solius ergo Dei præsidium confugebāt, occupationumque multitudine & varietate se eistrahi non sunt passi à rerum cælestium cogitatione, ad quam inuitabant, quæ ante oculos obuefabantur pericula.

Rei Christianæ non idem semper fuit status, (quod ex iis, quæ sum infra scripturus, perspicuum erit) cum de summa Religio- nis sapius actum sit non sine magno. Socioꝝ merore: intimis
namque

namque sensibus angebantur, magnoque non iniuriâ timore affliciebantur, cum viderent (vt multi existimabant) Christianæ Religionis apud Iaponios interitum appropinquare, cui malo occurrit Deus, cujus beneficio pace nunc fruimur, deq; fide Christiana passim optima habetur opinio, resque nostræ majorē quā antea sunt hoc anno cōsecutæ stabilitatē. In summa autē rerum omnium cōfusione creuit Iaponiensis ecclesia, accessione amplius quatuor millium, in quibus sunt viri honorati. Sed vt hæc omnia clariùs intelligantur, ordiar a narratione difficultatum, quas Dei præsidio exhorbuimus.

Post Augustino Zunocamindono caput ceruicibus abscissum, Christianamq; re iis, quæ ipsi paruerant, locis vastatâ, voluit Daifusama Don Protasium Arimæ, & Don Sancium Omuræ Regulos, bellum facere Sassium in exercitu, cui præerat Scimandono gubernator vr̄bis Nangasachi, idolorū cultor, qui cum à Christianis abhorreret sacris, nostris in Euangelio propagando laboribus audacter obsistebat. Quare principes hi viri difficulter sanè hominis se imperiō submiserunt: præuiderant quippe se multis magnisq; difficultatibus affligēdos, nos verò omnes hoc Daifusamæ mandatū Christianis proceribus datū magno timore perculit, timorēq; nostrū non fuisse inanē experiētia docuit. Bello huic postquam Daifusama finē fecisset, viri principes ad Regiam abierunt. Scimandono, qui magna apud Daifusamam erat in gratia (nam in bello, quod cum Gubernatoribus est feliciter gestum, pro eo stetit) Omuram Don Sancii patrimonium, quasi susceptorum laborum mercedem ab eo impetrāuit. quæ res ipsi percommodè accidit, cum Omura sit vr̄bi Nangasachi, vbi imperat Scimandono, vicina: Don Sancio verò, patrimonii sui loco data est insula nomine Amacusa. Tanta est Scimandono in hoc negotio conficiendō solertia vsus, tantaque efficacitate, vt à Daifusama quod maxime cupiebat obtinuerit, ad eò vt totius rei cōfectionem, præter Principis diploma, quod intra paucos dies dandum erat, retardaret nihil. factum est diuinitus, vt quo tempore hæc gererentur, in Regia esset P. Ioannes Rodriguez, qui mox ac facti huius est notitiam consecutus, Arimandono & Omuradono certiores fecit: hi porrò, qui non tantum cognatione (sunt enim consobrini) verum & amicitia inter se coniunctissimi sunt, magno sunt animo aggressi ad rem omnium iudicio arduam, quamque complures negarūt ad exitum posse perduci. Cæterum omnes ingenii neruos contendendos iudicarunt, vt Daifusama sententiam de Omura donanda Scimandono mutaret. Animaduvertebant quippe com-

mune. utrique imminere periculum; nam si Omura in homi-
 nis Idololatraz potestatem venisset: coactus fuisset Protasius
 de possessione Arimaz discedere. In quanto autem fuerint mœ-
 rore incolaz Omuraz, postquam de mutatione Domini ruar
 increbuerat, non est quod scripto committam, cum Omuren-
 sis Ecclesiaz sit omnium, quæ hoc tempore in Iaponia suar,
 antiquissima; & si Regulus patrimonium deserere suum, co-
 ctus fuisset, Nobilitas omnis, ex legum Iaponiensium præscri-
 pto, cum hero ex patrio solo ad incognitas sibi terras commi-
 grasset; quare plebei homines, qui Christo Domino nomina
 dederunt, à nobilibus deferri; non satis contra Idololatrazum
 furorē tuti permansissent. Nostris verò, qui Nangasachi de-
 gunt, res hæc incommodè euenisset, nam Scimandono fami-
 liaribus suis Idololatris dedisset agros & oppida, quæ circa vr-
 bem Nangasachi sunt, in quibus hoc tempore degunt Chri-
 stiani. Ea sunt proceres illi duo in hoc negotio cum Daifusa-
 ma tractando prudentia vsi; (maximè Don Protasius, qui
 vir est natura peracutus & prudens, multosque in Regia ami-
 eos habet) ut intra trimestre spatium, res, quem optabamus
 exitum consecuta sit. Perpendit equidem Daifusama, ratio-
 num à Regulis Christianis sibi propositarum pondera, & simul
 incommoda quæ ex alterius patrimonii donatione oriebantur, ad-
 dedo ut non tantum Omuraz patriam & avitam possessionem cõ-
 firmarit Don Sancio, verum & utrumque principem ab imperio
 ipsius Scimandono exemerit; atque in militia non aliud quam
 Regium sequerentur signum constituerit. Honorèque præterea
 quos in Regia antea habuerant auxit, Protasique filium natum
 maximum, & Don Sancio fratrem, in familiarium subrum nu-
 merum cooptavit. Insula porro Amacusa data est Scimandono,
 qui ita percitus, apertas cum Arimandono & Omurandono si-
 multates suscepit: Et cum Omuraz, de cujus possessione certus
 putabatur, spes eum frustrata esset, aliam est ingressus viam vicif-
 cendi Injuriam, quam sibi à duobus Regulis illatam puravit utri-
 que; siquidè hoc nomine fuit insensus, quod conatibus obstitissent
 suis, magnoque à Daifusama honore affecti essent; quare nõ tan-
 tum ipsos, verum & Christianos omnes funditus perdere cõstitue-
 rat. Res autem eo, quem nunc exponam, modo gesta est.

Daifusama animo planè infesto Augustini Tzunicomindono
 (qui fœderatorum, quos in bello succubuisse alias scriptum est,
 fuit propè princeps) memoriam persequebatur. Sæpius ca-
 rem, rebus post prælium pacatis, Augustini que supplicium, est
 injuriam

Injuriam sibi ab eo illatam conquestus, cum hominis amicitiam vehementer experisset, quam neptis suæ nuptiis cum eius filio stabilire promiserat. Inter familiares Daifusamæ non deerant, qui ipsum iracundia ardentem inflammare, & in Christianos omnes, Augustini causa, concitate non cessabant; hinc factum, ut acerbè & asperè in Christianum nomen fidemque sic locutus. Inimò post familiares cum P. Organtino sermones, diplomaque liberaliter nobis datum, quo Societati est facta potestas Meaci, Ozaæ, & Nangasachi, sedes & domicilia collocandi, inueteratum, quod in ipsius animo contra Augustinum erat inclusum odium plerumque erumpebat; & inter alia, de quibus ipsum accusabat; erat contemptus Deorum Cami & Fotochi, jurisquejurandi & fidei, quam sibi olim de amicitia conseruanda dederat, neglectio, quæ omnia non aliunde quàm à Christiana religione profecta affirmabat: quare, summa, inquit, ratione prospexit Taicosama, ne Christiana lex, quæ Iaponiæ tranquillitati repugnat, inter Iaponios villo vnquam tempore firmas obtineret sedes. Cæterùm Taicosamæ societati inueteratam accusabat; qui iussis suis omnes obtemperare non coegerat, nam ex magnatibus aliqui contra Principis edictum, ut Clientes sui haberent Christiani, pessimo, inquit, exemplo perfecerunt: qui propterea insignem temeritatis suæ pœnant luere deberent. Adiecit præterea se omnino constituisse illud Taicosamæ edictum tenouare; ac propterea curaturum, ut Nangasachi tantùm, quod permiserat Taicosama, haberet eùm Patribus; Lusitanorum; qui ibi negociabantur; votis ut satisfaceret; tum aliis Christianis commorari: eos verò qui alias in Iaponia incolunt terras, si in cruce agnollent, paternas repetere sedes debere; Procères verò Iaponios, qui contra hoc edictum aliquid tentare auderent, inperduellibus numeraturum, & tanquam Reipublicæ hostes; justis pœnis coerciturum. Hæc Daifusamæ acerba oratio, breui temporis spacio, per varias regiones disseminata, magnam Principibus Christianis timorem iniecit, qui rem omnem ad R. Patrem Visitatorem Societatis perseripserunt. Non solum Christiani procères erant timore perculsi; sed & alii, qui Christiana nomina non dederant, nobis bene, quod antea consueuerant, facere (tantus eos ex Daifusamæ verbis terror occupauerat) reformidabant. Christiani omnes, qui in Iaponia sunt, metu perterriti, maiore quàm antea se calamitate affligendos conjiciebant. Quare magna omnium consensione.

ad Dei immortalis opem confugimus, quem sacrosancto Missæ sacrificio voluntariisque pœnis placare tentauimus, quo nobis impendentem ærumnam auerteret. Non cessabat interim Scimandono, datam rei suæ bene gerendæ occasionem non prætermittens: nam apud Daifusamam, de Christiana suscepta religione Don Protasium & Don Sâcium postulauit: de quæ Patrum, quos alebant, patrocinio, pro quæ sua libidine & alia commemorauit, quæ Taicosamæ edicto repugnabant, maxime de templis; ad quæ Christiani palam conueniebant, ut Christiano ritu Deum colerent; quibus præter modum irritatus Daifusama, presentibus aliquot proceribus, in quibus erat Scimandono, quærelam illam de neglecto Taicosamæ contra Christianos edicto repetiit, certo sibi constare dicens principes aliquos in ipsorum terris, maxime in Arima & Omura, templa ad Christianorum usum habere, patresque fouere, propterea non esse amplius differendam tēplorum omnium, quæ Christiani extra urbem Nangasachi habent, euersionem: Scimandono verò, ad quem conuerterat aspectum, ut hoc suum mandatum quam diligentissime exhauriretur, imperauit. Hic autem dedit continuò ad P. Visitatorem litteras arrogantis plenas, quibus commemorabat, qua ratione ipsum sapius amice monuisset, ut cùtaret Patres omnes, qui in Iaponia erant, (quod Taicosamæ edicto imperabatur) se Nangasachû recipere: Verùm cùm hæc hactenus amici mouentis consilium neglexisset, nulum hoc tempore ad tergiversandum contra Daifusamam superesse locum, qui Taicosamæ edictum renouauit; Nulla ergo interposita mora: pro ea quam à Daifusama acceperat potestate, Patri Visitatori præcepit, ut Partes omnes in portu Nangasachi contineret.

Cùm hæc fierent, Deo sic volente, in Regia erant Don Protasius & Don Sancius, qui mox atque intellexerunt Scimandono fuisse impositum onus disturbandi Christianorum templa, vehementer sunt commoti. Animaduertebant quippe viri prudentes, rem hanc omnem, magna Christiani nominis ignominia ab hoste suo peragendam, seque non modò honoris & fortunarum iacturam facturos, verùm & de vita periclitari, cùm in templorum ruina Idololatrarum furor consistere nõ posset. Postquam hi duo Christiani principes se collegissent, magno ac foris animo, ut iniquum illud Daifusamæ contra Christianos præscriptum mutaretur, omnia tentare constituerunt; aut certè in re tam præclara vitam amittere. Ergo ex amicis suis intimis certos quosdam misit Don Protasius vir magnus & excelsus, (cui Deus tempore hoc pe-

riculoso,

riculoso maiores quam antea unquam animos dederat) ad Daifusamam, qui renunciaret cum se tum Don Sancium à prima infantia in Christiana, ad parentum imitationem, fuisse disciplinam imbutos, clientesque suos omnes, antequam Taicosamæ edictum suum promulgaret, ad Christianam se adjunxisse religionem, quam nulla poterant ratione deserere; quare nihil sibi in hac vita accidere potuisse magis acerbum, quam quod hosti suo Scimandono data esset cura disturbandi Christianorum templa, maxime quæ sunt Arimæ & Omuræ, quod si re ipsa perficiatur, vtrumque debere infamiam & ignominiam perpetuam perferre, satiusque esse à Daifusama necari, quam in sempiternum nullo suo peccato dedecus incurrere. Quia verò necessaria erat magna inter Christianos animorum conjunctio, ut tempore opportuno hæc cū Daifusama tractarentur, maxime quod spes nulla esset ipsam mutaturum sententiam, nam in corona principum virum negotium hoc Scimandono diligenter commendauerat, & ipse Scimandono putabatur magnam (propter odium, quo Christianos persequebatur) celeritatem adhibiturus, ut heri sui mandatum exequeretur; ad P. Visitatorem scripserunt Don Protasius & Don Sancius de iis, quæ in Regia agebantur, Reuerendissimumque Episcopum monuerunt; postquam Daifusama templa Christianorum euertere statuisset, fore satius ut suo præcepto hoc fieret, quam imperante Scimandono, qui cum Christiani nominis esset hostis, hostiliter omnia, magno rerum Christianarum contemptu, non sine Christianorum hominum iniuria, ut aliàs est factum, perficere conaretur. Quod si ipsi Christiani, qui Arimam & Omuram incolunt, hunc laborem susciperent, omnia sine tumultu aliisque incommodis perfici posse; & templa aliqua in eam redigenda formam, ut ab iis, qui ad Christiana sacra non admittuntur, priuatorum hominum domus existimarentur. Præterea Scimandono templorum numerum ignoraturum; nullamque ei amplius suppedituram occasionem concitandi in Christianos Daifusamæ odium. Hæc litteræ magna cum celeritate sunt missæ, quarum lectio effecit, ut Christiani omnes se lachrymis & tristitia darent, nam majores, quam antea unquam extiterant, sibi immivere procellas tum rei Christianæ vastitate arbitrabantur. Tristis hæc fama, quæ breui temporis spacio Christianorum omnium, qui in Iaponia sunt, domicilia peragrauerat, major fuit re ipsa, quare plangore & lamentatione lugubri omnia apud Arimenses maxime & Omurense complebantur. Dicitur est certus dies templorum euerfioni, & nostri, qui variis in locis rem Christianam tra-

Etabant, hac de re certiores sunt facti. Immo Reguli Christiani
 terrarum suarum gubernatoribus mandauerant, vt curarent om-
 ne hoc negocium sine tumultu & vilius iniuria transigi: Sed Deus,
 qui seruos suos omni subsidio humano destitutos non deserit,
 huic tanto malo prospexit: nam tribus aut quatuor diebus, post
 promulgatum de euertendis templis edictum, qui Christianorum
 patrocinium susceperant, nacti sunt tempus maximè opportu-
 num colloquendi cum Daifusama. Admirabilitatem sanè apud
 Iaponios omnes fecit præsens illorum animus, qui contra Iapo-
 nium morem rem tantam aggredi tentarunt, mirumque præter-
 ea fuit, Daifusamam ipsorum orationi aures dedisse suas; adeò vt
 ab ipsis inductus & sententiam de templis demoliendis muta-
 rit, præscriptumque hac de re suum antiquauit. Mox enim at-
 que intellexit Arimandono & Omurandono vehementer luge-
 re templorum euersionem, ipsorum misericordia commorus, an
 sic se res haberet quaesiuit, nimirum duobus his proceribus e-
 dictum de templis disturbandis magnum commouisse dolorem?
 Cui responsum fuit, non minorem commouisse, quàm si ipsis
 fuisset adimenda vita. Gratùmne, inquit idem Daifusama, ipsis
 foret Christiano viuere modo, & in ipsorum terris templa reti-
 nere? Responsum, fore gratissimum; cum vterque maximi es-
 set beneficii loco habiturus hanc, quam inagnopere expetebant,
 viuendi libertatem. Et propterea ipsis abundè pro omnibus,
 quos Daifusamæ causa susceperant, laboribus & periculis hac v-
 na re fatisferi posse, magis quàm si ab eo amplissimum totius
 Iaponiæ Regnum acciperent. Quibus auditis, meis verbis, in-
 quit Daifusama, eis renunciate, me ipsis facere potestatem li-
 bere viuendi cum clientibus ad præscriptum legis, cui se astrin-
 xerunt, & quæ volunt in terris quibus imperant templa reti-
 nendi. Impetrato hoc oprato, Christianorum principum ora-
 tores, omni festinatione ad Don Protasium properarunt, qui o-
 pratissimo nuncio incredibiliter delectatus, cum omni familia
 quas potuit maximas pro singulari beneficio, immortali Deo gra-
 tias egit, nullaque interpolata mora, cursores duos ablegauit,
 vnum ad P. Viskatorem, & alterum ad terrarum suarum gu-
 bernatores, qui magnis itineribus, septem aut octo dierum spa-
 cio (ipsis fuerat Don Protasius exilium minatus, si ante tem-
 plorum disturbancem Arimam non peruenissent) iter die-
 rum quindecim confecerunt. Vt verò illustrior esset hac in re
 diuina prouidentia, ea ipsa die, quam Christiani templo-
 rum euersioni dixerant, venerunt nuncii; Imma cum mul-
 titudine

itudinis esset concursus, quæ rectum templi Arimensis disturbare cœperat, ecce præter omnium expectationem adfuerunt, qui hilario & læto vultu Christianos à tristitia ad hilaritatem deduxerunt. Apertè etenim palamque optatissimum protulerunt nuncium, qui repentè per vniuersum territorium Arimæ petuasit, & hinc factum, vt templa omnia Arimæ facta tecta permanserint. At Omuræ, ad quam urbem tardius peruenit nuncius, templa quatuor sunt euerfa. Christianorum ex agris & vicis magni sunt facti concursus ad templa, vt Deo pro tam inopinato bono gratias agerent, nobisque præcipuè congratulati sunt omnes, quòd illuxisset dies ille, quo templa Deo dicata ab impendente ruinæ periculo libera euasissent. Tanta videre licebat Christianos gestientes lætitia, vt de potestate exisse putarentur, tantamque lachrymarum vim eò die præ gaudio idem profuderunt, quantum antea, cum in mœrore propter imminentem templorum euerfionem iacèrent. Cùm Don Protasius & Don Sanctius gratias Daifusamæ agerent, facultatemque in patriam redeundi peterent, secutos ipsos reddidit, quodque antea ipsorum oratoribus promiserat, liberaliter confirmauit, & cum bona gratia vtrumque ad patriam redire permisit.

Sedata vix fuit hæc, quam commemoravi, tempestas, cum aliam magnam & turbulentam nobis excitante Scimandono, cui mandauerat Daifusama, vt à Lusitanis, quoruin naus erat in portu Nangasachi, nescio quam rem esheret, & P. Ioannis Rodrichez interpretis Domini de Tenza, in usque cum Lusitanis haberentur negociis, opera vteretur. At Scimandono ex familiaribus suis vnum Nangasachum misit, qui res viles, maiore, quam alii Iaponii, precio, neglectoque P. Rodrichez consilio coëmit. Cùm videret Daifusamæ emptorem à Lusitanis mercatoribus circumuentum, faciliè namque erant merces, pro quibus magnum fuit perfolutum precium, immo & iustum eorum pondus desiderabat, iracundia præter modum efferbuit: quod animaduertens negociator ille familiaris, Scimandono, vt se excusaret, in alios culpam suæ noncurantiæ transtulit, quare cùm in Socios tantum Lusitanos mercatores, quasi Domini de Tenza contentiores, res tantùm suas curarent, est non pauca maliciose locutus: quæ omnia nouis calumniis cumulauit Scimandono, vt acerbum in nos Daifusamæ odium concitaret. De integro ergo negavit Daifusama se nobis facturum potestatem consistendi in

Iaponia, maximè quòd ipsius mandata contemneremus. Cæterùm adiecit se indagaturum, qua ratione totum hoc negocium transfactum fuerit, quod si Patrum aut Lusitanorum aliqua fuerit culpa, eos erroris sui meritas daturos sibi pœnas. Facile erat perspicere, quid in hac negociatione verum fuerit, nam Ethnici aliquot amici nostri testati sunt, omnem culpam in Scimandono rerumque ipsius transfactore residere, quod testimonium confirmarunt alii à Daifusamæ inquisitoribus iussi de re hac ad veritatem loqui: quod postquam intellexit Daifusama, P. Ioannem Rodrichez accersit, cui inter alia sibi esse abundè de moribus Sociorum satisfactum dixit, quibus in posterum tanquam fidelibus amicis confidere statuerat. Nolletque Scimandono implicare negociis siue Patrum, siue naui Lusitanæ: quare edicto sanxit, ut cùm Lusitani, tum Patres, in suis rebus non alteri quàm sibi parent. Hinc factum ut rei veritas omnibus, qui in Regia erant, perspecta esset, virique principes singulari modestia P. Ioannis Rodrichez permoti, omnè suam nobis, ubi occasio fuerit data, polliciti sunt operam; placuit siquidem vehementer omnibus, Patris nostri factum, qui sic à culpa cùm socios tùm Lusitanos exemit, ut ex Iaponiis redarguerit neminem, hoc namque sibi proposuerat se suosque tueri, neminem verò verbis suis lædere.

Hoc & id genus aliis perpetam factis imminuta est opinio, quam Daifusama de virtute Scimandono habuit, qui ex Regia ad possessionem insulæ Amacusæ animo abiecto abiit: Cæterùm antea quàm iter ingrederetur, litteras ad P. Visitatorè dedit, quibus rationem huius, quod nunc recitavi, facti, tum aliarum, quæ antea contigerunt, rerum, conatus est reddere. Visus est non obscure nostram expetere amicitiam, nam in posterum recepit se cùm sociis concordia fore conjunctissimum. Non dubium est, quin timor amittendi rectionem vrbs Nangasachi impulerit Scimandono in hanc sententiam, ipsius quippe rationibus, vtilem fore Patrum & Lusitanorum amicitiam ignorare non potuit. P. Visitator ad has litteras benignè respondit, se lubenter ipsius amplecti animum, proque ea, quam Sociis promisit benevolentia grãtias agere, & ne occasio monendi hominem amitteretur, adiecit certa capita, in quibus Scimandono non modò Sociis, verùm & Euangelio infensè aduersatus, piis nostrorum conatibus plurimum obstiterat, aded ut meritò nostri se ipsius amicitia non deberent credere, aut ab eo commodum aliquod expectare, cùm antea recepisset se nobis fore amicum, & nihilominus re ipsa nihil intentatum reliquerit, ut bonam, quam plerique omnes de nobis

nobis imberant opinionem deponerent, immo contra ius factum nos apud Daifulam accusavit, ad eum ut nobis interitum & exitium adferre conatus fuerit. Hæc paterna obiurgatio non fuit Scimandono omnino ingrata; Rescripsit ergo ad singula capita litterarum P. Visitatoris, quo potuit meliori se modo excusans, epistolam conclusit, spe redintegrandi, ubi Nangasachum redisset, stabilem cum Patribus amicitiam, recipiebat quippe se cumulatè omnibus satisfacturum. Postquam ergo in possessionem terrarum Amacusæ venisset, in quibus numerantur alia Scichi, Congiura, Oiano, & Summoto, perspexissetque has insulas à Christianis incolis, qui pacem inter se, nisi adfuerint Patres, diuturnam non erant habituri; Nangasachum rediit, ubi magno astu in eam sententiam nostros inducere tentavit, ut à se peterent, cum Christianis Insularum illarum incolis commorandi potestatem: nam hac ratione quam voluisset legem & conditionem se nobis constituere posse existimavit, nostrosque in suam potestatem facile redacturum. Malitià astuti hominis deprehendit P. Visitator, quare prudenter se gessit cum intimis familiaribus ipsius Scimandono, qui tanquam Societatis fuissent amici, rationes & vias ipsi ostendebant, quibus à Scimandono impetrari poterat, ut liceret nostris commorari in iis quas paulo antè nominavi insulis. Gratias ipsis egit maximas P. Visitator pro iis, quas suggesserant rationibus, proque auxilio, quod Societati erant polliciti; Caterùm se tunc temporis missurum Socios ad Insulas illas negavit. Cùm, inquit, Socii non alia de causa in Iaponiam venerint, quàm ut omnibus in iis, quæ ad animæ salutem spectant, opem ferant, cuius rei & vos ipsi testes estis. Probè enim scitis, Societatem neque labori neque sumptibus pepercisse, ut Iaponij ad virtutis studium allicerentur: Nunc verò cùm rectionis Insularum illarum mutata sit ratio, inutilem suscipient Socii laborem in excolendis hominum qui eas incolunt animis, & ad Christianæ Religionis cultum traducendis, maximè cùm de Scimandono erga ordinem nostrum benevolentia spem omnem perdididerim. Quare in amicis quidem numerabo Scimandono, verùm ad Insulas, quæ ipsi parent, non antea Socios mittere constitui, quàm certò intellexero liberum ipsis fore ea, quæ instituti nostri ratio postulat, Christianorum commodo exercere. Amicos Scimandono vehementer perturbavit hæc P. Visitatoris oratio, quæ omnem ipsis consequendi quod maximè cupiebant viam ademit: Cùm ergo quod ipsi opponebant non haberent, ad preces confugerunt, P. Visitatore

rem obnixè rogantes, vt se facilem præberet, cum à Scimandono viro humanissimo omnia, quæ postularet, nullo negotio consecuturus esset. At postquam à P. Visitatore audiuerunt, magis è re Scimandono quàm Societatis fore, Socios in illis Insulis commorari, & propterea se hac de re nulla ratione cum ipso verbum vel vnum facturum, planè obmutuerunt. Postridie eius diei, Scimandono ex familiaribus suis quosdam ad P. Visitatorem misit, qui oratione blanda beneuolentiæque plena renunciarent, ipsum fateri, quòd hactenus Sociorum conatibus restitisset, & Christianis Euangelioque parum fauisset, cuius rei causam non fuisse aliam, quàm vt Taicosamæ edicto satisfaceret, cui multis erat nominibus obstrictus, & propterea ipsi fas non fuisse ab heri præscripto discedere, maximè quo tempore Iaponiæ Gubernatores, vt omnes Taicosamæ legibus parèrent, studiosè laborarunt. Sed nunc ipsum factorum suorum pœnitere, & in posterum Patrum amicitia nihil carius nihilque antiquius habiturum. Et ne Socii de ipsius beneuolentiâ ampliùs dubirent, ipsum voluntati permittere omnes illas Insulas, vt non minus libere, quàm superstitè Augustino faciebant, ea quæ ad Christianos pertinent curate sine omni molestia possent, quare vehementer rogare ipsum, vt ex sociis aliqui ad Insulas illas mittantur. Voluit idem Scimandono in gratiam redire cum Arimandono & Omurandono, Patrisque Visitatoris opera in faciendâ pace vti: Valde etenim cupiebat cum ipsis amicitias jungere. Respondit Visitator sibi esse gratum, quòd Scimandono non obscura det argumenta bene de Sociis merendi, & hoc nomine ipsi gratias agere: nam in eam spem venit, quòd omnia, quæ libere promisit, diligenter sit præstaturus: Patres verò ad Insulas profecturos, modò apud incolas omnia sic constituta fuerint, vt laborum, quos in Christianis excolendis, posituri sunt, cursum remoretur nihil. Sub his ergo, quæ sequuntur conditionibus, rem omnem transigi posse: Primo loco, vt tèpla & domicilia omnia, quæ viuo Augustino possidebant Socii, restituantur, & iisdem fiat pòtestas non modo reficiendi antiquas ades sacras, verùm & nouas, prout Christianorum postulabit utilitas, exædificandi. Altera conditio est, vt Christianorum tèpla sint libera & immunia, nullaque eis seruitus imponatur, nullum vectigal aut tributum, idemque sit eorundem status, qui fuerat dum Augustinus Insulis illis imperaret. Ad extremum, vt qui pro Scimandono Insulis præsent, Christia-

Christianos & Patres ea permittant agere, quæ lex Christi agenda præscribit: (nam Patres terminos earum rerum, quæ animorum spectant salutem, sibi constituerunt) Rei verò publicæ curam Magistratibus à Scimandono constitutis, tanquam à suo instituto alienam, lubenter permittere. Omnes has condiciones simpliciter sine vlla exceptione accepit Scimandono, quare ab eotempore Patres in illis Insulis quieti quæ sui sunt muneris sedulo perficiunt; nam quæ ipsis promissa fuerant, diligenter seruantur. Hactenus generatim de rei Christianæ apud Iaponios conditione & statu, nunc particularim scribenda sunt breuiter, quæ iis in terris, quas Socii incolunt, contigerunt.

DE COLLEGIO NANGASACHI ET DOMICILIIS QUÆ AB IPSO Pendent.

OMNI hoc turpido tempore, Socii ampliùs quinquaginta, Collegium hoc, & quæ ab ipso pendent domicilia, incoluerunt: nam qui ex aliis terris abire cogeantur, se ad urbem Nangasachi receperant, in qua commorabatur non solum Reuerendissimus Episcopus, verùm & Societatis superiores, qui totius prouinciæ clauum tenebant, locus est enim Sociorum omnium rectioni in primis commodus.

Ad tria domicilia, quæ ab hoc Collegio pendent, adjunctum est hoc anno quartum in terris Fuçatori finitimis agro Nangasachi, quæ tres habent Dominos Ethnicos, quorum bona voluntate ex Idololatria complures ad Christianos transferunt, ipsorumque commodis tria exadificauimus templa. Numerus verò eorum, qui à domiciliis huius & Collegii Nangasachi Patribus sunt baptismo initiati, superat 1170, qui verò peccata confessi sunt sua, vt Ecclesiæ præcepto de annua confessione satisfacerent, (non de iis loquor, qui Eucharistiæ & pœnitentiæ Sacramenta frequentant, aut qui aliquoties, nullo præcepto coacti, intra annum se pane cœlesti reficiunt) numero plures fuerunt 18300.

Mirificè gentis huius pietatem auxit præsentia Reuerendissimi D. Episcopi, qui vitæ innocentia, & cerimoniis p̄rificiis, quas statis diebus magna cum celebritate peregit, magnam Christianæ Religioni apud tyrones nostros auctoritatem attulit. Ex quo tempore soluerunt hinc, qui Macao abierunt,

Confirmationis sacramentum acceperunt Christiani 8000 numero, quibus est explicata sacramenti necessitas cum utilitate, quæ ab eo manat, & iis, quæ homini Christiano sunt necessaria, ut eius perceptione vberes fructus capiantur. Hinc factum, ut Iaponii tanto cum pietatis sensu hoc Sacramentum adierint, ut Reuerendissimus Episcopus non vulgari admiratione afficeretur. Sæpius namque dixit, se cum in Lusitania, tū in India & Cina, Christianos sacro Chrismate confirmasse; at nusquam reperisse gentem, quæ tantam præ se ferebat pietatem, quantam in Iaponiis deprehendebat. Gaudio sanè magno Iaponios affectit Reuerendissimus Episcopus, cum feria quinta hebdomadis sanctæ, pontificiis vestibus ornatus, non sine solenni ritu, sacrosanctum Missæ sacrificium fecit, in quo caestem ab eo panem acceperunt Christiani mille. Tantus est factus hominum concursus, (prima namque fuit hæc pontificia Missa, quam in his oris Episcopus publicè fecit) ut templum eos capere non potuerit, immo non modò atrium, verùm & ipsæ viæ, quæ prope templum sunt, aded hominum multitudine complebantur, ut omnis aditus iis, qui ad nos venire aut à nobis abire cupiebant, planè obstructus fuerit. Inter alias ab Ecclesia præscriptas cerimonias est illa de lotione pedum, (genibus namque flexis Episcopus pro Ecclesiæ more duodecim hominibus pedes lauit) quæ concionem omnè sic ad pietatem mouit, ut nemo fuerit, qui lachrymas tenuerit, quamvis & antea cōcionator, cum de cœna vltima Christi Domini verba faceret, fletum auditoribus suis mouisset.

In festo Annūciationis Dei matris primus lapis templi (quod sanè est amplum, sumptu trium millium nummum aureorum Christianorum liberalitate exædificatum) solenni ritu consecratus fuit, cui cerimonie interfuit hominum multitudo magna. Pro concione verò accurate, quæ eo die fieri consueuerunt, auditoribus explicata sunt omnia. Ut autem populo, qui vehementer pastoris sui facientis rem diuinam aspectu lætatur, satisfiat, cogitur Episcopus in omnium conspectu sæpius sanctum Missæ sacrificium facere. Cœpit præterea idem Episcopus de clero cogitare, cuius initia fecit ab octo Seminarii adolescentibus, quorum duo sunt Lusitani, & sex Iaponii, qui in morali Theologia erudiuntur, quo postea utiliter munere fungantur suo. Huius rei exitum speramus felicem, cum hi sint primi Ecclesiæ Iaponiensis clerici. Hoc præterea Septembri duo Socii Iaponii sunt facti sacerdotes, qui omnium Iaponiorum primi hunc honoris gradum consecuti sunt. Antè sacerdotum initiationem habita est concio

concio ad populum, de ordinum sacrorum numero & præstantia, Ecclesiasticorumque hominum munere & officio, deque beneficio, quod a Deo immortali acceperunt Iaponii, cum ciues suos ad tam præstantem dignitatis peruenisse gradum cernerent. Lachrymas qui aderant Iaponii præ latitia tenere non potuerunt: Honoratiores verò inter illos, peractis mysteriis sacris, nullum fecerunt finem cum Reuerendissimo Episcopo, tum Societatis præfectis, agendi gratias, pro singulari hoc munere, quod tunc primùm Iapponiensis natio accepit.

Magnam experitur Reuerendissimus Episcopus difficultatem, ut clerum certum stabilemque habeat, cum Christiani sint plerique noui, qui proceribus Idololatriis parère coguntur, & ipsi proceres paternis plerumque possessionibus pellantur, aded ut domicilia certa & fixa non habeant: quare & Episcopus eam, quam postulat pontificia dignitas, auctoritatem & imperium (quod nostræ memoriæ Iurisconsulti more suo coactiuum appellant) in clerum tenere non poterit. Hinc fit ut rem hanc omnem, lentius quam vellet, ad præscriptum Concilii Tridentini constituat.

Extra urbem Nangasachi, in agro cui est vicinum sacellum B. Virgini dedicatum, delegimus cimiterium, ad sepeliendos Christianos, qui in Domino moriuntur, in primis commodum, in cuius medio sacellum exædificauimus: Res hæc est magno toti huic vrbi ornamento, & Christianis ad pietatem non paruo adiumento, qui lubenter in locum hunc conueniunt, ut Christianorum, qui è viuis excefferunt, animis, pœnarum, quas pro admissis peccatis debent, relaxationem impetrent. Cogitamus ad hoc sacellum propediem deferre mortuorum ossa, quæ res Christianis omnibus gratissima erit.

Fieri non potest, ut quæ in his terrarum oris hoc perturbatissimo tempore acciderunt, omnia, quamuis lectori grata fore non ignotem, hoc breui scripto commemorem. Subuentum est equidem multis, non modò in iis, quæ ad animum spectant, verum & in rebus, quæ vitæ huius mortalis necessitatibus seruiunt. Pulcherrima eorum, qui baptismo sunt initiati, facta exstant, ut eorum qui Confessionis sacramento peccata diluerunt sua. Vnum ex omnibus delegi, quod lectorem eo nomine mouere debet maximè, quod per se præclarum sit atque diuinum, & expositum omnibus ad imitandum, maximè cum à probatissima nobilissimæque matrona sit profectum: Domina Tecla, filia natu maxima Francisci quondam Regis, nupta erat viro principi Iusto nomine ex Regno Bungo, is in lepram incidit, & in hac

Imperii Iaponiensis mutatione vnà cum leuiro suo fortunis fuit spoliatus, quare coactus nouas quærere sedes, cum focu sua, vxore, & cognatis Nangasachum venit. Molestiæ, quas ex itineris difficultatibus cepit, aded morbum auxerant, vt mortalium reperiretur nemo, qui sine horrore & nausea ipsum conspiceret: & nihilominus Tecla ipsius vxor in officio perstitit, suis manibus, quæ ad vitam conseruandam ipsi erant necessaria ministrans, aded vt neque labor neque morbi grauissimi & insanabilis diurnitas lectissimam feminam cepto de viro suo bene merendi studio desistere coegerit. Iaponii hæc optimæ femine fuere obstupefacti caritate, maximè quodd his in locis, qui hoc morbi genere laborant, omnibus sunt despectui, aded vt matres filios, & vxores viros propterea suos deserere consueuerint. Ipsi Teclæ frater & cognati commiseratione moti, ei suaserant, vt mariti curam famulis committeret, aut ei vitam auferri pateretur, quo ipsa ab omni, quam morbi grauitas afferebat, molestia liberaretur. Quodd si lectissima hæc matrona Idolorum fuisset cultrix, aut absque omni numinis timore vixisset, facile in impiam eognatorum sententiam descēdisset, cum hoc sit à Iaponiorum moribus non alienum, vt qui diurnis & desperatis affliguntur morbis, de statione vitæ alieno scelere detrudantur. Sed mulier optima, in Christiana Schola ad Euangelii legem docta, quascunque vel maximas subire satius cōstituit molestias, quàm maritum relinquere. Molestiarum porro tempus breue non fuit, cum totis duodeviginti annis calamitosam hanc egerit vitam. Magna tandem & incredibili sua patientia maritum induxit, vt morbum tanquam Dei beneficium agnosceret, qui amicos suos in hac mortali vita castigare consuevit, quo sibi a vitiis temperent, & ea quæ ad beatitudinem consequendam iuant ardentius expectant. Morbi nonnunquam grauitas ægri patientiam labefactat, quam conjugis singularis modestia & obsequendi studium restituebat, vnde factum vt is sepius Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentis se munierit, & tandem hoc anno, paucis antè diebus quàm vitam hanc desereret, ab vxore sua adutus, in hoc vnum quàm potuit diligentissimè incutuerit, ne à peccatorum admissorum pœnitentia imparatus ab-hominibus demigraret. Moribundo serenissima Angelorum Regina apparuit optimè comitata, (quod ipse moriens conjugi suæ narratit) vt hominem in extrema luctatione detertantem consolaretur. Ex ipsius morte non minorem cepit Tecla molestiam, quàm si maritum bene valentem amississet.

Cæterùm cum non obscura in moriente ad beatitudinem consequendam signa animaduerneret, in molestia gaudere non cessauit.

Ex hoc Collegio ad varias terras sunt missæ legationes, & in primis binæ ad Regnum Fingi, quarum vberimus existit fructus, cum frequens fuerit eorum qui peccata confessi sunt sua numerus, simul & eorum qui se panis cælesti refecerunt. Daifusamæ beneficio, Regno huic imperat (quod proximi anni litteris scriptum fuit) Canzuedono Idolorum cultor, qui commotus Christianorum, qui Regnum illud incolunt, erga herum quondam suum Augustinum singulari fide, & virtute bellica, qua ipsos præstare dubiam non est, cum hostium vim sæpius propulsarint, liberam ipsi ad Euangelicæ legis præscriptum viuendi potestatem fecit. Cæterùm Socii hæcenus ad antiquas suas in hoc Regno sedes non redierunt, quæ sunt in urbibus Vto & Giateuliro, quamuis Canzuedono Christianorum se fore amicum receperit, & domicilia templaque nostra nemini donarit. At de nostrorum ad ea loca reditu nondum cum ipso egimus, partim ob negocium illud, cuius supra memini, Domini de Tenza, partim etiam quod captiuum detineat socium nondum sacris initiatum, spe inductus, quod vir nobilis, ut socius noster liber dimittatur, sit suæ, ut antea consueuerat, voluntati obsecutus.

Tantus porro fuit in Fingo hominû ad confessionis sacramentum concursus, ut ne minimam vel nocturno tempore quietem Sacerdotes capere potuerint, qui coacti sunt Nangasachum redire, ne Canzuedone irritaretur, ubi intellexisset, se incio, variis ex locis ingentem hominum multitudinem ad nostros confluere.

Ex sociis vnus, nondum Sacerdos, inuisit Christianos illos, qui, postquam munitio Vto in Canzuedono potestatem venerat, ex Regno Fingo ad Salsumam commigrarunt, cuius aduentus omnibus fuit gratissimus. Viunt porro illi patria quidem exterminati, cæterùm sorte sua contenti, idque liberalitate Graciarum (sic prouinciæ illius Reges appellantur) Patris & Filii, qui ætissima fuerant cum Augustino amicitia conjuncti. Regibus porro his præ cæteris carissimi sunt ex Christianis tres viri principes, bellicis laudibus abundantes. Occultè est autem missus à Patre Visitatore Socius ille, (nondum enim est liberum incolis Regnorum Scimo & Salsumam cum aliis Iaponiis commercium, propter bellum quod horum

horum duorum Regnorum Reges Daifusamæ faciunt, quamvis nunc de pace agatur, quæ, ut speramus, propediem conficietur) quo non modo Christianis magnam adhibuit consolationem, sed & nobilium Ethnicorum, maxime eorum, qui in Regia viuunt, sibi beneuolentiam conciliauit. Magno itaque ab Idolorum cultoribus affectus est honore, quod sanè est admiratione dignum, cum superioribus annis Christiani in hoc Regno, cuius ciues præ cæteris Iaponiis Idololatriæ studio flagrabant, passim despicerentur, Lexque Euangelica tanquam res vilis & abjecta negligereur.

Sententiæ in gente hac mutationis causam ex socio nostro intelleximus esse bonâ quam de Christianis exulibus Idololatræ imbiberunt opinionem, Salsumanos enim vehementer hospitem suorum pietas mouit, ut de Christianæ Religionis instituto bene sentiant. Et sanè in familia Mimazaca (hic vnus est ex tribus Christianorum ducibus) omnia pietatem redolent, aded ut ipsius domus magis videatur religiosorum virorum esse monasterium, quam ductoris militum domicilium. Nam consueuerunt omnes ipsius domestici quotidie matutino tempore Deum precari; & uespere, totius diei acta in memoriam reuocare; ut, si qua in re erratum fuerit, pœnitendo error corrigatur; statis horis Christiano ritu Dei Matrem colere, sæpiusque uoluntariis uerberibus carnem domare, & certis diebus cibo se abstinere; ac denique, ut vno uerbo multa cõplectar, nihil uir hic probus de eo, quo flagrabat, cum esset in munitione Giareusciro, colendi Deum studio remisit: quare optima hæc pietatis sementis, copiosam aliquando ut speramus messem dabit: ubi Christianæ Religionis leges & instituta populus Idololatriæ tenebris obcæcatus probe cognouerit.

Sociorum præterea instituta fuit missio ad Regna Sanga, Cigeu, & Cicungo. In præcipua Regni Sanga vrbe hospitio accepti sunt Socii humaniter sanè à ciue Christiano; at ipsis non licuit diu in eius domo subsistere: Nam illustris matrona Christiana, quæ Reguli loci illius est (ut nunc loquimur) neptis, (sororis an fratris filia nescio) eos ad suas cõegit migrare ædes; ubi ipsa cum omni familia, post peccatorum confessionem, Eucharistiæ Sacramentum accepit. Accesserunt ad Socios alii Christiani, qui & sacrosancto Missæ sacrificio interfuerunt, & eadem sacramenta participarunt. Ea est in his Christi cultoribus vitæ puritas, ut inter Idololatrias uiuere non videantur. In uicinia huius vrbis reperiti sunt huius matronæ clientes ducenti, qui heræ suæ diligentia

fidei

fidei Christianæ præcipua dogmata didicerant: vsa quippe ad hanc rem fuerat opéra pædagogi filii sui, viri probi, & in munere docendi fidei nostræ principia non mediocriter exercitati, hi omnes Baptismi Sacramento peccatorum suorum maculas eluerunt.

Ex Sanga itum est ad Regnū Cicugē, in quo Socii Giachizuchi territoriū (quod frequens Christianorū populus incolit, & in quo Soiemendono, vt Christianis subueniat, ex prædiorum suorum fructibus tantum quotannis reseruat, quantum saccorum viginti millia capere possunt) feliciter peragrarunt: pœnitentiæ siquidem Sacramento, qui Christum Dominum colunt, peccata sua expiarunt. In præcipua territori munitiōe, familia Soiemendono, animi sui morbos salutari confessione depulit. Inde Socii Facata abierunt, quorū aduentu Christiani sunt immortaliter lætati, ex ipsis quippe trecenti animi puritatem pœnitentiæ Sacramento renouarunt, & ex iis, qui antea Idola coluerant, centum & sexaginta in Christianorum numerum per Baptismi sacramentum cooptati sunt. Concursus audiendi Catechismum causa ex omni illa prouincia facti sunt tanti, vt Christianorum (qui timebant ne Cainocami irritaretur, quod ipso inscio hæc omnia gererentur) precibus inducti Socii abitum maturare sint coacti: qui Christianorum quæ in itinere erant domicilia visitarunt, vbi susceptum procurandi omnium salutem munus pro virili exequi non intermiserunt. In Regno hoc, cuius Dominus est Cainocami, qui in Christianis numeratur, Sociorum commoratur nemo: Is namque est adolescens dissolutus, vitiorumque illecebris præter modum irretitus, aded vt ad Ethnicorum, quibuscum viuit, mores viuendique licentiam deductus, potius Ethnicus iudicetur quam Christianus: hac de causa Quambioidono ipsius pater, & Soiemondono eiusdem auunculus, sentiunt non esse hoc tempore cum ipso de Sociorum ad antiqua domicilia reditu agendum, maximè cum recens verborum, quæ contra Christi Euangelium Daifusama effutiit, sit memoria: Verùm ad terras Soiemondono mittendum sacerdotem, quem incolæ, quæ ad victum & vestitum ipsi necessaria fuerint polliciti, vehementer expetunt. Cæterùm vbi ex Regia redierit Caininocami, potestatem, vt speramus, nobis in Regno suo consistendi faciet, quod secunda Daifusamæ voluntate, qui non est amplius animo à Christianis alieno, facere poterit, maximè cum reperiat, qui æte suo Facatæ templum extruat.

Ex Regno Cicugen pertexerunt Socii ad Regnum Cicungo, cuius

quius Dominus, Daifusamæ munere, est Idolorum cultor. Corami (vrbs est Regni huius) remanserunt Christiani pauci, quibus nostrorum aduentus non mediocrem adhibuit consolationem. Pindanari legitimus Regni huius dominus, à Daifusama victore Regno pulsus, cum nobilitate omni & milite solum vertit, & tandem cum vxore sua Donna Maxentia filia Francisci Regis & filiis se recepit ad nepotem suum Morindono, à quo benignè acceptus, habitandi locum accepit, & agrorum fructus, vnde se familiamque suam honestè aleret. Hic in morbum incidit, quem ubi ingrauescere animaduertit, Confessionis & sanctissimæ Eucharistiæ sacramentis contra omnes Dæmonum conatus se vallabit, & ex vitæ huius miseris ad cælestem, vt speramus, cõsociationem euolauit.

Quo tempore hanc Socii obibant legationem, ampliùs mille Christianis peccata sua confitentibus aures dederunt, & quadringentos Baptismo initiarunt. Multis Christianorum incommodis, in iis quæ ad animam spectant rebus, adhibita sunt remedia, quorum commemoratione, propter breuitatis ratione, supersedebo.

Oblatam inuisendi nouum Regem occasionem Socii arripuerunt, quo ipsius animû sibi conciliarent; a quo humanissimè fuisse accepti. Is ergo locum nostris ad domicilium exædificandû nõ incommodû obtulit, dicēs se Ethnicum quidem esse, Christianorum nihilominus amicû, ex quibus complures in domesticorum suorum numerum admisit.

Ex eodem Collegio Nangasichi instituta fuit missio ad Insulas Goto, quæ multæ sunt, & Idolorum cultori parent. Inter alios Ethnici huius clientes numerantur Christiani bis mille, qui ferè sunt piscatores, operarii, & si caducas mudi huius diuitias spectemus, pauperes; at rerum cælestium opibus & copiis affluentes: nam in fide Christo Domino data constantes semper permanserunt, quamuis ex Societate neminè (non enim permittit ipsorum Dominus vt Socii illis in locis resideant) apud se habuerint. In his ergo Insulis Socii duo dies decem & quatuor substiternat, quibus peccata sunt cõfessi mille & quadringenti, & circiter centû quinquaginta cælesti panè se refecerunt: qui numerus exiguus non est, maximè si perpendamus hoc hominû genus esse rude & hebes, & eorum, qui in Iapponia in Christi Domini conuiuio accumbunt, infrequentiam consideremus, qua de re infra dicendum erit.

In his Insulis locus est, quem incolunt qui salem conficiunt, horum gubernator (qui hoc solo nomine quodà Tono suo curâ Fo-

toto accepit, Christiana sacra non suscepit) cū videret Patrem nostrum eos quibus ipse imperabat tardius inuisere, & timeret ne tarditatis huius ipse causa fuisset, iussit armari scapham, quam ad Patrem misit, eum rogās vt Christianos clientes suos inuiseret. Aduenientē patrē humanissimè accepit; Et cū filiā suam Christianā remissè & leniter se ad pœnitentiæ sacramentum comparantē animaduertisset, ad peccatorum suorum confessionem induxit. Non tantū his iudiciis animum suum de suscipiendo Baptismo prodidit, verū & ante suas ædes crucē fixit, hospitemque suum rogauit, vt ædes ipsas sacra aqua aspergeret.

Exiis qui has insulas incolunt Ethnicis complures doctores Catechismi audiuerunt, & quinquaginta Christianā sunt amplexi fidem. Multorū discordias sedarunt socii; & non paucis, quibus populus ille vexabatur, incōmodis remedia inuenerunt. Verū eiusmodi rerum commemoratio hoc loco est superuacanea, cū huius generis occupationes Sociis, qui in Iaponia rem tractant Christianam, sint quotidianæ.

In Seminario Nangasachi sunt alumni amplius centum, quī omnes in studium cū virtutum tum honestarum disciplinarum diligenter incumbunt: Singulorū verò quanta sit progressio certis argumentis & experimentis scitur, cū artis, in qua vnusquisque occupatur, opus aliquod palam omnibus examinandum proponitur. Rhetores hoc anno sepius cū soluta oratione declamarunt, tum versus recitarunt. Die certo, quem literarum studiosi festum agunt, Seminarii parietes variis poëmatibus tegebantur. Præsentibus Reuerendissimo Episcopo, & honoratoribus Nangasachi ciuibus, alumni orationes dixerunt duas, vnā latinā, alterā Iaponicā: variū præterea & elegans poëma magna auditorū approbatione recitarunt. Præmia distribuit Reuerendissimus Dominus, pro eo ac merebantur singuli, non modò iis, qui recitarunt, verū & ipsorū condiscipulis. Qui in Theologiæ studiis constitutū posuerunt tēpus, erudiuntur in ratione confutandī contaminatas Iaponiorū superstitiones, quo majore cū fructu & fidei rudimenta explicare, & de Euangelii mysteriis ad populum verba facere valeant. Iaponiorum porò delirationes tot sunt repletæ inuolucris, vt non sine labore explicētur; maximè cū Bonzii longis eas verborum anfractibus descripserint, vt necessarius videatur Oedipus à quo intelligantur. Obscuritas hæc flocculata verborum exornata magnam Bonziorum ineptiis fidem & auctoritatem apud Iaponios attulit; & hætenus diu multumque contendimus, vt nostri Iaponii inania hæc impiorum hominū commenta

fic redarguere possent, ut indoctæ plebi satisfacerent; at de hinc, ut speramus, res erit facilis: Nam hoc anno Theologis duobus, qui linguam Iaponicam intelligunt, cura fuit demandata perscrutandi Bonziorum mysteria, qui à duobus fratribus nostris Iaponiis adjuti, cuiusmodi tricis examinâdis magna cum laude finem imposuerunt; quorum labor magna, ut certò nobis persuademus, ad refutandos vetitatis hostes, adju-
menta suppeditabit.

Est porrò Seminarium, tei Christianæ in his regionibus imprimis utile, ex eo quippe prodeunt Musei, qui Sacerdotibus re diuinam facientibus, cum Nangasachi tum aliis in locis, ministrat; & qui Ethnicos fidei Christianæ iniecia docent; eosdem quæ ad suscipienda sacra Christiana perducunt; ut de iis nihil dicam, qui ex eodem seminario ad arctiorem viuendi disciplinam, in Religiosorum hominum contuberniis se receperunt. Ac denique, idè Seminarium Ecclesiæ Iaponicæ suppeditat adolescētes probos & eruditos, qui vitæ sanctimonia aliquândo populo prælucebūt, & Sacramentorum administratione Deiq; verbo Christianos Iaponios in officio continebunt.

Veteris porrò sanctimonix exemplum habuerunt hoc anno nò modò alumni Seminarii, verùm & ciues omnes Nangasachi, quòd pauca complectar verbis: Dominus Ioannes Acafcicamò, anno proximo, fortunatum suarum omnium (ut aliàs est scriptum) iacturam fecit: Is liberalitate Calnocami in Regno Cicugè agrorum accipit fructus, quibus Christianos trecētos nò incommode aliat. Superiore Iunio Nangasachum venit, partim ut Reuerendissimum Dominum Societatisq; patres inuiseret, partim etiam ut seipse in rerum cœlestium contemplatione ad præscriptum B. P. N. Ignatii exerceret, quo facilius se à mundi huius curis omnino subduceret. Postquam finem huic sanctæ occupationi, magno suo commodo fecisset, summo cum studio vrsit Societatis Superiores, ut si in Sociorum numerum admitti non posset, saltem in domo nostra sibi viuere liceret. At rem ipsi hoc tempore nò expedire firmissimis ostenderunt Socii argumentis, nam filiorum ipsius natu maximus nondum duodecimum attingit annum, cum tamen liberorum suorum curam si desereret, in Deum peccaret. Deinde ea nunc in Christianos beneficia confert, quæ nulla ratione præstare poterit, si viuendi institutum mutet. His rationibus persuasus, coeptum viuendi cūsum persequi constituit. Mensē integrum apud nos substitit, quo tempore omnibus, quæ in templo nostro facta sunt, sacris intorruit.

Pomcri-

Pomeridianis verò horis magna cum voluptate Catechismi doctorem audiebat. Quotidie templum Misericordiæ adibat, in quo sepulta est ipsius vxor, pro cuius anima ad Deum preces fundebat. Sub vespèrùm ibat ad templum sanctissimæ Dei matri dicatum, ubi horas integras piarum rerum meditationi vacabat. Cùm ad familiam redire suam cogitaret, voluit Deus ipsius virtutem patefacere Christianis Nangasachi, vt intelligerent omnes, quàm esset à rerum mundi huius cupiditatibus solutus: Subiri itaque venerunt nunciij de agrorum fructibus; quibus cùm se cum Christianos trecentos aiebat; Cainocami iussu ablatis; Rei huius hæc dicebatur causa: In prælio quod Daifusama feliciter cum Gubernatoribus comiserat, putabatur Ciunangondono leuir D. Ioannis Acafcicamon & Daifusamæ hostis cecidisse, cùm tamèn viueret; quare timuit Cainocami ne Daifusama; ubi intèllexeret Acafcicamon amplis liberalitate sua sui vectigalibus, quibus commodè magnum Christianorum numerum alat; magna molestia afficeretur. Placide & animo sedato absque omni vultus mutatione nunciùm huic accepit Acafcicamon, qui humana omnia infra se ducit, & ad imitationem Iob, cùm non terrena, sed cælestia expètat, dixit: **Quod Deo placet immortali, hoc fiat;** à grauissimis porò molestiis, quas secum diuitiæ adferunt, solutus ac liber, lègè quàm antea commodiùs in acquirendis thesauris cælestibus occupabor, cùm omnes meas curas cogitationesque in vnam animi mei salutem conferre in posterum constituerim. In Ciugeni itaque est iter ingressus, animo obsequèdi, omnibus in rebus, voluptati Dei, qui seruatorum suorum malis opportunè medetur; nam Quambioindono (qui absente filio suo Cainocami Regnum Ciugeni administrabat) hanc dedit mentem, vt paternam auctoritatem interponeret, ne, quod duriùs Cainocami de spoliando Acafcicamon constituerat, ad exitum perueniret. In se ergo curam placandi filium suum suscepit; & Acafcicamon, qui in agrorum possessione persistit, ad fratris sui Soiemandono (qui magna beneuolentia Acafcicamon complectitur) terras amandauit, vbi hoc tempore sua contentus sorte viuit.

In domicilijs, quæ ex Collegio Nangasachi pendent, penitentia Sacramènto amplius 9300 peccatorum suorum maculas eluerunt, & 1800 sanctissimam Eucharistiam susceperunt. Non pauca acciderunt, quæ lectorem voluptate afficerent; & ad virtutum studia inflammarent: verùm susceptæ breuitatis non immemor, ex duobus aut tribus, quæ narrabo, de reliquis coniecturam facere licet.

In terris Fucatori Tonus Ethnicus non minore nos complectitur benevolentia, quam olim ipsius Pater cum nos tum Christianos, qui Nangasachi degunt, odio persequebatur: is non modò commodum dedit solum cum ad templum tum ad domicilium, in quo habitemus, exædificandū, quo facilius cliētes suos Evangelii lucem ex Idololatriæ tenebris traducamus, verum & Ethnicos vectigales suos cohortatur, vt baptismo inicientur. Et in epulo, quod, cum dies nescio quis festus ageretur, domesticis suis dedit, aperitè palamque se vehemēter optare dixit clientes suos omnes Christianam legem amplecti, se tamen neminem, vt hoc faceret, cogere: cum probè sciret Patres eos tantum ad Baptismum admittere, qui sua sponte & voluntate eum expeterent; quare eam omnibus dare libertatem, vt quod velint faciant. Cæterum Socii, cum datur occasio, non parum ab eo in Idololatriæ ad Evangelium adducendis adiuuantur. Nuper cum Socius, qui Christianos inuiserat, viam, qua ad templum itur, angustam & flexuosamprehendisset, iussit Tonus eam continuo laxari & rectam fieri, arboreſque proceras & vetulas euelli, & quo maiore, qui ad templum irent, voluptate afficerentur, varias arbores ex utraque parte nouæ viæ seri, quæ ipsam temporis progressu operabunt.

Ethnicorum filia adoleſcens baptismo initiata, cum animaduerteter parentes suos (quibus accessum ad salutarem Euangelij lucem optabat) amoris erga Idolum, quod simul cum aliis emisſis à Bonziis acceperant, furore impediri, quo minùs, relictis impiorum hominum sordibus, peccatorum suorum maculas baptismo eluerent, cum Idolum tum coniunctas: quiskuilias Vulcano consecrauit, quo facto optatum est consecuta suum; perfecit siquidem vt illi, à quibus ipsa mortalem corporis accepit vitam, vitalem acciperent vim, quæ immortalitatem summa cum felicitate coniunctam parit.

Viri Idololatriæ vxor, quæ vehementer optabat Christiana suscipere sacra, cum nullis precibus vt sibi assentiretur maritus impetrare posset, tandem minitata est se cum ipso facturam diuortium: quibus verbis mariti animum sic molliuit, vt iustæ suæ petitioni ampliùs non obstiterit. Hæc porro cum filiis baptismo initiata, non antea quiescere statuit, quam virum tanti boni socium & consortem videret, quod feliciter, Dei præsidio adiuta, præstitit.

DE DOMO OMVRÆ, ET DOMICILIIS CONIUNCTIS.

HOC anno Socii vndecim domū Omuræ incoluerūt. Cōfitentium numerus superauit 2000. Cælestis verò panis sunt facti participes 2300. Nemini porrò exiguus videri debet communicantium numerus pro rata portione eorum, quæ pœnitentiæ Sacramento peccata expiarunt sua, nam Christiani his in locis sunt noui; & paucis, quorum in fide constantia, & in vitæ consuetudine probitas est perspecta, conceditur cælesti hoc frui dono. Hinc factum scimus, vt qui sacra hæc mysteria percipiunt, vitæ sint integerrimæ, adeò vt ex ipsis vix reperiat, qui se graui aliquo scelere contaminet. Per Baptismi gratiam trecenti; qui ex aliis regionibus ad nos venerunt, & in vrbis huius territorio domicilia collocarunt, Deo sunt renati. Agricolaë autem & rustici homines, qui sunt populares prouinciæ huius ciues, annis ab hinc non paucis Christum Dominum coluerunt, & hodie Dei beneficio colunt.

Pericula, quæ adierunt Christiani; & molestias, quas ex communi nobis om̄ibus impendentē calamitatē ceperant, superiùs attingi, nunc verò tantum dicam tristes illos nuncios de mutatione Domini (quorum antea memini) maximo ciues omnes Omuræ affecisse luctu, cuius rei certissima extiterunt indicia. Multi ad diuorum templa peregrinationes instituerunt; alij Deo vota fecerunt, alij longis ardentibusque precibus Dei opem implorauerunt, alij denique inedia voluntariisque, quas sibi inflixerunt, plagis diuinum numen placare sunt conati, supplicibus verbis rogantes, ne Ecclesiam Omuræ, quam Christus Dominus sanguine redemit suo, in arbitrium potestatemque hominis Idololatræ venire permetteret. Non est passus Deus auxilium suum frustra implorari, qui nefarios Scimandono conatus, magna bonorum voluptate, præter omnium expectationem compressit.

Ciues Omuræ cūm mandatum de templis disturbandis accepissent, publicam Christiani nominis calamitatem mœrere incredibiliter nō antea destiterunt, quàm Deus, piorum hominum assiduis precibus voluntariisque pœnis placatus, Daifusamē mentem ab impia hac cogitatione auertisset. Rem hanc omnem est paucis verbis complexus Socius sacerdos, qui eo tempore Omuræ commorabatur, in litteris ad P. Prouincialem, quarum partem adscripsi.

tionem cecidisset malum hoc, quod Christi cultorum cervicibus impendere videmus? Christiani præscriptam quadraginta dierum inediam magna cum tranquillitate pietatisque sensu non exiguo transegerunt; inque nouo templo Imaginē Reginæ Angelorum maxima cum celebritate collocarunt, & nunc derepente idem templum secundò demoliri cum reliquis, quæ in hoc sunt territorio, nondum planè resectis, coguntur. Certè dolor est nullus huic par & æqualis. Cæterùm Deus præpotens, qui ex malo bonum elicit, vt hæ communes miseriæ & ærumnæ Christianis vtiles essent & salutare effecit. Tantus namque tamque frequens est hominum ad templa concursus, vt hebdomas sancta videatur: rem quippe Christianam in summo discrimine constitutam Deo commendant, seque ad omnia pro templorum conseruatione pericula offerunt, quæ procul abesse non poterunt; cùm appropinquent inferorum Ministri, qui templa nostra diruant. Lachrymæ, quas in hac temporis acerbitate profundunt Christiani, reconditos animorum dolores abundè testantur. Conor equidem ipsis adhibere consolationem, doloremque summum, quo affliguntur, minuere, vultuque hilario & læto ipsis animos addere: Sed & ipse plerumque dolore opprimor, aded vt lachrymantem oculi, quem in animo inclusum habeo mœrorem foras proferant. Hactenus ex litteris illis Omuræ scriptis.

Placuit Patri misericordiæ hunc Christianorum dolorem compensare lætitia, quam eisdem dedit, cùm optatissimi venerunt nuncii de templis non disturbandis. Damnum, quod est factum in quatuor templorum demolitione, tanta cum diligentia resarcitur, vt eodem propè tempore Christianos ad ea reædificanda aggressos, & vnum planè exædificatum audiremus.

Omitto scribere non pauca de iis, qui totius vitæ peccata sacramento pœnitentiæ expiarunt, deque maritis, qui sociorum opera cum vxoribus suis in gratiam redierunt, multorumque quæ Socii inuenerunt incommodorum remediis; & denique de iis, qui leuibis de causis, quæ his in locis graues habentur, extremo fuissent supplicio affecti, si ipsorum vitam Socii à iudicibus deprecari non fuissent. Et res hoc anno Omuræ à sociis gestas concludam, vbi duo aut tria commemorauero, quæ Lectori vt spero non erunt ingrata.

Femina Ethnica cum Ethnicis & Idola colebat, & meretriciam vivebat vitam, quæ audiens solam Christi fidem posse hominibus

inibus salutem afferre, ad imitationem nauis illius & industriæ mercatoris, qui, vt in Euangelio est scriptum, fortunas suas omnes vendidit, vt pretiosam margaritam emeret, constituit ipsa secum Baptismi sacramento sua ablueri peccata: Nullis ergo Bonziorum precibus (qui salutem ipsi promittebant, modò duo illa verba, Namu Amidabur, pronunciaret, hoc est, si Amidæ opem imploraret) à suscepto consilio deduci potuit. Tranquillari siquidem antea non potuit ipsius animus, quàm ad Omuræ territorium, in quo cognatum aut affinem habebat neminem, venisset. Hæc instructa satis doctrinæ Christianæ institutis, salutari aqua est lota, & post triduum aut quatrimum in morbum incidit, atque ad sempiternam cœlitum vitam ex terris auolauit.

Nobilium duorum virorum, qui ad Socios accesserant, vt Eucharistiæ & Pœnitentiæ Sacramenta participarent, famuli, Christiano ritu sacerdoti peccata sua confiteri tentarunt: hos porro sibi incognitos sacerdos, tanquam inter Idolorum cultores vnâ cū heris suis viuentes, de fidei dogmatibus interrogabat quædam, quæ ipsos ignorare existimauit: At ipsorum fuere eiusmodi responsiones, vt liquidò iudicaret, eos ad Christianæ religionis normam vitam direxisse suam. Post ritè peractam peccatorum confessionem, se ad hospitium receperunt famuli, vbi voluntaria (vt consueuerant) tergorum suorum verberatione pœnas peccatis suis debitas pependerant; quod vbi diuulgatum fuit, mirum est quanta sint propterea Christiani lætitiæ affecti, qui ex hoc facto ipsos, inter Ethnicos commorantes, Religionis Christianæ disciplinam accuratè semper coluisse coniciebant.

Christiani hominis filiulus grauissimè ægrotabat, nam ægre aut loqui aut cibum capere poterat. Parenti suaserant Ethnici, ipsius populares, vt Bonzios adhiberet, qui solis precibus morbum omnem à puerulo depellerent: At Idololatrarum impium consilium sequi recusauit vir in Christi ludo edoctus, qui cùm Bôziorum ipsorum cantiones contemnebat, & cùm à ciuibus suis accusaretur, tanquam parum amans filii, & hoc nomine mutis animabus deterior diceretur, hominum impiorum calumnias floccificavit; ad Dei ergo matris, ante cuius imaginem ægrum filium collocauerat, opem confugit, magnis precibus ab ea contendens, vt oculis suis misellum puerum intueretur; quod postquam hebdomadis spacio fuit factum, sanum & saluum filium domum reduxit.

DE ARIMÆ DOMO ADIUNCTIS-
QUE DOMICILIIS.

IN domo Arimæ hoc anno Socii quindecim vixerunt, & ia quinque, quæ ab ea pendent. domiciliis, vndecim. Qui animorum suorum vulnera Pœnitentiæ Sacramento sanarunt, fuerunt numero 19500, Eucharistiam autê acceperunt amplius, 000. Cùm bello arderet Iaponia, Dogichi decem & quatuor Arimam venerunt, qui in pingendi arte magnos fecerunt progressus. Hi omnes ad eorum, qui in Seminariis aluntur, morem communiter viuunt, quibus præfunt duo Socii, quorum vnus Româ superioribus annis ad nos missus, nunc ordinibus sacris initiatus, discipulos suos pingendi arte sic erudiuit, vt in Iaponia templa habeamus tabulis affabre sanè Doghicolorum labore & industriâ pictis exornata & instructa. His picturis, quæ Europæis inferiores non sunt, & imaginibus prælo excusis, quas Christianis dedimus, vehementer est aucta Iaponiorum erga Deum pietas. Eiusdem Patris solertia non vulgari confecta sunt organa, & varia instrumenta musica, quæ in Iaponiorum templis magno, dum sit res diuina, sunt vsui. Horologia præterea ferrea, quæ rotarum certa cōuersione in hominum aspectu horas ponunt, quibus vehementer oblectantur Iaponij: Immo Daifusama, cùm ea intuetur, oculos suos magnâ cum voluptate paseit, at animum satiare nequit.

Templum Arimæ bellè & ratione sic est ædificatum, vt multorum iudicio sit aspectu ornatius quam templum Nangasachi. Nō dubium est, quin pretiosa illa Dei matris in brachiis filiolum suum Christum Dominum portantis imago, quam Reuerendiss. Dominus donauit Don Protasio, sit magno templo Arimæ ornamento, vt hoc saltem nomine priores ipsi partes tribui debeant. Arimandono inuitauit Reuerendiss. D. Episcopum, vt primum in hoc templo pontificali cum ornatu sacrum faciat, quod futurum speramus, postquam Reuerendiss. idem præstiterit die natali vndecim millium virginum in templo Nangasachi.

Numerus templorum, quæ superiore anno in territorio Arimæ fuere extructa, est hoc anno auctus, nam duodeviginti sunt extructa, iis quæ, Taicosama imperante, Scimandono combusta meliora. Hinc perspicere licet, quantus fuerit ciuium luctus, cū tristes illi nuncii de euertendis Christianorum templis Arimam peruenerunt: qua de re etsi satis superque sit superius scriptum, iuuabit tamen rem vnâ, quæ digna est vt à Christiano lectore sciatur, commemorare.

Donna Iusta matrona spectatissima Don Protasii vxor, quæ quobus ab hinc circiter annis baptismo fuit initiata, cū in maximo, propter acerbum de templis demoliendis nuncium, mœrore versaretur; omniaque Christianos humana subsidia deficere animaduerneret, ad Dei præpotentis, qui solus tanto malo remedium adhibere potuit, opem confugiendum duxit. In domo ergo sua cum feminarum grege quadraginta horarum precationem instituit; ipsaque omnium prima, quo reliquis feminis ad tam sanctum laborem maiores adderet animos, Deum precabatur, ut laborantibus Christianis, & in maximo periculo constitutis, succurreret. Cū ergo feruenter Deum præcicaretur, ut Christianos in maximis miseriis constitutos subleuaret, ne justam haberent consanguinei causam exprobrandi hanc templorum vastitatem, tanquam pœnam, quæ iusto Dei iudicio propter desertam Idololatriam infligeretur, arctius partim ex lassitudine, partimque ex tristitia, dormire cœpit: Cū verò quiesceret, venerunt læti illi nuncii, de quibus superius memini; qui tanto affecerunt omnes gaudio, ut latantium vocibus domus tota personuerit; quibus & Iusta è somno excitata, rem omnem à nobilibus domesticis intellexit, & Deo immortalī continuò quas potuit maximas gratias egit, quod rem quam optabat maximè (Christianorum nimirum templa, ut sacra recta permanerent) obrinuisset.

Ex Christianis Iaponiensibus aliqui, reuerentiæ & timoris, quem sempiterno Numini mortales omnes debent, immemores, hoc anno cum Cinesibus prædonibus se coniunxerunt, & in mari Cinesi piraticam fecerunt. Reuersi verò in Iaponiam, ut rapinas venderent, à satellitibus Canzvidono hoc nomine sunt comprehensi, & ad portum Cocinocu (cuius dominus ist Arimãdono intimus Canzvidono amicus) deducti, quòd legem, quam tulerat Daifusama contra latrocinantes, violassent. Piratarum omnium nomina Meacum sunt missa, quæ ubi vidit Daifusama, iussit ad vnum omnes in cruces agi, ita ut singulis cruces singulæ figerentur: captiuis verò libertatem, quam contra omne jus amiserant, restitui. Cura porrò exequendi hoc mandatum Canzvidono & Don Protasio commissa fuit. Hic autem Socios diligenter monuit, ut captiuos adirent, & Christianis peccata sua confitentibus aures darent, Ethnicis verò Christianæ fidei dogmata explicarent, quo ex mundi huius miseriis, ubi baptismo initiati fuissent, ad cœlitum vitam migrarent: Et ne ministri Canzvidono, qui festinanter Principis mandatum exhaustire volebant, Sociorum pios conatus

retar.

retardarent, sua auctoritate perfecit. Christiani ergo omnes, qui piraticæ fuerant damnati, pœnitentiæ sacramento peccata expiarunt sua, & ex Cinensibus nouem baptismo peccatorum suorum maculas deleuerunt: propter ministrorum Canzvidono festinationem, reliquis Cinensibus salutis via monstrari non potuit. Breui ergo temporis spacio amplius centum in cruces sunt aëti, ex quibus quinquaginta fuerunt Christiani, qui inter moriendum, Iesu nomen dulcissimum pronunciantes, non sine spe consequendi beatitudinem ab hominibus demigrarunt. Magnus fuit ad spectaculum hoc luctuosum Christianorum concursus, qui precibus miseros illas, cum debitas scelerum suorum pœnas Republicæ penderent, Deo ardentè commendare non destiterunt, quas non fuisse inanes rei exitus comprobauit, nam toleranter supplicium vsque ad extremum vitæ spiritum eos tulisse certis iudiciis constabat. Sunt nunc Arimæ uincti propter simile scelus duodequadraginta Iaponii; Qui ex ipsis sunt Christiani, sæpius in carcere sacerdotibus peccata sua confessi sunt, & Ethnici baptismum susceperunt. Hi omnes in dies singulos mortem sibi impendentem expectant. Inter Cinenses, qui suffixi crucibus perierunt, aliqui (numerum non teneo) fuerunt, qui à Iudicibus interrogati de conditione & statu vitæ, responderunt se piratas esse; (cum tamen piraticam non exercuissent) nam hac ratione se libertatem consecuturos existimarunt, & captiuos in seruitutem dandos: at mendacii huius pœnas luerunt, nam in cruces aëti sunt, & cum postea, quod verum erat, faterentur, fides ipsis habita non est; his verò, qui à praduibus se captos ingenuè fuerant fassi, in patriam redeundi facta est potestas.

Innocentes, & qui leues ob causas supplicio extremo erant afficiendi, sociorum opera sunt absoluti: Dissidentes plerosq; socii pacatos reddiderunt, & non paucos fidei Christianæ rudes docuerunt, quæ Christianus scire debet, & in summa, multis prospectū est de rebus, cum ad corpus tum animum spectantibus, quæ omnia cum sint non solum vsitata, verum & quotidiana, attigisse æquo lectori satis esse debet.

Arimæ apertus est ludus puerulis, qui Iaponicè legere & scribere volunt: Res hæc fuit à Don Protasio in primis operata, cuius voluntati propter temporum difficultatem hactenus satisfacere non potuimus. Christiani Iaponii instaurant, & summo cum studio vsuerunt, ut Societatis Superiores

ratio-

rationem haberent puerorum, qui baptismi sunt initiati Sacramento, & propterea Bonzios magistros non ampliùs adirent; Æquum ergo erat, ut ad alios, quos Socii Christi Domini causa sustinent, labores & hic erudiendi puerulos adjungeretur. In posterum ergo in locis celebrioribus similes ludi instituentur.

Qui ex nostris incolunt domicilia, quæ sunt in Insulis Amacusæ, (quas a Don Protalii territorio angustum fretum diuidit) dehinc parebunt Superiori domus Amuræ: nam domus Scico, cuius Præfecto antea paruerunt, in calamitoso, quod fuit his annis bello, est plapè euerfa. Sociorum porro in has Insulas bona Scimandono voluntate aduentus, Christianos, a nostris nullo tempore omnino desertos, ad eò delectauit, ut nihil supra. Accidit ut, quo die Socii ad certum locum venerint, tres Christiani, qui in silua contra mandatum Scimandono arbores exciderant, capitis condemnarentur, Sociis deprecatoribus, & delicti veniam & vitæ a ministris Scimadono impetrarunt. Peruagantur Socii has insulas omnes, magno Christianorum, quibus animos addunt, solatio & fructu: nam tantus est cõstitium peccata sua numerus, ut omnibus ægre a Sociis satisfieri possit.

DE OZACÆ ET MEACI DOMIBVS.

IN his duabus domibus ex Sociis degunt quatuordecim, quorum sex sunt sacerdotes, (eos qui Dogichi nominantur, Sociorum contubernales, hoc numero non completor) ex quorum laboribus Iaponii maiores hoc anno, præter omnium expectationem, quam superioribus ceperunt fructus: Nam ex Idololatriæ tenebris ad clarissimam Euāgelii lucem perueniunt Sociorum opera Iaponii mille, ex quibus sunt aliqui in honore cõstituti, qui ut nobis persuademus exemplo suo ciues Iaponios ad vitam rectè instituendam allicient. Quod ut Lector melius percipiat, scire debet Meaco & Ozaca esse præcipuas Iaponiæ vrbes, quæ summo Imperio Dominorum Tenzæ sedes præbêt, & in quibus plerique proceres Iaponiæ splendoras habent domos: quare ad has vrbes magnus est concursus Bonziorum, quorum studio & labore viget Idolorum cultus, inter ciues maximè & mercatores, quibus Republicæ corpus constat. Hi Bonziorum fuere semper studiosissimi, & Euangelii hostes, quare hactenus se difficiles præbuerunt, ut ad Christiana castra ex Idololatriæ casis

se recipere; faciliores habuimus nobiles & milites, qui in Regia commorantur, quàm plebeios sellularios & mercatores. Cæterùm abhinc aliquot mensibus sunt ciues aliqua ex parte mansuefacti, & nunc incipiunt aures veritati præbere. Quare Ozacæ quingenti partim nobiles, partim plebei, ab Idololatriis ad Christi Ecclesiam venerunt, quam quidem ad rem magnum attulit adjuvmentum Domina Maria Quiogoca, à Nibunangæ temporibus Christiana. Hæc fuit vxor Domini Regni Vomi, quæ duos habet filios, quorum vni Daifusama dedit Regnum Tango, & alteri aliud Regnum, cuius nomen perdidit. Vehementer optabat ut filiorum alter, qui Idola colebat, Christiana suscipere sacra: effecit quidem ut filia sua, quæ Reguli Ethnici matrimonium tenet, hoc anno baptismum susceperit; & ut alter filius, Christianus quidem, at perditus & dissolutus, vitam ad legis Euægelicæ præscriptum institueret. Quo autem facilius filium Idololatriam ab inani superstitione ad Dei verum cultum adduceret, nulum suam eiusdem filii vxorem, & Finceorizamæ materteram, ad Christianam perduxit. Religionem, ut communibus studiis, ab homine perniciosos & scædos, quibus tenebatur, errores dimouerent. Omnia ex sententia lectissimæ femine euenerunt, nam post auditum catechismum nurus Ozacæ Baptismum suscepit. Hæc porrò sibi adjunxerat duas feminas, suas in Christi doctrina magistras, quarum opera, Deo omnium conatus fortunante, tantum apud maritum præstitit, ut lubenter Catechistam audiret, & tandem vnâ cum familiaribus Baptismo initiaretur.

Occltè hæc omnia sunt gesta, ne irritatus Daifusama damnatum aliquod huic Regulo daret: facta quidem Iaponiis à Daifusama fuit potestas ad Christianam Religionem transeundi; quam verbo ipse postea confirmavit, postquam Arimandono & Omurandono postularis acquirisset. Cæterùm magnatibus potestatem hanc concedere noluit: nam Christiani, qui nullo in honore habent Camos & Fotochos, non possunt conceptis verbis, quod facere coguntur Iaponiæ proceres, iusjurandum ad stringendam fidem Domino Tenzæ debitam dare.

Hic principis viri ad Christi Ecclesiam accessus Christianum, ut existimamus, nomen his in oris illustrabit. Optima hæc matrona Maria est occupata in adducenda alia sua filia ad sacra Christiana, quæ Meaci ægrota Bonziorum opera à Camis sanitatem impetrare, sed frustra, tentauit: quare à matre monita, ut ad Deum præpotentem vniuersarum rerum effectorem

confugeret, qui afflictis succurrere, & quæ ad animi salutem conducunt affatim suppeditare consuevit, non autem ad Fotochos commentitios Deos: respondit, se vehementer cupere vt Patres se precibus Deo commendarent, & quo facilius sanitati restitueretur, de suis fortunis non pauca Sodalitio misericordiæ aliisque pauperibus donauit. Et postquam morbus se aliquantulum remisit, doctori Catechismi diligentem dare operam constituit. Speramus ipsius animum à Deo collustrandum, quo legem Euangelicam, quod vehementer cupimus, amplectatur.

Non minùs vberes his, quos nunc commemoravi, fuere fructus illi, quos cepimus ex consuetudine, quam habuimus cum proceribus & nobilibus, qui in Regia apud Daifusamam commorantur, qui hactenus rei Christianæ fuerunt aut omnino, rudes, quippe qui Regna Quanto incolunt, quæ longè hinc absunt, aut eam tanquam vilem & abjectam contempserunt. At postquam ex his Regnis flos nobilitatis Ozacam venit, magna est animorum facta mutatio, vt constat ex litteris, quas 29 Augusti anni huius domus Ozacæ Præfectus scripsit hunc in modum.

Majorem hoc anno ex Catechismi scholis, quas ad omnis conditionis Ethnicos habuimus, quam ex cæteris nostris laboribus, fructum percepimus: Nam ex quo tempore Daifusama, munitionis huius possessionem occupauit, maxima pars domesticorum ipsius domum hanc nostram frequentauit, qui cum antea aut Euangelii doctrinam planè ignorassent, aut certè de ea malè, tanquam res esset contempta, opinionem habuissent, nobiscum disputantes manus veritati dederunt, cuius laudes, cum à nobis abirent, tacere non potuerunt.

In his nobilibus est Præfectus munitionis Camaiama, omnium qui sectam Gienscii in Regnis Quanto sequuntur doctissimus, qui mercede conductos Bonzios duos, in eiusdem sectæ disciplina exercitatissimos secum tenet. Hic ergo comitatus decem aut duodecim proceribus (quorum singuli ex prædiorum fructibus annuis minimum accipiunt sexaginta millia saccorum Orizæ) domum nostram venit, & cum in templo vidisset imaginem Christi Domini tenentis globum mundi, contendit rationibus docere mundum non esse globosum, verum quadratum, quam opinionem tueretur illa, quæ ipse sequitur, secta. Sed postquam animaduertit firmissimis rationibus contrariam confirmari sententiam, suamque planè refutari, sermonem trāstulit ad disputationem de mundi principio, eiusque molitore: & cū disputationis initio, quæ à nostris

dices

dicbantur, nullo numeraret loco, in progressu tamen eandem esse sectæ, quam ipse sequebatur, sententiam cum ea, quam Christiani defendunt, docere est conatus. At postquam sententiarum duarum magnam esse differentiam explicasset, amplius obistere nobis non tentavit. Abiecit ergo fidem dedit se, ubi commodum fuerit, operam daturum Catechismi doctore, & si refutarentur quæ contra Christianam fidem afferret argumenta, nobis omnino assensurum. Comites ipsius cum viderent Achillem suum Christiano doctore succubuisse, conticuerunt, ad eum ut eorum nemo pro Iaponiorum superstitionibus vocem mittere tentarit.

Venit præterea ad nos vir nobilis, Gionouoribo nomine, qui est in Daifusamæ intimis, is secum duxit alios suæ conditionis viros, & Bonzium in Iaponiorum disciplina apprime versatum. Hic Gionouoribo postquam disputasset aliquamdiu, sibi esse certum dixit, intra annos quinquaginta maiorem Iaponiæ partem fore Christianam. Præsens rerum status non obscure indicat hoc vaticinium fore verum. Nam Bonziorum doctrina in dies magis magisque contemnitur, non modò quia ipsius Doctores homines sunt perditæ & dissoluti, eiusque falsitas magis nunc quam antea patescit, verum quia Euangelij suavissima lux omnem propè Iaponiam occupavit, ut pauci admodum reperiantur, qui eam non aspexerint. Verum quidem est multos Christiana non suscipere sacra, quamvis de Religione nostra bene sentiant. Homines quippe, qui hactenus licentiùs quam æquitas postulat vixerunt, fieri non posse existimant, ut ad Euangelij præscriptam vitam instituant. Cæterum contra Bonzios alios Idolorum præfractos defensores acriter pro fidei Christianæ dogmatibus decertare non verentur; & tantum, ut speramus, disputando proficient, ut & ipsi hac esca illecti, salutari hamo ad Christi Ecclesiã trahantur, quæ adolescenti nobili accidit, qui certissima fidei nostræ principia argumentando est conatus facere dubia, quæ nunc post susceptum baptismum esse verissima palam profiteretur. Quare si Daifusama, inquit ille, me ex domesticorum suorum numero eijceret, aut vitam mihi propterea auferret, quòd me Christianis adiunxerim; non propterea ab hac mente desisterem. Immo si sperarem me posse, sanguinem profundendo meum, Daifusamam aliosque Iaponios, proceres ad Christi Ecclesiã traducere, sine omni timore id lubenti animo præstare me posse considerem. Hanc animi constantiam retinens, sociis suis Daifusamæ domesticis persuadet, ut scholis catechisticis

interfint. Hactenus ex litteris Ozacæ scriptis.

Sunt & aliæ res duæ, quæ non parum iuuerunt, vt apud Ethnicos Christiana religio hoc anno majorem quàm antea haberet auctoritatem, & quæ Mercatorum, (qui ferè omnia sui quæstus aut commodi causa facere consueverunt) vt de salute sua cogitationem aliquam susciperent, animos mouerunt. Transtulimus (vt de vtraque re breuiter dicam) ædem sacram in commodiorem celebrioremque locum, ad quem populus, in cuius vicinitate magis quàm antea versamur, frequens concurrit. Huc accedit præclarum factum Gieciudono Nangaioca domini Regni Bungen, & partis Regni Bungo. Is Donnæ Gratix quondam vxoris suæ, quæ anno proximo vitam cum morte commutauit, iusta facere cupiebat, partim quòd ipsam ardenti amore complexa fuisset, partim etiam quòd ad existimationem suam his in locis conseruandam hoc in primis expediret. Nam apud Iaponios etiam Idololatrias antiquus mos cohonestandi mortuos exequiis hoc etiam tempore manet: Et cum secum ipse perpendisset, Bonziorum operam nullam potuisse animæ vxoris (quæ cum in viuis esset Christum Dominum colebat) vtilitatem dare, Socios rogauit, vt sibi hac in re gratificari vellent, vxoris suæ funeri Christiano ritu iusta soluentes, quibus interesse ipsemet constituerat. Cum autem à sacrosancta sede Apostolica nobis sit facta potestas rem diuinam faciendi iis etiam in locis, in quibus præsentibus adsunt Ethnici, cum necessitas hoc flagitat, aut cum periculum, si recusaremus hoc facere, grauis offensionis imminet; decreuit P. Organinus nihil prætermittere, quod ad funeris amplitudinem magnificentiamque conducere iudicabat. Est namque Gieciudono magnus inter Iaponios princeps, cuius acerbum in Christianos omnes excitassemus odium, si in re iusta, & quæ Christianam illustraret fidem, gerere ipsi morem recusassemus. Apud Christianos etiam non leuem subiuissemus vituperationem, si rem animæ Christianæ matronæ salutarem, Ethnicisque, vt Bonziorum superstitiones abjicerent, vtilem, facere neglexissemus: Ex locis ergo vicinis Meacum venerunt cum Socii tum Societatis alumni, & in loco medio templi, quod insigni apparatu splendebat, honorarium tumulum excelsum fecimus, quem omni ex parte magnus cereorum ardentium numerus illustrabat: Peractis matutinis precibus, quos Christi Ecclesia pro iis, qui in fide constantes è viuis excefferunt, recitare consueuit, factum est sacrosanctum Missæ sacrificium, præsentibus non modò Nangaioca, verùm & magna Nobilitatis, quæ ipsum sequitur, parte. Aderant

nobiles

nobiles amplius mille, propè omnes Ethnici. Tantus porro fuit hominum ad nouum hoc his in locis spectaculum concursus, vt si Nangaioca tempestiue satellites non constituisset, qui aduenientem populum a templi aditu arcerent, orta fuisset perturbatio, quæ felicem actionis totius exitum retardasset. Concionem habuit Socius Iaponius nondum sacerdos, cui optimè sunt perspecta Sectarum, quæ his in oris regnant, commenta. Concionis totius argumentum (nam illa Scripturæ verba, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, explicanda susceperat) complectebatur animi hominis immortalitatem, æternamque illam, quam expectant probi vbi ex hoc mundo auolarint, vitam; simul & pœnas, quas impii in omnem æternitatem apud inferos subeunt, ac denique omnibus his in rebus differentiam sententiæ Christianæ & mendaciorum, quibus Bonzii Iaponios fallunt, Dæmonisque seruitute oppressos tenent. Sub finem concionis, maximis verisimilisque laudibus ornata est Donna Gratia, quæ, cum viueret, virtutem coluit, & moriens magnum sui apud omnes desiderium reliquit. Orator sic placuit, vt Nangaioca, & qui ipsi aderant, lachrymas tenere non potuerint. Grauitatem cærimoniarum Ecclesiæ maiestatemque non satis admirari potuit Nangaioca, qui postea publicè dixit, iusta, quæ Ethnici mortuis faciunt, si cum Christianorum exequiis comparentur, esse res planè ludicras, & meras nugas; se verò ad hoc vsque tempus simile vidisse nihil, immo neque animum inducere potuisse suum, rem extare vllam, quæ hominem ad pietatis sensum sic permouere potuit, vt apud Christianos facit supremi diei celebritas. Idem prorsus testati sunt cæteri, qui cum ipso in templo præsentés adfuerunt, qui postea cum intellexissent P. Organtinum ducentos nummos aureos, quos Nangaioca miserat, vt nostri haberent vnde sumptus in exequias facerent, pauperibus distribuisset, vehèmenter factum probarunt, dicentes Bonzios nihil simile facturos, qui gentium hominum inopia & egestate ad misericordiam non alliciuntur. A Sociis porro est cumulatè cum Nangaiocæ, tum ipsius nobilitati, factum satis, adèd vt magna nunc ipse princeps (vt postea fusiùs dicetur) Christianos in Regno suo Bugen beneuolentia prosequatur: Immo cum Ozacæ esset, comitibus suis suscipiendi Baptismi potestatem fecit. Die præterea illo exequiarum nobiscum sine omni apparatu regio prandit, non minùs se nobis præbens familiarem, quàm si Christum Dominum vnà nobiscum coleret.

Ex proceribus, qui exequiis interfuerunt, aliqui Donnæ Gratiæ (cuius laudes concionator non immeritò in astra sustulit) ex-

plò permoti, Scholis Catechismi interesse constituerunt. Faxit Deus, vt præspecta Euâgelii veritate, contaminatas superstitiones deserant, mentesque suas doctrina cælesti, quam Christi Ecclesia omnibus proponit, imbuant.

Putauit P. Organitius sibi fuisse amplam ad celebrandas Iusti exequias oblatâ occasionē. Anno quidē proximo Socii debitos ipsi habuerunt honores, cæterum cūm, Daifusamæ iussu, eidē vitâ erepta fuisset, nobis non licuit viri ornatissimi, de nobis Christianisque Iaponiis optimè meriti, memoriam palam cohonestare, ipsiusque funeri, quod vehementer optabamus, iusta soluere. Iisdem ergo cerimoniis, quibus Donnæ Gratix parentauimus, Iusti nostri, cuius cinis & ossa apud nos sunt, memoriam profecuti sumus. Rei diuinæ interfuerūt Donna Iusta lectissima matrona, mortui quondam vxor, ipsius præterea Iusti Frater & cōsanguinei Christiani, qui proximè antecedentis diei lachrymas fletumque renouarunt. Diebus insequentibus magnus est ad nos factus hominum concursus, qui templi ornatum spectarent, & κενόραφιον viderent, quibus ianuam claudere si tentassemus, in varias reprehensiones incurrissemus.

In vrbe hac nobiles hoc tantum nomine, quod contra patrum suorum voluntatē baptismū suscepissent, domibus paternis sunt eiekti, quare vt fidē Christianā cōstater retineāt, multis incommodis difficultatibusq; afficiuntur. Tres matronæ illustres, quæ, inscietibus maritis Ethnicis, Christo nomina dederūt, nō modò à viris suis, verū & à soceris grauissimè vexabatur, aded vt de diuortio cū ipsis faciēdo serio actū sit, at illæ amicitiz & religionis arctissimo vinculo inter se copulatæ, animo robusto cōstatiq; in suscepta sententiâ sic persisterūt, vt mariti, ipsarū virtutē prudētiaq; admirati, sententia tandem destiterint. Primū ergo conuiuere cœperunt, postea verò ipsis Christianam colendi religionem liquidius potestatem fecerunt.

In Regno Bigen, Quingodono, qui Regni huius dominus est, ita grauius æger fuit, vt putaretur aut insanire & furere, aut certè Dæmonem in corpore inclusum habere. Quare ex Bonziis vocati aliqui cum Saga vt cantionibus suis morbo mederentur, magnam ollam ferream aqua plenam igni admouerunt, quæ mox, non secus ac si vitreum fuisset vas, est disrupta: vnde triste acceptum est omen. Quingodono verò quærenti causam responderunt Bonzii, ipsum propterea graui hoc morbo affigi, quod in Regno suo Christianos domicilia habere pateretur: Hinc qui sunt Regni illius gubernatores, ansam arripuerunt; Chri-

Christianis exhibendi molestiam, maximè quòd eodem circiter tempore dixisset Daifusama, se nolle legem Euangelicam locum in Iaponia habere in quo consisteret. Vt ergo pœnam, quam Daifusama minitabatur Christianorùm réceptatoribus, vicarét, principibus viris Christianæ légis cultoribus heri sui verbis præceperunt, vt ad Camorùm & Fótochorùm detestabilem cultum redirent, à quibus id responsum tulerunt, se nullo modo tam nefarium admissuros scelus, & nominatim Dominus Ioannes Amacufandono (qui Amacufá exulans se in cliételam contulerat Quingodono, à quo singulis annis quatuor milia saccorù Orizæ, accipit) respondit, cum Christianorùm esset progenies, sibi persuaderi non posse, ipsos ad se à Quingodono id mandatum habuisse, quare se non dubitare, quin Regni administratores essent commenti huius architecti & inuentores: Quòd si Quingodono rem hanc mandasset, suis verbis ipsi renüciari iussit, se non modò possessionum, quibus ipsius liberalitate fruebatur, verùm & vitæ antea facturum jacturam, quâ Christianam Religionem desereret, eos ergo rogauit vt perspicuis verbis hoc ipsos à se accepisse responsum, Quingodono dicerent: Quòd si non facerent, se Quingodono aditurum dixit, & coràm rem omnem sincere & simpliciter expositurum. Cùm animaduertent Administratores, magnam esse Christianorùm principum in retinēda Christiana Religione constantiã, ab impio proposito deterriti, cum Christianis cõnuere cœperūt. Ad retardãdos perniciosos ipsorù cõtra Christi cultores conatus, muleum iuuit nuncius eodem tempore allatus, Daifusamã de Sociis ex Iaponia eiciēdis sententiam mutasse.

Dynasta Ethnicus, impulsu intimi sui, misit qui Equiti Christiano præciperet, vt baptismo nuncium remitteret. At ille animo magno & fortiter, absit, inquit, vt de me iure dici possit, quòd timore perterritus, à via, qua ad cœlũ itur, quãquã magna cù voluptate sum nuper ingressus, turpiter deflexerim. Auctori porrò & impulsori sceleris, paucis postea diebus, heri sui iussu, erepra fuit vita, spaciumque quod ipse præ se ferebat, audiēdi Catechistæ lectiones, & suscipiendi baptismum, non fuit concessum.

Matrona illustis, quæ sectam Fochesehiu sequitur, omnes nervos contendit, (verùm frustra) ne filius suus Catechismũ audiret, & cùm eum ad suscipiendam baptismam esse paratum rescivit, impotenti animo, nullam dignitatis suæ rationem habens, ad cognatum suum virum nobilem adiit, in cuius domo puer diuertebatur, & non secus ac si furiis agitata fuisset, summo silentio, apprehensã filii manu, eum secum abduxit. At postquam

deseruit

desertuit ira, erratum suum agnouit, quodque furiosè fecerat, eam pœnituit, quare ut filium placaret, qui se esse Christianum affirmabat, & de injuria materna exostulabat, ipsi potestatem fecit ad normam Christianæ disciplinæ instituendæ vitam, & simul se Catechismi Doctorem daturam operam prolixè recepit. Verùm de his aliisque id genus factis, quæ Ozacæ contigerunt, hæc sint satis. Sermonem ergo Meaco transferam.

Vrbs hæc Meacensis propter magnitudinem in superiorem & inferiorem est diuisa, Mercatores & homines plebei, qui eam incolunt, propter causas superius allatas, tardiores semper fuerunt ad suscipienda Christiana sacra, & præ cæteris, incolæ superioris vrbs, qui valde sunt pertinaces, & remotius absunt à Sociis, qui annis amplius quadraginta in vrbe inferiori domicilium habent. Proximo porrò anno, cum Christianorum numerum augeri cerneremus, ut ipsorum commodis seruiremus, qui propter itineris longinquitatem non facile ad nos venire poterant, in superiori vrbe domicilium collocauimus, in quo sunt Socii duo. Hoc autè anno, qui Meaci baptismum susceperunt, trecenti numerantur, in quibus est honoratus Daifusamæ domesticus, cuius ad Christianos accessus permagno apud omnes æstimatur. Idem est sentiendum de aurificæ (cuius magnum apud hanc gentem est nomen) viro in Iaponiorum disciplina scientissimo. Factum porrò hominis non satis admirari possunt Ethnici, qui ipsum hactenus tanquam totius Iaponiæ in Camorum ineptis oraculum coluerunt. Et cum multos habeat cognatos, & in artificio suo non exiguum discipulorum numerum, erit, ut speramus, non minus industrius in expoliendis gemmis, quibus Christiana illustrabitur Ecclesia, quam fuerat in cõquirendis lapidibus pretiosis, qui humanum recreant aspectum. clarissimas siquidem, ut nobis persuademus, ex Iaponiæ cauernis gemmas eliciet, quæ in cœlesti Ierusalem mirifice lucebunt.

Christianus, hoc nomine Iaponiis proceribus gratissimus, quod gladio tum temperationem optimè perspiciat, justumque singulis pretium constituat, ardentè cupiebat vxorem suam, quæ bene de Christiana Religione sentiebat, in Christi Ecclesiam ingredi. Verùm cum Socer, capitalis Euangelii hostis, qui superstitè Taicosama, propter eam quam cum ipso habuit familiaritatem, auctoritate valebat, apertè reclamaret, cogitata perficere non potuit. Mortuo verò Taicosama, vxorem ad paternas ædes hac de causa amandauit, quod in filie baptismò sibi non assentiretur. Fa-

Atum hoc indignè tulit Socer, tanquam à genero suo irrideretur, & non contentus de eo frequentes habere querimonias, omniaque amittè fecisse, vt filia ad mariti sui ædes remearet, vbi Deos patrios ac penates libere coleret, dicam genero scripsit, ipsum de Christianæ religionis cultu postulans. Ad biennium durauit hæc inter Socerum & generum controuersia, quæ hoc anno finem habuit, nam Socer tandem concessit, quod gener petierat, qui vxorem baptismo iniciatam, magna cum Christianorum voluptate, dñm rediit.

Cupiebat vir probus & honestus vt vxor, quam instituerat ad Christianorum instituta, baptismum susciperet, at feminæ parentes vehementer obstabant, adeo vt non potuerit ad templum deduci. Incidit mulier in morbum, satisque vehementer ægrotauit, quare magnopere timuit, ne mors consilium suum de suscipiendo baptismo præuenter: nam parentes ipsi perpetuò aderat, nè locum haberet perficiendi quod maximè optabat. Huic malo cum nullum maritus videret superesse remedium, constituit suis manibus saluari aqua vxorem suam abluere, quod diligenter nocturno tempore præstitit. At aded occultè hoc fieri non potuit, vt ab Ethnicis non manifestè deprehenderetur: qui præteritum factum cum mutare non possent, in Christianæ feminæ animam insultare, tentarunt, Bonziorumque opera efficere, vt moriens ad Deorum cultum rediret, quo hac ratione ipsam patrio ritu humane possent. Accersitos ergo Bonzios omnibus modis in generi domo occultare contendebant: At Christianorum opera repressus est Ethnicorum furor, & conatus impius tandem repulsus. Quod si non accurrissent vicini, qui se medios inter decertantes præbuerunt; gubernatorisque vicarius Christianæ Religionis cultor, qui auctoritate sua Ethnicos & inquam rixæ auctores obiurgans, dissidentes placauerat, ad periculosam pugnam ventum fuisset. Ægra, mox ac rem gestam intellexit, meliusculè esse cœpit, & vt fertur, de vita non amplius periclitatur.

Magnus fuit mortalium ad cõciones legitimas concursus, maximè diebus Veneris statæ quadraginta dierum mediæ, quibus auditores in templo tergorum suorum voluntatis verberationibus debitas Deo peccatorum suorum pœnas soluerunt. Ethnici porro, qui clam & latenter ad templum nostrum venerant, vt apud nos quid ageretur explorarent, ita fuerunt animo affecti, vt postquam Catechismi doctorem operam dedissent, baptismum susceperunt. Vfus præterea piarum meditationum, multis adiumentum attulit magnum, & in primis viris nobilibus, quorum alii qui

qui totius antea vitæ peccata confessionis Sacramento sic expiarunt, ut aliam quam fecerunt viuendi rationem inierint; alii verò, ut ad bonam frugem se reciperent; in latebras se abdiderunt, ut pro admissis sceleribus Deo supplicium liberius soluerent.

Giacata Bungi, filius Francisci Regis bonæ memoriæ, conceptum bene viuendi cursum tenet; is cum ex Regno Vomi, in quo aliquamdiu subsistit, ad Regnum Deua, quod est ad orientem Solæ ex omnibus Iaponiis Regnis extremum, exilii causa sibi eundem esse intellexit, accersiuit Societatis Patrem, ut peccata sua confiteretur. Herum iurati sunt famuli bini, & quinque Ethnici ipsius domestici sunt baptismo initiati, neminem enim, qui Christianus non est, in famulorum numerum deinceps admittere constituit.

Sempiterno Numini omnibus in rebus placere studet; miseras verò & æumnas, quibus hoc tempore premitur, se iusto Dei perferre iudicio agnoscit, beneficiique paterni loco habet, cum leuius se puniri fateatur, quam promeritus sit. Ipsius vxor, quæ Meaci interesse consuevit Scholis Catechismi, baptismum suscepisset, si matris suæ, quæ famulatur Dairo, cuius olim fuit nutrix, in mo & ipsius Dairi offensionem non sinuisset. At propediem, ut speramus, negotium hoc sic transigemus, ut nullo suo damno, verum commodo magno, nobilis hæc matrona optatum consequatur suum.

Ex domicilio Meaci inferioris missa est legatio ad Regna, quæ Fococo passim nominantur, ex quibus tria, que sunt versus septentrionem, Figendone homini Ethnico parent, inter Iaponios cum opibus tum copiis affluent. Apud eum habitat noster Iustus Vcondonæ, cui in singulos annos ab eodem est prospectum de quadraginta millibus saccorum Orizæ. Iusti ergo rogatu missus fuit Societatis Sacerdos, qui Christianos & in primis Iustum ipsum cum familia omni confitentes audiret, & simul an reperirentur Ethnici, qui ad Christiana sacra transire vellent, experiretur.

Sacerdos reperit exadificatum templum impensa Iusti, de cuius virtute est magna non immerito apud omnes, qui in Regia versantur, opinio: Nam cum familia vitam agit planè Christianam: Præscriptis ab Ecclesia diebus se omnes cibo abstinere, supplicibusque Deum precibus inuocant, austerè corpora tractant sua, quo maiore cum facilitate, quæ ad animi salutem spectant, perficere valeant; at de his propter breuitatis rationem plura hoc tempore non scribam. Clientibus certè suis non permittit Iustus rem vel minimam facere, quæ merito Ethnicos offendere posset.

Paucorū dierū spacio viri nobiles amplius 120, in quibus nume-

rabantur duodecim aut decem & tres domestici Figendōno, baptisimum susceperunt. In alios verò, qui Doctoris Euangelij verba audierant, optimè quadrat illa Christi Domini oratio: Aliud cecidit secus viam, & conculcarum est. Christianam equidem legem apertè fatebantur esse optimam, cæterum aliquos in ignorantie, quibus ab infantia immersi sunt, tenebris detinet earum, quæ mundi huius sunt propriæ, rerum cura & sollicitudo; alios timor incurrendi in heri sui offensioem, ad extremum alii diffidunt se posse omnia sua facta, quod Christiana lex præcipit, ad virtutem Numinisque sempiterni honorem referre, & propterea cælestem verbi sementem pedibus, pro dolor, conculcare non verentur.

Cùm rogante Iusto, & permittente Figendōno, prorogaretur missio, non defuerunt; qui Christianorum albo inscriberentur. Immo ex patris nostri litteris intelleximus, omnibus qui ad ipsam audiendum concurrunt satisfieri non posse quatuor aut quinque, quæ vno die de fidei nostræ mysteriis habentur, concionibus. In his verò, qui nouissimè ad Christi Ecclesiam sunt adiuncti, est Bōzcius ex vrbe Coia, (in qua fuit quondam florētissima, ex omnibus quæ in Laponia sunt, Academia) qui neglecto Idolorum cultu, Idolisque, simul ètiam libris omnibus, vt comburerentur, Patri traditis, inagno Christianorum, & prætipuè Iusti, qui hominem magni facit, applausu est Baptismo initiatus, & tandem nuperimè vnus & quinquaginta idem præstiterunt, ex quibus quatuor & viginti sunt ipsius Figendōno domestici. Sunt hoc tempore viginti Catechismi auditores, quos Figendōno verbis (dixerat namque domesticos & clientes suos, qui legem Christianam, quippè bonam, amplecterentur; rectè facere) animosiores fecit, ad ineundum certam & stabilem, quæ ad beatitudinem perducit, viam. Beneuolentiæ præterea non vulgaribus, quæ iis qui Christum colūe ostendit, signis, Ethnicorū, vt ad suaue Christi iugum accederent, studia non parum inuouit. Opinio bona, quam multi de Euangelica lege animis imbibebunt, vt Idololatriam aspernatetur effecit. Et in his rebus nonnulli sunt, qui sensum percipiunt, qualem antea expecti erant nunquam: ex ipsis vnus est vehementer admiratus, qua ratione ad tantam vitæ mutationem impelleretur, (quod & alii de se ipsi passi sunt) vt in rebus leuibus conscientie stimulis concitaretur.

Ex longinquis harum regionum finibus venerūt, qui multis ab hinc annis Euangelij luce frui cœperunt, vt peccata confiterentur sua. Materia solatiij & gaudij erat, videre Christianos, quos Ethnicorū quotidiana cōsuetudo a virtutis studio auocare nō potuit:

ex quibus multi ad quadraginta dierum inedia, quam Ecclesia præcipit, alias voluntarias pœnas adiunxerunt, exempli causa, se vino & cea (potio est apud Iaponios usitata) abstinuerunt, quod inter ipsos magnum est. Fuerunt præterea qui altero aut tertio tantum die comedebant, tergaque sua virgis caedebant. Exitit etiam qui totos dies septem cibum non gustavit, & cum propterea inconsiderantiæ accusaretur; Respondit, rem hanc esse exiguam, si cum iis compararetur incommodis, quæ Christus Dominus sua causa pertulit; seque Satanae gratia, cum Ethnicus esset, grauioribus fuisse affectum malis.

In his Regnis Fococo paucis abhinc annis viguit secta illa, quæ appellatur Icoscius, cuius cultores fuere quamplurimi, at Dei munere sensim extinguitur, & ex innumeris Bonziis, iisque quondam potètibus, pauci nunc superstites sunt, adeò egeni, vt sana sua exusta reædificare non valeant. Pater, qui rem Christianam ibidè tractat, testatur se in certo Regno vidisse quadraginta statuas lapideas Fotochorum, in campi patente æquore prostratas iacere; & alio in Regno certi loci Fotochos ad vnum omnes comminutos, & in ædium parietibus cum aliis lapidibus permistos, nunc hominum, à quibus antea colebantur, commodis destinatos. Hæc Fotochorum & Bonziorum ruina non solum est in his Regnis, verum in vniuersa Iaponia, quam videmus admodum affectam vt Christianam amplectatur Religionem. Si Dominus Tenzæ se Christianorum fauorem declararet, maximus sine dubio omnibus in locis ad Christi Ecclesiam fieret concursus. Verum cum Daifusama (vt supra, est dictum) negarit principibus viris facultatem suscipiendi baptismum, lentius, quam cuperemus, Christianorum augetur numerus, quamuis in Regnis Fococo magnus ad propagandam rem Christianam patefactus sit aditus.

Vt de rebus Meaco concludam, Daifusama ex munitione Ozaca migravit ad propugnaculum Fuscimo, proximis bellis funditus euersum, ab ipso sic restitutum, vt sit nunc, quam antea fuerat, multis partibus munitius, minus tamen splendidum. Ozacæ verò remansit Findeorizama cum amplissima familia, qui nõ secus ac Tenzæ Dominus à Daifusama tractatur. Ex hac migratione Daifusamæ P. Orgatinus ansam arripuit ipsum inuisendi, cum in aula proceribus & equitibus plena principi præstolaretur, de fide Christiana cum magni nominis viris disputauit, Disputationis verò hic extitit fructus, vt Ethnici succubuerint, seque Sociorum negotia promoturos, & Scholas Catechismi adituros receperint. Cum verò idè Pater fundum in munitione Fuscimo peteret, vt Sociis do-

miliū exædificare posset, ipsius postulato assenserunt principes illi viri, qui Daifusamæ gubernatores vocantur, ex quibus vnus Fōdesato nomine, (qui est Daifusamæ intimus & familiarissimus, quique omnia impetrat, quæ ipsum rogat) præsentè Daifusama, cū de rebus certis sermo fuisset institutus, aperitè dixit, fauore dignos esse, qui aliam post hanc superesse vitam docent; Christianāque legē, quippe sanctam rationique cōsentaneā, in honore apud Iaponios esse debere. Ex hac Fōdesato oratione conijcimus, Daifusamam nunc rectius de nobis sentire, quam antea fecerat, sententiamque suam, de nobis ex Iaponia eijciendis mutasse, cū viros principes, qui studia promouent nostra, patienter audiat.

DE AMANGVCCI ET BVGEN DOMICILIIS.

IN domicilio Amangucci, cuius initia ab hinc triennium posuimus, degunt bini locii cū paucis Dogichis, qui nostros laboris auxilio in erudiendis Christianæ Religionis tyronibus iuuant. Magna fuit proximis temporibus in hac vrbe rerum commutatio, turbulentissimaque in ciuili gubernatione tempestates extiterunt, quæ non antea finem habuerunt, quam Morindono Regna septē amisisset. Viri porro principes, ex amissis illis Regnis, domicilia sua ad hanc vrbe trāstulerunt, quæ est territorii, quod hoc tempore Morindono patet, caput; & propterea est plurimū ædificiis aucta, illustriamque virorum concursu nobilitata. Ipse Morindono, qui cū omni sua nobilitate magnam fortunarum fecit iacturam, quam habuit de Ferochis opinionem bonam abiecit, Dei que verbo magis quam olim aures præbet. Quam verò lætos & vberes laborum suorū in hac vrbe percipiunt Socii fructus, Epistola Patris, qui nunc Amangucci degit, die quinta huius mensis scripta, non obscurè docet.

Res Christiana, (inquit) Dei beneficio, bono est loco; Proceres huius Regiæ sæpissime ad nostrum templum veniunt, à quibus sic occupor, vt nullum propè tempus vacuum habeam. Conciones catechisticæ maximā quotidie hominum frequentia celebrantur. Singulis diebus candidati baptismō initiantur. Me absente, frater noster Antonius, salutari aqua lauit triginta, & ego, post meum Firoscima reditum, manibus meis parem numerum baptismō initiaui, in quo sunt quatuor viri principes. Ex iis verò, qui hodierna luce baptismum susceperunt, vnus est frater Giemphotodono familiaris Morindono. Inter Catechumenos numeratur genet Salsiedono gubernatoris horum Regnorum, cui

Nomen est Firobioidono, vir præstaus optimis artibus, & magni apud Iapponios nominis, qui ut speramus baptismo peccata expiabit sua, Ecclesiæque huius lumen & ornamentum euadet. Proximo Dominico die ad templum venit matrona illustris, cum magno comitatu, ut Catechismi scholis interesset. Faxit Deus ut ad Christiana suscipienda sacra animum adjûgat; nam suo exemplo complures matronas in eandem sententiam inducet. His diebus ad suscipiendum baptismum moti sunt quindecim, cû videret Christianorum opera duorum hominum corporibus ejici demones. Quod si humani generis hostis studia nostra non perturbet, multi ad Christiana castra ex Idololatrum popinis se conferent. Nam triginta circiter Christiani proceres studio & auctoritate, qua valent, laborare non desistunt, ut clientes sui omnes in eorum qui Christum colunt numerum cooprentur: horum porro exemplum gentes alias concitabit. Hactenus ex litteris illis Amangucci scriptis.

Amanguccio abest bidui vrbs Firoscima, cuius Dominus hoc tempore Daifusamæ liberalitate est Ethnicus nobilis, Fucuscima nomine; In hac sunt Christiani nobiles, quorum rogatu à P. Visitatore missi sunt Socii, qui Christianos incolas consolarentur; & pœnitentiæ Sacramentum ipsis impartirentur; quod factum est, & simul Ethnici eorundem labore numero sexaginta baptismum susceperunt. Socios porro Fucuscima amicissimè est amplexatus, quibus fundum obtulit, in quo domicilium ædificarent. aiebat se tanquam Patrum amicam, ut apud se remaneret Socii optare. Facile ergo erit pristinû domicilium, quod in hac vrbe habuimus, reædificare; quod Societas, propter pecuniæ inopiam, tentare hoc tempore non poterit.

In Regno Dugen, cuius (ut supra est dictum) dominus est Gieciudono, Societas habet domicilium, quod à tribus Sociis & nonnullis Dogichis incolitur, qui omnes ad Christianorum promovendam salutem incumbunt: & ad Ethnicos adducendos ab Idolatriæ tenebris ad claram Evangelii lucem. Verum quidè est Socios laborum suorû, propter varia quæ acciderunt impedimenta, exiguos cepisse fructus. Cæterû nō defuerūt Ethnici, qui baptismû susceperunt, aded ut duplicatus sit Christianorum numerus. In iis qui baptismo initiati sunt fuit vir nobilis, illustri laude celebratus, in Ethnicorum commentis apprime versatus; magnæ apud Gieciudono auctoritatis, eloquens & prudens. Hic ergo corpore eger voluit in sella undique recta ad nos portari, ut Catechismi doctorem audiret; quo audito, se Catechismi scholis aliàs

interfuisse, de quo iisdem disputasse dixit, ceterum amicorum gratia hoc fecisse, qui se concertantem lubenter audiebant. Verum de vita ad Christianæ legis præscriptum instituenda ante illud tempus, quo superstitionum Japoniensium falsitas sibi fuit satis perspecta, non cogitasse. Adiecit se non posse verbis exprimere ardorem illum, quo, morbo laborans, incendebatur ad suscipiendum baptismum: & propterea se absque omni comitatu insciis amicis venisse, ne suspicari posset aliquis se non salutis suæ studio, verum commodi alicuius caduci causa, ut in Christianorum numerum admitteretur petere, non aximè quòd animus prælagiret certissimam sibi ex hoc morbo mortem impendère. Didicit itaq; quod Christianus scire debet, & magna cum voluptate baptismum suscepit, Deo præpotenti, pro insigni quòd accepit beneficio, quas potuit maximas agens gratias. Quindecim post diebus quàm Christianus factus esset, ex vitæ huius statione, non sine luculentis salutis suæ signis, discessit: quantum ergo humana ratione assequi possumus, in iis, quos Christiani prædestinatos appellant, meritò numerari debet.

Dum Bugen abesset Giociudono, & apud Daifusamam maneret, magna cum quiete quadraginta illos dies, quos Ecclesia ad coercendas corporum illecebras præscripsit, Christiani transegerunt. Omnibus diebus Veneris terga sua flagris pulsarunt, & in die cœnæ supplicatio fuit virorum se verberantium, qua in re noluerunt feminæ inferiores esse quàm viri, nam ipsæ in ædibus Donnæ Mariæ matris Giociudono voluntariis verberibus se affligere non prius destiterunt, quàm sanguis ex plagis afflueret.

Postquam ex Regia Daifusamæ rediit Giociudono, de justis, quæ Socii fecerant vxori mortuæ, (adeò ei placuerant) sermocinari non cessauit. Ipsi filia Christianæ postquam rem omnem ab eo intellexissent, fuerunt mirificè incensæ studio videndi similia Iusta in vrbe Bugen. Pater verò ut filiarum voluntati faceret satis, maximè quòd iudicaret honorem hunc deberi Donnæ gratiæ, & ipsemet cuperet de integro oculis suis Ecclesiæ ceremonias contemplari, & efficere ut alii, qui Ozacæ non fuerant, eas cernerent, Socios rogauit, ut certo Augusti mensis die, qui erat anniuersarius mortis Donnæ Gratia, eadem iusta repeterentur. Perspiciebat quidem fieri non potuisse, ut eo apparatu, quo res Ozacæ peracta est, vxorio funeri iusta in vrbe Bugen soluerentur. Cæterum gratissimum sibi fore dixit, si à Sociis etiam minore cum apparatu ceremoniæ, quibus Christiani honorant eos, qui è viuis excefferunt, denno repeterentur.

Socii

Socii cum viderent se non posse commodè tam æquo principis postulato repugnare, maximè cū in Regno suo fieri peteret, quod iustis de causis alieno in Regno est factum, prolixè responderunt, se ipsius mandato obtemperaturos. Dum omnia quæ ad exequias erant necessaria pararentur, reipsa declarauit Nangaioca non vulgarem, qua Socios prosequitur, benevolentiam. Illis quippe diebus ex vrbe Cicugen venerat Cambioiondono, vt ipsi de felici ex vrbe Meacensū reditu congratularetur: Accersitum Societatis Patrem quo potuit maximo honore affecit, & vnà cum Cābioiē-dono secum prandere voluit.

Sed illustrius sui erga Socios amoris signum dedit idem Nangaioca, cum clientibus suis, qui in bello contra gubernatores se strenuos & fortes præbuerunt, præmia tribueret. Die quinto Augusti, apud Christianos celeberrimo propter miraculum niuium, quæ Romæ deciderunt, spectaculum prebuit Nangaioca apparatus militum ducibus, equitibus, & aliis clientibus suis Regni Bugensis ciuibus, in quo præmiis illos donauit, illustrique laude in magna hominum frequentia celebrauit, quorum in proximi anni bello facta extiterunt fortia. Binos Socios propterea (vt palam sciebatur) huic celebritati interesse voluit, vt apud omnes, quantum ipse patribus haberet honorem, testatum relinqueret. Cum domus regia celeberrimo virorum omnis ordinis conuentu referta esset, accersiti ob eo sunt socii, qui in omniū conspectu à Scingodono & Scioiēmondono, Nangaiocæ intimis, ab atrio per amplissimam aulam regia turba plenam, ad conclauis, in qua morabatur princeps, ianuā deducti sunt, ad quā Nāgaioca patribus obuiā venit, quos in primis, sedibus, postquā extraordinarij affecisset honore, sedere voluit. Euocabatur nominatim, qui in prælio præ cæteris fortiter decertarant, quos postquā Nangaioca hilari vultu aspexisset, cepit clara voce omnibus dicere, se hoc nomine magna affici lætitiā, quod post cruentū bellū pace optata frui liceret; & fratri suo, qui primū erat promeritus præmiū, propter rē in conflictu fortiter gestam laudato non contemnendum dedit annum vectigal decem millium saccorum Orizæ, cui & antea eadē de causa agros assignarat. Ordine postea singulis, prout quisque pugnauerat, præmia distribuit, adeo vt diei illius donatio ad annua vectigalia sexaginta millia saccorum Orizæ peruenerit, præter aurum, argentum, & vestem, quam milites acceperant. Quo verò iucundior esset omnibus diei illius celebritas, conuiuium publicū magnifice ac splendide ornauit; omnibus autē peractis, Socios ad aulā, in qua erant ipsius familiares,

deduxit; & cūm præ hominum multitudine patribus exitus non pateret, hoc negotii dedit fratri suo, vt per mediam multitudinē viam patefaceret, eosque ad Regiæ domus atrium deduceret. Ob hos honores à Principe Sociis habitos cūm omnes obstupescerēt, causam quippe ignorabant, rumor percrebuit Nangaiocam esse factum Christianum. Faxit Deus præpotens, vt tandem ille dies illucescat, quo ipse, quod futurum speramus, se ad Christi Ecclesiam adjungat: & si eam, quam est ingressus, de Christianis bene metēdi viam tenuerit, magnum erit apud Laponios omnes Christianorum ornamentum.

Dum hæc in regia gererentur, templum nostrum splendidè ornabatur, parietes aulæis sericis vestiuim⁹: honorarii verò tumuli, quem in templi medio ereximus, gradus veste aurea & serica ex Cina allata, reliquamque ipsius partem stragula maximi pretii veste item Cinesi, magnificis operibus summoque artificio contexta. In gradibus conspiciebantur candelabra, partim inaurata, partim argento tecta, numero septuaginta, in quibus erant ardentes faces argento vestitæ. Exequiarum potrò die Nangaioca, filiarum suarum nomine, sociis misit laminam auream, cuius pretium erat quadraginta nummum aureorum, simul & sexaginta saccos frugum, non vt pauperum egestas (vt Ozacæ factum fuit) hac liberalitate subleuaretur, verum vt Socii haberent, vnde mercatoribus & opificibus, qui tumulum suis exstruxerant sumptibus, soluerent. Nobiles præterea Domestici Nangaioca, herum imitati, quadraginta nummos aureos in tumuli sumptus miserunt. Perfectis & absolutis omnibus, quæ ad funeris pompam necessaria iudicabantur, ad templum nostrum venit Gieciodono cum tanto comitatu, vt Tenzæ dominus maiorem non habuisset, vbi à Sociis ad solium præparatum deductus fuit, initium exequiarum est factum à recitatione matutinarum precum, quibus peractis, factum est sacrosanctum Missæ sacrificium, ad extremum habita concio utilis auditoribus, qui propè omnes erant Ethnici, ad ea nihilominus quæ dicebantur attentissimi, aded vt tanta omnium fuerit modestia, vt in Christianis hominibus maior desiderari non posset. Vbi cerimonia omnibus, quibus vtitur Christi Ecclesia in anniuersariis Christianorum exequiis, finē imposeimus: quicquid ex pecunia ad nos missa restabat, pauperibus, magna Ethnicorū approbatione, distribuimus. Ipse porrò Nangaioca, postquā diu multūq: fuisset cū tēpli tumuli ornatū contēplatus, sociisque gratias verbis amplissimis egisset, domū nostrā venit, vbi cūm proceribus prandit, pransus verò

verò ad horas aliquot de fidei Christianæ mysteriis nobiscum dis-
seruit, eosque qui patriam parentésque deseruerant, vt propagan-
di Euangelii causa in Iaponiam venirent, mirificè laudauit, hoc
ab illis factum dicens, quibus certissimè constabat Euangelium
suppeditare turam, qua ad beatitudinem peruenitur, viam; quam
si domestici expeterent sui, non aliunde quam à Christiana peti
oportere disciplina: De se verò, Christianus quidem non sum, in-
quit, cæterùm magna ex parte ad Christianam propèdeo religio-
nem; quo dicto illorum, qui ipsum Christianum esse factū affir-
mauerant, sententiam confirmauit.

Mortalium factus est tantus ad templum inuisendum concur-
sus, vt tridui, triginta millium attingisse numerum putentur. Cie-
ciudono bis domum nostram venit, & cum Sociis de fidei myste-
riis egit; vnde factum, vt multos habeamus scholarum Catechis-
mi auditores, magnamque ad Christi Ecclesiam futuram acces-
sionem speremus. Quantum verò coniectura assequi licet, prin-
ceps hic sic animo afficitur, vt affici solent, qui conscientiaæ sti-
mulis hoc nomine agitantur, quòd virtutem cognitam non am-
plectantur, cui malo remedium quærit, cum de fidei Christia-
næ mysteriis disputat, & quæ sibi ad intelligendum ardua & diffi-
cilia videt, aliis explananda proponit, vt tandem quid sit agendū,
facilius constituat.

Quod ad Regnum Bungense, (de quo pauca in hac extrema E-
pistolæ parte dicam) à Daiūsama est variis principibus Ethnicis,
in quibus est Nangaioca, distributū, iacetque sanè afflictum, adeò
vt Christianorum, qui in eo remanserunt, sententia Sociis ad an-
tiquas redire sedes non liceat: Cæterùm, qui ex Societate Bugen
& Amangucci degunt, in Bungense Regnum excurrunt, vt Chri-
stianis in iis, quæ ad animæ salutem spectant, opem ferant, quod
bis hoc anno factum est. Immo Bungenfes eandem ob causam nõ
modò Bugen verū Nangasachū profecti sunt; ex ipsis vir senio cõ-
fectus, postquã graui se morbo tentari sensit, quasi mortis sibi ex
morbo impedetis cõsilius, cognatis, qui in itinere morituum ar-
bitrabatur, nequicquã teclamantibus, se in viã dedit, & tandè ad
Socios peruenit, bis tẽrve peccata Sacramento penitentiaæ ex-
pauit, animumque sacrosancta Eucharistia refecit, quare gau-
dens, immortalisq; Deo gratias agens pro magno hoc beneficio,
quod Christianis sacramētis, cõtra õnes Damonū impetus, pro-
bè munitus, præsentibus Christianis extremum halitum efflare
posset, ex ærúnosa hac vita, ad suauissimã illã õniq; molestia libe-
rã, & bonis omnib⁹ affluẽtẽ, vt certò nobis persuademus, auolauit.

636 LITTERÆ ANNVÆ IAPON.

Hæc sunt, quæ, per temporis breuitatem, ad Reuerendam Paternitatem Vestram scribere licuit; reliquum est, ut nobis omnibus, suis in CHRISTO filiis, bene precari dignetur.

Nangasachi ultimo Septembris, 1600. 100. 1.

Servus in CHRISTO.

FRANCISCVS PASIVS.

EXEM.

EXEMPLVM

EPISTOLAE

P. FRANCISCI DE CASTRO SACERDOTIS SOCIETATIS IESV, AD P. LAURENTIVM XARA EX HISPANICA LINGVA IN LATINAM CONTIERSA.

PONAM his literis, quod R. V. gratissimum fore existimo, martyrium illustre, quod hoc ipso anno 1580 Maroci subiit Petrus quidam Elcius tiuis Madridienſis, ex certa ac fideli narratione, quam inde ad nos miſit Reuerend. P. F. Ignatius Prouincial. Trinitatis, qui in Africam ad re-

dimendos captiuos trajecerat.

Erat Maroci Petrus hic Elcius Madridii natus, cui, quoniam vulgò fidem Christianam prodidiſſe ex ſignis quibuſdam externis putabatur, Hamèrèt in cblæ nomen impoſuerunt. Hic vitam illà pertęſus, vt ſe in Hiſpaniam reciperet, communicato cum quibuſdam conſilio clanculum inde diſceſſit die 27 Decembris anni 79 die Iouis mahè, & vnà cum illo Quæſtor. Regius item Hiſpanus, & ſeruus Luſitanus, & Maurus quidam, omnes in equis. Aliquantum vrbe progreſſi in equites duos Mauros inciderunt, à quibus comiter digreſſi vereri cœperunt, ne ab iis, quod valde probabile erat, proderentur. Itaque conſultantes inter ſe num iter proſequendum an magis omnino deſiſtendum eſſet, denique progredi decernunt: Verùm Regia via relicta, ne ab inſequentibus inuenerentur, montem, qui primus occurrebat, tranſuerſum ſecantes, quanta maxima poterant ſertinatione Fezium petebant. Hic cùm nox primùm illos inuaſiſſet, deinde ingens pluuiæ, & tenebræ, nequæ iter cognoscere poſſent, ac ne vbi quidem pedem ſiſterent, videre, denique prope Azamor ad quatuor paſſuum millia ſub lucẽ euaserunt in ipſas hoſtium manus, à quibus illico comprehenſi ad oppidum pertrahuntur. Inde poſtea Regis jultu Marocum tra-

ducti

ducti die 16 Ianuarii sub vesperam diei veneris, ac sequenti luce ad aliam domum, in qua captiui tenebantur, translati; vbi Petrum manibus pedibusq; ad bombardam quandam alligatum malè admodum tractarunt Mauri. Neq; multo post affuit Regis nuncius, qui Petro, cui præcipuè erant ob fidei causam infensi, denuncia- rer, si ad Maurica sacra redire velit, paratum esse Regem præteri- ra condonare. Cui Petrus intrepidè, se esse semperque fuisse Chri- stianum, neque vnquam veri Dei fidem abnegaturum, et si præ ti- more antea eius indicia quædam dedisset; denique, Refer, inquit, Regi, neque vnquam me corpore circumcisum fuisse, & semper animo meo fidem ac religionem, quam puer in Hispania profes- sus sum, impressam retinuisse: neque me latere huius rei mihi gra- uia supplicia necemq; imminere, sed hæc supplicia & hanc necè vitam mihi allatura æternam, quam ego longè pluris estimo, quàm omnia imperia ac regna huius mundi. Inde ad Christianos conuersus, quorum illic erant multi, qui a fide defecerant, eumque defixi intuebantur: Redite, ait, fratres, redite ad Deum, & ad veri- tatem legemque eius sanctissimam, quoniam vos ipsi perditum itis præcipites in æternas flammis. Perite à Patre æterno per IESVM CHRISTVM eius filium, saluatorem nostrum, vt ve- stra peccata remittat, misereaturque animatum vestrarum, cui ego meam trado ac commendo, rogoque sanctissimam Virginem nostram Dominam, & omnes Sanctos Cœlites, vt pro me inter- cedant. Iam cernitis quàm morti propinquus sim, quod me obligat, vt veritatem vobis sincerè aperiàm. Scitote fratres mei esse omnia mendacium & inanitatem præterquam credere & tenere, quod S. Rom. Eccles. credit tenerque. Intelligite vos metu a- mittendæ vitæ temporalis, amittere sempiternam & beatam, & ipsum simul Deum, qui nos ad suum conspectum euocabit in illo magno & horribili iudicio. Quam autem excusationem repe- rire licebit, cum ipsemet iam antea prædixerit: Qui me negaue- rit coram hominibus, negabo & ego eum coram Angelis Dei. Videte ne, cum minimè cogitabitis, tum vos inuadat mors, & vl- tima illa hora, in qua nullum planè remediùm inuenire poteritis, quin vos iusta Dei sententia sempiternis inferni incendis adiudi- cet. Quæ cum Christianis loquutus esseo, ad Mauros etiã cõuer- sus, A vobis etiam, ait, peto Dei omnipotentis nomine, eiusq; filii vnici Iesù Christi, vt vos ad eum conuertatis, & salutarem bap- tismũ suscipiatis, qui est vobis vnus ad salutem vestrã aditus, ne vos quoq; gehennæ ignes & infinita supplicia subeatis. Ego verò cõfi- do Iesum Christum Saluatorem meum hanc cõfessionem accepturum,

& me in eam gloriam, ad quam factus & creatus sum, admissurum propter merita sanctissimæ passionis suæ, ob quam ego eum rogo atque obtestor, ut necem istam, quæ in me præparatur, omnium sæuissimam & acerbissimam esse velit, quam vlli vnquam martyres sustinuerint, ac donec spiritum istum emittam, sensum mihi intelligentiamque perfectam largiatur, & patientiam, ac fortitudinem, ad molestias & tormenta omnia pro eius diuino nomine cōstanter perferenda.

Interea cum fortè oratoris Hispani cōsobrinus in Palatio verfaretur, ut epistolam quandam ipsi Regi redderet, eoque de aditu ad Regem cum Cubiculariis ageret, admonitus de eo rex, veritus ne pro Petri vita deprecatum venisset, mandat Cohortis Præfecto cuidam nomine Manserico, ut postico egressus, ne ab Hispano videretur, Petrum subito quàm crudelissimè mactari iubeat. Ille appropinquans Christi militem eduxit ad locum carnificinæ destinatum; quo in itinere nūquam ille destitit Christianis defectoribus, Mauris, Iudæis, qui cum multi comitabantur, persuadere, ut ad Deum conuerterentur, & tam felicem mortem, ad quam ipse tum proficiscebatur, consequi conarentur, crederentque in vnū Deū, qui eos saluos reddere poterat, neque se mendacis Mahumetis erroribus seduci paterentur, cum quo vnā supplicii sine fine perpessuri essent. Quæ ille dum alta voce cōcionabūsus iactaret, tota illa via pugnis & calcibus colaphisque tundebar. Vbi ad locū ventum est, primum omnium, ne amplius loqueretur, linguā præciderunt, vestibusque nudarūt omnibus, excepta intima & femoralibus. Deinde quatuor circiter vlnas solo eleuatum portæ cuidam vtraque manu clavis trabalibus affixerunt, vnde pendens (mirum dictū) etsi lingua iam carebat, in hæc verba prorupit: O mi Deus bone esto mei memor: nam hi mihi clauis nō clauis sunt, sed flores, rosæ non spinæ, gemmæ & margarita non ferrum durum. Tum sui satellites corpus quàm maximè attrahentes rursus vtrumque pedem duobus pergrandibus clavis confixere. Et ille, Tu nosti bone Deus meus me in hoc toto supplicio nulum omnino doloris sensum percipere, quia potius mirificam voluptatem ac dulcedinem. Ac omni illo tempore cum nullo alio loquutus est, quàm cum Deo vno, ad quem verba faciebat pietatis & amoris cuiusdam mirifici plena, supplicans æterno Patri per Christum Iesum, ut vsque ad mortem saluari eum patientia confirmaret, & sua luce illustraret, quo cum assidue prædicare posset, ac denique in eius gratia decedere. Vbi cum Mauri erubescerent, quod tam sapienter de rebus diuinis cōtra ipsorum superstitione

tionem loqueretur, exasperati præsertim miraculo linguæ tam evidenti, quidam detractos sibi calceos in os eius cõjiciebãt, quidam duris fustibus tibiãrum ossa acriter tundebãt, vt ea confringerent. quibus ille, Nolite, aiebat, putare vos mihi mali quicquã inferre, agite in me, quod lubet, hæc mihi omnia coronam & præmium adaugent; neque me vnquam à verã religione distrahere poterunt. At Mauri eo magis commoti iteratis tormentis Martyrem affligebant; acclamantes, vt Mahumetẽ inuocaret. Ille autem, Ne me amplius tẽtate. Difficile est vincere, qui IESVM CHRISTVM protectorem habet, & defensorem, vt ego habeo, & Sanctissimã Virginem eius matrem, & Sanctos omnes deprecatores: Et percunctantibus quis eum peruertisset, & illum in errorem induxisset, respondebãt; ipsos verò errare, qui veritatem non nossent, & cæci ad infernum truderentur, multoque se maiorem ex illorum miseria, quã ex suis omnibus suppliciis, capere ac sentire dolorem. Tum verò impii satellites frontem ac caput ingenti clauo transuerberantes ad portam adegerunt, cùm adhuc nihil sanguinis ex vlla plaga; vel manuum; vel pedum, aut capitis profuisset. Sed ille caput leuiter quassans facile auellit a porta; & ad dexteram partem ceruicem modicè insecctens, visus est ore multo pulchriori & lætiori renidere, rursusque caput erigens, oculos in cælum leuauit nescio quid submussitans, quod nemo percepit, omnes tamen precès Deo facere intellexerunt. Tum extractum capite clauum, & quidẽ difficillimè, quoniam vi magna in ossa penitus adactus erat, iugulum terebrarunt, ita vt portæ tabulis compingeretur, atque ex eo solo vulnere cruor manauit. Ita confixus martyr egregius diutius pendens, oculos identidem lætissimè aperiebat, in cælumque intendebat incredibili patientia & animi æquitate, quæ in vultu totoque orõ emicabat, demum felicem animam Creatori suo reddidit, manente corpore toto admodum candido; nullis cicatricibus aut vibicibus, dextero oculo clauso, læuo patefacto. Hic fuit felicissimi athletæ exitus, de quo vt Rex cognouit, tum sobrinum oratoris introduci imperauit, qui quoddam ipse esse rẽ restiuerat, inter alia negotia Martyris corpus postulauit. Et cùm à Rege cõcessum esset, Christiani ad rem contegendam simularunt extra portam id deferre, vbi cæteros sepulturæ mandare mos est: sed tum quidem in eodem paribuli loco reliquerunt, vt postea in ipso sacello Sanctissimæ Virginis, in quo Christiani Missas audire & cætera sacra obire solent, conderetur, vbi nemo adhuc alius conditus fuerat. Subuculam & femoralia is, quem dixi, Frater Ignatius per

minuta frustra Christianis diuisit, easque reliquias magna omnes cum religione asseruarunt.

Postero die instituere Christiani festum diem celeberrimum, ad quem confluere etiam ceteri omnes captiui fideles, quibus ipse Pater Frater Ignatius, qui totius rei spectator & testis fuerat, pro concione singillatim omnia enarrauit. Quod omnes impulit, ut in eadem ædícula singulis mensibus eum diem, quo hic sanctus martyrium obierat, in eius honorem piè ac sanctè venerari ac celebrare decernerent. Ocaniz,

10. Iulij, 1580.

(.)

Tom. ij.

SS

EPI

EPISTOLA
P. ALEXANDRI
 VALIGNANI PRO-
 VINCIALIS

De quinque Societate I. E. S. V. pro Christi fide occi-
 cis in India Orientali Anno 1583.

*Ad Præpositum Generalem eiusdem
 Societatis.*

EXPONAM his litteris R. P. illustrem laureã, quam consecuti sunt carissimi Patres nostri, Rødulphus Aquaviva, Alphonſus Paceccus, Antonius Franciscus, Petrus Berna, & Franciscus Aranea frater, qui Idibus Iun. anno salutis 1583 apud Salfetem se se Deo victimas obtulerunt, Ethnicorumque telis Christi nominis propagandicaussa occubuerunt. Salfetes regio quedã est cõtinẽti annexa; Peninsulæ instar, quæ ab Insula Goa quodam maris tractu seiuncta, ab vrbe ipsa Goa abest passuum millia nõ amplius nouem; ambitur vsquequaque passuum millibus viginti, & & Idalcanis Regni finibus terminatur. Est autem Idalcan potens Maurorum Rex, qui Superioribus temporibus, vt finem bellis, quæ cum Lusitanæ Regibus gerebat, imponeret, Salfetanas iis terras, in quibus sex & sexaginta pagi numerantur, possidendas concessit. Ex eo tempore Salfetes Lusitanæ paret imperio. Incolarum numerus est octoginta circiter millium: in his multi Brachmanes Ethnicarum superstitionum magistri: vt mirum videri non debeat, si gens illa multos iam annos Lusitanis subiecta regibus, nec longè distans à Goa, etiamnum in Idolorum cultu ac superstitione tam pertinaciter hæreat. In eas oras nullus ante annum 1560 Christianis concionatoribus patebat aditus; tum primùm à nostris sociis incultæ illæ desertæque syl-

uæ diuino verbo excelsi cœptæ sunt, paucis duntaxat Christianis factis : in quibus ipsis tuendis augendisque multa sæpe Noſtri ab Ethnicis perſulerunt. Quæ cauſa fuit, cur Antonius Noſtrogna Prorex ducenta ampliùs delubra, & in his ſumptuoſa nonnulla, præter alias multas Idolorum ædes incendi æquarique ſolo iuſſerit, anno 1567. Ethnici rati, id quod erat, tantas ruinas impulſu ſuaſuque Noſtrorum editas eſſe, iras ſcilicet in nos graues inimicitiaſque ſuſceperunt. Et quidem quoties viciſcendi ſe dedit occaſio, eam ſemper auide arripuerunt ; nam bello ſæpius inter Luſitanos Mauroſque Idalcanis exorto, cum Mauris coniuncti Ethnici, Chriſtianorum templa domoſque, quæ in Salfetanis agris erant, ſacrilegis manibus incenderunt ac diſturbarunt: magna etiam detrimenta Chriſtianis ipsis intulerunt, quorum erat ferme numerus decem millium. Et quanquam recens firmata pax erat, quinque tamen ex iſdem pagis Luſitaniæ deficientes imperio ad excitanda noua templa, nouaque Idolorum ſimulacra, publicè adhibitis vt antea ceremoniis, redierunt. Quin etiam agere cum Prorege Regeque ipſo non dubitarunt, ſibi vt in eo perſeuerare ſuaſque ſuperſtitiones augere ſuo arbitrato liceret. Quoniam igitur Alphonſi Pacecci opera factum cognouerant, vt ea, quæ ab ipsis falſo deferbantur ad regem, illuſtrarentur, & pateſcerent ; eundemque ſuis ſenſerant obſtare conſiliis, hoc hominem oderant acerbius. Nec minori apud illos odio erat Petrus Berna, qui præterea illud effecerat, vt exercitus iſ, quem ad eos coërcendos Comes Franciſcus Maſcarenus miſerat, ipſorum ſana dirueret. Et quamquam non ita multo poſt cum Prorege redierunt in gratiam, idque per eundem Alphonſum Paceccum ; tamen per ſimulationem pacis & otij, quæ eſt illorum barbaries, viciſcendi tempus occaſionemque captabant. Dum hæc geruntur, Rodolphus Aquauia ex magni Mogoris aula reuertitur Goan ; quæ in aula triennio iam ampliùs cum verſaretur, renouandum eum in præſentia Prouincialis putauit, quod in iſs locis nulla ſe ſpes vtilitatis oſtenderet. Sed iſ fuit Rodolphi à rege diſceſſus, vt maximam ſuæ virtutis & ſanctitatis admirationem Regi ipſi Regiſque familiae vniuerſæ reliquerit, etenim ea omnibus fuit ita perſpecta probataque, vt eam, ne ipſi quidem æmuli Mauri negare auderent. Goam vbi peruenit, magna omnium gratulatione exceptus eſt, & quod vnicè diligebatur ab omnibus, ſingularem eius animi moderationem, ceteraſque virtutes, & quod eius iam reditus propemodum deſperabatur, ingens enim

erat suspicio, id quod ipse quoque suspicabatur, ne vel captius in Maurorum potestate retineretur, vel denique perimeretur. Sed ut aliud fuit prouidentiae diuinæ consilium, hanc Regi mentem iniecit, ut abeundi potestatem Rodulpho faceret, idque inusitata quadam officii humanitatisque significatione. Cum plurimas offerret discedenti diuitias, ille funditus repudiauit, hoc vno contentus, quod diues meritis, diues virtutibus rediret ad suos, quibus bonis toto illo tempore, quo abfuit, locupletatus est, cum in tanta hominum peruersitate, tanta animi tranquillitate partim solus, partim cum sociis degeret, ut aulicis esset exterisque miraculo, propter eximiam eius animi submissionem, specimenque virtutis. Itaque P. Prouincialis commodissimum putauit esse, eum Salsetanæ sedi Collegioque præficere, quod eum & religionis studio, & agendi dexteritate cum exteris, maximo his locis adiumento fore consideret. Socium ei adiunxit Alphonsum, quem antè nominaui, Paceccum, hominem minimè illorum morum atque illius gentis ignarum. hos comitabatur initio Rodericus Vincentius Prouincialis, sed valetudine impeditus Gorm deinde reuertit. Iam dies obrepserat, quo ex Societatis instituto instauranda erant vota, cum ad primam è Salsetanis nostris sedibus, cui nomen est Cortalin, peruenerunt. ea templum habet adiunctum, SS. Philippo & Iacobo dicatum; eodem Patres fratresque, quotquot in aliis degebant sedibus, conueniant; igitur semestribus confessionibus aliisque pietatis exercitationibus ritè obitis, habitaque à nouo Rectore Rodulpho cohortatione egregia, sua quisque vota, quinto nonas Iulii non sine magna animi voluptate gaudioque renouauit. Cæptum est postea in conuentu referri, quæ ratio videretur idonea ad reliquam Salsetanorum pagorum conuersionem, & de solempni quodam instituendo baptismo, qua in re multum Pacecci opera profutura videbatur, tum quod ibi alias ipse præfuerat, tum quod illorum Christianorum esset veluti parens; summa deliberationis hæc fuit, comitio dissimum videri sedes singulas ubi nostri versabantur lustrate quam primum, simulque naturam & situm explore locorum, ubi & Crucis defigerentur insignia, & sacræ ædes ædificarentur. Actum est singillatim de lustrando inspiciendoque Coculino pago, ceterisque simul pagis, qui superioribus annis tumultuati; in tranquillitate iam erant. Cuius pagi lustrandi ea causa fuit, tum ut inter ipsos magnæ quædam ex nobilis cuiusdam viri cæde exorta discordiæ sedarentur, tum ut solatium iis hominibus aliquod præberetur, & ad suscipienda Christiana sa-

era permouerentur, denique vt ad extruendum templum, locandamve Crucem, ipsis tamen non inuitis Ethnicis, aream locumve deligerent. Dominico die, qui dies fuit tertio nonas Iulij, Rosdolphus & Paceccus in arce Racioli, aliique in aliis Societatis sedibus rem diuinam fecerunt. Nocte insequenti duo illi quodixi Patres, simulque Petrus Berna Italus, & Antonius Franciscus Lusitanus, ambo pietatis studio virtutisque præstantes, vnà cum Francisco Aranea fratre, qui Gaspari Goensis olim Archiepiscopi nepos erat, in Orliensem sedem conuenerunt. Hi omnes Idib. Iul. suo quisque sacro peracto, iter Coculinum versu arripiunt: prosequabantur Christiani illius loci complures, Lusitanique duo, quorum alter Scriba erat Raciolensis Ducis. Coculinum vt attigerunt, eos primarius quidam Ethnicus consalutat, nuntiatque conuenturos à prandio salutandi causa reliquo Oppidanos; conuocati sunt à Nostri Ethnicis alij duo, vt pax illa quam diximus conficeretur; affuit tantum alter, qui vultu certe & significatione pacem se velle ostendit; negare tamen eam à se vno, sine fratrum propinquorumque interuentu, confici posse. Interim Patres inter se nostri deliberant, qui maximè locus ad construendum templum erigendumque sacræ Crucis vexillum, videretur appositus. Hoc consilio cognito Ethnicis, qui tum aderant, siue casu siue explorandi animo aduenissent, silentio abeuntes rem ad alios continuò deferunt. Hic, Veneticus quidam inueterata renouans odia, populum instituit cogere, & quantum poterat voce contendere, aduenisse iam tempus quo vicisci violatum Idolorum numen oporteret, iniuriasque eas, quas quotidie à Patribus acciperent, quos nemo nesciret, omnium maximè suis superstitionibus aduersari. Quapropter consilium initur interficiendi Patres, factaque manu omnes, qua transeundum Patribus erat, viarum aditus intercludunt. Nostri tum primùm senserunt sibi Ethnicorum animos alienos; ergo vt nascentibus malis occurrant, ad suas sedes remigrandum existimant. Vbi se dederunt itineri, ad eaque loca venerunt, in quibus hostiles parabantur insidiæ; cõfestim eos hostiũ manus arcubus, ac sagittis, aliisque instructa telis inuadit, vociferantium Occide, Occide veneticos, pacis nostræ perturbatores, euerfores nostrorum Deorum. Ad hos strepitus Lusitanus quidam in medium cum sclopo prosiliens, & ad defensionem se comparans reuocatus est à Pacecco; quòd negaret Pater defendendi tum esse tempus, obuiamque procedens hostibus (passis vt in amplexum manibus) mira animi tranquillitate, patria ipsorum lingua, ne quid

perturbationis metuerent, hortabatur. At illi furentes rabiisque,
 luporum instar, Patres adoriuntur, initiumque cadis à Rodulpho
 faciunt; huic poplites primò succidunt, quo ille vulnere procum-
 bens in genua, intentis in cælum oculis, numinèque plenus, ani-
 mum Creatori Deo, ceruicem carnifici sponte obtulit, suisque
 ipse manibus diducta veste, nudum iugulum præbuit, vt, quem-
 admodum in omni vita fecerat, sui magistri obtemperans, domi-
 nique consilio, secundo vulnere ei corpus offerret, à quo primum
 acceperat. Sed ne id quidem ad leniendam carnificis crudelita-
 tem satis; in eas ipsas ceruices, quas Christi martyr vltro nuda-
 rat, duas ille graues ac mortiferas plagas imposuit: ad has quâr-
 ta accessit, quæ humerum à reliquo corpore penè discerpit; pe-
 ctus denique sagitta confossum; quibus quinque vulneribus ac-
 ceptis extremum spiritum suo edidit Creatori, à quo totidem re-
 demptus est plagis. Atque hoc ille modo Sallertanam peregrina-
 tionem suam tam exiguo temporis interuallo, tam gloriosa
 morte conclusit. Secundus casus est Franciscus Aranea frater,
 qui in ceruicibus magno accepto vulnere, lateraque hastili trans-
 fixus, moribundus repentè concidit. Tertius occisus est Petrus
 Berna, qui in occipitio ita vulneratus est, vt ex vulnere pars disse-
 cta penderet, altero etiam oculo telo trajecto, alteraque aure me-
 dia grauer vulnerrata: ac ne tum quidem siti crudelitatis extin-
 cta, nihilo fuit minor barbarorum in exangue corpus immanitas.
 Quarta fuit Pacecci palma, cui barbari lanceam cum adegissent
 in pectus, extensis continuè manibus Crucis in figuram, oculis-
 que sublatis in cælum, alteri vulnere sese intrepidus offert, quod
 cum iugulo accessisset, exanimis concidit. Postremus Antonius
 Franciscus, tum in capite tum in reliquo corpore vulneratus,
 occubuit, Spirabat adhuc Franciscus Aranea, cum ad eum
 omnis generis multitudo conuolat, virorum, feminarum, pue-
 rorumque magna præ læticia clamoribus gestientium; qui quo-
 plus Idolo suo haberent honoris, semel atque iterum semiuui
 corpus extractum, circum Idolum raptant. Deinde, vt eorum
 mos est in reorum habenda quæstione, hominem altero ran-
 tum pede stare iubent, altero in sublime suspenso, Idolo sup-
 plicare cum iuberetur, Non sum, inquit, ita desipiens quàm vos,
 qui hæc iubetis, vt lapides lignaue muta pro Deo venerer. Illi ira
 incitati, certo eum in loco constituunt, in quem eminus colli-
 marent, in eumque innumerabilem iaciunt telorū sagittarumque
 multitudinem; atque inter iaculandum, alij aliis subinde vocibus
 exprobrantes, Hic demum templum ædificabitis, inquit: Hic
 cruces

cruces vestras figetis. denique velut alterum Sebastianum sagittis confixum relinquunt. Is furor fuit vniuersorum, vt ne pueri quidem puellęque in eius corpore lacerando, suisque manibus, mucronibus, iaculis, & præacutis sudibus, animū suū satiari possent. Cū eam quisque laudē societatis appeteret in suis vlciscendis. Idolis, mox martyrum sanguinē iis offerūt, eoque ipso, vt eorum mos est, illorum simulachra festis clamoribus inungunt. inde reliquorum corpora per terram contumeliosē tracta, in foueam dejici aqua plenam, eaque, ne in Christianorum manus venirent, frondibus occultari iubēt. Duo præterea honesto loco nati adolescētes in societatem tā illustri martyrii recepti sunt. Brachmanes erāt ambo, & in nostris ædibus habitabant, eorum alter appellabatur Dominicus, ipsius Coculini oppidi incolā, qui quoniā patribus Idola quæ comminuerāt demonstrauit, ne huic quidē sui ciues pepercerunt. Alteri nomen erat Alphonfus, qui cū Pacecci breuiarium gestaret in manibus, non prius sibi illud extorqueri passus est, quā vtraque manus abscinderetur. Interfectus est alius quoque Christianus vir honestus Franciscus Rodriguez, itemque alius Paulus Acosta, Christianorum illius loci curator, & in adiungendis ad Christum Ethnicis iuuandisque Patribus, sedulus administer. Ex duobus comitibus Lusitanis superstes relictus est alter, qui Ethnici cuiusdam amici ope præsentipericulo ereptus est, alter verò scriba Regis, qui Gonzales Rodriguez appellabatur, occisus. Atque hic fuit felix nostrorum, Patrum obitus, qui amplificandæ promulgandæque Catholicæ religionis causa suas Redemptori vitas obtulerunt, vt sanguis sanguini redderetur. Hæc vt supra dixi Idibus Iul. acta sunt anno 1583. Qui dies maximè insignis in vniuersa Societate maximaque veneratione dignus est. Si quidem eo ipso die sunt ab hæreticis, annis antè duodecim, Ignatius Azebedus comitesque nouem & triginta, cū Brasiliam peterent, interfecti. Horum memoriam Goani Collegii Patres fratresque piis precationibus pœnisque vltro susceptis dum recolunt, hi ipsi de quibus scribimus à Salsitanis Ethnicis mactabantur. Alatus est hic nuntius postera nocte, quam mors martyrum antecessit, qui quidem omnium animos vehementer pupugit. sed cū de more se contulissent ad preces, tantam vim diuinæ dulcedinis acceperunt, tantāque lætitiā, vt hac atque illac è suis quisque cubiculis prodeuntes, eam inter se mutuo communicantes, eū verò ardorē præ se ferrent obeundi martyrii, vt novos martyres tum beatos tum sanctos, aliique aliis nominibus appellarent.

Ut primùm autem Rodericus Vincentius, id temporis Prouincia-
 lis, cum ceteris Patribus ad Salterem proficisci constituit, ad re-
 cuperanda humanaque sanctorum corpora, is fuit ardor vni-
 uersorum, vt profectionem illam enixè omnes efflagitarent,
 magnusque mœror inuaderet, si cui remanendum esset Goæ.
 non tamen omnibus, sed triginti duntaxat concessum est.
 Qui Coculinum cum peruenissent, atque vnà cum Castri Du-
 ce occisorum corpora postulassent, patefacere ea initio barba-
 ri noluerunt. Sed dum tristes mœstique reditum parant, diuino
 consilio factū est, vt nō sine sanctis corporibus, quę deinde barba-
 ri protulerūt, abirēt. Vix erat in Castro Raciolo, vbi tū Nostri cō-
 morabantur, de Martyrū cæde nuntiatū, cū aduērantibus ex op-
 pido populus gratulabundus occurrit. Portabatur nobile feretrū
 à Duce Lusitanisque; cumque ad sacellū quoddam B. Anto-
 nio sacrū Castro ipsi propinquū ventū esset, præstō illico Patres
 affuerunt, qui beata illa corpora, frequenti populo, accensis ce-
 reis atq; candelis exciperent, præeunte choro modulatè canen-
 tium Canticū Zachariæ. In interiore sacello, tum vt studiis ho-
 minum ingentibus satisfieret, tum etiam vt aptius corpora ipsa
 componerentur, detractis integumentis multitudini ostēsa sunt.
 Hic ea fuit omnium læritia significatioque pietatis, vt multi af-
 firmarent è Nostris, nunquam se antea talem expertos esse. Et
 quanquam triduo antè necati erant Martyres, atque in illius fo-
 ueæ cæno eorum corpora delituerant; recētes tamē admodū vise-
 bantur, præcipueq; Rodolphus, cuius è vulneribus ita recens ma-
 nabat sanguis, vt si ea tū accepisset. Quæ res omnium animos vehe-
 menter accendit, tātusque osculantium manus pedesque marty-
 rum ac sacra vulnera impetus fuit, vt iam tum cœlestem illorum
 gloriam videre quodammodo viderentur. Multi præterea reli-
 quiarum aliquid studiosè quærebant, nec obsisti vllō pacto po-
 tuit, quominus alii aspersis cruore sudariis, alii recisis vnguibus
 capillisque discederent. Corporibus aptè compositis, solemnis
 quædam religiosaque supplicatio instituta est. Corpora defere-
 bantur à Patribus, crebris cum funalibus canticisque psalmo-
 rum, qui ad eam triumphī gloriam spectare potissimum videbā-
 tur. Ad oppidi templum cum hac pompa delata, nocte circiter
 media, in arca prægrandi condita sunt, distincta, ac suis quæque
 vt internosci possent notata nominibus. Ibi iacent in præsentia,
 quoad aliò Paternitati tuæ transferre placuerit. Postridie eius
 diei manè Prouincialis pro gratiis agendis Missæ sacrum cum
 cantu sollemnique ritu peregit. nec enim tale funus desiderare
 alias

alias videbatur exsequias, si quidem pro fidei Catholice promulgatione proque Idolorum signis euerfis oppetita mors erat; quod & Ethnici fatebantur ipsi, & ex eorum liquet epistola quadam, in qua scriptum erat, idcirco a se PP. peremptos, quod suis in regionibus cogitarent Christianorum templa construere. Maxime perturbauit hic nuntius Goanam ciuitatem, cui Rodulphi Pacecciq; virtutes perspectæ iam erant. Quocirca ita sunt omnium animi in Ethnicos incitati, ut nisi Proregis nutus prudentiaq; reprimeret, ad expetendas illico pœnas vlciscendamq; Martyrum eadem vniuersi concurrerent. Sed quoniam Parricidæ illi ad Idalcanem Regem confugerunt, cœsui Prorex conuiuendum esse in præsentia, & in aliud tempus pœnas tanti sceleris reseruandas. Erat P. Rodolphus Atriæ Ducis filius, annos natus tres & triginta, quorum dimidiâ partem in Societate cōsumpsit. Æqualis ferme erat illi Paceccus, vterq; magna quadâ virtute præditus, magnis quibusdâ donis instructus ad rē Indicâ adiuuandam promouendamque. Sed Rodolphum præcipua quadam commendabat humilitas, & suauitas morum, quæ tantum illi sanctitatis nomen domi forisq; pepererat, vulgò ut Angelus diceretur. Antonius Franciscus trigessimum agebat annum, fueratque in Societate duodecim. Huic accepimus quotidianum solemneq; fuisse, cum sacrificaret, à Deo precari, sibi ut eius causa liceret cruciatus martyrum experiri. nã de Rodulpho quid attinet dicere? cuius ex litteris ex Mogoris aula datis facile perspici licet, quàm flagrans eius studium esset, quàm ardens cupiditas mortis pro religione oppetendæ. atq; id ipsum meror ille, quem cepit ex suo in Goã reditu, declarauit, propterea quod tam præclarâ bene moriendi patiendiq; pro Christo occasionem amisisset. Petrus Berna ipse quoq; par erat ætate, sed sexennium in Societate confecerat. hic dicere solitus est, quandiu sanguis in Coculino pago non funderetur, Ethnicorum conuersione ad Christum fore nullam, simulque se prælagire animo, sibi in iis regionibus moriendum. Nec multo inferior erat ætate Franciscus Aranea, qui duodeciginta natus annos, vixerat in Societate decennium. Quare in omnibus flos vigeat ætatis, omniumq; erat opera ad Dei ministerium Societatisq; perutilis. Cæterum nos in hac spe sumus, horum Martyrum merita tantum apud Deum ponderi habitura, ut Patres fratresq; nobis carissimi, qui in Europa sunt, acriter inflammentur ad has expetendas oras, vbi tam felicem exitum fortiantur.

Goæ, v. Kal. Ianuar. Anno M. D. LXXXIII.

REVERENDIS.
 IN CHRISTO
 PATRIBVS,
 P. RECTORI, PRO-
 FESSORIBVS SACRÆ THEO-
 LOGIÆ ET STUDIO SIS COL-
 LEGII SOCIETATIS IESV IN ALMA
 UNIVERSITATE LOVANIENSI, FE-
 licitatem & perpetuam salutem precatur
 Gulielmus Huysmannus Antuerpiensis,
 publicus in Collegio Bussidiano Tri-
 linguæ Latinæ & linguæ Professor.

INTER diuersa diuersorum hominum studia, quibus addicti tempus omne atque omnem traducunt, optimè semper illi & sibi & posteritati consulere, qui vanis ac inanibus, etsi primo aspectu incùdis neglectis, seruis se grauibuscq; studiis mancipant: Quos inter primum honoris ac vera laudis locum iure suo sibi vendicant, qui, commodis suis posthabitis, omni studio & industria aliorum commodis sollicitè inuigilant. Cummoda verò ista pro temporum diuersa ratione metiri necesse est, laborandumque unicuique pro viribus ut temporis, in quod ipse incidit, ratione diligenter excussa, ad id labores suos destinet, quod ad Dei maiorem gloriam proximique salutem maximè pertinere iudicabit; Vt quod in vniuersa mundana machina aeterna administratione Deum ipsum facere ex operibus

operibus eius cognoscimus; id ipsum nos quoque quantum humanarum virtutum modulus patitur, imitando prestare conemur. Ille enim Regnorum Imperiorumque, ortum ac interitum rerumque omnium mutationes ac varios vicissitudinum casus, aeterna providentia lumine contuens, singulis ferme atatibus, modo hos modo illos vita, sententia, morum, animorumque varietate quadam conspicuos & idoneos excitat, per quos tanquam instrumenta opportuna qua fieri voluit & futura praevidit commodè perficiantur. Vult à parvis initiis ad summum honoris potentiaque fastigium regnum aliquod vel provinciam assurgere? eos Reges eorumque gubernatores suscitatur, quorum armis ac iusta administratione, eo magnitudinis amplitudinisque aliquando queat excrescere. Vult rursus (uti nihil sub Sole aeternum ac stabile) urbes atque republicas à florenti statu & culmine illo dejicere? En tibi parata impiorum regum tyrannis, quorum avaritia, ambitione, impotentia ac scelere, omnia corrumpant atque vastentur. Traducturum D. Deus in Aegyptum posteritatem Patriarchae Iacob, Iosephum in illum finem multo ante praecepit: Eandem à duro servitutis iugo liberaturus, Moysen tanta rei ministrum futurum maturè sibi delegit. Romanum imperium quod iustissimorum fortissimorumque Regum, Consulium, Imperatorumque armis ac legibus ad gloria dignitatisque supremum apicem perduxerat, eorundem iniquitate, scelere, ac flagitiis, neglectis legibus in interitum praecipit disturbavit. Quemadmodum ergo Deus futuros casus praeviciens ad eos vel promovendos vel avertendos, in promptu semper habuit vel stimulos vel impedimenta; sic aequum est homines cunctos quidem, sed illos maximè, qui rationis & orationis usu ceteris anteire videntur, & qui studio, labore, ac industria quae plurimis prodesse volunt; ante omnia sollicitè exquirere ac indagare, qua in re vel promovenda si bona sit, vel perturbanda si impia, vtilissimè operam suam collocare possint. Ignatius Loyolaus Ordinis vestri primus institutor, cum à caducis ac momentaneis rebus animam ad sublimiorè stabilitiorèque cōtēplationē Dei singulari beneficio traduxisset; duo (quorum tamen unum ex altero pēdet) sibi proposuisse videtur, ad quae, donec vixit,

cogitatus ac labores omnes magna cura ac sedulitate direxit. Ut nimirum Christi fidem ac religionem, quantum diuina fretus auxilio eniti poterat, ampliaret, & prauorum hereticorum insidias detegeret, noxios conatus perfringeret, pestifera dogmata refutando conuelleret. Rectè quidem & sapienter hoc ab eo cogitatum. sed frustra, nisi rationes illas simul iniuisset, quibus quod meditabatur ad optatum finem perduceret. Has illi diuina bonitas suggessit, meo sanè iudicio, tam accommodatas quam quæ maximè. Nam postquam litterarum studia in iuuentutis prima uo flore vel neglecta omnino, vel gustata tenuiter, multo sudore resumpsisset; sanctissimi instituti consiliūq; sui socios aliquod delegit, quibus cum ad caput orbis urbem & Sanctorum Apostolorum sancta limina contendit, & summo Christi in terris vicario Pontifici Maximo arcanum aperuit. quod cum ad Dei immortalis honorem & catholica fidei propagationem, ad hereticorum euerfionem ac gentilium conuersionem tendere facile prudentissimus Pontifex perspexisset, ratum habuit, & Apostolica sanctione maximè opportuno tempore firmavit. Cum enim humane salutis hostis Lutherum damnato dogmate omnia perturbantem, ac velut aprum infestissimum Catholica Ecclesia vineam deuastantē concitasset; misericors Deus Ignatium fortissimum constantissimumq; athletam, qui cum Sociis pestiferos impii Apostata conatus strenuè reprimeret, spōsa sua donauit. Accepta itaq; à Christi summo Vicario auctoritate, facere & docere Christi exemplo incepit, tam felici noui ordinis successu, ut qui ante annos plus minùs quinquaginta adhuc esse ignotus, iam ad triginta & ampliùs Prouincias peruaserit, cūq; nostro mundo contineri ampliùs non posset, ad noui orbis amplissimas prouincias per tot terræ marisq; tractus penetrârît. Tanti viri vos estis filii, tamq; frugifera arboris rami. Huius amplexi Ordinē eundē quē Magister uester, vos quoq; uobis scopum prefixistis, ad illius mores uestros mores ac uita omnē componitis, atq; suauissimum plurimarū uirtutū odorem uerbo & exēplo passim emittistis, nō in Europa tantū, sed per omnes omnino Christiani orbis regiones, maximèq; per Indiam, tam quæ ad

ad Orientē quān̄ qua ad Occidentē protēditur. ubi quanto cum fructu in vera fide imbuēdis hominibus (quod omnium operum, quae à Christiano homine praestantur, est longè maximū Deoque gratissimum) versati haētenus fuerint, ac etiamnum hodie vestra familia homines versentur; constans fama ac creberrimī istinc allati rumores testantur. Ego verò non id auribus accepi tantū, sed superioribus annis Mediolani insubrorū hisce oculis vidi; cūm Japonicorum Regnum filii ac nepotes Roma reuersi, ubi tanquam legitimi Ecclesiae Catholicae ac Apostolicae filii Pontifici Maximo obedientiam exhibuerant, in Japoniam patriam reditum pararent. Id ipsum litterae quadam, ad Reuerēdum Patrem Ordinis vestri Generalem Romam transmissae ac inde huc Italico idiomate excusa, perlata non obscure loquuntur, quas cūm ego etiam non sine maxima iucunditate legissem, amicorum rogatu me induci non difficulter passus sum, ut ad communem multorum qui Italice nesciunt oblectationem eas Latinitate donarem, quod eo feci lubentius, quo cognitione omnium narrationes istae digniores videbantur. Quam verò feliciter id ipsum praestitum à nobis fuerit, utriusque linguae peritis iudicandum relinquo. Equidem amicis gratificari volui, etsi temerario magis (ut vereor) quā prudenti conatu; quippe qui nominis mei ac fama periculo alius placere non recusarim. Quod etsi amoris non fidei maximum sit indicium, tutius tamen me facturum existimavi, si contra quorundam obreccitationes patrociniū aliquod quarerem. De quo cūm anxius mecum dispicerem, argumenti ac subiectae materiae ratio patronum obtulit. Cūm enim quae opusculo hoc continentur, ex litteris Patrum Societatis IESV, qui in Indis ista vinea tam strenuè tantōq; cum fructu allaborant, desumpta sint, ac fideliter interpretata: quibus id obsecro potiori iure dedicandum videatur quā ipsis Patribus? neque uni ex ipsis, ad quē quae hic referuntur magis spectare videantur quā ad ceteros, sed toti Collegio. Cūm enim una ac eadem sit omnium vocatio, omnibus factum hunc nostrū commendare visum fuit, neque id lenibus (ut opinor) aut inutilibus de causis. Cūm enim, ut dicere cōperamus, exortum ante

annos aliquot diuersarum heresum tempestatem horum maxime ministerio sedare diuina prouidentia placuerit, (sicut & alius Ecclesia Catholica laboribus aliorum Ordinum sacrorum institutione benignissimus Deus patrum nostrorum memoria succurrat) non insulse facturum me existimari, si, qui ut professione coniuncti ita labore ac sollicitudine in fidei Catholica conseruatione & ampliacione pares sunt, in huius opelle quoque nuncupatione coningerem, quorum conatus & studia florentissima Belgica collegia loquuntur. Imprimis indubitatum fidei uerbis meo facit in hac alma Vniuersitate Louaniensi excitatum olim, postea tamen temporum iniquitate concussum nonnihil, nunc iterum lactore successu instauratum Theologia Seminarium, cuius plantaria uberes & copiosos fructus propediem pollicentur. Siquidem cum exacta veneranda huius Facultatis Theologica Doctorum industria, cum Pastorum, concionatorum, reliquorumque in hoc stadio currentium sudore conuictis desideriis & operis eorum, multo certe facilius de Catholica religionis hostibus uictoria futura est. Quandoquidem (qui Seminariorum finis est) praclaras indale adulescentes ac uiri, humanioribus literis ac philosophia preceptis egregie instructi, solida totius diuinae sapientia fundamenta interim iaciunt, & in penum quamdam doctrina atque scientiae diligenter reconduunt, quae ad communem plurimorum utilitatem liberaliter postea depromant. In haereticorum confutatione acres ac uehementes, in moribus hominum efformandis solliciti, in anxii conscientijs consolidis prudentes. Absit uerbis adulatio. Non minora iam propemodum ab Ordinis uestri sectatoribus in Europa, ac maxime in Gallia, Germania, ac Belgio nostro, quam in late diffusis Indorum populis praestantur. Facilius namque est infideles ad Euangelicam ueritatem adducere, praesertim quando ad eos accessus patet, quam haereticos, qui obfirmato animo ab agnita semel ueritate recesserunt, discessis errorum tenebris ad eandem reducere. Quod prudenter obseruas Inuidiosissimus ac maxime Catholicus Hispaniarum Rex, sicuti in Hispania ac Italia loca plerisque, ita in hoc etiam publico studio Louaniensi Seminarium

Regio sumptu instituendum curavit, in quo Pastores novelli ita-
quam recentes surculi paulatim accrescant, ut in Ecclesia rena-
scentis defensionem contra praeos pestiferosq; haereticorum in-
sultus aliquando coalescant. Idq; eo nunc succedit felicitas, quo
fideliori pastori gregis cura commendata est. Quid enim nō mo-
litur, non tentat, non aggreditur Illustris ac Reuerendissimus
Dominus D. Joannes a Stryen Episcopus Middelburgensis,
qui quod Zelandicā perseverante rebellionē ac haeresi pastorali
cura sua commissis gregibus uti fidelis pastor praere non po-
test; aliunde oblatiis accutisq; omnibus neutiquam mercenaria soli-
citudine praest. Quacūm ita sint, quis Belgicam Ecclesiam suo
aliquando nitori restituendam esse desperet? Non deerit piis con-
natis misericors Deus, qui, quae ad nominis sui gloriam occē-
pistis, adoptatum finem cum maximo Christianae fidei incremē-
to aliquando perducet. Valete PP. Reuerendi, ac Huysman-
num vestrum patrosinno uestro confidentem contra maleuolo-
rum hominum morsus praesentem ac absentem defendite.

Louanii ex Collegio nostro Buslidiano Trilingui, Anno repa-
ratae salutis 1589, decimo-sexto Calend. Julii.

Collegio vestro addictissimus deuotissi-
musque cliens,

Gulielmus Huysmannus.

VERA

VERA NARRATIO

MEMORABILIS CIVISDAM

NAUFRAGII, EX LITTERIS P.

PETRI MARTINEZ EX VRBE GOA,

AD REVERENDVM PATREM GENE-
ralem missis, 5 Idus Decemb. decerpta.

VM ad Mosambicum portum, qui in littorali Æthiopiæ ora est, appulsus essem, luctuosum naufragium ac verè miserandum casum navis, quæ in D. Jacobi tutela erat, qua Societatis nostræ Patres quatuor, Ego scilicet, Petrus Aluares, Ioannes Gonzales, Vincentius Zappata, ac fratres duo, Emanuel Herrera cum Emanuele Dias, vehebamur, R^z. T^z. per litteras per ciuitatem Ormuz, quæ iuxta sinum Persicum visitur, missas exposui. Compendiosè tamen, unanimò tuo, sinistram suspicionem eorum, quæ accidisse nobis in ista navigatione potuissent, eximerem; præsertim cum aliud tum temporis neque per Ormuz, quàm quòd in Indiàm nondum peruenissemus, que per nauim sub auspiciis D. Virginis inauguratam, quæ in Mosambico commodum nauigationi tempus expectans hybernabat, quàm quòd ad hunc necdù portum deuecti essemus, quòdque naufragium passi fuisset per scribere potuerim. Quocirca de iis quæ in vniuersa ista nauigatione occurrerunt Paternitatem tuam plenius nunc ac copiosius docebo, quæque memoratu dignissima videbuntur referam, in qua præter occulta Dei iudicia, quæ probè intelleximus ac experiri fuimus, immensa quoque eius beneficia ac singulares diuinæ gratiæ effectus licebit obseruare, tam in aduersitatibus, quibus còstantiam nostram & patientiam exercuit, quàm in periculis, è quibus, ad maiore nominis sui gloriam nostramque emendationem, eripere nos ac liberare tandem dignatus fuit. cuius diuinæ maiestati laus, honor, & gloria semper & vbique tribuatur.

Quarto Idus Aprilis, anno reparatæ salutis 1585, Vlyssipone soluimus, vento aded lento ac parco, vt vix ad D. Catharinæ in ripa maris pertingere potuerimus, vbi cum anchoras eiecissemus, postridie regiæ tiremis auxilio mare intrauimus, sed in ipso penè ingressu

ingressu tanta fuit tranquillitas, vt redire marisque refluxum expectare fuerimus coacti. Tandem cæteris nauibus in flumine relictis, cum naue S. Alberti nauigationem iterum tentauimus, vento aded propitio, vt cum iis qui altera naui uehebantur colloqui ac sermonem miscere liceret. Subsequente nocte, cum iam 8. ferè miliaribus à continente abcessissemus, in latus nauis ventus uehementior incubuit, cum quo toto triduo luctati 25. miliarium spatium à proxima quæ in littorali maris ora apparebat terra propeffimus; cumque ne tum quidem ventum magis haberemus propitium, & aër vndique nebulærum spissitudine obscuraretur, imminuentem præsensimus tempestatem; qua suborta parum abfuit quin eò vnde veneramus repellèremus. Ventus enim admodum impetuofus instar turbini inualefcebat, qui nauè circulari motu circūagès reditū cursum cū submersionis periculo impediēbat, ac in tantū breui tēpore mare intumuit, vt malis penè prostratis vela cōtrahere cogèremus, idq; propter uehementē impetū quo fluctus attollebantur, qui aduersam proram aded concutiebant, vt penè obrueretur, eoque redacta res erat; vt ad Dei misericordiam, per Diutorum suffragia, quorū sacras reliquias ad placandū turbati maris furorem in medios fluctus conijciebamus, omnes pio mentis affectu cōuèteremur. Erat autem ad imam mali calcem Diuæ virginis imago suffixa; cuius apud filium interuentu factum credimus, quòd instantis naufragij pericula ventis subito cessantibus euaserimus. Quam quidem ob rem P. Ioannes Gonzales (felicis recodationis) Sanctorum nominibus pro Societatis pia consuetudine sorte productis, hoc nimirum sine, vt quilibet Diuum aliquem sortiretur, cuius suffragiis cum per totam nauigationem tum maximè in præsentī periculo Deo commendaretur; cum chartulam qua D. Virginis nomen continebatur protulisset, ventus in puppim se ilico recepit, marisque sæuitra nonnihil subsedit; quæ si diutius perseuerasset, maximo cum detrimento repulsi fuisset, sicuti D. Alberti nauis penè acciderat, quam agitati maris vndis misere iactari videbamus, grauitè animis affecti, quòd cum in eadem versaremur calamitate, in tanto periculo laborantibus succurrere non possemus. Sedata tandem tempestate incepto itinere actis Deo gratis perstitimus. At quoniam tempus erat inconstans, & aër vndique obductis nubibus caliginosus; Madèram ac Canariam insulas præternauigantes vario instabilique ventorum flatu ad Chinæ insulæ oram peruicimus; magno interim metu de eorum, qui postea Vylsippone soluantur, ad non ita longè

à continente recesserant, salute percussi, tum quòd naues grates
 essent, & mare supra modum tempestuosum. Die diuo Iacobo sa-
 cro, cuius patrocinio naus nostra erat commissa, in insulam quæ
 ab eodem Diuo nomen accepit præteruerti fuimus, & cum ad al-
 titudinem octo graduum ascendissemus, nauem quandam præ-
 grandem, quam altera sed minor sequebatur, longo tempore aspe-
 ximus, qua qui uehebantur quinam essemus explorare uelle uide-
 bantur, cumque Lusitanos esse cognouissent; scapham præmise-
 runt, qua ex Angolâ eos venire didicimus; & quia ad illam Indiæ
 partem cui Castellæ nomen inditum est tendebant; nihil ad quæ-
 quam Isteratum destinare uisum fuit. Mox iterum cum ad 3 gra-
 duum altitudinem ab æquinoctiali linea abessemus, alia quædam
 naus nostro se conspectui obtulit; fierique nobis obuia recto cur-
 su uidebatur: at postquam eam à nobis declinare animaduerti-
 mus, quidam ex præcipuis nauis administratoribus nautis aliquot
 comitantibus in scapham descenderunt, cumque propius acces-
 sissent, ac hostilem esse ex belli signo emisso cognouissent, acce-
 lerato cursu retrocesserunt, plenis namque uelis in scapham ferri
 uidebatur, sed cum assequi nostram se posse desperaret, æneo tor-
 mento discolo inimicum animum testata recessit. Quoniam uerò
 circa litoralem Chinæ oram propter solis intolerabilem æ-
 stum variis morborum languoribus laborare nauigantes coepe-
 runt; primùm omnium cum Nauclero hoc actum fuit, ut infirmi
 bene haberentur, & egenis de necessariis prouideretur. Fuit ita-
 que infirmorum cura demandata viro non minùs prudenti quàm
 multo rerum usu instructo ac ad rem tam piam satis propenso.
 Statuit deinde Nauarchus, ut nobiles, qui impensis suis institu-
 tum hoc promouere cupiebant, nullius rei curam sibi assume-
 rent; sed onus illud rerum suppetendarum quibus ad recuperan-
 dam valetudinem opus esset sibi relinquerent. Is uerò prouin-
 ciam istam P. Vincentio Zappatæ (cuius animæ Deus misereat-
 ur) commisit, qui quolibet die una cum medico ægros matutino
 tempore uisitat, & infirmorum præfecto quæ necessaria erant
 præscribat, ac in hoc præcipuè ut tempestiuè omnia fierent in-
 cumbebat, ad eò ut ex bene administrato munere singularem ab
 omnibus gratiam iniret, & ob pietatem, mansuetudinem, carita-
 tem, prudentiamque optimè audiret; ex quo factum fuit, ut neque
 pecunia aut cibus, aut aliud quicquam vel infirmis decisset unquam
 vel pauperibus, quibus & de uestitu & pane duplici coctura indu-
 rato prouidebat, ad eò ut Dei misericordia & Patris sollicitudine
 infirmi omnes breui fuerint pristinae sanitati restituti, neque enim
 quamdiu

quãndiu hoc ipsi manus incubuit, toto nauigationis tempore quisquam ex pauperioribus præ egestate periit: ex infirmis verò vnus tantum adolescens, cum iam sinum bonæ spei præternauigassemus, morbi acerbitate absumptus exspirauit. Nostrum porro munus fuit rudiores in doctrinæ Christianæ fundamentis instituere, odio inimicitiaque inter se dissidentes conciliare, confessionibus audiendis operam dare, lectione historiarum Sanctorum vectotes ab ocio & alea ad pietatem prouocare, diebus Dominicis ac festis conciones habere; diuinum officium cum maxima deuotione ac solemnitate musicis etiam adhibitis instrumentis decantare, litanias quotidie recitare, tum supplicationes etiam plurimis accensis luminibus pro incidentium periculorum occasione instituere. Quamuis autem cæteri qui naui uehebantur nullo acriori morbo consistarentur, nobiscum tamen asperius aliquanto actum fuit; nam præter nauseam, quæ omnibus erat, me excepto. Dei prouidentia in cæterorum beneficium, communis; iuxta maritimam Chinæ oram primus ego in morbum incidi, cui postquam medici iussu iam tertio fuisset uena aperta, post duodecimum quam laborare cœperam diem amissam reddere ualitudinẽ Deo omnipotenti placuit. Cæteri deinde Societatis nostræ Patres laborare & ipsi cœperunt, quibus etiam cum secundo aut tertio eductus sanguis esset, recuperandæ sanitatis spes statim affulsit. Solus P. Aluares, cui tamen propter ingrauescentem ætatem ualitudõ erat minimè firma, morbi contagium tũ nullum sensit, quẽ hoc modo probare uoluisse Deus uisus est, manifesto exemplo insinuans, huiusmodi nauigationis difficultates iuxta senibus quàm iuuenibus, infirmis quàm robustis esse faciles; quare non minùs hi qui uiribus sunt afflictis, quàm qui corporis robore præstant, fidei promouendæ causa in regiones has se peruenire posse sperent ac confidant.

In littorali Chinæ cursu patem sumus nauigandi difficultatem experti, ac tandem per tonitrua frequentia ac fulgura, decimo quinto Calend. Iunij Dei adiuti gratia, lineam æquinoctialem præternauigantes euasimus, uentis deinceps generalibus (ut uocant) ita secundis uis, ut iis in locis uix vnquam antea uel secundiores fuerint uel diuturniores. Tertio siquidem Idus Iunij intra insulas Martini uas uecti fuimus, ubi infelicis nauigationis signa aliquot prognostica obseruauimus. Apparuit enim in maris superficie inuistatæ figuræ piscis nigro colore, aspectuque ipso horrendus balenam corporis uastitate præ se ferens, qui reliquos qui nauim sequebantur pisces in fugam

T T a

subitè

subitò agebat, neque è nostro conspectu se priùs quàm naufragium pateremur subduxit. Quin & paulò antè quàm disrumperetur nauis natando præcedere ac magnam aquarum copiam euomere, quasi imminente malo nostro extultans, ac piscibus reliquis futuræ calamitatis signum faciens, à multis visus fuit. Nos interim, illo maritimorum monstrorum comitatu, ad insulas Tristanam & Cugniam lentis iisque aduersis ventis cursum dirigentes, sub finem mensis Iunij 33 graduum altitudine ad polum antarcticum accessimus, ac è regione centum leucarum seu miliarium longitudine quinque dierum spatio tanto impetù à Septentrione venti spirarunt, vt minora tantùm vela tenderentur; maioribus quippe explicatis tantà vehementia insurgebant, vt malos loco diuellere viderentur, quo impetu antennæ præruptis funibus deciderunt quidem, sed nauarum studio statim iterum in altum fuerunt sublata. Vento deinde nonnihil sedato ad bonæ spei sinum accessimus, vbi ad 37 graduum altitudinè noui ab Oriente flantes venti nauem transtulerunt, quò etiam locò vadum tentare conati, demissa per funem boli seu plumbo fundum nusquam deprehendimus, non sine maximo omnium metu, quòd tum à vento tum vndarum impulsu in terram impingeremus. Sexto Calend. Augusti bonæ spei sinum in tanta ventorum contrarietate nos præteruectos esse animaduertimus, idque cum maxima omnium tum molestia tum nausea. Aliquando enim summa erat tranquillitas seu malatia; subinde lentius, interdum vehementius venti spirabant, aliquando horrenda tonitrua ac fulgura maximum nobis timorem injiciebant; nonnunquam in proram, non raro etiam in puppim irruentes venti nauim concutiebant, ac tum in hanc tum in illam partem impellebant, ad eò quidem vt ad D. Laurentii insulam occupandam tempus nobis defuturum metueremus. Quæ res tam ancipiti cura animos omnium vexabat, vt 17 Calend. Septembris, cum eò cursum dirigere statuissemus, captato inter se consilio nobiles omnes & nauis ministri præcipui disceptarent, an insulam intrare, an foris præternavigare ventis ab Occidente remissius spirantibus satius esse videretur. Tandem melior consultantium pars in hac sententia conuenit, vt Dei petmissu ventum istum immitti crederet, & ob id per mediam insulam cursum esse dirigendum. Sed si, cum 22 graduum altitudinè ad æquatorem accessissemus, Orientales venti fuissent exorti, nescitata sententia insulam eminus præternavigandam esse iudicauit. Verùm enim verò æterna Dei providentia accidit, vt vltimis opinione deuecti, si voluissent, rediret qui-

qui.

quidem potuissent. Decimoquarto Calend. Septembris solis altitudinem nautarum præfectus metiebatur, qui 23 graduum altitudinem & tertiam vnus gradus partem deprehendit, quæ ad Iudeæ decliuitatem vsque (vt ipsi loquuntur) in dicta graduum altitudine extendebatur. Idem & alij nonnulli fecerunt, qui id ipsum quoque deprehenderunt. Quocirca Gubernatori videbatur (ob id nimirum quod secundo vento tum vteremur) quadraginta leucas nos conficere, & eadem nocte tertiam gradus partem nauigando posse transmittere. Si enim vela isto in loco fuissent subducenda, periculum erat quòd vndarum impetu in præceps nauis abriperetur, sicuti naui D. Petro dedicatæ acciderat. Si verò retrogredi voluisset, in alium quendam flexuosum sinum facile impigisset. Cumque periculum se ferè euasisse crederet, ex eo quòd in nauis corbe existentes excubitores aues se sub vesperum ad illam partem quò nauis dirigenda erat recepisse afferebant; postquam excubitoribus, qui in proa vt ad omnem periculi metum excitati starent, seridò imperasset; plenis explicatisque velis nauem progredi permisit, vt temporis angustia quæ maxima erat hoc modo consuleret. Hoc itaque die in tempesta nocte, cum profundior omnes somnus inuasisset, peccatorum nostrorum enormitate prouocatus Deus, iusto occultoque iudicio, vt nauis in Iudeæ decliuitate in scopulos vehementius impulsa dirumpere tur permisit. Vndæ siquidem in scopulum illis in tantam ferebantur altitudinem, vt neque excubitores neque milites, nisi cum in eo iam consisterent, eum videre potuerint, vento nimirum quòtum prospero vtebantur præpediente, vt sonum quem impulsa in scopulum nauis edebat exaudire non possent; & quamuis nonnulli vertendam nauem acclamarent; ipsa tamen vehementi adacta vento tam diu in rupem impulsa fuit; donec media concrepuisset.

Erat porrò decliuitas illa rupes quædam concava acutis saxis plenissima, in quam cum incidissemus, supremæ nauis partes in profundum inferioribus ad superiora emergentibus ferebantur; aded vt & proa & puppis in scopulum petris corallinis plenum absque vlla terra illisa, nos in ipsum eijcerent. In ipso maris refluxu colliculi quidam non ita procul apparebant, quos reuertentes denovo fluctus contegebant. Factum autem diuino consilio videtur, vt in scopulum nauis contorqueretur, quo tempore aqua collis altitudinem superabat, sic vt in scopulum excepta conquiesceret, quòd nisi factum fuisset, vnà omnes proculdubio, nemine excepto, voracibus maris fluctibus fuisset us absorpti.

Circa naufragium istud tria consideranda occurrunt, quæ illud terribilissimum omnium quæ vnquam fuerunt videri faciunt. Primum illud est, quod intempesta nocte accidit, quæ neque cælum neque terra præ nubium densitate videri à quoquam poterat, sed horrendi tantùm fluctus, quibus omnes sæpe operiebamur. Alterum, quod nudi omnes in lectulis cõquiesceremus somno altiori oppressi. Tertium, quod tanto tempore antequam lucefceret in tanta anxietate versaremur; quod certè ad ignobilem in vndis mortem quam omnes oculis contuebamur dirum erat præludium; consistebamus enim in contractæ nauis tabulis, quæ sæpe ab ingruentibus fluctibus contegebantur. Quare in tam præsentis periculo ad Deum pio mentis affectu conuersi misericordiam eius humili flebilique voce implorabamus. Plerique præuia confessione à peccatorum sordibus animum repurgare velle videbantur, quæ in re aliqua saltem ex parte pro periculi magnitudine ipsis fuit satisfactum. In confessionis pronuntiandæ modo nonnulli ita erant festinantes ac præcipites, vt cum Confessarii (qui sex erant numero, quatuor scilicet ex nostræ Societatis Patribus, ac duo qui ordinis D. Dominici institutum erant amplexi) omnibus ac singulis seorsim operam nauare non possent, clara voce palam peccata quantumuis enormia tanto furore proferrent, vt iis silentium imponere nemo posset. Alii quos se vel re vel verbo offendisse credebant, in acutis scopulis ac in mediis penè fluctibus quærebant, veniam offensæ humili mentis affectu efflagitantes, quos si fortè non inuenissent, obuios quosque obnixè rogabant vt ipsorum nomine delictorum veniam ab ipsis impetrarent, cum primùm eos videndi potestas daretur. Atque ita tota nocte à noxia se peccatorum labe expiabant, quibus nisi grauius animos liberaissent, grauius ipsi animarum quam nauis ipsa naufragium fecissent. Alii crucem tam illam quæ ad proram quàm quæ ad puppim erecta stabat amplexi voce lamentabili largos lachrymarum imbres profundentes Deum, vt in tanta necessitate afflictis adesset, inuocabant, nulla planè de re quam de animarum salute solliciti. Ad laborum autem molestiarumque summam hoc quoque accedebat, quod an in mediis scopulis locus aliquis esset, in quo tutò consistere & de euadendo periculo rationem aliquam inire possemus, ignoraremus. Tandem subsequenti diei claritas toties frustra optata illuxit. Tum verò cum in quemcunque maris angulum oculi incidissent, nihil nisi pontus & aer intuentibus circum circa appareret, ac in ipsa aquarum superficie præter ipsam nauis (vt ita loquar)

cadauer arma verùm tabulæque & Lusitanica gaza natarent: omni vltioris vitæ spe penitus præcisa, ante Solis occasum ad Dei omnipotentis tribunal omnes nos sistendos esse certo certius cognouimus. Vbi quòd antea vitæ exacta ratio reddenda esset, in hoc omnes serid se præparabant, tanta pertæsi cordis contritione, vt præter lachrymas, singultus, cordis præ dolore percussiones, nihil vsquam vel videre vel audire possemus. Et si verò ad promouendam vitæ spem funibus arreptis fractæ nauis tabulis aliqui se alligabant, fluctuum Dei que arbitrio se committentes; illi tamen, reis capitali iudicio damnatis iamque ad mortem per supplicia properantibus similiores videbantur, quàm iis qui huiusmodi commento vitam prorogare mortisque necessitatem esse fugere conantur. At quoniam natura vitæ cupida nihil adeò horret ac mortem, idque ob exactam actionum nostrarum rationem, quam iustissimo iudici Deo reddere debet vnusquisque nostrum multi iniquitatis loci in quem inciderant nescii; vt vitæ consulere, noua consilia nouas rationes inibant. In tanta calamitate videre erat plerosque (nauas præsertim) quinos aut senos in nauis malis equitantes ac rapidis se maris fluctibus committentes, alii tabulis colligatis pro cratibus vsi inter fluctus terram inquirebant, de quibus quòd nihil secum ciborum vnde vitam interea sustinerent sumpsissent quid actum fuerit, nemo vnquam nostrum cognouit. Ex quo in mediis eos periisse fluctibus, certa coniectura colligimus. In tribus tantum tabularum contignationibus nonnulli ad littus appulsi euaserunt, de quibus paulo infra prolixius. Rebus ita constitutis nauis Ductor primarius de situ loci explorando maturè agebat, eo nimirum consilio, vt tuto aliquo in loco vniuersa multitudo consisteret, donec viam qua ad Sofallæ insulæ littus pertingere possent inuenissent. Qua de causa scapham cum nauis Gubernatore & aliis septendecim locis ingressus, cum irritò conatu loca omnia lustrasset; diu multumque an ad eos quos in scopulis reliqueraat zedeundum, esset inter se disceptarunt. Et quia non falso iudicio existimabant fore, vt omnes impetu facto in cimbam irruerent, adeò quidem vt præ pondere necessariò submergeretur, consultius se facturos arbitrati sunt, si relictis cæteris, quibus nulla ratione opitulari poterant, recto cursu Sofallam insulam petissent. Quo autem modo navigationem instituerint, mox copiosius ac sigillatim explicabimus. Iam ad eos qui in scopulis remanserunt cœpta reuertatur oratio, qui ad vnum omnes extremum vitæ diem claudere eo temporis momento parabant. Verùm diuino consilio accidit, vt res aliter

multo atque opinati fueramus succederet. Cum enim vehemē-
tiori fluctuum impetu contractæ nauis partes in scopulos conji-
cerentur, biduo ibi aut triduo subsisterent. Interea temporis
mutua exhortatione animati diuersi diuersa media excogitarunt,
quibus ad proximam terram quam vno aut altero tantum milia-
ri abesse credebant pertingerent, ad quam cum deuecti essent, de
commodiore ratione dispicerent, qua in Mosambico portu expo-
nerentur. Factæ sunt itaque crates quædam maiusculæ duæ, qui-
bus circiter quadraginta homines insisterent, minusculæ sex, qui-
bus pauciores ferrentur. Sed quia presentis instituti ratio postu-
lat, vt de iis tantum seu scaphis, seu tabulatis, seu cratibus agamus,
quæ multis exantlatis laboribus ad portum tandem deductæ fue-
runt, (quas quatuor fuisse postea cōpertum est) de iis ordine quid
singulis acciderit commemorabo.

Primus itaque qui situs explorandi causa cum scapha discesse-
rat dux fuit nauis primarius, decem & octo sociis comitatus. Qui
dum reliquos deserere ac Sofallæ insulæ littus petere, à quo 60
miliarium intercapedine aberant, statuissent; quæ ad iter neces-
saria videbantur quo potuerunt studio parârunt. At verò quòd
ad socios redeundi animo discessissent; nihilque eorum quæ ad
longiorem nauigationem opportuna erant sumpsisserunt, qua po-
tuerunt industria nauiculam adornârunt. Remorum altero pro
malo vrebantur, enses duo per capulos colligati antennarum
loco erant: Linteamen quo ex nautis quidam cinctus erat pro ve-
lo, stragulumque album pro dolo, pro rudentibus funiculi qui-
dam piscatorii fuere. Sed quoniam per multas rimas aqua in sca-
pham irrumpebat, funium frustis minutim concisis nauiculæ
cōmissuras ferruminabant, pro pice conditibus ac salgamis
liquidioribus vsi. Instructa iam tandem nauicula, pro exitu felici
ex ista dehiuitate Deum feruentissimis precibus rogarunt, vo-
to interim se quoque obstringentes, fore vt si è tantis periculis a-
liquando elabi contigisset, *Ædem D. Virginis Mariæ Guadalupe*
in Hispaniâ summa cum deuotione ac gratiarum actione inuise-
rent. Preces Deo acceptas, vota Virgini matri grata fuisse ex eo
statim intellexere, quòd breui tēpore scopulos istos ac saxosas ru-
pes euaderent, ac in altum deuecti mare placidiore cursu ferren-
tur. Cumque iam tranquilla satis nauigatione ad proximum lit-
tus tenderent, hac victus ratione vsi fuerunt, vt duæ duntaxat cy-
doniati (condimentum hoc est è malis cydoneis) buccellæ in dies
singulos pro rata parte vnicuique distribuarentur, sitim autē per-
exiguo vini aqua maris bene diluti haustu statis diei horis prouo-
carent

carent potius quàm exstinguerent. neque enim aliud quicquàm suppetebat, quàm quòd Dux paululù aqua è floribus caloris vi expressa in usum suù sibi seruasset. Litanias Diuorù quotidie sub vesperum magno deuotionis ardore decantabant; quibus finitis sublatis ad cælum vocibus diuinam opem supplices implorabant, pectùsque subinde tundentes ac in mutuo amplexu herentes internù dolorè veràmq; de commissis erratis pœnitudinè cum emendationis firmo proposito palàm prodebāt. Dux verò piis exhortationibus animos cæterorù ad deuotionè excitabat. Die proximè sequente vèto agitabantur aliquàto vehementiore, ad cuius vim aliquo pacto euitandam a meridie (à qua parte maior aquæ copia in scapham influebat) adhiberi remediù oportebat, alioqui periculù erat, vt irrùpentibus aquis grauata submergeretur. Verù Dei benignitate paulo sedatiori vñ tēpestare quarto die è regione Sofalæ (quantù coniecturà assequi poterant) terra apparuit. At quoniã loci omnino erant impetiti, quatuor adhuc diebus circa littoralè orã nauigârunt, hac freti spe, vt tandem in annè aliquè delati diu optata terra rurò potirentur. In nauigatione ista maximum ipsis abalenis similibùsque marinis monstris periculum impendit, quæ cum vòdique nauiculã peterent, excitato clamore ac sonitu Dei adiuti auxilio fugabant. Plurimum quoque siti encabantur, adeò vt nō defuerint aliqui qui vrina epota illam sedare tentarint. Octauo tandem die cum à meridie cælum ventos ac ten pestatem minitari viderent, in proxima loca, quorum alteri Trilinda alteri Qualimanc nomen erat, se recipere decreuerunt: antequam tamen egrederentur, inualecente paulatim tēpestare, parum absuit quin omnes submergerentur. ex quo præsentì periculo animis consternati ad Diuæ Virginis suffragia emissi antea vòti renouatione confugerunt: ac tandem in vicinum litus aliis umbilico aliis pectore tenus aquis se immergentibus exierunt. Cumque primùm egressi essent, duobus ad nauiculæ regularumque quas secum aduexerant custodiam relictis, summo omnes studio recentem aquam conquisierunt, quam cum inuenissent præ nimia siti qua cruciabantur pronos se in aquam prostratère, sic vt neque satiari neque ab eo loco auelli possent, sed inuèta aqua, cæterarum obliti rerum contenti, moram ibi longiusculam traherent. In occursum eorum, qui ad scaphæ custodiam in littore remanserant, Caser quidam (est genus hoc hominum ex Æthiopum gente agreste ac barbarum) prodiit, qui visis nostris, manuum plausu (quòd apud eos humanitatis signum est) occursum gratulatus pisciculos aliquot peregrinis co-

quendos obtulit : sed cum nostrorum alter ignem quaeriturus cum Castro à litore recessisset, ducenti circiter alii barbari arcibus, ac telis muniti accesserunt, qui ne hostile quicquam moliri viderentur, depositis arcibus manus prae lætitia concutientes læta nostros fronte exceperunt: nostri vicissim à fonte reuersi in beneuolentiæ signum vascula aliquot pomis cydoneis melle conditis referta obtulerunt. Tandem nihil aliud illos machinari, quam ut omnibus rebus quas secum aduexerant nostros exuerent, manifesto indicio patuit. Cum enim quod postea accidit metuentes nostros enses triginta sub arena condidissent; eos hoc astu inuenerunt. Centum namque ex ipsis cæteris circumstantibus humi se prosternentes, terram tam diu unguibus effoderunt, donec quod occultum istic latere arbitrabantur inuenissent. nec eo contenti stragulum illud quo doli hoc est minoris veli loco vsi fuerant certatim arripientes in minuta frustra discerpserunt. Ex quo cum singuli metuerent ne pari immanitate in ipsos quoque sæuirent, lento cum ipsis gradu per litus progredi ut hostiles manus eaderent frustra cœperunt: vltimum enim vestibus spoliatum nudum in litore deseruerunt; mox reliquos aggressi, ne indusium quidem quo nudum corpus contegerent, ipsis reliquerunt. Prædam autem mulieres quædam sportis quas in eum finem attulisse videbantur abstulerunt. Adeo quidem ut ne Dux ipse seu Capitanens (multo minus cæteri) vestes retinere vlla ratione potuerit. Cum enim Xechus (quo nomine suum ipsi ducem appellant) Ductori nostro ut se vestibus exueret signo edito imperasset; & ipse imperanti morem gerere aliquandiu reluctaretur, impetu facto omnia ipsi eripuerunt, ne galero quidem quo se à Solis ardoribus defenderet relicto. Cum eò calamitatis miseriæque redacti essent, ac num forte in loco aliquo aut flumine finitimo Lusitani negotiantur, ignorarent, quorum subsidio in tantis aduersitatibus leuamen aliquod sperare possent: ex intimo cordis affectu se Deo omnes Diuæque Virgini non vanis precibus commendarunt. Vix enim qui explorandi loci causa præcesserant, sex miliaria confecerant, cum præcipuum tractus illius maritimi amnem Qualimenem nomine inuenerunt, per quem Lusitani cum Senæ, Teurtæ, & Monomorapæ prouinciarum incolis magna ac frequentia mercimonia exercere consueuerant. Ac mox signo dato cum inuenisse se quod tanto studio tamdiu conquirituissent sociis indicassent, Dux nauem in flumine conspicarus illam ascendere ut in alteram fluminis ripam trajiceret festinato gressu conabatur. vixum tum quoque præsentissimo mortis periculo tam ille quam

Guber-

Gubernator expositus fuit. Bada enim quæ fera est in illis regionibus crudelissima è filiarum opacitate elapsa vtrumque deuorasset, nisi concitatori cursu in nauem se opportunè recepissent, flumenque transmisissent. Iamque in altera expositi ripa Cafros precibus induxerunt, vt eorum ad iuti opera socii quoq; flumen trajicerent. qui alioqui quòd cœnosa essent loca, quæq; accedente mari ad viri altitudinem aquis operiuntur, nisi tempestiue subuenitū ipsis fuisset, ad vnū omnes in luto suffocati fuissent. Sed Deo propitio factum est, vt gens ista alioqui inhumana reliquos in vltiorem fluminis ripam exponere non tergiuersaretur. Atque ita paululum progressi ad portum quendam accesserūt, cui nobilis mercator Franciscus Brociado præerat, fluminū omnium quæ sunt in Cuama Æthiopæ prouincia Lusitanæ Regis nomine generalis præfectus ac custos. qui quòd circa alium quendam fluium Scissalam versus ab eo quem transmisserant triginta ferè leucis distantem occuparetur; mancipia eius cum misellos istos nudos ac fortunis omnibus à Cafris exutos lacera cute leprosoꝝ instar tum ob Solis ardorem tum etiam ob culicum muscarumq; continuos morsus conspicerentur; misericordia moti in lachrymas proruperunt. Ac statim cibi quoddam genus ex milio confectum (quam Mazaiam patria voce appellant) cum pisciculis quibusdam esurientibus præbuerunt. Non procul ab isto portu Mahumetanæ fidei sectator quidam vitam agebat admodum opulentus ac Lusitanæ genti mirum in modum addictus, cui cum nunciatum esset naufragos quosdam ed fuisse appulsos, eos nihil cunctatus inuisit, ac Duci induit, vestem, caligas, chlamydem, calceos, & rubrū pileum donauit, sociis autem orizæ mensuras aliquot largitus est. Ad tantas enim malo nati fidere homines angustias redacti erant, vt vicè ipsorum infideles etiam ac à Christianæ fidei lumine alieni homines dolerent. Quin & nauium ac Æthiopum duorum qui eas remis impellerēt copiam ipsis fecit, quorum alter Luabum versus, vbi tunc temporis portuum præfectus commorabatur, contenderet; alter Senam sexaginta inde miliaribus distitam aduerso licèt flumine vbi arx erat & commune quoddam Lusitanarum mercium promptuarium nauim dirigeret, quòd cum aduersum æstum remis velisque superantes peruenissent, dictu mirum quanta humanitate fuerint ibidem excepti, ac postea à portuum Præfecti filio Luabum ad patrem perducti. Sub cuius conspectum cum prodiissent, omnia sibi viscera commoueri præ rei indignitate non minus humanus quàm nobilis vir sensit, ac largo lachrymarū imbre humanæ condi-

conditionis miseriam deplorans singulos amicissimè complexus omnium indigentiam mira liberalitate leuauit. Quinto post die vir quidam à Senensis arcis Præfecto missus Luabum venit, 19 telarum corgias (vt ipsi vocant) adferens, quarum singulæ 20 telas continebant. Is Præfecti nomine naufragos vt Senam se transferrent rogabat, omniaq; quæ ad commodè viuendum necessaria essent liberaliter ac benignè offerebat, donec ad Mosambicū portum commoda nauigatio pateret. Verùm quidem non expedire id temporis Duci videbatur, si viri illius domum in qua tanta cū humanitate excepti fuerant temere deseruissent. Sociis itaque apud eum relictis solus ipse cum paucis aliis, quòd non satis firma valetudine esset, Senam se contulit, amissam se istic valetudinem citius ac facilius recuperaturum sperans. Sed omissa ad tempus òcepta narratione eorum qui maximis crepti periculis còmodiore iam multo fortuna vtuntur, ad eos veniamus qui còmpacta ex diuulsæ nauis tabulis crate ad littus ipsi quoque tandem appulsi fuerunt, tribus circiter miliaribus à Luabo oppido ad Qualimanè amnem. Vt autem in ipsorum infelici casu Dei æterna prouidentia magis manifestetur, quædam maxima admiratione digna còmemorabo. Ac primùm de modo quo tabulatum hoc còmpegerint, pauca subiciam. Aherat à contracta naue quârùm æneo tormento missa pila ferri posset colliculus, quem in maris accessu vix cubiti vnus altitudine aqua superare videbatur, in quo cùm multa, quæ per naufragium omnino periisse credebamus, quasi in cumulum collecta subsistere aliqui ex nostris obseruassent; spem còceperunt fieri posse vt & ipsi ibidem consisterent; atque ob id quatraginta serè se cò recipere conati sunt: quòd cùm peruenissent, vndarum impetum eo in loco tantum esse experti sunt, vt in maris accessu sustineri posse diffiderēt, quare ad nauim reuerti cùm vellent quidem, sed præ fluctuum impetu non possent, vndarum arbitrio se commiserunt. At verò eodem temporis momento diuina benignitas duas in istum monticulum nauis partes, quibus dum adhuc integra erat regi consueuerat, ac plurium insuper tabularum contignationem, quam in alio scopulo confecerant, fluctuum ventorumque ministerio impulit. Et quia nulli eam occuparant, ob id nimirum quòd cùm primùm compegerint tã multi in eam insilissent, vt præ nimia grauitate ac pondere dissueretur ac mergeretur, illi eam quasi cœlitis oblatam arripuerunt, opportunam satis esse rati vt ad scopulos quosdam, qui arborum instar in aquæ superficie eminebant, & tribus tãtùm à nobis miliaribus distabant, deucherentur, terram istic se esse deprehensuros

probabili conjectura sperantes. Hic iterum nouum diuinæ in suos gratiæ argumentum necessitas obtulit. Spiritu namque diuino suggerente ex fasce quodam lutei panni, qui vnâ cum nauis fragmentis affluerat, tum telæ linæ vniis aliquot, quin & ex fasce vno heteromallei & altero Damasceni serici vndulati, quos in cōtignatione tabularum offenderant, vela confecerunt: atque hoc modo ad nauigandum comparati recto cursu ad scopulum contenderunt, tam illi qui in tabulato hoc consistebant, quam alii qui nauis frustis infidebant. Sed quia tabularum nauigationi magis erat commodum, citius illi qui eo vehebatur ad scopulos peruenerunt quam cæteri. Cumque nausea & tædio malè affecti, & ab acutis corallinis petris, quibus loca ista omnia sunt referta, læsi ac vulueribus scædati præter scopulos, rupes, ac saxa vbi cōquiescere ac respirare aliquantulum possent, planè nihil offenderent, saxaque ista in maris accessu cubiti vniis altitudine prominere obseruarent: in ea se, animis ægerrimè affecti ac spe euadendi penitus sublata, projecerunt. Mox iterum vitæ producendæ studio ex pluribus tabulis cratem vnâ conficere statuerunt, in quam plurimi (omnes enim nullo pacto poterant) reciperentur. Quo iterum loco in summa desperatione noua euadendi spes diuinitus affulsit. Cùm enim ab vtraque rupis parte ligna adoratam conficiendam sollicitè disquirerent, præter edulia quædam in vasis bene obstructis ventò illuc appulsa duas chartas nauticas inueniunt, quarum altera à bonæ spei sinu in Lusitaniam, altera ab eodem sinu in Indiam rectam nauigationem continebat. qua in re plurimum momenti inferior nauis præfectus reponebat. Inueniunt præterea linteamen vnum ac mappam maiusculâ ad insternendam mensam, quæ postea struendis velis peropportuna fuit. Augebat insuper spem plurium lignorum, trabium, tabularumque, tum cistularum diuersorum condimentorum velut cydoniati ac electuarii, aliorumque eduliorum ac cadorum aliquot vini miraculosa prorsus inuentio, quæ omnia quoniam diuinæ munificentie accepta referebant, humili omnes voce immensas Deo gratias egerunt: Cratem denique satis firmam tribus malis instructam confecerunt, in qua artemonis seu veli maioris loco erat linteamen; doli vicem ad proram mappa cum panno quodam damasceno viridi supplebant, pro Epidromo seu mediocri velo ad puppim panno quodam holoserico & damasceno viridis quoque coloris crebantur. Pro com meatu triginta habebant cistulas grandiusculas cotoniari, conditum seu salgamorum (vt vocant) cados mixtos sex, cados item farinæ & alteram aquæ dulcis. Hac via ac

ratione

ratione asperas rupes euadere tentabant; sed tam multi vno veluti impetu schediam conscendebant; vt præ nimio pondere mergerentur. Quo viso præfectus nauis minor confestim exiit, eumque reliqui omnes secuti ad scopulos iterum tristes & quid agere deberent incerti se receperunt, seque ac vitam suam Præfecto commendârunt. Cùm itaque maturo adhibito consilio omnes in schediam nullo modo recipi posse (quæ sedecim tantum virorum capax erat) perspexisset, quodque tantæ multitudini victus neutiquam sufficeret, decem acceptis cydoniati cistellis, condimentorum sex, vini cado vno & aquæ dulcis altero; sedecim quos secum educere statuerat selectis; cautè subducere se ad reliquos separare meditabatur. Quocirca cuidam ex nauitis præcepit, vt clam & quasi ex insidiis rupto per dolum fune cratem solueret; ac licet ipse vt ad scopulum rediret cum clamore ab iurgis imperaret; vela tamen non contraheret, sed potius data opera à rupe longius abcederet. Remex imperata facturûs à scopulo cratem non nihil remouens, dolo, hoc est velo minori; ad prorâam explicato ad nauigandum accingebatur. Quod cùm cæteri viderent, plâctu, eiulatu, clamoribus mare ac cælum omne implebant. Ac quidam vitæ longioris amore per medios fluctus natando cratem sequebantur, quos quia coram à fluctibus absorbendos esse videbant in cratem admiserunt, in sitiore nauis natandi imperito cum ingenti omnium (qui videbant) dolore misere submerso. Hoc ipso tempore aliud quiddam non minori commiseratione dignum accidit. Cùm enim vicarii præfecti filius cratem tempestiue conscendere neglexisset, eius liberandi causâ ad scopulum redire patet tentabatur sed cùm à sociis prohiberetur, immensam lachrymarum copiam & istic & toto nauigationis tempore profudit, ad eum quidem vt mentis impos fieri videretur. Præseuerat quidem ille filium inter cæteros qui cratem ascenderant non adesse; sed illo apud reliquam turbam quasi pignore quodam ac obside relicto, discessus sui metum nemini eorum incutiebat, qui eum sine filio discessurum ne suspicabantur quidem. An quia nulla alia discedendi ratio ab illa multitudine tunc temporis occurrebat, cum quia filium natandi peritissimum nouerat, eum subsequiturum confidebat. Verùm infelix adolescens motore, agitudine, ac vulneribus in scopulis asperis acceptis penè confectus in rupe potius quam in maris fluctibus extremum vitæ diem claudere præoptauit. Illi autem duodecim dierum itinere nihil in dies singulos ad vitæ viriunque resocillationem ac conseruationem sumebant, quam cydoniati buccellam unam, aut pyrum,

rum, aut tyffum lactuæ saccharo conditū cum vini haustu per-
 exiguo, ex quo siti adeo omnes cruciabantur, vt sexto navigatio-
 nis susceptæ die quidam assidua aquæ dulcis imaginatione sui q-
 blirus in mare præceps prolapsus perierit. idem quoque iuueni-
 cuida Cinenfi ac vni ex militibus accidit. Post quos tres alii eodē
 mortis genere oecubuerunt: quorum primus nauta, alter tubi-
 cen, tertius Regis erat Oenophorus seu à poculis; quorum lu-
 ctuoso interitu plurimum alii qui in eadem afflictione erant con-
 sternabantur. Sed in summo periculo summa & penè incredibili
 consolatio de cælo missa præstò fuit. nam (vt ipsi vno om-
 nes ore postea confessi sunt) quinque dierum spatio ad cratis
 protam puerorum suauiter canentium chorus ab omnibus audi-
 tus fuit, quo Christianæ fidei articuli ac Diuæ Virginis laudes a-
 liquæ continebantur, quas ita clarè concinebant, vt vocum
 suauitate captus quidam imum sonum qui deesse videbatur
 (vulgus musicorum bassum vocat) occinere tentaret: nec
 ante duodecimum diem gratus hic è nauigantium auribus
 concentus euauit, ac tum quidem cum, quo famem ac sitim se-
 darent, nihil planè superesset, aquam marinam cum relictis vini
 fecibus miscuerunt; admodum solliciti ne & ipsa deficeret prius-
 quam ad terram delati essent, quam subsequenti die sub Solis or-
 tum cum ingenti omniū exultatione Deus vitam ægre trahētibz
 ostendit, eam tamen licet toto die oculis obiectam cernerent,
 ante Solis occasum attingere non potuerūt. Tum autē quamuis
 & nox ingrueret, & quibus in oris versarentur nescirent, præ ni-
 mio tamen soli dulcisque aquæ desiderio intempesta nocte nihil
 veriti extensis velis ad littus delati fuerūt, quod ita tutū inuen-
 erunt, vt nullo vetante egrederentur. Primus è crate vicarius præ-
 fectus exiit, qui, quod pedibus plus quàm cæteri valeret, nō pro-
 sul à littore progressus aquā scrobe ad cubiti vnus atque alterius
 profunditatem effossa miraculosa potius quàm naturali ratione
 inuenit. ob id scilicet, quod locus iste accedente mari semper
 inundaretur. Ad inuentum fontem concitato gressu reliqui ac-
 currerunt, circa quem, cum iam bibendo satiati essent, madi-
 di, fatigati, viribusque fracti obdormierunt: Postero die post
 Solis ortum septem ipsis Castri occurrerunt, ad quorum præsen-
 tiam exhilarati pileum singulis dono dederunt, pomis aliquot in
 grati animi signum ab ipsis vicissim acceptis, quæ famelicis
 hominibus iucundissimi saporis esse videbantur. Sed quoniam
 aqua quam inuenerant nimis turbida fuerat, ac puluere coin-
 quinata, cum quodam ex Castis pacti fuerunt, si meliorem
 ac pu-

ac puriorem ostendisset, linteamen quæ pro velo vsi fuerat se ipsi daturus, ac obsidem aliquem è suis quem ipsi voluissent relicturos. Profectus itaque cum Casro vicarius præfectus vix duo miliaria processerat, cum inuenta aqua tanta auiditate biberet, vt barbarus miraretur vehementer: ipse enim ad puteum prostratus pedibus malè affectis ægre consurgere potuit. Tandem cum sitim prohibito se lasset, cados minores aliquot impleri iussit, quos Caser ac mulieres quædam vnà cum hydriis ad socios lento gradu ob pedum ægritudinem subsequentes derulerunt. Verùm cum multo scenore hæc humanitatis benevolentiaq; officia sibi pensanda esse, ipso eneneu Casri significarunt. Duo namque in Præfectum impetu facto irruentes ipsum exutis per vim vestibus denudarunt; cui tamen commiseratione quadam stimulati damasceni panni vlnas aliquot ad tegendam corporis nuditatem porrexerunt, ac ad ipsorum tuguria ficta benevolentia specie inuitarunt; quod cum facere pertinaciter recusaret, ad socios quos ab iisdem Casris omnibus rebus spoliatos obuios habuit perrexit. Cumque iam omnes conuenissent, mutua consolatione nonnihil recreati, vnum qui ætate ceteros & humanitate præcedebat secuti sunt, qui domi suæ miseris excepit, ac faseolos semicocctos (neque enim vt percoquerentur præ famis impatientia patiebantur) esurientibus apposuit. Addidit & pyra quædam siluestria, pyris nostratibus hybernis magnitudine non absumilia, sed adeo dura, vt cū dentibus comminueret, ea deglutire nõ possent, nisi tribus aut quatuor sumptis aquæ haustibus, quam vicarius præfectus & alius quidam in urnis lapideis secum attulerant. Subinde per siluas vagabantur cucurbitarum folia ad pedum exulceratorum medelam disquirentes. Quin & stipem ostiatim emendicabant, vt quo vespertinis saltem horis refici aliquo modo possent non omnino deesset. sed frustra, erat enim gens ista tam agrestis ac fera, vt miserorum hominum aduersitate nihil planè commoueretur. Quamobrem ad ridiculos gestus conuersi histrionicis facetiis ad liberalitatem barbaros prouocabant, vt hac saltem ratione in extrema necessitate solatium aliquod inuenirent. Et siue diuino impulsu factum fuerit, siue quoddam ineptiis huiusmodi leuissimi homines caperentur, vix nouo hoc ad mouenda duræ gentis corda commento vti cœperant, cum plerique plenis manibus faseolos ac herbas quasdam ipsis porrigerent. In hac porro afflictione septem dies continuos vitam ægre produxerunt; quibus exactis Casrum istam cuius domo excipiebantur spiritus Dei occulto stimulo ategit, vt de vicario præfecto

ad

ad nobilem Lusitanum Franciscum Brociadam (cuius paulo antè mentio incidit) mittendo pro miserorum redemptione cogitaret. Quæ durissimæ seruitutis finiendæ occasio Præfecto inferiori neuiquam negligenda videbatur , ac ob id primo quoque tempore discedere , ac de redimendis sociis serid tractare statuebat . Sed cùm socios metu perculsos cerneret, ne cùm sibi bene esset ipsorum obliuisceretur , atque ita sub tam duro seruitutis iugo vitam finire cogerentur : iureiurando coram omnibus religiosè promisit se fideliter communem omnium causam apud Lusitanum nobilem prout rei necessitas postulabat acturum, quod nisi fieret nullam captiuitatis euadendæ spem affulgere assererat ; quibus rationibus adacti miseri homines inter spem merumque dubij vicarium præfectum dimiserunt . Ille autem ea fidelitate rem gessit , pioque conatus eius mitissimus Deus vsque aded promouit, vt secundo à discessu eius die sub noctis initium cùm somnum caperet, seruus prædicti Lusitani ipsam adiens ac vltro compellans sciscitaretur, num forrè naufragi aliqui Lusitani in littus istud eiectionis essent, hoc interim addens, Dominum suum, qui & ipse Lusitanus erat, magno ipsos videndi desiderio flagrare : & vt omnis fraudis suspicionem animo eius eximeret, litteras Domini iussu scriptas primoque in quem incidisset offerendas ipsi tradidit, quo tam opportuno ac insperato accepto nuncio lachrymas præ gaudio continere non potuit, quas multo vberiores profudit, cùm lectis litteris intellexisset Lusitanum nobilem iubere vt à fluminis accolis nauigia peterent, atque ad ipsum ilico se tanquam ad salutis portum ferrent : confidere se accolis quicquid nomine suo imperassent è vestigio facturos. Erat autem viri illius per vniuersam istam littoralem oram authoritas maxima, tam dignitatis ac officii intuitu, quo istic regio iussu perfungebatur, quàm quoddam triginta penè annis ibidem fuerat commoratus. Casri lintrem proceram arbore cauatum nouem naufragis totidemque Casris admissis, vt de ceterorum redemptione ageretur, ascēderunt : nauigabant verò per amnem quendam, cuius ripam arboribus egregiè confitam ac riuulis torrentibusque plenam tum feris plurimis abundantem cernebant, à quibus nocte quadam, cùm in ripa pernoctarent, plurimum ipsis periculi imminabat. Frustum tergoris bubalini ad ignem tosti, quod secum Casri apportarant, & holuscula quædam herbacea vespertinæ deliciae in cœna fuere. Sequenti die in cœpto itinere perrexerunt, in vespertinum usque ieiunium dum in ripam exponerentur iuxta saltum quendam opacum.

(in quo lintrem barbari abscondebant) vno tantum missari à Lusitani nobilis ædibus distantem. Quamquam autem incredibili desiderio, quod tendebat, tandem pertingere laborabat; tamen partim ob exhaustas diurna inedia vires, partim ob tumentium pedum ægritudinem animo penè deficiens in terram prouoluit Vicarius nauis præfectus, per sertum portuum præfecto nunciari iussit, se viribus fractum viterius non posse prorepere, ac ob id obnixè rogare vt de commodiore aliqua itineris perficiendi ratione cogitare dignateretur. Seruus imperata non cunctanter facturus itineri se accingebat, cocta tamen oriza tribusque antè discessum gallinis præparatis, quibus interea vesceretur. Sed, vt homo erat famelicus, vna refectione quicquid à famulo relictum erat absuñebat. Cumque cibo paulò deliciaiore vires non nihil refocillasset, viam iterum ingressus eò, licet ægro corpore, peruenire, quod iam dudum animo & imaginatione pertigerat, gestiebat: vixque mediam itineris partem confecerat, cum quatuor à Præfecto missi emptitii serui ipsum portaturi in occursum prodirent vno ex nauis remigibus comitati, qui (vti paulo antè retulimus) cum scapha euaserant, ac biduo antè eòdem appulsi fuerant. Rapiebatur in admirationem vicarius præfectus tam inexpectato spectaculo, multoque magis cum nauigationis successum à principio illo narrante audiisset. Tandem ad celebris viri huius ædes seruorum ministerio delatum nobilis ac verè Christianus hospes obuiis vlnis largo lachrymarum imbri madefactus excepit; ac de omnibus ad commodiorem vitam necessariis liberalissimè prospexit. Ipse verò vicepræfectus cum se & maris periculis & barbarorum manibus Dei misericordia, cui ob id gratias immortales animo agebat, ereptum cerne-
ret, erumpentibus lachrymis amarissimè flebat: sibi que, quod in Christiano solo tam liberalem tamque humanum hospitem nactus esset, plurimum gratulabatur. Non tamen solidum hoc illi gaudium videbatur, quamdiu dura barbarorum hominum seruitute socii fame, siti, inedia penè consumpti premerentur. Quare cum animum ac vires non nihil collegisset, necessitatem ipsorum nobili viro ac hospiti sigillatim exposuit; qui nulla interposita mora seruis Senam missis, aliquot relatum linearum sarcinas in captiuorum redemptionem comparari iussit, ac ne propter interpositam moram miseri grauius affligerentur, alios seruos nauem conscendere ac edulia ad famelicos deferre imperauit, magifico insuper munere ad Casri qui eos exceptat vxorem misso, quo magis muliebris animus erga pauper-
los

los naufragos afficeretur. Et quoniam qui Senam missi fuerant opinione diutius abfuerant, alia iterum captiuis alimenta transmisi, atque hoc ipso futura redemptionis spem afflictis adauxit: nec frustra quidem: Biduo namque elapso, seruis cum telis Sena reuersis sarcinisque duabus ad Castrum missis, dura omnes seruitute liberatos vna cum reliquis domi suæ honorificè excepit. Nèe multo pòst ab oppido Qualimane nauis Dominus & alii ferè omnes, qui cum scapha elapsi fuerant, Ductore maiore (qui sanitatis recuperandæ spe Senam paulo antè profectus fuerat) excepto, aduenerunt. Quanto verò gaudio mutuo conspectu post tam horrendum naufragium, post tanta maris pericula, post tam duram sub barbaris seruitutem, perfunsi fuerint, æquidem oratione exprimere non valeo. Hoc scio, quòd à liberali Dei manu tantam consolationem se accepisse faterentur, ac quòd id ex intimo cordis affectu gratias eidem quàm humillimè persoluerent. Decimo-tertio Calend. Nouembr. nunciatum ipsi fuit nauigium, quòd vna cum naue maiore periisse credebant, ad Lorangæ littus cum septem & quinquaginta naufragis accessisse, quos etiam breui interposito tempore obuiis amplexibus exceperunt; verùm ira ægre affectos, ita deformes, ita debiles propter grauem sub barbara gente seruitutem, quam duobusjac amplius mensibus fuerant perpessi, vt cadauera hominum magis quàm homines esse viderentur. At verò cum miraculoso prorsus modo hi quoque ex mortis faucibus erepti fuerint, operæ pretium facturus mihi videor, si de eo plenius ac copiosius hoc loquar egero.

Die naufragii noctem subsecuto multi cum primùm illuxisset fractæ nauis tabulis trabibusque insidentes terram inter fluctus quæsituri discesserant. Qui verò hac ratione vitæ consulere aut non auderent, aut certè non possent, illi vltimum spiritum iam tum exhalaturi, animam magno contriti cordis dolore Deo commendabant. Qui, quòd in tribulatione existentium preces surda præterire aut non solet, ad compingendas gerras quâsdam seu crates eos excitauit, ad quod mutua se exhortatione stimulabant, pro certo credentes se post duorum trimum miliarium nauigationem terram ac recentem aquam inuenturos, idque ex arbusculis, quas in illo rapis dorso eminè conspicari videbantur, colligebant: ad quas cum deuesti essent, de nauigio quodam maiore, quo ad Mosambicum portum certum tantum miliaribus disitum appellerentur, maiori cum commoditate ac minori periculo consiliùm caperent. Huic

operi officiorum nauticorum exactor cum aliis quibusdam suis tum necessariis tum amicis manum adhibebat. Sed iam tum fame laborare incipiebamus, nam cydoniati cistulæ, quas qui pridie à nobis discesserant reliquerant, iam iam moriturorum solatia nobis potius videbantur, quam vitæ præsidia. Huic tamen malo hac ratione occurrerunt, excitato enim igne in conuulsæ nauis fragmentis gallinas aliquot torrere parabant, quibus cum maiori orexi calamitosi homines vescerentur. Equidem cum in tantis angustiis gallinis ad ignem tostis nos pasci viderem, certam spem concepì Deum inexpectatæ misericordiæ signum nobis aliquid velle ostendere; cuius rei euentissimum erat argumentum, quòd cum nauis maior ad dextram proræ partem diuisa & tegumentum vndique conuulsæ esset, in quo nauigium minus consistebat, ipsum nauigium, etsi ex graui illusione etiam ruptum & tertia parte mutilatum, tamen impetu magno in scopulos eiectum, nemine nostrum tale quid expectante, ad manus nostras diuina prouidentia procurante peruenit. Quod licet plerique nullis visibus aptum esse iudicarent; Odoardus tamen Melo patricii sanguinis vir in India natus, vbi & vxorem duxerat, melioris inde spei occasionem arripuit: efficacissimisque rationibus tum Nauarcho tum aliis quibusdam persuasit, vt ad instaurandum nauigium & animum admouerent & manus. Quod cum magna molestia aggressi essent, (nam accedente mari aliqui media corporis parte nonnulli pectore tenus aquis immeris stabant) bidui spatio cœptum opus absoluerunt, aliis qui in nauis maiori remanserant, omnia quibus ad compactionem nauigii opus erat, subministrantibus. Vt autem influentem per commissuras aquam excluderent: sex circumcirca funium ligaturis nauigium arctissimè strinxerunt; & quoniam puppis penitus erat ex illusione conuulsæ; capsarum quarundam tabulis ac cadorum malè compactorum fundis utebantur, quorum iuncturas induriorum frustis stipabant, ac deinde caseo contuso pro græca pice obducebant, quo nihil obstante tanta aquarum copia continuò inuebat, vt duo homines in exhaurienda aqua noctes atque dies occupati vix sufficerent. Atque hoc tandem modo instructo nauigio, in quo extensus pannus pro velis, funiculi piscatorii pro rudentibus adhibebantur, cum & ego cum nostris in nauis maioris fragmentis consisterem, signo dato nos ad se Nauarchus euocauit, discedere se velle insinuans quocumque Deus nauigium esset directurus. Nos verò quanquam ad cæterorum consolationem vt aliqui ex nostris cum ipsis remanerent non detrectarem;

tamen quòd in istis scopulis diu eos vitam producere non posse constaret; sed (præsertim in maris accessu copiosiore) omnibus esse in fluctibus pereundum ; cùm iam per confessionem peccatorum sordibus animos expiassent , operam nostram in infidelium ad euangelicam lucem conuersione vtilem aliquando fore rati , quod omnes hortabantur , facere statuimus ; ab iis itaque licèt non eodem omnes nauigio vecti discessimus. Nam cùm alii quidam firma satis excepti crate summis à me precibus contenderent, vt Patrem Zapatam & P. Ioannem Gonzalez cum iis proficisci paterer , cùm ob spiritualem consolationem tum ad Sacramentorum , si quando vsus postulasset , administrationem : tantum abest vt iustis eorum precibus non annuerim , vt me etiam cum fratre Emanuele Dias cum alia quadam schedia proficisci promptum ac paratum obtulerim , P. Petro Aluares & fratre Emanuele Herrera in nauigio relictis. Verùm Ductor, quem suffragiis communibus elegerant Odoardus scilicet Melo , cuius modò meminimus , id neuriquam permisit : atque ita quatuor nostræ Societatis tum Patres tum fratres nauigio excepti fuere . Soluimus itaque , sed cum ingenti animi mœrore , quòd tam multos , quos ne grauata nauicula mergeretur ductor excipere recusabat , oculis (prò dolor) coràm submergi intueremur . Sex item alii , qui prægrandi mali fragmento infederant , cùm impulsu fluctuum lignum verteretur , & ipsi delapsi maris vorticibus fuere absorpti . Circa meridiem autem cùm soluissemus , reliqua dici parte à scopulis istis qui ad multa miliaria in mari porrecti iacent non abcessimus , spe non omnino infirma subnixi nos antequam tria miliaria confecissemus terram inuenturos . Sed longè secus ac speraueramus accidit , nam præter nuda saxa inuenimus planè nihil, vnde eorum errorem manifesto argumento ac ipsa experientia magistra comperi , qui in decliuibus istis Iudæ scopulorum dorsis arbores nasci verisimili opinione existimant . Nam reuera nihil istic aliud oculis ipsi aspeximus , quàm longam acutissimorum scopulorum arborum more ex aquæ summitate eminentium seriem . Quod verò terræ similitudinem istic habere videtur , saxa sunt corallina alba , quibus totus iste tractus scateat . Ingruente nocte , quòd qua in parte alueus esset per quem ex saxosa ista conualle elaberemur nesciremus , ibidem pernoctandum esse duximus . Conuenerant autem ad eundem locum plurimi gerris , cratibus , schediis , aliisque tabularum contignationibus cò deuecti , qui viso nauigio illud Ionæ Prophetæ

balenam esse rati , qua in littus exponendi essent, æcurrerunt, sed ex omnibus vnus tantum (plures enim nauigium non capiebat) qui reluctantibus nobis quasi per vim irruerat fuit admissus , cæteris non sine magno & nostro & illorum dolore exclusis. Postridie priusquam inde discederemus , nouum spectaculum nulla præcedentium minus miserandum occurrit. Cum enim Nauarchus ac cæteri nauis ministri nauiculæ malè cõpactæ angustiam, ac nauigationis susceptæ longitudinem, tum vectorum qui sexagenarium numerum excedebant multitudinem mente ac cogitatione maturè perpenderent : nauigium tanto oneri impar esse palam testificati sunt , quocirca cum exonerandum omnino esse Ductori quoque persuasissent , ipsius arbitrio , quoscunque voluisset vel demittere vel retinere , reliquerunt. Atque ita duodecim cum ingenti animi dolore ac lachrymarum profusione exire compulsi ad scopulos, vbi eduliorum adhuc aliquid reliquum erat , quo donec insperatam euadendi occasionem misericors Deus obtulisset sustineri possent ; se denuo receperunt. Nos verò spe miseris iniecta vt cum primùm ad littus appulsi essemus de eorum liberatione seridè cogitaremus ; cum maris accessu nauigare cœcepimus , magno interim metu perculsi ; quòd in alueum per quem scopulorum difficultates euaderemus non incideremus. At Deus, à cuius solius ope ac misericordia omni humana industria cessante ista pendeat nauigatio , cursum nostrum felicissimè direxit. Discedebant nobiscum crates quatuor , maiores duæ ac totidem minores, quæ vespertinis horis aliquot cum discederemus ac nocte subsecuta in nostro fuere conspectu , sed postridie vnã tantum è quatuor, quæ & ipsa seruata fuit , eminus quantum oculotum acies ferebatur aspeximus ; reliquas vndarum fluxus Sofalam versus impulerat. Nos nautici gromonis & chartarum geographicarum indicium secuti ad portum Mosambicum clauum conuertimus ; octo dierum continuato spatio ventis tam sedatis marique tam tranquillo vsi , vt nihil nobis molestiam vllam faceretur ; quod certè singulari Dei beneficio accidisse libenter fatemur , nam si paulo impetuosior ventus fuisset exortus, absque dubio nauem in præceps nullo negotio pertraxisset ; erat enim puppis ita malè compacta, vt ne ad mediocris fluctus concussionem resistere potuisset . Iam verò cum vasti maris pericula euasissemus, ac in angustiiori nauigaremus, tã horrèdo impetu in subiectum aliquod seu saxũ seu palũ nauigiũ impēgit, vt fat-

si ulterius nõ posset, ac eodem momento ventus obortus tam valido spiritu nauiculam agitauit, vt si paulo citius eam inuasisset, omnibus nobis fuisset necessariò pereundum. Nos itaque improuiso periculo perculsi aliquot holoserici panni fasces ingruentibus vndis opposuimus, quin & tres viri in exhaurienda aqua continuò impediti ægre quantum influebat exhaurire potuerunt. Victu autem tam parco tota ista navigatione vsi fuimus, vt circa meridiem nautici panis frustum ac vini bene diluti haustus modicus vix singulis distribueretur, nihiloque liberalius in cœna quàm in praudio fuimus excepti. Quanquam (vt verè dicam) de nulla re minùs quàm de cibo & potu solliciti eramus. Litanix quotidie clara voce recitabantur, tum & aliis pietatis exercitiis Deum per Sanctorum suffragia & maximè per Diuæ Virginis intercessionem inuocabamus, cui & pecuniæ numeratæ partem, quam nonnulli ex naufragio seruauerant, emissò voto promisimus, diuina prouidentia factum rati, quòd ad inexplabilem quorundam cupiditatem redarguendam pecunia ista in tanto periculo seruata fuisset. Erat enim hoc argumentum & quidem euidentissimum, homines terrenos terrenarum rerum cupiditati adeò esse addictos, vt insatiabilis illa auri sitis in ipsis nec in vita nec in morte extinguitur. Contrà verò hoc iterum in admirationem paulo attentius considerantem rapuit, in tanta hominum multitudine cum iam primùm nauis propter grauem illisionem disluta esset, & pauimentum puppis multis aureorum millitibus stratum, sic vt pedibus conculerentur, neminem tamen fuisse, (quantum ego obseruare potui) qui vel caput modicè inclinauerit, vt inde vel modicum assumeret. Sed vt vnde defleximus eo reuertamur, cum plerisque ex vectoribus nobiliores præsertim præ sitis impatientia morbo corripì cerneremus, cumque maris impetus ad Sofalam nauim impelleret, sic vt spes ad Mosambicum portum pertingendi omnibus eriperetur; mutato consilio ad eam quæ primùm apparuisset littoris oram contendere statuimus. Sed pridie quàm ea conspectui nostro offerretur, a vento quodam ab Oriente spirante nonnihil incommodi palsei fuimus. Tum autem quòd nox instaret, & in quibus orbis oris versaremur planè nesciremus, placuit nocte ista non egredi, sed vbi aquæ superficiem ab imo fundo nouem tantum cubitorum altitudine abesse deprehenderemus, consistere, eiecta pro rudente linea tela, ac pro anchora 1300 regalibus Hispanicis, cum ferri frustis aliquor, quorum pondere pressum nauigium subsisteret. Postero die

terram eminus aspeximus, ad quam tam diu nauigando contendimus, donec tandem penè contingeremus. Verùm cum imprudentius circa egressus tempus nauigaremus parum abfuit, quin omnes fuerimus submetfi. Cum enim a tempestate in loco littori ad eò vicino nihil periculi metueremus, (vti nec decedente præfertim mari metuumdum est) ac ob id non vsque ad eò egredi properaremus; factum est subitò vt accedente mari verus vsque ad eò insurgeret, vt magno omnes metu percelleret. At verò tanta omnes egrediundi cupiditas cœperat, vt ventorum imperum nihil remorati nauæ expansis velis nauem vento vndisque agitatum ad littus impellerent: cumque fundum contingerent, omnes in aquam pectore tenus insiluerunt, sic vt lassii, nauseabundi, debiles, fameque ac siti penè extincti, Deo iuuante, in littus omni absumpto commeatu exponeremur. Ac statim in editissimo littoris loco erecta cruce circum circa in genua prouoluti Deo Opt. Max. cuius auspiciis eò perducti eramus, gratias humiliter egimus. Deinde quòd præ nimia siti fauces nobis præcludi viderentur, Castrum aliquè nobis obuium fieri obfābamus, qui ad fontem sitibundos perduceret. Sed quia numero maiori egressi eramus, si qui fortè nos eminus conspexissent, metu consternati se à nostro conspectu confestim subducebant, donec collecta manu simul accurrerent, & plurimum nobis molestiæ facerent. Est genus hoc hominum agreste, quod concitatiore cursu per densissimas syluas, quàm nos per planas vias discurrit. ex quo cum visis nobis de aduentu nostro dicto citius per latebras in quibus degunt discurrentes se mutuo monuissent: ducenti vno quasi imperu spiculis, arcibus, ac telis egregiè muniti accurrerunt. Nos licet quinquaginta & septem numero essemus; quorum aliqui gladios habebant, aliqui planè inermes erāt, tamen quòd scelopeta nulla nobiscum tulissemus, Ductoris suasu ac etiam iussu temere cum illis congregari noluiamus. sanissimo (vt ego arbitror) consilio, nam alioqui qui maris pericula euaseramus, hic barbarorum hominum telis ad vnum omnes fuisset crudeliter trucidari, quare patientiæ armis muniti ipsorum arbitrio nos nostraque commisimus, qui primùm ea quæ in littore expanderamus, pannum scilicet quo velorum loco vsi fueramus, & hoioserici panni fascies tres, quibus vndarum imperum repuleramus, diripuerunt; ac mox in nos conuersi vestibus omnes penè spoliarunt, & nisi noctis ingruentis beneficio elapsi fuisset, nihil cuiquam reliquum mansisset. Non defuere ex nostris qui illatam vim repellere tentarent, sed temerario ausu, arreptis enim spiculis

Oculis tres ex nostris periculose læsi recesserunt. Cumque rapiendi cupiditas cresceret magis ac magis, vix primi recesserant cum alii maiori impetu insurgerent, ac sine discrimine quosdam non minimæ autoritatis viros vestibus nudarent: inter quos P. Zapata (qui iam tum se nobis coniunxerat) & P. Petrus Aluares fuere, cui ego vestem meam dirumpens partem vnã qua ossa (carnem enim quæ præ egestate penè absumpta erat vix audeo dicere) contegeret porrexi, quod ipsum & alii nonnulli fecerunt. Cumque hoc modo nos barbari homines excepissent, nuditatem nostram obscuræ noctis caligine Deus contexit, ac licet fugientium more agrestium manus euadere conari per littus discurreremus; euitare tamen nullo pacto poruimus, quin duos melioris notæ nobiles captiuos abducerent, eos paulo post pretio accepto vendituri. Bonam noctis partem cundo traduximus ea littoris parte, quæ Mosambicum respicit, idque eo consilio, vt num fortè iuxta amnem aliquem Lusitani mercatores agerent, diligenter dispiceremus: nec prius destitimus donec præ lassitudine in syluam littori vicinã nos abdere cogere mur, quò cum ventum esset, & quieti se componere aliqui vellent, ac quo tegerentur nihil omnino haberent: nonnulli se arborum foliis contexerunt, alii effossis vnguibus foueis in iis se viui quodammodo sepelierunt. verùm in lectulis tam mollibus miseri homines somnum capere non potuerunt, sed vt primùm dulci declinassent lamina somno, iterum excitati in viam se firmioribus debiliores expectantibus dedere. Cumque hoc modo longiusculè progressi essemus, siti cogente ac aquæ inueniendæ spe, sub vmbas duabus ante meridiem horis concessimus. At quoniam per totum istum tractum Casri habitant, iterum impetu facto spiculis ac telis ad suas casulas nos coegerunt, ac ad quindecim dies adhibita custodia continuerunt, aded quidem vt ne aquam recentem impunè inquirere liceret. Debebantur certè peccatis nostris hæc stipèdia, vt deficiente aqua fontana, quam tanto studio frustra sepe desiderabamus, tribulationis aqua magna copia superesset. & tamè Deo vires confirmante in tam dura seruitute, in qua tanta incommoda perpepsi fuimus, & saniores eramus ac robustiores quàm quis mortaliū crederet. Ac tum re ipsa comperimus difficultatibus ac incommodis citiùs aliquem vinci, cum ea ob oculos continua imaginatione versantur, quam cum iis contemptis fortiter reluctatur. Atque vt semel dicam eò redacti Deo permittente fuimus, vt illud D. Pauli optimè in nos quadraret.

in frigore & nuditate, in fame & siti, in laboribus plurimis. Tec

cnim

enim à Castris intercepti ac spoliati fuimus, humique nudis decubendum, nihil quo nuditatem corporum tegeremus quam vile stragulum & straminis nonnihil habentibus. Erat præterea (quod fabulam quis esse crederet, sub torrida zona præsertim, nisi experientia verum esse docuisset) nocturnum frigus ita urens, ut nisi luculentum de nocte focum excitassemus, vim frigoris perferre neutiquam potuissemus. Pro cibo paululum milii aqua subacti nulloque sale conditi tam parcè nobis suppeditabatur, ut ex furfuribus panem nostro more sub cinere pislere tentarem, ex quo cui frustum aliquod obtigisset, is gaudio gestiens Deo tanquam pro summis deliciis gratias agebat. De carne & pitce mentio nulla, nam & Castri iis rarissimè vescuntur. Accedebat ad summam miseriam hoc etiam, quòd interdum astus solistantus esset, ut eo ita quorundam brachia & pedes adurerentur, ut lepra infecta viderentur. His tamen difficultatibus nihil obstantibus animos nostros spirituali ac interna consolatione mitissimus Deus adeò recreabat, ut vel hæc sola sanitatis corporum causa videri potuerit. Accidit autem, eum in tanta afflictione constituti essemus, nec vilius cuiusquam nuncii copia daretur, quem vel Mosambicum vel Quahimencem redemptionis nostræ procurandæ causa allegare potuissemus, ut Mahometanam sectam amplexus quidam Xechi cuiusdam filius ad Lorangam amnem octo istinc miliaribus distantem habitans nostri redimendi causa istuc veniret. Sed quòd Mauri in promittendo tenaciores esse solent, eum iam secundo & tertio de redemptione nostra egisset, neque tamen cum Castris pacisci potuisset, te infecta abiit, omni memoria nostri ex animo deposita. Ex quo cum videremus vires nostras paulatim absumi, ac spem vitæ in totum adimi, si diutius in tam dura servitute fuisset perseverantia, tum fame etiam impellente miseris constringi; duos ad Mahometanum destinandos esse duximus, hortantes ipsum ut quodcumque Castris pretium exegissent, id ipsum nihil cunctatus persolveret, cumulatè nos id ipsi ac cum scènore multo aliquando reddituros. Verum re hoc quidem modo hominem ad hoc quòd volebamus inducere potuimus. Quocirca duobus religiosis in persuadendo acerbis ac vehementibus id negotii cedimus, fratri scilicet Adriano, qui Diui Dominici vitæ institutum sequebatur, ac fratri nostræ societatis Emanueli Herrera, qui Deo conatus secundante negocium istud tandem confecerunt. Quo tempore nonnulli durissimæ servitutis pertesi Castrorum imperium nihil veriti ad Xechum se receperunt, quos nocte quadam sedecim alii secuti.

secuti diuturna se per fugam seruitute liberarunt. At non sine nostro magno malo: cum enim postredie captiuorum numerum in tantum imminutum cernerent, ne aliorum exemplum alii sequerentur, illorum errata à nobis exegerunt: ac statim triginta & amplius ex nostris in angusto ergastulo incluserunt, quod tantam multitudinem, ne si erecti in pedes stetissent omnes, capere non poterat: ubi etsi maxima fame cruciabamur, tamen præ aliorum incommodorum magnitudine nulla re minus tum temporis torquebamur. Nam præterquam quòd ita compressè stare nobis esset molestissimum, calorìs ardor tantus erat, vt accensæ fornaci non immeritò assimilari possit: nec falsò dixisset quis locum istum fuisse purgatorii verum simulachrum. Huc accedebat, quòd circa tuguria cursitantes Casri contumeliosissimis verbis captiuos proscinderent: duos autem illos, qui recipi non poterat, verberibus etiam multis afficerent. In tam arcta captiuitate ad Deum misericordiae fontem mente in cælum eleuata recurrimus, ac voto communi emisso nos omnes obstrinximus, si per Diuæ Virginis ac matris suæ intercessionem è tantis miseris angustiis eriperet, cum primum ad locum aliquem vbi Christi religio recepta esset peruenissemus, generali confessione omnium anteactæ vitæ delictorum præuia, in gratiarum actionem ad suum matrisque suæ honorem precariarum pilularum torqueam (vulgus rosarium vocat) nos ter & sexagies recitatuos, idque in memoriam sexaginta trium annorum, quibus in hac mortali vita Beatissima Virgo vixisse dicitur. Nec multo post litteris à fratre Emanúele Herrera acceptis breui nos esse liberandos, non vana spe intelleximus. eadem quippe nocte cum Xechi nepos aduenisset, ac tantum telarum quantum Casri exegerant perloluisset, liberati, Deo Opt. Max. pro obtento beneficio gratias supplices egimus: Accidit autè in ipso egressu res attentiore consideratione dignissima, ex qua propheticæ sententiæ veritatè euidentissimè cognouimus: *Ira in indignatione illius, & vita in soluitate eius.* Aderat nobis Chirurgus quidam peritus, ac in aperiendis venis educendoque sanguine admodum expertus. is thecam circumferebat scalpris chirurgicis aliisque instrumentis non malè instructam, quam cum cæteris rebus Casri in littore eripuerant, recuperandæ eius spe omni adepta, ex quo optimus vir plurimum animo angebatur: Nam si quem in morbum incidere contigisset, & peruenæ incisionem sanguis corruptus educi non potuisset, eius vita in maximo discrimine posita fuisset. Hanc inquam thecam cum iam discessissemus, nec quisquam nostrum eam reperi-

tiuisset,

tiuisset, per puerum sine pretio vltro remiserunt. in quo Dei providentiam probè cognouimus, neque enim vlllo manifestiore exemplo curam, quam de nostra salute habebat, declarare potuisset, & cum Lorangæ omnes ferè periculosissimè postea laborarent, nec præter venæ sectionem vllum remedium haberent. absque dubio mortem omnes obiuisent. Postero die feruentissimum Solis æstû labore superantes, hora post meridiem secunda Lorangâ animis pedibusque fessi (neque enim à discessu nostro, qui circa mediam noctem fuerat, conquiesceramus vnquam) peruenimus; ac à Xecho honorificè satis excepti fuimus. si honorificè excipi dicuntur, quibus vigente fame paxillum orizæ ac milii apponitur, quæ nos hoc tempore in summis deliciis habuimus. Hanc vitæ victusque nimis certè tenuem rationem apud Xechum qui nos à Cafris redemerat sex septimanis sustinimus, paulo minorem famem quâ apud Cafros perpesi. Cuius calamitatis hæc erat ratio, quod Xechi fortunæ parvæ & captiuorum numerus magnus esset ac copiosus, adeò vt cum abundè suppeditare omnibus necessaria non posset, diu nobis ac strenuè fuerit cum fame luctandum; qua vires tandem ita attritæ fuere, vt multi malorum magnitudine ac diuturnitate victi mortè cū vita cōmurârunt, multi grauissimè ac periculosissimè ægrotârunt: adeò quidè vt in tanta turba vix tres inuenirerunt, quibus ad mortuos sepeliendos vires suppeteret. Ægrotû cib⁹ vel oriza erat vel milii, de carne ac pisce somniû. Et licet miserimè ac tenuissimè tractaremur, non tamen Xechi copiæ tantæ erant, vt nobis alendis sufficerent: quare ad vicinorum suorum ac familiarium ædes quidam fuerunt traducti, sed nihilo lautius excepti. Inter eos porrò qui hoc in loco tam dura seruitute ad æternæ vitæ libertatem fuere recepti, quatuor ex Societatis nostræ Patribus numerantur. P. P. scilicet Vincentius Zappata, Ioannes Gõzales, (qui per cratem ad Sofalæ littus erant appulsi, nobisque postea iterum cõiuncti) Petrus Aluares, & Fr. Emanuel Herrera, qui procul ab omni humana consolatione in summis afflictissimæ vitæ angustiis, in tribulationis cruce, vt resurrectionis glõria postea perfruerentur, Christo, cuius fidei propagandæ causâ huc miseriarum redacti erant, spiritum tradiderunt. Stratum enim straminis perpusillum, tegumentum quo ægrotum corpora operiebantur breue ac vile stragulum, refectiones vel oriza vel milium, potus aqua fuerunt. A Cafris siquidem cum nihil planè reliquum nobis esset, quod cum ipsis commutarem, gallinas habere non potuimus. Portiones nullæ, medicamenta nulla ægris adhibebantur, vnum omnibus ac idem supererat educendi sanguinis remedium,

diūm, quem eximere Chirurgus subinde verebatur, metuens ne virium defectu occumberent; si verò non eduxisset, corrupto sanguine purum inficiente mortis periculum euitare non poterant. Frater Emanuel Herrera ex nostris primus laborare aduersa valetudine cœpit, qui vbi aduenientis morbi primum aculeum sensisset, se ex eo non conualiturum mihi prædixit. quam ex eo conjecturam capiebat, quòd cùm in Lusitania, vbi & medicorum & medicamentorum magna erat copia, in morbum incidisset; periculosissimè tamen semper ac ad medicorum ferè desperationem laborasset. quare cùm in hac seruitute vtriusque præsidio se destitutum videret, prolixioris vitæ spem omnem abiecit: Sic tamen vt à Dei voluntate ne minimum quidem voluntas eius dissideret. Inualecente itaque febre octo dierum spatio absumptus expirauit: cùm & in vita & in morte, ac in difficili illa nauigatione, vt germanum Societatis filium decet, multa pietatis documenta ædidisset. Eiusdem morbi contagium P. Vincentium Zappatam deinde infecit, virum verè religiosum, in quo dolus nō erat, Deoque & hominibus dilectum. Nam tam ante naufragium, cùm infirmorum præfectus communi omnium consensu esset delectus, quàm in extrema illa ac infelici seruitute, adedò omnibus charus fuit & gratus, vt ex eius interitu non mediocrem omnes dolorem persenserint. Hic quòd ætate iam matura & ad senium vergentem diuturnis laboribus penè confectus esset, paucorum dierum interjecto spatio ex hac caduca ad æternam vitam assumptus fuit, plurimarum virtutum quibus semper quidem, sed præsertim durante isto nauigationis tempore, inter ceteros effulsit, perenni ac nunquam interitura memoria relicta, quæ quamdiu homines supererunt, tum in Collegio nostro Madriticènsi, tum alibi vbi bonis operibus sanctaque (si fas est dicere) vitæ conuersatione emicuit, vigebit. Tertio P. Ioannes Gonzales infirma vti valetudine cœpit, vir plurimis animi corporisque dotibus insignis, concionator egregius, ac in audiēdis confessionibus assiduus, cuius virtutum suauissimum odorem in hac nauigatione multi perceperunt: Morbi ex quo optimus hic Pater interiit, intoleranda fames, qua in Xechi cuiusdam ædibus, ad quæ cum Patre Zapata & aliis quibusdam missus fuerat, occasio ac initium extitit: Is enim tam parcè tamq̃; sobriè victum miseris suppeditabat, vt panem ostiatim petere mendicorum more cogerentur. Vnde cùm in Cafreria Solis æstus sit inrentissimus, & miseri homines penè audi capite aperto stipem petaturi egredierentur; æstus Patris caput penetrās offensa cerebro in furorem eum ac rabiem conuertit, vt mox ex

sermone

sermone eius apparuit, ac ad sex usque dies in hac infirmitate positus clamores edebat tam horrendos, ut lachrymas audientibus exeret. Verum tamen in ista mentis deliratione præter verba pietatem redolentia planè nihil effudit. Tandem quànquam florentis ætatis vir erat, tamen morbi magnitudine iuvenilem vigorem superante post paucos dies tantorum laborum præmium accepturus in cælum emigravit. P. Gonzalem P. Aluares excepit, qui cum ita macilentus esset, ut absumptis carnibus ossa tantum cute tegerentur, ac vitibus etiam extra morbum admodum infirmis, tantam tamen constantiam tantamque generosi animi magnitudinem præ se ferebat, tam in perferendis laboribus, quàm in audiendis continuè confessionibus, ut non mediocriter omnes miratamur. Confitebatur namque non raro, se in tantis aduersitatibus valetudine vix magis prospera quàm in Lusitania, vbi quo ad eam curandam opus erat: nihil omnino decesset. Verum enimvero molestiarum diuturnitati magnitudo animi tandem cedere coacta fuit, ac febris ardentissima correptus eâ liberari non potuit, donec Deo Creatori suo extremum spiritum moriens commendaret. Atque ita fideles Dei ferui ad nutum eius voluntatem suam accommodantes ex mortalis vitæ ergastulo summa cum animi alacritate pro Christi amore decesserunt. Postremi omnium, ad quos serpens pedetentim morbus prorepit, ego & frater Emanuel Dias fuimus, quibus etsi periculosissimè laborauimus misericors Deus peperisse visus est, ut cæterorum mortem dignè ac pro merito iugeremus. Ad me quod attinet, non diffiteor dolorem ex eorum tam misera ac indigna morte conceptum viscera corporis mei omnia ad eò penetrasse, ut ego quoque non procul à mortis periculo abfuerim. Et quis obsecro corde esset tam duro ac ferreo, qui si tantos viros sine strato, in straminis manipulo, sine tegumento, sine cibo ac potu, quo afflicte vires si non recuperari, foueri tamen aliquamdiu potuissent, languentes animas Deo Creatori reddere vidisset, dolore non contabuisset? eoque magis, si fame & inedia eos potius quàm morbi asperitate extinguere animaduertisset. Nec mediocriter etiam animum angebat, quòd eorum intempestiuam morte tam gnauis tamque sollicitis operariis & India destitueretur & Societas. At verò quia cuius Dei suasa nostræ olim Societati nomen dederant, eiusdem iussu ad cœlestem illam multis partibus pulchriorem, ad quam nos quoque aspiramus, euocati fuere, reliquum est, ut in diuina voluntate nostra quoque voluntas conquiescat. *Orare cum defunctorum cadauera eodem in loco*

in loco sepulchri honore affecissemus, animas Christo Redēproxi pio cordis affe tu commendauimus. Vbi silentio prætereundum neunquam videtur, quod, cum locus ad mortuorum sepulchram nobis a barbaris concessus duobus pænè ab oppido miliaribus abesset, cadauera humeris omnia alia negata ratione eò deferre compulsi fuimus, quod cum præ infirmitate ac languore nos facere non possemus, vix duo inuenti fuerunt qui tam pio operi manum adhiberint. Nos autem interea, viribus tam acri morbo ita absumptis vt mortuis similiore videremur quam viuis, in ista solitudine diuinæ in nobis voluntatis effectum expectabamus. Cæteri quoque in eadem afflictionis naui iactabantur, aded vt paulatim omnes morbo præualecente extinguerentur. Sed quoniam ita ferè cum hominibus agere diuina bonitas assuevit, vt maximis desperatisque malis eos immergi patiatur, non quidem vt submergat, sed potius vt misericordiæ eius effectus clariùs innotescat: Calend. Nouemb. die omnium Diuorum commemorationi sacro, ipsorum (vti pro certo credimus) interuentu, nauigii genus (quod Pangaia vulgata voce nominant) Mosambico Guamam versus expansis velis nauigare, ac recto cursu ad portum istum contendere conspeximus, quo viso ita præ læticia exiuius, vt iam inter Christianos esse videremur, singulari Dei impulsu factum esse credentes quod naui ista illuc appelleretur, eoque magis quod ductor eius in mandatis habebat, (vti postea intelleximus) vt Lorangæ amnem, in quo olim naui quædam tempestatis vi eò depulsa fuerat à Casris direpta, vitaret: & ob id per alium quendam amnem ab eo aliquo intervallo remotum Quisungum nomine cursum instituebat. in quo cum iuuenem quendam deprehendisset, qui nobiscum euaserat, sed à Casris in priore nostra captiuitate eò missus fuerat, de navis iactura & dura seruitute quam circiter 56 viri, inter quos nobiles plures, pauci Religiosi erant, in oppido Loranga sustinebant, certior factus fuit. Quo audito nihil imperium eorum à quibus missus erat moratus Lorangam proficisci ac nos liberare statuit, quod alioqui non erat facturus. Cum itaque ad littus appulsa naui esset, nos ad vnum omnes admisit, ac panno quem secum aduexerat nudos vestiuit; nobilis autem quidam qui eadem naue vehebatur redemptionis pretium pro omnibus liberaliter persoluit: atque ita cum tam in victus ratione quam in cæteris caritatis officiis humaniter nobiscum ageretur, breui tempore amissas viros recuperauimus. Cumque Lorangæ amnem

egressi

egressi effemus, ad alterum quendam à priore 50 miliaribus distantem deuecti fuimus, cui Luabo nomen est. vbi naufragii socios aliquid, qui (vti paulo antererulimus) crate ad littus appulsi eò tandem deuenerant, offendimus: inter quos & illi fuere, qui cū nauis Ductore per scapham euaserant. Cū itaque sedata tribulationum tempestate cœlo benigniore iam vti ac consolationum quasi vernam quandam temperiem experiri cœpissimus: opportunè Lusitanum istum virum nunquam satis laudatum Franciscum Brociadam portuum Cuamę prouincię præfectum maiorem ibidem deprehendimus, qui præterquam quòd nos summa cum humanitate ac beneuolentia excepit, de omnibus etiam ad commodè viuendum necessariis liberalissimè prospexit, non secus ac si filii ex ipsius sanguine prognati fuissimus. Eodem loco morbi quem diu foueram acriores multo stimulos pensens: siquidem diuturnior ventris fluxus cum acuta feбри conjunctus ita vires mihi omnes extenuauerat, ita extincto appetitu stomachum vomitu frequentiore perturbarat, vt præsentem mortem instare existimarẽ. Eoq; magis, quòd Chirurgus ob nimiam debilitatem sanguinem secta vena educere non auderet. Quocirca comitantibus iis qui Mosambico recens cū diuersis mercibus quas Casris diuendere statuerant aduenerant, Senam (quod munitissimum est Lusitanorum propugnaculum) proficisci decreui. non quidem quòd Luabi humanū aliquod subsidium (præfecto omnia liberalissimè suppeditante) desset, sed vt cœlesti Dominici corporis cibo quo octo iam mensibus carueramus, famelicam animam satiarem. Tredecim dierū emenso itinere, valetudine paulo firmiore nauisebundo tamẽ adhuc stomacho Senam peruenimus, Monasterio Patrũ Dominicanorum, Ordinis eius Patre Inquisitore amico ac familiari meo vtgente, summa cum humanitate excepti. Adẽ quidem vt instauratis non nihil viribus Christi natiuitatis solenni die confessionibus audiendis incubuerim, & paulo etiam antè, Dominici aduentus tempore, conciones ter aut quater sellæ propter virium debilitatẽ insidens habuerim. Multa profectò in feruentissima meridionalis plagæ prouincia ab ingenti Solis æstu passi fuimus, maiora (vti credimus) passuri, nisi meritis Patris ac D. Gonzali, ob fidei professionem ab infidelibus in Monotapa loco huic vicino immaniter occisi, vires nobis diuinitus subministratæ fuissent, huius enim innocentissimi viri patrocinio quod sæpe implorabamus confisi spem non leuem concepimus, fore vt fidei Christianæ buccinæ sonus istic etiam aliquando cum maximo animarum fructu perfoeret. Sunt enim istorum Casrorum ani-

mi tabulæ rasæ non absimiles, in qua tanquã molli cera pietatis Christianæ fundamenta iacti imprimique facillimè possent. Neque enim vel idolorũ cultui sunt addicti, vel ritus vltos ita pertinaciter obseruant, vt fidei nostræ propagationi magno futuri sint impedimento. Viribus vtcumque recuperatis, tribus nauigiis (pangaias appellat vulgus) Sena soluentes ad Mosambicum portum sani ac incolumis accessimus, à cuius vrbs incolis magna cum beneuolentia excepti tractatique fuimus. Cumque, quam antea confusè audiuisse potuerant, plenam naufragii periculorumque ac variorum casuum quibus iactati fueramus notitiam nobis referentibus intellexissent: attoniti planè ac stupefacti oculos tanquam in eos quos à mortuis surrexisse credebant admirandũ coniecerunt. Mox voti emissi memores, quo Beatissimæ Virginis ædem nudis pedibus ac genibus flexis nos visuros voueramus, cum primùm ad Christianorũ vrbe[m] patuisset accessus; statim atque nauim essemus egressi, ad ædem quandam Archangelo Gabrieli sacram in ipso littore erectam nos recepimus, atque inde nudis pedibus in supplicationem prodeuntes, ad D. Virginis Bernarte (vt ipsi loquuntur) hoc est in arce vel propugnaculo erectæ perreximus, cuius sacram ædem cum oculis eminus cõrueremur, in genua humiliter & cum gratiarum actione prouoluti reptantes ad templi vsque penetralia cõtendimus, numerosa populi turba comitante; ac præ nimia commiseratione lachrymas vberimè effundète. Nos verò periculorum quæ euaseramus memores, vorum quo obstricti eramus cum mira grati animi significatione cum lachrymis, cum singultibus & cordium pulsatione soluimus, Deum ac Diuam Virginem pietatis ac misericordiæ matrem magnificantes, cuius metitis ac suffragio tantis periculis erepsi ac ad salutis portum perducti eramus. Deinde templo egressos dictum mirum quanta beneuolentiæ, amoris, ac Christianæ caritatis significatione ad ædes suas ciues passim inuitant. Religiosi ordinis D. Dominici summis à nobis precibus cõtenderunt, vt ad eos hospitij causa diuerteremus. Verùm quòd nondum omnino confirmati essemus, maximeque ne quinque mensium spatio, quos dum commodum nauigationi tempus esset ibi traducere oportebat, oneri ipsis essemus; precibus eorum tum temporis acquiescere visum non fuit. Sed potius Vicarii Episcopi hospitio tam diu vsi fuimus, dum extra vrbe[m] de comoda satis habitatione nobis prospiceretur, iuxta ædiculam quandam diuo Antonio dedicatã; quæ etsi longiusculè ab vrbe distita erat, nõ tamen ocio istic torpamus; ego enim confessionibus audiendis sacrisque concioni-

bus habendis sedulo incumbēbā; Frater verò Emanuēl Dias Dominicis ac festis diebus tam pueros quā adultos etiā in fidei Christianæ principiis instituebat, vna ante meridiem hora, id quē in templo, alia item hora post meridiem in publica quadam arēa, quō Lusitani etiam non pauci confluēbant, seruore pietatis quō quem dixi frater munus hoc exercebat adducti. Tandem cū mens Augustus ageretur, ac tempus nauigationi in Indiam cōmodum esse inciperet, nosque accincti & parati staremus longiore abrupta mora quadritemem onerariam ingressuri, quōd iam nōno Augusti die elapso Lusitanarū nauium spes, quæ ante diem illum semper ferē ad Mosambicū portum appellī consueuerāt, sublata videretur; ecce postridie, die Diuo Laurentio consecrato, nauis quæ Boni Ihs v nomine à cæteris discernēbatur in portum istum felicibus vsa auspiciis deuenit. Hac autem duodecim Societatis Patres sub imperio P. Ayres Sosæ vehēbātur, ad quorū aspectum mirum quantum exhilarati fuerimus. Tam enim omnes fami erant ac viribus integri, ac si eodem ipso die Vlyxbona soluisent, nauigatione tam prospera atque ante annos plurimos Indicæ nauis vsæ fuisse dicantur. Fuimus iisdem omnes excepti ædibus, variis ab utroque loci Gubernatore, tam eo qui vr̄bis gubernacula recens susceperat, quam qui gubernandi munere iam tunc defunctus fuerat, acceptis munusculis, quibus ex tam longa nauigatione fessos ac nauseantes non mediocriter recrearunt. Vnde cum diebus Mosambici commorati cū fuissent, eadem qua aduecti fuerant naue nobis quoque assumptis recesserunt, tanta maris ventorumque tranquillitate, vt trigesimo sexto nauigationis die in Goæ portu omnes incolumes exponeremur, vbi obuiis Patrum nostrorum vñis excepti ac ea beneuolentia tractati fuimus, qua Societas nostra in hospitiū susceptione vti consuevit. Quo loco susceptæ narrationi finem imposturus Paternitatis tuæ benedictionem supplex imploro. Ex vr̄be Goa, quinto Idus Decembris, 1586.

Vix. P.

Filius indignus

PETRVS MARTINEZ.

291

HISTORICA RELATIO,
DĒ REGNO ET
STATV MAGNI RE-
GIS MOGOR.

LATISSIME INTRA INDVM ET
GANGEM DOMINANTIS, ET AD
CHRISTIANAM RELIGIO-
nem aspirantis.

*Excerpta ex variis epistolis inde acceptis anno
1582. 91. & 95.*

LIAS, in epistolis ex India Orientali & Iapone al-
latis, & à Patribus Societatis IESV, qui iis in re-
gionibus degunt, conscriptis, mentio obiter facta
fuit, quanto desiderio potentissimus Rex Mogor
reneretur cognoscendæ Fidei nostræ, quamque ar-
denter exoptaret sibi declarari, quibus in rebus consisteret, qui-
busque fundamentis niteretur lex Christiana tantopere celebra-
ta & ab illis populis recepta; vt inde dijudicare posset, quid facto
opus sit ad consequendam salutem, ac tandem decernere, quam
ad legem rudè esse aggregare & in ea constanter persistere debeat.
In hunc finem anno 1580 quidã è Societate IESV Patres ad hæc
rem perficiendam idonei Goa amandati sunt, qui aliquandiu ibi
permãserunt. Rursus missi sunt alii anno 1593, sed variis de causis,
re profus infecta, ad suos reuerterunt. Nunc tamen quia dictus Rex
Mogor omnino in pio desiderio suo persistit, nec vlla re animũ &
voluntatẽ elãguisse ostendit, nostrorũq; reditũ vehementer vrsit,
iterũ anno proximè elapso 1595 alii quidã Patres eò missi sunt,
qui rerũ ibi gestarũ recenter nos certiores reddiderunt per literas,
quas ad calcẽ huius Relationis adiunximus, & pro communi fide-
liũ cõsolatione typis excudi hic in Vrbe curauimus. Et quoniam
hic Rex omnino videtur magnam spem præbere suæ cõuersionis,
(vt ex dictis litteris apparet) non videmur rem ab instituto nostro
alienam facturi, (vt qui sanctæ fidei nostræ incremento & felicit
Ecclesiæ progressu delectantur, tum negotium hoc ardentè Do-

mino Deo commendent, tum etiam cognoscant melius, quis sit iste magnus Rex M O G O R) si breuiter aliquid dicamus de eius persona, regno, potentia, Lege vel Religione, atque etiam de eius moribus, & optimis quæ semper dedit conuersionis signis: quæ omnia excerpam ex informatione earum epistolarum, quas nostri Patres inde anno 1582 & 92 dederunt.

Nomen huius Regis est Mahumeth Zelabdim Echebar Rex Mogor. Echebar autem vel Echbar est nomen proprium. Progeniem secundum rectam lineam ducit à magno illo Tamerlane, qui bellum gerens, vt commemorant historiæ, cū Balazete Turcarum Imperatore eius nominis primo, eundem vnus diei certamine victum captumque in suum regnum secum abduxit: vbi carnea ferrea inclusum tenebat, & tanquam canis, si quando cibum sumeret, reliquias mensæ obiectabat. Si verbò equitare vellent, eò humi procumbente, scabelli vice ad inscendendum equum utebatur. Quocunque denique se conferret, catenæ autem alligatum post se ducebat. Est hic Echebar Octauus post Tamerlanem, à quo initia sua hoc regnum habuit, vel vt alii loquuntur, est sextus Tamerlani nepos, quòd idem est.

Natus est Echebar in prouincia dicta Chaquata, cuius populus est Turcicus, nò Tartaricus, aut Parthicus, vt quidam opinati sunt. Plebs huius regni vtitur idiomate Turcico, at non tam eleganti & polito, ac genuini Turcæ. Nobiles verbò, & qui degunt in aula regia, vtuntur lingua Persica, si spectes rerum vocabula, sed pronuntiatione vtuntur alieniore, quæ non nihil discedit ab illa propria Persarum, sicut & in quibusdam vocabulis. Litterati homines loquuntur Arabicè, eo quòd hac lingua conscriptus sit Alchoranis, cæterique libri eorum Legis, quæ aliquantulum discrepat a Turcica & Persica. Prouincia Chaquata sita est inter medios Tartaros & Persas versus Septentrionem, & respicit Indiam versus meridiem. Ex vno latere attingit Tartaros, quorum potentia non cedit Regi Mogor, & habet maximum ac vastissimum regnum. Regnum Mogor medium continet inter sequentia Regna præcipua ab occasu habet Indiam citeriorem & Regnum, sed magis versus Septentrionem, Persarum: ab oriente Indiam vltiorem, quæ attingit fines Chinæ. A Septentrione est magnum regnum Tartariæ, cuius Rex cognominè appellatur Magnus Châ. A meridie verbò est Oceanus, sicut ex vno capite, quòd è contineti lógo terrarum tractu se porrigit in mare, sit regnum Galekur, & si recedas magis versus orientem, est regnum & sinus Vengala.

Rex Echebar anno 1582, quando primi Patres nostri tibi erant,

arrigerat

attigerat annum ætatis circiter quadragesimum; itaque nunc hoc anno 96 attigerit 54. Est homo corpore admodum robusto & corpore valido, statura mediocri. Turbine rectum eius caput, vestes auro pertextæ, tunica superior genua non excedit. Caligæ calcæsum obtegunt cum vdonibus more nostro; calceorum forma peregrina ab ipso inuenta. Caput magnis margaritis circum frontem exorpatum, semper secundum latus è cingulo pendet pugio, non nunquam ensis vel machæra: vel certè iuxta deposita, vt habeat ad manum. Continenter vitur custodibus corporis hominibus armatis. Quotidiè in aula mutantur excubiæ, & omnes domus officiales. Plus delectatur Hispano quàm Turcico habitu, sed priuatim vitur vestibus more Lusitano, maximè ex serico nigro.

Rex Echebar anno 82, cum apud eum essent primi illi Patres, habebat tres filios & filias duas. Filius primogenitus, hoc est Princeps, qui in regnum succedet, & nunc est annorum 31, vocatur nomine proprio Sciecus, cui honoris ergo (vt in quibusdã regionibus nomen Domini) adiungunt vocem Gio, quæ significat animã, & appellant Scieciçio, quasi dicas anima, id est persona, Scieci. Filius secundogenitus vocatur Pahari, qui id temporis erat annorum 13, & à P. nostris docebatur idioma Lusitanũ, simulq; capita nostra fidei, ad quã declarabat se vehementer affectum: spemque magni progressus, tum naturæ in eo bonitas, tum ingenii excellentia pollicebatur. Postremus regis filius tercio genitus & minimus omnium vocatur Dan, vel Daniel.

Est hic rex Mogor non vnus tantũ, sed multorũ Regnorum simul cõiunctorũ Dominus, è quibus præcipua & cæteris ampliora sunt hæc: Regnũ Industhan, Regnũ Agra, Regnũ vetustissimum Mendao, in cuius medio exstat Vrbs celeberrima, cuius ambitus 30 passuũ millibus, hoc est 10 leucis, cõtinetur, vel, vt alij volunt, 24. millibus, id est 8 leucis. Si spectemus eius habitationes & complexũ hodiernũ. Imò nõ desunt, qui asseueret potius eius ambitũ esse 36 milliũ passuũ, hoc est 12 leucarũ. Sita est in mõre, vel colle potiùs, maximis splendidissimisque ornata edificiis, vt videatur esse vetus Roma, cũ amplissima olim esset & florētissima. Cætera præcipua regna sunt; primò Regnũ Labor, in quo hic rex maximam partẽ cũ sua aula degit; tũ Regnũ Cabaie ad occidentẽ, quod postremò obtinuit, & Regnũ Vegale. Multos quoq; habet reges gẽtiles sibi subiectos, nec paucos in aula, quos variis bellis sibi subiugauit: & quidẽ nonnulli ex iis spõre facti sunt eius vasalli & tributarii regnã sua ei subijciẽdo, nè vi eriperẽtur; atq; hi cõtinenter eũ circumstant & antisorum more officia deferunt. Nec pauci in aula

versantur, qui aut bello ab eo victi sunt, aut timore magnę eius potentię se ei dederunt. Quoniam verò in rebus gerendis felicissimus est, omnes finitimi reges vehementer eum reformidant, & vel muneribus sibi conciliant, vel tributum pendunt. Numerati sunt reges 20 gentiles, qui in aula eius versantur, & nunc huc nunc illic eum comitantur. Quivis eorum potentia æquat Regem Calikutanum. Ceteri reges numero plurimi, qui ab aula abluunt, in regnis remanent, & idcirco vestigal solvunt. Regum illorum Ethnicorum, quos secum habet in aula, opera & ministerio crebrò & libenter utitur, demonstratque se non parum eis cõdere; admittitque in palatium vt familiares, & amicos, quod non facit Mauris: neque enim tantam libertatem eis concedit, nec tanto favore & benevolentia eos prosequitur, quòd potius in Gentilem, quam Mahometarum sectam propendeat.

Totum hoc regnum Mogor situm est inter duo maxima & famosissima flumina; nam ab flumine Indo, quod vicini eius regionis accolę sua lingua appellant Schind, porrigitur vsque ad Gangem, ab illis dictum Ganga; velut Mesopotamia in Terra sancta constituta est, inter Tigrim, illorum lingua Tigris, & Euphratem, quem vocant Pherat. Hanc Mogorum ditionem veteres vocabant, Indiam citeriorem, nempe horum a flumine Indo; & sunt auctores graues, qui velint S. Bartholomæum Apostolum his in partibus Evangelium prædicasse. Immo aiunt Patres nostri, qui ibi fuerunt, natione illa esse propriè Indiã, Regnumq; Mogor esse quasi totius Indiæ scalam, hoc est, quæ illac descendat & concurrat; & est quasi asilum, & refugium, quò ex omnibus India & multis etiã Asiæ partibus concurritur. Ad partem Septentrionalem eiusdem regni conspicuus est altissimus amplissimusque mons, vulgò dictus Cumaus, est enim regio mōtosa: Apparet hunc montem esse Imam apud scriptores tantopere celebratum, qui mons Mogores separat a Tartaris. Ex parte huius mōtis, quæ respicit regnum Mogor, cõmorantur gẽtiles quidam populi eodẽ nomine appellati; deinde est regio eorum qui dicuntur Bottati, finitimi quidẽ regno Mogor, sed nõ ei subiecti. Hi gentiles, dicti Bottanti, habitates ex altera parte regni Lahor versus fluuium Indum, admodum sunt proclives ad pia opera, maximè misericordię in egenos: quare Patres illi primi magno desiderio tenebantur eò proficiscendi, & illis, tam bene cõparatis, Evangelium prædicandi. Sunt homines colore candidi, nulli inter eos viuunt Mauri; Tunicis, more Turcico, vtuntur ita ad corpus totum astrictis, vt nec minima plica notari possit. Quodque magis mirum, nunquam illis se
exuunt,

exuunt, ne quidem cum dormiunt, nec deponunt, nisi attrita vel putrefacta sponte dilacerentur & excidant. Utuntur pileolis in formam pyramidis præacutis. Manus nunquam lauant; causam huius rei dant, quod non conueniat elementum tampusum, ut est aqua, sordibus aliisque rebus scedis inquinari. Vna tantum cōiuge utuntur, & post duos aut tres filios in lucem editos, deinceps vita agunt quasi fratris & sororis. Si alter eorum è viuis excedat, qui superest, non potest secundas inire nuptias. Idola non habent, viuunt mare Brasiliensium extra opida foris in campis. Nullum habent Regem, summa in libertate viuunt. Auguriis reguntur & signis, habentque Augures suos, & alios in simili genere exercitatos. Si quis eorum vita defungatur, discedunt ab illo. Hi verò, ut sapientes & Magi, euoluunt suos augurales codices, dum poscitur ab eis consilium, quid agendum cum corpore mortuo; quicquid autem illi responderint, id mox exequuntur. Si enim dicant esse exurendum corpus, exurunt: si aliud, id quoque præstant: si verò dicant esse comedendum, non repugnant, sed comedunt. quamquam alias nunquam carne humana, ut Antropophagi, vescantur. Colore & facie lineamentis vel physiognomia persimiles sunt Europæis: sunt enim candidi, & magna ex parte facie rubicunda, capillo item promisso & flauo, corpore robusto, statura mediocri. Bella gerunt pedites, in conflictu utuntur arcu vel gladio. Eorum patinæ & lances sunt mortuorum caluz vel crania, & dimidii calices. Eleemosynas libenter porrigunt mendicantibus. Parant victum texendis vestibus, quas æstate deferunt ad vrbes.

• Negariot & Calamur, aliaque vicina loca montana, ut venum exponant; reliquis enim anni temporibus, ob crebras montium nives, paucis tantum mensibus exceptis, vltro citroque commeate non licet.

Austrum versus confine est hoc regnum Calecutano, quod circumdatur mari Oceano, vbi caput vnum terræ continentis longissimè in mare porrigitur, & habet sinum Vengalanum, qui inde à sinu Persico magis tendit in Orientem, nihilo eo minor, sed potius maior & vastior, in eaque ora, præter Vengalanos, habet optimos quosdam portus. Ad Orientem finitimum est Decan & Canara, vbi Regnum Narsinge & de Bisnaga; est regio amenissima, nemorosa, simulque fructifera, vbi multa seruntur arundinera, è quibus excipitur mel ad conficiendum saccharum. Multi ibi visuntur arborum fructus, & quibusdam in locis persica, vuz, mora, zizipha, aliique id genus plurimi. Ferax quoque est malorum, Massilicorum, citreorum, & medicorum. Omnis generis herbas

hortenses effundit, si solam lactucam & betam exceperis. Ad quam deinde regionis Cambaïæ versus Occidentem, qua tamen magis se flecit in Septentriones, aliquot tantum portus habet, videlicet Curate, Barote, Cambarate, & Oga. Per regna huius Mogor decurrunt vndecim maximi amnes, quorum nomina sunt hæc: Taphi, qui transit iuxta urbem Curate. Harnada, qui dilabitur inde a Barote. Chambel, qui ingreditur fluvium Tamone; & Tamona, qui se exonerat in Gangem. Hic fluvius Ganges tantopere celebratus oritur in regionibus Vengalæ. Reliqui sex amnes sunt, Cataul, Cebcha, Ray, Chenao, Reberh, & Indus, in quem omnes præcedentes delabuntur. Ambitus totius regni huius nongentas leucas efficit, quæ ferè sunt tria millia miliariorum: longitudo sexcentas, quæ attingunt numerum duorum millium; latitudo verò quadringentas, quæ faciunt mille & ducenta miliaria. In Regno Industhan fuerunt Reges Christiani, sed victi & exturbati regno sunt a Parthis. Extremus autem eorum Rex vocabatur David, quem fama est originem duxisse à S. Bartholomæo Apostolo. Successores deinde TAMERLANIS diuturnis bellis vexati sunt a Parthis, qui stirpem suam ducunt à Cinguisquam Rege Parthorum, ac tandem coacti sunt se recipere in Regionem Quabul. Hæc regio fines attingit tam Persiæ quam Indiæ. Verùm hi obuersa in hostes fronte, assiduis præliis fatigantes Parthos, continentem (quod est regnum M O G O R) inter Indum & Gangem interiectam occuparunt. Quo verò tempore in India ardebat bellum Parthicum, Baburxa avus Echebar virtute bellica regnum Industhan inuasit, Parthosque regno pulsos, abegit vsque in Insulas finis Vengalani. Defuncto Baburxa bellum Parthi redintegrarunt aduersus eius filium, nomine Emmaupaxda, compuleruntque eum magno dedecore fugam capessere vsque in Quabul, quæ est ex hac parte Indiæ fluminis. Tunc Emmaupaxda imploravit auxilium Regis Persarum, qui aliquot millia militum ei submisit, sed ea conditione, ut tandem legem & sectam, quam ipse, hoc est Persæ omnes, profiterentur, amplecteretur & sequeretur. Renouavit igitur exercitum Emmaupaxda, & tantam impressionem in hostem fecit, ut regno Mogor Parthos rursus exterminarit. Huic Emmaupaxda successit Echebar, de quo agimus, & nunc imperium obtinet totius regionis Mogor, ac omnino regem Parthorum debellavit, regnumque primum Vengalæ tum etiam Cambaïæ versus Indiam subiugum misit.

Hic Rex Echebar bella gerit cum variis. multi ei rebellarunt.

& coniurationes inierunt contra illum, vti anno 82 ob fidei nouitatem plus quam decem millia Mogorum in Vengala, & penè viginti milia Parthorum fecerunt. Regnum item Cambaia non est securum; vetera enim vulnera indies magis magisque reficatur: non parum quoque reformidat vicinum fratrem germanum minorem, regni Quabul Principem ex hac parte Indi fluminis, qui exaltatus eo regno, quod & possidet, ob æmulationem mutuam non parum fratri molestus est. Anno 82 mense Februario Mogor ipse profectus est contra fratrem suum, qui cognita aliorum rebellionem, & fortè communicatis occultè consiliis, ingressus est regnum Echebar ad gerendum in illis partibus bellum cum multis Mogorum millibus. Verùm, quia Rex cum maximis copiis aduentabat, in fugam se ante aduentum Regis dedit, qui eusque ad ripam Indi fluminis insecutus est: is terminus est regnorum eius. Ex altera igitur fluminis parte, hoc est in ditione Quabul, vbi degunt veri Mogores, regnum iste nunc obtinet. In Cambaia quoque est magnus quidam Dominus caput partis dictæ Cuthudican, qui & potens est, & non parum grauis ac molestus. Hic paulo ante quam primi Patres eò proficiscerentur, magno exercitu obsederat propugnaculum Daman, & excursiones faciebat circumcirca cum duodecim ferè equorum millibus, sed Lusitanorum, qui in illa vrbe sunt, robore fortiter reiectus est, reque infecta abire compulsus.

Rex Echebar, quando omnes vires suas coniungit ad bellum gerendum, est Rex potentissimus, & valet ad quoduis maximum bellum gerendum. Habet enim multos Dominos & Præfectos belli potentia & fortitudine claros, quorum quilibet suis impensis alit 10. 12. vel etiam 14. equorum milia. Alii his inferiores, septem vel octo milia. Singuli autem horum multos quoque habent elephantes: & præter multa equorum & peditum milia, relicta in prædiis aliisque variis locis minus tutis, ipse solus in acie educit quinquies mille elephantes armatos, (vti fecit, quado profectus est contra fratrem) eoque etiam, si velit, plures: nam toto regno quinquaginta milia elephantorum ad omnes fortuitos casus sustentantur. Deinde simul in prælium emittit quinquaginta equorum milia, peditum autem numerum infinitum: Homines enim qui in eius regnis degunt, vt diuersarum sunt nationum, ita diuersis sectis sunt additi, aliis item aliisque moribus præditi. Mauri, id est Mahumetani, Bachevi, & alii populi, Tartaris finitimi, vtuntur equis Tartaricis, natura valde robustis, & ad labores ferendos idoneis, sed ad aspectum fœdis, squallidis, & colore

deformibus. Rex, Domini, & belli Duces videntur Arabicis. Gentiles videntur equis natiui soli, hoc est, qui nascuntur in regno Mogor. Rex magnum numerum secum trahit tormentorum aneotum in praelium, quae solet collocare in fronte exercitus, hoc est primo agmine. Elephantes, cum itur ad bellum, supra frontem gerunt frontalia ex laminis ferreis, vel certe coriaceis, durissimis in sui tutelam; eorumque gubernatores armati sunt item laminis ferreis, vel loriceis aut thoracibus ferreis. Quilibet elephas in rotulis ligneis, quasi arcibus, gestat minimum 4. sclopetarios instructos magnis sclopis, vel totidem sagittarios cum sagittis. Hi elephantes nunquam antecedunt exercitum, ne sua magnitudine exercitui adimant conspectum hostium, vel si cadantur, ne ordines stationesque militum, atque adeo totum exercitum conturbent, vel magno aliquo incommodo afficiant; quare reijciuntur in extremam stationem, ut si forte hostis eum penetrarit, vudique caetera eiusmodi belluarum armatarum emittatur, ad frangendum hostium imperum. Solent quoque enses nudi & ancipites illarum proboscidi alligari, & similiter aliquot praecurati pugioes magnis illis eburneis dentibus, qui utrinque extra os prominere: & nullis licet armis instructi sint, magnam tamen cladem inferunt sola proboscide, nam quotquot obuios habent, eos e terra in aere altissime attollunt, ut lapidos ad terram grauius affligant, ac in frustra comminuant, vel certe instar arictum ferrata fronte feriunt & impellunt obuios, magnamque lanienam faciunt pedibus eos obtendendo & conculcando, postquam in terram deiecerint.

Rex bellum gesturus copias cogit ex omnibus populis regni, ut ex Mogoribus, Coronanis, Torquimachis, Bolocchis, Guzzaratis, Parthis, Indhustanis, & aliis tam Mauris quam Ethnicis: licet ethnicis magis fidat, quam reliquis. Habitus militum non est vniusmodi, sed varius, & sine lege, quam illi vocant Caphar, & non secundum sectam Mahumetanam.

Quod ad opes & facultates populorum singulorumque hominum attinet, res sic se habet: Rex est Dominus omnium; ita ut nullus quidquam bonorum stabilium habeat, nisi annuente Rege; quare omnes pendunt ex eius beneuolentia. Omnibus Praefectis belli & Dominis certas ditiones & prouincias redditusque certos (praeter tertiam quam Regi pensitant) attribuit, quibus commode se suorumque militum, quos habere tenentur, numerum alere possint; qui, quoties bellum gerendum est, prodire in aciem debent, Eisdem quoque redditibus tenentur sustentare Elephantes, camelos, pantheras, & equos. Atque hi omnes quotannis coguntur ob parere.

parere cum suis in Vrbe regia, vbi ante palatiū regis delectus habetur generalis, vt Rex coram omnia conspiciere possit. Redditus verò Regis sunt longè maximi, quos copiosissimè ex omnibus regnis cogit & coaceruat: Viget enim in regno omnis generis negotiationes, & mercaturæ quæstuosissimæ, & inter cætera sunt ibi plurima aromata, vt piper, zingiber, casia, & alia. Deinde magnus numerus lapidum pretiosorum, Margaritarū, & metalli omnis generis, tapeta pretiosissima, peristromata, panni serici & auro texti, plurimum gossypium, equorum copia, quorum magna pars è Persia & Tartaria adducta. Itaque quotannis conficit reditum plurimum millionum, super impensas quas in toto Regno facit. Quanquam verò tanta sit huius regis potentia, non tamen est in magna apud homines æstimatione, & quoad externum apparatus non est magnificus aut sumptuosus, siue in habitu corporis, siue in aula, siue aliis in rebus. Mensa eius constar victu parabili & communi omnino, non plura in eam fercula inferuntur, quàm quadraginta vel quinquaginta, eaque operta scutellis & sigillis ex China allatis, singula quoq; mantili obuoluta & colligata, quod mappile obsignatū est archimagyri sigillo, & deferuntur a totidem pueris præeunte architriflino & aulae præfecto.

Rex hic multa habet præclara dona; valet iudicio, prudentia, & ingenio. Sagacissimus est, sed simul humanitate tanta, quanta in vlllo rege deprehendi potuit. Valde magnanimus & generosus; vt si spectes modò hæc tria, prudentiam, magnanimitatem, & parem fortitudinem & potentiam, nihil admodum in eo desideres. Facetus est, familiaris, & amabilis, nec tamen immemor grauitatis & seueritatis. Procliuius admodum in bonum, omnium nationum amans, sigillatim autem Christianorum, è quibus semper aliquem vult secum degere. Nihil ferè est, quod facere ipse non possit, siue ad rem bellicam siue ad gubernationem pertineat: Sed nec artium vllarum mechanicarum ignarus; oblectatur conficiendis sclopis, fundendisque & conlandis tormentis. imò in ipso palatio fabricantur sclopi & gladii. Valet rerum multarum peritia, & exercitatione disputandi de Legibus & variis sectis: quo in genere imprimis est diligens & curiosus. Et tamen Rex hic, quod admiratione dignū est, est rudis litterarū omnino, vt nec Alphabetum nec prima elementa norit. Doctorum hominum cæteroqui amicus est, è quibus secum continenter habet duodecim, qui in eius præsentia ordinariè varias proponunt quæstiones, & semper de alia atque alia materia disputant, vel varias commemorant historias, quæ ad parandam variarum rerum noui-

positiam comparandamque prudentiam maximè faciant.

Si quos homines, ignobiles licet & externos, deprehendat officio apud se gerendo idoneos, ingeniove & industria præstantes ad exercitium aliquod, eos in suam familiam adsciscit, secum detinet, & munere aliquo imposito honoratos reddit: Verùm ne idcirco superbiant vel insolentiant, vult, ut signum prioris sui status palam gestari ante se curent, ut instrumentum artis, quam antea professi fuerint. Exemplo esse potest Architalassus eius, vel Præfectus maris, qui olim fuit homo vilis conditionis, & caput eorū, qui conficiebant hastas. huic, quoties egreditur, vel aliquid concedit, præfertur hasta, & idem fit de aliis exercitiis. Rusticis & agricolis ac hortulanis, vult præferri lignem vel sareulum, &c.

Quod ad iustitiam & æquitatem attinet, in ea tuenda & per totum regnum rite administranda est ardentissimus & observantissimus. In ea Vrbe, in qua sedem suam habet, nulla controversia dirimitur, nec extrema sententia pronunciat, sed nec vilius reus vel facinorosus homo, ipso inscio, punitur. In pœnis infligendis valde est moderatus, & postquam permittit iudicium & aule arbitrio reum extremo multandum supplicio, vel etiam alio, ut membro aliquo corporis truncandum, rer. vult per nuntium commonefieri, antequam ad supplicii locum educatur. Qui atrox vel immane aliquod scelus designant, eos elephantis consulcandos & proterendos obijcit, ut in bello hostes, vel medios præcuris ludibus configi jubet: latrombus & pyratibus abscinditur manus, qua deliquerunt: adulteri, homicidæ, & prædones, vel aguntur in crucem, vel jugulantur, aut strangulantur. Verùm qui leuius peccarunt, acriter vapulant, & deinde dimittuntur. Rarò hic princeps indignatur vel stomachatur, sed tamen si erumpat ira, dici non potest, quantum in ea effervescat; id boni habet, quod eius iracundia brevis sit & citò ad pacatam animi serenitatem redeat: nã re vera à natura humanus est, mitis & benignus. Cuidam primario homini prodicionis & coniurationis apud se delato prima atque etiam altera vice cùm recidisset, ignovit, sic ut aequè eius opera & consilio, ac prius, uteretur; sed ubi tertio in suspicionem eiusdem criminis venit, curavit eum statim agi in crucem. Libenter de rebus suis consilia agit: sæpe etiam privatas consultationes de suis, quos secum habet, instituit; quid autem statuendum sit, solus regis (idq; merito) arbitrio relinquitur. Primò itaque expromit, quid sibi videatur, quidq; moueat, antequam suū consiliū exequatur; tū expromit quid faciendum vel non faciendum sit, & tunc simul omnes respō-

dent

dent consentienter, acquiescendo eius consilio, sit pax nostro Regi. Cæterû, si omnino alicui illorû occurrat aliqua difficultas, eaque dissoluendâ proponat, sustinet patienter, & benignè auscultat; sed, dato responso, & reddita sui consilii ratione, non patefacit, quid tandem agere velit, imò nonnunquam post perceptas rationes contrarias, si mens in illis acquiescat, mutat consilium, & aliorum arbitrium sequitur.

Habet Rex hic suos iudices & magistratus, qui litibus populi audiendis & iuri dicundo præsidet, licet inter eos aliquod discrimen intercedat. Atq; hi omnes controuersias & quæstiones decidunt, sententiasq; suas ferunt viua voce, non scripto. Ipse nihilominus quætidie decies (quod haud scio, an vili Principum sit vîtarû) publicam audientiam facit, non sedens, sed stans, colloquiturq; aliquando ad duas horas, in hanc rem duas habet aulas parulas & paratas, & in qualibet vîsitur sedes Regia eximio cultu & artificio splendido, regiq; consentanea. Circumstant eum octo viri selecti, & magna rerum experientia celebres, qui offerunt supplicationes & schedas memoriales mercatorum, & simul eos informant, quis titus seruandus sit in exosculandis Regiis pedibus. Eodem tẽpore habet secum & notarios vel scribas, qui diligenter annotant omnia decreta, dicta, & responsa Regis; qui mos est receptus apud Persas, omnesque harum regionum Principes. Rex serè semper Turcarum Maurorumq; ritu sedet humi in tapetis & puluinatibus: habet tamen iuxta se sellam regiam more nostro operatam holoserico rubro, sed auro variaque arte elaboratam, in qua etiam sæpe selsizat. Vocauit aliquando Præfectos suos & Dominos ad consilium, ei que voluit Patres nostros interesse, sibi que proximè assidere, quod tamen alii nulli permittit.

Rex hic à natura & corporis constitutione valde obnoxius est melancholiz & oppressioni cordis: & idcirco quærit varias deambulationes, & ludos ad recreandum se & oblectandum. Vnde aliquoties cum equitatu vtrinq; disposito (vt fit in ludo Italici dicto Carosellorû) exercere se ligneis pilis vtro citroq; batillo ad id accommodato reuerberandis, vt terrâ nunquã attingant; nam quæ pars causam dederit, vt terram contingat, ea victoriam cedit alteri. Alias oblectat se ferocium Elephantorum aliarumque belluarum conspectu, vt bubalorum, vel ceruorum, vel gallorum, vel arietum, qui se mutuo aduersis capitibus impetunt, nonnunquam etiam pugna & duello palestrarum. Per iucundû ei spectare contentendos pugnis, quando se crebris ictibus pertudunt; Gladiatores quoque, qui veterum Romanorum more se impetunt strictis gladio.

gladiosis. Voluptatem quoque capit magnam aspectu colubarum in aere tripudiantium & ludantium; gratissima item varietas avium. Saepae stat ducibus choreas, comedias, aliosve ludos, quibus res olim gestae representantur, si accurate instituti sint; frequenter; aures quoque liberes praebet motionum & mimorum nugis & gertis. Et ne vllum recreationis genus illi desit, habet elephantes & camelos, tripudiantes vel ad numerum saltandi peritos. Verum, quod admiratione dignum est, dum his vacat spectaculis, gravissima expedit negotia. Venationi ferarum, quibus regio illa abundat, apprime deditus. In venatione opera pantherarum ad capiendas feras vitur; nullus enim ibi usus canum venaticorum. Aucupio non admodum delectatur, etiam si habeat omnis generis aves, accipitres & aucupes optimos, summa dexteritate, qui tantum usum habent artis suae, ut certis sagittis, licet implumibus nec ferro armatis, in caelum vibratis quacumque aut praeteruolantem infallibiliter ferire & in terram dejicere possint. Ad capiendos ceruos in his regionibus vitur opera aliorum ceruorum cicuratorum gestantium laqueos in cornibus, quibus cerui sylvestres, dum cum istis arietant & certant, facile illaqueantur, & illaqueati ad terram affiguntur; ac mox venatores, magna celeritate accurrentes, in praedam paratam irruunt. Hoc venandi exercitio etiam vitur Rex, quando procedit in bellum, & ferè in hunc modum; nimirum curat obsideri silvam vel multa vepreta à tribus & aliquando quatuor hominum millibus, ita ut alter alterum manibus teneat, deinde per alios efficit, ut è media sylva ingenti excitato strepitu & sono ad extremas silvae partes feræ adigantur, & ita in manus obsidentium incidunt. Quod si fortè eueniat, ut fera aliquorum manus euadat, ii pro recreatione aliorum, praenam pro ratione culpae luete coguntur.

Abhorret hic Rex vehementer & abominatur sectam Mahometanam; ut qui optime perspectos habet eius errores & fraudes maximas, planeque decreuit eam immutare, & ideo omnia moschea vel delubra Turcica in istis regionibus demoliri iussit, ac in stabula aliaque vilissimorum officiorum loca conuertit: similiter & Alchoranos, hoc est turres, è quibus evocabantur ad habendam orationem. Dum verò ita anceps est, & pendet animi, in quam sectam se inclinare debeat, quaeque vera sit lex & religio, etiam si agnoscat & confiteatur unum Deum, primum moderatorem & Dominum supremum totius vniuersitatis: (quo. l. etiam secundum legem Mahometicam profitebatur) tamè in gentilitiam potius quam in ullam aliam suorum populorum sectam propèdet, non quod existimet adoranda idola, quae intelligit esse vanissima & omni cultu indigna: sed quod pu-

fet venerationē diuinā deberi soli, vt rerum omnium quæ gignū-
 tur effectori, & qui principem locum inter res creatas obtineat,
 ac proinde nec adorandum Mahometum prophetam falsum. In-
 ter omnes autem leges mundi, quarum notitiam cōsequi potuit,
 nulla illi magis probatur quàm Euangelica & Christiana. non
 nullas adhuc de ea habet dubitationes, propterea quòd hactenus
 non potuerit prolixè & commodè de nostræ fidei mysteriis cum
 eo agi, tum ob idiomatis difficultatem, tum aliis de causis. Spe-
 tamen minimè dubia tenemur, multisque & clarissimis conjectu-
 ris atq; argumentis didicimus, & quasi manu accepta arrha tene-
 mus, eū religioni Christianæ nomen daturū. Hinc est, quòd inde à
 primis iuitiis maiorem in modum à nostris petiuerit hominem
 Christianum Arabici idiomatis & Persiani guarum, eumque in
 doctrina Christiana & secta Mahometana versatum, qui secum
 de tota re ageret, vt tandem certi aliquid constituere posset. Cau-
 sa autem primaria, cur ita procliuis fuerit in Christianam religio-
 nem, tamque beneuolum & affectum ad illam se declararit, est
 quòd iam olim anno 1578 à Protege Indiæ ad hunc Regem
 amandatus fuerit Legatus, Antonius Cabralis Lusitanus, cum a-
 liquot comitibus item Lusitanis. Tunc enim studiosè obserua-
 uit & expendit Christianorum, nempe Lusitanorum, qui ad ali-
 quod tempus in eius aulā diuersabantur, vitam & mores, ac
 simul vehementer probauit. Et Legatus quidem eum infor-
 mauit, quoad potuit, de præcipuis Christianæ legis dogma-
 tibus, & de patribus Societatis, qui per Indiam eam dissemi-
 narent. Cognouerat quoque duos Patres Societatis, qui an-
 no 76 ex Europa venerant, egisse cum Vengalanis, exposuisse-
 que illis fidei nostræ capita: esseq; in India alios multos eiusdem
 Societatis, qui legem Christianam prædicarent, & magnam ho-
 minum multitudinem conuertissent, & per varias ditiones in
 multis locis fructu vberissimo fundamenta doctrinæ Christianæ
 jecissent; de eaque re magnam esse famam. Petrus quoque Ta-
 uerius Lusitanus, magna auctoritate vir, qui in aulā eius reman-
 serat, longè accuratius postea præcipua nostræ fidei mysteria illi
 vltro omnia curiosè indagati explicauit: quæ causa fuit, vt ex In-
 dia mox euocarit P. Iulianum Perrieram, ex quo multo clariùs
 intellexit omnem rationem legis nostræ. Et certè Pater iste præ-
 clarè officio suo functus fuit, primisque veritatis radiis ita prorsus
 Regem illustrauit, vt manifestis iudiciis declararit se desiderio te-
 neri suscipiendæ istius fidei & religionis. Atque hæc causa fuit,
 cur Vengalani voluerint illi rebellare: sic enim postea se pur-
 garunt,

garunt, mouisse se bellum, quia cognouerant Regem velle renū-
 tiare antiquæ fidei maiorum, hoc est Mahumetanæ, & suscipere
 nouam. Itaque in Ducem & caput belli acceperunt fratrem regis
 germanum, Principem Quabul, qui maximis copiis regnum E-
 chebar ingressus erat, vt supra diximus, & iam progressus centū
 Leucas, id est, trecenta millia passuum; nec antè recessit, quàm
 Rex Echebar potentissimo exercitu occurrens, coëgit eum terga
 vertere, & in regnum Quabul perferre.

Ante hoc ergo bellum, iam duos illos primos Societatis Patres
 & Vicerege missos, vt supra diximus; euocarat: & impetratos sem-
 per humanissimè habuit, ac quando superiores eos inde ad suc-
 currendum aliis regni ditionibus; vel propter rumores, auoca-
 bant, non acquiescebat, sed parum repugnabat, licet nunquā
 ad remanendum coëgerit, sed tantum beneuolè & verbis amore
 plenissimis rogarit, vt manerent, nec desererent, ob summum de-
 siderium iuandi se, & salutem animæ suæ procurandi. Quo tem-
 pore ibi fuerunt, sæpe eos de rebus diuinis & legis Christianæ ve-
 ritate & mysteriis disputantes audiuit: ita vt iam vehementer va-
 cillaret, nec sciret, in quam partem se flecteret: Hinc eum tra-
 hebat vis prædicatæ veritatis, & intellectum continebat, illinc
 antiqua consuetudo, & legis Mahumetanæ licentia retinebat.
 Mauri deinde & Mahumetani, cum aduertissent eum in fidem
 nostram propendere, cœperunt ab eo moliri defectionem. Acce-
 dit quod eius mater, & matertera, & quidā ex magnis Dominis,
 quos secum habet, matè nos legemque nostram accipiebant, exi-
 stimantes se ad id obligatos, pro suæ sectæ honore & patrocinio;
 & ex odio, quo naturaliter prosequuntur religionem Christia-
 nam, eam depingebant tanquam deformem & captiuam. Idem
 faciebant tot mulieres, quas habebat, quæ timebant ne ab eo re-
 pudiantur. Obstabat quoque illud, quod Rex, licet bona esset
 voluntate, tamen per continuas recreationes, quas, vt diximus,
 habebat plurimas, ac grauissimas totius regni occupationes, &
 quotidiana negotia, neque locus neque tempus dabatur ad tra-
 ctandum de negociis salutis, quæ tractatio prolixis egebat collo-
 quiis & disputationibus. Impediebat quoque non parum linguæ
 peregrinæ difficultas, qua non poterant Patres ita libere & clarè
 exprimere sensa animi, vt potuissent natia & propria. Atque ita
 tunc nihil effici potuit.

Duo illi Patres, qui Goa profecti erant ad Regem Mogor an-
 no 1580, scripserunt, se iter illud spatio viginti dierum emensos, v-
 que ad Suraete huius regis portum, & postquam per multos labo-
 res &

res & discrimina rerum inde venissent in urbem Fatepur, vbi rex ferè per id tempus commorabatur, absoluisseque iter quadraginta trium dierum, se aliorum sermonibus cognouisse, tam exoptatum fuisse Regi aduentum suum, vt numerarit dies singulos, dum eos expectaret, sicut & ipse illis postea confessus est. Scripserunt quoque hunc in modum: Rex Maurus non est, sed vacillat in omnibus legibus, nec vllà asseueranter credit esse legem Dei, quòd in omnibus inueniat, quæ non conueniant eius rationi & intelligentiæ; putat enim omnia ratione posse comprehendere. Nihilominus interdum fatetur & affirmat, nullam legem sibi æquè probari ac Euangelicam, & qui potest eousque proficere, vt intelligat hanc esse ceteris præstantiorem & veram legem Dei, eum mox eam suscepturum. In aula quidam aiunt eum esse gentilem, & adorare solem. Alii dicunt esse Christianum. Alii, cogitare eum de noua secta instituenda. In populo quoque variæ sunt opinioniones de rege; Quidam Christianum faciunt, nonnulli gentilem, alii Maurum. Qui autem meliore sunt iudicio, putant nec Christianum, nec gentilem, nec Maurum esse, idque esse ceteris verius. Vel asserunt esse Maurum, sed conformare se omnibus, vt arte quadam omnium animos sibi deuinciat. Quia verò hic Rex per epistolam Goam transmissam ab Indiæ Prorege, & P. Prouinciali Societatis, petiuerat sibi mitti cum Patribus dictis libros Legis Creatoris, (sic enim in illis partibus appellantur) qui ibi docentur, post tertium vel quartum sui aduentus diem obtulerunt Regi Biblia regia quatuor linguarum venustè compacta & inaurata, cum ipsi principes Domini itatus adessent. Plurimū hoc dono recreatus est, & singulos tomos magna reuerentia sigillatim ordine suo accepit, osculatus est, & vertici suo in præsentia omnium imposuit. Deinde in eo ipso cubiculo curauit ea deponi in armarium nouum, quod in hunc finem fieri curarat. Obtulerunt illi quoque duas perelegantes tabellas, quas studio illi Goa attulerant, in quarum altera erat imago Gloriosæ Virginis cum filio in brachiis, expressa ex exemplari S. Mariæ Maioris; in altera verò imago Saluatoris, quam maxima veneratione & reuerentia item in conspectu omnium recepit, osculatus est, & osculandam præbuit suis filiis, reposuitque in eundem locum. Atque hæc sunt, quas ostendit Patribus, qui postremò ad eum profecti sunt, eorumque oratorio accommodato dedit. Attributa autem dictis Patribus comoda habitatio, & loco in quò excitarent oratorium ad cultum diuinum exercendum, commendauit eis filium suum secundogenitum, vt eorum opera addisceret idioma Lusitanum,

artemque scribendi more nostro, & fidei principia. Cùmque aliquando filium inuississet, & inuenisset apud eum paradigma scripturionis à P. datum, atque ille iussu Patris legere illud cœpisset, his verbis: *In nomine Dei, Pater subiecit, vt adderet, & Iesu Christi verè Prophetæ & filis Dei*, quod etiam in eius præsentia additum est. Iuit deinde ad eorum oratorium, ab ipso in eorum domicilio curatum, & perbellè ornatum, in quo quotidie faciebant sacrum, præsentibus omnibus Lusitanis, quòtquot in aula degebant. Rex ingressus est solus, turbinem è capite detraxit, & primùm genibus nixus more nostro orauit, tum adorauit ritu suo, nempe Turcico, & mox etiam Gentilitio. Surgensque è terra, dixit, Deum coli debere omni genere adorationis. Post hæc confedit vnà cum illis humi, hoc est in tapetis & puluinaribus, dixitque, se nihil dubitare de nostra lege, probèque intelligere vitam & miracula Christi nõ esse puri hominis, sed se non capere, quomodo Deus habeat filium. Aliàs post varia colloquia dixit: Patres, multa de lege vestra ex sermone vestro cognoui, quæ plus mihi arrident, quàm de vllà alia lege, siue Maurorum, siue Gentilium, siue aliorum intellexerim: Verùm supra omnes Mahumetani verè mihi videntur omnium deterrimi. Post octauum deinde diem ad idem oratorium rediit cum tribus filiis, & præcipuis Regni Dominis omnia laudans, & mandans filiis atque aliis, vt detraherent calceos, quod & ipse fecit; ac mos est Mahumeranorum sua Moschea intrantium. Imagines Christi, Beatissimæ Virginis, aliorumque Sanctorum singulari reuerentia prosequitur, & ideo tunc temporis à suis pictoribus curauit multa depingi exemplaria. Aurifici etiam cuidam mandauit, vt ex auro thecam reliquiarum conficeret ea forma, qua Patres habebant, incisus forinsecus hinc inde Christi & B. Virginis iconibus. Denique affirmauit Patribus, sibi vehementer placere legem ipsorum, sed non posse se adduci, vt credat duobus articulis, Trinitatis scilicet & Incarnationis. Si autem effecerint, vt possit vtrumque ingenio comprehendere, se futurum Christianum, & regno etiam cessurum, si ita opus esset. Sed ulò ipse laborat, vt omnes sui ad legem Christi afficiantur, eamq; passim prædicat. Neque vllius rei maiori desiderio tenetur hic Rex, quàm cognoscendi, quæ sit vera Dei Lex; præsertim vt nihil aliquando aliud totos dies agat, quàm disputare cum suæ Legis sacerdotibus, qui ibi appellantur Mullas, & sunt valde imperiti, nec valèt suum Prophetam tueri, nec rationem reddere libri, qui dicitur Alchoranus. Recipiunt illi Moysen, Dauidem, & Euangelia, sed neque habèt, neque legere possunt, quia vetuit Pseudopropheta.

Et conuincunt eos Patres ex suis dictis. Si enim Alchoranus est eorum scriptura sacra, & Propheta eorum Mahumeth, necesse est id eos probare ex sacris litteris quas recipiunt, & has cum illis concordare. Si enim discordent, & habeant repugnancia, alterutram vanam & falsam esse oportet. Rex nullam amplius opinionem habet de sua lege bonam, vel de suis Sacerdotibus, & apertè id confitetur: Tantoperè diligit Christianos, vt apostatis quibusdam Christianis in regno suo agentibus potestatem dederit reuertendi ad suos, vt fidem Christianam rursùm complectantur: Ac vnū quidem concessit, vt ritu Christiano ibi se vestiret, imò in domum suam eum recepit tanquam ministrum vel famulum. Obiit sub id tempus Lusitanus quidam, qui morabatur iuxta aulam; quē Rex à Patribus nostris sepulturæ mandari voluit ritu Christiano, prælata videlicet per vr̄bis medium cruce, & accensis luminibus, quæ res omnibus fuit magnæ ædificationi, propter caritatem, & religionem quam Christiani præstabāt defunctis, ipsiſque Mauri prætabantur pro illo, & operam suam in sepeliendo offerebant. Hæc licet ita se habeant, magna tamen adhuc restat difficultas in eius conuersione; nam cum supradictis articulis non credat, non satis est eos probare è scripturis; nam dubitat de omnibus quæ dicit, allegans Gentiles affirmare legem suam esse veram. Et similiter Mauros, & Christianos contendere de sua, atque ideo se suspensum & ancipitem hærrere inter omnes. Cum verò etiam multis negotiis sit implicatus, temporis vacui tantum non datur, quantum necessarium esset, ad res diuinas exponendas: Et dum cum eo sermo habetur, vbi vnum percunctatus fuerit, mox percunctatur aliud, vt homo, qui valde cupidus est cognoscendæ veritatis; sic fit, vt omnia, quæ ad plenam alicuius articuli explanationem pertinent, illo sermonem interpellante, dici non possint. Habebat præterea omnia recreationum genera, quæ excogitari poterant, & plus quàm centum vxores, de quibus incertum, num omnes ei abstrahi possint. Adhæc æquo curiosius optat edi aliquod miraculum: vnde bis tēre efficere conatus est, vt Patres illi cum Euangelio in manibus, & similiter sui Mullas cum Alchorano ingrederentur ignem, probandi causa, vtra Lex sit veritati consentanea. Verùm bonis rationibus ab eo conatu eum auocarunt, dixeruntque, quando istiusmodi fiunt sine peculiari inspiratione Dei, esse temerarium, & Dominum Deum tentari, & acquieuit. Voluit Patribus dictis, cum eò primùm aduenissent, magnam dare vim pecuniæ, sed recipere noluerunt, qua re non parum fuit ædificatus: sic, vt Domini, quoties in cōspectum Patrū veniebant, palam

dicerent, illos non esse similes suis Mullas, aliisque religiosis, qui non inhiant, nisi nummis. Et quia illi Patres videbant ob mutationē fidei excitatos tumultus, & inclinare homines ad defectiōnem, dixerunt Regi, quod ad ipsos attineret, magnæ felicitatis & lucri loco se habituros, si contigerit eos occumbere pro fide Christi. Quod Patrum dictum in præsentia Dominorum & Ducum belli, qui circumstabant, quodam die vehementer collaudauit. Iam verò cū nunc ad nouam huius regis instantiam (vt initio dictum est) eò profecti sint duo alii Patres, anno 1594, multaque impedimenta sublata sint, eoque deductus Rex, vt vna tantū coniuge vtatur, ac desideret tandem familiariter & commodè de fidei nostræ veritate suaque salute agere, vehementer etiam vtgeat, vt linguam eius regionis addiscant, & pulchram ecclesiam, post disiecta Moschea, fabricari faciant; ac denique generalem potestatem dederit Patribus baptizandi, & Christo adiungendi omnes quotquot voluerint. Hæc inquam omnia, totiusque huius missionis Status, quia meliùs intelligi poterint ex ipsis litteris, idcirco eas his subiungam.

EXCERPTA EX ANNVIS INDIÆ ORIEN- TALIS, ANNO M. D. XCV.

A P. Prouinciali ad R. P. Claudium Aquaniam Generalem Societatis 7 ESV datis.

CHEBAR, quem vulgò vocant Magnum Mogor, anno superiore per Legatum suum, iam tertio, idque magnopere, missionem aliquorum Patrum postulauit. Ac mox Prorex P. Prouincialem maiorem in modum rogauit, vt voluntati eius annueret. Et quoniam P. Prouincialis cognouerat ex V. P. quantopere exoptaret Patres aliquos Societatis sedem suam habere in Vrbe Lahor & aula huius potentissimi Regis, respondit se acturum cum suis Patribus, & daturum responsum. Consilio ergo

ergo de missione habito, conclusum est, esse suscipiendam, tum quod illa esset V.P. voluntas, & tanto studio missio expeteret, tum quod Dei mos sit res magnas prorogare in tempus sibi soli exploratum: fieri autem posse ut hoc sit tempus à Deo decretum, quo in opulentis illis regnis oculi sint aperiendi, omnisque ab infelicibus illis & excæcatis mortalibus cæcitas & infidelitas remouenda. Cùm autem in deliberationem vocaretur, quis in hanc missionem ablegandus esset, fors tam felix cum multorum, ut ita dicam, inuidia sancta incidit in P. Hieronymum Sciauiet, qui tunc erat Goanæ domus Præpositus, quam sortem, aiebar, in se casuram, iam multo antè intimo quodam animi sensu ominatum fuisse. Vt conditionem accepit, adiuncti illi sunt comites duo. P. Emmanuel Pinnerus, & Benedictus de Gois frater; confectisque ornamentis pro Ecclesia, & instrumento ad sacrâ celebranda necessario, aliisque rebus collectis, in viam se dederunt duce illo Armeno, qui primos Patres, ut P. Rodolphum Aquauiuam cum sociis, eò perduxerat. Ab nauigarunt hinc vecti vna triremi versus Daman, & inde Cambaiam, vbi Dominus Deus noster cepit illis dare præludium ingentis fructus consecuturi, tantaque consolatione affectit, ut iam videretur factis ipso labores missionis compensare. Et quia aliquot dies substiterunt Cambaiæ, in domum quandam aram suam transtulerunt, ibique collecti, quasi in Ecclesia, confessiones audierunt, & Sacramenta administrarunt Lusitanis, aliisque Christianis illic commorantibus. Sed fructus, qui hac nostra mora hic factus est, principiaque & argumenta messis in posterum faciendæ, accuratius intelligentur ex aliquibus capitibus litterarum à Patribus ipsis hinc transmissis,

iam subjiciendis.

(.)

YY 3

EXCER

EMMANVELIS PINNERI,

Ad P. Prouincialem India orientalis Goam.

PPVL SI Cambaiam, domum quandam orna-
 uimus, vt in ea excitaremus altare ad celebra-
 dum festum natiuitatis Christi, quod perfe-
 ctum est magna voluptate nostra & Lusitano-
 rum, qui numerum attingebant centesimum,
 & ingenti latitia spirituali confessi sunt & cō-
 municarunt. Ex iis quidā, qui iam à multis an-
 nis degebat in his locis factus loque, multis implicitus peccatis,
 cū tāto peccatorū suorū dolore reductus est in viā, vt subitò se cō-
 pararit ad vitā deinceps vnā cum cōiuge, quam deseruerat, inter
 Christianos instituendam. Certissimè affirmare possum R. V., & i-
 dem dicunt reliqui socij, me nunquam tanto sensu deuotionis, vt
 his diebus, quibus hīc cupētati sumus, affectum fuisse: planeque
 credo, neminem tam indeuotum esse, qui si Cambaiam venerit,
 mox deuotus futurus sit; quandoquidem ego tam frigidus & in-
 deuotus antea exstiti. Bene apparet, Deum locis non esse alliga-
 tum, imò in his peregrinis locis & syluestribus solitudinibus libe-
 ralius se nobis communicat, quàm in Vrbiūm frequentia & tu-
 multibus. Sacellum erat multis rosis odoriferis elegantissimisque;
 floribus ita exornatum, vt cælum quoddam esse videretur; omni-
 busque his diebus à Lusitanis tanto studio frequētabatur, ac si cō-
 sequendi Iubilæi spem habuissent. Et idem faciebant omnes gen-
 tiles & Mauri; intrantēque dicebant se diuinum quid persentire-
 cere, & attoniti addebant: An D E V S hīc est? num hīc habitat? mul-
 ti quoque procidēbant in genua ad adorandum puerum I E S V M,
 & eius pedes osculabantur, turbinibus suis è capite depositis. I-
 dem faciebant imagini B. Virginis, ad quam nescio cur hæc gens
 tam singulārem demonstrat deuotionem; ea enim conspecta ma-
 gnum ei honorem, reuerentiam, & beneuolentiam exhibet. Ve-
 niebant autem turmatim, ac si fuissent Christiani, & tanta securi-
 tate ac libertate, ac nos accedimus nostras Ecclesias, & præcipuè
 populo erant primi. Gubernator Urbis re cognita, miserat certum
 hominem qui peteret, vt sibi daretur copia visendi nostri sacelli.
 Sed eius desiderio fieri non poterat satis, quòd iam omnia orna-

menta sacelli illa hora detracta essent, & sarcinis inclusa, & Cambaia discedendum.

Causa, cur maturius ille non aduenerit, erat statum quoddam ieiunium, per quod non licebat ei ulli alii negotio operam dare: sicut fit in nostris Exercitiis spiritualibus. Quidam eorū extrahunt ieiunium in octo dies, alii in quindecim, viginti, triginta, ut nec bolum sumant: tantum licitus est porus aquæ si sitiant. Cuidam hanc pœnitentiam agenti oculus sinister è capite excidit. Res miranda est, quanto in pretio apud eos sit Brachmanus, (qui est quasi quidam Vicarius) neque enim negotiationes suas auspicantur, nisi illo prius manè honorificè consalutato. Ego sanè omnino pudefactus abii, cum viderem istos plus honoris variis Diis, quàm me vero & æterno Deo deferre. Unus eorum mihi dixit, si Brachmanus suus sibi imperaret, ut omnes facultates suas erogaret in pauperes, se facturum, vitam quoque daturum, si ita iuberet. Et ita communiter affecti sunt omnes.

In capite quodam litterarum P. Hieronymi Sciaurier etiam fit mentio deuotionis Lusitanorum, & sacelli, ac fructus ex eo consecuti, his verbis: Tandem vltima concione habita à Lusitanis discessi. Omnibus enim diebus sacris huius festi & Dominicis, excepto die I s v, id est Circumcisionis, quo nos occupauit filius Regis Mogor, habitæ sunt conciones. Studium harum concionum erat, quale Deus dabat, sed fructus magnus. Confessiones factæ sunt magni ponderis, & ad gloriam Dei. Omnes quasi Lusitani, eorumque famuli, qui hic degebant, confessi sunt; multi etiam communicarunt; & absente vno, accedebant alii, omnibusque factum est satis. Sacellum non capiebat omnes, & ideo alii primæ, alii secundæ missæ intererant. Concio fiebat in aula domus. De cathedra vel pulpito nihil dico. Quilibet cogitet de eo ut volet. Ego absoluta concione adibam Maurum linguæ perdiscendæ causa.

P. Emmanuel Pinnerus refert causam diuturnioris moræ factæ in Cambaia, nempe quòd tunc ibi cum exercitu præsens aduisset filius Echebar, qui conspectis Patribus, eos allocutus est, & multis verbis prædicauit, quanta beneuolentia & amore essent à Patre suo recipiendi. Adiungam hinc aliud quiddam ex epistola eiusdem P. Pinneri, ad P. Prouincialem, quæ, ut spero, non erit Lectori ingrata. Est autem hæc.

Sultanus Horat filius secundò genitus Echebar Cambaia erat, cum nos appelleremus, cognitoque aduentu nostro extemplo

insequenti die, qui erat pridianus Natalis Christi, mandauit ut ad arcem huius ciuitatis, ædibus nostris proximam, veniremus, ut ibi coram videre nos posset. Prodiit autem ille ex castris extra urbem collocatis. Suscepit nos singulari benenolentia, & quia nox erat, mox recessit. Post exhaustam hanc Urbem petitionibus, à qua accepit ducenta milia Cruciatorum in nummis & auri frustis, abiit Surate, & fama erat eum tendere ultra Mellichio. Cùm autem leuicæ intervallo ab hac urbe abesset, euocauit nos hora post mediam noctem tertia, quod permolestum nobis fuit, celebrabamus enim festum Circumcisionis. Facto sacro, mox adiimus castra, eo tempore quo omnes duces belli & nobiles ueniebant ad precandum illi faustum diem: Stabat in tentorio plus æquo excelso, ut ab omnibus uideri posset. Cùm aduenissemus, eundem honorem illi detulimus, quem duces belli deferrebant, qui erat, demittere caput, & in pedibus consistere. Stetimus autem inter dictos Dominos, qui instar statuarum, oculos in eum defixos tenebant. Hoc facto, subiimus tentorium, quod erat valde amplum. Pauimentum eius, quod forma muri fiebat extra domum, non erat absimile illi Proregis, quæ est platea valde magna. In medio huius pauimenti erat tentorium paruum, cum lecto, ex omni parte propatulum, in quod nos recepit longè maiori lætitia, & iudiciis beneuolentiæ manifestioribus, quàm prima vice, multaquæ & varia est percunctatus, ut an in Lusitania sit nix, glacies, feræ, ursi, lepores, aues venatrices, accipitres, falcones, &c. Cùm affirmaremus, esse, conuertebat se ad suos, dicens: Ergone hæc etiam sunt in Lusitania? Quo audito, omnes suas palmas manuum admouebant terræ, & deinde capiti, quod argumentum est honoris delati, quod eos alloqueretur. Sciscitabatur quoque, quibus in rebus occuparent se nostri Reges, & alia innumera. Deinde progressi ad locum, ubi debebat conscendere equum, attulerunt illi mille quingentos manudos, qui valent plus trecentis Pardais, dicebatque se non ignorare, nos neque pecunias neque aliud quicquam recipere à quoquam: sed quia uidebat nos esse pauperes, & opus illis habere pro reliquo itinere, voluit nos acceptare; nullaquæ ampliùs mora interposita, discessit. Quia autem dubitabat, num acceptaturi essemus pecuniam, mandauit suis, ut darent Armeno comiti nostro & pecuniam & tres rhedas cum sex bobus & tribus equis. Quod ad pecuniam attinet, ea certè ad iter conficiendum fuit necessaria. Armenus enim non habebat Patentes vel publicas litteras de nobis per Cambaiam, sed per Sunde deducendis. Cùm abiisset Sultanus

Horat,

Horat, comparauimus & nos ad discessum, quem tamen non potuimus, ac bene voluissimus, maturare per Sinde, eo quòd Gubernator illius loci adhuc ieiunio suo detineretur. Filius hic Echebar educebat secum in aciem quatuor vel quinque equorum millia, & ferebatur iam viginti milia pramississe. Quadringentos quoque habebat elephantes, septingentos camelos, quadraginta vel quinquaginta dromedarios, boues quater mille, quindecim tormenta bellica maiora, quæ eandem pilam euomebant, quatuor medioxima, & aliquot minora. Ingressitur hoc bellum animo excelso subiugandi totam ditionem Decan. Sed valde vereor, ne malè cedat, cum sinat se non per senes sed iuuenes regi, qui cum, vt natura humanus est & munificus, iam totum immutarût. Moscheis parum addictus est, sed nec vnquam vidit. Totus est in venando & spatiando.

Eriam si hæc diuturna viginti dierum eoque ampliùs mora, quam Pater Sciauer cum sociis suis fecit Cambaiæ, fortuito euenisse videatur, tamen discessus ille Domini prouinciæ non videtur citra nutum & consilium Dei, licèt præter intentionem istius Domini, institutus, vt videlicet illorum dierum interuallo Patres accuratè explorarent conditionem & statum huius regionis, simulque animaduernerent, quàm idoneus esset populus ad percipiendam veram DEI legem ac Euangelii prædicationem: quæ res diu multumque à nostris fuerat exoptata. Neque P. Prouincialis vllam aliam rem vnquam magis præ oculis habuit, vel diutius mente pertractauit, quàm in omnem occasionem incumbere perueniendi Cambaiam, & ostium patefaciendi in magna ista Regna: Quorum indigenæ veri sunt prorsus Ethnici, gens pietatis & misericordiæ operibus dedita, religiosa, & suæ salutis amans, licèt à suis Doctoribus decepra, arbitretur eam existere, vbi demoratur mors. Cùm igitur in hac cunctatione Patres, vt dixi, cognouerint, commodam hîc messem Euangelio paratam, eoque nuncio P. Prouinciali accresceret cupiditas tentandi aditum in illam regionem, mandauit idem Prouincialis, vt ab Echebar rege Mogor, cui Cambaia subiecta est, litteræ patentes, hoc est, publica facultas prædicandi ibi Euangelii, pro nostris peteretur. Multi enim iam satis animati erant ad ineundam hæc sacram expeditionem, post litteras allatas à dictis Patribus: qui Cambaiæ notarant locum esse disseminâdo Euangelio valde opportunum, vt liquet ex parte vna epistolæ P. Emmanuelis Pinneri. Non puto cuiquam molestum futurum, si eam hîc subiecero. Nam in ea quam dedit ad P. Prouincialem, ita scribit:

Gens hæc admodum dedita est erogandis eleemosynis, pia, & amans suæ salutis. Hesternò die, qui fuit octauus Ianuarii anni 1595, intellexi plus vices mille pardaos, quorum quilibet valeret quinque larinis, id est 25 iuliis, in stipem collatitiam in hac vrbe datos. Demonstrarunt mihi hominem vnum qui solus dederat quinque milia, alium qui tria milia, tertiù qui mille quingentos: certoque didici hoc die in toto Guzzarato eleemosynas æquasse millionem auri. Percontatus causam tantæ liberalitatis, respõderunt, causam esse quòd eo die sol à Sur migrasset ad Horre, vt ibi afferunt eorum Brachmani. Faciunt quoque eleemosynas, vt eos Deus attrahat ad gloriam, & eodem fine agunt pœnitentias, & obeunt peregrinationes, sed misere delusi oleum & operam perdunt. Pauci dies sunt, cum ex hac vrbe quinquaginta milia hominum abierunt peregrinatum ad Gangam (is est fluuius Ganges in Vengala) beatùque se putat qui in hoc flumine se lauerit. Securos de salute se existimant, si impendente morte pauxillum huius aquæ biberint.

Egi hîc cum gentili quodam, nomine Gedacham, viro primario, qui peregrinationem hanc obierat, & ter in hoc flumine ponderauit matrem, semel argento, secundò margaritis, tertio auro, & hoc omne in pauperes erogauit. Rau frater huius Gedacha eodem modo quodam die in eleemosynam distribuit cētum quinquaginta & totidem millia Pardaos, idque fecit, vt Pagodi (quæ sunt illorum idola) ei proficiscenti ad Echebar, à quo erat vocatus, fauerent & patrocinaerentur. Negari non potest gentem hæc valde esse misericordem in egenos: itaque si Sol iustitiæ radios suos dignabitur in hanc vrbem emittere, non existimo magnâ fore difficultatem in ea Christo adiungenda.

Primarius quidam huius vrbis Dominus, centum capitem familiam domi suæ alens, mihi secum speciatim agentii affirmavit, non dubitare se de postre Legi veritate: quomodo autem fieri potest, inquiebat, vt ego solus, in hoc statu meo, siam Christianus? petebat quoque, an saltem impendente morte seipsum possit baptizare? Magnopere idem me vrgebat, facultatem vel parentes obtinerem ab Echebar, excitandi ibi vnam Ecclesiam, promittebatque se futurum Christianum, & alios quamplurimos. Quodam die cum essemus in horto Regis, qui est in arce, & conspiceremus ædes quasdam auro affabre & picturis elegantibus elaboratas, vehementer optabat eas conuerti in Ecclesiam, monebatque vt illas peteré ab Echebar. Aliquando adii valerudinarium publicum, quod pro omni genere auium hæc gens instruxit,

vt cū

ut curentur, quando non rectè valent. In eo vidi quosdam paucos, qui quòd essent incurabiles, poterant expelli ex Valetudinario. Id molestè accidit. Accipiter vno pede æger allatus erat in valetudinarium; ut sanatus est, insultavit aliis auiibus, multasque occidit. Itaque miser, ut rei publicæ noxius, a præfecto Valetudinarii exturbatus est. Pro auiibus quidem, sed non item pro hominibus valetudinaria habent, quos permittunt ab omnibus desertos extinguere. Sed nolo R. V. diutius his minutiis narrandis molestus esse. Tantùm dico: Possè me, nullo metu Maurorum vel Ethnicorum, pervias Cambaianas decantare doctrinam Christianam, & vexillum Crucis erigere: imò multi se comites adiungerent, tanto amore & veneratione nos prosequuntur. Et idè alleuerat P. Sciauius. Nec dubitasset hinc pedè figere, ob summam spè messis, quam videmus paratam, nisi maius negotium primo loco aggrediendum fuisset, vel certè de R. V. voluntate cõstitisset. De nostra autè Missione magna est omnium expectatio, nã eius subditi affirmant hac vice Echebar totum negocium ad finem perduciturum. Utinam Deo propitio ita fiat. Si R. V. scribere velit ad P. Sciauium, poterit per hunc tabellarium: Habet enim is magnam amicitiam cum quodam Cambaiano nomine Babansa, huius urbis optimo, locuplete, & honorato viro, & summo Patrũ amico. Hic enim, fauente Deo, primus erit, qui Christianæ religioni nomen dabit. Cùm ædes eius adiissemus, demonstravit nobis omnia sua, & sunt certè ædes dignæ ipso, & more Lusitano instructæ. Sub finem curauit adduci filiolũ duorum aut trium mensium, cumque ego data illi benedictione dixissem; Deus te faciat talem, qualem potest. Respondit ille: R. V. dicat. Deus te faciat Christianum. Hic prolixè mecum de sua salute & de baptismo egit, quærebatque possètne quis à seipso baptizari: addebat, gẽtilium sectas esse meras & decantatas fabulas. Hostis capitalis est quorundam hominũ, qui vocantur Verreas, de quibus pauca attingã. Degunt Verreas, religiosorum instar, simul in congregatione, & cùm eorũ ædes ingrederer, erant numero ferè quinquaginta. Habitus eorũ erat ex panno candido, nudo sunt capite, barba rasa, vel potius mento glabro, nam sine rósore ipsi omnes pilos è mento & capite euellunt, paucis tantùm relictis in medio capitis vsque ad verticem. itaque toti quasi calui sunt. Viuunt in paupertate. Nec elemosinæ plus recipiunt, quã superest è victu quotidiano illi, qui eam dederit. Vxoribus carent. Sectam conscriptam habet in libris literis & notis Guzzarati. Bibunt aquam calidam, non quòd timeant catharrum, sed quòd putent aquam animatam, animam autè eius à

Deo

Deo conditam occidi, si incocta bibatur, idque magnum esse crimen. Eam ob causam in manibus ferunt scopulas quasdam, quæ adjunctæ eorum manicis videntur penicilli gossypini, & seruiunt ad expurgandam planiciem vel pavementum in quo ambulant, ne fortè animam vermiculi alicuius conficiant. Vidi ego eorum Priorem vel Superiorem hac de causa sæpius scopantem locum antequam resideret. Prælati eorum Major vel summus Superior fertur habere centum milia hominum sub sua obediètia, & quotannis eligitur alius. Vidi inter eos, puerulos octo vel nouè annorum, qui videbantur Angeli. Videntur Europæi potius esse quàm Indi. Hac ætate ab eorum parentibus huic religioni dedicantur. Habebant omnes in ore pannum quaternos digitos latum, vtrinque per aures foramine facto transmissum, & retro per easdem aures reductum. Quærebam ex illis, cur ferrent illum pannû; tergiversabantur respondere: sed intellexi, causam esse, ne culex vel musca infortunio aliquo eò penetraret, & sic sublata ei vita anima enecaretur. Docent isti mundum conditum à multis centenariis annorum milibus; tunc autem Deum misisse Apostolos vigintitres: in hac autem tertia ætate misisse alium, nempe vigesimumquartum, idque factum ante duo annorum milia, & ex eo tempore se habuisse scripturam, quam tamen antè non habuerint. P. Sciaurier & ego per interpretem antè nominatum Bubanzam, de hac re egimus cum ipsis, & indicauimus collationem ad salutem eis esse necessariam, & responderunt se cupere alias nobiscum conferre. sed non reuertitur us eò, licèt multis precibus reditum nostrum vrgerent, quia postero die erat discedendum. Ego cerrè non dubito, nostris, si huc aliquando perueniant, non defuturos labores magnos, sed consolationem pariter tantam offensuros, vt dicturi sint, satis est Domine, reliquum mihi reserua in vitam cœlestem. Dum per Cambaiam incederem, videbar mihi ire per Eboram in Lusitania, tot viri, feminae, pueri nobis occurrebant, & oculorum nutu ac etiam verbis summa benevolentia signa ostendebant. Omnis eorum sermo erat: Patres, Patres, Ecce hic Patres. Verè dum hæc scriberem, lachrymę cursum scribendi inhibuerunt. Nescio quid Deus velit; ordinet ipse quod optimum suæ diuinæ voluntati videbitur. Hæc fuerunt præludia, quæ Cambaiæ magno Regi Mogor Subiectæ Dominus Deus statim in ipso ostio regionum istius missionis communicare voluit: quæ fuerunt prælagia manifesta eorum, quæ postea in aula experti sumus. Quarto die Nouëbris, hoc est nudius-tertius, aduenit Armenus quidam cum litteris P. Sciaurier & Emmanuelis Pinneri, quibus nunciabatur,

eos iam incolumes peruenisse Lahor ad aulam Mogor, quibus adjunctæ erant hæ ad V. P.

EXEMPLVM EPISTOLÆ P. HIERONYMI SCIAVIER,

Data ad P. Generalem Societatis IESV.

M. R. IN CHRISTO PATER N.

PAX CHRISTI.

QUA ad V. P. scripsi, quemadmodum à sancta obedientia amandatus sim ad aulam Magni MOGOR, & quâto animi sensu & voluntate iter aggressi simus. Quinque mēsiū spatio eò peruenim⁹, licet Goa duorum tantum mensium itinere hinc abesset. Ducetas

triginta leucas terra, idque semper per eius ditiones, cōfecimus. Magno honore & beneuolentia palàm aduentum nostrum excepit, & quocunque loco nos videt, similiter facit, sibi que proximè inter magnos suos Dominos vult versari. Hactenus pauca nobiscum egit de totius rei summa, nihil autem de lege. Sæpenumero magno affectu nos admonet, vt linguam addiscamus, vt sine interprete nobiscum agere possit de rebus suæ salutis. Et semel curauit nobis indicari, per quendam suum intimum, quo duce utitur in rebus ad legem pertinentibus, si Persicam linguam teneremus, magnum nodum, quo ligatus esset, dissolutum iri. Ad res spectantes ad legem Christianam declarat Rex se bene esse affectum. Habet quasdam imagines Christi Domini nostri, & Beatiss. Virginis valde nobiles, easque ex optimis quæ solent ex Europa adferri; ac decenter & reuerenter eas conseruat. Magistra voluptate sua cōsuevit eas aliis ostendere, multo tempore brachiis suis sustinendo, vsque ad fatigationem, quia magnæ sunt. Quodam die venit ad nostrum festum, & cum diceremus Litanias, ille instar Christiani Regis flexis poplitibus manibusque junctis aderat: Non exiguam temporis partem tum consumpsit spectandis & considerandis nostris imaginibus, querebatque de eorum mysteriis. Mense Augusto in festo Assumptionis D. Virginis commodato nobis dedit suas imagines, cum vix verbulo eas petiuissemus, deinde pretiosissimos pannos aureos & sericos, quibus ipsius ministri facellum

cellum elegantissimè exornauerunt. demonstrauitque Rex se admodum erga Beatissimam Virginem affectum, sicut re vera affectus est, & magno eam amore prosequitur. Idem dico de Principe, qui grauius succensuit Mauro duci nostro, quòd nullam Deiparæ effigiem sibi attulisset, cumque cuidam alteri commèdaret, vt res quasdam sibi omnino coëmeret, id præcipuè imperauit, ne omitteret nobilem aliquam Imaginem Dominæ nostræ secum adferre; & quia nobiscum venerat quidam pictor Lusitanus, primo loco voluit sibi imaginem B. Virginis depingi ex quadâ grandi imaginæ, quâ nos attuleramus. Similiter, quoniam eo die, quo venerat cum Rege patre suo in nostrum sacellum, viderat puerulû Iesum, & vnâ effigiem crucifixi, statim voluit similes sibi fingi ex ebore à suis artificibus. Princeps hic annum agit circiter trigessimum, & magnum erga nos amorem ostendit, ac quicquid à Rege postulamus, id faciliè impetrat. Primo die quo eum allocuti sumus, omnia necessaria promisit ad excitandam Ecclesiam, egitque cum Rege, vt locum pro ea fabricanda designaret: & nunc, quia hyems est, facta eiusdem rei mentione, idem confirmauit, addiditque se acturum cum Patre suo, vt statim certos homines constitueret, qui remequerentur. Rex facultatem dedit, vt in Ecclesiam Christi, quotquot vellent, aggregaremus. Mahumetû profusus exterminauit, propendet in superstitionem gentilitiam adorans Deum & Solem. Prophetam se venditat, indicatque se facere miracula, aqua suorum pedum curando ægros. Multæ mulieres illi vota faciunt, vt vel filii eorum sanitati restituantur, vel vt eius beneficio suscipiant liberos: & si fortè contingat eos sanari, offerunt illi sua votiuâ munera, eaque ille, quantumuis exigua, libentissimè ab eis recipit. Nomen gentilium apud eum in magna gratia est, vt mirum sit Mauros eum posse diutius tolerare. Princeps quoque ridet Mahumerum. Omnis labor noster nunc est in perdiscenda lingua Persica, & vt progressus promittit, opitulante diuina gratia, confidimus nos eam ante exitum anni vnus deuoraturus, & tunc dicere poterimus, nos esse in Lahor. Hactenus enim sumus velut itæuæ mutæ. Respiciat misericors Deus, non in peccata nostra, sed in pretium quo animas istas redemit, & det eam vim & efficaciam loquendi linguis nostris, vt tangamus corda eorum, eumque fructum laboribus nostris colligamus, quem V. P. totaque Societas expectat. Quâobrem plurimû nos cupimus cõmendatos sanctæ benedictioni, sacrosanctis sacrificiis & orationibus P. V. Ex hac aula Lahor, 20 Augusti, Anno 1595.

Si V. P. mitteret pulchram aliquam & magnam D. Virginis imagi-

Imaginem, vel Natiuitatis ad hunc Regem, & ad Principem, magno amore & beneuolētia recipere. Nobis quoque optaremus mitti aliquas paruulas, pro quibusdam Christianis, qui magno affectu eas expetunt; & quasdam ex aliis.

V. P. Filius in Christo,

Hieronimus Sciauiet.

EXEMPLVM EPISTOLÆ SCRIP-
PTAE A P. EMMANVELE PIN-
NERO DE REGE MOGOR.

*Ad P. Ioannem Aluarez. Assistentem 3. Septembris,
Anno 1595. Romani.*

X litteris anno proximo 94 datis iam R. V. de nostra missione aliquid cognouerit. His autē describam rationem itineris nostri, & quæ huc vsq; à postremis illis contigerunt. Prolixitati ignoscat: poterit enim eo melius rationem omnium reddere P. N. ad cuius R. P. tantum breuiter seribo.

Ad 3 Decembris anno 94 Goa discessimus inuecti triremi, quæ nos deportauit in Daman ultimam urbem nostram. Ex Daman uenimus Cambaiam, primum oppidum Guzzarati magno Mogor subiectum, quæ non est ab similibus Eboræ in Lusitania. Instructa bonis ædibus. Singulæ plateæ eius noctu firmissimis portis, quales sunt portæ ciuitatum, clauduntur. Major pars populi est Brachmanorum. Carnibus non vescuntur, nec uiuens animal occidunt, imò aues aliasque bestias mutilatas vel infirmas redimunt, & deferunt ad domum hospitem illis sanandis institutam, quæ ego aliquoties uidi. magna aquæ penuria hæc urbs laborat, habet tamen magna quædam Viuaria, ut est Rossio Vlyssipone, (quæ platea est major circo agonali Romæ) in quibus hyeme colligunt aquam. Sunt hæc viuaria magno sumptu & bellè fabricata. Ex hac urbe multi peregrinationes obeunt Gangem, hoc est, Vengalam, & nonnunquam quatuor hominum millia, plus minusve. Dynasta Vengalanus, quem hic noui in Lahor, mihi

affirma-

affirmauit; existenti in Ganga aliquando occurrere trecenta vel quadringenta milia peregrinorum. Fuit ibi quidam, qui secundum pondus donauit pauperibus tantum, quantum ter ponderare potuisset eius mater. Primum pondus erat argenti, alterum auri, tertium margaritorum. In hoc Guzzarato vidimus multos Gioghi, (similes sunt nostris monachis) qui in paupertate & pœnitentia externa à nemine superantur. nudi incedunt tempore præfrigido, dormiunt in fimeris supra cumulum cinerum, iisque operiunt caput & faciem. Vidi locum, quem incolebat quidam Giogus opinione hominum sanctus, is erat in medio plateæ vrbis Amadeba, ad quæ major hominum est concursus, quàm ad littus Vlysioponense quando Indicæ naues appellunt. Hic Giogus vocatus à Principe Sultano Morad, qui est filius Echebar Regis Mogor, non paruit, sed dixit: Veniat Princeps huc, satis est me in hunc finem esse sanctum. Cognito responso, Princeps curauit eum capi, & bene flagellatum inde exulare. In hac vrbe inuenimus Sultatum Morad secundum filium Mogor, qui cognito aduentu nostro, nos coràm videre voluit, mandauitque vt se expectarem in arce, ad quam ex castris, quæ leuca vna aberat ab vrbe, venit. Magno honorem habuit, & variis de reb⁹ nos est percõtatus. Inde paucis post dieb⁹ digressus est in bellum aduersus Regē Cadan indictum. Ante discessum autem suum nos ad se euocauit, & dixit: Probè noui R. V. nihil à me petere: sed tamen scio indigere rebus necessariis ad iter reliquum perficiendum. Antequam ei responderemus, in filiis in elephantem prægrandem & ex illo in alium grandiozem, qui erat instar turris. Domum reuersi inuenimus trecenta auri frusta, quodlibet pendebat quinque laris, (quod plus est quàm aureus coronatus) tres equos, & tres rhedas cum sex bubus pulcherrimis. Omnia hæc nobis erant omnino necessaria ob itineris longitudinem: deerant enim, quæ rex ordinarat, & ideo fecimus, quæ alioquin facere non licebat. Populus hic, quia Brachmanus est, non occidit vaccas, sed tanquam matres alit. Animam autem hominis mortui, si bona fuerit, aiunt ingredi vaccam. Vidi Amadabæ vaccæ in publica via animam agenti recens gramen afferri, & muscas ab ea depelli: nec deerant, qui duos vel tres dies, quibus superuixit, ei misericordia moti assisterent. Tanta cecitas est, vbi lumen Euangelii non est. Vna ab hac vrbe leuca & dimidia oculis meis conspexi cæmeterium visu dignissimum. Possum asseuerare R. V. me nihil vnquam vidisse præstantius, ne quidem sacella Bethleemica. In eo humatus erat quidam Cazis, magister cuiusdã Regis Guzzarati, qui totam fabricã extrui curarat,

ipse

ipseque & tres alii humati sunt in alio quodam sacello. Opus totum marmore politissimo & elegantissimo est absolutum: pavementum item marmoreum est; tribus constat arcibus, in quarum vna numeravi quadringentas quadraginta columnas marmoreas triginta palmos altas, cum suis epistyllis, & basibus opere Corinthiaco, verè regio & visendo. Ex vno latere erat stagnū maius platea Vlyssiponensi, quæ dicitur; Rozzio, idque totum mirifico artificio elaboratum, cum multis fenestris bellissimis, è quibus erat despectus in stagnum. Opus inter Barbaros minimè barbarum. Vidi ibi etiam multos Mauros & Mauras, venientes è continenti, sed longissimè, cumque mirarer eos reformidare Lusitanos; cognoui omnes tendere Mechā ad sepulchrum Mahumeth; & quia citra Lusitanorum facultatem transire non possunt, timent illos. Addam hinc rem perlepidam. Etiam si Pseudopropheta iste scripto suo vetuerit, ne vlla femina innupta iter suscipiat Mecham, tamè æquè vetulæ ac iuuenulæ matrimonia ineunt, vt eo peregrinari possint, & cum ad suos reuerterint, matrimonia inita dissolunt. Amadaba discessimus 19 Martij, & 24 eiusdem venimus in urbem, nomine Patanam, sub vesperam: & quia erat pridianus Paschæ, tres dies ibi hæsimus, & festum celebrauimus. Confessi sunt de peccatis multi Christiani, qui venerant in Carauana; multum negotii habuimus cum quibusdam Armenis, qui non receperat Calendarium Gregorianum: ex mero tamen timore (quia redeundū illis erat per terram nostram, vel quia cesserant veritati) nobiscum celebrarunt Pascha, excepto vno Doctore vetulo pertinace, qui mihi dicebat nos in quinque hebdomadis aberrare, & Ecclesiam Romanam non esse reliquarum caput. Celebrauit autem suum Pascha postrema Dominica ante Domini ascensionem. Persecuti iter inuenimus multas & valde magnas Vrbes, sed admodum vastatas & dirutas, & in iis maximè Moscheæ; nec vidi vllam ex illis restaurari. Maximam partem in his locis sunt homines Ethnici. Penuria magna aquæ in hoc itinere laborauimus. Si quam nacti sumus, ea erat salsa, instar marinæ; & si non probassem, nunquam credidissem. Commeatus vbiq; tenuis; æstus ingens, itinera longissima. Quinto Maii tenuimus Lahor urbem præcipuam, in qua sedes est Echebar regis Mogor, & totius aula. Honorificè ab eo eiusque filio Principe recepti sumus, beneuolè amplexus est nos, & plurimum se de nostro aduentu lætari demonstrauit. Constituit, vt diuiteremus in edes percomodas, in quibus ipse alijs habitabat, flumini proximas, quia distat quindecim tantum palmorum intervallo. Magnitudine flumen æquat

lacum. Huc nemini patet ingressus, nisi Christianis ad audiendam
 missam, & quibus per nos licet, Mauris & Gentilibus; nam custo-
 dia reliquis omnibus aditum precludunt. A Rege vocati sumus
 vespera insequenti, ostenditque nobis imagines Saluatoris & Bea-
 tiff. Virginis, & tanta reverentia illas brachiis suis sustinebat, ac
 que si vnus e Patribus fuisset. Conspectis imaginibus flexis geni-
 bus procidimus in terram; quod videns nepos decennis, Principi-
 pis filius, ipse quoque genua flexit manibus iunctis; Quare oble-
 ctatus rex, dixit Principi: Ecce filium tuum. Eisdem quodam fe-
 sto B. Virginis nobis commodato dedit, in sacello nostro deponen-
 das. Ostendit deinde libros suos, qui erant multi & boni, vt Biblia
 Regia, tum alia Biblia, Concordantias, quatuor partes summæ S.
 Thomæ, & contra gentes, & alium in Iudæos & Saracenos, &c.
 Soto, S. Antoninum, Historiam Pontificum, Chronica S. Francis-
 ci, Syluestrum, Nauarrum, & Caeteranum; & hos quidem duplica-
 tos. Ordinationes præterea Lusitanæ, Commentarios Alphonfi
 Alburcheque, Constitutiones Societatis & Exercitia, artē P. Al-
 uarez, & alios multos libros. Dedit nobis quotquot petiuimus; vt
 erant omnes iam dicti. Tam Rex quam Princeps nos bene habue-
 runt; multa que beneuolentia tractarunt: animaduerti eum nulli
 suorum, quantumuis primariorum virorum, tantum deferre, quā-
 tum nobis: vult enim nos vicissim sedere in eo puluino, in quo ipse
 solus & princeps considere solet. Consuevit ipse prodire in podium
 quoddam, prominens in palatij aream, quod eius cōueniendi cau-
 sa omnes præfecti & alii magno numero cōeunt: huc & nos ali-
 quando visendi eius causa accessimus; vt vidit nos, magna huma-
 nitate suscepit, inclinando caput, iubetque vt propius acceda-
 mus, & locum commodum capiamus; quem honorem ne regibus
 quidem & Principibus sibi assistentibus defert. Reges autem hi
 ab eo partim armis sunt subiugati, partim sua regna ei donarunt,
 vt illi seruirent. Mea opinione sunt ex eis quinque vel sex Re-
 ges, qui ius habent coronæ, viginti autem sex Principes filii Re-
 gum. Magnus est hic Rex Dominus, & habet post regem Chi-
 nensem thesauros maximos: nec mirum, quia est perfectus Domi-
 nus omnium regnorum suorum; omnia enim bona illorum sunt
 ipsius propria. Accedit quodd munera maxima ad eum mittantur:
 nam octo dierum spatio tot oblata sunt, vt facillè conficiant au-
 ri millionem. Vice-rex Canaha frater consobrinus Saramas do-
 nauit illum toto suo regno, & venit vt ei seruiret. Aduenit autem
 huc in die S. Augustini, 28 Augusti. Rex eum recepit sedens; mi-
 ser autem ille Rex e longinquo interuallo paulatim appropin-
 quabat,

quabāt, inclinans se reuerenter aliquoties, & manu terram ac verticem contingens. Vicinior regi Mogor factus, cum quidam, an armatus esset, palpassent, accessit ad tangendum pedem Regis Mogor, qui mansit immotus; tantum iniecit brachium in eius collum, quod erat satis. Exurgens autem nouus Vasallus, inter reliquos dynastas, & duces belli, regis aulicos, locum accepit, quem & deinceps retinuit. Erat autem hic rex annorum triginta quinque; obtulitque Regi Mogor donum æstimatum ducentis millibus aureorum; (quilibet autem aureus pluris est, quam noster scutatus). Donum fuit; bini gladioli, cum suis cingulis ex puro auro, & lapidibus pretiosis vt pyropis, &c. duæ phialæ aureæ, & eiusdem generis vna grandis. Equus vnà cum omni ornamento suo ex lapidibus pretiosis auro illigatis, aliique centum quinquaginta equi & decem equæ, cameli quinquaginta operiti viridi holoserico & carbasino, deinde quatuor tapetes, quorum quilibet stabat bis mille ducatis: Et magni fauoris & gratiæ locoduxit, quod donum hoc acceptaret. Ferebatur quidem non omnia accepturus: verum ego non parum dubito. Huic muneri oblato successit aliud non minus à filio ipsius, quem supra nominauit Sultanum Morad, & sedem habebat in Guzzarato. Obluit enim 50. elephantes, qui valebant centum quinquaginta ducatorum milibus; vehiculum vnum aureum & alterum argenteum, & alia ex matricibus margaritis, ac præterea alia pretiosa. Deinde mox illatum est aliud donum Viceregis Veugalani, quod dicebatur æstimari octingentis ducatorum millibus, obtulit enim trecentos elephantes. Denique more receptum est, vt quotidie ferè huiusmodi donaria ab eo recipiantur; & in festo quidem, quod ille celebrare solet, & appellatur Nerofa, magna illi offeruntur, sic vt vnus belli Dux vel dynasta illi obtulerit dimidium millionem auri, licet alii dicant, ferè fuisse integrum millionem. Imperium huius Mogor ex parte Cambaiæ vsque ad Horte procurrit ad quadringentas leucas; & a Leste, versus Oste, hoc est à Vengala ad Cindum vsque, ad sexcentas.

Iam aliquoties Rex & Princeps nobis potestatem fecerunt, vt erigeremus vnā Ecclesiam: nos tamē cum certis de causis simularem nos esse oblitos, ecce in festo B. MARIÆ ad Niues iterum Rex repetiuit: Patres excitare Ecclesiam, & facite Christianos omnes, quotquot libera voluntate volunt esse Christiani. Cum verò huius voluntatis suæ scriptum aliquod manu eius subscriptum postularem, respondit, se, vt qui esset scriptura viua, ad id sufficere. Princeps quoque sæpenumero recepit se omnia

ad fabricam necessaria suppeditaturum. Assignatus est fabricæ locus sanè peropportunos & palatio vicinus; confidimus in Deo, futurum magnum fructum. Hic Rex sectam Mahumetanam omnino euerit, & opinionem veræ legis ei ademit. In hac vrbe, Moschea nulla est, nec Alcoranus, qui est codex legis ipsorum. Moscheæ; quæ olim fuerunt conuersæ sunt, in equorum stabula, & domos publicas in quibus asseruantur frumenta: Ad pudefaciendos Mauros quoque die Veneris adducuntur quadraginta vel quinquaginta porci, in Regis conspectum, vt inter se depugnent; eorumque dentes curat illigari auro. Hic Rex conditor est nouæ sectæ, nomen prophetæ vult sibi attribui. Complures iam assecclanatus est, sed auro corruptos. Adorat Deum & solem. Gētilis est. Et tamen sequitur sectam Verteorum, qui more Religiosorum vnà viuunt in vno cætu, & crebras pœnitentias agunt. Non vescuntur vllis rebus quæ animam habuerunt. Antequam sedeant, scopis gossypinis expurgant locum, ne fortuito casu vermiculum aliquem sessione sua opprimant & occidant. Arbitrantur Vertei isti mundum ab omni æternitate fuisse; licet quidam eorum id inficiantur, eo quod multi hactenus mudi extiterint. Habent & alia multa dogmata inepta & ridicula, quæ, ne R. V. simj molestus, prætermitto. Damus operâ linguæ Persicæ addiscēde; voluit enim Rex nos eius gnatos esse, vt solus nobiscum de nostra lege agere possit. Ludū litterarum aperuimus; cum frequentant aliquot filij principum dynastarum, & filij tres regis cuiusdam, qui seruit ipsi Echebar. Ex his discipulis duo volunt dare nomen Christianæ religioni, & iam petiuerunt. Alius ita commotus est, vt videatur esse è numero discipulorum pietati imprimis addictorum, & postulat admitti in religionem. Hic ingressus facellum nixus genibus ante Christum Dominum, abiecto in terram turbinato galero dixit: Domine Ihs v Chrifte fili Dei memento mei. Dominus eum conseruet, & sanctum eius desiderium expleat. Sunt aliqui Catechumeni, & aliqui iam facti Christiani, qui etsi ex primariis non sint, sunt tamen animæ sanguine Christi redemptæ. Quendam adolescentem nostrarum scholarum auditorem quodam die percunstatus est Maurus, cur biberet die ieiunio dicato, respondit ille: Quis mandauit hoc ieiunium? Tum Maurus: Mahumetus. Quis verò, inquit adolescens, est Mahumetus nisi pseudopropheta & impostor? In festo autem assumptæ in cælum Beatiss. Virginis idē publicè dixit in conuentu multorum hominum ad Christianam religionem aspirantium, & addidit, hanc fore suam gloriam. Obstupuerunt Mauri, & vnus mox ei dixit: Si Christianus es, adiunge

DE MAGNO REGE MOGOR.

727

te Christianis. Ille autem se recepit in sacellum, & accepta primùm aqua benedicta, vacauit orationi. Multa huiusmodi recenseri possent, sed finem facio, ne R. V. sim grauis, quam obnixè rogo vt nostri meminerit, & mittat aliquas sacras reliquias pro nobis & nouis istis plantulis, petatque pro me benedictionem à P. N. Generali. Quod superest, me sacrosanctis R. V. sacrificiis etiam atque commendo.

Ex hac Aula Magni Mogor, tertio Septembr.
Anni 1595.

V. R.

Filius indignus.

Emmanuel Pinnerus.

Z Z 3

NE

N I C O L A V S
P I M E N T A,
S O C I E T A T I S I E S V
I N I N D I A O R I E N T A L I
V I S I T A T O R,

*Reuerendo P. Claudio Aquaviva eiusdem Socie-
tatis Praeposito generali.*

OMPLECTAR his litteris meam peregrinationem annuam in lustranda parte Prouinciæ Australi, aliâsq; Nostrorum missiones, ac felicem ingressum in varia huius Orientis regna, Domino cooperante, & magna fidei ostia, antè præclara, ipsis ageriente.

Goano è portu solui Prid. Calend. Decemb. anno Domini 1597 cum Sociis duodeuiginti, sed pro messis ubertate & operariorum paucitate penè solus. Cocinum appulimus 19 Cal. Ianuarii. In illo Collegio, & in inchoato Collegio Terræ nouæ, seu Vaipicotæ, atque in singulis vtriusque Residentiis sesquimensem consumpsi. De fructu, quem in illa vinea Nostri colligunt tam ex translatione Gentilium ad fidem, quàm ex reductione Christianorum antiquorum S. Thomæ, ad Ecclesiæ Catholicæ vnionem, per eodem dies V. P. certiores feci, sed incertum adhuc an effecerim: namque ex litterarum exemplis remansit vnum ob euentum sanè memorabilem. Nauis enim, quæ Franciscum Gammam Proregè aduexerat, & eius antecessorem Matthiam Alboquercium reuehebat, in portu Cocinensi pridie eius diei, quo erat in altum deducenda, eodem momento, quo pretiosarum mercium iustum onus acceperat, repentino igne correpta consumrauit. Incendium illud cum nulla industriâ posset restingui, ad triduum miserandum omnibus spectaculum præbuit: at enim non breuiore temporis spatio.

quo exarsit aliquorum cupiditas, qui nauem flagrantem, catenis ferreis igni scintillantibus alligatam, remulco longisque contententes funibus adducere conabantur, ut aliquid spoliis flammis creptum acquirere possent. Quorum temeritatem nauis impune non tulit: explosis enim identidem æneis tormentis, & pulueri jaculatorio furibunda ignem immittens, partem virorum neci dedit, partem nauigiorum flammis inuoluit.

Antequam Cocino discederem, duas missiones institui, alteram ad regnum Bengalæ, alteram ad regnum Pegu. In Bengalica missionem electi sunt Patres Franciscus Fernandus & Dominicus Sosa, quibus iam duos alios Sacerdotes suppetias misimus, Melchiorum Fonseca & Andream Boues. Hi paulo antè soluerunt ex ora Choromandensi. Primis, quam feliciter res successerint, ex ipsorum litteris V.P. intelliget, quamquam res per ipsos a Deo gestas, eos humiliter & demissè commemorasse existimo: nã qui illinc ad nos veniunt, eximia quædam narrant, quæ in laudando extollunt, ut penè miracula videantur.

EXEMPLVM LITTERARVM P. FRANCISCI
FERNANDI SYRI PVRE OPPIDO BEN-
galæ 16 Cal. Febr. 1599.

Quæ diuina freti misericordia in hac missione Bengalica egerimus, quæ V.R. auere seire non dubito, his litteris exponam. In portu Cocinensi ad V. nonas Maias nauem conscendimus Bengalensem, quæ Porrum paruum (sic enim vocant) in ora Bengalica petebat. In altum deductis, in ipso conspectu perstantium in Cocinensi statione nauium, biremis occurrit Malauarorum piratarum, quæ directo in nos cursu mox congressura videbatur; magnam ea res nobis attulit molestiam & trepidationem, nimirum nausea laborantibus, & cœpto cursu pergere potius, quam cum hoste congredi cupientibus. Nostri nihilominus arma expediunt, & pugnae se accingunt. hostes, simulatque nos bellum non detrectare cognouere, demissis velis, lento cursu ferri & paulatim se relinqui sinunt. Ceilani insula a tergo relicta, è regione Negapatani intempesta nocte vehemens & repentinus ventus irruens, aduerso flatu velum percussit, nauemque ita obuertit, ut parum abfuerit, quin fluctibus absorberetur. Media hora in magna fluctuatione cõsumpta, nauis in alterum latus impulsæ, atque inimicum salum bibente, vix

tandem potuimus vela contrahere. Hoc animaduerso periculo, raptim omnes ad confessionis & orationis perfugium, tanquam ad fidissimam anchoram, confugerunt. Ventis interea ita bacchantibus, aquisque concitatis, vt non iam mate nauigare, sed per cœuexa montium, & vallium curuos anfractus iter facere videremur. Toto triduo in his angustiis exacto, tandem Deo fauente sedata tempestate, ad dies aliquot prospere nauigauimus. In illo periculo præter vota priuata publicū illud fuit, quod velū antèrius a quo salutem suam pendere omnes animaduernerant, B. Virgini vouerunt, atque in templo Gullano, quod prope Bengalā magna religione colitur, eiusdem veli pretium obtulerunt.

Post hæc in aliud discrimen, mea quidem sententia maius, in ipso portu incidimus. Sunt enim in ostio Gangis syrtes quædam arenosæ, quæ Brachia à nautis dicuntur; præter has cum magna vigilantiâ nauigaremus, ab alueo paululum per errorem deuiantes, in breuia & loca vadosa incidimus. Sed ex omnibus liberauit nos Dominus. Portum tandem ingressi, decimo octauo die postquam Cocino discessimus, a faucibus fluminis vsque ad Gullum alios insuper octo dies consumpsimus. Est autem Gullum statio Lusitanorum, quæ ab ostio Gangis ad ducenta & decem milliaria aduerso flumine distat.

In hac statione ab omnibus Lusitanis & Christianis incolis maxima gratulatione & amore excepti sumus. Domos duas instructas, in quibus honestè diuersaremus, ipsi dederunt, & affatim omnia necessaria ipsi nobis suppeditarunt. Puerorū effusa turba in ipso portu nobis obuiam processit, qui enixè rogarunt, vt ipsos doceremus, carebant enim præceptore, & huc illuc ociosè & perditè vagabantur: nobis reuentibus, illi magis magisque instare, & à nostro latere nunquam discedere. Horum precibus victi, vnum ex comitibus; qui mediocriter scribere sciebat, scholæ præfecimus, existimantes non esse id alienum a V. R. voluntate, cum nostrum neuter hanc prouinciā in se susceperit, quo minus cœpto itinere progredi possemus.

P. Dominicus Sosa è vestigio linguæ ediscendæ operam dedit, idque tam seriò, ac tanta animi contentione, vt breui multū profecturus videretur, si boni interpretis & magistri copia fuisset. at verò qui lingua Bengalica vtuntur, Lusitanicam ferè ignorant, & contra, qui Lusitanicè loquuntur, Bengalicè plerumque loqui nesciunt; & neque hi neque illi Christianæ doctrinæ vocabula tenent: quare maturè satisfieri eius votis non potuit. At ego hac difficultate minimè fractus, tractatum breuem vtcumque edidi,

quo Christianæ fidei capita explanari, indubitatam veritatē defendi, Gentilicæ atque Mahometicæ superstitionis dogmata cōfutaui. Hunc Sosa in linguam Bengalicam traducendum curauit, & eo vitur percommode, quoties cum gentibus sermo habendus est. Huic catechismum breuem adieci, ad modum dialogi, quem idem P. Bengalicum fecit, quem pueri, qui scholam frequentant, memoriæ mandant, seruis & ancillis tradūt domesticis, signum crucis, & reliqua ad doctrinam Christianam spectantia, simul & discunt & docent. Hæc quæ pro tempore potuimus, illic præstitimus, in posterū speramus Deo annuente perfectiora futura. Ego Dominicis diebus in summo Tēplo cōcionabar manens; doctrinam Christianam vesperi, pleno auditorio explicabat Sosa. In statione multi in morbum inciderunt, vt in tanta ægrotantiū multitudine nullus otio locus esse potuerit. Multi generaliter confessi: multi milites, qui furtis & latrociniiis assueti, in flumine transeuntes spoliabant, ad meliorem vitæ rationem redacti sunt: alii à peccandi occasionibus liberati, alii coniugio copulati: denique in omnibus æternæ salutis amor & frugi melioris studiū elucebat.

Cū primū ad hanc stationem venimus, nihil prius faciendum nobis putauimus, quā vt nosocomium in subsidium ægrotorum ædificaremus. Vidimus enim passim tam Christianos quā ethnicos in plateis sub dio animam agentes: alios in campis defunctos, à feris, sparsis per agros ossibus, concisos & dilaniatos, faciebat nobis stomachum ea res. Sed incolæ, quorum opera indigebamus, ad tempus restiterunt. Concio habita est in laudem elemosynæ, & nosocomii condendi necessitas luce clariūs ostēsa. Vicit sententia: nec mora, pecunia corrogata, ædes cōemptæ in optimo situ; supellex, vtensilia, annona cōparata. Domui præpositi sunt duo, alter Lusitanus, alter Indus: quibus exacto mēse alii bini eodem ordine succedebant. Nobis ibidem commorantibus, mortem obiere ad triginti, quorum plerique ex Gentilibus & Mahometanis Christiani sunt facti, præter aliquos promiscui sexus, qui decimum ætatis annum vix dum attigerant. Nobis profectis nuntiatum est domum hæc optimè administrari, ægrotos esse plus minùs triginta, & vnus mensis spatio obiisse viginti.

Parochus nostri amantissimus, diuini obsequii atque animarum zelator, nobis abeuntibus huius nosocomii curam suscepit, vt magis nobis sperandum sit, hanc domum perennem ac propriam futurā, maximè si Episcopus Cocinensis eam Gullenibus

parochis multum & seridè commendauerit.

Diuersati sumus in hac statione vsque ad Cal. Octobris, quo tempore extrema iam hyeme iter adorsauimus ad hunc locum, quem Portum magnum vocant. Dici non potest, quibus lachrymis incolæ nostrum discessum sunt profecuti. Primùm abeūtes retinere & quasi vim inferre conati, deinde sublatis manibus obtestati sunt, saltem vt quadragesima reuerteremur, se nauem & alia omnia oportunè missuros: nos cū rerum, quæ hīc gererentur, ignari essemus, de reditu nihil certi promittere ausi, bene tamen sperare iussimus. Apud Mongolos (quos vulgò Mogores dicunt) in more positum est, abeuntium nauigiis inspectis, notam imprimendi & vestigalia exigendi prætextu, sarcinas excutere, & miseris nauigantes spoliare. Nos vt huius molestiæ immunes essemus, omnes incolas, qui aliqua gratia & auctoritate valebant, deprecatores habuimus, qui telonium concitato cursu petentes, à Publicano, quem ipsi Monsifum appellant, obtinuerunt, vt has iniurias à peregrinis, pauperibus, amicis depelleret; quo factum est, vt nobis & iis qui nobiscum conscenderāt parceretur. Quare læti vela dedimus, & tandem ad Portum magnum, qui sexcentis milliaribus à Portu paruo distat, salui peruenimus; non tamen sine magno vitæ discrimine, quod cū a tigribus tum à latronibus imminebat, qui per totum Gangem infesti, mortem nauigantibus sæpe inferunt.

Antequam ad Portum magnum veniremus, in medio itinere occurrit statio Lusitanorum, in regno Châdecani, cuius Rex missis ad Gullum litteris iam antea nos inuincerat; & Lusitani, qui in illo regno agebant, per litteras & nuntios orabant, vt ad se veniremus, eo quòd toto biennio sacerdote carebant. Quare illis nauigia & cibaria præbētibus ad eos diuertimus, & maxima omnium gratulatione sumus excepti. Vno mense, quo illic substitimus, omnes de confessione audiuius. Et cū ferme omnes intestinis inter se odiis decertarent, Dei summa clementia factum est, vt omnium animi pacati & ad concordiam redacti sint. Multi concubinas & pellices abegerunt: multi, quas legitimè poterant, vxores duxerunt. In concionibus publicis & priuatis colloquiis hortati sumus, vt pacem colerent, pietatem amarent, omnibus bonum exemplum præberent. Ducentos partim liberos, partim seruos sacro fonte abluimus. Illud prætereundum non est, obstupuisse omnes, cū videbant hæc & huiusmodi præstari gratis, & neque cereos & munuscula quædam, quæ in baptismo offerri solent, in nostrum vsum cedere. Hac fama permoti multi indi-

qui

qui post susceptum baptisma aliquot annos in terris infidelium delituerant, relictis latebris in lucem prodierunt. hos ingenti cum gaudio susceptos, & saluari penitentiae sacramento expiatis, Ecclesiae matris gremio restitimus. Concubinas, si quas adduxerant, legitimo matrimonio conjunximus, & liberos in paganismo susceptos facto fonte abluimus.

Audito Rex nostro aduentu, misit illico nuntium, qui nos suo nomine salutaret, & ad ipsius conspectum deduceret: perhonorifice ab illo sumus excepti, & promissis magnificis ad magnam spem erecti. Munera ad hospitium mittit de more gentis, oryzam, butyrum, saccharum, & haedos. haedum unum, ne inurbani videremur, remissis ceteris, accepimus. Oravit Rex, e suis terris ne discederemus; diplomate regio pecunias assignauit, quibus aream, & terras Ecclesiae atque aedibus construendis idoneas, emeremus. Salis praeterea magnam copiam adiecit, & ceram modios quinquaginta. quae omnia sexcentorum aureorum pretium exsuperant. Nos in ripa Gangis agrum optimo loco delegimus, quo Ecclesiam & domum aedificarem, & Christianos undique confluentes hospitio exciperemus: quem campum Rex, amotis Mongolis & Pataneis quibusdam, qui eum occupauerant, nobis liberum reddidit; promisitque se suis sumptibus Ecclesiam struendum, quae reliquas in Bengalae regno aedificandas pulchritudine anteiret. Aliud diploma concessit, quo dedit liberam facultatem Euangelii promulgandi & baptizandi, praeter alia multa, quae ad rem Christianam promouendam maxime conducunt. Hanc amplissimi Regis propensam voluntatem ne tergiversando laederemus, diligenter curauimus: gratissimum etiam V. R. fore non dubitauimus, si tam patens ostium vltro nobis apertum non praeteriremus. Quare ut Regis animum aliqua spe delinitum teneremus, respondimus nobis esse imperatum a superioribus, ut quam primum Portum magnum peteremus, quo certior faceremus V. R. de rebus, quae Syripure & Chatigani gererentur. his confectis, & a V. R. responso accepto, Deo annuente nos regiae voluntati non defuturos; imo quam maturime ad ipsius regnum reuersuros. Magnum profecto messem haec Chadicani regio nobis promittit, quae tam ampla est, ut plerumque quindecim dies, ne dicam viginti, nauigando insumatur, antequam eius regni limites praeteriri possint. In nemoribus & locis siluestribus maxima cerae copia conflare solet, quam inde mercatores per totam Bengalam & per Indiam vniuersam distrahunt, & cum haec Chandicani statio sit media inter Portum magnum & paruum, sit ut indidem ad omnes

totius Bengalæ regiones sit facilis & commoda nauigatio.

Hæc de Chandicano dicta sint satis, nunc ad Syripurem veniamus. Syripur statio est pertinens ad Portum magnum; huc mense Decembri appulimus, non alio vultu atque animo cum ab incolis tum à Lusitanis aduenis excepti, quam si Angeli à cælo delapsi eis auxilio venissemus. tanta erat illorum calamitas, tot illos circumstabant per eos dies curæ & angustiarum. Nam paulo antè ad eam stationem appulerat Præfectus nouus, quem cum participatibus Cocinensis Episcopus Sacramentis Ecclesiæ & communionem fidelium prohibuerat. Quæ res maximas ibi turbas excitauerat. nos ut eam tempestatem declinarem data opera in Chandicano moram fecimus, sperantes fore ut interim omnia ad concordiam redigerentur: sed sefellit ea spes, nam in eiusmodi tempus aduentus noster incidit, quo omnia erant quam maximè turbulenta. Et quauis certum esset nobis, quoad fieri possit, quàm minimè nos immiscere, tamen ad eas angustias redacti sumus, ut nobis non esset integrum non respondere interrogantibus cum Præfecti offensam, qui sibi persuaferat, eximi se per nos à censuris posse.

Syripurem ubi apulimus, accersit nos Regulus, qui toti terræ præest, quem vocant Cadarai: accessimus multis comitati Lusitanis: accepit nos Regulus humanissimè, multa dictis ad gratiam & amicitiam pertinentia: & in signum amoris, folia aliquot herbarum in tota India notissimæ, quam Beseke vocant, singulis gustanda distribuit. quid multa? hortatus est, ut maneremus, terram penes nos esse, se nobis omnino non defuturum. Denique facultatem dedit Euangelium prædicandi, sexcentos aureos in annuos reditus diplomate ob signato concessit, Ecclesiæ eodendæ aream in optimo situ dispicere iussit, & quæcumque opus essent, dixit suppeditaturum. Nostro rogatu priuilegia condidit in re & gratiam Christianorum.

In concionibus sumus assidui, auditores adsunt magna frequentia, aures afferunt sipientes, fructum pollicentur vberimum. Affirmant multi, qui non ita pridem ad has terras venerunt, sibi tamquam pueris opus esse Christianæ doctrinæ capita de integro perdiscere. Concionum fama excitati, accedunt nonnunquam Principes gentiles, qui licet non conuertantur, tamen Christiana decreta cum audiunt, admirantur, laudibus extollunt, nihil sibi videri affirmant perinde honorificum, ac religionis Christianæ præcepta. Mitto V. R. duos ingenuos pueros Bengalæses instituendos in Collegio sanctæ fidei: vertente anno alios duos mittam, sicut V. R. nobis discedentibus præcepit. Quod reliquum est, ora-

mus R. V. vt nos suis & nostrorum omnium sacrificiis & orationibus commēdatos habeat, quo hæc missio eum, quem V. R. maximè cupit, effectum & finem sortiatur. Datæ Syripure, 14 Ianuarii, anno Domini 1599.

Postquam hæc scripsi Chatiganum appulimus, quo nomine vocatur statio in Portu magno. Huius stationis viris primariis causam nostri aduētus exposuimus, nempe vt Christianis, tam veteranis quàm Neophytis, sancta sacramenta administraremus, & infideles ad fidem perduceremus. Illi vno ore responderunt, primum nullam esse regionem in tota Bengalica ditione, in qua maior & paratior esset rei Christianæ messis, quàm in terris Régis Arracani & Mógossii: deinde Regem Arracani profectum esse ad bellum Peguense; is vbi venerit, quod breui fore sperabant, nullū esse Regem ex omnibus, qui in Bēgalicis regnis sunt, qui nos majori amore & munificētia sit complexurus. Vider ergo V. R. quātopere hic locus præ cæteris, subsidiariis indigeat. Hactenus P. Franciscus Fernandus,

In missionem Peguanam electus est P. Baltasar Sequeira, qui statim oppidum sancti Thomæ petiit, inde in regnum Pegū cum socio P. Ioanne Costa in prima nauigatione transmissurus. tamē ante horum discessum nos ad urbem sancti Thomæ peruenimus: quid illis postea successerit, suo loco dicemus.

Cocino profecti, postquam in itinere Ecclesiam sancti Andreæ cum noua illa, quæ recens erecta est in regno Porcà, visitauimus, Colanum contendimus. Colano demum relicto reliquum viæ nō sine magna sollicitudine cōfecimus, timentes ne loca vicina à militibus obseffa tenerentur. Rex enim Trauancoris certiores nos fecerat, Regem Madurenum cum septuaginta hominum millibus & multis Elephantis ad pugnam instructis cōtra se venire. At nos diuino auxilio freti, nullo objecto obstaculo per totam Trauancoris oram discurrentes, triginta tribus Ecclesiis visitatis, Cori promontorium fleximus, quo à tergo relicto, totam oram Piscariæ Tutucurinum vsque perlustrauimus, ibi longè maximo solatio nos affecerunt tot neophytorum tam accuratè culta noualia. Conueni in oppido Punicale Patrem Héricum, qui iam inde à temporibus Patris Francisci Xauerii sanctæ memoriæ, sacerdotio insignitus, & ab ipso Xauerio ibidem relictus, quinquaginta duos annos inconcusso pede eandem stationem tenens, etiam num corporis viribus & animi vigore valens libros plures, in dies Malabarica lingua scriptos, prælo mandat, quibus Christiani nominis splendor etiam apud Ethnicos non parum enituit. Quanta nos illi

illi neophyti lætitia, gratulatione, honore, triumpho vbiq̄ue successerint, commemorare quodammodo piget; quanquam, licet honor ipse præstitus, nos robore suffunderet, tamen beneuoli & grati animi significatio non potuit non esse gratissima.

Paucis diebus Turucurini transactis, conscenso nauigio, Piscariæ tractum & insulæ Manaris oram legimus. Ecclesiis Vaipari & Bembari à longè salutatis, (erant enim cōsultò à Patribus derelictæ, ob novos tumultus, nuper ab ethnicis excitatos) Periapatani diutius præter opinionem & contra voluntatem confedimus: Post biduum enim, quo cum illis Christianis commorati sumus, postquam vela fecimus, aduerso vento reiecti, ad eundem portum iterato cursu remeauimus; Deo nos, P. Antonii Criminalis interuentu, ad illarum gentium salutem reuocante.

Cùm enim constet Periapatanum Parauelinorum esse metropolim, & emporium percelebre, vnde per totum illum sinum & tractum maritimum fidei Christianæ semina spargi & Ecclesiæ catholicæ dilatari spatia percommodè possint; visum est ibidem Residentiam duorum Sacerdotum collocare, qui ciuitatem Tripalacurinam vsque percurrant, Tripalacurini namque atque Periapatani oppidorum distantia ita se habet, vt quamuis per mare pergentibus, Ramanancoris Promontorii obiectu, via reddatur longa & molesta, tamen terrestri itinere breuis sit transitus, eaque nunc tutior, quàm fuit eo tempore, quo ibi P. Criminalis Badagarum telis extinctus est.

Ramanancoris Promontorium prospero vento superauimus; spumantibus hinc inde fluctibus vadosi sali, quod plurimis arenarum cumulis temere congestis atque incertis alueis perplexum nauigantibus iter præbet. Vidimus ibidem Lusitanicæ classis biremem, per eosdem dies syrtibus impactam, cuius tabulas incolæ certatim diripiebant. Anchoram iecimus iuxta insulam, quæ prima nobis occurrit, atq; inde pòstera die soluentes, quæ fuit quarta feria cinerum, Talemanarem, Manaris insulæ limen, noctu attingimus. In ipsis portus faucibus carina fundum tetigit, quæ res occasio fuit crucis erigendæ in edita pyramide, in signum nauigantibus, & in solatium eorum, qui Christo nomen dederunt. Feria quinta, Parasceues sacrum fecimus in Residentia Carcelis. Inde perrexi-mus ad Ecclesiam S. Thomæ quæ dicitur Carearum, quæ primaria est illius insulæ. Sub noctem locum hunc sumus ingressi, quo tempore Christiani omnes in Templo congregati, solenni tenebrarum officio vacare cōsueuerant. Cognito nostro aduentu, confestim omnes cum cereis accensis, duobus ordinibus dispositi-

dispositi, obuiam procedunt, tanto silentio tamque demisso vultu, ut mœrorem ex Domini passione conceptum facile agnosceres. Quæ res tum quidem magna deuotione accendit, tum verò longè maxima, cum diuina illius temporis officia, tanta cæremoniæ venustate, cantusque suauitate celebrari vidimus: deinde cum cõcionè de Passione Domini audiuimus, in qua, linguæ Malabaricæ licet ignari, tamen singulibus, & lacrymis ipsorum edocti, interiorem, quò erant affecti, diuini amoris sensum satis perspectum habuimus. Denique cum officium Resurrectionis tanta celebritate & frequentia peragi vidimus, ut non iam æde S. Thomæ Careatur, sed Goxæ in Templo S. Pauli hæc omnia inueniri videremur.

Visitatis reliquis Ecclesiis, quæ nostræ curæ sunt, inde perreximus ad ædes nostras, quas non longè ab arce sitas habemus. Deinde transmissis flumine, terrestri itinere pergentes, margaritarum piscationem illam toto orbe celeberrimam visimus. Facta est hæc piscatio hoc anno in ora maritima Ceilani insulæ, duodecimo milliari ab insula Manare. Sub solis occasum ad flumen magnum peruenimus, & quia noctu trajicere non satis tutum videbatur, pernoctauimus in tentoriis piscatorum, qui plurimis luminibus circumcirca accensis elephantorum incursions arcebant. At nos nihil præter pauones vidimus, quorum gratior erat aspectus, quàm elephantorum, & quàm illius viperæ, quæ nobis nescientibus sarcinulis se se miscens flumen nobiscum traiecerat, quâ orto manè conuoluto corpore ad pedem cathedræ dormientemprehendimus. Ab hac peste, qua qui sunt icti post septimam horam expirant, seruauit nos Deus tum suæ naturæ bonitate, tum etiã fortasse, quia meminit nos ideo tam serò tabernaculum nostrum ingressos, quia pauper quidam nos detinuit, què in syluis iacentem, & penè exanimatum inuentum, Sacerdotes & Leuitæ non præterierunt; sed in illa ipsa cathedra, quam dixi, sublatum, & bene refectum in tuto collocarunt, & ei omnia necessaria ministrarunt.

Non plus tres dies in illa visitatione consumpsimus, ne nauigii copiam à Ceilano opportunè soluents negligereamus, & quia illud temporis satis fuit nobis ad æstimandum quanti intersit, nostros illi piscationi interesse. Est enim piscatio illa hominum frequentia celeberrima, qui ex vicinis regionibus eò cõfluentes, ad sexaginta millia in castra conueniunt: arma, vtrèsilia, supellectilè, atque adeò totã familiã huc afferunt; Ecclesias in toto littore statuunt. Nostri sacerdotes sacrum faciunt, lites componunt, pugnas dirimunt, rapinas cohibent, tumultus sedant, Christianos à

sexcentis contumeliis & potentiorum vexationibus liberant, vř nulli dubium sit, quin tota illa multitudo, ni Patres adessent, maximis incommodis obnoxia dissolueretur, & in fūmum abiret.

Nunc ad Manarem nostra redeat oratio. Nauigium, cuius supra memini, Calendis Aprilis conscendimus ego & quatuor ē nostris, vento vsi sumus primo manē satis prospero: at postquam fuimus ad decem milliaria in altum prouecti, se nobis ad prorā opposuit. Illico jecimus anchoram, suspicati nimirum esse ventū incolis adeò formidolosum, quem Chitarauaram, id est Aprilis aequilonem, nominant; qui sæpe inopinato irruens, miseros nautas oscitātes opprimit. Nec nos fefellit opinio, nauigium autem erat paruum, valde onustum, & minū expeditum, ventus validus & procellosus in singula momenta crescebat: quem nos, Deo consilium suggerente, immaniter irruentem, trepidi, sublata anchora, à puppi excipimus, & cōuersā prora ad portum conamur reuerti. Ventus interim ab Orientali plaga mirum in modum debaccharus, præter pluias & tonitrua, ingentes fluctus excitauerat, qui in nauem atietantes, immani fremitu laceſſebant, & ni Deus opē ferret, mortem omnibus intentabant. Versabatur ante oculos mors P. Pacifici, & Iacobi Soueralis, atque fratris Emmanuelis Pinerii, trium ē nostris, qui eodem in loco non dissimili procella, fluctibus absorti perierunt. Metum augebat mors recens cuiusdā ē familia B. Francisci, qui nuper Negapatano ad Manarem transmissurus, in eodem freto interceptus, versa naue merſus est. Nauclerus metu penē exanimatus, iam ad malum subliderat, è nautis vnus intrepidus ad gubernacula accessit, quo iubente, sinu ex velo facto, viā vřcunq; secauimus: at illo velo repente dilacerato, visum est in prora linreamē extēsum quatuor nautis validissimis tenendum tradere. Hoc pacto, atque opera Christiani cuiusdam, qui temōnis regendi arte pollebat, æstum pariter & fluctus superauimus, & tandem eodem die post solis occasum salui & incolumes in sinum tutum euasimus, in quo iacta anchora, paululum à terra remoti, ne scopulis illideremur, noctē illam in maxima iactatione insomnē durimus. Postero die duo nauæ vasis inanibus inhærentes, terram natando petierunt, à quibus incolæ certiores facti de nostro appulsu, magna caritate & gratulatione nobis subuenerunt, eorum opera ad terram peruenimus.

Relicto hoc nauigio vt minū commodo, & tempore etiā tranquillo parum tuto, alia naue conscensa biduo post oppidum Negapatano attigimus. In æde Misericordiæ diuersati sumus, in qua iacet corpus P. Francisci Perez, quē incolæ vt sanctū venerantur.

factur. Fuit aduentus noster Lusitanis incolis gratissimus, eo quod Patres Societatis, quos à multis annis desiderauerant, iam tandem in illa terra sedem fixuros quasi diuinantes asseuerabant. Hac de causa conuenere cum Parochò omnes viri primarii, & id ipsum a me multis precibus flagitarunt. Quorum votis haud sanè illibenter acquieui, multum enim & nostro & ipsorum intererat, nam in oppido Lusitani multi habitant, & multi à regionibus Sinarù, Bengalæ, Pegu, & Malacæ illuc confluunt hyemandi causa. Est præterea situs iste ad fidem amplificandam in primis opportunus, ex quo tanquam è centro habitantes in circuitu gentiles, qui sunt propè innumeri, commodè adire, & loca vicina in toto illo tractu vsque ad oram Coromandelis facile inuisere poterimus. Ciuitatem continuò summo studio obeunt, vt locum Ecclesiæ atque ædibus nostris idoneum dispiciant. Placet area in ripa fluminis, è regione maris vento australi obiecta, (qui ventus ibi maximè salutaris habetur) & nostrorum ministeriorum exercitiis, ob magnam inibi concurrentium hominum multitudinem, accommodata. Hanc quingentis aureis emunt, multas insuper eleemosynas largiuntur. Patres relictis duo, qui nouæ Residentiæ primam manum imponerent. Res prospere successit, nam & ipse Nalchus Taniaoranus in portu, qui Nagapatano non longè distat, Ecclesiam construì petiit. Quin & in Trangabare, sexto ab hinc lapidè, cæpta est alia Ecclesia, quæ fidei in illis partibus dilatandæ non parum conducet.

Nagapatano profecti, ad oppidum S. Thomæ terrestri itinere contendere statuimus. Quod iter Lusitani nonnulli vehementer dissuaserunt: aiebant enim loca esse infesta & nõ satis peruia propter Badagas, quos nuper ad Candiam Ceilani regnum transituros, in Iafanapatano eiusdem Ceilani regno, Lusitani interceptos malè multauerant. Terror iste nullo probabili fundamento nitì videbatur; loca enim, per quæ erat nobis transeundum, suis Nalchis, Taniaorano videlicet & Gingiano, parebant. Quare iter arripimus huius tractus videndi cupiditate illecti, si qua fortè spes in futurum foret, hos populos ab idolorum cultu ad veri Dei cognitionem traducendi; ingenti cum voluptate ad duodecimum diem iter fecimus, lucorum vimirum atque nemorum amoenitatem, fluminum aquarumque perennium copiam, & totius regionis pulchritudinem, soli vbertatem, cæli clementiam cõtemplantes. Hanc lætitiã imminuebat immanis atque inaudita illarum gentium superstitio. Vidimus enim homines ratione præditos, tot idolorum prodigia, hominum, elephantorum, simula-

era, in tēplis pulcherrimis perinultis, & in aliis fanis minoribus, penē innumeris, non minūs superstitioso quāmbitioso cultu venerantes, atque illorum idolorum colossos in curribus, qui turres altitudine æquabant, subiectis rotis multis hominum millibus humeros subjicientibus, huc illuc transportantes.

In itinere urbem vidimus Cidambaranum, superstitionis gentilicæ in illa regione caput & metropolim, idolorum templis augustissimis refertam. Horum Brachmanes in annuos reditus triginta aureorum millia habere dicuntur: quamuis non nisi duodecim millia hac tempestate eis numerentur. Appulerat eodem die, quo nos, Naichus Gingianus, in cuius ditione sita est hæc urbs: visum est hominem visitare, quo facilius nobis per illam regionem transeundi copia concederetur, sine qua absque maxima vectigalium & navorum molestia nullibi pedem mouere nedū iter facere licebat. Vrbi cum appropinquauimus, inuenimus omnia occupata militibus, qui ad triginta millia erant, & elephantes centum, ingredimur, ducem viæ datū comitantes, qui in fani cuiusdam hortulo arboribus confito iussit expectare, donec Naichus de nostro aduentu certior factus, adeundi potestatem faceret. Is instante nocte, postea quā ex edito loco exercitum & elephantes oculis perlustrauerat, in palatium se recepit. Iussit accedere, ingredimur, ante nos ducenti Brachmanes perpetua serie incedebant, cauentes ne quis oculus Regem fascinaret, atque ut aquam lustralem ædibus aspergerent: quod illis solenne erat primo quoque die, quo Rex domum aliquam ingressurus erat. His peractis cæremoniis, illi cesserunt, nos successimus.

Postquam per varias portas & ianitores corporisque custodes elapsi, illius adeundi difficultatem superauimus, inuenimus in atrio sub dio sedentem, lychnuçhis lumen præbentibus, suggesto in medio atrii constructo, suggestum operiebat tapes, tapetum pannus sericus villosus colore purpureo. Insuper discumbebat Naichus, binis incumbēs puluinaribus magnis, forma tereti admodū columnarum rotundis; togam sericam elegantem, Badagarum ritu ad talos demissam gerebat; torques magnus & multiplex à collo dependens, variis vnionibus & gemmis distinctus, totum pectus ornabat; cæsariem oblongam in vertice in nodum collectam, multæ itidem margaritæ ambibant; quæ tamen non apparerant, quia caput etiam cum domi sunt, panno serico inuoluūt. Naicho assistebant Principes viri nonnulli, & Brachmanes, atque Dynastarum filii. ipse ætate iuuenis, vultu decoro & viuido, atque oculis micantibus præstantem animi vigorem præ se ferebat.

bat. Magna humanitatis & benevolentiae significatione ab illo sumus accepti, atque ipso iubente iuxta eius solium confedimus. Munuscula sibi à nobis oblata gratissima esse, & re & verbis demonstravit. Folia Betele, quæ de gentis consuetudine nobis manducanda proposuit, valde miratus est, nos non attingere. Perit ut vnum Sacerdotem ipsi concederemus, qui resideret in ciuitate noua, quam ipse suo nomine cõdebat, atque ei, quæ opus essent, omnia se daturum promisit. Dicebat, se Sacerdotes iam pridem vidisse Lusitanorum, at horum similes non vidisse. Postquam in multam noctem de rebus ad fidem pertinentibus protractus est sermo, tandem pannis pretiosis auro intertextis donatos benignissimè dimisit. Diploma dedit cum facultate libere transeundi per totam illam ditionem, absque portorum & nauotû onere, atque suis omnibus mãdauit, ut nos vbiq; perhumaniter tractarent: quod ut meliùs fieret, vnum è famulis suis, qui nos deduceret, simul mittendum curauit.

Sequenti die iter profequimur, non ituri fortasse, si quis nobis indicasset spectaculum illud, quod eodem die Cidambarani futurum erat, quod à viris fide dignis accepimus, & ipsi postea reuerfi pro comperto habuimus, utpote iam familiaris habiti, & in ipso Naichi palatio hospitio excepti. Spectaculum fuit eiusmodi: Viginti Sacrificuli, quos Iogues vocant, à summo templi pinnaulo se præcipitarunt, quod quo pacto acciderit, ut meliùs intelligatur, rem paulo alitùs repetemus. Existat fanum Perimali, in quo summa superstitione colitur simius, Hanimantus dictus, què aiunt fuisse Deum, & propter nescio quod peccatum, vna cum aliis multis Deorum millibus in simium transformatum in illis locis substituisse, atque omnibus illis simiis imperasse: deinde necessitate compulsum à Ramanancore ad Ceilanum insulam traieciendi, cum nauigiis careret, ipsum saltando fructus superasse, atque ad singulos saltus singulas insulas creantè (qui sunt arenarum cumuli lōgo tractu à Ramanancore vsque ad insulam Manarem) sibi suisque omnibus viam struxisse. Huius dentem asserunt fuisse illum, quem memoriæ proditum est, Proregem Constantinum felicissimæ memoriæ in ignem misisse, quod ne faceret, ethnici dentem trecentis aureorum millibus se redempturos spõdebant. Prorex religione prohibitus, tanta pecuniarum vi se non est passus vinci, quinimo Theologorum quorundam opinione spreta, sententiã illorū, qui religionē pecuniæ præferre suadebant, pio ac magno animo amplexus est. Hęc de Perimali, eiusq; Simio. Affirmat deinde credula gentilitas, virum quendā sanctū, Cidābaranē

multos annos pœnitentiæ causâ in clauo ferreo pedem transfixum tenuisse. Mandauit huic Deus, vt ab hac pœnitentia desisteret, renuit ille; & cum vltro citroque multi nuntii intercessissent, affirmavit homo, se nunquam quicquam de pœnitentia remissurum, quousque Deum ipsum circum se saltantem videret. Tandem Deus eius voluntati obtæperans, ipse cum Sole, luna, & stellis coram sancto choreas duxit, illis citharam pulsantibus saltantibusque. Deo saltanti armilla aurea à pede excidit, à qua Cidambaranum nomen accepit: idem est enim Cidambaranum atque aurea armilla. Facta est igitur per hos dies inter gẽtiles magna digladiatio, an liceret signum Perimalis in templo Cidambaranensi collocare; quod signum nihil aliud est, quam malus inauratus cum Simio iuxta pedem. Aliis repugnantibus, aliis per legatos vehementer vrgentibus, Naichus Gingianus obfirmato animo signum in tẽplo collocare decreuit; templi sacrificulis, qui in interiori æde à thesauris erant, valde renitentibus, & si id fieret, à summo fastigio se se præcipituros interminatibus. Idem Brachmanes tẽpli se facturos, postea quàm illorum corpora humo mandassent, sanctissimè iurati sunt, quod tamen postea, saniore consilio freti, non præstiterunt. Quare eodem die, quo nos discessimus, Naicho Gingiano malum erigere aggrediente, sacrificuli summo templo consensu, se se inde præcipitare cœperunt. Postquam viginti plus minus præcipitio disrupti expirarunt, Naichus id sibi opprobrio ducens, in eos eminus sclopos intorqueri iussit, duobus tantum glandium plumbearum ictu mactatis, subdixerunt se reliqui, & iam desperabundi, huc illuc incertis sedibus vagantur. Nec defuit mulier, quæ hac ipsa de causâ tam vehementer exarserit, vt ipsa snet sibi guttur præcideret. At malus erectus est cum simio in imo sedente. Speramus aliquando fore, vt diuina prouidentia disponente, Societas, quæ Ecclesiam iam habet; non ampliùs tribus milliaribus ab hac vrbe distantem, hoc ipso in loco, crucis vexillum veri Dei trophæum erigat cum Dæmone ad pedem catenis alligato, sicut alicubi pictum videmus, & sicut re vera crucis inuictæ virtute ligatum credimus. Nos iter prosequimur, & huius Naichi, atque Principum Triuidini & Salauacchæ, qui huius imperio parent, beneficentia freti, ad oppidum B. Thomæ salui & omni vexatione liberi peruasimus. Fuit hæc antiqua vrbs Meliapor, Coromandelis regni olim caput, nunc Regi Villanagorano pariter, qui eâ certis conditionibus Naicho Taniaorano regendam tradidit. Ragiù, qui & Rex Villanagoræ, (quæ à Lusitanis Bisnagá, à scriptoribus Regnù Narsingæ, à Rege Narsinga dicta est) ab ethnicis

harum

harū partiū Regum Dñs & supremus Imperator habetur, & ipse de se non magis demissè sentit; vt ex cōceptis verbis, quæ ipse suis diplomatis adscribit, manifestè patet, quæ sunt eiusmodi:

Spōsus Subuasti (id est, bonæ fortunæ) magnarū prouinciarum Deus, maximorū Regū Rex, & Regū Deus, omniū equitatum, Dñs, magister nesciētium loqui, trium Imperatorum Imperator; victor omnium quæ videt, & conseruator omnium quæ vicit; formidolosus octo plagis mundi, Mahometanorum exercituum debellator; Dñs omnium prouinciarum, quas cepit, spoliū ac diuitiarum Ceilani raptor; qui viros quantumuis fortissimos longè superat, qui inuictissimo Virualalano caput abstulit; Dñs orientis, austri, aquilonis, occidentis, & maris; elephantorum venator, qui virtute militari viuit & gloriatur. Quibus honorum elogiis gaudet, militari virtute præstātissimus Vēcatapadinus, Ragiū Deuamaganus Ragel, qui hodie regnat, & hunc mundū gubernat.

Rex igitur Vissanagoranus, qui hodie in regno Vissanagoræ in vrbe Chandegrino solium tenet, magna potentia pollet. Et olim à Cori promontorio vsque ad regna, Goæ adiacentia, ad oram vsque vtriusque maris longè lateque dominabatur, donec hinc Idalcanus, inde Reges aliquot, vt Naichi, quorū antè memini, eius iugo excusso imperium detrectauerunt. Visum est igitur rei Christianæ & Euangelii propagationi valde conducere, missionem decernere Sacerdotum, qui in vrbe regia residerent, vt hac via maior esset nostrorum auctoritas, & gratia apud vicinos Principes, qui & ipsi iam nostros ad sua regna inuitare cœperunt. Rem cum viris & rebus & rerum peritis communicauī. Visa est à Spiritu sancto profecta. Cognito nihilominus Regem esse bello implicitū, quod Naicho Madureno inferebat, paulisper expectandum censui. Interim P. Simoni Sæ Reçtori Collegii S. Thomæ negotium dedi, vt data opportunitate missionem auspicaretur, quod ille paulo post optimo cum successu effectum dedit, vt ex ipsius litteris suo loco constabit. Interea piorum elemosynis erectum est Meliapore Seminarium puerorū nobilium Badagarum, & Malabarium adiuncta schola, in qua docetur lingua Tamil, id est Vernacula, & lingua Badagana, qua vtuntur Palatini. Ex hoc Seminario, Deo fauente, transferentur nouæ plantæ, quæ suo tēpore in totum illum tractum fructus spargent vberrimos.

Anteaquam à S. Thoma recederem, cœptum est agi de noua missione Peguana, nostris ardenti studio prouinciam illam suscipere gestiētibus. Sed re nōdū transacta, appulerūt naues Pegusiorū, quibus de turbulētissimo huius regni statu certior factus, mis-

tionē illā in aliud tēpus distuli. Vt autē elarius V. P. innotescat, quō loco sint res, & quas maximē ob causas hāc missionē, a V. P. ratorere cōmendatā, quāq; re vera p̄ omnibus missionibus orientalibus vberimos fructus pollicebatur, distulerimus; adiungā ea, quā à fide dignis accepi, qui huius regni Pegū rebus tū aduersis, tum prosperis, multo tempore interfuerūt; & suis oculis eius ruinam perspexerunt.

DE REGNO PEGV, ET DE STATV, IN QVO
fuit mense Martio anno Domini 1598.

REX Peguanus huius pater, qui nunc viuit, de stirpe Bramarū, fuit omniū, qui in Pegū regnarunt, potētissimus. Duodecim enim regna suo subiecit imperio, nempe regnū Cavelani, vnde sapphiri & rubini optimi proueniunt: secundū regnū Ana, in quo sunt fodinæ æris Cyprii, plumbi, & argenti: tertium regnū Bacani, in quo multæ auri fodinæ: quartū, regnū Tungrani, quod plumbo abundat & lacra: quintū, regnū Promi, quod item plumbo & lacra abundat: sextū, regnum Langōmæ, cupri, musci seu almiscaris, piperis, panni bombycini, auri, argenti abundans, quæ omnia etiā in reliquis Peguani imperii regnis habentur: septimū regnū Lanranī, vbi beiuini taura est copia, vt ad naues onerandas sufficiat: octauū & nonum, regna Trucōis, vnde merces quam plurimē à Siniis ad nos transportantur: decimum & vndecimum, regna Cablani, quæ gemmis abundant, & Aauano regno adiacent, media inter Auā & Sinas: duodecimum, regnum Sionis, quod vltimo loco subiecit, in qua expeditionē decies centena & sexaginta millia militum fertur armasse, quos ex omni plebe ita conflari voluit, vt ex vnaquaque decade vnum tantū militiæ adscriberet. Is triginta & sex annos tanta omnium opum affluentia regnauit, vt licet quis centum naues oryza onustas exportaret, (tanta erat vbertas agrorum, abundantiaque rerum omnium) nihil omnino imminutum esse videretur. Mirro reliquas merces, gemmarum tanta erat copia, vt qui vnius tantū mensis spatio dato ad gemmas cōmendas, multa auri talenta in eis vellet infumere, prius aurum exhauriret, quam gemmæ deficerent. At terra illa tam florens & opulenta, in tantas ærumnas & rerum omnium inopiam incidit, vt iam in toto regno nulli ferē mortales inueniantur, præter admodum paucos, qui cum Rege in arcē se receperunt, quos cum mulieribus & parvulis vix ad septem millia pertingere affirmant; eō enim miseræ & inopie per hos dies redacti sunt, vt carnibus humanis vulgò fa-

mem pellerent, & carnis humanę macellum in publico statueret. Parentes à filiis, filii à parentibus non abstinebant. In ciuitate qui erant robustiores, scaphas & lintres ingressi, in debiliores quoque impetu facto, quęcunq; cepissent, minutatim in frustra dissectum igni torrebant, & deuorabat. Si quos inuenissent ita fame exotos, ut nihil, nisi pellis & ossa superessent, aperto ventre pulmonē extrahebant: & ne quid fragmenti periret, effracta caluaria, cerebrum crudum exiugebāt. Mulieres, (dicu mirabile) omne humanitatis sensum exuta, per plateas cultellis armatae discurrabant, & in obuios atque infirmiores quosque detestabile carnificii genus exercebant.

Hanc calamitosam tanti regni ruinaam & tot malorum originem, superest, ut paucis exponam. Defuncto Brama, huius Regis patre, qui, ut dixi, triginta septem annos regnauit, filius secundo mense postquā sceptrum est adeptus, cū inaudisset Regem Auani, patruū suū, nouis reb⁹ studere, quadraginta præcipuos regni proceres, qui cum illo conspirauerant, quorum opera Rex defunctus in expeditione Sionica fuerat usus, in custodiam tradidit. Arque hos omnes cū parētibus, vxoribus, liberis, amicis, & necessariis in siluā cōiectos, admotis vndiq; vepribus & ligno arido, immisso igne, miserādo post hominū memoriā spectāculo cōcremauit. Et si quos cōprehēdisset ex illo rogo elapsos, nulli venia data, bifariam secari iussit. Immani spectāculo Peguliorum omnium animi aduersi, & deinceps inuiti eius imperio parebant. Hoc intestinum odium Rex, & ciuium a se alienationem, in bello, quod aduersus patrum suscepit, sæpe suo malo expertus, tandem singulare ei certamen obtulit, hoc pacto interpolito, ut vterque sibi mutuō in elephantis concurreret, qui viuis euaderet, is scepro potiretur. Rex in hoc duello victor existens, occiso patruo Peguani & Auani regni gubernacula suscepit.

At neque sic impendentia mala euadere licuit. Rex enim Sionis, dum in regno Auano Rex & patruus mente & animo in bellū insistit, ipse exercitu coacto ad limites regni Peguani, ad vicū, qui dicitur Sarau, cū omnibus copiis cōtendit, sparsa vbiq; fama, se Domino suo Regi subsidio venire. eūdē nūtiū ciuibus Peguanis præmisit, cū nouē milliariibus ab vrbe regia abesset. Quippe nō eū latebat, Regē, cū ad Auani bellū proficisceretur, optimo presidio munitā vrbe reliquisse, atq; tres viros principes pari potestate omnia moderari, nimirū Principē Regis filiū, atque eiusdem æconomum, & præpositum aduenarum. Aduentum Sionii, Rex Brama ægermine tulit: misitque continuō duce cum parte exer-

citus, iussit ad se captiuum traheret. quod dum exequi Dux conatur, milites à Rege missi, desperatis rebus, neglecto Regis mandato ad suos lares reuertentes, obedientiam abjiciunt. Bramà his auditis, ab Aua se maturè expediens, furibundus ad urbem reuertitur: misso nuntio Sionium blandè rogat, vt ad se veniat. Respondit ille, se vltro ad opem ferendam Regi venisse, à regni proceribus malè acceptum, tantam immanitatem æquo animo ferre nec posse nec debere: quare se adduci non posse, vt ad Regē vnquam aut ad urbem in posterum accedat; tributa verò semper daturum & imperium non detrectaturum.

Hoc responso accepto, Rex biennio interposito nongentorum millium hominum exercitu comparato Sionem versus signa mouet, urbem regiam obsidione cingit. Sionius blandis interpunctis Regem detinet, & quasi urbem confestim traditurus, vsque ad tertium mensem procrastinando tempus terit, eo consilio, vt hyberna inundatione, quæ mense Martio in illa regione solet accidere, Rex interceptus, exercitum perderet. Ille enim ignarus tanti periculi, in locis campestribus castra posuerat, & terram illam depressiorem vsque ad præsidium Meragri totam multitudine repleuerat. Aquæ verò, Nili modo, incunte Martio totam adjacentem regionem vsque ad centum viginti miliaria circumquaque inundant, atque omnem consistendi aut quoquoersus pedem inferendi facultatem tollūt. Hac cluuiione repente ingruente, Bramà cum ipso exercitu in vltimum periculum devenit, nec quò se verteret, aut quod cuique præferret satis perspectum habebat. Sionii interim lintribus & scaphis concensis, milites natantes toto æquore trucidabant; alios æstus & torrentes in profundum rapiebant: quo factum est, vt è tanta multitudine vix septuaginta milia, eaq; sine equis & sine elephâtis, Martauanum redierint. Huiusmodi expeditionibus semel atque iterum frustra tentatis, tandem Rex fratrem suum Regem Iangomanum cum multis ducibus misit, Filium quoque bis cum ingenti exercitu eò contendere iussit: atque hi licet magna clade hostes affecerint, agros vastauerint, prædas auerterint, tamen & ipsi malè multari nunquam nisi plus media parte exercitus amissa, domum redierint: quin & filius in vltima expeditione, plumbea glante iraiectus occubuit.

Bramà amisso filio magno dolore percitus, eiúsque vlciscendi studio efferratus, ipse ad Sionis regnum rursus proficisci statuit. Quapropter commeatus copiam quam potuit maximam comparari iubet, ac Martauani & Murmulani, nec non in Tava & Tanassa-

Tanassarinomaximam annonę vim in horreis asseruari præcipit. In hoc apparatu toto triennio exacto, secum Peguanos omnes ad bellum educere decreuit. At illi, recentes innumeras clades & tot aduersa prælia animo versantes, lucem & conspectum hominum perosi, partim in eremis & locis syluestribus se abdiderunt, partim Talapoiorum habitum sumpserunt. Sunt autę Talopoi, qui se mundo nuntium remittere profitentur. Denique non pauci se in captiuos vendiderunt, ne quis eos ad bellum proficisci cogeret. Bramã ubi aduertit Pegusiorum animos à bello abhorrere, mandat auñculo suo Ximibogo, vt omnem regionem perlustreret; & ex monumentis, & tabulis publicis, cuiusque genus & conditionem perdiscat: atque ex iis, quos bello idoneos compererat, dimidiatam partem in militiam ascribat. Is tota peragrata, deprehendit eos, qui bello vtilis forent, pro magna parte in Talapoiorum ordinem transiisse: cæteros incertis sedibus errare, præter eos, qui ad ipsius Ximi patrociniũ confugerant. Hęc cum Ximibogus Regi nũtiasset, edicto publico statutũ est, vt omnes, qui per illos dies in Talapoiis euaserãt, ad pristinũ vitę statum redirẽt. Deinde Ximibogo præcipit Rex, vt iuuenes ad bellũ cogeret, senes ad Bramarũ regionẽ in exiliũ mitteret: quos idẽ postea in exiliũ missos, equis permutandos curauit. Iussit præterea, vt Pegusis omnibus à maximo vsq; ad minimũ in dextera stigma inureretur, quo cuiusque nomen, patria, conditio constaret.

Pegusii cũ viderent se per summũ probrũ stigmaticos factos, Talapoiis habitu spoliatos, senes equis in exilio permutatos, tũ demũ immenso dolore discruciatũ, à Bramã penitus deficere cogitauerunt. Primi rebellarũt Cosmienses, & Regem sibi constituerunt. Bramã in eos ducẽ immittit, virũ strenuũ & bellicosum. Is Regis iussu per flumina discurrens, omne frumẽtũ, oryzã, atque omnẽ supellestilẽ pretiosam, & quicquid alicuius momenti inuenire poterat, nauigiis imponens, in urbẽ asportat; si quid supererat, totum ignibus tradit: quin & plurimos vtriusq; sexus ad Regẽ captiuos ducit. is immani illa consuetudine, palis & spinis circumseptos admoto igne cõburit. Hanc immanitatẽ cũ toto anno in miseros exercuisset, ac propterea multi in nemora & loca asperiora se abdidissent, cũ neque pecora neq; annona illis supereretur, despondẽtes animũ, se Regi tradiderũt. ille omnes exquisitissimis tormentis interfecit.

Cosmii regno ita consumpto, in regnum Auã furorem Rex conuertit: filio, qui ibi summę rerum præerat, ad se vocato, iubet vt Auenles omnes vtriusque sexus & omnium ætatum solum

vertere, & secū venire cogeret, hoc consilio, vt agros Peguanos à cultoribus desertos coleret. in sedibus patris relictis, non vt alienas terras tetigerunt, aëris intemperie, pustulis erumpentibus, ægrotare cœperunt. Mox eadem contagione reliquis Pegusis comunicata, tam immaniter hæc pestis in omnes grassabatur, vt multi doloris impatientes, se in flumen præcipitent.

Interea Pegusii nonnulli, qui Murmulanum confugerant, adjuuātibus Sionis, arcē in potestatem redegerūt. Hos Brama annua obsidione premit. Sionii hoc nuntio accepto cū omnibus copiis improuisi adsunt, Pegusios fugant, equos, elephantes nacti, milites partim occidunt, partim captiuos ducunt, aut in flumen præcipitāt. Hoc pacto tota illa regio Pegusis erepta in Sioniorū potestatem venit, ac ipsi Pegusiorū Principes, qui Brama iussu huic bello interfuerunt, suis fortunis desperātes ad Sionios trāsfugerūt. Horū vxores & liberos, familiā omnē, & vniuersā sobolē, Brama suo more, flāma, ferro, aquis ad internecionē vsq; deleuit. Et iā tot⁹ ille tract⁹ à Pegū vsq; ad Martauanu & Murmulanū, incolis terra mariq; ad Pegusios cōfugitētibus, in solitudinē redact⁹ est.

Per eosdē ferē dies, quibus Murmulanū obsidione cingebatur, filium minorē, quem Brama antè ad regnū Promi cū imperio miserat, ad se reuocatis alacer & lætus ad patrem contendit, ratus se ideo reuocatum, vt fratri majori Auano Principi prælarus, hæres regni Peguani renunciaretur. Hæc illi sibi tomia fingenti imperat pater, vt ad Murmulanicā obsidionē proficiscatur. Filius primò indignari, deinde excitationes obtendere, se videlicet imparatum ventisse, existimantem non ad pugnā sed ad alia negotia euocatum. Pater ita excādescēs, verbis asperis filium cōpellat, iubetq; vt fratre majore salutato, ne minima quidem mora interposita, proficiscatur: si secus faceret, capitālē pœnam proponit, exēplo terret. Ximi Chadulli cognati, qui nuper ob similem culpam capite plexus est. His auditis tacuit adolescēs, & ad naues, quibus à Promano regno venerat, vesperi se recepit. Deinde, intempesta nocte decedente æstu, sublatiis anchoris, cum tota classe domum reuertit, & patri bellum inferre cœpit.

Sionis Rex his cognitis, & per exploratores certior factus, in quantis angustiis versarentur Pegusiorum res, iterum arma capit, & infestis signis ad urbem Pegū rectā contēdit. Erat hoc tempore messis matura, agricolæ raptim quod poterant in horrea intulerunt; quod restabat, iubete Rege, tradiderunt igni. Sionius urbem obsidet. Numerabantur eo tēpore in vrbe, & in arcē, & per muros dispositi homines, ad centum & quinquaginta millia, partim Pegusii,

Pugsi, partim Bramenses, & Cāranēses, ac Sionii nonnulli à regno Tangū. Tormentorum omnis generis tria millia, in quibus tormenta ærea mille, & ex his centum & quinquaginta symbolis Lusitanicis insignita. Cœpta est obsidio ad 10 Cal. Februarii, soluta octauo Cal. Aprilis, anno huius seculi nonagesimo sexto. Peguanas partes adiuuabant Lusitani sexaginta, Turcæ viginti, qui nisi fuissent, proculdubio Sionius arcem cepisset. Solueat obsidionis causa fuit rumor temere sparsus, Lusitanos per viâ Cābogix manu armata Sionis regnum ingressos. Non temere dictum Sionius putabat, inaudierat enim Proregem Alboquercium Pegusis auxilia missurum. Quare veritus ne dum aliena appetebat, amitteret sua, collegit vasa, & ad sua regna reuersus est.

Post Sionii discessum, cum ciuitas ingenti fame laboraret, in eunte hyeme Langioēses, Sionii, Peguani, Bramēses, & Rex Tanguanus relicta vrbe fugerunt, & ad tuos lares reuersi sunt: manserunt admodum pauci, atque ii cōmeatu à Tanguano regno importato viuebāt. Missis itaque litteris ad Tanguanū imperat Rex, vt annonā omnē & messem, quæ per eos dies colligebatur, nauigiis impositam ad urbem mitteret: ipse relicta domi vxore, & paucis viris in præsidium ciuitatis & arcis, cum reliquis omnibus incolis confestim adesset. Rescribit Tanguanus, iniquum videri, ciuitatē & arcem annona priuare, iniquum etiam, venire se cum omni populo: dimidiū cōmeatum & populi mediam partē libenter missurum: se quoque aut filium, alterutro domi relicto, ad Regē venturū. Cū sæpe Tanguanus in hanc sententiam respōdisset, iratus Rex quatuor viros primarios cū milite ad eū mittit; his mādatur, vt totam annonam & ipsum Regē adducant: ni pareat, vim inferat. Tanguanus hoc cognito maturē præueniendum ratus, quatuor viros a Rege missos obruncat; milites & nauigia in potestatem redigit: tum edicto publico cauet, ne quis ad urbem redeat, aut eā comētu iuuet. Per hos dies annonæ pretium in immensum creuit, & Pegusii de nocte per urbem grassantes, se mutuo mactabant, & carnibus humanis vſcebantur. Hoc perspecto, Rex vniuersum populū iubet recenserī; catalogo factō, in primis Sionios ad septē millia iubet occidi. Tū reliquis annonę certā quantitātē vitæ distribuit. Sionis extinctis, in vrbe nō amplius triginta millia, omnium ætatum atque vtriusque sexus, restare cōpertum est.

Antequam ad reliqua pergamus, regni Promani ruinam, quæ per hoc tempus incidit, paucis perstringam. Rex Promanus, filius Bramæ, natu minor, cuius inodō meminimus, postquam totum triennium aduersus patrem in armis constitisset, pœnitens facti,

per

per legatos veniam petit, ad eundi facultatem flagitat, & secum ð regno Promano omnes incolas, qui quinquaginta millia erant, ad urbem traducturum promittit. Hoc nũtio lætus Rex, sibi paululum respirare visus est, & filio respiscenti, ingentia misit munera, delicti copiam fecit, & diplomate publico factum confirmat. Adolescens dum reditum adornat, senex eius educator & altor, atque huius defectionis auctor, veritus ne Bramà cū filio redeunte in gratiam, in ipsius, vt aiunt, caput hæc faba cuderetur, eum veneno sustulit. Hunc vicissim proceres ad regnum adspirantem post septimum diem è medio tollunt: atque hoc modo octonis quibusque diebus è Dynastis alii atque alii, inter se mutuò de imperio decertantes, cadebant. Quo intestino bello factum est, vt bimestri spatio è quinquaginta millibus, vix quinquaginta viri bello idonei superfuerint: atque hi demum in nauigiis terni & quaterni impositi, & ad urbem Peguanã delati, Promanum regnum omnino desertum feris habitandum reliquerunt.

His diuturnis præliis, tam domesticis quàm externis, Pegusii licet valde imminuti sint, non tamen ita omnino extincti sunt, vt multi non supersint, qui fuga sibi consulentes in alia regna transfugerunt. Numerantur in regno Iangomensi ad centum & viginti millia, partim Pegusii, partim Bramenses; in regno Oracano viginti millia; in Sione, & regionibus superioribus, centum millia. Rex Iangomæ trecenta & quinquaginta millia numerat, imò & decies centena millia, si voluerit, armare posse affirmant.

Dum regnum Pegu his tempestatibus iactabatur, Talapoi Bramæ tyrannidem ex offi Iangomensis Dynastæ Regis fratri auctores fuerunt, vt regnum Peguanum sibi vsurparet. Ille se religione prohiberi aiebat, adstrictum videlicet iureiurando, quod pater ab vtroque filio viuens exegerat. Contrà Talapoi instant, nullo sacramento teneri, quo minus fratre deposito, sibi sceptrũ assumat: hac tamen lege atque omine, vt fratrem in Vahat, id est aureo solio, collocatum, populo pro Deo adorandum proponat. Vicit hæc sententia, atque omnem scupulum exemit. Excogitata est etiam alia ratio, qua Regulus non solum sibi persuadet, sed & serid jactat, se hæredem regni legitimum, & fratri omnino præferendum: primum, quia fratrem majorem genuit Rex adhuc priuatus, ipsum verò dũ regnabat: deinde, quia mater ipsius filia est Regis Peguani antiqui, qui adhuc viuit, cui nomẽ Naichimo, mater verò Regis nullo regali sanguine illustratur.

Huius regis thesaurus immensus esse creditur, quem ne quis proderet, ducentos eunuchos, qui ipsi ministrabant, è medio tollendos

lentos curauit. Sunt qui affirmant, huius patrem trecentas sexaginta sex combalengas (genus est cucurbitæ rotundæ ac prægrâdis) ex auro fudisse, quarum singulæ centum octoginta auri pondos habebant. Hæc ubi sint repositæ nemo scit, tamen intra urbem esse certò constat. Hic etiam sexaginta septem inanum Deorum statuas ex auro fusiles fecit, omni gemmarum & vnionum genere ornatas. Habet præterea quatuor armamentaria cum ingenti apparatu tormentorum, plumbi, & æris Cyprii, quorum pondus vix æstimari potest. Atque hic erat regni Peguani status, ad vnam tantùm ciuitatem redacti, eamque penè funditus euersam, & noua obsidione à Mogo Rege Oracani de integro afflictam.

Quare ego cùm de omni spe missionis Peguanæ decidissem, rursus huius damni reparandi fiducia, ad missionem Vissanagoranam animum appuli. Ab oppido S. Thomæ cum sociis discessi nõ sine magno desiderio locorum & monumentorum insigniũ, quibus passim gloriosus Christi Apostolus hanc regionem illustrauit. Claret in primis Ecclesia Metropolitana, Apostoli sepulchro: claret Mons paruus eius domicilio: claret Mons magnus ipsius martyrio, & crucis, quæ adhuc exstat, insigni miraculo: ab his monumentis ægre diuulsi, iter prosequimur. In via inopinatò incidimus in gentilem, qui nos non mediocriter recreauit. Erat is ætate prouectior, aspectu grauis, ex colloquio videbatur prudens & catus. Vitæ instituto miles erat, secta Permalis, vt ex cinere coniecimus, quem fronte ostentabat. Hic faciliè concessit ethnicorũ simulacra non esse adoranda, vnum esse Deum cœli & terræ conditorem. Et cùm paulo altiore sermone ad diuina Christi mysteria ventum esset, ille repentino impulsu concussus: Quid est hoc (inquit) quod patior Patres? ad singula verba toto corpore atque omnibus artubus contremisco, comæ etiam arrectæ, vox hæret faucibus. Querenti deinde, quando & quo loco de his plenius instrui liceret, Nagapatani respondimus licere. Promisit se venturum, & deinceps, relictis inanum Deorum simulacris, vnum Deum verum veneraturum. His ego auditis, quando (inquã) Deus tibi hanc mentem & intelligentiam concessit, nobis gratissimum feceris, si antequam discedamus (eram autem sub arbore vmbrosa, meridiano feruore) cinerem istum, quo frontem signatam geris, excusseris, & penitus aboleueris. Quid, inquit ille, momentu in cinere est? res est penitus extrinseca, tum nos quantum inter-esset, similitudine quadam ostendimus, ille victus dat manus, paulisper recedit, & sub nostrum discessum rediens, cinere iam pro-

sus ablato, eum discedentes videret, ita ingemuit, tamquam quæ sciret, quantum bonum inopinatò repertum tam repentè amitteret: denique tam familiariter & tanta amoris significatione, abeuntibus vale dixit, ac si a multo tempore cognouisset. Fieri non potuit, vt (quod maximè cupiebamus) vnà nosiscum proficisceretur, coningatus enim erat, & tam repentè se expedire & in viâ dare non potuit. speramus fore, vt Deus pro sua infinita clementia & hunc & alios multos, quos ab illis tenebris ad æternæ vitæ lumen vocare destinauit, suo tempore suauiter ad se trahat.

Ad urbem Gingi peruenimus, vbi Naichus residet, vt promissum, quod ipse à nobis Cidambarani flagitauerat, implem. Ciuitas est omnium maxima, quas in India vidimus; si cum Lusitanicis conferatur, vni Olyssipponi cedit. In medio vrbis arx est, quæ etiam ciuitatis instar, muris altis, lapidibus magnis affabre sectis cingitur, & fossa aquæ plena circum alluitur. Intra arcem rupes prærupta saxi prominentibus in altum erigitur. hanc natura bene munitam ars inexpugnabilem reddidit, laxo continuo in turres & propugnacula formato & exculpto. Idolorum templa per totam ciuitatem & arcem disposita. Ædes habet non admodum pulchras, præter paucas, quæ ad principes & primarios ciuitatis pertinent: in quibus ipsius Regis duo palatia maximè e-lucent, barbarico quodam apparatu, qui attritum, turriû, & per-gularû magnificentia constat. In his aliquot arcus & fornices vidimus è ligno odorifero, quod Lusitani Sandalum vocant. Pri-mæ noctis quieti locû elegimus, in quo nos ipsa nox occupauerat; attriû erat illud amplû & spatiosum; at hominû ingens cõcurfus, camelorum & elephantorum perpetui transitus, somnum omni-no prohibebant.

Manè palatium petimus, dum in turba expectamus, Naichus pedibus sanum petit, quod quotidiano in more habere dicebant; nos vbi videt, hilari vultu, Mox, inquit, reuertat. post paululum rediens, iubet introduci, palatium, gazam, supellectilem pretio-sam ostendit. Vidimus lectum aureum, lectulos aliquot argenteos, hydrias magnas partim aureas, partim argenteas: duas hy-drias aureas mediocris magnitudinis, quas è ministris aliquis in humeris ligneo crate baiulabat aqua plenas, quam Regi for-ris deambulanti bibendam promebat. Harum & materiam & vsu meritò prætulimus aliis hydriis, quas in palatio vidimus in humeris cuiusdam Ioguis, qui nuper à Bengala terrestri via reuer-sus, Gangeticam aqua palatinis officiis distribuebat. *Ferebantur hydriæ*

hydriæ pannis immundis & vilibus inuolutæ, quas illo ornatu tãquã vala sacra exosculebantur. Harum similes multas in peristylo palatii à laqueari inaurato pendentes vidimus. Naichus nobis in arcis quodam propugnaculo hospitium parari iussit: at nos ad lucum coacti confugimus, licet idolo sacrum, propter calores, qui tum maximè sæuebant: quos tamen sub dio in atrio palatii Iogues, in ardentissimo sole tolerando, summæ patientiæ existimationem captabant; meridianos tantùm calores aliquando, licet rarissimè, suspensio subtili velo arcebãt. Nihil est istis Iogibus laudis auditis. Vnum vidimus, qui cauea ferrea inclusus, cui tanquã perpetuo carceri sese addixerat, exertis pedibus & capite ita ambulabat, vt nec sedere vnquam nec procumbere posset. à lateribus caueæ ceterum lampades prominebant, quas Iogues quatuor, huius comites, statis tẽporibus accendebãt. Ambulabat ille gloriabũdus ac lætus, tãquã qui suo splendore mũdũ illuminaret.

Sequenti die interiora arcis ostendi placuit. In primo ingressu tormentorum explosione, tubarum sonitu, & scionachio militari sumus excepti. Quod ad reliqua attinet, quicquid ad arcem penitus inexpugnabilem requiritur, in hanc vnã collatum esse videtur. Ex omni parte inaccessibilis, portis tantùm patet, quas tamen vigiles perpetua custodia seruant. Muri alti lapidibus quadratis totam cingunt. In media exstat area, in qua hortus, & Præfecti domus, & horrea commeatu referta. Tyrones in atrio concurrentes certaminibus ludicris militariter exercentur. In locis eminentibus, arma, puluis tormentarius, incendiariæ ollæ, plũbez & ferreæ glandes asservantur. Inferiùs sub rupe excauata fons est perennis, profundus, limpidissimis aquis sub fornice scaturiens. In hoc præsidio Naichus, iubete patruo, mortuo patre, Curodiæ traditus est. At à suis liberatus patrum eodem coniecit: quem erutis oculis perpetuo carceri tradere quã occidere maluit. Ab arce ad Regiã equo insidens Naichus mille armatis comitantibus nos deduxit. In platea stabant longa serie hinc inde dispositi trecẽti elephantes, tanquam ad bellum instructi, omnes auersis ad parietem tergis, & veris ad plateam proboscide. hac de industria sumus deducti, vt huius magnifici spectaculi oculari testes essemus. In regiæ vestibulo stabat quidam tanquam orator, veste purpurea, qui Naichi laudes decantabat. quod aiunt in more positum, quotiescunque solenni pompa comitatus Naichus se in palatium recipit. Noluit ibi moras necere, sed illico ingressus nos dimisit, quia instabat nox.

Die tertia aliud præsidium visimus extra ciuitatem, de quo eadem

eadem penè dici possunt, quæ de priore. Hic, in præcipui honoris & beneuolentiæ signum, nobis ipse suis manibus tradidit Naichus fasciculum florum, quem gestabat. Erat fasciculus ad sceptri similitudinem compositus, tribus constabat angulis; in summo tria poma aurea fulgebant. Hoc insigne solent gestare Naichi, quoties ciuitatem vel regionem obequitant. Quam eximii honoris speciem cum nobis deferri viderent, summa fuit omnium admiratio. Præfectus arcis duos pannos bombycinos ingredienti obtulit, horum alterum uobis dedit, alterum misit filio Cholganæ. Est autem Cholganæ ex præcipuis proceribus, is qui præsidio præest in portu illo, quo Naichus nouam ciuitatem condere cœperat. Huius filius, qui quartum decimum ætatis annum vix impleuerat, multis viris primariis & grauibus in palatio comitatus incedebat, à Chistapanaicho (hoc Naicho nomen est) magno petere contendebat, ut ipsi suum nomen imponeret, ut sellam gestatoriâ inauratam & terras aliquot largiretur. Hic tanto nostros Patres amore & beneuolentia complexus est, ac si esset Christianus, non gentilis; non Badagæ, sed Lusitanus. Faxit Deus, ut Patres, quos in suis terris vicinos habebit, ita amet, ut aliquando ex Chistapanaicho (quod nomen tanta ambitione quærit) Christianus euadat.

Quarta die proficiscendi facultatem petimus, ostendit tunc quoque familiariter Naichus auri & lapidum pretiosorum copiâ non paruam. Nostros facultatem dedit residendi in noua ciuitate, cui Chistapatamæ nomen indidit, ibique Ecclesiâ ædificandâ: qui velint Christo nomen dare, id licite posse concessit, retento nihilominus pristinæ cuiusuis dignitatis aut facultaris gradu. Sacerdoti illius Ecclesiæ curam suscepturo ducentos aureos assignauit in alimenta. Atque hæc omnia litteris patentibus, duabus linguis Tamulana & Badagana conscriptis, addito regio sigillo confirmauit. Dicebat fore sibi gratum, si in itinere ciuitatem illâ nouam uisiteremus. Ex aulicis quendam tanquam viæ ducem dedit, scriptis litteris ad Cholganam, patrem pueri, cuius antè mentiri, ut res nostras sibi commendatas haberet. Ab hoc tanquam vicino, & potenti, huius nouæ Residentiæ successus totus dependet.

Hæc facta sunt in frequenti ducum & procerum confessu, qui Regi assidebant. Cæterum stantibus sedebat inter primos filius Cholganæ; à Rege petimus, ut huic patris loco & nomine nos commendaret. Naichus adolescente ad se vocato. Hos, inquit, tibi tanquam patris tui personam gerenti, commendo; & in manus trado; ut in regionem illam libere intrare & tuto versari possint. **Gratissima fuit adolescenti, & eius amicis officiosa Regis cōmendatio;**

ratio, & honorifica mentio. Quæ de re datis ad patrem litteris, vehementer rogauit, vt si nostri illic iter facerent, hanc Naichî commendationem ipsi fuisse gratissimam intelligerent.

Ab vrbe Gingiana discessimus læti, perspecta, procerum & plebis ad agnoscendam veritatem propensa voluntate. At verò cum terras illas festinanter, non tam concionandi quàm explorandî studio iustraremus, quæ ad ethnicorum conuersionem spectabant, quasi obiter & tanquam aliud agentes tractauimus, ne videlicet officio visitandi fratres, quod maximè nobis incumberebat, vlllo modo deesse videremur. Accidit autem non semel, vt dum in palatii vestibulo adeundi Regis opportunitatem expectabamus, cum iis, qui concurrebant, de rebus diuinis verba faceremus. Atque hoc ideo commodius præstare licuit, quòd optimo utebamur interprete, qui linguæ Tamulanæ pariter & Badaganæ peritissimus habebatur. In his colloquiis nonnullos admiratione tanquam attonitos & ab interpretis ore quasi pendentes vidimus, qui multo plura libenter audiuisent, nisi tempore & loco fuissent exclusi. Per idem tempus Brachimana quidam cum videret locum multitudine refertum. Non est, inquit, hic locus ad hæc agenda satis accommodatus, ad vestrum diuersorium ibo, vt hæc plenius percipiam: sed & diuersorium erat in tam aperto & propatulo loco, vt vel ipsi elephantes à meridianis caloribus ad eius vmbra cõfugerent. Vidit nos in palatio adolescens quidam septendecim annos natus; quem dicunt de stirpe regia oriundum. Hic ad fidem Christianam animum adiecit, & nobiscum abeundi studio vehementer ardebat. Instante iam nostro discessu. sub noctem ad nos venit, & vni è nostris sociis sua consilia patefecit, certus relinquere domum, parentes, & sponsam. Res nobis visa est plena periculi, & Dæmonis quoddam inuentum suspicati sumus, atque eò tédere, vt excitatis in vrbe tragœdiis lex diuina odiosa redderetur, cuius promulgandæ libertas eodem ipso die fuerat concessa. Quare adolescenti suauimus, vt vbi commodè posset ad Patres, qui Negropatani erant, se cõferret, atq; illorû dictu ac suasu se regi sineret & nos iter persequentes Cidambaranum redimus.

In medio itinere in quendam vicum Brachmanum & sacrificulorum gentilium incidimus. Illi frequentes circumstare, nos de rebus diuinis sermonem habere cœpimus. Totius negotii arbitrium tandè referunt ad sapientem, quem propè habitare aiebãt: accedere iubetur; adest, interrogat Pater, quot Deos coleret: Multos, inquit ille, & singulorum nomina recenset. Ex his omnibus, inquit P., quis primum & præcipuum locum obtinet? cum illo e-

nim res agitur. Sol (inquit Brachmana) meo quidem iudicio omnium maximus est. Solem igitur quis fecit, edisserere nobis, an forte a seipso potius factum contendis? perspectis ille incommodis, quibus vrgebatur, si concederet solem a se factum, ab alio factum concessit, & patrem habere ac matrem; at quos tandem? quo nomine? patris nomen profert, cum vellet nominare matrem, hæsitauit. Brachmanes interea stomachari, cur, inquirunt, matrem habere asseris, si quæ sit ignoras? Agedum, inquit Pater, sit illi pater; accipio, nil moror: sunt ergo duo Soles, Sol pater & Sol filius; illo pernegante, Probo, inquit, qui generat hominem, nonne homo est? maxime. Qui equum generat, nonne est equus? Est, inquit: elephantem qui gignit, nonne est elephas? omnino, inquit. Ergo pari ratione si Soli pater est, erit & ipse Sol, & sic duo erunt Soles. Ad hæc ille, Nequaquam: Sol enim in principio non erat Sol, sed homo sanctus, qui suis meritis & in præmium obsequii factus est Sol. Qui igitur Solem hunc tanto præmio affecit, ipso Sole superior fuit an inferior? Superior, inquit, Rectè sanè; qui enim alteri præmium obsequii præstat, necesse est, vt maior sit illo, cui præstat obsequium: quemadmodum Naichus, qui armilla aurea militem donat, præstantior est milite, qui sub illo meruit. Illo aueniente, conclusum est, esse iam alium Deum Sole maiore. Quod cum non negaret, licet prius contrarium dixisset, censuit tamen magnam illam Deorum multitudinem non esse admittendam; tres tantum esse Deos, nimirum Pyramam, Vidhunum, & Vniterem; horum officia ita esse cõparata, vt alter faciat, alter destruat; alter conferuet. Hæc impossibilia esse demonstratum est. Ille victus, deinde quibusdam quæstionibus implicitus, quis esset Deus; qui Angeli, qui dæmones, nescire se ingenuè fassus est. Scitote igitur, inquit Pater, vnum esse Deum, æternum, immensum, omnipotentem, cæli ac terræ conditorem; qui Solem sublimem in cælo creauit, quo tanquam lychnucho aut face mundus illuminaretur: Angelos esse spiritus quosdam, qui nostri curam & tutelam gerunt, & tacita quadam suggestione mentem ad meliora vocant: Dæmones Angelos esse malos, qui vos in fraudem illiunt, & debitum vero Deo cultum & honorem sibi ipsis per summum scelus arrogant. Hinc prouenit nefandus idolorum cultus; Dæmonum adoratio, hinc tot ac tam diuersa in orbe terrarum inanum Deorum profana templa, impia simulachra. Atque hac arrepta occasione altiùs rem repetens Pater, originem mûdi, Angelorum & primi hominis creationem, & mox lapsum, principium idem idololatriæ, salutem demum a Christo Domino reparatam

ratam narrauit His ille auditis vehementer admirans, Nunquā, inquit; hæc aut his similia audiuimus: at sanè vera sunt. Alius Brachmana suspirans dixit: O felicem, qui hæc bene perciperet. Cui nos, Quid? si hæc non breuiter ac festinanter dicta, sed diligenter & serio tractata audiretis? In præsentia Ecclesiæ sanctæ modulus quosdam & imaginem externam veluti carbone raptim delineauimus. Quid si ipsam sua virtute fulgentem, quid si speciem internam & immensam pulchritudinem oculis contueremini? quanta lætitiâ & voluptate afflueretur? Veniet actutum sacerdos Chistapatanam, huic si voveris adhibere aures, si fidem habere, ille vobis veritatis hæc incognitæ lumen ostendet, & ad æternæ salutis semitam manu ducet. Hæc vbi dicta, illinc digressi ad locum ciuitatis nouæ peruenimus.

Sita est hæc ciuitas in terra, quæ dicitur Arungor, iuxta ostium fluminis Velarii. Gentiles in illa permulti domibus ædificandis operam dabant, quibus data facultas ad libitum arcem eligendi, & extra oppidum tantum fundi, quantum quis arare & serere posset. Locum Ecclesiæ & domui ædificandæ signatum reliquimus. Patrem Alexandrum Leni prudentia, linguæ peritiâ, zelo & exemplo singulari, virum, ab ora Trauancoriana postea misimus, vt huic nouo incepto primam manû imponeret. Petierat hic antea, vt sibi liceret in habitu Ioguis totam illam terram obire: sperabat enim fore, vt hoc artificio Christianæ fidei semina in vulgum sparsa, non pœnitendos fructus aliquando redderent. At cum hac singulari & inexpectata occasione suis votis satisfactû videret, à lacrymis præ gaudio erumpentibus sibi temperare non potuit.

Periustrato hoc loco, inde ad Coloramum flumen venimus. Dynastam Chologanam visitauius, octogenarium senem, quem incolæ valde timent: nam iniuria lacescitur nemini parcat; quo fit, vt & ipse sibi timeat, & arcem & loca vicina ad aliquot milliaria intentis vigiliis custodita seruet. Ac ne hostes faciliè fluuium, qui arcem præterlabitur, trajicerent, crocodilos iniecit, dato præcepto, ne suorum quemquam læderent. At illi hoc præcepto nihilo mitiores facti, hominem deuorant. Iratus Chologana, nescio qua industria, seu veneficiis, (vt creditur) duos crocodilos, qui hominem occiderant, captos, & iniectis collo ferreis catenis, in stagnum lutulentum præcipitavit, vt à populo prætereunte, lapidibus, probris, & conuiciis fatigati, fame perirent. Ex his vnum ipsi vidimus. Senex multa cum humanitate nos excepit. Mox litteras Naichi & filii, quas ei reddidimus, publicè legi præcepit: filius honorem, quem sibi Rex nostra causa detulerat, exaggerauit.

Postquam omnia senex, quæ ad corporis curam pertinebant; affatim præstitisset, profecturis comites assignauit, quorum cura ab omni molestia liberi, ciuitatem Trangambaranum attigimus. Illius urbis ciues quidam Christiani, oriundi ex Piscaria, nos inuitarunt perhumaniter, & Negapatanum vsque profecuti sunt.

Ingenti gaudio nos hic affectit illorum incolarum propensa in Societatem voluntas, quæ res spem non dubiam fecit, fore ut huius Seminarii fecunda germina aliquando ad vicinas regiones propagentur. Hic paucis diebus quieti datis, postea Tanjaorem contendimus. Est hæc ciuitas Naichi Tanjaorani sedes, mœnia habet lapide quadrato structa. Regem nõ visitauimus, nec enim erat operæ pretium: recens enim mundo nuntium remiserat, & nihil hoc tempore nisi mortem meditabatur. Idem faciebãt uxores ad septuaginta, quæ viuæ flammis, quibus se deuouerant, cum coniugis cadauere erant concremandæ. In hunc diem Rex aureorum quinque millia in sandalum coëmendum profuderat.

Ad terras Naichi Madureni deuenimus. Hic est, qui oræ Piscariæ præsidet, & aliis regnis nonnullis. Quam ob causam, & maxime propter Ecclesiam, quam in eius vrbe regia habemus; visum est eum visitare: multum enim nostra intererat, consuetudine & familiaritate nostrorum paulatim hominem allicere, ut rei Christianæ negotia, quæ antehac per gentiles tractauimus, per nos ipsi deinceps tractare possemus. Ad limites huius regni opportunè se nobis obtulit P. Consalvus Fernandus, qui ab vrbe Maduræ & a Rege venerat, eius diplomate bene munitus, quo freti totam illam terram nullis molestiis obnoxii transiuimus.

Est Madure vrbs aliis duabus, quas supra descripsimus, nequaquam inferior. In ea domum habemus, & Ecclesiam, minimè quidem sumptuosam illam, ne pinnaculis & turribus inauratis cum illius regionis idolorum templis cõferendam: at certè pulchram, & religionis plenam. Postera luce Naichū visitauimus, is ex morbo, in quem in Trauancoris ora inciderat, vix dum conualescens, recessum suburbanum, amœnum, ab hominum frequentia separatum, sibi delegerat: minimè tamen solitarium inuenimus, imò salutantium & comitantium non exigua turba impeditum. Huius solitudinis alii aliam causam afferebant. Regiæ urbanæ idoli quoddã contiguum est, cui nomen Chochanadæ. Huius imago de nocte sacrificulo apparens, ita dixisse fertur: Vade, dic Regi, aut illi aut mihi in hac domo manendū. Rex ut est superstitiosus, Chochanadæ domū cõcedens, in suburbanas ædes se contulit. Fuimus ab illo beneuolè & humaniter accepti, Singulis pannos preciosos

(incolæ

(incolæ pachualónes appellant) impertiuuit, in super & tiam suã dedit; atque de rebus omnibus ad victum necessariis domui nostræ per illos dies abundè ab eo prouisum est.

Dici vix potest, quantà Rex iste Deorum falsorum inani religione teneatur. Vno exemplo res fiet illustrior. Singulis diebus populo ius dicit, etiam a grotus. Ius dicenti, & quantumuis seria negotia tractanti, adstat Brachmana, qui ad singula penè momenta, non odicis quibusdam interuallis, fracta & flebili voce nomē idoli Aranganassæ ei ad aures suggerit: atque hoc tanta perseuerantia, vt vni fesso, succedat alter, etiam si Rex ad quinque vel sex horas pro tribunali sedeat.

In ædibus nostris nõ rarè de religione Christiana sermo est habitus, Brachmanis ad nos vel amore vel nouo audiendi studio confluentibus. Habet Pater, qui hîc degit, valetudinarium publicum fama notissimũ, in quo pauperibus omnia necessaria gratis ministrantur. Habet & ludum litterarum puerorum gentilium, qui legere & scribere discunt, præceptore Brachmana quodam, quem Deus ad veritatis cognitionem traduxit, ad eũ vt S. Baptisma suscipere in animum induxerit. Hîc nos etiam nostro more præmia pro cuiusque meritis distribuimus. Quod vbi parentes cognouerunt, ingenti sunt affectu gaudio & admiratione. Itaq; nobis in dies magis beneuoli euadunt. Adueniet tempus, (vt speramus) cum hi omnes Christiana sacra suscipient, atque ex hac diuini verbi semente aliæ subinde atque aliæ segetes ad messẽ inalbescant. Ad eam rem promouendam non parui momenti illud est, quòd P. Nicolaus Leuatus, linguæ Tamulanæ studiosus auditor, in concionatorem euasit, & vnã cum P. Consaluo Fernando Piscariæ ora relicta, ad hanc vineam colendam accessit.

Ab vrbe Madurena Tutucurinum venimus exacto iã mense Iunio, postquã totũ mensem itinere terrestri totum illum tractum perlustrauimus. Iam tandem paulisper à labore quiescendum rati, partim lassitudine, atq; ipsius aëris intèperie; partim ob aquas, quas passim parũ dulces & lutulentas bibimus, vno die omnes, qui quatuor eramus, & senex, noster interpres, in grauẽ morbũ incidimus. Interpretẽ illico morbi vis absorpsit. Nos feбри diuturna iactari parũ abfuit, quin omnes ad vnum moretemur. Vnũ illud malè habebat, q̄ putabatur esse venenũ; aliud maximum erat in cõmodum, quòd neque medicum habuimus, nec infirmorum præfectum, qui morbi huius curandi gnarus esset. Patres sanè ac fratres magna frequentia accurrebant, inuigilabant, & fouebant omni genere caritatis. At nos Deus sanitate restituit nullo reme-

diuohumano fretos, præter sibi potionem, & venę incisionem, sibi vnoquoque remedium & medicinam dictante, quę pro tempore optima videbatur. Patres enim qui in ora Piscarię rei Christianę operam nauant, prospera valetudine perpetua vtuntur: quinimo obseruatum est à nostris, qui hætenus apud illos è vita migrarunt, eos, vel hostium repentino incursum, vel casu simili fuisse oppressos; morbo verò extinctum ferè neminem. Turucurini per illud tempus maximi sæuiebant calores, & venti admodum noxii omnia perflabant. Quare Punicalem etiam tum ægroti contendimus, eius regionis amœnitate & cæli clementia paulatim conuulimus; & vix dum firma valetudine ora Piscarię peragrata, ad oram Trauancoris euasimus, ad quam non immeritò suspirabamus. Hic enim aliam faciem rerum inuenimus, à caloribus nempe translata ad pluuias, id est ab æstate ad hyemem; quam vtramque diuersam tempestatem montes Gatei & Cori promontoriū dirimunt, hoc pacto, vt hinc vigente æstate, illic sauiat hyems, & è contrà. Colani vt vires reparauimus, Cocinum contendimus. Hic ego antequam penitus conualuissim, graui apostemate laborans, rursus decumbo. In illo dolore dies triginta altero semper latere jacens, cauteria & incisiones perpessus sum. Interea Goam remeandi necessitas & curæ animum torquebant; necessariò nauem conscendi, cum adhuc intra cutem tubesset vulnus: demissis funibus in lectulo iacentem nauæ in nauem sustulerunt. Goam attigi ad 3. Cal. Decembr. postquam annum integrum (ni decissent duo dies) à discessu expleueram.

Per hos dies in regno Vissanagoræ seu Bisnagà aperiebat Dominus magnum ostium fidei Christianę amplificandæ. Missus est ad illa regna Pater Simon Sa, vt Regis & Procerum conciliatis animis aditum quoquo modo aperiret. Huius rei successus tum ex ipsius litteris tum ex ipsa fama, quæ illico tanquam è Ciuitate Regia in omnia loca permanauit; facile fuit cognoscere; idem V. P. ex ipsarum litterarum exemplo, quod hic apponam, plene intelliget.

EXEMPLVM LITTERARVM P. SIMONIS SA,
AB VRBE S. THOMÆ AD DECIMVM CALEND.
Decembris 1598.

DVORVS tabellariis ad V. R. Cocini agentem litteras dedi, incunte nempe Augusto, & eodem exacto. In harū postremis scripsi, me tempestatem commodam expectare, Chativerum proficiscendū

Reiscendi: in quo oppido Obo Regulus, (qui ab incolis Oboragu
 nuncupatur) vnus è præcipuis regni Bisnagēsis proceribus, & Re-
 gis socer, me expectabat, & missis litteris (quas etiam ad V. R. mi-
 si) ad se euocabat. Sed cum per pluias adhuc me in viam dare non
 possem, ad Obonem rescripsi, me, quamprimum torrentes de-
 tumerent, affuturum. Has litteras Chatiuerum misi, ratus ibi
 esse Obonem Regulum (est enim Chatiuerum præcipuum Obo-
 nis domicilium, & sedes, in qua arcem & præsidium validum ha-
 bet;) At ille Regis iussu Chandegrinum profectus erat, Rex enim,
 seu potius Imperator, (ita enim a suis appellatur, & ante aliquot
 annos more majorum in vrbe Chandegrino imperialem coro-
 nam suscepit) Obonem accersiri iussit, vt anniuersariis sacrificiis
 Soli dicatis cum reliquis illius Imperii proceribus & Dynastis in-
 teresset. Festi dies sunt octo. Procedit Imperator apparatu regio,
 magno stipantium Procerum comitatu. Hostis Reipublicæ judi-
 catur, si quis tantæ solennitati aut non intersit, aut se subdu-
 cat. Missis in primis sortibus, diuinant, an sit illo anno futurum
 bellum, an pax. Sortes sunt sagittarum iactus. Primam sagittam
 Rex, deinde reliqui ordine in aërem jaçulantur. Si qua sagitta ar-
 bori infixâ guttulam rubeam eliciat, bellum portēdi dicunt; gut-
 tam albam pacis omen esse volunt, & ipsi a bello abstinēt. Sors
 hoc anno videtur accidisse ex animi sententia. Imperator enim
 Cangeuaranum versus profectioem instituens, diuersoria certis
 interuallis in toto illo tractu præparari iussit. Post illos octo
 dies redditæ mihi sunt littæræ Obonis Reguli, Chandegrini
 datæ, vbi nunc Imperator est. Scripsit, se putasse me Chatiue-
 rum venturum, quod cum factum non esset, orauit vt Chandegrinum
 venirem. Hac accepta Epistola à Collegio S. Thomæ profectus sum sexto
 Idus Octobris, socio P. Francisco Ricio, qui Tamulanam linguam scit.
 Alium præterea interpretem adhibui, mercatorem Christianum genere
 Badagam, quem postea honesto loco Chandegrini natum accepi.
 Hic mihi tum in itinere tum in vrbe magno adiumento fuit. Lentè
 admodum iter faciebamus. Vbiq; valles profundæ, torrentes rapidi,
 campi stagnantes effusis paludibus transitum prohibebant. Inter hæc
 fragosi montes saxis obruptis attollebantur, qui nemoribus inuis
 altissimo cacumine viâ obstruebant. Populus plerunq; in vallibus
 amplis & amœnis habitat, agricolæ solo fertili gaudēt; armenta
 lætis pascuis luxuriant; magna ibi tēplorū & idolorū multitudo.
 Incolæ vbi nos videbant, obstupere, concurrere, vultum, vestitū
 nouorū hominum eminus cōtemplari. nobis vocantibus, vultuque &

sermone blando salutantibus, statim aderant: gaudebant, de Deo colloquentes libenter audiebant: quæ in suæ sectæ detestationem obiter a nobis dicebantur, non agre ferebant. Alii alios alliciebant, Venite, inquit, audite magna quædam & inaudita, quæ nobis proferunt hi. Alii scientes nos à Rege accitos, ideo accersiebant, ut terra nobis traderetur, atque eam rem sibi non molestam fore significabant. Ad radices cuiusdam montis paululum à via publica declinantes, instante nocte substitimus, adest rusticus, benignè salutat, domum inuitat, & ut patientior esset aditus, ablato ostio parietè aperuit; deinde maximo amore & obseruatia petit, ut sibi liceret bona cum venia nobis cœnâ parare: nobis annuëntibus valde gauisus est. Postera luce orauit, ut in reditu ad domum suam diuertere dignaremur. Hoc ipso in loco vidimus gentiles quosdam, in idoli vestibulo hædos immolantes. nos factum improbamus: iniuriam vero Deo illatam à sacrificulis & plebe exposulamus. Docemus, quis sit ille Deus verus, ab omnibus iure colendus & timendus, cui soli sacrificium debeat. Illi cum nescirent quid responderent, facti sunt esse vera, quæ a nobis dicebantur; se verò ita esse instructos a suis Brachmanis, quos sacerdotes & sacrificiorum magistros haberent. Nec defuerunt gentiles, qui dicerent, se libenter nobiscum ad S. Thomæ ituros: quibus respondimus, fore propediè, ut sacerdotes ad ipsorum terras venient, Ecclesias ædificaturi, quibus illi auditis minus agre discessum nostrum tulerunt. Terra pro maiore parte fluminibus & rivulis scætat, plurimas habet valles, syluis felicissimis, & omnium generum arboribus viridantes. Hinc inde montes accliuè attoluntur. Gens optimo corporis & oris habitu, vestitu non ineleganti, colore mediocriter albo. A rebus ad cultum diuinum pertinentibus non abhorret, ut valde dolendum sit, tot & tales animas sacerdotum inopia perire. Ventum est ad regionem, in qua latè dominabatur potens quidam Dynasta, nomine Paparagiu, id est Papus Regulus. Ibi fortè in ripa fluminis sub arbore confedimus, quod multi quoque gentiles confluerant, eo quod in subiucinis locis alimenta venalia proponebantur: nec longè erat domus quædam ampla illius Dynastæ, in qua ipse quotidie trecentos Brachmanas alebat, & peregrinos suscipiebat, qui ad idolum in illa regione celeberrimum, cui nomen Tripiti, religionis ergo contendebant, aut illinc domum reuertebantur. Templum illud in monte situm est, non amplius tribus miliaribus Chandegrino distans. Huc vicinæ gentes magna frequentia confluunt, munera quamplurima offerunt, inter eundem nomen idoli Goia perpetuò repetunt:

idem respondent omnes clamore quodam nautico nomen ingeminantes. Cùm veniunt ad templum, antequam ingrediantur, Brachmanarum monitu peccata purgant, id est, bairbam & capillos abradunt, & corpus lauant. Dum in illa ripa, cuius modò memini, moram aliquantisper facimus, accedit puer tredecim annorum cum magno elephantorum & equitum comitatu. is erat nepos Obonis Reguli, qui vbi nos vidit, magna comitate accurrit, aduentum nostrum auro suo gratissimum fore significauit. Postea a nobis digressus ad suos, dolenter conquestus esse dicitur, quòd nihil haberet in promptu, quo homines virtute præstantes, dignitate Gurupos (quo nomine sacerdotes litteratos appellant) pro tempore posset honorare. In tota illa regione sicubi flumina erant trajicienda, prolatis litteris Obonis, omnes demisso capite, dicto audientes, liberum transitum præbuerunt. Quod ni facerent, (qua erat ille potentia) se morte multandos certò sciebat. Vbi ad tria milliaria prope Chandegrinũ ventum est, misimus, qui Obonem de nostro aduentu certiore faceret. Is hoc cognito, vesperi ad hospitium longè à ciuitatis arce deduci iubet. Erat illud, palatiũ quoddam Regium, inauratũ opere magnifico, cũ amplo & perpulchro peristylo exstructũ. Postero manè nobis per internuntios verbis honorificis aduentum gratulatus est. Virum primariũ ad nos misit, qui ingenti apparatu ad urbem deduceret. Ibat hic multis Ducibus & Reguli familiaribus stipatus, vexillis & insignibus militaribus cõspicuº, addo elephãtes, equites, & pedites quãplurimos. Hoc apparatu & pompa incedens, me semper manu tenebat: utrumque ferebant baiuli singulis tetraphoris: ponè sequebatur in alio tetraphoro P. Franciscus Ricius; huius adiunctus est interpretes quã ornatiissimo vestitu. Post hos ferebatur munus Regulo offerendũ. Singulos certis interuallis incedere voluerunt, vt instructior & magnificentior videretur ingredientium apparatus. Hoc ordine ab hesternò hospitio ad Reguli palatium, quod tria milliaria aberat, deducti sumus, in via tantus erat omnium ordinum & ætatum concursus, vt præcones & lictores ad turbam amouendã non sufficerent. Dalauayus, id est Dux, inter eundũ nihil ferè aliud, quã crebrò interrogare, an bene me haberem, an animo iucundo & lato essem. Inter hæc mutui sermonis officia ad atrium palatii venimus. Exeunt obuiam primò iuuenes, qui mentis operam dabant, & qui Betele herbæ ministrandæ curam gerebant. Post hos aliã arque alia aulici ministerii officia, deinde magistratus, sequitur Regulus, crocino totus cõspersus, amiculo bombycino indutus, altera

manica exutus, quam sub brachio collectam gerebat, capillos rufis albis redimitus, latus accinctus ense falcato, vagina è serico viridi incluso. Post mutuas salutationes munus proferimus, quod rebus variis de gentis more constabat. Ille singula accuratè notabat, & etiam manum admouebat, maximè inter cætera arridebat. Cistella vitrea è Lusitania, & poculum testaceum Billiganicum, aureis bracteolis obducto orificio. Hæc omnia cum aspexisset, de repente, nemine salutato, se è medio subduxit. Post paululum introduci iubet. Inuenimus sedentem in tapete. fulcrebat à tergo pulvinar sericum villosum rubri coloris, quod forma & magnitudine dolium referebat. nos ad latus in alio tapete iussi discumbimus. Locus erat vndequaquè patens, recto columnis sustentato. Post varios sermones Regulus omnia summa promittit, necum esse explorare, quo loco Ecclesiam, imò & oppidum, & portum ædificari vellem, se omnia largiturum, quæ ad operas conductas & sacerdotum alimenta opus essent: neque in eo oppido quicquam, nisi de nostro arbitrio administratum velle. Cum gratias egissem, & me locum in itinere electurum, deque omnibus ipsius curiorum facturum dixissem, ipse vicissim munera nobis & pueris distribuit: Sacerdotibus pannos bombycinos binos variis figuris inauratis, reliquis singulos. A pueris multa interrogauit, an ego illa veste, id est superpelliceo & cappa candida damascena quotidiana vrerer: illis negantibus, ego huius rei rationem reddo, me nimirum illo die primùm memet in conspectum & colloquium dedisse Reguli præpotentis, qui pro singulari ipsius beneuolentia Patres non solum in suam Satrapiam euocauerit, illorum patrociniû suscepit, verum etiam in terris suis Ecclesias ædificandi potestatem fecerit: quapropter exquisitum visum esse, coram tanto & tam benefico patrono, qui Ecclesiæ Christianæ ministros tantopere foueat, ipsius Ecclesiæ sacris vestibus indutum apparere. Quo ille responso valde lætus, Parua sunt hæc (inquit) præ iis, quæ faciam in posterum. Mox de nostra Republica Lusitanica multa percontari cœpit, quis regnaret, Hispanus an Lusitanus? quot equites Lusitania posset inducere in pugnam? an equi è Lusitania ad Indiam traduci possent? quot miliaribus distaret, quis pro Rege Indicam rempublicam administraret? an Prorex ad ipsum litteras esset daturus, sicut constat Proregem Edouardum Menesum ipsum litteris & muneribus dignatû esse? Ego facile factû dixi, maximè vbi constabit, Ecclesias in eius ditione esse erectas. Gaudius est cum didicisset, Proregem hunc esse illius Menesii generum. Hæc ratione multis verbis vltro cirroque habitis, sub nocte cum

lychnuchis & parte exercitus ad hospitium remisit. Præcepit mercatori cuidam, vt oryzam, ciceres, butyrum, gallinas, & arietes in opsonia suppeditaret. Die sabbathi per nuntios frequentes salutauit. Nuntio dixi, me in salutato Imperatore ex vrbe excedere nec posse, nec debere: si id Reguli opera fieri posset, ad reliqua eius beneficia hunc quasi cumulum accessurum. Quæsiuit Regulus, an esset, quod offerrem. Respondi esse quidem, verum illud tã parui momenti, vt pro nihilo reputari possit: me verò ita affectum esse, vt existimarem Regiæ maiestati non viliã quælibet, sed quã prætiosissima dona esse offerenda. Quod ego cû præstare non possem, me satis officiosè munere meo functû videri, si vnus & veri Dei conditoris & redemptoris thesauros reconditos huius imperii mortalibus proderè incipiã. Respondit Regulus, Imperatorem ea benignitate esse, vt quantumuis tenue & exile donû æqui boni cõsulere soleat. Quare in tertiu diẽ paratos esse iubet. Sabbatho, & die Dominicò, Duces & Præfectos Obonis, officios & munusculis placauit, vt facilius illis fauentibus ad Regis cõspectum & gratiam viam munirem. Feria secûda manè Regulus nuntuari iubet, se ad Regiam præire, ibique nos præstolari. Quare vestibus quibus antea & eodem apparatu Regè conuenire statui. Domus atque arx regia longè distabat ab ædibus Reguli. Vt eò peruenimus, iussit Rex in loco, Regum legatis excipiendis deputato, paulisper subsistere. Dum expectamus, ingens hominû multitudo videndi causa confluxerat. Nos per interpretem multa differimus, errores detegimus, quibus miseri implicabantur. Illi non ægre ferre, non grauare audire, aduentum nostrû sibi gratû esse nõ obscuris indiciis significare. Interim Rege iubete ingredimur. Sedebat Rex in peristylo angusto, quod ipse solu capiebat, ad quod per gradus ascẽdebat. Tapetû humi stratum, & puluinar, cui incûbebat, ab Reguli apparatu nõ differebat. Iuxta Regem in extrema ora tapetis sedebat Princeps, regni hæres, iuuenis albo & decore vultu. Ex alia parte ad latus iuxta tapetẽ sedebat Regulus cû fratre. Gerebat Rex amiculû croco infectum, vultu erat venusto ad nigredinẽ vergentẽ, oculis magnis, statura mediocri, corporis forma decora, in qua Regiæ maiestatis augusta quædã grauitas cû mira comitate elucebat. Rege de mora salutato, coram eo steti, vt ceteri Dynastæ & viri primarii, tã exigua interposita distantia, vt eû extrema veste nonnũquã tangerẽ. Rex se nostro aspectu non minùs recreari dixit, quã mûdus exorto sole, ac proinde multis honoribus & muneribus cumulatõs dimissurum: ego quis essem ab Obone Regulo se cognouisse: **Gratis actis munuscula profero,**

profero, quæ ille humaniter accepit. Inter quædam vitrea crepundia aureola, è Lusitania, cordis figuram filis aureis contextâ obtuli. Quæsiuit Rex quid rei esset, an esset ad esum efficta? Respondi figuram esse cordis humani, ex auro & argento elaboratam. cor autem Regi deberi in signum sinceri erga suam maiestatem amoris & fidei. Ad hæc ille placido vultu, materna lingua inquit: Maha Santo seam, id est, valde lætor. atq; aliis donis nos vicissim donauit: mihi quatuor pannos bombycinos, Patri Francisco Ricio duos, cum pueris & interpretibus singulos. Tempus reliquum percontando consumpsit, quis nostræ vitæ esset status, quod institutum, qui cibi, quis vestitus quotidianus, an aliquando nudi incederemus? Ego ad hæc, nos esse homines, obsequio diuino & salutis proximorum procurandæ addictos, atque hac de causa mundo nuncium remisisse, vt liberius & nostræ & aliorum salutis & diuini verbi prædicationi vacaremus: vitam in pœnitentiis & mortificationibus agere: vestibus pullis indui, nudos honestatis causa non incedere. Tunc ille: Sunt, inquit, nostrorum Sanassium similes, attamen Sanasses nostros hi superant in hoc, quod sunt Gurûpi, id est, docti Sacerdotes. Sunt autem Sanasses apud illos Brachmanes quidam, qui in magna sanctitatis opinione habentur, quia scilicet ab hominum consortio remoti, in solitudine degunt, & nonnunquam ex omni parte nudi in publicum prodeunt. Interrogauit, an omnia promiscuè comederemus? gallinas an ipsi occideremus, & quomodo? videlicet an cum cæremoniis, more Mahometanorum, an potius more Brachmanarû? denique an essemus conjugati. Ad omnia cum esset satisfactum, nostrorum continentiam vehementer admiratus, bis terve idem rursus interrogauit. Respōdi, Christianorum Sacerdotes per omnia Deum imitandum sibi proponere, vt sint mundi, puri, & sine labe & macula, quo in ipsis Dei & creatoris imago perfectius resplendeat. Ad hæc ille: Nonne igitur (inquit) vos met aquis abluitis, vt mundi & sine peccato ad Deum accedatis, & cum eo familiarius agatis? Imò, inquam, nos alias lymphas habemus, ad peccata delenda magis accommodatas; nempe Baptismum in ipso aditu ad Ecclesiam, deinde peccatorum confessionem corde contrito factam Sacerdotibus, quibus Deus potestaté dedit suo nomine peccata dimittendi. His aquis, inquam, id est, pœnitentia peccatorum, & vitæ in melius commutandæ proposito, placatur Deus; non autem istis vestris lauacris, quæ nullam in se virtutem habent, nihil salutis possunt conferre. Quærenti, an omni peccata oporteat confiteri, respondi, nullum in confessione peccatum posse

posse regi, omnia Sacerdoti indicanda; hanc autem confessionem semel quotannis, & instante mortis periculo, fieri oportere. Tunc ille ad suos conuersus, Eia Brachmanes, inquit, quid vobis videtur? Illi mirabundi nihil præter Suami, Suami id est, Domine, Domine. Interroganti, an P. Ricus & ego essemus fratres, & ex qua terra, respōdi, fratres esse, non carne, sed spiritu, quos nempe eiusdem Religionis institutum & mutui amoris vinculum fecit esse germanos: natione hunc Italum, me Lusitanum. Docuit interpretes Olyssipponem esse ciuitatem regiam, non solum regni illius caput, sed etiam omnium ciuitatum maximam. Interrogauit, an Lusitani ciuitates & arces, atque eas in montibus sitas haberent periade atque ipsi? Respondit interpretes, se Lusitaniam non vidisse: at cum rerum non esset ignarus, se certò scire, ciuitates habere & arces munitissimas, quæ has omnes & propugnaculis & pulchritudine longè superent. Cum in hac sententiâ multa dixisset, Magnum, inquit Rex, imperium & magnum Regem narras. Quæsiuit tum quod esset Regi nomen, quotum annum regnaret, quot essent anni ex quo Rex ille (Sebastianum intelligebat) in bello periisset? Nos Regis Sebastiani & reliquorum Lusitanæ Regum imagines, ad viuum expressas, quæ in libellis impressis circumferuntur, quas quidam è sociis fortè secum ferebat, in mediū protulimus, quas ille inspexit libenter, & proceribus inspiciendas dedit. Quæsiuit, an in vrbe S. Thomæ esset, qui sciret bene pingere? Ego cum pictura eum delectari animaduertērem, esse dixi, & in rei testimonium protuli tabellam, ibi nuper depictam, quam Rex magna voluptate intuens, interrogauit, quidnam repræsentaret illa pictura? Tum P. Franciscus Ricus, qui linguæ Badaganæ vocabulis & huius mysterii explicandi arte instructus venerat, ad historiam narrandam aggreditur, (ea erat de diuite Epulone) & inter dicendum tam propè ad Regem accessit, & volubili ac fertida oratione pronuntiationis leges ita negligebat, vt Proceres risu abstinere non possent, nobis quoque esset necesse, Patrem apprehensum pallio monere, vt retro pedem referret: animaduertimus enim Regem sibi cauere, ne qua ori suo incideret roscidæ saliuæ guttula, quam Pater, dum feruenter orabat, circumstantibus aspergere videbatur. At Rex vt erat animo natura benignissimo, & ad ea, quæ dicebantur quæq; ipse sciscitabatur attentus, quiduis æquo animo patiebatur. Contemplabatur enim Diuitem in inferno flagrantem, Dæmonem in flammis ipsum vncis pedibus & fuscina prementem, Lazarum cœlestibus deliciis affluentem. Et postea domi cum suis de hac histōria collocutus, ita dixisse fer-

tur: Audite Brachmanes, ego hodie vidi infernum, vidi hominē in inferno ardentē, & dæmonē in super insultatē. Vos ad hæc quid dicitis? Illi nihil aliud, nisi quod prius, Suāmi, Suāmi. Nonnulli postea ad nostrum hospitium disputatum venerunt, vt nimirum sua mendacia disputando viderentur, posse colionestare, imò ante congressum tanquā victores sibi applaudebant. At paucis verbis ita prostrati sunt, vt vni, qui sibi præ reliquis maiorem scientiā arrogabat, dixerit quidam vir primarius: Quid tu incassum contendis? Gurupos, qui vera prædicant, superare te posse confidis? Ille nihilominus maiore fiducia rē clamoribus aggreditur, & cū magno conatu magnas nugas dixisset, maximo risu ab omnibus exceptus, pudore obmutuit, & ne hiscere quidem deinceps ausus est. Tandem Rex multa de Christianorum Regum potētia deq; præliis ac victoriis Imperatoris sciscitatus, reliqua cum Obone priuatum locutus est, Obo ad nos reuersus, dixit Regē duo oppida nobis donare, alterum in Sacerdotum alimenta, & Ecclesiæ fabricā; alterum in structuram Emporii, quod in illo oppido condere volebat: donare præterea tetraphorum auratum, quod optimatibus & Gurupis concedi solet. Ecclesias quas vellem in toto illo tractu erigendi facultatem dare. Atque hæc omnia Rex postea litteris patentibus à se obsignatis confirmauit. Ego illi & deinde Regi maximas gratias egi. Regi insuper dixi, quando ipsius munificentia mihi tantam fiduciam contulerit, si liceret, pauca quædam additurum. Primū vt gesta S. Thomæ Apostoli, quæ Cangeuarani in pagellis æreis asseruantur, liceret trāscribere. Ecquis, inquit rex, vobis dixit, hæc gesta in nostris monumentis haberi? Ita, inquam, à maioribus accepimus. Nihil autem ex his monumentis desidero præter vitam & gesta S. Thomæ: hoc si impetrauero, & Regibus Christianis omnibus, & Imperatori, & Pōtifici Maximo erit gratissimum. Quid (inquit Rex) an plures sunt Reges Christiani? Interpreter ordinem & seriem Regum Christianorum, & supremam dignitatem tum Imperatoris tum Pontificis Maximi fusè explicauit. Rex audita Papæ potestate, obstupuit, valde admirans, esse in terris hominem tanta potestate præditum. Quæsiuit, quænam esset eius vitæ ratio, quo vestitu vteretur, an haberet vxorem, quo cibo vteretur, vbi habitaret. Ad petitionem per Obonem Regulū respondit, se Cangeuaranum proficisci, sibi velle me præstō esse cū aliquot Lusitanis, se monumenta illa diligenter conquesta traditurū. Secunda petitio fuit eiusmodi: Cū eius Celsitudo tam manifestis in iudiciis summum in nos amorem & benevolentiam significasset, non videri consentaneū, vt ab eius lætere obsequioq; discedere-

cēderemus: velle nos in ipsius vrbe Regia manere, in qua ædiculā aliquam erigere liceret, quo factō ipsius nominis fama immensum cresceret: hoc enim solū Regiæ Celsitudini ad summam felicitatem deesse. Hac audita petitione Rex, ad Brachmanas conuersus subrisit, & ad alios sermones nescio quos animum adjiciēs, nec annuit nec abnuit, neq; ego deinceps responsum petiit. Tertia petitio fuit, vt reditus quosdam annuos, qui Regis ipsius nomine Ecclesiæ sancti Ioannis in vrbe S. Thomæ donati fuerant, ipse suo chirographo ac sigillo cōprobaret. Huic petitioni facilē annuit. Sic tandem nos dimisit.

Chandegrinum interea venit Lusitanus quidam, quem Obo Regulus, vt pote suū beneficiariū, cū aliis duobus Lusitanis in nostro hospitio manere iussit. Sequēti quinta feria Lusitanus, etiam de nocte, mun^o quod attulerat, Oboni offerre parabat. Iussit Obo me quoq; vnā venire, audierat enim me irasci, eo quōd diutius in vrbe detineret. At ego cū intelligerē accessum meū tunc temporis nullius esse momenti, nūtiari iussi Regulo, me nō irasci, neq; verō Patres, qui in totius vitæ decursu inter cætera patientiā maximē colerēt, esse ad iracundiā aded̄ præcipites: ac prōinde ne crederet, me Regulo optimē merito, & à quo alia plurima sperare, succensere; quinimo libēter expectare quoad ipse posset, ac vellet quā cōmodissimo tēpore nos dimittere. Dum hæc Regulo nuntiabatur, aderat mercator, qui nostra negotia curabat, qui, quæ à me dicerentur, vera esse sub capitis periculo affirmabat. Respōdit Regulus velle se, Lusitanos quā ornatissimo vestitu in diem sequentē paratos esse, vt cū muneribus omnes ad Regis conspectum perduceret, atq; ita facta est. Nobis autē ad regiam venientibus, stabat coram Rege Brachmanarum turba è doctioribus & præcipuis illius gentis. Afferebant hi foliorum syluestris palmæ magnam farraginē, quibus foliis pro papyro vtuntur. Hęc Regi, ni fallor, legēbant. Interim P. Ricius & ego vsitata veste, ac palliis nostris induti, cum Lusitanis adsumus. Accepit Rex lætiore vultu, quā antea, & familiarit̄s etiā tractauit. Lusitani munus proferunt, petunt, vt nos maturē dimittat, in oppido S. Thomæ rectē rem geri sine nobis non posse affirmant; Regis munificētia factum esse, vt vix iam super sit; quōd ipsi ampliū exoptare possint, cū Patri omnia sint iam concessa, monumēta nimirū, quæ de vita Apostoli loquūtur; Portuorum relaxatio, Ecclesia in Regia construenda. Vnū tantū rogare, vt quod commeatum inuehendorum nomine in oppido S. Thomæ soluitur, ipsis remittat. Rex ea quæ cōcesserat rata habens; omnia se facturum promisit; vbi Cangeuaranū venisset.

Distat

Distat hæc ciuitas à S. Thomæ vnus diei iter. His actis, de religione Christiana fit sermo, ingenis omnium ordinum concursus; Procerum, Dynastarum, Magnatum magna frequentia. Res nouas audiendi cupidine & interrogandi studio tenipus à manè vsque ad meridiem protrahitur. Verba fecimus de incarnatione filii Dei, de redemptione humani generis, de Deipara Virgine & matre. Quæ esuit Rex, an essent apud nos pictores, aut tabella aliqua picta, quæ rem, de qua erat sermo, oculis repræsentaret? Ex templo profero B. Virginis imaginem, quam de industria in tetraphoto paratam habebam. Hanc coram Rege sisto ita erectam in debita distantia, vt ab ipso commodè & à reliquis cerni posset. Huius picturæ formam & elegantiam Rex miris in cælum laudibus extulit, atque intimis sensibus & toto animi affectu puerum & Virginem matrem contemplatus; pictores, qui fortè aderant, vt propius inspicerent, hortatus est; & an ipsi tale quippiam pingendo imitari auderent, sciscitatus est. Illis negantibus, quæsiuit quis esset ille puer. Respondi esse filium Dei, cui nomen IESV Christo, atque hoc nomine Saluato rem mundi significari, esse secundam personam Sanctissimæ Trinitatis, pro nobis incarnatam, de quo paulo antè docueram. Quid? inquit ille, si Deus est spiritus & incorporeus, atque ab omni peccati labe immunis, quomodo poterat habere filiū? & si filius eius est Deus, quomodo poterat mori? Ad hæc omnia pro tempore & loco respondi: Docui præterea, & rationibus atque comparationibus ostēdi, quomodo Virgo conceperit, pepererit, & Virgo permaneret. His mediocriter intellectis, iterum interrogauit, an Deus certam aliquam viam salutis hominibus patefecerit, & an nostra lex Deum inuestigandi & cognoscendi modum præscribat? Maximè, inquam: imò si sua Majestas vellet viam istam ingredi, oportere decem præcepta decalogi obseruare. Rege iubente, Chrysostronus noster, vnus è pueris, decalogum clara voce recitat, tanto feruore & efficacia, vt nõ ipse, sed Spiritus sanctus in ipso eloqui videretur. Rex attentissimè audiebat, & si quis, vt fit, obloqueretur, mota manu silentium indicebat. Recitato Decalogo, & habito breui sermone de hominis creatione, & mox lapsu, de miraculis quamplurimis, quibus religionis Christianæ veritas comprobaretur, Rex & Obo Regulus & reliqui Proceres vnanimi voce dixerunt, Maha à lassa, id est, val se bene. Et Rex Brachmanas intuens, disertis verbis affirmauit, Christianam legem sibi veram videri. Mox ad imaginem reuersus, interrogauit, an in S. Thomæ esset pictor? Non deesse, respondi: Ipsam illam imaginem, si tâtopere placeret, Regi dona-

re; sin potius expectare placeret, aliam statim pingendam curaturum, pro Ecclesia noua, quæ Chandegrini bona cum Regis venia esset erigenda, vt hoc tanquam magnete vel succino Lusitani & Christiani incolæ huc attraherentur. Imò & Rex, inquit Lusitani, nisi sit hæc Ecclesia, nullo modo poterunt Lusitani in hac vrbe Regia cōsistere, nec ad eam venire. Rex hoc audito, iussit me totam ciuitatē obire, & locum Ecclesiæ ædificandæ ad libitum eligere: Obonem curaturum dixit, vt ex animi sententia perficeretur; & si quid præterea vellem, se omnia præstiturum. Ego Regi maximas gratias ago, me Indiæ Proregē de amplissima Regis munificentia certiorē facturum promitto, me auctore in Lusitania atq; Europa vniuersa tantorum beneficiorum memoriam sempiternam futuram. Ad hæc Rex, Dono te, inquit, tetraphoro aurato honoris causa, quæ nuper Oboni Regulo perficiendum mandauit: ingredi, & urbem ad speciem ouantis totam perlustra. At Obo, cum tetraphorum nondum perfecisset, suggestit Regi, nō esse istum faustum diem, ac proinde tali die tetraphorum nouum non licere ascendere: tempus nimirum, quo erat in mora, dierum delectu purgare voluit. Die Sabbathi & Dominico ciuitatem obimus, vel potius partem illius exiguā, nō enim duo dies satis esse poterant ad tantam ciuitatem totam perlustrandā. Fit magnus ciuium cōcursus, qui cum scirent nos locum Ecclesiæ quærere, alia atq; alia loca mōstrabant; nec piguit pedibus incedere, nostrorumque lecticariorum gradus comitari: sed nos lecticis gestabamur, rationem habentes Guruporum, qui pedites sine magnæ ignominie nota incedere nō possunt. Atq; hoc aded gētib; illis inoleuit, vt nihil ferè nisi exteriora sapiant aut curent. Quare cum per hos dies, instante nocte, Obonis Reguli domum peteremus, qui in plateis erant, animaduertentes nos sine lychnis oleaceis incedere, qui Brachmanis & Gerupis noctu præferri solent, Aded, inquit, parci & miseri sunt Lusitani isti, vt ne vnus saltem lychnus illis suppetat? Ad hæc puer, qui interpretis arteungebatur, non ita est, inquit, sed ponè sequuntur lychnuchi, qui faces accensas afferent; neque verò sunt oleacei, sed cerei: apud hos enim cerei longè pluris æstimantur, quod cereos illi conflare nesciunt, & foris importatos in magno pretio habent. Nemini verò debet mirum videri, nos Regulum nocte cōuenire solitos; hoc enim tempus tam optimates quàm ipse Rex mutuis visitationibus & negotiis tractandis tribuunt; matutino tempore corpus exercent: quem ad finem domum quandam accommodatam habent, cuius pauimenti media pars, gypso crustata, ad instar vitri perlucida reni;

da renidet: altera pars tenuissimo puluere rubro conspersa, mōlle
 exercitibus stratū præbet. Huc exercendus ingreditur detractis
 vestibus, comitantur Geytii: quo nomine vocantur fortissimi qui-
 dā iuuenes; qui in hac palæstra cū dño collusuri in arenam deſcē-
 dunt, ac modò gladiaturā exercent, modò luctantur, modò maxi-
 ma quæ possunt pōdera attollunt, modò calcibus & pugnis se
 mutuo tündunt. His peractis in eodē puluere heri corpus, sudore
 fluidum, conuoluunt Geytii, brachia & crura magna vi propè ad
 luxationem intorquent, postea oleo totū perungunt, & aqua ca-
 lida redolente lauant, sindone tergant, & vestiunt. Deinde hora
 opportuna prandium ministrant. Hoc exercitio rā prospera vrū-
 tur valetudine, vt qui septuagenarij sunt, vix trigelimum annum
 videantur attingere. Nec exercitium vnquam omittunt, nisi gra-
 ui de causa, idque perraro, sicut accidit per illos dies, quibus Rē-
 gem matutino tempore conuenimus. Lusitani igitur & ego cum
 socio Reguli domum vale dicturi ingredimur. Ille singulis singu-
 la munera donat: ægre ferebat discessum nostrū, eo quod Rex quæ
 donarat, suo sigillo nondum cōsignauerat. Ego verò hyemem in-
 stantem & Collegii nostri negotia causabam, nihilominus si dia-
 rius expectandū videbatur, & id ipsi placebat, dixi me libenter im-
 perata facturum. Ille periculum facturū an esset in nobis illa pa-
 tientia, & in negotiis peragendis cura & industria, quam alij de
 nobis prædicabant, quamq; ipse postea sibi cōpertā esse affirma-
 uit, protectionem nostram vtique ad finē mensis suspendit. Interea
 quasi immemor nostri, idolorū festis, quæ per illud tempus ma-
 gna frequentia fiebant, totus se dabat. Festa hæc tanquam paren-
 talia quædā in memoriā defunctorū multis cum pyris & facibus
 celebrantur. Strenas & xeniolā etiā absentibus mittūt, ad cōuiuia
 inuitant. Hoc tēpore magna celebritate colebatur idolū Tripiti,
 cuius antè meminimus, q̄ tria milliaria ab hac ciuitate distat, in
 accliu & gelido mōte collocatū. Inferiūs cingitur amœnissimis
 vallibus, quæ fructu abundant quidem, sed quem nulli tangere fas
 est. Ingens in his siluis simiorum multitudo, qui aded cicures e-
 uaserunt, vt metu deposito è manducantium manibus cibos ex-
 curiant: neque verò id vulgò ægre ferunt, purant enim gentem esse
 deorum, cumque Dæmonū principe, quem Permalem vocant,
 familiaritate cōiunctam. Permalē adorant sub multis figuris, nē-
 pe hominis albi, cærulei, flauī, item sub figura bouis, equi, leonis,
 porci, aræti, & galli. Vidimus Chandegrini è nostrō hospitio O-
 lonem Regulum manè flumen trajicientē, cum magna equitū,
 pedum, & elephantorū multitudine, idolū istud Tripetinum pe-
 tentem,

rentem, eundemq; vesperi reuertentem cum lychnis innumeris, qui totam terram illustrabant, atque interim turinnabulis & crepitaculis omnia resonabāt. Idem ab aliis multis magnatibus, multorum dierum serie, factitatum vidimus. Aliud nobis spectaculum alius dies præbuit, quod fuit eiusmodi: Ibat Obo Regulus tanquam ad bellum profecturus: stipabat ingēs militum manus, signiferi cataphractis elephantis insidebant, maguates latus eiaꝝ agebant: hoc comitatu ad templum quoddam contendebat, ut ibi dignitatem nescio quam, Gurupi, suo filio puero conferret. Erat hæc dignitas quædam quasi dispositio vel aditus ad supremum alterius cuiusdam dignitatis gradum, quæ Brachmanis primatus decerni solet, ad quam hic puer paucorum dierum intervallo ab ipso Obone erat euehendus. Puerum igitur ad templum deductū in columnæ capitulo statuunt. Quo facto primus ille Regulus iunctis ad pectus manibus, illi caput iuclinat, deinde reliqui proceres idem faciunt. Mox puerum aurato tetraphoro impostum, cum toto illo comitatu per urbem gestant. Per eosdem ferè dies Rex ad hortulos suburbanos oblectandi animi causa Reginas inuitauit, incedendi pompa erat eiusmodi: Præibat vnus è primatus Ducibus, secta Mahometanus, insigni equitum turina comitatus, cum quatuor aut quinque cataphractis elephantis, & sericis vexillis versicoloribus, cum cibiarum & tympanorum hilari pulsu, quem camelorum sessorum edebant, cum quibus permulti lancearii pedites permixti incedebant. Hos sequebantur magni Delaui, id est supremi Duces, pedites cum hastis, sclopiis, & vexillis pene innumeris: tum elephas Regius, nonnullis Regni proceribus stipatus, vexillum Imperiale gestabat. Post hunc tympanum ferreum ingens, quod longitudinem duorum doliorem, selsquidolii latitudinem implebat, quatuor baiuli duobus contis suspensum ferebant, & quatuor milites pullabāt. Sonus quidem minor erat, quàm pro tam vasti tympani magnitudine. Sequebatur Rex in tetraphoro aurato cum magna famulorum & aulicorum caterua: quatuor umbellæ puleherrimæ, quas quatuor pedites ferebant, solem areebant. Sequebantur Regis insignia, hastis infixæ, nempe vaccarum syluestrium caudæ trinitæ, niue candidiores, quæ apud orientales in magno pretio habentur; piscis effigies non vulgari magnitudine, & leonide inde vexillam, postea magnus regni Delaui, postremò Princeps cum vxoribus Regiis amplissimo apparatu, quas comirabantur feminae quamplurimæ in cathedris ex argento & auro solido fabrefactis.

Ibant Regina in tetraphoris auro splendentibus, quæ cono-

pea serica polymita aureis filis intertexta, vniomibus distincta, tegebant. Singulis tetraphoris binæ umbellæ sericæ, auro rigentes, ad solem arcendum accommodatæ. Hinc inde feminæ permultæ, pedibus incedentes, stabella tenebant, aureis & argenteis bacillis inserta, quibus ventulum faciiebant, assiduo caudarum iactatu euentilando. Eadem pompa de nocte reuerterunt, tot lychnis lumē præbentibus, vt pulsis tenebris diem reducere viderentur. Mensē iam elapso, Oboni nuntium misi, qui nostris verbis oraret, vt meminisset, moram, quam in vrbe trahebamus, cum multis expensis esse coniunctam. Vocauit, ad sui, munuscula de more dedi, promisit se nos postridie dimissurum, moræ culpam contulit in festos dies, & frequentes Optimatum visitationes, & in duas filias Reginas, quas Rex in vxores duxerat, quæ per illos dies paternas ædes assiduè frequentabant. Tandem munusculis datis dimisit, Trecentos aureos dedit in annuos redditus, quos è pagi cuiusdam annuis pensionibus extrahi iussit, & si quid deesset, in aliis locis iuxta Condurem suppleri voluit. Cōdur oppidum est nouum, quod ipse ædificat, & muris circumdari iuber. Portum in ripa fluminis Areamagani habet celebrem, ad quem variis locis huius septentrionalis tractus plurimi conueniunt. Ecclesiam ibidem suis sumptibus se ædificaturum promittit. Priuilegia in fauorem incolarum & aduenarum multa condidit. Dat facultatem in tota ditioe sua Ecclesias ædificandi, & Euangelium prædicandi. Tres aut quatuor Dynastas, Conduri vicinos, nostrorum obedientiæ subiecit; quibus præcepit, vt Patribus morem gererent, & quæ ipsi ad Ecclesias & domos construendas peterent, omnia suppeditarent. Hæc ex ipsius litteris patentibus, & legibus in commune incolarum bonum conscriptis, perspicua sunt. Quorum omnium exempla nobis dedit; authographa apud se deposita conseruat. Mihi vale dicēti suavit, vt antequam discederem, urbem totam in lectiōta obirem cum Ducibus & Dynastis, & festæ lætitiæ signis. At ego cum eiusmodi pompis dissimulandum ratus, postridie vesperi me è ciuitate subdixi. In itinere visitaui Dynastam illum, cuius antè memini, quem quotidie ducentis Brachmanis alimenta præbere dixi, quem Papum Regulum vocant. Hic domicilium sibi delegit in montibus, quos in altissima culmina cōsurgentes vndique cingunt umbrosæ syluæ, & longi anfractus per obliquos viarum flexus in se recurrentes penè inaccessibiles reddunt. Ciuitas longo & accliuo tractu à radicibus montis ad supremum vsque cacumen attollitur. In huius oppidi porta occurrit nobis Præfectus, honoris causa, multis militibus comitatus, qui nos ad Reguli conspectum

Spectum in sublime deduceret: qui labor lassus, & triginta horarum inedia laboranti, nescio an satis opportunè acciderit. Regulus in ædibus satis commodis iuxta arcem quiescere iussit, ut ex labore itineris recreatos ad se postea vocaret. At enim tantus extemplo factus est ad nos omnium concursus, ut salutandi, & de Deo colloquendi maximè, comedendi verò copia nulla daretur. Postea Regulus nos iubet accersiri. Inuenimus sedentem in aula perampla, munera in primis proferimus, quæ ille grato animo & benigno vultu accepit, mox in interiorem domum, auleis & peristromatis egregiè ornatam, deduxit. Hic quatuor horas integras interrogando & minutissima quæque perscrutando consumpsit. De lege diuina dissentem libenter audiuit ipse, & Brachmanes ad audiendum conuocauit. B. Virginis matris filii effigiem diu multumque contuitus, vix à suo conspectu reuelli passus est. Cum ex me didicisset, Regè libertatè dedisse, Ecclesiâs in toto Regno ædificandi, respòdit, se mihi, si vellem, etiâ in suo palatio Ecclesiâ cõdendi facultatè dare. Egi gratias, & primùm velle me dixi, eius bona cum venia, in summo arcis culmine crucè erigere, qua arx ipsa Dæmoni formidolosa & hostibus inexpugnabilis redderetur. Crucè enim telum esse Christianorum, quo freti Duces, Reges, & Imperatores amplissimi maximas victorias ab hostibus reportauerunt. Quæ sicut ille, quid esset crux, & cuius generis aut figuræ telum: Hoc mysterium ut declararè, necesse fuit de morte & passione Domini fusiùs disserere. Cum ille Christum Dominum, Dei filium, hominibus viam veræ salutis enunciantem, indigna multatum morte didicisset, ira accensus, Equis, inquit, tam immanefacinus perpetrare ausus est? quæ gens? quæ natio? quibus in terris habitat? quo nomine vocatur? & quasi illico pœnam exacturus, quæ sicut, an esset adhuc in terris aliqua vena superstes vel reliquie illius gentis, quæ Christum occiderat? Ego ut hominem placarem, Dei filium sponte se morti obtulisse dixi, ut homines ab æterna morte redimeret. Esto, inquit, an verò illi Deum vera prædicantem occidere debuerunt? non est hoc rectæ rationi consentaneum. Quid plura? post multos sermones vltro citroque habitos interrogauit, an ad globulos illos filo insertos preces persoluerem: petuit decem præcepta Decalogi iuberem recitari. Sub digressum. Quando, inquit, discessum tuum tantopere acceleras, quod te propter impendentem hyemem facere non dubito, Cangeuerani, quò rex proficiscitur, te expectabo, ibi pluribus tecum agam. Postea ubi Rex Chandegrinum reuerteret, ego nulla in re tibi dæsero, Ecclesiâs etiâ in ditione mea ædificandam.

in merecipio: nec enim icio, quo genere beneficii tam singulas rem amorem & benevolentiam, in me antea ignotum, hodie a te mihi exhibitam compensare possim. Hæc ille. Ego verò mihi persuadeo nostræ Societatis homines, si ad hæc Regna mittentur, huius opera & auxilio haud exiguum operæ pretium facturos, tum quia naturæ bonitas, quam hic præ se fert, id a me exposcit ut credam; tum quia & ipse & ipsius Brachmanæ facili consensu, quæ a nobis dicebantur, audierunt. Ut mihi videatur ostium magnum apertum ad Euangelium in his terris promulgandum, & incolas ad veram pietatem & virtutem erudiendos. Atque hoc nō solum in illo longo tractu maris, verum etiam in interiore continente in tot regna & satrapias diuisa, in quibus non solum plebs, sed etiam Proceres, non rustici solum, sed & Brachmanes, omnes denique omnium ordinum & ætatum res diuinas libenter audiunt, & Ecclesias poscunt. Quid quòd in vrbe Chandegrini permultos vtriusque sexus Beatissimæ Virginis & pueri in vlnis maternis effigiem in publico expositam venerantes, & magna religionis significatione certatim concursantes, seque mutuo exhortantes, in terra prostratos adorantes vidi? Quare diuinitus factum existimo, Spiritu sancto suggerente, ut V. R. ad has terras explorandas animum appulerit. Iud & res ipsa tam prosperis principiis innixa, feliciores indices successus promittit, ut non sit dubium, quin si hæc scintilla semel ignem corripiat, maximam vbiq; flammam sit excitatura. Ac proinde V. R. non dubitet primo quoque tempore multos subsidiarios mittere, qui prudentia, animatum zelo, patientia, & morum quadam lenitate præditi, maius in virtutibus solidis momentum, quam in litteris constitutum esse ducant. Ad minus sex ante quadragesimam mitti placeat. duos, qui Chandegrini resideant, quæ est ciuitas Regia, a qua in terras adjacentes, nimirum in oppidum Tripetino idolo coniunctum, quod præcipuum est gentiliæ superstitionis caput, & in terras Papi Keguli non longe distitas expatiantur; item duos, qui Conduris oppidi noui Ecclesiæ constituendæ curam suscipiant. Situs est enim Condur in fauce fluij Areomagani, quo in loco constituenda sunt vectigalia, & Portofia, & aia, quæ ad emporij celebris futuri administratione cōducunt. Huc enim ab vrbe Chãdegrino magnus est mercatorum cōkursus, quia via breuis est; atque hinc Paleacatē vsque per interiora cōtinentis facilis est accessus, nempe per flumē quod præter Paleacatē fluens, in Areomagani fauce se exonerat. Facit hoc flumē insulā magnā, in qua multi sunt pagi. Oboni Kegulo subiecti, quo sit ut hi duo sacerdotes, quicquid ter-

ita à Paleacate vsque ad oppidum S. Thomæ interjicitur, possint
 colendum suscipere: denique duos, qui ab oppido S. Thomæ vsq;
 ad Caneameiram animarum culturam exerceant; imò & vsque ad
 Teuanapatanâ, quæ magni Regis Delauayo pater, qui in suis ter-
 ris Ecclesias fieri postulat, præcipuè in portu quodâ, qui fluium
 habet præterlabentem, qui in nulla hyemaliù torrentiù inundâtia
 arenis suffocatur, & semper aperto alueo nauigia suscipit. Hic no-
 bis per Nainam Mudeliarem, nostri studiosum, nuntiari iussit, se
 omnes expensas facturum, quæ opus essent. Qui autem mittendû
 sunt, veniât ante Quadragesimâ per orâ maritimam vsq; ad Peria-
 patanum, atq; illinc opera nostrorû, qui Periapatani resident, ad-
 iuuante P. Gasparo Dabreo, Marauaiiorum amico, vsque ad Na-
 gapatanû & S. Thomæ peruadere poterunt; neque verò expensis,
 quæ in hoc itinere accelerando cõtinent, parcèdum cèleo, ne re-
 frigeat iste feruor, & elabatur occasio nostris, qui cõmodè cum
 ipso Rege, Cangeuarano redeunte, Châdegrinum proficisci pote-
 runt. Veniet enim Rex Cangeuaranum ante duos menses. Imò exi-
 stimationi nostræ valde conducere intelligo, vt Condure primo
 quoq; tempore Ecclesia ædificetur: quo nimirû res maturè trãsi-
 gatur cum mercatoribus, qui à Gergilino & Bengala atq; ab aliis
 portibus negociandi causa illuc conueniunt, & Collegium hoc
 ac Seminarium subsidia opportuna habeant, quibus primum la-
 pidè majore cum fiducia jacent, & prima fundamenta quasi in
 solido ponant. Habeo præter hæc Pandiuacam pagum, qui nouè
 milliaria à S. Thomæ distat, huius obiter possessionem adii, cum
 redii Chandegrino, paganis & agricolis maximè vrgentibus, vt se
 ad hos agros colendos statim admitterem. Quin etiam Obo Re-
 gulus Montem paruum fundis additis amplificauit. Arque hæc
 omnia litteris patentibus confirmauit; quarum exempla in lin-
 guam Iustitanicam versa, ad V. R. mitto. Iuxta Pandiuacâ exstat
 alius pagus instar ciuitatis, quem vocant Cholauagaranum, cuius
 incolæ ad agros colendos frequenter nostris operam locant:
 hi maxima congratulatione & lætitia nos exceperunt. His occa-
 sionibus speramus fore, vt tam hi quam ceteri vicini, rejecto Ido-
 lorum cultu, sese ad Christianam Ecclesiam aggregent. Ego inter-
 eâ, donec V. R. opem ferat, omnia parabo, & Condure, quàm pri-
 mùm crucem erigendam curabo, ne Obo Regulus, à quo omnia
 pendent, spem abjiciat. Dabo quoque litteras ad Dynastas & ma-
 gnates illorum locorum, ad quos iam Obo in eandem sententiâ
 scripsit. Et si fieri poterit, ipse Condurem contendam, vt aream,
 stû, & reliqua diligèter inspiciâ, vt V. R. de omnibus certior fiat.

Leges etiam & priuilegia Condurenſi Emporio indulta, in itinere promulgare decreui. Dei opem confido non defuturam, qui ſicuti huic rei tam felicia dedit initia, ita feliciores (vti ſpero) dabit exitus, quo opus ex obedientia incœptum, & à V. R. tanto pe-re commendatum, cum eadem obedientia ad finē à Diuina pro- uidentia conſtitutum perducatur. Datæ Meliapore in Collegio S. Ioannis, 20 Nouemb. 1598.

Cùm hæc Goę nuntiabantur, incredibilis fuit omnium animo- rum motus: Chriſtianis gaudio exultantibus, ethnicis dolore cõ- ſectis, his atque illis arbitrantibus actum iam eſſe de ſc̄cta genti- lica, ſi vnde tota illa ſuperſtitio permanuit, inde oſtium aperir- etur ad fidem Euangelicam promulgandã. Noſtri inuſitato fer- uore vltro ſe huic miſſioni obtulerunt. Quare præmiſſa oratione, ex tota Prouincia delectu habito, miſſi ſunt P. Emanuel da Veiga, Domus Profeſſæ Præpoſitus, P. Gaſpar Stephanus, & ipſe profeſ- ſus, ac Theologiæ antiquus profeſſor, P. Franciſcus Ricius, P. Ioannes de Coiſta, P. Petrus Eutitius, P. Melchior Cotinius. Verũ quia P. Ricius, vt ſuprà docuimus, iam ibi erat, miſimus P. Con- ſaluum Monterium, qui in oppido S. Thomæ in eius locum ſuccederet.

Emmanuelem Campellum Patrem Patri Alexandro Leni ſocium miſimus in terras Gingianas, ad urbem Chitaparanam, cui loco Portum S. Michaëlis nomen indidimus: Eccleſiam verò Beatiffimæ Virgini de Spe dedicari placuit. Speramus enim fore, vt Beatiffima Virgine & S. Michaële deprecatoribus, ac patronis, tota hæc regio ab idolorum ſuperſtitione ad Chriſtianam fidem traducatur. Quid poſtea ſucceſſerit à prioribus litteris vſque ad noſtrorum aduentum, ex alijs eiufdem Patris litteris V. P. cognoſcet.

EXEMPLVM LITTERARVM P. SIMONIS DE
SA, RECTORIS COLLEGII S. IOANNIS IN VRBE
S. Thomæ prid. Cal. Aprilis, anno 1599.

LITTERAS, quas de noſtrorum Patrum aduentu V. R. ad me ſcripſit, dici non poteſt, quanta cum animi lætitia acceperim; atq; aded, vt ingenuè fa- tear, expaui dum conſiderabam opera Dei. Obſtu- pui planè dum mecum reputabam, quàm aptè & concinnè omnia votis reſponderint. Admiratus ſum, & toto animi affectu exoſculatus, tot ac taliũ Patrũ ad hanc prouin-

provinciam suscipiendam conspirationem & consensum. Litteras cum sociis communicavi, omnes pari gaudio felicem nuntium exceperunt: beatos prædicabant, quibus tam fausta fors obtigerat. Nec minor in ciuitate lætitia, cum Patres aduentare nuntiatum est. Ludouicus Macedus, Lusitanus eques, Oboni carus, illico ad Obonem scripsit. Præfectus nouus certiolem fecit Naynã Mudeliarem auunculum suum, amicũ nostrũ, qui per eos dies Paleani agebat cum Delauayo supremo Duce, cui nuper, Regio diplomate, huius ciuitatis administratio collata est. Nunc id agã, vt ea, quæ à postremis litteris, quas ad V. R. dedi, successerint, intelligat. Condurem profectus est frater Antonius Consaluez, vt nouæ Ecclesiæ principia constitueret. Exceptus est ab incolis humaniter & honorificè. Interea Delauayus militum supremus Dux, qui multũ apud Regẽ valet auctoritate & gratia, vehementer contendit à Rege, ne committeret, vt condendæ nouæ ciuitatis studio Arcomagani sui antiquissimus portus damno afficeretur: orauit vt quemlibet alium locum Ecclesiæ ædificandæ eligerent. Primas litteras, quas Rex in hanc sententiam scripsit, voluntati Delauayi obtemperans, Obo Regulus, cuius opera & facultate Ecclesia cœpta erat, fictas & commentitias iudicauit. Quare totis viribus in opus incumbere iussit. At frater licet, ne Obonẽ læderet, non penitus cessaret: tamen ne Regẽ sibi infensum redderet, tardissimè progrediebatur, donec secundis litteris à Rege missis, ex ipsius Obonis sententia parendum ratus, pro tempore destitit. Interea instante Quadragesima fratrem ad colloquium euocavi, iussi tamen ira veniret, vt relictis in loco Ecclesiæ aliquot Christianis, videretur ad tempus discedere, postea opus inchoatũ perfecturus. Per idem tẽpus, cognito Obonem Regulũ vniqs diei iter in castris abesse, de consilio nostrorum, adhibito in socium Ludouico Mæcedo, eum conuenire statui. Prima Dominica Quadragesimæ iter ingressus, feria tertia ad castra perueni, Obonem Dynastarum legationibus intentum eò die nemo interpellauit. Postridie se in colloquium dedit: iratus ostiariis, qui pridie nostrum aduentum non indicauerant, vnum ex eis supplicio affici iussit. Causam aduentus dixi non esse aliam, quàm vt litteras à V. R. allatas ipsi ostenderem, & vt patres in eius ditionem venire nuntiarem; quo sciret quanti ipsum nostri facerent, & quantopere æstimauerint Goæ ac totius Indiæ Christiani summa in nos collata beneficia. Grata fuit hæc oratio Oboni Regulo, ac mox cum illo agere cœpi de Ecclesia, quam Condure, iubete Rege, inchoatam reliquimus. Dixit se ad Regem scripturum, vt facultatẽ da-

ter eam perficiendi, sed cum id mihi valde non placeret Rege tantopere renitente, tandem suavit, ut Arcomagani Ecclesiam conderem, esse quippe ciuitatem illam in primis celebrem, si id non placeret, Cotapatanam eligere iussit. Respondi Arcomagani in ditionem Delauayi esse, (erant autem inter Obonem & Delauayū inimicitia) me velle in ipsius Obonis ditione consistere, nihilominus hortante ipso Obone, & se fortasse Arcomagani in suā potestatem redacturum non obscure significante, ita consensi in Arcomagani, ut simul Cotapatanæ Ecclesiam ædificandi facultatem peterem, quam ille libenter concessit, publicoque diplomate confirmauit, asserens se nihil aliud velle, nisi quod mihi gratum foret. Tandem pannis bombycinis de more donatum benignissimè dimisit. Inde digressus ad Papū Regulum cum exercitu descendente contendit. Hic me ut antea humaniter, ita quam humanissimè accepit P. Ricius ubi esset, & alia multa suo more scilicatus est. Muneribus pro consuetudine donauit. Discendentem monuit, ut ab arce Ludouici Macedi, quam ipse rebellantem suis militibus obsederat, in itinere declinarem. Eā nocte perueni ad ciuitatem Triualurem, hortis & nemoribus confitam, piscinis affabre structis circumdatam, idolorum delubris celebrem. Hic in fano quodam aperto, sicut antea feceram, pernoctavi. occurrunt mox Brachmanes & milites; de lege diuina verba facientem audiunt, gentilia superstitionis fallacias ita detexi, argumentis conuicti, ut ipsos suorum Deorum pigeret puderetque, Christi Domini legem veram esse affirmare non dubitarent; imò & Ecclesiam in ipso urbis foro construere per ipsos licere dicerent. Alii dicebant, Perbellè actum est nobiscum hactenus, qui à Brachmanis in fraudem illecti, tam turpiter errauimus. quid autem superest, nisi ut eis cerebrum elidamus fustibus prius, deinde verò Deo debitum cultū exhibeamus? Hūc præposterū feruorē dū ego moderari aggredior, alius qui confidentior videbatur, Imò ego, inquit, spondeo me in posterum horum Deorum delubra non ingressurum, neque manus aut oculos Diis tam turpibus sublaturū; quinimo potius Deo vero, cæli & terræ conditori, honorem delaturum, donec Ecclesia fiat. Postera luce discessimus, in itinere occurrit elephas, cuidam idolo sacer, hic Ludouicum Macedū præteriens me delegit, quem proboscide peteret, forsitan ut fallorū Deorum præcipuum aduersarium vlcisceretur. At me Deo vno & vero protegente, comitibus metu cadentibus, proboscidis ictus in canistrum Ludouici delatus, illud longissimè proiecit. Ad Collegium demum reuerso allatae sunt litteræ a Rege, in quibus nego-

fimum quoddam peculiare mihi cōmendauit. Simul admonuit, memor essem, se vni mihi & Societatis Patribus ciuitatem illam, & terram totam credere; curare iussit, ne quid iniuria a Lusitanis antiquis incolis fieret, & quid noui accideret, ipsum vt facerem certiores hortatus est. Aliam in eandem sententiam a Delauayo epistolam accepi. addebat hic, se valde cupere me conuentum, milites ad deducendū petere iussit à Præfecto ciuitatis, quæ Adigarem nuncupant. Dixit se mihi suam terram commendare, eo quod Præfectum iuuenem & rerum imperitum agnosceret, quare velle ne quid alicuius momenti Patribus inconsultis aggredieretur. Atque hoc idem ad ipsum Adigarem scripsit non Delauayus solū, sed etiam Nayua auunculus, qui ab incolis Mudeliar dicitur, nempe ciuitatis & terrarum, quæ Delauayo parent, Quæstor ac Moderator. Hic sexcenta milia Pagodium (monere genus est, quod sesqui aureum valet) in annos singulos Delauayo stipendii nomine pendit, cuius tributū adminicūo vniuersæ Delauayi fortunæ non parū fulciuntur. Quare ipsius litteris inuitatus, cum conuenire decreui, & Dominica secunda Quadragesimæ Changuela Batepaleanum versus contendere: cum prope eam ciuitatem ventum est, Naynam nostri amantissimū in colloquū euocauī, per amicos & familiares aduentum meum gratulatus, ipse sub noctem accessit lychnuchis plurimis & militibus comitatus. Ad urbem postridie deduxit, ac tanta liberalitate & munificentiā non solū mihi, sed etiam omnibus, qui mecum venerant, omnia necessaria ministranda curauit, vt nec vnus quidem terentū expensam facere necesse fuerit. Ad Delauayum tandem perductus, inueni vulnus alligantem, quod illi in tibiam incidens equus impegerat. Hic vt me vidit, tanta repente lætitiā se affectū dixit, vt se sanum reputaret, ac se suosque omnes aduentu meo à peccatis mundatos. Multa illi de me, de imperio Lusitaniæ, de lege diuina sciscitanti, Gubernator Nayna admodum honorifica prædicauit; vt conciones quas ad populum habemus, & vocum intentiones, ac remissiones ipsos denique gestus & motus omnes non solū nartaret, verū etiam ipse imitando repræsentare conaretur. Tantam hæc audiendo voluptatem cepit Delauayus, vt ipse postea sæpe suis Ducibus in memoriā redigeret, quæ Gurūpus ille de rerū terrenarū contēptu, de elemosynis largiendis, de fraude & damno non inferendo, deque aliis Christianæ Religionis documentis, ipso audiente dixerat. Hæc Dynastis ipsam visitantibus inculcabat, ac prædicabat, vt iā nō tātū Nayna Patres, sed & ipsi quoque Delauayus in concionando imitari videretur.

Sequenti biduo thesauros ostendit, quorum magnam partem ad Regem Vissanagoræ olim pertinuisse aiebat. Dum hæc omnia monstrat. Scio, inquit, vos Patres nihil ex his desiderare, aut hæc vidēdo delectari, cum mūdo vale dixeritis. Cui ego: Imò, inquam, quod maximè me delectat, illud est, quodd in hac Regia gaza multa video ad crucis imaginē formata. Ille his multo plura se Chandegrini reposita habere respondit, eaque mihi, si quando se offerret occasio, ostensurum: Ecclesiam quoque optimo loco Chandegrini iuxta Regis palatium se ædificaturum promisit. Locum quē is dicebat, Chandegrini vidi, neque memini me videre in tota vrbe meliorem, aut magis accommodatum. Dixit etiam se omnia, quæ ad Sacerdotum alimenta pertinerent, affatim præbiturum. Vnum hoc orare, vt se singulis mensibus visitarem, & sponderem me semper in amicitia permansurum, etiam postquã vrbs B. Thomæ in ipsius potestate non esset; se enim non vrbe, sed Patres desiderare, quibus se & suam gazam credēdam existimauerit. Cui ego: Nos inquam, aliam gazam, alios lapides pretiosos nobis cōcreditos habemus, qui omnibus terrenis diuitiis meritò præferri debent; nimirum hominum animas, quas ad creatoris sui cognitionem instruere cupimus, ac præcipuam inter cæteras animæ tuæ rationem habemus. Tunc ille: Quid, inquit, mihi dabit, si Christianus fio? Nos, inquam, tanto Dynasta dignum nihil præstare poterimus, præter obedientiam, quam non solum tanquam Domino, verum etiam tanquam optimo parenti, & rei Christianæ duci atque protectori, nos debere fatebimur. At Deus Opt. Max. qui diues est in omnes, qui inuocant illum, te in amicitiam & gratiam recipiet, quod omnibus thesauris antepōndum certò scias. Quæsiuit, quo ritu quibusve cæremoniis baptisma conferretur, atque omnia ita approbavit, vt Brachmanes nonnulli timerent, ne Christiana sacra susciperet. Postremo die, nobis præsentibus, consueto illo corporis exercitio vti placuit, ad quod nemo nisi admodum familiaris admittitur, quod erat eiusmodi: Ipsum toto corpore extenso, in tapete jacentem quatuor iuvenes robusti cōuoluunt, & fricant, ac subinde insiliunt, & pedibus prementes largum sudorem eliciunt; ipso interim tortores suos increpante, & tanquam leues, & nullius ponderis homines, vt impèsius premât, adhortante. Ego interea, ne ociosus spectator adessem, illi varia interroganti ad omnia respondi. Et antequam exirem, effeci, vt diplomata aliquot daret, quæ huic Collegio & nostris Neophytis è re futura essent. Primùm annuis redditibus S. Thomæ, centum Pagodes adjecit. Deinde Collegio. centū & quinquaginta auteos

ſedit, quos Sadramapatamæ annuis penſionibus ſolui voluit. Poſtremò Brachénæ ſcripſit, vt Areomagani ſedem aliquam idoneã quæreret, in qua Patres habitare & Eccleſiam ædificare poſſent. Iam antea Brachena mihi promiſerat, ſe Areomagani terras quaſdam Eccleſiæ donaturum. At de his nihil adhuc certi ſtaui, omnia integra ſeruabo, quoad feſtum paſchæ prætereat. tunc denuo V. R. ſcribam fuſius, cùm per orium licebit, & tabellarius minùs vrgebit.

Cùm hæc ſcripſi, appulit P. Emmanuel da Veiga, ſecunda feria veſperi ad 4. non. Aprilis cum ſociis. Vnus P. Eutitius cum ſarcinis in via ſubſtitit. Maxima & noſtra & ciuium omnium gratulatione ſunt accepti. Paucos dies quieti dabunt, quoad Rex Cangeueranum veniat. Ibi Regi ſiſtam ſubſidiarios hoſce milites, qui diuina clementia annuente, hoc ampliſſimum regnum è grauiſſima dæmonum ſeruitute in ſuauiſſimam Chriſti libertatem imò jugum liberrimum afferent. Vicinos primùm Dynaſtas de eorum appulſu fecit certiores. Literas V. R. in ſermonem Badaganũ transferendas curauit, vt vnà cum diplomatis legantur. P. Cápellus Nagapatani relictus eſt, inde ad portum S. Michaëlis rectã contendet; & ſi Eccleſia Sadramapatamæ erit, ſperamus fore, vt nullo negotio inter nos communicare, conuenire, & mutuò nos conſolari poſſimus: quia inter P. Alexandrum Leni, & Sadramapatamam, & urbem S. Thomæ, viginti milliarium; denique à Chãgue lapede Sadramapatamam vſque non ampliùs duodecim milliarium trajectus eſt: flumen in ipſis faucibus trium brachiorum altitudinem continet, fundo labitur lutulento, introrſum magnã profunditas, nauium ſtationibus apta; aër ſalubris, aquæ dulces, gens noſtri amans; ipſe Delauayus, à quo omnia pendent, amantiffimus: quare quàm maturrimè illum conuenire decreui. Impedior occupationibus, ne plura hoc tempore V. R. ſuam benedictionem mihi impertiat. Vale. Datæ in Collegio S. Ioannis in vrbe S. Thomæ, Prid. Cal. Aprilis, anno 1599.

Per idem ferè tempus, dum noſtri ad huius potentiffimæ Regiæ curiam viam affectant, (quorum ingreſſus ad tempus dilatus eſt, eo quòd Rex contra Madurenum Naichum ſingenti cum exercitu contendebat, quem ipſe tamen debiti ſtipendii nomine datis duodecim millionibus ſiue centies vicies centenſis aureorum milibus à ſe facile auertit) ex alia partè noſtris ad Regis Calecutanũ regnum patuit aditus, renouato inter ipſum & Luſitanos foedere, quod ſuperioris anni ſimultatibus ruptum erat, & noſtri inchoatam Calecuti reſidentiam ad tempus deſerere coacti. Quam rem,

ita

igitur contigit, breuiter enarrabo. Anno huius seculi nonagesimo octauo clauis maritimæ Præfectus, cum fœdus cum Zamorino, Cunalis Mahometani astu, non coalesceret, antequam ei bellum indiceret, nostros è Residentia exire iussit. Zamorinus pro amore, quod erat in nostros affectus, eos retinere nitēbatur. nostris nihil periculi etiam ingruente bello impendēre affirmauit: posse eos saluis suis rebus in Residentia manere. Vicit tamen Præfecti sententia, inueterata in nos Saracenorum odia perpēdētis: quippe nulli dubium erat quin Mahometani, qui loca maritima tenent, sibi à nostris illata damna in nos & Christianos nostros uiscerentur. Quæ de causâ Præfecto obtemperantes maturè se subdulerunt. At consolatus est eos Dominus. Nam Princeps quidam Zamorini consobrinus, nostrorum colloquiis & assidua conuersatione attractus, ad Christianam Religionem animum adiecit & eadem nocte, qua nos fugam adornabamus, summis precibus baptismū petens, à Patre baptizatus est, deinde ab Archiepiscopo chrismate inunctus: atque in hunc die, licet occultus, boni Christiani specimen præ se ferre perseuerat.

Nostris absentibus, Zamorinus ad me sæpē numero scribere, orare ut Patres sibi restituerem Ecclesiam interea & reliqua omnia integre seruari præcepit. Saraceno cuidam, qui cruce perconceptu plagâ insixerat, ceruices amputari iussit. Nostri quotidie illi spē faciebant, se confecta pace quam primū redituros. Zamorinus interea, tum propter simultatum veteres offensas, tum ut Lusitanis magis complaceret, Cunali archipirata, stipendiario suo iam olim rebellanti, bellum indixit. Hic a multis annis piraticis baremibus mare infestum habuit, & opimis spoliis ditatus, ad Regii nominis dignitatem a suis euectus, à paruis initiis ad potentissimi principis instar accreuit. Prorex hanc occasionem nactus, & ipse aduersus Cunalem validam classē instruxit, in qua duo ex nostris missi. Arcem Lusitani statuto die ingenti impetu oppugnarunt, arbitantes se primo congressu victores euasuros. At hostibus, efferato animo propugnaturibus, cedere necesse fuit, aliquot ducibus & militibus desideratis. Nostri Sacerdotes tam mari quam terra suo officio fungentes, in animarum salutem totis viribus incumbebant.

Zamorinus his exemplis in Lusitanorum amicitia confirmatus, ipse in oppugnatione communis hostis perseuerauit, pacemque cum nostris, tribus conditionibus, præter alia, interpositis, ex omnium nostrum sententia consecit.

Primo dedit facultatem in tota ditione sua Euangeliū prædicandi,

eandi, seque propenso studio & benevolentia nostris opem latu-
rum promisit. Omnibus gentilibus & Mahometanis ad Christia-
nam fidem conuersis & conuertendis licere dixit pristinis in Re-
publica muneribus, dignitatibus, & facultatibus gaudere, & bo-
norum suorum hæredes instituere. Aream ad Ecclesias construen-
das idoneam se daturum spondit, & omnibus ad eas confugien-
tibus immunitatem concessit.

Secundò promisit se præstiturum, vt Lusitani omnes, &
quiuis alii Christiani, qui ad ipsius terras casu aliquo in capti-
uitatem lapsi appulerint. Præfecto arcis aut quæstori regio red-
dantur.

Vltimò (quod magni momenti est) promisit, se nullo vnquam
tempore permissurum, vt Christiani S. Thomæ, qui in ipsius ter-
ris habitant, Episcopum siue Prælatum quemuis nisi a Summo
Pontifice & a Rege Lusitaniz missum agnoscant, ad sextum Ca-
lend. Aprilis, anno 1599.

His ita transactis, ad Residentiam suam nostri reuersi sunt: At-
tamen superstite potentissimo hoste Cunale, nostris in illa gente
optatum fructum ex labore capere non licebit. Ex his quæ dicta
sunt, licet V. P. facile possit huius missionis Calecutanæ ratio-
nem & statum omnem cognoscere, tamen quia oppugnationis,
cuius modò memini, infausso successu res non nihil sunt pertur-
bata; visum est hoc loco litteras P. Francisci Rossis opponere, qui
tempore conflictus Calecuti cum Zamorino erat.

EXEMPLVM LITTERARVM P. FRANCISCI
RVSSIS EX CASTRIS ZAMORINI SEPTI-
mo Id. Martii 99.

Go V. R. iussu cum Zamorino in castris restiti-
scripsit enim V. R. Patres, qui Goa venerant, classi
sufficere: me verò neque oppugnationi interesse,
neque belli consiliis me immiscere volebat, quod
sanè præstiti. Oppugnationis verò ratio fuit eius-
modi: Ludouicus Gamma classis maritimæ Præ-
fectus, postquam exercitum, in quo mille & quingenti Lusi-
tani numerabantur, in terras Atiori trans flumen Cunalis ex-
posuerat, nauigia in pontis speciem colliganda curauit, atque
hac arte pontibus triginta vno confectis, negotium dedit Ludo-
uico de Sylua, Duci exercitus, viro fortissimo, vt cum trecentis
militi-

militibus, totius exercitus flore, trajecto flumine oppugnationi
 principium daret. Ipse interim in castris substitit cum reliquis co-
 piis, subsidio futurus, ubi opus esset. His ita constitutis, quarta vi-
 gilia nondum exacta, quinta feria ad quartum nonas Martias flu-
 uium trajiciunt, & dato signo hostem in litore expectantem acer-
 rime propellunt. Ex alia parte Nairu quinquaginta circiter mil-
 lia cum aliis trecentis Lusitanis arce appropinquant. Zamorinus
 & Princeps paruulus, ac nonnulli Reguli & Dynasta, atque ego,
 ex edito & tuto loco pugnam inspectamus, incendiis formidabi-
 lem, & crebris tormentorum fulminibus late lumē præbentibus.
 Zamorinus cum collatis signis cominus iam pugnari videret, fle-
 xis genibus, & manibus iunctis, oculisque in cælum sublatis, at-
 que obortis lacrymis Deum precabatur, ut opem ferret. Nostri
 per rēta, per ignes in illo horribico tormentorum boatu, & sciu-
 tillantium globorum turbine, incredibili ausu hostium confer-
 tos cuneos perrumpentes, iam magis magisque præsidii portis
 appropinquant. At vnum illud infaustum & luctuosum accidit,
 quod Ductor exercitus Lusitani, & quasi omen pugne, Ludouicus
 de Sylua, in ipso initio certaminis, sulphurei pulueris jaculo in ca-
 pite ictus occubuit. Mortem eius socii, syndone inuoluto corpo-
 re, quoad poterant, alios cælare conabantur. Atque hoc pacto
 cum Cunale certamen iniuerunt. Ex hostibus occidit Curimussa,
 is, qui multos annos mare omne latrociniis infestum, nostris qua-
 si imperium reddiderat, & multis nauibus Lusitanorum captis,
 opima spolia sæpe ex eis retulerat. Atque ad hunc diem semper e-
 lapsus etiam à nostris nonnunquam victus capi non poterat. Ce-
 cidit & huius pater Curtiacemus, & eiusdem consobrinus; & Cun-
 alis consobrini duo, & Cutamæmus, qui superioribus diebus
 triremem à nostris ceperat; & alii multi Duces, & Principes viri,
 ipso Cunale perniciosiores. quin & ipse tribus vulneribus, nempe
 duobus punctim & vno cæsum, inflictis vix tandem euasit. Delubrum
 quod extra arcem erat, totum conflagrauit, & cum illo ædes quæ-
 plurimæ. Ex Mahometanis trecenti, ex nostris quindecim in illo
 certamine ceciderunt, in his Frater quidam Capucius. Naires, qui
 à parte Australi pugnam commiserant, sepibus quibusdam incen-
 sis Mahometanos nonnullos interfecerunt. At vallum securium
 inopiæ rescindere non poterunt. Ex illis perierunt centum cum
 Lusitanis quatuor. Nostris hac victoria peritis, diulgata est Du-
 cis mors. Et iam sulphureus puluis, & plumbeæ glandes, & tela
 nostros defecerant. Quæ subsidia, cum essent trans flumen à Du-
 ce petenda, frustra expectabantur. Nam vna & triginta scaphæ
 colli-

colligatæ, (Almadias vocant) quibus nostri appulerant, à remige
 desertæ in medio flumine, temere fluctuantes, neutri parti visũ
 esse potuerunt. Quare Antonii Leiuæ Indiæ Antesignani famulus
 (ipse enim Antonius fortissimè dimicans, edita magna hostium
 strage, paulo antè ceciderat) receptui ecceinit. At nostri vbi se vi-
 derunt Ducibus & signifero priuatos, nullo ordine, nulla militari
 disciplina, præpropera festinatione pedem referentes, abiectis ar-
 mis flumini se commiserunt. Atque ita Lusitani ducenti & sexa-
 ginta plus minus sunt desiderati. P. Sebastianus Consaluis, & Fra-
 ter, quem socium habebat, euaserunt. At Frater dum inter ceteros
 nauigio detrudendo incumbit, plumbea glante percussus
 est, & brachium dexterum contractum. Septuaginta sex Lusita-
 norum corpora in litus eiecta, sepulturæ mandauimus adiuuan-
 te optimo illo neophyto, qui occultus apud nos agit. Dici non
 potest, quanto hæc clades dolore Zamorinum & Naires affe-
 cerit. Iam antea & Zamorinus & viri Principes non nulli Lusi-
 tanos monuerant, vt paulatim & lentè rem gererent, atque in
 primis, vt multas biremes in flumine expeditas haberent, quibus
 milites commodè exponerent, & è prælio reuersus excipere tuto
 possent. Suaserunt etiam vehementer, ne soli, sed multis Nairum
 millibus in societatem adscitis, hostem aggredierentur: quod si
 fecissent, proculdubio multo maiora damna hostibus intulissent.
 At illi, vt ad se solos victoriæ laudem deriuarent, Nairum auxilia-
 res copias non curarunt. Ego met vidi non neminem ingemiscen-
 tē, quod in hoc exercitu caput aspersum canis non videret. Zamo-
 rino diem pugnæ constitutum noluerunt indicare, nec ex qua
 parte arcem essent oppugnaturi, quam rem ægerrimè tulit Rex,
 & infelicem pugnæ successum huic vni culpæ tribuit, quod ho-
 minem sibi fidelem fallere & omnia sibi tribuere voluerunt. Hinc
 dolorem auxit Rex Cocini, cui nos tantum tribuimus, qui Zamo-
 rinum per litteras monuit, ne nimium Lusitanis crederet.
 Huius congressus infelicem euentum voluit Deus signis quibus-
 dam prænotare. Triduo enim, haud scio an, quatruiduo, ante pu-
 guam, noctu à parte cæli quæ Cunalem respicit, descendit ful-
 gor triste rutilans omnibus conspicuus, qui totam classem per-
 currens, tandem (vt affirmant) supra tridentem prætoriam eua-
 nuit. Pater item Theophilus, qui in hac residentia Calecutana
 mansurus, Cocino paulo antea venerat, postridie huius cladis
 mihi narravit, quod sibi quatruiduo ante conflictum accidisse di-
 cebat, nimirum se de nocte in Prætoriana spiritum quendam re-
 pentè prætereuntem vidisse, & ipsum brachio apprehenso ita al-

loquentem audiuisse, Castigo te Deus; quibus verbis iram & irationem diuinam denuntiare visus est. Hic successus nostris tam funestus, hostibus tantum terrorem incussit, vt occisorum corpora eo die sepelire nemo auderet: timebant enim ne nostri, restituto exercitu, de integro in eos imperum facerent. At cum videbant, rotam classem sublatis velis litora deserere, timor & trepidatio omnis in nostrorum irrisionem versa est, nec immerito, si enim biduum tantummodo in castris egissent, hostes, vt opinor, deditioem fecissent. Quare Præfectus raptim colligere vasa & in altum vela facere coactus est. At ne epistola hæc tota luctuosa sine aliquo doloris leuamine persistat, rem solatii plenam in fine subtexam. Regina, mater Principis, qui in Regno creditur successurus, colloquiis & exhortationibus nostrorum comota, se Christiana sacra susceptram promisit: multum autem ad hanc rem momentum haberet, quod illa cum Christiano occulto, cuius modò memini, sanguine coniuncta est. Reges item Tanoris & Charles nostros sacerdotes & Ecclesias in suis terris vehementer exoptant. Viderit. R. V. quid eis responderi velit. E. Cunale, 7. Idus Martias, anno 1599.

Non minori omnibus solatio fuit profectio, quam & zelo salutis animarum & nostrorum suasu suscepit Dominus Alexius Metnesius, Goræ Archiepiscopus, ad visitandos Christianos antiquos, à S. Thoma Apostolo propagatos, qui in Regione Maluarica loca montana obtinent. Huius visitationis occasio fuit eiusmodi. Postquam Angamalæ Archiepiscopus Abrahamus fatis concessit, & Georgius Archidiaconus, iuxta consuetudinem antiquissimam, Ecclesiam pastore carentem gubernandam suscepit, suspitio vehemens non leuibus de causis suborta est, eam Ecclesiam tandem ad Nestorianos pastores esse reuersuram. Nec defuit inter ipsos quidam Ecclesiastica dignitate pollens, & opibus affluens, qui reciperet se Babylonem profecturum, vt inde Archiepiscopum accederet. Archiepiscopus verò Goanus, cui non modò tanquam Metropolitanano, sed etiam litteris Apostolicis iubentibus competere administratio illius Ecclesie sede vacante, Archidiaconum in obedientia sedis Apostolicæ vacillantem in officio continendi munus suscepit, ne videlicet in schisma laberetur. Ac Rectori Collegii Societatis terræ nouæ seu Vaipicotæ mandauit, vt Archidiacono litteras, quibus ipsum Archiepiscopus auctoritate Apostolica eius Ecclesie gubernatorè renuntiabat, hac lege redderet, si ipse corà eodè Rectore fidei professionè solennem faceret. Litteras Archidiaconus latus accepit, & fidei protestationem

die festo se facturum promisit. Verum postea nec fides protestationem coram Patre edere, nec gubernationem Ecclesie; tanquam ab Archiepiscopo sibi delatam, accipere voluit: quod ipse postea de consilio quorundam fecisse causabatur. Quare conciliatis animis tum Cocinensis Præfetti, tum aliorum secularium atque ecclesiasticorum, conuentum celebrarunt Vaipini, quod vrbis senatores & Ecclesie Cathedralis presbyteros conuocarunt, exclusis tantummodo nostris, quos aiebant Archidiaconum nolle huius negotio interesse. In hoc conuentu Archidiaconum amplexantur, in manibus tenent, ac demulcent. Interim musicis instrumentis editur festæ lætitiæ signum; mox in cathedra sublimium statuunt, vrbis Præfecto, atque Episcopi Cocinensis Vicario, (Episcopus quippe in Ceilano aberat, & hunc conuentum se absente factum postea reuertus molestus tulit) & reliquis omnibus in seamanis sedentibus. Assurgit deinde ecclesiasticus quidam inter primos, tanquam procurator idoneus Archidiaconi præsentis, (vt ipse aiebat) profiteretur Archidiaconum non esse schismaticum, (ve forsan, inquit, aliqui putant) neque errorem vllum contra fidem catholicam tenere: fuisse enim diligenter ab se examinatum, atque nunc illic venisse, vt fidei protestationem fieri faceret. His dictis Archidiaconus procumbit in genua, & prælegente quodam fidei protestationem lingua Lusitanâ, cuius se verbum quidem intelligit Archidiaconus, interrogatur, an illud totum credat, respondet ille Malauaricè, O, id est etiam. Atque hoc pacto tamen gubernationem ab Archiepiscopo vel Apostolica auctoritate habere noluit; catholicus tamen, & Apostolicæ Sedi obediens, iudicatus & publicatus est.

Per eosdè ferè dies Cocinum ægotus appuli. Et ante omnia omnes neruos contendi, vt cum ipse Præfectus cum reliqui omnes errorem agnoscerent, in quem ceciderant, summi periculi plenum Docuimus quam perniciosum rei Christianæ foret, in ore omnium neophytorum, & antiquorum Christianorum, detrahere veræ ac solidæ doctrinæ, qua nostri à tot annis Christianos suæ fidei commissos imbuerant, excludendo eos à confesso publico, & a protestatione fidei ab Archidiacono faciendâ; idque inuito & contrarium præcipiente Archiepiscopo, qui eam protestationem in manu alicuius è nostris fieri iubebat. Ex alia parte quanti esset incommodi, quantique in fide periculi, tam temere & præcipitanter cohonestare, approbare, & publicare doctrinam Archidiaconi, quam ipse quasi de lacte Archiepiscopi abrahæ à tenebris animis imbibens, hauseratque è libris Nestorianorum, quos

nostri tanto labore emendandos curabant, atque hoc pacto viâ & quasi compendium tradere ad introducendum & acceptandum Episcopum Babylonicum. Cocini Præfectus, vir nobilissimus, his monitis facillè præbuit aures, factum excusans, ac professus, se non esse Theologum, at verò Theologorum & litteratorum consiliis adductum, conuentum illum indixisse. Reliqui resistere primùm, deinde præterentes excusationes, alii alias: errorem tamen agnouerunt & ipsi & populus Cocinensis vniuersus.

Quamquam hæc ita acta sunt, tamen quia constabat, aduersarios, multa ad Archiepiscopum detulisse, quibus artificiosè Vaipinensem conuentum excusabant; instrumenta publica legitimis testibus approbata, ad Proregem & Archiepiscopum missimus, vt vtrique veritas innotesceret. Quoniam verò multum intererat, ignorantiam demere, qua Ecclesiastici illi & alii multi in hac re laborabant, (quod vtrique magno Reipublicæ Christianæ detrimento futurum erat) dedi negotium Patri Rossi, vt re prius diligenter inquisita, & comperta, mihi ad quædam interrogata responderet, quæ nouem erant, quæ cum ipsis responsis multam huic negotio lucem attulerunt: è quibus duo tantùm hîc inferere placuit, quo liquidius constet, quâtopere Societati fauerit Deus, cum etiam ex ipsorum aduersariorum præsidis ei arma præbuerit, quibus se defenderet.

Interrogatio. Quid responderit Archidiaconus, Vaipino discedens. Cassanaribus (ita vocant Sacerdotes) & Christianis laicis interrogantibus, cuius rei gratia conuentum illum ingressus esset. Responsio. Dixit se nihil aliud, quàm fidem suam professum esse contra Patres S. Pauli, qui ipsum hæreticum vocauerant: Præfectum verò & eorum conuentum ipsum hortatum, vt viueret secundùm antiquas consuetudines viæ S. Thomæ cum Patriarchæ suo, atque hac in re nihil esse periculi: item, se vnâ cum illis statuisse, ordines ab Archiepiscopo Goensi, aut quouis alio Latino collatos, non esse validos, nisi à Babylonica potestate proficiscantur: se verò Archiepiscopū Goensem, Archiepiscopū quidē, id est Prælaturū, agnouisse, at nō suū: item Patres S. Pauli vehementer contendere, vt in orationibus publicis Papæ nomen enunciaretur, at se nescire an Cassanares id ratum haberent.

Interrogatio. An Archidiaconus in orationibus publicis Papam nominare recusauerit, & quare? An ipso consentiente nominetur Patriarchæ hæretici aut schismatici? & quo titulo Patriarcham eoram ipso nominat, an tanquam Patriarcham Summo Pontifici

Et subditum, an verò tanquam Prælatum vniuersalem, & secundum Christum immediatum? Responso. Non solum recusauit, verum etiam restitit, atque acerbè tulit nostros ipsum hortantes, vt Papam nominaret, immo sese excusauit, quòd certò sciret, Ecclesiasticos suos nolle acquiescere. Mirum verò Ecclesiasticos nolle acquiescere, qui in rebus, quæ ipsos magis angunt, ei parère non recusant. Quid? quòd hoc quoque à multo tempore in aliquibus locis in more positum est, etiam Abrahamo adhuc viuente, & nemine resistente, quo postea defuncto, huius Archidiaconi auunculus, in oppido Carrurto, cuidam Diacono Papam in litaniis nominanti imperauit, vt Papæ nomine omisso, morem pristinum obseruaret. Qua de re Archidiaconus monitus nihil respondit, imò potiùs in conuentu quodam Angamalico decreto Malauarico, licèt occultè, statuit, ne quis Papam in orationibus nominaret. Cuius loco bis singulis diebus in orationibus publicis nominant Patriarcham Babylonicum, Simeonem defunctum, eumque schismaticum & hæreticum, quem lingua Syriaca Sæctum & Patriarcham totius Ecclesiæ vniuersalem nominant in libro quodam Syriaco, qui inscribitur liber Patrum; quo nomine intelligunt personam, quæ omnium dignitatum Ecclesiasticarum primas tenet, supra quam non est alius, nisi Christus Dominus. Hæc quoque de re persæpe monitus est Archidiaconus, qui etiam benememinit, Simeonem eundem esse, cuius iussu Abrahamus Angamalem venit, quem nimirum vt à Patriarcha schismatico missum, Iosephus tunc temporis Archiepiscopus Angamalenis, in Lusitaniam victum relegauit.

His interrogatis, ac responsis euulgatis inter eos, quorum intererat, dici non potest, vt obstupuerint conuentus Vaipinensis fautores, postquam eis innoruit, quòd vulgò Archidiaconus de ipsis apud suos iactitabat. Id verò eos malè habebat, quòd Archidiaconus diceret, se præter Patres S. Pauli contradicentem habuisse neminem.

Nunc tempus est, vt ad Christianos S. Thomæ nostra redeat oratio. Archiepiscopus re cum nostris communicata, Archiepiscoporum Angamalemensem visitare decreuit eo fine, vt sedem illam ad suscipiendum Prælatum de manu Summi Pontificis paratorem redderet. At hostis humani generis cum hoc vnū, præcipuum huius tot incommodis remedium esse perspiceret, variis technis Archiepiscopo profectionem intercludere conatus est, dehortantibus hinc Religiosis, illinc sæcularibus, iisque non infimæ fortis hominibus; dicebant enim hæc visitatione non solum honorem,

per. onam, & vitam Archiepiscopi, verum etiam Rempublicam et
 plam in periculum non dubium vocari. Hæc illi tanta pertinaciâ
 inculcabant, atque urgebant, ut optimus Prælati ad me scriberet,
 cælum & terram in ipsum coniurasse. Veruntamen omni ter-
 ruculamento contempto, visitationem singulari constantia cum
 prudentiâ coniuncta, præsentis divini numinis auxilio incepit,
 promovit, perfecit. Archidiaconus post multas tergiversationes
 & versutias, ita ut parum abfuerit, quin a communione fidelium
 egeretur, tandem ad cor rediens, se sub Apostolicæ sedis obedi-
 entia victurum pollicitus est. Multa in hac visitatione præstitit Ar-
 chiepiscopus, quæ magnum ad animarum salutem momentum
 attulisse compertum est. Primum sacramenta, ut validè conferrè-
 tur, effecit; deinde libros Nestorianos, quorum maximus erat nu-
 merus, à sexcentis erroribus, & sententiis catholicæ fidei repu-
 gnantibus, expurgandos curavit: quicquid Summi Pontificis su-
 præmâ auctoritatè impugnabat, deleri fecit. Postremò Parochos
 idoneos, qui nullibi penè reperiebantur, diligenter conquistos,
 Ecclesiis præfecit. Media, quæ Archiepiscopum ad hunc finem
 consequendum maximè iuverunt, hæc ferè fuerunt: Ipse per se
 Ecclesias visitavit, Octoginta Paræcias instituit, Synodum dice-
 cesanam indixit, ad quam Ecclesiasticos illius Archiepiscopatus
 & nostros Sacerdotes solummodo iuxta antiquam consuetudi-
 nem convocavit, assistente Præfeto Cocinensi Antonio Noro-
 nia, & primariis civitatis, qui Regis Lusitanicæ nomine horum
 Christianorum tutelam in se susceperunt. Quæ res quanto Re-
 gis Maiestati emolumento sit futura, norunt, qui non ignorant,
 quanti sit momenti, gentem in tota India lectissimam, a tempo-
 ribus B. Thomæ Christiano cultui deditam, tamque numerosam
 & potentem, ut armatos ad triginta millia in promptu habeat,
 cum Lusitanis venire, ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam reuo-
 care, & in fidem ditionemque Regis Catholici accipere. Ma-
 gno etiam fuit adiumento, animarum zelus & vitæ exemplum,
 quo optimus ille Prælati novem mensium spatio plus (ut no-
 stri affirmant) in animarum salute promovenda profecit, quam
 quotquot à B. Thomæ ad hæc usque tempora illam sedem tenuerunt.
 Quam bene affectus sit erga nostri ordinis homines, qui
 in illa vinea laborarunt, indicant verba, quæ ex ipsius litteris
 decerpsi. Quid mihi animi sit, inquit, post Cunalis & Mala-
 cæ infelices clades, V. P. æstimandum reliquo. Benedictus Deus,
 qui nos his flagellis emendare dignatur. Visitatio illa montana
 me oppidò lassum reddidit. Sed memoriâ teneo, quod dixit
 Spiritus

Spiritus sanctus, Bene patientes erunt, vt annuntient. Quo in statu res illorum Christianorum reliquerim, & quæ gesta sint, Patres scripsisse puto, quæ ideo omitto. Vnum affirmo V. P. ego si istic hyemasset, actum fuisse de illis Ecclesiis; neque ego meæ conscientiæ consuluissem, si oues pro tempore meas, Pastoris & doctrinæ Catholicæ extremè indigentes, prodidisset, ac non potius doctrina sana imbuisset, sicut feci, & facio vnâ cum Patribus Societatis, qui me comitantur. Peto etiam atque etiam, vt ipsi laborem hunc penè intolerabilem, quem in hac vinea colenda & propaganda sustinent, V. P. gratissimum esse intelligant. Profecto amor & caritas, qua omnia propter Deum alacriter sustinent, me illis non parum deuinxit, quippe qui sine illis nihil effecissem, ab illis subleuatus, laborum ac molestiarum umbram quandam, quæ mihi tanquam tepido & imperfecto nonnunquam obuerfatur, facile didici contemnere. Dominus illis præmium reddat in cælo, & illis V. P. benedictionem largam imperpetuum. Angamalæ Residentia cum omnium aprobatione instituta est. Nec dubitet V. P. quin in Residentiis montani huius tractus tota versetur Christianorum salus. Hactenus Archiepiscopus. Quod autem dicit de approbatione omnium in Residentia Angamalenſi in ipsa Archiepiscopatus sede instituta, intelligit de voluntate Reguli & Magnatum, qui se se huic Residentiæ extruendæ beneuolos exhibuerunt, & ipsi in omnibus his terris, per totam oram Malabaricam, Patrum Residentias & Ecclesias se exoptare significant. Neque verò ipsi Lusitani minore alacritate & studio huic vineæ antiquissimæ ad perfectum cultum reducendæ incumbebant. Enituit in ea re singularis duorum Lusitanorum virtus. Quorum alter Rochus Mellus Pereira, qui Patribus se ad iungens non solū itineris comes, verum etiam expensarum largitor eximius fuit, muneribus quoque & officiis in Regum illorum studio & gratia promerenda diligentissimus. Alter Antonius Guedes Morales, qui Vaipicotæ Collegium optima structura fundat, & iam pridem sua omnia Societati ad conuersionem gentium vir optimus consecrauit.

Collegium Malacense Sociorum numero auctum esse, ad V. P. anno superiore scripsi, idque non solū ad tuendam domesticam disciplinam, sed etiam quod inde ad vicina regna facilis sit trajectory. Acheni sanè & Sionis populi, etsi (vt à fide dignis accepimus) nostrorū aduentum penitus non repudiant, tamen in præsentia multa sunt, quæ omnium opinionem à spe fructus faciendi excludunt. At in regno Cambogix omnia paratiora esse intelligo.

Rex enim & populus nostros vltro inuitant. Faxit diuina bonitas vt, V. P. adiuuante, multi operarii ad hæc, & alia regna, ad fidem conuertenda opportunè mittantur. Quæ de hoc regno narrantur, spèq; nobis faciūt, ex sequentibus litteris V.P. cognoscer.

EXEMPLVM LITTERARVM PATRIS EMANVELIS CARVALII MALACA,
Mense Ianuario, anno 1599.

Et si litteris faciam certiore V. R. de noua missione, quæ hoc anno ad Regnum Cambogiæ Collegio Malacensi oblata est. Quamquam non dubito quin hoc idem & P. Rector, & P. Christophorus de Veiga, Maluccarum Visitator, pro suo vterque officio præstiterit. Verùm cum ego in spè venerim, me ex eorum numero futurum, quos V. R. ad ea loca sit destinatura, ea omnia, quæ dum Malacæ resideo, de illarū regionum statu cognoui, quæque cum Legatis à Rege Cambogiæ missis nuper acta sunt, paulo fusiùs exponere decreui.

Cambogia regnum est per amplum, quod promontorio Malacensi & Peguensium ac Bengalensium regnis opponitur è regione orientis, à septentrione habet Cauci, nostris Cocincinam; ab austro regnum Sionis, medium inter Cambogiam & Pegù; ab occidente alluitur mari. Flumen habet, quod instar Nili totam regionem quotannis statis temporibus inundat, à nostris Cambogiæ flumen dicitur. Ad regnum Cambogiæ eadem ferè via navigatur, qua ad Sinas. Nam soluentibus à portu Malacæ, & iuxta continentem recto cursu iter radentibus, ferè quintodecimo die nullo periculo ostium fluminis occurrit. Abundat regio oryza, pecore, capris, butyro, legumine: materiem habet ad vsum ædificiorum & nauigiorum admodum accommodatam, beiuini magnâ copîa, & alias merces non paucas. Aiunt, Cambogienfes olim potentia & incolarū numero vicinis nationibus præcelluisse. Verū à multo tempore, ex quo inter eos & Regem Sionis bellū exarsit, maximè verò à viginti annis elapsis, ab exercitu Sionensi multis cladibus confecti, valde imminuti sunt.

Vltra regnum Cambogiæ, huius fluminis ortum versus, exstat alia natio gentis incultæ & barbaræ, quos Laos vocant, qui iuxta fluminis ripas, & lacus ingentes, quos flumen efficit, in calulis ligneis & magnis nauigiis vitam agunt. Protenditur enim hoc flumen ad mille & ducenta miliaria, adeò vt eius ortū Cambogienfes

gieneses ignorent. Verisimile est à regione septentrionali iuxta Sinarum & Tartarorum fines oriri. Lai igitur, qui huius fluminis superiora loca abtinent, ante viginti annos rerum nouarum cupidi, & maris visendi studio allecti, ducentorum millium hominum coaecto exercitu, secundo flumine ad oras maritimas delati, omnes ad vnum interierunt. Perit in hoc cōflictu Cambogiæ Rex, qui res Malacenses & Lusitanam Rempublicam magno semper amore & studio coluerat. Huic superstes fuit filius paruulus, qui etiã nũc regnat, iuuenis viginti annos natus, qui licet diu in Laorum potestate esset, & multis incōmodis circūseptus, ab ipsis Lais & à Lusitanis atq; Hispanis adiutus, Deo fauente, patri in regno successit: & Lionis pulsus, qui totum decennium ipsius regnum infestis armis inuaserat, tandem amnia ferè in potestatē redegit. Oppida sunt ibi maxima, templa & delubra quamplurima cum suis Bōzis, more Iapponiorum & Sinarum, licet hi Deos suos minus superstitiosè colant. Populo ius dicunt Mandarinis, sicut apud Sinas. Quos isti forma corporis & oris specie non nihil superant, Pegusis similes, quantum ex Legatis & ipsorum famulis conijcere licuit. Non desunt Lusitani, qui existimēt, aurum, quod Pachinum Sinarum urbem regiam asportatur, è Laorum terris provenire, quippe qui Sinis vicini sint. Fidē facit Lusitanus quidam, qui quo tempore Lai ad regnum Cambogiæ descenderunt, inter eos versatus est; hic testatur, se tantam aurearum bractearum copiam apud eos vidisse, (nam his bracteis Lai pro monetis vtuntur) vt earum permutatione Cambogieneses multi diuites euaserint. Laos ad Sinarum & Tartarorum fines aiunt pertinere: nationem esse in multas gentes distributam, bono corporis statura, colore ad albedinem vergente: multos apud eos esse auri atque argenti laborandi artifices. Cum Sinis & Tartaris tantummodo habent commercium.

Rex Cambogiæ iuuenis, qui nunc regno præest, suasu Iacobi Velosi Lusitani, quo erat his temporibus familiariter vsus, (vixerat enim Velosus multis annis in Cambogia, & Regi carus, & nostræ Societatis studiosus) huius, inquam, suasu & cum Lusitanis incundi commercii cupidus, anno huius sæculi nonagesimo octauo nauem, quam luncum vocant, cum Legatis & apparatu Malacam misit. Litteras ad Ducē Malacæ & ad alios nonnullos dedit, ad omnes etiam Religiosorum ordinum Prælatos, additis insuper muneribus inprimis beiuini copia non exigua, orabat vt pacē & amicitiam, ab aliquot annis, propter assidua bella nõ satis saluã, & quasi obliuioni traditã, cum Rege Lusitanicæ & Orientalis

cuius imperio liceret renouare. Per Legatos summpere vrgebatur, vt ex omnibus ordinibus aliquot Religiosos ad se mitterent, esse enim in tam amplo regno locum omnibus. Iacobus quoq; Velosus peninsulam, ad nouem milliaria in mare excurrentem, quam à Rege ob res bene gestas dono acceperat, & arce bellicisq; tormentis bene munitam tenet, Lusitanix Regi se donaturum spondet, ea lege, vt è nostris aliqui ad ea loca mittantur, quos in illis regionibus, maximo cum animarum lucro, diuino obsequio vacaturos affirmat. Addit Legatus, sibi à Rege & Veloso imperatum esse, vt Patres S. Pauli (quo nomine in toto ferè Oriente nostri ab omnibus nuncupantur) omnino mittendos curaret. Sine his aiebat, Regem in animum inducere non posse, vt sibi persuadeat, pacem cum Lusitanis firmam ac ratam fore. Qua de causa Legatus in hanc curam magno conatu & totis viribus incùbebat, vt salutem vnum quempiam è Societate secum ducere liceret.

Huic tam ardenti Regis, & Velosi, reliquorumque Lusitanorum studio, cum quod maxime optabamus, sine V. R. consensu, imò & subsidio, in tanta sacerdotum penuria satisfieri non posset, quod solum restabat, litteræ à nostris ad Regem & Velosum rescriptæ sunt, gratorum animorum significatione plenæ, quibus spem faciebatur, Patres omnino non defuturos quam primum facultas, quæ non nisi à Goa expectari posset, vertente anno daretur.

Hæc de legatione breuiter dicta sufficiat. Restat vt causas, quæ pro hac missione faciant, paucis exponam. In primis hac ratione Lusitanis cum Cambogiensibus quæ studiosius erit commercium, & indies magis stabile & firmum reddetur. Atque hoc Lusitani omnes, qui in Cælogia commercium exercent, vno ore Regi suggesterunt, fieri non posse, vt pacem cum Malacensibus & Indiæ Prorege ex animi sententia conficiat, nisi Patres Societatis penes se habeat.

Secunda ratio est, quod ea res magno solatio & subsidio futura sit Patribus & incolis Christianis, qui in Iapone sunt: tum quod Cambogix magna fertilitas Iaponicæ inopiæ facile subueniet: tum etiam quod hoc pacto qui in Iapone degunt, de rebus Indicis bis singulis annis certiores fient. hinc Sinis, inde Cambogiensibus diuersis temporibus ad ipsos commeantibus. Habent enim Iaponii Burgenses frequens commercium cum Cambogiensibus. Et rursus Cambogienses Malacam appellant mensibus Ianuario & Februario, quo tempore Goa nihil affertur.

Tertia & potissima ratio est, quod illud regnum latissime patet, gens ipsa affabilis & moribus ad fidem Christianam suscipiendam
magis

magis idoneis, quàm vicini Sionii. Sunt enim gentiles, & à natura in sitam simplicitatem adhuc retinent, quod nonnullis nationibus non contingit, quæ ex frequèti cù Europæis hominibus cõsortio, astutiores plerunque & ferociiores euadunt. Est porrò ea terra Sioniiis admodum vicina, vt illis Patres, qui in Cambogia fuerint, facile præstò esse possint, quacunque oblata occasione; quæ non defutura videtur, cùm præfertim hoc tẽpore apud Sionios legatione fungatur vir quidam Lusitanus Iacobus Pereira Tibao, atque inde ad Iaponem nauigationem parat. Hactenus P. Emmanuel Carualius.

In regione Septentrionali huius prouinciæ, quam Deo annuente hoc anno peragrarè decreui, quæ ad missionem Mongolicam spectant, prospere cuncta procedunt, & futuri fructus spem non contemnendam præstant. Quæ omnia quoniam satis fusè in litteris huius missionis annuis commemorata sunt, hîc breuiter rem omnem ad quædam capita reduciã paucis perstringam.

Inter cætera, quæ nos ad missionem Mongolicam animum intendere cogunt, illud primum locum obrinet, quòd suo diplomate Achebar, vulgo Mogor Rex, facultatem nostris concessit in regno Cambaiæ Euangelium prædicandi. In hanc missionem destinati sunt Patres Antonius Machiadus & Petrus Paes. Quæ res fuit iucundissima cùm cæteris omnibus, qui fidei Christianæ amplificationem exoptant, tum vel maxime Goano Archiepiscopo, qui eis ad hoc negotium promouendum facultates suas concessit, quæ in India sunt amplissima. Et sanè fructus, qui ex hac missione speratur, non solum ad Lusitanorum animas deriuatur, verum etiã ad ipsorum ethnicorum salutem redundat, qui superstitionis quibusdam cæremoniis mirum in modum addicti, si conuersi fuerint, non minore studio veram Religionem colent. At humani generis hostis suo more impedimenta multa objecit, quæ Patrũ nostrorũ profectiõnem hactenus retardarunt; quibus, si Deo placuerit, semel sublatis, (vti speramus breui sublatum iri) iter inchoatũ perficient. Interea nobis non defuit Dei bonitas, quo inspirantẽ Lusitanus quidam primarius, qui Cambaiæ (ca est Cambaiæ Metropolis) mercaturam exercet, promittit se Patribus omnia necessaria largiturũ: quod sanè eo minus mirandum videtur, quòd etiam ipsi gentiles quidam, quos Baneanos vocant, qui mercatores sunt, suam quoque opem nostris non defuturam recipiant.

Secundum illud est, quod de regno Xatai, quod latè in orientem tendit, multa narrantur, quæ nouam aliquã missionẽ videntur desiderare. Est autè Xatai (vt multis videtur) idẽ quod nostris Carai.

Catai . De hoc regno scribit P. Hieronymus Xauerius, in litteris datis septimo Calend. Augusti anno huius sæculi nonagesimo octauo, cuius verba sunt:

Mercator quidam, secta Mahometanus, ætate sexagenarius, dū ego cum Principe colloquebar, in Palatium ingressus, atque interrogatus à Principe, vnde venerat, & qua via, respondit se à regno Xatai per Mecham venisse. Mox affirmant alii, qui hūc cognoscebant, illum aureorum centena millia Meehæ in elemosinas profudisse: atq; ipse à Principe interrogatus an ita esset, minimè negauit, seq; ideo tantā summā elargitū aiebat, quòd senex esset & citò moriturus, & hæc secum auferre non posse certò sciret. Interrogatus de statu regni Xatai, in hanc sententiā respondit, se nimirum tredecim annos in illo regno commoratum in vrbe Xā-balū, nostris Cambalū, quæ sedes est Regia; huius Regem potentissimum esse, habereque in ditione sua ad mille & quinquaginta vrbes, atque harum nonnullas ingenti ciuium multitudine repletas. Regem se, dixit, sæpe vidisse, quocum nemo loquitur nisi per libellum supplicem, ipse verò nemini respōdet nisi per eunuchū. Interrogatus mercator, quomodo in illud Regnum penetrasset, respondit, se, Regis Caygarenis Legati simul & mercatoris persona imposita, ingressum, atq; in prima ciuitate detentum esse à magistratu, quoad sciret quis esset, & quid quæreret: agnitis demum sigillis litterarum, quas afferebat, illico veredatium ad Regem profectum, & intra mensem reuersum, adeundi facultatē attulisse: quòd facillè fieri potuit mutatis, vt fit, subinde equis, quo fit, vt singulis diebus nonaginta vel centum cossos decurrant. Singulis autem cossis singula milliaria Italica respōdent. In toto itinere nemo illi molestus fuit. maximā enim iustitiæ rationē habent, & latronibus minimè parcunt. Gentem dixit esse colore cādido, facie decora, barbibus oblongis, nec se hactenus homines elegantiore corporis forma vidisse aiebat, quos Rumis vel Turcis anteponebat. Quòd ad Religionem attinet, dixit esse Isauitas, id est Iesuitas; illi enim Christianis à Iesu, sicut nos à Christo, nomē imponunt. Interrogatus, an essent omnes Isauitæ, Nequaquā inquit, multi enim apud eos sunt Mussauitæ, id est Iudæi, Mussam enim illi Moysen appellant: esse præterea multos Mahometanos. Rex (inquit Princeps) est ne Mahometanus? Nondum, inquit ille, at propediem futurum sperant Mahometani. Princeps, vt mihi gratificaret, iussit senē post aliquot dies ad se reuertere. Ego verò ante diem assignatum hominem rursus conueni, eumque interrogavi de lege & religione illius geatis, affirmauit esse Christianos,

sc̄que

setq; cum illorum nonnullis familiariter egisse: Ecclesias multas habere, & in iis aliquot magnitudine præstantes: Imagines esse multas cum pictas tum sculptas, in primis Crucifixi effigies, quas omnes summa religione venerantur: singulis Ecclesiis suū præesse sacerdotem, quem valde obseruant, & ei dona offerunt. Interrogauit, an haberet Episcopum. Non bene intellexit quod quæreret, dixit tamen esse inter eos Sacerdotem cæteris dignitate superiorem, Sacerdotes cælibem vitam colere, scholas habere, pueros postea sacris initiandos instruere, atque hos omnes Regis impensu ali. Regem Ecclesias exstruere, vetustate collabentes reficere. Patres, inquit, pullis vestibus induuntur, & pileos gerunt vestris istis non ab similes, sed majores. Caput nõ aperiunt in salutationibus, sed manus carminatas ad pectus junctas ad caput eleuant, palliis quoque vtuntur, vestes quoque habent rubras, quas reseruant in dies festos & celebriores. Cæteri incolæ pro magna parte vestibus nigris induuntur, exceptis diebus festis, in quibus gaudent rubro. Dixit; & Regem sæpe vidisse ad Ecclesiam procedentem, quia Christianus est: esse præterea multos vtriusque sexus, qui in ædibus à populi concursu separatis vitam cælibem & quasi monasticam profitentur: alios esse, qui etiam domi inter priuatos parietes vitam cælibem colunt: gentem diuitiis abundare, multas esse argenti fodinas: Regem in præcipuis vrbibus recõditos habere thesauros: quadringentos habere elephantes, quos aiunt Malaca asportari. A Pegu multos mercatores illuc per mare inuchi affirmabat, quod non alia via fieri posse crediderim, nisi per mare, quod Sinas & Iaponios interjacet, atque hoc iter plerumque semestris esse aiebat. Hæc (inquit Xauerius) summa est eorum, quæ mihi mercator ille narrauit. Ego verò existimo, omniũ esse facillimũ, Regis huius Achebaris opera in hac peregrinatione vti. Nam Lahore proficiscentibus prius Caximir, eiusdem Achebaris Regnum occurrit. Hinc ad Regnum Rebat, quod Regem habet Achebaris peramicum, rectã si contendes, eius litteris frerus, facilè ad ciuitatem Caygarem peruenies, inde ad primam ciuitatem Xatai, quæ Christianorum est, paucorum milliarium interuallum exstat. Mihi quoq; dum in Caximire agebam, nunciatũ est, esse in Regno Rebat multos Christianos & Ecclesias cum sacerdotibus & Episcopis. Ad hos ego è Caximire litteras scripsi tribus viis lingua Lusitana & Persica: cum illi rescriberent, faciam V. R. certiolem. Lahore, 7. Cal. Augusti, anno 1598.

Post hæc Achebar ab vrbe Lahore recedens ad ciuitatẽ Agram, Lahore trecentis milliariibus distantem versus hæc regna Decanica, id

ca, id est australia, cum ingenti exercitu contendit, atque rãtto apparatu, vt Regiæ supellectili & ipsius Regis tentoriis vehendis octingenti elephantes cum septem millibus camelorum vix sufficerent. Neque hoc mirum videri debet, cum solus is, qui Regi à secretis est, septingentos camelos & septuaginta elephantes onerauerit. P. Emmanuel Pinerius Lahore in Ecclesia remansit. P. Xauerius & Frater Benedictus Goes Regem comitantur: Eos Rex, vltro se itineri & eius obsequio offerentes, humaniter amplexatus iussit, vt pecuniam, equos, camelos, elephantes, & quæcunque alia desiderarent, secum tollerent, & illis respondentibus, vnum camelum sufficere, addit aulicus Regi carus, Imo duos accipiant; instat Rex, dentur quæcunque volent. Quare Regis famuli quatuor inuitis obtrudunt. Hæc Regis Achebaris expeditio vicinos Reges magno terrore concussit, vt pte qui à vicinis potentissimo non immeritò sibi timendum censeant. Dum Rex Agræ remanebat, filium suum contra Decanum & terras Meliqui, in quibus est vrbs Ciulum, (nostris Chaul) quod Goa non amplius ducenta & decem milliaria distat, cum quinquaginta hominum millibus misit. Ei nuper defuncto, alium filium subrogauit, cui ipse gladium suum, & in itineris expensas, quadringenta aureorum millia dedit. Nos hæc missa faciamus, (quæ tamè Deo enixè commendanda sunt) vt ad nostras missiones redeamus.

De rebus regni Xatai P. Hieronymus Xauerius iterum scripsit ab vrbe Agra Cal. Augusti anno 1599. se nimirum comperisse omnia, quæ nuper de Christianis Cataiani imperii scripserat, veræ esse. Quod ad viam attinet, per Bengaliam, inquit, nonnulli eam parere autumant: nimirum per regnum Gatagatæ, qui terminus regni Achebaris est: iter verò expeditissimum esse per regionem Cabul, & ciuitatem Lahor: quam viam licet paulo longiorem, publicam tamen, & à mercatoribus citatam affirmant. In his ipsis litteris refert Pater sermonem, quem cum Rege de hac missione habuit, quem ait fuisse eiusmodi: Domine Rex, Superiori nostro indicatum est, in regno Xatai plurimos esse, qui Christianam religionem colant, de quibus propter locorum interualla, & gentium interjacentium dissidia, à trecentis annis Europæi omnes nihil certi cognoscere potuimus. Impensè cupit tres aut ad summum quatuor sacerdotes illuc mittere, qui illis hominibus in iis, quæ ad diuinæ legis obseruationem pertinent, adiumento esse possint; nostræ enim vocationis est, quouis periculo posthabito, ad quamuis mundi plagam proficisci, & æternæ salutis legem ac immortalis vitæ semitam mortalibus commonstrare. Respondit

Rex,

Rex, Rahat met Xoda, id est benedictio Domini super vos, atque alia quædam in laudem nostram effatus est. Ad hæc ego, R. V. scite dixi, in illam regionem nullam patere viam certiozem, nec magis publicam, quam per regna ipsius Achebaris: velle scire an Regiæ celsitudini placeret, mitti huc aliquot è nostris, qui Regis auxilio illuc contenderent. Hic Rex, Veniant, inquit; ego legatū eò missurus sum, cum illo ibunt. Occasio sanè optima, nam à Cambaia vsque ad Cabul latè dominatur Achèbâr. Inde itur ad Badaxam, cuius Rex in huius terris viuit, & tres filii eius nostri discipuli fuerunt; horum frater nunc ibi regnat: hoc pacto Achebaris opera vsque ad fines Cataiæ iter patere, atque huius litteris munitos nullum non locum adire posse compertum est. Hactenus Xauerius.

Tertium caput est, quòd Pater cum Rege egit de facultate, quam ego petebâ mittendi alios Patres, qui Lahore & Agræ degentibus sese adiungerent: cui petitioni Rex libèter annuit, & diploma illico dari iussit; quod & Patribus Cataiâ petentibus & illic manèribus vsui esse posset: atque in ipso diplomate in vrbe Cabaia omnia, quæ Patribus ad cōmeatū opus essent, donari præcepit. quod diploma cum signatum erit, ad me se missurum scribit.

Non arbitror fore iniucundum V. P. si altercationem, quæ Patri cum Rege fuit 17. Cal. Augusti eiusdem anni, hîc interseram. Dixit Regi sibi negotium esse, quòd remotis arbitris tractare cuperet, si liceret. Rex parum à turba declinans, amotis circūstantibus stans interrogauit, quid vellent. Xauerius, qui ante duos annos illud idem in mandatis habebat, sic est exortus: Domine Rex, à Superiore nostro litteras accepimus in hanc formam. Quando quintum iâ annum apud Regem linguæ ediscendæ operam datis, non dubito, quin is vos iam probè intelligat. Quare Regiam celsitudinē obtestamini, vt qui nos ad se euocauit audiendi Euāgelii causa, viderit nunc, quid velit, vt ego pariter sciam, quid de vobis statuere debeat. Imò nobis, inquit Xauerius, valde molestū est esse otiosus. Quare tu Rex non nos audis, sicut te auditorum dixisti, audire autem te æquum erat, qui temet veri inuestigatorem sagacem profiteris. Ego, inquit Rex, ingentè fateor, me audiendæ veritatis cupiditate adductum vos vocasse, vt quòd veritati & rationi magis consentaneum deprehenderem, id amplecterer. At nunc Decanū versus iter ingrediōr, prope Goam cōsistam. ibi me expediā, vt vos per otium audiā. Hunc sermonē in longiùs protrahens, eadem verba repetiit. Ego vos ideo vocaui, ego vos remotis arbitris alloquar, & exaudiam. Quid? cum Mahometani reser-

potiebantur, num erat, qui Christū Deū esse dicere auderet? illi cō morte multabant. nunc omnia tuta. Ego hoc ita esse confessus, Regi gratias egi, rogans vt nos aliquando audiret, id ipsi summo bono, nobis maximo solatio futurum. Rex se facturum promisit, & finem sermoni imposuit. Hæc Hieronymus Xauerius.

Nunc Patribus in subsidium & solatium socios aliquot mittā, non enim dubito, quin illorum opera in hac prouincia colenda Deo grata sit. Deus enim lucem suam aliis impertit, vt cōuertantur: alios ita emollit, vt iam minùs de sua secta glorientur, de nostra lege maiorem in dies opinionem concipiant. Hoc anno die Natali Patres præsepium, in memoriam & honorem nati Saluatoris, admodum illustre Lahore construxerunt. ad hoc tanta frequentia omnes omnium ætatum atque ordinum homines confluxerunt, vt viginti dies cōtinuos ad tria vel quatuor millia pueri IESV nati effigiem adorarent. In his quidam vir nobilis, puerū, quem eadem nocte, atque eadē qua Christus natus est hora, vxor pepererat, præsepi obtulit, baptizari permisit, atque ipse cum vxore catechumenus factus est. Non fuit æquē beata fors alterius matris Mahometanæ feminæ, sed infantis in lucem recens editi adhuc beator fors fuit. Hunc enim mater suo primū consensu, atque ad eò rogatu, & precibus baptizatum, ipsa postea, vicinos & consanguineos perulante infectantes non sustinens, irata veneno sustulit, quod cum lacte infantis ori ingessit in profesto Ascensionis. Infantulus in tetro illo & miserando septemdecim hora rū cruciatus, Christum non loquendo, sed moriendo confessus, ante alrare vitam finiuit in ipso Ascensionis die, qui à natiuitate quadragesimus erat, & à baptisate decimus-octauus. Scripsit P. Emanuel Pinerius, puerum postquam animam Christo reddiderat, tanta tamque inusitata speciosi vultus gratia resplenduisse, vt beatæ animæ gloriam, quam ad Christum ascendēs erat consecutus, videretur iam vultu repræsentare.

Quod ad missionem Æthiopicam in terras Presbyteri Iohannis spectat, nulla quantumuis maxima nostrorum diligentia fieri potuit, vt vnquam ad regionem illam via pateret, tanta est Turcarum in sinibus regni tuendis industria & vigilantia. Sunt in terris illis plus minùs mille Lusitanorum hominum filii ac nepotes, extra non paucos alios Catholicos qui spōte ad fidem reducti sunt. At postquam in hoc incœpto & conatu Patres Antonius Monseratus & Petrus Paes in Arabicam captiuitatem inciderunt, destinatus est illuc P. Abrahamus Maronita, quem V. P. Romam misit. is etſi linguam Turcicam & alias, nonnullas sciret,

tamen à Turcis retentus in ciuitate Delec; in portu insulæ Mazuæ, coram Præfecto occisus est, eo quòd Mahometem execratus Christianum se confessus est, & ideo iter ingressum, vt Christianis succurreret, & quos posset, ad Christum conuerteret. Quare Lusitani antiqui, qui iam non amplius quinque sunt, qui cum Patriarcha ad illas terras iuerunt, ad nos scripserunt, se catholici sacerdotis maximè indigere ad Christianorum solatium & salutem, quod P. Franciscus Lopez, qui ex sociis Patriarchæ solus supererat, è vita decedisset: tamen fieri non posse, vt Societatis sacerdos quispiam sine euidenti mortis periculo, aut saltem captiuitatis, in Æthiopiã euaderet: posse tamen sacerdotem aliquem Indum sub nauæ vestitu facile ad ipsos penetrare. His litteris ad nos perlati nonnulli è nostris alacres se nobis obtulerunt, ita ad omnia parati, vt nullum pro salute illarum animarum discrimen sibi peririmescendum putarent. Rem ad Prolegem & Archiepiscopum retulimus. fuit ea quidem Archiepiscopo iucundissima, qui ideo in Domo professæ nostros pro concione laudauit, sumpta occasione ex illis sacræ paginæ verbis: Sequuntur agnatum, quocunque ierit. Quæro, inquit, qui, mortis & captiuitatis contèpto periculo, Æthiopicam missionem prosequantur, non inuenio nisi Patres Societatis. At tamen re maturè deliberata, visum est Lusitanorū illorū consilio parère, & sacerdotem Indū mittere. Electus est P. Melchior de Sylua nostri Collegii S. Fidei antiquus alūnus, gratis sacerdos, & bonus Theologus. Is in vrbe Dio cõscelsa naui cuiusdã Saraceni, in habitu nauæ ad insulã Mazuæ & oppidū Delec saluus peruenit. Hæc insula, intra fauces Erythræas ad ducenta & quadraginta milliaria Arquico oppido maximo Abassinii litoris objecta, per angusto freto à continente Æthiopiæ dirimitur. Hic sacerdos nulli cognitus, Turcarum urbæ se se immiscens, tanquam vrbis visendæ causa, Arquicum ingressus, incidit in Abassinum quendam, qui olim Patriarchæ seruietat, & illuc litteras à Goa expectaturus aduenerat. Perfertur illico ad Lusitanos opatissimus nuntius. Illi summo studio & alacritate Sacerdotem accersunt. Peruenit ad eos sacerdos non sine vitæ discrimine, nam à Saracenis quibusdam cognitus, vix euasit: audiuit enim noctu inter se musitantes, se nimirum istorum Christianorum audaciam satis mirari non posse, qui cum scirent alium sacerdotem (Patrem Abrahamum intelligebant) in simili conatu anno superiore occisum, tamen iterum idem iter aggredi ausi essent. Exceptus est Pater à Christianis maxima omnium læticia & gratulatione in Tigare op-

vido, in quo P. Patriarcha vitam egit, mortemque obiit, & reliqui Patres, qui illi successerunt, sepulti sunt. Lusitani immortales gratias Deo egerunt, qui ipsis catholicum sacerdotem reddidisset, sibi que ipsis de tanto bono gratulabantur: hospiti quoque, qui, tot ac tantis Turcarum & latronum periculis ereptus, saluus & incolumis ad ipsos pervenerat. Sacerdos statim ad ea, quæ officii sui erant, animum adiecit, multa deprehendit, quæ ipsi negotium facerent. Christiani enim cum iam pridem catholicum sacerdotem frustra expectassent, desperatis rebus, cum Abassinis schismaticis contracta amicitia, & mutuis commercijs deuincti, paulatim errores & ritus parum catholicos imbibentes, se se ad illorum sectam magis magisque aggregabant. Ex iâ Ecclesias Abassinorum frequentare & eorum sacramenta participare cogitabant. Iam liberos simul & circumcidebant, & baptizabant. Sabbathum cum die Dominico observabant. Diebus veritatis carnem manducabant, vigiliarum & quatuor temporum ieiunia omittebant. Contra, singulis quartis & sextis feriis ieiunabant. Hac legis Mosaicæ & legis Græcæ cōmissione factum est, ut parum abfuerit, quin omnes à veris Christianis penitus degenerauerint. Quare Pater, ut hos abusus mature tolleret, & Christianis moribus, qui iam pendebant aboliti, populum denuo imbueret, præter alia in primis calendarium Gregorianum & constitutiones Archiepiscopatus Goensis publice in mores usumque ecclesiasticum induxit. Catholicos in tria oppida, à se invicem non parum distita, sunt distributi. Primus locus Tigare dicitur, qui multa prædia haber annexa, Ecclesiæ olim à Rege Abassino donata. Secundus locus est Dambea, nempe imperii Abassini sedes. Tertium Dai. Quare Tigarensibus Christianis in doctrina catholica iam mediocriter instructis, scripsit Pater se reliqua loca lustraturum.

Illud autem præcipuum in mandatis habebat, ut accuratè perspiceret, an ad regnum Presbyteri Ioannis pateret nostris aditus, per fauces portus Melindæ: an potius per alium portum iuxta fauces maris Erythræi, qui Bailur dicitur, Regulo cuiusdam Denicali subiectum. Pater se comperto habere scripsit, viam per portum Melindanum latronibus valde infestam esse, aliam vero per portum Bailur facilè peruiam futuram, si eius loci Regulum muneribus & officiis placatum reddiderint. Atque hoc in statu rerum versatur bonus ille sacerdos, qui socios sibi mitti perit, saltè aliquot suæ nationis, quibus faciliorem constat esse aditum in illas terras.

Redeo nunc ad missionem Vissanagoranam, sive Bisnagenscm,

fem; cuius supra meminimus. Dixi Patrem Emmanuelem Veigam cum suis sociis expectare Regis aduentum, qui ab expeditione Mandurena cum exercitu redibat, ut ad urbem Regiam contenderet, & in ea sedem Societati figeret. Coeptis affuit Dominus, ut ex ipsius litteris V. P. intelligeret.

EXEMPLVM LITTERARVM P. EMMANVE,
LIS DE VEIGA AB VRBE REGIA CHANDEGRI
no 14. Cal. Oct. anno 1599.

A Collegio urbis S. Thomæ pridie Idus Augusti P. Franciscus Riccius & ego profecti perreximus ad urbem Chandegrinum. In hac urbe Rex Vissanagora imperij sedem tenet, in oppido nimirum naturæ loci munigo, in cuius medio exurgit arx, quæ aquis scarentibus abundat, ac propetres inexpugnabilis habetur. Secunda nocte postquam a S. Thomæ discessimus, ad locum quendam venimus, cui nomen Triualur, ibi in porticu fami cuiusdam gentilica superstitione celeberrima pernoctauimus. Quam non gratus fuerit Dæmoni aduentus noster, per ministros suos illico prodidit, unus è Brachmanis, qui loco præerat, nunciati inquit, ea nocte Deum foras cum pompa prodicatum, qui nostrorum conspectum moleste laturus esset: quare ut confestim discederemus monebat. Respondimus, nullam aliam hospitium nobis parere: idolo verò non esse nos impedimelito, quo minus in publicum deferretur, cum plateæ lata & compita complanata essent, nos verò in porticu manere. Illo adhuc regente, & iam præ ira vociferante, Pater Riccius exurgens, Obvultu Reguli atque ipsius Regis nomen opponit, interminans etiam, ni taceret, quo ille audito, conticuit.

Post solis occasum effertur idolum in throno sublime, & octo baiulis portantibus in plateam prodit. Effigies illi parua, quæ triu palmorum longitudinem non superabat, indasum interius lineum, superiorem amictum ex serico rubro gestabat. Oris figuram per noctem discernere non potui, nisi quod vultus nigredine speciosis vestibus discolor quodammodo conspicuum reddebat vestem & thronum multæ herbarum odoriferarum & flores pingebant. Pompam vniuersam præcedebat elephas, seruitio idoli mancipatus. Hic album vexillum ingens in dorso ferebat, post hunc tres boues eiusdem idoli, quibus super sedebant, qui tympana pulsabant. Post hos alii quam plurimi buccinatores, diuersarum formarum tabas & cornua inflabant: alii enim cornua, adunca septem

palmorum, alii buccinas quasdam rectas oblongas, buccis inflatis quatiebant, alii tubis, quæ duodecim palmorum longitudinæ æquabant, ita clangebant, ut fulcimine ligneo à femore exeunte, cum eas ori admovebant, uti necesse esset. Nonnulli grandibus conchis insonabant, cum quibus viginti plus minus tympanistæ permisti ibant. Hi cuncti nullo ordine, nullo tempore obserato, confuso atque asperso sono ærem atque aures obtundebant. Hos sequebantur perpetua serie feminae triginta saltatrices, quæ idoli perpetuo obsequio se deuinxerant, quibus nubere non licet, atque hæc plerumque pudicitiam prostituunt. Ibant omnes vestitu elegantiori, in auribus & monilibus ornatae. Prima vas æneum magnū cum lumine ferebat, reliquæ cum singulis lampadibus accensis sequebantur. Mulierum agmen claudebat idolum cum suis baiulis & sacrificulis, qui fani istius reditibus viuunt.

Hinc inde plebs vniuersa cum lucernis accensis confertim incedebat. Hæc pompa per quatuor plateas ad quadrū concurrentes incedebat, quarum singulæ patebant in latitudinem pedes octoginta, in longitudinem passus quadringentos, longa palmarum series æqualibus spatiis, platearum latera utrinque ambibat.

In reditu, antequam delubrum ingrederentur, idolum in quadrivio statuunt, ut ibi de more cæremonias & ritus solennes peragerent. Locus erat columnis quadratis viginti palmorum altitudinis affabre constructus, rectum lapideum columnis impositū; in medio idolum collocant. Nobis è regione in porticu sedentibus à magistratu indicitur, ut assurgamus, Deum nempe coram esse: minime obtemperantibus secundo denuntiatur, ut sedentibus Patribus sacri pueri surgant. Respondemus, pueros esse Christianos, Diis gentium non assurgere. Cum viderent nos obfirmato animo in sententia permanere, orauerunt, ut sileremus, quod utique fecimus, illorum cæcitate sub silentio deplorantes. Vniuersa illa turba ter circa idolum gradiabatur. Hæc cæremonia peracta, longo agmine usque ad portam septi duplici serie incedebant. Ex templo procedunt quatuor Brachmanes, qui idolum capitibus inclinatis venerabantur: hos quidam ministri sequebantur, è quibus vnus canistum oriza cocta plenum capite ferebat, in cœnam scilicet idolo. Hunc ventilatores comitabantur, qui stabellis muscas arcebant. Cibo apposito duo ministri locum syndone cooperiunt, ne quis Deum manducantem aspiceret. Interea tubis, cymbalis, & tympanis magnus editur sonus: post paululum ablato velo, & amota oriza, ministri intro se recipiunt, prodie mox antistes, qui lingua peregrina egregia Dei facinora & res ab eo præclare gestas

gestas alta voce decantat. Quo peracto in templum omnes redeunt. Quid ibi fecerint, nescimus, hoc vnum scimus, quatuor horas & eo amplius superstitionis ritibus & cæremoniis peragendis absumptas.

Nō defuerant, qui nobis intērea problemata quædam & quæstionculas ponerent. Primum an essent dies boni & mali, fausti & infausi. Deinde an præscire quis possit, quoto quis anno vitæ curriculum sit absolūturus. Tercio quo genere mortis sit moriturus. Ea, quæ ad hæc respondimus, approbavere omnes. Vnus, ut cæteris plus sapere videretur, hæc omnia se divinatorum recepit. Scia igitur (inquam) quot annos sis victurus, & qua morte moriturus? Hæc, inquit ille, in libello quodam meo scripta continentur; at ego cum aliorum fata legam, quæ ad me pertinent, legere nequeo. Quin igitur (inquam) alteri das, qui tua legat, ut scias? ille rubore suffusus, cum nihil occurreret quod responderet, omnibus risum movit. Alii de Diis suis, & de mundi constructione, & fabrica inaudita quædam prodigia somniabant. Septem dicebant esse maria, vnum aquæ falsæ, aliud aquæ dulcis, aliud mellis, aliud lactis, aliud lactis in acorem iucundum & pinguem spumam densari, quod Tairum vocant, aliud sacchari, aliud butyri. Alii dicebant, terram novem cōstare angulis, quibus cælo innititur. Alius ab his dissentiens, volebat terram septem elephantis fulciri, elephantēs verò ne subsiderent, se per testudine pedes fixos habere. Quærenti quis testudinis corpus firmaret, ne dilaberetur, respondere nesciuit. Quare horum opinionibus confutatis, ea quæ philosophia tradit, pro illorum capiti in medium protuli: quibus illi assentiētes, ac rationi consentanea æstimantes, ea quæ Brachmanes dicebant, tanquam falsa & inepta rejecerunt.

Postera luce iter prosequimur, & tandem decimo septimo Cal. Septembr. ad hanc urbem Chandegrinum pervenimus. Obo Regulus de nostro adventu per nuntium certior factus, ædes quasdam pro tempore accommodari iussit, donec aliæ meliores pararentur. Vno aut altero die elapso, Obo nos visitavit, is magnam vultu læritiam præ se ferens, perhonorificè nos excepit; cathedra ferico villosa instrata vti noluit, sed super tapete discumbens, alterum nobis sterni iussit. Postridie ad Regem accessimus. Is quoque benignissimè nos excepit. Regi assidebat Obo Regulus, & alius è magnatibus, Regis nepos. Salvatoris & B. Virginis pictas effigies proferimus, quas ille vultu admodum læto atque intento animo contuebatur. Erat effigies B. Virginis ex illo exemplari Romano transumpta, quod à S. Luca pictū accepimus. Huius ima-

ginis nō solū viuīda colorū specie, & picturā artificio, sed etiam multo magis iis, quæ à P. Riccio dicebātur, delectatus est. Post mutua duarū horarū colloquiā, datis de nōre muneribus, nos humanissimè dimisit. Velle nos in urbē sedē figere, sibi gratū esse, disertis verbis affirmavit. Obonū præcepit, ut quæ in tota urbē locū eligeremus, eū nobis cōfestim possidendū traderet. Diplomata se cōcessurū promisit, quibus facultatē daturus esset omnibus, qui Christiana sacra susceperint, ut eī pristinis officiis, atq; honores, dignitates, & magistratus, & bona quæuis retinēdi, sicut in Paganismo retinēbāt. Harū omniū facultatū capita, quæ in folio syluestris palmæ scripta attulimus, clara voce coram omnibus lecta & recitata sunt.

Post hæc alios Palatinos & magnates nōnullos visitauimus. In his nepotē Regis, quē vocāt China Kagiū, id est, secundū à Rege, qui ei in regno creditur successurus. Hic tātō nos cōueniēdi desiderio tenebatur, ut ad se visitādū quodāmodo invitaret. Dum res nostras Palatini tā secūdo cursu ferri cernūt, ipsi quoq; visitādi & cōgratulādi officiis certare cōperūt. Duo quoq; filii Obonis Reguli, solito illo equorū & elephātorū comitatu, ad ædes nostras uenerūt; & antequā ingrederētur, diu multūq; imagines illas inspiciēdo oculos pascebāt: & quasi hoc parū esset, orabant ut eas domum deferre & vxoribus ostendere liceret. In charta cosmographica, quā Mappā appellant, immēsi Oceani spacia, terrarū mariumq; sinuosos tractus, atq; insularū diuersā magnitudinē, numerū, & sitū accuratius obseruantes, maxima admiratione affecti, incredibile percēperunt ex illa descriptione latitiā & voluptatē.

Facultatē à Rege data Ecclesiæ extruēdæ, aream idoneā quærimus, quam ut in area & ambitu palatii nullo modo cōcedi posse compertum est, paululum extra eius muros locum elegimus satis accommodatum. Est enim intra urbē, & ab vno latere hortis & cāpis obiectus, solitudinē & recessum promittit. Possidebat hunc fundum Regina, Obonis filia, quæ parentis hortatu nostris precibus libenter annuens, e vestigio Procuratorē misit, qui suo nomine Patribus quæ uellent possidendū traderet. Quare ad quintum Idus Septēbris in fundi huius possessionē pedē posuimus, ad tertium Idus eiusdem mēsis eō ad habitandū conuenimus. Antiqui habitatores nonnulli ad alta loca cōmigrarunt. Atque hic nunc tēporis huius missionis est status: quæ deinceps succedent ex litteris, quas via S. Thomæ missurus sum, V. R. cognoscer. Chædgrini, 14. Calend. Octobris, anno 1599. Hac P. Em. mānuel Vicga.

Adjiciam & aliam epistolam breuem P. Francisci Riccii, quæ eiusmo-

hujusmodi est: Per benignè cum ab ipso Rege tum à Regni proceribus fuimus excepti. Vix dici potest, quanta animi voluptate inspererint Domini Salvatoris imaginem, & B. Virginis advocatæ nostræ, quæ pro materna pietate voluit, ut infra octavas suæ beatissimæ Assumptionis aditus nobis in palatium pateret. qua etiã deprecante factum est, ut Rex & Proceres omni nos humanitate cõplecterentur, ut facultas concessa sit Ecclesias ædificandi, cruces erigendi, atque in toto hoc amplissimo imperio homines ad veri Dei cultum reducendi, salvis interim bonis omnibus, & officiis quibuslibet & facultatibus, quibus ante baptismum gaudebant. Area, quam Ecclesiæ construendæ elegimus, ad Reginam pertinebat. Illam, O bonis patris commendatione fretus, visitavi in profesto Natiuitatis B. Virginis, sermonis interuentia fuit ancilla ostiaria. reuertens illa Reginam, quamcunque aream aut fundum Patres vellent, ad se pertinentem, libentissimo animo eis in perpetuum donare, atq; eiusdem possessionem postridie se nobis tradituram promisit. Dilata tamen res est vsq; in diem tertium, eo quod postridie infustum esse diè sacrificuli dictitabant. Speramus tandem aliquando fore, ut omnes optimè intelligant, quã felix fuerit ille dies, quo B. Deipara Virgo in gaudium & solatium vniuersi mundi in lucem edita est. Die igitur ad libitum illorum constituto, misit Obo Regulus Ducem exercitus, Regina matronam. Hi verbis & actibus solennibus fundi possessionem nobis tradiderunt. Mox quinquaginta familie, quæ ibi habitabãt, loco cesserunt. Atque hoc pacto iam in Vissanagorano regno & regia sede habet Dominus Deus domum, in qua adoretur, & colatur, & diuinum offeratur sacrificium. Papum Regulum indies expectamus: is vbi venerit, de extruenda in eius terris Ecclesia cum illis agemus. Delauaius, qui & supremus militum Præfectus, ad Regem venit, ut de crimine quodam sibi illato se purgaret. Is quanquam in primo congressu non bene acceptus est à Rege, tamen iam videtur æquiore animo esse. Per hos dies quingentis scloperariis comitarum à Palatio redeuntem vidimus. nos vbi vidit, ad Brachmanes conuersus, dixit: Ecce aduenere Patres, ut Ecclesias condant: parate vos, eritis omnes Christiani. Tunc temporis aperto tantum capite prætereuntem salutauimus. Peditum suorum copias Rogi ostendit, quos vulgò dicunt quindecim millium numerum expleri. Chandegrini, 14 Cal. Octob. 1599.

Hæc habui, quæ ad V. P. in præsentia scriberem de missionibus, in quibus nostri summo tum ardore, & rei Christianæ promouenda studio, pro instituti nostri ratione versantur in primis ipsi

308. HISTOR. RELAT. DE INDIA ORIENT.
 professi, qui non solum resident in locis pristinis & antiquis Mo-
 luccarū, & Manaris insularū, atq; in oris Piscariæ & Trauācoris,
 in locis etiam Malabariū, & vtriusq; Salleri Goani, & Septentrio-
 nis, verum etiam omnibus ferè nouis missionibus destinantur.
 Profecti enim sunt alii ad regna Achebaris, alii ad regnum Cam-
 baig, qui tamen expectant in propinquis locis, (deest enim tantū-
 modo Proregis consensus) alii ad Zamorinum in urbem Calicuti,
 quò præter eos, qui iam ibi erant, missi sunt alii duo cū Andrea
 Furrado Mendotio, rei militaris gloria præstante viro, qui cū hæc
 scripsi, in Cunalicam illā expeditione classem cū exercitu educe-
 bat. His addo missionem nouam Angamalis & Bégala, quarū po-
 steriore aliorū duorum Patrū accessu auximus. addo etiam Peria-
 patanum, Negapatanum, & Vissanagoram. His omnibus locis no-
 stræ Societatis homines, amplius ducēta & septuaginta Christia-
 norū millia, qui ad centū & sexaginta nouē Ecclesiās pertinet, pe-
 nes se in Catholica fide, & in doctrina ac moribus Christiano ho-
 mine dignis, erudendos habent. Quod autem attinet ad Iaponē
 & Sinas, P. Alexander Valignanus, eius V. Prouinciæ Visitator, ad
 V. P. suo tempore scribet. Caterum defuncto iā Quābaco tyrāno,
 expectamus nuntios & litteras hoc anno admodum lætas: imò &
 Iaponensem Procuratorem hinc anno sequenti transmissurū. Ty-
 rannus ille cū in vrbe Meaco graui morbo decuberet, quam pri-
 mūm D. Ludouicus, Episcopus Iaponensis, & P. Visitator cū aliis
 Patribus ad portum Nangasaqui applicuissent, in ipso tempore
 graue deliquium passus, post aliquot dies extinctus est, atque vna
 cum illo restincta persecutio, quam à tot annis in Societatem &
 Ecclesiam Iaponicam mouerat. Reliqua sciet V. P. ex P. Alberto
 Laertio, qui hoc anno in Procuratōrē a prouincia electus est pri-
 mo loco, electus etiam secundo loco, vt Procuratori posset succe-
 dere, P. Franciscus Viera, quē pariter in Lusitaniā visum est mitte-
 re, vt certior esset Procuratoris ad urbē profectio. Cū his duobus
 Patribus cuncta prouincia sperat fore, vt P. V. ex istis prouinciis
 Europæis mittat multos egregios operarios, qui tā præclara ini-
 tia prouehant, & ardenti animarum zelo nobiscū in gentiū con-
 uersionem incumbāt. Quod reliquum est, ego & Fratres mei om-
 nes, V. P. ceterorūq; Patrum ac Fratrum nostrorum sanctis sacrifi-
 ciis & orationibus uos enixè commendamus. Gor., Oct. Cal. Ian.
 in die festo S. Thomæ Apostoli Indiæ Patroni, Anno 1599.

V. P. Filius in Domino

NICOLAUS PIMENTA

NIC Q

NICOLAUS

PIMENTA,

SOCIETATIS IESV

IN INDIA ORIENTALI

PROVINCIALIS,

R. P. CLAUDIO AQUAVIVA PRAE-
posito Generali eiusdem Societatis.

NONO proximo superiore 1599 ad P. V. scripsi de
mei itineris versus Meridionales huius Indiae Ori-
entalis partes successu, de quo variis nostrorum homi-
num missionibus ad easdem institutis. Nunc vero
describam profectioem meam in Septentrionis
oras factam, & speciatim capita quaedam attingam
earum rerum, quae hoc anno supra millesimum sexcentesimo in
missionibus acciderunt.

Digressus itaque Goa ad decimum-tertium diem Decembris
cum undecim sociis, in binas naues dispersitis, portum citra vllū
pyratarum incursum ad alterū Ianuarii feliciter tenuimus Ciav-
lae. Vbi incidimus in nouem adolescentes Induistanos, a P. Enri-
manuele Pinnero ex vrbe Lahor via Sindana amandatos. Comitē
se iisdem adjunxerat genere inter ipsos (quodā Mahumeto omni-
bus esset) nobilissimus, qui pro Christiana religionis defen-
sione non semel cum laude dimicarat. Verū Mahumetanti qui-
dam tam infesti hoc itinere illi fuerunt, tamque absurda de Lusit-
anis in eius aures inculcarunt, vt mutata sententia suū Lahor re-
perierit. Ex his nouem iuuenibus quatuor reliquimus Baedora,
vt à peritissimis quibusque Magistris in omni genere instrumen-
torum musicorum exercerentur pro noua Ecclesia Lahorana.
Quintus Societati nostrae nomen dedit in sancta Fidei Collegio,
vnā cum alio quodam rari ingenij adolescente, qui in ipsa Mecha
operā dederat perdiscēdo Aichorano, bonāque eius partē memorię
E E e s infixerat:

infixerat: imò Saraceni quidã mercatores iã studio eũ eoduxerãt, vt mysteria Alchorani exponenti apud præberent. Cæterũ induſtria & zelo nobilis viri Luſtani effectum eſt, vt Alcoranum in manus noſtrorum deponeret, & ſacris baptiſmi aquis caput libere ſubjiceret. Hi iã dicti iuuenes multa de Chriſtianæ rei progreſſu, extra ea quæ P. Pinnerus litteris ſuis conſignauit, renunciãnt. E quibus hæc mihi viſa ſunt commemoratiõne minimè indigna.

Cũ adoleſcẽs quidã Brachmanus, adhuc catechumenus, forte incidiffet in infideles, vnus eorum in hũc modũ ſermonẽ exorſus eſt: Auemus oppidò, vir bone, ex te cognoſcere, quã tandem legem Patres, quorum diſcipulũ te profiteris, annuncient? Reſpõdit ille, quoad potuit, optimè, adjecta demum hæc aſſeueratiõne. Scire volo, vos fratres, toto orbe nullam legem veriorẽ extare noſtra, quippe cuius ſolius beneficio aditus homini patet ad felicitatẽ æternã. Tũ illi: Quomodo de hoc argumento aliquid effari potes, cũ ſis Brachmanus: Haud equidẽ, reſpõdit catechumenus, inficior me gente Brachmanũ, ſed nũc, Dei opitulante gratia, voluntate omnino ſum Chriſtianus. Quo reſponſo alius quidã exacerbarus, magna indignatione dixit: Vos Chriſtiani meritò poſſetis appellari Cafares, id eſt, homines legis expertes. In qua calũnia redarguenda dũ tyro Chriſti ſtrenuè laborat, ecce tibi impius ille calumniator latere in caput adaſto humi proſternitur. Quo funeſto caſu tantũ nõ attoniti cæteri infideles vndique magno ſtudio percufforem indagare cœperunt, quem ſuſpicabantur clanculum à catechumeno ad facinus ſubornatum, ſed neminẽ offenderunt. Itaque non dubitatum eſt diuinam fuiſſe vindictam.

Ciaulo, cũ reliquos miſiſſem Baza num, ego vnã cũ P. Hieronymo Cotta ſocio meo iter inſtitui verſus Bandoram. In Batti illico incidimus in fratrem quendam & nauim, qua ſimul trajecimus Bombaim, vbi in fluminis faucibus Chriſtiani magno numero trupẽte, qui inuẽcti lembis omni instrumento militari ac vexillo conſpicuis nauem noſtram circumdederunt, variõq; ſpectaculorum apparatu mirificè nos recrearunt. Quanquam illud ſummã nobis voluptati cumprimis fuit, tantũ cernere Chriſtianorũ numerum, & inter eos multos iuuenes Maurorum liberos, velut roſas de ſpinis ereptas. Viſitavi domũ Tananam, omneſque reliquas Salzetanã orã cum Collegio Bazaniẽſi, vbi ex V. Paternitatis præſcripto aliquot adoleſcentes nobilitatẽ & indole præſtãres pro Seminario delegi, vt litteris & pietate vera aliquãdo excultri operam ſuam locare poſſent in cõuerſione infidelium. Principiũ autem huic tantæ rei feci in feſto Purificationis beatiffimæ Virgi-

his *MARIA*, habita concione, & solemni instituta processione ad portam Seminarii terminata.

Clerus, nobiles, populusque vniuersus sua presentia hoc festum Collegii purificationis honorare voluerit: quod Collegium non alia de causa hanc nomenclaturam sibi alciuit, quam vt in purissima Virginis tutela & patrocinio semper esset. Scholę magna spectatorum voluptate & applausu dramata sua dedere. Ad prælectiones publicas, Vicarii rogatu, accessit explicatio Casuum conscientię pro Ecclesiasticis in hoc studio parum exercitatis.

Damani honoris causa scholarum discipuli me excepere actione tragediæ, (quæ inter latinas in hac vrbe fuit prima) tanta dexteritate, vt & *Goa* cum laude actorum exhiberi potuerit. Ac sanè permirum est, cum a ludo aperto biennium tantum exierit, eos tam præclarum ingenii specimen dare potuisse. Et si pluris faciendum, quod cum litterarum studio tam ardens in Deum proximumque pietas inter eos vigeat. Vidi ego his oculis, magna cum voluptate, eos certatim varias elemosynas deferentes ad pauperes in carceribus sustentandos: Cum moti autè sunt boni iuvenes non parum nobilis cuiusdam adolescentis *Goani* (qui nunc alumnus noster & Collegii sanctę fidei discipulus est) præclaro stratagemate, Is siquidem, cum nomen tanquam miles dedisset classi *Septétrionali*, efficacitate dicendi commilitones tot ad peccatorum exomologesin faciendam commouit, ac ad pedes sacerdotum tum ex illis tum etiam ex ciuibus adduxit, vt rebus illud nihil ab hebdomadę sanctę diebus discrepare videretur.

Huc in *Damano P. Hieronymus Xauierius* (qui cum fratre *Benedicto Goes* sequitur aulam magni Regis *Mogor*) misit ad me cum litteris suis per quosdam Christianos librum contra falsas infidelium sectas, maximè autem *Mahumetanam*, conscriptum, & ipsi regi dedicatum. Nomen libro est, *Lignum vitę*. Opus est iudicio meo pereruditum & prolixum, iamque gnauiter laborat, vt illud in linguam *Persicam*, adhibitis quibusdã illius idiomatis peritissimis, traducat. Tantos enim in ea progressus fecit hætenus dictus Pater, vt ipsi *Persę* cum voluptate cum loquentem audiant, & tantum non puritatem verborum exquisitamque phrasin suspiciant.

Rex *Mogor* tam longè lateque imperii sui fines armis ferroque propagauit, vt hisce *Indiæ* partibus iam sit proximus. In aciẽ eduxit exercitum numerosissimũ, hoc est, cētũ millium, partim equitum, partim peditum, & plus quam mille elephantos. Iam superauit

rauit Gatte, per montes tam asperos & siluestres, vt nōnunquam totus dies, ad emetiendum interuallum, quantum iactu sclopi intercipi potest, fuerit consumendus. Antecedit eum in bellum Xanacana eius vicarius cum aliis quinquaginta militum millibus. Et iam pridem fortissimum regni Melique propugnaculum, Rege adolecente in vincula coniecto, expugnauit. Nunc manus conserit cum Idalcano. & licet nullum locum munitum à tergo relinquat, nondum tamen urbem Berampuram transgressus est, in sinibus Cambaiæ sitam: cuius rex Omiranus cognito rumore de aduentu tantarum copiarum, urbem repente deseruit, & in arcem natura arteque inexpugnabilem se recepit. Arx siquidem illa ingenti monte, cuius ambitus ad quindecim passuum milia complectitur, imposita est, & vt scribit Goes frater noster instructa plusquam ternis millibus ingentium bombardarum, quæ emissæ haud secus quàm cœlestia reboant tonitrua. Nostri vacat functionibus Societatis, & in Ecclesia portatili, sacrum Missæ & liturgiæ diuina officia ritu solemniori in medio tantæ Babylonis pacificè peragunt.

Pater Pinnerus, quoniam sexcentis milliaribus abest à P. Xauierio, (tātum enim est interuallum inter Lahor & Berampur) existimauit ei primo quoque tempore adiungendum socium sacerdotem, tam solatii quàm auxilii causa in missione summæ certè expectationis. Adiunxi autem P. Franciscum Corsi, ea condicione, vt prius conueniret P. Xauierium, à quo de omnibus rectè informari & dirigi posset. Is scribit se Cambaiam appulisse ad initium Martii. vbi dum opportunum tempus præstolatur longius proficiscendi ad exercitum, fructuosè operam suam posuit in concionibus habendis, catechesi explicanda, & confessionibus pauperū fidelium excipiendis: qui tanquam angelum è cœlo delapsum eū recepere; nullum enim id temporis habebant, à quo in pietate Christiana informati sanctisque Sacramentis pasci possent. Atque hoc loco à Banianis illi oblatae sūnt litteræ publicæ à Magno Mogor studio P. Xauierii impetratae pro nostris, vt tutò iter instituere possent Graam, Lahor, & Cataum. Imo Gubernator Cambaianus, qui in procinctu erat ad aulam regiam, suum comitatū illi obtulit: verū Pater excusauit, eo quòd à suo Superiore mandatum accepisset, non antè inde discedendi, quàm à P. Xauierio responsum redditum fuisset. Subiecit mox Gubernator, minimū cape nummos in itineris sumptus. Sed cum Pater decreuisset nihil recipere, eum Vicegubernatori filio suo commendatum reliquit. Denique Cambaia discessit, & per varios casus ac discrimi-

Ha rerum saluus ad aulam peruenit, vti P. V. cognoscere poterit
ex epistola eius 12 Maii data, & hic subiecta.

Haud longè à Cambaja, inquit, insidias nobis struxerant exu-
les quingenti, sed mirificò quòdam modo manus eorù euasimus.
Factum enim est, vt exulum Dux & antesignanus egeretur nos
bidui itinere incolumès perducere in urbem Sambusar. Nam cum
ille fortè ingressus fuisset Cambajam, vt nostri discessus rēpus ex-
ploraret, ab urbis præfectò & Sultano Hamet belli duce in Cogi
præfctò esse iubetur, mandaturque homini, vt nos saluos cum
suis perducatur in Sambusar. Vt Sambusaram ventum est, præfectus
ipse cum centum equitibus & aliquot elephantis ad nouem pas-
suum millia illis se comitem & patronum adiunxit, digressus au-
tem retro vicenòs equites totidemque pedites attribuit, qui nos
perducereat Barochum: vbi P. Xauierij litteras recepimus, di-
dicimusque omnes vias ab ingenti exulum turba obsessas, verùm
à Cambajæ præfectò in reditu ab aula misere dissipati sunt, quin-
gentis ex iis trucidatis, & captis decem elephantis. Itaque confi-
do nos posse coeptum prosequi iter, etsi omnis fiducia nostra in eo
Deo desixa sit, cuius amore in omnia huius profectiois pericula
nos coniecimus.

In alia verò epistola, 4 Augusti huius anni data, sic scribit: Ad
Magni Mogor exercitum saluus perueni 4 tum singulari Dei
providentiâ & clementia. Comites itineris habuimus mille sclo-
petarios, omnesque ferè equites, quos Mogor attribuerat Me-
ræ Mustafar filio Regis Guzaratani, quibus ex mercatoribus a-
liisque ad quater millena capita se aggregarant. Triduo inde à
Berampur inuasi sunt à mille hostibus equitibus, sed impressione
in eos facta, omnes in fugam, centum mactatis, coniecere. quæ
victoria magnam partem deberur vni nostro elephantò, qui sua
ferocia & impetu totum equitarum aduersariorum perturbauit.
Vt ad exercitum peruenimus, obuiam nobis processere P. Xauie-
rius, Benedictus frater, & plurimi Christiani. eodemque die om-
nes pariter producti sumus in Regis conspectum. Nec aliud iam
expecto, quàm còmodà occasionē proficiscèdi in Laborio tus inte-
rim sù in Persico idiomate addiscèdo. Huc vsq; P. Fracis. Corsi.

In meo per Australes oras digressu, diu multumque cogitavi
instituire missionem in Diu; tum quòd nuper expetita fuisset, tum
quòd multo iam tempore nostri in istis locis versari non fuissent;
nec videbatur bona conscientia posse intermitteri, quandoquidem
inde opportunior, quàm Goa, occasio pateat penetrandi regna
Pæsbyteri Iohannis. Misit itaque ob lata còmoditate, classis naualis
P. Gaspa-

P. Gasparem Soarez, & fratrem Melchiorẽ Perez, qui inde vt & Præfectus loci, atque alii, rescribit, vehementer ibi exoptari nostrorum stabilem residentiam. Poterat quidẽ dictus Pater inde in Æthiopiam nauigio iam ad id comparato trajicere, sed profectio secuta non erat, propter Turcicorum præsidiorum vigiliam, quemadmodum & ego ea de re commoneseceram.

Non silebo, (quoniam res notatũ digna est) quibus rationibus Satan hanc missionem labefactare sit conatus. Licet autem instar canis carenis astricti vehementer eam allatratit, non potuit tamen impedire. Cũ igitur P. Gaspar Collegium Damantum egressus se in viam dedisset ad conscendendum nauim; tantus illico stupor corripuit pedes, vt agrẽ nec nisi summa cum sociorum commiseratione promouere eos posset. Indũ, qui commeatum Patris in canistro deferebat, nonnulli in via inuaserunt. Vt nauim ingressi sumus; miles quidam, haud scio quam infortiam passus, Præfectum grauiter vulnerauit, sic classis depulsa a littorẽ nõ est, & nos ad Collegium reuertimus. Eodem tempore quidam, dum Bazainum contendit, vt Patris scripta inde afferat, ærus confregit: vnde & factum, vt ob diuturniorem moram Patrẽ non amplius inuenerit. Bazaini eidem comes adsignatus est P. Petrus Paiz, quĩ quoniam in itinere Damantum versus instiruto a boue calce percussus erat, in lectum se dejicere coactus est. Quare nec ille potuit nobis operam suam præstare, nec in tempore adesse, vt sociũ P. Soarez ageret. Conscendit nihilominus aliam nauim, quæ proximẽ sequebatur classẽ; verũ quo die a portu in altum protecta est, a contrariis ventis retrorsum in litus reiecta est. Nec tamen idcirco animo concidit, sed secundo navigationem iterauit. In qua, cũ vix vela fecisset, tam turbulenta procella nauẽs excussit, vt malum continuò distruperit, & cũ nauẽ illum cum antea uellent dejicere in mare, tanto impetu iterũ iactauit nauim, vt omnia sursum deorsum ferri viderentur, cũ tamẽ alii felicem cursum tenuissent vsquẽ in Diu.

Et quia præcipuas partes ego in hac missione habebam, visus est communis humani generis hostis in me quoque voluisse suum furorem conuerrere.

Eadem siquidem hebdomade, quã P. Soarez in Diu & P. Franciscus Corsi in Lahor profecti sunt, ego ad curanda Collegii negotia abieram ad locum quendam sex passuum millibus Damano distinctum; in reditu verò, dum flumen quondam trajicere conamur, satis turbidum, ab ea parte qua se in mare exonerat, fluctus quidam tamẽ vi irruit in cymbam nostram, vt penitus eam euerteret.

fuerit; Eramus numero duodecim. Natandi periti periculum
 euasere. Ego, quoniam scapham ob præcipitem aquarum lapsuram
 apprehendere non poteram, applicui me ad famulum nostrum
 Paulum, sed dum ille laborat in me liberando, vna mecum in
 fundum prolabitur. Quid facerem? velut iam morri destinatus a-
 nimam meam commendo Domino IESU Christo, deserto quoque
 Paulo, mox nescio quo modo emergo, & capite super vndas elato
 video me à Paulo ad ripam pertrahi. Nonnulli, dum aduerterent
 me multo temporis spacio non emergere, iam extinctum luge-
 bant. Et Christianus quidam Ecclesiæ nostræ B. Mariæ, quam ha-
 bemus Bazaini, non sine luculento viræ discrimine, se in vndas me-
 inquirendi causa remiserat, identidem, vt refert Paulus, in clau-
 maus, sicine Pater noster peribit? Hic Paulum primò ab imo
 gurgite retraxit; deinde ego ab ambobus, Deo propitio, adiutus
 primùm saluus in litus, deinde in Collegium perueni, vbi cum
 quatuor diertina intervallo vires recuperassem; ceptum iter sum
 profecutus. Quidam Collegii Bazainensis sacerdos affirmavit mi-
 hi, sibi eodem die quo hoc periculum adii, tam firmiter persuasum
 fuisse me hauriendum fluctibus Damantensis fluminis, vt sacrum
 Missæ Deo liberet pro mei liberatione. Neq; aliud confiteri pos-
 sum, quam me providentiæ diuinæ precumque illius Patris be-
 neficio tanto discrimini exemptum. Non possum, quin hoc locus
 notabilem cuiusdam Banianis conversionem describam, eo die,
 quo ego naufragium feci, peractam. Vulgò fertur, missiones no-
 stras vel parum vel nihil prodesse Banianibus; adeò hoc genus ho-
 minum in superstitione sua est obstinatum. Fuit itaque quidam
 ex istis mercator; vit maturo bonoque iudicio, vt merebatur, in
 vincula coniectus, & extremo supplicio addictus, quòd ab arma-
 mentarij expilatoribus plumbum pulveremque commentarium
 coemisset. Qua re cognita ilico amandavi Patrem, qui in anima
 illa Christo adiungenda omnem moueret lapidem, meminique
 me in hanc sententiam locutum: Vade mi Pater; ille etenim gen-
 tis illius obstinatio præscindere omnem salutis spem videatur, no-
 stri tamen muneris est labori non parcere, & in Deo fiduciã om-
 nem collocare. Abiit Pater, diu multumq; animum perrexit, ni-
 hil proficit; altera luce redit, variis argumētis eū ad veri Dei cultū
 pertahere conatur; ille autem respondet: Ne hic deserte Pater, a-
 liquid erit. Tandem vt ad locum supplicij pertentū est, Banianes
 animi sensa parefecit, & dixit: Cum primà vice me alloquerere, in
 animo decreueram nomē meū dare Christo Dño, sed existimaui id
 p̄no nō esse patefaciendū, ne cui suspicio suboleret simulationis;

quasi

quasi liberandi mei causa hoc consilium cepissem, nunc quoniam
 pœ foribus mors est, & suspicandi ansa sublata, in diuinæ clemē-
 tiæ brachia me conjicio, enixeque rogo, vt pro officii vestri ratio-
 ne instruere me velitis, idque iam iam, vadum agitur de ocludē-
 dis oculis corporis, tandem, licet æquo tardius, incipiam animi
 oculos aperire. Pater exemplo, hoc responso audito, quendam
 mittit ad Gubernatorem, qui de felici hoc exitu eum certiozem
 reddat. Is per eundem mandat reum reduci in carcerem. vbi sic
 affarus est Patrem: Credisne Pater doctrinam, quam mihi tradidi-
 sti, mihi sufficere ad salutem animæ meæ; vt in altera vita conspe-
 ctu Domini mei IESV CHRISTI perfuar? Cumque Pater subje-
 cisset, sufficere: tum Baniānes, Si ira est, prorsus miserabilem hanc
 vitam, quæ mihi tantarum in Deum offensarum causam dedit,
 detestor, & subito factis aquis expiari cupio, ac nomine IESV sa-
 luberrimo appellari, ne carnifici occasionem præbeam vitam meā
 longius prorogandi. Suscepto baptismo amplexus est crucifixum,
 ac denique pronuntiato dulcissima nomine IESVS, bonus hic la-
 tro animam suam reddidit Creatori.

Quoniam verò conuersio hæc multis nominibus fuit singula-
 ris, & egēsq; nostri lege sanxerant, id genus hominum omnibus of-
 ficiis humanitatis deuinciendum; Christianorum Pater illum cō-
 mendauit Confraternitati misericordiz, quæ cum ab aula impe-
 trasset corpus, & sodales post eriduum illud reperissent nullo te-
 ro odore affectum, decenti veste amictum, insequente toto po-
 pulo solemni rieu sepulturæ mandarunt. Quæ res, quantam volu-
 ptatem Christianis, tantam admirationem cōfusionemque con-
 uertentibus Massis & gentilibus: intelligebant siquidem ex hoc Ba-
 niānis facto, qui nomē Saluatoris in baptismo assumpserat, Chri-
 stum Dominum etiam esse Seruatorem Baniānorum.

Ceterum vt ordine omnia perstringam, operæ pretium factu-
 ri videor, si exemplar epistolæ P. Gaspari Soarez tertio Maii da-
 tæ de sua missione in Diu successu, adscripsero.

In columnes, inquit, in hanc urbem venimus ad 26 Februarii, a-
 nuntis libentissimis ab omnibus excepti. Ad concionem meam
 omnium ordinum factus est concursus, cleri, populi, & religiosorum
 S. Dominici & S. Francisci. Exposui aduentus nostri causam
 esse studium & zelum ex Diu transmittendi in Æthiopiam, ad cō-
 uertendos sexcentos supra mille Lusitanorum liberos, qui ibi, tā-
 quam putes sine pastore, misere oberrarent, etiam si Abissinorum
 schismaticorum conuersio fortè non succederet; deinde desiderium
 nostrum vñ cum aliis religiosis animas ipsorum ad salutem
 promo-

promouendi secundum ministeria Societatis.

Verum mercatores Baniani non obscure indicarunt sibi ingratiſſimum aduentum nostrum, si sedem hic figamus, verum id futurum cum suorum iactura delubrorum, in quibus sua diabolica facta faciunt non solum publice & tuto, verum etiam cum aliquot tepidorum & curiosorum Christianorum conuersu. Quare & permolestum iis erat, videre me in turba puerorum prelaro doctrinam Christianorum vexillo cum arundine in manu preeuntem, Goaque ad Brachmanorum & Baniavorum primarios & nonnullos amicos Lusitanos scripsere, se grauate nostrum conspectum ferre, protestatique sunt hic Doganz regie iudici, se potius alio concessuros, quam imposturam hanc nostram toleraturos. At responsum illis est, Patres nostros, vellent nolent, ibi mansuros, unde factum, vt verbum nullum amplius ausi sint contra nos mutire, neque ipsa didicerint, quantus fructus spiritalis breui tempore ex nostra informatione sit consecutus. Multae etenim & magnae reſtitutiones sunt factae, scandala publica sublata, calumniae plurimae rescissae, morbisque grauiſſimis curandis praesentissima adhibita antidota. Doctrinam Christianam explicamus incatechizatis, & pauperibus in xenodochio degentibus, iamque multi gentiles sacrum baptismum postularunt. Sacram quoque mensam plures, quam alias vnquam, frequenterarunt.

Reisbuti, populi sunt e Mogoribus circumuicinis primarii & bellicosissimi. Ex his Deus dignatus est ad sanctum lauacrum vocare adolescentem 22 annos natum, quem ob otiosam indolem, legendique & scribendi peritiam, moerenti reuocauit, consiliis cum interpretis loco aliquando mihi futurum, ac fidelem etiam conuersionis suorum popularium cooperatorem. Nullus dies abiit, quo non se offerat occasio faciendi Christianos; ceterum, vt vestra Paternitas prudenter mouit, magna consilii maturitate etiam in hoc genere procedendum est.

Quod si Societas in hac urbe firmam semel residentiam obtinuerit, plane in Domino confido, missioni Aethiopiae, tempore exoptatae & necessariae, faciliem aditum patefactum iri. Poterunt enim hinc operarii non solum Aethiopiae, sed etiam Mogorice missioni suppeditari per viam Sindaniam, in qua vnus sacerdotum nostrorum par satis esset saluandis 66 vel 70 Lusitanis, qui ibi ordinare hybernant, ac forte nec deesset in caeteris locis tanta laboris materies; quanta apud ipsum Mogor. Deinde magna hic Gentilium copia est, nec dubitamus, dum iuuantis qui in praesidio sunt Lusitanis, classique quae in hoc portu hyemare

conſuevit, operam damus, nos pariter ciuium ſaluti inuigilare poſſe. In ſumma meſſis tam præſens quàm futura ad omnes labores tolerandos, nos mirificè accendit, omnemque difficultatis & periculi amaritudinem hæcenus condiuit. Quare R. V. parer ſe adiuuante diuina gratia ad amolienda omnia impedimenta, vt omnia miniſtrorum Satanicorum conſilia & conatus de nobis hinc exterminandis, in irritum recidant. Neque nos ambigimus omnibus hominum adeoque ipſorum inferorum viribus præuilituram Spiritus ſancti gratiam, cuius patrociniò hanc noſtram Eccleſiam domumque, quam iuxta R. V. præſcriptum & Chriſtianorum incolarum vota excitare cœpimus, commendamus. Frater noſter comes meus operi perficiendo inſiſtit, viribus integer, ſuaque humilitate, modeltia, & ſpiritu ædificat omnes. Ex Diu, 4. Maij; Anno 1600.

Meſus hic P. Soarez non fuit vanus, nam Dienſis Vrbiſ præfectus, vt indicaret, quàm moleſtè ferret mândatum ſibi datum, rogauit Patrem, vt æquo animo ferret, ſi adiutor iuridicè ei imperaret intra triduum Dio excedere. Reſpondit Pater, qua congruebat prudentia & modeltia; & ſi tempus hybernum & inclementia cæli diſceſſum omnium prohiberent. Hoc edictum multi quoque ciues & alii, ac imprimis præſidiarii milites, iniquiſſimo animo tulerunt, & per certum hominem veredarium Patrem hortati ſunt, vt magno animo hanc iniuriam ferret; quandoquidem hic procedendi modus non eſſet aliud, quàm fidem Chriſti vñum exponere; eamque loquendi formulam idcirco uſurpabant, quòd timore ſermonibusque hominum diuulgaretur infideles moliſſe noſtrum exceſſum; eſſi reuera nonnulli non alio prætextu illum vrgerent, quàm quòd ad religioſorum numerum acceſſio in ea vrbe fieri non poſſet, ſine magna rerù temporalium iactura. Quem prætextum Dominus noſter declarauit fuiſſe commentitium & inanem; ſiquidem nunquam in portum illum, vt ipſi affirmant, aut confluxit tantus nauium numerus, aut tantus fuit rerum omnium prouentus & quæſtus. Sub hoc tempus Pater receperat ab Archiepiſcopo liſteras, quibus ſignificabat miſſionem hanc ſibi fuiſſe gratiſſimam, eamque maiorem in modum commendabat ſuo Vicario, offerens Eccleſiam S. Thomæ ad exercenda noſtra miniſteria.

Hæc aduerſitates permouerunt bonos omnes, vt in ſumis precibus me obteſtarentur, ne ſinere hanc Reſidentiam dilabi & diſſolui; iuracique adueſerant, illam in ſummam Dei O. M. gloriã commodumque Regis colluram;

Interca

Interea & fama de nostrorum in Diu aduentu tam longè vicinis in locis apud Gentiles percrebuit, vt Rex quidã, nomine Iambo, litteras humanitatis plenissimas ad P. Soarez dederit, potestatemque fecerit in quouis regni sui loco sedem figendi. Cæterum ne plus nimio extra metas hæ animæ excurrant, prætermitto hæc alias eiusdem Patris litteras adiungere, in quibus inter laborum suorum fructus recenset Presbyteri Ioannis nepotem ibi commorantem, & tres adolescentes Abilinos, qui hoc anno peruenere Goam, & in sanctæ fidei Seminario, cum ingenti Archiepiscopi omniumque cupidorum conuersionis regnorum Schismauicorũ gaudio educantur.

Iam verò tempus, vt ad meam meorumque sociorum profectiõnem reuertar. Exemptus periculo extremo in flumine Damani, incidi in aliud latronum, (etsi non parui beneficii loco duco, quod aliquam hîc imaginem periculorũ Apostoli Pauli intueor). Trecenti eorũ populabundi vastabant patriam, & certis in villis, iuxta quas iter faciendum erat, binis noctibus quindecim homines iugularant, triginta in seruitutem abduxerant. Quocirca noctu diuque præmissis exploratoribus equitauimus, ac tandem fauente diuino numine attigimus Bazainum.

Non sic euasit eorum insidias bonus P. Hieronymus Cotta. Nam cum à Tana iter faceret Ponceram per montes improuiso plusquam viseni latrones obuui in eum irruerunt, omnibusque numis, quos tamen ipse non gestabat, aliisque rebus vsque ad sacram reliquiarum thecam expoliarunt, hac sola moderatione vsu, quod vestem ad obtegendum corpus vtcunque decentem illi indulerint, licet comiti eius, adolescenti omnem etiam vestitum ademerint, solo cilicio, quod bonus ille secum detulerat, relicto.

SALZETANAS Ecclesiã inuisi, nouamque S. Ceciliae, tantopere à Reuerendissimo Archiepiscopo commendatam, & à nonnullis hæctenus impeditam in Poncera excitandam curauit. Tanæ in Ecclesia B. MARTIÆ gradum attribui quindecim è nostris, partim sacerdotibus partim fratribus eximia virtute præditis. Hinc progressus sum ad Ciaulanos, omniumque harum partium Superiorem reliqui P. Hieronymum Cottam. Ibi litteras à nostris Galecuranis accepi, in quibus ea continentur, quæ de obfidione & expugnatione arcis Cugnalanæ sum commemoraturus. Ciauli ad octauum Aprilis quinque de nostris conscendimus, cum tribus bonæ indolis iuuenibus, quas Dominus è Lusitania & Damano ad complectendam Societatem nostram misit, & decimoquinto eiusdem peruenimus Goã toto pectore exultãtem,

festoque dies agentem ob reditum victricis classis, ad cuius conspectum, sicut & Patrum fratrumque carissimorum, omnia superiora pericula in obliuionem venerunt, licet nonnulla in hac postrema mea peregrinatione bene sim promeritus.

Quoniam verò in dicta classe fuit P. Emmanuel, Gaspar cū fratre Alexio de Almeida in aëla verò Zamorini P. Franciscus Ros & P. Theophilus Massi tractarunt de confœderatione ineunda inter Lusitanos & hunc Principem aduersus Cugnalem Mahometanum rebellem capitalemque ipsorum inimicum; videbar mihi Dei fidelium omnium patroni & vindicis gloriã amplificaturus, si hîc subiunxero, quæ à dictis Patribus acceptæ de felici huius belli exitu. Verè enim dici potest, nullam hæctenus victoriã à Lusitanis ex hoste partam fuisse, tam gloriosã & Reipublicæ Christianæ propagandæ tam fructuosã, atque hæc præsens exitit.

Summus belli Dux Dominus Andreas Furtadus de Mendoza tum classe Goa ad tertium Decembris discesserat, & decimoquinto eiusdem ad arcem Cugnalis peruenerat; vbi primum eius studium fuit, Regem Banguel & Tainam de Olala inter se discordes & ad arma capessenda paratos pacificare; neque enim dubitabat, eorum dissensionem plurimam suis conatibus obfuturam. Deinde in regno Canonor portum fluminis Maim præoccupare: ex eo enim hosti comitatus non exiguus suppetebat, & iam ter mille sacci orizæ erant ibi exoluti.

Zamorius de aduentu Domini Andree vehementer est recreatus; probè conscius tum prudentiæ tum roboris eius, quamquæ Mahometanis esset formidabilis: imò ipsimet palam dictitabant arcem suam nullius virtute; præterquam illius, capi posse. Quare & animis penè conciderunt, vt primum classis in eorum conspectum venit. Misit eius excellentiã mox tres primarios suæ aulæ viros ad eum in triremi sua visendum & salutandum, deinde ipse ad tria millia passuum ab vrbe Calecutana versus subiectum mare obuiam processit; eumque magna humanitatis significatione intra nobilissimum tentorium pro consulatione mutua faciendã recepit, idque omnibus remotis arbitris, excepto vno P. Francisco Ros, suæ excellentiæ familiari, verborumque Generalis Præfetti interprete. Is enim tunc paucis quidem, sed efficacibus dictis animi sui institutum exposuit, quibusque præsidis hostem expugnare cogitasset. Sigillatim quoque monuit, vt ne facilè quibusdam peruersis consiliariis, qui clanculum hosti adhærescerent, facilè aures daret. Quo sermo-

Sermone absoluto torquem optimæ notæ è collo suo detractum in collum Regis iniecit; donum oppidò illi gratum, quantumvis auro gemmisque ac imprimis armillis in brachio dextro sic onustus incederet, ut opus haberet præ defatigatione famuli honorarii humeris subinde incumbere; demonstravitque Rex confidentiam sinceritatemque prædicti Ducis Generalis vehementer sibi placuisse.

In hoc congressu actum est de præstandis ad maiorem securitatem utrinque obsidibus. Conuentumque ut Zamorinus de suis assignaret Principem Tanor, & Carnauerum primum regni gubernatorem; verum cum Excellentia suæ graue videretur suos amandari Coccinum, hoc est ad locum suorum hostium & rebellium, promiserunt Patres in fidem suam se eorum salutem recipere. Itaque Coccinum missi sunt, ubi & splendide beneuolentia excepti sunt atque tractati. Cum viserent Collegiū nostrum, omnia beneuolentia & amoris indicia prodiderunt, spectaruntque non sine magna admiratione & ædificatione Confraternitatis Pietatis supplicationem, quæ per Quadragesimam quoque die Veneris cum magno numero sodalium in sua terga sauentiū frequentari solet. Zamorinus verò pro obsidibus duos habuit nobiles Lusitanos.

Sub idem tempus Coccini rex (causa ignoratur) per Brachmanem quendam litteras dedit ad Zamorinum, eique consuluit, ut cum Eugnali pacis iniret fœdera, oblataeque pacis condiciones acciperet, siquidem tandem futurus esset eius vasallus; cetera eum discere voluit ex baiulo litterarum, qui commonefecit eius Excellentiam, ne fideret Lusitanis, nec facile intra ditionis suæ fines locum illis commorandi indulgeret, illos siquidem per speciem exercendæ mereturæ, in maritimis oris excitare propugnacula, & sensim in ipsa regnorum viscera penetrare.

Verum probè norat Zamorinus, consilium hoc non promi ex pestore cado, (erat enim ei rebellis) sed ex mera felicitatis inuidia: Voluit tamè dignitatē eius, à quo profectum erat illud, patefacere Patri Francisco Ros, qui suam Excellentiam iussit de Lusitanorum fide esse securissimam, atque ita bonis verbis Brachmanem à se dimisit.

Interea Præfectus Generalis minimè otio se dedebat, sed omnibus neruis necessaria in obsidionem arcis comparabat; quam cum militis priuati habitu, etiam à Zamorini parte, satis considerasset, se deinde ad regem contulit, deque omnibus certiores reddidit. Quo facto vanam docuit calumpniam suorum, de pa-

rum tuta fide Præfecti erga suam Excellentiam, simulque occasio-
nem habuit consilia varia præsentè P. Francisco Rois agitandi de
prospero pugne successu.

Et quoniam Anoli, Domini liberi in ampla quadam ditione;
Cugnaliana in altera fluminis parte ad septentriones finitima;
præsidia necessaria hosti subministrabant, Andreas Præfectus ipse
eos conuenit, donisque, promissis, & minis effecit, ut eorum ami-
citiâ sibi conciliarit, & ab iisdem quicquid in rem suam oppor-
tunum esset, ut ligna, artifices, & elephantos impetrarit, imò ut se
arctius illi deuincirêt, tota ditione sua grauissimè sub ferena mor-
tis vetuerunt, ne quis vel minimum subsidii Cugnali submitteret:
utque fides promissi constaret, innox eidem Generali Præfecto octo
primarios viros, dictos Gurupos, attribuerunt.

Felici quoque successu procliuës quorundam Ducum in arce
hostis existentium voluntates explorauit, quorum duo fide pu-
blica cum trecentis Mauris egressi certiozem eum reddidere, o-
ctingentos qui superessent extrema laborare comœatus penuria.
Itaque decreuit vniuersè ita arcem oblidione vallare, ut nullum
supplementum inferri in eam possit, nisi que eam in rem mille
Lulitanos supra ducentos & duodena milia Nairorum, supra al-
lios qui Coccino aliisque ex locis aduentabant. Ac vineis aliquot
magna dexteritate excitatis, quoniam hostis portu catenis ferreis
obfirmato omnem nauibus aditum præcluserat viginti quatuor
horarum interuallo, robore militis elephantiisque se-
ptendecim nauigia in flumen demissa sunt in detrimentum
arcis.

Hoc ipso tempore Zamorinus opus habebat interesse festa
cuidam solènitati, quæ duodecimo quoque anno à Regibus Ca-
lecuranis iterari consuebat, in quo omnes iniquæ exactiones,
quas Principes eorum feudatarij à Brachmanis vel aliis personis
superstitionis nomine apud gentiles honoratis olim extorserunt,
dissoluerunt. Zamorinus itaque, vel ipse cõpèsat iniuriam passis, vel
castigat iniuriæ auctores. Omnes quondam Reges & Domini Mala-
uarenses solebat huic solènitati interesse, at postquam Coccini Rex
iugum Calecurani regis excussit, tunc ipse tum Baropes eius sub idem
tempus, ut illam Zamorini impediunt, festiuitatè eandem separa-
tim celebrat, quæ primâ originè trahit à quodam Brachmane regni
Tanor, qui aliquando de graui scelere falsò delatus, et ceteris pro-
fugit ad littus fluminis Gâgis, quem cæca ista gentilitas Dei loco
habet, eiusque statuas diuinis colit honoribus. Ibi inter ceterum aliquot
annos in continua caquo summa vitis austeritate fluxisset, et
randem

tandem defatigatus de reditu in patriam cogitaret, ecce solandi causa se obtulit eius conspectui Gangis simulacrum, vel Pagodes, dixitque se extremo Februarii die in flumine patriæ illius appariturum, effecturumque ut longè lateque exundaret, ac cursum etiam in aduersam partem conuerteret. Ne verò Brachmani vlla in verbis eius suboleat fraus, addidit scabellum vnà cum libro eius, quod tunc idolum retinuit, eodem tēpore in testimonium innocentiae ipsius contra cursum fluminis ascensurum. Mandauit quoque, ut omnes Malauarum Reges & Dominos, totumque vicinū populum ad hoc spectaculum inuiteret. Brachmanus accuratè imperata Pagodis fecit; die præfixo omnes inuitati præstò fuerūt, augescere sensim vndas fluminis, & librum cum scabello in contrarium ferri oculis spectarunt. Sic Brachmanes infamiae nota liberatus.

Ad recolendam ergo huius fabulæ memoriam duodecimo quoque anno infinita hominum turba ad confecti huius miraculi locum se effundit. Zamorinus, cum octo dies supra viginti sui laudandi in dicto flumine variorumque sacrificiorum Gangi offerendorum causa consumpsisset, ad urbem reuertit, maiestate regia visendus, gemmarumque & margaritarum splendore coruscus. insidens elephanto aureis laminis obrecto, & numerosissimi illius populi comitatu circumseptus. In cuius præsentia sublimem conscendit thronum vndique lychnis aureis argenteisque collucentem, & ab aulicis mirifico opere exornatum. Quo peracto aliquot scloporum millia exonerantur, atque interea Rex terribi populo certa defert reuerentiæ signa, & vicissim populus ipsi. Eandem cum regia maiestate deinde cerimoniam reputant Principes & Domini, & populus iterum suam. Hinc in conspectum regis prodeunt robustissimi quique eius gladiatores, & machæris dexterrimè inter se colludunt. His succedunt populi Zamorino subiecti, & ad variorum instrumentorum sonitum primarii se versus regem inclinant. Denique regni proceres & se pronos humi ad pedes regios dejiciunt. Sed & elephantes suum illi honorem exhibent. Quo verò tempore hæc fiunt, nunquam rex desertus est à corporis custodibus, nempe iis qui officium vel munus aliquod regium obeunt. In hanc solemnitatem Zamorinus sumptus facere solet. vicenorum millium aureorum, Dæmon verò, ut multo maiorem numerum animarum præcipitet in Tartara, exquisitam cōmentus est fraudē. Ante annos octoginta Zamorinus illius temporis regem quendam vicinum è medio sustulit, hæredique & successoribus perpetua lege imperauit, ut quoties festa, solemnitas agitur, submittat

submittat aliquot milites, ea cōditione mactandos, vt tamen vitā suam vsque ad mortem tueri possint. In hac postrema adfuerunt triginta, qui improviso irruentes in densissimam mortalium turbam, ingentem edidere stragem, verū a regis custodibus postea in frustra discerpti sunt.

Voluit P. Franciscum Ros cum aliquot Lusitanis comitari ad dictam solemnitatem, quod diuino nutu factum videtur; nam quidam ē familiarissimis iam importunē suggererant, ne expugnationem Cugnalinæ arcis prosequeretur. Ceterū ille nihil horum laetere voluit P. Franciscum, qui confirmavit eum nō parum in proposito omnes Mauros regno suo rebelles exterminandi, conuenienter sponsoni ante Generali classis Præfecto factæ. Idque crebrius tractatum est illorum viginti octo vel triginta dierum interuallo, quibus solemnitas ista perduravit, nec dubitavit ipse Zamorinus palam fateri, se, si cōsilio Patris destitutus fuisset, ad expugnationem arcis nunquam processurum fuisse.

Adhæc quoties Rex in publicum prodibat, semper secum Patrem habere voluit, eiq̄ue dignissimum attribuebat locum. Sed & habitationi suæ proximam ei sedem adsignauit assidua militum custodia munitam. Res visa Brachmanis minime toleranda: etsi inuiti causa Regis magnum ei & deferrent honorem, atque etiam subinde inuiserent. Mirabantur autem supra modum, eum, si quando incideret in mysteriorum religionis Christianæ explicationem, tam solide ex ipsismet eorū libris superstitionem patriam reuincere, & arcanissima quæque sacra ipsorum nō ignorare, etsi nulla darent conuersionis indicia.

Inter Brachmanorum sectas vnæ est, quæ ex instituto nihil pendit omnia idola, colit castitatem in vigesimum vel etiam vigesimum quintum annum, ideoque quotidie omnes eius sectæ afflicte vescuntur medulla cuiusdam fructus, cui nomen caruza; experti se illius frigiditate ad certum tempus reddi impotentes. Nō abstinēt, vt alii, ab esu carnisum vel piscium aut vini potu; nec cadauera eorum exuruntur. Si quando in publicum procedant, antecedit eos quidam elata voce inclamans (poo poo) id est, via, via. Rex in honorem & reuerentiam defert, non ipsi Regi. Alios vidī Brachmanos ferreis caueis inclusos, vultu squalidos, cineribusq; in capite & vestibus resperfos, ad agendam penitentiam. Alios cōspexi partem aliquam corporis sponte adurere. Atque hi omnes, vt ira loquar, sic sunt: penitus inebriati vanæ gloriæ poculo, tanque applausum popularem faciunt, vt equidem sentiam, minime esse Christianæ humilitatis capaces.

Propter

Propter pacem, quæ nunc est inter Lusitanos & Zamorinum, ad dictam solemnitatem Christiani S. Thomæ Apostoli frequentiore numero confluxere, quam alias vquam. Et cum quadam die rex fortè transiret ædes nostras, ipsique, quoniam mecum erant, reuerentiam suæ maiestati exhiberent, magna comitate Rex percontatus est, vt se haberent, & paulo post Patri indicari iussit, se æquo animo primarios eorum in conspectum suum admissuros. Illi, adiunctis sibi nonnullis sacerdotibus, pretiosa veste spectabiles non dubitarunt eum adire & consultare. Rex hoc humanitatis officium declarauit sibi fuisse gratissimum, multaque ab eis sciscitatus est de fidei Christianæ capitibus. Respondebant illi accuratè ad omnia, & ad extremum subiciebant, suam legem prorsus consentire cum lege P. Francisc. maxime quòd nunc Archiepiscopum Goanum agnoscerent pro suo Pastore & Prælato. Tum Rex: Multa, inquit, mihi amicitia intercedit cum Archiepiscopo Societatisque Patribus. Videte modò, qua in re gratificari vobis queam, paratus sum locum vobis ad commemorandum tribuere in mea Vrbe Calicut, totoque regno: hisque & aliis beneuolentiæ signis demonstratis, eos dimisit; aulæque Præfecto mandauit viaticum & Naitos dati, qui eos saluos & incolumes in natale vsque solum reducerent.

Perdurante festiuitate, Zamorinus crebrius certiozem reddi iussit præfectum classis, se oppugnationi æreis cupere interesse: ille licet annueret postularis, hostem tamen crebris micorum tormentorum ictibus interca fatigabat, vt irruptionem redderet faciliorem, ac imprimis è portu trabes, anchoras, catenas, aliaque impedimèta, quibus obferatus & obstructus erat, exeuulsit. Deinde, vt cognouit ex Patribus nostris, qui degunt in Statu Naici de Madurè, ab eo magna humanitate receptum Cugnalis-Legatum, facientem illi potestatem excitandi arcem in Ramanaeor, quod non sine ingenti rei Christianæ Lusitanorumque iactura fieri poterat: deinde quòd eodem loco meridiem versus Cugnales haberet naues ad fugam, si necessitas deposceret, faciendam paratas, decreuit Præfectus munitionem ibidem erectam disjicere, vti & fecit, cum magna strage ipsorum, sed nõ sine sanguine Lusitanorũ. Postmodò & alias inuasere munitiones, prorsus vt ad præta fuerit Moro Cugnali spes præsidii ex statu Naici de Madurè.

Zamorinus denique peracta sua festa & solemnè caritonia se applicuit ad Præfectum elassis; collatisque consiliis & armis statuerunt, quoniam minore suorum iactura hostis arce exueretur, omnibus dare liberam ex propugnaculo excedi potestati. Egressi

sunt mille, hoc est 300 Mauri & sexcentæ feminæ, tanta invidia confecti, vt omnes ad commiserationem sui commouerent.

Sita erat arx in peninsula ambitu binorum millium passuum comprehensa, & mari à tribus partibus circumdata, ad meridiem continenti adhærens, vbi duabus munitionibus geminoq; vallo egregiè erat roborata. Prima munitione, in qua 60 Lusitani supra 200 milleq; Nairi occubuerât, facile nostri sunt potiti, cû aliquot Maurorum, qui resistere conabantur, interitu; nam cæteri in alteram vel etiam in arcem se receperunt.

Quodam die prima luce nuntius ad Præfectum allatus est, Cingnale iusto fœdere cum Zamorini gubernatoribus de clancularia fuga cogitare. & quanquam eo loci Capitaneus præstò esset cum 500 militibus bene communitis, tamen quia impossibile nō erat ab vno homine per nocturnas tenebras falli præiudicium, constituit vnus diei intervallo totam belli fortunâ, nullo suorû cōmunito, terminare. tantùm hortatus ad pròptè obsequendum, quandoquidem illico tota res conficienda foret. Ac mox omnibus Capitaneis cōuocatis mandauit, vt exemplo cû suis quisque ad manus se conferret, eiq; dicto parerent, quem ipse omnium ducem & antesignanum nominasset, in obediētia siquidem exacta, celeritate, & ordine sitam esse victoriæ summam. Euocatq; deinde eo, quē omnibus anteponendum iudicaret, separatim ei dixit, vt statim post commissionem acceptam, quam mitteret cum suo annulo, cum parte classis ad vnum vallum se applicaret. & si Deus gratiam impetiret illud obtinendi, intro se communiret, nec vlla ex causa inde excederet. Idem commisit alteri cuidam Capitaneo, clanculum suggerens qua ex parte irruptionem facere deberet: sibi verò expugnandos reliquit, vt rem magis arduam & difficilem, arcis muros.

His à generali Præfecto ita constitutis, efficacique oratione ad milites habita, scapha traiecit ad alterâ partem exercitus Zamorini, in cuius conspectum armatus à capite ad pedes & lecta militum manu stipatus se dedit, vt nonnullas dissidentia reliquias, umbrasque, quæ contra ipsum & Lusitanos in animo eius remansisse videbantur, abstergeret. Sedulum dehinc & admodum fidum militem cum suo annulo amandauit ad Capitaneum nauium, quæ occupabant fauces portus; & post illum, alterum cum alio annulo ad ducem nauium versus flumen. His dimissis, perstabat in colloquio prosequendo cum Rege haud longè à munitione muros, quos inuadere statuerat. Audit paulo post dispersones classis portum subeuntis, perpendensque moram suam cum Zamo-

tino impedituram, quo minus tempore Capitaneis præscripto perueniat ad muros, subito se inde nullo etiam reuerentiæ signo Regi dato, vel verbulo enūciato, proripuit, atque cum suo militū agmine antè ad locum destinatum peruenit, quàm alii milites è nauibus exscendendi finem fecissent; Tum ingenti clamore elalo effecit, vt momento temporis milites epaferint in muros, & regium vexillum ibi defixerint. Fuit autè ipse de primis vnus. Mauri improvisa irruptione turbati mox terga dedere cum multa suorum clade, cum alii intra arcem se reciperent, alii naratu euadere conarentur, ignari flumen occupatum à nostris nauibus. Transit Præfectus generalis ad vallum supra nominatum, & in via iussit injici ignes in vicos vel suburbia. Ad vallum vt peruenit, nostri, qui iam illud ceperant erectis vexillis suis, Mauro-rum verò dejectis, & per terram tractis, obuiam læti & alacres ex parta victoria processerunt. Vnde factum est, vt arx vndique oblidione cingi potuerit: et si qui eam tenebāt, vt erat fortissima, & trecentis æneis tormentis instructa, (licet nō admodū magna) exiguo numero facile tueri possent. Quare & Præfectus Generalis arctius eā terra mariq; circūvallare conabatur, & cōtinēter noctu diuque eam verberabat, nullo vicissim ab obsessis recepto nocumento. Andreæ Rodriquez capitaneo pila ferrea dentes anteriores excusserat, quos expuens perlepidè dixit: Maurus iste profecto præsciit me non amplius dentibus illis comesturum.

Interea Cugnales non destitit summo opere admirari vigilantiam, solertiam, & labores infractos nostri Præfecti Generalis; tā-taque cōtate omnes in angulos circumuolitabat, vt in opinio-nem veniret cum esse magnum prestigiatores animūmq; gestare in quatuor corporibus. Alii distabat virtute annuli ei ab Archiepiscopo Goano traditi nullis scloporum ictibus lædi posse. Nec defuit id temporis Patribus nostris bene agendi materia; animabant ad pugnam milites, confessions excipiebant maximè egro-rum & vulneratorum in primaria triemi, quæ conuersa erat in Valetudinarium. non exiguum quoque laborem impendebant in pacificando Zamorino cum Lusitanis; cauendūque, ne ad manus venirent. Neque tamen idcirco Rex quicquam de opinione sua erga Patres detraxerat, palam contestans, se quatuor annorum consuetudine satis didicisse, quanta fide & sinceritate omnia sua ogerent: cetera verò nō posse se a quibusdā Capitaneis, qui vltro citroque p̄tē venirent, sic abirent. Eandē de nobis opinionem, immo maiorem, de nostris habet Præfectus generalis, & alii.

Spolio-

Spoliorum bona parte, præter eam quæ flammis absumpta est, partiti sunt Lusitani & Nairi. Multa à Mauris humi abdita, & ne an effodiendis aliqua nasceretur perturbatio, mandauit binos utrinque interuenire, sed ob barbaros gentilium mores, & quia Lusitani patriarum consuetudinum ignari erant, sine tumultu ac peracta non est. Lusitani enim vnum è Nairis Primarium trucidarunt, qui querelam ad Regem detulerunt; sed Rex eos placari curauit, & proponditque se per P. Rols indicaturum Præfælo generali, vt de percussore merita pœnæ exigantur. cæterum illi maiori furore astuantes vociferabantur, se Rege destitutos, quandoquidem sua Excellentia Lusitanorum opera potius quam suorum subditorum in ea legatione vteretur, eoque istorum barbarorum rabies progressa est, vt cum Zamorinus dictum Patrem ad se accersiri iussisset, subito aliquot Nairi à tergo in via Patrem strictis machæris adorti sint, & è medio iuxta palatium Principis, filii Regis, sustulissent, nisi Princeps cum clamore & minis eum ex manibus illorum eripuisset; quem tandem apud se detinuit, donec Præfæctus Generalis per duos alios Patres, quos secum habebat, vtramque partem inter se conciliaffet, Nairisq; demonstrasset, ne ipsos quidem culpæ immunes esse.

Dum Præfæctus in diuerberanda arce distinctetur, per exploratorem certior redditur, Zamorinum contra fidem datam tradendi Cugnalem viuum vel mortuum in suas manus, vendidisse illi centum millium scutatorum pretio transitum liberum per Stratum suum ad alienas tetras, non tamen de pactis conuenientibus adhuc certo constare. Quo nuncio tantopere commotus est Præfæctus, vt intra viginti quatuor horas contra ipsum Regem non dubitauerit omnes Nairios exturbare. Incredibili dolore hic casus affecit Patres, vt ex quo cernebant totius belli ruinam consecuturam, maxime cum Præfæctus ad Colloquium à Zamorino accitus respondisset, se libenter venturum, si colloquium in situatur in patulo campo manque armata: armis enim se decreuisset causa sua æquitatem tueri. Rex recusauit cum armis prodire, satisfactorum se arbitratus, si cum milite suo armato compareret. Utrinque stabant copiæ, & in medium earum ambo, Rex & Præfæctus Generalis, spectantibus omnibus processere. Tum Præfæctus clara voce Zamorinum in hæc serè verba grauitèr expressit: Ego Domine, per gratiam Dei sum ille belli Dux, qui nunc eligi Reges & Principes, nunc deponit, ac etiam capite militari mandat, (quod scruera iam fecerat) & per Christi legem iuro, si Cugnals tuo fauore vel iure euadat meas manus, me cum his omnibus

Lusitanis, nullis parciturum laboribus, donec urbem tuam cum toto Calcutano regno igni ferroque excindamus. Quæ verba interpretis oriundus è Ceilano pius & honoratus Christianus, ex Patrum consilio, summa animi lenitate regi exposuit. Verùm Zamorinus, etsi verba Præfecti non intelligeret, tamen ex vocis sono & gestibus facile conjiciebat pectus eius præ indignatione æstare: itaque subito mentem mutavit, & litteris publicis manu sua consignatis promisit se non modò Cugnatem, sed etiam quadraginta Mauros primarios in eius manum traditurum. Addidit, etiam si cum antiqua regni consuetudine pugnaret, personam aliquam tradere alteri, tamen quoniam Cugnates id promeruisse, non esse eam alio loco, quàm rebellis & hostis sui Principis cæsendum. Ergo ruerunt in mutuos amplexus, sonituque tubarum & fistularum, maximoque tormentorum boatu summa lætitiæ & gratulationis signa dedere. Zamorinus, cum animaduerneret se invidis suorum consiliis toties in summas redactum angustias, noluit amplius eorum opera uti, sed totum se dedebat Patrum iudicio & voluntati.

Cugnates aduertens arcem tum è nauibus tum ex terra ictibus bombardarum ita conquassatam, ut facile in eam aditus inimico, quoties collibuisse, pateret, deinde vix in solidum diem necessaria ad victum quotidianum suppetere, cogitavit de ea reddenda Zamorino, salua incolumitate vitæ: cumque eam cogitationem animo agitaret, postera nocte somniauit se ab eodem Zamorino traditum Præfecto Generali, vti retulit insequenti luce sui cubi- culi custodibus, & more Maurorum, neci addictum. Aiunt eum viso illo percussam ocreas & sandalia induisse, animasse præsidium, ut improvisè irruerent secum in hostem, gloriosaque morte occumberent; at militem respondiisse, nunquam se rem tam stultam aggressuros, id enim non esse aliud, quàm se mactandos & hostili gladio disperendos tradere. Tunc quidam ex pseudopphetis aduolans eum è turba retraxit, & remotis arbitris multas precatio- nes supra eius caput recitauit, ac tandem contestatus est, eum nequaquam moriturum, eo quòd nulla fides adhibenda sit insomniis. Interea Mauri ex summa arce poposcerunt sibi fieri copiam audientie apud Præfectum Generalem. At ille præteritarum fraudum versutique & perfidi ingenii Cugnalis probè memor & conscius, eosque progressionem factam in disjiciendis arcis menibus, ut valida vnus diei impressione obtineri possit, responderi iussit, nihil sibi negotii esse cum ipsis; tamen si cum Rege colloqui vellent, se ides conditione permissarum, ut legato ipsorù è suis Capitaneis

vnus comes addatur, qui caueat ne cum alio quoquam sermo in-
stituat. Mahometani conditionem acceptarūt. Bis auditi sunt
ab eius Excellentia; qui mox indicari iussit Præfecto Generali,
finem negotio esse impositum, seque sub noctis crepusculum co-
ram relaturum. Quanquam Rex omnia ex superiori amborum
congressu habens suspecta non antè in eius conspectum se dare
voluit, quàm per Emmanuelem Gasparem fidem suam obstrin-
xisset, se nulla ipsum iniuria affecturum. Missus est Pater postula-
tus, qui merum suspicionemque omnè illi ademit, fidemque &
sinceritatem Præfecti confirmauit. Itaque in colloquium ventū
est, & post paucos vtrinque collatos sermones Zamorinus cum
suis copiis in vnam partem arcis, Generalis verò in alteram cum
suis secessit, relicto in medio amplissimo vię spacio, per quā ob-
fessi excederent. Ac primo loco quaterni egrediebantur ægri, &
eodem post eos ordine vulnerati, tum milites exarmati, ac po-
stremò Cugnales, cum Aio, Secretario, & Cinale aulae magistro,
aliisque primariis viris, pretiosa admodum veste amictus, nuda-
que machæra, sed cuspide in terram conuersa, instructus. Vultu
prodibat imperterritus, quo intimum cordis metū celaret. Zamo-
rinus iussit illi adimi machæram; qua apprehensa, annuit Præfe-
cto, vt mandaret eam accipi, vti & mandauit. Tunc Nairi veriti,
ne Lusitani per vim eū abducerent, cœperunt conclamare ad ar-
ma. Sed Rex ilico subiecit, se sponte suæ eū tradere in potestatem
Præfecti Generalis. Atque ira Cugnales, Cinales, & Secretarius,
aliique quadraginta Mauri captiui à Lusitanis abducti sunt, qua-
terpis vel quinis per occasionem tumultus fuga elapsis. Zamori-
nus etiam atque etiam obtestatus est Præfectum, ne vlla ratione
Cugnali vitam condonaret.

Deinceps Præfectus Regem manu apprehensum in arcem in-
duxit, eique Regiæ Maiestatis nominæ (exceptis æneis tormentis,
quæ ex æquo inter vtrosque distribui debebant) omnia, quæ intra
illam erant, consignauit, collaudans eum quòd in fide data persti-
tisset, amicitiaque & confederationis leges factas, rectasque cõ-
seruasset. Ac, vt hoc hominum genus minimis etiam commodis
incredibiliter inhiat, dici nequit, quantū Rex hac liberalitate fue-
rit recreatus, palamque apparuit, non fuisse vnquam Lusitanorum
mentem, vt illi sibi persuaserant, prætextu oppugnandæ arcis vi-
riumque confirmandarum voluisse mittere illos sub iugū, & sta-
tum eis eripere.

Verum neque ingratum se diuino numini pro tanto beneficio
præbuit D. Andreas Præfectus; nam flexis humi genibus cū mul-
tis la-

is lachrymis & verbis, affectu pio & religione plenissimis, Deo gratias egit, & insequenti sabbatho, hoc est, die 18 Martii, sacrum Missæ in honorem Deiparæ Virginis, cui erat addictissimus, quæque, dum in Præfectum generalem à Prorege nominaretur, in patronam & protectricem classis receperat, solemniter cantari voluit. Quo tempore & in Ecclesiam nostram in suo palatio existentem venit, ut se Domino & Sanctis eius per Litanias tunc rogatu eius à Collegio recitatas commendaret, atque etiam preces & Patres aliquot professionis comites impetraret. Cum primis autem Sodalitati Marianæ, cuius ipse actu Præfectum agebat, maiorem in modum inculcavit, ut pro felici belli exitu ardentem cōtineretque cœlestes fores pulsaret.

Zamorinus coram Præfecto, omnibusque classis ducibus, tam multa tantaque sigillatim in laudem Patrum Societatis dixit, ut rubore suffusi cogerentur se inde subducere: nec tamen id regem à semel inchoato sermone deterruit, sed tandem asseueravit fœdus à se cum Lusitanis initum, ac consequenter prosperum extremi belli aduersus Cugnalem exitum, se adscribere Patrum candori & sinceritati. Præfectus non obscure demonstrans, quanto pete sibi arrideret tam præclarum testimonium, vicissim magno affectu suæ Excellentiæ commendavit, ut decerneret, nunquam Patres à suo latere dimouere, si amicitiam beneuolentiamque cum Lusitanis continuare vellet.

Denique iteratò confirmatis pacis fœderibus, ex æquo tormenta bellica inter se partiti sunt, & solo æquata arce cum suis vicis, qui ob ædium numerum integrum oppidum adæquabant, vtrinque discessum est, & Rex Præfecto Generali laminam auream, litterarum patentium vice, exhibuit, in qua spondebat, quamdiu Sol & Luna conspicui forent mortalibus, Mauris nullum locum vel sedem eo in tractu futurum, potestatemque esse Lusitanis mandandi omnes, quotquot inibi deprehenderint.

Ingens hominum turba confluit ad spectandum Cugnalem catena vinctum; toto oriente inde ab annis triginta ob res gestas celeberrimum. Nam assiduis excursionibus, Zamorino opitulante, infesta reddebat Indiæ maria: iamque inexpugnabili arcis nido elatus regium nomen usurpare conperat, & appellare se sectæ Mahometanæ Propugnatores; passimque omnes cum eius publica fide litterisque nauigationem suscipiebant vsque ad mercatores Lusitanos. Mecham miserat trophæum victoriæ superiori anno obtentæ, nempe effigiem arcis suæ à Zamorino nostrisque obsequione cinctæ. Amandabat quoque Legatos ad omnes Reges Principesque

cipésque Mahumetanos, imò ad ipsum Turcarum Imperatorem cum nauibus Meham tendentibus, cum certiore reddens de nomine Lusitanorum in India iamdudum extincto. Quare Mauri vehementer vbiq; obstupesciti sunt cognito hoc funesto Cugnalini regni excidio; imò nonnulli dictorum Principum, qui rumoribus ægre credebant, certos homines submiserunt, qui rem totam præsentem explorarent. Ipse verò, quoties coactus est se spectandum offerre aliis, suam fortunam deplorabat, & in carcere Goano confessus est, se iusta Dei vindicta in hanc calamitatem coniectum, maximè quòd per ludibrium factorum nostrorum aliquando veste sacra, quam Calulam vocant, indutus incessisset, suisque permisisset vt calice consecrato, ad sputa excipienda abuterentur; ac etiam Christianum mancipium, quod hanc eius impietate coarguerat, è medio tollerent, addiditque ab eo tempore, quo hoc facinus designasset, res suas in deterius prolapsas, donec tandem statu suo exueretur, & Goæ capite mutaretur. Obiit autè in perfidia sua obstinatus, nulliusq; industria vel nostrorum vel aliorum Religiosorum potuit ad meliorem mentem reuocari.

Longè secus occasione hac vsus est eius Secretarius & Oeconomus Cinales. Hic natione erat Chinensis, a pyratis Mauris in adolescentia captus, & postquam Mahumetanæ superstitioni nomen dedit, summus Christiani nominis hostis, sic prorsus, vt ad eos peruertendos varia tormentorum genera excogitarit. Verum vt à Christianorum Patre cognouit, de vita sua actum, monitis Patrum nostrorum flexus est ad accipiendum baptismum, vt euadere posset mortem æternam, quæ cum Secretario aliq; Mauro primario, nepote Catimullæ, exemplo eorum permoto, pie suscepit.

Cum classe Goam venerat Vniales Carale Zamorini nepos, ad firmanda pacta conuèta pacis cum Protege, iam inita inter Principem suum & coronam Lusitanici regni. Hic, quem admodum ex annis superioris anni Vestra Paternitas cognouit, suscepit sacrum lauacrum à quodam Patre nostro, & chrisma à Reuerendissimo Archiepiscopo clanculum in quadam tritemi, propterea quòd nondum tempus esset eius fidem propalandi. Is, durante bello, illustribus exemplis in iis, quæ ad legis nostræ obseruationem attinent, fidem suam probauit, ac inter cætera cum nomine Zamorini negotia quædam tractanda cum Patre quodam tunc haberet, occasionem arripuit illi exomologesin peccatorum suorum faciendi, idque in publico loco, cum eo ambulando, ne cuiquam suorum sinistre suspicandi causa daret.

Quamdiu Goæ subsistit, extirpanti non potuit nostrorum hominum consue-

consuetudine, iummaque voluptate perfundebarur, viderè tantam multitudinem feruoremque recentium Christi Ecclesiarum in ora Salzerana: Vbi Generali illius regionis. Praefecto suisq; Nairis fortè in solemnem quandam supplicationem inciderat, magnoq; dolore se affici declarauit, quòd tempore sacrificii Missae cogere-
tur Ecclesia excedere, ne ab Ethnicis proderetur.

Quodam die hic Dñs mecum & cum P. Francisi Reis, in cubiculo haud breui temporis intervallo de rebus spiritualibus modoque Malauares ad fidem Christi aggregandi verba fecit; cumq; demum ei offerrem perbellam effigiem Agni Dei in cera expressam, nixis eam genibus accepit, & magna deuotione excolatus est, promittens se è collo vsque ad finem vitae gestaturum.

In digressu suo hinc per Calicutum effecit apud suos, quantumuis gentiles, vt elemosynam ministrasset pro cruce apud Malauares defixa. Et benedictionem suam Dominus noster iis imper-
tuit, vt salui ad suos reuerterent, nam è binis nauibus socijs, altera prorsus à fluctibus hausta perit; altera, quae vchabat Procuratorem nostrum de Calicut, sic conuulsa est vi tempestatis, vt vt vectores incolumes reddiderit. Atque haec occurrebant scribenda de missione ad Zamorinum.

Quod ad ceteras attinet versus Meridiam institutas, eas non sine aliquò fructu cursum suum tenent, & spem vberioris frugis atque etiam victoriae contra difficultates omnes promittunt. R. Stephanus Britonus Rector Collegii nouae terrae, ex ordinatione Reuerendissimi Archiepiscopi, vnà cum S. Thomae Archidiacono, superioribus diebus totum illum Archiepiscopatum visitauit, ac denique iidem cum fratre Ioanne Maria Campori, (vt sub finem dicitur) qui breui tempore linguam Sorianam assecutus est, iter instituere ad populos, dictos Malcas, quorum Rex scripserat, eos ad Christianam religionem aspirare. Noua residentia in urbe Angamala dicti Archiepiscopatus Metropoli felices habet successus post reditum P. Antonii Toscani, qui ob dissensionem inter Lusitanos & Malauarum regulos ortâ coactus fuerat inde discedere.

Adhuc in regno Porcano magna spes est processura nouae Residentiae, quodè perbenignè & humaniter Rex Patres nostrosibi tradet, & Goanis res suas commendet. Additum esse rei Christianae, tribus argumentis didicimus Primum est, quòd Patribus plena potestas facta sit excitandi templa, & cruces in quauis regni parte de aegendi. Alterum, quòd omnibus liberum sit, Christianis initiari sacris, sine vlla suarum dignitatum vel officiorum, quae gesserunt, iactura, vel obligatione ratione baptismi suscepti ali-

quid soluēdi, quod idē cōcessum est veteribus Christianis S. Thomæ, eiusdem subditis. Tertium est, vt iuxta Ecclesias nostras neque sint neque construantur Moschæ Mahumetanorum, nec gentiliū delubra, aut Synagogæ Iudæorum. Quartum, quod Patres possint cum sociis necessariis per totum regnum excurrere, & quamuis urbē vel terram, etiam tempore belli, intrare. Quintū, quod nulli in hoc regnum aditus sit Episcopo vel Prælato, nisi approbatus sit a Pontifice Romano & Lusitanæ Rege: & si forte Schismaticus aliquis vel alius se opposuerit Prælato de Serra, Rex promittat ad talem puniendum præsidium brachii secularis.

Mauri è regno Porca, in cuius portu vetus domicilium habēt, consilium inierant de interimendo P. Francisco Fernandez, Christianorum in vrbe S. Thomæ Parocho, & linguæ Sorianæ Magistro, sed frustra. Nam Rex patescētis coniurationis indicis triginta Naitos de quingentis trucidari iussit, & habitationem eorum solo æquari.

Ecclesiæ in ora Trauancorana nonnullam turbationem perpeſſæ sunt propter bellum, quod inter hunc Regem & Naicum de Maduro exarsit, qui Naicus cum ultra caput Comorini prouectus fuisset, ille copiis suis longè supra illum eductis coëgit eum retro cursurū cōuertere vsque ad Coulanum, quanquam ab ambo- bus Principibus semper nostrorum ratio habita est. P. Prouincia- lis eos hoc anno cum omnibus Christianis, quorum curam ha- bent, præsentia sua non parum solatus est. Inuisit enim partes il- las omnes vsque Tutucarin: reliquum committens visendum P. Emmanueli Vegæ, nempe oram Coromandellæ, & Nagapatan, vsq; ad Bisnagā; nec enim per vires corporis poterat tam remota & incommoda itinera conficere.

In Nagapatan commorantur è Patribus Nicolaus Leuantus & Ioannes a Costa, toti ciuitati gratissimi, ad cuius salutem diu- nitus destinati videntur. Nam cum occasione ciuis cuiusdam, sub meum aduentum morte defuncti, ciuitas tota in duas factiones contrarias discessisset, nec dies vllus abiret, quo non septuaginta octogintaue fistulæ ferræ in obuios exonerarentur, cum multo- rum læsione vel interitu, placuit denique diuinæ clementiæ gra- tiam impertiri Patribus nostris, vt pro suo zelo & prudentia om- nibus autores essent, quo positis discordibus armis animisque in solidam concordiam & pacem conspirarent. Reliquis ministeriis nostris quoque laus constitit fructus. P. Leuantus lingua Tamul conciones habet ad gentiles, & crebrò cum eorum litteratissi- mus colloquia & uisceptiones instituit, quibus conuicti paula- tim

sim viam sibi parant ad regnum Christi.

Ex nauibus hoc anno in portum Nagapatanum, orientis celeberrimum inuēctis, appulsus est & iuncus è Sina, vnumque nauigium Iapponicum, quos omnes, vt Patet scribit, nostri rudimentis doctrinæ Christianæ imbuebant, vt primo quoque tempore sacris aquis abluerentur; & iam nauarchus iunci solenni ritu in nostra Ecclesia baptizatus erat.

Habemus & aliam sedem nouam in Chistapatan, vbi P. Alexander leni suarum cōhecionum initio multos Christo adiunxit, atq; inter eos ipsū Adigar, id est, Præfectum loci. Verū; quia Colagana Naici de Gingi subditus sua tyrannide dictum locum turbabat; Pater, ne causam daret grauioribus incommōdis, se recepit in Vanapatan urbem Naici, ibiq; incolæ illi præter Ecclesiam sam fabricatam domicilium & alia necessaria attribueret. Sed cum Naicus, missō ad Chistapatan idoneo militum præsidio, satis Colagana factum retuderit, poterit P. Alexander cum P. Emmanuele Campello suo socio inibi tutò hæreret. Itaque suo discessu nō modo illam residentiam nō dissiparunt, sed magis corroborarunt, ac præterea hanc in Vanapatan lucrificerunt. Quamquam haud multo post, vt rumor peterebūt de Naico veneno sublato; P. Alexander & P. Emmanuel Vega, qui illac iter habebant, parum fuerint securi, nauisque qua vehebatur P. Vega bis tēve à pyratibus tentata fuerit, licet Dominus semper liberauerit eum præsidio fugæ ipsorum, nec tamen sine internecone aliquorum. Missio verò Bishagana Emmanuelis Vegæ iam nominati, Melchioris Corigni; & Francisci Ricci cum vno fratre; omnino felices progressus faciunt; & Regem habet fauentem, vt vestra Paternitas discere poterit ex sequenti epistola Regis è Canarano idiomate traducta in Lusitanum.

Rex regum & Magnus Dominus; Eques equitum, Ouencarepati, id est, Rex post Deum, &c. P. Visitatori Nicolao Pimeta, &c. Litteræ R. V. mihi magnæ fuere voluptati. P. Emmanuelli Vegæ, Superiori Patrum hic degentium in regia mea vrbe Ciandegri; locum ædificandæ Ecclesiæ & habitatiōi idoneū adsignauī, ac pro annuo veçigali, vnde se cōmodè sustērent, terrā Elamur S. Thomæ vicinā, paratusq; sum eos, qui huc venerint, honore debito omnibusque humanitatis officiis prosequi. Adhæc potestatem illis dedi vbiq; legem Dei annunciandi, meisq; subditis permisi, vt Evangelio Christi nomen darent, nullum ea de causa discrimen adituri. Goæ puto nō ighorari, quāto amore Lusitanos prosequar; & cogito breui annulum aliaque munera per meum interpre-

tem ad Proregem mittere; sicut R. V. illi poterit indicare, vt p̄stituta inter nos amicitia conseruetur. Cetera particularia scribit P. Vega. Hucusque epistola Regis Bishagani.

Subijciam hic epistolam P. Melchioris Cortigni, de dicta missionis progressu. Quoniam P. Vega distinetur in visitatione Collegii S. Thomæ, Ciandegri tres tantum versamur, P. Franciscus Riccius, Frater Alexander Anglus, pictor, & ego. Iam doctrina Christiana cum catechismo in linguam Badaganam est translata, & Alexander absoluit picturam trium S. Regum & B. Mariæ cum puero in brachiis, in binis tabulis, Regique oblata est utraq; qui eas cum reuerentia recepit, & inter pretiosissimas suas res deposuit. Tertiam quoque, quæ est de descensu Christi ad limbū, propemodum perfecit. Placeat diuinæ maiestati, vt aspectu considerationeque horum mysteriorum ad perfectam aspiret notitiā veritatis. Tam familiariter cum fratre agit, vt cum inter pingendum præsentī Regi diceret, se non habere sar colorum, ille statim centum aureos attulit, & in manum eius indidit.

In conversionis negotio patientia opus est, donec Dominus noster gentem tam cæcā luce suæ fidei collustrare dignabitur; interim pro officio nostro omnem lapideum mouemus in cordibus emolliendis; soli Brachmani horum gentilium pseudodidascaliconatibus nostris pertinaciter obistunt, eoque damno maiori, quod potentia, auctoritate, & professione sanctitatis (sunt enim idolorum sacerdotes) multum in vulgus valeant, imò in illos totius regni gubernatio quasi incumbit (nam è quatuor Consiliariis status tres sunt Brachmani). Hi tanquam amici Principibus seruiunt, hi fastos nefastosque dies annunciant, & licet aliquando in rebus naturalibus verum dicant, in aliis tamen manifestè hallucinantur.

De Solis Eclipsi, quæ 10 Iulii anni huius 1600 incidit die Lunæ sub meridiem, cognouimus eos hominibus persuadere, eam accidere, quando Draco, quem illi inter signa caelestia annumerant, mordet Solem aut Lunam, atque ideo Rex aliique ob dolorem & metorem cibo omnique potu toto die abstinuerunt, dicentes: O miseris nos, quoniam Draco denorat Solem.

His similibusque fabulosis commentis Brachmani adjiciunt præterea execrandas quasdam superstitiones. Superioribus diebus in vrbe Prepeti tribus passuum millibus à Ciandegri disuncta celebrant festum Pagodes vel idoli Perumal in nuptiarum eius memoriam. Quod concursu tot exterorum vndique confluentium frequentatum est, vt oblatio illius diei summam ex-

quarit

quarit 200000. millium scutorum; solemnitati interfuere Rex & Regina cum aulica familia & populo vniuerso. Vrbique custos remansit solus Delauaius eius gubernator cum parte militum. Circa 24 horam Pagode vel idolum in prægradi carro triumphali deportatum fuit a decem hominum millibus: & quâuis sub medium noctis durante omnino processione imber de cælo ceciderit, qui Regem a prosequendo itinere deterruit, tamen per vnum adhuc miliarium & dimidiatum delatum est, & tandem suo loco restitutum. Luna præterita celebrarunt & vaccarum solemnitatē, nam suam antè nominatum Perumal credunt Vaccæ filium, quare omnes vias plateasque vsque ad palatium regium licebat videre refertas hoc genere bestiarum. Obstupescō profectò, homines cæteroquin ratione & iudicio tanto, quanto Rex aliique Principes viri sunt, præditos, tam tetrīs & belluinis distineri erroribus. Confido prorsus, si Dominus noster dignabitur huius Principis mentem luce sua cælesti illustrare, subditos faciliè eius exemplum imituros, multòque ardentiores tenaciorésque in vera religione futuros, quam nunc sint in falsa & superstitiosa.

Rex pergit in dies maiore nos amore & beneuolentia prosequi, & postremò in lite quadam nata inter Lusitanos ciuitatis S. Thomæ. & suum Delauaium, concessit quicquid postulauimus; nam P. Vegæ Rectorique illius Collegii amplam potestatem dedit dirimendæ controuersiæ, conciliandique vtramque partē, q̄ & magna cum omnium approbatione perfecerunt. Cùm quodā die ædes nostras transiret, percontatus à nobis est, vnde nobis de suo aduētu cōstitisset? nam prodieramus extra fores, honoris deferendi causa: vultusq; hilaritate & serenitate declarauit sibi hoc officium nostrum pergratum fuisse. Æquo lenior est in delinquentes, & idcirco apud subditos despicitur; vbiq; regnū obtinet pernicioſa & effrenata licētia, q̄ intelligi quadatenus potest ex subiecta narratione. Miserat magnus Mogor ad hunc Principem Legatum, cum variis muneribus, maxime insignium equorum. Hæc munera magna parte, cum vno equorum optimo furto, sublata erant à quodam regis subdito. Nulla autē pœna alia turpissimum hoc facinus multauit, quam q̄ per hētēras adduci iusserit caballum, & cætera ablata munera, eaq; cum vna gemma dono dedit Legato, qui eandem dedit nobis, cum triginta dies hospes noster fuisset. Cognoscit Legatus ille P. Xauēriū aliosq; Patres nostros, qui degunt in regno Mogor, & quodam die admodum honorificè de illis locutus est, narrauitq; quanto loco essent apud Magnū Mogor; & respondit Rex, se in hoc genere nulla ratione ei cessu-

rum. Opinio erat regem noluisse aures præbere Legato, & munera repudiasse: eo quod didicisset ex suis quibusdam Ducibus, regi Mogor non esse fidendum: eum siquidem subiugatis iam tribus Maurorum Regibus, Abdenagran, Idalcan, & Massulapatan, proximè ad regnum Bisnagensè excidendum progressurum. Verùm respondit Rex: Regnum meum est in Dei manibus, is solus imperare potest, ut mihi adimatur; at ego non desistam illud rueri pro viribus, iamque apud animum meum constitui, nunquam Maurorum pedibus osculum infigere. Itaque postero die Legato audientia fecit, & fertur nobile munus ad Magnū Mogor remissurus.

Mensibus elapsis fama vulgabatur, Regem hunc moturū bellum Naico de Tangaor, dicto Astapanico: verùm ille paulo post excessit è viuis, cadauere eius cum trecentis concubinis, ad honorandas eius exequias, combusto; quæ libentissimæ iuxta diabolicam cæca gentilitatis superstitionem in flammis insilierant. Itaque nec prætextus de reuocanda magna vrbe Gingi ad suam obedientiam, successum habuit. Nam Chistapanicus eius Dominus, qui Reuerentiam vestram, dum illac iter faceret, tanta beneuolentia excepit, cum nunc è veneno hausto æger decumberet, adduci non potest Rex, uti natura clemens & misericors, ut bellum illi, quantumuis rebelli, indicat.

Cum verò delectum militum ager, multoque Dominos & Duces regni ad aulam euocet, coniecturam multi faciunt, cum paucatim se comparare ad defendendum regnum suum contra potentiam Magni Mogor: nec dubito, id à Deo permitti, ut longius religio Christiana propagari queat; & iam indicia præstò sunt: nam Tenegoda Præfectus in Olala, atque etiam Trimalaraiu, vocant se nepotes & hæredes Bisnaga. In hunc enim modum scribunt: MAHAMANDA, Lespara, Ramatraiu, Trimalaraiu, Dominus & Princeps magnus mittit has ad Patres. Pectori inhaerentem gero epistolam, quam R. T. ad me dedit. Maiorem in modum recreabor, ubi te saluum incolumemque ad hanc urbem meam Sirangapatan aduenisse cognoro: in qua tibi commodum locum Ecclesiæ, domicilioque, atque etiam annuos redditus 300 pagodorum (monetæ genus est) attribuem, aliisque multis officiis & beneficiis cohonestabo. Ita iuro per Riami Ragannata, & per pedes Patris mei Ramatraiu. Quod superest, exponet meus Legatus. Veniat R. V. nulla interposita mora. Idem paulo post eodem tenote scripsit, vehementer vrgens, ut isthuc veniamus. Iam certiore reddidi P. Prouincialem. Enixè rogamus R. V. quoque, ut consolari dignetur hunc Dñm, atque etiam Tenagoda supra nominatum,

minatum, cuius status vergit ad eadē oram; in qua quidem idioma Canatanum ordinariē vsurpatur, tamen Bagadanum quoque suū vsū habet, & optimē intelligitur. cuius laus Deo aliquā peritiam consecuti sumus, nec est nostrū quisquam qui non paratus sit ad profectiōnem illam suscipiendam, vbi obedientiē plaquerit.

Nobilis hæc & populosissima vrbs Ciandegri sita est in monte, in cuius parte editiori eminet oppidulum bene munitum. Familiæ principes in ea sunt, Brachmanorum, Raius, & Cietins, opinanturque suum idolum Perumal primos produxisse in lucem in capite, secundos è pectore, è ventre tertios, reliquas verò familias infimas è pedibus. Brachmani quibusdam suis ritibus nō obscure declarant, se originem ducere a dispersione duodecim tribuum, librique eorum, dicti *Samescetan*, vidētur quodammodo nostris sacra Scripturæ libris respondere, quamvis ab eis & perperam intelligantur, & detertius explanentur. Brachmanorum vnus mihi dixit, Deum sola cogitatione hominē cōdidisse, & ipsi eum appellant Adamum, dictisque S. Prophetarum vtuntur. Breuiter simul atque animaduertimus similitudinem aliquā esse dogmatū cū nostris, cæpimus eorum errata discutere. Quando se conuincī sentiunt, excipiunt: Et nos vnum Deū vobiscum colimus, referendo in illum honorem omnem, quem aliis deserimus, Vehementer sermocinationes nostras verbis probant; et hocq̄, quoad possint, fructū missionis interuertere conentur, & Regem ipsū a nobis abalienare. Re ipsa comperimus, verum esse R. V. mouitum. §. Apostolum Paulum verbis illis, *Ostium apertum est magnū. mox aduersarij multi.* Nihilominus Dei O. M. orationūque vestrarum ac Societatis vniuersæ præsidio, confisi, nequaquam animum despondemus, nec despondēbimus, etiam si inferi ipsi conatibus nostris oblucentur.

Habemus hic Ecclesiam satis percommodam, quam die Circumcisioni Domini nostri sacro pereleganter exornauimus. Prædie varios ignes, nunquam ab illis gentilibus visos, excitauimus. qui curiositate permoti ingēri numero confluxere, dicentes: Eamus ad visitandū Dominū. nonnulli ante ingressum se inclinabāt, alii post ingressum pronos se humi abiciebant, alii quarebant, quid manducandum daremus Christo, & veritate cognita exclamabant: Pagodi nostri, nihil sunt, præter inuenta & commenta Brachmanorum. Sigillatim autem adolescens quidam sic est cōmotus, vt ad pedes se abjecerit, nec sinō verū Deū cōfiteri & idolum Perumal abominandi fecerit. Magno sanè nos solatio afficit, &

fiduciam corroborat nostram plurimum, quod in amplo hoc regno diuinæ Maiestati magnus numerus suppetat animarum prædestinatarum. Hucusque epistola P. Melchioris Contigni.

Sequitur missio Bengalæ, de cuius initis superiori anno ad Paternitatem Vestram scripsi; nunc verò describam eius progressum, patriæque statum, & quæ præparatio sit hominum ad sacrum baptismum, conuenienter us, quæ Patres nostri inde renunciarunt. Ditio hæc à finibus regni Ramû, vel certe à portu magno vsque ad Palmerinas, ultra portum paruum ad nonaginta pater passuum milia, quæ secundum longitudinem efficiunt milliaria sexcenta. Occupata fuit primò ab ipsis Bengalis ritu gentilitio; postea verò à Mauris Patanis, inter gentiles mixtis & educatis, in potestatem redacta. Qui imperio malis artibus paruo diutino tempore perfructi non sunt. Nam vicini Mogores bello contra eos moto Tyrannum eorum cum omnibus primariis enecarunt, cæteros exturbarunt. Regni deinde gubernatio duodecim virorum commissa arbitrio, qui secretissimo inito fœdere Mogores sibi subiecere, & hodie Domini sunt potentes, maxime ille de Siripur, & de Ciâdecan, ac supra omnes Maafudalim: verùm quia nouem illorum sunt Mahumetani, plurimum retardatur conuersionis negotium. Finitimus est Bengalæ, & ex parte in ea dominatur Rex, nomine Aracan; Lusitanorum amicus, quorum nonnullis in sua ditione & statum & reditus attribuit. Hos nonnunquam sacerdos aliquis quasi longius profecturus inuisit, vt sacrum Missæ illis faciat, & Sacramenta adimpleret. ceterum hoc modo egre satisfacere potest necessitati eorum spiritali, cum opus habeant pastore stabili & vigilantî.

In hoc tractu non desunt lacertæ magnitudine pares crocodilibus & igribus, carnis humanæ cupiosissima, quod nemo facile credat, nisi qui viderit. Ad ripam maritimam sexaginta milliariibus persequuntur nauigia, vt si quis fortè exihat in littus, eum cõfestim discerpant. Nocturnis quoque horis insiliunt in naues, quæ de re commemorabo quiddam notabile, quod accidit dum nos versamur in Bengalâ. Cum Æthiops quidam seruus somniasset se à Tigri abreptum, nocte postera se abdidit sub proram nauis quæ vehebatur; rogatus a Domino causam cur id faceret, commemorauit somnium. cuius veritatem illa ipsa nocte euentus probauit; nam omnibus dormientibus tigris in nauem insiliit, cæterisque, qui erant plures quàm triginta, intactis è foramine proræ secundum latus miserum Æthiopem extraxit, & abstulit.

Felicioz fortuna fuit alterius, qui dum in nauigio haud longè à littore

litore remore consistit, hinc a tigre illinc è flumine à crocodilo inuaditur. at quo successu? Tigris, vt alteri auertat prædam, nimia velocitate vltra hominem delata, & in extremitatem nauis impacta, directò in fauces crocodili ruit, vnde factum est vt vtriusque belluæ rictum euaserit.

Bengaleses, dici nequit, quantopere tigres reformident, & ob metum variis nominibus indignant, ne si propriam illi nomenclaturam tribuant, continuò dilacerentur. Caterùm mirè se providentiæ diuinæ virtus hic se prodit, dignata est enim creare bestiolam, catelli magnitudinem non superantem, quæ conspectam semel Tigridem, mox aggreditur, & latratu suo in fugam conuertit, vt hominibus æquè atque aliis animantibus tempus sit abdendi se in latebra. Vnde frequenter contingit, vt aliquot dies cibo omni destituti fame contabescant.

Verùm, vt ad institutù redeamus, Bengalâ missi sunt, vt ad V. Paternitatē scriptum est, P. Franciscus Fernandez, Dominicus de Sosa, Melchior Fonseca, & Andreas Boues ad patefaciendum Euangelio ostium, solandisque simul & spiritaliter iuuandos Lusitanos, qui is in locis sacramentorum administratione sunt destituti. Cuius missionis non penitendus exiit fructus. Diuino enim numine propitio Principes Gentiles inibi omnia humanitatis officia nostris derulere, vlti in diem necessarium suppeditarunt, loca excitandis Ecclesiis & domibus adsignarunt, facultatē diuulgandi Euangelii Christoq; per baptismu aggregandi dedere amplissimam. Mandatū hinc habent, vt eo loco maximè sedē stabilem figant, vbi vberior conuersionis se offert messis, sic vt duo cōripenter ibi hæreant, reliqui suis temporibus ad alia loca, vbi fructus alicuius spes sit, nonnunquam concedant. Ac apparet sanè, si operariorum copia supererit, multis locum fore Residentiis, siue spectemus Lusitanorum pietatem, qui operam suam adicāt, siue gentiliū propensionem, siue œnique bonum apud vtrosque societatis nomē & famam, quæ admodum Paternitas vestra intelligere potest ex epistola P. Francisci Fernandez Dianga data 22 Decembris anni 99.

Superiore proximo anno, inquit, è nauibus digressus mansi cum P. Dominico Sosa Diangæ, hoc est, in statu Emmanuelis de Matos, in portu Ciarigan, ad quem appellere solent Indicæ naues. Vbi confessionibus Lusitanorum audiendis, aliorumq; Christianorum Indianorum operâ dedimus. Non exiguus fuit numerus. nullus abibat dies, quo non multi communicarent sub Missæ sacrificio, quod in aedibus nostris faciebamus. nec enim vlla erat

in ea ditione Ecclesia, licet multi magno seruore vrgerent, vt subito aliqua excitaretur, & liberaliter necessaria omnia offerrent. Cōsecræ sunt in momēto restitutiones, quod in Bégala miraculi loco dicitur. Sublata sunt inueterata & publica offendicula. Cū verò ante Quadragesimam confessionibus audiendis finis impōni non posset, egoque ciuibus in Siripur operam concionandi tempore quadragesimæ addixissem, reliqui hic P. Dominicū Sofam. In Siripur autem verba ad populum habui omnibus Dominicis, festis, & feriis sextis, Collegii Goani more, quæ res, vti noua in Bengala, mirificè omnibus arridebat. Supplicationes a multis in sua terga desæuientibus, præeuntibus adolescentulis candida veste amictis, instituebantur. Exomologeses fiebant non modò à vulgo, sed etiam à primariis & aliis ex Bâdel. Quod autem ad cōuersionem attinet, vitio gentis meoque, vtpote idiomatis ignaro, parum effectum est. Mauram tamen opulentam & honoratam feminam baptizauī, & adolescentem quendam optimæ indolis, ereptum cuidam, qui iniuste eum tanquam mācipium possidebat. Quodam die curriculò me conuenit alius, indicans quendam animam agere in publica via; curauī ad me deportari, qui simulatque sacris aquis peresus est, animam reddidit Creatori.

Reuersus in Siripur, intellexi Regulum in Ciandecan, dictum Raia, grauitè ferre, quòd eo non rediremus. ad quem placandum necesse fuit dimittere P. Dominicum Sofam, cuius aduentus incredibilem voluptatem attulit bonis Lusitanis iam de aduentu nostro desperantibus, & confessi sunt quasi omnes.

Mauri Patayī de Ciandecan occiderant primarium Lusitanum cum sociis quatuor vel quinque, Raia, cuius Capitaneus ille Lusitanus fuerat, omnes eius facultates obtulit Patri: sed cū nollet eas acceptare, Rex arbitratus id fieri dolore cædis factæ, conatus est eum placare verbis anore plenissimis, atque etiam omnibus argumentis impellere ad eas saltē pro Ecclesiæ redditu acceptandas. At Pater tandem ei persuasit, nō posse eo modo a Christianis, multo minùs à religiosis, citra graue Dei offensam alienas facultates recipi. Quo exemplo Rex maiorem in modum fuit edificatus, & subjunxit, se de ijs facultatibus nihil nisi ex cōsilio Patrum acturum. Quod autē de nobis tā bonam habeat opinionē, non aliunde proficisci existimamus, quam quòd animaduerrāt in nobis neque esse studium cumulariarum opum, neque duplicem in tractandò & conuersando animum, & omnes testimoniū passim perhibeant puritati integritatiq; Societatis. Ad domicilia erigenda locum nouum nobis designauit, opportuniorem priore, qui erat

erat intra Mauros situs, eoq; amandavit operas & omnia ad ædificium necessaria. Omnia Lusitanorū negotia remittit ad nostros, quibus semper præbet audiētiā secretam, cū tamē aliis omnibus, quæcunq; tandem occasio se offerat, præbeat publicē.

Menſe Octob. ad me scripſit P. Sola, neceſſariō mihi excurrēdum ad Ciandecan pro rerum noſtrarum ſtatu apud Raiam ſtabiliendo, quandoquidem certum illis mutationis periculum impenderet. Ego etſi ſtatuiſſem me conferre Diangam ad excipiēdos Patres recēter ex India appulſuros, tamē quia videbatur mihi ſat ſēporis ad utrumq; præſtandum ſuppetere, me in viam dedi verſus Ciandecan. Verbis R. V. exponere vix poſſum, quantum ſolatii ex mutuo conſpectu ceperimus poſt ſeſtrem abſentiam. Raia de meo aduentu certior redditus, mox per primarium Brachmanum me ad ſe vocavit. Sequenti die cum P. Dominico eum conueni, meque magna veneratione & benevolentia ſuſcepit, & poſt varia colloquia intulit, noſtræ legis mandata, a P. Sola ſibi expoſita, ſuo iudicio conſentire cum ſua lege. Reſpondi, id fieri non poſſe. Subjecit Raia, cur verō recitote, quæſo, veſtra mandata idiōmate Bēgalano. Ego dixi: Primum mandatum eſſe de vno ſolo Deo colendo & diligendo, in quo certē diſſentitis a nobis, quia vos gentiles plures colitis Deos. Hi verō, inquit, non alio loco apud nos ſunt, quàm apud vos ſancti amici Dei, quem haud renuo eſſe vnum tantum. Tum ego: Nos non offerimus ſacrificia Sanctis, nec eos cultu diuino afficimus; at vos veſtros Pagode colitis tanquam Deos, eiſque litatis vt Diis. Conuictus ad alia ſermonem flexit. Deinde juſſit in conſpectū meum, quoniam id deſideraram, venire Principem, filiolum ſuum puerum vndecim vel duodecim annos natū, egōque data opportunitatē regulum rogavi, vt pro ſuo inſigni erga nos fauore permitteret quoque Principi ſubſcribere noſtris patentibus; nos ſiquidem poſt ipſius exceſſum cupere in hærede & ſucceſſore cōtinuare amicitiam ſemel cum ſua Excellentia cōtractam, quod cū verbis humaniſſimis indicaret ſe magni facere, puer totus lætus ſubſcripſit. Quocirca Luſitani alii que non dubitant affirmare, rebus noſtris ad aliquod tempus abundē ſatis proſpectum. Quo tempore commoratus ſum in Ciandecan, Raia libenter me conſpexit. intimus eſt P. Dominico Solæ, qui mihi ſcribit, cū per occupationes quodam die alloqui eū non poſſet, ſuam Excellentiam ſequenti die ad Eccleſiam purgandi ſui cauſa, intelligendique ſi quid poſtularer, conceſſiſſe.

In Siripur repperi litteras P. Melchioris Fonſecæ Diangæ datas, quò cum P. Andrea Boues peruenerat. dumque ego me paro ad
coſ

eos visendos, ecce in granem incido morbum: quo a Patribus cognito, ipsi contra ad me confestim aduolarunt, tatumque ex inopinato congressu subortum gaudium est, vt penè ex morbo respirarim, potuiq; vnà cum ipsis proficisci Dialcan, vnde Capitaneus Emmanuel de Matos cum aliis Lusitanis erat discessurus, ad visendum Regem Arracan, ex Pegu paulo antè reuertum.

Hic præpotens Princeps donauit Lusitanos quasi toto Cati-gan, portu maris percelebri. Capitaneus voluit me sibi adesse itineris comitem, vt deducere posset ad Regem, locumq; & annum comteatum pro aliquibus hominibus de Societate impetrare. Verùm ex superiori aegritudine tantum de consuetis corporis viribus erat detractum, vt non auderem me illi itineri committere. Quare Hieronymus Monterus amicus noster, homo zelosus, & optimo loco apud præsentem Regem, hanc provinciam in se suscepit, & litteras fidei testes, quarum beneficio fidaque relatione omnium, quæ a nobis referenda acceperat, tua Excellentia cœpit erga nos affici, & in hanc formam respondit: Altissimus & potentissimus Rex de Arracan, Tiparas, Cacoñas, & Bengale, Dominus Regni de Pegu, &c. vobis Patribus de Societate IESV.

Epistola tua magnam mihi attulit voluptatem; adueri enim refertam esse sermonibus religione in Deum plenis; accessit testimonij Emmanuelis de Matos & Hieronymi Monteri de donis & dotibus tuis. Gratissimum mihi facies, si huc te conferas ad locum deligendum Ecclesiæ, aliisque ædificiis excitandis idoneum. fas erit tibi baptismi tui sacramento lustrare, quotquot ad Christi castra migrare voluerint. Id libens & volens tibi concedo, ac etiam annua stipendia ad tolerandam vitam spondeo, &c Datum in Arracan, & sigillo meo regio firmatum. Misit postea Rex certos homines, qui opportunum & perbellium locum futurae fabricæ designarent. Omnes affirmant propter hanc donationem Regis, eius Excellentie incumbere providere nobis de necessariis, quæ in portu Carigã, ac in vrbe Arracã. Quare P. Andreas Boues & ego certò decreuimus diuina opitulante gratia eò proficisci ad agendum ei gratias, & Societatis fundamenta in illo regno, si inde amplior speretur Dei gloria, iacere. P. Melchior de Fõleca, paulo post aduentum nostrum in Diagam, discessit per Ciandecan iuxta R. V. mandatum, & dum iter facit per Bacala, Lusitani ibi degentes cum aliis Christianis accensi desiderio obrinendi sacerdotis, a quo sacramenta accipiant, (nam anni integri labuntur, antequam vel vnum venentur) curarunt, vt in conspectum Regis adducerentur. Is sanè & libenter Patrem vidit, & honore omni prosecutus

secutus est, ac etiam litteris patentibus, quas hinc subijciam, subscripsit.

Ego Rex Bacalá potestatem facio Societatis Iesv Patribus hactenus in regna Bengalæ admissis, & aliis quotquot venerint, Ecclesias erigendi in ditione mea vniuersa, & annunciandi veri Dei legem; omnesque ad Christum, quotquot potuerint, trahendi, citra fortunarum, officiorum, vel dignitatum quas gerunt, detrimendum; immo omnem honorem, fauorem, & beneuolentiam deferam illis tanquam subditis, mandaboque omnibus regni præfectis & dominis, vt cum omnibus nouellis Christianis idem faciat. Et si quando ex Patribus cognouero quæpiam huic meo mandato non obsecundasse, seuerè sciat se multandum.

Oportabam quidem ante nauium Indicarum discessum Bacalá iter facere, vt accuratius omnia præsens indagarem; perfectamque informationem R. V. transmitterem, sed fieri non potuit. Hactenus enim expectandum fuit responsum à Rege Arracan. De P. Melchioris à Fonseca aduentu in Ciandecam iam cognoui. Magno honore & humanitate exceptus est ab illo Raia & populo. Magnam ædium partem offendit absolutam, atque etiam Ecclesiæ; in qua diuinum officium peragi poterit ipso festo nominis Iesv; quo sanctissimo nomine, vt R. V. mandauit, eam quoque appellabimus; eo quod sit prima omnium Ecclesiarum in Bègala: Superest nunc, vt illi citò prospiciatur de operariis necessariis, ardentèque Domino tam nobilis uinea commèderur. Dianga, 22 Decèb. anno 1599.

In alia epistola P. Melchioris à Fonseca, 20 Ianuarii anni 1600 data ex Ciandecam, hæc leguntur: Ante digressum ex Ciatigan rationem protectionis meæ R. V. reddidi, quidque actum esset usque ad digressum; nunc persequar narrationem usque ad aduentum meum in Ciandecam, ubi nunc versor cum P. Dominico-Sosa. amboque toto pectore exultamus tam felicem nobis contigisse sortem in has partes veniendi, confidimus enim Domino Christo auctore & adiutore vberimum nos laborum nostrorum fructus; cuius præclara se iam dedere initia, cum singulari R. V. totiusque prouincie consolatione, ex hac uinea collecturos.

Mense Octobri relicto Ciatigan transiui Regnum Bacula, ad Præfecti aliorumque Lusitanorum, qui biennium sanctissimorum Sacramentorum administro caruerant, preces. Diuinaque prouidentia factum viderur, quod, dum loco P. Francisci Fernandez nōdum è morbo confirmati eundem mihi fuit ad Arracan; ipse in lectum dejectus sim; & valetudine recuperata subitò abierim in Cian-

Ciandecan, vt Societas in hoc itinere lucrum faceret nõuæ Resi-
dentia in regno Bacala. Nam vix in illud pedem intuleram, cum
Rex (qui octauum annum, licet prudentia superet ætatem, nõ ex-
cedit) me ad se accersiti iubet, pariterq; comites meos Lusitanos.
In ingressu aulæ, vbi me prestolabatur, nobiles omnes & belli Du-
ces mihi assurrexere, & miscellus Pater iussus est à rege in magnifi-
ca sella iuxta Regē & Socii mei in aliis vicinis assidere. Post mu-
tua salutationis officia percunctatus est à me, quò iter instituisse.
Respondi ad Raia de Ciandecan socerum futurum Excellentia
vestra; sed quia Dominò placuit, vt per regnum Excellentia vestre
profectionem dirigerem; non potui hac occasione pretermittere
officium visendi illam, omniaque Patrum Societatis officia
deferendi; firma spe frerus, tuam quoque Excellentiam ostium
patefacturum regno Christi, Christianisque Ecclesiis ædifi-
candis.

Respondit Rex: Hoc ipsum summo pete desidero, ob eximias
laudes, quas hactenus de vobis audiui. Et mox litteras patentes
dedit; ac ad duos de nostris alendos stipendium annuum assigna-
uit. ego autem ingentes ei gratias egi. Post actas autem Domino
Deo gratias ob prosperum negotii exitum; post confessiones ne-
cessarias, quæ ex anno præterito testabant, auditas; post denique
aliquot Christo per baptismum adiunctos, in viam me dedi per
Ciandecan cum magno Lusitanorum aliorumque Christianorū
solatio. Indicaui enim illis, P. Franciscum Fernandez cum socio
suo breui eò veturum, ad excipiendas pro proximo Paschate exor-
mologeses. deinde mense Maio R. V. eò missurum Patres ad Re-
sidentiam inchoandam.

Iter à Bacala vsque in Ciandecan tam iucundum est & amœ-
num, vt nunquã viderim amœnius; campi cernuntur variis irrigui
fluminibus, ripæ verò ipsæ fluminum pulcherrimis decoræ arbori-
bus. ex vna parte numerosi decurrunt ceruorum greges, ex alia in-
gens vaccarum turba pabulatur. omitto agros ex oriza feracissi-
mos, aruodinetæ calamis mellifluis redundantia, crebra apum in
arboribus examina, simiarum de arbore in arborem saltus, alia-
que id genus spectacula, quæ viatoribus magni afferunt volu-
ptatem. Neque desunt tigres & crocodili, qui carne humana sub-
inde vel incuria vel culpa nostra vescuntur. Visuntur & in syluis
rhinocerotes, sed hactenus nullum vidi.

In Ciandecan, quò 20 Nouemb. appuli, à P. Sosa & Lusitanis,
qui non sperabant se amplius me visuros, omnibus caritatis offi-
cius receptus sum; nec minore vel honore vel amore à nostro Ra-
ia, cu

ja, cui gratissimum fuit munus malorum medicorum pulcherrimorum à me oblatum, quæ nunquam in his locis erant conspecta: atque haud scio an à Principe Christiano plura maioraque venerationis & humanitatis demonstrari potuerint indicia. Ut in conspectum venimus, continuò assurrexit, ingentiq̃ reuerentia & comitate nos recepit. Vehementer miratur colì à nobis castitatem perpetuam, atque hinc ferè nata est summa illa de nobis existimatio. Postulauimus ab eo per amplum quendam locū, nostris ædibus vicinum; ad catechesin ibi tradendā gentilibus, Christianosque excipiendos, & mox petitioni nostræ assensit, litteris in eā rē patentibus obsignatis: mandauitq̃; gentilibus, quamdiū locum illum incolerent, soluerent vectigal omne regiū Pattibus, Ecclesia, nomine I E S V appellata, quæ nunc ibi recens exstructa est, ad aspectum peruenuit & ampla. In festo Circumcisionis auxilio Lusitanorum ornata fuit splendidissimè; cōfessi sunt & sacro epulo pasti Christiani omnes eum Lusitanis, vt participes esse possent indulgentiæ plenariæ, quæ iuxta priuilegium Indicū omnibus Indiarum Ecclesiis ineunte anno cōcedi solet. Pridie & matutinis festi horis varii & artificiosi ignes fuerunt excitati, multaque ænea tormenta in gentilium confusionem disposita. Eodē die Rex mandauit nobis significari, se velle nobis loci antè donati possessionem tradere: itaque sub vesperam eum aula tota venit, cōfecto à suo palatio vsque ad nostras ædes itinere per mare horarū omnino quatuor. Ante ingressū in Ecclesiā detraxit calceos, ingressus autē nulla ratione adduci potuit vt in sella sederet, sed recubuit humi in tapeto quo gradus ad arā erant constrati. ibiq̃; haud modico tempore hærens, minutissima quæque percūtabatur de iis, quæ in altari erant expressa. Promisit se magnificū templum ædificaturum. Adiit & ædes nostras, exstructas loco amoenissimo, & in scalarum ascensu conuersus ad Lusitanos, qui eum comitabantur, ridendo dixit: Quid me vultis fratres? iam sum Iesuita. Postremo die & Princeps venit spectandæ Ecclesiæ causa, nec minùs, quàm Pater recreatus est: arbitror paucos in his partibus esse gentiles, qui nō eā inuiserint, ornatus & elegantię fama pellecti. Durauitque continua frequentia multorū milliū hominum in decimum quintum vsque diem. Nonnulli in ipso ingressu dicebāt: Domine tu solus es verus Deus, alii à Deo implorabant gratiā, vt in reditu suos ægros offenderēt sanatos. quidā poplites flebant, alii humi procūbebāt adorātes Dominū nōdū cognitū. Quāobrē spemagna ducimur, Dominū suę gratiæ luce illos breui illustraturum, & è tenebris infidelitatis eruturū. cuius principium iam

iam factum est, nam aliqui sacrum baptismum sibi impertiri esse postularunt. Nec dubitamus per exercitia caritatis in futuro nos sodochio futura accessionem magnam ad gregem Christi secururam. Vtinam Deus per suam misericordiam nos dignos faciat ministros. Ex Ciandecan, 10 Ianuar. anno 1600.

De rebus Pegu eiusque excidio scripsi P. V. annis proximis. Nunc recensebo, quid P. Franciscus Fernandez commemoret de quodam regno Peguano, dicto Martauani. Vnde intelliget P. V. tanti imperii vastationem magnam occasionem præbuisse nostræ in illas partes vocationi Martauanum regnum finitimum est fortissimis regnis Tanassari, Iangonia, & Tangu, cum quo beneficio fluminis magni & nauigabilis crebra commercia habent Tartari & Sinenses. Regnum verò Martauani fertile quidem est & valde amplum, sed nunc æquè ac ipsùm Pegu desolatum est per bellum à Rege vicino de Sion mora, qui magnam partem Martauanorū è medio sustulit, multaq; adhuc millia eorum delitescunt in siluis vel oberrant in montibus, qui metu hostis non audent in publicum prodire. Regi naturali binæ solū vel ternæ supersunt munitæ vrbes, sed non tanto militum præsidio firmatæ, quod satis sit ad auertendas Sioniorum excursiones. Fertilitas huius regni inde liquete potest, quòd quotannis triplicem proferat messem; nec mirum, quia semina omnia frumenti, leguminum, aliarumque frugum quocunque anni tempore in terram iacta ad maturitatem perueniunt. Solum Coccinum & Malaca hinc in singulos annos triginta naues dictis frugibus onustas accipiebant. Sylvarum præterea multis medicis, Malsilicis, ficibus, pyris, & aliis variarum arborum fructibus plurimis & lapidissimis abundant. Herbarum ferè omnes odoriferarum & medicinales. prætermittit flores & rosas. Tanta quoque lignorum superest copia, ac picis, ut quotannis vicinarum naues maximæ, quarum usus est in Oceano, inde cõfici possint. Fontibus deinde & riuis optimarum aquarum tota patria abundat. Abundat etiam carne ferina, & omnis generis domestica, ac arundinibus saccharo refertis. Nec desunt fodinæ aurariæ, argentariæ, ærariæ, ferrariæ, & plumbariæ. Pyroporum aliorumque lapidum pretiosorum affatim est. Ob commoditatem amplissimi portus omni tempore cum regnis Iangonia, Coccini, Negaparan, Massulaparan, Bengala, Reitauri, Tanassari, Tufulan, Dachen, & Malaca negotiantur.

Vrbs, quam Martauani Rex vult dono dare Lusitanis, fortissimis muris & altissima fossa versus terram circumdata est, eiusque portus facile ad formam Europæarum renocari queat. Societati nostræ

locus

locus destinatus est, in parte vrbis eminentiore, quæ speciem præbet arcis, multis intrinsecus instructus domiciliis, hortis, fõtibus, arboribus fructiferis, aliisque amœnitatibus; atque hætenus appellant Collegium S. Pauli. Capucini Patrès suum quoque foris locum habet in valle solitudini eorum valde conuenientē, amœnum & feracem: quemadmodum paulatim habebunt & aliæ religiones; præcipuè autem Xenodochium misericordiæ, quãdo pars vrbis piis & publicis habitationibus assignabitur. Nulli domus deest puteus aquæ dulcis cū suo hortulo. In summa, valde probabile est, totū hoc regnum breui nomē daturum Christo: quandoquidē inter gentiles haud aliæ audiuntur voces, quam, Eamus ad Collegium Patrum, accedamus Ecclesiam matris D e i, visamus domum misericordiæ Et quando versantur in dictis locis, videntur sibi iã esse in Ecclesiis & domibus Christianorū & religiosorū.

Cælum eius regionis tam tēperatum est, vt incolæ vix norint, quid sit infirmari. Mores habent natura simplices & placidos, experies cærimoniarum gẽtilitatum, familiarissimè conuersantur cum Lusitanis, & magnam propensionem declarant ad cõplectendam fidem nostram, ac vsq; ad religiosos suos, dictos Telapeomnes, ingrediuntur Ecclesiam, crucibusque & Sanctorum imaginibus reuerentiam exhibent. Multi eorum doctrinam Christianam addiscunt, & disertè omnes fatentur, se non alia de causa in sua lege persistere, quam quòd desiderētur Doctores legis veræ. Princeps declaratus & iuratus regni hæres ingressus aliquando in Ecclesiam osculatus est altare, & conuersus ad effigiem crucifixi, dixit: Tu Domine es meus verus & vnicus D e v s. O quanto gaudio exultarem, si nunc aliquis Patrum adesset, qui me sacris baptismi aquis tingeret! Sed sanctè promitto me id facturum, ac in pignus promissi dedit Antonio Correx de lemos magni pretis Chrysolithum. Idem promisit è primariis viris vnus, dicens: Vbi nunc est Pater aliquis, qui mihi hos rescindat capillos, & mecum omnibus meis subditis baptizet? Hic cum suspiriis ex ipso corde profectis Ecclesiam egressus est. Caller optimè idioma Lusitanicum, ac crebrò in colloquia inducit sermones de rebus diuinis. Nemo ambigit, illa ducenta millia hominum, quæ nunc delitescunt in syluis & montibus, vbi cognorunt se ab vrbe iam dicta sufficiens posse ad arcendum hostem habere presidium, in ditionem boni Principis concessuros. Quem prorsus confidimus successurū Regi Banhalao auo suo iam decrepito, maximorumque thesaurorum fore hæredem. Quanquam ille palàm asserat cum quodã pio animi sensu, se non aspirare ad alias opes & thesauros, quam cele-

stes per sanctum baptisma cumulandos: atque vt illud quàm citissimè fieret, eam obsecrabat Lusitanos, vt se perducerent Goam. Nunc iudicent huius relationis lectores, an negligi debeat occasio tam bene merendi de Ecclesiæ propagatione in illis locis. Hic mercatores inuenient auri, argentiq̃, & gemmarum pretiosissimarum satis; imò omnia quæ per multos terrarum tractus cum summo labore & vitæ periculo cõquirere solent. Hic religiosi, & omnibus zelo Dei ad conuersionem infidelium infamatis, vberima & quidem matura animarum messis parata est: nec aliud restat, quàm venire ad colligendum fructus in vitâ æternam. Hucusque epistola P. Fernandez.

Ad idem regnum Pega Bengala missus est P. Andreas Boues ea occasione, quàm P. V. ex eius epistola intelliger data Martii die 28 anno 1600. Scribit itaque in huc modum: Iam V.R. intelligat, superioribus mensibus Bramam regem Peguanam; à copiis regum duorum Arracan & Tangu cognati sui arcem obsessum, cum videret se obfidionem diu sustinere non posse, tradidisse se in manus Tangu, qui vt homo fraudulentus, & duplicis animi, ei caput præscindi iussit, pariterque reginæ. Pari immanitate sauiit in nepotem Principem Pegu ex indignatione, quod in summo discrimine Bramam parentem deseruisset. Postea Tangu ingenti festinatione contendit ad Peguani arcem, in qua latitabant thesauri tanti, vt ad deferendum modò aurum & gemmas vix sexcenti elephantes totidemque equi suffecerint; taceo de argento cæteroque metallo, tanquam de rebus nullius pretii. Rex Arracan, hoc tempore absens, intelligens contra pacta conuenta Regem Tangu pro se omnem thesaurum abripuisse, & se incio exercitum missum fecisse, ad prædictam arcem, dictam Macao, accurrit, conscriptis in bellum omnibus sui regni Lusitanis ad inuadendum Regem Tangu. Quare Philippus de Brito, omnium Lusitanorum in Bengala locupletissimus & potentissimus, ac Regi Arracan carus, infimis precibus petiuit aliquem è Patribus sibi adiungi. Visumque est P. Francisco Fernandez me adiungere. Itaque ad 25 Februarii nauem cum eo conscendi, & quindecim dierum spacio artigimus portum Sirian, omnium facile principem in Pegu, & sedecim vel octodecim milliaribus à Macao remotum. Est planè, mi Pater, lacrymis dignum spectaculũ, fluminum ripas, infinitis alioquin arboribus fructiferis conspicuas, nunc videre auratorum templorum aliorumque nobilium ædificiorum ruinis & parietinis obrutas, vias & campos capitibus ossibusque miserorum Peguanorum, partim fame, partim desperatione, partim hostili gladio ex mandato

dato Regis mactatorum plenos, ac deinde in profluentem iacturum tanto numero, vt omnem nauium cursum cadauera aggesta inhibeat. Omitto incendia terrarum, totorumque populorum internecionem ab hoc sanguinario, & omnium, quorquor à condito orbe extiterunt, crudelissimo Tyranno factam. Verùm de tanta tragedia nõ potest succinctè aliquid scribi. Vbi tempus opportunum suppeditauerit, integrum de ea re texam commentarium, nisi aliud R. V. videatur.

In hoc portu Siriano etiamnum hæreo, expectans occasionem conueniendi Regem de Arracan, qui nunc facit finè ex arce Macao tollendi argentum à Tangu relictum, cuius pretium excedit trium millionum valorem; exceptis tormentis aeneis, quæ multa & rara in ea arce remanserant. Rex Sion & Iangoma frater Peguani magnis coactis copiis ex improviso inualere regem Tangu, animoque eripiendi dictos thesauros arctissima obsidione cinxere. Rex Arracan, hac re cognita, haud satis secum statueret potuit, quid consilii capesseret. Rex iam dictus Sion, in itinere ad obsidendum Tangu instituto in regnum Martauani irruptionem fecit, sed bis cum suorum strage repulsam passus est. Verùm non ideo animum despondens, redintegrato exercitu, mandauit duos è suis Capitaneis propter negligentiam & pusillanimitatem in lebethes oleo feruenti plenos demergi, ac deinde terribi in Martauanos impressione facta victoriam reportauit regno subactò.

Huc vsque rex de Arracan est Dominus Pegu, etsi non sit eorum, qui bello perire, vel qui abditi latent in syluis, aut ad montes confugere; portumque Sirianum Philippo de Brito communiendum tradidit, vt Peguani fugitiui perfugium suum habeant sub Lusitanorum patrocinio, quibus propter commercia magnam adferet quaestum.

Arcis ædificatio procedit, & in manu est Philippi, hominis sapientis & copiosi, speramusque breui ad culmen perducendam. Prorsus optat à me R. V. certiore reddi, de Residentia nostrorum ibi ob gentiliū conuersionem erigenda; quæ quoniam iam quadantenus à Lusitanis pender, existimantur non fore difficiles, in auxilio saluari ab aliis capessendo. Quod si Societas non poterit Residentiam illam acceptare, aliorum religiosorum auxilium implorabit. Videat R. V. quid expediat, præsensque negotium ac nouas Residentias Arracanam & Ciatigan Domino commendari curet. Siriano, 28 Martii, anno 1600.

Dum in inscriptione huius epistolæ versor, epistolam accipio

H Hh 2

à P. Ste-

à P. Stephano de Brito Rectore in Vaipicota, de missione sua ad populos, dictos Maleas. Ita autem scribit Coccino ad 13. Octob. anni 1600.

Hoc Iunio mense certiozem reddidi R. V. de mea & fratris Ioannis Mariæ Campori ac Archidiaconi profectioe instituta ad Maleas, tantopere à Reuerendissimo Archiepiscopo exoprata: nunc breuiter commemorabo de eius successu. Coccino ad diem Iunii vigesimum, & 26 eiusdem Cugnatem Perumal dictorū populorum Regem conuenimus; qui respondit nobis se libèter promissis, hoc est patentibus litteris subscriptione manus suæ firmatis, satisfacturum: & paulo post misit gubernatores duos ad diuersorium nostrum, qui de nostra profectioe agerent. Saruerat Rex ipse se illis adiungere, sed dum se ad iter parat, ecce primores ipsius Maleas adsunt, qui ad eum visendum, oblato duorum elephaatorum munere, aduentarant. Rex deinde vocauit nos, & dixit, gratum sibi fore, vt antequam ad montes veniamus, sacris baptismi aquis primarij quique ad baptismum iam parati lustrentur, eosque catechesi Christiana imbuendos nobis consignauit. Nonnulli quidem nouos istos catechumenos conabantur à sancto proposito abstertere, & speciatim Mauri comminiscabantur illos à nobis conspurcatum iri sputo, aliaque huiusmodi; verum tandem ministri illi dæmonis egregie, vt alias, pudefacti sunt; quando nimirum conati sunt ipsam missionem impedire, significantes Regi, Principes finitimos grauiter tulisse datam potestatem faciendæ missionis, ac imprimis Regem Fruguri, qui comminatus fuerat se cursum fluminis, qui per regis Maleas regnum defluebat, auersurum. Verum Rex risit, & respondit, se maioris damni loco ducere, fidem semel datam non præstare, quam decursu fluminis priuari. Taceo, Brachmanos, more suo, matremque & Principem filium gladium distinxisse contra nos, & tamen ille constans in sententia persistit, omnesque à se reiecit, quod in Gentili Malauate est admiratione dignum. Nos igitur videntes, quo diutius cunctaremur discedete, hoc maiores exurgere difficultates, octodecim Maleas satis instructos baptizauimus, & cum gubernatore vno regis digressi sumus, qui ob inualerudinem non potuit nobiscum iter prosequi. Archidiaconus, fatigatus ex itinere nouem miliariorum in montibus per continuos imbres facto, in Cancierapalli Christianorum loco nos est præstolatus. Nos verò iter nostrum quod erat quadraginta quinque millium passuum per montes vsque ad locum assignatum fabricandæ Ecclesię sumus profecti, vbi offendimus duos ex primariis vitis supra nominatis

minatis, Dominum Alexium & Dominum Stephanum, qui vehementer gauisi sunt de nostro aduëtu. Initium datum est Ecclesiæ, autoritateque gubernatoris, & duorum Christianorum tyronū, aliorumque Maleas intra 10 dies prouecta est existimatione longius.

Magna deinde crux desira est, nullo tamen festo, licet ita decretum esset, celebrato ob causam hęc subiectam: Mauri quidam in Cancierapalli cum animaduertent a nobis fabricari Ecclesias, & erigi cruces in ditione gentilium, Regi de Tacantute nunciarunt, Regem Porcanum Lusitanorum amicum & hostem suum cum Perumal conspirasse contra ipsum, copia data Lusitanis euertendæ arcis in Periate, quæ iam tunc ædificabatur, & pro qua communienda tormenta bellica iam fundebantur. Qua re, præter alia damna, aditus videatur intercludendus omnibus, qui ex Pandi merces in eius regnum deportarent. Qua relatione iræ succensus Tacantute mox scripsit ad Perumal, & si potestatem faceret Lusitanis excitandi templi in Periate, se quinquaginta Nairos submissurum ad illud euertendum; operariis quoque omnibus manus præcisurum. Archidiaconus de tota re nos commonefecit, obtestans ut cõfestim opus inchoatum desereremus, nec amplius Barbarum regem irritaremus. Cæterum nos magno animo progressi sumus, & baptizatorum parentes, coniuges, & liberos, aliosque Maleas instruere in doctrina Christiana perreximus, vt quàm primùm ad salutare lauacrum perducerentur. At quia gubernator dicto nuncio ita perturbatus fuit, vt necesse fuerit iterato agere cum rege Perumal, cõmendatis Deo in sacro Missæ novellis plantulis, ex montibus non minore fastidio & labore descendimus, quam antè ascenderamus vsque ad Cancierapalli, vbi Archidiaconus nos expectarat.

Pluuiæ siquidem fuere continuæ, traiectus per flumina & torretes periculosus, viaticum denique exiguum. Perumal, vt rem cognouit, molestissimè tulit, acriterque Gubernatorem increpauit, quòd mandatis non paruisset. Ego, inquam, æquè sum Dominus ditionis meæ, ac Tacantute suæ. Deinde re ipsa semper declarauit, qua fide & amore cum Paribus ageret, inuitauitque nos vt secū ad montes reuerteremur, ac se præsentem in Maurorum aliorumque aduersariorum despectum perficeretur, quòd volebamus. Ego vero gratias eius Excellentiæ egi, excusans me ob meam sociorumque defatigationem, & nimiam viarum asperitatem, rogauique vt per Gubernatorem defectum nostræ absentia suppleri curaret. Respondit: Patres vtamini commoditate vestra; ego tamen vel

vobiscum vel cum aliis Patribus, quādo cūque huc venerint, in propria persona venire volo, & desiderio vestro facere satis.

Ad extremū inuisimus Regem de Porca, eumque collaudauimus maiorem in modum, quod Mahometanos e suo regno exturbasset, ac sub 22 Augusti Coccinū rediimus, binis scilicet mensibus & medio post discessum ex hoc Collegio.

Hactenus intellexit R. V. successum missionis Maleas, nunc restat vt non nihil de moribus rationeque viuendi huius gēris subiiciam: Colore conueniunt cum reliquis Malauares, incolunt exiguas villulas in montibus, domicilia humilima argilla incrustata. Comprior elegantiorque vestis eorū est, talaris cento, Maurotū morē. E collo & auribus multum auri pender. Ordinariē vna vxore contenti sunt. Armatum loco vsurpant arcus, sagittas, ac nonnulli fistulas ferreas & machæram. Maximam terræ partē per ignauiam relinquunt incultam. Primarium & ordinarium eorum exercitium est venario elephātorum, quos capiunt in profundis scrobibus: Nulla inter eos furta aut latrocinia, & idcirco dum foras procedunt, ædium ostia non occludunt, nos certē admirati sumus, cum in ascensu montium patulas villas offenderemus, nec vllum tamē hominem præsentē in iis deprehenderemus. Valenti arte variā instrumenta trunca pulsandi, fistulas, tibias, & paruula tympana. Quæque domus vel villa habet suum Pādara, id est, gubernatorem, cui ad nutum reuerentē obsequuntur omnes. Nullū apud eos extat idolum, sepulchrā dūtaxat maiorū suorum in magnā veneratione habent. Vtuntur veneficiis & fascinationibus. Non dubitamus plures esse inter eos superstitiones, sed in tāta temporis angustia non potuimus omnia explorare. Coccino, 13 Octob. an. 1600.

Missionem ad regnum Camboiæ, cuius Princeps proximē elapso anno, vt V. P. scripsi, sacerdotes de Societate experuerat, intermisimus, vt locū daremus, quemadmodū debemus, S. Domini & S. Francisci Patribus, qui dicunt hanc prouinciam sibi esse attributam. Itaque nos latet, quis sit illius regni, duorumque vicinorum, Sion & Achen, status, quoad prædicationē Euāgelii. Olim Cambogia exterminati sunt omnes Lusitani, eo quod cū Hispanis eō ex Manilia Philippinarū delatis inuasissent Mauros Malai Cāboiani subditos: licet enim prima impressio ne Mauros fugassent, altera tamē eum armati Mahumerani redissent, cedere coacti sunt, paucis quibusdam nauium beneficio elapsis. Quo tempore e tribus religiosis in eas partes tendentibus euasere duo; de tertio nihil cognosci potuit.

In regno Sion similis exorta tempeſtas coëgit religioſos eo a mandatos reuerti Malacam. cuius illa cauſa fuit, quod Luſitanus quidam aurificem regi cariffimum trucidaffet. quem & Rex candentibus forcipibus laniani, ac in lebere oleo bulylenti pleno torzeri mandauit. Eodem ſupplicii genere duos vel tres alios Luſitanos, qui famulo cuidam ſuo vulnera infixeranr, excruciauit: cum tamen, vt referunt dicti religioſi, perbenigne conſueſſet totam nationem Luſitanorum tractare. Et quia eorum Superior dictum homicidam occultarat, mandato tyranni prius ille captus eſt, eideſq; generi mortis adjudicatus, niſi ſe in manus iuſtitie traderet. Quo audito Luſitani exiſtimarunt eum, licet eſſet eorum nauarchus, tradendum. Sic liberatus religioſus paulo poſt cum duodecim vel tredecim Luſitanis auſugit.

Rex Achen Maurus eſt. Vbicunq; verò Mahumerani imperiũ obtinent, nullus conſtat operæ noſtræ fructus. Colit nihilominus amicitiam cum Luſitanis, & nuper legatum miſit Goam, indicarum Viceregi, quod præterito Septembri anni 1599. Achen bis naues Hollandorum in portum inuectas malè multatior, alios maſtando cum eorum Gaperango, alios in vincula conſiſcicndo, quorum nonnulli Mahumerani facti ſunt; alii verò miſi ſunt Malacam vel Goam, vbi à noſtris in religione Catholica inſtruitur. Hoc de miſſionibus in Collegio Malaceni decretis.

Quod verò attinet ad res in Iaponia & regno Sinarum glorioſe geſtas, exponendum relinquo annis illius Vice-provinciæ ordinariis, ex qua Procurator Romam, iam altera vice miſſus eſt P. Aegidius de la Matra, ſed iuncus, quem ille conſcendit. Nuni de Medoza, antequã Macaum appelleret, vt creditur, fluctibus hauſus eſt, nullo relicto naufragii veſtigio.

Maluccum bis noſtri proſecti ſunt. Semel P. Chriſtophorus de Vega cum B. Vaſco di Cugna, ad viſendos Patres Chriſtianosq; illorum curæ commiſſos, qui ob inopiam rei familiaris fatiſ aſtliguntur, ac præterea perſecutionem patiuntur à Mauris, Luſitanicæ coronæ hoſtibus capitalibus. Diſceſſit dictus Pater Malaca ad 20 Auguſti in mioparone, cuius Præſtus & Officialis viã tenere extraordinariam, ad abbreviadum nauigationis tempus in integrum penè annum, quod fecere in gratiam P. Chriſtophori, qui tunc Malacæ Reſtoratu, deſungebatur. Summo enim eum amore complectebantur, & tam liberaliter neceſſaria ei ſuppeditarunt, vt etiam in reditu annona ſufficeret. atq; ita noſtros Moluccenſes non opus fuit plus quam oportet onerare. Tidore arigerunt 20 Nouembris, quo P. Ioannes Ribellus erat morti

proximus, qui & triduo pòst morte defunctus est, securus P. Antonium Martam, qui 15 Augusti è viuis excesserat. atque ita misera illa residentia vnum tantum fratrem coadiutorem reliquum habuit. Dici certè non potest, quantum detrimentum capiat afflictà Christianitas totaque prouincia ex obitu tam piorum & exemplarium operatorum. Mortuus est præterea Antonius à Costa frater, qui in seculo ducem belli egerat, & in Societate fructuose viram summa religione traduxerat. Cum classe regis Bacian, quæ soluebat ad succurrendum Lusitanis, percommode P. Rutgerus Córadi Laboa, vbi degebat, translatus est Tidore, vt ibi colloqueretur cum P. Christophoro, qui visitatis Ecclesiis, commendatisque suo comiti P. Vasco, donec aliunde prospiceretur, ad secundum diem Martii Tidore discessit, & breui Amboinum peruenit. vbi Superiorem Maluèccii aliòsque de nostris saluos & incólumes inuenit. Et quanquam ipse parum integris esset viribus, tamen industriam suam illis deesse passus non est. communicandis, iuxta sui officii rationem, non semel consiliis, de promouenda re Christiana, & omnibus caritatis officiis exhibendis: quãquam inibi Christiani parum haberent, quod agerent cù bonis Patribus, qui quotidianis calamitatibus haud secus, quàm in igne aurum, probabantur. Deniq; vela faciedo ad 15 Maii, portum Malacensem tenuit Iunii 30. & visitato Collegio per Goam cum P. Sebastiano de Sexas discessit, verùm sic exagitatus variis casibus atque periculis, vt secum deferre voluerit oleum sacrum, donec Domino placeret eum ex hac vita euocare ad æternam requiem, sicut & in itinere euocauit. Nautæ vectoresque omnes eius doctrina & exemplo vehementer sunt recreati & ædificati, eiusque obitus ob eximia dona & virtutes vniuersam prouinciam non parum contristauit. In auxilium Maluèccii proximo superiore April. misi P. Georgium de Fonseca, Andream Baptistam, Barthol. Danielè, & Matthæum de Brito fratrem. Vtinam salui eò perueniant, & vtramque arcem Amboini & Maluèccii ad hostium incurssione immunem offendant.

Fecit hæc prouincia quoque missiões suas ad cælum, non inferiores iam dictis, si virtutes exemplaue spectemus, quæ nobis imitanda reliquerunt. Numero certè longè illas superarunt; nam præter iam nominatos, Deus ad se euocauit P. Laurentium Mexias, Odoardum de Sande, Balthazarem Moreiram, cum fratre Iaponio in Sina. In Piscaria P. Ioannem de Salanoua, excellentem virtute virum, & gratia concionandi idiomate Malauarico. & P. Henricum Hátiquez, omnium illorum Christianorum Patrè. Cocini verò P. Gabrielem de Oliucira, qui audiendi facultate tandè

ob multa in illa vinea adita pericula destitutus est, licet idcirco à laboribus supra vires ætatemque perferendis nō abstinuerit, pauperum enim curam sedulam gerebat, eruditeque & seruenter cū magno spiritu verbum Dei annunciabat. Adhæc P. Antonium Vegam, qui, quoniam studii Theologici tempore sanguinem exspuerat, eò valerudinis recuperandę causa amandatus erat, multaque virtute eximiisque ingenii dotibus pollebat.

In Salzeta obitu P. Antonii de Costa iacturam fecimus discretissimi concionatoris in lingua Brachmana, ardentissimi que in conuersione gentilium operarii. In eodem Collegio excessit Pater Antonius Monferrate, qui exantlatis multis laboribus comissus erat tãquam in asylū quietis causa. Sed placuit Deo breui illum euocare ad veram requiem & mercedem sempiternam. Multum ille operæ posuerat in vinea Domini, primū in Lusitania, speciatim autem Vlyssipponæ tempore dirę pestis, quę anno 1599 ibi grassata est, vbi fundamenta prælara reliquit monasterii S. Marthę, quod hodie centetur in totius vrbs primariis, excitatumque fuit pro puellis pauperibus & orphanis ab omni patrocínio desertis. Deinde in hisce partibus multa perpeffus est apud Mogotes, & in septenni captiuitate Maurorum Arabum, in quorum manus incidit, cum iter faceret ad regna Presbyteri Ioānis solandorum paucorum Christianorū causa, qui ibi supersunt. Atque hanc missionem sibi destinari sæpenumero cum multis lachrymis postulauerat.

Goæ in domo lxxv febrī maligna extinctus est bonus P. Franciscus Fernandez Minister, supra nominatus in missione Bengalana. In Npuitiatu item duo tyrones multorum annorū cursum explerunt.

In Septentrionali ora Dominus vitam impertiit multis, vnum è vita hac sustulit, P. Hieronymum Cottam Superiorem, qui post diurnam agritudinem in Damano & Bazaino, nauigatione repetita, licet viribus fractus, cum vno Patre & fratre vno Ciaulū, hoc miseriarum mari traiecto ad portum cœlestem cum pace, quam semper in vita fouit, applicuit. Odoardus de Me'o Præfectus in Diu, cui Pater erat adiunctus, curauit corpus arcę inclusum honorificè ad ædes nostras deferri, ipse funus insecutus est. Multa commemorari possent de omnibus his Patribus & fratribus vita defunctis, sed tantū aliquid adiungam de antiquissimo huius provincię Patre, hoc est, de P. Henrico Henriquez, qui forè alibi ob antiquitatem est ignotus. P. Simon Rodriguez vnus è decem primis Societatis Patribus cū in Societate recepit

Conymbricæ iam Diaconum, & iuris Canonici studiosum, missæ que in Indiam cum P. Cypriano, postea in S. Thoma defuncto. Vt Goam peruenit, iussu B. P. Francisci Xauierii, missus est ad oram Piscariæ, tanquam socius P. Antonii Criminalis, cui post gloriosam mortem pro Christo obitam successit in curandis ibi Christianis: qua in functione perstitit in annum tertium supra quinquagesimum, & inter alia discrimina ac ærumnas, quas tolerauit, factus est mancipium Badagarum, qui quodam die cum uoluerunt sude transfodere à vertice ad talos, sed Dominus cum ex hoc discrimine aliisque multis, Christianæ rei amplificandæ causa, eripuit; cui & in complures annos præfuit. Edidit iam olim Dictionarium, Confessionale, Doctrinæ Christianæ institutionem, & Florem Sanctorum, atque alia huiusmodi idioma Talmut: Varias Ecclesiâs à fundamentis erexit, bina Xenodochia, vnamque Confraternitatem hominum in operibus misericordiæ & frequentatione Sacramentorum se exercentium. Vita fuit inculpata, eaque semper circumspectione usus est in colloquiis, ut in tanta negotiorum varietate nullus vnquam fuerit, qui non eius sermone sit edificatus. Maledicum quendam calumniatorem vitæ eius sanctæ Deus hoc probro castigauit, ut quoties eloqui uellet, magna linguæ parte ex ore exerta, ita præpediretur, ut intelligi nō posset. Breuiter fuit, quod Cōstitutiones nostræ postulant, velut angelus inter homines. In obedientia, licet iam ætate affecta multa que prudentia vir, sic voluntatem iudiciumque suum conformabat Superiori, ac si omnis propriæ voluntatis ac iudicii expertus esset. In caritate ac zelo procurandæ proximorum salutis separatim autem in patientia paucos habuit pares. solitusque est dicere verum religiosum pudore suffundi debere, ac dolore etiam, si vel vnum diem elabi sinat, quo non aliquid amore Dei patitur.

Christiani vicini, cognito eius obitu, non secus quam communis omnium Patris morte luxerunt. Atque in Punicale, vbi spiritum Deo reddidit, quam plurimi bidui tridive in ediam ex mœtore sustinuerunt, totidēque diebus & eo pluribus officinæ manserunt occlusæ. quod idem factum in magna quadā Maurorum & gentium ditione. In translatione corporis è domo nostra ad Ecclesiam, magno studio arceri debuit hominum turba in feretrum irruēs, ne aliquid è defuncti corpore detraheret, efficique cōtrectasset manu attingēdis coronis. Et quoniā à Punicale ad Collegium Futururini non intercedit nisi nouē milliariorū interuallum, visum est per mare corpus deportādū. Verum simulatque nauis ad littus appu-

pulsa est, nouo labore opus fuit in submouēdis hominibus. Multi enim vt primas in honorādo defuncto aliis præiperēt, natando ad nauē delati sunt. Cum verò in littus expositum est, tanto amplius sudandum fuit in repellenda multitudine, quanto numerosior ibi pōpulus erat, quā in Punicale. Peraētis licēt exequiis, cadauerēque humato, non cessauit nec adhuc cessat ad tumulum piorum Christianorum concursatio sanctæ illi animæ necessitates suas commendantium. habuere enim semper illum pro viro eximia sanctitate præditō & verē Apostolico.

Horum in Christo defunctorum excessum cum magno nostro solatio P. V. nouo supplemento egregiē compensauit, nam ad 21 Octob. cum S. Ioannis nauē decem de Societate salui, licēt maris tempestatibus peius tractati, aduenere. falsique sunt nauæ, paucos viuos euasuros fuisse, si in decem alios dies nauigatio extracta fuisset. Eodem tempore Coccinum applicuit nouus Prorex Aires de Saldagna, & Petrus de Almeida cum octo de nostris, ex decem qui venerant; P. Simone fortē iam antē in nauī extincto. Omnes vehementer recreati sumus ex nuncio allato de V. P. incolumitate, & Societatis I E S V per Europam incremento, talisque Proregis aduentu, qui & in itinere & postea multis argumentis demonstrauit sincerum suum in Societatem amorē, & quod eo amplius est, iam magnopere se accensum declarat ad promouendā Euangelii propagationem, nec ea in re se velle cedere Proregi D. Constantino. Vtinam Dominus eius votis faciāt fatis, vt proximis insequentibus annis lætissimam aliquam messem P. V. representemus ad maiorem diuinæ Majestatis gloriā, vberiorēque Patrum & fratrum cōsolationem, quorum sanctis sacrificiis orationibusque impensē nos commendamus. Goa, Calend. Decemb. anni 1600.

Ex sermone Italo in Latinum hanc Epistolam vertit Ioannes Busanus Societatis I E S V.

S E R E.

SERENISSIMO

ET REVERENDISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

D. FERDINANDO,

COLONIENSI, LEODICENSI,

STABVLETANO COADIVTO-

RI, COMITI PALATINO RHENI,

VTRIVSQUE BAVARIÆ DVCI, &c.

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO:

Ioannes Oranus Societatis IESV.

*Q*UANTA est, & utilis, rerum apud
externas Gentes gestarum scriptio:
praesertim cum narrationi fides &
scribentis auctoritas accesserit. Ita
enim natura comparatum est, ut quae
in oculis non sunt, sed cum admiratione audiuntur,
imprimantur vehementius, haereant diutius, & ad
imitationem animos excitent, vel certe ad Deum lau-
dandum in mirabilibus operibus suis permoveant.
Qua causa cur de Societate IESV Patres, magna
cautela, iis iteris ea communicent, quae ab aliis ignorata,
ab ipsis verò visa, & ut modestissimè loquar, attempta
illo adiutore, qui etiam mutas infantiùm linguas
facit

facit disertas, libenter euulgent: ut hac vita societate, & officiorum communicatione, absentes nobiscum loquantur, & vastissimas ignotasq; Gentes in Europa sinu propemodum constituant. In quibus multa sunt, quae virtutem, consilium, & maiestatem illam veterē redolent, & minore cum inuidia, honestiore ratione, vberiorēq; omnium fructu, leguntur. Ac mihi, eas studiose percurrenti, nonnūquam subit timori permixta non vana, ut arbitror, cogitatio, ne infinita illa Altitudo, cuius consilia & decreta nullo hominum aut Angelorum sensu comprehendendi possunt, & quae plebem non suam, plebem suam vocat, sceleribus nostris offensa, iustissima & peccatis nostris debita pœna, nos condemnet; sustinueritq; hactenus in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostēdat diuitias glorie suae in vasa misericordiae, quae preparauit in gloriam. Nam quae fuerint unquam crimina, in quae turpiter iam non volutamur? sic, ut cōditionis & status nostrī oblitī, ad inania ambitionis, fastus, libidinis simulacra conuertamur, & senescente ferēque emortua natura, miserrimē concidamus. Sed non est huius loci maior lamētatio. Faxit Deus, ut in his epistolis, tāquā in speculo, errorem nostrum videamus, & deter sis iniquitatis maculis, in veram libertatem & integritatem nos afferamus. Quas sub nomine tuo, Serenissime Princeps, latine loquentes edimus, ut te honorario arbitrio in lucem exeant, & hoc munusculo leuidensī crasso filo Seren. Familiam tuam (alterum, ut quod est loquar, Germaniae clarissimum oculum) in nos societatemq;

tatémque nostram propensissimam, teque datum nobis, & Ecclesie Leodicensi, Dei voluntate, Patria patrem, ac libertatis vindicem, recognoscimus. In quibus deprehendes, quae plurimum oblectent; & quae consulere omnibus, mederi aliorum incommodis, providere omnium salutis (Principis prudentis officia) meditantem non parum adiuvent. Inuenies etiam, quot ad veram sapientiam, religionem, continentiam, rerum humanarum despicentiam, mortis meditationem, eiusque contemptum, igniculos natura nobis subministret. Ut merito pudere debeat, quibus melius quoddam lumen affulsit, in his prope omnibus tam esse remissos. Deus Opt. Max. S. T. nobis, totisque suae Ecclesiae quamdiutissime incolumem conseruet. Leodici, Decimo-quinto Calendas Augusti, M. DC. I.

NAR-

267

NARRATIO BRE- VIS RERVM A SOCIETA- TE IN REGNO MAGNI MOGOR GESTARVM,

*Transcripta ex literis P. Hieronymi Xavier Societatis
IESV, Anni 1598, & P. Emmanuelis
Pigneiro, Anni 1598.*

IS res nostræ missionis persequar, & quæ
in Cascimirano Regno frater noster Bene-
dictus Gois, mecum Regem comitatus, ef-
fecerit, breuiter comprehendā. Regio hæc
perfrigida est, eamque algidam magis red-
dunt altissimi, quibus cingitur, montes: sed
cum Regno Tebat (quod illi ab Oriente ad-
jacet versus Sceraium vel Cataium, vbi est
ille insolens & nominatissimus trecentorum millium murus, qui
Tartariam à Sina diuidit & separat) collata, temperatior, ita ut à
gelidis mōtibus Regni Tebat mense Maio gregatim & per acies
infinita prope anserum syluestrium agmina aduolent, & in flumi-
na, quæ iuxta urbem Cascimirum tanquam calidam magis ma-
nant & fluunt, se immittant. Octo ab ea Ciuitate miliaribus est
locus aquæ dulcis, tam vastus, ut majora & altiora nauigia ferat,
& ambitu suo quinque, latitudinē verò semi alterum miliare
complectatur. In Insula arte, in lacu medio excitata, palatium est
Regis, in quod se confert cum ad anserum, quæ magno ibidem
sunt numero, venationem proficiscitur. Ad fluminis ripam, quod
per lacum Occidentem versus decurrit, visuntur immensæ magni-
tudinis arbores, trunco foliis castanæ simillimæ, tamen pluri-
mum differente, quis exsiccatas vagas & volubiles vndas refert,
estque cistis & scriniis fabricandis aptissimus. Terra oriza, fru-
mento, herbis esui aptis est fertilis, & à multis fluminibus irriga-
tur, adeoque fontibus abundat, ut in colliculo centum & plures
fontes inueniātur. Ad mori radices vites plantant, quæ arboris
stipitem

Arripitem supergressæ clauiculorum adminiculo ita se ramis inferunt, vt ex eadem arbore vix & mori dependentes videantur. Non procul à Ciuitate Palatium antiquum cernitur nigro lapide, summo artificio extructum, cuius columnæ & porticus saxis constant iustam mensuram excedentibus. Vulgò dicunt, cū Ciuitas Ethnicos ritus sequeretur, (nā ante 300 annos incolæ Mahometum Maurorumq; superstitiones admiserunt) ad vsque eunlocum protendebatur.

Hoc in Regno extrema fuit fames, sic vt in dies multi inedia absumerentur, & ne pueri infantes deserti & omni humana opedestituti morerentur, matres è domibus ejectos in plateis exponebant, quorum plurimos colligebamus, qui saluari aqua abluti creatori suo animam reddebant. Cū igitur ex Mauris quidam abjectos infantes tam piè & humaniter à nobis tractari vidisset, obrulit ex filiolis suis vnum, quem matri restitui, data in alimentum & nutritionem certa summa. Sed dilato baptismo multo manè, & primò velut diluculo, exauditus est ad domus januam clamor, accurrens igitur ad ostium, vt viderem quid sibi velle hæc vociferatio, inueni matrem esse infantis, euocantem me, vt in ædes suas me conferrem, puerulum morti proximum baptizaturus: Parui, comitantibus me Lusitanis quibusdam, & consentiente Patre, abluui. Volebat Pater mortuum circumcidere, sed non passi sumus tantum sacrilegium, sepeliuimusque Christiano ritu. Benedictus Dominus, qui ab hominibus abjectos in vitā aternā colligit. Idem passioni trimo accidit, qui ad nos a Maura quadam delatus, statim à baptismo mortuus, in cœlum conscendit.

Cū Rex Lahotum regredi velle, petii, vt bona eius cū facultate, nobis præire liceret: In iter parantibus superuenit mulier filiolum deferens, quem nobis venderet, & ne adulterinus aut furto sublati putaretur, secum testes adducens, qui proprium confirmarēt: sed cū negarem mihi eam in rem commoditatem, neque eum adesse qui cōmodè puellum portaret, obtulit se ad montes vsque, iter sat longum, filii baiulū, quod & fecit exigua mercede & pretio.

Recedentes ex Ethnicis plurimi valedicturi accesserunt, quasi multis annis amicitia fuisset coniuncti: magnam enim de nostro candore & integritate opinionem conceperant; quare qui in comitatu Lusitanorum nos sequebantur, pecuniam suam seruandam nobis committebant. Eo in regressu famis & frigoris incōmoda, itinerumq; multas difficultates, passi sumus, viis montibus interseptis, adeo verò arctis & asperis, vt solū equitem admit-

teret,

Industanis sententiis : sicque placuit ut ex duobus Mauris, qui actioni intererant, alter socio diceret: Nos Christianos Cafaros, hoc est, gentem quæ nec Deum nec Prophetas nouerit, uocamus: nos certè illi ipsi sumus, cum ea, quam ipsi de Deo rebusque diuinis noritiam habent; adeò, ut audis, in uariis & prophetis uersati, careamus. Resecti sunt igitur, & hac pia exercitatione recreati plurimum, & quæ uiderant lati ad suos perscripserunt. Idem fecerunt ex Ethnicis quidam. Finito sacro officio, aperta sunt omnibus portæ, eaque fuit Maurorum & Ethnicorum accurrentium pietas & religio, ut conspecto puero Iesus in cunis iacente, uenerabundi se in terram prosternerent. Varia sacre scripturæ mysteria, quæ coram exhibebantur, occasionem dabant de rebus fidei nostræ sermocinandi. Tantus uerbis diebus extitit spectantium concursus, ut ad Octauam Epiphaniæ incunabula permanerint : Fama huius per Ciuitatem sparsa, etiam exteros ad uisendum hoc spectaculum impulit. Et ut omnia constringam, adeò quibusdam centurionibus & belliductoribus placuit, ut etiam Regi denunciare uellent, dignum esse existimantes, ut uel ab ipso Rege uideretur. Nihilominus tamen maiora signa approbationis rerum nostrarum ostendebant Ethnicis, quam Mauri, qui uotis Dei matri se obligabant, offerendo illi, quæ cuiusque facultas permittebat : Attulit illi quædam mulier certum quoddam donum, cumque doni causa ab ea requireretur, respondit, postulasse se à Bibi Mariam, hoc est, à Domina Maria (ita enim Beatissimam Virginem nominant) filiolum, quem etiam impetrauerit : In huius igitur rei memoriam, & aliquam compensationem, hoc munus offerre:

Neque solùm plebs, & infima multitudo, ad Mariam, misericordie matrem, ut gratiam aliquam impetret; sed & ipsi Principes recurrent. Quos inter unus, nescio quid postulaturus, duos cerceos obtulit, quatuor palmas longos, ea crassitudine, ut duabus manibus uix stringi uel comprimari possent, acceptumque ex his unum clausis & obseratis oculis in modum orantis & meditantis Patri consignauit accendendum, & in honorem Domini Iesus (ut ipsi loquuntur) absumendum. Eodem ritu & ceremonia alterum dedit, ut in cultum & gloriam Domine Mariæ arderet. Deinde in elemosynam triginta aureos contulit, quos in Christianos pauperiores distribuimus.

Amer & studium, quo Principes Christianæ fidei afficitur, facit, ut offerente sese occasione eam delectat & tuetur. Hinc accidit,

didit, vt cum Maurus quidam corā diceret, Patres Societatis porcinas carnes edere, neque se satis intelligere, quam vitæ rationem tenerent Christiani, responderis Princeps, nullam illi iustam esse causam cur de iis malè loqueretur aut sentiret, quòd legem Euāgelicam possiderent, prophetas & scripturam sacram, ad cuius normam omnes suas actiones definirent.

Profitetur publicè deuotionem suam, & Domino IESV ac Domine Mariæ (vtor verbis gentis) debitam reuerentiam, eamq; ob causam in cubiculo vtriusque pietas habet imagines, quas quodam die in huius rei confirmationem ex fenestra spectandas multis exhibuit.

Obrulerat illi Christianus quidam Seruatoris nostri cruci suffixi, pendente vtrimque latrone, fictam formatamque imaginem. Cum ergo astantibus multis plenam huius significationem depopceret, campum mihi aperuit, vt bonam temporis partem in explicandis tormentis & Christi perpeffione consumerem. Idem à me factum est alio quodam tempore, in media hominum corona, occasione accepta ab Iaponica sica, in cuius capulo crux & clauis visabantur, Principe etiam ex fenestra attentè me audiente.

Quodam die cum eum inuiserem, inueni cum duobus pictoribus, qui inductis coloribus & pigmentis paruas quasdam imagines illustrabant, quarum altera erat Angeli Pastoribus apparuitis; altera, Seruatoris nostri de cruce depositi: Interroganti igitur, quid hæc sibi vellent, & quorumnam essent similitudines: sacre perpeffionis Christi Domini habitos olim ad ipsum sermones innouauit: Disputauit etiam cum eius magistro de mysterio Sanctissimæ Trinitatis, & assumpta à Filio Dei in salutem generis humani carne; ostenditque se in meis responsionibus conquiescere. Cum ex me scire vellet modum, quo Christiani preces suas instituunt, lapsus sum in difficultatem, quam experirentur, qui extentis brachiis, & corpore in crucis modum conformato, ad Deum orarent. Quod cum audisset quidam Principi familiarior, & quænam, inquit, hac in re pœna: mihi animus & vires, vt etiam horam vnã in eam formam productis & sparsis sim brachiis: Iussit igitur Princeps, vt experiretur, qui composito in crucem corpore iocabatur, laborem cum eleuans: sed post aliquam moram rogatus qui haberet, confessus est non nihil se fatigari; Modico rursus tempore interiecto dixit, grauem esse, quam sentiret, corporis molestiam, quodq; languentia & fessa brachia diutius tenere non posset, dabatque ea dolentis signa, vt Principi & astantibus risum moueret. Curauit etiam,

vt duo alii idem probarent, qui primo quoque tempore dolore impatientes, misericordia implorata, circūstantibus cachinnū excitauerunt. Tandem secedens, & in locum secretiorem se recipiens Princeps, voluit in seipso molestiam hanc experiri, ac in quartam & eo amplius horæ partem eam corporis constitutionem produxit, tanto dolore, vt stupentibus & quasi emortuis membris brachia mouere non posset, pœnæque acerbiter professus, dixit se tamdiu perdurasse, quod temporis, quo Christus Dominus noster in cruce pependit, recordaretur. Cœpit postea de pœnis & corporis afflictationibus, quas voluntariè & vltro Christiani suscipiunt, multo eorum qui in præsentibus aderant sensu fufius loqui; & huius confirmationem narrauit de Patre Rodolpho Aquatiana, (cui fuerat amicus intimus) quod, cum in cubiculo nõ procul à suo ageret, nocte quadam huiusmodi strepitum audiuerit, vt in parte remotiori eum excitari putaret; cessante igitur sonitu, conclaue Patris ingressum, & flagello fortè inuentis sic sanguine infecto, vt cruoris guttæ in terram deciderent, Patrem rogasse, quid sibi strepitus auditus voluisset. Sanctum verò Patrem risu tegere voluisse, quod vultus rubor & verecundi oculi manifestè indicabant. Permoti sunt omnes huius facti narratione, fidemque Principis verbis tribuerunt.

Alio quodam die de continentia, & castitate, & his qui se integros castosque iuxta legem Christianis præscriptam seruant, nobis fuit disputatio, qui punctus est totius difficultatis & causæ, cur Christianorum sacris Mauri, libidinis & incontinentiæ sordibus immersi, non iniuriuntur, affirmauitque Princeps, si Euangelium plures vxores permitteret à multis recipiendum, quod in cæteris, quæ docet, sanctum sit, & conforme rationi. Neque mirum, si in temperantia seruanda, moderandaque libidine, tantum inueniat difficultatis, cum triginta sex vitæ annos non excesserit, & viginti mulieres sicut legittimas vxores, sibi adiunxerit.

Aded cupidus est & appetens rerum earum, quæ à Lusitania & India huc afferuntur, speciatim verò imaginis Seruatoris nostri, & beatæ Virginis Angelorum Reginæ, (quibus vt ait se commendat) vt admirationem moueat. Hinc accidit, vt aliquando à Cambaia ad hanc Aulam aduectas sarcinas in suum palatium curauerit transferri, quibus præsentem se dissolutis & explicatis quæcumque adlubebant vsurpauit, persoluto tamen earum Dominis iusto pretio. Eadem ex causa ob magnam quæ illi nobiscum intercessit amicitiam, non ignarus antiquæ sententiæ: Amicorum omnia

nia sunt communia, ex iis quæ ad nos Goa mittuntur, quæ probantur & placent, accipit. Retinuit olim sibi imagines quasdam, quarum vnam P. Prouincialis ad eum destinarat, cumque ex iis aliquam quæ arridebat com monstraret, suspicatus illam esse, quæ Pater illum donabat, dixi à magno Patre (sic enim P. Prouincialis vocant) ad S. C. missam: quo verbo recreatus est plurimum, & eius memoria etiã Goæ in honore esset, utque declararet quàm gratum acceptumque munus esset, peristromata duo, ornando D. I. S. V. altari, dono dedit, adiecto etiam tertio elegantiori.

Atque hæc de Principe sint satis, nunc aliquid de Rege dicamus. Cùm mihi esset deferenda ad Regem a P. Prouinciali missa epistola, quoniam in Oriente moris nõ est, ut quis se det in conspectum Regis vacuis manibus, eiusdem P. nomine duas affabre in Iaponia fictas imagines largitus sum: Alteram Christi Domini B. Patris Ignatii alteram, quæ fuerunt gratissimæ; singulariter verò B. P. Ignatii imago & similitudo placuit, quòd noua esset, nec aliàs illi visa, petiitque quemnam referret, & cùm fusiùs explicuisssem, rogauit ut vitam ipsius lingua Persica in bonum totius Regni scriberem. Interea aduenit Princeps, visaque imagine, postulauit eam tantisper sibi concedi, dum similem pictoris manu fingi sibi curasset. Alio, quòdam die ad salutandum accedenti in manus dedit P. Prouincialis ad se datam epistolam, ut publicè eam legerem, & feci, Lusitanicè primùm, deinde Persicè: Quam cùm percurrerem, signa dedit hilari & prompti animi, & P. scriberet se obligatum & obstrictum S. C. ob beneficia & fauores nostris impensis: quodque Goæ curaret Dño I. S. V. commendari. Ad quòd I. S. V. sanctissimum nomen summa reuerentia caput detexi, & priusquam honoris sacro nomini exhibiti rationem redderem, apprehensa manu mea, chiliarchis & centurionibus suis explicatè declarauit, Christianos summo in honore & veneratione sanctissimum nomen I. S. V. habere, quæ fuerit causa cur caput detexerim; atque ad me conuersus, petiit itane esset: cui respondi, vera loquutum. Finita P. Prouincialis Epistola, lecta deinde P. Monserrati, causam rescire voluit, cur hic à Turcis captus comprehensusque fuisset, ut ab alijs acceperat, dixi: Mauros & Turcas Christianis inimicissimos, quos etiam cùm possunt pessimè excipiunt, eo quòd Mahometana legi & sectæ aduersentur, cùm tamen amare & in charis habere deberent, à quibus, ut fratribus & salutis cupidis demonstrata veritatis via, pro qua vitam ponerent, amarentur maxime: neque multos dies intercessisse cùm B. P. Abrahamus, ad Presté Ioannè tendens, à Georgio Maronia ob fidei Christianæ profectio;

professionem casus, martyrii palmam reportarit. His meus sermo in apertam concionē transit, nec defuerunt auditores. Mauris ipsis inuitis, qui turbato vultu, accessisq; ira oculis, illustrari & efferrī gloriā veri Dei, deprimi verò ac pròteri vitis & sceleribus còtaminatū Mahometū audiebāt. Neq; enim parum permouentur Mauri, cum vident tanta libertate infamem eorū prophetam nos còuincere & detestari, atq; ex iis nō nemo ob amicitia, qua nobis est cōiūctissimus, monuit, vt cautē & prudētē res Christianas pertractarē, nullū epim Maurū ibi prēsente, qui cupidē sanguinē nostrum nō sitiret: atq; ego, inquit, qui vobis nō fictus sed integer sum amicus, quotiescunq; aduersus Mahometum loquentē audio, sic accendor, & indignatione ardeo, vt frequēs mihi sit voluntas, adacto in pectus pugione, teipsum transigendi.

Rex a naturā rara quadā & felicissima memoria donatus est, quo fit, vt tametsi legere & scribere nesciat, nihilominus q̄ prudentiores & doctiores quosdā differētes vel aliorum libros legentes audiuerit, nulla sit res, cuius aliquā nō habeat notitiā. Pauci est & leuis somni, bonāq; noctis partem in audienda historiarum lectione impendit. Si quis extraneus ad Aulam accedit, subito ad se veniēte imperat, præsente minuratim interrogat, quæ & quæta viderit: qua transferit. Circa noctis medium, horæ dimidiatæ spatio, aliò se ad orandum recipit, interim conferunt & disputant inter se, quos apud se habet doctiores, in quos cum aliquando incidissem, inteni eximiantes quæstionem Mauris nouam, atque insolentem, & ad credendum perdifficilem: Num Deus filium habeat. Curauit mecū disputaret, quem habet temporū notatorē & obseruatorē, Chronicū quidā nominat, quē cum paucis cōiunctū repressissem, iussit adesse doctiorē, qui hærentē adiuuaret. Ad quartū Lunæ importata sunt Musica instrumēta, quibus plurimū delectatur, & diuersa simulachra, quorū vnū Solis erat, q̄ diebus singulis primo diluculo veneratur, sed secū reputans me posse obijcere Solem nō Deum esse, sed rem creatā Deiq; opus, curauit auferri, cōfestimq; ex oculis euanuit idolum. Allata est postea Saluatoris nostri ad columnā alligati imago, quā vertici (quod Solis simulachro nō fecerat) imposuit in signum quoddam reuerentiæ & cultus. Grati illi fuerunt de S. Paulo & Constantino Magno ad Christi fidem conuersis sermones. Narrauit viginti propē annos fluxisse, cum 30 infantes, priusquam voces primas formarent, certo loco concludi fecerit, adhibitis custodibus, ne nutrices in eorum gremio lactentes ad loquendū pulsiones prouocantes propria & natiuā linguā edocerent: vt hoc experimento disceret, quo

idiomate iam adultiores facti vterentur: quòd illius gentis ritus & leges sequi vellet, cuius lingua loqueretur: sed vanas has fuisse suas cogitationes & studia, quòd nullus eorum distinctè & intelligenter verba formauerit: quare eo tempore nullam aliam à sua legem admisisse. Post multam tergiversationem & contradicendum conatus potestatem nobis fecit Cambaia templum erigendi: Idem pro Sindo tentatum impetrari non potuit, ob acres & vehementes, quas experti sumus, aduersariorum reclamaciones.

Nunquam desunt turbines & effervescentes vadæ, quantumcumque mare sedatum sit & tranquillum. Nuper admodum excitata est turbida & plena periculi tempestas, parumque absuit, ne lecta pestilens & perniciosa nouè à Rege instituta vires majores accipiens victoriam reportaret. Res autem si accidit: Armenus quidam Christianus, (Sic tamen ea mente homo Christianus) mortua Christiana vxore, ex ea neptem volebat sacrilegis nuptiis sibi copulare, cumque incestui consentire nollem, tentauit Regis intercessione aut imperio hoc à me impetrare, aut saltem facti dissimulationem. Curauit igitur Rex nos aduocari, cumque huius tam subitæ euocationis causam suspicaremur, precibus & votis Deo factis, prout breuitas temporis permittebat, Domino nos commendauimus, certi & parati potius vitam ponere, quam incestui & flagitio consentire. Itaque P. Emmanuele Pigneiro adjunctus ad palatium iter inui, relicto domo Fratris nostro Benedicto, qui tamen Regiam fugiat, nihilominus eupidè desiderauit ea nocte nobis esse socius, ut supplicii & coronæ ob assertam veritatem esset consort. Quo animo substitit in Aula diutius, dum certior factus tormentorum & cruciatuum nobis intentatorum tam felicitis sortis & gloriæ & ipse esset particeps. Verùm negotii alium, quam crediderat, exitum videns, conuocatis & in vnum coactis pueris Christianis & catechumenis, factaque ad eos exhortatione, qua ad fortiter pro fide Christiana occumbendum accendebat, voluntaria verberationi longam & piam precationem adiunxit, ut Dominus noster animos & vires subministraret ad obustendum iniquissimæ aduersariorum machinationi, quòd Rex vehemèter vrgeret, ut Armeni incesto flagitio cõsentiremus. Quo in crimine aspersa postulatione, rogauit Rex: Et quodnā in aliu esset, sorores duas in vxores accipere, & sectā suā sequi (quā amplexat⁹ fuerat Armenus, ut quod Christiano prohibeatur, Maurus consequeretur). Respõdi id esse, relicta via, quæ ad cælum ducit, insequi eam quæ ad inferos protruderet, quare ipsum Armenū, & quemcumq; aliū, qui legem

legem eiusmodi complecteretur, indubiè inferis devotos. Displacet Regi tam audax & intrepida responsio, quod hæc, coram tota sua Aula, legem, quam adinvenerat, elevari videret, nihilominus molestiam ac offensionem conatus est dissimulare, & vultus compositione, quem sentiebat, occulere dolorem atque animi acerbicatem. Quod si magna fuit, quam hæc loquendi libertas in animis circumstantiam excitavit, admiratio, non minor certe apud eos ipsos fuit Evangelii auctoritas, cum promptos & paratos viderent, ad fundendum pro eius assertione & approbatione sanguinem, longè alia quam quæ Mauris est constantia, quibus levisimum incommodum pro legum suarum tuitione, & custodia sustinent. Res tota ad Principem delata fuit, qui Armonio ob fidem abnegatam succensuit, offenso non obscuris signis desiderio castigandi hominem, prout eius à Christo defectio promittebatur.

Die D. Jacobo sacro adiens principant, Apostoli in Hispaniam adventum narraui, & B. Virginis Casaraugustæ celebris miracula; quo etiam pacto idem Apostolus splendens armis apparuit, terris eius oculos & in fugam versis Mauris, pauci Christiani infinitam multitudinè ceciderint, singulari victoria de eis reportata. Cui narrationi subiunxit Princeps: Possūne hanc sanctum videre? Ad quem ego: Facile C. T. videbit, si Christo det nomen, & baptismi undis abluatur. Recreatus est etiam non parum, auditis ex me sancti Christophori moribus & vita, & ut verbum verbum alterum trahit, de arreptis aut à demone obfessis incidit sermo. Atqui, ait Princeps, horum inter Christianos quam Mauros maior est numerus. Huius (inquam) hæc causa, quod cum Dæmon Mauros in suis manibus & potestate habeat: non itè Christianos, his, tanquam capitibus inimicis, quidquid potest mali inferat, amicos & sibi devotos negligens. Ad urbanam hanc responsionem, qui præsentès aderant, ridere cœperunt, facere ac iocose dictum comprobantes.

Agit in hac Aula Adolescens annorum octodecim, Regis Badasciani filius, Principi, nuptiis filia, generi futurus: Hic mihi significavit Principe sacris initiato, se eandem fidem (quam plurimum probat) complexurum. Neque absque causa, cum clarissime appareat, quam naturæ & rationi sit conformis. Magnam præterea occasionem eam approbandi præbet cæcitas, cui hæc misera & infelix gens immersa est, quæ ut melius intelligatur, pauca quædam gentilis superstitionis huc referam, quæ varia est & multiplex: nam quæ uni probatur, displicet & improbarur al-

teri.

feri. Non procul ab hac urbe Tahoro idolum & simulacrum vi-
 situr, muliebri specie, quod Nazar Coto nominant: finguntque
 capitibus duobus, & sex aut septem brachijs: vna ex duodecim
 aut quatuordecim manibus hastam vibrat, alia clauam tenet.
 Hoc spectrum summe admirantur, eique supremum cultum ex-
 hibent: ad id longe lateque peregrinantur, & portentosa ac pro-
 digiosa quædam narrant, quorum tamen hæc summa: Plurimos
 linguam sibi præscindere, eamque sanam & integram illis resti-
 tut, mutos tamen & elingues vocem & loquentiam non recu-
 perare, cuius hæc causam reddunt, quod malefici sint & pecca-
 tores. Multi (inepte & admodum insulse) statum & spiritum, quæ
 ducimus, animam putant. Alii affirmant res omnes eandem esse
 rem: Quidam solum Deum verè esse & existere: cætera, quæ vi-
 dentur & apparent, umbras tantum, & somniantium visa, ac oculi-
 sorum ludificationes. Sunt qui quæcumque oculis subjiciuntur
 sunt qui cælum, & totam hæc rotundam machinam, Deum pu-
 tent: atque eousque crevit aliquorum amentia, ut seiplos pro Deo
 habeant. Omnes propè animarum in diuersa corpora, etiam fer-
 rarum, transitum & commigrationem concedunt. Dicunt mun-
 dum ad quatuor sæcula duraturum, quorum iam tria præterier-
 unt. Primum durauit septemdecim, ut ipsi loquuntur, Laches, &
 duo detriginta annorum millia (Laches centum millium annorum
 multitudinem explet). Homines eâ ætate decem annorum millia
 vixisse magna & præalta statura, nullâ fraude & furo, sed summa
 virtute & integritate. Eo sæculo ter Deum (ut cæci fabulantur)
 in terras venisse. Primum piscis figura, ut libram legis Bramæ, quæ
 Causacarthi quidam in mare abiecerat, eductum mundo redderet.
 Deinde testitudinis lutariæ forma, ut fluctuantem terram sicca-
 set, & firmam ac solidam comprimeret. Ultimo porci specie, ad
 reprimendam, adempta etiam vita, cuiusdam superbiam, qui se
 Deum faciebat, tamen si alii eadem stultitia dicant, ut terram, quæ
 a mari absorbebatur, ex fundo educeret. Secundum seculum per-
 mansit decem Laches, nonaginta duobus annorum millibus, & sex
 amplius annis. Qua ætate homines eadem erant proceritate, &
 mille annis vivebant, venitque Deus quater in mundum. Primum
 omnium animalis aut monstri cuiusdam forma: umbilico tenus
 leo, reliquo corpore femina. Venit autem vindicaturus se de in-
 iuria, quam inferebat quidam Deum se mentiens, & diuinos cul-
 tus honoresque sibi usurpans. Præterea, ut, eo morte sublato, fi-
 lium in libertatem assereret, qui ob negatum, quem ambitiosè
 vsquebat, Deo debitum cultum de vita periclitabatur. Secundo in

terras descendit pauperis & abiecti Brachmannis vultu, pusillus & pumilioni non absimilis, ad evertendum Regis cuiusdam factum & insolentes conatus, qui ingeniose adiuventa quadam industria contra Dei voluntatem in cælum salire volebat. Tertio mundum, reuisit indutus hominem Paracaram nomine, vt de Rege supplicium sumeret, qui pauperem religiosum interemerat, quod illi vaccam occidisset, quam Deus ad cælum cœlitesque transmiserat. Tandem verò hominis vultu & forma, cui Ram nomen Giocatat filii, qui Paracaram e medio sustulit, ducto in uxorem Cira, quam à Dascar, hoc est, decem caputum Rege Ceilano raptam, simiarum auxilio recepit, & vita Regem Dascar priuauit.

Tertium sæculum stetit octo Laches, & quatuor annorum millibus, qua ætate hominis vita quingentis annis definiebatur, Deusque bis mortalibus visus est. Primum vt homo Chisus dictus, qui Canec & Chec potentes & crudeles tyrannos ac fratres interfecit, & mille sexcentas habuit uxores, ex quibus infinita proles nati, tandem a piscatore noctu sagitta confusus fuit. Nam cum in arborem conscendisset, eminente & nudata planta, cui affixa vel inserta erat gemma lucidissima, piscator suspicatus avem esse, emisso iaculo traiecit, vsus perlucidæ petre splendore tanquam scopo, in quem collimaret. Deinde comparuit, homini alteri similis, Butthantar nomine, capite cineribus asperso, vt Ioghui assolent nigris vestitus; quo tempore fuerunt quinque fratres, armorum & bellifama victoriæque gloria celebres, qui cum viderent tertium sæculum finiri, & quartum exurgere hominum nequissimorum, mori optarunt, quo in desiderio apparuit illis Deus, relictisque & speris Regnis in altissimum montem se receperunt, vbi dicuntur hodie viuere. Butthantar postea euauit.

Quarta ætas durabit quatuor Laches, hoc est, quadraginta annorum millia, ex quibus fluxerunt quatuor millia sexcenti nonaginta duo anni. Aiunt hac etiam ætate venturam Deum: Volunt alii iam venisse, eumque esse Regem Acabar (quo nomine vocatur Rex Mogor hoc tempore regnans). Has decem figuras, Dei que apparentis formas, quas Comu Autar nominant, præcipui eorû sapientes, vel, vt verius dicam, totius huius gentilitatis ignorantissimi, affirmant, ipsum Deum esse, rerum harum inferiorum formis, vestitum: Alii, quos tanti erroris pudet, dicunt, non Deum, sed res creatas fuisse, quæ authoritatem & potentia à Deo acceperant. His fictionibus & chimeris mille fabulas addunt, quarum

pars

pars maxima; Ethnicorum Sacerdotum delirationibus est per-
 similis. Facile animaduercunt miseri & infelices, quot se erroribus
 & contradictionibus inuoluant, sed ne fortunas aut temporaria
 bona perdant, non possunt aut non volunt se extricare.

Lahori hoc anno 98, desperata iam vita, morteque imminen-
 te, neque enim, cum gens sit varia planè & inconstans, aliter ad
 baptismum accedunt, aliquot aquis piacularibus tincti sunt. In-
 firmi duo, qui de vita longiore despondebant, obnixè petierunt
 hoc sacramentum sibi conferri, placuitque Domino nostro ablu-
 tis sanitatem restituere. Mauri aliunde huc filios suos salutariter
 mergendos apportarunt, qui recepto Sacramèto, vita paulo post
 functi, in cælum commigrarunt.

Christianos odio habent & persecuntur Mauri, quòd existi-
 mèt tres Deos colere; sed ii quibus veritas & sanctissimæ Triadæ
 mysteriù explicatur, satisfactum sibi credètas, cultù probant. Pœ-
 nitentias, & quas à se Christiani pœnas exigunt, laudant, & Con-
 fessionem sacrâ admirantur. Quædã ex iis persona matura, & gra-
 uis, audiens huius Sacramèti vi cõdonari peccata, ad pedes meos
 se abiecit, lachrymantibus oculis, vultu ad dolorè cõposito, adiu-
 tans me, vt confessionè exciperè, quòd cuperet à graui quodã cri-
 mine, quod iuuenis admiserat, & cuius conscientia constricta te-
 nebatur, absolui. Cui respondi, huic malo baptismò occurri possè
 se, quamobrem ablueretur, vt crimen simul elueret, sed consiliù
 neglexit. Reuerentur etiam & suspiciunt Mauri Euangeliorum
 librum, quare ex primis quidam filium ægrum detulit, vt Euan-
 gelium legerem, quod Ecclesiæ instituto super capita Christiano-
 rum infirmorum legi solet, & quemadmodum olim urgente mor-
 bo acciderat, sanitatem assequeretur, quod etiã, Domino propi-
 tio, factum est.

Finem epistolæ huic faciet narratio, gratissima illis, qui omni
 studio & industria proximi salutè quærunt. Aperitur magna porta
 ad infinitas animas Deo acquirendas, in remotissima totius Ori-
 entis parte, vastissimo videlicet & amplissimo Cataiæ Regno, quod
 est in Tartaria. S. Antonius in historia sua meminit quorundã re-
 ligiosorù, quos Summus Pontifex Romanus, tanquã Oratores &
 Legatos, in id Regnum misit; Theatrum etiam mundi eiusdem
 Regni mentionem facit: ad cuius Regiam urbem Lahor anno me-
 dio perueniri potest. Rex & subditi propè omnes sunt Christia-
 ni. Sunt & ibi Mauri, ac Iudæi illis immixti, sed pauci. Aiunt plures
 esse Ciuitates, in quib⁹ baptismi ritus celebratur: nec deesse cleri-
 cos, aut sacerdotes, qui tamè pœnis vitatur paulo nostris laxiorib⁹.

Salu.

Salutant se manibus in crucem actis, & vertici impositis. Habent in suis templis, quæ in qualibet Ciuitate plura sunt, & duodenarium aut eo amplius numerum explent, Diuorum imagines. Nec defunt, qui Episcopi videntur, quos omnes Rex alit & sustentat. Patres filios suos Sacerdotibus in disciplinam tradunt. Visuntur ibi vtriusque sexus homines, qui castam vitam agunt, & ab aliis se iuncti viuunt, qui postquam matrimonii statum adlegerunt, cum nuptiarum & matrimonii dies instat, in cæmeteriis & locis sepeliendis corporibus designatis, iuxta tumulos & sepulchra ritus ac ceremonias celebrant, sepulchrorum aditus & claustra reserantes, vt mortis recordentur, quæ nulli parcat, ne iis quidem, qui posteris vitæ dant initia. Quæ omnia Principi recensuit Maurus aliquis, qui tredecim annis in eâ habitauit ditione, & Mecha reuertebatur: vbi falsi & impij Mahometæ monumento ducentia millia rupias, hoc est centum aureorum millia, in donum & elemosynam reliquerat. Scripsi ad ea loca Lusitanicæ & Persicæ tribus diuersis viis, vt de veritate fiam certior, magnoque animo responsionem expecto. Rogamus Dominum, vt in hanc suam vineam multos & industrios laboratores mittere dignetur, ad laudem & gloriam nominis sui.

POST abitum P. Hieronymi Xavier, qui Regem Agram verius est sequutus, quæ ciuitas Lahoro trecentis milliaribus abest, in hac Regia Vrbe, Dei gratia, fructum aliquem fecimus, baptizatis 38, ex quibus tres fuerunt incolæ huius ciuitatis, professione & ritu Ethnici, qui tamen proximi & amici obfisterent, & ne Christiani fierent, pugnarent, eamque ob causam frequentius consilia & clancularios conuentus cogerent, veriti ne hæc professio sectæ detraheret, & magno eorum pudore contemptum despicientiamque pareret: nihilominus constantes perstiterunt, reportata de eorum conatibus & dæmonis machinationibus victoria & triumpho. Itaque iplo Pentecostes anni huius, 99 cum pluribus aliis salutaribus vndis eos publicè ablui, solenni ceremonia & festo, strata & obrecta, qua huic sacro agmini incendendum erat, ramis, frondibus, & herbescente viriditate, via, plaratis vtriusque arboribus, hæc vt ratione viridicata, densam opacamque syluam referret. Egressi sunt ex domo nostra composito ordine, supplicantiumque in modum palmas manibus gestantes, Christianis vtriusque latera claudentibus. Præibant varii generis musica instrumenta, tympana, tubæ, buccinæ, tibia, facti quoque gyro quodam & ambitu per stratum, & floribus confutum vicum ad

ad templum processi sunt, quibus cum occurrissem injecto humeris amictu & sacro pallio, eos excepi. Ad hanc pompam apparatusq; solenne huic Civitati nouū & insolitum tā magna Ethnicorum multitudo occurrit, vt nescirem, quam in partem me conuerterem, tantūque erat strepitus, & murmurantis ac clamantis populi fremitus, vt sacro officio perfungi non possem: Tādem premittis ante valvas consuetis ceremoniis in templum induxi, & magna alacritate, ac candidati huius agminis consolatione, baptismo ablui. Varia & obseruanda in hac sacratori actione contigerunt, sed ne longius abeam, adolescēturæ cuiusdam decimum sextum annum necdum supergressæ unicū afferam exemplum. Hæc igitur cum reliqua multitudine ad hos sacros & solemnes ritus aduolans, videntq; aliorum capita aquis aspergi, iis se insectes, publicè petiit eodem Sacramento expiari: sed cum de eorum numero non esset, quos ego in sacris fidei nostræ mysteriis & doctrina Christiana instruxeram, iudicaremque necdum satis institutam, respondi, alio tempore vbi plus profecisset, & quod instructioni deerat, obtinisset, quod petebat, non difficulter, impetraturam. Ad hæc illa voluntate ardens: Et quid mihi deest? Catechismum audiui, & quæ ad fidē spectant sum edocta, quare volo Christianis adiungi, neq; ex hoc templo recedam, nisi baptismum impetrem. Nec me fallebat, aut doctrinam mentiebatur: Cum enim ceteros Catechismo imbuerem explicata Christiana disciplina, aderat & ipsa non oriosa huic explicationi. Parui igitur contestationi, & precibus ac sacra importunitate victus, data etiam, vt ceteris, in manibus palma, baptizauit, Gratia nomine illi imposuero. Verum domum reuersa, clamoribus, contumeliis, omnique iniuriarum genere, ob hoc factum, a suis excepta est: eoque furor & rabies parentum progressa est, vt domo eicerent, necessario victu priuarent, templi accessu interdicerent, pœnam ac pulsationem grauem comminarentur, si quid horum ad eos referret. Quibus visis Maurus quidam occasione subseruiens, eam voluit in vxorem ducere, sed Christiana adolescēturæ sacrilegis nuptiis obstitit, dicens se baptismo tinctam, & lege sanctiori prohiberi. Cum hæc ad aures meās peruenissent, curauit illam ad me vocari, quæ repugnātib; etiam suis confestim accurrit, breuiter & libere professa, etiam si exuenda esset vita, futuram se constantem, neque vnquam a fide Catholica recessuram. Certus iraque de eius constantia ad ædes cuiusdam Christiani matrimonio iuncti dimisi. Interim Maurus, qui nuptias ambibat, magnos clamores & turbas concitauit, adutus in ea parte parentum puellæ variis molitionibus,

eoque

NARRATIO REGNI MÖGOR.

eoque exereuit furentis audacia, ut qui Induſtanorum ingenia & naturã non cognouiſſet, non parum timore percuſus & afflictuſ fuiſſet. Sed cum animaduertèret parum prodeſſe denunciationses & minas, quas objecto Regis imperio & infamis Mahometi nomine ſpergebant, ad huius Urbis Gubernatorem appellarunt, depoſita apud eum plenia ſtomachi & querelarum accuſatione. Miſit ergo ad me qui de facto & veritate informaret, voluitque ad ſe adoleſcentulam venire, prout calus ferebat examinandam. Audita Præſidis voluntate domum venit Maurus, multis ſtipatus, exiſtimans ſe iam manibus tenere, quam ambiguitat vxorem: ſed cauione quadam & prouiſione declinatis inſidiatoribus, ſed comitatuſque via ad Gubernatorem amandauit, dolente & multo contriſtato Mauro. Verũ cum poſtmodum intelligerem varia eſſe quæ obtenderent argumenta, Iudicum fidem obceſtantibus aduerſariis, quod factum Alcorano, Regiis legibus, contradiceret, adductis etiam in ſuam ſententiam variis rationibus, præciſa omni mora ad eos acceſſi, viſumque eſt Deo, ut tum appellerem, cum Gubernator multis quæſtionibus adoleſcentulam probaret. Cum illa viriliter & pluſquam animo ſermeo: Chriſtiana ſum, nec hũc hominem pro marito agnoſco: apprehenſoq; meo pallio: iſtũ, inquit, pro parte meo habeo. Rogata, cur Mahometi legem abjeciſſet; quod falſam & plenam erroris, ait, intelligere, ſolumq; IESVM Chriſtum verum eſſe Deum ſcirem. Vidiſſes ad hæc reſponſa ſtupentes & attonitos cum Mauris Ethnicos, conſpecta adoleſcentula infirmæ adhuc ætatis tam conſtante, tam in fide Euangelica firma, quaſi cum lacte religionem imbibiſſet: neque tamen plures erant quam quadraginta dies, cum eam in diſciplinam meam ſuſcepiſſem. Itaq; eo die de impio Mahometo oppugnante & vincere ſceleratum impoſtorem tenerrima iuuenula, triũphauit Chriſtus, perturbatis & confuſis aduerſariis. Eam igitur ad templum reſgreſſam cum viro Chriſtiano matrimonio junxi. Neque quidquam ad has nuptias impediendas valuerunt lachrymę aut Mauri voces, quibus jaçtabat ſe prius in mille partes diſcerpendum, quam debitam ſibi vxorem dimitteret.

. AMPEIS.

A M P L I S S I M I
P O T E N T I S S I M I Q U E S I -
N A R V M R E G N I B R E V I S
E T L U C V L E N T A
D E S C R I P T I O .

ILLV.

ILLVSTRISSIMO

ET CLARISSIMO DOMINO

D. VINCENTIO DE SIVILLE,

DOMINO DE BOVILLE, RE-

GIO IN SVPREMO SENATV NOR-

manniæ Consiliario, libellorumq; sup-
plicum primo Præsidi, &c.

*V*OD scripsit Latinorū eloquētissimus, eos, qui Oratores eū videre nō possūt, ad iuris studiū deuenire, patet (si nō erro) latē. & ad multos hoc nostro calamitoso seculo pertinet. Videmus nāq; paucos animū ad grauiora studia applicare, quā plurimos verò noctes diesq; insudare, ut quid in marmore olim fuerit scriptum eruant, quid in vetusto codice puluere obsi- o negligēs scripserit librarius corrigant. Hæc qui dixerit ardua in rerū difficilium tractatione se nunquam exercuit. Ceterū ea est mortaliū cæcitas, ut soli Critici (hi sunt, qui de aliorum scriptis sic iudicant, ut multa deprauent, & paucissima corrigant) in viris doctis hodie numerentur. At quæ est hæc hominū insanitas, doctos appellare eos, qui rerū etiā vulgariū scientiā non sunt affecti? Multi sunt, qui Cæsaris, Salustij, Suetonij, Titij Liuij, & aliorum id genus monumenta notis illustrarunt, interpunctisq; interuallis diligenter notarūt, ac deniq; sic emendarūt, ut quod uno die tanquā magnū mēdū litura correxerāt, altero (nā posteriores cogita-

tiones

tiones sunt sapientiores) tanquam germanum Auctoris factum suum in locum reposuerint. Hinc secunda. & tertia, immo interminatæ hominum curæ. Rectius certe faciunt, qui cum in adolescentia magnarum rerum doctrinam petceperunt, in Remp. ubi ætas confirmata fuerit, omnes suas curas cogitationesq̃ conferunt. Quod te fecisse, clarissime Præses, qui te probè nouit, nemo est qui ignorat. In clarissima siquidem sunt luce, qua tu præclarè quotidie facis, & nulla temporis tanta poterit esse longinquitas, qua tua in Foglianos, (qui D. Bernardi institutum ad unguem sequuntur) & alios piorum virorum familias, benemerita obscurare poterit. De tua verò singulari erga me humanitate, quia verba non suppetunt, quibus satis dignè eam laudem, hoc tempore silendum iudicauit. Caterùm ut intelligas me tui non esse immemorè, mitto ad te descriptionem Sincensis Regni, quæ hætenus quod sciam typis excusa non fuit. Eius auctor putatur esse Alexander Valignanus, qui cum in celebri Italiae urbe magno ciuium applausu ius diceret; in Sociorum numerum est Romæ cooptatus, & post cōfectū in Theologiæ studiorum cursum, in Indias quæ ad orientem sunt Solem missus, magna cum laude Sociis prepositus prouincialis præfuit, & tandem ad Taicosamã legatus Pro-Regis Indię & Sociorum Visitator, multa gessit præclara, quorū aliqua in hoc libro Recensitorum Epistolarū magna tua voluptate leges. Vale, Antuerpiæ, vij. Id. Augusti, An. ClO, 15C. V.

Obloquentissimus in Christo seruus,

IOANNES HAYVS.

Tom. ij.

Kkk

LE;
Digitized by Google

LECTORI.

VNICVM reperi huius descriptionis exemplum, quod Criticus quidam commendare tētavit, an verò sit probè suò munere functus; iudicium non interpono meum. Cæterùm an Sinense, an verò Chinense, immo & Thinense Regnum appelletur, definit posteritas. Ego rem confector, non verba, de quibus infinitæ sunt controuersæ, quas disceptant illi, qui antiquum loquendi morem in dies renouare, & ad eruditorum hominum vsum accommodare non cessant. Vale.

ADMI-

ADMIRANDA REGNI SINENSIS.

N H I L Oriente toto, quod cum Sina conferri mereatur, siue diuitias incolarum, mores & ingenia, siue soli vbertatem spectes, inueniuntur in multis Europæ nostræ par est, in pluribus superior: homines Iaponibus similes colore, vultu, & acuminæ ingeniorum: cætera differunt: soli conditio, hominum natura, mores instituta; ita vt hoc vnum enixè conatos appareat, nullo vt horum similes, sed potius contrarii essent in omnibus. Color iis candidus, ingenium excellens, vultus Europæis dissimilis, oculorum orbis pusilli, nares crassæ & rasimæ, vt pirula quasi surrigatur: Regionis rēperies, qualis Europæ nostræ. Nam à 22 ad 27 vel 28 poli arctici gradum protenditur, quantū quidem hæctenus ex historiis & narrationibus ipcolarum scire licuit. Plurima sūnt illic admiratione dignissima.

Multo se in primis latius Sina Regis imperium extendit, quàm vllius nobis noti Monarchæ, vni regno imperantis. Tradunt eorū annales, & coniecturis id nititur, magnam veri speciem præ se ferentibus, ab Austro ad Aquilonem 400 longitudine, ab ortu ad occasum plus 300 leucarum spatium latitudine complecti. Ad Tartarorum fines pertingunt: cum quibus crudelia & assidua ferè bella gerunt. Rarè, nonnunquã tamen, induciis pactis mutua negociatione & mercatura vtuntur; quo tutiores sint à subitis Tartarotum incursionibus, integrum limitem altissimo densissimoque muro, plus minus 300 leucarum ambitu, cinxerunt. Docent hoc annales & topographica illorum tabulæ. Regio tota in 15 prouincias diuiditur, quarum singulæ, regna Europæa, & spartiorum latitudine, & oppidorum multitudine, & hominum frequentia ac diuitiis, adæquant. Harum præcipuæ, Panquinum & Nanquinum, quas regias vocant: id ea causa, quoniam Panquini, quæ Tartaris finitima est, à multis iam annis Sina Imperator degere consuevit. Nanquinum & ipsa metropolis; in continente ferè media, nisi q̄ mari paulo propior; olim Regum Sinensiu, nūc Prorogū sedes: quibus duabus 7 aliæ singulis Prouinciæ subdūtur.

Alterat laus est, incolarū multitudo, qua omnes alias regiones longè viderur anteire, plurimæ in singulis Prouinciis vrbes, oppida, castella, mirum dictu quam ampla & munita omnia:

pagi & vici innumeri, quorum multi pares magnis nostratibus vrbibus: domus, fora, plateæ, viæ (quæ omnes & rectæ & latæ sunt admodum) vix homines capiunt. Nec tellus modo, sed & ipsi fluuij, quibus vastissimis & pulcherrimis tota regio, quasi venis quibusdam, speciosè & fructuosè intersecatur, habitatoribus referti. Nam nauigijs magna pars pro lare domestico vruntur: ibi ætatem cum familia & vxoribus degunt, ibi liberos patiunt & educant. Ciuitatum diuersæ sunt formæ, diuersæ leges, diuersi magistratus; alii aliis superiores. Earum, quæ muris cinguntur, quinque genera cõperio, primum vocant Fun; quò nomine censentur vrbes maximis Europæ vrbibus æquales: harum in singulis prouincijs 8, 10, vel 12 ferme numerantur; inter quas, licet singularæ plures sub ditione sua minores vrbes contineant, vna tamè est quasi metropolis prouincia, in qua Prorex habitat, (quem illi patria lingua Tutan appellant) & cum eo regium concilium: ita fit vt huiusmodi maiores vrbes, Fun dictas, in monumentis illorum, plures 150 inueniam. Secundum genus vrbium paulo minorum. Cheu nuncupant; quarum idem ferme numerus, & singularum variz præfecturæ ac iurisdictiones. Tertio generi nomen Hieu indiderunt; quarum numerus plusquam 1120, quas cum mediocribus Hispaniæ vrbibus compararim. Alia duo genera militaribus potissimùm copijs deseruiunt. Vnum Huy nominant, vbi degunt prædiiarii milites, indigenæ omnes, (nam externo milite non indigent) cum liberis & contubernijs, & iis mercatoribus artificibusque, qui ad vitæ commoditates necessarii sunt. Magnæ etiam hæ vrbes & numero 500, si 7 detrahantur. Alterum minus paulo, quod in analibus illorum 2593 numero censetur: Sed, quia milites in varijs regni vrbibus prædij causa stationes habere soliti sunt, non planè numerus albo militari responder. Pagorum & municipiorum multitudo tanta, vt nequeat numerari: hi singuli, quibus vrbibus subsint, à quibus iura & leges sibi petendæ, norunt. Lustri condendi, ciuumque censendorum non eadem, qua Hispani, ratione vruntur. Nam præcipuos tantùm vniuscuiusque familiæ recensent, non singulos; quin immo sæpe, ex 10, ne tres quidem. Milites etiam prædijarios, & tribunos, centurionesque regios, quorum omnium ingens numerus est, prætereunt: his ergo non connumeratis, in monumentis eorum traditur, incolas excedere numerum septuaginta millionum & ducentorum & quinquaginta milium.

Lantæ hominum multitudinai larga soli bonitas vberriimè vitæ

Etum suppeditat, non ad necessitatem modò leuandam, sed ad
 explendam etiam voluptatem. Reliquus orbis huic tractui ferti-
 litate cedit: nihil incolæ, licèt plus nostris ventri dediti, deside-
 rant: nihil desiderari videtur posse. Omnes plateæ & vici car-
 nariis, cauponis, macellis referti sunt: tanta vbique gallinarum
 aliarumque auium & piscium copia venalis; vt cum aspicias, exi-
 stimes illam absumi ab incolis non posse. Sin incolarum multitu-
 dinem spectes, vix fieri posse putes, vt vlla annonæ cibariorumque
 copia tot barathris & voraginibus escarum sufficiat; abundat tri-
 tico, ordeo, oriza, milio, cicere, & aliis Europæis leguminibus; o-
 leribus etiam, vt brassicis, lactucis, raphanis, & similibus; abundat
 melopeponibus, malis, piris, persicis, nucibus, castaneis, pincis,
 nucleis, pomis aureis præstantissimis, vuis etiã quibusdam in locis
 (è quibus tamen vinum non exprimunt) & aliis fructibus, partim
 Europæis, partim Indicis, partim natiuis & propriis, gustu à mo-
 dum suauibus. Animalium ibidem magna vis domesticorum, vt
 vaccarum bouumque armenta, & porcorum greges, quibus Sina li-
 bentissimè vescuntur: siuestrium quoque ferarum, aprorum, le-
 porum, cuniculorum, & huiusmodi allarum. Equorum magna
 copia; qui licèt marini sint, robusti tamen, & ad iter cõficiendum
 aptissimi: maximè, qui in mediterraneis locis nascuntur; vbi reli-
 qua quoque, quam quæ in littoralibus, meliora. Aues passim plu-
 rimæ, feræ & cicurès, gallinarum, anatum, & anserum nutrien-
 dorum maxima cura: quapropter tanti greges vbique, vt maxi-
 mæ sint admirationi; ouæ non subduunt matribus; sed simo indita
 excludunt: nec vllæ glorientes gallinæ, nullæ incubantes, vt pepe-
 rere, porrò pascuntur. Siluestrium multæ nostris auibus similes,
 multæ dissimiles figuris, diuersæ plumis, & colore arizæ, natura ac
 indole multiplici, pleræque mens aptissima. Piscium par prouen-
 tus: marinos plerosque agnoscas, qui in Europa inueniuntur,
 mugiles, alosas, haleces, hngulacas, & id genus alios. Fluuui pis-
 culenti omnes, neq; vlli pisces mortui, vni omnes, venduntur, eã
 ad rem in aqua ludentes ad forum deuehuntur; quanta copia ci-
 bariorum, tanta & vilitas, bis in die ad saturitatem, vel inopes, co-
 medunt: nec tamen dimidii barzii impensam faciunt; potus
 illis, non vini; sed ditioribus, ex fructu quodam quem S E-
 C H I A S (Sinenium pomorum is lapidissimus) dicunt; cæteris,
 ex oriza.

Diuitiæ huius regni propè incredibiles, multis in locis auri, ar-
 genti, cupri, ferri, plumbi, & aliorum fossilium fodinæ inueniun-
 tur. Merces hic plurimæ & pretiosissimæ; serici, linei, & gossipini

pāni, omnis generis; aluminis, hidrargyri, chryfocollæ, cynnabaris, minii, camphoræ, margaritarum, reubarbi, porcellanorū variorum; & xilini, maximā copia; ad eū vt à mercatoribus exteris, certa ad minimum duplicandi pretii spe, exportentur. maris acta onerariis, actuariis, & lintribus, & flumina referta sunt phaselis, lembis, cimbis; & aliis orariis vectoriisq; nauigiis. Goffipini panni tenuissimi vlnæ quindecim tribus Barziis, serici verò duobus aureis veneunt: neque cariore sunt cetera mercēs. De vectigalibus regiis si quod res est dicam, rem fortè incredibilem plerisque, sed isthic planè compertam referam: solum Sinarum Regem, omnibus simul Europæ & Africæ Regibus Principibusque, multo esse ditiozem, hoc, cæteris omissis, ex duobus duntaxat vectigalibus licet deprehendere: quorum prius consistit in capitatioze omnium subditorum, à quibus ei tres mazii (medio ducato nostro æquale precium est) penduntur. Quare, cum ea sit incolarum multitudo, annuum hoc vectigal triginta miliones excedat necesse est. Posterius colligitur tributi nomine, ex omnibus ferè quæ vel tellus profert, vel Sinarum artificio sunt elaborata; quod ipsum, iusto calculo perlectis singularum ciuitatum rationibus, seu canone tributorum, perspexi, ad sex & viginti miliones excrefcere: ita duo hæc vectigalia amplius quam quinquaginta sex miliones conferunt. Iam verò quam summam accipiat ex mercibus, vltro citroque diuenditis aut permutatis, inire nequiu: eo quòd mercatorum nauiumque innumera sit multitudo, singulæ quidem naues, pro appulsu & funis religatione, vnum coronatū pendunt. sola Canthoris prouincia (in qua Lusitanis negotiari permittitur) in Regis fiscum, eo nomine, quotannis infert tria picorum argenti, vel (vt alii) quatuor milia: tria verò picorum argenti milia, octo ferme nostros miliones conficiunt. Vnde intelligas quid ex omnibus prouinciis emolumentum capiat; cui vna, non maxima, tantum auri suppeditet. In singularum Prouinciarum vrbe præcipua, regii fisci domus vna est, in quibus magnæ diuitiæ sunt: sed nihil ad eos thesauros, quos in Panquini & Nanquini ærariis congestos seruant: in quibus tantum rudis & cuneati auri & reliquæ pecuniæ esse cōstanter ab omnibus perhibetur, vt omnem id prorsus credulitatem superet. Accedit soli & cæli tanta salubritas atque amantitas, quantam alibi non puto, terræ superficies plana, quamuis (quod auget vehementer spectantium voluptatem) nonnullis in locis clementer in colles assurgat, & nemo ribus vestiatur, tota sic quasi manu parata, vt à duobus fluminibus, quaqua versum Mandarinis (sic magistratum vocant) visum fuerit,

fuerit, hominum opera deductis, irrigari & inundari queat. Vnde
 fit vt feruor æstatis minimè sit molestus, & solum mirificè fœcun-
 detur. Suspiciari queas, naturam ibi experiri voluisse, quantum in
 regionis alicuius fertilitate & pulchritudine valeat efficere. picta,
 non vera, species videtur. Equidem nunquam id mihi ipsi persua-
 sisset, nisi maximo labore atque sollicitudine ex illorum libris to-
 pographiam quandam oppidorum, urbium, siluarum, fluminum,
 lacuum, quibus ornatur, mihi confici curassem. certauit
 cum naturæ industria hominum ars. Nam multas immensis
 sudoribus fossas nauium capaces per totam regionem duxe-
 runt; quibus sibi mutuo merces oppida transmittunt: quæ
 ad vnum omnia muris è quadrato lapide cinguntur; muri
 altis turribus, minis, & portis egregio artificio extructis: pla-
 tæ ad perpendicularum directæ admodum latæ sunt, tam longæ
 autem, vt plerunque ab vna urbis parte ad alteram vsque proten-
 dantur: singulas plateas duæ vtrinque portæ inuicem oppositæ, &
 amplis porticibus ornatæ, claudunt. Artifices ita diuisi per urbem,
 vt qui vnus artificii sint, vna in regione ab aliis seijuncti habitent:
 eadem & mercatorum metatio, pro mercium varietate. domus,
 nostris ædificiis, structura & magnitudine cedunt, in vnicam enim
 contignationem assurgunt: quia tamen cæruleis omnes lamellis
 conteguntur, propter viarum quoque amplitudinem, populi fre-
 quentiâ, annonæ & mercium passim prostantium copiam, nec
 clarissimis Europæ ciuitatibus postponendas iudico. pontes tã in
 urbibus quàm in agris plurimi, partim sublicii, partim marmorei,
 tantæ amplitudinis & magnificentiæ, vt à Romanis illis rerû Do-
 minis extructi videantur. Nec mirum; nã Sinæ industria mortales
 omnes superant, nec cæcis, nec claudis, nec aliorum vsu membro-
 rum destitutis, deest solertia; qua sibi victum parent, rari mendicæ
 cerpuntur. ab ipsis ferè incunabilis pueri labori se dant; & omnes
 plura opificia ediscunt: vt, si quod minus vtile fiat, aliud suppedi-
 tet, quo se suaq; tueantur. videtur illis natura subtilitatem quan-
 dam admirabilem, & facilitatem promptè addiscendi mechan-
 icas artes quasuis insequisse. vix discere cœperunt, cum ad artis cul-
 men peruenere; & quæ facere didicerunt, mira celeritate perficiunt.
 Hinc fit, vt operosissima quælibet vili precio cœmantur, par v-
 triusq; sexus in iis operibus dexteritas, par sollicitudo, & domesti-
 cæ rei augedæ studiû. nihil tã nulli? precii vel terra vel mare sug-
 gerat, q̃ illis sit inutitæ. quæ reliquæ nationes vt friuola futiliaque
 abijciunt, à Sinis sedulo colliguntur; animalium ossa, piscium spinæ, fru-
 ctuum nuclei & putamina; ex quibus sphærulas, annulos, icôtulas,

& alia ludicra affabre conficiunt. denique (quod caput est) *notitia orbis portio tanta pace & tranquillitate fruitur, nec tam commodis legibus & institutis administratur: quæ laus mirabilior est, in tanta cæcitate & veræ lucis ac fidei Christianæ ignoratione; à qua tamè sola rectæ gubernationis via ostenditur. Seco hac de re sequenti capite commodius.*

DE REGE SINARVM, AFFINIBVS E-
IVS, MANDARINIS, ET CIVILI
disciplina.

Magnificentia potentiaque Regis, & cognatorum, & Mandarinorum potestas, politicae modus, apertissimaque rerum omnium coordinatio, eiusmodi est, ut difficulter his, qui oculati testes non fuerint, queat persuaderi. Multitudo & frequentia hominum, & omnium ad victum necessariorum abundantia, & diuitiarum, & industria, (de quibus diximus) & summa Mandarinorum prudentia & æquitas, & indigenarum erga Mandarinos obsequantia obedientiaque sunt in causa; cur brevissimo spatio temporis ad exitum ea perducant, in quibus parandis geres aliarum multum temporis & opere absument. paucissimis Mandarini diebus exercitus vel duorum millionum conscribunt; maximas etiam classes celerimè instruunt. genus navium, bancones & iucos vocant, nostris corbitis non absimilium; numerus, quadringentarum vel quingentarum. Rex ipse cum aulicis Paquini degit; cuius urbis ea magnitudo est, ut eques expeditus illa 24 horis transmittere vix queat: trino mureo saxeo cincta traditur: reliqua quæ de ornatu, ac magnificentia, & opibus urbis Sinarum referunt, prætermitto; quod sciam illa fidem non habitura, hoc tantum: cunctis totius notis orbis urbibus, vel excellentiorè esse, vel æquale. Regi una vxor est; quam Regina loco habet; multæ pellices. intra septa palatii sola feminae degunt, & eunuchi; quorum magnus numerus, & opes maximæ; præter hos nulla Regi servitia: ipse maiestatis tuendæ gratia, nunquam pedem effert e regia; quæ magnè alicuius urbis ambitum cõplectitur, & tota crasso muro circumdatur. interiùs, æditissimis turribus & cõcamerationibus, regifico planè apparatu & luxu splendet: quindecim in ea spatiis æqualibus distita palatia, quibus prouinciarum Sinensium nomina sunt imposita: Singulis adiacent amantissimè horti, & nemora referta feris venaticis & auibus: Stagna etiam & fontes pellucidi, & fluiuij perennes. quâralibet hæc piscatione, venatione, & aucupij suppeditant. Ita Rex, intra regiam, ab una Prouincia in aliam, minimo cum labore,

labore cōmet, & vitā Phœacū planē, voluptatis plenissimā (vt rē-
 tur mileri) transigit. demortuo, maximus natu filius in regnum
 succedit; alii regni liberi, cū ad certam peruenerūt ætatē, regnū
 legibus, adhuc penē pueri, ad varias prouinciarū vbes relegantur,
 ibi singulis palatia Regis sumptu exadificantur, Panquinculi isti
 palatiō similia, sed minū splendida, vt iisdē cōmodis & amanita-
 ribus se recreēt atq; oblescēt. nihil illi sibi imperii vindicant, ne-
 que administrationi bellicę vel civili sese immiscēt: Prouincia, in
 qua degunt, egredi nō licet: in publicā rarō procedūt: cucti, vt re-
 gios liberos, obseruat & honorant: certa illis & ampla vectigalia
 de fisco regio in singulos annos numeratur: famulos & domesti-
 cos Mandarinos Rex quos vult tribuit. ita pōpa, sumptus, & opes
 illis dignę regibus; certis tamen cōpedibus vinc̄ta potentia, ciui-
 liū beliorū & leditionū metu Regem liberat. his etiam vna cōiux
 iusta, multa cōcubinæ: & patri primogenitus in illo palatio suc-
 cedit; reliqui filii, vt priuati, diuites tamen viuūt, paterna cōrēti hæ-
 reditate: hoc etiā priuilegio gaudēt, quōd à Mandarinis plebi nō
 possint, nisi regis iussu; qui commertitas pœnas quandoque exigit.
 hi regii liberi natu minores, eorūq; pōsteri, primores sūt Sinarū;
 ceteri (vt diximus) nulla potestate vel magistratu præditi. Singulis
 prouincijs (quas it̄ esse meministis) vrus prorege præst̄, & in
 prouincię metropoli habitat: huic addita sunt regia duo concilia;
 pacis & belli; item regii patrimonii quæstor, multi præterea ma-
 gistratus, inferiores, & subpræfecti; qui per cæteras vrbes distri-
 buuntur. omnes hi magistratus, Mandarini nominantur; quos si
 excipias, reliqua multitudo, etsi multi opibus excellent, plebei
 censentur, nec alia Sinarum nobilitas. duo sunt Mandarinorum
 ordines: vnus militarium, qui bellis præpositi, exercituum, clas-
 sum, & armorum curam gerant: Alter iuris peritorum; qui suum
 reddunt vnicuique, iuredicendo, fisco administrando, & ciuili-
 bus negotiis præsunt. his priores illi subjiuntur, & arma togę
 concedunt. militares Mandarini perpetui sunt, & in parentis lo-
 cum semper primogeniti succedunt, (minores natu plebi annu-
 merantur) & alii alijs præpositi sunt. ad dignitates enim non a-
 lijs gladibus, quā virtute & meritis conscendunt. Togati Man-
 darini non nascuntur, vt bellici, nec perpetui sunt; sed vt plurimū
 tertio quoque anno à magistratu remouentur; nec vllum impe-
 rium habent, nisi quo tempore magistratu funguntur; cōmori,
 si ritē administrarunt, valde ab omnibus, etiam priuati, coluntur,
 & multis præclaris priuilegijs fruuntur: Si minus rectē, domum se
 recipiunt, & cōmuni cum vulgo iure vtūtur. Magistratus hic non

generis, non gratiæ aut fauoris iudiciū est, nec à mera regis voluntate dependet; doctrinæ & meritis defertur: A concilio naq; regio Candidati certis legibus examinantur; quorum placuit eruditio, iis magistratus defertur. ita ab vno dignitatis gradu, ad alios altiores ascendunt, pro vt sapientia & probitas mereantur: quod Sinarū lege cauetur. & euenit plerūq; vt ferè omnes Mandariniper singulos seriatim ordines euehantur. Habitus eorum minimum differt à Venetorū Patriçiorum vestitu; toga talaris, manicæ latæ, cingulum sericū trium digitorum latitudinē; pileus albus in semimitrâ retro desinit, & magnis vtrinque auriculis insignitur. peculiaris hæc & præcipua Mandarinorū nota. Hos plebs diuinis ferme honoribus prosequitur; Deorum instar, reueretur ac timet: in auditorio illorum nemini licet eos alloqui. vbiq; tanta morum & vultus seueritas est, tanta grauitas, cernenti vt quasi stuporē incutiant; promiscua illis virgis cædendi potestas est. cædūt VPI, lictorū genus, fascibus arūdinū quarundā inspicatarum, sesqui vñ longitudine, trium vel quatuor digitorum latitudine. quæ cædi Mandarinus iusserit, pronū in terrâ prosternunt, & sublatis caligis, his semicannis summam surâ & poplites tam crudeliter diuerberant: vt sexto vel octauo (vix enim hunc excedunt numerū) ictu, vel subneruent, vel vitam sepenumero tollant. clementer sibi consultum credit, quisquis leui vulnere accepto claudicandi vitium effugit. frequentissimum & leuissimis de causis infligi solitum supplicium. dies est nullus, quo non multi plectantur; sæpe etiam Mandarinii inferiores, superiorum mādato: sed nefas magistratus insignia indutos flagellare: ideo prius pileus illis & cingulum adimuntur; tū discincti capite aperto vapulant. impunè ferunt, si quem virgis ita cædant, vt emoriatur, præcipuè summi Mādarini: alias nulli, præterquam Regi, necandi reos potestas est. quæ flagrorum immanitas & licetia, dici nequit, quem omnium in animis timorē & obsequedi præpitudine infixærit, nullus Europæ tyrannus est, quem sic subditi metuant, vt Mandarinis Sinar. omnes hi magistratus regio sūptu alūtur. Prætoria præcipuis in vrbibus habent, regni suspellectile & seruitiis instructa: in his habitāt, nulla secū mācipia, nihil rerū adducunt, præter duos vel tres pedisequos: hos, cū decedunt, secū reducūt, reliqua vt inuenere relinquunt; quibus successor eadem lege vtatur. Si maior Mandarinus ea in vrbe non sit, quando domo egrediuntur, gestatoria sella sublimes humeris baiulorum deferuntur. præcedit antea balonum turba, VPI, & ceteri ministri, bini ac bini, magno inter se, totius viæ occupandæ gratia, interuallo relicto: pars sceptræ ferreæ stānoillira, pars vexilla ge-

la gestantes; quidam galeis ornati, alii virgas illas multifidas, nonnulli ferreas catenas per solum magno cum strepitu trahunt, cetera reliqui magistratus insignia, pro Mandarinis, quem comitantur, dignitate. interea certis interstitiis (Mandarinum adesse) horreda voce pracones proclamant: videlicet, ut omnes via decedat. Sedet ille, in sella, vultu censorio, nunquam nictat, nutat, vel oculos solo atrollit, nunquam utramvis in partem ullius rei videnda causa caput reflectit: ligneum dicas Hermetem. Subsequuntur, honoris causa, multi pedites equitesque; si quis sit obuius, statim via deflectens geniculatur: qui honos cuilibet magistratui exhibetur. Nam si celsioris dignitatis aliquis occurrat, fugiunt omnes, ut vacua sint plateae, seque domum recipiunt, & ianuas ac tabernas claudunt. mirum, eo transeunte, vel in pleno hominum foro, silentium, mira tranquillitas: nemo mutire ausit: certi omnes, parata verbera, si contra faxint. A reliquis ergo Mandarinis vestitu, ministeriis, habitatione discrepant: Nauibus etiam, quas peculiare, pulcherrimas, ornatasque reges illis attribuunt. Par nauiganti, qui gestato, honor exhibetur. quae cum Rex cuncta suppeditet, apparet nimirum, quanta sit impensarum & vestigalium regionum magnitudo. Mandarinis omnes ingenio & prudentia naturali excellunt, cumque studium omne suum ponant in ciuili scientia excolenda; haud mirum est, si eam administrandae Reip. disciplinam adinuenerint; cui equidem parem nullam credo ab aliis fuisse excogitatae. Hoc ut intelligatur, efficiam, si diligenter ea quae mox subijciam perpenderitis. cogitanti igitur, quae sint potissima tam commodae institutae istius Reip. causae: illa primo loco occurrit: honores & emolumenta solis iis proposita, qui eruditione excellunt: ita excitantur Sinarum animi ad studia litterarum alacriter amplectenda: Unde fit, ut disciplinae usque adeo floreat, ut vix vlla sit vrbs, cui coniuncta non sit academia: quae omnes & numero studiosorum, & assiduitate laboris, ceteris vniuersi orbis scholis sunt praeferenda. nullus enim est, qui non omnem moueat lapidem, ut Mandarinatum adepto, ad quem non alia via peruenitur, ambitiosi animi sui sitim expleat. Sunt eorum tamen literae, si nostrorum hominum sapientiae conferuntur, admodum imperfectae; nec aliae ferme, quam veterum gentilium fuere, antequam ab Aristotele apta methodo comprehenderentur, & Christiano lumine illustrarentur; aliqua illis physiologiae, & medicinae cognitio, ethices etiam, & Astrologiae, aliarumque mathematicarum disciplinarum: maxima ex characterum & Mandarinis sermonis cognitione commedatio petitur; quod idioma usum illis praebet, quem nobis latinus sermo: multo in eo studii

ponen-

ponendum, multum tēporis, magni labores exantlandi, & aliquod saltem, in eius vsu & cognitione, progrediantur. Ciuilis tamē disciplina, & legum Sinesiam perdiscendarum, præcipua omnibus cura. Libris ampliùs quàm nos abundant prælo excusis, maximæque passim & refertissimæ variis codicibus bibliothecæ occurrunt quibus artes illæ omnes & innumera alia explicantur. Credibile hoc, cum proceres quique & nobiliores alii studiis litterarum apprimè dediti sint, & libris conscribendis; quibus eruditionis famam aucupentur: ita factum, vt de Sinesibus rebus omnibus, mercibus, fodinis, animantibus, plantis, herbis, arboribus, & id genus minutissimis quibusq; exactissimè & accuratissimè scripturarint. Nonnullos huiusmodi libros vidi; ex quibus, opera fidorum interpretum multa mihi decerpssi, cōmunicaturus illa vobiscum, Deo dante, aliquando, quæ vobis & voluptati & admirationi futura confido. quare cum à doctis hominibus tota imperandi norma dependeat, necessarium est, valde rectam & ordinatam esse. Huic accedit incredibilis series & connexio magistratuum & subditorum. Videtur enim hæc Resp. (nisi quod multum feruili timorè innitatur, & magna ex parte tyrannidem sapiat) religiosa aliqua familia bene instituta. Rex vnus vniuersi regni & fundorum singulorum Dominus, ita vt nec soli palmus sit, qui ad Regem non pertineat; omnes incolæ, siue vr bani siue rustici, pro solo, quo vtuntur, quemque colunt agro, certam regi pecuniam pendunt quotannis quare à subditis omnibus tanti sit, quanti fieri homopotest; timetur adeò, vt nequeat ampliùs. tam absoluta tamen potestas non omnia pro nutu gerit, certis imperandi legibus frænatur; quas primi Reges tulerunt, & sequentes deinceps semper obseruarunt. auscultat Rex consiliariis seu senatoribus, qui ex legum Regni præscripto omnia moderantur. Regi subsunt hi consiliarii, consiliariis Proreges parent, Proregibus Mandarini inferiores obsequuntur, hi imperant plebi. quam ergo potestatem in plebem vr bis Mandarini, eandem in hos Proreges seu Prouinciarum Mandarini obtinent; eandem in istos regium consilium, & in istud Rex ipse exercet: ita omnis potestas alteri subijcitur, & quicquid a maiore minor expauescit, maiori hoc alius Dominus minatur; maioremque hoc ordine minor genu flexo alloquitur. Magnæ sunt huius ordinatissimæ scalæ ciuilis cōmoditates. Nam & fideliter, quæcunque toto regno geruntur, ad regias aures perferuntur; & Superiorum iussiones vix vsquam irritæ spe frustrantur; nec latere potest culpæ vel erroris auctor, sed illa mox claro iudicio suum prodit auctore, & soli auctori est notæ. nullus enim

venia, nullis gratia locus. Dignum duxerim, quod Superioribus adjiciatur: tantam in exequendis Superiorum mandatis diligentiam & sollicitudinem præstari, ut ipsa ferè jussa opere præuenire videantur. Stant aure arrecta omnes ad magistratus imperium, & verba ex ore loquentis haurientes, euolant confestim, quò jubentur: & sine mora, sine causatione vlla, geruntur omnia. Sic celerimè iugentes exercitus conscribuntur, maximæ classes instruuntur; ædificia & magnificæ moles eriguntur; aliâque, in quæ aliis in prouinciis & menses & anni sunt impendendi, conficiuntur. non parum ad festinationem illis prodest, paratæ semper pecuniæ, annonæ, instrumentorû, materiæ, quanta diximus vis: sed fabricorû & operis præfactorum multitudo, & quam modò memoravi subordinacionis series, potissimè ad id deseruiunt. Quid dicam de sollicitudine & cautione maxima, qua periculis imminentibus occurrunt? de vigilantia, qua prospiciunt, ne qua ex parte pax & otium publicum perturbetur? semper æquè anxii sunt, æquè animum cogitationemque in omnes euentus intendunt, ac si muros hostis haberet: quare, non nisi maxima cum circumspectione, commercia & negociationes peregrinorum admittunt; ipsi vix aliud proficiunt. Mortis supplicium constitutum in exteros mediterranea ingredientiæ: Certe portus mercatoribus assignantur, negociandi gratia; ad quos accedere tamen non possunt, donec peculiarem facultatem à loci magistratu obtineant, idque certis temporibus, nec aliò migrare vel excurrere licet. tam religiosè id seruatur; ut cum Lusitani à triginta iam annis ibi mercaturam faciunt, & multilarem in quadam Sinarum insula sibi delegerint; non tamen illis permittatur alibi versari, vel quoquam, nisi Cantonem, pergere; idque impetrata prius venia magistratus, anni tempore constituto; & numero dierum præfixo; ea quoque lege, ut nec in oppido, nec in continente, sed in nauibus somnum capiant; interdum etiam verus oppidum, vbi magistratus habitant, nunquam ingrediantur; & ut breuiter dicam, vehementer sibi ab exteris omnibus malum metuunt. omnia oppida perpetuo præsidio militum & vigiliarum excubiarumque consuetis successionebus non secus asseruantur, ac si validi cuiuspiam hostis arcta obsidione premerentur. Ut aduersperascit, omnes portæ ac postica ciuitatis clauduntur, & obfigillantur, clauces ad Mandarinum deferuntur, excubiores haud magnis interstitijs diuisi stant in moribus, & cymbalorum quorundam sonitu sibi inuicè respondent: Similes custodiae sunt in Mandarinum domo, in publicis carceribus & viis ciuitatis. Nam & hæc portas suas habent, nec ante lucem

portæ rurales vnquam, sed simul cum vrbicis portis referantur; Vigilibus mandatum, videant ne quid in ciuitate perperam vel præter ciuilem disciplinam geratur. ita sibi ab externis insidiis cauēt turbas & seditiones intestinas parum metuunt, & verò nō habentur magnopere perimescant. nā à proceribus regni (nēpe liberis & minoribus regiis) nullum periculum est; quibus, vt largiter ad voluptuariam & luxuriosam vitam, in illo suo religationis latibulo prouisum est; ita potestas omnis & iurisdictio sublata; solis ea Mandarinis concessa; qui, vt nihil moliri neq; nouis rebus studere queant, inde cōtingit: quod, qui perpetui sunt, & successione hæreditaria eò perueniūt, Mandarinis militares, subditi sunt, & à ciuilibus Mandarinis coercentur. Ciuiles autem isti singulis trienniis magistratu defunguntur, & quia virtute ad illā dignitatē euehi solent; sunt vt plurimum tenuioris fortunæ homines, nec affinitatibus aut clientelis potētes. Præterea nunquā in patria officium gerūt; sed in aliena prouincia; & quādo plures vna in prouincia imperant, omnes ex diuersis prouinciis oriundi sint, oportet. demum ad hunc modum diuisi sunt, vt qui bellicis rebus præest, ciuiliū curam non gerat; qui jus dicit, nihil se fisci rationibus ingerat: Præfetti verò ærarii Tamiacis, nec Tamiaci Fabricensibus se immisceant. Magistratus præterea, nō quibus volunt, sed acceptis à Rege ministris & seruitiis vtuntur. hac ratione semina conspirationum sustulere. Nulli denique cum telo ambulare licet: Statutis tantū temporibus arma ferendi ius militibus quibusdā conceditur: & graues legibus pœnæ propositæ sunt illis, qui aliquem telo vulnerarint. Omnes ergo Sinarum pugnæ atque fixæ, pugnis, dentibus, calcibus depugnātur, & capillorum euulsionibus; qua in re illud ridiculum est, quod vtroque vt plurimum virgis cesso dissidia sopiuntur, ita pax ex vtriusque partis animi sententiæ inicitur, & paucissimæ existunt simultates, aut odia, aut vulnera, aut neces; quibus pestibus cæteræ nationes affliguntur. Sinis alta pax si pax dicenda, quæ vera animorū quiete destituitur, quam sola illis veræ fidei lux potest inferre.

DE MORIBVS QVIBVSDAM INSTITVTIS, ET RELIGIONE SINA RV M.

HÆ & alię Sinarum laudes (quarum exiguam sanè partem delibauimus) multis magnisque vitis & quasi scedis maculis quibusdā pænè obsolescunt, multa nāq; & graua in hanc præclarā Reip. formā inquinamenta irrepsērunt, quod necessarium

cessarium est illis accidere, qui veri Dei fide destituti, in dēsissimis veritatis & veræ vitæ tenebris versatur. præcipua paucis recēsebo. Primus itaque error ex nimia illa flagellandi licentia nascitur. Cū enim Mandarinis absoluta huius pœnæ potestas competat, atroces videlicet subditis iniurias passim inferunt: sæviunt in poplites, fortunas omnium depopulatur: quicquid concupierint, vel ab inuitis extorquent. redimunt miselli grapes hæc vexationes donis luculentis; & secum bene agi credunt, si pecunias auferre contenti, flagris abstineant. Solent quidē a Rege quotannis Syndici per prouincias mitti; qui inquisitione exactissima scrutentur, num quid peculatus aut repetundarum iudicio dignum magistratus patrarint: & si quos occulti vel manifesti criminis reos nanciscantur, dignis illos suppliciis afficiunt: sed ea Mandarinorum sagacitas, ea doli mali subtilitas est, vt pleraque lateant, nec erui queant. ingētes ergo diuitias sibi parant, easque potissimum ex xeniorum incredibili multitudine, quæ etsi quidam; pauci illi & ex primi ordinis Mandarinis, repudient; ea tamen, quæ officii velamento exigere & corradere possunt, mirum est in quantam pecuniæ summam excrescant, quare cū præter has iacturas, etiam tributorum, pensitationumque variarum in Regis fiscum inferendarum, gratis onere premantur, sit vt quamuis amplissimæ sint prouinciæ ope, rusticana tamen & infimæ sortis plebs, maxima egestate affligatur. Alius, nisi fallor, grauior est & periculosior, natus ex militiæ & armorum tractandorum ruditate, & seruili illo verberum metu, quo sic animi dejiciuntur, vt non viriles, sed muliebres gerant. Gens enim Sinarum totius Orientis maximè imbellis & effeminata est: nec animus illi nec manus ad pugnandum a natura concessæ videntur. vnus Iaponius nunc 50 nunc 100 Sinas audet prælio lacessere: Aquilonares excipio; qui, quod Tarraris & aliis bellicosis hostibus finitimi sunt, artem militarem tenent, & equestri laude jaculandi que peritia commendantur, nec animo nec viribus Tarraris cédunt, & ingētes illorum exercitus fortiter sæpe repellunt. nec video cur hæc natio fortissimis gentibus non possit resistere; si modò, metu illo posito, bonos animos resumeret, & se militiæ daret. Sunt enim nati in plaga frigida, vastis corporibus, colore albo, bene formatis vegetisque membris, cibis bonis ac multis vescuntur, ingenio valent, manuum dexteritate excellunt. docuit id ipsumuentus. In littoralibus nãque Chincei, quæ Iapones prædas agere soliti, 100 vel 200 in terram egressi, totâ actâ pro lubitō

impu-

impunè deprædabantur; nunc, quando longè maiori numero id
 attentant, vt plurimum confligantur. tantum potuit assuetudo,
 & crebri cum Iaponiis conflictus. Præterea à Lusitanis vsus scelo-
 petorum acceperunt, & magna huiusmodi sulphureorum tormen-
 torum vis in Sina reperitur: neque dubitandum, exercitatione
 peritiam iis vtendi adepturos: cum videamus, Indis Australibus illis
 fulci coloris, qui nec ingenio, nec viribus, nec animo Sinis sũc
 cõferèdi, crebris præliis cũ Lusitanorum classe hoc accidisse. Ter-
 tio loco posuerim crudelitatem & inhospitalitatem; quæ huic gèri li-
 cet natia videatur; tribuerim tamen nõ tantũ maligno & perfido
 illorum ingenio; sed etiam timori illi seruili, quo in officio cõ-
 sinerur; & quod à cõmerciis aliarum gèrium ferè careant. vt vt est,
 feri sunt, nec misericordia tanguntur, nec vllis mortaliibus bene
 volunt. Magistratus omnem suam potestatem & jurisdictionem in
 eo positam credunt, vt subditos ergastulis & suppliciis crudelissimè
 diuexent. Populus nullam familiaritatem eum exteris cõtra-
 hit. tot iam annos Canthoni versantur Lusitan; nullus se tanten,
 in hanc vsq; diè, Sinarum cum illis eo amicitia, familiaritatis, aut
 humanitatis vinculo colligari est passus, quò cætera gètes cõsue-
 uerunt. Præternaviget licet piscatorii mille lennuculi, vel alterius
 annonæ scaphæ ponè Lusitanorũ classè, humanissimè cibos cõ-
 mēdi gratia appellentur, pretium quale piscatores noluerint offe-
 ratur; etiã si certò scirèt classarios fame emortituros, nunquam, vt
 illis vel sardam vel apuam vram vèdant, accesserint. Planè vulgus
 mortaliũ deterrimũ videtur: pecunię sunt auidissimi; eisd gratia,
 nihil tam nefarium, vel scelestum, quod nõ aggrediantur: fallēdi,
 furã si. prodēdi peritissimi: vèditiones eorum, maximè si cum pe-
 regrinis cõtrahant, fraudationum plenæ: venalium gallinarũ sto-
 machos arena implēt; reliqua animalia, aqua & vèto, pōderis au-
 gēdi causã, suffarcinant. Nam cuncta per æs & libram diuendunt.
 Lõgum foret, reliquas technas ascribere: ipsi Mandarinii profitē-
 tur, tam improbos & nequã esse Sinas; vt, nisi crudelissimè cędan-
 tur, nihil ab illis equi queat impetrari. pleriq; tales, nõ desunt tamē
 mercatores aliqui, qui fidē colant, dolos & perfidiam auersentur.
 Sanè spes me non exigua fouet; si lux illis verè fidei illucescat,
 ad honestatē & probitatē cæteros quoq; perducere possent: id me cre-
 dere iubent, modicę illæ Christianorum, quos hinc piaculari aqua
 abluimus, primitia: excellunt enim bonitate & deuotione. Quar-
 ta Reip. Sinesis pestis inde dimanat; quod maxima sit incolarũ
 multitudo, & pars eorum maior nõ modiocri paupertate prema-
 tur. Accedit peruersa indoles; quam suppliciorum accerbitas ex-
 asperat

appetat & accendit. Si quis enim graue aliquod flagitium comit-
 tar, & fuga licitorum manus euadat; mox in neruum consanguinei
 cognatique proximi omnes abripiuntur: ibi tam diu carceris pe-
 dore & verberum cruciatu macerantur, donec fugitium iudicii
 exhibeant, multi itaque, tū vt indoli suæ ad latrocinia procliu in-
 dulgeant: tum etiā, vt numellas & virgindemias illas effugiant;
 vbi cognatorum quispiam delictum aliquod perpetuauit, quod ve-
 num superest, latrocinia & pyratricā cogitant, talibus scater pro-
 uincia, potissimum quā mari alluitur, sepe illi insulas & maritima
 loca inuadunt, rapinis, stupris, cædibus, incendiis complēt omnia.
 Contra quos classes a Mandarinis instruuntur: Sed ab his ipsis
 classiariis intolerabiles sæpe clades Sinæ accipiunt; obuias enim
 mercatorū naues inuadunt, vectores, nautas, & epibatas occidunt;
 cæsorū capita Mandarinis adferunt; ita & prædam retinent, &
 præmium insuper accipiunt. Nam certa pecunia pro singulis la-
 tronum capitibus ex publico numerari solet. Hac præmiorū dul-
 cedine illecti, noctu nō raro pagos remōtiores petunt; omnia ex-
 pilant, quicquid prodece posset obruncant: necatorum agricola-
 rum capita, latronum esse ementiuntur. Crudelia hæc, scædiora
 quæ sequuntur, quare leui calamo attingenda. Impura libidine,
 quam auersatur natura, vel publicè infames: mira in hac labent
 propensione: auersi, aduersi æquè impudici: nihil tam scdū, q̄ nō
 agant, q̄ nō patiantur. Ab eorum consuetudine contagionem Ja-
 pōnii traxerunt, nullus pudor, nulla erubescencia, gloriāntur ipsa
 turpitudine: auget malum, soli fertilitas & abundantia, tamq̄; co-
 pioſo cibo & potu luxuria accenditur; & cū Cerere & Baccho Ve-
 nus effervescit. Eiusmodi enormia & scæda peccata, ingeniorum
 aciem planè obrundūt, & sincero rationis lumini, ne rectū queat
 conspicerē, penitus obstruunt; vt quantumuis prudentes, in ciui-
 libus domesticisque curis; aded tamen hebetes & plumbei sint in
 iis; quæ ad Dei cognitionē & animarum salutem, & eā quæ more
 tuos manet remunerationem attinent; vt planè amentes & huma-
 næ rationis prorsus expertes esse videātur: nihil harum rerum, vel
 per se norunt, vel ab aliis cognoscere volunt, aur audire: quic-
 quid illis dicitur, id surdis vel saccis potius canitur. Vnū in tot ma-
 lis laudabile, & præter gentilium mores obtinent; quod seminarū
 custodiam, nō segnem, gerant: domi illæ latent, nec vnquam ferè
 foras prodeunt, aut in publicum progrediuntur; claustris, monia-
 lium ritu, contineri dicās: præter eas, quæ publicè quæstum cor-
 pore profitentur; aliarum, in tanta hominū turba vix vllam in via
 publica aspicias. Si quas necessariz causæ domo euocent, gesta-

torio vadequaque recto & munito, ne a quopiam conspici valeant, humeris legatariorum deferuntur. Vlteriùs etiam Sinarum diligentia progressa. nam, vt feminas discurtationes. & deambulationes impediunt, nascentibus puellulis revellòs adhuc pedes manibus premunt & arctant, vt minimum quid augeantur; & adeò breues pusilli, que permaneant, vt vix plantis queant firmiter insistere, factum paulatim consuetudine, vt hanc pedum paruitatem pulcritudini & decori ducant. Viri corporis habitu similes sunt Europæis, humido ac valido temperamento, alacres, laeti, iracundi, & qui motus animi nec vincere nec dissimulare norunt: multum enim absunt ab ea sui victoria, & rationis, in subitas affectiones animi imperio, quo Iaponi possent: minimis de causis litigant, & clamoribus còuictisq; agunt, ab his ad verbera deueniunt, capronarum euulsione, alapis, colaphisq; decertant muliebriter, aliis armis abstinent; laudantur, qui caesariem prolixiorè aiunt: plerisq; ad imos vsq; talos immititur, ceteris quam nostratibus mulieribus multo longior est. aequali tenuiorù & ditiorù studio pectus illam quotidie, comunt, discerniculo discernunt, & nihil non ad eius ornatum molitur: tandem comas in verticem capitis reuoluunt, & his in altum egestis, quoddam quasi suggestum comæ extruunt; hoc tenet capillari, ex setis equinis contexto, inuoluunt; ita vt, rotundo ad capitis coronam foramine relicto, inde titulus non inuentus embeat. tunics teguntur talaribus, & manicatis: manicæ ad humerum latissima pasciatim per lacertum arctiores ad carpum astringuntur: femoralibus & tibialibus vtuntur laxis admodum, & tyrtiter follicantibus: calceis planè rusticanis, vt mulleorum vel Hetruscorum, sandaliorum (qualia Italis & Hispanis feminis sunt in vsu) altitudinem equent, in vniuersum toto vestitu barbari & inelegantes sunt. Mandarinii (vt diximus) aliter amictiuntur. In familiari colloquio & congressu satis inter se ciuiles sunt & humani, Mandarinii præsertim: cum peregrinis hominibus, cuiuslibet ordinis aut conditionis sint, proceri admodum & agrestes: plebei maximè, quibus honestatis aut ciuilitatis nec mica inest: mensæ altæ, contra totius Asiæ morem, quibus in sedilibus assidèt: mantilia ante pectus, qualia Iaponiis; sed sine delectu aut religione, sine modestia aut modo illo Iaponiorum, omne escarum ciborumque genus indiscriminatim heluantur. Quantum ad religionem & credulitatem, vanissima Sini omnia; in plurimas namque sectas diuisi, carum omnium fundamenta ex xacæ ferè voluminibus acceperunt, vt & Iaponii, qui que nouerunt à Siniis feruntur didicisse. Verùm cum Mandarinii omnes

omnes ingenio & iudicio præstant, & studiis disciplinæ, & virtutis addixerint; naturali lumine & eruditione sectas, hæc opinio fabulis & mendacijs refertas esse, facile perspexerunt: idcirco cõternunt, & despiciunt, vel saltẽ negligunt omnia, quæ ad religionẽ spectant: & cū superstitionis suæ ineptias cognoscant, nec tam flagitijs & superbia excæcati assequantur intelligentiã, unũ esse Deũ, iudicem mortalium, & bene vel præuẽ, cum illorum remoueratorem, penitus in animum suum induxerunt credere, nullam præter hanc hominibus superesse vitam, sed animam cum corporibus profus interire. propterea, quæ ad viuunt, hæc hominis instar coli & terrestrium Deorum loco haberi volunt; & veterum quorundam philosophorum politica præcepta suspiciunt, diuina verò & religiosa penitus aspernantur. Bontios itaque (quorum multa istic quoque sunt examina) nõ eo quo Iapones loco habet, sed Mandarini eos docti faciunt, & vsu prophanos, quoriscunq; collibuit, flagris cædi iubent: pauci admodum Bontii sunt, qui aliquo in honore habentur, eo quod minus malè vivant, quàm cæteri; qui Iaponicis multo etiam sunt impiores: sed verberum metu à flagitijs nõ nihil arcentur. Est & quoddã aliud in his locis pseudanachoretarũ genus; in cremis degunt, mira victus asperitate & abstinẽtia se affligẽtes: horũ viuẽdi institutum admirantur, & colunt; Idola vt magistratus, sic & præuati, licet domi suæ multa singuli habeant, iisq; sacrificent, planè nihili ducunt. nã si quãdo minus prospera fortuna vtuntur, vel nõ potiuntur optatis, primò illa cõuitijs & cõtumelijs ouerant, mox virgis & verberibus cõcidunt: ita cæsa, in sacrarijs vel suppedaneis suis reponunt, & sumpto ex acerra thymiamate, succensiq; odoribus, in gratiã cum simulachro redeunt, & iteratò preces fundunt, si ne tum quidẽ impetrant, iterũ flagris seruiunt. profectò plus Mandarinos quàm Deos suos verentur. meritò cū hos ex animi sententia cædant, illis vel inuiti vapulent. Varia Sinarum sunt Idiomata, tam diuersa, vt inuicem, qui Prouinciarum diuersarum sunt, si alloquantur, non intelligant: secus tamẽ, si absentes per epistolã agant: cuius rei hæc causa est: quod Sinarum characteres nõ literarum, sed rerum notæ sunt; & eadem in omnibus locis figuras obtinent. quare licet vocabula, quibus res exprimuntur, dissideant; eadẽ nihilominus figura eadẽ ubiq; res significant; eodẽ literarum beneficio cum Iaponiis agunt. Nam hos etiam characteres hi intelligunt: peculiaris tamẽ & alia Iaponiis scribẽdi ratio est, quam Sina ignorant. Omnib; Sinarũ populis, vt nobis latinis, ita Mandarinº sermo cõmunis est, hoc in aula & iudicijs vtuntur, illum addiscere omnes

conantur, vt cum Mandarinis queant agere, quamobrem si Diuina bonitati placeret, seminis Euangelici in his oris spargendi aditum aliquem patefacere, videmur nobis longè ex sola Sina, quam ex toto Oriente, maiorem messem collecturi: tum quia tanta est erga Regem obseruantia, & submissio; vt si lex Christiana Regi & consiliariis eius probaretur, sine vlla dubitatione aut tergiverfatione ad vnum omnes illam continuò amplecterentur: tum etiã, quòd natura facili & ingenio docili, nec à studiis alieno sint, altissimamque pacem & tranquillitatem fruuntur. Sed Regem adire, deque fidei nostræ rebus cum eo agere; id verò quantum humana prudentia assequi possumus, omnino peregrinis hominibus videtur impossibile. Sed cur desperemus, cum Deo cuncta sint facilia? Itaque duo Sacerdotes nostræ Societatis illic degunt, & ab aliquot iam annis in Mandarinæ linguæ studium incumbunt, nec pœnitendos progressus fecerunt. Equidem vnicum nunc nobis hoc iter videtur, ad Sinarum interiora penetrandi. Hæc vna illa causa fuit, cur P. Franciscus Xauierius tam ardens hoc negotium (Deo auspice) suscipere, non sine aperto vitæ periculo, deliberarit, nec animum desponderit, posse (Deo bene iuuante) Sinas ad Catholicam fidem perducere: de quo, ad rerum ab eo gestarum narrationem ex

hoc diuerticulo, quasi in viam, redeuntibus,
deinceps loquemur.

(:.)

QVÆ

QVAE

SEQVUNTVR

EX SERMONE ITALO

IN LATINVM GVILIEL-

MVSHVYSMANNVS

VERTIT.

DE MISSIONE

CHINENSI.

V O Patres, qui ad Collegium suum Macao reuertebantur, China eiecti, & quibus diuina prouidentia & tuitione permillum fuit, vt Sciauchino Sciauchum urbem triginta aut quadraginta miliaribus intra Chinam magis transirent, scribunt, quod ibi bene se habeant, & Chinenfibus sint accepti, spe fructus maioris in transferendis ad Christi cultum animis, eo, quae in duabus aliis urbibus amplioribus, & negotiatione frequentioribus, Cantone & Sciauchino, colligebatur. Tres alii Patres, qui in vrbe Macao Chinenfem linguam ad discunt, magno cum feruore & fructu huic exercitati-
 ni dant sese, vt cum Diuinæ bonitati placuerit, eandem
 ipsis missionis eiusdem viam aperire, idonei sint
 magis ad praedictos Patres
 adiuuandos.

(. . .)

LLI ;

ANTO-

ANTONIVS DALMEIDA ODO- RDO SANDA RECTORI XAVCHINI.

CVM illius amore Cinensem iam tandem me factum videam, qui Deus cum esset salutis nostræ causa homo fieri voluit, optimo iure, importales illi gratiæ reddendæ mihi sunt, quod paucorum mensium intervallo concedere dignatus nobis fuerit, quæ multis iam annis plurimi frustra tentarunt, animi (dico) quietem tantam, vt in mortali hac & caducâ vitâ præter meam & Cinensem ad Deû conuersionem desiderem planè nihil, quæ vt etiam cum vitæ huius iacturâ tandem nobis obtingat exopto. Fateor equidem lachrymas me continere non potuisse, dum ad scribendum calamû exacucrem, & imaginatione quadam animo mecum perpenderè ad intimos iam penè Cinæ recessus me penetrasse, neque temere imaginatione quadam me adductum assero- vt hoc mihi persuadeam, nam ipso adhuc errore versari mihi videor, vt somniû esse credam huc vsque me peruenisse. Atque ea propter gratum mihi faceres, si illo me errore liberares, ac pro certo dubitanti mihi affirmares in vasta illa prouincia (ne dicam mundo) versari me, quâ tu auidis votis P. Francisci Xaverii felicitis memoriæ illustrare gestiebat, ac in qua pro animarû salute labores durissimos ego quoque perpeti etiâ cû vitæ periculo esflagito, q̄ vnicum esset feruentis desiderii solatium. At quoniam cûm Xavchino discederè in mandatis dederas, vt suscepti itineris successum sigillatim perferberè; q̄ verbis tû promisi, re ipsa hisce litteris nûc præstare conabor.

Vudocino Cal. Decemb. anno redemptionis humanæ 1585. Cantone discessimus, nauigio cuiusdam, qui Ciquione oriundus & Xavchini Gubernatori sanguine iunctus erat, vsi. Quem itineris ducem ditinuitus oblatum certò nobis persuasimus, tum quia operâ eius quamplurima pericula, quæ in tam lōga ac difficili nauigatione imminebant, exarserimus; tum multo etiam magis, quod nullo nostrum postulante vltro se obtulerit. Magister Franciscus Xaverius, mille aureis Cinenfi cuidam oblati, frustra paulo antè tentauerat, vt in litus Cantonensis ditionis exponeretur; nobis verò vltro se obtulit, qui gratis nulloq; pretio dato ad Cinæ regni penetralia nos perducere paratus erat. Quod an signû sit, & quæ diè euidētissimû, Deû misericordiæ oculis gentem illam respicere, & ex infidelitatis caligine ad verâ fidei lumē perducere velle,

velle, R. tuæ iudicio relinquo. Cum iam iter ingressi essemus, ego
 quoque Cinensem in actionibus meis exprimere cœpi, sed tyruncu-
 lum ac planè infantem, quod neque Cinensem lingua loqui,
 neque habitu vestiri, neque eorundem more accumbere probe
 adhuc nouissem. Quanquam autem Patricius iste Cinenfis libèr
 admodum nos itineris suscepti comites assumpserat, nō defuerit
 tamē quietis humanae insidiatori diabolo, quæ nauigantibus ob-
 jiceret impedimenta, nam tertio postquam soluissemus die, vt na-
 uis incenderetur fortuito casu accidit, non deficientibus qui in-
 fortunii damniq; accepti culpam in nos coniecissent. verum di-
 uino factum auxilio fuit, vt nullo grauiore accepto incommodo,
 incendium extingueretur. Dum autem per Cantonensis prouin-
 ciæ fines nauigio ueheremur, sub incolatam conspectum vix vn-
 quam prodiuimus, quin & noctu etiam nauigauimus, aded quidē
 vt donec ad urbē Mœylimpor accesseramus, nauim egressi fue-
 rimus nunquam. Quare quod de prouincia ista referam cōpertū
 exploratumq; habeo nihil, præterquam quod vrbes plurimæ ac
 oppida frequentissima tum altissimi ac prærupti montes nauiga-
 tium conspectui offerrentur, inter quos copioso dulcis aquæ flu-
 xu pulcherrimus ille ac nauigationibus mercimoniisq; ad diuer-
 sos prouinciæ tractus tuta nauigatione distrahendis aprissimus
 fluuius labitur. Cōspiciebamus passim sumptuosa ædificia dæmo-
 num cultui dedicata, tum & nauium penè infinitam multitudi-
 nem, auiumq; aquaticarum innumerabilem copiam, ac capra-
 rum per syluas pascentium greges, idq; ad 7 Idus Decembris, tū
 enim ad urbem Modin impulsu fuimus, circa quam huius est ori-
 go fluuii, qui quod rapido quibusdam in locis defluxu ferebatur,
 & aduerso flumine nauigandum non poterat, in causa fuit, vt lentè
 admodum nauis procederet, sic vt & funibus protrahi & remis à
 nobis quoque deberet impelli. In urbem Modin non citra diffi-
 cultatem ac molestiam fuisset admitti, si quidē in eam per pō-
 tem qui ferreis duabus catenis solius Prætoris iussu, ad quem hæc
 cura ex officio spectat, attollebatur ac demittebatur, patebat in-
 gressus: verum tamen quod ductor noster Lancitano (sic vrbis Gu-
 bernatorem vocari existimo) arctioris necessitudinis nexu cōiun-
 ctus esset; nulla quidem interposita mora, non tamen sine diffi-
 cultate aliqua propter nauium aliarum multitudinem Guberna-
 toris mandatū iuxta pontē expectantiū, nostra in urbem recepta
 fuit, nosq; ante ipsum penè hospitii limen quo excipiendi eramus
 expositi fuimus, & ductoris nostri causa commodè satis lateq; ue-
 tractati, vbi die quodam Dominico & Lunæ sacrū celebrauimus,

sequenti verò Martis die ad urbem quandam octo miliaribus distantem perreximus, alterius ibidem fluminis commoditatem nacti. Iter autem illud omne lapidibus stratum erat, in quo per montem aliquem transcenditur, in cuius summitate arcu quendam fornicato opere videre erat, cum inscripta Epigraphæ, quæ nomen eius, cuius sumptibus & industria iter illud aliàs quidem difficillimum nunc autem facile & expeditum effectum fuerat, continebat. Aura insuavis erat tempestasque pluviosa & frigida, quod id fortè quòd totus ferè iste tractus sit montosus. Non meminisse me vsquam viam adeò frequentatam, ne tum quidem quando ad publicas nundinas negotiatores proficiscuntur, omnes siquidem merces Nanquino & aliis circumiacentibus locis huc aduehantur. Habent porro mercatores, extremas dicti itineris ciuitates inhabitantes, utrobique mercium distrahendarum socios, commodè profectò; neque enim ductori nostro aliud quidquam incumbere operis, quam ut centum & quinquaginta mercium sarcinas (tot enim adueherat) una cum aliis nonnullis rebus quibus in itinere opus erat hospiti traderet, ad vnam omnes in alterius oppidi hospitio reperturus. Pertinet quoque ad horum (quos dixi) sociorum curam, seruis de equis, Dominis de sedilibus gestatorum prospicere. Sunt autem sedilia ista leuia, quæ à baiulis duobus gressu satis concitato feruntur citra pluuiæ imbriumve periculû, à quo umbellis quas manu viatores gestant, defenduntur. Peracta media itineris parte sellas mutabamus, aliis quæ ad diuersorium vsque ab aliis gestabantur assumptis, quibus præter gratuitum aliquod denariolum debetur nihil, iustum enim precium hospiti, cum merces sibi commissas, singulis tradiderit, persoluitur. Eodemque pretio portatili hinc sella gerimur, quo in patria nostra equo vehimur, cum maxima hospitiorum commoditate & frequentia. Sub vesperam ad oppidum Faquen accessimus, biduum ibidem commorati, quo tempore tantus erat ciuium nos visentium confluxus, ut multitudine penè obrueremur, cuius rei visandæ causa in nauem veneris die secessimus: Sabbathâ deinde sequenti secundo flumine nauigare cœpimus, quindecim dierum continuo cursu tribus vsu conductitiis nauigiis, quorum vno soli nos veheremur. Ab vtraque fluminis ripa plurima eademque pulcherrima oppida muris cincta nauigantium conspectui offerebantur, quæ cum Cantonensi ciuitate magnitudine certare posse videbantur, ex quo meditandi occasio se nobis obtulit de facili ac expedita ratione, qua per vastissimas istas prouincias vltro citroque commercare liceret diuini verbi Euangelicæque veritatis sementem facturis,

facturis, eoque magis id animo mecum agitabam, quod tanta & mentis & corporis tranquillitate totum hoc iter conficeremus, ut studendi, orandi, cæteraque omnia agendi non minor in nauī cōmoditas esset, quā domi potuisset aliquis nostrū optare. Ad 16 Cal. Ianuarii ad frequentissimam quandā ciuitatē deuecti fuimus Cantonensī multo maiore. In quā istius prouinciæ, cui Ciansī nomen est, Tutanus (Proregem hac voce significari existimo) domicilium habebat. Est vrbs ista diuisa in partes tres, altissimisque vndique muris circumdata. Hanc amnis intermedius secat, cuius ripæ nauibus simul iunctis pontis vicē supplementibus quæ duas vrbs partes constituunt coniunguntur. In ponte hoc a nauigantibus vestigal exigitur, per quē nobis in vrbe ingressus illico patuit, ob id nimirum (vti superius dixi) quod dux noster Gubernatoris (Lancitanū vulgus appellat) germanus frater esset. quam etiā ob causam neque in merces eius fuit inquisitum. Et quanquam ad Consulē nos esse vocandos vetebamur, ut quinam essemus, quidque acturi venissemus, diligentius exquireret, nemo tamen nobis quicquam negotij facessit. nam extra Cantonis prouinciam in reliquo Cinē regno non tam sollicitē in peregrinos inquiritur, imō honorificentius passim excipiuntur, quā R. T. Xauchini. Vix medio miliari ab isto ponte alius fluius cum priori coniungitur, qui ab altera parte vrbe alluit, circa quem alius vicus vñitur, quo tertia vrbs pars terminatur. Oprabā hoc in loco Patribus nostris Collegiū, tum propter regionis fertilitatem, tum etiam propter aëris temperiē. Comparatis hac in vrbe quæ ad reliquum iter conficiendum necessaria videbantur, nauim conscendimus, & sex aut septē dierum spatio per amnem istum vñti sylvas ab vtraque parte conspeximus amoenissimas, tum in ipsa ripa plurimas lignorū strues, frigidis regionibus cum opportunas tum etiam necessarias; atque eo ferè cursu totum iter peregimus, ut septem & eo amplius vrbes magnitudine & mercium frequentia celebres nauigando prætergrederemur: donec pridie solemnitatē natalitiæ ad vrbe Ciansī totius prouinciæ amplissimam deuenissemus; hīc enim substitimus deuotissimam Dominicæ Natiuitatis noctē celebraturi. Verū quia infantulus, quē sacratissima ista nocte salutifero partu beatissima virgo ac mater enixa fuit, laboribus gaudet; nostrā quoque patiētiā exercere tum maximē voluit, rapidissimo vento à Boreali mundi plaga immisso, quo fluminis aquæ alioqui limpidiſsimæ aded turbatæ fuerunt, ut sacratissimo Christi natalis die purioris aquæ haustus nobis negaretur. cuius incōmodi hæc causa fuit, quod Septentrionē versus amnis labitur, atque ob id Borea

perstare maximè se per cōmouetur. Postero die urbē præternauigantes, quā Vlyssippone maiore esse ex aspectu iudicauim⁹, vni⁹ diei peractō itinere, viā quæ Nanquinū ducit offendimus, vbi diuersa flumina cōcurrētia crucis speciē quādā exprimūt, idq; miro quodā naturę artificio, quę merciū per diuersas vastissimi regni partes distrahedarū cōmoditatī cōsulere voluisse tāta itinerū opportunitate visa est. Nā minori pretio quā pro equorū vectura Coibia Vlyxbonā profecturi persoluūt, nauim hīc quis cōduxerit contra vëtorū imbrīūq; iniurias opertā, qua nobiles viri duo cū seruis & impedimentis ad 20 aut 30 dies commodissimè vehantur. Canto ne ioluetes ad urbē Moilin 15 dierum itinere pro nauis precio quę ducentis merciū diuersarū fascibus erat onusta nouē laes (minuta id nomen monetæ esse arbitror) persoluitimus. Pro trium verò aliarum nauū nauolo, quibus viginti dierū spatio vsi fuimus, septē laes pēdimus. Progressi deinde à via, quæ secundo fluminis decursu Nanquinum, siue dicere malis Lanquinum, tendit, (quod oppidum ad Septentrionem vergit) defleximus, & ad Occidentem nonnihil declinauimus aduerso quidem flumine, sic tamen, vt vento secundo vsq; sæpe quindecim interdum etiam 20 miliaria in diē singulos conficeremus, quo tempore per amplissimos quosdam āgros præteruecti ad urbem quandam delati fuimus, in qua vasa æretis & pulchriora & pretiosiora finguntur, quæ per reliquam Indiam, addo etiam Europam, illinc distrahuntur. Transmissimus etiam syluas plurimas & vrbes aliquot. Interea frigus ad eōm diē inualecebat, vt omnia niue oppleta quōdam die deprehenderemus. Annis autem pedetētim decrecebat, donec tertio nonas Ianuarii ductoris nostri mercibus quæ multæ erant ac variæ in decem minores cimbas translatis, biduo nauigantes, ad amplā urbem, ad quam per pontem 50 nauibus depictis innixum ingressus nobis ilico patuit, appelleremur. Nonis deinde Ianuarii ad urbem Gouli, quę fuit navigationis nostræ per annum istum terminus, delati fuimus. Hic rem diuinam celebrauimus tanto multitudinis concursu, vt penè opprimeremur. Quin & ab Idolorum cultore quodam ac Sacerdote inuitati fuimus, qui domi suæ solennia Diis sacra erectis in illum finem altaribus sacerdotibusq; conuocatis sacra carmina cæremoniasq; peragentibus instituebat: apud quem honorificè excepti vnā cum Sacerdotibus (Bonzos vulgus nominat) prandiam sumpsimus, qui & ipsi beneuolentiæ signa non obscura nobis demonstrabant. Ne verò a symboli decederemus, hospiti nostro munuscula quædam litrum scilicet & preculas aliquot pias donauimus. Omnes autem illos erroris,

in quo

in quo versabantur, convincere facile erat: Licet hoc etiam loco obferuare humane salutis hostem: **Diabolum** facras catholice Ecclesie ceremonias educituri. Reuulsimus porro inde pedestri quidem sed ameno ac iucundo itinere, sellis portatilibus ad sex aut septem miliaria hic iterum. **Si.** Atque tum tandem Deo propitio Ciquionis prouinciam intrauimus; quo die sub occasum Solis ciuitatem Cuiuonem ingressi ad commodum hospitem diuertimus. Tertio deinde ab aduentu die, tanta uidentis uisendi que causa ad nos turba confluit, ut quod nos uerteremus plane nesciremus. Idibus Ianuariis nauem iterum ingressi per aliam amnem qui in hac primam urbe nauigationi commodus esse incipit cursum direximus, lento flumine ob aquarum inopiam ad **exiduu** tardius procedentes. Interea tamen octo circiter urbes aspectui se nostro obtulerunt, circa quas immensam deprehendimus **maiorum** aut eorum copiam, altissimos preterea montes, arboribus caudisque syluis contra frigoris asperitatem abundantes: intra quos amoenissimus iste amnis grato murmure defluit, aquis undique affluentibus iam tum adeo audacibus, ut cum eo qui Cantonem prouinciam interlecat magnitudine & latitudine certare possit. Quamquam autem Cina regnum fecunditatis nomine merito commendatur, sterilitatis tamen, quae in quibusdam Iaponici regni finibus est, hic uestigia quaedam offendimus. Quinque enim dierum spatio, quo cathari defluentis molestas petuli, aliud quo uesceremur erat nihil, quam raparum cum oriza coctarum frusta quaedam & salis piscis, crudi tamen acetoque aspersi, paululum quid. Undecimo Calend. Februarii amplissimam urbem praeteruimus Cantone duplo penes maiorem (viri regionis illius periti a serebant): nos enim partim niibus, partim nebula spissiori impediti, praeter celsissimas quasdam turres conspiciebamus nihil. Occidente Sole ad oppidum quoddam accessimus, iuxta quod in alterius fluminis ripa, a priori isto quem tunc egressi eramus, quantum arcu missum telum spatii conficere posset distante, nauem mutare coacti fuimus: cumque per totam noctem ad ardentis lucernae lumen fune ad malum alligato nauem protrahi curassemus; subsequenter diei diluculo ad urbem Ciquionem, atque adeo ad hospitium quo nunc etiam excipimur hinc, secunda nauigatione perlati fuimus. ubi itineris undecimo Cal. Decembris suscepti, & 10 Cal. Febr. peracti terminus ac finis fuit. At uero quoniam cum Cantone discederemus metum nobis incolae non mediocre incusserant, parati ueneramus opprobria, uerbera, carcerem pro Christi nomine a quo animo laturi. uerum non tanto ministros suos honore dignatus fuit **mitissimus** IESVS,

ut pro

ut pro fidei suæ confessione passuri nos duriusque excipi à barbarâ gente passus fuerit, quæ res fiduciam in eum nostram nõ parum adauxit, ut quemadmodum felici facilique cursu ac grato ubique barbaritæ nationis applausu sub defensionis suæ scuto nõs huc usque fuisset tutatus; ita in posterum quoque ingruentibus tribulationum procellis, pronominis sui fidei propagatione sustinendis, solito nõs favore non destitueret. Hæc in vrbe, quæ (ut P. Rogerius dicere assueuerat) Venetæ vrbis typus quidam est ac simlachrum, de domo comitodo loco sita nobis Deus prospexit: quæ altera parte flumen altera vrbem ipsam respicit, conclaui- bus, calina, horro, cæterisque commoditatibus egregie instructa, loco etiam adjecto sacrario extruendo peropportuno. Cingimur vtrinque Sacerdotum Idololatrarum ædibus, quæ tamen nihil in nos durius statuunt, quin humaniter potius excipiunt, & fidei nostræ arcana audituri quotidie accedunt; nec illi tantum, sed reliquæ hominum multitudo turmatim nos visura accurrit, ut ad hunc usque diem, qui Februarii mensis octauus est, frequenter hominum concursum ne si vellemus, vitare tamen præ nimio nos videndi audiendique studio non possemus. Qui dignitate & autoritate cæteris anteibant, his altare nostrum immortalis Deo erectum ostendebamus, quod magna cum reuerentia intuebantur, Seruatoris nostri imaginem præcipua deuotione venerantes. Inter nobiliores autem Magistratus, qui doctrina præcellebant, mirum dictu quantopere Christianis cæremoniis afficiebantur, aded quidem ut se nos non esse dimissuros constanter assererent. Ex his nõnulli P. Rogerium prandio exceperunt, qui hesternò quoque die cum quodam ex vrbis proceribus cœnauit, qui Consulem duplici dignitatis gradu præibat, qui quoddam vitæ munere functæ matri iusta persolueret, ad funebrem pompam per Oeconomum suum nos inuitari iusserat; cui hoc responsi dedimus, orationum nostrarum obsequium nisi veris immortalis Dei cultoribus non prodesse. Vix credas quanta cum honoris prærogatiua Patrem exceperit, nam & honoratiorem in accubitu locum ei assignauit, & egredientem etiam ad vteriores palatii sui portam est comitatus; quantum fidei nostræ mysteriis delectaretur, non obscuris indicis declaras. Non leuem præterea spem nobis iniecit, fore ut luctus funerisq; anno transacto; ad Regiam aulam Paquinum profecturis presentiam suam non denegaret, si id nobis gratum esse arbitraretur. Tres item alii Consulem nobilitate honorumque titulis præcedentes salutandi causa ad nos fuerunt ingressi. Quin & alii quotidie tanta frequentia accedunt, ut assidua visentium officia nobis interdum

dum sint submoesta. Quid de nobis adolorum sacerdotes sentiant, equidem ignoro: nemo tamen ex ipsis nos adhuc conuenit, qui læto hilarique vultu nobiscum non egerit. Addo non defuisse quosdam, qui lustrali aqua aspergi religiose expeterent, quam tamen, donec quid tanta in re fieri expediat studiose excusserimus, negandam infidelibus esse duximus. Res est profectò matura de liberatione non indigna, an in vrbe tam ampla tamque celebri (præsertim cum inuicemur vltro) domicilium firmandum nobis sit, cum satis firma (spe vt templum etiam sumptibus suis ciues erigendum nobis curent; an verò aliò iterum commigrandum, vnde vt reuertendi nobis occasio præcludatur sit metuendum. Verùm tamen quia consilii huius euentus omnis non ab humana industria, sed a diuina prorsus pendet prouidentia, feruentissimis precibus Deo commendandum censuimus, vt ipse quod factu optimum sit Spiritu sancto suggerente edoceat. R. P. Rogerius plerisque ex præcipuis vrbis proceribus hesternò die inuisit, quo etiam à Gubernatoris seu Consulis patre, qui in fidei nostræ arcanis secretò iam instituitur, ad cœnam fuimus vocati. Edificia tum publicà tum priuata, plateæ quoque & vrbis vici, structuræ artificiosè multis partibus ampliores sunt & pulchriores, quàm in vrbe Cantone: ciues etiam & morù grauitate, & vitæ instituto ac vestitus ciuilius genere, a Xauchini Cantonisque incolis non parum differunt. Quæ in vrbe hac singularia adhuc esse cognoscerò, fufius alias perscribam: Hoc tantùm iam addam, non esse in vniuersa Lusitania, si vnicam Vlyxbonam excipias, quæ magnitudine & vastitate cum hac aliqua ex parte sit conferenda. Regni portò huius tam ampli ad veri Dei cognitionem conuersio tanti momenti res iamdum visa est, vt vitâ planè pro ea effundere exile mihi videatur, mille effusuro si mille Dei liberalitas vitas concessisset: Deus pro infinita sua bonitate misericordiæ oculos ad cæcã hanc verèque miseram gentilitatem conuertat. Ciquione in Regno Cinæ, 4. Id. Feb. 1586.

PROVINCIALIS INDIE AD R.

P. GENERALEM.

PATER Michaël Rogerius & Antonius Dalmeida, qui, vt litteris anno superiori missis docui, ad ducenta & amplius miliaria vastissimos Cinæ fines penetrârât, ad prouinciã quandam non procul Nauchino distantem delati, etsi certis quibusdam ac efficacibus causis impediti longiorem ibi moram non

94

ALEXANDER

VALIGNANVS,

INDIÆ PROVIN-

CIAE PRO SOCIETATE

IESV. PRÆPOSITVS.

R. P. *Claudio Aquaviva, Præposito Generali So-*
cietatis IESV.

X. regna Cinæ proximo lapsō Aprili facta multa
ac auditu jucunda allata fuere. Nā Patres Odoar-
dus Sade & Antonius Dalmeida (vti superioribus
litteris perferipimus) hinc eō hoc consilio missi,
vt alijs duobus Societatis nostræ Patribus auxilio
essent, qui in novis Xauchini sedibus iā antea fue-
rant recepti in Magistratum (Mādasinos incolæ patria vocē ap-
pellant) gratiam ac fauorem ita se insinuauerunt, vt non gratus
tantum eorum fuerit aduentus, sed etiam vt alijs ipsi ad iūgeretur,
facile impetrarent, hinc eam ab vrbis primoribus moniti an-
tea fuissent, vt plures pō accerteretur, præsertim cū duos sufficere
existimarent. Atque ita diuina factum prouidentia est, vt quatuor
iam Societatis nostræ sacerdotes penes in medietullo Cinæ habea-
mus. Qui maturō inter se captato cōsilio ex mandari a nobis ac-
cepti præscripto discedere tandē statuerunt, vt Cinensium animos
ad Christi Euangelium suscipiendum explorarent, & nouā habita-
tionē in alia quadam vastissimi illius regni provincia procura-
rent. Cui consilio opportunam occasionem quidam ex principis
Magistratibus dedit, cuius opera vt in Xauchino reciperetur, non
parū alijs ad iūti fuerunt, cui cū ad vltiores quosdam Xauchine
provinciae recessus iret, necessariū esset, autoritate sua effecit, vt
vel ipsis quoq; provincias illas lustrare, vel saltē in Ciquione cō-
mprari cōcederetur, quæ etsi non ita versus amplissimi regni me-
ditullum vergit vt Narchinum, pluribus tamē miliaribus ab ex-
tremis regni sinibus abest, quā Xauchinum. Administratur autem
à Prorege quodam, quem Turanum ipsi vocāt. Atq; ita Patribus
Odoardo Sade & Matthæo Riccio in Xauchino relictis, Patres Mi-
chaël Rogerius & Antonius Dalmeida ad nouas indagandas sedes
profecit

profecti sunt. Totius porro legationis caput P. Goardus Sancta
 delectus fuit, qui sicuti litteris comonefedit optima spe sulcitur,
 fore ut cum vberissimo fidei Catholicę fructu ibidē verteretur, quare
 & patrium sermonem P. Mathei Riccii opera, quę multum in eo
 promouit, diligenter addiscit, & iam nunc per totū Xauchinum
 optimē audire & Christianę fidei hortū plātis nouellis consere-
 re incipit. Nam viginti Cinēses salutari regenerationis vnda iam
 tum fuerant abluti, & alii nonnulli Catechumeni infidei Catho-
 licę arcanis sedulo instituebantur, adeo quidem ut in regno Cinę,
 diuinę gratię munere, fidelium aliqua congregatio felici succes-
 su haberi incipiat, idque sine Magistratum grauiori aliqua of-
 fensa, qui et si initio difficiliore se præbere in Patrum priorū re-
 ceptione videbantur, atq; ob id fortē potestatem illic comorandi
 scripto necdum confirmauerant: pios tamen ipsorum conatus,
 quantum percipere adhuc potuimus, non sunt turbaturi, sed qua-
 si Cinę incolas inter ceteros ipsos agere sunt permissuri. Quin e-
 tiam non mediocri spes affulget, Deum Opt. Max. qui præter
 omnium ferē expectationē ingressum aded angustū & difficilem
 diuina stimulante misericordia patefacere incepit, magis ac ma-
 gis aperturum. Est tamē in re tam ardua, ad pios conatus promo-
 uendos, maxima opus tum prudentia tum sagacitate, ob id potis-
 simum, quod prouincię vrbiumq; primores vafri admodum sint
 ac solertes, quique noua omnia maximē habeant suspecta, vsque
 adeo ut si summa prudentia res non geratur, dubio procul lega-
 tionē istam faciēt vanam ac irritā. Quę causa fuit, quod proximē
 præterito Aprili alios eō Patres nō ablegauerimus, priusquam de
 anni huius successu certiores facti essemus, quātūq; PP. Michaël
 Rogerius & Antonius Dalmeida profecissent, ex ipsorum litteris
 accepissemus. Et quoniam propter amplissimi regni famam, non
 pauci tam ex iis qui in Amacao commorantur, quā qui in Luz-
 zonēsi territorio agunt, propagandę religionis zelo excitati in
 vindemia ista laborare anhelantibus votis desiderant: metu nō me-
 diocri percellimur, ne nimio deuotionis ardore quorūdā, qui tāti
 regni genium ac naturam probē exploratam non habent, malē
 nobis cedat instituta legatio: nēve Magistratus, Religiosorum ho-
 minum frequentiore numero ex diuersis regionibus & Philippi-
 cis potissimum eō confluentium offensi, sinistra suspitione labo-
 rare incipiant, & vno veluti imperu, quotquot ibi Christianos de-
 prehendant, regno pellant. Quocirca quę anno hoc renunciabū-
 tur expectare statuimus, facturi prout tum expedire iudicabimus.

Coccini, 19 Kal. Febr. 1588.

EXEM-

EXEMPLVM

EPISTOLAE A

P. NICOLAO LONGOBARDO

ANNO 1498 AB SINIS SCRIPTÆ

AD REVERENDVM PATREM CLAV-

DIVM AQUAVIVA SOCIETATIS IESV.

Præpositum Generalem,

Ex sermone Italo in Latinum à P. Ioanne Orano versa.

Admodum Reuerende in Christo Pater.

LAPS O Octobri Macao ad T.P. literas dedi, quibus breui totius nauigationis nostræ successu explicato, significabam, post felicem in hunc portum & Urbem appulsum, à Superioribus meis Sinensi missioni (in quam versor) me destinatum. His complectar quæ scribenda occurrunt, actis primùm diuinæ maiestati, & secundùm eam T. P. toto pectore gratiis infinitis, ob singulare beneficium, quod præter meritum hac in missione sum consequutus, cùm iure conferri & comparari possit illustrioribus, quæ hanc in horam ad has Indiæ partes factæ sunt: ob multas & raras virtutes, quibus hæc Gens cæteris Ethnicorum nationibus præcellit. Diuina bonitas sic me gratiis & donis sanctissimis exornet, vt debito & obligationi respondeam, qua teneor eius agnitionem & gloriam in me. & proximis meis procurare.

Sumus in hoc vastissimo Sinarum Regno de Societate septem, in duas sedes (Residentias vocant) & missionem vnã distributi, Nanciani (quæ ciuitas est Prouinciæ Chianseæ) agunt Pater Ioannes Soëtius & Ioannes à Roccia, Lusitanus yterque Sciancei, Ciuitate Prouinciæ Cantonis, mecum versatur Franciscus Martinez frater noster, Sinensis natione, Pater Mathæus

Tom. ij.

M M m

Ricci

Ritici, cum Patre Lazaro Cataneo, & Sebastiano Fernandez Sinenſi, Pachinum progreſſi ſunt, tentaturi num ecquæ ſit inſinuandæ Catholicæ veritatis via, quemadmodum ad finem dicturi ſumus. Omnes, Dei gratia, hoc anno, fuimus ſani. De me poſſum affirmare cœlum hoc, exercitationes, Gentis mores, & cætera, ita commoda, & ad meam conſuepudinem apta, vt in media Italia verſari videar.

Quæ Chriſtianam Religionem concernunt, ad tria capita videntur mihi reduci poſſe. Opinionem, quam de nobis Sinenſes conceperunt: Gentis huius in Chriſtianas leges, & inſtituta, inclinationem: & modos ac inſtrumenta, quæ huiusmodi auſus & conatus requirunt.

Et, vt à primo ordiar: Opinio, quam optimam hæc genus de nobis ſtudiſque noſtris habet, ea eſt, Deo adiuuante, vt neſciam, an in prætenſum & decretum nobis finem maior eſſe poſſit: Ac quamuis apud Sinas habiti ſemper ſumus raræ & ſingularis virtutis, & in omnibus ſcientiis verſatiſſimi, nihilominus creuit bona hæc exiſtimatio cum nouo habitu & titulo, quem ante tres annos aſſumpſimus, veſtitu & ornatu, Sinenſium Literatorum accepto, cum autè Bonziorum veſtitu & nomine obſoletiore vteremur. Cuius mutationis hæc fuit ratio, quòd Bonzii apud Sinas, contra reliquarum gentium conſuetudinem, contemptui ſint, & de face plebis habeantur, teneanturq; Mandarinis ſeu Præfectis ſeruire, cum quibus etiam non niſi genibus nixi agant, & magni fauoris loco ſit, ſi in pedes erecti cum illis loquantur. A reliquo etiam populo parui æſtimantur, quòd eos parum honeſtos, libidinoſos, & ignorantés, ſine vlla bona arte, ſine humanitate, ſine ingenio, ſine literis credat: quodque hoc genus vitæ eligant, vt ſine cura & labore, pecorum inſtar, ventrem farciant, certo annuo fructu à Rege illis aſſignato: Maxime verò, quòd Sinenſes propè omnes, athei cum ſint, Bonziorum aras, ac delubra, ac inanium ſimulachrorum miniſtros contemnant. Cum igitur Societas noſtra quindecim & plurium annorum experientia didiciſſet, Bonziorum habitum & cultum exteriorem impedire, quem ab hac gente ſperabant animarum cultum, poſt multas preces, ſacrificia, & vota, deliberauit literatorum nomen & veſtitum, tanquam fini intento congruum, aſſumere, quod approbante & confirmante P. Viſitatore, cæteriſque Patribus, qui Macai agunt, fecit; cui etiam conſultationi Reuerend. D. Ludouicus Cercheira, Iaponum Episcopus, interſuit.

Hoc

Hoc literatorum Sincensium vestimentum honestum est & graue, & cuilibet Europæorum Religiosorum vestitui conueniēs. Procuramus verò sit vt communis & simplex, seu materiam seu colorem spectes, accommodando nos semper, quoad fieri potest, vitæ & instituto nostro. Et sanè hanc habitus mutationem sequuta est summa apud Sincenses auctoritas, & auctoritati adiunctus singularis affectus & amor: tum ob similitudinem eiusdem professionis & habitus, tum quòd hoc cultu externo familiaribus sermonibus locus daretur, cum vtriusque partis honestate & decoro; amica & frequenti visitatione, sessione, aut confessu æquali, disputatione liberiori & voluntaria magis; quòd abesset timor, quem primò cõceperant, eleuandæ auctoritatis suæ; approbata doctrina Bonziorum externorum, quo nomine primùm nostri vocabantur. Non hinc minutatim prosequar honores & fauores, quibus Sincenses, nostros prosequuti sunt, post hunc cultum & vitæ rationem: Id satis erit, vbique nostros Patres pro literatis honorari, seu nomen, vestem, visitationes, dona, cæterosque titulos, & ciuilibus ac politici ritus rationes, quibus Literati Sincenses vtuntur, spectes. Atque hanc auctoritatem & existimationem iam obtinet Societas nostra, non apud Literatos modò, sed & Mandarinos maioris & minoris potestatis: adeoque Regiæ Aulæ aßeclas, qui Nanciani, vbi est nostra alia statio, commorantur. Non defuit tamen, qui secretè & dolosè (vt fieri, præsertim inter Ethnicos, assolet) exploraret, & ingeniosè obseruaret, res nostras; quæ viuamus: cui rei studeamus; num domi vel foris mulierculas alamus, eiusdemque generis alia. Sed placuit Domino, Societatem nostram illæsam & ab omni sordè liberam conseruare, & velut rosam quandam, in hac Regione ab omnipotente sua manu plantatam; quæ quo plus manibus tractatur, & intuentium oculis exploratur, eò plus afflatu suo suauissimi odoris, nares perfundit, hominemque recreat. Quamobrem illi ipsi, qui facilius admittuntur, & cum nostris agunt familiaritè, optimè semper de nobis senserunt, sparsa fama vitæ sanctioris & doctrinæ absolutæ.

Ex his a Deo electis instrumentis, & Societatis præconibus, præcipuus est vir literatus, nomine Thaiso, cuius pater Mandarinus fuit, summæ potestatis, & in vniuersa Sina notissimus; vel, ob grauiora Regni onera feliciter administrata: vel ob libros, quos, à se doctissimè conscriptos, posteritati rellequit. Hic Thaisus multo tempore cum Patre Matthæo Ricci nostra in domo diuersatus est, Mathematicas quasdam demonstra-

tiones & tractatus audiens, atque ex hac consuetudine & usu familiaris ita nostris addictus affectusque fuit, ut velut tuba & præco virotum eiusmodi, maximè verò Patris Matthæi Ricci, extiterit; cumque nobilissimus sit, & inter grauissimos Literatos, filiusque prædicti Mandarinus, familiarissimè & amicissimè cum Turanis, hoc est, Prouinciarum procuratoribus, & Vicegubernibus, & aliis Proceribus conuersatur: vbique & apud cuiusque generis homines tam bene & honorificè de nostris loquens, ut omnes eos cognoscere & in amicitiam se insinuare peroptent, clarissimè fatentes, quòd apud Sinas nec auditum, nec doctum, eiusmodi doctrinæ genus, quod literati Europæi profitentur, vnquam fuerit. Et certè eorum eruditio, & doctrina, Romanorum, quæ tempore Ciceronis fuit, scientiam non excedit: sunt tamen exercitatisimi in certo scribendi & dicendi genere, quod Christiæ nostræ & per breues acutasque sententias locutioni respondet, aut alteri alicui in humanitatis studiis exercitationi. Eorum libri res morales & politicas optimè explicant; verùm quando aliquid ex naturali Philosophia attingunt, de iis potest dici, quod olim de Melisse Aristoteles: *Peccant in materia forma*. Diebus retroractis, cùm mihi sermo esset cum quodam ex Literatis, amico nostro, mihi congratulatus est, quòd duos libros legendo absoluissem, quorum alter, *De Adulterum disciplina*, alter, *De Medio Sempiterno*, inscribatur, quos metaphysicæ aut primæ suæ philosophiæ loco habent, dicuntque neminem foris extra Sinas intelligere eos posse. Sed, ut verum fatear, non plus inueni difficultatis, quàm in percurrendo Cicerone, aut Tito Liuiio. Quare non absque ratione solet huic eorum cogitationi & commèto respondere Pater Matthæus Ricci, contrarium eos debere credere, neminem videlicet meliùs Europæis eorum libros & intelligere & assequi. Vnde colligi potest, quantum admirentur & obstupescant Sinenses, cùm audiunt nostros tanta promptitudine & rerum omnium copia disputantes. Sed, ut meliùs intelligatur, quàm bonum officium præstet Taiso, diuulgando nostrorum studia, iisque nomen & auctoritatem per Sinas comparando, mihi ad rem facere viderur, si vnã ex pluribus epistolis, quas ad Patrè Ricci scribere solet, in medium proferam, quæ sic se habet.

THAISO

217

THAISO^a FRA-
TER MINOR, QUI LA-
TERI ADSTOB ADDISCEN-
DVM, CAPVT IN TERRAM DEMIT-

TO, ET HONOREM REVERENTIAM-
que exhibeo Fratri maiori, Dño & P. Ma-
thæo Ricci, Baroni Illustri, & Magistro le-
ctissimi Floris, Legis magnæ, & me ad
pedes cathedræ ac subscellii
cius abjicio.

a Fron-
minis,
EGO, lo-
co pont-
tur, &
hac scri-
bendi ra-
tione
vntur
cum supe-
rioribus
& equali-
bus.
b Ad latu-
stare a-
pud Si-
nias est, fi-
lii cū pa-
tre, disci-
puli cum
magistro
quem ritū
in seden-
do obser-
uant, non
vt apud
nos pas-
ter in li-
nea recta
sed, dex-
tra vnius,
alterius
sinistræ
apposita,
itā vt an-
gulum re-
ctum faci-
ant.
c Manda-
rinus hic
est ciuita-
tis Nācia-
næ, qui
paucos
ante dies
ibidē cum
P. Ricci
sermonē
habuerat.
d Præses
est, qui cō-
siliu belli-

O s r digressum nostrum (à quo sine cō-
spectu mutuo lapsi sunt anni quatuor)
non fuit dies, quo ante oculos non sta-
tuerim eximiam R. V. virtutem. Iam ve-
rò duo sunt anni, quòd in has partes me-
ridianas venerit mercator quidam po-
pularis meus, illi Scianchino nomen, per eum ad R. V.
litteras dedi, quibus intelligerem vbinam & quidnam
ageret. Nescio an id assecutæ sint, vt ad magnificas ve-
stras manus peruenirent. Anno superiore veris initio re-
uerso eodem Scianchino, intellexi habuisse illum vnas
V. R. ad me, sed cū tunc temporis in alia Regione age-
rem, non potui præsens eas recipere, & mercator Can-
tonem abiit. Quamobrem hanc in horam animo fui
dubio & suspensio. Nuper verò admodum, cū versus
Ciuitatem Hohi iter facerem, vidi Sichianum qui in
Pecciami ædibus exceptus fuerat, ex quo didici V. R.
Nancianum transisse, vt in vico, cui Chiente Cyon no-
men, commoraretur. Quod vbi accepi, contentus fui
quàm maximè, & præ gaudio corde mihi exultante, vo-
lui confestim mittere, qui salutaret, & felicem hanc in
urbem V. R. aduentum precaretur, præsertim cū, ne id
ipse facerem ea hora, literæ, quas à Pimpu Nāchinen-
si, quibus euocabar, acceperam, & me proficisci oportebat,
prohiberent. Istra autumnum & hyemem neces-
sum est omnino vt excurram, & sciam, qui habeat V. R.

M M m 3

• & totius militiæ Sinensis curam gerit.

Vocatur
Suceo, &
Nāchinēsi
Aulæ sub
iecta est.
f Ob mul
titudinē
& varietā
tem inco
larum, qui
ex omni
bus Pro
uinciis co
eūt, diuer
sæ condi
tionis,
gradus,
&c.

g Gradus
est huius
nominis,
qui litera
tis apud
Sinās da
tur.

& perfectissimam eius doctrinam audiam. Cū a V. R. recederem, dixi transeundum illi esse in has Aquilonares & Septentrionis partes, si splendorem & magnificentiam Regni huius contemplari vellet, quodque e patria mea nihil haberet singulare, & Nanchinensis Aula turbulenta esset, & plurimum musta. *f* Solam proinde Chianseam Prouinciā habitationi percōmodā, quod in ea Literati essent, excellenti animo & virtute, ac vero & solido ad legē capessendam spiritu. Me latet, an in hoc suo loci delectu V. R. conformia omnia meæ olim narrationi inuenerit. Id solū rescire non potui, cū hæc mutatio accidit, quem habuerit viæ comitem, quemq; iam habeat Patronum, & vitæ actionumque suarum, libertatisq;, in hoc tractu, defensorem ac vindicē. Credo isthic melius quā Sciancei habitaturum. Intellexi etiam adesse illi quendam alium ex Dominis altæ & præcellentis suæ patriæ, fieri potest ille sit, quem anno lapsō Cantone vidi. Spero etiam FF. Sebastianum Fernandez & Franciscū Martinez valere. Quot de nouo Dominos & Discipulos habet? Quis Sciancei domus custos remāsit? Septem anni sunt cū Nancio iter faciens, & cum omnibus eius loci Dominis agens, sermones miscui de raris V. R. virtutibus, nec fuit quisquam, qui attonito similis non remauerit. Eo ipso tempore ex sociis meis aliquis, Helo nomine, exercitationem (examen vocant) *g* Quingini deserere voluit, & me sequi, vt V. R. perquireret, eique deseruaret: Sed cū deprehēdissem illi matrem vetulam esse, hortatus sum, vt examen prosequeretur, ita vt eodē anno gradum consequutus, factus sit Gubernator quartus Cauceæ Ciuitatis Prouinciæ Cantonis. Forē isthac transiens V. R. viderit? Iapones hoc tempore in Coraitanum Regnum excurserunt, quare monitæ sunt maritimæ Vrbes, vt, ne quid mali patiantur, aduigilent: Atque ego deliberaui penitus Regnum ingredi, & V. R. me adiungere, vt in Philosophicis doctrinis instruar, & legis vestræ vim docear. Nō satis scio, an hoc meum propositum assequat. Filiolus meus sex est annorum, habetq; Magistrum, qui illum instruat. Hac in Nanciaua Vrbe socerum habeo Regi propinquum, & Theci nominatur, cuius filius mihi gener est, annorum ttedecim. Viditne eum V. R. ? Anno decurso occurrit

mihī

mihi Mandarinus Hanlinus, *b* qui proposita de puncto, linea, extremitate, crassitudine, quaestionis explicacionem a V. R. audiuit. Is magnitudinem & cognitionis atque artis stupescit & admiratur, eamque approbat, asserens in hanc horam nihil simile auditum. Pimpu in dies magis V. R. honorat & suspicit, ac praeterito anno vrsit iustitiaeque vehementer, ut V. R. mecum assumeret, & ad Aulam vsque Pancinum comitaret, sed eo tempore mihi non erat integrum, in has partes meridianas reuerti. Quamobrem oprata res suo caruit effectu. Quis cogitaret, quis suspicatus fuisset, V. R. Nancianum attingisse, & tam vicinam nobis factam? *k* Alji / Domini multa eruditione & illi similes, audita eruditione & nominis fama, ad se euocare & inuitare cupiunt. Vix scio an ipsius altissimae cogitationes permittent, haec ut in loca excurrat. Obnixè & humiliter precor, me ut faciat certiore. Hoc anno non habui, quo in studio me occuparem, quamobrè collectis & in ordinè redactis iis, quae V. R. me docuit, libellum confeci, euulgatūq; Collegio Literatorum exhibui, quorum nemo fuit, qui non admiraretur, illiq; subscriberet, dicendo V. R. esse *m* Scinginum, hoc est, sanctum horum temporum. Quae ego adunxi erunt fortè erroribus aspersa, quare vereor ne eōtradican saniori & altiori suae doctrinae, eaq; ob causam vnū ex seruis mitto, qui deferat, ut V. R. legat, quā demissè rogo, ut minutatim percussat & castiget: quod veritatem sapit, seponat, & approbet: quod rationi aduersatur, litura obducatur. Ei, q̄ obscurius dictū est, maiorem lucem addat, & perficiat, redactis, & in alio codice descriptis, singulis; & summissè supplico, ut, infra paucos dies, cum hoc ipso seruo remittat, quia continuè praelo submittam, ut in lucē exeat, & manibus teratur, faciatq; ut V. R. doctrina diuulgetur, & per omnes orbis partes peruagetur. Atque ita non fuerit vana & inutilis haec inter nos amicitia. His in locis max. sunt libri Hothu, Coseui, Pequa, Queuscieu, Thaiquitu, & alii persimiles, qui de puncto, linea, extremitate, & crassitudine disputant. Omnes hi literati ex linea circulum faciunt, sed doctrina V. R. conuenienter, ex linea fit circuli terminatio, & circulus in ipsa consistit. Quibus ex

h Est è col
legio litte
ratorū, &
Pachini
consilii
Regu.
i Fuit hæc
computatio
cur. Laza
ro Cata
pico habi
ta, quosc
accidit
lerat, cum
P. Ricci
Nancianū
transiit.
k Naciano.
Succū quē
patria est
Thaito, i
ter est de
cē dierū;
& Scian
cco, trigin
ta circiter.
l Hi etiam
sūt ex Ke
gio Pach
ina aulæ
consilio.
m Maxi
mus est,
qui apud
Sinenses
horum
potest da
ri, titulus,
significat
que cū qui
sanctē na
tus, & sū
mè erudi
tus, om
niūq; Ma
gister esse
possit, ut
fuit eorū
Confu
sius. Pu
tant sin
gulis 300
annis na

M M m 4

prin-

sci aliquem Scinginum, quem titulum iam dant P. Ricci.

principiis ductæ de Thaiqu, hoc est, de Deo ratioeina-
 tiones excedunt, & longè superant omnium nostrorum
 literatorum commentationes. Et verò satis sunt ad illu-
 strandas mille antiquitatis tenebras, quæ hanc in horam
 detectæ & penetratæ non sunt: Id vnum me contristat &
 affligit, quod scriptio mea & stylus humilis sit & abje-
 ctus, & ad illustranda augèdaq; excellentissima suæ mèris
 sensa ineptissimus. Humiliter precor, vt membratim &
 particulatim annotet, quod bene, quod malè dictum, vt
 confestim immutare possim, ac detractis erroribus
 restituere veritati. Interim magno sum desiderio, &
 veluti pedum digitis innixus circumspecto vndique, si
 fortè V. R. vultum deprehendam. Suceo, 22 quartæ Lu-
 næ, & Regni Vanliæ anno 24.

n Nomen
 est moder-
 ni Regis,
 qui anno
 16 ætatis
 suæ regna-
 re cœpit,
 & 25 an-
 nis conti-
 nuauit.

FRATER MINOR THAISO, ITERVM
 CAPYT IN TERRAM INCLINAT, &c.

EX hac Thaiis epistola facilè apparet, quæ condi-
 tione sint Sineses, & quàm affecti, & de se bene
 meritis, grati. Transeo igitur ad secundum caput,
 quantum hæc gens prompta sit, & in admittendo lan-
 cto Evangelio composita; quod breuiter expediam, ta-
 ctis ad innouandam memoriã præcipuis quibusdam,
 ex his quæ superioribus annis perscripsimus.

Primum igitur, cõsenties & cõcors est maximè Regni
 huius status, cum in varios Dominatus aut Principatus
 nõ sit diuisus, sed vnum Principem agnoscat, & tam ma-
 gni quàm parui æqualiter vni Regi & Monarchæ subditi
 sint, qui Pachini cõtinentet residēs, summa cum Imperio
 totũ Regnũ administrat, tanta cõmunicatione, & nego-
 tiorum singularium cuiusq; Ciuitatis Prouinciæq; cu-
 ra & prouidentia, ac si familiã vna esset, vel exigua quæ-
 dam ciuitas. Certum tamẽ illud Sineum regnum in tro-
 decim diuisum prouincias & Aulas duas, Nanchinum
 & Pachinum, & sic extensum, vt à decimo-nono gradu æ-
 quinoctialis lineæ incipies, vsq; ad quinquagesimũ Septē-
 trionem versus protèdatur: Hac vt parte, diametro, seu
 media linea, quingēta 50 Europæa miliaria cõplectatur,
 & propè tantundè spatij ab Oriente in Occidentem oc-
 cupet: cum totũ Regnum ambitu suo spheram orbem-
 que

que quodammodo referat. Magnitudini, & sicut amplitudini, multitudo, & frequentia, habitatores, & incolæ respondent. Hæc singularis concordia, & Sinensium cum Rege suo Communicatio, magnum momentum afferret, ad eos ab errore ad veritatem conuertendos. Regis enim voluntate in fidem Christi inducta, facile in eadem Regnum vniuersum, ad eum illi subiectum & animorum consensione parens, traduceretur.

Ex hac etiam voluntatum & studiorum conspiratione fit, vna sit vt lingua communis Regno, quam Mandarinorum nominant. Hæc ab omnibus intelligitur, tametsi non omnes eam loquantur, persimilis Italico sermoni, quem Curialium vocant, quem quavis Italię parte quilibet assequitur, etiamsi propria & peculiari differant dialecto. Quod faciliorem reddet Euangelii diuulgationem, cum cognita lingua vna, tot & tam vastis prouincijs ad veritatem adducendis, possit aliquis sese impendere.

Huc accedit, Sinarum Regnum fertile esse, & vbertate agrorum, varietate fructuum, aliarumque rerum multitudine abundans, neque Europæ ab simile. Incolas industrios, ac proinde opulentos: comætarum, & quæ ad vitam tuendam sustentandamque sunt necessaria, prætiū vilis. Quare accepta fide Christiana assissent plurimi operarii, & fidei administri, nullo aliarum gentium onere aut offensione: secus atque in Iaponia, vbi tanta est inopia & egestas, vt Euangelii præcones, ob paupertatem & domesticas difficultates, foris sibi elemosynas & vitæ adiumenta procurare cogantur. Sunt iam apud Sinas infinita propè Bonziorum domicilia, quæ omnia Regiis sumptibus & fructibus annuis aluntur. Quibus accedunt dona plurima, quæ a variis personis liberaliter conferuntur, etiamsi Sinæ in delubris & simulachris eorum nullam spem reponant. Quid ergo facturi essent, cum intelligerent quod pro vno centuplum acciperent, & vitæ æternam possiderent?

Præterea Sinæ figura corporis sunt habili, & forma naturæ accommodata, moribus verò aptioribus, & ad virtutem cõpositis; natura faciles & mansueti: In incessu, officiis, vsu, consuetudine, decori obseruantissimi: Nullum armorum genus, ne quidem cultrū, portant, nisi sint milites, & hi quidē, cum in præsidijs collocantur: nam vel domi vel in itinere armis non vtuntur. Vestitus virorum pariter & mulierum laxus est, oblongus, & ad talos vsque dependens, sed simplex & eiusdem propè formæ, quem a multis sæculis retinuerunt. Incedunt ferè semper tectis manibus, quas togæ manicis obuoluunt, nisi quando flabello, quod ferè omnes, etiam plebei, artiffices, rustici, ad aërem ventilandum, circumge-

gestant, occupentur. Mirum illud, quod cū ex plebe quispiā contendit, aut clamoribus & iurgiis disceptat, totam altercationem quatuor pugnis vel asperioribus verbis absoluit. Certē, ut verbo omnia complectar, decore, honestate, &, ut ita dicam, decencia, non patiuntur se ab Europæis, & etiam quibusdam in rebus ab ipsis Religiosis, superari.

Ad hæc non existimo vlla in historia contineri gentem adeo studiosam, & literarum amantem; cuius hæc præcipua ratio, quod Rex (à quo, ut membra à capite, dependent omnes) officia & publica munera Prouinciarum, iuxta cuiusque eruditionem, & quæ in literis assequutus est gradum, distribuit. Quare omnes, nullo discrimine vel delectu, studium in literis ponunt, ut dignitates & honoris gradus, ab vitiosa hac & deprauata natura adeo expetitos, consequantur.

Vnum dicam, quibusdam fortè incredibile, quod tamen hisce oculis vidi; hoc in Regno tot Athenas inueniri, quot sunt Sinæ totius Ciuitates & Castella, cum in horum vnoquoque Generale studium (Vniuersitatem vocamus) habeatur, in quo docentur & examinantur territorii eius incolæ, nulla scholarū aut iuuentutis, huius aut illius Urbis, permissione, quod sit tam incorrupto iudicio, ac Præsidiū Gymnasiorū & Examinatorū integritate: ut primū de descriptione iudiciū fiat, & præmia ac gradus pro merito conferantur: post Scriptoris & Authoris nomen, sigillo auulso, referatur: tã paruis impendiis & studentū luptibus, ut loco pecuniariæ cōtributionis Gymnasio faciendæ, Regiis impensis, pro merito studentium & gradu, præmia deferantur. In eūque ordinē res omnes redactæ & constitutæ sunt, toto ut studiorū tempore, quo quis gradus omnes disciplinæ decurrit, & doctoribus accēleatur, vñ aut duos aureos in libris absumat. Quæ causa, cur nemo studia refugiat, nec in pretio sit aut alicuius astimetur illa familia aut domus, quæ bibliothecā librorū multitudine instructā nō habeat, quā plerique omnes in villis erigunt, in quas se maioris quietis & studii gratia recipiunt. Hinc etiā fit, ut apud Sinas literati sine numero reperiantur: dicique verè potest Sinæses omnes literatos esse, paucis tantū mercatoribus, artificibus, seruis, agrorum cultoribus, exceptis; qui tamē omnes ad vilissimū vsque legere & scribere discunt. Quæ omnia permagni sunt pōderis, ut cælesti spiritu augeantur, & Euāgelii prædicatio magna facilitate, fructu verò maiori, crescat, cū animis sint, ad fidei nostræ mysteria accuratè intelligenda, exercitatissimis, cūque omnes legere & scribere sciāt, nullo adiutore, Christianam doctrinā memoriæ mandare, & ubicumque tandem agamus, libros

libros factos, Prædicatorum & Doctorum vice, habere possint.

Insuper, vt literati sunt, & studiis doctrinisq; dediti, multas etiã habent leges, & iuris æquique regulas, bonas, & politicę ciuiliq; ministratiõni accõmodas & quod amplius est, floret ad eõ earum obseruantia, vt etiã si ab inferis Plato resurgat, libere dicturus sit, Reipub. à se descriptæ leges & instituta apud Sinas obseruari.

Ex modis Remp. optimè administradi præcipuus est & proprius, dubia quæ incidunt, & deliberatione indigent, cum grauissimis & doctissimis Regni conferre, quod ita fit: Pachini prælo submittuntur quæ sita & disputanda, inde ad singulas Prouincias transmittuntur; quo factõ cuiusq; Prouincię Præses quascũq; ciuitates monet: Illæ omnes Literatos, Doctoris gradu honoratos, in vnũ cogunt, ex quibus florẽ, doctos scilicet, & imprimis eruditos, seligunt, & ad suã metropolim ablegat, quõ electi à Ciuitatibus totius tractus doctissimi cõueniunt: Ingressi igitur Vniuersitatẽ maiore, eodẽ tẽpore singuli quid de propositis quæstionibus sentiãt, scripto cõmittunt; quo finito, Præses Prouinciæ, cũ Assessoribus, vniuscuiusq; sententias & iudicia percurrunt, & meliora separant, atq; impressa, & in codicẽ, adiecta Prouincię inscriptione, relata, Pachinũ ad Aulã destinãt, vbi singularũ Prouinciarũ libri, a Collegio Literatorũ & Cõsilio Regio rursus examinãtur; tãdẽ corã Rege leguntur, deliberatione habita, quid fieri oporteat. Vnde accidit, vt quicquid Pachini definitur, clausis oculis, tãquã ex cõlo lapsum, à toto Regno acceptetur. Quod si verũ est, vt est verissimũ, *ibi laus, vbi cõsilia multa*, facilẽ quilibet diiudicare potest, quã in reb^o politicis Sinæ sua certa & salua reddãt, cũ eorũ Cõsiliarii ingenio suat excellẽti, numero ferẽ infinito, quẽ admodũ ex catalogis & indicibus impressis videri potest. Atq; vt huius signũ dem quoddã, agam solũm de hac Cantõnis, in qua rã versor, Prouincia. Hic igitur cũ Prouincialis Consultatiõ indicitur, in metropolim conueniunt tria Literatorũ millia, qui tanquã flores ex omnibus Ciuitatibus & Castellis huĩs tractus delecti sunt, æqua hac proportione, vt ex mille nupc triginta, nũc quadraginta, summũ quinquaginta eligãt: accepto igitur numero maiori, cũ ad deliberãdũ tria millia cõsẽntur, sequitur necessariõ omnes Literatos, seu Doctores huĩs Prouinciæ, sexaginta milliũ numerũ explere. Quod si in vna sola Prouincia 60 Doctorũ millia inueniantur, quis erit eorũ Literatorũ numerus, qui necdũ gradũ aliquẽ sciẽtię adepti sunt? Et si hęc in Prouincia vna, q̄ exurget multitudo, si Doctorib^o & duab^o aulis 13 Prouinciarũ studiosi adiũgãtur? Nouẽ prors^o & mirãdẽ huic rei alia adiũgitur, nõ minoris admirationis, tot Doctores & Literatos

inter se maximè cōcordes esse, quòd omnes vnius Magistri, quem Confusium nominant, doctrinam sequantur. Ex quo perspicitur, quantū Sinæ voluntate & iudicio cōsentirēt, si *Fidem unā, unū Baptisma, unum Deum agnoscerent*. Cumque ortum fons sit & origo omnis mali, hocque vnū satis sit ad evertendam funditus quamcūq; Rēp. vt, scriptura teste, exciderūt, vestigio nullō relicto, quatuor illæ Vrbes vitis infames; quoad fieri potest operam dant Sinæ, vt hæc pestis Regno exulet, sic omnibus occupatis, vt verè nesciam, maior ne sit artificum, aut quorumcumq; opificum, an Literatorum labor. Nam tertium hominum genus, eorum scilicet qui vagantur & errant, apud Sinas non inuenitur. Opera & occupationes, quibus artifices in Rep. distinentur, non est quòd explicem, sat fuerit, si ostendam, quò stimulo literati incitentur, vt in perpetuo literarum exercitio persistant. Hæc verò est quòd non solum seuerissimè & frequētius examinentur, periculo de eorum eruditione facto, qui disciplinas scientialq; perdiscunt, priusquā gradum consequantur; sed etiam post adeptum, omni anno, idem examen subeant: quòd si deprehendatur doctrinæ aliquid accessisse, in gradum superiorem assumuntur; sin eruditioni quicquam decesserit, graues imponuntur pœnæ, & subinde ipso gradu priuantur. Hac ratione sūt, omnes, vel gradum assequantur, vel cōsequutum retineant, vel ad maiorem extollantur, continuò vt student tam pertinaciter, tantaque contentione & æmulatione, vt aliqui hecica febre conficiantur, quidam disrupta pectoris vena, extremum vitæ periculum adeant, accidit etiam quibusdam, vt in ipso examinis loco repentina morte corruant. Et certè, non parū me ad commiserationem mouet quidam senex amicus noster, qui cum iam à 40 annis in gradum assumptus sit, perpetuò tamen se affligit & vexat, scripture stylum exercens, facultatis suæ libròs memoriæ mandans, ea prorsus ratione, qua pueri, qui apud nos Grammaticæ student. Præterea hæc gens ab omnibus nouitatibus abhorret, quamobrem, vt Regi sunt fidi & subiecti, ita etiam tenaces consuetudinum suarum, & institutorum antiquissimorū, maximè verò in seruanda doctrina incorrupta & integra Magistri sui Confusij. Ac interpretes sententias huius auctoris producunt, diuersalque lectiones, & sensus, etiam verba numerantes tam exactè & cautè, vt admirationem excitent. Quæ agendi ratio quantum possit, ne facillè in Christianam Religionem hæreses & scismata inducantur, quilibet intelligit.

His adde, Sinas non solum res exteriores curare, & vt Remp. pacatam conseruent, sed & interiora, & quæ animæ sunt proprias, magni

magis facere, eam moralibus virtutibus exornando. Quare multa pietatis & Religionis opera faciunt, distributis in pauperes eleemosynis, alendis sustentandisque nosocomiis, & generis eiusdem commiserationibus. Rem sanctam putant, voluntaria castigatione corpus subigere, atque hac via, animi affectus cohibere & frangere. Hinc illis ieiunia, sed à nostris plurimum diuersa: namque carne quidem, ouis, lacte, & piscibus abstinent, sed cætera que placent, cum volunt, & quantum volunt, in obsonium adhibent. Quamobrem nobis hac in parte nulla difficultas: nam si ad epulas conuiuæ invitamur, sat fuerit si dicamus eo dienos abstinere, vt apud Christianos faceremus. Idem de sacrificiis, officiis, precationibus, aliisque exercitationibus nostris dici potest, quæ omnes approbant. Matrimonium laudant, in quo vir legitime vnâ sibi vxorem iungit, & in honore eam habent, quæ viduitatem colens maritum secundum non ducit, eique Mandarinum præmia largiuntur, & multas libertates ac priuilegia concedunt, vt olim Vestalibus Virginibus Romani. In eorum libris commendatur plurimum sui ipsius & actionum suarum exploratio & examen quoddam, eorum maximè quæ sub sensu non cadunt, neque ab aliis videri possunt: quod in his, ob censoris & iudicis morum defectum, neglectamque animaduersionem, socordes simus & remissi. Hanc ob rem multum probant solitarios homines, atque in agro aut villa vitam agentes; vt hoc recessu & honesto otio, remoti ab oculis populi, contemplationi earum rerum vacent, quas naturali lumine assequi possunt, & seipsos sibi restituant, ac in antiquum statum, in quo (vt dicunt) à cælo creati fuerunt, reuocent. Eandem etiam ob causam floret, & in pretio est variis in locis, Congregatio hominum literatorum, qui Aulæ turbas, & distractiones, administrationumque onera fugientes, in villis suis quietè contemplationi naturæ vacant, & subinde coeuntes, inter se conferunt, & ratiocinantur, eo modo, quo olim antiqui Patres religiosis urbibus in siluestria & mœtuosa loca se recipientes conueniebant. Quo in genere exercitationis non patiuntur mulieres se à viris superari: nam multæ, more gentis, monialium vitam præferunt, & in monasteriis simul viuunt, & à Præside vel Abbatissa gubernantur. Taceo Sine mulieres vniuersas retrusas, & in propriis domibus abditas, tanta honestate viuere, quasi claustris quibusdam coequerentur. Magna cura honorant & iuuare conantur mortuos, tametsi in vanum & absque fructu vilo. Inter omnes virtutes morales, quibus student, & à quibus commendatis volunt Sineses, locum primū obtinet, obedientia Patri & Matri debita; affirmatque in hac

in hac absolutionem perfectionemque hominis consistere.

Quare hanc in rem extrema quæque moluntur, maximè quædo moriuntur, tribus annis continuis in luctu sunt, vestesque lugubres deferunt, ac toto eo tempore Matrimonia, saltem solemnia, non ineunt, gradus non accipiunt, munia & onera non admittunt; imò si quo sint in officio, vbiicumque fuerint, deserunt, & in domos suas se recipiunt, vt exequias funeris prosequantur. Demum vt nemo nesciat, quid sibi agendum relinquatur, in hac sui innouatione, quodque aliqui, tamen rarissimi, legere nesciunt, & vt infantes cõ lacte regulas & præcepta bene viuendi imbibant, summa quædam præceptorum, quæ omnes obseruare tenentur, cõstituta est, vt ea vulgentur, & viua voce publicari possint, quæ in rem in singulis Ciuitatis vicis sumptu publico hominè designant, qui decimo quinto quoque die, hoc est Lunæ accessu & recessu, ea publice: ita vt eodem tempore, eadem die, imò & hora eadem, paulo ante Solis ortum, vastissimo vt est in Regno, in omnibus Ciuitatibus & per omnes vicos, eadem doctrina præceptorum sex quæ subjiciam palam recitentur, quorum Primum est: Patri & Matri obediunt. Alterum: Maiores & Superiores reuerentor. Tertium: Inter propinquos pacem concilianto. Quartum: Filios & Nepotes docento. Quintum: Vnusquisque officium suum bene administranto. Vltimum: Nullum peccatum aut crimen admittunt, hoc est, non occidas, non forniceris, non fureris. eiusdemque generis, in quibus ferè præcepta nostra omnia secundæ tabulæ comprehenduntur; nam octauum, nonum, & decimum, facillè in eorum libris inueniuntur. Quod verò ad Religionem spectat, honorem cœlestibus debitum, & primæ tabulæ præcepta, in genere loquendo, Sine Athei sunt, maximè verò literati, quare parum aut nihil curant, vtrumne simulachris Diuinus cultus exhibearur: etsi plerique eorum domi parua idola habeant, & toto in Regno delubra sint, & templa Diis dedicata, quibus præsent Bonzii. Atque vt Athei sunt, & omnia mortali hac vita definiunt, sic nulla de futura illis cogitatio; nec de animæ immortalitate, iustorum præmiis, aut damnatorum post hanc vitam pœnis pro merito quorundamque, disputant. Quod non paruam admirationem mouet, homines scilicet tanto iudicio, in litteris exercitatissimos, honestissimos, ad eò cæcos esse in rebus tam claris, tãti ponderis & momenti, vt sunt Deum vnum esse, Creatorem & Governatorem vniuersi: Animam rationalem immortalem esse, & iuxta admissa præmiis aut pœnis afficiendam, eiusdemque generis alia: præsertim cum hæc facillè ex eorum libris, antiquorum placitis, picturis

que

quæ in multis locis Sancti Pao (qui eorum est Deus) de inferorum cruciatu & pœnis visuntur, colligi possint.

Has decem conditiones attrigi, vt quilibet intelligat, quantum Sinæ ad lumen rationis accedant, quamque parati sint & compositi, vt super hæc fundamēta subito erigi possit præceptionum & cōsiliōrum Euangelicorum fabrica. Et sanè magnæ nobis est cōsolationi videre quam facillè veritati consentiant, dicique sine vlla exaggeratione potest: Sinas omnes non modò non repugnare, cum illis denunciantur sanctæ nostræ fidei mysteria, sed approbare maximè, & quod maioris facias, cupere ac vehementer desiderare, vt instruantur. Haberem multa, quæ hoc in genere dici possent, sed breuitatis gratia pertransibo paucis exemplis contentus, quibus intelligatur, quantum nostra Sinæ gustent, quidque de iis sentiant.

Visit quidam die hanc domum nostram Tāli, (qui duarum Ciuitatum est Præses, huius videlicet & Naro-humi) conspectaque muta quadam imagine Seruatoris nostri, petiit cuiusnam esset similitudo, cumque responsum fuisset Scianti, (sic enim Deum lingua Sinarum vocant, quasi dicas Regem supremum, quem omnes homines agnoscere & reuereri debeant, & quod cum non faciunt, grauissimum peccatum admittunt) intulit vbinam hæc docerentur, se enim nec legisse nec vnquam audiuisse. Ad quod ex nostris quidam: In lege Christiana, petiit eam sibi exhiberi, intelligensque necdum in Sinarum linguam versam, ostendit, collisis inter se manibus, id sibi valde displicere, hortans, vt primo quoque tempore verteretur, venturum se vt exēplar vnum acciperet.

Quo tempore P. Lazarus Cataneus hîc agebat, Mandarinus alterius cuiusdam Ciuitatis, audita nostrorum fama, propinquis comitantibus huc excurrit, vt audiret quam nostri profitebantur doctrinam, & quia tardior erat hora, quando hic appulerat, non potuit illi plenè perfecteque satisfieri: rediit itaque die sequenti tempestiuus, vt arcana quæque & cætera omnia legis nostræ (quemadmodum sibi persuadebat) intelligere posset, & cum certa quædam Pater explicasset, petiit sibi pennam & chartam, ad notandum, dari, verum quoniam commodè id facere non poterat, Sinarum lingua scriptum Patris nomen & cognomen postulauit, vt memoriam eius retineret, se enim ea esse voluntate, vt cum melior esset commoditas, ad eum reuerteret. Agens igitur Pater Ricci cum antè nominato Thaiso, exempla quædam Sanctorū nostrorum, qui parentes, amicos, facultates, & regna, vt liberius Christo

Domino

Domino seruirent, reliquerant, narrauit: ad quem Thaiso, Non est hoc graue vel difficile, illi maxime, qui in futura vita eam beatitudinem sperat, quam lex vestra promittit. Nos haecenus in similibus rebus non exercuimus, quod nulla hanc in horam nobis sit lex, quæ præmium aliquot polliceatur.

In Nanciana Ciuitate agit Literatus quidam vir grauissimus, qui Præfectus est, & Magister cuiusdam congregationis eorum, qui reformandis instituendisque actionibus suis sibi que ipsis student, & plures trecentis discipulos habet.

Hic, P. Ricci cum principia daret huic stationi & residentiae, familiariter colloquentem, & difficultates, quæ hoc in negotio occurrebant, proponentem his verbis animauit atque consolatus est: Oportet te, Domine, magno & forti animo esse, multa enim tibi perferenda sunt. Nomen vestrum toto Regno celeberrimum est, & cum in finem tam nobilem, disseminandæ videlicet legis vestræ, hæc in loca veneritis, necesse est, multæ occurrant difficultates, & varia contradicentium studia. Scias hoc omnibus sectis accidisse, priusquam apud Sinas admitterentur, sed cum tempore & patientia, rebus facilioribus explicatis, deiecta & subacta omnia. Hoc fuit consilium optimi illius viri, quo non obscure ostendit, quam magnificè de nostra lege sentiret, quam etiam tam sanctam rationique consonam iudicaret, ut tandem aliquando à Sinensibus approbatam censeret.

Alius quidam Mandarinus vir prudens & grauis cum summam quandam Christianæ doctrinæ audiisset, libere professus est Confusum (si uiueret) eam ultro complexum fuisse. Quod ex maximis præconiis & laudationibus est, quas Euangelio Sinæ tribuere possunt, cum apud illos eo in pretio & honore sit Confusius, quo apud nos sanctus Ioannes Baptista. Hi & eiusmodi alii apud Sinas de Euangelio sunt sermones & sensus, non in vno aut duobus angulis, sed in plerisque huius Regni locis. Numero inito subduximus plusquam in decem Prouinciis inueniri Mandarinos, qui cognoscunt, amant, & bene de Patribus loquuntur. In reliquis quinque Prouinciis neminem ex Mandarinis nouimus, cui nota sit nostra Societas: probabile tamen est, in iisdem nomen & studia nostra non esse incognita; quod Mandarini rote aut circuli in modum per Regnum oberrent, nunc hanc nunc illam Prouinciam administrando. Et ne cui videatur hanc familiarem consuetudinem, & affectum, verborum tantum, & externæ cuiusdam simulationis esse: multi ex Mandarinis nostros ad suas terras inuitant, sic ut hoc ipso tempore plures in variis Prouinciis residentiae fieri possent.

possent. Scribenti hæc cogitatio incidit, fieri posse quidam existiment, me per hyperbolem aut superlacionem quandam loqui, & de Sina affirmare non ea quæ sunt, sed quæ esse vellem; obiectis etiam iis afflictationibus, quibus lapsis annis nostros exercuerunt. Quibus respondeo, vera fuisse quæ olim de calamitate nostrorum perscripta fuerunt, imò maiores fuisse tempestates, quàm litteris explicari potuerint, sed qui meliores & optatiores nuncij afferri possunt Christi crucifixi Prædicatoribus, quam paratas esse cruces? Verùm ne nota Genti iniusta perseueret, nulla opinione emendationis factæ; dico, hæc nobis euenisse, eùm Bonziorum habitu & ritu nostri incederent: vbi verò Literatorum vestitum acceperunt, mutati sunt Sinarū animi, & Deo laus, alius est quemadmodum scribimus rerum successus. Considerandus etiam locus, in quo nostrorum studiis aduersantes experti sumus. Accidit enim id primū in Scianchini, deinde Sciancei Ciuitatibus Prouinciæ Cantonis, quæ comparatione aliarū Prouinciæ, quæ sunt in intimis Regni, rustica admodum est & agrestis, Quare Mandarinum, qui hac iter facientes inuitabant nos ad suas Prouinciæ, hanc inter alias rationem afferebant, ferre se diutius non posse, vt inter Manginos, hoc est, syluestres & barbaros homines, hæreremus; quòd si politiam, ciuilitatem, & splendorem Sinarum cuperemus videre, relinquendum corticem, & vsque ad medullam Regniq̃ viscera nobis penetrandum. Quòd idem consulebat Thaiso, vt ex litteris paulo antè recitatis & ad P. Ricci datis videri potest. Quòd si quis dieat me nimis credulum exterioribus, ac ad fucum cōpositis Sinarum signis, decipi, præfertim cū apud Sinas paruo tēpore egerim: respondeo, me non intendere neq; conari Sinas Christianos facere, priusquā Deū vnū esse agnoscant, sed id solum ostendere velle, quàm cōpositi sint, & cōparati ad Euāgelium amplectendum. Et licet nostra laudaret, addicti ciuili quadā ratione morum qua sunt facilitate, curiositate, aut certè lucri alicuius causa, nihil noui accideret, cū adhuc simulachrorum inanum erroribus teneantur: nobisque, his præfertim initiis, sufficere debet, si quæ illis prædicantur probent. Et, quid dico approbent? si tantū aures aperiant, neque cōtradicant, aut certè sermonibus nostris, alicubi in Sina abditis, nō se subtrahant: q̃ sperandum sit verbo Dei audito tritici granum semper aliquod in bonam terram casurū. Atq; vt prædictæ obiectioni occurratur, melius est dicamus eos res quo scribuntur modo se habere, neque verbis fraudem subesse. Quòd si hic est rerū & Regni status, num Sina (humanitus loquēdo) præparati sint Euāgelio

acceptando, iudicet, qui sanū adhuc & integrum est iudicium; dā-
catque mihi de quanam gente aut audierit aut legerit, cui par sit
conditio, & ad iugum Christi admittendum facilitas.

Cōstat igitur ex dictis, quā Sinæ in fidē propendeāt: Sed vbi sunt
operarii, quos tā ampla & abūdans messis requirit? Annis retro-
lapsis nō plures tribus ē nostris his in locis egerūt, atq; illi quidē,
postquā linguā sibi fecissent familiarē, variis artibus & viis subla-
tā fuerūt. Nā P. Frācis. Passus & P. Eduardus de Sāde imperio Tu-
rani iussi sunt Sinis excedere, P. Antonius Dalmeida cū P. Francis.
Retro, vt sibi mutū in prædicando ita & in morte successerūt, in
meliorē vitā trāslati. Solus P. Riccius remāsit, & tāquā firmissima
huius missionis colūna manet, tamen s̄ non absq; maximis labo-
ribus: atq; ex causis, quæ Patrē vehemēter affligerūt, vna hæc fuit,
q̄ tot annis nunquā se totū impēdere potuit in traducenda ad fi-
dem Christi hac gente, impeditus semper in formandis & lingua
instruēdis sociis adiutoribus, sic vt hanc in horam aliud nihil ef-
ficere potuit, quā fouere & retinere hoc in Regno Societatē no-
strā. Iā, quæ Dei est bonitas, septe sumus de Societate, ea, qua scri-
psumus, apud Sinas opinione & existimatione. Sed quid potest hic
numerus in tam vasto & incolarū multitudine plenissimo Regno?
Quod si à Iaponia (vbi ex nostris cētū, & q̄ excedit, agunt, præter
adolescētes plurimos, qui in seminariis docti, instructissimi sunt
ad nationē eam à falsitate deducēdam & cōuertendam) noui ad-
iutores & operarij quarūtur: quid de nobis dicemus in Sinæ Re-
gno, q̄ quantū Iaponiam excedat, Europæos nō lateri? Facile ergo
videt T. P. cui adeo cordi sūt hæ nostræ implicationes & conat̄, quæ
nostræ sint necessitates, & quo remedio illis occurrī possit, sub-
mittēdis ab Europa auxiliariis sociis, qui decursis & absolutis
studijs, viribus sint firmis & integris, q̄ qui in India formantur,
vix illi iouandæ, & nouis, ad quæ quōtidie aggredimur, inceptis
& conatibus sufficiant. Oportet etiā studia absoluerint, quia ne-
cessē est libros scribāt, aut saltē in Sinarū linguā vertāt, q̄ verus
hic modus est hāc gēre oppugnādi, & victam submitteḃi veritati,
Expedit præterea, vt validi sint & fortes, quia propemodū ætas &
hominis sæculū requiritur, vt huic genti operarius idoneus red-
datur, neq; enim satis est linguā nationi cōmunē didicisse, quod
apud alios superstitione Ethnicos sufficit, sed opus est eorū libri,
artes, & doctrinæ percurrātur. quā in ré requirūtur vires ac facul-
tates validæ, suta maq; animi applicatio, quod lingua Sinarum ex
difficillimis, quas hætenus cognouimus, sit, ob tres, quas habet,
cōditiones: quarū prima est verba omnia monosyllaba, quod no-
bis

his oratione & fastidium parit, quod genus orationis inane sit,
 angustum, fractum, atque interruptum: Altera, quod homonyma sit, &
 ut sic dicam, pluriuoca, ita ut unum uerbum plures & quidem multum diffe-
 rentes res significet, quae accibus aut uerius sonis muscicis distin-
 guuntur, quod non obtusas & hebetes, sed acres & teretes aures
 requirit; pronuntiatione uero distincta & clara, alioqui faceris;
 cauillationi, & diuacitati frequenter locus datur: quae admodum uni
 ex nostris accidit, qui cum Sinis probare uellet in Europa naues esse
 tam altas & capaces, ut etiam turres adaequeret, uerbo quod nauim si-
 gnificabat, uoce siue accerum dedit, quo lateres denotatur, quod cum
 iusta eum ratione Sines credere non possent, coeperunt inter se ratioci-
 nari, quam inmensam oportuerit esse fornacem, quae tam uastum & pro-
 digio simile laterem coxerit, & quos in usus haec moles seruiret. Haec
 nominum similitudo, sonorum tantum differentia distincta, ipsos
 etiam Sinas torquet, grauis illis & molesta, ita ut mutuo se uix in-
 telligant & assequantur: quare, ut omnem remoueat dubitationem, syn-
 onyma & eiusdem sensus nomina congerunt, nonnunquam etiam se-
 per antitheta, contraria contrariis opponentes, explicant: frequentissi-
 me uero sententiam aliquam integram citant, in qua sit uox, quae du-
 bia est & perplexa. Tertia difficultatis ratio est: quod alphabeto
 litterarumque indice & numero careat: quaelibet enim res suam habet
 notam & characterem, & ut melius dicam, figuram & Hieroglyphicam
 litteram. sic ut toto uita decursu necessum sit nouum alphabetum & li-
 terarium indicem addiscere. Linguae difficultati accedit labor stu-
 dendi in eorum facultatibus & disciplinis, qui a nostris nec debet nec
 potest proprio Marte sperari, quod literati inter se ipsos artis uoci-
 bus & uerborum conjunctionibus, (terminos & phrasas communiter uo-
 camus) a lingua uulgari & communi differentibus, per sepe utantur,
 ita ut Sines idiotae & illiterati nullo modo eos assequantur uel in-
 telligant: cumque literati caeteris praesint, ut capita & eorum du-
 ces, opus est, ut nostri seruata linguae proprietate cum iis agant.
 Praeterea Sines neque eligunt neque assumunt sibi magistros nisi
 eos, quibus tota uita cum honore possunt se submittere, nec scien-
 tes aut doctos existimant, nisi eorum facultates & doctrinam pro-
 fitentur: unde necesse est nostri eas ut addiscant. Tandem haec
 in uoluentis eorum libris exercitatio & studendi labor assumi
 debet, ut cum proposito deseruiet, propriis eorum armis errores pa-
 tris confutetur: deinde ut stylus ad conscribendos uel saltem uertendos
 lingua Sinarum libros formetur: Non est tamen propterea cur quis-
 quam animo occidat, existimetque fieri non posse, ut linguae pro-
 prietatem assequatur: nam Pater misericordiae, & Deus totius

consolationis, quemadmodum animos permouet, vt huic gēti subueniant; sic confirmat & consolatur eos, qui in tam salutari opere illi deseruiunt, & aduersantia omnia leuiora & faciliora facit, hoc maximè tempore, quando non desunt nobis fratrum nostrorū Sinensiu auxilia, & versum habeamus Suscitu, præcipuū ac principē Sinensiu librū, quē in latinum transtulit P. Ricci, cum bona parte Calepini Europæi Sinici, ita vt sanitati adiuncto diligenti studio, quatuor annis finem his attribus imponere possint, & expedite de rebus omnibus disputare, q̄ propria & meipsum experientia cōfirmo, cūm decem mensibus, quibus hīc versor, diuina gratia adiuuante, necessitate urgente, absque vilo interprete, confessiones excipere valeam.

Præter bonos & multos laborum nostrorum adiutores, opus etiam est librorum copia, cūm enim nobis cum Literatis & eruditis hominibus sit agendum, doctrinamquē & scientias profiteamur, facile eorum apparet necessitas, hoc maximè tempore, cūm Sinæ nos in maximo pretio habent, & Tanquini, hoc est, Prædicatoris legis & restauratoris spiritus, nomen affingant. Quos verò qualēve libros mittere conueniat, T.P. facile intelligit: qui scilicet vtilis sint, & ad nostrorum consolationem, & ad cōmonstrandum Sinis, quod genus librorum & scientiarum in Europa floreat, & quā fixa ac præclarè fundata sit fidei & religionis nostræ veritas: Quam in rē, vt pro parte loquar, facerent Biblia Regia variarum linguarum diligenter & curiosius cōpacta, quod Ethnici exteriori ornatu res earumque valorem dijudicent. His addi posset Ius Canonicum, Patres, præsertim decem Doctores Ecclesiæ: Obstupefcunt enim Sinæ, quando audiunt tot & tantos esse in Europa Doctores, cūm illis vnicus sit, cui Confusio nomē. Idem dictum volo de Auctoribus, qui Scripturam sacram vel aperte vel per quæstiones explicant, quos Positiuos & Scholasticos interpretes nominant, & Philosophos, qui res naturales speculantur, vel morales pertractant. Sed facile aduerto, quodd paucis verbis multa postulem, verū parte vna cogit necessitas, eorumque librorum defectus: altera, pietas, & Europæorum Dominorum, eorum maximè qui Romæ agunt, liberalitas, qui spem faciunt se non defuturos in rebus tanti ponderis, ad gloriam Dei Domini nostri, & sui sancti nominis in hoc nobilissimo Regno prædicationem.

Opus etiam est nobis imaginibus, & Diuorum picturis, vt adiuuemus & consolemur his rationibus novos Christianos, quare contius in pietate & sancta æmulatione dictorum Dominorum,

supplex

supplex rogo, vt labores nostros adiuuent, & animarum harum conuersioni cooperentur, misis aliquot imaginibus pictis, & in charta impressis. Ex quibus, his primis principiis, ad excitandam religionem plurimum valerent Saluatoris & Dei Matris pictæ effigies, quas Sinæ, quantumuis Ethnici, valde suspiciunt, & capite in terram demisso reuerentur ac colunt, B. Virginem *Scin, mu, nian, nian*, hoc est S. Matrem & Reginam Reginarum, vocantes, Præter hæc, resigerent & recrearent eos plurimum duo ex libris, quos P. Hieronymus Natalis piissimis imaginibus ornatos in lucem emisit, vt quando ad nos allecti Entropzorum fama Mandarinum ventitant, illis exhibere possimus, quæ occasionem præbeant diuulgandi & disseminandi ea, quorum gratia hæc misio suscepta est: Ad rudes etiam ac indoctos formandos instruendosq; non parum conducere libelli aliquot communes, imaginibus aspersis, quarum similitudines & figuræ fidei mysteria, Præcepta decem, septem Capitalia peccata, eisdemque numeri sanctissima Sacramenta repræsentarent, cuiusmodi his in locis subtiles & arrificiose habentur, quod vmbra habeant admixtam, qua Sinarum picturæ carent. Qua ex causa cum nuper ex Gubernatoribus aliquis hanc in domum venisset, vidissetque libellum cum mysteriis vitæ Saluatoris nostri, oblitusque petiit sibi donari, sed cum indicarem non expedire, vt eiusmodi figuræ Ethnici manibus tenerentur, excusanti dicens librum esse nostri Tau, id est legis Christianæ, quare eo me ipsum non posse me priuare, cumque intulisset iustam esse negandi causam, petiit sibi alium aliquem dari qui vsque ad eum necessarius non esset. Obruli itaque illi Æsopi fabulas simulachris & figuris resperfas, quas vtraque manu accepit, actis gratis, quasi opus aliquod ex optimis Flandriæ accepisset.

Hæc ergo tria mihi occurrebant T. R. proponenda, tanquam maxime necessaria ad fidem promulgandam, iuandosque Christiani sectatores, videlicet Operarum subsidia, libri, imagines. Faxit Deus vt viam & modos P. T. suggerat, quibus in his bono suo desiderio satis faciat, & necessitati nostræ succurrat. Interim laborabimus in fabricandis huius linguæ armis, & curabimus, vt in lucem exeat prima Religionis nostræ præcepta, in Catechismi formam redacta, quæ composuit P. Ricci, recognouit verò & perfecit P. Vistator, tū quibusdā aliis in macao portu, in spem erigimur, Diuinam clemenciam huic gēti tantū luminis cœlestis daturā, vt clarè cognoscat, quā māca sit & imperfecta eorū doctrina, si eū nostra cōferatur.

Qui hæcenus facti sunt Christiani, prælagitionem nobis injiciunt apud Sinas illustrandū Christi nomen, & ad fidem accessu-

ram multitudinē, cum cōcessisset, ut per vicōs & cōpita prędicando publicē nostri discurrent, quod hæc a horā hæc dū factum est, nā cū nostri superata iam & imbibita gentis lingua id possent, eiecti sunt, ut antē cōmemorauimus: qui verō hīc versamur, præter P. Ricci & duos Sinas, rudes adhuc sumus, nō multo antē Regnum ingressi. Deinde indicatū est melius a Rege ducere inirium, cuius autoritate & facultate id fieri posset, quæ admodum Beata memoria P. Franciscus Xavier designauerat, quæ si non impetraretur, visum est expedire, ut nec libera nec publica hæc esset prædicatio, ne Mandarini suspicarentur turbas aliquas aut seditiones excitari, & dissoluta in fenum abiret hæc missio. Et verō, ut iam experimur, & quodammodo manibus tangimus, decepti non sunt nostri paciētia hæc & longinquitate, tempus expectantes conversioni huius nationis in diuino Consilio designatum, quando cum hac cunctatione & mora sensum innotuerint, & crescente nominis fama in eum quem diximus statū peruenierint: ac tandem cū minimē cogitaretur, opera magni cuiusdam & grauis Mandarinī, tamdiu desiderata, aperta sit nobis via Pachinum ad Aulā, ut cum Rege de his, quæ molimur, & quorum gratia huc venimus, agamus; quō Iulio mense P. Ricci cum P. Catanzo & Fratre nostro Sebastiano Fernandez profecti sunt, de quibus hæc accepimus: ad Nanchini Aulam peruenisse, vnde Pachinum cogitabant. Quid factū sit; & quis fuerit huius profectiois euentus, necdum cognouimus; de qua prolixē P. Ricci ad Rectorē Macao scribit, qui procul dubio T. P. plenē curateque informabit. Quare finē facio, humillimē implorans patrocinium & aduocationem totius Curie cœlestis, speciatim verō Beatissimæ virginis Dei Matris, sanctissimorum Apostolorum Petri & Pauli, Angelorum custodum & conseruatorum huius Regni, ut à Sanctissima Trinitate bonum prīncipiū, meliorē progressū, finemque tandem optimum huius nostræ molitionis tāti ponderis & momenti impetrent, ut, post felices, & ad gloriam Diuini nominis, & Sanctę Ecclesię Catholicę propagationē (quæ admodum de Dei misericordia speramus) exitus, *Omnis creatura dicat sedenti in throno & Agno bened. Etio, & honor, & gloria, & potestas in sacula seculorum Amen.* Sanctis sacrificiis & orationibus T. P. plurimum me commendo. Scianeco, 18. Octobris, 1598.

R. P. T. Seruus & Filius in Domino.

Nic. Longobardus.

DE

DE MISSIONE PERVANA.

PERVANA Prövincia in sex Collegia Societatis, Residentias tres, Missiones quatuor, partita est: aguntque in ea ex nostris 187 utiliter, quæ Dei est gratia, & cum fructu, quemadmodum ex annuis, quæ pro more recepto hoc anno mittuntur, colligere est. Lima, tempore quo hæc vrbs famo-
 dominante sic premebatur, vt ex primariis ciuibus quidam ne panem quidem habere ad vescendum, acciditque aliquando vt aliqui urgente inedia canum instar discurrerent, & abiecta ossa at-
 tenderent, diebus singulis visitari sunt carceres, distributo, in vi-
 ctos non solum spirituali pane, Confessionum, Exhortationum, Concionum beneficia, verum etiam à scholarum nostrarum Auditoribus comportato, & in plures triginta distributo corporali cibo, eorum etiam mensæ ministrando; quo in charitatis opere Domino adiuvante perseveratur. In eodem carcere baptismo lustratus fuit Aethiops quidam, extremo supplicio adiudicatus. Alius etiam cum ad fercam duceretur, & obstinatissimus infinita blasphemis verba eructaret, in ipsis tandem scalis tactus à Spiritu sancto opera cuiusdam Patris nostri, qui eius ad sanio-
 rem mentem reductioni studebat, rara peccatorum poenitentia confessus est. Nec minor fructus ex Catechismo & doctrina Christiana, qua pueri Aethiopes & alia personæ Dominicis diebus in-
 formantur, collectus est: ea namque institutione multa impediuntur peccata, quæ in Deum D. N. admitterentur. Vadunt ex nostris quidam ad certa loca, in quæ multus populus ad choreas, festa, ac inde ad epulas conuenit, ibique exhortantur, & doctrinam Christianam docent, sique magna cum multorum approbatione, vt qui ad saltationes & ludos venerat, submissis genibus coronam seu orbiculos sacros percurrat, & pro affectu doctrinam Christianam recitent.

Ex Collegio Sancti Martini omni die festo ad portum itur, & concionibus iuuantur, qui in eo inuenti fuerint, nec omittitur seruorum & remigum visitatio: summa cum eorum consolatione & fructu missus orat ex Patribus aliquis in terras & loca vicina.

N N 4. Qua

Qua in missione incidit in Indianam anum centenaria maiorem, quæ confessione expiata insequenti die ad anchoram viram transit. Adfura & illa senior, quæ præterea furda erat & muta; quæ signis & notis exterioribus culpas falsa, vitam cum confessione finiit.

Indi quidam Ethnici Eunuchi dicti ex suis decem miserunt ad Urbem Curco, quæ triginta miliaribus distat, ut aliquos ex nostris evocarent, ut Catechizatos fideque instructos salutari aqua ablutere, cumque hæc agerentur, ex iis qui venerant unus in æpripudinem incidit, ac postquæ Christianis institutis eruditus ablutusq; esset die insequenti, si nihil culpæ à baptismo admisit, in cœlum transit Ex hoc Curcensi Collegio missio facta est in Provinciam Aimares, quæ summè fuit necessaria; & fuit in ea divini obsequii cum plurimum. Necessitatis porrò causa hæc erat: Immiserat Dominus noster anno superiori pestē, ut hac animadversione & castigatione miseram gentem à somno peccati, quo premebatur, excitaret; Verùm quod remedium afferre debuit, in dampnum & ruinam animarum versit, Nam cum viderent Hispanos, qui inter eos sparsi vivebant, nihil ab eadem lue accipere detrimenti, plurimosque ex suis debilibus adhuc & in fide infirmis Dæmon persuasit, Deum Hispanorum non esse eorum Deum, quando illi nihil à contagione læderentur, neque aliam in rem hanc naturam calamitatem, quam ut errorem suum recognoscerent, quo acti ab proprio & patrio Deo defecissent, in quod crimen cum non incurrissent Hispani, adoratio semper Deo vno, nec eo unquam ciurato, sani ac læti viverent; quo ex principio inferēbat Dæmon redeundum esse ad antiquam superstitionem, placandamque muneribus & aliarum rerum oblatione patrium Deum; quam persuasionem promouerunt plurimum excitati Magi, qui diuersis fraudibus & mendaciis deceptam gentem ad Idolorum cultum retrahere conabantur, & è manibus aurum argentumque extorquere. Quare in vulgus ex eis iactabant nonnulli, sibi pestem apparuisse indignabundam & ardentem, comminantemque victurum prorsus neminem, nisi aurum, argentum, eiusdemque generis munera sibi debita offerrentur. Alii spargebant Ingam, Peru olim Regem, iratum plurimum affirmasse, hanc calamitatem voluntate & imperio suo immissam. Alii alia perinde vana comminiscabantur: quibus artibus impellebantur miseri Indi, non modò ad ea Idolis offerenda quæ Magi postulabant, sed etiam persuadebantur, ne quidquam in domibus suis observarent, quod Hispanis vstratum esset ac familiare.

Missam

Missam fidei & ex meta tantum consuetudine audirent. Cum Sacerdos sacram hostiam adorandam eleuaret, manu sinistra pectus pulsarent, Crucem non venerantur. Persuasi igitur in his salutem suam consistere, adibus eiecerunt Imagines, Cruces, ceceps sacros, Rosaria, seu precatationis globulos, ceteraque omnia, quin & galeas, & calceos, & vestes, quibus Hispanis similes videbantur. Adeoque incrementa sumpsit hæc mentis obnubilatio & cæcitas, ut pagus integer foras in montem egrediretur, ut solenne animalium sacrificium offerret; quod cum fieret, ad montem accessit Christiana vetula, cui negotiorum quarundam causa illac iter, quam à loco sacrificii non procul distitam cum Sacrificulus vidisset, exclamauit, in captis sacris pergi non posse, nisi interficeretur, unde misera ancilla momento ab insana & furente turba lapidibus oppressa est, quæ post sex aut septem dies in pagum deportata fuit, affirmanturque Hispani ita recentia fuisse vulnera, ac si eadem hora occubuisse, nullumque terræ odorem affluisse. Fuerunt & plura alia sacrificia, quibus eodem tempore delusi turpiter diis suis litabant, tantumque profecerat delusio & error, ut nonnumquam mensibus integros dies ponerent Patres nostri, in expiandis, generali confessione animis, die quolibet concionarentur, rosaria, distribuerent, leones & orbiculos sacros largirentur: Reducti tandem magno cum doloris de admittis criminibus leniti, voluntatis se castigant; & qui fuerant prius defectuonis authores & capita, agnitum publice errore curarunt.

In Tucumana Missione diuersis vicibus baptismo elusi sunt, plures centum quinquaginta, quos inter erant octogenarii, qui absque baptismo hac ex vita decessissent, nisi hæc Missio obstitisset. Innumeri penè sunt alii, qui idem appetunt.

In Missione S. Crucis de Monte baptizati sunt præter puerulos 270, & plusquam quatuordecim pagana castella idem. postulant. Audite totius vitæ confessiones plurimæ, in quibus hoc difficultatis, quod penè omnes harum partium nationes usque ad quinque numerare tantum sciant: si crimina quintum numerum excesserint, nil norunt proferre aliud, etiam si quingenties illa commiserint, quam sepius se commisisse.

In Missione Gians abluti sunt vario tempore 2832. adulti omnes, pueri & infantes 1301, Matrimonio iuncti 1423, erectæ crucis plurimæ, edificatæ Ecclesiæ, innumera facta autuorum expiationes. Alia in missione ad eandem nationem Sacramentum fidei susceperunt 1208 iam adultis Nuptiarum fœdere copu-

lati 261. ex quibus qui post susceptum Baptismum mortui sunt, magno cum diuinarum rerum gustu ad aliam vitam transierunt. Quos inter adolescentula fuit annorum 16, quæ cum morti proxima esset, videretque pulcherrimam quandam Dominam cum comite eximia Maestatis euocantem hoc sermone: Eamus filiola, respondit nolle se ex hac vita decedere, nisi primum cognosceret, qua via aditus esset in cælum, quæ frequentius ex Patribus audisset, arctam planè & perangustam viam, quæ in cælum duceret. Accersita igitur hera Parsem aliquem vocati oportuit, qui de eo quod acciderat instructus consolatus est adolescentulam, quæ hilari animo ad meliorem vitam abiit. Magna est & penè incredibilis cæcitas mentis, quæ obtruncatur Cianensiu loca quædam; Nam certis quibusdam stellis sacrificant, iis verò maximè, quæ colligendæ mæssis tempore dominantur: Superstitiosi sunt admodum, bubonisque vocem valde pertimescunt, qui ubi in vicum aliquem adularit, & solitum dederit sonum, contipud seniores armati domo egrediuntur, inelamantque suam, et auolet, ne moriantur: Iuniores eo tempore ædibus continentur, idem faciunt feminæ, aiunt enim bubonem aliquem prænunciaturum mortem. Quando pluuia indigent, Magus quispiam magna vocis conatione & acceleratione clamat, ut omnes ad montem concedant, quò postquam peruenerunt, ut quilibet consueto more à cibus abstinere. Est autem eorum hoc ieiunium ut à sale, pipere, cibus coctis continentur, quod ubi factum est, voce intensa & clamore summo stellas inuocant, æquamque precantur, & ad terram castellumque perganunt sese vertunt, portionem quandam manibus tenent, quam ubi nobilia alicuius adolescentulæ manu porrectam ebiberint, ita à fontibus abducuntur, mentisque impores fiunt, ut morroi videantur: sed ubi in se sederint, mel aqua & malzo miscere, quibus permixta nubes aspergunt. Dio insequenti nobilem aliquem aut conspiciendum & venerandum quempiam senem in lectum deponunt, sobiecto lento igne, atque ubi sudate cæperit, sudorem vase excipit Magus, antefino sanguini admiscet, atque extradice expressæ aquæ rursus in aëra iacet nubes ut tingat, rogans per sudorem sanguinem & aquam, ut desideratam pluuiam largiantur. Quod si casu eo die, quo sunt superstitiosi, pluat, gratias agunt stellis, Magumque multis monetibus ornatum effertur. Ceterabant & festum aliud superiore non minus superstitiosum. Puerum decora facie, & qui toto castello formosissimus haberetur, cubiculo includunt, ei que tandem ieiunium imperant, dum ex-

crescant

consistant capilli; tñm magis praestigiatōres eunt sonantibus edifi-
 cium, veluti supplicatione quadam, in aedes amici alicuius antea-
 sime illi iuncti deducunt, ibi vetula puerum quercula voce lameta-
 rantur, & plebs, quae interea cogitur de dormient, paulatim pueri
 papillos praescindit, oblato in singula capina ante vno coctio. Al-
 tera die Magus iuniores ad venandas fores mitterit, alios, ut locum
 festo opportunum appareat, ablegat, puerilis, ut bonum vinum re-
 cogant, imperat, & senioribus musica ut instrumenta accipiant,
 & ex ea hora eadem pulsare incipiunt, atque ab eo tempore, quae
 eas in res à Mago emissi sunt, libere furari possunt, quidquid ex-
 tra cuiusvis domum reperit. Iam tunc populos vicinos, ut variis
 armis instructi ad festum conueniant. Puer festi tempore cora-
 natus, altera manu telo instructa, altera vipera viua dependen-
 te, positam in loco quodam ornatissimo sedem occupat, unde fa-
 cile colligitur demonis esse artes, cum à vipera non mordeatur.
 Corpori etiam pueri plures aliae viperae mortuae alligatae sunt.
 Quae venatione apprehendit huiusmodi cum coctis & assis anseri-
 bus reposita sunt ad vnum pueri latus. Alterum claudit bona vi-
 ni quauetas. Postquam miles ad festum vocati militari quo-
 dam ordine & delectu ingressi sunt, & viperam adorant, ad pue-
 rum accedunt, vinum illi primum exhibent, & preparatas pue-
 roque adherentes epulas sumunt, tum ad adorandam rursus
 viperam redeunt, eundem quoque cibum & potum recipiunt, res-
 tisque tres dies hac ratione absumunt, quibus euolutis viperam
 necant. Hinc sermone (quae toto festi tempore clausae domi haere-
 bant) egrediuntur, elatantes, Victoria; Victoria. In celebritate
 huiusmodi frequenter apparet & videndum se praebet Dæmon ad
 combibendum, commessandum, festosque dies lætè hilariter-
 que agendos exhortans. Est & reterum festi aut potus lamenta-
 tionis genus, quod defunctis exhibent: ad hoc nocte conueniunt
 malefici & praestigiatōres cum senibus, multo vino arcibus & re-
 lie instructi, postquam mortuorum sepulchra purgata, in fletum
 & lachrymas resoluntur omnes, non multo post praestigiatōres
 in partem aliquam secedunt, & egregiè comitant, quod ubi
 fecerunt, ad lachrymas & euiatus reuertuntur, Dæmonem in-
 vocantes, Dæmonem montibus, lacunis, & similibus impre-
 cantes demum proprio nomine mortuos vocant, & ad combi-
 bendum inuitant, ac ubi sese nihil mouere vident, interiti & tri-
 stes domum reuertuntur. Haec est cecitas quarundam partium gē-
 tis Ciani.

- Itatini, cui missioni praest P. Iacobus Saminiogo antiquus &
 laborio.

laboriosus operarius fidei, sacramento abluti sunt 429, quos inter mulier fuit, quæ canoniculam, quam canebat, ab quodam se accepisse fatebatur, qui ab Itavin veteri (hæc est ab altera fluminis Paraguai parte) venerabile iudicabatur in aëre loquens, sed non videbatur; multa quoque debet præcepta; quorum hoc erat vnum, vt certas canoniculas caneret, ex quibus ea fuit, quam personabat malitiosius hic sensus: Pater filium suum Christum in mundum misit, præcepitque hominibus illi vt obedirent, eumque adorarent. Misit etiam sanctam Mariam, vt ex ea nasceretur Christus: Finis porro erat, hæc dicit Spiritus sanctus. Existimo hunc demonem fuisse, quia veritatem multa admiscebat mala & falsa, quale hoc fuit præceptum, vt legitimas abjicerent uxores, & alias superinducerent, ac perfimilia multa. Accidit in illa missione eidem P. Iacobo Saminiego res admirabilis & consideratione digna, cuius eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem vrbis incolis, in qua euenit, ita innotuit, totque testimoniis confirmatur, vt nullus dubitandi locus relinquatur, quæ ab iis personis accepta est, qui oculis & auribus hauserunt: qui casus euenit infelix id eo permissus est, (quemadmodum etiam de similibus; quæ in confessione contingunt, credi potest) vt hinc nouus populus discat qua fide & integritate vii debeat Penitentia Sacramentis, in quo non parvam sentit difficultatem: Quare etiam India, quæ in omnium oculis legem integræ confessionis violabat, videntibus eisdem punita est & castigata, vt vnius animæ ruina multarum salus procuraretur. Resignatur quæ accidit est eiusmodi: Agebat in domo præcipue cuiusdam Dominæ huius loci adolecentula decem & sex circiter annorum, quæ bello capta ac baptismo tincta Catharina vocabatur: In ea cum ætate crescebat libertus & mores dissoluti, etiam si non raro ab heri reprehensa castigaretur; quæ eo peruenit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam confuëteret, neque tamen propterea à confessione abstineret, sed hoc peccatum labris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur. Hæc igitur Calend. Aug. 1 190 morbo depressa Sacerdotem euocauit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit nõ integre, vt & in eadem egritudine nouem aliis vicibus; recedente Sacerdote presentibus aliis famulis contemptim ridebat, hac ferè oratione, Aliud mihi quod agerem non erat, quàm vt peccata faterer, adjectis etiam turpibus & inhonestis verbis, quibus offensæ cæteræ singula ad heram referebant, quæ merito Catharinam increpans, eadem vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent, quæ Patris aperire non veller, narrauit illa non difficultè, adiunxitque quoties

tueries Patrem in verbo vocasset, vt se confessione purgaret, et
 tunc ad laeuam quendam Ethiopi similem, qui moneret ne face-
 reretur, quod ea peccata laeuissima essent, & nullius momenti, & ex
 illorum confessione a Patre dissolutior haberi posset: à dextra ve-
 rò manu apparuisse S. Mariam Magdalenam, exhortantē, vt quio-
 quid esset libere euomeret. Accersitum igitur rursum Patrem Do-
 mina de omni eo quod acciderat instruxit, qui modis omnibus
 tentauit, vt ad integram animæ expiationem induceret, sed fru-
 strā; quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatio-
 ra, ita vt nec nomen I s v enūciatē vellet. Alio etiam tempore,
 cum illi sacram crucifixi imaginem, vt in eum intueretur & ani-
 mo reuolueret Christum pro nobis cruci affixum & in cruce mor-
 tuum, summa cum indignatione & animi commotione respon-
 dit: Iam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam Hera, vt ad Chri-
 stum te conuertas, qui admissa crimina remittat, si fatendo reco-
 gnoscas. Cui Catharina: Obsecro, vt mihi desinat esse molesti,
 cumque hera abcessisset, cepit amores suos & turpitudinem
 decantare, durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendi ca-
 tip, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in-
 verba prorupit: Torquetor & animo angor plurimum, ob viola-
 tam confessionem, & ab ea hora vsque ad mediam noctem toto
 corpore obrigit, vt crederetur mortua, ac de humatione & se-
 pultura esset cogitatio; sed ad se reuersa, accitōque Sacerdote,
 nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas,
 paulo antequam expiraret, exhorrata à seruis, vt apprehensa ma-
 nu cruce & cereo sacro nomen I s v inuocaret, respondit:
 Quis est ille I s v s? eum non noui, ac in partem vltimam
 lecti reflexa sedensque audiebarur cum alio quodam, qui ra-
 men oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in
 loco ægra decumbebat, vehementer dominam rogauit, vt in
 distinctum cubiculum transferretur, quod, vt aiebat, laruas quas-
 dam arras videret, quibus admodum terreretur. Nocte ea, qua
 Catharina extincta est, domus tota tam fatido & putri odo-
 re perfusa est, necessarium vt fuerit, cadauer loco patente &
 aperto exponere. Dominæ etiam frater è cubili brachio extra-
 ctus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est,
 perculitque aliquot dies huius læsionis signa. Equus mansue-
 tissimus alioquin actis in murum calcibus huc & illuc discurrens
 tota nocte insanit. Idem fecerunt & canes multa discursione &
 latratu. Humato iam corpore, cum ex ancillis quædam locum
 intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto,
 sensit

laboriosus operatorius fidei, sacramento abluti sunt 429, quos ibi
 mulier fuit, quæ canuoneulam, quam canebat, ab quodam se ac-
 cepisse fatebatur, qui ab heretico veteri (hæc est ab altera fluminis
 Paraguai parte) venerat. Is iudicbatur in aëre loquens, sed non vi-
 debatur; multa quoque dabat præcepta, quorum hoc erat vnum; vt
 certas canuonulas caneret, ex quibus ea fuit, quam personabat
 mulier; cuius hic sensus: Pater filium subm Christum in mundum
 misit, præcepitque hominibus illi vt obedirent, eumque adora-
 rent: Misit etiam sanctam Mariam, vt ex ea nasceretur Christus:
 Finis porro erat, hæc dixit Spiritus sanctus. Existimo hunc demo-
 nem fuisse, quia veritati multa admiscebat mala & falsa, quale
 hoc fuit præceptum, vt legitimas abjicerent vxores, & alias super-
 inducerent, ac perfimilia multa. Accidit in illa missione eidem P.
 Iacobo Saminiego res admirabilis & consideratione digna, cuiq;
 eo in genere vix contigit similis, quæ etiam eiusdem vrbis incolis,
 in qua euenit, ita innotuit, totque testimoniis confirmatur, vt nul-
 lus dubitandi locus relinquatur, quæ ab his personis accepta est,
 qui oculis & auribus hauserunt: qui casus euentu infelix id eo per-
 missus est, (quemadmodum etiam de similibus; quæ in confessione
 contigerunt, credi potest) vt hinc nouus populus discat qua fide &
 integritate vti debeat. Penitentia Sacramento, in quo non par-
 uam sentit difficultatem: Quare etiam Iuda, quæ in omnium o-
 culis legem integræ confessionis violabat, videntibus eiusdem puni-
 ta est & castigata, vt vnios animæ ruina multarum salus procura-
 retur. Resignatur quæ accidit est eiusmodi: Agebat in domo præ-
 cipue cuiusdam Dominæ huius loci adulescentula decem & sex
 circiter annorum, quæ bello vapta ac baptismo tincta Catharina
 vocabatur: In ea cum ætate crescebat libertas & mores dissoluti,
 etiam non raro ab heretico reprehensa castigaretur; quæ eo perue-
 nit malitiæ, vt cum perditis quibusdam clam confueteret, neque
 tamen propterea a confessione abstineret; sed hoc peccatum lab-
 bris premeret, ne meretricula aut perditis moribus haberetur.
 Hæc igitur Calend. Aug. 1390 morbo depressa Sacerdotem euo-
 cavit, cui animi noxas aperiret, sed id fecit non integre, vt & in ea-
 dem egritudine nouem aliis vicibus; recedente Sacerdote presen-
 tibus aliis famulis contemptim ridebat, hac ferè oratione, Aliud
 mihi quod agerem non erat, quàm vt peccata faterer, adjectis et-
 iam turpibus & inhonestis verbis, quibus offensæ ceteræ singula
 ad heram referebant, quæ merito Catharinam increpans, eadem
 vultu & voce mutatis amicè rogauit, quænam illa essent, quæ Pa-
 tri aperire non vellet, narrauit illa non difficulter, adiunxitque
 quoties

tueris Patrem in morbo vocasset, vt se confessione purgaret, & tunc ad læuam quendam Æthiopi similem, qui moneret ne fateretur, quod ea peccata læuissima essent, & pullius momenti, & ex illorum confessione a Patre dissolutior haberi posset: à dextra vero manu apparuisse S. Mariam Magdalenam, exhortantē, vt quicquid esset libere euomeret. Accersitum igitur rursus Patrem Dominica de omni eo quod acciderat instruxit, qui modis omnibus tentauit, vt ad integram animæ expiationem induceret, sed frustra; quo enim exhortabatur magis, eo reddebatur obstinatioꝝ, ita vt nec nomen Ihsy enunciatē rellet. Alio etiam tempore, cum illi sacram crucifixi imaginem, vt in eum intueretur & animo reuolueret Christum pro nobis cruci affixum & in cruce mortuum, summa cum indignatione & animi commotione respondit: Jam scio, sed quid vultis faciam? Ad quam Hera; vt ad Christum te conuertas, qui admissa crimina remittat, & fatendo recognoscas. Cui Catharina: Obsecro, vt mihi desinatis esse molesti, cumque hera abcessisset, cepit amores suos & turpitudinem decantare, durauitque ad dies plures hæc agendi & dicendū capiti, donec quadam nocte, accersita cum ancillis hera, hæc in verba prorupit: Torqueor & animo angor plurimum ob violatam confessionem; & ab ea hora, vsque ad mediam noctem toto corpore obrigit, vt crederetur mortua, ac de humatione & sepultura esset cogitatio; sed ad se reuersa, accitōque Sacerdote, nihil de antiqua fatendi consuetudine remisit. Tres post horas, paulo antequam expiraret, exhorrata à seruis, vt apprehensa manu cruce & cerco sacro nomen Ihsy inuocaret, respondit: Quis est ille Ihsys? cum non noui, ac in partem viciniam lecti reflexa sedēnsque audiebatur cum alio quodam, qui tamen oculos fugiebat, colloqui. Ac alia serua, quæ eodem in loco ægra decumbebat, vehementer dominam rogauit, vt in distinctum cubiculum transferretur, quod, vt aiebat, laruas quædam atrox videret, quibus admodum terreretur. Noctē ea, quæ Catharina extincta est, domus tota tam fetido & putri odore perfusa est, necessarium vt fuerit, cadauer loco patente & aperto exponere. Dominæ etiam frater è cubili brachio extractus est. Ancilla quædam in humeris veluti calce percussa est, pertrulitque aliquot dies huius læsionis signa. Equus mansuetissimus alioquin actis in murum calcibus huc & illuc discurrens tota nocte insanit. Idem fecerunt & canes multa discursione & latratu. Humato iam corpore, cum ex ancillis quædam locum intrasset, in quo Catharina decubuerat, nemine conspecto, sensit

locat in se vas quoddam, quod tabularis impositum erat, fact. **M**ior præterea pars huius urbis vidit multo cripitu & fonitu huc & illuc plurimos lateres & tegulas, etiam ad 2 mithia passum proiecti, non quod in palatio vilius sit later vel tegula cum ut pleraque omnia huius urbis ædificia, palma regatur. Ancilla alia spectantibus multis pede longissime protracta fuit, etiam si quæ traheret, non videretur. Septimo Octob. cum quædam serua vestiarium esset ingressa, ut inde vestem sibi aliquam sumeret, vidit Catharinam erigentem sese in pedes, ut vas quoddam arripere, fugiente illa tanto impetu vas in murum impulit, ut in mille partes frangeretur. Die insequenti, vestiario annexa fuit crucis imago chatracea, quæ vno impetu à muro auulsa, in conspectu omnium, tres in partes distracta est. Eodem die cum in horto Domina cœnaret, medius later tanci injectus totam cœnam euertit, cuius filius annorum quatuor eo ipso tempore exclamare cœpit, Matercula, Matercula, Catharina me præfocat, appensisque ad collum sanctorum exuuiis ab ea pœna liberatus fuit. Hæc Dominam cœgerunt, ut ædes mutaret, & in consobrinæ domum se reciperet, relictis ancillis quibusdam ædium custodibus. Decimo dicti mensis, cum ex ancillis aliqua in officinam dispensatoris iuisset, sensit se ter à Catharina vocari, quam timore nimio dilapsam exhortata fuit ceteræ, ut inuocato Domini nostri auxilio cereo que sacro accenso regrederetur, assumptis duabus quæ ceteris animosiores videbantur, securè rediit; quam defuncta monuit, ut dimissis aliis cereo abjecto, quod pœnam inferret, sola persisteret. Emittebat Catharina ex omnibus corporis juncturis flammam incredibilem cum fœtore. Caput cum pedibus ardebant, tuncta erant veluti ignita fascia, octo aut decem digiros lata, quæ in terram usque protendebatur, videbaturque libidinis & admixtæ turpitudinis pœna & castigatio quædam. Viso hoc spectro tremere & exalbescere cepit serua, ad quæ infelix defuncta: Accede huc, Quoties ego te euocaui.

Respondit serua pendè exanimis: Bone I r s v. Quis non horreat te visa? Quæ cum diceret, in eundem locum descendit formosissimus puer albis vestibus, qui seruam hortatus est, utposito timore forti esset animo, notaretque diligenter, quæ à Catharina acciperet, ut in alios euulgaret, ac simulatque ab hoc loco abcessisset, confessione maculas omnes expiaret. Tum hæc in verba Catharina Scias inferno me mancipatam, & grauissimis subiectam pœnis, quod cum sacerdoti aduolueret, ut peccata faterer, leuissimam tantum referrem, cuiusmodi sunt, quod

Oracula enim & loquax, in iram procliuus, & id genus alia: filio
 terò inuoluerem libidines & conuictos cum adolescentibus
 congressus. Tu igitur disce bene confiteri, & nullum etimen
 tacere: Morumque vos componere, quodd mihi ita imperatum
 sit, cogarque aliorum in exemplum hæc vobis aperire: Iam
 pulsus ad salutandam Deiparam virginem audiebatur, defuncta
 mox in angulum quendam secedit & euanescit: Angelus verò
 (Angelum enim fuisse, quem viderat puerum, credebat famula)
 abire ad suos famulam iuber, quod & fecit. Hæc pars est vna co-
 rum, quæ Divina bonitas in Prouincia Peruana per Societatem
 operari anno 90 dignata est. Aliud superest nihil, quam vt V. P.

orationibus ad Deum & sanctissimis Sacrificiis, atque no-
 uorum operariorum missione, necessitatum gra-
 uissimarum huius miseræ gentis memi-
 nisse velit, ad laudem & gloriam

IESU CHRISTI Do-
 mini nostri.

(:)

EX.

EXCERPTA EX

QVIBVSDAM LITTERIS

P. MARTINI PEREZ SO-

CIETATIS IESV,

Nona ex missione Prouinciæ Zinaloa ad Patres Mexicanos, datis mense Decembri 1591.

OST vltimas apud Tanteecas. 6. Iulii datas, quo die in haec Zinaloa Prouinciam ingressi sumus, ab Praefecto Roderico del Rio directi discurremus, vagatique sumus per varia castella, vicos rusticos, metalli fodinas, pastorum casas, Hispanorum villas & dominia quaedam, iuuando proximum solitis officiis nostris, nobis vt nunquam deesset quo occuparemur. Transcendimus diebus octo asperum ac difficilem oporofumque Tepesufani montem, nullo conspecto animali, auius quibusdam exceptis, cuius ratio est vis earum muscarum, quae equos infestant, quarum toto monte copia est maxima, quae equis nostris fuerunt molestissimae. Occurrerunt nobis Cuimechi quidam, qui sunt Indi militares, qui ex eo quod habebant liberaliter obtulerunt, nullo incommodo illato. Ex his propè infiniti inueniuntur, qui huc & illuc dispersi vagantur, in nullo alio occupati, quam vt victui opportuna venentur & quarant. Relatumque nobis est, in montis parte ad tria millia conuenisse, qui Praefectum obsecrabant, vt quae fidei sunt Christianae, eos doceri instruique faceret. Eorum minister, qui vnicus est, nos inuisit. Obuius factus est Hispanus quidam ordinum ductor, cui sex Castella pagana seu vici rustici quadam montis parte parèt. qui satis instructus, quidnam in eiusmodi missionibus Societas prætenderet, ad P. Visitatorem literas dedit, quibus vnum ex Patribus sibi concedi postulabat, cuius opera ad viginti animarum milia in disciplinam Patris tradenda instituerentur.

Hos & alios vicos non absque dolore prætèriimus, quia iam apud nos constitutum fuerat, nullo vt in alio loco prætèquam
in pro-

In prouincia hac subsisteremus. Paucis ante aduentum nostrum diebus scripseramus sex aut septem Hispanis, qui ibidem morantur absque vilo sacerdote, & semel tantum in anno Missam audiebant, quando videlicet sacerdos quilibet triginta aut quadraginta miliaribus distantibus ad eos veniebat, vt confessione poenitentes purgaret. Illi cum præcipuis quibusque Indis nobis, qui plusquam viginti miliaribus ab eorum domiciliis distici eramus, hilares & recreati plurimum occurrunt, & vsque ad sequens flumē Prouincię huius, vbi est sanctorū Philippi & Iacobi vicus, comitati sunt. Abest hæc Prouincia Mexico plusquam trecētis miliaribus, & Septentrionem versus protenditur. Ad dextram montes habet Tepeuanos, ad Læuam mediterraneum Mare: parte altera ad Zibolam & Californiam vsque excurrit, quæ sunt Prouinciæ Occidentem versus magnæ & frequentes plus satis. Ad latus vnū, quo Septentrionem respicit, duorum tantum dierum ab vltimo huius Prouinciæ fluminē itinere, (quemadmodam ab Præfecto accepimus) conspiciendum se præbet nouum Mexicum adeo celebre & nominatum, ac gentilis superstitionis abundans, de quo scriptum est frequenter.

Zinaloæ prouinciam metiuntur & secant octo fluuiis maioribus, qui in ea decurrunt. Partitionis verò ea ratio est, quòd Castella & vici pagant omnes ripis & fluminum labris adiacent, quæ pisculenta sunt, & quæ non longo tractu in mare mediterraneū influunt. Solum sacioni aptum est & ferax, & quæ seueris, reddit. Cælum purgatum & salubre. Rustici & agrorum cultores bis in anno metunt, ac inter reliqua fabarum copiam, cucurbitas, maizon, eiusdemque generis legumina colligunt, ex quibus ipsi & nos vescimur tam abundè, vt de aucto rerum pretio aut fame sermo nullus; quinimo perit frequenter bona pars messis collectæ, & maizon vetus abijciunt, vt sit locus nouo. Abundant gossipino lino, ex quo telas optimas texunt, quibus vestiuntur. Vestes eorū sunt panni pars, humeris illigata, qua veluti pallio Mexicanorum more totum corpus tegunt. Id verum, quòd cum omnes sint opifices, maxima anni parte non tegantur, sed nudi incedant. Cuncti tamen cingulo quodam largiori ex eodem gossipino panno variè & multipliciter elaborato, adiectis etiam figuris coloris diuersis, quas cochlearum & concharum testæ & domus artificiosè offibus admixtè faciunt. Auribus præterea fila multa inserunt, ex quibus itaures dependeant, quem in sinem natis infantibus multis in locis aures perforant, & anulos, grana seu globulos, corallū inserunt, ita vt auris quælibet quinquaginta huius generis orna-

mentis facillè grauetur, quare non in laetus obuoluti sed supini semper dormiunt. Feminae à coxis decenter deorsum vestitæ, reliquo nudæ. Viri perinde vt feminæ prominentes capillos gestant, hæ in humeros, sparsos, illi frequenter collectos & variis modis astrictos, iniecta coralla variis plumis & cochlearum testis exornata, quæ etiam nescio quam pulchritudinem & ornatum capiti afferant. Onerant collum orbiculis coloris varii. Statura corporis sunt magna, & qua Hispanos palmo superent, ita vt equis infidentes nos nec quidquam inclinatos, nihil erectis talis, facillè complecterentur. Valentes & robusti, quod bella, quæ illis cum Hispanis fuerunt, facillè indicant, in quibus tamen si damna non parua accepertint, non inulti tamen nec absque aduersariorum sanguine. Cùm de summa rerum acrius decertare vellent, denunciabāt & indicebant diem. Eorum arma arcus sunt, & veneno infectæ sagittæ, ac clauarum genus durioris ligni, quarum ictus repetere non oportet, vt alicui caput cerebrumque comminuas. Vtuntur etiam hastis breuioribus ex ligno rubeo confectis, tam solidis & acuminatis, vt præpilatis nostrorum non cedant. Atque quàm inimicis sunt terribiles & formidandi, tam inter suos & vicinos quieti & pacis amantes, rarusque inuenitur prouocator aut contentiosus. Hispani post aliquot congressus militares dextras tandem eis dederunt, relictis auitis sedibus. At octo illi quorum superius memini pacifici inter eos viuunt, & quamuis Domini vocitentur, iis tamen contenti sunt, quæ Indi offerunt, nulla vi aut molestia cuiquam illata.

Cùm has in oras venissemus, fama nouorum hominum exortu Indi confertim in nostras ædes concurrerunt, & summa beneuolentiæ significatione salutatione & verbis, quæ tamen non capiebamus, amorem testabantur, tam diu nobiscum commorati, dum amicè domum remitterentur. Neque oblatam primo quoque tempore opportunitatem neglexerunt, declarantes quanto animo in Christianam religionem ferrentur. Nam cùm primos huius provincie vicos essemus ingressi, vulgato etiam in vicinis locis aduentu nostro, die insequenti conuenit in Ecclesiam tam aduultorum quàm puerorum magnus numerus, vt baptismo ringerentur, quod summæ nobis fuit consolationi. Abluimus pueros & puellas facillè octoginta, cæteros animo creximus spe non inani futurum, vt simulatque instituti essent necessaria doctrina, eiusdem sacramenti essent participes. Inuenimus ad quadringentos Christianos, qui ab Patribus Franciscanis qui in hæc loca venerant ante annos duodecim baptismo initiati, interfectis tandem illis

ab ipsis incolis, caruerant doctore. Neque fieri poterit omnes ut à nobis erudiantur, nisi adiutores submittantur. Nam præterquam quòd populus sit multus, sermone & linguis etiam differunt, tamen si duæ sint præcipuæ & generales maximè.

Duas linguas veluti subito opere discimus, quæ tamen non snt maximè vulgaræ & generales, necessariæ sunt magis, & tribus mensibus tantum profecimus, faciliè ut loquentes Indos assequeremur. Quare cepimus Catechismo erudire gentem, & pius exhortari sermonibus ad eos in officio continendos, & omni timore liberandos. Cùm vident preces & DEVM orandi formulas non extraneo sed familiari idiomate se à nobis accipere, quas ut & Catechismum magna cura & temporis breuitate addiscunt, iamque tam adulti quàm pueri plures mille sexcentis abluti sunt; præter quadringentos qui in infantili penè ætate a Patribus nominatis tincti, & duodecim totos annos neglecti vix signum habebant Christiani instituti, sed cum Ethnicis patrio more matrimonio erant coniuncti. Multis concubinas detraximus, cum huius gentis ea sit consuetudo, tot ut superinducant, quot alienis sunt satis. Matrimonii Sacramento iunximus non paucos.

Sunt & plures alii qui baptismum appetant, sed cùm ingens sit populus, operarii verò duo tantum, fieri non potest ut labori pares simus. Vltimo Nouembris visitavi huius tractus seu fluminis gentem, & duodecim aut tredecim miliaribus quatuor milia ut minimum numerantur Indi, quæ arcu & sagitta vtuntur, exceptis mulieribus & paruulis. His admixti sunt quidam non boni nominis & fame, quibus cum demone familiaritas & consuetudo, cum quo abominanda & horrenda prorsus peccata committunt.

Plurimi in montes profugerunt, ne eorum paruuli abluerentur, quoniam demones in vulgus sparserat morituros omnes, qui baptismum tingerentur, nihilominus tamen septem aut octo diebus 240 infantes Sacramenti aqua aspersi: coëgit me necessitas, his relictis, ut aliò concederem vicinos adiuturus, teneor tamen magnò reuertèdi desiderio, permotus commiseratione quadam, quæ videat gentem verè fidei ignaram tã arctè a demone possideri.

Sunt iam in tribus his fluminibus tredecim Ecclesiæ, iis exceptis, quæ paulatim eriguntur, nec in eatum usum plures sunt nobis vestes sacræ, quàm eæ quas circumferimus, & alio quodam altaris apparatu qui Hispanorum est. Nulla est in Ecclesiis campana. Altare cruce vna & aliquot Chartaceis imaginibus, que Cuthuacono huc delatæ sunt, instruximus, quia nobis alius deest

ornatus, quem à R. V. expectamus, & perutilis futurus, gente hæc tam studiosa cultus exterioris.

Die Conceptionis Deiparæ Virg. sacro dedicationem templi Petratiam celebrauimus. In eo reposui paruam quandam B. Virginis Conceptioni sacratam. Instituiumus supplicationem, in qua pueri Te Deum laudamus lingua vulgari decantabant, subiunxerunt orationem, ac tandem Missam legi, quòd cantores ignati adhuc sint cantus, & aliud personare nesciant, quàm rudi quadam & dissona voce Amen. Interfuerunt ex Ethnicis plurimi, qui aliunde ad diem festum inuitati fuerant, & propè attoniti erant visis his primis initiis, optantes, vt in eorum vicis similis haberetur celebritas. Quantum hucusque colligere licuit, horum & vicinorū Castellorum Paganorum, vbi maior frequentia, & linguarum diuersitas minor, Indi Incolæ alacres sunt & excitati, tractabiles, facillioris conuersionis quàm quos vidi aut noui hæctenus. Optarem aliquando velut secessione quadam mecum habitare, sed tantus conuenientium concursus, hanc vt quietem mihi non relinquât, & licèt taceam, nihilominus varios miscet sermones de nostris interrogantés & recensentes sua, nocteque ad nos veniunt precationum & orationis causa. Ingeniosi sunt & dociles, etiam si nullum habuerint doctorem, cuius institutione hæc vis naturæ exerceretur. Agunt in Castellis aut vicis rusticanis cõriguis & ex creta & lignis erectis domibus, quas storeis tegetibusque arundineis ornant. In coniugiis, quæ ineunt, quando multas sibi iungunt uxores, minùs inconueniens indecentque videtur, si sortorem, matrem, vel etiam filiam accipiant, quòd hoc ad domesticam pacem tuendam facere plurimum arbitrentur, viteturque eo modo æmulatio omnis. Ac licèt affinitatem nullò loco ponant, consanguinitatis tamen rationem habent maximam. Liberos amant tenerrimè ad certum vsque tempus, nec eos alia docent quàm quæ ipsi sciunt, neque vllam ob causam plectunt vel castigant, atque ita pecorum more viuunt. Matrimonio coniungunt suo tempore. Coniugii autem hæc est forma: Conueniunt vtrorumque inter se parentes, & post vtrimque habitos sermones, pro gentis more choreas agunt & saltationes, datisque dextris ad suos reuertuntur: quòd si sponsus vel sponsa minoris sint, quàm nuptiæ requirant, ætatis, menses & etiam annum expectât, nec in mutuos veniunt aspectus: tempore deinde suo sponsæ Pater filiæ & generi domum cum adiuncta supellectili relinquit. Creant etiam sponsam equitem, si familiæ sit illustrioris, vario ritu, cuius hæc præcipue sunt cætemoniæ: Arcum tradunt, & qua ratione nouis armis vtendum

ZINALOANA.

utendum sit instrunt; utque industriae & habilitatis dent signum quoddam, in leunculum aut feram immittitur, quam ubi interfecerit, sponfus honore & dignitate, qua cæteris qui equites non sunt, antecessit, insignitur. Inter politicae quæ servant hoc est unum, quod aliorum filios in suos adoptant, sed hic in alterius familiam transitus seueriores & periculosiores ritus habet. Immittitur enim in os ad gulam usque palus, quo ferè præfocantur, si res successerit, quicquid ciborum assumpserunt euomunt, atque ita in ius alienum transeunt. Quicquid ab opere & labore superest temporis ludo absumunt, qui aleas refert, sed variis periculis signis. Hoc in genere exercitissimi summa animi moderatione & patientia ludunt, nec iuramentum auditur vllum, nec contentiosum aut pugnae verbum, etiam si vestes & cætera omnia absumant, & nudi quod accidit aliquando reuertantur. Cùm infirmantur, si grauis & periculosa fuerit ægrotudo, sepulturæ locum effodiunt; manetque aliquando totos quinque aut sex dies apertus, quæ agendi ratio profuit plurimum cuidam feminae, cùm enim vicum quandam ingressus essem, & humum altè effossam viderem, non ignarus causa accessi iacentem & morbidam, eamq; ex Catechismo, quem lingua scripseram vulgari Christianè institutam abluui, sed ex morbo conualuit: Ideo verò sepulturæ loca aperiant, ut extincti cadaver vel cineres (nam adurunt aliquando corpora cum domo tota & supellectili) confestim humo obruant: sepulchrum certo quodam puluere iniecto aspergunt, ex quo potionem faciunt, deferuntque secum cibos, & post lachrymis rigatam sepulturam sese inebriant, parentibus defuncti conuiuium parantibus iis qui adstant. Atque hæ sunt eorum exsequia.

Vicarius Ecclesie Culiacan, quæ Zinaloa ubi supradicti Patres agunt quinquaginta milliaribus abest, datis ad quendam amicam litteris in hanc sententiam scripsit: Zinaloæ, Patres officiosè laborant in Domino in conuertendis ad fidem Indis ad eò fructuose & feliciter, ut miraculo omnes adscribamus: Neque credi potest, qua celeritate & didicerint & eius Provinciae lingua loquantur, quaque facilitate & satisfactione ad baptismum Incolæ accedant, & in rebus fidei institui postulent. Dei certè est opus, quamobrem ei diuina Maiestas fauet & dat incrementa.

LITERÆ ANNÆ INSVLARVM PHILIP- PINARVM,

*A P. Francisco Vaez X. Iunij, Anni M. DC. I. ad
R. P. Studium Aquauiuam Generalem
Societatis IESV data.*

NTER calamitates & ærumnas varias, quibus Domino nostro placuit exercere has insulas, princeps vna fuit fluctibus haustarum nauium iactura, cum aliarum, tum Capitaneæ, & quæ erat Præfecti maris, & anno superiori 1600 à littore in nouam Hispaniam soluerant ingentibus opibus mercibusque onustæ. per quas & huius viceprouinciæ annales & epistolæ Iaponicæ ad P. V. mittebantur. Cæterum cum menses totos octo naues dictæ, vehementi vento eoque contrario impulsæ, vela fecissent, magno vectorum numero, fame, peste, ac vndarum furore, quo ex ipsis nauibus præcipientes agebantur in mare extinctis, cœperunt retro sublapsæ referri, illis que in scopulos demersæ sunt, pauculis è præsentis periculo ereptis, qui instar seruatorum Iob nuncii cladis essent, quæ aliis deinceps atque aliis superuenientibus belli casibus & ruinis aucta maiorem in modum nos affixit. In harum nauium vna, S. Hieronymi nomine appellata, vehèbatur P. Petrus Lopez de Parra Societatis nostræ Professor, qui post hanc longam nauigationem, vel potius post aliam longiorem 37 annorum in religione, applicuit, vt confidimus, ad vitæ æternæ portum, multo bonorum operum thesauro onustus. Professor fuerat in noua Hispania Philosophiâ & Theologiam, vnus è primis Societatis hominibus quondam eò destinatus. Exercuit ministros nostros cum fructu. Quamuis autem nihil nobis de morte eius speciatim constet, tamen cum vehementer affectus fuerit ad audiendarum confessionum iuuantiarumque animarum munus, verisimile est cum magnâ charitate omnibus in extremo illo discrimine suam operam accommodasse.

In alia

INSULARVM PHILIPPINARVM.

In alia quadam calamitate jacturam fecimus alterius cursum sacerdotis & fratris, si modò jactura vocari potest mors eorum, qui ad lucrificiendas animas & iuuandos fratres in bello iusto aduersus pyratas hæreticos occubuerunt. Erant illi Hollandi & Zelandi, qui anno 1600 ad Philippinas appulsi fuerant, & ad prædas agendas in mari, cui nomen Norte, aduenerant, sicut iam spoliabant vnã nauem Lusitanã, & in Oceano australi, dicto Sur, superatis angustiis Magellanici freti, lembum vnum ex Peru. Nam cum eorum primarię naues, Capitaneã & Admirantis, stationem delegissent sex leucis a Manila, vbi necessariò merces exponere debebant Hispanã, Chinenses, & Iaponicę naues, quoque cursum tenere debebant omnes scaphę reliquaq; minora nauigia, quę ex vrbe soluebant, è Manila binę naues 300 militibus harum insularum præstantissimis armatę cum multis bombardis ceteroque apparatu bellico in aduersariorum naues sunt directę. In primaria erat P. Iacobus de Santiago & frater Bartholomeus Caluus ad petitionem Generalis Antonii de Merga Regii Senatus auditoris, aliorumque belli Ducum, qui dicto Patri confiteri solebant.

Cum ergo Pater primùm militum confessionibus excipendis operam nauasset, & ad fortiter dimicandum ad 14 Decembris animasset, in conspectum hostis ventum est, explicatisque velis capitaneã in capitaneã tam propè incurrit, vt ex altera in alteram procliuis esset digressus. quo in concursu dum nostri hosti vexilla subripiunt, & in suam nauem transferunt, festisque vocibus victoriam inclamant, ecce nauis nostra inopinatò, hausta alicunde magna vi aquarum, permitte Deo, fluctibus absorbetur cum omnibus vectoribus, exceptis paucis, qui scaphę Hollandis ereptę beneficio vel natatu in continentem euaserunt, vt Generalis, qui cum duobus hostilibus vexillis se in mare præcipitarat.

Admirantis deinde nauis nostra, cum hostili item Admirantis congressa, eam cœpit, & in Manilam abduxit, vbi supplicium sumptum de omnibus eius vectoribus. Inter nostros autem, qui vel submersi sunt, vel ab inimicis interempti, numero quinquaginta nouem supra centum, submersus est quoque P. Iacobus, qui audita quasi omnium exomologesi, videns nauem deprimi, dum laborat se in mare præcipitem dare, Capitanei voce ad confessionem aspirantis reuocatus est, & inter audiendum confessionem vnã cum fratre & aliis submergitur. Viginti

nonum ætatis annum pater ille agebat. In Societate autem vixerat annis quindecim. Eadem ætate erat frater eius comes, qui septem annis in Societate vixerat, & in his partibus eam ingressus fuerat, vir cum omni virtute tum verò obedientia singulari, cui semper valde fuerat addictus, præstans. Obiit quoque è fratribus Martinus Sancez ex his Philippinis oriundus, postquam decennium in Societate præclaro in vita & morte relicto exemplo posuisset. Restant in hac viceprouincia Sacerdotes triginta, fratres viginti-nouem, è quibus duo sunt scholastici, quatuor nouitii, annumeratis nouem illis, quos cum P. Gregorio Lopez P. V. huc misit, quibus huic viceprouinciæ magnam ceruè præfidium accessit, quæ vt tempore posterior est, & ab operariis sterilior, longiusq; Roma abest, ita etiam pauperior, & velut filia minor P. V. debet esse carior & commendatior.

COLLEGIVM MANILANVM.

DEgunt in hoc Collegio (quod primarium est in hac viceprouincia) sedecim è nostris, nempe seni sacerdotes & deni fratres. Omnes, diuino fauente numine, suo exemplo & labore fructum vbertimum ex huius ciuitatis spiritali cultura retulere. Quem adauxit occasio belli & terræmotus, iacturaq; nauium, atque aliæ calamitates; experientiaque didicimus, pietatem citius inter aduersos quam prosperos successus efflorescere. Quo minùs in structura Collegii perficienda progredi audeamus, fecit terræmotus. cogimur enim iam collapsa vel in ruinam procliuia priùs reparare. Superiore anno scripsimus, ad vigesimum primum Iunii diem corruisse præcipuam partem nauis templi, hoc verò anno 1601, ad decimum sextum diem Ianuarii alio terræmotu disturbata est altera pars ei respondens, cæteræque ita conquassatæ sunt, vt necesse fuerit omnia solo æquare. Magni beneficii loco duximus, ruinas has nullo cuiusquam damno contigisse, cum tamen alter terræmotus incidit, cum populus in templo sacro Missæ interesset, alter verò, quando minime expectabatur. Commonefacti ergo Manilani à nostris de periculo quotidiano vitæ in terra, mentem erigere cœperunt in cælum, indeque parrocinium & tutelam postulare, felicique sorte eis obrigit patronus & aduocatus S. Polycarpus Episcopus & Martyr, S. Ioannis Euangelistæ discipulus. In cuius honorem festam cum solenni processione, quotannis repetenda, celebrare cœperunt.

Initium

Initium quoque hoc anno factum est alterius cuiusdam pii & religiosi operis cum insigni fructu, ut quod non solum per Quadragesimam tribus diebus, (id enim perpetuo fuit vltatum) vltam etiam singulis diebus Veneris toto anno in Ecclesia nostra diuerberationes corporum vsurpentur. Maximus id temporis hominum est concursus ad audiendum Psalmum quinquagesimum Miserere, cuius lugubri concentu plurimum ad deuotionem & poenitentiam agendam permouentur. Nec rare interfuere auditores regis, ac gubernator ipse cum aliis viris primariis.

Incarcerati quoque exhortationibus piis & confessionum sacramentalium exceptione adiuti sunt, & quod populum non parum edificauit, commeatus necessarius per aliquot dies etiam nostris humeris vsque ad carceres deportatus est. Pueris item doctrinae Christianae pabulum Dominicis diebus subtractum non est. cum quibus tempore Quadragesimae processio- nis forma dispositis ad excubias prodimus militares, sermonibusque ad eas factis fructum colligimus minime poeniten- dum.

Congregatio Scholasticorum hoc anno inchoata progres- sus habet optimos. Quoque mense, conuenienter regulis, om- nes ex omni ordine peccatorum Sacerdoti faciunt, & diuina men- sa accumbunt. Festis diebus pomeridianum tempus audienda le- ctione spirituali & commemorandis exemplis Sanctorum im- pendunt. Beatissimae Virginis solennes ferias maxima religio- ne & laetitia peragunt. In quadam abiectis palliis, cum pol- lubro & gutturnio argenteo in manibus deportantur cibum ad carceres, ordine & ritu pulcherrimo, magnaque prompti- tudine & submissione animi miseris hominibus interuierunt. Modum procedendi in omnibus putantur sumpsisse ex congre- gatione Romana. Priuilegia autem Sodalitatis tam multo se- culares homines allexerunt, ut necesse fuerit eam in duos ordi- nes diuidere.

Pro viris itaque adultis & ciuibus, qui Dominicos Festosque dies optarunt in sodalitate fructuose expendere, principium so- cit P. Visitator, habitis ad eos familiaribus exhortationibus & narrationibus piorum exemplorum e vita Sanctorum de prom- ptis, planeque speramus rem ad maiorem gloriam Dei cum erit- mio ciuitatis fructu processuram. Nec iam desunt, qui vna alte- rare exhortatione audita, sanctiores salubrioresque, quam ante instituerant, viuendi rationes inierint.

Initium quoque hoc anno factum est sorte deligendi nomen alicuius Sancti, vti nonnullæ ciuitates in morem induxerunt, & ingens extitit populi concursus. Quidam in mare cum multis aliis, dum pugna cum Hollandis supra nominatis committeretur, dilapsus erat: sed quia nomen S. Nicanoris patroni, qui mense illo sortitione obtigerat, inuocauit, summo illo discrimine, quo ceteri absorpti fuere, ereptus est, & ad leucæ integre spatium natando cum summa sua admiratione tandem ad litus delatus.

Consistentium communicantiumque numerus hoc anno superiores omnes superauit. deuotioni enim veteri nouæ per calamitates faces subiectæ sunt, litesque multorum inter se conciliatæ. In quadragesima autè maximè pietatis omnia studia exarsere in patefaciendis creberrimè noxis, iisdemque per verbera quotidiana aliaque deuotionis exercitia expiandis.

A sceleratis pudicitia cuiusdam feminæ nunc precibus nunc donorum largitione appetita fuerat, sed cōfessionis communionisque crebrioris armis communita omnem vim hostilem depulit. Sed non hic acquieuit hostis. Quodam die post sacram Synaxim; in Ecclesia nostra religiose sumptam, eandem in loco solitario aggreditur, & pugione in pectus eius defixo, necem comminatus est, nisi in scelus consentiret. at illa constanter respondit, se male morte oscumbere, quàm Deum offendere. Denique cōtumeliis pugnisque malè excepta sua castitate beluinum aduersarii affectum expugnauit.

Alius, cogitatione omni, de Deo saluteque sua exclusa, multos annos in grauibus sceleribus exegerat, speciatim verò in infami quadam cupiditate ita cordis visceribus infixæ & firmatæ, vt Patrem nostrum cum abducere à tam fœda consuetudine conantem tantum non pro fatuo habuerit. sic enim erat sordibus perturbationum illarum animi inuolutus, vt instar suis volutabro immersæ, nulla alia in re voluptatem querere videretur. Et tamen tandem homo obstinatus rationibus & argumentis cessit, nec solum à visendo scorto se abstinuit, verum etiam omnem libidinem ita radicatus ex animo euulsit, ac si nullam unquam eius notitiam habuisset. Confessione enim generali de antecessæ vitæ lapsibus facta, sic mores correxit suos, vt omnes, qui eum antè cognorant, de subita illa vitæ mutatione non parū obstupescerent.

Cum pyratæ Hollandici, de quibus supra, in vrbe Manilana iudicium sententia morti addicti essent, visum est gubernatori,

eos vārtis religioſis commendare, ſi forte eiuratis erroribus Eccleſiæ ſanctæ reſtitui poſſent. Et placuit diuinæ bonitati, omnes, qui erant numero tredecim, reſtituere, vnum excipio Præfectum Admirantem, qui, vti pertinax hæreticus, ſtrangu-
latus eſt & in mare præcipitatus. Cæteri cum tanto criminum dolore S: Eccleſiæ Romanæ obedientiæ ſe ſubjecerunt, vt Pa-
triſus religioſis viſum ſit, eis porrigendam quoque ſacram Eu-
cliaſtiam. De quinque noſtræ Societati commendatis affirmare poſſum, eos magnæ ædificationi omnibus exitiſſe: nam & con-
feſſionem de totius vitæ peccatis & ſacram Synaxim cum mul-
tis lacrymis obierunt, atque ante illam publicè fidei Catholicæ
Romanæ profeſſionem eiuratis hæteſibus ediderunt, parati in
dicta fide viuere & mori. Poſt biduum denique roſariis ad collū
appensis magna animi lætitiā, quod morte ſua poſſent expiare
delicta, ad ſupplicii locum proceſſerunt.

Non minor eſt occupatio noſtrorum his in locis cum Indis,
atque cum aliis, tum quia eorum maior ad hanc Manilanam vr-
bem, quàm alibi, concursus eſt, tum quia ardentiore affectu So-
cietatis homines complectuntur. Nunquam ex iis deſiderantur
qui operam dare confeſſioni velint, ſeniſque Sacerdotibus, ſi
tot idiomatis gnari forent, ad omnes audiendos per totum an-
num opus foret. Sacram communionem magnopere affectant,
& ſingularem ex ea fructum reportant. Omni hebdomade fe-
ria ſexta pluriſimi aduolant, vt cum reliquis diſciplinam faciant,
plureſque venirent, ſi portæ ciuitatis quæ Indos dirimunt ab
Hiſpanis ſub noctis crepuſculum non occluderentur. Certè
quampluriſimi non verentur etiam per anguſtum portarum for-
amen irrepere, ne ſalutarem illam pœnitentiam negligant. Sab-
batho quoque accurrunt ad audiendum ſacrum Miſſæ de bea-
ta Virgine, & Quadrageſimæ diebus ad audiendum concionem,
idque tanto numero, vt Eccleſiam noſtram cæteroquin ſatis
capacem totam compleant. Quando autem terræ motu ſubuer-
ſa eſt, magno ſtudio viſque ad puerulos ipſos conuolarunt, vt
operam ſuam exportandis lapidibus conſerre poſſent. Iucun-
dum erat ſpectaculum contueri illos formicatum inſtat inter
rudera & parietem oberrantes, calceque & puluere feminas æ-
que ac viros, iuuenes & ſenes reſperſos, dum ſportis in hume-
ros ſublatis ruinas certatim ad expurgandam planitiem effer-
rent.

Sodalitas Parthenia, recens inducta inter indigenas, omnes
alias mirificè accendit. Aliquoties epulum præbuere pauperibus
tanta

tantâ liberalitate, ut multa superfuerint pro incarceratis & aliis egentibus. Post prandium peractum pauperum manibus aqua lacticem affundebant, easque exosculabantur, ac denique pauperes ipsi nixi genibus Deum pro suis benefactoribus precabatur. Alias iidem Indi Sodales se contulerunt ad Xenodochium Indorum, ibique agris operam suam, componendis lectis & solo euerrendo, contulerunt; quod admiratione dignum est in hac gente, quæ abhorret à visitatione Nosodochiorum. Sodales, quantumuis pauperes, tamen ordinarias elemosynas Ecclesiæ præstant & egenis. Addicti sunt orationi & ieiuniis, totas hebdomadas solo pane & aqua contenti. Recipiunt se libenter in ædes nostras, faciendæ confessionis vel commentationis spiritualis instituendæ causa, cum magno ipsorum fructu & ædificatione spiritali.

Christiana quædam femina in seruitutem infidelium iam dudâ redacta in Insulis Mindanao & Buraci, Mahumetanae sectæ deditis, nunquam à fide vera diuelli potuit, vel ad cultum idolorum induci, licet multa eorum loca peragraris.

Indus quidam, cum aliis nonnullis, de peccatis confessus, ut sacram communionem percipere posset, affirmat se, quod peccatorum quorundam circumstantias reticuisset, per visum conspexisse elegantis speciei puerulum, sibi quidem porrigentem sacram Eucharistiam; sed cum ipse responderet, se esse magnum peccatorem, puerulum subijunxisse, verum est te communionem dignum non esse, quia in confessione tua talem & talem circumstantiam celasti. Quare euigilans ad ædes nostras concessit, vniq; Patrum visum patefecit, ac iterare confessionem postulauit.

Alius sic assuefactus erat corporis diuerberationi, ut cum die quodam iter faciendum esset, cum cerro agmine militum, nocturnis horis ab eo se abstraxerit, ne sanctum hoc exercitium prætermitteret. Id cum peditum dux nocte obiens vigilas clam animaduertisset, arbitratus eum mali aliquid meditari, silentio insecutus est, ac tandem vidit eum subire cuiusdam Ecclesiæ eximium, fusiq; ad Deum flexo utroque poplite orationibus in suum tergum acriter deservire. Finita diuerberatione, propius accessit, & cernens esse Indum, multo amplius ædificatus est. Cumque ab eo percontaretur, unde oriundus esset, respondit ex vico Manilano; seque solitum confiteri nostris. Miratus Capitaneus tyronem in Christiana religione tantam suæ salutis gerere curam, pecunia donatum ad suos redire iussit, ne consuetudine militum perneretur.

Sacerdos quidam fratre comite quasi in missionem ad villas quasdam

Quasdam Sellaas amandatus est, quæ parochis destituta institutio-
ne indigebant. Cumque eò concessissent grassante peste, illos
non solum Sacramentorum confessionis, & sacre Synaxeos, sed
etiam victus, qui in ædibus nostris parabatur, administratione li-
beraliter iuuerent.

In alia missione, à Collegii Rectore alteroque Sacerdote in-
stituta, ingens constitit laboris fructus in confessionibus audien-
dis, in sopiendis dissidentium controuersis, in reuocandis ad me-
torem vitam peruersis. Baptismi sacramento initiati vigintiquin-
que adulti, à cæco quodam doctrina Christiana imbuti. Is licet
oculorum usu destitutus, tantam tamen gerit Catechumenorum
curam, ut si vel minus è numero quantumuis magno desit, certio-
rem reddat continuò Patrem. Quod hoc pluris facimus, quo is,
qui quondam numeratus est inter Catalanos, hoc est, idolorum
sacrificulos, nunc post conuersionem factus sit Christianæ disci-
plinæ institutor.

RESIDENTIA ANTIPOLANA.

IN hæc ordinariè versati sunt terni sacerdotes, in messe trium
millium Christianorum. Baptizarunt hoc anno plusquàm quin-
gentos. Experiri sumus in hac gente religionem magnam &
rarum pietatis sensum in frequentandis sacramentis, obeandis
supplicationibus, & disciplinis vsurpandis, aliisque operibus bo-
nis exercendis, ac denique in omnibus magna facta est morum
commutatio.

P. Visitator fundamenta jecit domus hospitalis, quæ magni
est momenti. Quo die ad fastigium perducta est, post sacrum so-
lemne & concionem, P. Visitator primus cepit inseruire pau-
peribus ibidem congregatis, aquam manibus eorum affundendo,
eisque flexis genibus osculando, quod exemplum viri primarii,
qui præfatus erat, omnes sunt secuti. Vnde iam morem inductum
est, ut in dies singulos quatuor Confraternitatis ad huiusmodi o-
pera pietatis instituta Sodalibus eis victum apponant. Atque idem
faciunt mulieres cum sui sexus infirmis.

Initia quoque data sunt Seminatio puerorum, in quo in omni
virtute bonisque moribus à prima ætatula educantur, secundum
leges Christianas, eorum capacitati consentaneas. Quæ res non
solum necessaria est ad capessendam veram doctrinam, & corri-
gendos Indorum mores, sed etiam facilis & suavis. Sistentan-
tur omnia oriza à parentibus subministrata, aliisque elemo-
synis.

synis. Occupationes eorum sunt artem legendi litterasque for-
mandi addiscere, aliâque præstare quæ puerilibus annis con-
ueniunt.

Inductus erat alicubi vsus toto anno cantandi in honorem
Deiparæ Virginis canticum *Salve Regina*, & feria sexta *Quadrage-*
simæ post lectionem spiritualem faciendi disciplinam in Ecclē-
sia. Cùm igitur Indi quidam, more in calidis regionibus confue-
ro, in flumine se abluentes exaudirent campana signum dari, ad
Salve & disciplinam mox se amictu resumpto in viam dede-
runt. Vnus solus restitit, & irridens socios idiomate suo dixit:
Acoi Ouian. id est: Afferte mihi inde aliquid; quæ formula est ap-
ud ipsos irridendi. Digressis aliis, ecce solum crocodilus (quod ani-
mal in his regionibus est admodum ferox, & carnis humanæ per-
cupidum) inuadit & interimit, antequam illi subsidium corporale
vel spirituale suppeditari posset. Id verò admiratione non parua
dignum fuit, cùm bellua hæc admodum vorax sit, hominesque
occisos vel totos deuoret, vel pedem aut manum saltem auellat,
hunc tamen integrum & illæsum reliquerit, quod Indi tribuere
virtuti decantati cantici *Salve* & factæ disciplinæ.

RESIDENTIA DE ZEBV.

Hæc residentia est in prouincia appellata *Pintados*, in qua
major nostrorum pars degit, & Indorum saluti operam na-
uant, quanquam ordinariè non agant ibi nisi tres Sacer-
dotes & quatuor fratres. Locus est valde opportunus, quia huc
recurrunt omnes reliquæ residentiæ. Ministeria Societatis cum
magno fructu ciuitatis exercentur. Ludus puerilis apertus est, &
lingua Latina traditur. Anno proximè elapso Reuerendissimus
Episcopus, officiales, & alii primarii viri litteris ad Majestatem Ca-
tholicam datis exposuerunt, quanto cum fructu spiritali nostri in
illis locis inter Hispanos equè ac Indos sua ministeria exercent,
simulque enixè rogarunt, vt annuo aliquo prouentu residentiam
illam stabilire dignaretur, quo diutius nostrorum laboribus frui
possent.

Optimus artifites ille, cùm pedes, licet sexagenarius, diocesim
suam lustraret, diuertit in ædes nostras, ac nobiscum ea submis-
sione animi & familiaritate vixit, ac si vnus de nostris esset. Visi-
tatione Diocesis absoluta dicebat, se magnopere in ea admiratam
feminarum modestiam & pietatem, rumore enim & sermoni-
bus hominum iam dudum contrariam famam percerebuisse:
addebat

addebat se in tota noua Hispania nihil deprehendisse simile. Ac conuersus ad nostros, subiciebat eos sua sorte meritò debere esse contentos, quòd in his locis verbum Dei disseminandi prouinciam suscepissent, existimare enim se eos versari in parte mundi optima ac Deo gratissima, ex qua laborum suorum fructum colligere possint amplissimum.

In ædibus nostris hoc anno principium datum est disciplinae, magno poenitentium numero & populi deuotione. Conciones item habita, cum Christiana Catechesi ad militum custodias, fructu singulari.

Accesserat Pater quidam egrotum Indum iam loquendi facultate destitutum, nec tamè confessum, vt eum ad piè moriendum hortaretur. Monet itaque vt conetur saltem nomen I E S V S pronuntiare. Obsequitur ager, obscure enuntiant, sic tamen vt vix exaudiri posset. Pergit pater instare, vt clarius proferat. Profert modico conatu clarissimè: integre confitetur, & postera luce incolumis è lecto exiit.

P. Michæl Gomez ad gentem quandam longius distatã profectus cum primis operam dedit, vt expiscaretur eorum nomina, qui nondum sacris baptismi aquis abluti essent: & adducti ad eum sunt sexaginta, præter nonnullos alios, qui vocantur Visai: quibus omnibus, cum satis idolorum vanitatem Christianorumque dogmatum veritatem demonstrasset, impertiit baptismum cum tanta ipsorum, licèt senes essent, consolatione, vt omnes obstupescerent. Sed necdum diluxerat, cum ecce aliquot alii & ætate longè prouecti viri & mulieres operiuntur ad domus nostræ ianuam, vt eodem sacramento initiarentur. Initiati autem sunt sexaginta cum senis infantibus, è quibus primarius loci, qui sexagesimum vitæ annum iam excefferat.

RESIDENTIA BOHOLANA.

Hæc residentia superiori Zebuanae subiecta est. Fructum ex ea collectum P. V. ex epistola P. Valetii Ledesmae hinc subiecta cognoscer. Ex mandato, inquit, R. T. Insulam Bohol inuisi, ac primùm quidem operam dedi vt populum vndique dispersum in vnum cogerem locum. Multa pacis media suggesti, rationes efficaces proposui, ac tandem effeci, vt mille homines, quorùm magna pars inter arma erat educata, desertis moribus, è quibus extrahi anrè nō poterant, confluerent. Conati sumus & plures montium incolas feritate barbaros, qui nullū mortaliū præter

præter Patres nostros nunquam conspexerant, omnibus humanitatis officiis blanditiisque eorum naturæ consentaneis elicere, & impetrauimus. Sedes eis assignauimus iuxta flumen, vbi iam Ecclesiam exædificauerunt, ad quam Dominicis diebus conueniant. Baptizauimus viginti supra centum eorum filiolos, eoq; ampliùs; adultiores non solum iam feritatem omnem deposuerunt, verum etiam magno ardore baptismum efflagitant, cantillant, & noctu diuque doctrinam Christianam recitant.

Die sanctæ Annæ, cui Ecclesia dedicata est, sacro, conuersione cuiusdam primatii senis, qui censetur quasi Pater omnium, initium datum est conuersioni cæterorum. Hic enim flexis genibus à me infinis precibus postulauit sibi dari copiam sancti lauacri, quo exemplo tantopere confirmati sunt in proposito, qui iam ad baptismum erant parati, aliiq; de nouo incitati sunt ad eum petendum, vt plures quam centum, alius post alium, supplices baptismum postularent. In Vifaiâ adultos octoginta-nouem vnâ vice baptizauimus, & paucis post diebus 94, partim pueros partim adultos, & alio die reliquos omnes loci indigenas. Hinc digresso, post montem vnum superatum, Dominus pro lucro spiritali obtulit viginti-nouem puerulos, qui Angelorum speciem referre videbantur, & aquis piacularibus in nomine sanctæ Trinitatis eos aspersimus, vnâ cum tribus adultis, quos mecum duxeram, vt sacrificium Missæ audirent, verboq; & exemplo accuratiùs in fide Christiana instruerentur. Longiùs deinde progressi venimus ad viculum quendam, in quo indigenæ commodam quandam Ecclesiam in nostrum aduentum, denorum cubitorum spacio porrectam, excitârunt. Hic rete nostrum, vel potiùs Christi, expandere cepimus, & attraximus quicquid ibi piscium erat: nam præcipui quique viri & mulieres, senes & iuuenes, parui & magni ad pedes Christi Iesu se abiecêre, agnoscentes eum verum Deum, & baptismi mysterio ei per fidem conjungi ardentè exoptantes. Atque hîc cognoscere cœpi beneficium à Deo mihi præstitum, quod me ex Hispania in has horas euocarit. potuit enim vel hoc vnum euocare exemplum. Prima igitur vice baptismi sacris laticibus cætena capita tinximus, altera verò reliquos omnes, nullo excepto.

Cum aliquando homini agresti & barbaro summam paradisi gloriam dirasque inferni pœnas exponerem, respondit, haud secus ac si à dæmone esset obsessus, se malle ad infernum quam ad paradysum concedere. Et quia erat vnus è præcipuis illius loci incollis, plurimos in eandem obstinati animi sententiam pertraxerat.

Ego verò non dubitavi iterò aggredi absurdum hominem, & accitarent æternitatemque tormentorū magna verborum vehementia ei intuleam; sed respondit; sibi certum, eò potius post hanc vitam migrandum, quò sui parentes, abi, ceterique maiores peruenissent, quàm aliò. Tanti ego subijungi, probaret saltem vim ignis, ille verò manibus suis æquè ac cor induratis non dubitavit prunas accensas è foculo arripere. Verùm paucis post diebus, mente diuinitus mutata, excurrere in campos & agros, omnes suos cines convocatos & eò studio impellit, vt Christiana sacra susciperent, vt pacem inter Visanos non habuerit.

In alia epistola, ad P. Visitatorem ab eodem datam, idem P. Valentius scribit, sibi ab alio quodam Patre scriptum, ipsam plusquam 400 capita in Lobo & Ditā, maxime infancium, sanctissimis aquis perfudisse: ita vt tertium mensium intervallo plusquam mille eodē sacramento initiati sint, & innumerabiles alii supersint eodē desiderio flagrantes. Quare aiunt nostri iam tempus pro illa Insula iuuanda aduenisse, & operarios cupide præstolantur.

At clarius statum missionum in Bohol fructum perspiciet V. Rex literis P. Gabrielis Sanchez, & P. Christophori Ximenez, illi missioni destinatorum. In vnus Octobri mense davis ita scribit P. Gabriel; Dominus noster nostris conatibus laboribusque singulariter benedixit. Nam postquam gentiliū greges in vnum locum conuenere, tam serid, omni fictione exclusā, ad Deum conuerſi sunt, vt aliud affirmare nequeam, quàm Dominum eorum conditorem & redemptorem illos peculiari quodam beneficio vocationis voluisse in suum gregem adſciscere, siquidem intra binos menses his mille mortales se Christi legibus & institutis, suscepto baptismo, subdiderunt. Meaque opinio est, si præstò sint aliqui Patres; totam Insulam breui iugum Christi complexuram. Dici non potest, qua voluptate spiritali afficiat, dum video homines parè sitientes & moribus erumpentes supplices baptismi postulare gratiam; pueros verò ipsorum, angelis perſimiles, nescio à quo edoctos, tam Christianam resonare doctrinam. Certè proximis superioribus diebus me adit quidam Catechescos non ignarus, quem à decennio non videram, ac magna contentione petit, ne sibi negarem baptismum. Veniunt & Cataloni, vel Idolorum sacrifici, totaque argumentis declarant se ex animo desiderare baptismum, vt necesse fuerit eorum votis facere satis. Verè mihi pater, solatis affluo, gaudio exulto, nec in hac terra aliud mihi propositum est, quàm Domino Deo toto pectore inseruire, operaque vt omnes ad suam diuinam maiestatem conuertantur. Do-

minico die in Ecclesia, vt alias, numerata sunt, capita septingenta. Si R. T. ante occasum solis cerneret centenos pueros puellasque montanas recens Christo aggregatas ad ripam fluminis processionis forma collaudantes Deum, & doctrinam Christianam continentem, non posset non præ gaudio colliquefcere in lacrymas. Paucis antè diebus in Dita quingenti sacro baptismo sunt iustrati. Itaque in toto tractu Boholano facile nunc numeramus ter mille Christianos. Initio tantùm erant octingenti, nunc accessu nouæ benedictionis Dominiæ per baptismum accessere his mille trecenti.

De alia breui missione, à quodam Sacerdote facta, scribit idem Pater hæc: Deus hanc gentem Tobigon tot caelestibus ornat & completat donis, vt non audeam hinc discedere, & prosperrimi successus filum abrumpere. Ecclesia conferta est hominibus matutinis horis & vespertinis; nullus de victu sollicitus est, licet indigent, aut longè adferre debeant. Omnis eorùm cura est, vt Christiani sint, & baptismo iurientur. His quindecim diebus, quibus rudimentis Christianæ fide eos instruximus, baptizati sunt quinquaginta adulti supra ducentos. Superfunt autem Catechumeni 40, nam reliqui baptizabantur post reditum.

Senex quidam primarius & honoratus, hæctenus obstipatus, tandem indicauit mihi se paratum submittere caput baptismi. Canus totus est & decrepitu, vt vix vocem in verba conformare possit. Et cum ipse ad Ecclesiam venire nequeat, eius ades adire cogor. Baptizabo eum cum alio quodam ætate proiuncto quamprimum; videtur enim mihi non exiguum prædestinationis argumentum, vtrumque tam diu expectalle, & nunc primùm tanto ardere baptismi desiderio.

De alia quadam missione scribit P. Gabriel Sancez, Archidiaconum Zebuanum, & beneficiatum in Tana, profectum in Boholanam insulam xii. leucis distantem, vt a Superiore nostro Patrem aliquem impetraret idiomatis peritum, qui suæ genti Euangelium annunciatet. Missus est P. Gabriel, qui vno mèse quadringentas audiuit exomologeses, & multis sacrum Domini corpus porrexit: Baptizauit quoque 80. puerulos & nonnullos grandiusculos. Inductus est ibi mos doctrinam Christianam in viis publicis per pueros ordine compositos cantandi; quod idem fit in Ecclesia cum tanta populi voluptate, vt etiam præcipui è gente parum honorificum sibi existiment, si non in eadem doctrina nõnunquam examinentur.

Coniux præfecti loci Inda lecto affixa, quadam nocte tam gra-

uiter

interlaborare cœpit, vt omni loquendi facultate fuerit destituta. Vocatur è Societate Pater, qui eam omnis iam sensus expertam repperit. Et quoniam de peccatis confessa non erat, liberè experiuisset, Pater sacrum Euangelium recitare cœpit, & aqua benedicta eam aspergere, quo facto mox se colligens pronuntiato nomine I E S V, dixit; Misere mei, & in multorum presentia postulauit confiteri, deinde non elapsa quartæ horæ parte ita integra & incolumis de lecto surrexit, vt Pater noluerit ei atrem præbere, sed iussit postera luce eam cōfiteri causa prōdīre in Ecclesiā, quod & factum est.

Idem eidem Patri contigit cōm duobus aliis infirmis, quos recitatione Euangelii & iustalis aquæ asperzione restituit & sensibus & incolumitati, sic vt possent peccata confiteri.

Denique diuersis diebus ad pueros duos morti proximis, & loquendi vi priuatos, profectus eodem antidoto Euangelii & sacre aquæ pristinæ sanitati ita ambos restituit, vt etiam alter repente è strato excussus ad solitos ludos pueriles redierit.

Confessionis audiendæ causā idem & ad aliam se contulit à villa leuca vnus & dimidiatæ intervallo distantem, cui ex infirmitate corpus tam erat debilitatum & fractum, vt attingi non posset, nec ex vno latere in aliud conuerti. Audita eius confessione recitatoque Euangelio discessit feria hebdomadæ sextæ. Dominica insequenti, cum Pater sciscitaretur, vt se infirmis haberet, responsum est, esse sanitati restitutum, ac ad insulam quandam profectum, vt venatione ad victum necessaria compararet.

N o c t e quadam cum Domini cuiusdam principalis filia Christianæ legis capita decantassent, coniectis è xisto quodam in cælum oculis conspexere crucifixum, aspera quidem sed pulchra in capite insignitum corona, toto autem corpore & pectore, Solis instar fulgentem, & cælum ascendentem, donec ad orbem Lunæ pertenuisset. Quo vt peruenit, euauit. Visio hæc tantum lætitiæ conciliauit spectatoribus, quantum motoris attulit absentia. Pater quidam iussit totam tem in Ecclesia coram multis, ab illis ipsis qui viderant, commemorari: licet vt erat gens illa simplex & verecunda magno pudore & metu affecta fuerit in narratione. Postea cognitum est in alio loco duabus leucis distincto eundem crucifixum apparuisse. Quod

visum eo plaris æstimari debet, quòd eueniret hominibus vixitate præstantibus, & in pristina sanctæ viuendi consuetudine, perseverantibus.

RESIDENTIA SAMARENSIS.

Quoniam huius Insulæ indigenæ sparsi sunt secundum sinum & tractum maris, necesse fuit sex à Patribus maiore anni parte ad excolendam illam cum fructu, quantum ex talibus missionibus expectari potest, amandare. Ex literis autem nostrorum cognouimus, gentem huius Insulæ maritimam cepisse nomen dare Christianæ religioni, ac præcipuos quosque iam esse baptismate sacro expiatis. Residentia huic incumbunt visenda quatuordecim loca. Hoc anno sexcenti octoginta supra ter mille homines, & maximam partem adulti, Christi sponsæ per sacrum lauacrum adiuncti sunt. In quadam exigua Insula, quæ à biennio visitata non fuerat, tanto desiderio duo è nostris in missionem ed ablegati à tota gente excepti sunt, ut inde à maris ora usque ad loci Ecclesiam omnes vias exornariat virentibus ramis, deinde à puerorù puellarùq; cœtu doctrinâ Christianâ festis vocibus occinente ritu processions in Ecclesiam deducti. Et cum nostri exposcerent nomina in schedam conjiciendorum, qui baptismi suscipiendi cupiditate tenerentur: responderunt, nihil opus esse scheda, omnes velle fieri Christianos. Sepes, qui cæteroquin solent cæteris esse obstinatior, ægreque Christianam doctrinam addiscunt, non aliam rationem postulari à se baptismi afferbât, quàm quòd senectus parum diuturnam illis vitam promitteret. Itaque omnes diuina gratia filii Dei facti sunt, & vitæ æternæ hæredes.

Horum Christo aggregatorum fama mox periora sunt & aliqui insulæ ad expetendum Patres nostros; in quarum vna intra dies quindecim desertis infidelitatis tenebris lucem Euangelicam aspexere per baptismum centum sexaginta adulti, & quinque pueruli, cum vna anu centum triginta annorum, iam cæca, & surdastra, imò immota; quocunque enim deportabatur, manebat instar saxi immobilis. Aliis in locis deinde baptizati sunt adulti quingenti, & duo infantes. Alia rursus missione, triū menses interuallo, baptizati sunt triginta septem supra octingentos, ac concubinæ plurimis ereptæ. Sed & aliis in locis alij multi eisdem aquis tincti sunt, omnesque numerù in vniuersum conficiuntur trium millium sexcentorum octoginta capitum.

RESI-

RESIDENTIA DVLACENSIS.

Maximus extitit institutionis Christianæ fructus apud Dulacenses à septem hominibus Societatis ibi traditæ. Fundamenta puerilis Seminarii iacta sunt. Triginta in eo bonis moribus & solidis virtutibus imbuuntur, operamque suam nostris locant in Catechesi exponenda rudioribus & plebæis, idque successu felici. Quocumque enim nostri veniunt, ubi illi indutriam suam probarunt, omnes bene comparatos ad baptismum complectendum inveniunt.

Ad veteres Christianos, aliosque adultos sapientiores, familiares habentur sermones de vita Christi Domini & Sanctorum, de modo fructuose communicandi, & notabilis apparet fructus. Propter hæc pia exercitia, probitatemque vitæ, religio Christiana ordinariæ in tanto pretio est, ut pauci restent, qui non cupiant illi per baptismum initiari. In aduentu & natalitiis feriis plusquam septingentos homines baptizauimus. Ab anno vero superiore usque ad præsentem, viginti supra duo millia, eoque plures.

Residentia huic annexa est præter aliàs cura duarum ditionum grandium & populosarum, quæ suam virtutem probant maxime in honestate morum & obedientia. Scribitur, feriis natalitiis in altera illarum octingentos infideles fidei Christianæ subscripsisse, fideles vetò in frequentatione Sacramentorum Confessionis & communionis nihil cedere Hispaniæ.

Repertus est in viculo quodam senex solitariam quasi vitam agens, cumque Pater noster ab eo percontaretur, quam viuendi rationem teneret, ira prudenter respondit, ut Pater magnopere admiraretur. Inter cetera dixit, se quamuis corpore degeret in terra, mente tamen versari in cælo. Somnia nocturna nulla ei erant, nisi de altera vita, ceruebarque beatos ingenti splendore circumfusos, ac præ cæteris vnum qui omnibus antecellebat. Cumque Pater illi spectandam præberet effigiem iudicii extremi, in qua etiam expressa erat paradisi gloria, sciscitabatur, an somnia eius cum hac imagine vitæ beatæ consentirent. Respondit senex admirandus: Hoc, & non aliud vidissem mi Pater? multo plus, multo plus. Obstupuit Pater tantum opum spiritalium thesaurum in hoc homine depositum. aiebat enim deinceps suam commentationem occupationemque non aliam fore quam de IESU & MARIA, donec cum hac vita commutaret æternam.

Duo è nostris, cum fortè in vile & rusticianum tugurium incidissent, inuenere senem octogenario maiorem in arundinibus quibusdam decumbentem, & omnibus sensibus destitutum, totoque corpore sic exhaustum, vt pellis vix ossibus hæreret, vitam mortis imago. Miserti hominis nostri Deum precati sunt, vt misericordiam suam homini pauperrimo non denegaret. Paulo post colligens se moribundus reuixit, magnaque voluptate baptismum recepit. Quo recepto rursus sensibus destitutus, inuocato suauiter nomine IESU & MARIÆ animam Deo reddidit.

Certiores redditi ægrum quendam grauius decumbere in extremis ditionis finibus, etsi non parum ab itinere deterreremur noctis tenebris & serpentium copia, ac grandis quoque fluminis crocodilis pleni transiitione, tamen tanti hæc nobis non fuerunt, ac pretium vnus animæ sanguine Iesu Christi redemptæ. Eo itaque concessit vnus Pater, vnaque medicina in nomine Iesu ægrum sanauit. Verum, quod magis admiratione dignum est, id redire. Pater in aliam infirmam incidit, quæ etsi periculose non videretur laborare, tamen simulatque baptismum accepit, ad meliorem vitam commigravit.

Cum duo è nostris iter facerent per solum arenosum sub meridie nimio æstu solis torsti, & ab omni cibi vel potus comætu deserti, vbi Domino Deo hanc suam afflictionem commédassent, ecce improviso & tempore alienissimo se homo quidam humi in sabulo sedens, & quod ad mores attinet perhumanus & modestus se offert. Præbet haud grauatè famelicis & sitibundis recetes è cauistro fructus. Quos cum libenter acciperent, non solum magnam inde capiebat voluptatem, sed etiam singulari quodam affectu inuitabat, vt iis vescerentur, quandoquidem essent ipsorum. Hoc communiti prandialo progressi sunt, quod alioquin ægre potuissent, longius, Deoque inanes egerunt gratias, quod in tanta necessitate ipsis subuenisset. Postea perpendentes omnes huius facti circumstantias, vt loci, in quo homo repertus est cum fructibus: nunquam enim vllus Indus in tanto solis ardore solus consuevit se in viam dare; deinde, quod licet ignotis, tanta humanitate & liberalitate fructus illos communicasset, prorsus in eam persuasionem venerunt, fuisse Angelum Dei. Certè argumentum saltem fuit singularis Dei providentiæ, fideque dignum est, Deum hoc modo bonitatem suam illis demonstrare voluisse ideo, quod dicti duo Patres in loco quodam, vnde illo die digresserant, cum ingenti fructu spiritali operam suam locassent.

RESIDENTIA ALANGALANA.

IN hac Residentia vineę Domini excolendę operam suam impenderunt Sacerdotes quatuor & tertii fratres. Pedibus ites fecerunt per flumina, stagna, & paludes, aqua crebrò ad umbilicum usque profunda, & ardente Sole. Sed quia labor ex amore Dei profectus est, Deus per immensam suam benignitatem eos suo solatio in summis periculis destituit nunquam. Scribunt ab anno proxime exacto in presentem usque plures quadragesimę supra mille sacrum regenerationis lavacrum suscepisse. Assidue diuinis officiis interlunt, quę in hac residentia solemnius apparatus, quam alibi, celebrantur, ob trium Sacellorum Indicorum commoditatem, quę longè superant Hispanica. Solent cantare Salve Regina, in honorem D. Virginis, & per Quadragesimam Psalmum Miserere pro faciendâ disciplina.

Missiones plures ad loca varia institutz, cum multiplici proventus baptismatum, aliorumque fructuum spiritualium. Nonnulla percensebo. Cum Pater in quadam dirivcula degeret, Indus quidam, manibus pedibusque mutilus navigio, idq; solus ad Patrem, cum omnium admiratione, Deo scilicet & Angelo custode nauem impellente, recta contendit, & baptismi copiam sibi fieri expetiuit. Petitionis autem huius auctorem sibi fuisse Hispanum quendam affirmabat, dicentem omnes ad infernum detruendos, qui Christianam legem complexi non fuissent.

Scholiarum fructus exitit maximus. narscholastici singuli magistri facti sunt in adibus paternis omnium domesticorum; bonoque vitę exemplo etiam alios ad amplectendam veram doctrinam inuitant.

Puer Ecclesię cantor, cum ab Hispano quodam sollicitaretur ad designandum facinus parum honestum, respondit: Domine, probè noui, quo remedio tērationem illam tuam pellere debeas. Recitemus unā Rosarium in honorem Beatiss. Virginis MARIA, ac p̄templo omnes prauę cogitationes in sumum euanescent. Sic à recenti Christiano institutus est is, qui iure aliorum debebas esse magister & doctor.

In Insula Leita anno præterito numerata sunt, supra quingentos, viginti nouem mortalium millia, & nostrorum tantum sacerdotum institutione, qui sunt sex, vtuntur. Quorum manibus sanctissima baptismi lympha in hac aliisque Insulis anni curriculo perfusa sunt decies millena & nongenta minimum capita. Atq;

hic breviter est huius Vice provincie fructus.

Restat tabularum, & P. & T. titulos conjiciens in hanc novam planulam, tanta terrarum intercapedine Roma disiunctam, & in externis orbibus patebibus sitam, (sicut & in gubernatione Societatis vicinimum sortita est locum) illi omnem benevolentiam & favorem ostendat, submissis aliquot operariis cum his verbis: Mai. 18. 2° Angelicæ volentes ad gentem convulsum & dilaceratam, ad populum horribilem, post quem non est dies, ut lucem aliquam sua prædicatione Evangelica hinc in christum inferant, & omnes supplices verum Deum in adiutorio somno adorent & venerentur.

Hos thesauros offerit P. V. Philippinarum India, confiditque se divina opitulari gratia & benedictione vestra majores oblaturum. Quod superest, Dominus noster P. V. incolumitatem, in Ecclesiæ totius utilitatem, & Societatis incrementum, multos annos creetur & conferuet.

P. V.

Filius, & in Christo servus,

FRANCISCVS VAEZ.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM CO- PIOSISSIMVS TOMI SECVNDI.

Abasini cum baptis-
mo. com. in g. h. l. c. c.
x. m. i. f. i. c. m. d. o. i.
Abrahamus Marti-
nua d. Turci. occi-
su. 809. 801.
Academica Bonariorum. plura in urbe
Coia 628.
Academia in singulis. feri auribon. Re-
gni Sinesis. 821.
Academia in laudibus. 567. 568.
Accessio in agna ad Christi. iustitiam
facta tempore. perfectionis. accessum
in. m. d. m. i. m. 991.
Accipiter. qui alias anes occidit. ut
republica. in. m. d. m. i. m. 991.
Adagium. id est. perfectum. 825.
Admiranda. et. g. n. i. t. m. d. s. i. s. 883.
Admiranda. hororum. laponia. in. bello
gerente. negligentia. 546. 549.
Adolescentis. per. a. m. m. post. i. s. u. s. c. i. p. t. u. m.
baptismum. statim. moritur. 488.
Adolescentis. post. i. n. s. c. r. i. p. t. u. m. b. i. p. t. i. m. u. m.
in. l. b. e. r. a. t. u. r. a. c. o. n. s. u. e. t. u. d. i. n. e. D. a. m. o. n. i.
404.
Adolescentis. qui. ex. naufragio. evasit.
Christianus. factus. est. 425.
Adolescentis. sibi. unum. e. u. s. i. c. o. m. i. 286.
Adolescentia. in. b. a. p. t. i. s. m. o. m. i. t. a. t. a. c. o. n-
stanter. recusavit. habere. d. i. a. n. o.
877.
Adolescentula. Christiana. constantia.
429.

Adolescentia. Christianorum. consi-
111 224.
Adolapentum. constantia. 938.
Adulter. pena. 415.
Adunlar. bon. v. m. cadauera. ali-
quando. apud. Zin. alanos. 949.
Adauili. merito. accitur. d. n. o. C. h. r. i. s. t. i. a. n. i.
398.
Aificia. emnia. in. laponia. ligera
com. b. a. m. m. a. c. r. i. a. 334.
Agius. de. la. d. a. a. t. a. j. e. c. u. d. a. R. e. t. i. m. o.
m. i. s. s. u. s. l. a. p. o. n. i. a. p. r. o. c. u. r. a. t. o. 815.
Agius. della. d. a. a. t. a. p. r. o. c. u. r. a. t. o. r. e. t.
m. e. n. t. e. R. o. m. a. n. a. e. x. m. i. l. e. r. 53.
Agra. asper. aqua. benedicta. post-
quam. audisset. r. a. c. i. a. t. i. s. E. m. a. 36.
I. t. e. m. s. a. t. i. a. r. e. h. i. m. a. 563.
Agorum. in. l. a. d. i. a. n. p. r. o. p. u. s. c. i. t. i. u. m.
e. c. u. r. a. d. e. o. d. e. m. a. n. d. a. t. u. m. 68.
Arunna. quas. sustinuerunt. d. q. u. i. p. e. s. t.
r. u. d. i. b. o. r. i. m. D. i. a. j. u. s. a. t. a. 552. 553. 554.
559. 560.
Aster. e. m. o. b. y. a. n. e. m. p. r. o. m. o. n. i. t. u. m.
C. o. r. i. e. t. m. o. n. e. t. G. a. s. t. a. a. i. s. m. o. n. i. t.
758.
Aster. maris. sic. rapidus. ut. naues. v. d. e. a. n. o. u. r. v. a. l. p. e. 366.
Aethiopia. in. Christianos. naufragos.
crudeliter. 666.
Ager. omnis. Sinesis. circibus. fluminibus.
s. i. g. n. a. r. i. p. o. t. e. s. t. 886. 887.
Agni. Dei. ad. expellendam. D. a. m. o. n. i. u. m.
v. i. r. t. u. s. 422.
Agnus. Dei. magna. cura. pietate. c. e. p. t.
V. i. a. l. e. s. Z. a. m. o. r. i. u. m. e. p. a. 838.
P P P 5 Agnus

INDEX RERVM.

- Agnus Dei** avertit incendium eius à templo, sicut à primatu adibus 511.
- Agatha Christiana** femina virgo. 225, 226, 227.
- Agri abest** Labore trecentis milliari- bus 876.
- Agri Christianorum** magno Dei be- neficio uberrimos reddiderunt fru- ctu 438.
- Agricola** apud Iaponios miseri 496.
- Arces Gonzales de Miranda** serfuit in Iaponia 107.
- Alexius Menesius** Gae Archiepiscopus instituit usum are Christianae a D. Thoma Apostolo propagatos. 786.
- Aloysius Iaponia** Episcopus Nangasachum appellus 497.
- Alphabeta**, litterarumque inditæ & numero carent Sineses 931.
- Alphonfi Pacecci** magnus animus 645. martyrium 646.
- Alphonfus martyr** 647.
- Altercatio plebeiorum** apud Sineses quatuor pugnis vel asperioribus ver- bu absolutur 9:2.
- Alvarez socius** laudatur 686.
- Alumni amplius centum** in Semina- rium Nangasachubi 607.
- Amacuse Domini** insignis probitas 505, 506.
- Amanguccini** tines obviam Socio ho- noris causa profecti 103.
- Amanguccu** caput territorii quod pa- ter Morindano 630.
- Ambitum Regni** Mogor 696.
- Amicitia** exemplum 29.
- Amida** primarius Iaponiorum Fatal- chus 449.
- Amidacultores** sunt Iaponii 360.
- Annes magni** numero undecim per Regna Magor decurrunt 696.
- Anima** hominis boni motus Brach- manes putant ingredi vaccâ 720.
- Anchora** loco vsi sunt Naufragi 130.
- Regalibus Hispanicis** 679.
- Andrea Rodriguez** cui pila ferrea dicitur fuit excusis, apud dicitur 827.
- Andreas Furradius de Mendora** belli dux 820.
- Argama** in sem Archiepiscopus Archiepiscopus Goarvisitavit 789, 790.
- Angelus Socin** iter facientibus prandium dedit 966.
- Anima** immortalitatem negat lacu- num 299.
- Animum** hominis esse immortalem ignorans Sinesis. 2:6.
- Anosus** senex max post confessionem à vino excessit 423.
- Anoti Domini** liberi 822.
- Antonius à Costa** socius olim belli dux 836.
- Antonius Capralis Lusitanus** Pro. Regis India ad Magor legatus, ipsum monit ad bene sentendum de Chri- stiana Religione 703.
- Antonius Dalmada** ad incertos pere- grina recessu perierat 902.
- Antonius Franciscus** martyr 646.
- Antonius Guedes Morales** laudatur 996.
- Antonius Monserate** iocis Vlysi- pa fundamenta venerat. sancta Mariba, & septem aquas in captivi- tate apud Mauros vixit 857.
- Anus** callida à Icaicasama missa, ut Quabacodono consiliis exploraret 2:8.
- Anus Christiana** à Peruanis occisa 937.
- Anus** Indæ centenaria post iudicium illum diei quo peccatis sua confessi fuerat ad meliorem vitam migravit 936.
- Anus** in fide constantis 507.
- Anus** pagana, octogenaria post susce- ptum baptismum ex vita abiit 423.
- Apparatus** ad bellum Ceratommada- scribitur 169, 170.
- Apparatus** ad excipiendos Reges Ci- nensis legatos 346, 347, 348.
- Aqua** benedicta potus pelles morbos 181.
- Aqua

ET VERBORVM.

Aqua benedicta virtus 414.
 Aqua coronata habetis impediens ex
 vrasione efficit 415.
 Archiepiscopi Goa de vobis iudicium
 791.
 An du fossas foditio hamatum serua
 ginta milia 86.
 An der Christianorum in vis qua ad Deū
 colendum spectant 238:39.
 Augens prepter cali mutacionem in
 terrens 745-746.
 Argenti vena in aponia 550.
 Armadori sponsa baptismo initiat
 tur 531.
 Arca non fetum: Simoser si iudices
 non sint 894-921.
 Armenus vxoris mortua nepie in ma
 trimonium accepit voluit 878.
 Arrogantia Regis Lima 394.
 Aspiculi Trinitati & incarnationis
 difficles sunt Regi Mezor aduocā
 tum 708.
 Artifices eiusde opificij in singulis vrb
 bus Sinesium sicut habuunt 847.
 Auzer mortuus auctibus cor. pr.
 Etur quidecimo milia possunt
 832.
 Auz Najchi inopugnabilis 792.
 Auzodangius & Gibnosium inter se
 discordant 518-519.
 Auzodangius quatuor imperij lappo
 mensis gubernator 499.
 Auzodanzus falsis conuictus à morte
 liber euasit 37:318.
 Auzei sunt Sineses; maxime erō in
 terati 926.
 Auzesane Sineses propè omnes 914.
 Aucupium in quo capta sunt viginta
 milia animas 192.
 Aues agra sanantur in Valerudinario
 publico 714-715.
 Aues cum plumis condita die in lappo
 nia seruantur 172.
 Auguri reguntur Botsanti 699.
 Augustini fides laudatur 520-521.

Augustinus hostis. Affandungus 539.
 Augustini prudens factum 248.
 Augustini Tannononidius more del
 feribunt 577-578-579.
 Augustino nascitur i aico 350.
 Augustinum hompe afficit Lumarom
 Rex 398.
 Augustinus à Quabcondano lauda
 tur 174-175.
 Augustinus Chmetimorum omnium in
 yponia princeps; capitur Darsuho
 ma 549-551.
 Augustinus Luno Camideno Chro
 itianorum in laponia princeps 387.
 Augustinum ex bello Coratano reatens
 prauum animum curauit, quom dōmū
 se recepit 529.
 Augustinus laudatus 50:58:98.
 Augustinus Taico grauisimū 314.
 Augustinus vrbē vigia Corai potuit
 tur 175.
 Auzca camera paratibus totū in
 tura pō.
 Auzomalle obederat B. P. Xauerius
 at frustra ut in latus Cantanensū
 dignam exponeret 902.
 Auzifex Christianus in laponiam
 disciplina sciantissimus 625.
 Auzomō dimittatur particula in
 ryibus abijciuntur 329.

B.

B Abausa eius Cambaians 802
 eiorum auziens 745.
 Baburca auz. Eschebar 696.
 Bada ceterudelisima fera 667.
 Baptismi efficacitas 508.
 Baptismi efficacitas cōtra Damandē 15.
 Baptismi curius 408.
 Baptismo mittantur Pagaxi, permoti
 Christianorum constantia 42.
 Baptismo mittantur pagani in mediis
 persecutionibus 325.
 Baptismo mittantur viros princeps 254-
 255-256.
 Baptis-

INDEX RERVM

- Baptisimo** instituit eodem tempore mil-
le diebus 149.
- Baptisimo** in insulis Philippin-
is insulis 960. 961. 962. 964. 965.
667. 968.
- Baptisimo** in insulis spacia biennii ad
duodecim hominum millia 188.
- Baptisimo** in insulis viri principes 219.
214. 66.
- Baptisimo** in insulis paganae cultu voco-
to propter nocturnam visionem 508
509.
- Baptisimo** paulo ante mortem in insu-
la quia multos annos vixerat tan-
quam baptizatus 484.
- Baptisimo** quibus scientiis cum pompa
876. 877.
- Baptizantur** in Peramuria atque loca
virescentia 377.
- Bartholomaeus** Apostolus peractum fuit
se in regem Mogor 694.
- Bartholomaeus** Quoy apud reges vinctus
apud reges Iappones vinctus in primis
Christiani fuerunt fuscopar 71.
- Bartholomaeus** Quoy apud reges vinctus
in cum carnisca vinctus in spe-
ritur 809. 816.
- Belli** Cariani vinctus 503.
- Belli** ducis in lebatio obis formosis de-
merguntur 378.
- Belli** inter Iappones describitur exitus
546.
- Bellum** Sinensibus facere cogit Quoy
batondond 122.
- Benedictus** saepe cupidus martyris 87
Benedictus a Sociis in domesticis Dai-
fusama collatum vinctus fuit 585.
- Benevolentiam** Christianam exhibet
Quib condono 212. 212.
- Bengalia** regio describitur 840.
- Bengalenses** reformulatio Figres 841.
- Berampor** et Lator distans sexcentis
miliaribus 312.
- Betele** herba in India visissima à Re-
gulo folia aliquos Sociis gustanda
dantur 732.
- Bibendi** visum Iapponem 179.
- Biblia** Regis in quatuor linguis à 861
verbaliter oblati 705.
- Bibliotheca** Regis Mogor 722.
- Bionii** summa quasi Iapponem modica
les 454.
- Bisnagum** Regis Epistola ad V. V. Visi-
tatores India 839. 836.
- Bisnageses** in foliis sylvestrium pal-
marum scribunt suam diplomata
806.
- Bissectus** Bonzino Quib condono
deserere notati 284.
- Bosium** vasa sunt quae in Philippinis
insulis sunt 239.
- Bona** spes summa quae in tridantia
pat. grada 663.
- Bonzon** vinctus in dicitur ut 290 fuit in dicitur
vestirent, quod perficere non po-
tuerunt 98. 99.
- Bonzii** apud Sinas obtemperant 914.
- Bonzii** a Quib condono comitatus
99. 100.
- Bonzii** a Sociis in fuit, vinctus in
vinctus ab omni 76. 57.
- Bonzii** cum suis fchedulis vendere co-
nauerunt modo acceptum 507.
- Bonzii** frustra conantur sabire ether-
gumentam 407.
- Bonzii** in dicitur in iecta Giensit mercede
a nobili viro conditum 619.
- Bonzii** demonem exicere non poterunt
81.
- Bonzii** curantur quos Sociorum tem-
pla 139.
- Bonzii** in dicitur in dicitur in dicitur in dicitur
dispositi 610.
- Bonzii** in Christianorum numeram
cooptati 100.
- Bonzii** quoniam sine 7.
- Bonzii** omnes in dicitur in dicitur in dicitur
Iappones sunt mor-
boles 94.
- Bonzii** magnam acceperunt eladem à
Cangonocano 124.
- Bonzii** plurimi sunt apud Sinenses;
vinctus

Bonz. i. pauperes fuit. 629.
 Bonz. i. Vide Charitatem & Vestem.
 Bonz. ii. nugae sunt verbis, exornant
 607.
 Bonz. ii. voluptatibus & deliciis indur-
 gent. 373.
 Bonz. ii. mala in actibus & Quabacon-
 dono 143.
 Bonz. ii. in censum. 926.
 Bonz. ii. animum suum in actibus in addi-
 cedu Chinariu characteribus ponit
 111.
 Bonz. ii. suum institutum deserente
 in fuit. 629.
 Bonz. ius Augustinum in mente mor-
 tu audire recusavit 580.
 Bonz. iorum domicilia apud Simenses
 Regis sumptibus & fructibus an-
 nuu aluntur 921.
 Bonz. iorum iudicio martyrium est. via
 propagandi Evangelium. 332.
 Bonz. iorum templum in urbe Mousensi
 a Taico iubentur eueri 373.
 Bonz. iorum in Sociis eueri. 921.
 Bonz. iorum magnas concussas ad ur-
 bes Moaco & Onaca. 677.
 Bonz. iorum apud Iappones magna po-
 tentia. 340.
 Bonz. iorum habitus & exterior cul-
 tus, quod infuenerit sociis, magno
 fuit impedimentum sociis in Euan-
 gelio propagando 924.
 Bonz. iorum institutum in plebi notuit
 Regia filius 28.
 Bonz. iorum mores 23.
 Bonz. iorum in idolis suis conseruandis
 studium 90.
 Bonz. ius a puella octo annorum ad
 Christianam religionem conuersus 390
 Bonz. ius frustra subsidium Quabacon-
 dono ab Idola impetrare conatur 282
 Bonz. ius propter concubinam exulare
 iussus 207.
 Bonz. ius ob et aliamque moerit additus,

opem Christianis liberatoribus Oboli
 stitit & facra suscipere, quod cu suo
 iure aliorum bono facit 467.
 Bonz. ius frustra est conatus daemone
 ab adolescente pellere 422.
 Bonz. ius foris aduentum daemone fugit
 430. 431.
 Bonz. ius frustra Daemone ab emer-
 guntibus pellere tentat 406.
 Bonz. ius emerguntibus suis ore tentat
 ut fructus 397.
 Bonz. ius prouocatus non est ausus cum
 socio de Relig. disputare 4101. 411.
 Bonz. ius a Pagano antepromittitur Socii
 94.
 Bonz. ius in regie refutatione a nobili viri
 re pagano 126.
 Bonz. iorum in Socios odium 917.
 Bonz. ius paganorum iudicio meliores
 sunt socii 92.
 Bottanti finitimi sunt Mogar 694.
 Brachmanes duo martyres 647.
 Brachmanes Ethnicorum superstitione
 nunt magister 642.
 Brachmani Christiani cum pagano
 disputant 80.
 Brachmani Idolorum Sacerdotes So-
 ciorum conatibus se opponunt 236.
 Brachmanorum subit 839.
 Brachmanorum secula variu 214.
 Brachmanus in maximo est honore
 711.
 Bratus cum exercitu propter Nilu in-
 undationem fuit in minimo peti-
 culo 714.
 Brama frater natus minor quo iure
 fratrem regnum usurpauit 708.
 Braman rebelles crudelis 745.
 Bremen Rex Paganorum a Tangu ho-
 mine fraudulento occisus simul cum
 Regina uxor 850.
 Breuiario B. Xaverii ruti sunt Chri-
 stiani ut emerguntibus a Damone
 liberarent 422.
 Breuiarium B. Patris Xaverii emer-
 gutentibus

INDEX RERVM

- gentium liberos 407.*
Breniacum Vide **Christianus**. & *se-*
mina, & miracula.
Brenia, Breuiarii *conscriptio à damiano*
librata.
Bubona, vocem *simoni*. *Peruani 938.*
Burvenfis **Christianus** *senio caritellus*
post longam aetate peccata expiauit, &
ad meliorem vitam migravit 635.
Burgensis **Regis**, qui *Francisci* *fusi* *fi-*
lius, per uentura 127. & 84.
Burgensis **Rex** *regno paterno exutus*
393.
Burgi **Regina** à *Christiana* *religione*
aliena 10.
Bungi **Regis** *filius* *Christiana 21.*
Bungi **Rex** *parotinia* *Quabacondoni*
se submisit 102.
Burgi **Rex** *paganus* *sociorum* *fauor 9*
Buppo *est liber de sectis & extoribus*
lapidiorum 403.

C.

P. Cabralis *doctore Christiano digna*
responsio ad hominem pagannum 21.
22. 24. 25.
Cabrari **Regulus** *humaniter* *Socios*
accipit 732.
Cadaver *in fluminis* *injecta* *maurum*
cursum impediunt 851.
Cadavera *in Lapponia* *cremantur*
500.
Cadaver *Naiici de Tangaor* *cum tre-*
centis *iosius* *concubinis* *excusum 838*
Cadaver *Augustini* *apud* *Socios* *Men-*
ci sepultum 581.
Cadaverium, *usu dignissimum 720.*
Carimonia *Lapponiorum* *impia* *orga*
mortuos 256.
Casares, *id est* *homines* *legis* *expertes*
810.
Casari *dicuntur*, *qui* *nec* *Deum* *nec*
Prophetas *norant 866.*
Cas, *est* *genus* *hominum* *ex* *Aethio-*
pum *gerere* *agreste* *ac* *barbarum*
669. 686.
Casri *aliqui* *tribumani* *Christiani*
na *fratris* *benenoli 669.*
Casocami, *filius* *Quabiocondoni*
honoris *fulens 409.*
Casocami, *fauit* *leoni* *Atasica-*
man 568.
Calecutani **Reges** *duodecimo* *quoque*
anno *reuerunt* *solennis* *quoddam* *fe-*
stum 822.
Calecutanum **Regnum** *605.*
Calanina, *in* *Christianam* *legem* *ad*
Paganis *confirma 404.*
Calumniator *Henrici* *Henricus* *ad*
Deo *punitur 898.*
Cambai *templum* *erigendi* *Socii* *fa-*
cto *est* *potestas 871.*
Cambalu *sedes* *regia* *Regni* *Katai*
796.
Cambai *ana* *appellunt* *Socii* *ad* *ma-*
gnum *Magor* *missi 710.*
Cambai, *gens* *laudatur 714.*
Cambai *subiecta* *Regi* *Magor 713.*
Cambai, *est* *Cambai* *metropolis*
795.
Cambogia *Regnum* *describitur 702.*
Cambiocondoni *Sociorum* *fauor 130.*
Cambogenses *commercium* *habent* *cum*
Lapponibus 704.
Cancera *aurea* *portatilis* *rotis* *innixa*
90.
Cancorum *omnium* *Tamys* *principalis*
fauor *est* *Taisofama 537.*
Campana *nullum* *reddidit* *foedus*,
quod *appellaretur 196.*
Camur, *fuit* *philoli 349.*
Canus *nonus* *Imperatorum 537.*
Canocorocanus, *Socii* *infusus 190.*
Cangurodono *martyrum* *expetit*
329.
Canu *horribili* *qui* *cum* *adolecente*
loquebatur 404.
Canonem *aduenit* *Lusitani* *magi-*
stratus *uenit 893.*
Cantio *quam* *mulier* *ab* *eo* *quem* *non*
uidit *didicit 940. 943.*

ET VERBORVM:

- Chinam venationem non est vfas in Regno Mogor 702.**
Chonocanum Collegium incolunt Socii amplius quadraginta 546.
Canz viedano Christiani qui in Regno Fingi sunt vivendi Christiano ritu potestatem fecit 603.
Canamadana dicitur tractus Sacros captivos 559.
Canz viedano socii minatur 555.
Canz viedano Augustini fratrum militari curant 558.
Canz viedano obsidet Rio praecipuum Augustini munitionem 548. 354.
Canz viedano tandem fit Sociorum amicus 575. 576.
Socii captivi tandem dimissi 575. 576.
Capellonum candidorum pluvia 35 6. 360
Capillos in hircos sparsas gerunt cum viri tum femina in provincia Zuanlona 546.
Capitulum dicitur, Socii deprecationibus vitam impetrant 617.
Cappucini Patres in Regno Mariana 849.
Carcerem humanam vehementer expetunt lacerta magna 840.
Casno non vescuntur Iaponii pagani eo die quo ipsorum uxores moriuntur 230.
Carne se abstinent Sineses cum ieiunant 925.
Carnes qua diebus vestiti per imprudentiam comedunt, de se ipsa supplicium sumunt 506.
Carisifici officio fugebatur Quabacondono 265. 266.
Caschichi heredes Bonzoriorum 475.
Caschimirana regio perfrigida 863.
Cassanaves hoc est sacerdotes. 788.
Castigant se graviter Iaponii Christiani 186.
Castimonia exemplum 488.
Castitatem perpetuam a Sociis colere.
- bementer miratur Ratu de Ciandecan 847.**
Castitatis exemplum 490. 491.
Cataia Regnum cum incolis describitur 875. 876.
Cataloni baptismum expetunt 968.
Catechumena Bonzium disputando de fidei robore vici 474.
Catechumeni Iaponii laudes 216. 217.
Causa qua mouerunt Christianos ut existimarent persecutionem non fore diuturnam 190. 200.
Cea portio est Iaponiorum 629.
Ceviterium ad sepeliendos Christianos 691.
Cera copia in Regno Chandecani 738.
Cerni opera eorum circumlocutione pinuntur 702.
Chananusca Bonzium 391.
Chandecani Rex Socios ad se inuitavit 730.
Chandegrinum urbes regia 774. 807.
Chandegrinum est Regia Visanaga. va Regis 803.
Chaquat est regio inter Tartaros & Persas 622.
Characteres quibus utuntur China difficles 11.
Characterum vestem morientibus vendunt Bonzii 474.
Chatiganum est statio in porta magno 733.
Chatinorum praecipuum Obatu domitium 759.
Chimensium Rex subsidia misit Corianu contra Iaponios 264.
Chori sunt Bonzii 379.
Christianaicha nomen est Naicbi 752.
Christianam legem commendat Quabacondono 94.
Christianorum feminam ingeniosam diuina

INDEX RERVM

- dium expetendi martyrii in 33.
 Christiani Firandiani numero septin-
 genti sunt clientes Navaioce 569.
 Christiani spoliati a templo conuentus,
 ubi presens in paganos seipsi dimer-
 berant 490.
 Christiani naufragi vestibus ornati
 ab Aethiopicis spoliati 668.
 Christiani magna cum alacritate ob-
 viam sociis proficiuntur 82.
 Christiani exules sua force cōsenti ui-
 uunt 603.
 Christiani neophyta timore percussi à
 fide desciscunt 54. 55.
 Christiani qui tenui se viitu susten-
 tane raro agrotant, & ad sanam
 fortitudinem perueniunt 444.
 Christiani qui egerunt in persecutio-
 nis actu 143.
 Christiani singulari Dei beneficio ex
 na isragio salui euaserunt 427.
 Christiani facilius fiunt nobiles & mi-
 lites, quam Sellularij, & mercatores
 618.
 Christiani religionis causa in carcere
 propter modum hilares 507. 508.
 Christiani imminente persecutione à
 Sociis animati 162.
 Christiani magna plausu Socios exci-
 piunt 85.
 Christiani proteri eorum qui à D. Tho-
 mæ ad Christi Ecclesiam sunt adiu-
 cti, ad triginta millium armatorum
 numerum faciunt 710.
 Christiani naufragi à dura sortitu-
 te liberati 675.
 Christiani dum se ipsi verberarent à
 pæniæ capti 523.
 Christiani prompti ad subeundum mar-
 tyrium 317.
 Christiani diuini ex aquis euaserunt
 444.
 Christiani non solum ueterunt, ne Christia-
 nam fidem abnegarent 529.
 Christiani ut fiant homines plebei per-
- munt. Quibus dicitur 211.
 Christiani apud Congoes & Voluca-
 tas non pauci 21.
 Christiani ex longinquis regionibus
 ad Socios ueniunt 129.
 Christiani ad crucis supplicium magno
 cum gaudio festinant 337.
 Christiani 26 factos in infamiam crucis
 acti 290.
 Christiani per arij non patiuntur pa-
 ganorum ullum inter se feruere 232.
 Christiani omnes à Paganis patres uo-
 cantur 308.
 Christiani in Paganorum prouinciis
 uita Christiano uiuunt 125.
 Christiani duo martyres adducti
 meriti dicuntur adducti 513.
 Christiani flagitiosi diuini p. mian-
 tur 411.
 Christiano decumbenti testata uox
 ut confiteretur peccata sua 92.
 Christiano principi fauic Deus 427.
 Christianorum miseria post uictoriam
 Dauidicam explicatur 551. 552.
 Christianorum in Japonis periculum
 150.
 Christianorum constantia 534. 624.
 Christianorum prædicationum factum 506
 527.
 Christianorum Japoniæ uehemens
 ardor confitendi peccata 252.
 Christianorum principum uirtus ma-
 gna 152. 154.
 Christianorum prædicationum factum
 553.
 Christianorum ardor in accipiendis
 martyrii reliquiis 342.
 Christianorum puritas 604.
 Christianorum Principum singularis
 amicitia 29.
 Christianorum Japoniorum constan-
 tia 3.
 Christianorum hostes à Deo puniuntur
 4. 43.
 Christianorum Japoniorum erga P.
 Visitato-

ET VERBORVM.

- Christianorum** Tapponorum erga P. Cicatora ex liberatione femine obfesa
Visitatorem humanitas 125.
- Christianorum** duorum insignis con-
stantia 131.
- Christianorum** seruit in propaganda
Catholica religione 144.
- Christianorum** ad sacramenta con-
cursus 142.
- Christianus** occisus quia sibi veniret
sectare renuit 355.
- Christianus** pauper ducetor circiter pa-
ganorum Christianam religionem
tradidit 103. 104.
- Christianus** mortem anteposuit nega-
tioni fidei 508.
- Christiani** exsulibus Socij de hospitio
commodant 528.
- Christianus** emancipentur liberatus
390.
- Christianus** eger diuitibus sanitatem
recuperauit 428.
- Christianus** qui clam tantum globu-
las picharios portabat, à Damone
obfessus 397.
- Christianus** contactu Breniarum B. Xa-
ue. à Damone liberatus 422.
- Christianus** magna beneuolentia Rex
Mogor complectitur 707.
- Christus** Dominus cruci affixus in
aere visus 963.
- Chronica** Regu Mogor à Socio videtur
870.
- Chusambrodomo** laudatur 227. 228.
- Clara** Iaponiorum potus 90. 91.
- Cia** liquor nobilissimus apud Iaponios
224. 239.
- Ciandegri** urbs nobilis 839.
- Cicamorus** Francisci Regis Bungis-
liu in fide confirmatus 103.
- Cicatora** in Christianorum capti nu-
merum cooptari 11.
- Cicatora** in baptismo Simonis accepit
nomen 15.
- Cicatora** ab baptismo initiata 15.
- Cicatora** adolescentiu constantia 12.
- Cicatora** ex liberatione femine obfesa
à Damone mouetur ut Christianus
fiat 11.
- Cicchorum** à Tappones auctoritas
220.
- Cina** Regis arrogantia 344.
- Citales** natione Sinesis ante mortem
baptismo initiata 832.
- Citensis** septuagenarius ciuium suorum
optimus & eruditissimus 354.
- Cinghis** est cactorum in Iaponia prin-
ceps 260.
- Cinam** magnus inter Baxios filii Chris-
tiani 460.
- Cinangodono** captiuus amandatur
admirationem Voari 547.
- Cinagondono** Christianus Dominus
Regni Mino exulare cogitur 551.
- Classis** octingentarum nauium ex Ia-
ponia in Coraium appellitur 173.
- Clerici** sunt sex Iaponii 600.
- Clerici** Iaponii quibus in rebus occupat-
ur 416. 417.
- Cobacauandono** gratius fuit Pro-Pro-
dircialis aduentus 101.
- Cobacana** sumus cultor Chami & Eo-
dohi 433.
- Coci** (quorum magnus est in Iapo-
nia numerus) magni sunt à Iapo-
niu 260.
- Cocorum** primarius tanquam prin-
ceps à Iaponia colitur 260.
- Cocorum** Quengiorum priuilegium
472.
- Cocorum** uia millia uni caeco parent
260.
- Cocus** sepelit mortuos, & alia Chris-
tiana pietatis officia exercet 444.
- Cocua** adolescens uirum caecum fi-
dei Christiana mysteria docet 477.
- Cali** Sinesis magna salubritas & a-
menitas 886.
- Celum** Regni Martandii tempera-
tum 849.
- Canam** dat Sociu Rex Quabacan-
dono

INDEX RERVM

- domo 97.*
Carimoniarum baptismi aspectus pa-
ganum mouit, ut clientes suos ad
Christiana sacra impelleret. 51.
Cosondi vestis genus 378.
Cognati sceleratorum hominum in car-
cerem conjiciuntur, si ipsi scelerati
ausugerint 879.
Colloquium Augustini cum Martino
Socio, qui fuit vnus ex quatuor Lega-
tiis Roma reuerlis 387. 388.
Collu Augustini à carnifice vino vitæ
fectum 581.
Cometa sp. cie horribili 356.
Commisarius Patriæ ordinis Minorum
in crucem agendus ab Episcopo ve-
niam perit 338.
Commoda fuit Sociis mutatio vestitus
915.
Concilia duo in fingatis prouinciis Re-
gni Sinenfis 889.
Cæcio Pauli Michi Socii, cum in cruce
mortem expectaret, ad spectatores
341.
Concordant inter felicitati omnes St-
renses 924.
Concubina trecenta exusta cum cadu-
vere ammissi 838.
Concubinas retinere Iaponis non licet
207.
Concubinas multas vitant Zinaloani
947.
Concursum trium aut quatuor milium
agrorum ad thermas 486.
Conditiones quas P. Visitator proposuit
Sci mandono accipi 598. 599.
Confessione ritè peracta senex quidam
breui post tempore mortuus est
425.
Confessiones centies tricies mille audi-
ta 234.
Confessionis frequens vsus apud Ia-
ponios 187. 435.
Confirmationis Sacramenti fructus
600.
Confirmationis Sacramentum magno
suo commodo Iaponi accipiunt.
225.
Confirmationis Sacramentum accep-
erat Christianorum octo milia
600.
Confitendi peccata studium 662.
Confiteri ante mortem sententia Au-
gustinus 578.
Confrendi peccata ratio inscruis qui
in Sacerdotem cum penitentem
vident 832.
Confraternitas constans tribus sodal-
ium millibus 189.
Confraternitatis fructus 413.
Confusum Doctorem nomine sequan-
tur literati omnes Senses
924.
Confusum magno est in honore apud
Siuense 928.
Congi est inter Iaponios magnus ho-
noris gradus 531.
Congregationum apud Iaponios fun-
ctio 467. 478.
Coniugii apud Zinaloanos forma
948.
Consilium optimam à paupere Chri-
stiano neophyzo datum 104.
Consolationes Christianorum tem-
porè persecutionis 195. 196. 197. 198.
199.
Constantinus vehementer expulit mar-
tyrium 326. 327.
Constantia Exemplis 10. 12. 13. 17. 18.
19. 29. 30. 38. 71. 114. 130. 131. 197.
230. 242. 253. 256. 257. 258. 282. 283.
297. 300. 308. 309. 333. 409. 429. &
sequ. 411. 438. 449. 450. 480. 488.
489. 507. 508. 562. 613. 620.
623. 624. 638. 871. 872. 877.
954.
Consuetudo Iaponia non patitur vs
primo congressu negotiura confici-
tur 576.

Consi-

ET VERBORVM.

- Continentiam Sociorum laudat Quabacundono** 93.
- Coniuncti modis apud Iaponios** 258.
- Conuersio multorum qui in Regno Bungo degunt explicatur** 77. 78.
- Continuum sumptuosissimum parat Quabacundono** 208.
- Conuictum Iaponiarum & Sinenfium** 378.
- Coramini ad fidem accipiendam idem** 439.
- Corasani se in Syluis abdiderunt** 377.
- Corasani tributary Regis Sinenfis** 174.
- Corasani vincunt Iaponios** 196.
- Corasaniq; bellum fecit Taicosama** 263.
- Corasatum Regnum centum amplius leuca à Iaponia abest** 505.
- Corasentum à Iaponia distat leuca** 427.
- Coras quantas sit longitudo, quantaq; latitudo** 174.
- Corasorum pietas** 439.
- Corasus regis Taico & ipsius coniugi Cinenfium Rex misit** 377.
- Corporis mira exercitia** 769. 776. 780.
- Cortalin Sociorum sedes apud Salsetanos** 644.
- Cosmienses exquisitis tormentis interfecti** 745.
- Cosinus Turrianus secundus sacerdos qui in Iaponiam peruenit** 410.
- Cosci Iaponici describuntur** 132.
- Criminalis socius Badagarum telis extinctus** 734.
- Crocodilus Indiam irridentem alios qui ad templum ibant, ut audirent canere** SALVE REGINA, interemit 958.
- Cruces ex collo suspendunt Iaponii principes pagani** 205.
- Cruces manatae in palatio nobilis Iaponia** 451.
- Cruces sibi parant Christiani, quibus labentur affigi cupiebant** 333.
- Cruces Euangelii doctoribus paratis nouum non est** 929.
- Cruces in diuina Vramensi sublata** 151.
- Cruces quatuor in arboris branca reperia** 180.
- Crucifigendi modus apud Iaponios** 319.
- Cruces sanctae partem in Iaponiam misit summus Pontifex** 148.
- Cruces sanctae partem misit Xistus Vus in Iaponiam** 112. 113.
- Cruce hostis est diabolus** 48.
- Cruce miraculum** 538.
- Cruce, cui scelesti apud Iaponios affiguntur, forma** 338.
- Cruces & inhospitales sunt Sineses** 896.
- Cruelis valde fuit Quabacundono** 266.
- Cruelitati exempla** 285. 286.
- Cubicula inaurata** 339.
- Cubiculum in quo iacuit Christiana aeger octo palmos longum & quatuor latum** 392.
- Cugnales & Cinales traditi sunt iussu Zamorini, Lusitanorum Duci** 830.
- Cugenas Perual Socii fauet** 852. 83. 854.
- Cugenas qui triginta annis infesta reddidit India maria catenis vincitur** 831.
- Cumans mons idem qui imans** 694.
- Cunalis archipirata** 782.
- Cungi apud Iaponios quinam sine** 10.
- Currus Taicosama à bobus trahentur** 272.

INDEX RERVM

- Damon** à femina pellitur 11.
Damon fugatus recitatione orationis
 & dominice & salutationis angelice
 390.
Damones cum Zinalonij hyrcanda
 comissuras peccata 941.
Damon harenis gestans cadaver hu-
 manum Christianis apparuit 391.
Damon ingreditur corpus Sacerdotum &
 dolorum 49.
Damon matori abscedit capillum, ut
 eam à baptismo suscipiendo deterre-
 ret 397.
Damon non exhibet molestiam bap-
 tizato, quam exhibuerat ante susce-
 ptam baptismum 15.
Damon se praebebat Simanibus uidentibus
 939.
Damonis frans 421. 422.
Damonis insignis frans 936.
Daisufama uictoria Christianis reli-
 gioni propaganda uertit 564.
Daisufama de Sociis ex Laponia eji-
 cendis sententiam mutauit 624.
 630.
Daisufama paucis diebus totius prope
 Laponia imperio potens est 550.
Daisufama de hostibus suis uictoriam
 neporeat 549.
Daisufama Regulorum Anima & O-
 mura amicus 594.
Daisufama partes sequitur Arima-
 dono & Omuradono 548.
Daisufama uir clemens & humanus
 565.
Daisufama Christianis infensus 591.
Daisufama peculiaris Imperium Lapo-
 niorum 587.
Daisufama qui antea Geiasa 545.
Daisufama erga Socios humanus 565.
Daire Meati habitat 461.
Dairus natiuus Laponiorum Rex
 348.
Dairus uerus Laponia dominus 272.
Dairus Sexagenario maior, iter quin-
 quaginta leucarum per mnes conse-
 cit, ut P. Visitatore conueniret 144.
Dairus est uerus Dairinus Laponiae,
 nunc uero tantum nomen obtinet 167.
Dairan propugnaculum 697.
Dairna ingentia ex terra motu 359.
 360 361. 362 363. &c.
Dairna quas Laponii in bello Coraia-
 no acceperunt 381.
Dauid Rex Indusibanà quo originem
 duxerit 696.
Decrepitus octogenario maior spagna
 Dei providentia post susceptum ba-
 ptismum moritur 966.
Dei generici uerbum Christianus sa-
 nitatis restitutum 613.
Dei genitrix iusto leproso morienti ap-
 paruit 602.
Dei paraprocijs à mortis periculo ere-
 pti Christiani 511.
Dei nomen accipit Quabacondono 281
 282.
Dei providentia erga Christianos exp-
 les 144. 145.
Dei singularis erga naufragos provi-
 dentia 667. 668.
Delubra pagorum. Salsetenium
 desecta 643.
Delubrum magnificentissimum Tai-
 colama nouo Deo exadificatum 537.
Descriptio Laponiae 6.
Descriptio palatii Quabacondono
 139.
Dena Regnorum omnium Laponiae qua
 sunt ad Orientem Solē, extremū 627.
Diaboli in eos qui ad Christiana sa-
 era aspirant edictum 14.
Diaboli formam hominis sensu in-
 duit 49.
Diplomata bina Socii à Daisufama
 acceperunt 565.
Diplomata Regum, Laponiae imponere
 capitibus suis 96.
Disceptatio incunda inter patrem &
 filium de martyrio 322. 323.

Discipli-

- D**isciplinā emergentium a femina condono missa 116.
 Christianā percussus sanitati resti- Demar à Xisto V. in Imperium missa
 111. 113.
Discordia inter Tancosamā & Quā- Dona quā Quābwan deo alio die omni
 bacondono causa 266. 267. P. Visitatori cum Socio & timore co-
 mūditū 137.
Discordia seminariū inter duos Quā- Dona Regi Mogor oblatā 722. 723.
 bacondono 196.
Disputatio Sociorum Brachmanū 753. **D**onum iudicū cum potu nocturno magno
 754. offerretur Domino Karfa 279.
Disputatio Socii cum Paganis 870. **D**raconem mordere Solimanū & Lamantē
 Disputatio Socii cum Rama 843. si. gunt Brachmani 836.
Disruberationes corporum frequentes **D**ux belli Andreas furiosus Lautobā
 in Sociorum templo 953. 954. 826. 827. 831.
Disruberationes publice apud Iaponiā
 186. 187.
Divitiis ingentes Sinesium 887. 888.
Divitia Mogor describuntur 698. 699.
Divitiā Paganis Regi maxime 742.
Docēna Christiana in viis publicis a **E**cclesia Iaponiensis in veteri
 puebis declinatū 962. confusione crevit 589.
Docēna Sinesium etiam in ritibus **E**cclesiastici in Iaponia alii nom-
 naturālibus imperfecte, sicut Chris- sunt quam Socii 936.
 tianorum doctrinā conferunt 891. **E**chebar, quī magnus Mogor, mores
Dogichi pugnandi viam didicerunt & vestitus & corporis constantio 692.
 614. 693.
Dogichi sunt Sghoum concubernā **E**chebar, vulgo vocatur magnus Mo-
 617. gor 742.
Dognata ridicula sicut Vepes 716. **E**gno quingenti uno discipulum da-
 Dolorem nullum in supplicio sensit Pe- tum 414.
 trus Elcius 629. **E**lemania, quae esse apud Mala-
Dominicani pares erga Socios agrū- vias defixa dederunt pagani 833. 2.
 hamā 628. **E**lephante femina sine dentibus uebe-
Dominicus martyr 647. **E**lephante Princeps Mogor in variatio-
Dominia Iaponiā cientes in unum lan- ne Iannum 865.
 no reverentiam praestant 126. 127. **E**lephantorum incursum accensis
Domus hospitium apud Antiochanos luminibus nocturno semper arcent-
 Sociorum opera instituta 957. 730.
Domus, in qua Socros Missa sacrificiū **E**lephantos quadringentos in bello ha-
 facere consueverat, terramotū non- bus Sulemanus 713.
 corruit 370. **E**lephantes in profundis sanobibus ca-
Domus Mimazaca videtur esse religio- piuntur 854.
 sorum virorum monasterium 604. **E**lephas idolo sacer proboscide Socius
Domus Sinesium viticā habent cō- petere sentavit 778.
 tignationem 837. **E**lephas exercituum hostium perturba-
Dona à Pro-Rege India ad Quāba- vit 813.
 cedā pampam 603.

INDEX RERUM

- Fistula ante apud Gortinos incognita** post 308.
- Flabellum ad faciendam ventam** sic menses prope omnes incrimabantur dum gestant 921.
- Flagellantes crediti apud Iappones Christianos** 186.
- Flumen Cambogia Regnum Siamis est poribus inundat** 792.
- Flumen quod ad ambo C. dicitur a milia** liaria protenditur 792.
- Fluvij Regni Siamis nonnulli sunt** magis 884.
- Fochechii Christiani facti sunt** Christiani 448.
- Fochechii rursus sume Christiani** ibid.
- Femina apud Siamis fore dicitur** 897.
- Femina matrimonio juncta egra** maritum leprosum piecum 602.
- Femina extraordinario ad Christianam religionem vocatio** 500.
- Femina nuptiarum nomen** 283 & 284.
- MARIA, certissimo mortu periculo** crepra 289.
- Femina nubens ut ipsa Machum ad Mahometis sepulchrum ire libens** ac reversa se a nuptiarum vinculo liberant 721.
- Femina quae ante octiduum in spoliis** ca latuit, pie mortua est 425.
- Femina, quae sacerdotis peccatum sua omnia confessâ non fuerat, dama** nata 940.
- Femina saltatrices Idoli obsequio de** vincta 804.
- Femina sola non cum viri apud Iappones** prandens 269.
- Femina occidit Quabacondo, ut** factus humani sedem aspiceret 266.
- Femina Amida praeceteris cultrix in** dem Christiana sacra suscepit 400.
- Femina agra post susceptum baptismum** sanitati restituta 949.
- Femina Christiana martyrium ex** post 308.
- Femina Christiana pro castitate ser** mandum vocem oppetit 490 & 491.
- Femina quae natione ad Christianam** sacra adoluit 612. 623.
- Feminarum apud Siamis pedes sunt** parvi, idq. arte 298.
- Feminarum apponensiam in religio** nerantiam 91. 92. 93.
- Femina apud Iappones paganos** 177. 178.
- Femina quae pagani** 433.
- Foin Christianorum hosti** 525.
- Folio fluvij palum pro archa** vna in Chindoguis 206.
- Fondus paganos ad ados Christiano** rorum in Siamis 290.
- Fomes fluminis Gangi in Regionibus** Vergala 676.
- Fortitudinis exemplum** 290. seq. 306. 310. 361. 367. & seq.
- Fortitudo militum Augustini** 554. 555.
- Fortunas omnes deserere Sinen sis** litera in iudicio vnae die non est, qui post haurit vitam beatitudinem exspectant 528.
- Fotchi jacens profertur** & c. 623.
- Franciscani Patres primo legant** Eugentium in Iapponis 254.
- Franciscani patres qui** Bismolones quod ingentes baptizaverant, auctore imperatoris sumi 940.
- F. Francisci Blaci episcopi, qui** laudat Iapponis in fortitudinem 29.
- Francisci Regi Bungi laudes** 70.
- Francisci Ricci cum Rege Bijnagensi** sermo 765.
- Franciscus Avancamony** 646.
- Franciscus Brochada Lusitanus** laudatur 688.
- Franciscus Rodriguez martyr** 647.
- Franciscus Ros miterpres belli** ducis 820.
- Franciscus Ros Bismolones** 824.

- Franciscus Xaverius primus Euagelus Gentium illius legens sequi non cessaverat apud Iappones doctor 7.
- Franciscus Gebusascii sibi venerem scidit 450.
- Franciscus insignis 262.
- Franciscus nocturnus in septida Zona 682.
- Franciscus senonensis quam habuit P. Ulfis Sutor rogatus à pagano principis 124.
- Franciscus non vulgares precepti eo persecutione 132.
- Franciscus adonno Christianorum amicis 570.
- Franciscus adonno hominum paganos erudit deli, postquam concionem docui audivit, se ipse convertit 486.
- Fucusima paganus dicitur faues 431.
- Funai urbs quam civis inprohibita colunt, terra moon deficiat 369. 370.
- Funes nautici omnes ex serico cocconeo 1021. 379.
- Furtum graviter punitur in Iaponia 242.
- Fuscino urbs administracionibus Iaponia disturbatur 565.
- Fuscinam urbem pulchram, duabus levis Meaco distans, condidit Taico 461.
- Angem fluvium adonno Garam basin canis, sua in ea se lavant 714.
- Gangem fluvium pagani sanguinem duntaxat 822.
- Ganges fontes habet suos in regionibus Vengal 696.
- Gangus ostium plenum squalibus 728.
- Gedacha vir primarius ter in Gange ponderavit matrem suam, rimiram argento, margaritis, & cunctis quae omnia dedit pauperibus 714. 720.
- Genscū Bonzū existimant nihil post hanc mortalem vitam superesse 449.
- Gēsītarū nobilem & famam 495.
- Gentio illius legens sequi non cessaverat Mogor, curus si mone vterentur pueri sine doctore 871.
- Georgina Lafensis vir prius se ipse cum aliis dicitur berabaa 401. 402.
- Gezā vocatur faros sumi iuvenes 770.
- Ghenfom fingit se infensum esse Cbrisitana 478.
- Ghenfom viciorum famo 445.
- Giocata factum de seioribus 375. 373. 374.
- Giocata Francisci Regi filius laudatur 627.
- Gibnosorum & Asowed angustiter se discordant 518. 519.
- Gibnosorum homo luctuosus 349.
- Gibnosorum paganus Christianorum amicus 478.
- Gibnosorum dicitur fuit 366. 312.
- Gieystraudes 528.
- Giesfordnerfalar Gibnosorum 349.
- Giesas laudata 537.
- Gicmas summus Iaponia gubernator 517.
- Gicindano paganus vocari oportuit Christiana religione iustitiam 621. 622.
- Gisa urbs precipua in Regno Mōna 485.
- Gingi urbs magna, minor Gylsippum 790.
- Giochi familes sunt vestres monachis 720.
- Grogus qui à Principe vocatus non venit, flagellatus in exilium est missus 720.
- Gromonno pagani hominum de religione Christiana propagatione vaticinium 660.
- Globuli precatoris idololatrarum 474.
- Gloria cupidissimi sunt leges 751.
- Gofonius calidus 276.
- Goto insulae sunt multa 606.
- Gratum benedictum diuinitus ob incendio consecratum 432.

INDEX RERVM

- Gratia matrona** mordua laudes 622.
- Gratia femina Christiana** non sicut in fidei mysterium indructa per am- collam Christianam absenti sacer- doti peccata sua est confessio 455. 456.
- Gratia** quanti studio baptismum pe- iiii 277.
- Granitas magna** Mandarinorum 892.
- Grazia** laudatur 146.
- Gregorii** 13. laudes 73.
- Gregorii** 13. honorem exhibent Iaponii legatis 68.
- Griefum** Sociorum annuum 524.
- Gubernatores** Iaponia à Taisiamma confirmati decem 517.
- Guenciatovū** fossa apud Iaponios 101.
- Guifu** munitione in Regno Mino à Dai- fusama capitur 546. 547.
- Gallus** fatis Lusitanorum ab ostio Gangæ ad ducentas & decem mil- liaria aduerso stramine distat 728.
- Gurpos** octo ab Anolu obsides accipit à Andoaa Earsadam btili. dua 822.
- Gurupu** sine ignominia non licet pedi- bus incedere 769.
- Gurupi** sunt sacerdotes liberati 761. 764.
- Gymnasium** à Sociis in Iaponia erigi- tur 57. H.
- H**abitus Mandarinorū rogatorū in vna parū differo ab habitu Vepatorum pariterque 892.
- Hasta** arundinea 377.
- Hērici** Henrici ex practura facta 857. 858.
- Henricus** annis quinquaginta duobus uno in loco Christianos clauis 793.
- Hiatus** plurimi ex terra motu 372.
- Hieronymus** Cotta facinus à barbaribus spoliatus 819.
- Hieronymus** Scianier Goana de mus- prapofitu deligitur ut ad magnam Mogor mittatur 709.
- Hispania** palmo vno longiores sunt Zi- naloani 946.
- Hispanus** celestius à puero vnde à fete- lere auctus 967.
- Historia** praclara de constantia fe- mina Christiana in seruanda ca- simonia 490. 491.
- Hollandi** fure doabometani 855.
- Hollandi** pirata duodecim arte sup- pliciu ad Omboktum Societiam ve- diantur 955.
- Hollandi** pirata supplicio extremo af- fecti 951.
- Hollandorū** naves male accepta 855.
- Honoribus** nominis fuit Quabacod- dono 265.
- Honorem** pagani cum instaret sem- per supplicio Christianam redigunt amplectitur 436. 437.
- Homines** agri non recipiuntur à Cemo- barani in Valerudinatio, sed ab- omnibus desertis moriuntur 915.
- Homines** an plus centum milia in urbe extruenda occupati 208.
- Homines** sexaginta milia in eff- die- du fossi vna accu- rōnōm occu- pantur 86.
- Honores** apud Sinenses in tantū po- nuntur, qui auditione excellunt 891.
- Honor** nominis Mandarinū habetur 891.
- Hano** verobolitus Saliano Herat 732.
- Horologia** ferrea Socii Sacerdotū opita in Iaponia facta 614.
- Horologium** Quabacod- dono dedit P. Vifitator 139.
- Hospes** Sociorum, ex irrisores Euangelii fit Christianos 395.
- Humana** pirata pagani erga socios 101.
- Humanitas** singulari Regis Bisna- gani erga Socios 836. 837. l.
- Iacobus** Ghisnae socius, annos quatuor & sexaginta natus, martyr 319. Iacobus

BT VERBORVM.

- J**aponia Regnum dicitur 529.
Jacutus medici c. m. I aicosama collo-
 quium 296. 297.
Japinum, I aicosama medicum. Chri-
 stianorum hostis 294. 317.
Japonibus se. Demonibus sacrificium
 448.
Japona Rex Socii potestatem fecit fi-
 gendi sedem in sup. Regno 119.
Japonice lingua. Judaei. dacia 528.
 523.
Japonia habet sexaginta sex Regna
 7. 263.
Japonia quam fit. longe. & lata 6.
Japonia a Lusitania quanto nomen
 6.
Japonia a scriptis 6.
Japonia latitudo 6.
Japonia insula maxima post longè a
 China 6.
Japonia distantia a Goa, item a Iasi-
 laria 6.
Japonia fertilitas 7.
Japonie Regnum continet sexaginta
 statum provinciones 165.
Japonia dicitur esse regnum Chama
 166.
Japonia versus Rex est Daum,
 167.
Japonia proceres in Regia sunt expro-
 cepto I aicosama 519.
Japonia copiosa sexaginta sex Regni
 464.
Japonicam linguam discunt Socii
 57.
Japonienses clerici primi 600.
Japonensium insignis moderatio 520.
Japonii Cinesum vasa 358.
Japonii legati laudant humanitatem
 Europarum principum 106.
Japonii tantum tres persecutori tem-
 pore, se fuga mortem pro Christo
 vivere declararunt 30.
Japonii Christiani se grauiser flagru
 cadunt 286.
Japonii ad nequitiam sunt proclino
 30.
Japonii splendide se vestiunt, ut
 maiorem honore pro Christianis
 religione rursus admitterent
Japonii numquam bellandi iuramentum
 dicunt 535.
Japonii atheniensium studium suscipienda
 baptismum 430.
Japonii legati. Romanis peruenientes
 106.
Japonii pacantur honoribus 106.
Japonia et nomena sedens. dimensibiles
 & Coriam 175.
Japonii proceres, quae legati ex Euro-
 pa. admitterant, res administrant,
 127.
Japonii labor ut globum piscularum
 ubi morer 443.
Japonii principes ab idolatri cultu ad
 Christianam aut Religionem uocati
 107.
Japonii curiae in delictis excusanda
 48.
Japonii Pagani, etiam Principes, sunt
 feroces 56.
Japonii Pagani ab idolo de insuetu-
 dine maniam expulsi 48.
Japonii in rebus nouis spectandi cu-
 riosi 375.
Japonii partes de firmis suis quae uolunt
 statuere passuri 25.
Japonii magno studio cor. fitentur pec-
 catis sua 25.
Japonii doctes manijii capidi
 30.
Japonii non uentur firmiter legis
 90.
Japonii ad 12000. in medijs persecutio-
 nibus Christo nomina dederunt
 120.
Japonii in Quabacondono rebellarunt
 178.
Japonii admirantur legationem Euro-
 peorum 132.

Japonis

INDEX RERUM

- Japoniæ legati** qui fecerunt auctor in Europam proficiscendi 106.
- Japoniæ totius consuetudinæ** describitur 137.
- Japoniæ totius consuetudinæ** ad subitum dicitur mutata 32.
- Japoniæ qui primus Societatis ad iuram 119.**
- Japoniæ numerus qui anni unius spatio Christiana sacra susceperunt 109.**
- Japoniæ ut nobilitas vehementer pro Christiana religione mori cupit. 121. 322. & seq.**
- Japoniæ magna propensio ad varias artes 194.**
- Japoniæ in nobilitate erga socios magna caritas 30. 203.**
- Japoniæ in arde ut us qua ad Deum colendam spectant 238. 239.**
- Japoniæ magna in fide constantia 130.**
- Japoniæ doctores quales esse debent 47.**
- Japoniæ ritus cum literas accipiunt 14.**
- Japoniæ in superstitio 230.**
- Japoniæ insignis vitio 186.**
- Japoniæ legati duo scilicet Gregorio Pont. fistulæ 62.**
- Japoniæ potius suavisissimus 91.**
- Japoniæ principum dissentientium consuetudo 17.**
- Japoniæ lex de clientibus in exiliū mittendis cum Dominus exulat 551. 590.**
- Japonum Rex alios Reges & principes aspernatur 88.**
- Japonum indoles & mores 7.**
- Japonum erga Quabacundenum obedientia 86.**
- Japonum paganorum modestia 85.**
- Japonum legati ante Pont. Romani pedes procumbunt 67.**
- Japonum principes Christianam Religionem Pontifici promittunt 68.**
- Japonum unus Simonides centum prolixa aude: latere 89.**
- Japonum legati urbem ingrediuntur 75.**
- Japonum pirata 106.**
- Ita vocamus Socios infensus 149.**
- Icoiisus scilicet Japoniæ 629.**
- Italcæ Mauritius Rex 642.**
- Idiomata Sinarum sumo varia 87.**
- Idola colunt Sineses 926.**
- Idola eversa 109.**
- Idola ab hominibus infans confecta 415. 434.**
- Idola inaurata mille in uno delubro 87. 4.**
- Idolo in cibum offertur orizæ coctæ 804.**
- Idololatre Socium honore affusius malum 604.**
- Idololatra unus & sibi potestate suscipiendi baptismum a viro extorquet. & ipsi viro ut baptismum susciperet persuasit 610.**
- Idolorum sacerdotes Deos suos ad aliam regiam nauigio portant 99.**
- Idolam in templam admittere recusant socii 45.**
- Idolum matris sue filius Christianus confregit 215.**
- Iejasus ad orationem Taicosama morientis lacrymas continere non potuit 498.**
- Ieiunant pueri Christiani 131.**
- Ieiunia Japoniæ 436.**
- Ieiunium Peru Japonum 938.**
- Ieiunium Sinesium describitur 225.**
- Ieiunium triginta dierum ad eum non licet vel belam unum sumere 711.**
- Illustres multi Japonum baptismo initiati 458. 459. 460. &c.**

ET VERBORVM.

- Imaginem Saluatoris Rex Mogor capti suo imposuit** 870.
- Imagines sacra à Paganis coluntur** 867.
- Imaginis B. Virginis aspectu delectantur Pagan** 805. 806. 807.
- Imaginis B. Virginis beneficio Christianus ex naufragio saluum euasit** 429.
- Imago ab incendio diuinitus cõseruata** 186.
- Imanus mons dicitur distinguere Regna Mogor & Tartarorum** 694.
- Imber sacrorum in Damonu cultores decedit** 50.
- Imbrium magna copia in Iaponia** 444.
- Imunitates magna à Quabacundo Socio concessa** 95. 96.
- Imunitates urbium Oxaca & Nagasachi** 565.
- Impedimenta varia Sociis obiecta** 81.
- Improbis quibus in Regno Mogor afficiantur denu** 700.
- In Bango bienni spacio ad quindecim hominum millia baptismum susceperunt** 108.
- Inciendiarius Seminarii morte Luis** 245.
- Incantatio ridicula Iaponiorum describitur** 448.
- Incola Regni Bongii ad Christianam fidem proclines** 77.
- Incolarum Sincensium quantitas fit numerus** 884.
- Incola Xatai sunt pleriq; Christiani** 796. 797.
- Incolumitati restituti ægri aspersione aqua benedicta & Euangelii recitatione** 963.
- Inconstantia rerum humanarum exemplum** 282.
- Inconstantia rerum humanarum** 380.
- India ceterior est Regnum Mogor** 694.
- Indi nocturno tempore ab Hispanis secumacti** 955.
- Indum qui socios visserit euntes ad templum Crocodilus interemit, ac caduer non comedit** 958.
- Indus ager peracta confessione ex guami morbo conualuit** 959.
- Indus in somnis monitus confessionem repetit** 956.
- Indus manibus & pedibus martius, nauigio solus baptisimi caussa ad Socium venit** 967.
- Indus Ethan quoridam Reges habuit Christianos** 696.
- Industria Sincenses superant ceteras nationes** 887.
- Infantes à parentibus tempore fontis abieci** 864.
- Infantes sine doctoribus verbis non formant, cuius rei factum est periculum à Rege Mogor** 870. 871.
- Insignia Regis Bisnugensis** 772.
- Insulæ ubi incola ad Quamotondo baptismi initiati** 964.
- Inualeudo Taicosama describitur** 497. 498.
- Inuidatio Iactinaudita** 374.
- Ioannes Acaficamon cum trecentis Christianis in Cicugensi Regno** 567.
- Ioannes Acaficamon laudatur** 608. 609.
- Ioannes Amacusadono à Quingodano accepit possessiones amplas** 572.
- Ioan. Amacusadono laudatur** 609.
- Ioannes Eunuchus laudatur** 473.
- Ioannes Fidandoni laudatur** 464.
- Ioannes Gonzales laudatur** 667.
- Ioannes Rodriguez in regia Iaponia notus** 524.
- Ioannes Scuirindonus laudatur** 468.
- Ioannes Scuirindonus nobili opulen-**

INDEX RERVM

- A** *via laudatur* 458. 459.
- Ioannes** somerchiar ex idolatrapius
Christ. annus 448.
- Ioannes** Vongui hures Regni quod ti-
more 30. dierum Meaco abest, ab-
sit eorum qui Euangelium docent
459.
- Ioannis** Iapponii martyrium miracu-
lu confirmatur 249.
- Iugues** sacrificii numero viginti à
summo templi pinnaculo se praeceptis
tarant 739.
- Iugues** gloriæ cupid. 751.
- Iondo** ciuili apud Iapponii facti 449
- Ioran** columna Christianorum in di-
tione Facarana iussu Iosciniana
eum coniuge & liberis etucidatus
487.
- Ioran** mareyâ reliquie transferuntur
200.
- Iraquos** facere apud Iapponios quid
sit 560.
- Iosephi** Christiani domus in terra mo-
eu inacta manet 67.
- Ierâ** Bacala in Ciandecan amrenum
describitur 846.
- Ier** Sactorum per Regnum Sinense de-
scribitur 903. 904.
- Ier** P. Visitatorum legatorum Regis in-
die Nangascho Meacum 123. 124.
125. &c.
- Iulianus** Perriera Socii laudatur 703
- Inno** u nauis cum vectoribus interit
535.
- Inno** que per lenatorum Cizensium comes
homo callidus 532.
- Iurane** principes Iaponii in verba filii
T. uolam 499.
- Iusta** Donna Gracie semel facta rep-
tuntur 632. 633.
- Iusto** Proasit uxor laudatur 615.
- Iustitiae** diuinae exemplum 249. 439.
- Iusti** Vcondoni clientes baptismo ini-
tiuit 8.
- Iusti** Vcondoni praeclara facta 179.
- Iusti** virtus non vulgaris 324.
- Iusti** parentant Socii 623.
- Iustus** in lepram incidit 601.
- Iustus** Vcondano cogitat deserere seca-
lum 132.
- Iustus** Vcondano uer leuatâ quinquag-
inta confecti, ut P. Visitator em su-
laret 131.
- Iustus** Vcondonus laudatur 627. 628.

L

- L** Acerta Crocodilis & Tigribus
magnitudine pares 840.
- Lac** te non uescuntur Sinenses cū
iunant 925.
- Lac** u a qua datus longus milliaris
sexaginta sex 374.
- Latician** ex Taicosama morte Iap-
poniorum mem cepit 518.
- Laximata** armorum genus 349.
- Lahr** abest Ag. a trecentis milliaribus
876.
- Labor** est regia magni Mogor 717
721.
- Labor** & Berampur distant sexcentis
milliaribus 812.
- Labor** regia urbi Regni Cataie 875.
- Lai** populus barbarus 792.
- Lapis** primus templi solenni ritu conse-
cratus 600.
- Lateres** ad duo passuum millia à Da-
simonè projecti 641.
- Laudes** Augustini 581. 582.
- Laurentius** fuit omnium primus qui ex
Iapponiis in Societatem est coopta-
tus 199.
- Leana** ualentiſſima tandem occiditur
865.
- Lectica**, quam ex Sina P. Visitator
tulit, ualde delectabatur Qua-
bacondano 172.
- Lectis** Stratus non utuntur Iapponii
90.
- Legati** Iapponum tres annos in itin-
ere

ET VERBORUM.

- vere Romano posterunt 67.
- Legati quatuor Iaponii, post suum ex Europa in patriam reditum, in Sociorum numerum cooptati 156. 157
- Legatio Indica fuit suspecta Quabacondono 150. 151.
- Legati Iaponii diuinitus sunt seruati 105. 106.
- Legatorum Cinenſium, cum Ozacam ingrediuntur apparatus 376. 377.
- Legatorum Iaponiorum ex Iappania ad principem in Europa viros Epistola 100. 111.
- Legatus Regis Corraei trecentis affectu stipatus ad Quabacondonum venit 122.
- Legatio Regis Cambogia Malacam. 793.
- Legatio ad Quabacondonum instituta fuit Sociorum consilio 115.
- Legatus Cinenſis fugit ex Coraio in Cinam 352.
- Legatio P. Viſitatoris grata Quabacondono 133.
- Legationi ad Quabacondonum fructus 140. 141.
- Legatus Cinenſis comitatus 354.
- Legatus Cinēſis qui fuga ex Coraio euasit Regis sui inſupunitur 353.
- Legati Regis Cinenſis in Coraio 345.
- Legatio pro Regis India Quabacondono suspecta 121. 122.
- Legatorum Cinenſium munera data Taico 377.
- Legati Cinenſium male à Iaponiis tractantur 381.
- Legati Iaponum magna cum pompa ducuntur ad Greg. 13. 76.
- Legatio Iaponum fuit Romanis admirationi 77.
- Legatorum Iaponia in urbem ingreſſus 75.
- Legationem Indicam non fuiſſe conſtitam tandem agnoſcit Quabacondono 161.
- Legati Iaponiorum veneratur Pons Romanum 62.
- Legationem Europarum admirantur Iaponii 132.
- Legatio à Taicoſama ad Quabacondono quinque capita continebat 278.
- Legati Iaponia honos habitum à magno Hetruria Duce 75.
- Legati Iaponum hoſpicio accipiuntur Roma in domo Patrū Societati 75.
- Legati Iaponii Romam venerunt 75.
- Legem Chriſtianam commēdit Quabacondono 94.
- Leonis Notruenſis laudes 391.
- Leonis Chriſtiani adoleſcentis laudes 214. 215. 216.
- Leonum venatio 865.
- Leo Tacheia laudatur 481. 482.
- Lex Chriſtiana eſt impreſſa apud paganos 477.
- Libelli ſpirituales Iaponiis ſalutem 246.
- Liberalitas magna Taicoſama decumbentis 499.
- Liberalitas principum Iaponiorum in Socios 237.
- Liberalitas pro Regis India erga Iaponios legatos 106.
- Liberalitas Xiſti V. erga Iaponios 111. 112.
- Libidine impura Sineſes ſunt infames 897.
- Libri pii Iaponica lingua excuſi, per quos fructus 235.
- Libris pralio excuſis Sineſis abundantia 892.
- Lingua carens Petrus Elcius loquitur 639.
- Lingua Perſica uſitata apud Nobiles Mogor, Turcica uero apud plebem, & Arabica apud Doctos 692.
- Lingua Sinarum tribus de cauſis difficilis 930. 931.
- Lingua una ab omnibus Sineſibus intelligitur, tamenſi non omnes eam loquuntur.

INDEX RERVM

- Inquantur 927.
- L**ibri Evangelii doctoribus apud Sineſes neceſſarii 932.
- Littera Biſnagum Regi ad P. Viſitatoreſ Indię 835. 836.
- Littera Frãciſci Regis Bungi ad Gregorium 13. 63.
- Littera legatorum Japoniorum ex Iaponia ad principes in Europa viros 110. 111.
- Littera principis Omura ad Greg. 13. 61.
- Littera Regis Arime ad Xriſtum V 113.
- Litterarum Auguſtini ad coniugem & filios pars 581.
- Lucretium Stadium magnam Sineſes operam impendunt 924.
- Literati innumeri in Regno Sineſi 922.
- Literati Sineſis oratio præclara, quæ Socios animos addidit, ad perſiſtendum in munere docendi Evangelium 928.
- Literatorum ſexaginta millia ſunt in una Regni Sineſis provincia 623.
- Literatorum Sineſium veſtitus, Europeorum Religioſorum veſtitui conueniens 915.
- Lorange annis 687.
- Luabo annis 688.
- Ludum literarium aperuerunt Socii in urbe Regia magni Mogor 724.
- Ludus apertus puerulis Arime 616.
- Lucimiarum voces exprimebant tibicines 376.
- Lufitanicæ Symboli in urbe Pegu ſignificata tormenta centum quinquaginta 707.
- Lufitani de Pagariis victoriam cum glorioſam tum fructuoſam reportarunt 820.
- Lufitani ex Naſiſi primarium trucidarunt: 828.
- Lufitani centum & ſexaginta in conſpectu ceciderunt 785.
- Lufitani ex Regno Cambogia eieci 854.
- Lufitanorum erga Socios ſtudium 122.
- Lufitanorum ſplendor 132.
- Lufitanorum veſtitus & mores placuerunt Iaponiis 205.
- Lufitanos imitantur Iaponii 205.
- Lufitanus medicus ſocios Regi pagano commendat. 37.

M.

- M**adrenus Naichus Stipendiarii nomine numerat Regi Biſnagenſi duodecim miliones auri 781.
- Madrenus Naichus Socios humaniter accipit 756. 757.
- Magdalena uxor Scinzæ laudatur 478. 479.
- Magi magna fraude à Peruanis aurum extorquent 936.
- Magiſtratum apud ſinas ſubordinatio 892.
- Magnatibus Iaponia poteſtatem facere noluit Daiſuſama ſuſcipienda Chriſtiana ſacra 618. 629.
- Magnitudo Regni Sineſis deſcribitur 920.
- Magor vult haberi nouus propheta 724.
- Magum qui hoſpitiſ acceptæ diuinitus punitur 415.
- Mahometanam ſeſſam Rex Mogor abominatur 702.
- Mahometani ſummi Sociorum hoſtes 855.
- Malacenſe Collegium 791.
- Mala medica à Sociis in Ciandecam primum importata 847.
- Maluarica Regionis montana loca occupant Chriſtiani à D. Thoma Apoſtolo propagati 786.
- Maleas quam viuendi ratione ſequitur

ET VERBORVM.

- Int 844.**
Malitiam Scimandano Vifitor de-
 prehendit 597.
Matthias Christianus se ad martyriū
 opulit 317.
Mancipia hab:ismo iniata 439.
Mandarini militares sunt apud sinē-
 ses perpetui, & patribus in officio
 succedunt filii nati maximi 889.
Mandarini Sineses sunt opulenti
 895.
Mandarini Sinesium bene sentiunt &
 loquuntur de Socis 928.
Mandarini humerū bajulorum per vr-
 bes vehuntur 890.
Mandarini militares à civilibus Man-
 darinis coercentur 894.
Mandarini Cincensium 376.
Mandarini vocantur certi Sinesium
 magistratus 886.
Mandarini ciuiles plerumq; sunt infir-
 mo loco nati, nūquam in patria sua
 magistratum gerunt 894.
Mandarini togati apud Sineses eli-
 guntur, qui hoc honoris gradu digni
 sunt 890.
Mandarini homines animi abiecti
 192.
Mandarini non nisi iubente Rege filios
 Regum plectunt 889.
Mandarinorum lingua Sinesibus cō-
 muni 921.
Mandarinorum Sinesium prudentia
 commendatur 888.
Mandarinos Sineses Bonzii genibus
 flexu alloquuntur 914.
Mandata grauias Taicosama ad Qua-
 bacondono 280. 281.
Mandocorosama uxor Taicosama
 259.
Mango Ziro Imperator exercitus No-
 bunanga Christianam amplectitur
 religionem 467.
Manus nunquam lauans Bottanti
 695.
- Maquilana** capsula 378:
Mare vi terræ motu in terram se ef-
 fudit, & cum aliis rebus urbem O-
 chinofamam absorpsit 369.
Maria Augustini filia Sociorum opera
 à periculo liberata 564.
Maria Arimondoni socrus pietas 386.
Maria Augustini filia pietas 247.
Maria Quogocā laudatur 6. 8.
Mari ajitū rapidissimum 366.
Mariauannum Regnum describitur
 848.
Maritha vidua Syluestri laudatur
 482. 483.
F. Marini Ordinis Minorum praclarè
 ante martyrium concio 331.
Marcinus de Ascensione religio sus
 S. Francisci. 301.
Martio mense soluitur nauis è lappo-
 nia in Sinas 493.
Martius mensis est què ex Laponia ad
 Sinas littera mittuntur 587.
Martyres fieri cupiunt Iaponii nobiles
 30.
Martyribus, cum ad supplicii locū du-
 cuntur, beneuoli sunt pagani 330.
Martyrii insigni fructum 343.
Martyrii uilitas libello explicata per
 secutione tempore; multum fuit salua-
 tarum 494.
Martyrii laureolam Don Hieronymus
 pater & Don Thomas filius expe-
 tunt 563.
Martyrii loram reliquæ transferuntur
 tur 200.
Martyrium Bonziorum iudicio est
 uia propagandi Euangelium 332.
Martyrium Christiani sociorum ex-
 plo expetunt 303.
Martyriū expetit Victor Christianus
 321.
Martyrium expetunt Socii 366.
Martyrium expetunt nobiles Iaponii
 320. 321. & sequent:
Martyrium expetunt magno cū gau-
 dia

INDEX RERVM

- dio Christiani** 334. 335.
Martyrii Petri Elcii describitur. 637.
 638. &c.
Martyrium quinque Sociorum describitur 642.
Martyrum viginti sex nomina 339. 340. 341.
Martyrum sanguine Idola inunguntur 647. corpora frondibus occultantur ibidem.
Martyrum maxima a lacrimis cum crucibus alligantur 339.
Martyrum corporibus debitus tribuitur honor 648.
Maxentia Francisci Regis filia Tivirondoni uxor 533.
Mater Regis Bungi cultrix Fachimani erga Christianos benigna 102.
Mathematicarum disciplinarum cognitio fuit Sociis apud Sinenses utilis 915. 916.
Matrimonii ritus in Cataia sunt in caemiteriis, ita ut sepulchra referentur 876.
Matrimonium unius viri cum una uxore laudant sinenses 925.
Matrona pagana erga filium improbitas & penitentia 624. 625.
Matrona pietatis exemplum habent in Maxentia 419. 420.
Matrona Christiana laudes 411. 412.
Matrona Christiana laudatur 604. 605.
Matrona à Christiana religione aliena, tandem non sine diuino afflatu baptismo initiat 84.
Matrona Iaponia martyrii cupida 31.
Matrona princeps pagana quondam Christiani infans sacri Christiani initiat 55. 56.
Matronarum Christianarum, quae 80 attigerant aetatis annum, pietas 83.
Maurus sociorum sanguinem sibi iurat 870.
Maurorum filii post susceptam baptismum in calidum migrant 875.
Maurus centum aureorum millia in elemosynam Mecha dedit 876.
Maurus non baptizatus petiit à socio ut confessionis sacramento sibi liceret peccata sua expiare 875.
Maxentia sororis Tivirondoni matrona pia obitus describitur 419. 420. 421.
Maxentia filia Francisci Regis, opera fratru Quabioiendono ex periculo magno euasit 552.
Maxentia filia Regis Bungi Christiana 102.
Meati & in vicinis locis pluit cinerem 356. 360.
Meacum metropolim Iaponie 253.
Meacum Nāgalacho quātū distat 116.
Meacum propter magnitudinē in duas urbes diuisa 625.
Meacum quāto longē ab eō Nangasachō 330.
Medicus Lusitanus Socios Pagano Regi curauit 37.
Medicus Taisosoma homo in pectus 294.
Melchior de Sylua in Aethiopiā peruenit 801. 802.
Meliapor nunc vocatur oppidum B. Thoma 740.
Mendicis variis apud Sinenses 887.
Mensarum tredecim millia pro conuiuio parata 269.
Mensas simul cum ferculis remouent Iaponij 269.
Mercator Iaponius opulentus 446.
Mercator Nabemitarum centum aureorum millia Mecha in elemosynam profudit 796.
Mercatores Baniiani difficulter Christianiā suscipiunt Religionē. 815. 817.
Mercatores difficulter Christianiā sacra suscipiunt 618.
Mercatores eorundem rerum apud Siam nescit

ET VERBORVM.

- nenses simul habitant* 887.
Mercatores tardiores ad suscipienda Christiana sacra 625.
Mercatorum locū mare abstulit 104.
Merces quæ ex China quotannu in Iaponiam adferri solent 205.
Messum impicem quotannu fert Regnum Marianum 848.
Messu bina quotannu in Iaponia 7.
Messu bina quotannu in Zinaloa 945.
Mezia Christiana laudatur 145. 146.
Michaël puer Christianus laudatur 475. 476.
Milites dacentes mille ad bellum Co-raianum descripi 170.
Militum Augustini fortitudo 554. 555.
Militum ducentorum millium numerus Fuscini & Ozaca 520.
Mimazaca laudatur 604.
Mimazaca vir pius & fortis laudatur 556. 557.
Ministri mille parati ad ministrandū conuiuium 268.
Miracula per Breuiarium B. Xauerii facta 422.
Miracula varia in Iaponia 181. 182. 183.
Miraculum de Cruce 538.
Miraculum illustre 242.
Miraculum insigne 428.
Miraculum intercessionis Dei genitricis factum 477.
Misericors valde est gens Cambaiana 714.
Missa sacrificium persecutionis tempore in priuatis edibus fit 213.
Missio ad Regnū Cambogia intermissa, ut locus deur S. Dominici & S. Francisci Religiosis 854.
Missiones varia eorumq; fructus 191. 192. 193. 194. (814).
Misso sociorum ad urbem Diu 813.
Missa matrona princeps laudatur 433.
Mitia soror Omarandoni laudatur 525. 526.
Mobilitati rerum humanarū creberrima apud Iaponios exempla 545.
Mocificus Bonzius frustra rogat Ido-la ut auxilietur Quabacōdono 282.
Mogor est Dominus rerum omnium sui Regni 698.
Mogor in actum edidit quinque millia Elephantium armatorum 697.
Mogor laudatur 717.
Mogor magna cum reuerentia accepit Biblia sacra & imagines 705.
Mogor magnus munera misit Regi Bisuagano 837. 838.
Mogor progeniem ducit à Tameslana 692.
Mogor propensus ad Christianam Religionem 703.
Mogor potentissimus studio cognoscenda nostra fidei tenetur 691.
Mogor Regi quæ obsunt quo minus suscipiat Christianā religionē 704.
Mogor Regis exercitus magnus 811. 812.
Mogor Rex tandem uiuit una coniuge contentus 708.
Mohometem Rex Mogor ex suo Regno exterminauit 718.
Monarcha Iaponia est Dominus Ten-sa 264.
Mongolica missio 795.
Mongoli vulgō Mogores dicuntur 730.
Monica filia Francisci Regis & uxor Mutacata matrona pia 392. 393.
Monica uidua castitatem colere constituit 402.
Monsifus est publicanus 730.
Monti pietatis simile quid in Iaponia institutum 204.
Mores Bottanorum describuntur 695.
Morindono ablata sunt septē Regna. 550.
Morindono Bonziorum fautor meritō afflictus 570. 571.

INDEX RERUM

- Morindono** nomen Regnorum dominus hostis sui voluntati magna cum ignominia se submitit 550.
- Morindono** scelus erga puerum Augustini filium 582. 583.
- Morindonus** secundum Giejasum orientiam Japoniam nobilissimus 534.
- Mors** Augustini in Sinocamido describitur 577. 579.
- Mors** hominis extremo supplicio afficiendi diuinitus dilata 438.
- Mors** Quabacondono iunioris describitur 263. 264. & sequent.
- Mortuorum** calua vel crania sunt Botantorum patina & lances 695.
- Mosambicus** portus 105. 656. 689. & seq.
- Moschea** Mahometanorum in equa stabula conuersa 724.
- Mulieres** apud Sinenses, non paucarum monialium vitam sua gentis more proficiuntur 925.
- Mulieres** Sinenses omnes in propriis domibus abditae viuunt 925.
- Mulieris** insignis constantia 4. 8.
- Mulier** scelerata 38. 39.
- Mulierum** & paruulorum iussu Taicosmacedes 286. 287.
- Mulierum** ministerio in arce sua utitur Quabacondono, non ante virorum 97.
- Multa** sunt sacerdotes Regni Mogor 706.
- Munacata** uxoris sua ad Deum precibus Euangelii lucem agnoui 392. 393.
- Munera** ad Dominum Tensa a Japoniis mittuntur 275.
- Munera** a pro-Rege India ad Quabacondono missa 134. 136.
- Munera** describuntur quae Quabacondono pro-Rege India misit. 168.
- Munera** offerri solent Regibus in Oriente 869.
- Munera** offert Taico legatorum Cinensium comiti 353.
- Munera** publica apud Sinenses literis distribuuntur 922.
- Munera** Quabacondono ipsiusque coniugi gratia 88.
- Munera** quae luqueque Taico obtulit 352. 353.
- Munera** Regi Japonum dantur quoties Lusitanici ex Sina in Japoniam appellant 500.
- Munera** unius hebdomadae spacio Mogor oblata equant millionem 722.
- Murasache** nobilissimum Bonzarum in Japonia monasterium 459.
- Musica** Europaea Quabacondono placuit 138.
- Musica** Japoniorum Europaei videtur absona, & contra Europaorum lapsum 194.
- Mutationis** rerum humanarum magnam exemplum 271. N
- Nabunanga** paganus Camorum & Fotochorum hostis 21. 22.
- Nabunanga**, qui Deus haberi voluit, misere est mortuus 350. 351.
- Nagasamam** locum in quo conueniebant mercatores, mare abstulit 104.
- Nagapattani** ciues inter se discordes, sunt Sociorum opera pacati 834.
- Nagapattani** sit Sociorum Residens 737.
- Naichinome** est Christapanaicho 752.
- Naichi palatium** & opes describuntur 750. 751.
- Naichus** Gingianus in Socios benivolus 738. 739.
- Nairi**, si non obstitisset Zamorini filius, P. Franciscum Ros occidissent 828.
- Nairi** triginta ex his, qui P. Franciscum Fernandes occidere constituerant, occisi sunt iussu Regis Portuani pagani 834.
- Nangaioca** laudatur 569.
- Nangaioca** Socium secum prandere voluit 633.
- Nangasachum** quanto intervallo abest Meaco 330.
- Nanguinata** a Quabacondono ad pro-Regem

ET VERBORVM.

- Regem India missa** 168.
- Nauarcha** sibi veniensem distidit 196.
- Naves Hollandorū** malè accepta 855.
- Naves mille pulchro ordine simul ad unum locum** appellantur 86.
- Naves pulcherrima magniq; pretii** 379.
- Naves quando soluntur ex Iaponia in Indiam** 118.
- Naufragi ad Mosambicum portum appulerunt** 689.
- Naufragi histroniciu facetiis barbaros ad liberalitatē** promouerunt 672.
- Naufragi singularem Dei experiantur** providentiam 668.
- Naufragium nocturno tempore** 662.
- Naufragium luctuosum** describitur 656.
- Nauicula nouo modo instructa** 664.
- Nauigantes sub specie tributis** soluendi apud Mongolos spoliantur. 730.
- Nauigatio longa procerum Iaponensium** 105.
- Nauigationis infelici signa prognostica** 659.
- Nauis Iaponica quo tempore è Iaponia in Sinam** soluat 493.
- Nauis pratoria pretiosis mercibus onusta** comburitur 716.
- Nauis qua Socii uehebantur, frangitur** 66.
- Nauis Taico inaurata intrinsecus** 353.
- Nazar Coto** idolum prope urbem Tabuo 873.
- Neophytus fallitur** 27.
- Neophytus mox post susceptum baptismum capere** plecum 512 511.
- Nestoriani libri ab erroribus expurgati** 790.
- Nicanorem, qui in undis mari de uita periclitabatur, inuocauit, & saluus euasit** 954.
- Nicolaus Longobardus decem mensium spacio lingua Sinensium** dicit 932.
- Nilus mense Martio agrum ad centum viginti milliarum omni ex parte** inurdat 744.
- Nobiles multi sunt baptismo** imitati 488. 489 495.
- Nobilis Iaponius magno studio expetit baptismum, qui pie mortuus est** 632.
- Nobilitas nulla apud Sinenses** prater Mandarinos 889.
- Nomina viginti sex martyrum** 339 340. 341.
- Nosocomium Sociorum operā** institutum 719.
- Novitas Iaponiū** gratia 350.
- Novitatis hostes sunt Sinenses** 924.
- Noximadonius Iaponius** pirata 101.
- Numerus eorū qui lauacro tincti sunt, & eorū qui confessionis sacramēto peccata expiarunt** sua 386.
- Numerus eorū qui sunt comitati P. Vistatorem aduentem Quabacon** dono 122.
- Numini erga socios** fauor 516.
- Numerus urbium Sinensium** 884.
- Nuptias secundas non admittant** Bolā tanti 695.
- Oeger animam** agens post susceptum baptismum moritur 842.
- O
- Bo Regis Bisnagonis** socer 759.
- Oblatio facta a paganis in solenni festo** Idoli Perumat aquam numerū 200000. millium scutorū 836. 837.
- Obedientia parentibus debita Sinenses** precipue student 925.
- Ochidonius, qui in baptismo Pauli** nomē accepit, laudatur 451. 452.
- Octobri mense soluntur naues ex Iaponia in Indiam** 118.
- Odiū diabolici eos qui ad Christianam** sacra aspirant. 14.
- Olysiponē omnium ciuitatū esse** maximam dixit interpres Sociorū 765.

INDEX RERVM.

- Omura** ciuim luctus cum Templo e-
 ranti disturbanda describitur 631. 612
Omurandonus in Christianos exules
 benignus 528.
Ommenensis Ecclesia omnium que in la-
 ponia sunt antiquissima 590.
Opera nonnunquam mille in extruen-
 dis sociorum aedificiis 154.
Opera in lapina gratis in quas heri
 volunt res laborem impendunt suum
 534.
Operarij qui ad Sinensem vineam ex-
 colendam mittuntur, quales esse de-
 beant 930.
Operarum centum millia Taico in ur-
 num locum coegit 375.
Operarum centum millia Taicosama
 seruiunt 345.
Oppida omnia Sinensium muris è qua-
 drato lapide cinguntur 887.
Oppida Sinensium omnia a seruantur
 praesidiis milium 893.
Oratio à P. Gaspare Gonsaluo legato-
 rum Iaponiorum nomine ad Gregor.
 13. habita 66. 67. &c.
Oratio Daifusama in Christianos a-
 cerba 591 592.
Oratio graui Lusitanorum ducis ad
 Zamorinum 828. 829.
Oratio habita nomine Legatorum la-
 ponia 66. 67. &c.
Orationis hominum Christiani efficacitas
 416.
Oratio praecleara Petri Elcii martyris
 ad apostata 638.
Oratio quadraginta horarum, eiusque
 fructus 240.
Ogana socii sacerdotis studio facta
 614.
Organi cum Ethnicis disputatio fru-
 ctuosa 629.
Organicus martyrii cupidus 300. 301.
 304.
Oriza ducenta sexaginta millia facto-
 rum in annuo redditibus habet Iapan-
 nes Scuirindonus 458.
Oriza ducentos sacros junior **Quaba**
 condono socio misit 206.
Ormuz urbs iuxta sinum Persici 656.
Oficiu inter sexaginta sex Iaponia Re-
 gna est maximum 464.
Oritur nemo in Iaponia 207.
Oritur apud Sinenses exulatus 924.
Ouis non incubant gallina apud matres,
 ve: um in sinu pulli excluduntur 885.
Ouis non vestuntur Sinenses cum ieru-
 nant 925.
Ozaca urbs pars magna terra motu
 concidit 359
Ozaca munitissimum Imperii Iaponici
 propugnaculum 500.
Ozama Gieja Jus occupat 520.
 P.
P Achinum est Regu Sinensium do-
 micilium 920.
Pagana sanctissima Dei genitri-
 ci intercessione filii impetrant 866.
Pagani cum viderent hominem à Dæ-
 mone obsessum, ad Christiana sacra
 adularant 101.
Pagani hominum erga Socios humani-
 tati 82.
Pagani Saxorum in bre Damonem co-
 leri prohibentur 50.
Pagani multi ad Christi Ecclesiam se
 adiungunt 529. 530.
Pagani in Socios mitem 29.
Pagani circiter ducenti opera Christia-
 ni pauperis ad Christi Ecclesiam ad-
 ducti 103. 104.
Pagani munera offerunt Sanctissima
 Dei genitrici 866.
Pagani principis erga P. Visitatorem
 humanitas 123.
Pagani, hominum erga Socios captiuos
 inhumanitas 558. 559.
Pagani morti Christianorum constan-
 tia, baptismum suscipiunt 42.
Pagani ex postulatione & responsio 20. 21.
Pagani hominum erga Socios humani-
 tati

ET VERBORVM.

- tae* 557. 558.
Paganus tantum non autem Christianus videtur terra motus nocuisse 371.
Paganorum inter se contentio 740.
Paganorum quadraginta milia, octo mensium spaci, baptismo tincta 516.
Paganorum principum singularis erga P. Visitatorem beneuolentia 123. 124.
Paganorum filia parentum suorum ludolum excussit, & parentes ad Christianam religionem traduxit 610.
Paganorum ad Christianam religionem conuersorum tempore persecutio. nu numerus 235.
Paganorum dogmata planè ridicula 873. 874.
Paganorum ridicula superstitio 333.
Paganus qui extentis brachijs orare se existimauit facilem, experientia doctus palinodiam cecinit 867.
Paganus refutatur 20.
Paganus qui manibus ignem arripuit tandem factus est Christianus 961.
Paganus Rex magno amore Christianos persequitur 34.
Paganus, qui contendit mundum non esse globosum, confutatur 619.
Paganus cum uideret Christianos in magna maris tempestate, animo esse sedato, ad fidem Christianam adiunxit 509.
Paganus filiam suam ad peccatorum confessionem induxit 607.
Pagodium moneta genus 779.
Palatia multa Quabacondono iussu exstructa 170. 171.
Palatia sumptuosa Fuscini adificata 276.
Palatium Quabacondono P. Visitati. vi ostensum 139.
Palatium Regis Sinenfis incolunt tantum femina & eunuchi 888.
Palatium superbum in Iaponia 87.
Palma teguntur adificia Sinenfis 241.
Pandara id est gubernator 854.
Pangain nauigii genus 687. 689.
Panguini urbis ea est magnitudo, ut eques expeditus egre horarum 24. spacio eam pertranseat 888.
Pantherarum opera Mogor capit feras 702.
Papam in orationibus Nestoriani non nominant 789.
Paparagin, id est Papius Regulus, quotidie trecentos Brachmanas alabat 760.
Parentes filii sui decennis opera Christianam religionem amplectuntur 407.
Parthi stirpem suam ducunt à Cinguisquam Rege Parthorum 696.
Pater idolum cultor filio minatur quod Christianus esset 396.
Patientia exemplum 602.
Patres à paganus vocatur omnes Christiani 308.
Patrum Minorum singularis uirtus 311.
Pauli Michi Socii in cruce ad populorum concio 341.
Pauli Sacandano uiri principis studium subeundi martyrium 324. 325. 326.
Pauli socii admirabilis uirtus 335.
Pauli Socii insigne factum 320.
Paulus Acoſta martyr 647.
Paulus in carcere sex baptismo initiatus 336.
Paulus Scinganus laudatur 488. 489.
Pax facta inter Nagapatano eius Sociorum opera 834.
Pax inter proceres Iaponios facta 129.
Pax summa in Sivenſi Regno 888.
Pecunia certa pro singulis Latronum capitibus ex publico numeratur 897.
Pecunia à Mogor accipere recusatur

INDEX RERVM

- vunt Socii 707.
- Pecunia**, eibricorum magna approbatione, pauperibus distributa 634.
- Pecunia** quidissimi sunt inenses 896.
- Pecunia** immensus numerus ex oris 87. 88.
- Pedem** Regis Mogor osculantur viri principes 723.
- Pedissequa** Iaponia martyrium expectant 32.
- Peguans** Rex duodecim Regna subiecit imperio, in expeditione habuit decies centena & sexaginta milia militum 742.
- Pegusii** facti stigmatici 745.
- Pegusii** se mutuo mactant, & carnis humana vescuntur 707.
- Pellis** rigina apud Cineses vsus 377.
- Peregrinorum** quadringenta milia ad Gangem fluvium 720.
- Persap** canum est metropolis Paracelinorum 734.
- Pericula** non vulgaria adferunt hominibus commoda 45.
- Pericula** qua Socii adierunt post victoriam Dasufama describuntur 552. 553. 554.
- Pernales** vocatur Daemonum princeps 770.
- Persecutio** decem annorum 387.
- Persecutionis** in Iaponia qua fuerit origo 201. 293. 294.
- Persecutio** quam Christianis attulit utilitatem 210. 211.
- Persicam** linguam didicit Hieronymus Xauierius 811.
- Peruana** provincia quos Collegii Sociorum & domicilia contat 935.
- Peruani** ab idolotum ad Christianam religionem Sociorum opera reduntur 937.
- Peruandorum** superstitio, cum pluviam expectant, explicatur 938.
- Petrus** Baptista commissarius pauperum numerum in Iaponia 320.
- Petrus** Berna martyr 648.
- Petri** Elcij Madridensis martyrium 637.
- Petrus** Gomez per interpretes docet Iapone 80.
- Petrus** Martinez Iaponia Episcopus 289 385.
- Petrus** Martinez Iaponia Episcopus Malaca mortuus 493.
- Petrus** ordinis Minorum ante martyrium secios rogavit ut si id ignoscere 376.
- Petrus** Tauerius Lusitanus laudatus 703.
- Philippina** Insula distans a Iaponia anoplis milliaribus mille 239.
- Pictura** Iaponiorum non cedant Europaei 614.
- Picatus** fructus 367.
- Pinguet** imagines clerici Iaponii 476.
- Pirata** in cruce acti 615.
- Pirata** Iaponum 101.
- Piscatores** etiam pauperes, cum diebus festis piscantur, nullos capiunt pisces: alii vero diebus in magna copia 113.
- Piscis** omnes apud Sineses vini venduntur 885.
- Piscis** niger non minor balena 659.
- Piscium** esu se abstinens Sineses cum ieiunant 925.
- Pixu** Iaponica obpretium & artificum Europaei omnibus stupori esse debuit 168.
- Platea** ampla 804.
- Platea** orbium Sinesium longa & lata 887.
- Plebes** non pauci in Iaponia fame interierunt 532.
- Plebs** Sinesium maxima egestate affigitur 895.
- Plauis** canardorum capillorum 356.
- Pena** quibus scelerati in Regno Mogor afficiuntur 700.
- Penitentia** publica exemplum 424.

ET VERBORVM.

- P**enitentia insigni Christiani propter Principi Mogor laudatur 267. 268.
admissum scilicet 244.
- P**ompa insigni describitur 270. 271.
- P**ons auro splendescens 395.
- P**ontifici Romano Gregorio 13. à Lap-
ponicis legatus exhibetur hinc 62.
- P**ontifici summi munera magno cum
honore accipiuntur à Croajano Ari-
mandono 147. 148.
- P**opuli Nangajachi principes, qui Ot-
ionas vocantur, porum curam acce-
perunt 159.
- P**opulus Japonicus à Quabacondono
servitute oppressus 167.
- P**opulus Mogor est Turcicus 692.
- P**ortanus Rex in Socios benivolus 833.
834.
- P**orcina carne Sineses libenter ves-
cuntur 885.
- P**orci diebus veneris inodium Mabo-
metanorum praesente Magoi pugnat
724.
- P**ortus Mosambicus 856.
- P**ortus aqua benedicta pellis morbus
181. 182.
- P**ortus Japonicorum suavissimus 91.
- P**ortus Sinesium ex fructu Sechias
885.
- P**ortus Sorianus communicatur à Philip-
po de Brito 891.
- P**raecepta bene vivendi decimo quinto
quoque die in omnibus oppidis &
vicis regni Sinesis publicantur
926.
- P**raecepta bene vivendi Sineses cum
lacte imbibunt 926.
- P**raecepti sexti observatio paganos de-
tinet à fide Christiana 254.
- P**ralum topographicum ex Europa in
Japoniam allatum 120.
- P**raemii donantur qui in praelio pra-
eterni fortiter decertarunt 633.
- P**raetiosus globulos quanti fecit Iapo-
nicus princeps baptismo initiatus 15.
- P**rin-
cipi Moger successit Armeno ob
negatam Christi Domini J. d. n. 872
- P**rin-
cipibus urvi tribu Lapua ab, us-
sa 565.
- P**rin-
cipes Japonis invisunt P. Vistor
rem 141.
- P**rin-
cipes urvi in Laporia à socio Iap-
sa J. d. n. 600. J. 19.
- P**rin-
cipi boni officium 73.
- P**rin-
cipesum fauor ad Japoniam conver-
sionem visus 55.
- P**ro-
ceres Japonis post tredecim mensium
navigationem in Japoniam non ad-
pulerant 105.
- P**ro-
ceres Japonii vix habent demicaliam
certa 601.
- P**ro-
ceribus regni Sinesis, hoc est li-
beris regni, nulla est concessa iuro-
dictio 894.
- P**ro-
digia varia in Laporia 356. 357.
358.
- P**ro-
prietatem regnum qua ratione em-
pino desertum 707. 708.
- P**ro-
pignacula duo in regno Coraiano
expugnantur 173.
- P**ro-
Regni India ac Socii testimonium
135.
- P**ro-
Regni India erga Japonios legatos
liberalitas 116.
- P**ro-
rex provincia in regno Sina vocat-
ur Iutanu 911.
- P**ro-
tasius vir magnus & excelsus lau-
datur 592. 593.
- P**ro-
tasius Arima rex in fide Christiana
constans 14.
- P**ro-
videntia divina illustre exemplum
242.
- P**ro-
vincia tredecim in regno Sinesi 920
- P**ro-
vincias singulis Sinesis regni praest
vni. pro. rex 889.
- P**ro-
pseudanachiteta Sinesis in 899.
- P**ro-
puella insigni pietas 4. 8. 429.
- P**ro-
puella manu gladii tenens regem
ante-

INDEX RERVM

- antececit 90.
- Puer baptismo tinctus, parentibus suis fuit auctor vs Christiana sacra suscipere 191.
- Puer Christianorum precibus sanatur 437.
- Puerulus apertus ludus Arima 616.
- Pueri octo annorum insignis prudentia 396. 397.
- Pueri baptismum suscipiendi studium 407.
- Pueri Laponii pro pace & tranquillitate ecclesia ieiunant 121.
- Pueri constantia 429. 430.
- Puerum baptizati mater veneno sustulit 800.
- Puella octenni baptismi initiata parentes suos mouit, ut ad Christi Ecclesiam se adimgerent 389. 390.
- Puerulum mulieris pagana à matre socius erit 864.
- Pugna Sinarum sunt pugnis, dentibus, & calcibus 894.
- Quabacondoni titulus est maxima post Daurum apud Laponios dignitas 107.
- Quabacondoni pater Christianorum hostis 485.
- Quabacondoni superbia 89.
- Quabacondoni potentia describitur 85. 86.
- Quabacondoni dotes & indoles 265.
- Quabacondoni duo inter se discordant 196.
- Quabacondoni dignitas in fratris filium transfertur 173.
- Quabacondono se ostendit Socius infernum 130.
- Quabacondono munera mittit Augustino Coraianorum victori 176.
- Quabacondono ex opulento fit pauper 282.
- Quabacondono à regibus & principibus vicinis pro Domino vult agnosci 195.
- Quabacondono ab omnibus desertus 282.
- Quabacondono virtutes due, Prudentia & fertitudo 167.
- Quabacondono ex vitiosissimo statu ascendit ad Laponiorum imperium 121.
- Quabacondono iunior sibi ventrem secuit 236.
- Quabacondono quo apparatus ex aucupio rediit Mencum 172.
- Quabacondono fit Laponia monarcha 121.
- Quabacondono ne cogatur una esse uxore contentus, Christianam non suscipit religionem 94.
- Quabacondono homo mulierosus mulieribus concubinas permittit 207.
- Quabacondono à Deo affligitur 196.
- Quabacondono quibus rationibus pacatam seruat Laponiam 207.
- Quabacondono iunior Christianis factus 206.
- Quabacondono naufragium fecit 196.
- Quabacondono prater modum propensus ad homicidia 265.
- Quabacondono iunioris mors describitur 263. 264. & seq.
- Quabacondono Laponiorum more se rasit 281.
- Quabacondono est dignitatis nomen 264.
- Quabacondono visus est prater modum liberatus erga Socios 137.
- Quabacondoni factus 88.
- Quabacondono magno cum honore accipit P. Visitatorem legatum 133.
- Quabacondono filius unicus moritur 163.
- Quabacondono omnes Laponii proceres singulis annis aduent 127.
- Quabacondono suspecta fuit legatio Pro-Regis India 121. 122.
- Quabacondono splendidus vestitus cum P. Visitatore salutaretur 133. 134.
- Quabacondono vocari voluit Tarcosama

ET VERBORVM.

- Janua 173.**
Quabacundonus aspernatur Bonziorum Deos 99.
Quabacundonus bellum Cinenfibus & Coriatani facere cogitat 89.
Quabacundonus omnium Chriftianorum & in primis Sociorum fautor 107.
Quabacundonus totam Iaponiam occupauit 110.
Quabacundonus accersit Societatis uisitatorem 109.
Quabacundonus regis 696.
Quaestiones paucae pagani Socii 805.
Quambioidono laudatur 471. 572.
Quambioidono Regnum Bungo occupauit 548.
Quanni Cinenfium 376. 377.
Regius carcus nomine Michael in hiftoria Iaponicis eruditus 472.
Quingini gradus est qui Sinenfibus litteratus datur 9:8.
Quingidono factus est rex Bigēfis 5:1
Quio catabita est uelut in qua humentur Iaponii, ut in paradifum Amida statim post mortē admittantur 474.
Quitonomandocoro primaria Taiciconiunx 4:4. R.
Radendi mos quisnam fit apud Iaponios 281.
Ragin, qui est Rex Viffanagora, à pagani supremus Imperator habetur 740. 741.
Raia de Ciandecan magno Socios honore affecti 847.
Raia Socii fauere 842. 843.
Regem Regum se appellat rex Biffanagani 835.
Regem Bungo quid mouit ut socii faueret 37.
Reges in Iaponia aspirant ad Chriftiana facta 128. 129.
Reges in Oriente qui inuisi sunt, munera eis offerunt 869.
- Reges multis parent Mogor 693. & in eius aula nonnunquam sunt uiginti Reges 694.**
Regia Sinenfis complectitur quindecim palatia 888.
Regina Bungo pagana Societatis Vice-provincialē humaniter accepit 102
Regina Bōgi animus hostilis in Chriftianos 10.
Regina Bōgi animo est alieno à Chriftianis 10.
Regina pagana impietas 23.
Regia Sinenfis Regi 883.
Regina Quabacundoni uxor Socii feracula mitti 97.
Regina que Chriftianos persequeretur à Damone obfessa 42. 43.
Regis Arima ad Xistum V. littera 113.
Regis Biffanagi littera ad P. Visitationem Indiae 835. 836.
Regni Bungo in socios studium 25.
Regis Bungo laus 35.
Regis Bungo pagani magna laus 33.
Regis Bungo uirtus 10.
Regis Cina arrogantia 344.
Regis Mogor aulam sequuntur Socii 811.
Regis pagani consilium prudens Chriftianis datum 43. 44.
Regis pagani erga Chriftianos singularis amor 34.
Regis Peguani inuēsus thesaurus 748 749.
Regi Sinenfium mortuo in regno succedit filius natus maximus 889.
Regi Sinenfium una est uxor Regina, pellices multa 888.
Regna amplius triginta Daifusama post uictoriam distribuit 567.
Regna sexaginta sex sunt in Iaponia 263.
Regni Mogor ambitus, longitudo, & latitudo 696.
Regni Peguani miserimus status 742. 743.

Regno.

INDEX RERVM

- Regnorum multorum Mogor est domus** 693.
- Regnum Chandecani amplissimum** 711.
- Regnum indosthan Reges habuit Christianos, à Partibus tandem victos** 696.
- Regnum Mogor situm inter flumina Indum & Gangem** 614.
- Regnum Na'singa describitur** 695.
- Regnum sinense qua ratione administratur** 923.
- Reguli Arima & Omura rem arduam perfecerunt** 589. 590. 592.
- Reguli Arima & Omura secuti sunt consilium Camboido** 572.
- Regum diplomata lapponij capitibus imponunt sui** 69.
- Rebuiti populus bellicosus** 817.
- Religiosi ordinis Minorum à gubernatore Philippinarum tanquam iugati in lapponiam missi** 252.
- Religiosorum duorum in lapponiam adventu, materiam didis lapponibus loquendi** 496.
- Reliquia fugans Demones** 183.
- Reliquia sacra in mare coniecta ad sedandam tempestatem** 657.
- Reliquiarum sanctarum usus** 350. 358.
- Rerum mathematicarum cognitionem admittunt Senenses** 919.
- Rerum qua ad victum spectant ingens apud Sinenses copia** 85.
- Religiosi ex Sina erecti** 910.
- Res apud alias nationes viles, Sinensibus vni sunt** 887.
- Responsio leysi ad orationem Taico-same morientis** 498. 499.
- Respublica Sinensis si non immitteretur timori feruili, videretur Religiosa familia bene instituta** 852.
- Res singula apud Sinenses suos proprios habent characteres** 931.
- Rex Aracan Sociorum amicum** 844.
- Rex Arima à Xisto V. ceteris Christianis Regibus annumeratur** 113.
- Rex Bacala socii facis potestatem in suo Regno exercendi qua Societati institutum postulat** 845. 846.
- Rex Bisnagensis humaniter accipit Socios, & muneribus donat** 763. 764. 767.
- Rex Bungi omnium inter lapponios primus Socios in suam regnum admisit** 35.
- Rex Cambogia Sociorum & Lusitanorum amicum** 793. 794.
- Rex Chandecani socii munera mittit** 730.
- Rex de Sion magna damna dedit Regno Martuano** 848.
- Rex Maleus Sociis potestatem faciendi publicandi Evangelium** 852.
- Rex Mogor laudatur** 699. 700. 704. 870.
- Rex Peguani in duello patrum occidit** 743.
- Rex paganus agnosca accepta à Deo beneficia** 10.
- Rex Salsuma à fortitudine laudatur** 550.
- Rex Sinensis est vniuersi Regni & super di dominus** 892.
- Rex Sinensium nunquam pedem effert è Regia** 888.
- Rex Sion de Martuano tandem vtrioriam reportauit** 851.
- Rex versus lapponia est Nairus** 167.
- Rex Zamorinus Socii magnam exhibuit benevolentiam** 825.
- Rhedarum vsus à Taico veritus** 459.
- P. Ricciu missioni Sinensis firmissima columna** 930.
- Ridicula superstitio Sinensium** 938. 939.
- Ritus ad optandi aliquem in filium apud Zinaticanos** 949.
- Ritus quem Sinenses seruant in sedendo describitur** 917.

ET VERBORVM.

- Ritus quos obseruauerunt Iaponii, cum
P. Visitator adiret Quabacondono
134. 135. 136.
Rochus Mellus Pereira laudatur 791.
P. Rodriguez inuisit Tacosamam de-
cumbentem, & munera ab eo acce-
pit 500. 501.
Rodríguez martyrꝝ cupidus 300. 301.
Rodolphus Aquasuiua amicus princi-
cipis Mogor se nocturno tempore fla-
gellabat 868.
Rodolphus Aquasuiua in aula magni
Magori amplius triennium con-
uersatus 643. charus omnibus Cot-
legꝝ in Saltera fit Rector 644. car-
tifici ceruicem sponse offert, & quin-
que vulneribus confectus moritur
645.
Rosarii virtus in Damone expellendo
405.

S.

- S** Abcondoni nutrix egra qua ra-
tione fit baptismo initiati 456.
457.
Sabucondono domicillum 485.
sacanam P. Visitatori porrigit Qua-
bacondono 136.
sacandonus Christianus fidus Qua-
bacondono amicus 281.
saccari arundines 695.
sacerdos Paganus Socium disputantem
de religione occidere tentauit 91.
sacerdotes primi ex Iaponiis 600.
sacerdotes sex & quadraginta in Ia-
ponia 384.
sachiarum laudatur 451.
sacrarum rerum contemptor Cugnales,
& propterea in magnas se incidisse
miserias agnoscit 832.
sacrificia à Paganis sunt Gangi sin-
vio 823.
saga ridiculum factum 923.
sagitta in Regno Mogor quancum-
que auem pratoruolantem fugittis
conficitur 702.
salua Insula Goto conficitur 606.
salteres regio describitur 647.
samescietan Brachmanorum libri vi-
dentur aliqua ex parte respondere
sacra scriptura libri 839.
sanctes describuntur 764.
sancti viri principis laudes 426. 427.
428.
sanctorum mensura sortitio utilis
954.
sanctorum sortitio à nauigantibus fa-
cta 657.
sanda facere quid sit explicatur
349.
sandalum lignum odoriferum 750.
sandaracha atra lucet in specu-
li 347.
saraceno, propter plagam insiditæ cruci,
ceruices amputata 782.
sachiondomi neophyta in fide constan-
tia 449 450
saxa in muro qua à mille quingentis
hominibus agre loco mouebantur
360.
saxumanorum Rex Christianorū ho-
stis 107.
scala ex arundine crassa 173.
sciant, sinarum lingua est Deus 927.
sciecus filius primogenitus Mogor 693.
scimandono accendit Daifusamam in
Christianos 592.
scimandono apertus cum Arimando-
no & Omurandono suscipit inimici-
tiam 590.
scimandono Christiana Religioni ho-
stis 560.
scimandono Don sancti patrimonium
à Daifusama impetrauit 589.
scimandono erga socios beneuolus 566.
scimandono homo in Christianos im-
pius 595.
scimandono legatio ad socios qua rem
iniquam petebat 561. 562.

sciman-

INDEX RERVM

- Simandono* se. apud P. *Visitarorē* excusat 598.
- Simandono* Sociorum amicitiam expetit 525.
- Simo* est substantia & ipsum esse 166.
- Simo* facinorā, hoc est Deus belli, vocari voluit *Taicofama* 500.
- Singinus* apud *Sinenses* est horum temporum sanctus 919.
- Siribuni* *Bisnagenses* in foliis sylvestriū palmarum 806.
- Sebastiani* martyri historia utilis fuit neophyta 17.18.
- Sebastianus* *Bingi* Regis filius 21.
- Sebastianus* regis *Bugi* filius *Christianus* 28.
- Secretarii* viri nobilis improbitas, & merces 357.358.
- Sectarum* *Laponicarum* dissensio 210.
- Seculum* deserere cogitavit *Iustus V. condono* 1.2.
- Sedia* gestatoria *Sinensium* describitur 904.
- Sellarii* difficulter *Christiani* fiunt 618.
- Semina* omnia quous anni tempore terra mandata ad maturitatē perveniunt 848.
- Seminaria* à *Jurmo* *Port.* in *Laponia* instituta 194.
- Seminaria* *Laponum* à *Gregorio* 13 instituta 73.74.
- Seminarii* *Canzuciani*, alumni circiter nonaginta 146.
- Seminarii* *Nangalachi* alumni ab *E. Scopo* *Laponia* præmia accipiunt 607.
- Seminarium* *Lapponiorum* describitur 417.418.
- Seminariū* *Nangalache* institutū 473.
- Seminariū* *Nangalachi* utile 608.
- Seminariū* patrum nobilium *Meliapore* 741.
- Sena* *Lusitanorum* propugnaculum 688.
- Senatus* *Rom.* propulsiq; tribuni fugiari honore afficiunt *Lapponum* legatos 76.
- Senex* *Christianus* vir pius 439.
- Senu* solitariam vitam agens vivendi ratio 965.
- Senus* pauperis, qui ex paleis calcceos conficiebat, sanctimonia 480.
- Sententia* mortis martyrum in tabula scripta 319.
- Septuagenarii* dix trigésimum apud *Bisnagenses* annum attingisse videtur 700.
- Sepulchra* referantur, quo matrimonio iungendi mortui meminerint 876.
- Selesti* à *Sinensibus* habentur *Bonzii* 914.
- Signa* præcedentia conflictum 785 786.
- Signa* propagationis *Christiane* Religionis apud *Laponios* 211.212.
- Simius* *Hanimantum* nomine à *Paganis* colitur 709.
- Simonis* *Neophyta* pietas magna 16.
- Simonis* principis in fide constantia 38.
- Simō* Sa Rector Collegii *S. Thomæ* 741.
- Sina* ignorant scribendi rationem quæ *Laponii* videntur 819.
- Sina* præter modum metuent *Mandari* nos 890.
- Sina* multo in rebus est *Europa* superior 883.
- Sinarum* Characteres sunt rerum nota 899.
- Sinense* Regnum nō est divisum in varios principatus 920.
- Sinenses* nulli otiosi 924.
- Sinenses* trienniū lugent parentes mortuos 926.
- Sinenses* propè omnes legere sciunt 929.
- Sinenses* propensi sunt ad *Christianam* religionem 927.
- Sinenses* latrones & pirata 897.

si veno

ET VERBORVM.

- Sinenses* propè omnes sunt asbes 914.
Sinenses laudantur à forma & corporis viribus 895.
Sinenses Aquilonares Tartari finitimi sunt bellicosi 895.
Sinenses ceteris Ethnicorum nationibus præcelsunt 913.
Sinenses optimè sentiunt de Sociorum virtute & doctrina 914.
Sinenses centum viros Iaponum ad pugnam prouocant 895.
Sinensis se mutuo intelligunt cum per epistola agunt, non autem cū colloquantur 899.
Sinenses baptismo initiati 912.
Sinenses omnes etiam cæci & claudi officia discunt 887.
Sinenses carent alphabeto, literarū in dicit, & numero 931.
Sinenses captiui, mē daciū sui pennis laerunt 616.
Sinense p̄ ceteris nationibus literarū sunt amantes 922.
Sinenses sunt crudeles & inhospitales 896.
Sinensibus bellum facere cogitat Quabacondono 121.
Sinensibus lingua vna communis 924.
Sinensis pirata in cruce agendi ad Christianam religionem conuertantur 616.
Sinensis Regni magnitudo describitur 920.
Sinensis Regio fertilis 921.
Sinensis Regni longitudo & latitudo quantum sit 883.
Sinensium aies festi 938. 939.
Sinensium eruditio quæ & quanta 916.
Sinensium Ieiunium describitur 925.
Sinensium industria maxima 887.
Sinensium multa & graua sunt vitia 894. 895.
Sirian nobilissimus in Pegu portus 890.
- Sinensium* Regnum in 15. prouinciis distribuitur 883.
Sinensium vestitus, mores, & id genus alia explicantur 921.
Sinensium vultus, color, & mores describuntur 883.
Societati primus in Iaponia prouincialibus 7.
Socii septem sunt in missione Sinensi 930.
Socii magno sunt honore affecti ab incolis insularum Philippinarum 964.
Socii a Rege Bisnagensi humaniter accepti 865. 866. 867.
Socii expetunt martyrium 306.
Socii persecutionis tempore quid egerint 494. 495.
Socii etiam pagani grati 842.
Socii centum & septem in Iaponia 588.
Socii in Iaponia 137. 118.
Socii cur in Iaponiam venerint 524. 555.
Socia à calumnia vindicantur 596.
Socii duodecim ex Europa ad portum Mosambicum appellant, & tandem Goam 690.
Socii fidem publicam à pirata impetrarunt 101.
Socii quo apparatu in urbem Chandegrinum introducti 761. 762.
Socii in certis Orientis Regionibus amplius duecenta & septuaginta Christianorum millia erudiunt 808.
Socii pro Christo Domino mori cupiunt 25.
Socii qua de causa recusarunt operam suam interponere, ut milites se hosti dederent 554. 555.
Socii in Iaponia centum & quingenta 108. Iaponii nobiles trecēti in Sociorum Seminaris 109.
Socii sedem figunt Chandegrini 806.

INDEX RERVM

- socii** discunt laponicam linguam 57.
socii 23. in laponia anno Domini 1577. 9.
socii in quibus apud laponios periculis versentur 9.
socii Aili-barem regem ad bellum euzabem combinantur 738.
socii Bengaliam multis à pagani humaniter accepti 841.
socii cum rege Quabacondono canant 97.
socii quinque cum domesticis captivi detinentur 58.
socii in Oriente vocantur Patres sancti Pauli 764.
socii qui Malucci sunt ob inopiam rei famulatu afflicti 855.
socii 713. uo post naufragium mortui 684.
socii naufragi male à Cafris tractati 681. 682.
socii septem in tribus sinarum locis 913.
socii Episcopum saluant 186.
socii à sinensibus humaniter tractantur 908.
socii acceduntur apud Quabacondono 151.
socii naufragi experti sunt benevolentiam sulciani Heret. 711. 712.
socii sunt Barzilis exosi 139.
socii remore persecutionis fuerunt in laponia centum triginta quatuor 292.
socii relicto Bonziorum uentis & nomine literarum sinensium uentibus acceperunt 914.
socii quatuor in meridullio Sina habitant 911.
socii in repida ad Regem Mogor respōsion 872.
socii in signe factum 320.
socii in regnum Corai profecti 247.
socii Quabacondoni se ipsi interimunt 285.
- socii** in mari submersi 105.
socii tres ad martyrium abducti 318.
socii quindecim cum laponiis legatis in laponiam proficiscuntur 107.
socii magnam eperiuntur regis Chā decani benevolentiam 731.
socii disputatio cum Brachmane 753. 754.
socii decem iussa Quabacondoni in laponia manent 164.
socii duo Sinam ingressi; Sinensibus sunt grati 904.
socii duo imperio Tutiani iussu sunt Sinensis excedere 930.
socii in laponia & China anno Domini 1595. fuerē 180. 233.
socii proceribus laponia quos honoris causa inuiserunt grati 532.
socii piscium depositio Bonziorum uentibus literarum more se uentibus apud Sinenses in honore sunt 929.
socii fauent duo ex laponicis gubernatoribus 518.
socii à Mogor data est commoda habitatio & locus in quo adificetur Oratorium 705. 706. 721.
socii predicandi Euangelium potestatem fecit Zamirinus 782. 783.
socii tribus ante martyrium est facta potestas confitendi peccata 337.
socii in laponia aliunde commentus aduchitur 236.
socii facta est à Naicho potestas residendi in urbe Chitaputiana 752.
socii magnus à Quabacondono exhibitus honos 91. 97.
socii duo oppida dedit rex Bisnagensis 766.
socii non est facta potestas conueniendi Augustinum 578.
socii fit potestas adificandi templum in regia Bisnagensis regni 769.
socii fit potestas adificandi templum & baptismo initiandi subditos Mogor 723.

socio

ET VERBORVM.

- fociis magnam exhibet Mogor beneuolentiam 704.
- focius exule struxerant infidias, at exulū Dix cogitur eos comitari 813.
- focius in Regno Mogor facta est potestas baptizandi omnes 708.
- focio p̄tori demandata cura depingendi Collegium Bungense 81.
- fociorum continentia & modestia à Quabacundo laudata 93.
- fociorum Bungi domicilium commodum 9.
- fociorum in Regnum Bungi aduentus quam fuerit Regi Reginaq; utilis 10.
- fociorū arma cōtra mīas pagani 29.
- fociorum uiuendi rationem, Ethnici dolose explorarunt 915.
- fociorum labor apud Christianos & paganos in Regno Chandecani fructuosus 730.
- fociorum qui in Iaponia sunt constantia 164.
- fociorum caritas non vulgaris erga Mariam Augustini filia 563. 564.
- fociorum in carcere erumna 559.
- fociorum labores commendat. Rex Paganus 36.
- fociorum labor & studium in munitione obfessa. 555.
- fociorum in expugnatione arcū Cunalu occupationes 827.
- fociorum missionem Satan variū modū conatus est impedire 814.
- fociorum cum in Indiam nauigarent occupationes 659.
- fociorum innocentiam agnoscit Quabacundo 140.
- fociorum in uobilitium uirorum conuersione studium 299.
- fociorum qui in Regno Sina sunt uelicitus 914.
- fociorum domus eueritū 195.
- fociorum domus à famulo ob scelera dimisso exusta 189.
- fociorum patrociniū suscepit Paganus 312. 313.
- fociorum quinque martyrium describitur 642.
- fociorum adibus nihil nocuit terra motus 361.
- focios excipiunt Christiani Iapones magno plausu 85.
- focios magno honore affectit Nangaioca 633. 634.
- focios uenerantur Pagani principes 52.
- focios uoluit Rex Mogor sibi proximè asidere 701.
- focios humaniter excipit Quabacundo 88. 89. 90.
- focios summo honore & beneuolentiā profectus est Naichus 750. 751. 752.
- focius laicus, Iaponios multos ad fidem conuertit 119.
- focius à Canz uiedono captiuus 603.
- focius agrum sanauit in nomine IESV 966.
- focius non sine Dei prouidentia à uia aberrauit, qua ratione in hostium manu non incidit 55.
- focius uestitum mutat, quo facilius murene docendi fungatur 246.
- focius animo magno respondet Regi 35.
- foedales B. Virginis laudantur 953.
- foedalitas B. Virginis apud Iaponios instituta, eiuſque fructus 235.
- foedalitas misericordia apud Iaponios 240.
- foedalitas Parthenia in Collegio Mannikano laudatur 955. 956.
- foedalia Sociorum qua & quanta fuerint in quinque annorū persecutione 164. 165.
- foedalia in medijs perturbationibus sociis data 564. 565.
- foedaliū admirabile 512.
- foedalitas uaccarū apud Paganos 837.

INDEX RERVM

- Mem veneratur Rex Mogor 870.
 Idelicet sunt Iaponis ut peccata sua cō-
 fiteantur 443.
 soli cultum diuinum tribuendum putat
 Mogor 70.
 soli dicata sunt anniuersaria sacrifici-
 cia 759.
 solitariam vitam agentes, grati Si-
 nensibus 925.
 somnia Paganorum de Dia & mūn-
 do 805.
 somnium verum Aethiopia 840.
 Josamina quondam Bonzium, postea Chri-
 stiana 393.
 Josan Christiani nobilis praclarū fa-
 ctum 453.
 sponsalia filij Taicosama cum nepie
 Ierafi 499.
 stellae inuocant Sinenses 928.
 Stephanus Britonus Rector Collegij
 Noua terra uisitauit Archiepiscopa-
 tum Angamala 831.
 sterila femina precibus à Deo filiam
 impetrat 428.
 stigma inuertitur Pegusiu in dextera
 745.
 stratagemata adolescentis Goiani 811.
 subitaneus Heros aut Morad, q̄ ut secun-
 do genitus Echebar, magna beneuo-
 lentia signa ostendit Socio 711. 711.
 720.
 superstitio Sinensium explicatur 898.
 899.
 supellex Regis Achebar tanta est, ut
 ad eam deuthendam simulcum en-
 toriu dux sufficerent octingenti ele-
 phantes cum septem millibus came-
 lorum 798.
 supplicatio paganorum eum Idolo 803.
 804.
 supplicatio virorum se verberantium
 632.
 supplicio extremo afficiendi à Socio
 sunt baptismo initiati 249.
 suscipit eum praecipuum Sinensiu liber 932.
- Suco urbs est Iaponia in qua fuit olim
 Societatis domicilium 523.
- ## T
- Tabellam sacramentam Augusti-
 nus ante mortem capiti suo im-
 posuit 581.
 Tabula mortis sententiam continens,
 martyrib⁹ in uia praeferebatur 330.
 Taico dissimulauit se scire Christianam
 Religionis propagationem 445.
 Taico idem qui Taicosama 344.
 Taico homo prudēs & iudicio acris 373.
 Taico erga legatos Chineses inhuman⁹.
 Taico praeter hominum exspectationē,
 sanitatem recuperat 351.
 Taico vehementer conturbatur 363.
 Taico tyrannus 351.
 Taico Iaponem subiugauit 350.
 Taico cur Christiana non suscepisset
 era 477.
 Taicosama factus est Camer nomine
 Scinfaciman 537.
 Taicosama edictum contra Christia-
 nos enervatum 564.
 Taicosama nomen, quod significat ma-
 gnū dominū, accipit Taicosima 173.
 Taicosama ira commotus 379.
 Taicosamam quid mouit ut Sociis vi-
 tam non admittet 314.
 Taicosama crudelis 283. 286.
 Taicosama contemptor Idolorum vultū
 posthac mortale superesse negat 299.
 Taicosama homo auarus 240.
 Taicosama insigni astutia 279. 280.
 Taicosama magnū fuit studium pro-
 pagandi Imperium in suis 283.
 Taicosama astutum consiliū 264.
 Taicosama laudat cum Christianam
 religionem tum Socios 260.
 Taicosama tyrannus 332.
 Taicosama decrepitus saltat 276.
 • Taicosama resistit promulgationi E-
 uangelij 254.
 Taicosama non potuit Christianam re-
 ligionem euertere 351.

Taicosama

ET VERBORVM.

- Taicofama** constituit, ut suum cada- nos desertur 267. 268.
uer in arca custodiretur; & ut post Terra motus in Philippinis Insula
mortem Chamus fieret 500. 952.
- Taicofama** paulo ante mortem iussit Terra motus impetitus 358. 359.
eripit idolum frangi 511. 361.
- Taicofama** intelligentissimus guber- Terra motus maximus 204.
nationis ciuili 518. Testiondaigin unus ex principibus Diti
Taicofama grauius egrotans libera- lapponiorum 487.
- Taicofama** decumbens P. Rodriguez & Thaiso Sinensis literatus Sociorum a-
Lusitanus dat munera 502. micus 915.
- Taicofama** mortem qua antecesserint Thecla qua ratione una cum matre
501. 502. sua Christiana suscepit sacra 509.
- Taicofama** exitialis morbus Ecclesia Therma lapponia salutare 203.
lapponia utili 497. Therma in Regno Duni 486.
- Taicofama** deuita periclitantis oratio Tnerma sunt in Regno Farimam 467.
ad seorsum 498 Theaurus ingens a Langnablau 850
- Taloponi** sunt, qui se mudo nuntium Theaurus ingens ex arce Macao ab-
remittere profectur 745. latu 850.
- Tanquini** à Sinenfibus Socii vocantur D. Thomas Apostoli sepulchrum & alia
932. monumenta 749.
- Taraz** quandoque laudatur 241. Thomas in lege Christiana non media-
Taraz apud apud socii parum equis criter eruditus conuincit Bozios 465.
523. 523. 466. 467.
- Tartari** in lapponia negotiantur, quo- Tigridem fugat bestiola catelli magni-
rum mores describuntur 470. tudinem non excedens 841.
- Tartari** sunt Sinenfium finitimi Tigru ex nauis Aethiopia extraxit
883. 840.
- Tecta** filia Francis Regis laudatur Togati Mandarinum non nascuntur ve
601. 602. belliei apud Sinenfes 889.
- Templa** Christianorum tempore perse- Tondentur qui in Bonziorum numeru
cutionis in eam formam mutata, ut cooptantur 475.
- exterius viderentur domus profana* Toni apud lappones magnam ha-
153. bent in clientes suos imperium,
 527.
- Templa** pauca dissecta 595. Toni Christiani laudes 412.
- Templa** quingenta circa urbem Mea- Tonus Ethnicus Christiani fauet
ensem 461. 610.
- Templa** Christianorum in honore sunt Tonus summus Sociorum amicus 394.
- habenda, quod suo malo didicerant* Toqui ledi ad Christianam fidem con-
lapponis 183. uertitur 394.
- Templorum** emersioni certus dicitur est Toranusque execrandus Augustini ho-
593. stu 354. 355.
- Tensa** Dominus est monarcha Lappo- Tormenta bellica sunt plurima in Sina
nia 264. 856.
- Templa** Demino quantum à Lapponis hoc Tormenta muralia, qua magno frage-

INDEX RERVM

- re eiciebant sagittas* 173.
Tormentorum tria millia in urbe Pegu obfessa 707.
Tosirondonus laudatur 513.
Tumba scriptio iussu Iacosama 287. 288.
Tunicis strictis sic utuntur Bortan- si, ut eis Ye nunquam exuunt 694. 695.
Turan vocatur Pro-Rex Sinensium 884.
Turcia delubra in Regno Mogor discer- ta 702.
Tutamus apud Sinenses est Pro-Rex 911.
Typographica officina in Iaponia 403.
Tyranni Quabacondono utili ad coercendos Iaponios a sceleribus 212.
Tyranni Christiani voluntaria dibe- ratio a dute deprehensa 956.
- V.
- V**acca filium fuisse Perumal exi- stimant pagani 837.
Vacca morienti misericordia mori astiterunt aliqui 700.
Vacca non occiduntur, verum tanquam matres aluntur 720.
Vaipiuensis conventus Nestorianis fau- re visus 787. 788. 789.
Valetudinarium publicum in quo aues gra sanantur 714. 715.
Vania Regis Sinarum nomen 920.
Vedigalia duo apud Sinenses superat quinquaginta sex milliones 886.
Venandi ratio qua utitur Mogor descri- bitur 702.
Venatio Elephantum 854.
Venatio Leonum 865.
Vengalani Regi Mogor propterea rebel- liunt, quod ipsum Mahometanum sectam deserturum existimant 793. 794.
- Ventrem sibi scidit Quabacondonus* 285.
Ventus australis salutaris in oppido Ne- gapatano 737.
Verberandi ratio apud Sinenses qui mor- dus 890.
Verberant se pietatis causa cum viri- tum femina in Iaponia 632.
Vermes in agro mori cecit pia femina ad Deum oratio 415.
Verticæ homines sunt certa secta, quo- rum vivendi ratio describitur 715.
Veteres homines superstitiosi 724.
Veslem chartaceam Boniam morientibus vendunt 474.
Vestium mutatio Socii ne cognoscantur 291.
Vestium mutatio Socii commoda fuit 915.
Vestium Sinensium describitur 898.
Victoria Lusitanorum cum gloriosa et fructuosa 820.
Victor martirium expetit 321.
Victus quo vsi sunt naufragi tenuitas 679.
Vidua primum prolem deinde seipsa oc- cidit.
Vidua qua calidam vitam agit a Sinensibus premia consequitur. 935.
Vilitas magna rerum prope omnium in- pud Sinenses 886.
Vinculis Fucimondono laudes 410.
Vinculis Socii ardens studium morien- di pro Christo 310. 311.
Vincitius schex socius a mendendi pe- ritia apud Iaponias auctoritatem obtinuit 456.
Vincitius socius medicamenta egri sup- peditat 479.
Vincitius Zappata laudatur 658. 685.
Vindicta divina in Christianorum cal- umniatorem 810.
Vipera in Sottorum sarcinulis 735.

ET VERBORVM.

- Viperam adorant Sinenses** 939.
- Virgo, cui imminabat periculum amit-**
lendi honorem, in matrimonio col-
locata 442.
- Virtutes quas colere proposuit Quaba-**
condono 166.
- Virtutis diuina argumentum iudicio**
Iaponij principis 158.
- Visitor e regione Quabacondono fe-**
dere iussus 136.
- Visitor Iudicium quatuor Dynastijs**
Iaponie profectus ad Quaba-
condono 117.
- Visitor Sociorum litteris Scimandono**
humaniter & prudenter respondit
396.
- Visitor solum Quabacondono inui-**
sit 141.
- Visitorum paterna obiurgatio non**
fuit Scimandono diuino ingrata
397.
- Vissanagorani Regni urbs Regia est**
Chandegrinum 807.
- Vitis plantatur ad radicem mari.**
863.
- Viuediprecepta sex apud Sinenses de-**
cimo quinto quoque die in omnibus
urbibus publicantur 926.
- Viales qui ratione in loco publico,**
alij in seipis peccata sua sacerdoti sit
confessus 82.
- Vniuersitates plurima in Sinensi Regno**
922.
- Vico quanta sit apud Iaponios potestas**
10.
- Vos uniuersa Iaponia imperat** 21.
- Votum a Christianis naufragi factum**
solutum 689.
- Votum factum B. Virgini & persolu-**
tum 728.
- Vox una apud Sinenses res varias si-**
gnificat 931.
- Vpi litterum genus apud Sinenses**
850.
- Vrbem a Quabacondono adificatam**
- Taicosama euerit** 288.
- Vrbes primaria Iaponia sunt Meacumo**
& Ozaca 444. 457. 617.
- Vrbium sinensium genera quinque**
884.
- Vrbs in Regno Mendao tuitur ambia-**
lita est uirginia sex millium pas-
suum 693.
- Vro munio certis conditionibus uendi-**
ta Canzuidono 556.
- Vro precipua Augustij munio,**
548.
- Vtra munio principalis** 530.
- Vuanigra & candida absque hominum**
cultura in regno Luogorano nascun-
tur 470.
- Vulgu, prope emne apud Iaponos in a-**
gestare degit 532.
- Vu pu nomine Iaponij Daemonem in-**
telligunt 448.
- Vxor Quabacondono bene sensit de**
Christiana religione 205. 212.
- Vxor Taicosama quam** 259.
- Vxorem suam agram de uita pericli-**
tantem maritum baptismo initiandam
626.
- Vxores plebeiorem qua ratione in ser-**
uitium principum redigantur apud
Iaponios 56.
- Vxores Regis Major sunt plures cen-**
tum 707.
- Vxori Iohanni Sotan in quiete uisa**
est sanctissima Dei genitrix 471.
- Vxorum multitudo Paganos in idolo-**
latria continet 94.

X.

X Atai Regnum amplissimum in quo
sunt mille quinquaginta vrbes
796.

Xaueij Socii cum Rege Achebare col-
loquium 799.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Xaverius quando in Iaponia vixit 7.
Xaverius quo die primum in Iaponiam appulit 47.
Xaverius, vide Franciscus.
Xenedochis nulla sunt in Iaponia 403.
Xisti V. erga Iaponios liberalitas III. 112-114.
Z
Zamorinus sociorum appetit 74.
Zamorinus suorum consilium sapienter dicit constituit Sociorum sententiam sequi 8-9.
Zamorinus vehementer laudat Socios 821.
Zelandi pirata supplicio extremo affectus 951.
Zelus Iaponiorum erga Dei cultum 436.
Zinaloani miscentur cum matribus et sororibus suis 948.
Zinaloani semper dormiunt sapienter 946.
Z Amesi obsides Coccinum mittuntur 821.

FINIS.

ORDO EPISTO- LARVM RECEN- TIORVM.

- D** *PRIMO* loco posita est Brevis Iapo-
nia Insula descriptio, cuius auctor
ignoratur. pag. 6.
- Epistola prima est Ludouici Froes,
scripta Bangi anno Domini 1577.
pag. 9.
2. *Eiusdem Ludouici, cui nomen adscriptus non est.*
Veriusq; Epistola interpret ignoratur. p. 45.
3. *Organtini Brixienfis, scripta anno Domini 1577.*
incerto interprete. p. 46.
4. *Francisci Cabralis, scripta anno Domini 1577.*
incerto interprete. pag. 53.
5. *Historica narratio rerum gestarũ à legatis Iapo-
niorũ, interprete Reuerend. Domino Hen-
rico Cuyckio, ex Doctore Theologo Louanien-
si, Ruremundi Episcopo vigilantissimo. p. 59.*
in qua continentur quae sequuntur.
- Acta Consistorii publicè exhibiti à S. D. N. Gre-
gorio Papa xii. Regũ Iaponiorum legatis Ro-
ma die xxij. Martij M. D. LXXV. pag. 62.*
- Francisci Regis Bangi ad Gregor. xiiij. Epist. p. 63.*
- Protasii Regis Arimanorũ ad eundẽ Gregor. p. 64.*
- Bartholomaei Principis Omranorum. pag. 65.*
- Oratio Gasparis Consalui presbyteri Societatis*

IESV nomine legatorũ Iaponiorum ad sum-

sumum Pontificem Gregor. xij. & Collegii Cardinalium habita. pag. 66.

Antonij Buccapadulij summi Pontificis nomine Responſio ad orationē Gasparris Gofabui. p. 73.

6. Extractū ex litteris Roma missis Kab. Aprilis anni 1785. incerto interprete. pag. 75.

7. Epistola est Petri Gomes Rectoris Collegiorū in Būgi Regno an. 1556. incerto interprete. p. 77.

8. Ludouici Froës, anno Domini 1586. incerto interprete. pag. 80.

9. Alexandri Valignani, anno D. 1587. pag. 105.

10. Petri Martinez, anno 1590 incerto interprete pag. 109.

11. Don Michaëlis oratoris Don Protasii Regis Arime & Don Bartholomei Principis Quirae, anno 1590. incerto interprete, pag. 111.

12. Don Sanctij Damiani d. Quirae, anno 1590. incerto interprete. pag. 111.

13. Don Protasii Regis Arime ad S. D. N. Sixtum V. anno 1590. p. 115.

14. Don Michaëlis oratoris, Dō Protasii Regis & c. anno Domini 1590. incerto interprete. p. 115.

15. Alexandri Valignani anno 1591. incerto interprete. pag. 117.

16. Ludouici Froës anno Domini 1592. incerto interprete. pag. 118.

17. Organtini Braxiensis, anno Domini 1595. incerto interprete, p. 203.

18. Aloysi seu Ludouici Froës, an. D. 1595 p. 233.

19. Aloysi Froës, anno Domini 1595. p. 262.

RECENTIORVM

20. *Aloysii Froës de morte 26. Crucifixorum & legatione Regis Cinensiu, anno Domini 1596. incerto interprete, p. 189.*
21. *Ludouici Froës, de rebus à P.P. Societatis I E S V gestis durante persecutione, anno Domini 1596. incerto interprete, p. 384.*
22. *Francisci Passi de morte Taicosama, anno Domini 1597. incerto interprete p. 493.*
23. *Alexandri Valignani, anno Domini 1599. interprete Ioanne Hayo, p. 516.*
24. *Valentini Carraquio, an. Domini 1601. interprete Ioanne Hayo, p. 545.*
25. *Francisci Passi, an. Dom. 1601. interprete Ioanne Hayo, p. 587. Omnes hæ Epistolæ sunt de rebus Iapanis.*
26. *Francisci de Castro ex Hispanica lingua in Latinam conuersa incerto interprete, scripta anno Domini 1580. p. 637.*
27. *Alexandri Kalignani de quinque martyribus Societatis I E S V in India Orientali, anno Domini 1583. incerto interprete p. 642.*
28. *Petri Martinez de naufragio memorabili, interprete Guiljelmo Huyfmanno lingua Latina in Collegio Buslidiano Louanii Professore, anno Domini 1586. p. 656.*
29. *Emmanuelis Pinneri de statu magni Regis Mogor, an. D. 1595. incerto interprete, p. 691.*
30. *Nicolai Pimentæ, an. Dom. 1599. incerto interprete, pag. 726. In hac Epistola, quæ inscribitur Historica Relatio de India Orientali,*

ORDO EPISTOLAR. RECENT.

sunt varia Epistola, nimirum:

Ferdinandi Syripura, anno D. 1599. p. 727.

Simonis Sa, anno Domini 1598. p. 758.

Eiusdem, anni Domini 1599. p. 776.

Francisci Ruffis, anno Domini 1599. p. 783.

Emmanuelis Carualii, anno Do. 1599. p. 792.

Emmanuelis de Veiga, anno Dom. 1599. p. 803.

31. *Nicolai Pimenta, anno Domini 1600. interprete
Ioanne Busao p. 809.*

32. *Hieronymi Xavier, anno Domini 1598, & Em-
manuelis Pigneiro, anno Domini 1598. inter-
prete Ioanne Orano, pag. 863.*

33. *Alexandri Valignani ut aliqui existimāt in-
certo interprete, p. 883. de Regno Sinensi.*

34. *Antonij Dalmeida de Regno Sinensi, anno Do.
1586. interprete Guilielmo Huysmāno, p. 902.*

35. *Prouincialis India, anno Domini 1587. incerto
interprete, p. 909.*

36. *Alexādrī Valignani, anno Domini 1582. incer-
to interprete, p. 911.*

37. *Nicolai Longobardi ab Sinis, anno Dom. 1598.
interprete Ioanne Orano, p. 913.*

38. *De Missione Peruana, p. 935.*

39. *Martini Perez ex missione provincia Zinaloa,
anno Dom. 1591. incerto interprete, p. 944.*

40. *Frācis̄ci Vaez ex Insulis Philippinis, anno Do-
mini 1601. incerto interprete, p. 950.*

Deo laus & B. V.

